John
Carter Brown
Library

*Purchased with
the Assistance of the*
FINN M. W.
CASPERSEN
Acquisitions Fund

John Carter Brown Library

Acquired with the assistance of the
Marion V. and Dorothy E. R. Brewington
Memorial Book Fund

ve

Alden 661/1
Nielsen BFH (141)
Streit I 664
de Backer-Som. I. 185

FLORES SVMMARVM, SEV ALPHABETVM MORALE.

FLORES SVMMARVM,

SEV

ALPHABETVM MORALE,

omnium ferè caſuum qui Confeſſoribus contingere poſſunt,

EX SELECTIORIBVS DOCTORIBVS præcipuè Societatis IESV, *ex vtroque iure, ac Manuſcriptis Peruanis.*

Opus ſedulo labore per annos triginta conquiſitum, ex Legibus Imperatorum, Decretis Pontificum, vſu Parochorum, & Prætorum huius Peruani Regni.

Authore R. P. IOANNE DE ALLOZA *è Soc.* IESV *Theologo, ex Regum Ciuitate Limâ.*

LVGDVNI,
Sumpt. H. BOISSAT, & G. REMEVS.

M. DC. LXVI.
CVM APPROBATIONE DOCTORVM.

RATIO OPERIS,

ET DEDICATIO

AD

B. VIRGINEM

SINE MACVLA,

& debito originalis culpæ conceptam.

CVM ſummam; ſeu confeſſariorum aphoriſmos P. Emanuël Sà ſæpe legiſſem, opus doctiſſimum; & vtiliſſimum ſemper exiſtimaui, quia ſententiarum breuitate, multam doctrinam; moralemque eruditionem comprehendit. In hoc tamen tam docto, vtilique opere multos caſus morales vel breuitatis amore ex conſilio ab authore prætermiſſos, vel nouiter à neothericis excogitatos, vel decretis Pontificum, vel Cardinalium declarationibus denuò de-

finitos non ſemel deſideraui. Quamobrem mihi in mentem venit valdè vtile opus futurum, ſi quis tam ex P. Sà aphoriſmis, quàm ex aliis neothericorum ſummis, & nouiſſimis authoribus, præcipuè ex Societate IESV *frequentiores in praxi morales reſolutiones, & notatu dignas tanquam Summarum Flores ſeligeret, ſelectaſque ad methodum, & diſputationes Alphabetico ordine diſponeret, vt facilius quæſita inuenirentur. Quod etiam in in P. Sà deſideratur, non enim habet caſus niſi per ſolos numeros diſtinctos, vnde per omnes non ſine magno labore, & temporis diſpendio diſcurrere opus eſt.*

Per triginta ferè annos ſummas plures legendo, & viros doctos conſulendo, quam plures caſus morales in ſcriptis notaui, & collegi, vt regulam Confeſſariorum Societatis IESV *pro meo captu obſeruarem, & muneri confeſſarij ab obedientia impoſito pro viribus ſatisfacerem. Has tandem breues reſolutiones, & moralia principia in morale Alphabetum ad meum vſum, & vtilitatem redigo, & me in vanum operam, & oleum minimè conſumpſiſſe iudicaui. Nihil enim Sacerdoti confeſſario ita vtile, ac neceſſarium ad Dei gloriam, & animarum ſalutem, quàm in his caſuum moralium principiis, ac deciſionibus eſſe verſatum.*

Opus

Opus hoc velut florum manipulum ex tot floriferis Doctorum viridariis collectum, cui potiore iure ſacrum faciam, quàm flori illi, qui puritatis candore, gratiæ decore, virtutum omnium ſuauiſſima fragrantia, & odore facilè inter cæleſtis Paradiſi pulcherrimos flores tenet ſceptrum, regit Imperium, exercet principatum, ita vt de illo merito dicatur. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Non magis ſuperat lilium ſpinas quàm reliquas fœminas Maria, quæ aptè quidem lilio comparatur, cuius virga in ſceptri figuram, cuius flos in ſimilitudinem argenteæ coronæ, vt acutè prænotauit Bernardus, Imperium Mariæ ſuper omnem creaturam haud obſcurè demonſtrat; ſpecies enim floris huius digna eſt Imperio. Vnde igitur tanta pulchritudo, venuſtas tanta? non aliundè quidem, quam ab illa ape cæleſti, quæ vt idem Bernardus ſolita dulcedine dicit. Paſcitur inter lilia, & floriferam inhabitat patriam, & ad ſuaue olentem perpetuæ virginitatis florem peruenit. Hoc eſt teſte Ruperto lilium conuallium, & vt Epiphanius vocat lilium immaculatum, cuius ſuaui fragrantia illectus exclamauit Bonauentura: O lilium Angelicum! ô flos cæleſtis! ô vere flos cæleſtis, quem tantummodo dilexit apis illa

ſuper

ſupercœleſtis. Verumtamen, vt nihil pulchritudinis, decoris nihil huic lilio deſit, vt benè obſeruauit Sanctus Iſidorus intus, & foris pulchrum eſt lilium. Intus tribus aureis granis, foris & intus candore, & odore. Sic Maria mente, & corpore tota eſt pulchra; mente quidem, quia totius templum effecta eſt Trinitatis, & aurum in ea effulget diuinitatis, & macula non eſt in illa propter puritatis candorem, & ſuaue olentem omnium virtutum fragrantiam; corpere verò propter ſemper illibatæ Virginitatis honorem. Longè igitur ab hoc cœleſti flore culpæ nigredo, fætor peccati, malitia ſeruitutis, maculæ fœditas; indigna quippe ſunt hæc omnia tam pulchro, ac regio flore, tam candido, immaculato, & aureo lilio.

Cùm igitur libri huius præcipuus ſcopus ſit hominis à peccato liberare Doctores authoritatibus, ac ſententiis detegendo, vbi venenoſus hic coluber lateat, cui conſecrandus potius, quam myſticæ mulieri illi, de qua dixit ipſe Deus ad ſerpentem loquens. Ipſa conteret caput tuum, & inſidiaberis calcaneo illius. Iam aſſueta eſt colubrum conculcare, ſerpentem ſuperare. *Ipſa eſt mulier amicta ſole, fugiet ab illa coluber ille, qui odit lucem, & eſt princeps tenebrarum,*

brarum, & tanti fulgoris mentibus noſtris irradiantibus radiis luce clarius meridianâ dubiorum moralium tenebræ facili negotio euaneſcent, & veritatis gratiſsimo lumine perfruemur.

Cùm ergo præcipuus huius operis finis ſit ex hominum cordibus peccatorum maculas detergere; & ad hoc confeſſarios pro viribus adiuuare; iuſte quidem ab omni peccati maculâ, & debito conceptæ Virgini conſecratur. Quamobrem in huius horti veſtibulo hanc dedicationem præmittere haud ingratum pio Lectori erit, qui enim in ſcientia morali fœlices facere progreſſus contendit, huic myſterio ſe deuotum oſtendat & hanc ſibi magiſtram eligat, nam vt dixit de illa Diuus Ambroſius: Primus diſcendi ardor nobilitas eſt magiſtri; quid nobilius Dei matre? quid ſplendidius ea, quam ſplendor elegit? Cùm autem in id incumbat tota diſciplina moralis, vt homines virtutibus honeſtet, & exornet, dignè quidem prædictus S. Doctor nos admonet dicens: Sit vobis tanquam in imagine deſcripta virginitas, vitaque B. Mariæ, de qua velut in ſpeculo refulget ſpecies ſanctitatis & forma virtutis. Hinc ſumatis licet exempla viuendi, vbi tanquam in exemplari magiſteria expreſſa probitatis, quid corrigere,

quid

quid effugere, quid tenere debeatis, oſtendunt. Sic flumen eloquentiæ Ambroſius. Hoc fac & viues, & in morali diſciplina non paruipendendos progreſſus efficis.

Tu verò virtutum omnium forma excellentiſſima, ac theandrica norma dulciſſima Maria, Dei mater amabilis, & admirabilis. Verte pios ô Virgo oculos duo lumina cœli, & huic operi pietati tuæ dicato faue, vt non meo, ſed nomini tuo, & dilectiſſimi Filij tui detur honor, & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

APPRO

APPROBATIO
R.P. MARTINI A XAVREQVI *moralis Theologiæ publici Profeſſoris in Limano D. Pauli Collegio Societatis* IESV.

S Electiſſimum tuum morale Florilegium ingenti cum voluptate perluſtraui plurifariam (Doctiſſime Pater) & in eo nil non laudabile vidi. Non ſunt laudabiles meri eloquij flores, temporis ſpolia, inaniaque Verborum folia aëris ludibria, quæ ſic præcellit Auguſtinus. *Aliÿ meros flores loquuntur: Aliÿ folia: Aliÿ fructus.* Ipſe quidem etiam dum loqueris flores, fructus emittis in libro fæcundiſſimo campo arato, & exarato calamo conſtanti triginta annorum ſpatio apprehenſo. Et iuxta aureum Diui Hieronymi monitum. *Sectaris ſapientiam, quæ non eſt in foliis, ac flore verborum, ſed in medullis, ac fructibus ſenſuum, quæ non aurem præteruolat, ſed animam reficit.* Lego Diſertiſſimum Enodium ſic ſcribentem ſuo Ioanni, à quo librum approbandum acceperat. *Tibi, non delinificam orationem, ſed vocem debeo caſtigantis: non tibi pictis Verborum illudens artificiis, ſed totum profunda mente retinens, poſſem dicere: Ad arcem ſcientiæ perueniſti ſummam perfectionem adeptus es. Sed hæc aliena à me ſunt. Dico, ſint licet grandia, quæ in cano eloquentiæ flore polliceris: Ego tamen, niſi de meſſe non gratulor. Labora circa ſtudia, lucem in colloquiis dilige, lectioni deuotus inſiſte,*

Auguſt. *lib.4. de Doctr. Chriſt.*

Hieron. *in Iſaiã* 55.

Enodius *lib.* 1. *Ep.*10.

inſiſte, vt fructus multiplicium Auctorum ventilatione purgetur. Pulchra ſunt, quæ ſcribis, ſed ego amo plus fortia; redimita ſunt floribus, ſed poma plus diligo. Sed ſi tuum librum Enodius perlegiſſet, nil in eo reprehendendum inueniſſet, & quidquid ſine adulationis mendacis nota de ſuo Ioanne auſus non eſt dicere, de Te meliore Ioanne verè; & libenter prædicaret. *Ad arcem ſcientiæ perueniſti, ſummam perfectionem adeptus es. Gratulor de meſſe, laboras circa ſtudia, lucem in colloquiis diligis, lectioni deuotus inſiſtis, & ita fructus multiplicium Auctorum, non ſolum Theologiæ, verum, & Canonici, Ciuiliſque iuris anteceſſorum ventilatione purgatur. Pulchra ſunt, quæ ſcribis, ſed fortia; floribus æque ac fructibus redimita.* Tot tuo libro ſententiæ, ſenſus; fructus amygdalei (iuxta Emphaſim dulcis, nobiliſque cognominis Alloza) quot verba, quot flores: Quare aptè cenſebo cum

Sydon. lib. 4. ep. 3. Sydonio Apollinari. *Plus doces, quam dicis; paucis multa cohibes; & curæ fuit cauſam potius implere, quam paginam: Ad hoc vnica, ſingulariſque doctrina, & in diuerſarum rerum aſſertione monſtrabilis: Te totus, qua patuit orbis iure venerabitur.* Et congratulatoriis vocibus excipiens

Cant. 2. v. 12. conclamabit. *Flores apparuerunt in terra noſtra.* Flores profectò vtiliſſimi. Teſtatur Apuleius ſe exuta deformi ſtolidi, ignarique Aſini forma nouam, & formoſam rationalis ſapientis hominis ſpeciem induiſſe: tantúmque miraculum ſolis deuoratis floribus fuit peractum. Metamorphoſim hanc floridus liber tuus induцet. Fœlix, qui

qui tuos flores ſtudioſè deuorauerit, nam ſapientem rationalem hominem ſubitò ſe mirabitur, nec ignarus Aſinus deridebitur. Proinde omnes Theologiæ moralis Candidatos ad legendum vrgeo, ad ſtudendum excito celebri illo Diſticho.

Hic ver aſſiduum, melius, quàm carmina, flores
Inſcribunt: oculis tu lege, non manibus.

Intrepidè legite flores, nec enim latet anguis in iſta herba, velut in illo prato, à cuius floribus capiendis deterrebat Maro. Eglog. 3.

Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga
Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.

Nunquam vtiles adeo flores, & fructus marceſcent, cùm eos protegat Pudica Flora, cuius flores ſunt etiam fructus honoris, & honeſtatis: Gaudet enim Regina Maria coronari Eccli. 24. v. 23

———Floribus iſtis,
Quos neque frigoribus Boreas, nec ſyrius vrit
Æſtibus, æterno ſed veris honore rubentes
Fons Aganippæa Permeſſius educat vnda:
Vnde piæ paſcuntur Apes, & prata legentes
Tranſmittunt ſæclis Heliconia mella futuris.

Claudianus *de laudibus Reginæ ſerenæ.*

Et cùm tantæ Reginæ Regíque filio IESV adſcriptos, ſacratóſque hos flores intueor, aſſequor proculdubio illius ignoti ænigmatis ſenſum.

Dic, quibus in terris inſcripti nomina Regum
Naſcuntur flores. Virgil. Eglog. 3.

Naſcuntur

Naſcuntur ſanè in hac Limana terra, Regia quidem Vrbe, vulgò dicta *Ciuidad de los Reyes*, quæ tanto Alumno ſe iactat Auctore. Ita cenſeo, &c.

MARTINVS DE XAVREQVI.

FACVLTAS

FACVLTAS.

PHILIPPVS DE OSSA Prouincialis Societatis Iesv, in Prouincia Toletana, poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre noſtro Ioanne Paulo Oliua Vicario Generali Societatis Iesv, facultatem facio, vt liber inſcriptus *Flores Summarum, Authore* R. P. IOANNE DE ALLOZA *noſtræ Societatis Theologo*, & eiuſdem Societatis grauium, Doctorúmque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Matriti die octaua Martij anno milleſimo, ſexcenteſimo, ſexageſimo quarto.

PHILIPPVS DE OSSA.

Facultas R. P. Prouincialis.

GVILLELMVS DE LANGE Prouincialis Soc. Iesv in Prouincia Lugdunenſi, iuxta poteſtatem à R. admodùm P.N. Ioanne Paulo Oliua Societatis Iesv Vicario Generali, mihi factam facultatem concedo, vt Liber, cui titulus eſt *Flores Summarum ſeu Alphabetum Morale, Caſuum Conſcientiæ*, *R. P.* IOANNIS DE ALLOZA *Peruani Soc. noſtræ Theologi*, Typis mandetur. In cuius rei fidem has litteras manu mea ſubſcriptas, & Officij ſigillo munitas dedi, Lugduni die 5. Ianuarij *1665*.

GVILLELMVS DE LANGE.

Approba

Approbationes Doctorum.

Librum cui titulus eſt *Flores Summarum* , &c. *Authore* R. *P.* IOANNE DE ALLOZA *Societ.* IESV, perlegimus & examinauimus, nos infraſcripti Facultatis Pariſienſis Doctores Theologi, nihílque cenſurâ dignum deprehendimus. Actum Lugduni die 1. Auguſti 1665.

Fr. IOANNES ROBE' Ordinis Prædicat.

Fr. CYRILLVS MOREL Carmelita.

Fr. ÆLIAS VIAL Carmelita.

DISPV

DISPVTATIO I.

SECTIO VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

A

ABBAS.

1 POTEST *a* conferre quatuor minores ordiness ſuis ſubditis non alienis.

2 An poſſit non ſolum ſubditis ſuis, ſed etiam alienis ex licentia Epiſcopi, vel Religioſis ex licentia ſui ſuperioris minores ordines conferre, alij negant, alij probabilius affirmant. *b*

3 Abbates exempti poſſunt *c* confeſſarios approbare, promulgare edicta, reſeruare caſus, & à peccatis occultis Papæ reſeruatis abſoluere.

4 Licèt poſſint abſoluere ab excommunicatione, *ſi quis ſuadente*, non ideo poſſunt *d* ab aliis minoris authoritatis.

5 Ex priuilegio ab Innocentio VIII. poſſunt conſecrare calices, altaria, campanas & non tantum pro ſuis Eccleſiis, ſed etiam pro alienis.

6 Poſſunt *e* clericis ſibi ſubditis dimiſſorias Litteras concedere.

7 Debet primò eſſe profeſſus, quia nouitius in Abbatem eligi nec rectè, nec ritè poteſt, item debet eſſe ſacerdos, item 25. annorum inceptorum, item debet eſſe electus à Monaſterio, cui eſt imperaturus, & non ab Epiſcopo, debet autem confirmari à Papa, vel à Legato à Latere. In electione Abbatiſſæ monaſterij exempti poteſt aſſiſtere Epiſcopus cum Prælato illius, ſed non confirmare electionem.

a Trid. ſeſſ. 23. cap. 10.

b Bonac. de Sacr. diſput. 8. q. vnic.

c Suarez diſp. 28. ſect. 5. à num. 2.

d Nauar. cap. 27. n. 273.

e Diana in comp. ver. *Abbas.*

f Villalobos in ſumma, vide Dianam vbi ſup.

g Nullus de elect. in 6. & c. 1. de æta. & qual. ordi.

DISPVT. II. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ABBATISSA.

1 AN monialis, vt in Abbatiſſam eligatur debeat eſſe legitima, & non bigama, alij negant, alij probabilius affirmant. *a*

2 Abbatiſſa poteſt *b* concedere monialibus licentiam donandi, quam poteſt religioſus prælatus ſuis religioſis. Item facultatem dare habendi peculium, & conuertendi in proprios vſus, quæ labore manuum acquirunt, niſi aliud ex conſuetudine, vel ex conſtitutionibus talis religionis ſtatutum ſit.

3 Licitè poteſt *c* paciſci de certa ſumma pecuniæ, donec monaſterio dos monialis ſoluatur, etiamſi monaſterium ſit opulentum.

4 In Abbatiſſam eligi *d* poteſt monialis vidua abſque diſpenſatione; de illegitima autem dubium eſt inter DD.

5 Non poteſt *e* aliquid præcipere ſub excommunicatione, quia non habet ſpiritualem iuriſdictionem, imò nec in virtute obedientiæ, ſed tantum inſtar matris familias ea, quæ ad domus gubernationem ſpectant; contrarium tamen eſt probabile.

6 Poteſt *f* in ſuo monaſterio monialium profeſſionem acceptare.

7 Habet *g* liberam adminiſtrationem bonorum monaſterij, dummodo non ſit in damnum ipſius, & in his, in quibus fœmina non eſt incapax.

8 Poteſt *h* præcipere ſub pœna voti præſtiti, & in re graui nolle ſubditam ei obedire peccatum mortale eſt, ſed non poteſt præcepta ſpiritualia imponere.

9 Poteſt *i* prælatus præcipere monialibus, vt Abbatiſſæ obediant, hanc vel illam rem ſpiritualem præcipienti, non verò ipſi committere, quod ſpiritualia præcepta imponat, cùm hoc ſit contra ius Canonicum, & communem vſum Eccleſiæ; ſunt tamen qui contrarium defendant, ſed minus probabiliter.

10 Habet *l* iuriſdictionem aliquam conceſſam à confirmante

a Barboſa lib. 1. de iur. Eccl. c. 45.
b Thom. Sanch. in ſum. tom. 2. lib. 27. c. 19. n. 44.
c Diana tom. 2. reſol. 97.
d P. Suar. lib. 2. c. 6 num. 16. tom. 4.
e Comm. DD.
f Thom. Sanch. in ſum. lib. 5. cap. 49. num. 76.
g Idem lib. 7. c. 10. n. 44. in ſumm.
h Idem vbi ſupra n. 19.
i Ibidem n. 23.
l Ibidem num. 27.

mante regulam, qua poteſt cogere ad eius obſeruantiam, & tranſgredientes punire.

11 An poſſit ex Prælati commiſſione diſpenſare in ieiunij, vel in aliis legibus Eccleſiaſticis, alij aiunt, alij negant *m* probabilius.

12 Si recipiat mulierem in monaſterium, quæ vult eſſe monialis ſine ordinarij licentia, dummodo ei habitum non præbeat, non *n* peccat.

13 Si eſſet præceptum in religionis regula obligans ſub mortali ad obediendum Abbatiſſæ in re aliqua etiam ſpirituali, monialis inobediens *o* peccaret mortaliter.

14 Inquirens de crimine monialis *p* poteſt obligare ſub mortali ad aperiendam veritatem.

15 Abbatiſſis poteſt *q* à prælatis facultas generalis concedi, vt licentiam ingrediendi in monaſteria impertiantur.

16 Ad Abbatiſſæ munus etiam perpetuum non requiritur *r* virginitas, niſi vbi eſſet mos impertiendi Abbatiſſis benedictionem ſpecialem virginum propriam.

17 Abbatiſſæ communes, quæ triennales ſunt, non ſolent *ſ* aliqua benedictione conſecrari.

18 Non poteſt *t* diſpenſare, neque commutare vota monialium. Poteſt *u* tamen ſuſpendere moniales, & clericos ſuos propter culpas ab officio, & beneficio, & etiam propter inobedientiam.

19 Abbatiſſæ 40. annis minoris electio eſt nulla, *x* vel ſi non vixerit octo annos laudabiliter poſt profeſſionem.

20 Abbatiſſa ante vnum menſem profeſſionis nouitiæ admonere debet *y* Epiſcopum etiamſi ſit Monaſterij exempti.

m Vide Villalob. in ſum.
n P. Ioan. Menacho in manuſcrip.
o Sanchez vbi ſup.
p Idem ibidem n.28.
q Idem lib.6. cap. 16. n. 21.
r Ibidem.
ſ Ibidem.
t Idem lib.4. c. 49. n. 24.
u C. Dilectus de maiorit. & obed.
x Trid. ſeſſ.25. de Regular.
y Epiſ. Voll. to.2. q.6. n.16.

DISP. III. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ABORTVS.

ABortus licet timeatur, poteſt *a* dari matri medicina non mortifera, vel ea quæ eſt indifferens.

2 Si fœtus non eſt animatus, & aliud non ſuppetit remedium ad tuendam vitam matris, poteſt *b* procurari abortus, ſi

a Sanch. lib.9. de matrim. d.20. n.18.
b Henr. lib. 2. de

autem fuerit animatus non licet, poteſt tamen ſumi remedium directè ſanatiuum, licet indirectè ſit cauſa abortus, & ideo poteſt fieri emiſſio ſanguinis, & ſumi pharmacum, &c. Quod autem hoc fieri poſſit ad tuendam *c* famam puellæ; quando fœtus eſt non animatus, aliqui concedunt, ſed minus probabilite.

3 Cùm medicamentum eſt æquè ſanatiuum matris, & nociuum fœtus, licitè ſumitur *d* etiam poſt animationem fœtus, ſi aliter non poteſt mater mortis periculum euadere, huius enim vita præferenda eſt. Idem dicendum in medicamento dubio.

4 Non licet *e* matri, etiam ſi de vita deſperet in ſui ſciſſionem conſentire, vt infans viuus extrahatur, & baptizetur.

5 Si fœtus eſt animatus, & mater infirma ſicut poteſt, cum abortus periculo fugere taurum, ita ſumere *f* poteſt quamcumque medicinam, dummodo directe non intendat occidere fœtum.

6 Qui procurat abortum, vel dat venenum vt generationem impediat, ſi fœtus erat animatus incurrit *g* excommunicationem, & irregularitatem ſi effectus ſequatur & nequit abſolui niſi à confeſſario approbato, & ad id ſpecialiter aſſignato ab ordinario. Si tamen hoc crimen fuerit occultum, poterunt ab illo ex priuilegio abſoluere prælati, religioſi etiam conuentuales.

7 Fœtus maſculus animatur poſt 40. diem, fœmininus poſt 80.

8 In dubio an animatus ſit fœtus, inanimatus reputari debet. *h*

9 Qui dubitat an fœtus, cuius abortus cauſa fuit, animatus eſſet an non, irregularitatem incurrere alij aiunt, alij probabilius negant. *i*

matrim. c.18.n.8.

c Vide Sanch. vbi ſup. n.10.

d Idem vbi ſupra num.18. & 19.

e Nauar. concil 1. de homic. lib.8.

f Sà verb. *Homicid.*

g Gregor. 14. conſt. quæ in capit. ſedis Apoſt. an.1579.

h Bonac. & alij communiter

i D.Tho. q.1. de irreg. dub. 4.

DISP.

DISP. IV. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ABSENS.

1 ABſens in ſeruitio Papæ, vel ſui Epiſcopi non debet *a* priuari beneficio.

2 Contra abſentes non ſeruatur *b* ſententia definitiua lite non conteſtata, *c* maximè ſi ſint abſentes cauſa ſtudij, vel peregrinationis.

a c. Cum dilectus de cleric. non reſid.
b c. Inter quatuor de maior. & obed.
c Litis cõteſtatio eſt negotij principalis ab actore & reo hinc inde facta narratio.

DISPVTATIO V. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ABSOLVTIO A PECCATIS in Communi.

1 ABſolutionis verba neceſſaria ſunt Abſoluo te, addendum tamen, vt eſt in vſu. Ego te abſoluo à peccatis tuis. Imò imitandus ſapientium mos, qui hæc prætermittunt dicentes. Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam. Dominus noſter IESVS Chriſtus te abſoluat, & ego authoritate ipſius te abſoluo in quantum poſſum, & indiges, primùm à ſententia excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, ſiquod fortè incurriſti. Deinde ego te abſoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Paſſio Domini noſtri IESV Chriſti & merita B. Mariæ, ſemper Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali patienter ſuſtinueris ſint tibi in remiſſionem peccatorum, in augmentum gratię, & præmium vitæ æternæ Amen.

a Vide P. ſà hoc verbo.

2 In breuibus, ac frequentibus confeſſionibus ſufficit *a* dicere: Dominus noſter IESVS Chriſtus te abſoluat & ego te abſoluo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.

b Henr. lib. 6. cap. 20.

3 Abſolui non poteſt *b* pœnitens, quando confeſſarius ſcit illum peccaſſe, & non fuiſſe confeſſum, & negat peccatum, ſi autem à complice audierit, & non ſit omnino certus, poterit abſoluere, quia non eſt maior ratio, quare huic, & non illi danda ſit fides.

c Layman in Theolog. Mor. lib. 4. tra 6. c 9. n. 5.

d Io. Sanc. in ſeleſt. diſp. 44. n. 3.

4 Abſolutio *c* data à confeſſario, qui propter diſtractionem, vel ſomnum non audiuit omnia peccata, ſi hoc contingat, ſine culpa pœnitentis, fructuoſa, & valida eſt, nec repetenda.

5 Abſolutio data à confeſſario, qui cum falſa ordinarij licentia confeſſiones accipit, valida *d* eſt, nec repetenda. Bona enim fides pœnitentis, & error communis daret iuriſdictionem. Quod etiam procedet, ſi pœnitens, ſciat confeſſarium nullum titulum habere, dummodo communiter, vt legitimus confeſſarius habeatur.

e Layman in Theol. Mor. lib. 5. tract. 6. c. 9. n. 6.

6 Abſolutio data à confeſſario, qui nec in communi, & confuſè ſtatum pœnitẽtis recordatur, valida eſt, nec reiteranda, peccat tamen grauiter confeſſarius. A fortiori ſi in confuſo recordetur, licèt fuerit inualida, dummodo cum eodem confiteatur, non eſt repetenda. *e*

f Comm. DD.

7 Abſolutio data à confeſſario valde ignoranti, & bona fide accepta à pœnitente, non eſt *f* repetenda, caſus tamen difficiles cum doctiore conſulendi.

g Henr. lib. 2. de pœn. c. 14. n. 5.

8 Abſolui poteſt, qui per ſcripta *g* præſenti ſacerdoti, & ea legenti confitetur. Quod ſi ob pudorem faciat vel aliam rationabilem cauſam, nullum erit peccatum, ſi autem ſine cauſa faciat, peccabit venialiter, quia vſui Eccleſiaſtico ſe non accommodat.

h Comm. DD.

9 Abſolutio non eſt neganda *h* habenti conſuetudinem iurandi, vel blaſphemandi inaduertenter, non enim talia iuramenta falſa ſunt peccata mortalia, dummodo priorem prauam voluntatem retractauerit.

i Molina de iuſt. & iur. tr. 2. dub. 756.

10 Abſoluendus non *i* eſt, qui cum poſſet totum reſtituere, non vult niſi per partes, quia iniquè detinet alienum inuito domino, contrarium placet aliis, ſed minus probabiliter.

l Comm. DD.

11 Qui occaſionem peccandi domi habet, ſi magnæ contritionis ſigna oſtendat, & promittat occaſionem ſe è domo eiecturum poteſt *l* abſolui. Quod qui non præſtiterit, abſolui non debet, donec eiiciat.

m Comm. DD.

12 Qui dicunt ſe non eſſe ſoluendo, debent *m* abſolui etiam

ſi

ſi non præſtiterint, illis enim fides eſt adhibenda.

13 Qui prauam habet conſuetudinem ſe polluendi, & poſt plures confeſſiones non ſe emendat, priuandus *n* eſt abſolutione per dies aliquos, niſi magnæ contritionis ſigna oſtendat. *n* Commu. DD.

14 Abſolutio ſi breuiter interrumpatur v.g. dicendo: Ego te, (claude ianuam) abſoluo, eſt moraliter continuata, quia eſt parua interruptio, & non eſt reiteranda. *o* *o* Commu. DD.

15 Abſolui poteſt *p* filiusfamilias, qui domi habet concubinam, cum qua quotidie peccat, & quam non poteſt eiicere, etiam ſi pluries propoſitum de non peccando fregerit, dummodo proponat firmiter ſe emendaturum; quia non eſt in voluntaria occaſione. *p*. Commu. DD.

16 Abſolui poteſt; *q* qui non eiicit concubinam, quæ illi debet centum aureos, quos ſe non ſperat eſſe recepturũ, ſi è domo eiiciat; quia ſe exponere periculo peccandi ex cauſa vrgenti non eſt peccatum, & nemo tenetur occaſionem etiam proximam peccandi deſerere cum graui damno ſui, vel alterius. *q* Io. Sanct. diſp. 10. n. 4.

17 Abſolui poſſunt *r* agricolæ, qui permittunt in ſuis prædiis Indos concubinarios, qui fugient aliò ſi à Domino ob hoc premantur. Tenentur tamen corrigere verbis, vel aliis viis, non vero è prædio, vel domo expellere, quia aliò fugientes liberiùs viuent. Idem dic ſi habeant Indos qui inebriari ſolent, quia alibi liberiùs inebriabuntur, admoneant verò verbis, & aliis viis, quæ exiſtimantur prodeſſe. *r* P. Menacho. in Manuſcr.

18 Religioſus prohibitus audire confeſſiones, approbatus autem ab Epiſcopo vt audiat, validè *ſ* abſoluit; peccat autem mortaliter, ſi ſub præcepto à ſuperiore illi fuit interdictum. *ſ* Commu. DD.

19 An qui ſæpe admonitus fuit, vt reſtitueret, & non reſtituit, habet tamen animum quam primum reſtituendi, & verè pœnitet ſe non reſtituiſſe, poſſit abſolui, alij negant, alij piè, & probabiliter affirmant. *t* *t* Trull. in præcepto lib. 7. c. 14. dub. 10.

20 Confeſſarius, qui ob diſtractionem non recordatur in particulari alicuius peccati, *u* quod pœnitens dixerit, ſi pœnitens ſolum venialia ſolet confiteri, licitè poteſt eum abſoluere nec cogere debet vt repetat; quia moraliter certus eſt materiam dediſſe venialem. *u* Placita authoris.

SECTIO II.

ABSOLVTIO MORIBVNDI.

a Camm. DD.

1 ABſolui debet *a* ab omnibus peccatis, qui iudicium amiſit, ſi ſacedoti, vel aliis in eius abſentia ſigna dedit contritionis.

b Diana tom.3. de abſolu. lata morib.

2 Probabile iudicat *b* doctiſſimus Diana, quod licitè poſſet abſolui etiam is, qui nullum ſignum doloris dederit, quia piè poteſt credi quod de peccatis pænituerit homo fidelis, & Chriſtianus. Quam opinionem videtur in praxi ſecutus Clemens VIII. qui cum quemdam hominem è fabrica S. Petri cadentem videret abſolutionem ei dedit dicens: ſi es capax. Abſoluo te à peccatis tuis. Hanc etiam ſententiam tenet doctiſſimus P. Salmeron ex noſtra Societate, & alij viri docti.

c Diana vbi ſup.

3 In hoc autem, & ſimilibus caſibus ſuperuacaneum eſſe conditionem abſolutioni addere docent *c* Vaſquez & Diana.

d Bonac. ap. Dian. p.3. tr.3. reſol.3.

4 Abſolui debere, qui per nuntium abſolutionem petiit, ſi confeſſarius illum præſentem habeat, etiam ſi iudicium amiſerit, alij aiunt, alij negant, vtraque probabilis, fauorabilior pœnitenti amplectenda. *d* Aduertendum tamen quod teſtis coram infirmo examinetur, vt tollatur ſimile inconueniens, quia damnata eſt à Clemente VIII. confeſſio facta ſacerdoti abſenti.

e Comm. DD.

5 Abſoluendus non *e* eſt, qui medicinalem pœnitentiam acceptare non vult, neque vllam ſatisfactionem admittit, prudenter enim indiſpoſitus cenſetur.

f Diana p.3.tr.4. reſol.55. Ex Trid. ſeſſ. 14. c.7.

g Io.Sanc. in ſelect. diſp.12. n.5.

6 Abſoluere poteſt *f* infirmum in articulo, vel periculo mortis ſimplex ſacerdos etiam Parocho præſente à cenſuris omnibus, & criminibus reſeruatis; ſi verò cenſura fuerit reſeruata cum onere comparendi, ſi conualuerit, debet comparere coram eo, cui fuerit reſeruata abſolutio. Nec ſolum ſimplex ſacerdos, ſed etiam excommunicatus, degradatus, & hæreticus *g*, dummodo non ſit euerſionis periculum. Et periculum mortis intelligitur à prima die infirmitatis periculoſæ, vt doloris lateris, & ſimilium.

SECTIO

SECTIO III.

ABSOLVTIO A RESERVATIS.

1 ABſolutio à reſeruatis aliquando eſt indirecta; Qui enim Euchariſtiæ ſumptionem ſine ſcandalo non poteſt relinquere, directè à non reſeruatis, indirectè à reſeruatis, ſi abſit ſuperior, abſoluendus *a* eſt cum onere comparendi. *a* Comm. DD.

2 Peregrini, & iter agentes per quemlibet ſacerdotem approbatum etiam à reſeruatis in ſuo Epiſcopatu, dummodo in eo, in quo reperiuntur, reſeruata non ſint, abſolui poſſunt. *b* *b* Comm. DD.

3 Abſoluendi facultas à reſeruatis S. Pontifici conceſſa fuit à Tridentino Epiſcopis, qui de omnibus criminibus occultis etiam de hæreſi ſuos ſubditos poſſunt *c* abſoluere. Pro Epiſcopis intelliguntur electi licet nondum conſecrati, & ſedens vacans. *c* Trid. ſeſ. 24. c. 6. de reſ.

4 Hoc idem poſſunt *d* Religioſorum Prouinciales cum ſuis ſubditis. Quod autem hæc facultas abſoluendi ab hæreſi occulta conceſſa Epiſcopis à Tridentino, ſit reuocata per Bullam cœnæ, alij aiunt, alij negant, probabilis vtraque opinio. *d* Vide p. Eman. Rode. in Bull pag. 999.

5 Confeſſarij Societatis quibus Prouinciales hæc priuilegia communicauerint, ex Pauli III. priuilegio, poſſunt *e* quoſcũque Chriſti fideles abſoluere à caſibus reſeruatis Epiſcopis. *e* Suar. to. 4. de Relig. diſp. 30. ſect. 2. n. 16.

6 Non tenetur *f* Prælatus concedere ſemper facultatem ab ſoluendi à reſeruatis, debet tamen facilem ſe ad concedendam oſtendere. Committenda tamen non niſi viro ſcientia, & prudentia prædito, & poteſt cum onere à pœnitente adimplendo. *f* Comm. DD.

7 Cum quis de reſeruatis confeſſus eſt cum ſuperiore, vel cum alio ab eo facultatẽ habente, etiam ſi confeſſio ſit informis vel nulla, tollitur *g* reſeruatio. Idem dicendum de peccatis, & cenſuris in confeſſione oblitis, ſi fiat confeſſio cum habente abſoluendi authoritatem. *g* Comm. DD.

8 Qui bona fide virtute Iubilæi à reſeruatis abſoluitur, licèt poſtea Iubilæum non adipiſcatur, tollitur *h* reſeruatio. Idem dicendum de oblitis, ſi obliuio fuit inculpabilis. *h* Comm. DD.

9 Sine aliqua neceſſitate v. g. vitandi ſcandali, non licet *i* abſolui pœnitentem à reſeruatis, etiam cum onere comparendi, ſic *l* Diana. Affirmatiuam autem tuentur *m* viri docti, negatiua autem videtur probabilior. *i* Diana p. 2. tr. 4. reſ. 124. *l* Idem vbi ſup. *m* Vaſqu.

10 Qui

10 Qui habet peccata reſeruata poteſt ob vitandum ſcandalum confiteri inferiori non reſeruata,& tacere reſeruata ſecundũ probabilem opinionem,ſecundũ alios vtraq;debet confiteri: Sãctius *n* autẽ & alij viri docti liberãt eum ab obligatione confeſſionis,quaſi copia non eſſet cõfeſſori, ac conſulunt,vt eliciat actum contritionis, etiam ſi ſit excommunicatus , & celebret ſi ſit ſacerdos, vel ſi laicus communicet.

n Sanctius

11 Abſoluere à reſeruatis, & admittere ad profeſſionem non poteſt *o* Vicarius Guardiani , cuius præſentia haberi poteſt intra 24. horas. Si verò non poſſit haberi intra prædictum tempus, poterit hæc omnia , & ſub virtute obedientiæ præcipere, non verò excommunicare, quia non eſt prælatus.

o Comm. DD.

12 Quilibet confeſſarius approbatus virtute Bullæ Cruciatæ poteſt *p* abſoluere à caſibus contentis in edicto Inquiſitionis, hæreſi tantum excepta. Vnde ſi pœnitens non habeat errorem in intellectu,& credat omnia ab Eccleſia determinata etiam ſi incidat in crimina ſortilegij,maleficij,magiæ, adorationis Dæmonum,ſolicitationis in confeſſione,blaſphemiæ hæreticalis,& ſimilium, exteriùs tantum ob iracundiam , vel ſenſualitatem poteſt abſolui.

p Vide Dianam p. 1. tr.5. reſ.7.& 8.

13 Hoc idem poſſunt *q* regulares virtute ſuorũ priuilegiorũ.

14 Abſolutionem poſſe dari hæretico , qui ducitur ad comburendum, & fateri iudici crimen non vult à ſe verè commiſſum, alij *r* aiunt, alij negant,vtrique probabiliter.

15 Ignorantia reſeruationis ſui iuris, ſiue facti etiam ſi culpabilis ſit,ſeu vincibilis, excuſat *ſ* à reſeruatione.

16 Si confeſſario pro regularium confeſſionibus deputato prælatus neget facultatem ad abſoluendum, poteſt pro *t* illa vice eum abſoluere.

q Vide comp. Indic. verb. *Abſolutio.* *r*.Diana p. 1.tr.5. reſol.8. *ſ* P. Quintanadu. tra.3.ſing. ſing.11. *t* Ex Decreto Vrban.VIII. an. 1. ex Bull. fol. 273.

SECTIO IV.

ABSOLVTIO AB EXCOMMVNICATIONE in Communi.

1 ABſolutio ab excommunicatione licèt ſit iniuſta eſt valida,*a* & taliter abſolutus admittitur ad Eccleſiæ ſuffragia.

a Nauarr. in ſumm. c.27.n.37.

2 Qui ignorans ſe eſſe excommunicatum abſoluitur à peccatis, ſi poſtea ſciat, tenetur *b* petere abſolutionem.

b Idem n.4.

3 Qui

3 Qui confitetur habenti facultatem abſoluendi à cenſuris debet petere ab eo abſolutionem ab omnibus. Quod ſi poſtea in mentem venerint, ſufficit *c* abſolui à peccatis.

c Idem c. 26. n. 13.

4 Bene poteſt *d* quis abſolui ab excommunicatione ante abſolutionem pœnæ ob tranſgreſſionem.

d Idem c. 28. n. 66.

5 Abſolutio ab excommunicatione præmittenda eſt ante abſolutionem à peccatis & in ea hæc obſeruare debet abſoluens. Primum, vt petat iuramentum, ſi excommunicatio eſt notoria. Secundum vt excommunicatus ſatisfaciat parti, & ſoluat expenſas, ſi contumacia eſt notoria. Si autem offenſa, & contumacia non ſint notoriæ ſolum eſt in foro interiori. Tertium eſt quod ſi excõmunicatio fuerit notoria, publicè flagelletur nudatis humeris, & interim dicatur pſalmus *Miſerere*, vel alius ex pœnitentialibus cum *Gloria Patri, &c.* *Kyrie-eleyſon. Pater noſter* cum verſiculis *Saluum me fac.* Deinde Oratio. *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere, ſuſcipe deprecationem noſtram, & hunc famulum tuum, quem excommunicationis ſententia ligatum tenet, miſeratio tuæ pietatis clementer abſoluat, per Chriſtum,* &c. Deinde abſoluat eum dicens. *Authoritate, qua fungor abſoluo te à vinculo excommunicationis, quam incurriſti ob hanc vel illam cauſam, & reſtituo te Sacramentis Eccleſiæ & communicationi fidelium in nomine Patris &c. Amen.* Et hæc forma regulariter eſt ſeruanda, ſi commodè fieri poteſt, aliàs ſufficit dicere. *Ego te abſoluo ab excommunicatione.* Fœminæ autem non ſunt humeri denudandi.

e Vide P. Auil. in compend. Nauar. hoc verb. Vide c. nuper de ſent. excomm.

6 Abſolutio data ab habente ordinariam iuriſdictionem, non ſeruata iuris forma, valet, ſecus *f* verò ſi ab habente delegatam, ſi non ſeruet formam ſibi datam in delegatione.

f Nauar. ibidem n. 37.

7 Abſolutio data ex mandato Papæ iubentis dari ſecundùm formam iuris, ſi detur, ea non ſeruata, iniuſtè datur, ſed validè. *g*

g Idem vbi ſup.

8 In aliquibus caſibus, *h* qui ligauit non poteſt abſoluere. Cum Papæ delegatus excommunicauit tranſacto anno non poteſt abſoluere. Nec Epiſcopus poteſt poſt denuntiationem incendiarium à ſe excommunicatum abſoluere. Nec excommunicans ſi poſtea ipſe eſt excommunicatus excommunicatione maiori, & denuntiatus, ſecus ſi minori. Nec excommunicatio lata ab inferiori, & poſtea à Papa confirmata, tolli poteſt ab eo, qui eam tulit. Nec executor mandati Papæ, cum iubetur certum hominem ſine cauſæ cognitione excommunicare, non poteſt eum abſoluere.

h Vide P. Auil. in comp. Nauarr. hoc verb.

9 Abſolutio ab excommunicatione poteſt dari *i* à non ſacerdote in foro exteriori, imò in interiori non adiuncta confeſſione peccatorum.

i Comm. DD.

10 Simplex miniſterium abſoluendi ab excommunicatione poteſt *l* ſubdelegari à delegato ordinarij, imò à ſubdelegato ſubdelegati Papæ.

l Comm. DD.

11 Laicus imò nec Sacris initiatus, ſi non eſt ſacerdos non poteſt *m*, nec in mortis articulo abſoluere ab excommunicatione, niſi aliàs iuriſdictionem habeat.

m Diana vbi ſupra.

12 Qui eſt excommunicatus, ſed non denuntiatus, etiam ſi differat petere abſolutionem poſt annum, non punitur *n* ab Inquiſitoribus vt de fide ſuſpectus.

n Comm. DD.

13 Confeſſarij regulares virtute ſuorum priuilegiorum, & confeſſarij ſæculares virtute Bullæ Cruciatæ poſſunt *o* extra ſacramentum pœnitentiæ à cenſuris abſoluere.

o Vide Machad. in exp. Bull.

14 Licitum *p* eſt recipere abſolutionem à peccatis, & à cenſuris, & alia ſacramenta à miniſtro malo parata miniſtrare, & celebrare. De facili enim poteſt conteri, & mutari in bonum, & hoc poſſum intelligere, niſi ſit publicè excommunicatus, & timeatur ſcandalum.

p Comm. DD.

15 Abſolutio obtenta bona fide à peccatis tantum, & non à cenſuris valida *q* eſt, & ideo non tenetur pœnitens reiterare confeſſionem, ſed petere abſolutionem à cenſuris, & hoc procedit etiam, ſi confeſſarius faciat mala fide.

q Comm. DD.

16 Superiores Societatis poſſunt abſolui à ſuo confeſſore ordinario à reſeruatis, in quos, vt perſonæ particulares inciderint *r* ſine reſpectu ad ſuum officium.

r Vide P. Quintanaduen. in ſingularib.

17 Excommunicatus nominatim eſt, qui publicè proprio nomine ac cognomine expreſſo denuntiatus eſt, licèt in tabella affixa non ſit eius excommunicatio. Sic non *ſ* poteſt ſine licentia excommunicantis abſolui. Poteſt tamen in interiori foro virtute Cruciatæ ſatisfacta parte.

ſ Comm. DD.

18 Excommunicatus generaliter ab homine niſi excommunicans ſibi reſeruet, poteſt *t* à quocumque approbato ab ordinario abſoluit.

t Suar. t. 5. diſp. 7. ſ. 2. n. 13.

DISP.

DISPVTATIO VI.

SECTIO I.

Resolvtiones Variæ.

ACCVSATOR.

1 Accuſatio *a* eſt rei delatio ad vindictam publicam libello facto. *a Syluest. verb Accuſatio.*

2 Sex neceſſaria *b* ſunt ad accuſationem, vt legitimè fiat *ex l. liberos ff. de accuſat.* *b L. liberos ff. de accuſat.*

3 Denuntiatio fraterna non eſt ad vindictam, ſicut denuntiatio iudicialis & accuſatio.

4 Quando delictum eſt in perniciem reipublicæ, tenetur *c* ſciens denuntiare, vel accuſare. Si autem huiuſmodi non ſit, non tenetur, niſi ei competat ex officio. In quo caſu tenentur ad reſtitutionem, ſi ex eorum ſilentio damnum ſequatur. *c Villalo. to.2.tr.15. diff.2.*

5 Si ad innocentis defenſionem neceſſaria eſt denuntiatio, vel accuſatio obligat *d* in conſcientia. *d Idem vbi ſupra.*

6 Cùm prælatus denuntiationem, vel accuſationem præcipit, tenentur *e* ſubditi, niſi delictum ſit ſecretum. *e Idem vbi ſupra.*

7 Accuſator non tenetur *f* præmittere monitionem, quando peccatum eſt publicum notorietate facti, quod nulla tergiuerſatione poteſt celari. Secus verò ſi ſolùm ideò publicum dicitur, quia à pluribus quàm ab vno ſcitur, & poteſt probari. Vel ſi publicum dicitur, quia vulgò dicitur, ſed non poteſt probari; In his enim debet *g* admonitio præcedere. *f Comm. DD.* *g Comm. DD.*

8 In delictis vergentibus in damnum reipublicæ, non eſt vt plurimum præmittenda admonitio, niſi certò qui ſciret *h* circũſpectis circũſtantiis ſola admonitione damnũ impediendũ fore. *h Comm. DD.*

SECTIO II.

Resolvtiones Variæ.

1 Qui falsò accuſat, vel denuntiat, peccat *a* mortaliter, & reſtituere tenetur. Qui autem de vero delicto accuſat, *a Comm. DD.*

ſed

ſed malo animo peccat mortaliter, ſed ad reſtitutionem non tenetur.

b Comm. DD.

2 Peccat *b* etiam præuaricator, qui in publico accuſat,& in ſecreto fauet accuſato, vel relictis grauibus criminibus, de leuibus tantum accuſat.

c Comm. DD.

3 Peccat *c* ſimiliter tergiuerſator, qui ab accuſatione deſiſtit cum Reipublicæ damno, & grauius peccant, qui ex officio fecerunt accuſationem,& deſiſtunt.

d Comm. DD.

4 Peccant *d* etiam grauiter,qui ad probationem delicti etiam veri, vtuntur inſtrumentis, vel teſtimoniis falſis.

SECTIO III.

DE HIS QVI ACCVSARE prohibentur.

a Villalobos loco citato.

1 Accuſationem facere non poſſunt prohibiti à iure, videndi *a* apud doctiſſimum Villalobos *tract*.15. *diff*.4. Omnes autem iſti licet prohibiti poſſunt accuſare in cauſa propria, vel in proſecutione litis ſuæ, vel ſuorum.

b Idem vbi ſupra.

2 Qui accuſare prohibentur, poſſunt *b* denuntiare, vt iudex ex officio ad inquiſitionem procedat.

c Idem vbi ſupra tract.41. diff.4.

3 Filius patrem accuſans peccat mortaliter,*c* niſi in grauiſſimis delictis à iure exceptis.

d Comm. DD.

4 Datum ab aliquo ob timorem ne accuſetur, ei,qui iure poteſt accuſare, non poteſt repeti. *d*

e Vide Nauar. c. 17.n.96.

5 Accipiens pretium ob faciendam accuſationem iuſtam, quam facere tenetur,ſi eſt quantitas notabilis peccat mortaliter, & tenetur *e* reſtituere. Si autem accipiat vt ab accuſatione iuſta iniuſtè deſiſtat, licèt grauius peccet,reſtituere non tenetur pretium acceptum, benè tamen damnum illatum.

f Comm. DD.

6 Accuſatus de crimine vero, ſed ſecreto, non tenetur *f* reſtituere famã,quã accuſator amiſit non probando,quando aliàs fateri crimen non tenetur, ſecus ſi teneretur. Sed ſi dicat accuſatorem deceptum fuiſſe, & non habuiſſe animum calumniandi, non obligatur ad reſtitutionem & quamuis dicat animo calumniandi feciſſe, ſi ei à iudicibus non credatur.

g Couarr. var.c.9. n.1.

7 Accuſator,qui delictum non probat,cenſetur *g* calumniator, & puniendus eſt non pœna talionis, quia non eſt in vſu, ſed arbitraria. Si verò malitioſè non accuſauit, nullam pœnam meretur.

DISP. VII. SECT. VNICA.

ACOLYTVS.

AN Acolyti, qui ſolemniter cereos ferunt in peccato mortali, peccent mortaliter, alij aiunt, alij probabilius negant. *a*

a Diana tra.4. reſ. 196.

DISP. VIII. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ACTVS HVMANVS.

1 ACtus humanus eſt actus hominis voluntarius *a* & liber. Actus factus per ignorantiam aliquando eſt humanus, aliquando non. Non eſt humanus quando concurrit ignorantia rei, quam ſcire non obligabatur, nec eſt affectata, nec deſiderata nec procurata.

a Nauar. in ſumm. prælud. 6.n.2.

2 Actus humanus *b* vel eſt bonus, vel eſt malus. Bonus eſt, qui nec ſecundùm ſe, nec ſecundùm aliquam circumſtantiam eſt prohibitus.

b Idem prælud.6. n.1.

3 Nullus actus voluntarius eſt indifferens in indiuiduo, ſi enim non eſt bonus, erit malus; vnde omnis actus deliberatus, qui non eſt bonus, eſt peccatum ſecundùm probabiliorem ſententiam. *c*

c Idem ibidem num.27.

4 Actus humanus bonus licèt in peccato mortali factus, eſt tamen vtilis ad multa. *d* Per illum impletur præceptum, excuſatur nouum peccatum, illuſtratur mens peccatoris, vt ſuum periculũ agnoſcat, & reſipiſcat, ac acquiruntur virtutes morales ne peccatum ſuo pondere ad alia nos trahat. Prodeſt tandem ad conſequendam cordis lætitiam, ne Angeli cuſtodes amplius nos deſerant, ne tam citò à Deo puniamur, & ad multa alia.

d Idem cap.27.n. 267.

5 Actus humanus vnus, & idem in genere phyſico poteſt eſſe nunc bonus, & deinde malus, non verò ſimul bonus, & ſimul malus. *e*

e Comm. DD.

6 Actus interior, & exterior malus concurrens in vnum peccatum ſunt duo entia, & duæ res, ſed in genere moris ſunt vnum *f* peccatum, & tunc actus exterior malus, neceſſariò eſt confitendus, non tamen eſt neceſſarium actum interiorem confiteri; nam qui confitetur exteriorem, implicitè confitetur

f Comm. DD.

tur interiorem. Si verò actus exterior non conſequatur interiorem, iſte neceſſariò eſt confitendus.

g Comm. DD.

7 Actus exterior malus ſemper g eſt peccatum mortale quando interior eſt huiuſmodi.

DISP. IX. SECT. VNICA.

ACEDIA.

a Comm. DD.

1 Est triſtitia a de bono ſpirituali, vt ad hominem ſpectat. Eſt peccatum mortale quando propter eam in re graui frangitur aliquod præceptum.

DISPVT. X. SECT. VNICA

Resolvtiones Variæ.

ADVLTERIVM.

1 Adulterum irregularitatem incurrere, ſi maritus cognito adulterio vxorem interficiat, alij aiunt, alij probabilius negant. a

2 Adulterum fieri irregularem, ſi maritum aggreſſorem cauſa defenſionis occidat, alij aiunt, alij probabilius negant, b dummodo homicidium fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ.

3 Propter occultum adulterium innocens coniux, ſecluſo ſcandalo, vxorem in foro conſcientiæ poteſt dimittere, nec tenetur c expectare ſententiam iudicis. Si tamen poſt diuortium ipſe etiam commiſit adulterium, tenetur vxorem emendatam ad thorum admittere.

4 Adulter, qui filium ſuſcepit ex adulterio, & alendum reliquit adulteræ inter filios legitimos mariti, tenetur à d tertio ætatis anno alimenta impenſa reſtituere, & occurrere damno quod fecerit legitimis hæredibus. Sed nec deſunt contrarium opinantes. e

5 Adulteria etiam infimæ ſortis, nupta verò nobili, cui ſupponit filium alterius pro ſucceſſione maioratus, omiſſis filiis legitimis, non tenetur f ſe prodere, & ſi ſciat ſe profuturam, nec tenetur hoc reuelare filio ſpurio, nec ille tenetur credere.

a P. Auila de cenſ. p. 7. diſp. 5. ſect. 3.
b Idem vbi ſupra & Leſſius lib. 2. c. 9. dub. 15. n. 106.
c Diana tra. 4. reſ. 257.
d Idem p. 2. tra. 17. reſ. 55.
e Vid. Henriq. lib. de matr. c. 21. n. 3.
f P. Sà hoc verb.

Tenebitur

Tenebitur autem adultera ſi poſſit ex iuſtitia ſatisfacere, aut conferendo bona libera filiis legitimis, aut conſulendo ſpurio religionis ingreſſum.

6 Adultera, quæ ipſo iure amittit dotem legitimè accuſata de adulterio, ſi ſe falſis teſtibus defendat, non tenetur *g* dotem reſtituere, ſoluat tamen viro expenſas litis, ſed non deſunt qui contrarium opinentur.

7 Adulter vxoris occultus poteſt *h* debitum exigere, ius enim in foro interiori non amiſit.

8 Vxori publicè adulteræ debitum reddere cum ſcandalo *i* peccatum mortale eſt.

9 Vxor maritum adulterum non poteſt accuſare, maritus autem vxorem poteſt, & ſi ipſe adulter ſit, permittitur vxorem occidere, licèt aliqui DD. contrarium teneant. *l*

10 An peccet occidendo, alij negant, *m* alij probabilius affirmant. *n*

g Dian. tr.6. reſol. 35.

h P. Sanc. de matr. lib.1. diſt. 68. num. 4. & 5.

i Nauar. c.16. n.28.

l Hypol. in l.1. parag. cum Diuus. n. 3. ff. de ſiccar.

m Accuedo lib.8. tit. 20. in l.3.

n D. Tho. 4. diſt. 37. q.2. art 1.

DISPVT. XI. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ADVOCATVS.

1 TEnetur *a* ſub mortali cauſam pauperis agere ſine ſtipendio in extrema, vel graui neceſſitate, qualis eſſet, ſi infallibiliter morte, vel fuſtigatione damnandus eſſet ſine ipſius patrocinio.

2 Excuſabitur *b* tamen ſi ob patrocinium mors ei, vel malum aliud graue immineat. Idem dicendum de Procuratore, & Tabellione.

a D. Tho. 2. 2. q.71. art.5.

b Comm. DD.

SECTIO II.

QVI SINT AB HOC OFFICIO excluſi.

1 ADuocati munus non poteſt exercere infamis. *a* Religioſi autem & Canonici Regulares, & clerici ſacris

a c. Infamis 3. q.7.

initiati iure prohibentur *b* aduocare; ne ſe ſæcularibus negotiis immiſceant, qui ſpiritualibus addicti ſunt. Poſſunt *c* tamen hoc munus ſuſcipere in vtilitatem Eccleſiæ, vel pro cauſa pia obtenta facultate.

2 Qui idoneus non eſt ad patrocinandum vel defendit cauſam, quam ſcit iniuſtam, peccat *d* mortaliter & tenetur reſtituere damnum parti aduerſæ, & etiam ſuæ, ſi eam nõ admonuit. Poterit tamen patrocinari, ſi cauſa eſt dubia propter diuerſas opiniones.

b Mena ch. 21. q. 1. cap. ex parte de poſtul.
c c. Clerici de poſtul.
d Silueſt. verb *Aduocatus*.

SECTIO III.

QVANDO PECCET ET TENEATVR Reſtituere.

1 Peccat *a* mortaliter aduocatus ſi notabili ſua negligentia, vel ignorantia cauſam perdat, & tenetur reſtituere damna, & intereſſe, ſi pars ignorabat imperitiam eius; alias ſecus, niſi ſit dolus, vel lata culpa.

2 Poteſt *b* occultare id quod ſuæ partis ius impedire poſſet, & honeſtè ſimulando ſuum aduerſarium fallere, peccat verò ſi aduerſario ſecreta notabilis momenti indicet, & tenetur damna reſtituere.

3 Qui aduerſus fiſcum bona ſine dolo, & falſis teſtibus defendit, non tenetur *c* reſtituere, nec qui cauſam fiſci ex negligentia amittit.

4 Si cauſam manifeſtè iuſtam malis mediis defendit, peccat, ſed non tenetur *d* reſtituere.

5 Qui recipit maius ſtipendium, quàm lege taxatum, peccat, & tenetur *e* reſtituere etiam ſi à parte ſponte donetur.

6 Non poteſt *f* paciſci de victoria pro certa ſumma, nec conuenire de lite propriis ſumptibus facienda pro certa mercede, ſed nota *g* hanc Legem non obligare in foro interiori, & taxam legis non eſſe in vſu.

7 Cùm fecerit multo labore, & ſtudio informationem iuris, à iudice taxandum ſtipendium pro ea.

a Nauar. c. 25. n. 29.
b Idem ibidem.
c Leſſ. lib. 2. de iuſt. c. 31. dub. 8. n. 50.
d Comm. DD.
e Vide l. 21. c. 16. lib. 2. recop.
f L. 8. tit. 16. lib. 2. recop.
g Vide Machad. de off. aduocat. & Dian. 1. p. tr. 2. reſol. 59.

SECTIO IV.

AN LICITE PRETIVM ACCIPIAT ET Quantum.

1 POteſt pro labore ſuo paciſci de pretio, *a* & licitè accipit, dummodo non excedat pretium rigoroſum taxatum non lege, quia hæc vt diximus propter temporum mutationem non eſt in vſu, ſed arbitrio prudentis viri.

a vide Machad. lib. 6. p. 3. tr. 1.

2 Non dubium, quin inſignis aduocatus, *b* & in lite difficili, & inter partes diuites maius pretium mereatur quàm imperitus, & idiota.

b Idem ibid.

3 Licet nonnullis legibus *c* prohibiti ſint aduocati gratuita munera accipere præter eſculenta parui valoris; poſſunt *d* tamen accipere, quod illis non ratione officij, ſed aliis titulis donatur, vt gratitudinis, amicitiæ, vel vt Hiſpanè dicitur *por al bouias.*

c L. 19. tit. 16. li. 1 recop. l. 21. eod. tit.
d vide Machad. vbi ſuprà.

4 Leges illæ quæ aduocato hæc prohibent, vt dixi non ſunt in vſu, *e* nec obligant in interiori foro.

e vide ſuprà dicta.

5 Ad redimendam vexationem, quæ à iudice facienda timetur probabiliter; poteſt *f* ei munus dari, alias vt plurimum peccat mortaliter litem gerens, ſi aliquid notabilis valoris donet.

f P. Rebel. de iuſt. 2. p. q. vlt. n. 4.

6 Familiares iudicum, ſi vltra id quod debent, obſequium aliquod parti faciant, non erit illicitum aliquid pro compenſatione recipere. *g*

g Idem Rebel. vbi ſup.

7 Quando cauſa rei eſt minus probabilis, quam cauſa actoris reo patrocinari licet. Quando autem cauſa actoris eſt minus probabilis, quam rei, an liceat aduocato patrocinari actori, alij aiunt, alij piè magis, & magis probabiliter negant *h* in cauſa ſanguinis vel honoris, vel omnium bonorum, In dubio autem facti, ſi cauſa ſit criminalis idem videtur dicendum.

h vide P. variq. qu. 12. diſp. 6. n. 3.

8 Aduocatus ſi reum defendat, & mors accuſatoris ſequatur, non in currit irregularitatem.

9 Aduocatus poteſt *i* eſſe iudex in cauſà, cuius patronus fuit, quod ſi illam iudicet ſecundum leges, & non ſecundum affectum, non peccat.

i Dian. p. 3. tr. 5. r. 56.

10 Aduocatus ſi Dei timore caret peſſimam cauſam facit *l* videri bona, & è contra *l. quod ſi nob. §. culp. omn ff. de edil. dict.*

l Quod nobis pac culpam omnem ff de ædil. edict.

11 Adůocati ſunt nobiles, & Reipublicæ valdè vtiles, & non poſſunt *m* torqueri, & in ciuilibus non poſſunt incarcerari. *n*

12 In cauſa criminali proteſtentur, ſi non incurrant *o* irregularitatem.

13 Si ob continuationem ſtudij debilitantur non *p* tenentur ieiunare.

m L. 4. tit. 2. lib. 6. recop. *n* Comm. DD. *o* Aegid. de ſacr. diſp. 18. *p* Diana 1. p. tr. 19. reſ. 12.

DISP. XII. SECT. VNICA.

RESOLVT. II.

ÆGROTVS.

1 ÆGroto, qui non poteſt cibum tranſmittere, *a* poteſt dari parua pars hoſtiæ cum vino in cochleari.

2 Æger aliàs moriturus, ſicut non tenetur *b* pati cruris ſciſſionem, ita nec ruborem virilia oſtendendo & à Chirurgis curationes alias ſufferendo, præcipue ſi fœmina eſt, vel honeſtus vir. Piùs V. PP. Maximus ſuo hoc confirmauit exemplo, vt legitur in eius vitâ.

a P. Suar. in 3. p. to. 3. diſp. 67. ſect. 6. *b* Diana tract. 13. reſ. 13. p. 5.

DISP. XIII. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ÆTHIOPES.

1 POſſunt *a* ex priuilegio Vrb. VIII. in hoc Peruano regno differré confeſſionem, & communionem vſque ad Feſtum Corporis Chriſti.

2 Æthiopes non gaudent Indorum priuilegio quoad caſus reſeruatos Sanctæ Inquiſitioni, in quos incidant, ſi non poſſunt abſolui.

3 Quoad matrimonia contrahenda pro Neophytis intelliguntur etiam Æthiopes, & ab eis, & Europæis mixtim progeniti, vt conſtat ex vltima Bulla Vrbani VIII. (& ideo quoad hoc eiſdem quibus Indi gaudent *c* priuilegiis.

Vide verba *Confeſſio*, & *Euchariſtia*.

Æthiopes tam adulti quàm pueri, ſi dubium fuerit an aqua in

a Ex Bull. Vrb. III. *b* Comm. DD. *c* Ex prædic. Bull. Vrb.

in generali ablutione eos tetigerit, vel ſufficientem cognitionem ad valorem Baptiſmi habuerint, iterum ſub conditione baptizandi ſunt. P. Didacus Ruiz *in Manuſcr.* P. Quintan. *tr.1. ſingul. ſing.2.*

DISPVT. XIV. SECT. VNICA. RESOLVT. VARIÆ.

AFFINITAS.

1 Eſt propinquitas *a* duarum perſonarum, quarum vna cum conſanguinea alterius copulam habuit conſummatam. *a* Nauar. c.22.n.42.

2 Affinitas ex copula fornicaria contracta non impedit matrimonium poſt Baptiſmum contrahendum, vnde poteſt *b* infidelis contrahere cum filia eius, quam ante Baptiſmum cognouit. *b* Dian. tr. 4 reſ.262.

3 Affinitas contrahitur etiam ſi fœmina non ſeminet ſecundùm probabiliorem *c* opinionem. *c* Sanch. lib. 7. de matr. diſp. 64.n.21.

4 Non contrahitur *d* ſi ope Dæmonum ſemen viri deferatur in matricem fœminæ. *d* Comm. DD.

5 Affinitas affinitatis non datur; *e* & ideo hoc impedimentum ſolũ eſt inter cognoſcentem, & cõſanguineos cognitæ, non verò inter affines cognitæ. Vnde cõſanguinei viri poſſũt matrimonia contrahere cum quanis etiam ſorore vxoris illius, & qui contrahit cum ſorore alicuius, poteſt mortua vxore contrahere cum vxore illius, poſt mortem eius. *e* C. non debet de conſang. & affin.

DISP. XV. SECT. VNICA. RESOLVT. VARIÆ.

ALIENATIO.

Alienatio rei litigioſæ lite pendente facta in clericum, non *a* poteſt reuocari à iudice ſæculari, nec poteſt iudex ſæcularis in eum directè executionem facere. *a* Author ſummæ.

2 Si prædium ſpecialiter obligatum à laico tranſeat in profeſſionem clerici non poteſt *b* fieri executio per iudicem ſæcularem. *b* Idem.

3 In alienatione rerum Eccleſiaſticarum in caſu non conceſſo, nec tenet *c* pignus, nec emphiteuſis. *c* C. Nulli licet de reb. Eccl. alienan.

4 Alienatio de rebus Eccleſiaſticis malefacta debet *d* repeti. *d* c. Siquis eod. tit.

5 Prohibitus alienare, poteſt *e* alienare mobilia, quæ in triennium ſeruari non poſſunt, ſecus ſi ſeruari poſſint, & ſint pretioſa.

6 Solemnitas iuris non requiritur *f* in rebus parui valoris, neque in his quæ religioſi ſeruare non poſſunt, & qui nec in communi poſſunt immobilia poſſidere, ſi eis in teſtamento legentur, vendere illa poſſunt.

e Sà hoc verb.
f Idem ibidem.

DISP. XVI. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ALIMENTVM.

1 Alimentorum nomine veniunt *a* in legatis veſtimenta, calceamenta, victus, lectus, & ſimilia ſine quibus homo viuere non poteſt.

2 Alimentario mortuo legatum ad alimenta finitur, & ad concedentem reuertitur. *b*

3 Alimenta non debentur, *c* ei qui aliunde habet, vnde alatur.

4 Tenetur *d* pater filium etiam ſpurium alere, & dotare filiam licèt ſpuriam iuxta quantitatem debitam alimentorum.

5 An filio, quem pater poteſt exhæredare, poſſit alimenta negare, alij aiunt, alij probabilius negant, *e* quia naturali iure debentur, niſi cum filius cauſa ingratitudinis morte dignus eſſet.

6 Tenentur *f* aſcendentes deſcendentes alere, & è contra, nec poteſt maritus prohibere vxori patrem ſuum egentem alere.

7 Tenetur *g* auus nepotem, & frater ſororem etiam ſpuriam egentem alere, & ſecundum aliquos patrinus & parochus filios ſpirituales.

8 Pœnam pro delicto filij non tenetur *h* pater ſoluere, nec de legitima, nec de alimentis ei debitis.

9 Hæredes patris tenentur *i* alere ſpurios.

10 Si pater, & mater alere nequeant filios ſpurios, tenentur aui, & proaui, & his maiores.

11 Pro alimentis non intelliguntur *m* debita alimentarij.

a Comm. DD.
b l. Cum his parag. mod.
c l. Siquis à lib. para. ſed ſi fil. ff. de lib. agn.
d Sylu. hoc verb.
e Couar. epit. 2. p. c. 8. para. 6.
f Comm. DD.
g Vid. Mol. de iuſt. & iur. d. 168. ver. ſicut parent.
h Idem vbi ſup.
i Sà hoc verb.
l Couar. vbi ſup. n. 16.
m Mol. di. 228. de li. agnoſ.

DISP.

DISP. XVII. SECT. VNICA. RES. II.

ALTARE.

1 ALtare notabili fractione conſecrationem amittit vt ſi calix,& hoſtia in neutra parte collocari poſſint.

2 Sine altari ab Epiſcopo conſecrato celebrare pec.mort.eſt.

Vide verb. *Miſſa*, in quo plura circa hoc inuenies.

DISP. XVIII. SECT. VNIC. RES. III.

AMICVS.

1 QVi bono animo aſſociauit amicum, ne periclitaretur in rixa, non incurrit irregularitatem, ſi amicus inimicum occidat.

2 Amicus dicitur *a* frater,vel habetur tanquam frater.

3 Amicus ex mente debet *b* perpendere voluntatem amici ſui,aliàs non eſt bonus amicus.

a L. nemo dubitet. ff. de hæred. inſt.
b L. Pamphilus, ff. de leg. 3.

DISPVT. XIX. RESOLVT. VARIÆ.

AMOR.

1 AMor paternus vincit *a* omnem alium amorem.

2 Amor plus *b* deſcendit, quàm aſcendit.

3 Amare tenemur *c* inimicos præcepto naturali,& diuino,quia ſunt proximi,& ad imaginem,& ſimilitudinem Dei creati.

4 Tenemur *d* iniurias remittere ex corde, & amicitiæ ſigna inimicis præſtare,quæ aliis proximis exhibere ſolemus.

5 An teneamur ſalutare inimicos, alij negant, *e* alij affirmant,ſi ſcandalum ex omiſſa ſalute ſequatur.

6 An ſalutantem inimicum reſalutare teneamur, alij *f* negant,alij probabilius affirmant. *g* Ex quo ſi graue ſcandalum ſequatur erit peccatum mortale non reſalutare.

7 Inimico veniam poſtulanti tenemur *h* præſtare cum amoris & beneuolentiæ ſignis; ſed non debitam ſatisfactionem remittere;ſuperior autem offenſus cauſa correctionis poteſt veniam per aliquod tempus differre.

8 An cum damnum reſarciri non poteſt, & offenſor ſupplex veniã poſtulat,teneamur ab accuſatione reſiſtere;alij affirmant, alij

a L. Iſto quidem, quod metus cauſa.
b L. Iſti quitem eod. tit.
c Luc. c. 6.
d Comm. DD.
e Vide Mach. to. 1. lib. 2. p. 2. tr. 6.
f Lorca in 2. 2. q. 25. a. 6. ſec. 3. diſt. 2.
g Azor. p. 2. lib. 12. c. 3. q. 5.
h Comm. DD.

i Author ſummæ.

alij probabilius negant,ſi fiat non odio ſed amore iuſtitiæ, vt conſtat *ex l. ita vulneratum.*

DISPVT. XX. SECT. VNICA.
RESOLVT. III.
ANIMA.

a Ariſt.3. de anima. *b* Idem 7. Phyſicor. *c* L. Sanciſmus para. penul. & de ſacroſ. Eccl.

1 Anima in principio ſuæ creationis eſt tanquam *a* tabula raſa in qua nihil eſt depictum, depingibilis tamen virtutibus, & ſcientiis.

2 Anima ſedendo & quieſcendo fit *b* prudens & ſapiens.

3 Anima præferenda *c* eſt cæteris rebus.

DISPVT. XXI. SEC. VNIC.
RESOLVTIONES VARIÆ.
APPELLATIO.

a c.Omni, oppreſſus, c.ſiquis & c. placuit 296. *b* Comm. DD. *c* c.Ad noſtram de appell. *d* Comm. DD. *e* c. Qua nos de appel. *f* c. Paſtoralis de appell. *g* c. Conſ. nos de appel. *h* c.Cum in Eccl.de appellat.

1 Appellatio *a* eſt à minori ad maiorem vel ad ſuperiorem prouocatio.

2 Non admittitur *b* à ſententia lata per Epiſcopum per quam fuit deciſum in fauorem rei, quod gauderet immunitate Eccleſiaſtica.

3 Appellare *c* non poteſt religioſus ad Sum.Pontificem omiſſo Prouinciali,& Generali, niſi hi manifeſtè in eum exceſſerint.

4 Appellare licet *d* à ſententia lata primò à iudice,non ſolùm ſecundùm opinionem probabilem, ſed etiam ſecundum probabiliorem.

5 Appellare licet *e* hæreticis ab interlocutoriis ſententiis latis ab inquiſitoribus non verò à definitiua. *e*

6 Appellatio non *f* tuetur aliquem in notorio delicto.

7 Appellatio poſt ſententiam excommunicationis latæ non *g* tenet.

8 Appellantes cogendi *h* ſunt à iudice, vt intra certum diem appellationem proſequantur, vel ſententiæ pareant.

9 Appellans iniuſtè remittitur ad eum, à quo appellauit,niſi ſit ſuper iudicis recuſatione.

10 Appellatio cum legitima cauſa ſuſpendit declarationem excommunicationis, non ipſam excommunicationem, niſi ſub conditione ſit lata.

DISPVT.

DISP. XXII. SEC. VNIC. RESOLVT. IV.

APOSTATA.

1 Ficté negans fidem ſiue ſponte, ſiue timore ductus, an incurrat irregularitatem, alij probabiliter negant, alij probabilius affirmant. *a*
2 Apoſtata non *b* dicitur, qui non depoſito habitu ad aliam Religionem tranſit.
3 Apoſtata clericus *c* eſt, qui deſerit habitum clericalem, & talis non potitur priuilegio clericali.
4 Apoſtatæ à Religione, & eorum fautores, & receptores ſunt ipſo facto excommunicati, *d* & ad illos reuocandos brachium ſæculare eſt inuocandum.

a Author ſummæ.
b c. Ex parte de temp. ordin.
c c. Præterea eod. tit.
d Vide comp. in priuil. Soc. verb. Apoſtata.

DISPVTATIO XXIII. RESOLVT. II.

ARGVMENTVM.

1 Argumentum à contrario ſenſu, fortiſſimum *a* eſt in iure.
2 Argumentum à contractibus *b* ad vltimas voluntates valet.

a L. parag. Huius rei, ff. de off. eius cui, &c.
b L. Seruū filij de leg. 1.

DISPVTATIO XXIV. RESOLVT. VARIÆ.

ARBITER.

1 Arbiter ſuper re ſpirituali, non poteſt *a* eſſe laicus, niſi ex conſenſu ſuperioris.
2 Arbitrio iudicum compellantur *b* partes ſtare, ſi iuſtè ſit arbitratum.
3 Arbitrium iniuſtum per ſuperiorem corrigi *c* debet.
4 Arbitrium contra ius, aut formam commiſſum non *d* tenet.
5 Arbitrium inter priuatos in damnum Eccleſiæ non valet. *e*
6 Arbiter non poteſt *f* infirmare ſententiam per ius latam.
7 In arbitrium ſub certa pœna compromitti *g* poteſt.
8 In arbitrium licet compromittere in rebus ſpiritualibus.

a c. Per tuas de arbitr.
b c. Dilecti eod. tit.
c c. Non ſine multa eod. tit.
d c. Peruenit. eod. tit.
e c. Peruenit. eod. tit.
f c. Expoſita eod. tit.
g c. Litteras de præſump.

c. Cum

c.Cum Apoſtolica de his, quæ fiunt, &c.

9 Arbitrium finitur *h* vno aduerſario defuncto.

10 Coram arbitrio conuentus non poteſt *i* reconuenire conuenientem.

h c. Ex parte de arbitr.
i c. Cum dilectus de arbitr.

DISP. XXV. SECT. VN. RES. VARIÆ.

ARCHIEPISCOPVS.

1 Debet *a* conſecrari in ſua Eccleſia ab omnibus ſuffraganeis.

2 Archiepiſcopus prouinciam ſuam viſitans poteſt *b* petere procurationem.

3 Debet excommunicatos à ſuo ſuffraganeo vitare, *c* & ab eo abſoluendos remittere, ſi ad eum fuerit appellatum.

4 Non poteſt *d* causā delegare ſuffraganei ſui ſubdito inuito.

5 Archiepiſcopus cedens ſubeſt *e* Archiepiſcopo in cuius prouincia moratur.

6 Abſque ſui ſuffraganei aſſenſu non *f* poteſt aliquid ſtatuere, vel ordinare in illius prouincia.

7 Non *g* habet iuriſdictionem in ſubditos ſui ſuffraganei niſi in caſibus expreſſis.

8 Archiepiſcopi, & *h* Epiſcopi licitè poſſunt ad libitum reuocare facultates religioni conceſſas, confeſſiones audiendi.

9 Archiepiſcopus non excellit *i* Epiſcopis in iuriſdictione quoad ſubditos ſuæ Diœceſis, nec ad conferendos ordines, ad miniſtranda ſacramenta, diſpenſandum, &c. Sed nihilominus in quantum ad exercitium iuriſdictionis maiorem habet poteſtatem, & ſuffraganei Epiſcopi in multis ei ſubiecti ſunt, eoſque poteſt viſitare, vt iudex eorum.

10 Pallio debet vti diebus à iure decretis, & poſt ſex menſes à conſecratione, & confirmatione debet illud ſuppliciter à Pontifice poſtulare, & antequam illud recipiat non poteſt vocari Archiepiſcopus, nec *l* exercere actus ad ordines ſpectantes, etiamſi ſit iam conſecratus Epiſcopus.

11 Eſt tamen *m* dubium inter DD. an poſſit conferre ordines, poteſt tamen alij Epiſcopo conferendi facultatem dare.

12 Archiepiſcopis concedit *n* Tridentinum, vt curent quod Epiſcopi Eccleſiis ſuis aſſiſtant, quod ſi abſint abſentiæ cauſas debent illi approbare.

13 Suffraganei ſui vicarium, ſi adſit iuſta cauſa poteſt *o* excommunicare.

a c. Si Archiep. de temp. ord.
b c. Sopitæ de cenſib.
c c. Ad reprimēdos de off. ordin.
d c. Paſtoralis de off. iud. ordin.
e c. Ad ſupplicationem eod tit.
f c. Sicut de exceſſ. Prælat.
g c. Paſtoralis de off. iud. ordin.
h Ex Sacr. Congreg. quam cit. Diana tr. 4. reſ. 20.
i c. Seruatis, c. igitur 25. q. 2.
l c. Niſi de vſu pall.
m Vide Azor. 2. p. lib. 1. c. 34. q. 5.
n Trident. ſeſſ. 23. de reform.
o c. Romana, parag. Sanè de cēſur. in 6.

14 Poteſt

14 Poteſt *p* viſitare prouinciam ſuffraganei, ſi adſit iuſta cauſa, & approbata à Concilio Prouinciali, & dum viſitat poteſt cum ſubditis ſuffraganei exercere *q* omnes actus ad forum interius ſpectantes.

15 An poſſit diſpenſare in irregularitatibus,& in aliis,quæ in exteriori iuriſdictione conſiſtunt, alij negant, alij probabilius affirmãt.*r*Nõ verò poteſt,in iis quæ pendẽt ex poteſtate ordinis.

16 Poteſt tollere prauam conſuetudinem in ſuffraganei prouincia introductam, & cogere cenſuris, vt obſeruentur ritus, & ceremoniæ Eccleſiæ Metropolitanæ in Officio Diuino, Poteſt etiam peccata notoria ſubditorum ſuffraganei punire.

17 Poteſt ſub excommunicatione non ſolum clericis, ſed etiam ſæcularibus prohibere ne comam nutriant, quia in his quæ ad mores pertinẽt,oues,illi vt paſtori debẽt eſſe ſubiectæ.

p Trid. ſeſſ. 24. de refor. c. 6.
q c. Fin. de cenſu. in 6.
r D. Antonin. 2. p. to. 2. c. 2. parag. 9.
ſ Trid. ſeſ. 6. c. 1. de ref.
Vide Mach. lib. 4. par. 1. tr. 2.

ARRHÆ. Vide Verb. *Dos*.

DISP. XXVI. SECT. VN. RES. VARIÆ.

ARMA.

1 TRadens Titio, quibus Caium occidit, ſi occiſionem potuit ſuſpicari,irregularitatem incurrit. *a*

2 Arma portantes clerici excommunicantur. *b*

3 In armis inuenti clerici poſt trinam monitionem non defenduntur, quia ius perdunt *c* Clericale.

4 Arma portantes Clerici, & ſeditionem facientes ſi occidantur,eorum occiſores non mittuntur ad Romanam curiam.

5 Armis ſe defendere ab inimicis licitum eſt clericis. *d*

6 Armis clerici aſſociati aliis, ſi aliquis etſi ſine eius auxilio occidatur,non ſunt promouendi. *f*

7 Qui arma vendit vel mutuò dat ad bellum iuſtum non incurrit irregularitatem.

a P. Auila de cenſur.
b c. Clerici de vit. & honeſt. cleric.
c c. In audientia de ſent. excomm.
d c. Perpendimus de ſent. excomm.
e Ibidem.
f c. vlt. de cleric. percuſ.
g Comm. DD.

DISP. XXVII. SEC. VN. RES. IV.

ASTROLOGI

1 IVdiciarij poſſunt ab Inquiſitoribus puniri etiamſi dicant non eſſe omnino certum quod prædicant,dummodò id ſit dependens à vero hominum arbitrio.

a Diana tract. 7. reſ. 17.

b Ex ipſa Sixti V. Conſtit.
c D.Tho. 2.2. q.95. ar.5.ad 3.
d Tol. lib.4.c.15. num.6. Leſſ. de iuſt.lib.2. c.43.

2 Aſtrologia naturalis eſt licita, & ab ipſo iure *b* approbata.
3 Aſtrologia iudiciaria ſi ſolùm per eam naturales hominum propenſiones prænuncientur non *c* eſt illicita.
4 An verò Conſtitutio Sixti V.contra aſtrologos non ſolum in foro exteriori ſed etiam interiori obliget,alij aiunt, alij negant. Toletus, ſi ex aſpectu ſyderum non vt omninò certum aliquid futurum iudicetur, non excedere peccatum veniale.

DISPVT.XXVIII. SECT.VNIC.
RESOLVT. VARIÆ.

ATTRITIO.

a Filiuc. tr.6.c.7.
b Nau.c.1. n 37.
c Idem ibidem.
d Idem c. 1.n.34.
e Idem n. 41. & 48.
f Idem c. 11.n.37.
g Idem vbi ſup.
h Henriq. lib.1.de pœn.c.27.
i Far. de præcep. Eccl. præ. 2.lib.2.
l P.Menacho in manuſcr.

1 Attritio *a* eſt dolor de peccatis vel ex turpitudinis peccati conſideratione vel ex gehennæ pœnarum metu conceptus, cum propoſito cauendi in futurum, ſpe veniæ diuinitùs obtinendæ.
2 Si cognoſcatur quod non ſit contritio nec propter Deum, ſed ſolum propter infamiam,*b*etiam ſi ſit cum ſacramento pœnitentiæ coniuncta, non ſufficit ad delendum peccatum mortale.
3 Attritio propter ſolam pœnam gehennæ, *c* licèt eam nec actualis nec virtualis amor Dei, nec odium peccati, vt eſt offenſa Dei,comitetur in Sacramento non delet peccatum mortale.
4 Attritio cum dolore*d*ſed ſine propoſito abſtinendi à peccatis non delet illa, imò eſt peccatum mortale ſic accedere ad confeſſionem.
5 Attritio non ſit Phyſicè *e* contritio per ſacramentum, virtute tamen ſacramenti diſponitur attritus ad actum contritionis eliciendum.
6 Ad recipiendam gratiam in Baptiſmo non *f* ſufficit quilibet dolor, debet tamen eſſe propter Deum offenſum & cum propoſito emendationis.
7 Neceſſarium non eſt quod attritio ſit de omnibus venialibus,ſufficit *g* quod ſit de vno, ſi de ſolis illis ſit confeſſio.
8 An quis ſine ſufficienti attritione bona fide confeſſus eſt, gratiam Dei conſequatur, alij aiunt, *h* alij probabilius negant, *i* ſed confeſſio fuit valida licet informis.
9 Ad delenda peccata venialia ſufficit accedere ad pœnitentiam cum illorum diſplicentia.

DISP.

DISP. XXIX. SEC. VNIC. RESOLVT. III.

AVARITIA.

1 Eſt vitium inclinans ad inordinatum appetitum pecuniæ. *a* *a* Nauar. c.23.n.69.
2 Quando opponitur liberalitati, & ei non adiungitur aliqua circumſtantia mortalis, tantum eſt *b* peccatum veniale. *b* Idem vbi ſupra n.75.
3 Accumulare diuitias ad prouidendum neceſſitati futuræ, vt ad collocandas filias in matrimonio, imò ad ſe efferendum in altiorem ſtatum non eſt vitium, *c* ſed prudentia, dummodo non fiat cum iuſtitiæ, vel charitatis detrimento. *c* Idem n.74.

DISPVTATIO I.

SECTIO VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

B

BANNITVS.

1 Bannitvs idem quod præſcriptus, qui ob enorme crimen à quolibet poteſt impunè occidi ex conceſſione iudicis. Vide P. Sà hoc verb.
2 Bannitus tempore, quo erat laicus, ſi durante banno efficitur clericus, liber eſt à iuriſdictione laicali.
3 Bannitum alere tenentur, qui ante bannum tenebantur; quia quod eſt de iure naturæ per ciuile ius non tollitur, & poteſt ſuccedere ex teſtamento, vel ab inteſtato.
4 An bannitum poſſit filius occidere, alij aiunt, alij probabilius negant.
5 Non poteſt ſe defendendo occidere eum, qui vt miniſter iuſtitiæ, ſe occiſurus aggreditur.

DISP. II. SECT. VNIC.
Resolvtiones Variæ.

BAPTISMVS

a Comm. DD.

1 ESt Sacramentum *a* aquæ naturalis, qua vnus ab alio in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti cum debita intentione abluitur.

b Comm. DD.

2 Baptizatus baptiſmo dubio non eſt priuandus *b* Eccleſiaſticâ ſepulturâ.

c Diana p.5.tr.3. reſ. 1.

3 Baptiſmus in neceſſitate dandus *c* eſt in dubia materia, qualis eſt aqua roſacea, vrina, ſudor.

d Comm. DD.

4 Verba proferenda ſunt cum ſimultanea aquæ infuſione, ſi tamen parua ſit *d* interruptio non tollit eſſentiam Baptiſmi.

e Vide Eman. Rod.

5 Si in partu periculoſo puer extrahat ex ventre matris manum, vel aliud membrum debet baptizari à ſacerdote, ſi ibi ſit, cooperta decenter matre, ſi autem baptizetur à patre ipſius, ſtante ibi alio, incurrit *e* impedimentum non petendi debitum, niſi inuincibili ignorantia fecerit, Diana non incurrere aſſerit.

f Vide Filliuc. in ſum.

6 Puerum proiectum in flumen, vel in puteum manere Baptizatum, alij negant, alij probabilius affirmant, *f* ſi adhuc viuo forma proferatur.

g Vide Vaſquez in 3. p.to. 3.diſp.535. c.c.

7 In caſibus, in quibus licitum eſt inuitis parentibus filios pueros infidelium baptizare, teneri dominos hoc facere, alij negant, alij probabilius affirmant. *g*

h Vide Baſil. Ponc. de matr. lib. 7.c.39.

8 An qui tenet infantem in Baptiſmo nomine alterius contrahat ſpiritualem cognationem, an verò ille cuius nomine tenuit, dubium *h* inter DD. vtrumque probabile.

i Vazqu. in 3. p. to. 2.

9 Contactum phyſicum neceſſarium eſſe ad hanc cognationem multi aſſerunt, alij verò ſufficere moralem probabilius affirmant. *i* Hic conſiſtit in eo quod quis puerum offerat ad Baptiſmum, & curam illius ſuſcipiat.

l Diana tra. 4. de ſacr.reſol. 3.

10 Si Laicus præſente Sacerdote non tamen renuente puerum baptizet, non *l* peccat mortaliter, dummodò non faciat ex contemptu, & neceſſitas vrgeat; ſi verò extra neceſſitatem baptizet, peccat mortaliter, ſed non incurrit irregularitatem.

m Vide Reginal. to.2. lib. 27.c.3. n.15.

11 Guttam vnam aquæ non ſufficere ad Baptiſmum multi aſſerunt, *m* ſed requiri talem quantitatem, qua poſſit fieri vera ablutio. Alij dicunt eam ſufficere quæ corpus contingat, ve-

rumque

rumque effeciſſe Baptiſma mulierem illã quæ digito aqua madefacto crucem in fronte puero imprimens illum Baptizauit. *n* — *n* Henriq. lib. 2. c. 6. n. 1.

12 Aqua ex ſale, niue vel gelu reſoluta eſt ſufficiens *n* materia Baptiſmi.

13 Aqua ex arboribus, vel fructibus manans non *o* eſt ſufficiens materia, quia non eſt vera aqua, ſed ſuccus arborum. In extrema autem neceſſitate illâ poſſe confici Baptiſmum probabile eſt, quia ille ſuccus vt experientia docet nihil aliud eſt, quàm aqua, quam arbor ſurſum traxit, & ebibit. — *o* Io. de la crux. dir. conſ. p. 2. de Sac. Bap.

14 Licitè Baptizantur *p* filij hæreticorum, etiam ſi ſub cura parentum periculum timeatur ſubverſionis. — *p* Anil. de cenſu. p. 7. di. 7. d. 8.

15 Rebaptizantes ſcienter ſub conditione non incurrunt *q* irregularitatem. — *q* Laym. in Th. mor. lib. 5. tr. 5.

16 Si mutus cum orbato manibus ſoli adeſſent, & ille aquam infunderet & iſte verba proferret, non confici Baptiſmum conſtanter aſſerunt DD. Nihilominus Fernandez de Hæridia ſub conditione poſſe miniſtrari in caſu extremæ neceſſitatis, defendit. *r* — Comm. DD. *r* Heri. diſ. de ſacr. Bap. p. 3. d. 9.

17 Peruerſam intentionem miniſtri in conferendo Baptiſmo & aliis ſacramentis ſuppleri à Deo quoad gratiam aſſerunt *ſ* multi, & graues DD. contrarium tamen communius, & probabilius. — *ſ* Val. to. 4. diſ. 8. q. 5. pu. 3.

18 Nullum eſt præceptum adhibendi patrinum tempore neceſſitatis, ſiquis tamen teneat infantem ex propoſito obeundi munus patrini, cognationem contrahere negant alij DD. Alij probabilius affirmant. *t* — *t* Naua. in man. c. 22. n. 40.

19 Ad ſuſcipiendum Baptiſma ſufficit *u* attritio cognita, dummodo ſit ſupernaturalis. — *u* Vill. in ſum. to. 1. tr. 5. diff. 59. n. 3.

20 Recedente fictione poſt Baptiſmum remittuntur *x* peccata omnia commiſſa ante baptiſmum, non tamen ipſa fictio niſi per pœnitentiam clauibus ſubiiciatur. — *x* Idem ib.

21 Recedente fictione omnia ſacramenta ſortiri ſuum effectum piè, ac probabiliter aſſeritur *y* à grauiſſimis DD. multumque commendat ſacramentorum excellentiam. — *y* Dianitr. 4. reſ. 25.

22 Qui per errorem leuat filium Petri reputans *a* ſe filium Pauli leuare, alij probabiliter affirmant, alij negant probabilius cognationem contrahere. — *a* Vide Sanc. de. matr. to. 2 lib. 7. dup. 56. n. 7.

23 Filios ſeruorum infidelium poſſe à Dominis inuitis parentibus baptizari, pium & probabile eſt, etiam ſi non vendantur, nec ſeparentur. *b* — *b* Vid. Vaſ. in 3. p. to. 3. d. 155. c. 4. n. 5.

24 Mulierem prægnantem damnatam ad mortem, ſi propter partus infirmitatem ſit in periculo *c*, ſecari poſſe vt puer viuus extrahatur, defendit Coninch. — *c* Coninc. de ſacr. t. 1. q. 68. ar. 11. n. 97.

25 Particula

d vide Vaſq. in 3. p. tom. 2. diſp. 142. n. 30.

25 Particula *in* vel *&* in Baptiſmo, & *enim* in forma Euchariſtiæ, & ſimiles quæ ſenſus non mutant integritatem, non ſunt de eſſentia, & ſi ſine ſcandalo, & contemptu omittantur, non *d* erit peccatum mortale.

e Villal. tr. 5. diſ. 5.

26 Qui diceret *in nominibus Patris, &c.* non conficeret *e* Baptiſma; quia eſſentias multiplicat, ſi autem diceret *in nomine Patris, & in nomine filij* conficeret Baptiſma.

f Idem ibidem.

27 Si plures dicerent Nos te Baptizamus non conficerent ſacramentum, *f* quia mutatur eſſentia, ſi autem plures dicerent *ego te Baptizo*, qui prius formam proferret, Baptizaret, cæteri rebaptizarent. Si verò vnus plures Baptizaret dicens *ego vos Baptizo*, valeret Baptiſma.

g Caiet. apud Filliuc. tr. 2. c. 4 n. 58.

28 Si quis diceret. *In nomine genitoris, & geniti & procedentis ab vtroque*, an conficeret Baptiſma DD. communiter negant, ſed non deſunt qui probabiliter affirmant, *g* ſequendus vſus Eccleſiæ.

h Nicol. P. relatus in cap. quodam de conſecr. diſt. 4.

29 Qui diceret *in nomine Chriſti, & in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis*, probabile *h* eſt quod ſacramentum conficiat, ſed vſus Eccleſiæ ſequendus.

i Comm. DD.

l D. Tho. 2. 2. q. 50. art. 4. & alibi. Vide P. Quintan. tr. 1. de ſingul. q. 3. 4. & 5.

30 Sine aquæ Baptiſmo catechumenus contritione, & deſiderio illius poteſt *i* ſaluari, & effuſo ſanguine martyr, nec non *l* gentilis inuincibiliter Chriſtum & Baptiſmum ignorans, ſi credat, quod Deus eſt & remunerator eſt & ad eum conuerſus ſperet veniam, & præmium à Deo, qui facienti, quod in ſe eſt, non denegabit ei ſupernaturale auxilium. Quæ opinio valde commendat infinitam miſericodiam Dei.

Infantes, & adulti à Paganis, Iudæis, Saracenis, aut Hæreticis Baptizati vel à Parocho vel obſtetrice ex Hebræorum vel Saracenorum ſanguine ortis, iterum ſub conditione ſunt Baptizandi. Idem dicendum de his qui in mortis periculo ab obſtetricibus, vel ab aliis laicis viris, vel fœminis fuerint Baptizati.

Varia ac ſingularia de Baptiſmo.

a P. Quintan. tr. 1. ſing ſing. 8.

1 Multis anxius, *a* & fatigatus ſcrupulis, an baptizatus fuerit, quamuis leuiſſimo fundamento baptizandus eſt ſub conditione.

b Idem ſing. 9.

2 Infans expoſitus ad Eccleſiæ valuas ſcriptum habens collo appenſum baptizatum eſſe teſtificans, nihilominus baptizari iterum ſub conditione debet. *b*

3 Epiſcopus, Sacerdos, aut Confeſſarius, qui probabiliter de ſuo Baptiſmo dubij ſunt, Baptizari, ordinari, & conſecrari iterum

rum debent,& qui ab eis Ordines & abſolutionem acceperunt, iterum etiam Ordinari,*c* & à peccatis abſolui,quia quod eſt de iure diuino non ſuppletur per communem errorem.

c Idem ſing. 10.

4 Religioſus verè dubius de ſuo baptiſmo iterum ſub conditione baptizetur, *d* ſed non poteſt religionem deſerere, & profeſſionem ratificare tenetur. Quæ autem geſſit vt Prælatus valida ſunt propter errorem communem, & titulum coloratum.

d Vide Sanch. de mat. d. 22.

5 Qui verè dubius eſt de ſuo baptiſmo tenetur *e* ſub mortali, quàm primùm poſſit à dubio ſe expedire, & baptiſmum ſub conditione recipere, & Parochus, & qui eius curam habent, eum baptizare.

e P. Quint. vbi ſup.

6 Ad conferendum baptiſmum adulto ſiue abſolutè, ſiue ſub conditione tria requiruntur*f* ex parte recipientis, intentio, myſteriorum fidei cognitio, & dolor de peccatis.

f Comm. DD.

7 Myſteria, quæ adulti pro ſua capacitate callere debent ſunt, *g* Quod Deus ſit, & quod ſit Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, tres diſtinctæ perſonæ, & vnus Deus. Quod filius Dei homo factus eſt vt ſaluaret nos, & quod mortuus fuit, & reſuſcitatus, & glorioſus in cælo eſt. Quod alia vita ſit, & in bonis æterna gloria, malis pœna æterna. Quod nemo poſſit ſine baptiſmo ſaluari, & ſine Chriſti lege. Quod hæc omnia Chriſtiani credimus, quia verbum Dei eſt, quo nec fallere nec falli poteſt. Si hæc pro ſuo captu intelligat, etiamſi orationes in memoria non teneat, baptizari poteſt.

g P. Did. Ruis in inſtr. pro Bapt. Aeth.

8 In articulo mortis poteſt baptizari etiam ſi hæc ignoret, dummodo baptizari velit, vel conſtet voluiſſe, ſi ſenſum amiſiſſet.

9 In conditionali baptiſmo ſolemnitates aut ritus non ſunt *h* iterandi, quia iam ſunt facti in abſoluto, pro quo inſtituti ſunt ab Eccleſia. Si autem facti non fuerunt, ſuppleantur.

h Vide P. Quint. vbi ſupra qui doctè de his omnibus agit.

10 Conditionem non eſſe neceſſariò expromendam affirmant viri docti, conſultius eſt eam exprimere iuxta formam à iure aſſignatam.

11 Parochum, qui ſine intentione plures *i* baptizauit, & ſe nolit prodere ob metum infamiæ, & ſupplicij, ſi firmiter proponat abſtinere ab huiuſmodi ſacrilegiis, ne in deſperationem veniat, poſſe abſolui aſſerunt Diana, Laym. & Trull. cum homines illi per contritionem ſaluari poſſint. Quod negat Quintanadueñas ſi baptizati fuerint infantes, vel iam fuerint vel futuri ſint Sacerdotes.

i Laëra lib. 2. tr. 3. ca. 3. n. 3.

12 Quæcumque prudens coniectura, vel timor periculi ſufficit *l* vt infans domi poſſit baptizari.

l Quintan. vbi ſup.

13 Regibus, & vaſſallorum dominis conceſſum eſt à Clemente V. priuilegium vt in ſacellis domus ſuæ liberos, nepotes, & pronepotes, & qui ex his deſcendunt ſeruatis Eccleſiæ ritibus faciant baptizari.

14 Baptizare etiam in ſolemni baptiſmo ſine aqua benedicta ob leuitatem materiæ non erit mortale. *m*

15 Cum iterum ſub conditione adulti baptizantur, non eſt neceſſarium Confeſſionem præmittere, ſufficit quod *n* de peccatis doleant.

16 An puero ante vſum rationis ad munus patrini offerre, & admittere peccatum ſit mortale, alij aiunt, alij probabilius negant, dummodo non deſit, *o* qui baptizatum, ſi fuerit adultus, inſtruat.

17 Patrinos baptiſmi religioſos eſſe nec indecens, nec prohibitum *p* eſt, cum rationabilis interuenit cauſa.

18 Ad baptiſmum conditionalem non eſt neceſſaria *q* licentia Parochi.

19 Qui à Saracenis, Iudæis & Hæreticis baptizati ſunt, iterum debent baptizari, quia pluſquam probabile dubium eſt de valore talis baptiſmi. *r*

m Comm. DD.
n Comm. DD.
o Auctor ſummæ.
p Non eſt in iure talis prohibitio. Quint. tr. 1. ſing. vlt.
q Quintana. vbi ſupra.
r Idem vbi ſup.

DISP. II. SECT. VNIC.

Resolvtiones Variæ.

BELLVM.

1 Svbditus, qui imperio Principis gerit bellum, & de cuius iuſtitia dubitat, non peccat. *a* Si tamen ſciat manifeſtè eſſe iniuſtum, peccat mortaliter. In ſimilem reatum incidit, *b* qui quamvis ſciat bellum eſſe iuſtum principaliter ad illud tendit vt occidat & ſpoliet inimicos.

2 In bello iuſto etiam innocentes licet ſpoliare, & capere ad infirmandas hoſtium vires. Quod ſi bellum ſit perpetuum vt contra Turcas, cuilibet licet occaſione data illos captiuare etiam innocentes. Si autem dentur in obſides, & hoſtes fidem frangant, non licet *c* occidere, liceret autem ſi graue damnum in rempublicam præmeditarentur.

3 Capta in bello non ſunt reſtituenda *d* niſi eſſent peregrinorum, clericorum, religioſorum, vel ruſticorum. *e*

4 Poteſt *f* Princeps ob vitandum maius malum vrbem tradere hoſtibus.

a P. Sà verbo *Bellum*.
b Idem vbi ſupra.
c Molin. de bello to. 1. tr. 2. diſp. 122.
d Comm. DD.
e Vide Sà verb. *bellum*.
f Idem vbi ſupra.

5 Capti

5 Capti etiam iuſto bello poſſunt *g* fugere maximè à dominis ſæuientibus. *g* Idem vbi ſup.

6 Offerenti ante conflictum ſatisfactionem non *h* licet bellum inferre. *h* Caiet. verbo *Bellum.*

7 Capta in bello iuſto,ſed ab his qui illa ceperant in iniuſto, reſtituenda *i* ſunt veris dominis. *i* Comm. DD.

8 Licitum *l* eſt clerico, & religioſo milites hortari ad victoriam,non verò pugnare,niſi ſe defendendo. *l* Comm. DD.

9 Militi etiam ægrotanti debetur *m* ſtipendium. *m* Comm. DD.

10 Miles fidelis principi infideli ſeruire poteſt *n* in bello iuſto. *n* Nauar. conſ.3.de Iud.n.3.

11 Bellum Chilenum contra rebelles & apoſtatas Indos vt in præſenti ſtatu geritur, iuſtum *o* eſt propter iniurias, & damna ab Indis illata Eccleſiis, fidei, & innocentibus, & qui capiuntur etiam innocentes ad infirmandas hoſtium vires capi poſſunt, *p* & in ſeruitutem redigi,ſed non occidi. *o* P. Menacho in manuſcr. *p* P. Sà vbi ſup.

12 Bellum gerere contra Indos, & inuaſiones facere, quæ vulgò dicuntur Mlochas, ad id ſolum vt mancipia capiantur,iniuſtum eſt. *q* *q* Comm. DD.

DISP. III. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES IV.

BENEDICTIO.

1 SI aquæ aut oleo benedicto addatur aqua vel oleum non benedictum totum fit benedictum, *a* quod reſtringunt quidam,ſi id quod additur minus ſit eo,cui additur, quod alij dicunt non eſſe neceſſarium. *a* Vide Silueſtr. verb. *Aqua benedicta.*

2 Benedictio *b* corporalium, & ſacrarum veſtium de iure pertinet ad Epiſcopum, ex priuilegio autem ad Guardianos, & Rectores,quibus Prouinciales illud conceſſerint. *b* Comm. DD.

3 Aqua,oua,fructus, agni,Roſarij,rami, & ſimilia à quolibet ſacerdote poterunt benedici.

4 Innocentius X. an. 1654. prohibuit religioſis conſecrare vaſa ſacra, altaria,& ſimilia, in quibus vnctio requiritur, ſed non derogat priuilegio à Paulo III. conceſſo. Vide verb. *Calix.*

DISP. IV. SECT. I.

RESOLVT. VARIÆ.

BENEFICIVM.

1 BEneficium Eccleſiaſticum nullus Princeps laicus etiam Imperator poteſt *a* erigere; hoc enim proprium eſt Papæ, vel eius vicem gerentis. Et ſicut poteſt erigere, poteſt deſtruere, vnde dicere quod Papa non poſſit aliquid ſtatuere in detrimentum beneficiorum Hiſpanorum, ſapit hæreſim Anglicana m.

a Vide P. Auil. in tum. verb. *Beneficium.*

2 Collatio beneficij facta à Papa ei quem ſcit eſſe inhabilem lege ſua humana, valet, *b* etiam ſi non dicat ſe velle diſpenſare. Secùs verò ſi fiat ab ordinario etiam in caſu quo poteſt diſpenſare; hoc autem intelligendum eſt quando impedimentum eſt iuris communis, non verò conſtitutionis ſynodalis.

b Nauar. præl. 9, nu. 13.

3 Conceſſio facta alicui conferendi beneficia perſonis idoneis non expreſſis re integra expirat *c* morte concedentis, ſecùs verò ſi perſonæ exprimantur.

c Idem c. 23. n. 25.

4 Procurans beneficium Eccleſiaſticum principaliter propter honorem, vel vtilitatem peccat *d* mortaliter.

d Idem c. 23 n. 25.

5 Peccat *e* mortaliter, qui poſt acceptum ſecundum beneficium curatum, dignitatem, aut perſonatum, non renuntiat priori, quia ipſo iure amiſit illud.

e Idem c. 23. n. 113.

6 Peccat *f* mortaliter qui ante 25. annum recipit beneficium curatum, & ipſo facto collatio eſt nulla.

f Idem ib. n. 118.

7 Qui poſt acceptum beneficium Parochiale, & pacificam eius poſſeſſionem non recipit præsbiterium intra annum, peccat *g* mortaliter, & amittit beneficium ipſo facto.

g Idem ib. n. 118.

8 Illegitimus, qui recipit beneficium curatum ſine diſpenſatione Papæ, vel ſimplex ſine diſpenſatione Epiſcopi peccat *h* mortaliter.

h Idem n. 117.

9 Beneficia curata Indorum in hoc Peruano regno ex regiis ſchedulis antiquis erant amobilia ad nutum Archiepiſcopi & Proregis, ex nouis autem regiis ſchedulis Parochi Indorum non poſſunt *i* amoueri niſi ſeruata communi forma & cognita cauſa.

i Vid. Sol. de Ind. gub. lib. 3. c. 15. n. 39.

10 Beneficium ſi ſit perpetuum poteſt *l* conferri ſub conditione

l Panor. c. extitp. paragr. qui verò de præb. & P. Men.

tione, vt prius deſeratur capellania, ſi fuerit collatiua quæ verum beneficium eſt, quia duo beneficia ab eodem poſſideri iure prohibitum eſt. Si verò beneficium non fuerit perpetuum debet eam relinquere, ſed poteſt apponere conditionem, quod ſibi reſtituatur; ſi amotus à beneficio fuerit. Si verò capellania non fuerit collatiua non poteſt apponi talis conditio, niſi ex rationabili cauſa per modum permutationis rei ſpiritualis cum alia ſpirituali videatur ordinario conueniens eſſe ad ſuſtentationem alicuius clerici pauperis.

11 Qui habet beneficium ab alio ablatum per ſententiam iuſtam, ſed fundatam falſa præſumptione, vel probatione, poteſt *m* illud tuta conſcientia retinere, quia reſignatio erit inutilis, & ne maneant iuriſdictiones incertæ illi à republica confertur. Secus dicendum de pecunia ſic applicata per falſam præſumptionem, vel probationem. *m* Comm. DD.

12 Collatio beneficij Indorum ei facta qui peritiam Indicæ linguæ non habet, nec habere breuiter ſperat, ipſo iure eſt nulla, *n* & conferens, & recipiens peccant mortaliter, & hic renuntiare tenetur. *n* Sol.li.3. de Indor. gub. c.15.

13 Beneficiatos de quorum priuatione agitur audiendos eſſe, & habere recurſum ad regales audientias per viam violentiæ plures regiæ ſchedulæ tradunt, quæ videri poſſunt *o* apud Solorzanum *vbi ſupra.* *o* Vbi ſup. c.15.

14 Illegitimus diſpenſatus ad ſacros ordines eo ipſo eſt capax *p* beneficij ſimplicis. *p* P. Sà v. diſp.n.14.

15 Peccat *q* mortaliter, qui recipit duo beneficia incompatibilia ſine iuſta diſpenſatione, vel plura compatibilia, quam quæ ſufficiant ad honeſtam ſuſtentationem. *q* Nau. in ſum.c.25. n.129.

16 Habentes duas Eccleſias Parochiales, vel alteram Parochialem, & alteram cathedralem, cogendi *r* ſunt alteram intra ſex menſes dimittere. *r* Idem ib. n.129.

17 Qui poſt obtentum beneficium fit irregularis non priuatur *ſ* beneficio ipſo iure. *ſ* Comm. DD.

18 Qui ſcire debens ſe eſſe excommunicatum, ſuſpenſum, interdictum, vel irregularem beneficium recipit Eccleſiaſticum peccat mortaliter, *t* & titulus eſt nullus. *t* Naua. c. 25.n.133.

19 Qui occulta irregularitate ordinatus impetrauit beneficium occultè debet impetrare *u* diſpenſationem, Quod ſi acceperit ſcienter poſſeſſionem debet id exprimere in diſpenſationis petitione, vel ſaltem habilitate impetrata à Papa clam ab ordinario nouam collationem accipere. *u* Idem c. 27.n.194.

20 Si beneficio annexum ſit onus Miſſam celebrandi omnibus diebus de B. Virgine, nec de illa ſemper nec omnibus die-

x Idem c. 15. n. 14. bus miſſare tenetur, *x* ſed frequenter ſalua honeſtate, ac deuotione. Si verò onus ſit miſſandi omnibus diebus vel perſe vel per alium, omnibus tenetur.

y Suar. t. 5. d. 50. ſe. 5. 21 Beneficium Curatum non poſſunt *y* habere illegitimi ſine Papæ diſpenſatione.

SECTIO II.

DE BENEFICIIS QVOAD FRVCTVVM Perceptionem, & Reſtitutionem.

a Comm. DD. vide Vaſq. de Elem. c. 4. n. 8. *b* Mol. tr. 2. de Iuſt. d. 146.

1 IMpendentes fructus beneficiorum in vſus profanos, & ab eis accipientes peccant *a* mortaliter, & ad reſtitutionem tenentur, ſed non deſunt, qui dicant non teneri ex iuſtitia, ſed ex charitate beneficiarios ad eroganda ſuperflua pauperibus, & ideò accipientes non teneri *b* ad reſtitutionem.

c Nauar. c. 17. n. 44.

2 Prodiga largitio bonorum Eccleſiaſticorum regulariter loquendo eſt *c* peccatum mortale. Si verò hæc bona fuerint patrimonialia, vel acquiſita Miſſas celebrando, concionando, confeſſiones audiendo, & ſimilia operando, tantum erit peccatum veniale.

d Idem ib.

3 Licitè poteſt *d* beneficiarius bona Eccleſiaſtica impendere, eleemoſynas elargiendo alienigenis, non ſolum ad neceſſitatem naturæ, ſed ad decentiam perſonæ. Poteſt etiam in obſequio procerum, iudicum & aliorum, qui multum poſſunt prodeſſe, vel obeſſe Eccleſiæ, cui ſeruit aliquos ſumptus facere.

4 Vero beneficiario, ſi vicerit in lite, debentur fructus percepti poſt litis teſtationem.

e Idem ib. n. 122.

5 Beneficiarius, qui non recitat horas Canonicas tenetur *e* reſtituere, quod tamen locum habet poſt ſex menſes ab obtento beneficio, vt colligitur ex concilio Lateranenſi; peccat tamen in illis, ſi non recitet vt declarauit Pius V. *in confirmatione prædicti decreti.*

f Comm. DD.

6 Prædicta reſtitutio debet *f* fieri fabricæ, vel pauperibus, vel ſibi ipſi, ſi pauper ſit ex conſilio confeſſoris. Quod tamen intelligendum eſt, quando non eſt, qui ius habeat ad illud, quod reſtituendum eſt.

g Ex Pio V. in conf. decr.

7 Verumtamen ſi legitimè impediatur recitare, nec peccat, *g* nec reſtituere tenetur.

8 Si

8 Si beneficium nō eſt erectum authoritate Epiſcopi obtineri poteſt *h* à puero ante 14. annum, ſi autem Epiſcopali authoritate fundatum ſit,poteſt etiam ante 14. annum obtineri, ſed fundator ſtatuerit. *h* Quintā tr. de ſacr. ordin. in ſing.

9 Quod Canonicus amittit propter excommunicationem, ſuſpenſionem, & ſimilia reſtituendum *i* eſt vt ſupra de beneficiario diximus. *i* Naua. c. 25. n. 123.

10 Suſpenſus à beneficio non poteſt *l* fructus conſumere, niſi in moderatam ſuſtentationem ſui, & ſuorum,& hoc, ſi alia non habeat bona. *l* Idem ibi n. 24.

11 Excommunicatus, per quem ſtat quin abſoluatur, neque ad ſolam ſuſtentationem poteſt *m* fructus percipere. *m* Idem vbi ſuprà n. 123.

12 Peccat mortaliter, *n* qui fructus ſui beneficij locat, vel dat in emphiteuſim vltra tres annos. *n* Idem vbi ſuprà n. 130.

13 Canonici,& aliæ dignitates niſi intra duos menſes fidē coram Epiſcopo,& Capitulo profiteātur, non faciūt *o* fructus ſuos. *o* Comm. DD.

14 Docens publicè ſacram Theologiam, vel canones etiam ſi ob id ſit abſens, facit *p* fructus ſuos. Idem dicendum de eo, qui eaſdem facultates addiſcit. *p* Nau. vbi ſup. n. 58.

15 Permittens notabiliter lædi poſſeſſiones beneficij tenetur *q* ad reſtitutionem. *q* Comm. DD.

16 In permutatione beneficij pinguioris licita *r* eſt aliqua compenſatio. *r* Comm. DD.

17 Beneficium habens cum animarum cura ſi ſex menſibus continuis abfuerit ſine iuſta cauſa, ipſo iure priuatur quarta parte fructuum vnius anni applicandorum fabricæ Eccleſiæ, vel pauperibus. Vide *Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 1. de ref. & ſeſſ. 23. c. 1.* Hoc tamen debet intelligi pōſt iudicis condemnationem. Vide Reginaldum *li. 30. tr. 3. n. 58.* Si autem reſideat, ſed per ſe non ſeruiat non facere fructus ſuos, alij aiunt, alij negant, quod non faciant videtur probabilius. Si tamen idoneum vicarium aſſignet, & curet vt muneri ſatisfaciat, poterit fructus ſuos facere. *ſ* Vide Reginaldum & eſt Comm. DD.

DISPVT. V. SECTIO VNICA.

BLANDITIÆ.

BLanditiæ non minuunt voluntarium, ſed augent, & ideō non reſcindunt contractum factum per illas, ſecus verò ſi minis preces immiſceantur, vt ſolent domini, qui blanditiis non acquieſcentes caſtigant.

DISP. VI. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

BLASPHEMIA.

a P. Auila in comp. verb. *Blaſ.*

1 BLaſphemia eſt *a* dicere aliquid contumelioſum contra Deum. Quod fit aliquid Deo attribuendo quod ei non conuenit, vel auferendo quod conuenit, vel affirmando de creatura, quod eſt proprium Dei. Differt ab Hæreſi, quia hæc eſt in credendo, illa in dicendo.

b Trid. ſeſ. 14. c. 8.

2 Blaſphemo non eſt abſolutio concedenda *b* niſi impoſita grauiſſima pœnitentia.

c Nau. ca. 12. n. 85.
d Azor. inſt. mor. t. 1. li. 9. c. 28. q. 7.
e Vide Dian. p. 5. tr. 6. re. 33.

3 Qui audit blaſphemiam debet eum corripere ſub præcepto, etiam ſi emendationem non *c* ſperet, niſi timeat periculum, ſi autem propter verecundiam vel timorem, vel inaduertentiam non corripiat non erit *d* mortale.

4 Qui profert blaſphemiam non plenè aduertens verborum ſignificationem venialiter tantum peccat; etiam ſi hoc procedat ex praua conſuetudine. Qua propter etiam ſi hæc blaſphemia ſit hæreticalis, non eſt denuntiandus.

5 Qui aduertens blaſphemat non excuſatur paruitate materiæ, quomodocumque enim falſum quis Deo tribuat, graui eum afficit iniuria.

f Comm. DD.
g Vid. Vil. p. 2. tr. d. 2.

6 Irriſoriè aliquid de Deo aſſerere, vel cum indignatione, etiam ſi verum ſit, quod aſſeritur, blaſphemia *f* eſt.

7 Blaſphemię punitionem mixti fori eſſe aſſerunt viri docti, alij ad ſolum Inquiſitorum tribunal pertinere; ptobabile *g* vtrumque.

h Idem vbi ſupra.

8 Blaſphemia hæreticalis eſt *h* illa, quæ formaliter, vel virtualiter continet errorem contra fidem tribuendo Deo aliquid, quod ei non conuenit, vel auferendo quod conuenit. Non hæreticalis, quæ prædictum errorem non continet.

i Zanar. in dir. Theol. p. 2. c. 1.

9 Blaſphemi ex ira ſimel, bis vel ter ſi ira magna fuit, & ex cauſa iuſta non ſolent *i* abiurare. Conſuetudinarij verò in ira abiurant de leui, & conſuetudinarij in ira & extra iram abiurant de vehementi.

10 Vt dicatur quis conſuetudinarius, requiruntur plures reiterationes, quàm tres.

11 Qui non ex credulitate hæretica, ſed vehementi paſſione

turbatus

turbatus blaſphemiam evomuit non eſt puniendus *l* ab inquiſitoribus, nec eis denuntiandus, ſi ab ſit ſcandalum.

12 Blaſphemia hæreticalis eſt dicere Deum iniuſtum, immiſericordem, improuidum. Dicere autem *aunque le peſe à Dios tengo de hacer eſto*, vtrum ſit blaſphemia hæreticalis non conueniunt DD. Negatiuam defendit *m* Suares, quia ſenſus eſt etiam ſi Deo diſpliceat, vt omnia malefacta diſplicent hoc faciam. Si autem ſenſus eſſet, etiam ſi abſolutè nolit Deus vt hoc faciam non valebit mihi reſiſtere, hæreticalis eſt.

13 Irriſoriè aliquid quod verum eſt dicere de Deo, vel Sanctis non eſt blaſphemia hæreticalis, grauiſſimum autem peccatum.

14 Loco vel lubrico linguæ proferens verba hæreſim ſapientia poteſt *o* puniri ab inquiſitoribus pœna extraordinaria.

15 Qui incidit in blaſphemiam non hæreticalem gaudet *p* immunitate Eccleſiaſtica.

16 Plures blaſphemię prolatæ vnico actu ſine interruptione vnicum *q* tantum peccatum conſtituunt, nec opus eſt numerum confiteri.

17 Qui ex praua conſuetudine inaduertenter profert blaſphemias, & iuramenta peccare mortaliter alij aiunt, alij probabilius negant, *r* ſi voluntatem blaſphemandi retractauit, quia nec in ſe, neque in cauſa tales blaſphemiæ ſunt voluntariæ. Confeſſor autem moneat pænitentem, vt doleat de negligentia in extirpanda conſuetudine, nec anxius ſit de numero.

l Caſtr. & Comit. in reſp. mor. lib. 4. q. 9. c. 3.

m P. Suar.
n Dian. tr. 7. re. 8. t. 4.

o Idem vbi ſup.
p Idem tr. 1 r. 51. t. 4.

q Comm. DD.

r Aut. ſum.

DISP. VII. SEC. VNIC.

RESOLVTIONES VARIÆ.

BONA.

1 Bona vitæ præferuntur bonis famæ, & honoris, & hæc bonis fortunæ, & nemo tenetur *a* cum detrimento maioris, vel æqualis boni proprij bono proximi conſulere.

2 Bona vitæ includunt *b* ſalutem corporis, & integritatem membrorum.

3 Fama intelligitur *c* virtutis, bonitatis, & honeſtatis.

4 Libertas inter bona famæ computatur, hæc tamen liber-

a Naua. c. 16. n. 44.

b Idem c. 17. n. 89.

c Idem ibidem n. 90.

tati præponenda eſt. Vnde mulier potius debet *d* ſeruitutem eligere, quam infamiam.

5 Bona vitæ, ſalutis, honoris, & famæ non ſunt æſtimabilia. Datur *e* autem aliquando pecunia pro horum bonorum amiſſione, pro damni compenſatione, & quia non eſt aliud, quo poſſit compenſari.

6 Bona filiorum alia ſunt *f* caſtrenſia, quæ filius in militia acquiſiuit, & quoad proprietatem, & vſumfructum ſunt ipſius filij, & nullo modo pertinent ad patrem.

7 Alia ſunt quaſi caſtrenſia, quæ filiusfamilias acquirit officio publico, vel clericali. Imò omnia bona clericorum ſaltem acquiſita poſt clericatum iure communi ſunt *g* quaſi caſtrenſia, & in eis pater nihil iuris habet.

8 Alia dicuntur aduentitia; quæ aliunde filiofamilias adueniunt, in his habet *h* proprietatem filius, vſumfructum pater.

9 Alia tãdem ſunt profectitia, quæ à patre vel ex bonis eius, & non aliundè proficiſcuntur, & in his habet *i* pater proprietatem, & vſumfructum. Quæ verò filius ex bonis patris negotiando acquirit proteſtando, quod ſibi det pater quantum extraneo, dicuntur bona mixta partim aduentitia, partim profectura, & merces debita filio pro labore regulariter loquendo dimidium eſt eius, quod acquiſiuit.

10 Libri, arma, & ſimilia vt caſtrenſium priuilegio gaudeant, opus eſt vt tradantur *l* filio patre viuente.

11 Bona paraphernalia ſunt illa, quæ ſibi vxor reſeruat præter dotem, quam tradit marito, de his ad libitum *m* poteſt diſponere, nec obſtet conſuetudo, vel ſtatutum prouinciæ. Ex bonis acquiſitis durante matrimonio ſecundo non poteſt dotare filios primi, nec donationes facere niſi paruas, vel remunerationes, niſi ex parte quæ ei contigit.

12 Feudi redditus diuidendi *n* ſunt inter virum, & vxorem.

13 Bona mobilia dicuntur, *o* quæ vt plurimum ſeruari non poſſunt vltra triennium, vt oleum, frumentum, & ſimilia. Pecunia tamen inter mobilia reputatur. *p*

14 Mobilia valde pretioſa, quæ commodè ſeruari poſſunt vt gemma, & ſimilia interdum immobilibus æquiparantur. *q*

15 Iura & actiones ex conſuetudine aliquando mobilibus, aliquando immobilibus comparantur.

d Vide Aquilam in comp. v. *Bona*.
e Nauarr. vbi ſupra n. 90.
f Comm. DD.
g Nauar. c. 17. n. 142.
h c. Licet pater de ſepul in 6.
i Parag. inſt. per quas perſonas.
l Nauar. vbi ſupra n. 159.
m Comm. DD.
n L. 5. tit. 9. lib 5. recop.
o Silueſt. eod. verb.
p Comm. DD.
q Comm. DD.

DISPVT. VIII. SECTIO I.

RESOLVT. VARIÆ.

BVLLA.

DE BVLLA CRVCIATÆ.

1 PEr clauſulam illam *à cenſuris*, *& pœnis*, intelliguntur pœnæ, quæ abſolutionem impediunt, inde virtute huius clauſulæ non *a* poteſt confeſſarius abſoluere pœnitentem à pœnis impoſitis, vel imponendis à iudice.

2 Qui ſunt in regnis Hiſpaniæ, etiam, ſi ſint alienigenæ poſſunt *b* Bullæ Cruciatæ priuilegiis, & gratiis gaudere, quod etiam verum eſt ſi redeant ad patriam, ſi abſit ſcandalum, excepto tamen eſu carnium, & lacticiniorum.

3 Qui eſt Romæ non gaudet *c* Bulla, quam ei alius ſumit in Hiſpania.

4 An proſit ei, qui eam recipit in peccato mortali, vel excommunicatus ad lucrandas indulgentias, & potiendum priuilegiis, dubium *d* eſt inter DD. Vtrumque probabile, negatiua ſententia ſecurior, affirmatiua probabilior.

5 Bullæ priuilegia latè interpretanda in fauorem animarum. *e*

6 Ad lucrandas Bullæ indulgentias ſi non eſt copia confeſſioni, ſufficit *f* votum confitendi.

7 Qui bellum petit quoties peccauerit, & fuerit confeſſus poteſt *g* per Bullam abſolui, alij autem ſemel in vita & ſemel in morte.

8 Milites, qui ſunt in hoc bello, de quo in Bulla, à ieiuniis liberantur, *h* quibus ſi in illo non eſſent vel voto, vel præcepto tenerentur.

9 Tempore interdicti, qui ei cauſam non dedit, nec in cauſa eſt ne tollatur, ex bullæ priuilegio poteſt *i* ſacrum audire, & diuinis officiis intereſſe, & ſi ſacerdos eſt, celebrare.

10 Qui pecunia furtiua bullam ſumit, nihil ei prodeſt, *l* ſed non deſunt qui prodeſſe defendant. *m* Si verò pecunia fuerit alio peccato mortali acquiſita, nihil obeſt.

11 Annus durationis eſt *n* ab vna publicatione in aliam, quapropter, ſi ante annum fiat alia publicatio, bulla præterita amiſit valorem. Sunt tamen viri docti qui aliter

a Comm. DD.

b Villal. to. 1. tr. 27. clauſ. 1.

c Henriq. lib. 7. de indulg. c. 20. n. 7.

d Vide Henr. lib. 7. de indulg. c. 9. n. 7.

e Idem vbi ſup.

f Villalob. vbi ſup.

g Idem vbi ſup.

h Comm. DD.

i Henriq. lib. 3. de excomm. c. 48. n. 7.

l c. Non imputãda 1. q. 1. ver. ex illicitis.

m Roder. in Bul. parag. 1. in add. n. 7.

n Vide Em. Rod. ad Bull. parag. 3. n. 2.

aliter computant à die ſcilicet publicationis vſque ad integrum annum.

13 Qui ſexto menſe poſt publicationem Bullam ſumpſit totum id amiſit. Nihilominus, qui in magna vrbe poſt ſex vel octo dies non potuit illam ſumere, poteſt *o* præterita vti.

14 Si à publicatione in publicationem plus anno tranſactum fuerit, durare adhuc poſt annum Bullæ valorem ſunt viri docti qui negant, alij probabilius affirmant, *p* Et in praxi qui hanc opinionem ſecuti à reſeruatis abſoluti fuerint, manent in conſcientia tuti.

15 Annus incipit à publicatione non in metropoli *q*, ſed in quolibet loco vbi mos eſt publicari.

16 Non obſtante Bulla, quæ in Cæna Domini publicatur, Bulla Cruciatæ ſeruat *r* valorem.

17 Qui ante nouam publicationem incipit confeſſionem, nec valuit perficere, poteſt *ſ* poſt publicationem abſolui à reſeruatis virtute Bullæ præteritæ.

18 Qui vult vti oratorio, & in eo ſacrum audire tempore interdicti, obligatur ex præcepto non tamen ſub mortali Deum precari pro Chriſtianorum Principum concordia, & contra infideles victoriâ. *t*

19 Pro Eccleſia intelliguntur *u* xenodochia, & alia pia loca, in quibus licet celebrare, non tamen locus ſpecialiter interdictus.

20 Qui habet priuilegium aſſiſtendi diuinis officiis poteſt *x* ſecum ferre ſeruos, quibus ſolet ſtipatus incedere, vel loco illorum ſi fraus abſit, alios ſubſtituere. Nec prohibetur inuitare familiares, & conſanguineos vſque ad 4. gradum. Qui omnes, quia non impediti, diebus feſtis ſacrum tenentur audire.

21 Sacramenta omnia in qualibet Eccleſia recipere excepta Euchariſtia in die Paſchatis, eadem Bulla concedit. *y*

22 Item quod qui Bullam viuus accepit pompa moderata ideſt aliquantum minori poſſit *z* ſepeliri, quod priuilegium infantibus, & phræneticis conceditur.

23 Medicus ſpiritualis eſt prælatus, & quilibet confeſſarius etiam extra confeſſionem, & habenti Bullam, ipſe & medicus corporalis facilius debent *a* concedere facultatem carnem edendi, ægroto, iſque ieiunij merito non priuabitur.

24 Concedit facultatem edendi oua, & lacticinia in Quadrageſima in regnis Hiſpaniæ, non extra. In regno autem Peruano ex veteri conſuetudine etiam ſine Bulla licet *b* omnibus omni tempore.

o Henriq. lib. 2. de indulg. n. 2.
p Villal. 1. p. tr. 27. clauſ. 4.
q Comm. DD.
r Comm. DD.
ſ Villalob. vbi ſup.
t Fr. Em. Roder. in addit. parag. 5. n. 4.
u Couar. c. Alma mater 2. p. para. 4. n. 4.
x c. Licet de priuil. in 6. vide Villal. vbi ſupra.
y Henriq. lib. 1. de indulg. c. 3. n. 4.
z Idem vbi ſupra c. 20. n. 8.
a Comm. DD.
b P. Acoſta & P. Menacho in manuſcr.

25 Qui ex hoc priuilegio edunt oua, & lacticinia non prohibentur *c* ſimul piſces edere.

26 Hoc tamẽ priuilegio etiam ſi Bullam receperint non poſſunt *d* gaudere religioſi omnes, qui tria vota conſueta emiſerint qui verò non emiſerint, vt nouitij, gaudent.

27 Vbi verò recepta eſt conſuetudo contraria, vt in regno Peruano omnes religioſi etiam ſine Bulla licitè edunt *e* oua, & lacticinia omni tempore.

28 Patriarchæ, primates, Archiepiſcopi, & alij inferiores Prælati, & omnes Regulares, & Clerici, Præsbyteri in diebus quadrageſimalibus, etiam ſi Bullam habeant, *f* prohibentur edere oua & lacticinia niſi ſit conſuetudo in contrarium.

29 Omnes in hac exceptione comprehenſos poſſe in Dominicis Quadrageſimæ oua, & lacticinia edere probabile eſt, licet contrarium probabilius. *g*

30 Sexagenarij, & milites ordinum militarium, non vero clerici eorundem ordinum poſſunt *h* oua & lacticinia edere ex Bullæ priuilegio omnĩ tempore.

31 Qui ieiunauerit aliquo die, qui non ſit ex præcepto, & vocaliter orauerit implorans auxilium diuinum pro conſequenda victoria aduerſus infideles, & pro vnione, & pace inter Chriſtianos principes, toties quoties hoc fecerit adipiſcetur remiſſionem 15. annorum pœnitentiarum ab eo debitarum quæcumque ſint, & rurſus ſit *i* particeps omnium bonorum operum, quæ fiunt in Eccleſia Dei, quæ mira conceſſio eſt, magnique facienda.

32 Theſaurus indulgentiarum quem nobis Bulla concedit immenſus eſt. In diebus Quadrageſimæ & in quibus Romæ fiunt ſtationes, qui quinque Eccleſias, vel quinque altaria viſitauerint, lucrantur *l* omnes indulgentias, quæ his diebus Romæ conceduntur. Pro Eccleſiis intelliguntur etiam oratoria Epiſcopi authoritate, vel alterius prælati priuilegium habentis, erecta in quibus res ſacra celebratur.

33 Sufficit *m* ea inuiſere quauis diei, vel noctis hora, & ſemel introire, & ſine corporali motu ex eodem loco diuerſis concionibus ad idem altare mentem intendere. Etſi pro populi multitudine Eccleſiam ingredi quis non valeat, ſufficiet foras preces fundere.

34 Religioſi per Bullam non poſſunt *n* eligere confeſſarium præter aſſignatum à ſuo Prælato, niſi in aliqua Religione ſit contraria conſuetudo introducta ex conſenſu Prælatorum. Non tamen deſunt, *o* qui contrarium doceant.

c Comm. DD.

d Excipiũtur in ipſa Bulla.

e P. Menacho & doctiſſimi alij viri, & Epiſc. Vill. to. 1. q. 2. a. 2.

f Ex verbis *ipſius Bullæ.*

g Villal. to. 1. tr. 27.

h Ex Bullæ verbis.

i Ibidem.

l Vide Bullam.

m Vide Em. Rod. in Bul. parag. 8. n. 12

n Comm. DD.

o Vide Mach. tr. de Bul.

35 Qui approbatus eſt ſine reſtrictione ad audiendas confeſſiones in vna Eccleſia cenſetur ad alias approbatus, & qui curatum habuit etiam ſi renuntiauerit.

p Comm. DD.

q Comm. DD.

36 Virtute Bullæ poteſt *q* quilibet confeſſarius ab ordinario approbatus abſoluere ab omnibus peccatis, & cenſuris pœnitentem ſemel in vita, & ſemel in articulo mortis vero, vel præſumpto, & in periculo ſine onere recurrendi ad ſuperiorem ſi peccatum fuerit reſeruatum, quod ſi fuerit hæreſis, abſoluendus eſt cum onere comparendi, ſi conualuerit.

r Cord.l.5. q.28.

37 Non deſunt *r* viri docti, qui aſſerunt non ſemel tantum, ſed quoties quis ad periculum mortis acceſſerit, poſſe abſolui. Securius tamen erit, quod confeſſor dicat, quod ſi infirmus conualuerit, reſeruat indulgentiam ad verum periculum.

ſ Villal.tr. 27.de bul. t.1.clau.9.

38 Religioſos poſſe abſolui à reſeruatis per Bullam, dummodo confeſſarium eligant ex ſuo ordine, alij aiunt, alij probabilius negant. *ſ* Certum autem contra voluntatem prælatorum non poſſe.

t Idem vbi ſup.

39 Qui irritam fecit confeſſionem probabilius *t* eſt à reſeruatis non liberari, ſecus ſi oblitus fuit alicuius.

u Cord.li. 5.de indu. q.37.

40 An qui in ſpe conſequendi veniam per Bullam, peccatum quod alias non commiſiſſet, commiſit, poſſit ab eo abſolui, aliqui affirmant *u* & probabilius, niſi hoc peccatum ſpecialiter in Bulla excipiatur.

x Comm. DD.

41 Irregularitas non poteſt *x* tolli per bullam, quia non eſt cenſura.

42 Quando nequit pars ſatisfieri, ſufficit pignus, vel fideiuſſionem dare, quod ſi non habeat præſtet iuramentum,

y Comm. DD.

z Vide Medin.ſum.2. p.c.18.fol. 28.& Machad. de perſ.conf.

43 Abſolutio cenſurarum data per *y* Bullam ſolùm valet *z* in foro interiori, in exteriori autem debet ſe gerere abſolutus ac ſi eſſet cenſura ligatus, ſed non deſunt contrarium aſſerentes.

a Comm. DD.

44 Interdictum perſonale, tolli per bullam poteſt *a* ſatiſfacta, parte locale autem, & ceſſatio à diuinis non poſſunt.

b Sanch.de matr.li.8. d.2. n.18. to.3.

45 Per Bullam non conceditur facultas diſpenſandi, poſſunt *b* tamen ſecundum probabiliorem ſententiam commutari iuramenta.

c Villa.vbi ſup.cl.9. para.3.

46 Vota iuramento confirmata poſſunt *c* commutari ex noua Bulla anni 22. Videatur ad hoc ipſa bulla.

d Sanc.de matr.li.8. d.9.n.20.

47 Si Papa commutauit vota in aliam materiam, hæc poteſt *d* per bullam in aliam commutari.

e Sanch.de matr.li.8. d.15.n.14.

48 Pœna, quæ incurritur per fractionem voti pœnalis poteſt *e* in aliam commutari ſecundum probabiliorem ſententiam.

49 Votum commutatum iterum adimplere licet, nec ob hoc

ſecundum

ſecundum probabiliorem ſententiam manet de nouo voto obligatus. *f*

f Idem vbi ſup. d. 9.

50 Qui fecit votum de non petenda voti commutatione, de hoc ſecundo voto debet prius petere diſpenſationem.

51 An virtute bullæ noſtri poſſint à mortalibus non reſeruatis abſolui ab alio Confeſſore approbato præter ordinarios à ſuperiore deputatos, alij aiunt, alij probabilius negant. *g*

g Vide P. Quint. in ſing. t. 1. tr. de Sacr. pœnit.

SECTIO II.

DE MODO COMMVTANDI VOTA PER Bullam.

1 Commutatio hæc fieri poteſt *a* per bullam extra confeſſionem, debetque fieri in ſubſidium belli temporale.

2 Pauperum vota à religioſis priuilegium habentibus, vel à viro docto in æquale poſſunt *b* ſine dicto ſubſidio commutari.

3 Commutatio facienda *c* ſemper in æquale, vel ferè æquale.

4 Vota ante vel poſt bullam facta poſſunt commutari. *d*

5 Vota caſtitatis, religionis & vltramarinæ id eſt Ieroſolymæ, ſi fuerint pœnalia, vel conditionalia vel ad tempus non abſoluta, & perpetua, poſſunt *e* per bullam commutari.

6 Vota viſitandi Romæ Eccleſias SS. Petri, & Pauli & S. Iacobi in Compoſtella, quia de his non fit expreſſa mentio, poſſunt *f* commutari.

7 Qui habens bullam ſubitò ſine confeſſione mortuus eſt, ſi ſigna dedit contritionis, & tempore ab Eccleſia ſtatuto confeſſus fuit, plenariam indulgentiam conſequitur, nec priuari debet *g* Eccleſiaſtica ſepultura etiam tempore interdicto, niſi excommunicatione ligatus obierit. In hoc enim caſu non à confeſſario, ſed à iudice declarandus eſt dignus ſepultura, ſi obiit cum animo parendi præceptis Eccleſiæ.

8 Quoties bulla amittitur noua poteſt ſumi, ſi tamen ſine fraude amittatur, non amittuntur *h* priuilegia.

9 Qui in præſumpto mortis articulo abſolutus fuit, in vero iterum poteſt *i* abſolui.

10 Clauſulæ reuocatoriæ in litteris Apoſtolicis ſolum reuocant *l* priuilegia contraria his quæ in litteris continentur non alia.

11 Priuilegia realia *m* ſunt, quæ præcipuè loco, vel communitati, non verò perſonæ particulari conceduntur. Perſonalia verò quæ particulari perſonæ propter ipſam.

a Henr. li. 7. de ind. c. 30. n. 6.

b P. Azor. t. 5. lib. 11. c. 18. q. 9.

c Idem vbi ſup.

d Idem vbi ſup. c. 28. q 9.

e Henr. li. 7. de indu. c. 36. n. 6.

f Vill. vbi ſup.

g Idem vbi ſup.

h F. Eman. Rodr. ad bull. para. 11.

i Vill. vbi ſup. cl. 11.

l Idem vbi ſup.

m Henriq. lib. 7. de indulg. c. 8. n. 7.

12 Bullæ

12 Bullæ priuilegia ſunt perſonalia, religionis realia, hæc non auferuntur *n* per illa. Vnde non tollitur priuilegium diſpenſandi, commutandi vota, abſoluendi,&c.

13 Nec ſuſpendit priuilegium quod habent religioſi ad *o* olendum interdictum in aliquibus feſtiuitatibus.

14 Nouitij, qui ſunt in religione cum animo perſeuerandi, gaudent *p* religiones priuilegiis, eiſdem gaudent moniales ſubiectæ religionibus mendicantibus, non verò Donati, neque Tercennes.

15 Non tolluntur *q* per Bullam priuilegia iuris communis neque legitimæ introductæ conſuetudines, vnde non tollit clericis primæ tonſuræ ſacris aſſiſtere, nec ſuperioribus religionis concedere ſæcularibus literas confraternitatis.

16 Iubilæum quod Romæ lucratur à 25. in 25. annum non ſuſpendit bulla, nec ordinum mendicantium priuilegia ſecundum probabiliorem ſententiam. *r*

17 ſufficit *ſ* quod alius pro alio bullam recipiat, detque eleemoſynam.

18 Si amicus mihi remittat bullam, & illam non acceptaui, poſſum *t* donare alteri, nec eſt neceſſarium nomen inſcribi, & inſcriptum poteſt deleri, & aliud reſcribi.

19 Qui expertus eſt ſingulis annis patrem ſuum abſentem ſibi bullam ſumere, *u* vel commiſit amico fideli poteſt eius frui priuilegiis.

20 Non eſt neceſſarium quod detur *x* numerata pecunia, ſufficit pignus, vel quod alius obligetur ad ſoluendam eleemoſynam, dummodo is qui diſtribuit contentus ſit.

21 Religioſi debent ſumere cum licentia prælati, quam ſi abſolutè negant, poſſet *y* illum Commiſſarius punire, & ſine licentia religioſo liceret ſumere; poteſt tamen quoad vſum priuilegiorum coarctari à prælatis.

22 Paul. 3. viuæ vocis oraculo Minoribus conceſſit, quod gauderent omnibus bullæ priuilegiis ſi loco eleemoſynæ ſacerdotes bis ſacrum facerent, clerici pſalmos pœnitentiales bis recitarent, & fratres laici 200. Pater noſter, & Aue Maria pro intentione pro qua bulla conceditur.

n Idem vbi ſup.
o Vill. vb ſup. cl. 12
p Idē vbi ſup.
q Barb. in Extrau. ad repr.
r Henr. l. 3. de pœn. c. 8. n. 13.
ſ Suar. t. 4. d. 52. ſe. 2. n. 5.
t Henr. l. 5. de ind. ca. 10. n. 5.
u Idem vbi ſup.
x Idem vbi ſup. li. 7. n. 5.
y Vil. vbi ſup.

SECT.

SECTIO III.

DE FACVLTATIBVS CRVCIATÆ Commiſſario conceßis.

1 POteſt ſuſpendere gratias, & priuilegia audiendi Miſſam, & diuina officia tempore interdicti, indulgentias, & ſimilia, non verò alia *a* quæ non ſunt contraria his quæ conceduntur in Bulla.

a Vel.in c. nonnulli de reſcr.

2 Poteſt compoſitionem facere eorum, quæ quis reſtituere debet fabricæ, vel pauperibus, quia non recitauit.

3 Poteſt diſpenſare in irregularitate, quæ orta eſt non ſolùm ex delicto occulto, ſed etiam publico.

4 In his verò quæ non procedunt ex delicto non poteſt diſpenſare, poteſt autem in ea, quæ ex mutilatione.

5 Non poteſt diſpenſare in bigamia interpretatiua, quæ non naſcitur ex delicto, vnde non poteſt diſpenſare cum eo, qui nubit cum corrupta; poteſt tamen in ea, quæ naſcitur ex delicto, v.g. cum eo qui cum vna validè, cum alia invalide nupſit. Poteſt etiam in ſimilitudinaria, v.g. cum eo qui initiatus ordine ſacro, vel emiſſis votis verum religioſum conſtituentibus matrimonium contraxit.

6 Poteſt diſpenſare cum ſimoniaco, & hæretico irregulari.

7 Si excommunicatus celebrauit, & ab hac irregularitate non abſolutus beneficium ſuſcepit, poterit Commiſſarius diſpenſare, & reualidare titulum cum retentione fructuum.

8 Poteſt diſpenſare cum his, qui inualidè contraxerint propter occultum impedimentum ortum ex fornicatione cum conſanguinea coniugis in 1. & 2. gradu in foro conſcientiæ tantum, dummodo in facie Eccleſiæ contraxerint coram Parocho, & teſtibus, factis denuntiationibus.

9 Publicum impedimentum eſt quando maior pars ciuitatis, vel viciniæ, vel communitatis, in qua ſunt vltra decem perſonas, illud ſciunt.

10 Debet alter coniux ignorans fuiſſe impedimenti, & certificari de nullitate matrimonij tacito tamen impedimento in particulari.

11 Conſecuta diſpenſatione in ſcriptis, vel verbo tantum

non eſt opus Parocho, nec teſtibus, niſi timeatur impedimentum publicandum fore, in quo caſu in ſecreto impetrata à Parocho facultate fiat coram teſtibus.

12 Poteſt Commiſſarius diſpenſare in affinitate, quæ ſuperuenit matrimonio ex copula fornicaria, & in impedimento ad petendum debitum ortum ex cognatione ſpirituali.

b Vid. Vil. tr. 27. clau. 13. & Dia. in ſum. verb. *Com. Cruciat.*

13 Perſonis nobilibus poteſt dare facultatem audiendi, & dicendi Miſſam vna hora ante auroram.

14 Epiſcopi, & eius officiales tenentur ſub præcepto obligante ad mortale & ad reſtitutionem pœnas omnes pecuniarias Cruciatæ applicare excepta tamen fiſcali applicanda.

SECTIO IV.

DE BVLLA DEFVNCTORVM.

1 AD huius Bullæ conſequendam indulgentiam non eſt neceſſarium, *a* quod is qui illam ſumit, ſit in gratia. Tutius erit ſi defunctus cum viueret iuberet in ſtatu gratiæ ſumendam poſt mortem.

a Comm. DD.

2 Quando conceditur, quod quis poſſit lucrandam indulgentiam applicare pro defunctis, qui applicaturus eſt debere eſſe in gratia alij aiunt probabiliter, alij piè negant. *b*

b Suar. de ind, diſp. 3. ſect. 4.

3 Pium valde eſt plures bullas pro vna anima ſumere.

4 Eleemoſyna taxata pro Hiſpanis vn peſo de plata enſayada. Pro Indis, & Æthi opibus dos tomines.

SECTIO V.

DE BVLLA COMPOSITIONIS.

1 VT valida ſit hæc compoſitio debet eſſe iuſta cauſa, iuſtiſſima eſt, quæ mouit Chriſti vicarium ad hanc fidelibus largiendam gratiam, ideo ſecuri in conſcientia manent. *a*

a Comm. DD.

2 Si poſt factam compoſitionem verus dominus rei appareat, ei reſtituenda *b* eſt ante iudicis ſententiam, ſed id tantum in quo quis factus eſt locupletior, niſi tempore legitimo præſcripſerit poſtquam bonæ fidei poſſeſſor factus eſt.

b Vil. tr. de bul. comp.

3 Reges,

3 Reges, & domini temporales non poſſunt *c* facere hanc compoſitionem ſine Pontificia facultate, Epiſcopis *d* verò licet, niſi ſpecialiter à Papa prohibitum ſit.

4 Si dominus rei ſit abſens, & in remittenda valor eius conſumendus eſt, locum habet *e* compoſitio.

5 Quando aliquis certò ſcit vnum è duobus rei dominum eſſe, non poteſt *f* fieri compoſitio.

6 Ante compoſitionem debet fieri pro inquirendo domino ea diligentia, quam viri timorati ſolent in ſimilibus apponere.

7 Qui malè acquirit in ſpe huius bullæ, non poteſt *h* vti compoſitione.

8 Qui veniunt à regnis extraneis ad regna quibus conceſſa eſt hæc bulla, poſſunt *i* dicta compoſitione gaudere.

c Probab. ſent. DD.
d Henriq. vbi ſup. c. 34. n. 4.
e Idē vbi ſup ca. 33. n. 1.
f Idem li. 7. de ind. c. 35. n. 1.
g Comm. DD.
h Ex verb. Bull.
i Comm. DD.

SECTIO VI.

CASVS SINGVLARES, IN QVIBVS habet locum hæc compoſitio.

1 QVi malè recipit fructus ex beneficio cum non recitauerit horas, poteſt *a* vti compoſitione. Idem dicendum de aliis Eccleſiaſticis ſtipendiis malè acceptis.

2 Item ſiquis legata pauperibus reliquit pro ſatisfactione debiti incerti, & pauperes ex negligentia legata non petierint intra annum, poteſt *b* hæres facere compoſitionem, & ſoluere legatariis dimidium tantum legatorum, *c* dummodo legata non excedant centum millia marauedis ideſt 367. p. 7. real. y 6. marauedis: tunc enim accurrendum eſt ad Commiſſarium.

3 Item in omnibus legatis, quando non poſſunt facta debita diligentia legatarij inueniri, idem dicendum *d* de fideicommiſſis.

4 Item iudices, *e* qui ob dandam ſententiam iniuſtam pecuniam receperunt, & de facto dederunt.

5 Item aduocatus, *f* qui ob tuendam cauſam iniuſtam pecuniam recipit à parte ſciente iniuſtitiam.

6 In Peruano regno & in his Indiis occidentalibus el qui die re doce reales de plata Caſtellanos ſe compone *g* por 30. die cados Caſtellanos de a once reales cada vno; y puide comporerſe haſta nouetientos ducados, pero ſi fuere mayor la cãtidas deque ſe hade cōponer ha de recurrir al Comiſſario ſubdelegado, general de las dichas prouincias, paraqui el haga la

a Comm. DD.
b Vil. to. 1. tr. 29.
c Idem vbi ſup.
d La Titio paragr. de verb. obli. l. Illud ff. ad l. Aquil.
e Henri. l. 7. de ind. c. 35. n. 4.
f Vil. tr. 29. de bull. comp.
g Vide inſtru. Com. Cruc.

compoſicion ſegun la inſtruction que tiene del delegado de ſu ſantidad.

7 Qui hanc compoſitionem fecerit, debet hanc Bullam recipere typis mandatam nomine Commiſſarij ſubſcriptam, & illius ſigillo obſignatam, ſecus enim facta compoſitione non fruetur. *h*

h Ibidem.

8 Item *i* poſſunt componi teſtes, vel accuſator, qui ob falſo teſtificandum, vel accuſandum pecuniam receperunt.

i Vill. vbi ſup.

9 Item *l* tabelliones, Notarij, & alij officiales, qui ob faciendum aliquid contra iuſtitiam in ſuo officio pecuniam receperunt. Idem dic de illis qui vltra taxatum ſtipendium ab ordinationibus vulgò arançales aliquid receperunt.

l Idem vbi ſup.

10 Expugnatores ideſt Conquiſtadores & Commendatarij, & Prætores Indorum de iniuſtè ablatis ab Indis ſiue infidelibus, ſiue fidelibus huius regni Peruani hac poſſunt *m* vti compoſitione, dummodo læſæ perſonæ, vel eorum hæredes vel communitas aliqua ad quam bona pertineant, non maneant.

m P. Los de Acoſt. in man.

11 Vltimo quæcunque ſint debita, quæ, quia verus dominus non apparet, reſtituenda ſunt pauperibus, virtute huius Bullæ componenda *n* ſunt, ſiue ludo, ſiue furto, ſiue fraude, ſiue damno illato, contracta ſint.

n Excepta Bull.

12 Tabernarius, qui à pluribus multa minuta defraudauit an vti poſſet compoſitione, alij negant, alij aiunt *o* probabiliter.

o Vaſq. ap. Dian. 3. p. reſol. 46. & 113.

SECTIO VII.

VARIÆ DE BVLLA CRVCIATÆ Reſolutiones.

1 GRanorum indulgentias non eſſe ſuſpenſas per bullam probabile eſt.

2 Indi niſi ſint capaces, & bene inſtructi ita vt calleant quid ſit excommunicatio, & ſciant Indos etiam ligari his, quæ iuris communis ſunt non incidunt in excommunicationē propter inuincibilem ignorantiam, quam fere omnes habent; qua propter etiam ſine Bulla poſſunt *a* ab omnibus cenſuris, & peccatis reſeruatis per quemlibet approbatum confeſſarium abſolui. Si autem aliquis quod rarò continget, ita capax eſſet vt

a Ex conc. Lim. & ex conceſſ. Pauli III.

iudicaretur

iudicaretur incidiſſe in cenſuram,ſumat bullam,vel à religioſo priuilegium habente,ſine illa poterit abſolui.

3 Eleemoſyna danda à pauperibus pro Bulla Cruciatæ ſunt duo tomini ideſt tres reales y medio in hoc Peruano regno.

4 Qui oſtiatim non mendicat, ita tamen pauper eſt vt magnam rerum neceſſariarum penuriam patiatur dare poteſt pro Bulla eleemoſynam, quæ pro pauperibus mendicantibus taxata eſt, quæ ſententia pia, & probabilis eſt & cum bullæ verbis, *b* tum ipſius Commiſſarij generalis valde conformis.

5 Diuites habentes decem millia aureorum ideſt dies mil peſos corrientes vel vltra dabunt *c* pro eleemoſyna dos peſos de platta enſayada y no mas aunque ſeñare mucho mas.

6 Qui non mendicat oſtiatim, ſecreto tamen eleemoſynam accepit bullam pauperum accipere poterit. *d*

7 Ad Iubilæum vniuerſale lucrandum, non eſt *e* neceſſaria bulla ſi obſeruatur ab ipſo tribunali Cruciatæ.

8 Vrbanus VIII. motu proprio prohibet *f* religioſis ſi contra prælatorum voluntatem virtute Cruciatæ eligant confeſſarium. Quem motum proprium contrariæ opinionis probabilitatem non tollere, vbi notificatus, & receptus à religioſis non fuerit, aſſerunt aliqui DD.

9 Religioſi iter agentes qui habent à prælato ſuo facultatem confitendi cum clericis, vel aliorum ordinum religioſis, an poſſint eligere non approbatum ab ordinario, dummodo eligant idoneum, alij negant, alij probabilius *g* affirmant.

10 Nouitij etiam Societatis virtute bullæ poſſunt *h* eligere quemcumque ab ordinario approbatum, ſed ſi extra ordinem eligant Diana iudicat expulſione eſſe dignos.

11 Sine bulla Cruciatæ poſſunt *i* regulares lucrari omnes indulgentias ſuis ordinibus vel aliis quorum priuilegia communicant, conceſſas. Nec non omnes illas indulgentias & Iubilæa, quæ generali conceſſione omnibus Chriſti fidelibus conceſſa ſunt.

Omnes vtriuſque ſexus regulares poſſunt in ſuis Eccleſiis lucrari omnia Iubilæa, & indulgentias conceſſas pro omnibus totius Chriſtiani orbis Eccleſiis, locis, ac ſtationibus.

An virtute Cruciatæ *l* poſſit mulier eligere confeſſarium approbatum ab ordinario, ſed non habentem legitimam ætatem ad audiendas confeſſiones mulierum, alij aiunt, alij probabilius negant. *m*

Conſuetudo legitimè introducta in regno Peruano oua, lacticinia, & butyrum edendi ſine bulla in Quadrageſima potens *n* eſt abrogare Eccleſiaſticam legem prohibentem.

b Vide Comm. inſtruc.
c Ex ipſa Bulla.
d Comm. DD.
e P. Men. in man.
f Dat. Romæ 19 Iunij an. ſui Pont. 7. & ref. à Diana 3. p. in add. reſ. 94 Vide Tru. para. 7. c. 1. d. 9. n 19. & Lud. à Cr. in exp. bul.
g Bon. de ſac. diſp. 5. q. 7.
h Vide Mach. li. 1. p. 2. tr. 5. doc. 2.
i Pius V. an. 1571. hæc conc. & Leo X.
l Ex Greg. XIII. in Bul. quæ incip Cum ſicut accepimus.
m Vide doct. Epiſ. Vil. t. 1. q. 6, art. 12.
n Idē vb ſup. n. 44.

Qui oua & lacticinia in aliis diebus præter Quadrageſimam edunt, nec venialiter peccant, etiam ſi bullam non habeant. Imò in Quadrageſima non peccant *p* mortaliter, etiam vbi non eſt talis conſuetudo.

p Fag. li. 1. de 4. præc. c. 2. n. 10.

DISPVTATIO I.

SECTIO VNICA.

RESOLVTIONES IV.

C

CALIX.

a P. Suar. t. 3. diſ. 81. ſec. 7.

1 CALIX tornatilis non amittit conſecrationem, ſi cyathus ſeparetur à pede; nec ſi per vſum deauratio excidat, ſi verò de nouo deauretur, ſolet de nouo conſecrari.

b Vide comp. Ind. verb. *Benedictio.*

2 Calicis conſecratio fit criſmate, & ab Epiſcopo. Ex priuilegio autem conceſſo Societati IESV à Paulo III. poſſunt *b* in India Patres Prouinciales, & reliqui ſuperiores de eius licentia veſtes ſacerdotales, pallas, corporalia, calices, altaria & cæmeteria, ſi Epiſcopus, qui ea faciat, catholicus ibi non adſit, benedicere, & conſecrare. Si tamen ea, quæ benedicenda ſunt, ſint externorum, non benedicantur niſi inſtante aliqua graui neceſſitate aut alia cauſa magni momenti.

c c Vaſ. de con. diſt. 1.

3 Quia tamen de calice agimus, conſideret *c* ſacerdos aurea verba S. Bonifacij Epiſcop. & Mar. *ex c. vaſa de conſ. diſt.* 1. Quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc ignei ſacerdotes aureis vtuntur calicibus.

d c. Vt Calix. de cóſ. diſt. 1.

4 Calicis, & patenarum materia debet *d* eſſe ex auro vel argento, vel ſi magna paupertas ſit, ex ſtanno; ex nulla alia materia fiat.

DISP.

DISP. II. SECT. VNIC.

RESOLVTIONES VARIÆ.

CAMBIVM.

1 CAmbium eſt permutatio negotiatoria numiſmatis pro numiſmate. Cambiorum ſpecies ſunt *a* variæ. Primò *a* Vid, Tol. l.5.c.52. dicitur cambium perminutum, cum permutatur numiſma maius cum minori, vel minus cum maiori cū aliquo lucro. Secundò dicitur cambium ſiccum, quādo quis Romæ dat pecuniam reddendam ſibi Mediolani in nundinis cum lucro. Si campſor certus ſit pretium pecuniæ augādum fore vltra iuſtum lucrum, & paciſcatur de reddenda ſibi pecunia ſecundum valorem, qui habitus eſt in dictis nundinis, cambium eſt illi. Tertiò Cambium per litteras; Quando quis campſori dat pecunias Limæ vt campſoris ſeruus in imperiali villa ſibi reddat acceptis litteris provt in ſtatuto tempore valuerit. Quartò dicitur reale, quando ipſe campſor accipit pecuniam ab alio, ſocio ſuo alibi cum lucro reſtituendam.

2 Ex ſola permutatione pecuniæ pro pecunia, niſi alia ſit iuſta cauſa, vel lucri ceſſantis, vel damni emergentis non poteſt *b* aliquid vltra ſortem accipi. Si verò valor rei vel quia *b* Comm. DD. præſens eſt, vel quia rara, vel quia multi ſunt emptores, vel propter materiam, pondus, vel figuram augeatur, poteſt cambiari prædictis modis cum lucro.

3 Si campſor det Mediolani pecuniam reddendam Romæ *c* Auila in ſum. verb. *Camb.* cum pacto, quod ſi intra duos menſes non reddatur Romæ, reddatur ei Mediolani vel alibi cum lucro cambij, & recambij committit *c* vſuram, & tenetur ad reſtitutionem.

4 Qui deponit pecuniam apud Bancharium non poteſt *d* *d* Naua. in ſum. c. 17. n. 2. q. 3. aliquid vltra ſortem accipere ex eo quod Bancharius cum illa negotietur, quia hoc ei conceditur propter cuſtodiam & obligationem reddendi pecuniam quàm primum petatur.

5 Qui habet pecuniam, quam nec exponit, nec vult exponere negotiationi, dat tamen Limæ vt in ciuitate Caiquenſi ſibi cum lucro reddatur, vſuram cambio palliatam committit. *e* *e* Idem c. 17. n. 283.

6 Pro dilatione temporis non poteſt *f* vltra ſortem accipi, *f* Comm. DD. niſi lucrum ceſſet.

g Nau. vbi — 7 Non omnia cambia ſicca damnantur à Pio V. niſi ficta, & ſimulata, quando prætextu Cambij palliatur vſura.

8 Qui rogatur pecuniam accipere alibi reddendam licite recipit *h* aliquod lucrum, quia quaſi aſportandam accipit ad dantis vtilitatem. Hoc lucrum taxandum eſt ex loci diſtantia, & à conſuetudine iam à bonis recepta. Quod etiam poteſt recipere, qui campſoris non habet officium.

h Comm. DD.

9 Fraude ceſſante in eodem regno cambiare licet *i* etiam ſi aliqua lege prohibeatur.

i Comm. DD.

10 Cambia dubia ſi iam facta non condemnanda, ſi facienda non approbanda.

DISPVT. III. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ.

CANONICI, ET PRÆBENDATI.

1 Canonici, & omnes Eccleſiaſticam dignitatem obtinentes tenentur *a* infra duos menſes fidei catholicæ profeſſionem facere coram Epiſcopo, & coram Capitulo alioquin non facient fructus ſuos.

a Nau. ca. 25. n. 136.

2 Nemo poteſt *b* Canonicatum recipere, quin ſit initiatus eo ordine ſacro, quem Canonicatus requirit, vel in ea ſit ætate, vt tempore ſtatuto valeat initiari.

b Idem ib.

3 Canonicus abſens ſine cauſa tenetur reſtituere diſtributiones, nec alij poſſunt remittere vt colligitur ex Tridentino. *c*

c Trid. ſeſ. 24. c. 12. de ref.

4 An de quotidianis diſtributionibus elemoſynas facere teneantur, alij negant, alij probabilius affirmant. *d* Quod verius eſt cum omnes redditus Præbendati ſunt diſtributiones, quia licet vt ex iure conſtat diſtributiones dentur eis, quaſi quotidiani laboris ſtipendium, quæ illis ex congrua ſuſtentatione ſuperſunt, pauperum ſunt. Contrarium tenent viri docti; ſed maior fides adhibenda *e* eſt Bernardo dicenti: Quidquid præter neceſſarium victum, ac ſimplicem veſtitum de altario retines tuum non eſt, rapina eſt, ſacrilegium eſt.

d vid. Mol. tr. 2. de ſacerd. para. 4. ſ. 9 o.

e D. Ber. in ep. ad Ful.

5 Qui vna, vel altera die in choro non aſſiſtit ſolum amittit *f* quotidianam diſtributionem, non verò annuum redditum principalem ſuæ præbendæ.

f Ex c. vn. de chor. non reſid. in 6.

6 Per

6 Per tres menſes à choro poſſunt *g* abeſſe facultate conceſſa à concilio, vt à labore requieſcant.

7 Pœnam debitam propter abſentiam non tenentur *h* ſoluere niſi poſt iudicis ſententiam.

8 An qui abeſt à choro mortaliter peccet, alij aſſerunt, *i* alij probabilius negant. *l*

9 Qui choro aſſiſtunt, & non cantant, nec attendunt vel dormitantes, vel colloquentes quotidianas diſtributiones non lucrari tenet *m* Nauarrus, quia hæc illis dantur vt publice orent, & magis digni ſunt pœna, quam premio. Alij defendunt contrarium, ſed minus probabiliter.

10 Per conſuetudinem introduci non poteſt, quod abſentes diſtributiones quotidianas lucrentur *n ex Trid. ſeſſ.24. c.12. de refor.* ibi. Non lucrentur diſtributiones non obſtante quauis conſuetudine. Si verò iuſta aliqua cauſa introducitur à Capitulo vt abſens, qui Hiſpaniam petit, & præbendæ renunciat ſex menſium diſtributiones lucretur pro viatico, & mortuus vt ſuffragiis iuuetur, ſicut in Cuſchenſi Eccleſia obſeruatur, non eſſe contra decretum Concilij viri docti defendunt.

11 Pœna pecuniaria impoſita pro Præbendati delicto non debet *o* applicari aliis Præbendatis, ſed Eccleſiæ, vel pio operi ad iudicis arbitrium.

12 Pœnæ impoſitæ propter abſentiam à choro non poſſunt, *p* vt diximus ſupra mutuo à Præbendatis remitti. An verò poſtquam Præbendatus eam acquiſiuit, poſſit intuitu amicitiæ illam condonare alij affirmant, alij negant probabilius, quia ipſius Concilij verbis conſtat quamcumque remiſſionem, & quocumque modo fiat prohibitam eſſe, & quia decreti fruſtraretur finis. An verò hæc condonatio ſit nulla, & Præbendatus eam reſtituere teneatur dubium eſt inter DD. probabilius autem fuiſſe nullum, quia hæc pœna in publicum diuini cultus introducta eſt in fauorem, & priuatorum conſenſu tolli non poteſt *ex l. ius public. ff. de pactis.*

13 Non poſſunt *q* per Bullam Cruciatam componere fructus, & diſtributiones, quas reſtituere tenentur eo quod choro non aſtiterunt, quia ex Tridentino non acquirunt eorum dominium & ſunt noti creditores præbendati, qui præſentes fuere diuinis officiis.

14 Abeſſe poſſunt *r* ſine diſtributionum, & fructuum amiſſione propter infirmitatem, vel neceſſitatem corporalem, ſi quando aſſiſtere non poſſunt ſine graui damno vitæ, honoris, & temporalium bonorum.

15 Iniuſtè excommunicati faciunt diſtributiones, & fru-

g ex Trid. ſ. 24. c. 12. de ref.
h Harcias n. 153.
i Syueſt. verb. *Hora* q. 10.
l Sanch. t. 1. conſ. l. 2. c. 2. d. 112.
m Nau. in c. quando c. 10. n. 39. & alij multi.
n Trid ſeſ. 24. c. 12. de ref.
o Bona. de horis can. diſp. 2. q. 5. p. 4.
p Trid. ſeſ. 24. c. 12. de ref.
q Trid. ſeſ. 21. ca. 1. de ref.
r c. Vni. de cler. non reſid. in 6. In d. c.

s Palao t. 2.tr.7.d.3.

ctus ſuos, ſecus ſi iuſtè,niſi abſolutionem petant, *t* & per eos non ſtet, quod abſolutio differatur.

16 Quæ dicta ſunt de excommunicatione intelligenda ſunt proportionaliter de ſuſpenſione, & interdicto, ſed de ſola ſuſpenſione notoria, non de ſecreta, *u* & tolerata.

u Vide eund. Palau. vbi ſup.

x Sanc.t.1. conſ. li.2. c.2.d.14.

17 In ceſſatione à diuinis, ſi is qui cauſam ceſſationi dedit nõ habeat vnde diſtributiones ſoluat Præbendatis,debet*x*Epiſcopus applicare eis quotidianas diſtributiones, quia quod culpa caret in damnum vocari non debet,vt habetur *in ex de conſtit.*

Hug. de cenſ.du.2. c.12. n.1.

18 Si irregularitatem incurrunt non priuantur *y* quotidianis diſtributionibus, quia non priuantur aſſiſtentia in diuinis officiis. Si verò antequam Præbendam conſequantur, irregularitatem incurrunt dubium eſt inter DD. affirmatiua ſententia eſt probabilior.

19 Degradatum actualiter, & realiter diſtributionibus & fructibus priuatum eſſe communis *z* eſt ſententia DD. & conſtat *ex c. degradatio de pœnis in 6.* Degradatus vero verbaliter id eſt depoſitus, ſi non habeat vnde ali poſſit, debet Epiſcopus ei ſubuenire de redditibus Eccleſiaſticis, ſi autem habet, nihil ei debetur.

z c. Degr. de pœnis in 6.

20 Qui litteris dant operam, vel docendo, vel addiſcendo, vel Epiſcopis miniſtrant, vel in Eccleſiæ vtilitatem occupantur, diſtributiones non amittunt. *a*

a Comm. DD.

b Vil. tr.1. q.7.art 9. n.12.

21 Canonici, & Præbendati debent *b* Epiſcopum aſſociare ex decreto Cardinal.

22 Si in cantando & reſpondendo in choro ſint notabiliter negligentes peccant *c* mortaliter.

c Barb.ap. eund.to.1. q.8.art.21

CAPELLANVS.

a c.Ex inſ. de iur. patr.c.decor. num. 16.q.7.

b Comm. DD.

1 Si Capellaniæ fuerint iuris patronatus,non poteſt*a* Epiſcopus ſpreta præſentatione alium Capellanum prouidere præter eum quem fundator nominauit, etiam ſipatronus negligens fuerit in præſentando intra terminum à iure præfixum. Vide verb. *Benefic.*

Si Patronus intra ſex menſes Capellanum non præſentauerit, & à fundatore non fuerit alius nominatus,iure deuoluto poteſt Epiſcopus alteri Capellaniam conferre.

DISP.

DISP. IV. SECT. VNICA.
Resolvtiones Variæ.
CAPITVLVM.

1 Capitulum ſede vacante ſuccedit Epiſcopo in iuriſdictione ordinaria, & ideo poteſt abſoluere, diſpenſare, ſtatuere, inquirere, viſitare, & dare indulgentias, vt Epiſcopus. Non poteſt tamen conferre beneficium, id enim Papæ eſt reſeruatum. Nauarrus verò ait, *a* quod ſi illius collatio communiter ad Epiſcopum, & Capitulum pertinebat, poteſt in ſede vacante. Sed in hoc videatur quid vſu receptum ſit. *a Nau.l.r. concl.20. de præb.*

2 Vocem in Capitulo non habet, *b* qui non eſt ſubdiaconus. *b Trid.ſeſ. 22.c.4.*

3 Cum requiritur Capituli conſenſus, vel præſentia poteſt *c* ad id alios deputare. *c Sà verb. Capit.*

4 Quod fit à maiori parte Capituli dicitur fieri vnanimi conſenſu. Debitum Capituli non eſt debitum ſingulorum. *d Idem vbi ſup.*

5 Capitulum non dat *e* dimiſſorias, niſi poſt annum à morte Epiſcopi; diſpenſat tamen cum illegitimo ad ordines minores, & ad ſimplex beneficium. Cogit teſtamentorum executores ad illorum executionem, & his negligentibus exequitur. Dat facultatem aſſiſtendi matrimonio. *e Trid.ſeſ. 7.c.10.*

6 Capitulum non ſuccedit Epiſcopo in iis, quæ ei ſpecialiter commiſſa ſunt, ni committantur à iure communi.

Capellanvs vide verb. *Beneficium.*

DISP. V. SEC. VNICA.
Resolvtiones III.
CARCER.

1 Qvi iniuſtè coniicit aliquem in carcerem, vel eſt cauſa vt coniiciatur, peccat *a* mortaliter, & tenetur ad damni reſtitutionem. *a Nau. c. 15.n.13.*

2 Qui eripit à carcere debitorem tenetur *b* creditori debitum ſoluere, niſi debitor ita pauper eſſet vt nullo modo haberet, nec ſperaret habere vnde ſolueret. *b Idem vbi ſup.*

3 Incarce

3 Incarceratus ob delictum dignum morte, vel abciſſione membri licitè poteſt *c* compedes limare, & ianuas frangere, vt fugiat, dummodo cuſtodi vim non inferat.

c Comm. DD.

CARDINALIS.

DEcreta Congregationis Cardinalium niſi interpoſita authoritate S. Pontificis, ſunt tantum *a* doctrinæ probabilis.

a P. Sanch. de matr. l. 8. d. 2. nu. 10.

DISP. VI. SECT. VNICA.
RESOLVTIONES V.

CASVS FORTVITVS.

1 NEmo tenetur *a* de caſu fortuito regulariter loquendo, niſi interueniat culpa, mora, vel pactum.

2 Qui mutuò acceptum amiſit caſu fortuito tenetur, *b* quia verum rei dominium accipit.

3 Mandans tenetur de damno caſu fortuito ſi probabile erat euenturum, & mandatarius gratis ſeruiebat, ſecus *c* ſi ob ſtipendium, vel debitum, aut eius culpa damnum accidit.

4 Inito pacto genericè, quod quis maneat in omni caſu obligatus, caſus fortuitus niſi expreſsè exprimatur, manet *d* exceptus.

5 Culpa præcedens caſum fortuitum, niſi influat in illum non facit *e* quod imputetur ad hoc vt quis teneatur de caſu fortuito.

a Naua. c. 17. n. 179.
b Comm. DD.
c Sà hoc verb.
d Sylueſtr. verb. *Caſ. fort.*
e Comm. DD.

DISP. VII. SECTIO I.
RESOLVTIONES VARIÆ.

CASVS RESERVATVS.
De caſuum reſeruatione in communi.

1 CAſus reſeruatus *a* eſt, cuius abſolutio adimitur inferiori Sacerdoti.

a Nauar. c. 27. n. 299.

2 Nullus

2 Nullus caſus eſt reſeruatus in articulo mortis, ſi tamen habeat annexam excommunicationem, debet *b* abſolutus ſi conualeat recurrere ad ſuperiorem, cui fuerit reſeruata. *b* Comm. DD.

3 Sublata Papali cenſura annexa caſui reſeruato, tollitur *c* eius reſeruatio etiam ſi aliunde ſit Epiſcopo reſeruatus. *c* Naua. c. 27. n. 254.

4 Epiſcopus concedendo caſus ſibi reſeruatos non videtur *d* concedere cenſuras illis annexas, & ſibi reſeruatas. *d* Idem ib. n. 261.

5 Quando Epiſcopus concedit alicui omnem ſuam authoritatem, & poteſtatem ad audiendas confeſſiones, non *e* videtur concedere caſus reſeruatos niſi ſpecialiter dicat: concedo tibi omnes caſus, vel aliunde eius intentio appareat. *e* Idem ib.

6 Nullus caſus in dubio eſt reſeruatus, & ſiquis confeſſus cum habente facultatem abſoluendi à reſeruatis alicuius oblitus fuit, de illo à quolibet confeſſario approbato poteſt *f* abſolui. Idem dicendum quando informem fecit confeſſionem. *f* Suar. diſ. 31. de pœn. ſ. 14.

7 Reſeruatio non obligat *g* nouitios, niſi ſint ex Societate IESV propter ſpecialem ordinationem noſtri Generalis. *g* Comm. DD.

8 Caſus non reſeruat *h* niſi Papa, vel Epiſcopus, vel Prælatus habens authoritatem quaſi Epiſcopalem. *h* Vide Trid. ſ. 14. c. 7. de reſ.

9 Mortuo Epiſcopo tollitur *i* caſuum reſeruatio, non quæ eſt à iure, ſed quam ipſe poſuit. *i* Comm. DD.

10 De fide *l* eſt iuriſdictionem eſſe in Eccleſia reſeruandi peccata. *l* Trid. ſeſ. 24. c. 7.

11 Omnis ſuperior, qui poteſt delegare iuriſdictionem, poteſt *m* reſeruare. *m* Comm. DD.

12 Irregularitas non *n* facit reſeruatum peccatum propter quod imponitur, & poteſt abſolui peccatum abſque irregularitatis diſpenſatione. *n* c. Vlt. de temp. ord.

13 Qui ſcit aliquid eſſe graue peccatum, ignorat tamen inuincibiliter eſſe reſeruatum, reſeruatione non tenetur. *o* *o* Sanc. t. 3. de matr. l. 9. d. 32. n. 18.

14 Superior qui ſine cauſa reſeruat imprudenter facit, tenet *p* tamen reſeruatio. *p* Comm. DD.

15 Prælati religionum non poſſunt reſeruare omnes caſus niſi tantum aſſignatos à Clemente VIII. in quadam *q* conſtitutione, neque in ea aſſignati niſi ſpecialiter reſeruentur, manent reſeruati. *q* Clem. VIII. in conſt. edi. an. 1594.

16 Poſſunt tamen prædicti prælati reſeruare *r* cenſuras, & per accidens peccata, quibus ſunt annexæ, erunt reſeruata. *r* Suar. t. 4. d. 29. ſec. 3.

17 Peregrini, & iter agentes ſi peccata commiſerint reſeruata in ſuo Epiſcopatu, non verò in eo, in quo ſunt, poſſunt *ſ* abſolui ab eis ac ſi reſeruata non eſſent. *ſ* Comm. DD.

18 Liceat Epiſcopis &c. & in quibuſcunque caſibus occultis etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis delinquentes quoſcunque ſibi ſubditos in diœceſi ſua per ſeipſos, aut per Vicarium ad id ſpecialiter deputandum in foro conſcientiæ gratis *t* abſoluere impoſita pœnitentia ſalutari. Idem & in hæreſis crimine in eodem foro conſcientiæ iis tantum non eorum vicariis permiſſum.

t Trid. ſeſ. 14. c. 6. de refor.

19 Epiſcopus, ſi quod Deus auertat, in aliquot ex his caſibus inciderit, poteſt à ſuo confeſſario abſolui. *u*

20 Facultatem Epiſcopis conceſſam à Tridentino abſoluendi ab hæreſi occulta reuocatam fuiſſe per Bullam Cœnæ, alij aiunt, alij negant *y* probabile vtrumque, tutius tamen eſt *z* confeſſario facultatem impetrare à dominis Inquiſitoribus.

u Congr. Card. ex Marfilla lib. 3. tit. 9.
y Suar. to. 4. diſp. 38. ſec. 2. n. 10.
z Sanch. in ſumma lib. 2. c. 11. n. 26.

21 Probabile eſt priuilegia conceſſa ad abſoluendum à caſibus contentis in Bulla Cœnæ, non reuocari per ipſam, & contrarium eſt etiam probabile.

22 Religioſi mendicantes ex priuilegio poſſunt *a* abſoluere quoſcumque Chriſti fideles ab omnibus caſibus Epiſcopo reſeruatis.

a Paul. III. vbi ſupra.

23 Religioſus, qui habet facultatem à ſuperiore vt abſoluatur à Sacerdote ſæculari, vel regulari alterius religionis, & ex alio capite, habet etiam facultatem, vt abſoluatur à reſeruatis, ſi incidat in reſeruatum, nec ſit confeſſor ſuæ religionis, poteſt *b* à quolibet alio abſolui.

b Vide Villal. 1. p. tr. 9. diſt. 65.

24 Societatis religioſus iter agens, ſi vt hoſpes per breue tempus ſit in Collegio Societatis poterit ab aſſignato confeſſario illius collegij abſolui cum onere comparendi coram ſuperiore ſui collegij, ſi diu autem vt hoſpes ſit in illo Collegio à Superiore illius, vel ab alio de eius licentia poterit *c* abſolui.

c Ex V. Congr. n. 6.

25 Non tenetur *d* Prælatus concedere ſemper facultatem petenti vt à reſeruatis abſoluatur. Si tamen ex conceſſione talis facultatis nullum ſequatur inconueniens tenetur ſub mortali. Poteſt autem illam cum aliquo honore concedere, & non *e* debet niſi viro docto, & ſpirituali committi.

d D. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3. art. 5.
e Ex decr. Clement. VIII.

26 Peccata reſeruata, quæ ſemel confeſſa ſunt iuriſdictionem habenti, non manent *f* amplius reſeruata, ideoque vt materia non neceſſaria poſſunt cuilibet Sacerdoti confiteri.

f Suar. t. 4. d. 32. ſe. 4.

27 Si patefacta ſemel ſunt iuriſdictionem habenti in confeſſione etiam inualida, & informi, tollitur reſeruatio. Idem contingit ſi alicuius peccati reſeruati fuerit oblitus in prædicta confeſſione. Idem dicendum de cenſuris reſeruatis, & de illis annexis peccatis.

28 Qui-

28 Qui bona fide abſolutus fuit virtute Iubilæi, poſtea verò illud ob defectum alicuius circumſtantiæ non lucratus eſt, nihilominus manet *g* ſublata peccatorum reſeruatio. Idem dicendum de oblitis.

g Idem to. 5.d.7.ſe.5. n.33.

29 Qui ignorat, etiam vincibiliter an caſus reſeruatus ſit ſiue iuris ſiue facti ignorantia ſit, poteſt *h* abſolui.

h P.Quin. in ſingul. to 2.

30 Nec Prouincialis, nec Rector in noſtra Societate abſolui poſſunt *i* niſi à confeſſore aſſignato.

i Ex Soc. conſt.

31 Quando bona fide, & ſine culpa pœnitentis ipſe abſoluitur à culpa non præmiſſa abſolutione à cenſura non reſeruata Papæ, abſolutio Sacramentalis valida *l* eſt, ſecus verò ſi cenſura ſit reſeruata Papæ.

l Suar.t.4. de pœnit. ſec.2.n.10.

32 Papa cæteris omnibus poteſt *m* limitare facultatem abſoluendi, & tenebit reſeruatio etſi ſine cauſa imponatur.

m Idem vbi ſup. n.6.& 7.

33 Epiſcopus practicè, & moraliter loquendo limitare poteſt facultatem abſoluendi, qua Parochi funguntur, licet ſpeculatiuè non ſatis probetur, cum non ab Epiſcopo, ſed à Summo Pontifice facultatem acceperint.

34 Non poteſt ſuperior abſoluere à reſeruatis tantum non auditis aliis, licet aliqui docti viri ex antiquis contrarium ſenſerint, qui verum aſſerunt, ſi de abſolutione loquantur non ſacramentali.

35 Qui voluntariè in libidinoſis delectatus involuntariam, & non procuratam pollutionem patitur, non incidit in reſeruatum etiam vbi reſeruata eſt voluntaria pollutio.

SECTIO II.

DE RESERVATIS IN NOSTRA Societate, eorumque abſolutione.

1 PEriurium vel falſum teſtimonium in iudicio vel extra.

2 Furtum, & vſurpatio alicuius rei contra votum paupertatis in ea quantitate, quæ efficiat peccatum mortale.

3 Carnis lapſus voluntarius, & quidquid eſſet contra votum caſtitatis, quod in actum externum prodeat.

4 Inobedientia expreſſa, qua quis aſſerit ſe nolle parere.

5 Seditio

5 Seditio in ſuperiorem, & diuiſio à capite in graue nocumentum Societatis.

6 Diſtractio famæ, bonæque exiſtimationis aliorum, & diſcordiarum ſeminatio inter fratres.

7 Impedimentum excludens à Societate reſtituiſſe in examine, vel in eo aliquid mentitum eſſe, vnde graue aliquod incommodum oriri poſſit.

8 Acceptio, ſeu miſſio literarum abſque licentia expreſſa, quæ ſcilicet acceptio, ſeu miſſio contineat rationem peccati mortalis.

9 Tranſgreſſio votorum ſimplicium, quæ profeſſi committunt poſt profeſſionem.

10 Cenſuræ Societatis noſtræ ſeu peccata, quæ in noſtris Conſtitutionibus, Bullis, vel Decretis annexa ſunt excommunicationi. Hæc omnia cum manifeſtè erunt mortalia, & in actum exteriorem prodierint, reſeruantur ſuperiori domus, & collegij & ab alio nisi de expreſſa licentia illius abſolui non poſſunt.

INSTRVCTIO

Pro ſuperioribus, & confeſſariis Societatis circa reſeruata.

Quando confeſſarius tacito nomine petierit facultatem ad abſoluendum facilè det ſuperior, imò peccabit ſi ſine iuſta cauſa neget. Tamen ex iuſta cauſa poterit negare, ſed rarò nempe quando probabiliter timetur ſcandalum, aut recidiuum, damnum domus, ruina pœnitentis, vel alterius, in quo caſu pœnitens debet per ſe, vel per confeſſarium rem ipſam ſuperiori manifeſtare, ſaluo ſigillo.

Superior caueat interrogare, coniectare, &c. Confeſſarius ne ita petat, vt aliquando manifeſtet; Etſi viderit proponendo caſum in ſpecie dari occaſionem ſuperiori, proponat in genere dicendo aliquem in caſum reſeruatum incidiſſe, qui nec Societati, nec vlli, nec ipſi pœnitenti damnum afferre poſſit, ſaluo ſigillo; ſi facta relatione caſus, & circumſtantiæ ſub ſigillo iudicat ſuperior non dare facultatem. Et hoc non obſtante confeſſarius vrget hoc caſurum in maius detrimentum pœnitentis, & ruinam, quia illum videt obfirmatum, nec velle vllo modo ſuperiorem adire.

Si Confeſſarij conſcientia oneratur, tentanda erunt media de quibus inter ſe conferant, ac tandem ſi nullum prodeat

deat ne ſperetur prodeſſe, ſuperior non debet facultatem negare.

Si ſubditus non per confeſſarium ordinarium, ſed per alium petat facultatem,nō facile debet acquieſcere ſuperior niſi talis Sacerdos ſit cui meritò committi poſſit. Si verò noluerit ſubditus ſuperiorem adire, aſſignet ſuperior ſeniorem, doctum, prudentemque,qui melius, ac confeſſarius ordinarius,aut æquè poſſit mederi. Hæc omnia ſunt reſpectu eorum, qui ſunt in qualibet domo Societatis.

Quando confeſſarius bona fide dubitat an peccatum ſit mortale, etiam ſi ex genere ſuo ſit reſeruatum, poteſt abſoluere licet huiuſmodi dubitatio ex ignorantia procedat, & licet poſtea aduertat eſſe mortale non eſt repetenda confeſſio, bona enim fuit.

Notandum quod ſemper expedit hortari vt alia à reſeruatis, vt diuturnæ tentationes,pericula, &c. à pœnitentibus ſuperioribus manifeſtentur ob bonum ipſorum, & communitatis, ſed non ſunt cogendi.

SECTIO III.

DE RESERVATIS PRO RELIGIOSIS Reſolutiones Variæ.

1 VIcarius, Subprior, Vice-Rector,Miniſter,Præſes ſi prælatus abſit ex ciuitate profectus itinere vnius diei,poſſunt *a* dare facultatem abſoluendi à reſeruatis. Non verò ſi in prædio vicino recreationis, vel viſitationis cauſa per vnum aut duos dies ille abſit.

2 Religioſi ex noſtra Societate de peccatis mortalibus etiam ſi reſeruata non ſint, non poſſunt *b* confiteri, niſi cum confeſſariis à ſuperiore deputatis ex Bulla Greg.13. qui noſtrorum confeſſiones aliter factas irritas, & inanes decernit.

3 Confeſſarij à ſuperiore deputati poſſunt *c* ſemel in vita diſpenſare,cum noſtris in irregularitatibus excepta bigamia, homicidio, membrorum obtruncatione, & ſanguinis effuſione, quæ diſpenſationes Præpoſito Generali reſeruantur.

4 Confeſſores ordinarij noſtrorum non poſſunt *d* cum illis diſpenſare in ieiunio, in cibis vetitis, & in aliis præceptis Eccleſiaſticis;hocenim ad ſolos ſpectat ſuperiores ex conceſſione

a Vide Dian. in ſum.verb. caſ.reſ.

b Vide P. Quint. tr. 3.de pœn. ſing.23.

c Vid.eundem. vbi ſup. ſing. 23.

d Iul. III. bulla quæ incip. ſac. relig.an. 1552.

Iulij III. Poſſunt *e* tamen abſoluere quemcumque ex noſtris à quacumque ſuſpenſione ſiue à iure,ſiue ab homine generaliter lata,& idem eſt de interdicto.Ab irregularitate autem,quęcumque ſit,non *f* poſſunt, quia hoc ſpectat ad ſummum Pontificem,vel ad ſuperiores.

e Ex Bulla Pauli III.

f Vide compend. verb. *Diſpenſatio.*

5 Si Rector collegij ſub excommunicatione ſibi reſeruata aliquid faciendum,vel omittendum præciperet, qui præceptum frangeret, poteſt ab excommunicatione ab ordinario confeſſore abſolui, quia illa reſeruatio fuit nulla,non enim poteſt caſus reſeruari ſine conſenſu totius ordinis in prouinciali, vel generali capitulo ex decreto Clem. VIII. Contrarium *g* tenet P. Suarez.

g Suar.to. 4.de relig.lib.2. c.18.n.14.

6 Omnia quæ circa votorum diſpenſationem, & commutationem,& ſimilia poſſunt noſtri confeſſarij ex noſtris priuilegiis circa externos, poſſunt etiam circa noſtros, ſi ſint deputati ad audiendas eorum confeſſiones, & niſi id expreſsè eis vel in priuilegiis,vel à ſuperiore,qui eos deſignauit,ſeu à quo facultatem habent audiendi noſtrorum confeſſiones, limitetur.

SECTIO IV.

DE CASIBVS SANCTÆ INQVISITIONIS *tribunali reſeruatis.*

1 QVodcumque crimen contra Catholicam fidem,& blaphemiæ hæreticales.

2 Habuiſſe familiarem, aut pactum tacitum, vel expreſſum cum Dæmone.

3 Si religioſus profeſſus,aut in ordine Sacro conſtitutus matrimonium contraxit.

4 Si non Sacerdos celebrauit, aut alia ſacramenta adminiſtrauit.

5 Si confeſſor ſiue clericus, ſiue religioſus in actu confeſſionis, vel proximè ad illum filiam vel filium confeſſionis ad inhoneſta ſolicitauit.

6 Si quis viuente vxore, vel marito ſecundò,aut ſæpius matrimonium duxit.

7 Si quis affirmauit fornicationem ſimplicem, aut vſuram,aut periurium non eſſe peccatum.

8 Si quis dixit melius eſſe concubinatum, quam matrimonium.
9 Si quis vno integro anno in excommunicatione permanere voluit non procurando abſolutionem, aut cenſuras Eccleſiæ dictis, aut factis contempſerit.
10 Si quis prætextu Aſtrologiæ, aut per aſpectum ſtellarum, aut per lineas manuum, aut per alias huiuſmodi artes reſpondit, aut res futuras dependentes à libero arbitrio annuntiauit, aut ſi de huiuſmodi ſuperſtitionibus interrogauit.
11 Si quis libros hæreticorum habuit, aut alios ex prohibitis per catalogum ſanctæ Inquiſitionis, aut Biblias in Hiſpano ſermone.
12 Si quis non reuelauit ſanctæ Inquiſitioni id quod ſciebat, vel audierat ad illius tribunal pertinere, vel alios, ne id manifeſtarent, perſuaſit.
13 Si teſtes induxit vt falſo probaret id quod ad officium inquiſitionis delatum erat.
14 Si quis falsò accuſauit aliquem ad hoc tribunal vel ad hoc falſos teſtes ſubornauit.
15 Si quis receptauit hæreticos, aut eorum bona defendit, aut per ſe vel per alios impedimentum appoſuit executioni ſancti officij.
16 Si quis ſuſtulit, aut auferri iuſſit aliquos habitus ſancti officij, vel appoſuit alios.
17 Si per Inquiſitionem condemnati non adimpleuerunt ſententiam, aut habitum reconciliationis ſecum afferre neglexerunt.
18 Si pœnitentiati dixerunt id quod confeſſi ſunt in Inquiſitione de ſe aut de aliis fuiſſe falſum, & illud timore ductos dixiſſe.
19 Si fregit ſecretum ſibi ab Inquiſitione commiſſum.
20 Si dixit relaxatos fuiſſe Martyres, & ſine culpa combuſtos.
21 Si aliqui Notarij, vel Tabelliones habent proceſſus, aut aliquid huiuſmodi in quibus contineantur res ad officium ſanctæ Inquiſitionis pertinentes.
22 Iſtis caſibus obſtringuntur excommunicatione maiori hi qui ſciunt, fecerunt, viderunt, aut audierunt, comprehenduntúrque viuentes perſonæ præſentes, abſentes, & vita functæ, tenentúrque intra ſex dies deferre antequam id cum aliquo communicent.

CASVS SANCTÆ INQVISITIONIS *aduerſus Aſtrologos.*

1 Contra las perſonas que toman bebidas de yeruas como el achuma, chumico, y coca para enagenarſe delos ſentidos, y luego decir, que tienen reuelaciones.

2 Contra los que tienen libros, cartapacios, y,ª de aſtrologia iudiciaria.

3 Contra los que interpretan, y califican condemaſiada anchura los caſos contra la dicha aſtrologia a conſejando, que ſe puede abſoluer dellos ſin manifeſtarſe a la Inquiſition.

4 Reſeruaſſe alli el hacer Iuyzio de los futuros contingentes, y caſos fortuitos y actiones dependientes de la volontad diuina, o del libre albedrio de los hombres y ſobre los nacimientos de las perſonas adiuinando poreldia y hora en quenacieron el eſtado que han de tomar, &c. declarando porlas rayas de las manos, y otros aſpectos las inclinaciones de las perſonas,y por los ſueños,que han ſoñado, y el vſar de ciertas maneras de ſuertes con habas, trigo, maiz, monedas, ſortijas, y otras ſemillas, o coſas ſemejantes, &c. y que traen conſigo, y dan a otras perſonas que traigan ciertas cedulas y cabellos, cintas, poluos, y otros hechiços, ſemejantes dando a entender que con ellos ſe libraran demuerte ſubitanea, &c. Y para effecto de caſarſe, o alcançar los hombres a las mugeres, o las mugeres a los hombres, que deſean, y paraquelos maridos, y amigos traten bien, y no pidan zelos a las mugeres, y amigas, o para ligar, o impedir a los hombres el acto de la generacion, o hacer a ellos, a las mugeres otros daños, o maleficios enſus perſonas, miembros, y ſalud y que vſan aſſimiſmo para eſtos, y ſemejantes effectos de ciertas oraciones vanas, y ſuperſticioſas inuocando en ellas a Dios nueſtros S. y eſperando deſpues de las dichas oraciones agueros, y preſagios deloque pretenden ſaber porloque ſueñan durmiendo, o porloque oyen hablar en la calle,oles ſucede otrodia,o por las ſeñales del cielo,o por las aues,que buelan,&c.

Comprehendence en la pena del derecho comun no ſolamente los caſos adiuinaciones, y ſortilegios en que interuiene pacto expreſo o tacito con el Demonio, oſu inuocacion. Sino tambien los que ſe cometen ſin eſta circunſtancia por via de embuſte, y para engañar las dichas perſonas a las que conſultan, o por ſacar dineros, conceguir otros fines, y moſtrar que ſaben las dichas artes,o ciencias, &c.

No

No abſueluan a ninguna de las perſonas, que a cerca de lo dicho eſté culpada, ſino huuiere dicho, y manifeſtado en el ſanto officio loque dello ſupiere,o hauuiere viſto o oydo. Ni fuera de la confeſion ſe entremetan a calificar o interpretar los dichos caſos ſo color de que no ay pacto con el Demonio, ni meſclas de coſas ſagradas, ny debaxo de otro ningun titulo,o prætexto antes remitan todas las dichas perſonas ante nos.

CASOS DE LA INQVISICION contra los que en la confeſion ſolicitan a pecar.

Palabras del edicto ſi ſupieredes, entendieredes, ouuieredes viſto,ſabido,o oydo deci, que alguno, o algunos confeſſores, clerigos, o religioſos exemptos, o no exemptos de qualquier orden grado, o preeminencia, o dignidad, que ſean aunque immediatamente eſten ſugetos a la ſede Apoſtolica que por obra o de palabra ayan ſolicitado, prouocado o intentado o intentaron prouocar, y ſolicitar a quales quiera perſonas hombres, o mugeres para actos torpes, y deshoneſtos que entreſimiſmos ſe ayan de cometer en qualquier manera, o para que ſean terceros, o terceras de otras perſonas, o tuuieren conellos,o ellas,platicas y conuerſationes de amores illicitos, y deshoneſtos en el acto de la confeſſion Sacramental, o proximamente a ella antes, o deſpues, o con ocaſion, o pretexto de confeſſion aunque realmente no la aya, o ſin eldicho pretexto fuera de la confeſſion en los confeſſonarios, o qualquiera otro lugar en queſe oygan confeſſiones o eſté diputado, o ſeñalado para ellas con capa, o demoſtracion de que ſe conficſſan, o quieren confeſſar, hicieren, y perpetraren qualquiera de los delitos de ſuſo referidos ſin comunicarlo connadie, &c.

SECT. V. RES. VAR.

CIRCA RESERVATA PROPTER ſolicitationem in confeſſione hæc notanda ſunt.

1. FOemina ſolicitans confeſſarium, & cum eo peccans non *a* tenetur eum denuntiare, niſi mutato animo fœminæ

a Vide Dian.l.4. tr.5.re.4.

minæ in melius confeſſarius ſolicitaret ipſam volentem confiteri.

2 Tunc dicitur confeſſarius immediate ante confeſſionem ſolicitare, quando fœminæ dicenti ſibi velle confiteri *b* diſſuadet in ordine ad venerea.

b Comm. DD.

3 Si tamen fœmina diceret, ſe velle craſtino confiteri, & tunc diſſuaderet, propriè non *c* dicitur ſolicitator.

c Comm. DD.

4 Confeſſarius immediatè poſt confeſſionem *d* ſolicitat, quando peractâ ipſe vel fœmina ad nihil aliud ſe diuertunt.

d Comm. DD.

5 Si poſt ſolicitationem immediatè confiteatur, non eſt immediatè ſolicitare poſt nec ante, niſi diſſuadeatur confiteri volens.

Omnes has reſolutiones in ſelectis Ioan. Sanchez reperies.

6 Quamuis intra genus luxuriæ vellicare fœminam, vel premere pedem, vel mãmillas tangere animo ibi ſiſtendi ſecundum aliquorum ſententiam veniale ſit, ſi talia agantur tempore miniſtrandi Sacramentum, vel immediatè ante, vel poſt, mortalia peccata ſunt & confeſſarius denuntiandus.

7 Si fœmina inducat confeſſarium ad inhoneſta, & confeſſarius conſentit, non eſt *e* denuntiandus.

e Sanchez in ſelec. ſed contrarium iudicat probabilius Diana p.4. reſol. 42.

8 Si fœmina ſolicitet ad naturalem concubitum confeſſarium, ipſe autem reprouocet ad nefandum denuntiandus eſt.

9 Si fœmina ſolicitet ad nefandum, & renuat confeſſarius ſolicitans ad naturalem, eſt denuntiandus.

10 Si fœmina ſolicitet ad fornicationem, & confeſſarius renuat, prouocet tamen ad ſola oſcula, eſt denuntiandus.

11 Tribuens fœminæ immediatè ante vel poſt confeſſionem chartam amatoriam, vt poſtea legat, denuntiandus eſt.

12 Qui obiurgat concubinam ante vel poſt pidiendo zelos, denuntiandus eſt.

13 Epiſcopi non comprehenduntur, nec laici confeſſionem audientes niſi ratione ſimulati ſacerdotij, ſi abſolutionem impenderint. Sed licet Epiſcopi non comprehendantur, poſſent tamen inquiſitores teſtium depoſitione recipere Pontifici remittendas, & ſi fuga Epiſcopi timeretur, eum detinere. Epiſcopi autem electi, & non conſecrati comprehenduntur.

14 Si tres anni ſint elapſi poſt factam ſolicitationem, & credatur emendatum iam eſſe confeſſarium ceſſat obligatio denuntiandi.

15 Non ſolum ſolicitata, *f* ſed omnes ſcientes ſolicitationem fuiſſe factam tenentur denunciare.

f Comm. DD.

16 Mulier ſolicitans confeſſarium non eſt denuntianda *g* quia conſtitutiones Pontificum in confeſſarios diriguntur, non in pœnitentes.

g Ioa. Sanch. apud Dian. in comp. hoc verb. n.5.

17 Si

17 Si confeſſarius ſtatim poſt confeſſionem ducat puerum ad cubiculum, *h* vt tradat ei chyrographum confeſſionis, & ibi eum ad inhoneſta ſolicitet; eſt denuntiandus. *h* Dian. vbi ſup. n. 15.

18 Si ex auditis in confeſſione fœminam inſequatur in domum eius *i*, ibique ſolicitet, alij negant denuntiandum, alij probabilius affirmant. *i* Vide Dian. 18. l. 4. tr. 5. reſ. 11.

19 Fœmina etſi conſentiat ſolicitationi, tenetur *l* tamen denuntiáre, ſed non ſuum crimen detegere, & poſſet ſi interrogaretur negare; quia crimen ad Inquiſitionem non pertinet, nec contra eam agendum etiam ſi à confeſſario denuntietur, quod illi non licet facere. Quod ſacra Cardinalium congregatio reſoluit. *l* Dian. ſu. reſ. 19. 31.

20 Qui audiuit aliquem confeſſarium *m* ſolicitaſſe etiam ſi teſtes ſint infimæ conditionis, famæ & fidei, tenetur ſub excommunicatione denuntiare; imò ad id tenetur, ſi ſub ſigillo ſecreti naturalis intellexit. *m* Caſtropal. apud 20. Dian. vbi ſup. n. 77.

21 Fœmina, quæ propter dilatam denuntiationem *n* incurrit excommunicationem, ſi denunciet, poteſt abſolui per Bullam Cruciatæ, vel per religioſorum priuilegia, quia iam obligationi ſatisfecit. *n* Sanc. in ſelec. apud Dianã vbi ſupra n. 31.

SECTIO VI.

CASOS RESERVADOS EN El Arço-Obiſpado de los Reyes del Peru.

1 LOs que no pagan dieſmos, y promicias o impiden que otros las paguen, los Indios, o las demas que las deuieren.

2 Los que vendieren chicha de cora ſola o meſclada con yuca, o guarapo de miel de purga del primer barro, o moſto.

3 Los que haçen trabajar a los Indios contra ſu voluntad los Domingos, y fieſtas y los compelen a ello porſi o por otras perſonas, y fueren cauſa de que dexen la dotrina por las ganancias, o que te huygan los maridos de las mugeres, o las mugeres de ſus maridos.

4 Los Corregidores, Mayordomos, Adminiſtradores o otras qualeſquier perſonas Eccleſiaſticas o ſeglares que en ſus grangerias, o aprouechamientos gaſtaren, o tuuieren, ocupados porſi

o por interpoſitas perſonas los bienes de las fabricas de las Igleſias, o hoſpitales, o cofradias o otros lugares pios.
5 Los clerigos que ſe ordenaren por ſalto, o por letras dimiſorias de ſus prælados.
6 Los que violaren la Igleſia en qualquiera manera.
7 Los que hicieren hechiços, o encantamientos.
8 Los que ſe perjuran endaño del proximo.
9 Los clerigos que lleuaren mugeres de lamano, o a ancas de mulas, o las a compañaren yendo enſilla, o a pie.
10 Los que ſacan retraidos de las Igleſias.
11 Los que vſaren mal de los ſantos alios, o de otra coſa ſagrada.
12 El que procurare el malparto de alguna muger con efeto.
13 Los que blaſphemaren publicamente de Dios, o de algun ſanto.
14 Los que no ſe huuieren velado dentro de los ſeys meſes de ſu caſamiento,
15 Los homicidas voluntarios, y los inceſtuoſos.
16 Los que hurtan coſa ſagrada, o de lugar ſagrado.
17 Los que falſean eſcrituras, y los teſtigos falſos.
18 Aſi miſmo no podran abſoluer de los pecados aqualquiera, incurrido en alguna de las deſcomuniones pueſtas en las ſynodales haſta auerles concedido la abſolucion.

Quamquam de his omnibus peccatis vel per Bullam Cruciatam, vel per priuilegia mendicantium poſſint pœnitentes abſolui opportet confeſſarium grauitatem horum criminum ex reſeruatione cognoſcere, vt pœnitentem admoneat, eique ſalutarem medicinam adhibeat,

CATHEDRA.

a Comm. DD.

Qui impedit dignum à conſecutione cathedræ tenetur *a* reſtituere maximè ſtante ſtatuto, quod conferri debeat legitimo oppoſitori.

CAVPO.

a Naua.c. 27 n.16.

b Idem vbi ſup.

1 Tenetur *a* reſtituere damnum per alterum factum in ſua taberna.
2 Si tribuat cibos, quibus ſcit vel ſcire debeat aliquem tranſgreſſurum ieiunium, vel ſe inebriaturum peccat *b* mortaliter.
3 Si vinum in oppido vendat mixtum aqua, vel tollat aliquid

quid

quid ex debita menſura, *c* debet vel communitati reſtituere, vel tanto tempore ſupra debitam menſuram in eodem oppido vinum vendere quanto ea fraude vſus eſt.

An vero poſſit Bulla Compoſitionis vti alij *d* aiunt, alij probabilius negant.

c Molina & Villalob. to. 1. tr. de Bul. comp. *d* Vaſquez apud Dianam 3. p. reſ. 46.

DISP. VIII. SEC. VNIC.

Resolvtiones Variæ.

CENSVS.

1 Cenſus *a* eſt ius exigendi penſionem de re vtili alterius. Differt ab Emphiteuſi, quia Emphiteuſis eſt in re propria; cuius vſus per vitam ad alterum pertinet.

a Nauar. & Azor. 3. p. lib. 10. c. 2.

2 Cenſus non *b* poteſt imo minore pretio, quam impoſitus fuit à principio poſt extrauagantem Pij V. niſi fuerit vltra taxam impoſitus. Si autem cenſus fuerit irredimibilis, & perpetuus *c* poteſt, emi minore pretio, quia nulla lege taxatum eſt. Si verò res in qua impoſitus eſt cenſus redimibilis ſit in periculo, vt pareat, vel ſi difficilè ſoluatur, poterit minori emi, quia minus valet.

b Moli. 2. de iuſ. diſp. 393. *c* Idem vbi ſup.

3 Ex parte fideiuſſoris *d* poteſt pactum eſſe, vt venditor cenſus intra determinatum tempus illum redimat dummodo non præcedat fraus emptoris.

d Villal. to. 2. tr. 23. dif. 5.

4 Non poteſt emi cum pacto retrouendendi. Poteſt *e* tamen cum pacto quod ſi intra ſex annos non redimatur, maneat perpetuus, ſed debet emi maiore pretio quam redimibilis.

e Leſſ. lib. 1. c. 12. dub. 9.

5 Conditiones appoſitas à Calixto III. & à Martino V. ſi habeat cenſus, approbatur, ſi careat illis non *f* reprobatur. Sufficit enim quod habeat, quæ iure naturali requiruntur. Hæ ſunt vt iuſto pretio ematur, & venditor non teneatur ad redimendum cenſum.

f Extr. 1. & 2. de emp. & vend.

6 Conſtitutio Pij V. non *g* obligat in regnis Hiſpaniæ, quia ab ea fuit ſupplicatum.

g L. 10 tit 15. lib. 5. recep.

7 Cenſus ſupra alium cenſum imponi *h* poteſt non verò ſupra maioratum, nec ſupra *i* feudum, nec ſuper rem alienam ſine Domini conſenſu. Debet eſſe ſupra rem ſpecialiter aſſignatam, poteſt tamen *l* addi generalis hypotheca.

h Mol. 2. de iuſ. diſp. 389. *i* Azor. 3. p. lib. 10. c. 7. q. 3.

8 Emptio cenſus debet eſſe pecunia numerata coram Notario, & teſtibus. Quando verò redimitur non eſt neceſſaria pecunia numerata.

l Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 10. q. 6. n. 4.

m Vide Villal. vbi ſup.

9 Non eſt *m* apponenda pœna propter menſam ſolutionem vendentis, non augendus cenſus ex debitis redditibus niſi prius ſoluatur pecunia, & poſtea numeretur coram Notario, & teſtibus.

n Comm. DD.

10 Si quis vendat cenſum,pretiumque mutuò det amico cum conditione,vt ſoluat redditus,non *n* eſt vſurarius contractus.

o Comm. DD.

11 Anno etiam, quo nullus colligitur fructus *o* ſoluendus eſt cenſus.

12 Cenſum ex vtraque parte vendentis; ſcilicet, & ementis redimibilem,licere alij *p* aiunt,alij negant.

p Sà verb. *Cenſus.*

q Ex conſtit. Regiis.

13 Redditus annui *q* ſunt quinque pro centum, & mille pro viginti millibus,& qui aliud amplius recipit,peccat,& reſtituere tenetur.

r Comm. DD.

14 Cenſus poteſt *r* imponi ſuper Emphiteuſim,& ſuper alium cenſum redimibilem.

ſ Molina to.2.diſp. 536.

t P.Mena. in manuſcrip.

15 Cenſus generalis hypotheca non *ſ* habet ſpeciale prælationis priuilegium, niſi circa rem ſpecialiter obligatam ad cenſum.

16 Pereunte re ſupra quam eſt cenſus *t* perit cenſus, & diminuto eius pretio, minuitur, ſi tamen ſufficiat ad ſolutionem integer cenſus debetur.

DISP. IX. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES IV.

CENSVRA.

Cenſura quid ſit, & quotuplex.

a Suar. de cenſ. diſp. 1.ſec.2. n.5.

1 CEnſura *a* eſt pœna ſpiritualis, & medicinalis priuans vſu ſpiritualium bonorum Eccleſiaſticam poteſtatem,ita impenſa vt per eamdem ordinariè abſolui poſſit.

2 Tres tantum ſunt Eccleſiaſticæ cenſuræ.Excommunicatio, ſuſpenſio,& interdictum.

b Soto Medina Aragon. Bañez & tres alij videndi apud Villal.to.1.tr. 16.diff.2.

3 Irregularitas etiam quæ prouenit ex delicto non eſt cenſura,nec poteſt abſolui per Bullam Cruciatæ.Contrariam opinionem *b* defendunt viri docti, eaque vti licebit in graui neceſſitate cum non eſt facilis recurſus ad ſuperiorem.

4 De fide eſt poteſtatem eſſe in Eccleſia inſtituendi cenſuras quæ poteſtas licet ſit de iure diuino, ipſa tamen inſtitutio eſt de iure humano.

SECTIO

SECTIO II.

DE EO QVI POTEST INSTITVERE, & imponere cenſuras.

1 Poteſtas inſtituendi cenſuras *a* eſt tantum in ſummo Pontifice, & in concilio generali,non autem in Epiſcopis. *a c.Corripiantur 24.q.3.*

2 Nullum delictum licet ſit hæreſis,annexam *b* habet cenſuram iure diuino. *b Comm. DD.*

3 Papa *c* poteſt diſpenſare, vt aliquis communicet in ſacris cum excommunicato, quia hæc prohibitio non eſt immediatè à iure diuino. *c Comm. DD.*

4 Cenſura alia eſt à iure, alia eſt ab homine, effectus tamen eius ſemper eſt à iure,ideóque vbique obligat.

5 Omnes qui in foro exteriori habent Eccleſiaſticam iuriſdictionem habent poteſtatem imponendi cenſuras. Parochi autem non poſſunt *d* niſi ſit conſuetudo. *d Suar. de cenſu. diſp.18. ſec.1.*

6 Qui habet poteſtatem ordinariam poteſt *e* illam delegare, ſecus verò ſi habeat delegatam. *e Comm. DD.*

7 Mulier non eſt *f* capax huius iuriſdictionis, ſed hæc incapacitas non eſt à iure diuino. Vnde poſſet Papa de potentia abſoluta hanc iuriſdictionem mulieri concedere, licet hoc nullus fecerit. *f Nauar. de ſent. excom.*

8 Epiſcopus non *g* poteſt excommunicare familiares religioſorum mendicantium, nec eis ponere interdictum, dum ſunt in ipſorum obſequio, & ſi faciat ſine ſpeciali mandato ſummi Pontificis,inualidè faciet ex priuil. Alexand.IV. *g Henriq. to.1.lib.7 de Indul. c.25.*

9 Si Epiſcopus eſſet excommunicatus,& denuntiatus,vel eſſet notorius clerici percuſſor, vicarius eius *h* inualide cenſuras poneret. *h c.1.de offic. vicar.in 6.*

10 Qui ponit cenſuras non *i* incurrit in eas,non poteſt tamen communicare cum excommunicato à ſeipſo in prohibitis à iure. *i Comm. DD.*

11 Concilium,vel Capitulum *l* poteſt ponere cenſuras aduerſus aliquem capitularem. *l Comm. DD.*

SECTIO.

SECTIO III.

DE CONDITIONIBVS REQVISItis ex parte imponentis cenſuras.

a c. Cum voluntate de ſent. excom.

1 IN ſtatuendis cenſuris *a* requiritur intentio, nec præſumendum eſt quod non habuerit ſi verbis conſtat, licet inuitus ponat valet, ſecus verò abſolutio.

2 Iudex prohibitus cenſuras ponere, ſi habet iuriſdictionem, & ponit, valent. Imponendæ autem ſunt per aliquem actum *b* litteris, vel ſaltem verbis expreſſum. Et cenſura debet eſſe determinata, & contra determinatam perſonam.

b Suarez vbi ſup. & ex c. 1. de ſen. excom.

c Ex d. c. 1. de ſent. excom.

3 Secundùm diſpoſitionem iuris non ſunt infligendæ *c* cenſuræ niſi in ſcriptis. Leo autem X. conceſſit, quod Prælati ordinis Minorum regularis obſeruantiæ, cum aliquem fratrem propter Apoſtaſiam, vel aliam cauſam excommunicant in Capitulo fratrum, aut in communitate, non teneantur proferre ſententiam in ſcriptis, pro vt in iure ſub pœna ſuſpenſionis præcipitur proferentibus.

d Ex ſupradicto c. 1. de in excom.

4 Cenſura inflicta ſine ſcriptis eſt *d* valida, Prælatus verò cenſuram per modum ſtatuti infligens ſine ſcriptis pœnam à iure impoſitam *e* incurrit.

e Villal. vbi ſup.

f Ex ſupr. dic. c. 1.

5 Cenſuræ cauſa in ſcriptura *f* exponenda eſt, eiuſque totale tranſcriptum à iudice intra vnum menſem exhibendum eſt reo petenti. Quæ ſi iudex non obſeruet ab ingreſſu Eccleſiæ, & diuinis officiis per menſem ſuſpenditur.

SECTIO IV.

AN MONITIO DEBEAT præcedere cenſuram, & ob quam cauſam imponenda eſt.

a Comm. DD.

1 IN cenſura à iure neceſſarium *a* non eſt, quod præcedat monitio, neque in ea, quæ eſt ab homine, ſi infligitur

ob

ob delictum futurum, nec quando infligitur in pœnam.

2 Monitio debet *b* eſſe trina, vel vna pro trina, & perſonalis, niſi perſona malitioſè abſcondatur; tunc enim ſufficit in domo eius notificationem fieri. *b* c. Sacr. de ſent. excom.

3 Cenſura non debet infligi ob propri um peccatum, *c* interdictum verò imponi poteſt ob alienum peccatum, quod aliquomodo fit proprium. *c* c. Si ſententia de ſent. excom.

4 Non *d* poteſt cenſura infligi niſi ob actum purè interiorem, & cum ponitur ob actum conſummatum non incurritur ob non conſummatum, quia non debet extendi ad id quod in ea non declaratur. Nec *e* infligenda eſt niſi propter peccatum mortale & in ſuo genere graue, dummodo cenſura grauis ſit. *d* Comm. DD. *e* Trid. ſeſ. 25. de refor. c. 3.

5 Qui à mortali excuſatur, excuſatur à cenſura, & cum Prælatus aliquid præcipit ſub ſententia excommunicationis licet non ſit latæ ſententiæ, obligat ſub *f* mortali. *f* Suar. de cenſu. diſp. 18. ſect. 3.

6 Excommunicatio minor incurritur ob veniale, maior non poteſt imponi niſi ob contumaciam, & niſi imponatur in pœnam quod poteſt ſolus Papa.

SECTIO V.

QVANDO SIT NVLLA VEL iniuſta, & de illius effectu.

1 QVando cenſura eſt nulla timenda non eſt, ſi verò eſt valida quamuis iniuſta *a* timenda eſt. *a* c. 111. q. 3.

2 Cum lex, aut mandatum ſuperioris non obligat, nec cenſura *b* ſub qua præcipitur. Quod contingit cum infligitur à non habente iuriſdictionem, vel ab habente ſuſpenſam; vel deeſt aliquid ſubſtantiale iuris, vt ſi quis excommunicetur nulla monitione præcedente, vel ſine cauſa. *b* Comm. DD. *c* Comm. DD. *d* Suarez de cenſu. diſp. 4. ſect. 9. n. 6.

3 Si nullitas non eſt notoria, cenſura in publico ſeruanda eſt.

4 Si nullitas eſt in opinione, tenetur ſubditus ſequi ſuperioris opinionem.

SECTIO VI.

AN METVS, ET IGNORANTIA excuſent à cenſura, & an eius effectus ſuſpendatur per appellationem.

1 Metus grauis excuſat à cenſura, & qui ob metum grauem aliquod peccatum committit, licet à peccato non excuſetur, non *a* incurrit cenſuram.

2 Metus infamiæ, & ſcandali *b* excuſat à cenſura clericum celebrantem excommunicatum.

3 Qui peccat contra ius naturale, & diuinum, cui annexa eſt cenſura ſi ignorat eam, inuincibiliter non *c* incurrit in illam.

4 Qui occidit hominem, quem ignorabat eſſe clericum, quem etiam ſi ſciret eſſe clericum occideret, non *d* incurrit excommunicationem. Si tamen Petrus volens occidere Ioannem, occidit Franciſcum ſciens eſſe clericum non excuſatur à cenſura.

5 Qui ignorat peccatum vincibiliter, *e* cenſuram autem inuincibiliter, non incurrit in illam.

6 Ignorantia, quæ excuſat à peccato mortali, licèt non à veniali, *f* excuſat à cenſura.

7 Eum, qui non obidiuit intra terminum præfixum, poſtea tamen pœnituit de contumacia, ſi contra eum proferatur cenſura illam incurrere alij negant, alij probabilius *g* affirmant.

8 Cum cenſura infligitur contra eum, qui ſcienter, & temerariè aliquid fecerit, non ligat *h* eum, qui fecit ex ignorantia etiam craſſa, niſi temeritas fuerit ex magna affectatione.

9 Cenſura non *i* ſuſpenditur per appellationem, ſed quæ infligitur poſt legitimam appellationem eſt *l* nulla, & qui appellauit legitimè, ſi excommunicatus poſt appellationem celebrauit, non ſit irregularis quamuis vincatur in lite.

10 Excommunicatio nouo *m* iure poteſt eſſe à futuro dependens, vt in ſimoniacè vendente rem ſpiritualem, qui in excommunicationem incurrit cum redditur pretium.

a Comm. DD.
b Suar. diſput. 6. ſec. 3. n. 14.
c Idem diſp. 4. ſec. 8. n. 6.
d Vaſq. 1. 2. diſp. 1. 36. n. 4.
e Suar. diſ. 4. ſec. 10.
f Sanch. de Matr. lib. 8. diſp. 32. nu. 29.
g Suar. vbi ſup. nu. 8.
h Sanchez vbi ſup. lib. 8. diſp. 32. n. 36.
i c. Paſtoralis. parag. verũ de appell.
l c. per tuas de ſent. excom.
m Extrau. 2. de ſimon.

SECTIO

SECTIO VII.

DE CENSVRÆ SVBIECTO, ET an poſſit aliquis duplici ligari cenſura.

1 SVbiectum cenſuræ capax ſolum eſt homo viuus, non defunctus, *a* quem abſoluere nihil aliud eſt, quam concedere viuis facultatem, vt eum ſepeliant in loco ſacro, & orent pro eo. Debet etiam eſſe baptizatus, & vſum rationis habere.

2 Vt quis iuris cenſuram incurrat, ſufficit quod ſit doli *b* capax. Hominis autem cenſuram non *c* incurrit, niſi qui nubiles annos attigerit.

3 Qui cenſuræ cauſam dedit mentis compos, & poſtea inſanus factus eſt *d* poteſt excommunicari. Si autem amentia fuerit perpetua, abſoluendus eſt etiam ab ea, quam inſanus incurrit.

4 Vt cenſura liget *e* debet eſſe contra determinatas perſonas. Communitas poteſt interdici, non autem excommunicari.

5 Summus Pontifex nulla cenſura poteſt ligari, quia nullum *f* habet in terra ſuperiorem. Epiſcopi autem niſi illorum fiat ſpecialis mentio non tenentur ſuſpenſione, nec interdicto generali, iuris autem generalibus excommunicationibus obligatur. *h*

6 Vnus homo poteſt ligari pluribus cenſuris, & abſolui ab *i* vna & non *i* ab aliis, quæ toties multiplicantur, quoties peccatum committitur, cui annexa eſt cenſura, non vero cum multiplicantur actiones, & ſolum eſt vnum peccatum.

7 Qui occidit plures clericos vno actu, an plures excommunicationes incurrat alij negant, alij probabilius *m* affirmant, idemque dicendum de eo, qui facit vnum actum cum pluribus circumſtantiis, quibus annexæ ſunt plures excommunicationes.

8 Qui occidit religioſum ſacerdotẽ duas excõmunicationes incurrit, *m* vnam, quia occidit religioſum, aliam, quia ſacerdotem.

9 Vt quis incurrat in cenſurã debet *n* eſſe ſubditus imponẽtis illam, vel habere domiciliũ in eius territorio, vel in eo deliquiſſe.

10 Vbicumque fuerit excommunicatus denuntiatus vitandus eſt, & qui excommunicationem inflixit, *o* poteſt monere etiam non ſubditos, nè cum eo communicent, & ni paruerint excommunicare.

11 Epiſcopi ſtatuta non *p* obligant ſubditos, qui ſunt extra ipſius territorium.

a Comm. DD.
b Dic. c. 1. & vlt. & ibi gloſ. verb. *Pueris.*
c Comm. DD.
d Villal. to. 1. tr. 16. dif. 14.
e c. Roman. para. in vniuerſit. de ſen. excom.
f c. cuncta per mundum 3. q. 3.
g c. quia periculo tũ de ſent. excom. in 6.
h Comm. DD.
i c. cum pro cauſa de ſent. excom.
l Vide P. Suar. de cenſu. diſ. 5. ſec. 3. n. 8.
m Idem vbi ſup. n. 51.
n Comm. DD.
o Suar. de cenſ. diſp. 5. ſec. 4. n. 2.
p c. vt animi de conſt. in 6

12 Si

12 Si peccatum incipit in territorio alicuius Epiſcopi, & extra illud conſummatum fuit, *q* ligat cenſura.

q Comm. DD.

13 Eum, qui in alieno territorio peccatum commiſit, cui annexa erat cenſura, in illam incurrere, alij aiunt, alij *r* negant probabilius.

r Villalob vbi ſup.

14 Cenſura poſita per modum ſententiæ *ſ* ligat ſubditum exiſtentem extra territorium, ſecus verò ſi ſit per modum ſtatuti.

ſ Auil. de cenſ. 2. p. c. 3. dub. 11.

SECTIO VIII.

DE MODO TOLLENDI Cenſuras.

1 NOn tollitur *a* cenſura per mortem infligentis, nec per mortem cenſura ligati, nec per ſolam pœnitentiam, ſed per legitimam abſolutionem.

a c. Paſtoralis de off. ordin.

2 Rector, qui excommunicatus fuit, quia debitum non ſoluit, non *b* liberatur finito officio; immò ſucceſſor niſi intra menſem ſatisfaciat eadem ligatur cenſura.

b c. Aduerſ. de excom.

3 Si ſuſpendatur, & interdicatur quis donec reſtituat, facta reſtitutione liberatur. Si autem eodem tenore excommunicetur dubia res eſt inter DD. vtrumque probabile in practica ſecurius eſt, vt abſoluatur.

SECTIO IX.

DE EO, QVI ABSOLVIT.

1 DE iure *a* communi, & ordinario, qui ligauit debet abſoluere, vel eius ſucceſſor, ſi officium finiuit, vel ſuperior eius, qui poſuit cenſuram, vel qui ab eo habet iuriſdictionem delegatam.

a c. inferior. 21. & dicto c. paſtoralis.

2 Epiſcopus, & proprius Parochus poſſunt abſoluere à cenſura iuris non reſeruata. Parocho autem multi DD. hanc facultatem negant. *b*

b Vide Villal. vbi ſup. n. 8.

3 In mortis articulo *c* quilibet Sacerdos poteſt ab omni cenſura abſoluere.

c Trid. ſeſſ. 14. c. 7.

4 Religioſi

4 Religioſi noſtræ ſocietatis, & quibus communicantur noſtra priuilegia *d* poſſunt abſoluere quoſcumque Chriſti fideles ab omnibus caſibus reſeruatis etiam contentis in Bulla Cœnæ, & à cenſuris omnibus illis annexis excepta hæreſi. Idem poteſt quilibet ſacerdos approbatus ab ordinario per Bullam Cruciatæ.

d Ex Bulla Pauli III. videnda in noſtro comp.

5 Quando Papa concedit facultatem ad abſoluendum à cenſuris ſibi reſeruatis, cenſetur *e* concedere reſeruatas Epiſcopis.

e Comm. DD.

6 Qui confeſſus eſt cum habente iuriſdictionem abſoluendi generaliter à cenſuris *f* manet abſolutus etiam ab oblitis, nec indiget noua abſolutione, ſi poſtea recordetur: ſecus vero in peccatis reſeruatis, quæ licèt non maneant reſeruata, confitenda tamen ſunt, ſi in memoriam venerint.

f Comm. DD.

7 Conceſſio abſolutionis à cenſuris per Bullam, vel Iubileum *g* intelligenda eſt in foro interiori tantum, niſi aliud exprimatur.

g Nauar. c. 27. n. 278.

8 Cum dicitur, quod abſolutio impendatur ſatisfacta parte, ſi ad id non eſt obligatus, vel obligatio eſt dubia, poteſt abſolui parte non ſatisfacta. Si verò obligatus eſt, & poteſt, non eſt abſoluendus donec ſatisfaciat, vel cautionem præſtet, vel pignus *h* tribuat, ſi pars ſit abſens.

h P. Suar. vbi ſup. nu. 40.

9 Si obligatus eſt, & non habeat vnde ſoluat abſoluendus eſt ad *i* reincidentiam.

i c. eos qui de ſent. excom. in 6.

10 In mortis articulo quilibet ſacerdos poteſt abſoluere ab omnibus cenſuris, (ſi verò ſuperior fuerit præſens ſecurius erit ad illum recurrere) ab alio autem hæc abſolutio eſt ad reincidentiam, ſi conualuerit, & non debet fieri niſi ſatisfacta parte, vel præſtita cautione, ſi per tempus licebit. Et poſt conualeſcentiam ſi fuerit articulus præſumptus debet comparere coram ſuperiore, quod ni fecerit in cenſuras *l* reincidet.

l c. eos qui de ſent. excom.

11 Si autem articulus mortis fuit verus, & abſolui non potuit, dedit tamen ſigna contritionis, poſt mortem abſoluendus *m* eſt à iudice, cui reſeruata erat cenſura.

m Comm. DD.

SECTIO X.

DE ABSOLVTIONE, METV VEL FRAVDE extorta.

a c. vnic. de his quæ vi.
b c. Ad aures de ſimonia.

1 Abſolutio metu graui, vel fraude extorta eſt inualida, & taliter abſolutus excommunicationem incurrit.

2 Abſolutio empta pecunia eſt iniuſta, & ſimoniaca, *b* ſed valida.

3 Abſolutio cenſuræ data ſub conditione de præſenti, vel de præterito iam adimpleta eſt valida. Quæ autem datur ſub conditione de futuro in caſu grauis neceſſitatis *c* valida erit, & licita.

c Suar. de cenſ. diſp. 7. ſect. 8. n. 7.
d Comm. DD.
e Villal. tr. 16. diſ. 23.

4 Nemo *d* poteſt abſolui virtute Bullæ ad reincidentiam, nec pari hoc poteſt confeſſori concedere, poteſt autem iudici, & ab eo terminum aſſignatum prorogare. In quo caſu ſunt DD. qui dicant tranſacto termino reum non reincidere in cenſuram, niſi à iudice noua cenſura ligetur.

5 Eum qui tranſacto termino non potuit ſatisfacere in cenſuram reincidere alij aiunt, alij probabilius *e* negant.

SECTIO XI.

DE FORMA ABSOLVTIONIS A Cenſura.

a Suar. de cenſu. diſ. 7. ſect. 9.
b c. per tuas de ſentent. excom.
c Suar. vbi ſup. diſp. 19. ſec. 2.

1 Abſolutio à cenſura *a* valet ſub quacunque forma ſignificetur, & vno verbo poteſt quis à multis cenſuris abſolui.

2 Abſolutio *b* petenda eſt à pœnitente, ſi autem non petatur, eſt tamen valida.

3 Reliquæ ceremoniæ ſi commode ſeruari non poſſunt, poſſunt *c* ſine peccato prætermitti. Si autem publica fuit cenſura, publica

publica debet eſſe abſolutio, & aliqua iniungi medicinalis pœnitentia.

DISP. X. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE CESSATIONE A DIVINIS, ET EIVS effectibus.

1 CEſſatio à Diuinis *a* eſt quædam omnimoda deſiſtentia à Diuinis officiis, & ab adminiſtratione quorundam ſacramentorum in locum decreta.

2 Non eſt *b* proprie cenſura, vnde non eſt interdictum, præſupponit autem illud, & ideo manent cum ea illius effectus.

3 Tempore ceſſationis non *c* licet recitare publicè officia Diuina; cum ſocio autem recitare non eſt *d* prohibitum.

4 Audire Miſſam, & officia diuina non licet. Suſpenditur autem ceſſatio in aliquibus ſolemnioribus feſtiuitatibus, *e* quæ videri poterunt *in c. alma* e *mater.*

5 Cymbalis ſignum dare ad Miſſam, vel ad diuina officia non licet. Ad recitandas Angelicas ſalutationes & ad audiendam concionem non eſt *f* prohibitum, ſeruanda tamen loci conſuetudo.

6 Prohibetur vſus ſacramentorum præter Baptiſmum, Catechiſmum, Confirmationem, & Pœnitentiam. Euchariſtia autem per modum viatici poteſt *g* ſolemniter portari ad infirmos, & ad hoc cymbalis ſignum dari, & ſi non fuerit hoſtia conſecrata ad hoc clauſis ianuis cum vno acolytho Miſſa celebrari.

6 Singulis hebdomadis *h* licet Miſſam dicere ad renouandam Euchariſtiam.

8 Extra infirmitatem non licet *i* Euchariſtiam ſumere. Neque Ordo, neque Extrema vnctio poſſunt miniſtrari. Matrimonium verò ſine benedictionibus poteſt celebrari.

a Nauar. in ſum. c. 27. n. 188.

b Suarez vbi ſup.

c c. non eſt vobis de ſp.

d Suarez vbi ſup.

e c. alma mater.

f Henriq. c. 53. n. 8.

g Villal. to. 1. tr. 20 dif. 2.

h c. permittimus de ſent. excom.

i Commu. DD.

SECTIO II.

DE EO, QVI POTEST CESSATIONEM ponere.

a Comm. DD.
b Comm. DD.

1 OMnis, qui poteſtatem habet ad ponendum interdictum *a* poteſt ponere Ceſſationem à Diuinis.

2 Qui dedit cauſam ponendæ ceſſationi debet ſoluere omnia ſtipendia amiſſa ratióne Ceſſationis. Ponenda verò eſt non vt pœna,ſed propter contumaciam.

c Clem. 1. de ſent. excom.

3 Qui Ceſſationem non ſeruat, peccat mortaliter, & cum eſt generalis, religioſi eam non ſeruantes *c* ſunt ipſo facto excommunicati. Reliqui autem nullam pœnam incurrunt, & clericus, qui tempore Ceſſationis poſitæ poſt interdictum, ſi clauſis ianuis Miſſam non ſolemnem diceret, non incurreret irregularitatem, peccaret tamen mortaliter.

SECTIO III.

DE EO, QVI POTEST CESSATIONEM à Diuinis tollere.

a Comm. DD.

1 QVi Ceſſationem poſuit *a* poteſt illám relaxare, vel in totum, vel in partem. Si autem poſita fuit vſque ad determinatum tempus, finito termino ſine noua relaxatione finitur.

b Comm. DD.

2 Non *b* ſuſpenditur per appellationem ſubſequentem, bene autem per antecedentem.

c P. Aui. de cenſu.
d P. Suar. de cenſ. diſp. 39. ſec. 4. n. 3.
e Idem vbi ſup.

3 Poſſe autem ſecundum partem ſuſpendi ab eo qui poſuit, alij *c* negant, alij probabilius *d* affirmant.

4 Priuilegia Ordinum mendicantium pro tempore interdicti, vel Ceſſationis à diuinis non *e* ſunt reuocata per Concilium Tridentinum, nec per Bullam Cruciatæ ſuſpenſa, quominus religioſi poſſint ſuſpendere in aliquibus ſolemnitatibus.

5 Interdictum

5 Interdictum,& Ceſſationem,quam teneat Cathedralis,*f* tenentur ſeruare religioſorum conuentus etiam à ciuitate media leuca diſtantes.

f Comm. DD.

6 Si interdictum ponitur non populo, ſed ſoli monaſterio, non *g* tenentur religioſi illud ſeruare niſi eis alimenta præſtentur, vel ipſi cauſam interdicto dederint.

g Ex conceſſ. Leonis. X.

7 Religioſi mendicantes ex conceſſione Leonis X. tempore Interdicti, & Ceſſationis à diuinis tam profeſſi, quam nouitij conuerſi, & donati *h* poſſunt celebrari & recipere ſacramenta, & recitare in choro, & extra officium diuinum clauſis ianuis, & ſubmiſſa voce, vt habetur *in c. Alma mater*; ſed non poſſunt clericos ad celebrandum admittere. Predicta tamen omnia non ſolum *i* poſſunt in generali interdicto, ſed etiam in ſpeciali ex conceſſione Iulij 2.

h Ex conceſſ. eiuſdem.

i Refertur in compend. verb. *Interd.*

8 Proceſſiones facere, litanias, & hymnos dicere intra clauſtra *l* licet.

l Ibidem.

SECTIO IV.

DE PRIVILEGIIS MENDICANTIBVS conceſſis quoad ſæculares.

1 PRiuilegia, quæ habent religioſi mendicantes quoad ſæculares tempore Interdicti,& Ceſſationis à diuinis non ſunt *a* reuocata per Bullam.

a Villal. vbi ſup.

2 Tercerones, Beatæ, familiares tam viri, quam fœminæ, ſyndici,æconomi, Aduocati, Procuratores, & alij qui inſeruiunt monaſteriis virorum, ac mulierum *b* poſſunt admitti ad officia diuina, & ſacramenta, & ſepeliri in illorum Eccleſiis cum moderata pompa, niſi ipſi dederint cauſam interdicto, vel ſint excommunicati.

b Comp. verb. *Interdictum.*

3 Hoc priuilegium *c* habent Patres Minimi, quoad omnes, qui ipſorum habitu vtuntur, & Patres Carmelitæ quoad ſuos Confratres, qui afferunt paruum ſcapulare, & Patres ſanctiſſimæ Trinitatis, quoad Confratres, qui ipſorum ſcapulari vtuntur. Qui autem chordam D. Franciſci, vel chartam confraternitatis habent, non gaudent hoc priuilegio.

c Ex conceſſ. Leon. X. & Iulij III. Vide comp. verb. *Interd.* parag 25. & verb. *Familiaris.*

4 Ex priuilegio *d* conceſſo Patribus S. Benedicti, ipſi &

d Refertur in comp. verb. *Interdictum.*

ipſorum priuilegia communicant, poſſunt eligere ſex perſonas tam viros, quam fœminas, quæ ad prædicta omnia, quibus ipſi religioſi gaudent, admittantur. Et ex alia conceſſione Nicolai Franciæ Legati à latere hæ perſonæ eligendæ poſſunt eſſe quindecim ſingulis diebus. Hoc etiam priuilegio gaudent Abbatiſſæ, & Prioritæ in ſuis monaſteriis.

5 Sæcularibus,qui agrotant in domibus religioſorum mendicantium poteſt miniſtrari ſacramentum extremæ vnctionis cum licentia Parochi ipſorum. Reliqua priuilegia,quoad ſæculares videri poſſunt [e] in P. Emanu. Roder. *to.2. qq. reg.q.114. art.1.*

[e] F. Eman. Rodrig. to.2.qq. reg.q.114. art.1.

6 Societas noſtra non habet feſta aſſignata, in quibus ſuſpendatur Interdictum, admonendus eſſet noſter generalis vt aſſignaret ſolemnitates, & nobis communicaret prædicta priuilegia.

DISPVTATIVNCVLA

Interiacens

DE CESSIONE bonorum.

1 EXcuſat [a] à reſtitutione in foro exteriori, in interiori autem, ſi deueniat ad pinguiorem fortunam non excuſatur, qui bonis ceſſit.

[a] Comm. DD.

DISPVTAT.

DISPVT. XI. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

CHARITAS.

De Charitatis definitione, & quando obliget eius præceptum.

1 CHaritas eſt virtus ſupernaturalis, quæ facit nos Dei *a* amicos. *a* Ioan. 1.

2 Non eſſe realiter diſtinctam à gratia dicunt aliqui DD.

3 Hac virtute *b* amamus Deum, noſmetipſos, animam, & corpus, & proximos propter Deum. *b* D. Thom 2.2.3. q. 25 art. 1.

4 De fide eſt eſſe præceptum diligendi Deum ſuper omnia appretiatiue, & propter ipſum, in hac autem vita *c* perfecte non adimpletur. Eſt præceptum affirmatiuum, & includit aliud negatiuum, quantum ad affirmatiuum, non habet determinatum tempus. *c* Aug. in lib. de perf. iuſt.

5 Non *d* obligat in primo inſtanti vſus rationis, nec in graui tentatione, niſi fuerit odij Dei. Obligat vero cum quis tenetur iuſtificari, & copiam confeſſoris non habet. *d* Suar. t. 4 ſec. 2. n. 14

6 Qui ſemper viuere deſideraret in hac vita, mortaliter *e* peccaret. *e* Azor. tr. 2. lib. 9. c. 4 q. 2.

7 Præceptum diligendi Deum ſuper omnia ſufficienter adimplet, qui nullum eius frangit præceptum, ſed conſultius, vtilius, ac ſuauius erit totis viribus conari nullum inſtans ſine feruentiſſimo charitatis actu prætermittere.

SECTIO II.

QVOMODO MERITVM PROCEDAT EX bonis operibus in charitate factis.

1 DE fide eſt noſtris bonis operibus nos *a* poſſe mereri apud Deum. Hoc autem meritum non eſt ex rigore iuſtitiæ, licet abſolutè ſic nominetur. *a* Trid. ſeſ. 6. c. 16. & can. 32.

b Comm. DD. *c* Eſt de fide.

2 Ad meritum de condigno apud Deum neceſſarius eſt ſtatus gratiæ, non verò ad meritum de congruo, ad quod iuuant opera bona facta in peccato.

3 Ad vtrumque meritum neceſſaria eſt *c* libertas, ſed ſufficit ſemiplena, dummodo referatur ad Deum tanquam in finem vltimum.

d Vide Thom.22. vbi ſup.

4 Relatio operis ad Deum vel *d* eſt actualis, vel virtualis, ac habitualis. Actualis eſt cum actu refertur. Virtualis, cum durat aliquis effectus actualis intentionis & relationis in quo dicitur ipſa durare, vt in eo qui ponit hoſtiam in calice ad conſecrandum, & cum actu conſecrat non recordatur relationis actualis illius, ſeu intentionis, quæ virtualiter manet in hoſtia poſita. Habitualis dicitur eius, qui eſt in gratia, ratione cuius omnia quæ habet relata ſunt ad Deum.

5 Habitualem relationem ſufficere ad meritum ſunt qui aſſerant, probabilius autem videtur neceſſariam eſſe ſaltem virtualem; conſultius autem quam frequenter opera noſtra ad Deum actualiter referre.

e Comm. DD.

6 Meritum ſic *e* definiendum. Opus bonum liberum in obſequium Dei amici, cui de iuſtitia debetur præmium.

SECTIO III.

QVÆ POSSINT PER MERITVM acquiri, & de præcepto diligendi proximum.

a Trid.ſeſ. 6.c.16.& can.32. *b* Trid.ſeſ. 6.c.1.

1 OPus bonum hominis grati relatum in Dei obſequium *a* meretur gratiam & gloriam. Gratiam autem primam remiſſionem peccatorum, & pœnæ æternæ nemo meretur de condigno, ſed tantum de congruo.

2 Chriſtus *b* meruit nobis de condigno primam gratiam, nullus autem poteſt alteri illam mereri de condigno, ſed tantum de congruo.

3 Nequit iuſtus mereri ſibi de condigno reparationem ſui lapſus, de congruo autem probabilius eſt quod poſſit.

c Comm. DD.

4 Perſeuerantiam vſque in vitæ finem non poteſt quis mereri de condigno, *c* poteſt autem de congruo.

5 Eſt præceptum de diligendo proximum, quod nos obligat, ei ſubuenire non ſolum in extrema, ſed in graui neceſſitate cum poſſumus ſine magno diſpendio noſtro. *d* Nauar. in ſum. c. 14. n. 12.

6 Non ſolùm amici, ſed inimici diligendi ſunt ex præcepto diuino; Licet tamen optare eis malum temporale propter bonum æternum, etſi inimicus eſt vir potens, & aliter non potes euadere mortis periculum, vel rei familiaris graue diſpendium, potes ei mortem optare, non tamen procurare, niſi cum ipſe te conatur occidere. *e* Comm. DD.

7 Non *f* teneris ſpecialia amoris ſigna ei præbere, communia autem non licet negare. *f* Comm. DD.

8 Culpam *g* teneris remittere, non tamen ſatisfactionem debitam, præcipue ſi ſis pater, ſuperior, aut iudex. *g* Comm. DD.

9 Deus diligendus *h* eſt ſuper omnia appretiatiuè, non verò intenſiuè ex neceſſitate præcepti. *h* Comm. DD.

10 Amor bene *i* ordinatus incipit à ſe ipſo, debet tamen bonum alienum ſpirituale anteponi bono proprio temporali etiam vitæ. Et bonum vniuerſale reipublicæ præferendum eſt bono proprio particulari. Et vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo in eo quo poteſt in bono ſpirituali iuuare. *i* vide P. Sa verb. *Charitas.*

11 Vt quis teneatur alienæ ſaluti opem ferre, cum vitæ ſuæ periculo, debet ſalus alteri eſſe phyſicè *l* impoſſibilis, niſi ego ſuccurram; aliud tamen eſt in his qui ex officio obligantur. *l* vide Dian. in ſum. verb. *Præceptum* nu. 9.

12 Non teneris cum diſcrimine vitæ propriæ adire, & abſoluere illum, qui in articulo mortis putat ſe contritionem non habere ſufficientem & ideo petit confeſſarium, niſi forte ille tam rudis eſſet vt modum ſe excitandi ad contritionem omnino ignoraret.

DISP. XII. SEC. VNIC.

RESOLVT. VARIÆ.

QVID SIT CIRCVNSTANTIA, & quando aperienda in confeſſione.

a D. Th. 1. 2. q. 7 ar. 1.

1 Circunſtantia *a* eſt accidens actionis humanæ, quæ in genere moris illam variat vel efficiendo actum deteriorem, vel minuendo eius malitiam. *b* Comm. DD.

2 Circunſtantiæ aliæ *b* mutant ſpeciem, aliæ non, vt autem mutent

murent ſpeciem debent eſſe voluntariæ, res in eſſe morali poſſunt eſſe ſimul in multis ſpeciebus.

c Comm. DD.

3 Circunſtantiæ communes omnibus peccatis non mutant *c* ſpeciem, nec ſunt in confeſſione aperiendæ.

4 Circunſtantia eſt ſextuplex ſcilicet. Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

d Comm. DD.

5 Circunſtantiæ omnes, quæ mutant ſpeciem, & quæ de peccato veniali faciunt mortale *d* aperiendæ ſunt in confeſſione, etiam ſi ſint actuum interiorum. Mutant ſpeciem cum habent diuerſæ ſpecies obiecta in genere moris. Et qui talium circunſtantiarum oblitus fiat in confeſſione, tenetur poſtea confiteri cum in memoriam venerint.

e Vill. to. 1. tr. 9. dif. 36.

6 An ſponſa de futuro ſi fornicetur cum alio præter ſponſum teneatur circunſtantiam deſponſationis fateri, dubium eſt inter DD. vtrumque probabile, ſed *e* videtur probabilius tantum eſſe circunſtantiam aggrauantem.

f Vide Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 7. g Facun. apud Diā.

7 Eum, qui rem habuit cum nouitia teneri hanc circunſtantiam aperire, alij aiunt, alij *f* negant. Idem de circunſtantia Epiſcopatus, Generalatus, ſacrorum ordinum in effuſione ſanguinis, & viri, qui prima vice virginitatem amiſit, & fœminæ, quæ cum ſponſo primò fornicata eſt, & Confeſſarij qui carnaliter pœnitentem cognouit.

h Vide Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 13. & 14.

8 Religionis profeſſus, qui fecit votum de ſe non polluendo, ſi ſe polluat non facit niſi vnum peccatum; nec *h* tenetur vtrumque votum exprimere.

i Suar. in 3. p. to. 4. diſp. 22. ſec. 5.

9 Qui ter cum tribus fœminis fornicatus eſt, ſi fateatur ſe ſic fornicatum fuiſſe, & qui mille aureos furatus fuit, ſi dicat ſe rem notabilem ſurripuiſſe ad amplius *i* non tenetur. De furto verò dubium eſt inter DD. vtrumque probabile.

l Vide Leſſ. lib. 4. c. 3. dub. 12. nu. 86.

10 Vnico actu voluntatis volentem plures occidere, vel plures mulieres cognoſcere, vnicum peccatum committere alij aiunt, alij negant dicentes non vnicum ſed plura. Hæc ſententia videtur probabilior, etſi obiecta fuerint diſtincta ſpecie, erunt ſpecie diſtincta peccata. v.g. ſi vnico actu concupiuerit ſolutam, & coniugatam.

m Facun. præc. 2. lib. 4. c. 4. nu. 34.

11 Copulam inter coniugatos habitam in loco ſacro ſi ibi maneant vltra quatuor, vel quinque dies non eſſe peccatum mortale alii aiunt, *l* alij negant. Alij abſolutè dicunt, occultè habitam nullum eſſe peccatum, ſiue parum ſiue multùm ibi maneant. Quod putat probabile P. Vaſquez *to.* 1. *in* 2. *p. diſp.* 98. *cap.* 3. Sed aduerte nomine loci ſacri non *m* intelligi oratorium, etiam ſi Miſſa in eo celebrata fuerit, nec porta Eccleſiæ à parte externa, nec cellæ religioſorum,

ligioſorum, nec ſacriſtia Eccleſiæ. Vnde talis circunſtantia non eſt aperienda.

12 Clerici, qui ludum taxillorum, vel chartarum frequentant, & cum fraude notabilem quantitatem lucrantur, tenentur *n* fateri illam fraudem feciſſe in ludo taxillorum, vel chartarum, quia talem ludum frequentando peccant mortaliter.

13 Iudex etſi ex officio habeat cuſtodire vrbem ne alij furentur, non *o* tenetur fateri, quod ſit iudex, ſi furatus eſt.

14 Raptus circunſtantia, ſi puella ſponſo conſentit non eſt neceſſario fatenda.

15 Temporis duratio aperienda *p* eſt in confeſſione non vt circunſtantia, ſed ſolum quando aliter numerus exprimi non poteſt.

16 Teſtis, qui vnico iuramento multa falſa affirmat, vnicum tantum facit *q* peccatum, ideóque ſufficit ſi dicat ſe falsò ſemel iuraſſe; & declaret damnum, quod fecit. Idem dicendum de ſacerdote pluribus monſtrante Euchariſtiam in peccato mortali in opinione eorum, qui dicunt peccare mortaliter. Quod alij probabilius negant, dicentes nullum eſſe peccatum.

17 An qui pœnitentiæ ſacramentum in peccato mortali pluribus miniſtrauit *r* toties peccet, quot fuerint perſonæ, an ſemel, dummodo ſucceſſiuè, & ſine magna interruptione illas abſoluerit, dubium eſt inter DD. vtrumque *ſ* probabile.

18 Qui ſe expoſuit peccandi occaſione, & poſtea incidit in peccatum non *t* facit duo peccata, niſi inter occaſionem, & peccatum notabilis mora interceſſerit.

19 Qui peccatum confeſſus circunſtantiæ oblitus fuit, poterit poſtea ſolam circunſtantiam fateri ſine peccato, quando ſine hoc illa ſufficienter exprimitur.

20 Confeſſarius, qui incipit audire confeſſionem in peccato mortali, ſi habeat intentionem eliciendi actum contritionis antequam abſoluat, non peccat mortaliter, licet contrarium ſit etiam probabile apud Poſſevinum *de offic. Curati c.* 45. *nu.* 41.

21 Delectationes moroſæ quando ſolùm conſiſtunt in appetitu ſenſitiuo, & non exeunt in opus externum an ſint omnes eiuſdem ſpeciei, dubium eſt inter DD. Probabilius videtur *l* non eſſe fatendam neceſſariò circunſtantiam, an fuerint cum ſoluta, an cum coniugata.

22 Circunſtantiam complicis aperiendam eſſe in confeſſione, quando nullum aliud damnum ſequitur præter infamiam

n P. Sab. tract. de Ludo. dub. 24. nu. 2.
o Sanch. de matr. to. 2. lib. 7. diſp. 4. nu. 5.
p Dian tr. 7. reſ. 39. to. 1.
q Henr. lib. 5. c. 5. nu. 6. in Gloſ. litt. F.
r Vide Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 43.
ſ Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 44.
u Suar. in 3. p. to. 4. diſ. 22. ſec. 2. nu. 8. & 9.
x Vide Henr. lib. 6. c. 18. nu. 6.
y Vaſq. in 2. p. to. 2. diſp. 113.

z Tolet. lib. 3. c. 8. nu. 4. miam apud Confeſſorem alij aiunt, alij negant. Affirmatiua z videtur probabilior, & præcipuè ſi cedat in vtilitatem ſpiritualem ipſius complicis.

SECTIO II.

DE ALIIS DVBIIS CIRCA eandem materiam.

a P. Valen. to. 3. diſp. 1. q. 13. p. 1.
b Vide Dian. tr. 7. to. 1. reſol. 51.
c Vide Dian. vbi ſupra reſ. 52.
d P. Azor, lib. 8. c. 21. to. 2.
e Ioan. Sanc. diſp. 9. nu. 6.
f Villa. to. 2. tr. 6. 4. diff. 6.
g Vide Dian. verb. *Circunſtantia.*
h Vide Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 60.

1 QValitas blaſphemiæ an poſſit reticeri dubium eſt inter DD. Probabilius videtur non eſſe neceſſario fatendam, niſi contineret formalem hæreſim, vel odium Dei.

2 Qui vnico actu ſæpius eandem repetit blaſphemiam non b tenetur numerum aperire; nec ſi diuertat.

3 Qui tangendo profeſſum, vel ſacris initiatum, ſe ipſum ſolum polluit, aperire tenetur circunſtantiam.

4 Circunſtantiam apoſtaſiæ aperiendam eſſe in confeſſione, nec ſufficere in hæreſim incidiſſe confiteri aſſerunt multi DD. Contraria autem eſt probabilior, quia magis, & minus non variant ſpecies.

5 Circunſtantiam conſuetudinis in peccato eſſe aperiendam, & propter eam poſſe confeſſarium differre abſolutionem vnanimiter DD. defendunt e præter Ioannem Sanctium virum ſanè doctum, qui poteſt videri in ſuis practicis diſput. *diſp. 9. num. 6.*

6 An prælatus ſi omittat correctionem ſubditi, vel dominus mancipij, ſufficienter confiteantur dicendo ſe omiſiſſe correctionem proximi, dubium eſt inter DD. Probabilius videtur f teneri ad declarandum ſe eſſe prælatos vel dominos.

7 Qui habuit voluntatem non reſtituendi alienum, & poſtea mutauit tale propoſitum, & iterum rediit ad voluntatem non reſtituendi, & ſic ſe habuit per annum ſæpius renouando voluntatem retinendi alienum, ex aliquorum ſententia non tenetur aperire diuturnitatem huius voluntariæ retentionis. Quod vix capere poſſum quomodo diuerſi actus voluntatis cum tot interruptionibus non ſint numero diſtincta peccata.

8 Medicus, qui ſine legitima cauſa licentiam dedit edendi carnes in die ieiunij duplex peccatum h commiſit, vnum ex fractione abſtinentiæ à carnibus, aliúd ex fractione ieiunij.

9 Furentem

9 Furentem cum manifeſto vitæ periculo vnum tantum furti peccatum committere alij aiunt, alij negant. Affirmatiua *i* videtur probabilior.

10 Cauſa immiſſionis confeſſa, non eſt neceſſarium *l* ipſam emiſſionem inuoluntariam fateri licèt contrarium multi DD. teneant.

11 Non audientem ſacrum in die Dominica in qua incidit aliud feſtum obligans ad audiendum ſacrum, vnicum peccatum committere, & non teneri hanc fateri circunſtantiam alii aiunt, alii negant. Affirmatiua *m* videtur probabilior.

12 Qui furatus fuit vt mæcharetur, ſi confiteatur furtum, & mæchiam, non *n* tenetur fateri ſe vnum ad aliud ordinaſſe.

13 Qui aliquid fecit non diſtinguens an eſſet peccatum mortale, an veniale, & poſtea inuenit non eſſe mortale, *o* teneri ad aperiendam circunſtantiam conſcientiæ erroneæ alii aiunt, alii negant. Affirmatiua videtur probabilior.

14 An pollutio occulta facta in Eccleſia contineat ſacrilegii malitiam neceſſariò in confeſſione aperiendam, dubium eſt inter DD. Vtrumque probabile. Affirmatiua *p* videtur probabilior. Idem dicendum de fornicatione occulta.

15 An latro furatus crumenam diuitis in Eccleſia committat ſacrilegium, & hanc circumſtantiam teneatur aperire, res dubia *q* eſt inter DD. Negatiua videtur probabilior, ſecus verò ſi res furata in Eccleſia ſit ſaltem commodata ad diuinum cultum.

16 An qui vnico impetu profert in ſeruos plures iniurias vocando illos fures, ſodomitas & alias, ſolum teneatur fateri ſe in aliquem grauem iniuriam dixiſſe, non explicando numerum, neque perſonas, dubium *r* inter DD. Probabilius videtur, quod tantum poteſt creſcere grauitas contumeliæ, vt eam aperire ſit de neceſſitate confeſſionis, vt ſi quem hæreticum, aut patriæ proditorem appelles. Quod attinet ad perſonas in opinione eorum qui dicunt in vnico actu non poſſe eſſe plures numero malitias, non eſt numerus aperiendus: ſecus verò in contraria. Vide *ſ* P. Vaſquez *in* 3. *p. to.* 4. *q.* 91. *art.* 1. *dub.* 4. *nu.* 4. cuius ſententia videtur probabilior.

17 Qui ex odio vult proximo malum graue non teneri aperire, vtrum ſit circa vitam, vtrùm circa honorem vel circa facultates alii aiunt, alii negant. Probabilius *t* videtur non eſſe neceſſarium aperire talem circunſtantiam.

18 Circunſtantiam inductionis ad peccatum quando perſona eſt parata ad peccandum, non tenetur *u* quis confiteri, licèt alii contrarium teneant probabiliter.

i Dian. vbi ſup. reſ. 61.

l Vaſq. to. 1. diſp. 94. c. 3.

m Vaſq. in 3. p. to. 4. q. 91. art. 1. dub. 4. nu. 9.

n Dian. to. 1. tr. 7. reſ. 23.

o Vaſq. in p. 2. to. 2. diſp. 59.

p Suar. de relig. to. 1. lib. 3. c. 7. n. 4. Negat Vaſq. in p. 2. to. 1. q. 72. art. 7 diſp. 98.

q Vide Henr. lib. 2. c. 6. n. 5. in gloſſa.

r Vide Sot. de iuſ. lib. 5. Plura eſſe peccata dicit Henriq. lib. 5. c. 8.

ſ Vaſq. in 3. p. to. 4. q. 91. ar. 1.

t Bona. in tr. de legib. diſp. 3. q. 4.

u Azor. p. 1. lib. 12. c. 16. q. 5.

19 Circun

19 Circunſtantia modi in copula coniugali niſi periculum ſit effundendi ſemen extra vas non eſt neceſſariò *x* fatenda.

20 Quando confeſſor ſcit circunſtantiam perſonæ, non eſt neceſſario *y* confitenda.

21 Cum multæ actiones partiales antecedunt actum principalem *z* ſufficit actum principalem confiteri, niſi actiones ſint extraordinariæ & continentes malitiam alterius ſpeciei.

x Dian.tr. 7. reſ. 55. to. 1.
y Comm. DD.
z Comm. DD.

SECTIO III.

DE ALIIS DVBIIS CIRCA EANDEM materiam.

1 CIrcunſtantias notabiliter grauantes peccatum intra eandem ſpeciem aperiendas eſſe alij *a* aiunt, alij negant, vtrumque probabile,& tutum in praxi. Quæ autem notabiliter aggrauent prudentis viri iudicio reliquendum eſt.

2 Circumſtantiæ ita peccatum diminuentes,vt mutet ſpeciem vel de mortali fiat veniale,*b* neceſſariò dicendæ ſunt.Secus verò ſi ſolum diminuat notabiliter intra eandem ſpeciem.

3 Religioſus profeſſus, qui incidit in carnis peccatum debet tantum aperire votum caſtitatis ſecundum probabilem opinionem. Probabilior tamen eſt quod *c* debeat etiam aperire ſe eſſe profeſſum. Si autem ſit ſimul ſacerdos ſufficit quod dicat ſe eſſe profeſſum, vel eſſe Sacerdotem. Et ſi tandem ſit Epiſcopus hæc circunſtantia non eſt aperienda, niſi ſecundum diuerſitatem opinionum circa circunſtantias notabiliter aggrauantes.

4 Qui per annum concupiuit mulierem ad peccandum ſine voluntatis retractatione vnum tantum numero peccatum commiſit,*d* ſed cum circunſtantia notabiliter aggrauante.

5 Circunſtantia perſonæ,an ſit conſanguinea,vel affinis, & in quo gradu aperienda eſt, nec ſufficit dicere quod ſit in primo gradu cognationis, ſed *e* exprimendum eſt an conſanguinitatis, vel affinitatis ſit.

6 Omnes gradus conſanguinitatis, vel affinitatis præter primum ſunt eiuſdem ſpeciei, vnde ſufficienter crimen confitetur, qui dicit ſe peccaſſe cum conſanguinea, vel affine extra primum gradum. Nauarrus autem *f* aſſerit ſecundum diſtinctionem graduum ſumendam eſſe ſpecificam diſtinctionem

a Suar.to. 4.diſp.28. ſec.3.
b Comm. DD.
c Sanchez de marr. to.1.lib.7. diſp.23. nu..28.
d Comm. DD.
e Vide infra verb. *Confeſſio.*
f Nauar. c.7.n.4. in ſum.

diſtinctionem horum peccatorum. Vnde alia ſpecies, eſt copula cum conſanguinea in primo gradu, alia in 2. alia in 3. alia in 4. Et ideo quis fuerit gradus neceſſariò exprimendum eſt. Probabilior videtur hæc ſententia.

7 Filius, qui iniuriâ afficit patrem, & ſeruus dominum hanc tenetur *g* circunſtantiam fateri; ſimiliter qui clericum percuſſit etiam primæ tonſuræ. *g* Comm. DD.

8 Qui filiam ſolicitauit ante, vel poſt confeſſionem, niſi multum temporis interceſſerit, debet fateri hanc *h* circunſtantiam, & peccatum hoc ſanctæ Inquiſitioni reſeruatur. *h* Vide caſus reſeruat. S. Inquiſ. ſupra hoc verb.

9 Religioſus, qui Prælato non obedit committit *l* vnum peccatum cum duabus malitiis, & contra religionem, & contra obedientiam, ſufficit autem inobedientiam fateri.

10 Circunſtantia reſeruationis, vel cenſuræ annexæ neceſſariò aperienda eſt. *i* Vide Villalob. in ſum.

11 Stuprum non differre à ſimplici fornicatione, quando puella non coacta conſenſit, aſſerunt viri docti. Vnde ſecundùm hanc opinionem in prædicto caſu circunſtantia virginitatis non eſt neceſſariò *m* aperienda. *l* Comm. DD.

12 Circunſtantia loci ſacri in furto, in ſanguinis, vel ſeminis effuſione, & violenta extractione ad locum ſacrum confugientis *n* fatenda eſt, ſed qui in loco ſacro aliquid horum foras committendum mente concipit, non tenetur hanc circunſtantiam aperire. Secus verò ſi foras conſenſerit in loco ſacro perpetrandum. *m* Vide verb. *Luxuria.* *n* Comm. DD.

13 Circunſtantia ſcandali formalis, & per ſe intenti non eſt retinenda, *o* & tunc dicenda ſpecies peccati in quod proximum induxit. Et quamuis opus bonum ſcit, ſi ſciebat, vel ſcire debebat occaſionem ruinæ futuram eſſe. Nec non ſi publicè peccet etiam ſine intentione ſcandalizandi, dummodo ſit coram his qui ſcandalum veroſimiliter patientur. *o* Nauar. c.6.n.7.in ſum.

14 Circunſtantia, quæ interrogatur à Confeſſario & non poteſt taceri ſine graui incommodo ſpirituali. Circunſtantia voti de non peccando in particulari, & circunſtantia conſcientiæ erroneæ vt qui arbitrabatur peccatum eſſe quod verè non erat,& tamen fecit, hæ omnes circunſtantiæ *p* aperiendæ ſunt. *p* Comm. DD.

15 Circunſtantiæ ſequentes non ſunt neceſſariò *q* fatendæ. Circunſtantia diei feſti vel ieiunio vel orationi conſecrati. Circunſtantia peccantis ſpe veniæ, circunſtantia acediæ, Circunſtantia durationis eſt ſub conſilio confitenda. Circun- *q* Nauar. c.6. nu. 9.

ſtantia

cunſtantia complicis an ſit aperienda dubium eſt inter DD. quando aliter peccatum non poteſt confiteri. Debet ſi commodè poteſt, quærere alium confeſſorem, cui notus non ſit complex, ſi autem hunc non inuenias, non potes ob hoc alieno confiteri, nec communicare ſine præuia confeſſione ſeruando, quæ ſupradiximus.

16 Circunſtantias maris, vel fœminæ in peccato Sodomiæ, vel beſtialitatis confitendas eſſe alij aiunt, *r* alij negant, affirmatiua videtur probabilior.

r Dian. to.1. tr.7. reſ.2.

Reliqua quæ ad hoc verbum pertinent inuenies in verbo *Confeſſio.*

DISP. XIII. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ

DE VARIIS DVBIIS AD CLERICOS ſpectantibus.

CLERICVS.

1 Clerici ſunt *a* veri domini bonorum patrimonialium & quaſi patrimonialium, & cùm ex his ſe alunt, poſſunt *b* recompenſationem facere ſibi tantumdem reſeruantes ex ſuorum beneficiorum Eccleſiaſticis bonis.

2 Sunt etiam *c* viri domini fructuum beneficiorum ad congruam ſuſtentationem neceſſariorum, & eorum, quæ ex tali ſuſtentatione ſibi reſeruant. Congrua ſuſtentatio eſt ea, qua viri prudentes vtuntur ſecundum decentiam ſui ſtatus; ad hanc ſpectant donationes moderatæ, liberales, & remuneratoriæ, moderata hoſpitum,& amicorum conuiuia, & his ſimilia.

3 Eorum, quæ ex his ſuperſunt, an ſint veri domini graue dubium eſt inter DD. vtraque opinio probabilis, tutior *d* negatiua. Peccare autem ſi non contra iuſtitiam ſaltem contra charitatem mortaliter, qui hæc in profanos vſus conſumit omnium DD. vnanimis eſt ſententia; ſed ſecundum affirmatiuam non *e* tenentur ad reſtitutionem, nec clericus, qui alienauit, nec, qui illa poſſident.

4 Equites ordinum militarium non *f* obſtringuntur his legibus.

a Molin. de iuſt. to. 1. diſp. 142. *b* Nauar. in apol. q. 1. nu. 33. *c* Comm. DD. *d* Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 4. dub. 6. nu. 9. *e* Mol. to. 1. de iuſt. dub. 143. *f* Comm. DD.

5 Clerici,

cleſiaſticis; Et ſæculares iudices poſſunt *g* eis auferre venationis inſtrumenta, vt nociua Reipublicæ.

g Couar. q. 33.

6 Clerici habentes temporalem iuriſdictionem non poſſunt capitis ſententiam ferre, poſſunt *h* tamen ad hoc iuriſdictionem delegare.

h Comm. DD.

7 Clerici ſunt iure diuino exempti *i* à iudicibus ſæcularibus in rebus ſpiritualibus; in aliis autem temporalibus iure humano.

i c. nouit. de iudiciis.

8 Si iudex ſæcularis fecit proceſſum contra clericum, vt remittat illum ad iudicem Eccleſiaſticum, non *l* tenetur iſte iudicare ſecundum dictum proceſſum. Nec ſi clericus confeſſus & delictum coram iudice ſæculari poterit ob id eum condemnare. Nec clericus poteſt *m* renuntiare exemptionis priuilegio.

l Iul. Clar. in pract. q. 36. nu. 9.
m c. ſi diligenti de for. compet.

9 Poteſt *n* tamen eligere iudicem arbitrum ſæcularem, non verò tenebitur parere illius ſententiæ ſecundum vim coactiuam, tenebitur autem ſecundum directiuam.

n Comm. DD.

10 In rebus ciuilibus per reconuentionem *o* poteſt à iudice ſæculari iudicari.

o c. 1. de mut. petit.

11 Clerici beneficiati, vel ſacris initiati, chartis ludentes, vel alio ludo legibus prohibito *p* peccant mortaliter ſi fiat cum ſcandalo, & qui notabilem quantitatem amittunt ex redditibus Eccleſiaſticis non excuſantur à mortali; non tamen tenentur ad reſtitutionem neque ipſi, nec qui lucrantur, niſi amittentes ſint religioſi.

p Comm. DD.

12 Religioſi liciti recreantur imò & meritoriè ludis honeſtis, & non eſt ſimonia, nec irreuerentia imò *q* laudabilis vſus, lucrari res ſacras, angelicas ſcilicet ſalutationes, & ſimilia.

q Comm. DD.

13 Clerici in concilio Limenſi ipſo facto *r* excommunicantur, ſi ſummam excedentem quinquaginta aureos ludo exponant. Permittuntur tamen aliquando recreationis gratia comeſtibile quidpiam ludere, quod non excedat duorum aureorum valorem.

r Concil. Lim. art. 3. c. 17. ſō eſcudos valen dos peſos de a. 7. reales.

14 Ab eodem concilio prohibentur vti *ſ* ſericis veſtibus, & habitu profano, & ab omnibus his quæ vulgò vocari ſolent lechagillas, polainas, puneres guarniciones de ſeda faxas en los manteos, alamares, monteras, pantuflos, capaſos de ſeda & ſimilia.

ſ Ibidem c. 16.

15 Prohibentur etiam fœminas comitari, vel equitando ducere ex tergo niſi ſoror, aut mater ſit.

16 Clerici concubinarij à Prælatis, & viſitatoribus poſſunt, ac debent puniri non ſeruata figura iudicij. Verba ſunt concilij. Et poſtpoſita omni appellatione ad executio-

t Vbi ſupra c. [illegible]

G nem

cutionem etiam ſine ſtrepitu , & figura iudicij facti veritate inſpecta procedant.

17 Clericus ſacris initiatus , qui perſonam ludicram in ſcenicis egerit ipſo facto incurrit excommunicationem. [y]

18 Sub reatu mortis æternæ prohibetur *x* ab eodem concilio præsbiteris celebraturis ne tabachi fumum ore, aut ſayri vel tabachi puluerem naribus etiam prætextu medicinæ ante Miſſæ ſacrificium ſumant.

19 Sacris legibus prohibitum *z* eſt clericos conductores fieri.

y Ibidem c.20.

x Concil. Lim. vbi ſup.

z Extr. ne cler. c. 1. 21. q.

SECTIO II.

DE ALIIS DVBIIS AD CLERICOS ſpectantibus.

1 PRima etiam tonſura initiati diebus feſtis debent ad ſibi aſſignatas Eccleſias conuenire. *a*

2 Siquis clericus mercaturæ operam dederit præter pœnas à iure impoſitas excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrit : *b* Si verò fuerit Indorum Parochus , neque per ſe neque per aliam interpoſitam perſonam poteſt negotiationem exercere , neque pecora alere præter neceſſaria ad victum , aut agros colere , aut vehendis mercibus animalia tenere , vel locare , neque Indos ipſos ad mineralia ſibi eruenda mittere , vel eorum opera locare. Denique neque cum ipſis Indis negotiari, neque cum aliis per ipſos. Qui iſtorum aliquid egerit etiam excommunicationis latæ ſententiæ eo ipſo ſe nouerit enodatum.

3 Aduertendum Limenſe Concilium *c* in toto regno Peruano, Chilenſi , Tucumanenſi,& Quitenſi clericos obligare. De religioſis autem dicetur ſuo loco. Vide verbum *Parochus*, & verbum *Religioſus*.

4 Nomine clerici in fauorabilibus venit *d* Monachus Epiſcopus , & qui habet primam tonſuram , in odioſis verò neuter ex his. Et ſunt DD. qui aſſerant neque dignitatem , neque Canonicum Eccleſiæ Cathedralis , neque eum qui non eſt in ſacris. Vnde cum aliquid prohibetur , vel præcipitur clericis à iure , vel ab homine , ſolum comprehenduntur,qui ſunt ſacris initiati,aut habent beneficium.

a Concil. Lim. art. 3. c. 25.

b Aduertendum hanc excommunicationē ablatam fuiſſe à Paulo V. ne in laqueum Parochis eſſet damnationis æternæ.

c Vid. Lim. conc. c. 5. fol. 51.

d vide P. Sà verb. 7.

5 Cler

5 Clerici etiam in ſacris de licentia ſui Epiſcopi poſſunt in ciuilibus coram iudice ſæculari conueniri. Et ſi dimiſſo habitu & tonſura clericali enormiter ſe gerat poteſt capi, & puniri à iudice ſæculari, quia perdit priuilegium clericale ſecundum grauium DD. opinionem. Probabilius tamen eſt hoc non *e* licere iudici ſæculari niſi de licentia Prælati quando ipſius curiæ traditus eſt clericus propter incorrigibilitatem.

e Vide c. cum non ab homine de iudiciis.

6 Clericus qui non eſt in ſacris non gaudet *g* Eccleſiaſtici fori priuilegio niſi aſſignatus ſit alicui Eccleſiæ, cui inſeruiat, vel ſit in ſeminario, vel in vniuerſitate de licentia Epiſcopi ſtudeat habitum clericalem habens, & tonſuram, & ſit quaſi in via ad ordines maiores.

f Vide Sil. verb. *Iud.* n. 4.

g Trid. ſeſſ. 23. c 6. de ſent. exc.

7 Clericus etiam in ſacris comprehenſus in crimine poteſt *h* capi à iudice ſæculari, vt Eccleſiaſtico tradatur & idem, ſi nocte armatus incedat, vel velit alterum lædere, poteſt à quolibet ſæculari includi.

h vid. Nauar. lib. 5. conſ. 27.

8 Clerici tenentur *i* legibus communibus populo in ordine ad bonum Reipublicæ, non quoad vim coactiuam, ſed directiuam dummodo non impediant officium Eccleſiaſticum & libertati Eccleſiaſticæ non repugnent.

i Comm. DD.

9 Clericus quilibet, & etiam laicus poteſt abſoluere à cenſuris exiſtentem in articulo mortis ſecundum Dianam *l* & alios viros doctos, quod eſt probabile.

l Dian. tr. 9. reſol. 6. p. 5.

10 Clericum ſuſpenſum à diuinis officiis, neque tamquã laicum illis poſſe aſſiſtere alij aſſeruntmprobabiliter, alij verò probabilius defendunt irregularitatem non incurrere, neque peccare.

m Fil. to. 1. tr. 27. c. 2. n. 33.

11 A clerico poſſe conueniri laicum coram iudice Eccleſiaſtico pro rebus non ſolum Eccleſiæ, ſed etiam pro fructibus dubium eſt inter Doctores. Affirmatiua *n* videtur probabilior.

n Dian. tr. 1. reſ. 7. p. 5.

12 Clericum prauo animo percutiens percuſſione leui, & veniali, non incurrit *o* excommunicationem, & à fortiori, qui cum conatus fuit percutere non percuſſit.

o Vide Facun. p. 1. l. 2. c. 5. n. 12.

13 Clericum publicè percutiens non eſt vitandus ante ſententiam iudicis, quia fortè ebrius erat, vel amens, vel ſe defendendo percuſſit.

p Idem vbi ſup. p.

14 Clerici non tenentur *q* ſoluere gabellas etiam ſi Epiſcopus conſentiat, niſi Papa conſenſum præſtet, vel vrgeat grauis neceſſitas, nec poſſit expectari Papæ conſenſus.

q Diana 5. tr. 1. reſ. 15.

15 Clerici poſſunt *r* diſponere ad libitum tamquam de

r Vide Dian. vbi ſup. tr. 8. reſ. 27.

bonis patrimonialibus de omni eo, quod illis datur pro induſtria perſonali, vel labore, vt pro comitando funere, pro re ſacra facienda, & ſimilibus.

16 Clericus vtens veſtibus prohibitis non incurrit ſuſpenſionem, ſi occulte, vel ſubtus alias veſtes, vel propter celebrationem magni feſti illis vtatur. Imò hanc ſuſpenſionem conſuetudine eſſe *ſ* derogatam aſſerit Henriq. *lib.* 13. *de excom. c.* 39. *nu.* 3.

ſ Henriq. lib. 13. de excom. c. 39. n. 3.

17 Clerici non *t* tenentur ſoluere vectigal in extractione frumenti, vini, & ſimilium, quæ ex bonis patrimonialibus collegerunt, vt alibi conducendo charius vendant.

t Dian. p. 5. tr. 1. reſ. 27.

18 Clerici *u* poſſunt aperire tabernas, & vendere vinum, fructus, & alia recollecta in ſuis prædiis etiam in terra Baronis prohibentis alibi vendi niſi in eius taberna.

u Idem vbi ſuprà tr. 1. reſ. 20.

19 Clerici publico concubinarii licet iure antiquo erant ipſo facto ſuſpenſi; talis tamen ſuſpenſio abrogata *x* eſt per contrariam conſuetudinem.

x Suar. dup. 31. ſec. 4. à n. 60.

20 Clerici audientes comœdias, & ſtipendia ſoluentes quibus aluntur hiſtriones, peccare mortaliter alii aiunt, alii negant *y* probabilius, ſi abſque ſcandalo vt communiter fit, & ſine periculo conſentiendi in actus turpes, ob ſolam curioſitatem audiant. Res eſt maximè ruinæ obnoxia, ſed communiter omnes audientes inuincibili ignorantia à mortali culpa excuſantur, cum videant à religioſis etiam audiri, à magiſtratibus non prohiberi, & ab ordinario approbari tanquam nihil contra bonos mores habentes. Limæ niſi ſint approbatæ non recitantur.

y Vide Dian. p. 2. tr. 17. reſ. 37.

20 Clericus primæ tonſuræ abſente ſacerdote, & vtroque abſente laicus *z* poteſt indulgentias applicare Cruciatæ, & quilibet ex eis etiamſi ſit abſens.

z Dian. p. 1. tr. 3. reſ. 114.

21 Clerici an gaudeant Eccleſiæ immunitate in criminibus non exceptis in Bulla dubium eſt inter DD. Affirmatiua videtur probabilior.

SECT.

SECTIO III.

PROSEQVITVR EADEM materia.

1 CLericus, qui aliquando dimittit habitum, & tonſuram non ideo fori priuilegium *a* amittit, nec à iudice laico poteſt puniri.

2 Clericus non *b* poteſt compelli à iudice laico ſoluere gabellas, quas aliquando ſoluere tenetur.

3 Clericis non poteſt *c* Princeps laicus imponere gabellas propter reparationem pontium, murorum, & ſimilium, licet contrarium teneant aliqui iuriſtæ; ſed neque tempore peſtis pro publica vtilitate, niſi à iudicibus Eccleſiaſticis *d* poſſint compelli.

4 Clerici, qui primam tonſuram; & habitum aſſumpſerunt ſine animo clericandi, ſed tantum in fraudem collectarum, & gabellarum *e* gaudent nihilominus clericali priuilegio, quia verè clerici ſunt.

5 Clericus negotiator niſi ter moneatur non *f* committit priuilegium clericale, & fori, ideo non poteſt ab eo gabellas exigere iudex laicus, quamuis alij contrarium ſentiant.

6 Non poſſe principem laicum ex rebus venditis à clericis ab emptore exigere gabellam extra pretium legale probabilius *g* videtur, licet contrarium viri docti defendant.

7 Clericis licitum *h* eſt recurrere ad laicos iudices quando arbitrio boni viri fit illis violentia in non admittenda eorum appellatione, & non habent alium ſuperiorem Eccleſiaſticum, ad quem confugiant. Et iudices laici poſſunt cognoſcere de tali cauſa non vt iudices; ſed vt defenſores, & admonere Prælatum ne violentiam faciat. In aliis autem caſibus, in quibus non ſunt prædictæ circunſtantiæ non licet. Idem dicendum eſt de religioſis.

8 Clericus percuſſus à laico poteſt *i* agere coram iudice Eccleſiaſtico.

9 Clericus calumnioſus accuſator debet *l* priuari officio, & verberatus in exilium mitti.

a Comm. DD.

b Diana tr.2.reſ. 42.to 1.

c Laiman in Theol. mor.lib. 4.tr.9.c. 6.

d Dian.to. 1.tr.2. reſ. 41.

e Diana ibidem reſol. 44.

f Leſſ.lib. 2.c. 33. dub.3. nu. 23.

g Vide Dian.to. 1. tract. 2. reſ. 49.

h Vide Dian.tr.2. reſ.14.to. 1.

i gl. hoc verb.

l Idem ibidem.

m Idem ibidem.
10 Clericus non *m* poteſt conſentire in iudicem non ſuum etiam Eccleſiaſticum ſine conſenſu ſui Epiſcopi.

n Couar. lib. 1. c. 4. var. nu. 4
11 Clericus pauper non *n* tenetur cedere bonis nec pro debito (niſi fuerit ex delicto contractum) poteſt conueniri vltra quam facere poteſt; nec ſi eſt in ſacris puniri corporaliter pro debito, quod non poteſt ſoluere.

o Sà hoc verb.
12 Clericorum priuilegiis gaudent *o* Eremitæ, ſi ſint aſtricti alicui regulæ, aut ſuperiori talibus priuilegiis gaudenti.

p Vide Silueſt. verb. *Aduocatus.*
13 Clericis prohibitum *p* eſt aduocati exercitium exercere, niſi in cauſa propria, pia, & miſerabilium perſonarum, vel propinquorum intra quartum gradum cum commode alium habere non poſſunt.

q Vide Mol. diſp. 147.
14 Non *q* poteſt Clericus eſſe procurator laicorum niſi in negotio ſpeciali aliquando, nec locum tenens Principis ſæcularis, bene tamen conſiliarius; & ob ſuam vel ſuorum neceſſitatem non prohibetur negotiari per ſe, nec vendere, quæ arte fecit honeſta.

r Sà hoc verb.
15 Non *r* poteſt exercere medici, aut chirurgi officium quando aduſtione, vel inciſione, opus eſt; niſi ſua, aut pauperum neceſſitas id poſtulet.

ſ Vide Mol. diſp. 47.
16 Omnibus Clericis *ſ* conceſſum eſt teſtari, & ab inteſtato ſuccedere niſi ſint Epiſcopi.

t Vide Nau. c. 25. nu. 109.
17 Non *t* poteſt Clericus in præiudicium patris teſtari de bonis, quæ acquiſiuit ante clericatum, in quibus pater habet vſum fructum.

u Sà verb. *Clericus.*
18 Clericum habitantem cum fœmina ſuſpecta peccare mortaliter *u* dicunt viri docti.

x Idem ibidem.
19 Clericus abſens in alio Epiſcopatu niſi domicilium mutet ſubditus eſt adhuc *x* proprij Epiſcopi, & non tenetur deſeruire Eccleſiæ, in qua non habet beneficium.

y Ex congreg. Concilij.
20 Clericus *y* poteſt cogi ab Epiſcopo, vt vrbem cuſtodiat ab hoſtibus inuaſam, & in tali neceſſitate non prohibetur pugnare.

z Sà verb. *Clericus.*
21 Recipiens patrimonium occulte ſub conditione, vt poſt ordinum ſuſceptionem illud reſtituat; non *z* tenetur reſtituere, niſi aliunde habeat, vnde ſuſtentetur. Contrarium tamen aliqui viri docti verius iudicant.

SECTIO VLTIMA.

CIRCA EANDEM materiam.

1 CLericus qui poſt factam prohibitionem frequentat monaſteria Monialium ſine neceſſitate *a* peccat mortaliter. *a* Sanch. nu. 8.

2 Clericus beneficiatus vel ordine ſacro inſignitus habitum clericalem vel tonſuram non ferens barbam vel comam nutriens peccat mortaliter. Idem dic de eo qui indecentibus veſtibus, vel armis vtitur. *b* Nauar. c. 25. nu. 100. p. 38.

3 Clericus qui emit aliquid, & arte mutat eius formam & vendit *c* non dicitur exercere mercaturam. *c* Comm. DD.

4 Clericus tenetur etiam ſeruare *d* taxationem rei publicæ circa triticum. *d* Comm. DD.

5 Clerici Mineralibus intendere prohibiti ſunt *e* per regiam ſchedulam. Si tamen illa habeant iure hæreditario dum per venditionem ab eis ſe exonerant, permittendi ſunt. *e* Solercan. de Ind. guber. lib. 1. c. 18.

6 Collega in ſeminario Eccleſiæ qui Eccleſiaſticus eſſe non vult, ſi hoc non iurauit, nec promiſit in ingreſſu, non *f* peccat, nec reſtituere tenetur. *f* P. Menacho in manuſcript.

7 Clericus conïugatus cum corrupta à ſeipſo non amittit *g* priuilegium fori. *g* Idem vbi ſupra.

DISPVTATIVNCVLÆ

AD EANDEM LITTERAM pertinentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

COGITATIO.

1 IN cogitationibus venereis cum voluntas nec poſitiuè conſentit, nec poſitiuè diſſentit; peccatum eſſe mortale Vide Regi. l. 1. li. 19. c. vlt. n. 65.

mortale alij aiunt, alij negant. Probabilius videtur, quod ſi quis aliò diuertat cogitationem quaſi tentationem contemnens non eſſe neceſſarium actum poſitiuum, & peccatum mortale non eſſe niſi cum plena aduertentia ex permiſſione cogitationis periculo ſe exponat conſentiendi.

COGNATIO.

a Dian. tr. 4. reſ. 2. to. 1.

1 Qui nomine non ſuo ſed alterius tenet puerum in Baptiſmo probabilius videtur nullam contrahere cognationem, ſed neque is, cuius nomine tenuit, quia neceſſarium eſt in Baptiſmo, & Confirmatione, quod patrinus phyſicè tangat puerum.

2 Eum qui ſtatim poſt partum vxoris ob periculum mortis baptizauit proprium filium adſtantibus aliis contrahere cognationem cum vxore, & non poſſe debitum petere alij aiunt, alij negant; probabilius videtur *b* nullam contrahere cognationem, & ideo poſſe debitum petere.

b Suar. in 3. p. q. 67.

3 Laicum præſente ſacerdote baptizantem in caſu neceſſitatis peccare mortaliter alii aiunt, alii negant. Probabilius videtur non peccare mortaliter niſi faciat ex contemptu.

c Sanch. de matr. to. 2. lib. 7. diſp. 62. nu. 15.

4 An in priuato Baptiſmo tempore neceſſitatis ſit adhibendus patrinus, & an contrahat cognitionem ſpiritualem. Vtrumque eſt dubium inter DD. ſed neque *c* adhibendum eſſe, neque ſi adhibeatur contrahere videtur probabilius, etiam ſi teneat infantem animo obeundi patrini munus.

d Vide Dian. t. 2. tr. 4. reſ. 21.

5 Non confirmatus, qui in confirmatione puerum tenet non contrahit *d* cognationem ſpiritualem cum eo, nec peccat mortaliter, vtrumque eſt probabile, licet non deſint qui teneant contrarium.

e Idem p. 3. tr. 4. reſ. 260.

6 An qui in Eccleſia vt patrinus tenuit domi iam baptizatum, contrahat cognationem ſpiritualem dubium eſt inter DD. Probabilius *e* videtur non contrahere.

COLLECTA.

Vide Dianam tr. 1. to. 3. reſ. 17.

1 Collectam certam, & inuariabilem etiam poſitam per ſtatutum ſuper bona aliqua antequam ad clericos perueniſſent, non tenentur ſoluere.

COLONI.

COLONI.

1 Coloni partiarij religioſorum non tenentur ſoluere gabellas ex Bulla Pij V. in qua ſummus Pontifex eximit fratres, monachos, moniales ac alias regulares perſonas, eorumque monaſteria, cænobia, conuentus, Eccleſias, capellas, oratoria, & alia loca, ac terras, poſſeſſiones, prædia, agros, & bona, nec non laboratores, colonos, arrendatarios, affectuarios, ac geſtores ſuorum negotiorum ab omnibus exactionibus tam vrbanis, quam ruſticis, nec non datiis, gabellis, pedagiis, vectigalibus, collectis, impoſitionibus, mercibus ordinariis, & extraordinariis, ac tam realibus, quam perſonalibus, meris, & mixtis etiam ſubſidionalibus, & augmentis, ac focularibus equorum, taxis, militumque hoſpitiis &c. tam impoſitis, quam imponendis.

2 Coloni partiarij ſunt, qui conducunt agros religioſorum ad medietatem fructuum. Sed licet non ſint partiarij, conducant verò prædia religioſorum, vt illis tribuant certam partem fructuum quotannis in omnem euentum & reliquum ſibi acquirant, exempti ſunt à ſolutione decimarum.

COLVMBÆ.

1 Columbas profugas à ſuo Columbario, cuilibet licitum eſt *a* capere. Et idem dic ſi domicilium mutent. Arte autem, vel fraude illas attrahere ad proprium columbarium illicitum eſt.

a Comm. DD.

COMEDERE.

1 Comedere abſque neceſſitate ob ſolam delectationem vix poteſt excuſari à peccato veniali. Contrarium tamen docet *a* Ioannes Sanctius.

2 Si quis comedendo cibos calidos, & tali ſitu decumbendo experitur pollutionem præter voluntatem, & conſenſum non *b* tenetur à talibus abſtinere cibis; nec aliter decumbere etiam ſi id faciat non propter neceſſitatem, ſed ob ſolam maiorem commoditatem. Hæc communior ſententia licet contrarium defendat P. Facundez.

a Ioan. Sanch. in ſelec. diſp. 2. nu. 14.

b Vide Leſſ. lib. 4. c. 3. dub. 14. nu. 109.

3 Come

3 Comedentes carnem ob valetudinem,ſi parum piſcati edant ad excitandum appetitum, licet vix ab intemperantia excuſentur, *c* excuſantur tamen ab excommunicatione, quæ ſolet eſſe in aliquibus ſynodalibus contra comedentes in diebus prohibitis ſimul piſces, & carnes. Vide Dianam, qui excuſat eos à peccato etiamſi in magna quantitate piſces ſumant dummodo piſces ſint ſani.

c Vide Dian.to.3. tr.5.reſ. 30.

4 Comedere carnes humanas in graui neceſſitate *d* licet,veluti in magna fame, vel alio vitæ periculo, vel ſi caro humana alterata ſumatur, vt medicamentum. Nec erit peccatum haurire ſanguinem ex vena adoleſcentis, & bibere ad confortandas vires infirmi, quod medici dicunt remedium eſſe ſingulare.

d Leſſ.lib. 4 c.3.dub. 2.nu.10.

5 Comedere ex intentione vſque ad vomitum peccatum eſſe mortale alij aiunt,alij *e* negant,ſi autem fiat ex conſilio medici *f* licet.

e Caiet. verb.*Gula.* *f* Vide P. Sà verb. *Comedere.*

COMOEDIÆ.

Comædiis intereſſe an liceat vide verbum *Clericus.*

COMMERCIVM

Cum infidelibus quando vtilitas ex eo capta à Chriſtianis eſt maior quàm damnum, fit licitum ratione neceſſitatis.

COMMISSARIVS.

Crvciatae Vide verbum *Bulla Cruciatæ.*

Commiſſarij particulares Cruciatæ officio ſuo poſſunt fungi vſquequo officio priuentur.

Parag.iudices 58. ff.de iudic.

COMMODATVM.

1 Qui commodat amico petenti cubiculum ad peccandum, timens ſi neget graue damnum *a* non peccat mortaliter. Idem dicendum de eo qui locat iuſta de cauſa domum meretrici.

a Vide Dian.to.3. tr.6.reſ.11.

2 Commo-

2 Commodatarium dubium an res ſua culpa perierit teneri ad reſtitutionem alij *b* aiunt, alij negant. Affirmatiua videtur probabilior quando datur culpa iuridica, etiamſi non ſit mortalis. Sed ſi accipit in gratiam ſui tenetur de leuiſſima. *b* Vide Dian. vbi ſup. reſ. 49

3 Commodatum ad certum vſum non poteſt *c* repeti etiam ſuperueniente neceſſitate eius qui commodauit. Contrarium defendit P. Molina, & videtur probabilius. *c* Sylueſ. verb. *Commod.*

4 Commodans rem vitioſam non admonens commodatarium tenetur *d* de damno ſecuto. *d* Comm. DD.

5 Diutius vtens commodatis, vel ad alium vſum contra voluntatem commodantis furtum *e* committit. *e* Vide Mol. diſp. 295. nu. 7.

6 Qui remiſit commodatum per perſonam fidelem ſi pereat non *f* tenetur reſtituere, ſecus ſi per non fidelem. *f* P. Auila in comp. hoc verb.

7 Commodatum quomodocumque pereat Domino *g* perit, niſi interueniat pactum, dolus, culpa, vel mora. *g* Nauar. c. 17. nu. 185.

8 Peccat, *h* qui commodatum non vult reſtituere niſi ſolutis ſumptibus, quos fecit, quando hi ſunt ex iis, qui communiter fiunt, niſi fuerint magni, & extraordinarij. *h* Idem vbi ſup. n. 186.

9 Commodatarius *i* poteſt detinere commodatum pro recompenſatione debiti liquidi. *i* Idem ibidem.

10 Illicitum eſt aliquo pretio *l* commodare pecuniam ad oſtentationem diuitiarum. *l* Idem nu. 226.

COMMVNIO SACRAMENTALIS.

1 Non eſt neganda peccatori occulto etiam ſi alibi ſit publicus, ſi publicè petat, ſi autem hæc infamia facilè præueniri queat, ex ſententia Valentiæ eam denegare *a* licebit. *a* Val. to. 4. diſp. 6. q. 8. p. 3.

2 Publico peccatori publicè petenti omnino *b* neganda eſt. *b* Comm. DD.

3 Si Laicus neceſſitate ſumeret vinum conſecratum, *c* ſatisfaceret præcepto communionis. *c* Suar. to. 3. diſp. 75. ſec. 3.

4 Bis recipere communionem in eodem die ob vitandam iniuriam Sacramenti *d* licet. *d* Comm. DD.

5 Sacerdos extra confeſſionem ſciens aliquem eſſe in peccato mortali occulto, occulte petenti negare *e* debet communionem. *e* Sà verb. *Communio.*

6 Paratus proximè ad communionem ſi recordatur peccatum mortale, *f* poteſt ſi timet ſcandalum communicare, & poſtea confiteri. *f* Comm. DD.

COMPENSATIO.

a Vide Villal. to. 2. tr. 11. dub. 23. nu. 7.
b Idem vbi ſup.
c Dian. to. 1. reſ. 46. tr. 16.
d Nauar. lib. 3. c. 7. nu. 389.

1 Vt ſit iuſta; & ſine peccato debet habere has conditiones; Primam, vt debitum ſit moraliter certum. 2. vt non plus capiat, quam ſibi debetur. 3. vt admoneat debitorem vel hæredes iam debitum eſſe ſolutum, ne bis ſoluatur. Aliqui DD. ponunt alias duas. 1. vt per iudicem non poſſit recuperari, quod non videtur neceſſarium, vt ſcitè notat *b* Villalobos. 2. vt actu res debeatur; quod non eſt ſemper neceſſarium, nam ſi tempore præfixo non ſperat creditor rem ſuam recuperaturum poteſt vti compenſatione vt docte aduertit *c* Diana. Nec tandem neceſſarium eſt quod dicunt aliqui DD. quod res non ſit depoſita de qua fit compenſatio. Si enim aliter rem recuperare non poſſum, licet *d* mihi non reddere depoſitum.

e Tanner. in 22. D. Tho. diſp. 4. q. 6.
f Villal. to. 2. tr. 11. diſ. 37.

2 Compenſationem famæ pecunia fieri poſſe, & infamatum occultè *e* poſſe rem infamantis ſibi retinere, ſi aliter compenſationem facere non poſſit, dicit Tannerus citans Leſſium.

3 Qui falſo alium infamauit ſiue eo quod vtens æquiuocatione dicat ſe mentitum, vel male locutum, poteſt facere compenſationem ſuadendo, & honorando infamatum, & tribuendo illi tantum honoris quantum abſtulit. Hic modus placet doctiſſimo P. Villalobos, vide illum.

CONCIONATOR Vide ***Prædicator.***

CONCESSIO.

Conceſſum videtur, quod non eſt prohibitum.

CONCILIVM.

a Vide Trid. ſeſ. 24. c. 2. de refor.

1 Concilium Prouinciale debet *a* fieri tertio quoque anno; Diæceſanum quotannis.

2 Concilium Prouinciale poteſt excommunicare Archiepiſcopum. Eius autem decreta non ſunt publicanda Papa inconſulto.

3 Ad decreta Concilij Diœceſani requiritur cleri approbatio.

Concubinarij

CONCVBINARII.

1 Concubinarij tam ſoluti, quam vxorati ſi ter admoniti non reſipuerint excommunicentur ab ordinario, & mulieres grauiter ab eodem puniantur, & à populo exulare cogantur.

CONDVCTIO.

1 Si veſpere Petrus colonum conduxit, mane autem propter alium euentum illius opera non indigens tempeſtiue eum admonuit, non *a* tenetur ſoluere diei mercedem, niſi conductio eſſet cauſa vt amitteret lucrum diei. *a* Dian. to. 3. tr. 4. reſ. 14.

2 Conducens agrum *b* poteſt remittere penſionem ob fortuitam, & inſolitam ſterilitatem, niſi hæc poſſet compenſari anno ſequenti. *b* vide Dian. vbi ſup. reſ. 57.

3 Conductor rei dubius an ſua culpa perierit, non *c* tenetur reſtituere ſecundum probabilem ſententiam. *c* Vide Dian. tr. 6. to. 3. reſ. 49.

4 Conductor *d* poteſt expelli domo, quando locatori opus eſt eam habitare, vel reparare, vel conductor ibi inhoneſtè ſe habeat. Sed an aliquid de penſione remittendum ſit, dubium eſt inter DD. Probabilius videtur eſſe remittendum quando conductor habiturus erat domum ſibi non adimendam. *d* Molſ. diſp. 499.

5 Conductor equi *e* tenetur ad expenſas ordinarias vt ad pactum, non ad extraordinarias vt ad medicinas. *e* Syluest. hoc verb. nu. 16.

6 Famulo conducto non *f* debetur ſtipendium tempore quo ægrotat, nec extraordinaria medicina, niſi aliud ſit in pacto, vel in conſuetudine. *f* Sa hoc verb.

7 Conductor, qui non ſoluit, *g* poteſt ſtatim expelli, ſed ſi conduxit ad decennium biennio expectandus eſt. Quod ſi locator promiſit non expulſurum, intelligitur ſi ſoluat penſionem. *g* Idem ibidem.

8 Qui timet rem perituram conductoris culpa, poteſt eum cogere, vt ſuſcipiat in ſe periculum, ſed ob hanc obligationem minuendum eſt aliquid ex penſione.

9 Extrauagans *Ambitioſa* de non locanda re Eccleſiæ vltra triennium non *h* videtur vſu recepta, quoad pœnas extrinſecas. *h* vide Nauar. c. 27. nu. 149 & 150.

10 Locationes beneficiorum anticipata ſolutione non valent in præiudicium ſucceſſorum ex concilio *i* Tridentino. Pater autem *i* Trid. ſeſ. 25. c. 11. de refor.

tem

l Mol. diſp. 497. tem Molina *l* dicit, quod ſi conductor ſoluerit, & conuerſum fuerit in vtilitatem Eccleſiæ, ſucceſſor ratum habere debet.

m Sylu. vbi ſup. nu. 12. 11 Si conductor domo vel alia re non vtatur propter peſtem, vel alia iuſta cauſa *m* remittenda eſt penſio pro rata.

n Comm. DD. 12 Nec res Eccleſiaſtica, nec fructus penſionis locari *n* poſſunt ad longum tempus, vt ad decem annos niſi cum conditionibus ad alienationem requiſitis.

o Sà hoc verbo. 13 Beneficiatus *o* poteſt locare fructus beneficij ad nouem annos, quando penſio non ſoluitur, niſi tertio quoque anno; conductio autem eo mortuo expirat. Si tamen Rector Eccleſiæ nomine Eccleſiæ rem eius locauerat, eo mortuo durat.

p Moli. diſp. 496. 14 Conductori *p* debentur expenſæ neceſſariæ, & quibus res facta eſt melior.

q Idem diſ. 492. 15 Locationi factæ à viro de re vxoris, eo mortuo non *q* tenetur vxor ſtare niſi facta fuerit de eius conſenſu.

16 Conductor poteſt rem locare alteri perſonæ honeſtæ, niſi aliter pactum fuerit.

r Siluef. verb. *Familia*. nu. 6 17 Qui ſine conuentione de pretio colorum conduxit *r* tenetur ei tantum dare, quantum talibus reddi ſolet.

ſ Vide Mol. diſp. 3. 10. 18 Alienum torquem locans, ſi Dominus non erat locaturus, nil tenetur reſtituere. Videtur autem probabilius ad id *ſ* teneri in quo factus eſt locupletior.

t Tolet. in ſum. lib. 9. c. 95. nu. 5. 19 Conductio rei ſpiritualis ipſo iure eſt *t* nulla, ſicut & venditio. Vide verbum *Locatio*.

DISP. XIV. SECT. I.

CONFESSIO.

Quid ſit Sacramentalis Confeſſio.

a Nauar. c. 2. nu. 1. 1 SAcramentalis *a* Confeſſio eſt ſecreta accuſatio peccatorum coram proprio Sacerdote, vt ab illis Sacramentaliter abſoluatur.

2 Vt confeſſio ſit ſacramentalis non ſufficit, quod quis ſigno

ſigno crucis ſe muniat,ac dicat confeſſionem,ſed *b* neceſſarium eſt vt accedat animo confitendi, & recipiendi abſolutionem. Vnde confeſſio facta laico non eſt Sacramentalis. Eius inſtitutio fuit à ſolo Chriſto, & cœpit obligare poſt Euangelij promulgationem, & obligat omnes, qui habent conſcientiam peccati mortalis. *b* Comm. DD.

3 Vt ſit legitima debet habere has ſexdecim conditiones.

Sit ſimplex,humilis,confeſſio pura,fidelis,
Atque frequens, nuda, & diſcreta, libens, verecunda,
Integra, ſecreta, & lachrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata.

4 Non *c* licet regulariter loquendo fieri coram tertia perſona, facta autem coram multis valida eſt. *c* Nauar.c. 2.n.5.

5 Examen autem illud *d* requirit, & ſufficit, quod viri prudentes facere ſolent in diſcutiendis grauibus negotiis. Si autem nulla præuia diſcuſſione accedat quis ad confitendum, confeſſio erit nulla. *d* Comm. DD.

6 Qui mentitur in confeſſione aliquod mortale affirmando vel negando, *e* peccat mortaliter, & confeſſio eſt nulla, & ſacrilega. Secus autem ſi quod negat, vel affirmat ſit tantum veniale, vel mortale iam ritè confeſſum. *e* Comm. DD.

7 Peccat mortaliter, qui confitetur laico, vel clerico non Præsbitero cum tenetur, & poteſt Sacerdoti confiteri; & qui ſe imprudenter infamat detegendo ſua peccata mortalia, niſi faciat bona fide.

8 Concilium Tridentinum *f* decreuit ſub anathemate hæc ſequentia. 1. Confeſſionem Sacramentalem fuiſſe inſtitutam, & præceptam à Chriſto Domino. 2. Eſſe neceſſariam à iure diuino. 3. Nos obligatos eſſe eodem iure ad confitendum omnia peccata mortalia, & circumſtantias mutantes ſpeciem. 4. Quod Confeſſio eſt poſſibilis. 5. Quod tenemur confiteri in Quadrageſima. 6. Quod licet confiteri venialia. 7. Quod ſine iuriſdictione ordinaria, vel delegata ſacerdotis confeſſio illi facta, eſt nulla; Sacerdotium enim non dat iuriſdictionem, ſed eſt fundamentum illius. *f* Trid. ſeſ. 14.c.5. de confeſ.

SECTIO

SECTIO II.

DE MATERIA, ET FORMA confeſſionis

a Comm. DD.

1 FOrmæ eſſentia ſtat *a* in illis ſolis verbis, *Te abſoluo*, reliqua, quæ antecedunt, & ſubſequuntur ſunt ad maiorem congruitatem.

b Comm. DD.

2 Sufficit *b* manifeſtare ſtatum, quando quis nequit numerum.

c Nauar. c.4. nu.4.

3 Sufficit *c* dicere ſe quæſiuiſſe laudem de peccatis mortalibus etiam ſi non aperiat ſpecificè, ſed non eſt idem de delectatione in præteritis, in qua neceſſarium eſt ſpeciem diſtinguere.

d Comm. DD

4 Taceri *d* poteſt peccatum quando ex eius confeſſione imminet pœnitenti, vel confeſſario graue damnum animæ, vel corporis, vel famę. Sed omnibus his debet præponderare ſalus animæ.

e Nauar. c. 10. nu. 7.
f Suarez apud Diã p.3. tr.4. reſ.132.

5 Quando pœnitens eſt dubius an aliquod ſit peccatum mortale, an veniale *e* tenetur illud confiteri, & de illo dolere quaſi de mortali.

6 Non *f* peccat mortaliter, qui ne bonam exiſtimationem amittat, vni confitetur grauiſſima, alteri tantum venialia.

g Nauar. c 9. nu.4.

7 Qui manens in excommunicatione confitetur, & recipit ſacramentalem abſolutionem, *g* illicitam facit confeſſionem, non autem inualidam niſi ſciat, vel credat id eſſe peccatum mortale.

SECTIO III.

CONFESSIO QVOAD iterationem.

1 COnfeſſio facta confeſſario excommunicato non notorio valida eſt, ſi fiat cum ignorantia. Si autem ſcienter, ſed ita

vt

vt accipiens abſolutionem mortaliter non peccet,non eſt *a* iteranda,quia valida.

a Nauar. c.9.nu.4.

2 Mentiri in confeſſione peccatorum venialium, vel alias confeſſorum mortalium,veniale ſolum peccatum *b* eſt. Erit autem mortale, ſi aliud non confiteatur quod ſit abſolutionis tota materia falſa.

b Sà verb. *Confeſſio.*

3 Ad declarandam ſpeciem tui peccati,ſi neceſſe eſt,*c* potes dicere alienum, imò etiam cum tibi valde vtile eſt ad ſalutem animæ,aut illius cuius forte fama periclitatur,famæ enim præponenda eſt ſpiritualis ſalus; cum autem tu potes dicere,poteſt & confeſſor te interrogare.

c Sà verb. *Confeſſio.* nu.17.

4 Iteranda *d* confeſſio ſine vllo dolore facta, aut ſine propoſito vitandi peccata, aut ei, qui non poterat abſoluere, vel cum omiſſum eſt aliquod peccatum mortale ſcienter, vel quod tale putabatur, & ſi cum dubio; Secus autem ſi putabatur non eſſe mortale. Addunt aliqui, ſi confeſſor eſt valdè imperitus, vel omiſſum fuit aliquod peccatum mortale per craſſam ignorantiam, vel obliuionem. Et tandem ſi confeſſio ſit facta alieno etiam ſpe ratihabitionis.

d Vide Tol. lib.3. c.10.

5 Confeſſio facta cum dolore de culpis præteritis, & propoſito vitandi futura,licet dolor non ſit talis,vt cum ſacramento gratiam pœnitens conſequatur, valida eſt *e* licet informis.

e Probabilior ſententia DD.

6 Facta ei qui nullum titulum nec bonum nec malum habet, vel notoriè amiſit illum *f* iteranda eſt etiam ſi facta fuerit bona fide.

f Nauar.c.9.nu.11.

7 Confeſſio facta ſacerdoti,qui de quibuſdam poterat abſoluere,de quibuſdam non,non eſt *g* iteranda, nec quando ſatisfactio non eſt adimpleta, vel fuit adimpleta in peccato mortali, vel pœnitens credidit in eadem relapſurum.

g Idem c.9.nu.14.

8 Qui iterat confeſſionem cum eodem ſacerdote, cui inualide confeſſus fuerat, ſi is ſtatum eius ſaltem in confuſo cognoſcit,non *h* tenetur dicta peccata repetere, ſed tantum culpabiliter omiſſum.

h Comm. DD.

9 Scrupuloſus, qui ſemel prudentis arbitrio legitimam diligentiam appoſuit,vt omnia peccata confiteretur,etiam ſi poſtea ignoret vtrum hoc vel illud confeſſus fuerit, non tenetur confiteri. Sed poteſt tuta conſcientia iudicare ſe illud iam confeſſum fuiſſe,& ſi forte oblitus verè fuit non imputabitur *i* illi in peccatum.

i Idem Nauar.c.21. nu.42.

10 Per confeſſionem, quam non ſequitur abſolutio, non impletur *l* præceptum niſi differatur ab ipſo confeſſario ob ſalutem animæ ipſius pœnitentis.

l Idem c.10.nu.4.

SECTIO IV.

CONFESSIO QVOAD obligationem.

a Tolet. lib. 3. c. 76. in ſum.

NVllus *a* tenetur confiteri tertia perſona audiente, nec per interpretem, nec in ſcriptis, ſed ſi taliter fiat validè fit. Abſolutio autem miſſa in ſcriptis nulla eſt ex nouo decreto Clementis octaui.

b Nauar. c. 21. nu. 35.

2 Tempus confeſsionis non eſt definitum *b* iure diuino, ſed humano. Non autem obligat ſtatim ac peccatum commiſſum eſt; nec peccat, qui differt vſque ad Quadrageſimam etiam ſi ſciat obliturum aliqua peccata mortalia.

c Comm. DD.

3 Obligat *c* etiam contritum, ſi vult accedere ad Euchariſt iam, & etiam in articulo mortis, vel ſi tempore debito habiturus quis eſt impedimentum, tenetur præuenire, vel ſi vouerit pluries facturum. Obligat quæ eius præceptum omnem vſum rationis habentem ad peccandum.

SECT. V.

CONFESSIO QVOAD ſigillum.

a Nauar. c. 8. nu. 1.

1 SIgillum *a* eſt obligatio aliquid occultandi. Quod eſt duplex. Aliud quod dicitur ſecretum naturale, & eſt à lege naturali, & diuina. Aliud dicitur ſigillum confeſſionis, quod etiam includit naturale.

b Comm. DD.

2 Sigillum confeſſionis obligat *b* etiam niſi ſecuta abſolutione, & non poteſt reuelari niſi ex conſenſu pœnitentis.

c Comm. DD.

3 Comprehenduntur *c* hoc ſigillo non ſolùm peccata mortalia & venialia, ſed etiam omne illud, per quod directè, vel indirectè poteſt ſciri aliquod peccatum pœnitentis in particulari etiam leuiſſimum, quod reuelare erit mortale, quia plurimum lædit ſacramentum.

d Suar. to. 4. diſp. 33. ſec. 4.

4 Obligat *d* non ſolùm confeſſarium, ſed omnem eum qui licitè, vel illicitè, mediatè, vel immediatè audit aliquod

aliquod peccatum ſiue ſit interpres, ſiue conſiliarius, ſiue caſu audierit,& hos omnes etiam cum periculo mortis, & hæc obligatio durat poſt mortem pœnitentis.

5 Debet autem confeſſarius *e* cautè admodum loqui de auditis in confeſſione,quia ex in cauſa locutione ſæpè contingit reuelari confeſſionem. Vt ſi dicas.Iſti negaui abſolutionem propter concubinatum, vel propter peccatum reſeruatum etiamſi concubinatus,vel peccatum reſeruatum fuerint publica.

e Vide Villal.to. 1.tr.9.diſ. 64.

6 Si duobus, vel pluribus confeſſis dicas de vno. Iſte peccata ſolum venialia confeſſus eſt, indirectè *f* detegis mortalia aliorum. Vel ſi è loco vbi audias confeſſiones ſurgas ad conſulendum caſum, vel dicas aliquas circunſtantias diei, perſonæ, vel loci ex quibus poſſit quis conijcere, quis talia fuerit confeſſus, vel quod aliquod graue ſaltem in communi confeſſus fuerit,vt ſi dicas ille benè confeſſus eſt,hic autem non mihi plenè ſatisfecit.

f Vide Auil. in comp.Nauar.hoc verbo.

7 Cum pœnitens dat facultatem, vt peccatum reueletur extrahit *g* illud à confeſſionis ſigillo, & imprudenter confeſſarius facit,ſi dicat,ſe illud in confeſſione audiuiſſe.

g Comm. DD.

8 Non *h* frangit ſigillum, qui non abſoluit publicum concubinarium, & erga eum volentem communicare ſic ſe habet ac ſi eum audiuiſſet in confeſſione arcendo eum à communione propter peccatum quod ſciebat extra confeſſionem.

h Nauar.c. 8.nu.11.

9 Pœnitentia publica ita *i* imponenda eſt,vt non credatur impoſita à confeſſario,ne lædatur ſacramenti ſigillum.

i Vide Auil.verb. *Satisfactio.*

10 Non violat ſic illum, qui propter peccatum quod audiuit in confeſſione *l* denegat alicui ſuffragium dummodo cauſam non exprimat.

l Villal. vbi ſup. dif.65.nu. 4.

11 Nec qui ex confeſſione Petri cognito peccato Ioannis cum cautè *m* interrogat in confeſſione.

m P. Tho. Sanc.to.1. de matr. lib.3.diſp. 16.

12 Nec qui *n* admonet hæredes pœnitentis, vt reſtituant quod ipſe pœnitens faciendum eius fidei commiſit.

n Nauar. c.17.nu. 23.

13 Nec qui *o* vocatus in teſtem dicit id quod audierat in confeſſione,ſi id extra confeſſionem ſciebat.

o Idem vbi ſup.

14 Nec qui *p* dicit.In tali loco vbi confeſſiones audiui perpetrantur talia crimina.Hic tamen repræhenſione dignus eſt.

p Nauar. c.8.nu.16.

15 Interrogatus confeſſarius quomodo ſe geſſerit circa pœnitentem *q* debet reſpondere ſe ſuo munere fuiſſe perfunctum. Non tamen licebit dicere ſe illum non abſoluiſſe.

q Idem nu.14.

16 Qui interrogatur ab alio an Petrus confeſſus fuerit illi, aliquod peccatum,*r* poteſt etiam cum iuramento negare.

r Comm. DD.

17 Confeſſarius non debet ſe intromittere *ſ* ad liberandum

ſ Nauar.c. 15.nu.16.

dum eum, quem ex confeſſione ſcit eſſe innocentem. Nec pœnitentem licet extra confeſſionem, nec publicè, nec ſecreto corripere de auditis in confeſſione niſi de eius licentia, vel cum ipſe cum Confeſſario miſcet colloquium eum conſulendo.

SECTIO VI.

DE PRÆCEPTO CONFESSIONIS, tempore, & modo illud adimplendi.

1 NOn *a* frangit præceptum Confeſſionis, qui illam differt vltra tempus præſcriptum ex conſilio confeſſoris, vel alia iuſta cauſa.

2 Qui nihil vult dicere in confeſſione niſi interrogatus, non eſt diſpoſitus *b* ad abſolutionem.

3 An qui aliter non poteſt confiteri niſi ſcripto, aut nutibus, eo modo quo poteſt teneatur, dubium eſt inter DD. Vtrumque *c* eſt probabile, tutius verò confiteri, mutus autem ſi poteſt nutibus tenetur.

4 Tradere Sacerdoti legenda peccata non *d* licet niſi ex iuſta cauſa, vt propter nimiam verecundiam in puella.

5 Licet teneatur confiteri, qui peccati capax eſt; Eccleſia tamen non *e* videtur eum velle obligare ante pubertatem ad pœnas non confitentibus impoſitas.

6 Præceptum annuæ confeſſionis in quouis anni tempore poteſt *f* adimpleri, qui annus incipit à Paſchate in Paſcha. Qui tamen eſt in peccato mortali, vt adimpleat præceptum communionis in Paſchate debet confiteri. Idem dic de articulo mortis, vel periculo.

7 Qui confitetur ſe ſex, aut octo peccaſſe, & poſtea recordatur fuiſſe octo, non *g* tenetur illa duo confiteri, ſecus verò ſi dixiſſet ſe tantum ſex peccaſſe.

8 Qui ignorabat aliquid eſſe peccatum mortale cum puer eſſet, & poſtea aduertit, ſufficit *h* illud fateri. Si verò confeſſus eſt cum eo, qui iuriſdictionem non habebat, & grandis factus, errorem cognouit, ſufficiet illas ſolùm confeſſiones repetere.

9 Poteſtas eligendi confeſſores non *i* expirat morte concedentis.

a Comm. DD.

b Comm. DD.

c Vide Dian. p. 2. tr. 17. reſ. 46.

d Tolet. lib. 3. c. 6. nu. 5.

e Comm. DD.

f Sà hoc verb. & Dian. p. 3. tr. 4. re. 81.

g Nauar. c. 6. nu. 4.

h Sà hoc verb. n. 33. Nauar. c. 9. nu. 15.

i Silueſt. verb. Confeſſio, nu. 6.

10 Quando quis iuſtam habet cauſam non confitendi proprio ſacerdoti petita licentia & non obtenta, poſſe alteri confiteri, alij aiunt, alij negant, affirmatiua videtur probabilior. Et ſi in hoc caſu licentiam non petat ſufficiet rationabiliter præſumpta.

11 Poteſt *m* quis ſimul pluribus confeſſoribus confiteri, & in neceſſitate vnus confeſſor plures audire, & abſoluere.

12 Meretrices non comprehenduntur *n* in excommunicatione contra non communicantes in Paſchate.

13 Nemo tenetur *o* ob periculum obliuionis peccata ſcribere.

14 Pius V. decreuit, *p* quod medici admoneant ægrotum vt confiteatur, & ne eum ter inuiſant, niſi eis conſtiterit in ſcriptis iam confeſſionem feciſſe. Hoc autem conſuetudine moderatum eſt, & videtur ſufficere ſi admoneant infirmum cum imminet periculum.

15 Præcepto diuino obligatur ad confeſſionem, qui timet, ſi differat, ſe peccata oblitorum, & ſi plura habeat reſtituenda, debet *q* ea habere in ſcriptis.

16 Monachi S. Benedicti tenentur ex præcepto, quod (etiam extenditur ad omnes religioſos) confiteri, *r* cum habent conſcientiam peccati mortalis. Hoc autem præceptum per non vſum videtur ablatum.

17 Qui tempore ab Eccleſia ſtatuto non confeſſus eſt, illo tranſacto etiam *ſ* tenetur, & quo plus differt plus peccat. Idem dicendum probabilius de communione in Paſchate.

18 Qui nauigaturus eſt & ſcit tempore præcepti non habiturum copiam confeſſoris, tenetur *t* præuenire confeſſionem ſecundum probabiliorem opinionem.

19 Qui audit pœnitentem *u* in maris tempeſtate ſufficit quod vniuſcuiuſque audiat duo, vel tria peccata, ſi omnia non poteſt.

20 Siquis recordatur ſe peccatum mortale commiſiſſe, cuius autem ſit ſpeciei non recordatur, tenetur *x* illud confiteri, & poteſt abſolui ſecundum probabiliorem opinionem etiamſi nullum aliud habeat, quod in ſpecie fateatur.

21 Cum complice peccati facta confeſſio *y* valida eſt, ſed non licet, niſi vrgeat neceſſitas.

22 Non poteſt *z* ſuperior de ſolis reſeruatis ſubditum abſoluere & remittere eum ad alium pro non reſeruatis, ſed ſi velit eum ſacramentaliter abſoluere omnia debet audire. Eſt contra Nauarrum & alios, ſed omnino tenenda.

23 Quando non eſt recurſus ad ſuperiorem, & pro vitan-

m Sà hoc verb. nu. 38.
n Idem nu. 42.
o Nauar. in c. fratris nu. 87.
p Pius V. motu proprio qui incipit ſuper gregem an. 1562. Vide Villal. tr. 9. dif. 27.
q Idem vbi ſuprà.
r Clementina. Ne in agro parà. ſanè de ſtatu Monach.
ſ Comm. DD.
t Suar. diſp. 36. ſec. 5.
u Conin. apud Dian. p. 2. tr. 16. reſ. 41.
x Suar. to. V. 4. diſp. 23. ſec. 1.
y Comm. DD.
z Vide P. Suar. to. 4. diſp. 31. ſec. 3.

a Vide P. Suar. vbi ſup. ſec. 3.

do ſcandalo eſt neceſſarium, quod pœnitens communionem recipiat, *a* poteſt abſolui de non reſeruatis directè, & indirectè de reſeruatis cum onere comparendi coram ſuperiore. Vel ex ſententia Vaſquez poteſt conteri, & ſine confeſſione communicare, ac ſi non eſſet copia confeſſoris. Sed aduerte teneri pœnitentem tam reſeruata, quam non reſeruata confiteri in prædicto caſu; vt confeſſarius ſciat ſtatum eius, & velut medicus poſſit & medicinam adhibere, qui eum poterit abſoluere etiam ſi peccata reſeruata habeant annexam excommunicationem etiam reſeruatam. Quod Toleto, & aliis non *b* placet, ſed videtur probabilius.

b Vide Toletum in ſumma.

SECTIO VII.

DE MINISTRO ORDINARIO HVIVS Sacramenti.

a Suar. to. 4. diſp. 35. ſec. 1.

1 SVmmus Pontifex eſt *a* primus, & ſupremus miniſter de poteſtate ordinaria huius Sacramenti, & eius familia ipſi, ac eius pœnitentiario ſubiecta eſt.

b c. ne pro dilat. de pœnit. & remiſ.

2 Epiſcopi habent Papam *b* pro ordinario, & ex priuilegio ſi confirmati, & conſecrati ſunt, quemlibet poſſunt eligere.

c c. vlti. de cenſu. in 6.

3 Archiepiſcopus cum actu viſitat Archiepiſcopatum eſt *c* ordinarius in eo, cum autem non viſitat, ſolum in ſua diœceſi.

d Villal. ex dicto c. ne pro dilat. vbi ſup.

4 Prouinciales, Guardiani, Priores, & Abbates *d* ſunt ordinarij reſpectu ſuorum ſubditorum, & poſſunt ſibi ipſis eligere confeſſores, niſi prohibeantur aliquo ſui ordinis ſtatuto.

e Siluest. verb. *Confeſſ.*

5 Cardinales non habent iuriſdictionem niſi ſint Legati, ſed conſuetudine ſunt Papæ immediatè *e* ſubiecti, & ipſis illorum familia. In propriis Eccleſiis habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Si autem non ſunt ſacerdotes poſſunt iuriſdictionem delegare.

f Vide Villal. vbi ſup.

6 Decanus, & Archidiaconus, & ſimiles aliquando Epiſcopo immediatè *f* ſubiiciuntur, ſed in hoc conſule conſuetudinem.

7 Vicarius generalis Epiſcopi, non verò foraneus, ordinariam habet iuriſdictionem ſecundùm probabiliorem ſententiam.

g Henriq. lib. 6. de pœnit. c. 13. nu. 3.

8 Capitulum ſede vacante *g* ſuccedit loco Epiſcopi, & Prouiſores eius loco Prouiſoris Epiſcopi.

h Vide Trid. ſeſ. 24. c. 15.

9 Parochi immediatè Epiſcopo *h* ſunt ſubiecti, nec poſſunt eligere confeſſorem niſi approbatum ab ordinario. Parochis autem ſubiiciuntur omnes Parochiani, exceptis religioſis.

10 Prædicti omnes,ſi ſit communis error,& habeant aliquem titulum licèt coloratum ipſo iure *i* habent iuriſdictionem,dummodo non ſint incapaces iure diuino ad dandam abſolutionem,vt mulieres,& non ſacerdotes.

i Commũ. DD.

11 Prædictorum omnium iuriſdictio non eſt *l* determinata locis, ſed perſonis.

l Suar.to. 4. diſp.18. ſec.1.nu. 17.

SECTIO VIII.

QVOMODO POSSIT SCIRI, AD QVAM quis Parochiam pertineat.

1 AD eam quis Parochiam pertinet,*a* in qua habet domicilium, vel domum habitationis ex die qua ibi incipit habitare.

a Sanch. de matr. to.1.lib.3. diſp 29. nu.11.

2 Qui mutat habitationem in aliquem locum niſi ad breue tempus,& qui propter negotia ibi moratur,& domum conducit domicilium *b* acquirit, licèt contrarium alij ſentiant probabiliter.

b Idem ibidem.

3 Qui in duobus locis moratur,vtrobique *c* eſt Parochianus, & omni tempore poteſt cuilibet ex duobus Parochis confiteri.

c Suar. to. 4.diſp.15. ſec. 2.

4 Vagi,iterfacientes, & peregrini *d* poſſunt confiteri cum Parocho illius loci, in quo ſunt, vel cum alio delegatam iuriſdictionem ibi habente.

d Comm. DD.

SECTIO IX.

QVIS SIT MINISTER HVIVS Sacramenti ex poteſtate delegata, & quis poſſit eam delegare.

1 IN articulo vel periculo mortis etiam præſumpto vt in longa, & periculoſa nauigatione omnes Sacerdotes delegatam iuriſdictionem *a* habent.

a Trid.ſeſ. 14.c.7. de caſ.reſer.

2 Quilibet habens ordinariam iuriſdictionem poteſt eam delegare,niſi iuris impedimentum *b* habeat.

b c.inter cæteras de off.ordi.

3 Papa in tota Eccleſia,Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu.*c*

c c 1.de off.Vicar. in 6.

4 Qui autem delegatam habet non *d* poteſt eam ſubdelegare niſi ex ſpeciali commiſſione.

d Comm. DD.

e Villal. c. 1. tr. 9. diſ. 49.

5 Vicarius generalis,& Epiſcopus,ſi ille non eſt ſacerdos & hic etiam ſi non ſit conſecratus,& ſit confirmatus poſſunt *e* delegare.

6 Quando ſuperior delegat iuriſdictionem non eſt neceſſaria inferioris licentia,niſi detur ſub ea conditione. Quare religioſus, cui Epiſcopus delegauit iuriſdictionem,poteſt audire confeſſiones contradicente Parocho in eius Eccleſia.

f Suar. diſ. 26. ſec. 1. nu. 9.

7 Parochus non *f* poteſt delegare ſuam facultatem ſimplici ſacerdoti.

g Comm. DD.

8 Prælatus religioſus ſuis ſubditis concedere *g* poteſt facultatem, vt cuicumque etiam ſimplici ſacerdoti confiteantur. Quod iter agentibus ſæpè conceditur.

h Eman. Rode. fol. 44. in ſu. con. 31.

9 Fratres prædicatores, & Minores *h* habent priuilegium vt poſſint iter agentes, ſi non habeant confeſſarium ſui ordinis, aliis etiam ſæcularibus confiteri.

i Idem to. 1. q. 21. art. 3.

10 In ordine Minorum quilibet confeſſarius approbatus habet *i* facultatem confeſſiones audiendi omnium fratrum totius ordinis.

l Comm. DD.

11 Conſuetudo legitimè præſcripta dat *l* iuriſdictionem delegatam.

m Clemen. dudum de ſepu. para. ſtatuimus.

n Vide Villal. vbi ſup.

12 Nunquam Epiſcopus approbat religioſos ad audiendas confeſſiones ſine conſenſu ſaltem interpretatiuo ipſorum Prælati,& probabile *m* eſt ſine eo eos approbare non poſſe.Si autem de facto hoc faceret contra voluntatem Prælati ex natura rei validæ eſſent confeſſiones, ſed taliter approbatus ſi eſſet frater Minor *n* incurreret excommunicationem, & ſi eſſet ex ordine Prædicatorum inualidæ eſſent confeſsiones.

o Henriq. lib. 6. de pœn. c. 3. nu. 3.

13 In aliis ordinibus dum talis facultas non irritaretur *o* valerent confeſsiones. Sed tales confeſſarij non poſſent abſoluere à caſibus Epiſcopo reſeruatis,quia hoc priuilegium non poteſt illis conferri niſi à ſuo ſuperiore.

p Idem lib. 5. de pœnit. c. 6. n. 6.

14 Quamuis religioſus ſit legitimè approbatus poteſt & ſuperior præcipere ne confeſsiones audiat & ſi audiat *p* erunt inualidæ:contraria verò eſt probabilior,ſed peccabit.

SECTIO X.

IN QVA FORMA DELEGANDA EST hæc iuriſdictio, & quantum duret.

a Suar. c. 4. diſp. 26. ſec. 1.

1 DEbet dari aliquo exteriori ſigno,mentale ſolum nõ ſufficit,nec ratihabitio *a* de futuro. Bene autem ſi ſit de præſenti, vel de præterito.

2 Quando

2 Quando iuriſdictio eſt dubia, & neceſſitas grauis vrget, danda *b* eſt ſub conditione abſolutio cum onere iterum confitendi.

3 Si delegata fuit ad tempus eo tranſacto ſpirat, ſed incœptæ confeſſiones poterunt *c* perfici ſecundum probabiliorem. Si delegans iuriſdictionem moriatur, durat *d* donec reuocetur.

b Idem to. 4. diſp. 26. ſec. 6.

c Villa. vbi ſup. diſ. 32.

d c. gratum de off. & poteſt. iud. delegat.

SECTIO XI.

VTRVM EPISCOPVS POSSIT coarctare licentiam religioſis, quos approbat, & approbatio hæc an ſit perpetua.

1 EPiſcopus ſine iuſta cauſa non *a* poteſt coarctare approbationem, poteſt autem ex cauſa quoad tempus & perſonas. Si autem ſine iuſta cauſa coarctauerit *b* manebunt abſolutè approbati.

2 Religioſus approbatus in vno Epiſcopatu, ſi alium petat & poſtea redeat in eundem à quo exiuit, non indiget *c* noua approbatione.

3 Epiſcopus non poteſt religioſo ſemel approbato facultatem auferre ſine iuſta cauſa, nec Capitulum ſede vacante; poteſt tamen Epiſcopus ſucceſſor.

a Henr. iq de pœn. lib. 3. c. 6. nu. 6.

b Villa. vbi ſup. diſ. 53.

c Comm. DD.

SECTIO XII.

QVIS SIT IDONEVS MINISTER huius ſacramenti, & à quo Ordinario debeat approbari, vt poſſit eligi Bullæ virtute.

1 NOn *a* ſufficit quod ſit notorie doctus, niſi ſit præſentatus à ſuo Prælato, & approbatus à ſuo Epiſcopo.

2 Parochus, qui Parochiæ renuntiauit, non ideo *b* amittit approbationem.

3 Omnes habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem exemptam ab Epiſcopali poſſunt *c* confeſſarios approbare, ſed nouo decreto Innocentij X. non poſſunt, niſi ab Ordinario approbentur

a Comm. DD.

b F. Eman. Roder. in addit. ad Cru. para. 9. nu 4.

c Suar. to. 4. diſp. 26. ſec. 4. nu. 20. Inn. X. ann. 1653.

bentur ordinarij ſubditorum confeſſiones audire.

d Idem diſp. 18. ſec. 6. nu. 11.

4 Pro Ordinario intelligitur *d* Epiſcopus, & omnes qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem exceptis Prælatis regularium.

e Vide Villal. vbi ſup. diſt. 6.

5 Approbari à ſuo Ordinario poſſunt eligi etiam in alio Epiſcopatu virtute Bullæ. Quod videtur probabile viris doctis. Probabilius *e* autem eſt approbandum eſſe ab Ordinario pœnitentis.

f Ex nouo decreto InnocX. ann. 1654.

6 Religioſi in vna diæceſi ab Ordinario approbati, ſi tranſeant ad aliam ab eius Epiſcopo de nouo debent *f* approbari vt confeſſiones audiant, & ſine facultate Epiſcopi concionantes, & confeſſiones audientes poteſt Epiſcopus prohibere, excommunicare, & punire; Et in ſuis Eccleſiis ſine Epiſcopi benedictione, & in alienis ſine eius facultate non poſſunt prædicare, neque in ſuis Eccleſiis contra illius voluntatem.

g Ex eodem decreto.

7 Epiſcopus poteſt *g* præcipere religioſis, vt ſibi exhibeant facultatem audiendi confeſſiones, & concionandi & etiam inconſulto Prouinciali Epiſcopo tenentur obedire.

h Villal. vbi ſupra.

8 Religioſi virtute Bullæ, vel Iubilei non poſſunt *h* confiteri niſi cum approbato ab Ordinario.

i Comm. DD.
l Ex ſpeciali decreto N. P. Generalis.

9 Nouitij *i* poſſunt confiteri cum quo voluerint ſiue ſit religioſus, ſiue ſæcularis dummodo ſit approbatus ab Ordinario. Hoc tamen non *l* procedit in nouitiis Societatis IESV; qui ſecundum noſtras ordinationes ſolum poſſunt confiteri cum aſſignato à ſuperiore. Si tamen cum alio confiteantur valida erit confeſſio.

m Innoc. c. dudum de elect. Maſcard de prob. Eccl. 649.

10 Si mulier aut non ſacerdos communi errore legitimus confeſſarius reputaretur, validas eſſe abſolutiones aſſerunt *m* nonnulli DD. Licet hæc ſententia à neothericis improbabilis reputetur.

n Lugo de Suar. diſp. 9. ſec. 2.

11 Confeſſarius, qui ſequens probabilem opinionem, quæ ei iuriſdictionem concedit, abſoluit, etiam ſi talis opinio in ſe non eſſet certa, *n* valide abſoluit.

12 Qui tamen ita dubius eſt vt nullam ſuæ opinionis probabilitatem habeat in vrgenti neceſſitate ſub conditione ſi poteſt, abſoluat *o* cum onere vt pœnitens poſtea confiteatur cum habente iuriſdictionem. Quod onus alij non obligare affirmant, quia nemo ſua peccata bis confiteri cogi debet.

o Suar. to. 4. diſp. 26. ſec. 6.

13 Dubius de iuriſdictione in vrgenti neceſſitate moneat pœnitentem, vt veniale vel mortale iam confeſſum fateatur vt de his directè, & de aliis indirectè, valide tamen abſoluat.

SECT.

SECTIO XIII.

DE CONDITIONIBVS ET obligationibus confeſſarij, & vtrum teneatur pœnitentem interrogare.

1 Confeſſarius *a* debet habere ordines, iuriſdictionem, ſcientiam, virtutem, ſecretum, prudentiam, & fortitudinem. *a* Comm. DD.

2 Confeſſarius *b* tenetur ſcire, quæ communiter ſciuntur circa cenſuras, caſus reſeruatos, & reſtitutionem, & habere principia, quibus dubitet de reliquis, & conſulat viros doctos, non enim tenetur omnia ſcire, quia hoc eſt impoſſibile. *b* Comm. DD.

3 Qui certus de ſua inſufficientia confeſſiones audit, etiam præcipiente Prælato, peccat *c* mortaliter. Si autem dubitet poteſt credere præcipienti. *c* Nauarr. c. 1. de pœn. dub. 6.

4 Qui habet poteſtatem, ordines, & iuriſdictionem licet non habeat ſcientiam validè *d* adminiſtrat, peccat tamen niſi in neceſſitate extrema. *d* Suar. to. 4. diſp. 28. ſec 2.

5 Tenetur *e* confeſſarius interrogare ea omnia, in quæ ex qualitate perſonæ, & officij iudicat vt plurimum quod tales homines ſolent impingere. Si tamen iudicet pœnitentem ſe bene examinaſſe, vel eſſe virum doctum, & timoratæ conſcientiæ, nihil interrogare tenetur. *e* c. omnis vtriuſ. que ſexus de pœnit. & remiſſ.

6 Sit ſacerdos diſcretus, *f* & cautus more periti medici diligenter inquirens peccatorum circunſtantias. *f* Ex eod. c.

7 Confeſſarius, qui ob ſomnium, vel inaduertentiam venialia confitentem non integrè audiuit, non debet *g* ad repetenda pœnitentem obligare. *g* P. Suar.

8 Quando confeſſarius certò ſcit pœnitentem eſſe in ſtatu peccati mortalis, ipſe verò de eo non ſe accuſat tenetur interrogare, quod ſi neget non debet eum abſoluere.

SECT.

SECTIO XIV.

QVOMODO RVDES INSTRVENDI ſunt.

1 SI habeant vſum rationis, & aliqualem notitiam huius ſacramenti, & præcepti, tenentur confiteri; ſecus ſi inuincibili ignorantia laborent. Parochi autem, & domini ſi eos docendo capaces non reddant, rationem reddent.

2 Æthiopes, Indi, & alij neophyti tenentur ſcire neceſſaria ad conſequendam æternam ſalutem, qualia ſunt credere Deum eſſe vnum in eſſentia, & trinum in perſonis; & ex his ſecundam, Filium Dei ſcilicet hominem factum fuiſſe pro nobis in vtero Virginis, ex ea natum, & paſſum & mortuum pro noſtra, totiuſque mundi ſalute, ſurrexiſſe à mortuis, ſedereque ad dexteram Dei Patris, indeque venturum vt iudicet mundum, boniſque æterna præmia, maliſque æterna ſupplicia largiturum. Inſuper tenentur ſcire Pater noſter, ad orandum, & mandata Dei & Eccleſiæ ad obſeruandum. Non tamen obligantur hæc omnia in memoria retinere; ſufficit, quod ſubſtantiam aliquomodo percipiant, & interrogati bonum à malo diſtinguant. Cum autem ex iniuria ſua, vel dominorum nec Pater noſter, nec Credo didiſcerint non ſunt abſoluendi donec addiſcant, ſecus enim nunquam addiſcent: Si verò nec culpa ſua, nec damnorum, ſed ex naturali incertitudine prædicta ignorant, iuuandi ſunt, ne tanto beneficio priuentur, poſſuntque audiri, & abſolui, admonendique ſunt prius vt de incuria in addiſcendo, ſi quam habuerint, conterantur.

3 Inſuper admonendi ſunt ſacerdotem Chriſti vicem gerere ad remittenda peccata, ideoque Chriſtianos ad confeſſionem accedere. Interrogandi etiam ſunt quem adorent audientes ſacrum, ſufficietque ſi dicant ibi eſſe Chriſtum verum Deum & hominem. Interrogandi tandem ſunt, Quare prædicta hæc omnia credant, docendique ſunt ideo credenda, quia verba Dei ſunt.

4 In articulo mortis cum per tempus aliud non licet, ſufficiet eos docere Deum eſſe remuneratorem, & Chriſtum Filium eius verum Deum, & hominem mundi Redemptorem, & licet hæc quomodo ſint non intelligant, ſufficiet quod aſſentiant, & credant. Hoc eſt valde aduertendum, quando aliter non

poſſunt

poſſunt inſtrui ſatis eſt quod reſpondeant ſe credere, quæ à confeſſario proponuntur vt dicta Dei licet non intelligant. Idiota enim verò credit, licet non capiat, quæ continentur in Biblia.

9 Quanquam non benè examinati, nec cum debito dolore miſeri hi ad confeſſionem accedant benigne iuuandi, & audiendi ſunt; partim enim continuo labore, partim naturali incapacitate excuſabiles ſunt. Exponatur eis immenſus Dei amor erga homines, & præcipue erga pauperes, & quomodo eis de cœlis benefaciat, & admoneantur vt de peccatis doleant; quia optimi Patris, ac Domini offenſæ ſunt. Induat confeſſarius viſcera piiſſimi Patris, & omnibus omnia factus inſtruat cum patientia pœnitentem ſuum, dicatque ei. Audi fili, & vide, & ſcito, quia intra hoc corpus tuum latet anima tua, quam Deus creauit, & quæ nunquam moritura eſt, ſi bene vixeris, æterno gaudio perfrueris in cælo cum Deo ſemper viuens. Deus eſt, qui cœlum, & terram fecit, & omnia hæc quæ vides. Ipſe te multum diligit, oculos, manus, & pedes, & omnia quæ habes ipſe tibi dedit, ama eum ex toto corde tuo, ipſe eſt Dominus tuus, & omnium hominum, ipſe te alit, & veſtit, dole quia eum offendiſti. Ipſe pro te de cœlo deſcendit, natus eſt de Virgine, & vt tibi vitam æternam daret mortem non recuſauit. His & ſimilibus verbis inſtruatur pro captu, & repetito actu contritionis, dummodo dictis annuat, ſine ſcrupulo poteſt abſolui.

6 In examine hæc obſeruanda ——— Sinat eum vt ſua peccata confiteatur. Si nullum dixerit vel pauca, & ſiſtat, interroget ea, in qua vt plurimum incidunt Æthiopes, & Indi, quærat de numero, & de ſpecie, & faciat quantum in ſe eſt, & quamuis credat multa peccata habere, quæ propter incapacitatem non declarat quoad numerum, vel quoad ſpeciem, dummodo materiam abſolutionis extorſerit ſeruatis prædictis poteſt eum abſoluere; integra eſt enim formaliter confeſſio, & tam pœnitens, quam confeſſarius quantum moraliter poſſibile eſt faciunt; nec ſi pœnitens dimittatur per totum annum examinandus, cum meliore diſpoſitione redibit.

7 Pro ſatisfactione imponatur eis captiuitas, & egeſtas, & omnia alia quæ in ſeruitute patiuntur, & primam Miſſam quam audituri ſunt, & vt ibi aliquid breue vt Pater noſter, & Aue Maria recitent etiam pro grauiſſimis delictis; hæc enim patienter ſublata, & Deo oblata ſufficiens ſatisfactio cum meritis Chriſti videtur.

8 Qui linguam Indorum non bene intelligunt, & Parochi eorum

eorum non ſunt, ſed gratis, vt ſacerdotes noſtræ ſocietatis huic pio miniſterio ſe dicant zelo animarum; quia rari ſunt, qui ſerio eorum ſaluti incumbant, dummodo aliqua interrogando ſtatum pœnitentis & dolorem de pręteritis,& propoſitũ ſe emendandi cognoſcant, licet peccata omnia, quoad numerũ, & quoad ſpeciem perfectè non capiant, tuta conſcientia poſſunt Indorum confeſſiones audire. Hi enim miſeri plures habent ſpoliatores, quam confeſſores, qui ipſorum incumbant animarum ſaluti.

9 Circa Æthiopes minus dubium eſt,quia cum nemo ſit,qui illorum linguam calleat, omnes in hoc ſunt æquales, & ipſorum neceſſitas exigit, ne abſque ſalutis remedio deſerantur.

10 Parochi Indorum tenentur addiſcere eorum idioma, & in eo peritiores præferri debent ab Epiſcopis ad beneficia curata. Si autem bene intelligentes linguam non habeant addiſcere incipientibus poſſunt tuta conſcientia Indorum Parochias committere.

11 Quando audita confeſſione dubius manet confeſſarius an pœnitens ſufficienter diſpoſitus ſit ad abſolutionem præcipue ſi eſt rudis,& incapax melioris diſpoſitionis poteſt eum abſoluere ſub conditione, quia in hoc nec ipſi pœnitenti, nec ſacramento ſit iniuria.

SECTIO XV.

PAROCHI INDORVM, DE QVIBVS interrogandi ſunt in confeſſione,& quæ ſint eorum peccata frequentiora.

1 QVi per ſe non catechizat, ſed per pueros, & hiſpano ſermone peccat.

2 Non licet confeſſiones Indorum audire per interpretem Indum, vel Meſtizum, bene tamen in caſu neceſſitatis per religioſum, vel alium virum prudentem, & conſcientiæ timoratæ. De his enim non loquitur prohibitio ſynodalis, quæ prohibet confeſſiones per interpretem audire.

3 Si plures audit, quam poteſt bene diſponere in eodem die peccat. Si impatienter eos audit, iraſcitur vel percutit eos deterrens à confeſſione peccat.

4 Qui curam ſumit plurium animarum, quam poteſt docere,

cere, & regere. Qui ita idiota eſt vt ignoret neceſſaria ad ſacramentorum bonam adminiſtrationem, & ineptus eſt ad exponendam eis doctrinam Chriſtianam non eſt tutus in conſcientia.

5 Abeſſe Parochum à ſuo beneficio per tres menſes ex iuſta cauſa alium ſubſtituendo licet per Tridentinum cum facultate proprij Epiſcopi, amplius non licet niſi ex grauiſſima cauſa. Per paucos autem dies abeſſe licitum eſt ex iuſta cauſa, etiam ſi alium non ſubſtituat verbi gratia vt ſi ſua peccata confeſſurus vicinam petat Parochiam, vel vocetur ab Epiſcopo ad feſtum Corporis Chriſti, vel ad concionandum, vel ad ſimilia.

6 Peccat Parochus, qui non curat vt Indi Miſſam audiant in diebus præcepti. Nec ſufficit ſignum dare vt veniant, quia tenentur omnem poſſibilem diligentiam adhibere, vt cum effectu ſacro adſint. Quamuis enim Parochis prohibitum ſit Indis ſupplicium infligere, poſſunt admonere Regium Prætorem, & alios iuſtitiæ miniſtros, vt eos venire cogant.

7 Peccat Parochus, qui negligens eſt in extirpandis idololatriis, ebrietatibus, & aliis publicis peccatis. Hoc verò faciendum cum circumſpectione, & prudentia.

8 Paſtores, qui in deſertis paſcunt greges viſitare non tenetur, curare tamen debet vt confeſſuri ad populum veniant, & vt eorum infantes baptizentur.

9 Qui Miſſas non dicit ab Epiſcopo aſſignatas dicendus pro populo pro rata reſtituere tenetur. Non verò ſi horas Canonicas non recitet, licet peccet. Hæc enim non ſunt beneficia Eccleſiaſtica, ſed ſtipendia mera.

10 Peccat, qui cum poſſit non impedit damna, quæ Curacæ, & Commendatarij inferunt Indis.

11 Peccat qui Indis Euchariſtiæ, & extremæ vnctionis ſacramenta non adminiſtrat, nec curat eos docendo idoneos facere. Et qui habent infideles in ſua Parochia ſi non curant eos inſtruere & ad fidem conuertere, vel ſine catechiſmo eos baptizare.

12 Peccat, qui ſine facultate proprij Epiſcopi tranſit ad alium Epiſcopatum, & poſitam cenſuram incurrit niſi in oppreſſione manifeſtè iniuſta.

13 Qui pueros habet in obſequio, ſi hoc ſit pretio æſtimabile, vt coquere in culina pecora, & alias beſtias paſcere, & ſimilia debet mercedem ſoluere, ſecus verò ſi tantum ad menſam ſeruiant.

14 Peccat qui non ſoluit ſtruem lignorum, vel herbarum, quem pueri offerre ſolent venientes in domum Parochi,

vt

vt doceantur doctrinam. Hæc enim conſuetudo quia mala, non eſt toleranda. Idem dicendum de ſuperfluis ædificiis, ad quæ Indi non ſunt obligandi.

15 Tenentur clerici ſeruare leges humanas iuſtas ſpectantes ad bonum commune, & ideo Parochi tenentur obſeruare conſtitutionem Proregis iubentis ne Indos ſupplicio afficiant. Quod etiam ſeruant ipſi Epiſcopi, qui ſæculares non puniunt niſi inuocato brachio ſæculari, niſi ſupplicium ſit paternum.

16 Qui ſtipendia accipiunt pro ſacramentorum adminiſtratione, vel ſepultura peccant, & tenentur reſtituere. Si vero Indi fuerint alienigenæ, poteſt ſtipendia conſueta recipere.

17 Cum Indus offert arietem, vt Parochus tot Miſſas dicat quot aries valet ſecundum menſuram ſtipendij, non ſufficit vnam Miſſam dicere. Si autem ſponte offerat ad nihil tenetur, ſi Indus nihil petit.

18 Non peccat, qui pro propria vtilitate facit, vt Indi offerant dummodo eos non cogat.

19 Peccat qui defuncti bona hæredem habentis ſibi aſſumit, pro Miſſis dicendis. De quinta parte bonorum cum inteſtatus decidit, poteſt Vicarius diſponere pro anima illius.

20 Peccat, qui negotiatur per ſe vel per interpoſitam perſonam in ſua Parochia, & incurrit cenſuras, & pœnas impoſitas ſi iure, & à ſynodalibus contra Indorum Parochos, qui negotiationi vacant, contra quos Limenſe concilium fulminat excommunicationem ipſo facto incurrendam. Sed hæc ablata eſt à Paulo V. vt ſupra diximus.

21 Poteſt tamen vendere ea quæ ex ſuo neceſſario alimento ſuperfluunt, & in aliena Parochia per interpoſitam perſonam non prohibentur negotiari; nec pecora alere ad victum neceſſaria, & hæc vendere quando opus eſt in propria Parochia.

22 Parochus Indorum, qui vitio carnis ſubiectus eſt ſi longam experientiam habeat ſe continere non poſſe, non poteſt abſolui niſi Parochiæ renuntiet, quia voluntarie eſt in proxima occaſione peccandi. Idem dic de eo, qui domi Indas habet cum ſcandalo, etiam ſi cum eis non peccet, nec debet abſolui donec eiiciat.

23 Qui ſacrum facit in Eccleſia polluta notoriè, peccat mortaliter, nullam tamen cenſuram incurrit.

24 Qui ob ſæuitiam Indos à confeſſione deterret, vel eſt cauſa, vt in ea mentiantur, grauiter peccat.

25 Peccant mortaliter, qui quotannis non faciunt indicem Indorum, vt ſciant vtrùm ſacramenta recipiant, vel non. Idem dic

dic de eo qui ſine neceſſitate pueros domi baptizat.

26 Qui domi baptizatos iterum in Eccleſia baptizat, quia ſubitam diligentiam non adhibuit, vt ſciret iam eſſe baptizatos peccat, & in foro exteriori puniri debet vt irregularis, licet in interiori eam non incurrerit, quia non fecit ſcienter.

27 Qui in ſtatu mortalis ſine præuia confeſſione celebrat peccat grauiter niſi in caſu in quo non ſit copia confeſſoris, & non poteſt ſine ſcandalo ſacrum omittere. Videcone Limen. act.3.c.23.

28 Qui canes venaticos,& accipit res alunt non videntur peccare mortaliter, niſi vt venationi ſtudeant Indorum curam deſerant.

29 Qui domi habuit concubinam per annum integrum, & in eo ſæpe confeſſus fuit, poſt annum verò eiecit eam, & cum hac bona diſpoſitione per quatuor annos confeſſiones frequentauit. Primas confeſſiones factas in concubinatu reiterare debet non alias.

SECTIO XVI.

VARIA DVBIA DE confeſſione.

1 QVi temerariè iudicauit proximum non *a* tenetur ſpeciem peccati, quod iudicauit confiteri,ſufficit ſi dicat ſe temere proximum in re graui iudicaſſe ſecundum probabiliorem opinionem.Si verò de viro ſancto crimen nefandum temere iudicaſſet, eſſet circumſtantia aggrauans, quæ ſecundum probabilem ſententiam non eſt neceſſariò fatenda. *a* Summæ author.

2 Qui facit confeſſionem nullam propter defectum examinis, & doloris, & quia ſciens ob verecundiam peccatum mortale non aperuit an vnum peccatum, an tria committat dubium eſt, & an ſufficiat in confeſſione iteranda dicere ſe ſemel confeſſionem nullam ſcientes feciſſe. Reſpondetur *b* cum diſtinctione,quod licet verum ſit quodlibet ex prædictis diſtinctum peccatum eſſe, qui tamen animum habuit tacendi peccatum in confeſſione,& per conſequens faciendi, confeſſionem nullam,non facit nouum peccatum ſe malè examinando, vel ſine dolore confitendo,quia hæc non requiruntur in confeſſione nulla. *b* Idem

3 Excommunicatio poſita in c.omnis vtriuſque ſexus de pœnit.& remiſ. non eſt latæ ſententiæ ſed ferendæ,& ideo non incurritur *c* niſi à Prælato Eccleſiaſtico feratur. Continet tamen præceptum obligans ſub mortali.

c Comm. DD.

4 Numerus peccatorum augetur quoties voluntas peccandi intercifa renouatur,ſi peccatum ſit pure interius, ſi autem vno exteriori actu conſumetur,etiam ſi per plures actus interrumpatur *d* vnum eſt numero peccatum, vt cum homicida longum iter agit ad occidendum inimicum in quo itinere comedit, & dormit,& ad plura diuertitur.

d Nauar. in Manuali.

5 Ad remittenda peccata venialia in confeſſione *e* ſufficit accedere ſine complacentia eorum venialium, quæ faciunt materiam illius confeſſionis licet formaliter non deteſtentur.

e P. Menacho in manuſcrip.

6 Confeſſionis, & matrimonij ſacramenta inualide *f* miniſtrantur inuito ſuperiore etiam cum facultate ordinarij in religione in qua vt in ſocietate receptum eſt priuilegium Iulij III. per quod ſocietatis Prouinciales,&non alius ordinarius eſt ſuorum ſubditorum.

f Idem vbi ſupra.

7 De rebus venereis cautè interrogandus *g* eſt pœnitens præſertim pueri,& puellæ,ne ipſi ſcandalizentur,& confeſſarius lapſus periculum patiatur, quod maius damnum eſt, quam non perfecte cognoſcere,peccati circumſtantiam.

g Comm. DD.

8 Non ſit anxius Confeſſarius de iniuncta pœnitentia ſacramentali dummodo dixerit: Quidquid boni feceris & mali patienter ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum.

DISP. XV. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ

DE CONFIRMATIONIS Sacramento.

CONFIRMATIO

1 EſSt Sacramentum *a* vnctionis chriſmatis conſecrati, quo Epiſcopus vngit frontem baptizati ſub certa forma verborum.

a Nauar. c. 22. nu 8.

2 Eius materia eſt chriſma,quod conficitur ex oleo & balſamo. Balſamum verò non eſſe de eſſentia huius ſacramenti,eſſe autem

autem de præcepto aiunt plures,contrarium *b* videtur probabilius.

3 Forma eſt.Conſigno *c* te ſigno crucis,& confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris , & Filij , & Spiritus ſancti Amen.

4 Miniſter eſt Epiſcopus,*d* poteſt ex diſpenſatione Pontificis eſſe Præsbiter.

5 Hoc Sacramentum imprimit characterem , qui autem reiterat licet mortaliter peccet , non *e* incurrit irregularitatem.

6 Hic character præſupponit Baptiſmalem , & dat gratiam his, qui obicem non ponunt, effectuſque eius ſpecialis,eſt dare Spiritum Sanctum ad robur.

7 Non eſt *g* præceptum recipiendi hoc ſacramentum,ſi omittitur ex contemptu,erit peccatum mortale,ſi verò ex negligentia ſolum veniale.

8 Ætas conueniens ad receptionem eſt ſeptennium,*h* niſi Epiſcopi abſentia timeatur , vel ſit alia iuſta cauſa , vt quis ante ſeptennium confirmetur.Amentes etiam perpetui,& moribundi,ſi eis commodè dari poteſt non ſunt *i* priuandi hoc ſacramento.

9 Peccat *l* mortaliter & qui recipit , & qui miniſtrat hoc ſamentum ſine patrino,& inter confirmãtem,&confirmatum eiuſque parentes , & patrinum datur ſpiritualis cognatio *m* impediens,& dirimens matrimonium.

10 Chriſma debet eſſe vnius anni, & vetus comburendum.

11 Patrinus debet eſſe confirmatus, an autem à non confirmato contrahatur ſpiritualis cognatio alij aiunt,alij negant,negatiua *n* ſententia probabilior videtur.

12 Si pater filium teneat non *o* poteſt petere debitum , patrinus debet eſſe vnus , ſi tamen plures teneant omnes contrahunt.

13 Balſamum Indicum *p* eſt vere balſamum.

14 Adultus , qui ad Confirmationem recipiendam ſe ingerit dummodo ſciat rudimenta fidei , vel ſi ignoret conteratur , de hoc , & de aliis peccatis , & ſic inſtructus de ſacramento recipiendo licitè *q* accipiet.

15 Moribundi , & ſuſpendendi ſi petant Confirmationis ſacramentum Epiſcopus *r* tenetur ſub mortali illos hoc beneficio non priuare.

16 An oleo infirmorum ſine balſamo poſſit valide confirmatio conferri,alij aiunt, alij probabilius negant.

b P. Suar. to.3.diſp. 33.ſec.2.
c Comm. DD.
Videſuar. vbi ſup.
d Comm. DD.
e Suar.vbi ſup. ſec.6.
f c. omnes de conſec. diſt.5.
g Suar. to. 3. diſp.48. ſec.1.
h Pius V. in Catheſ.
i Suarez. vbi ſup.
l Nauar. c.22.nu.2.
m Vide matrimonii impedimenta.
n Suar.q. 72 art. 10
o Sà hoc verbo.
p Idem vbi ſuprà.
q P. Quintinad.tr.1. ſing.2.
r Idem tr.2.ſing. 2.
ſ D.Tho. q.27.

17 Ante confirmationis receptionem matrimonium inire, profeſſionem in religione emittere, Euchariſtiam, aut alia ſacramenta ſuſcipere nullum *t* eſt peccatum.

t P. Suar. diſp. 38. ſec. 1.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ

CONIVRATIO.

1 PRæsbiter ſine irregularitatis timore *a* poteſt coniurationem iudici denuntiare dummodo faciat proteſtationem. Quod verum eſt etiam ſi ſe non reuelaturum iuraſſet.

a Nauar. c. 18. n. 54.

CONSANGVINEVS Vide verbum *Matrimonium.*

CONSCIENTIA

1 EST dictamen *a* practicum actuale de re facienda, vel non facienda.

2 Notandum *b* diſcrimen inter ſcientiam, fidem, credulitatem, opinionem, ſuſpicionem, dubium, & ſcrupulum. Scientiam rei dicimus habere quando res ita eſt certa, vt eſſet imprudentia non credere. Fides eſt notitia, quæ nititur in authoritate dicentis, idem eſt credulitas. Opinio eſt aſſenſus cum formidine oppoſiti. Suſpicio eſt inclinatio intellectus magis ad vnam partem, quàm ad aliam; ſed ſine aſſenſu. Dubium eſt quando intellectus nulli partium aſſentit. Scrupulus eſt formido contra id quod aliquis credit, vel opinatur orta ex leuibus fundamentis.

a Nauar. c. 27. nu. 275.
b Vide Villal. to. 1. tr. 1. diſ. 1. Vide etiam P. Tho. Sanc. in ſumm.

3 Scientia, opinio, fides, & dubium poſſunt accipi ſpeculatiuè ideſt in generali; vel practicè ideſt hic & nunc vt oportet fieri ſecundùm has circumſtantias. Iudicium autem practicum conformandum eſt ſemper cum ſpeculatiuo, niſi hic, & nunc ſit alia ratio.

4 Conſcientia

4 Conſcientia tandem eſt recta,vel errans, vel opinatiua, vel dubia,vel ſcrupuloſa. Recta eſt, quæ verum dictat; errans quæ falſum, vt quæ dictaret furandum eſſe ad faciendam eleemoſinam; opinatiua, quæ aſſentit vni cum formidine oppoſiti; dubia, quæ nihil dictat, ſed manet in æquilibrio; ſcrupuloſa, quæ aſſentit vni rei cum formidine orta ex leuibus fundamẽtis. De conſcientia recta certum eſt quod omnes naturaliter obligat, vt lex quædam naturalis ſuadens bonum, & prohibens malum.

5 Conſcientia erronea ſi eſt inuincibilis obligat, & facere contra illam in materia graui erit peccatum mortale ſi autem eſt inuincibilis debet deponi.

6 Qui operatur contra conſcientiam opinatiuam peccat, nec non qui contra dubiam. Vide verbum *Opinio*.

CONSECRATIO.

1 Eccleſia quolibet die *a* poteſt conſecrari,ſed à proprio Epiſcopo,vel de eius licentia ab alieno. *a* Vide c. 2. de conſ.Eccl.

2 Conſecrationem Eccleſiæ, virginum, vel altaris ſolus Papa poteſt *b* ſimplici ſacerdoti committere. *b* Vide Gloſſam diſt.4. de conſecr.

3 Conſecranda *c* eſt Virgo die Dominica ſolemniter ab Epiſcopo,ſed in neceſſitate quolibet die. Velum autem continentiæ dat etiam Præsbiter. *c* Sà hoc verb.

4 Conſecrari *d* poſſunt voluntariè pollutæ, & etiam ſecundum alios occulto ſtupro violatæ; non enim tenentur ſuum crimen prodere. Contraria tamen ſententia eſt communis. *d* Vide Caiet.verſ. *Virg. Conſecr.*

5 Conſecrandus *e* eſt Epiſcopus die Dominica, & intra tres menſes à confirmatione,& ſaltem ab vno Epiſcopo aſſiſtentibus duabus dignitatibus. *e* c. qui in aliquo diſt.51.

6 Calix,& corporalia non manent conſecrata eo ſolum quod corpus,vel ſanguis Chriſti in eis conſecrentur.

CONSENSVS.

1 Tacens *a* conſentire videtur in eo,quod ſine eius conſenſu fieri non poteſt. *a* Sà hoc verb.

2 Conſenſus interpretatiuus de obiecto prohibito eſt malus, ad quem vt ſit mortaliter malus quatuor hæc *b* requiruntur. 1. Quod ſit de obiecto mortaliter malo. 2. Quod plenè aduertat ſe delectari. 3. Quod non reſiſtat delectationi. 4. Quod omiſſio huius reſiſtentiæ ſit abſque rationabili cauſa. *b* Nauar. c.11.nu.9.

3 Qui conſentit peccato alterius in eodem crimine peccat, & poteſt conſentire nouem modis, qui videri poſſunt in verbo *Participatio.*

CONSERVATOR.

a Silueſt. Verb Con. *Seruator.*
b Ex declar. Card. naq. ſac. cong.
c Barb. de poſt Epiſcop.
d c. 1. & vltim. de offic. deleg.
e Vide Barboſ. de poteſt Epiſcop. Vide c. quia Pontificale de off. deleg. in 6.
f Pius V. in Bulla per Greg. XIII. edita pag. 123.

1 Iudex datus à Papa ad defendendum aliquem contra manifeſtas iniurias poteſt *a* cogere brachium ſæculare ſub excommunicatione, vt te adiuuet.

2 Eligi non poſſunt *b* in iudicem conſeruatorem Guardiani, nec ſimiles Prælati religioſi, ſed clericus ſæcularis in dignitate conſtitutus; ſunt tamen qui doceant contrarium.

3 Canonicos tam Cathedralium, quàm Collegiatarum Eccleſiarum eſſe poſſe iudices Conſeruatores multi DD. affirmant.

4 Non poteſt *d* Conſeruator iudex creari niſi fuerit iniuria, & violentia publica, & manifeſta, & quæ nulla tergiuerſatione poſſit celari. Et ſi voluerit extendere ad alias cauſas iuriſdictionem, ſuſpenſionem incurrit per vnum annum, & quidquid egerit eſt nullum.

5 Poteſt *e* contra inobedientes, & impedientes ſuam iuriſdictionem, etiam Epiſcopos cum cenſuris procedere.

6 Societas I E S V & ſingulæ eius perſonæ, & familiares clerici tam in cauſis ciuilibus, quam in criminalibus, & mixtis ſiue actores ſint ſiue rei, omnes, & ſingulos Archiepiſcopos Epiſcopos, & Abbates nec non alias perſonas in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutas, Canonicos Metropolitarũ Eccleſiarum vel cathedralium, & vicarios Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum in ſpiritualibus, eorumque officiales generales vbilibet conſtitutos contra quaſcumque communitates, & collegia ejuſmodi in ſuos Conſeruatores, & iudices ordinarios aſſumere *f* poſſunt. Circa id, quod hoc paragraph. dicitur, quoad familiares aduertatur admonitio, quæ ponitur verbo *Familiares* §. 5.

7 Conſeruatores, & iudices ſic electi etiam ſi ſint extra loca in quibus deputati fuerint, habent poteſtatem vt tam per ſe, quam per alios ſocietatem defendant, nec permittant illam ſuper bonis, & priuilegiis tam Apoſtolica, quam ordinaria, & alia ritè regia authoritate conceſſis, aliiſque rebus ad ipſam pertinentibus à quibuſcumque perſonis, tam ſæcularibus, quam Eccleſiaſticis indebitè moleſtari, aut grauari.

8 Conſer

8 Conſeruatores, & iudices ſic electi cum fuerint requiſiti ſuper noſtrorum bonorum reſtitutione, & priuilegiorum obſeruatione, nec non ſuper iniuriarum, & damnorum compenſatione poſſunt appellatione poſtpoſita per cenſuras Eccleſiaſticas, quoties opus fuerit vſque ad auxilij ſæcularis brachij inuocationem procedere.
9 Quando iudicibus, & Conſeruatoribus huiuſmodi tutus non pateret acceſſus ad loca, in quibus morari contingeret eos, qui monendi, inhibendi, atque citandi ſunt, poſſunt hæc per edicta publica efficere, locis publicis ea affigendo, de quibus eſſet veroſimilis coniectura, quod ad ipſorum monitorum, citatorum & inhibitorum notitiam valerent peruenire.
10 Poſſunt præterea eiſdem detentoribus, iniuriatoribus, contradictoribus, & rebellibus inhibere ſub cenſuris, & pœnis etiam pecuniariis ſuo arbitrio moderandis, liberéque ſuam iuriſdictionem exercere, non obſtantibus quibuſvuis inhibitionibus ſibi factis etiam prætextu quarumuis litterarum conſeruatoriarum, aut priuilegiorum, conceſſorum, & concedendorum.
11 Poſſunt item Eccleſiaſtico ſubiacere interdicto loca, ad quæ dictas perſonas declinare contigerit, & in quibus ſcienter ſtare permiſſæ fuerint.
12 Quilibet Conſeruatorum, & iudicum præfatorum poteſt proſequi articulum per alium inchoatum, etiam ſi idem inchoans nullo Canonico impedimento præpeditus ſit.
14 Mandatur cuilibet in Eccleſiaſtica dignitate conſtituto & Metropolitanæ, & alterius Cathedralis Eccleſiæ Canonico quatenus à nobis, vel Procuratoribus noſtris requiſiti per te vel per alios priuilegia noſtra conceſſa, & concedenda ſolemniter publicent, & efficacis defenſionis præſidio nobis aſſiſtentes faciant pacifica poſſeſſione, vel quaſi eorumdem gaudere. Conceſſit Sixtus I V. Minoribus, vt in eorum *manuali fol.* 144. *& ſeq. conceſſ.* 354 *iuncta conceſſione* 366. Tenenturque præterea omnes perſonæ aliàs de iure capaces pro parte noſtrorum requiſitæ niſi legitimo impedimento detentæ fuerint, iuriſdictionem, & conſeruationem noſtram ſub excommunicationis pœna ſuſcipere. Habetur in dictis monumentis *fol.* 126. *Conceſ.* 279.
15 Prima pars, & conceſſio Sixti I V. habetur per eius Bullam pro Minoribus, quæ eſt decima quarta Sixti I V. *num.* 53. *in Bull. regul. apud Rodrig.* Et idem habetur in Bulla eiuſdem pro Prædicatoribus quæ eſt 33. *numero* 54.

& in Bulla 37. *num.*108. pro Carmelitanis, quæ habentur in eodem Bullario. Secunda verò pars ab illis verbis. *Teneanturque prætereà*, habetur ex Bulla Iulij II. pro minoribus, quæ eſt nona eiuſdem *num.* 7. in eodem Bullario regularium.

16 Hi quos conſeruatores eligere poſſumus per Bullam Pij V. conceſſam ordini Prædicatorum 23. Septembris an. 1571. & impreſſam Romæ an. 1572. excommunicationes, ſeu ſuſpenſiones latæ ſententiæ incurrunt ſtatim, quod munus ſiue officium conſeruationi huiuſmodi acceptare, ac debitè, & plenam exequi neglexerint, & reſeruatur abſolutio ſummo Pontifici.

Priuilegiis huius verbi vti poſſunt Prouincialis, & alij ſubordinati ſuperiores de eorum licentia. Circa ſupradicta autem aduertantur ea loca Concilij quæ notantur infra verbo *Exemptio*: Et videatur decretum Innocentij X. infra verbo *Epiſcopus*.

CONSILIVM

a Nauar. c. 20. nu. 2.

1 Non obligat *a* neque ad veniale ſecluſo contemptu, licet melius ſit opus conſilij, quam præcepti.

2 Non peccat conſulens minus malum.

b Idem c. 14. nu. 31.

3 Peccat, *b* qui conſulat etiam bona fide non adhibita diligentia ad indagandam veritatem, & qui præbet conſilium antequam dubietatem deponat.

c Comm. DD.

4 Cenſura lata contra conſulentem non comprahendit *c* eum, qui ita ſimplex conſilium dedit, vt ſine illo æquè, ac cum illo res fieret.

d Comm. DD.

5 Conſilium dare alicui vt nubat, quia *d* melius eſt illi ob ſpecialem cauſam, quàm religionem ingredi licitum eſt.

CONSVETVDO

a Vide Suar. in procemio leg. fori fol. 83. nu. 11.

1 Eſt ius *a* non ſcriptum, quod ex longo, & continuo vſu ortum eſt, & eſt optima humanarum legum interpres, quæ iuriſdictionem dare poteſt non verò derogare iuri naturali, ac diuino.

b Nauar. c. 17. n. 257.

2 Conſuetudo immemorialis *b* facit titulum præſumi requiſitum ad eius valorem.

c Comm. DD.

3 Conſuetudo etiam circa Sacramentalia *c* induci poteſt, ſed quæ eſt contra ius non eſt amplificanda. Habet tamen

vim

vim circa feſta, & ieiunia quædam tollendo, vel addendo, vel moderando, imò & circa leges humanas eas abrogando.

4 Conſuetudo licet mala excuſat *d* licèt non à culpa, ſaltem à pœna ordinaria, non verò ab extraordinaria.

d Nauar. c. 28. n. 257.

5 Conſuetudinem legitimè introductam vim legis habentem non *e* poteſt Epiſcopus abrogare, ſicut nec ius commune.

e Azor. lib. 5. c. 17.

6 Conſuetudo rationalis ſi eſt contra ius quadraginta annos præſcribit, *f* ſi eſt præter ius decem. Probabiliter autem viri docti ſentiunt non ſolum contra ius ciuili; ſed etiam contra canonicum conſuetudinem præſcribere decem annos Papa ſciente, & non contradicente.

f Vide sà hoc verbo.

7 Conſuetudo non *g* obligat niſi id intendat, qui poteſt legem condere, vel cum eſt immemorialis, vel annorum 40.

g Idem vbi ſupra.

8 Conſuetum, vel ſolitum *h* dicitur, quod bis factum eſt ex Iaſone, qui ait duos actus iudiciarios notorios ſufficere ad inducendam conſuetudinem.

h Iaſon in l. de quibus, ff. de legi. n. 51.

9 Conſuetudo poteſt facere vt quod obligabat ad mortale ſolum obliget ad veniale, vide verbum *Lex*.

DISP. XVI. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SIT CONTRACTVS, ET quot eius ſpecies.

CONTRACTVS

1 EST vltro, *a* citroque obligatio, quæ vel eſt naturalis, & oritur ex propria conſcientia, vel eſt ciuilis in foro exteriori.

a l. Labeo 2. ff. de verb. oblig.

2 Pactum *b* eſt duorum conuentio, & contractus omnis eſt pactum, omne verò pactum non eſt contractus, quia promiſſio acceptata eſt pactum, non verò contractus.

b l. 1 in princ. ff. de pactis.

3 Quaſi contractus *c* eſt obligatio, quæ naſcitur non ex pacto, ſed ex officio vt medici, & aduocati obligatio.

c Inſt. de oblig. quæ ex quaſi &c.

4 Contractus alij ſunt circa perſonas, alij circa res, alij ſunt

nominati,

nominati, qui habent nomina ſpecialia vt emptio, & venditio, Alij ſunt innominati, qui carent nomine vt do vt des, facio vt facias, facio vt des, do vt facias. Alij ſunt reſpectiui *d*, alij non reſpectiui. Reſpectiui ſunt cum vtraque pars diligatur, & hi ſunt propriè contractus. Alij non ſunt reſpectiui, quando non eſt mutua obligatio vt in promiſſione quæ non eſt propriè contractus.

d L. iurgentium in princ. ff. de pactis.

5 In aliis *e* transfertur dominium, vt in emptione, in aliis non, vt in commodato. Alij ſunt lucratiui vt donatio, alij oneroſi, vt vt emptio, & venditio.

e parag. vnico inſt de oblig. quæ ex conſeſ naſ.

6 Species horum contractuum *f* ſunt ſeptem, Emptio, aut venditio, cambium, mutuum, emphiteuſis, commodatum, permutatio, conductio, vel locatio. Reliqui ad hos reducuntur: Innominati reducuntur ad permutationem.

7 Alij perficiuntur interiori conſenſu vt emptio & venditio. Alij certa forma verborum vt ſtipulatio. Alij per Chyrographum vt emphiteuſis. Alij per traditionem vt mutuum, donatio, &c.

Alij ſtricti iuris, alij bonæ fidei. Stricti iuris ſunt omnes illi, in quibus non eſt vtriuſque pacis obligatio, vt donatio, & promiſſio. Bonæ fidei verò vbi eſt vltro, citroque obligatio. Diſcrimen eſt inter hos contractus, nam contractus ſtricti iuris poſſunt reſcindi, quando aliquid euenit; quo præuiſo non fieret talis contractus. Secus verò ſe habent bonæ fidei. Si enim poſt contractum matrimonium vni ex coniugibus aliquid eueniat, quo præuiſo non fieret; tenet tamen, nec poteſt reſcindi.

SECTIO II.

AN LICEAT A CONTRACTV recedere inuita parte?

1 NOn licet *a* in contractibus nominatis, nec in foro exteriori nec in interiori, nec in conuentionibus eis ſimilibus vt in donationibus acceptatis.

a C. 1. de pactis.

2 In innominatis contractibus *b* an liceat in foro interiori alij aiunt, alij negant, non licere videtur probabilius & in Caſtella lege ſtatutum eſt.

b l. 3. tit. 8. lib. 5. ordin. Hodie l. 2. tit. 16. lib. 3. recop.

3 In aliquibus contractibus recedere quis pro libito poteſt, vt

vt in depoſito, commodato, precario, & ſocietate ad tempus finito tempore.

4 A contractu, qui perficiendus eſt per chyrographum antequam fiat, licitum eſt recedere.

SECTIO III.

VTRVM CONTRACTVS, CVIVS cauſa vis, aut metus fuit, ipſo iure irritus ſit.

1 VBi vis eſt, *a* non eſt voluntarium, eſt autem vbi metus eſt.

2 Metus alius eſt cadens in conſtantem virum, alius non. Hic non tollit valorem contractus niſi voluntas contrahendi non ſit. Ille autem an tollat controuerſum eſt. Alij enim aſſerunt contractum eo metu factum ipſo iure eſſe irritum, alij validum, ſed irritandum. Prima ſententia videtur probabilior. Vide Molinam *b*

3 Cum, qui metum paſſus eſt, habuit culpam, non reſcinditur contractus. *c*

4 In foro exteriori non irritatur *d* communiter contractus factus metu leui. Si autem ſit lucratiuus non eſt validus in foro conſcientiæ; oneroſi autem inualidi omnino ſunt ex parte eius, qui metum cadentem in conſtantem virum incuſſit iniuſtè.

5 Aduertendum eſt eſſe maximum diſcrimen in foro exteriori, & interiori; hoc facti veritatem attendit, illud verò præſumptionis, & extinctionem litium.

a Comm. DD.

b Molina to. 2. de iuſt. diſp. 526.

c P. Sãch. apud Villal. vbi ſupr.

d Vide Rebel. de iuſt. nu. 3.

SECTIO IV.

AN VALEAT CONTRACTVS de re aliena.

1 NEmo ſine peccato poteſt rem alienam vendere, permutare, vel alienare, *a* ſi autem volente domino fecerit, contra-

a L. alienam. Q. de furtis.

ctus

ctus valet; ſi autem nolente committit furtum, & tenetur ad euictionem.

b L. ſi in emptione, para. item ff. de contra. emp.

2 Si res furto ſublata eſt, & vtriſque hoc conſtat, non *b* valet contractus.

3 Si res eſt ex his, quæ vſu conſumuntur valet contractus, & licet, ſi is qui emit rem, præſumat à venditore ſatisfaciendum Domino pretio rei, vel re ſimili, vel ipſe ſit paratus ad ſatisfaciendum, ſi venditor non ſatisfaciat.

SECTIO V.

AN VALEANT ALIENATIONES factæ in fraudem creditorum, & an ſit reſtituendi obligatio.

a Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 1. q. 7. ſec. 2.
b Molina de iuſ. to. 2. diſp. 328.
c Silu. verb. *reſti.* 3. nu. 10.

1 SI cum ſit alienatio poteſt adhuc debitor creditoribus ſatisfacere etiam ſi ipſe hoc ignoret, & malo animo fecerit, contractus *a* tenet, nec dicitur facta in fraudem creditorum.

2 In contractu oneroſo, qui recipit bona fide rem venditam in fraudem creditorum, acquirit *b* dominium; ſecus verò in lucratiuo. Si tamen ab eo non petatur poteſt retinere in conſcientia. Si autem mala fide recipiat etiam ſi contractus ſit oneroſus, datur contra eum actio reciſoria. Si verò tantum dedit venditori quantum ipſe recipit non dicitur facere in fraudem creditoris.

3 Cum mercator cedens bonis facit donationem vxori, hæc in conſcientia non eſt *c* tuta.

d P. Sanch. lib. 6. de matri. diſ. 14. nu. 9.

4 Qui hæreditatem vnde poterat ſoluere non acceptat non eſt in conſcientia *d* ſecurus, licet abſoluatur in foro exteriori.

SECTIO VI.

QVI CAPACES NON SINT AD contractuum celebrationem.

1 AMentes, & prodigi *a* nequeunt celebrare contractus.

2 Religioſi niſi habeant conſenſum Prælati non *b* poſſunt contrahere, vel hic ſit ſaltem præſumptus. Naturaliter autem vel honorariè in rebus licitis poſſunt contrahere,& tenebit contractus,niſi Prælatus irritum faciat.

3 Princeps ſi contrahat, cum ſuis ſubditis naturaliter *c* manet obligatus,non verò ciuiliter ſi eſt ſupremus, & idem dic de quolibet ſuperiore.

4 Seruus naturaliter *d* poteſt obligari, non verò ciuiliter.

5 Maritus non poteſt alienare dotem vxoris,niſi de eius conſenſu, & vxor non poteſt contractus celebrare niſi de his rebus quorum dominium,& adminiſtrationem habet.

a L.11.qui ff.de verb. oblig.
b c.Monachus 29.q.4.
c c.1. de probat.
d Rebel. de iuſ.2.p. nu.2.q.8

SECTIO VII.

AN MINORES, ET FILII FAMILIAS poſsint celebrare contractus.

1 MInores *a* dicuntur, qui non habent viginti quinque annos. Pubertatis anni in viris ſunt 14. in fœminis 12. Hi vocantur pupilli mortuo patre cum ſunt ſub curatoris tutela. Emancipatus eſt, qui exiit à patria poteſtate, vt qui nupſit in Caſtella.

2 Minores ſoli capaces *b* poſſunt naturaliter obligari; ſed pater, vel tutor poſſunt talem obligationem irritare.

3 Pubertati proximus *c* poteſt obligari cum authoritate tutoris,& ſine illa alium obligare.

4 Minor ſine iudicis authoritate non poteſt immobilia alienare. *d*

5 Filius familias poteſt naturaliter, & ciuiliter obligari in his,

a L.1.ff.de minorib.
b L. pupillus,parag. 1.ff.de auth.tut.
c Parag. pupillus inſt.de inutil. ſtip.
d L.60.tit. 18.p.3.

his, in quibus patri non præiudicat vt locando opera ſua, & ſimilia.Idẽ dicẽdum de bonis caſtrenſibus,& quaſi caſtrenſibus.

SECTIO VIII.

QVI POSSINT RESTITVI, quando notabile damnum in contractibus paßi ſunt.

1 MInores 25. annis *a* poſſunt in integrum reſtitui in omnibus contractibus etiam cum tutoris authoritate celebratis, etſi pretium conſumpſerint, & ditiores facti non ſint; illud venditor amittet, & rem reſtituet. Quapropter qui cum minoribus contrahit, videat ne faciat ſine fideiuſſore.

2 In tribus caſibus non poſſunt reſtitui 1. Quando poſt 25. annum contractum *b* confirmauit. 2. Quando obligationem iuramento confirmauit, hoc tamen *c* poteſt à tutore relaxari.

3 Minores, qui habent 20. annos ſi viri, ſi fœminæ 18. poſſunt *d* veniam impetrare, & impetrata liberè de bonis diſponere.

4 Poſſunt *e* etiam in integrum reſtitui Eccleſiæ, loca pia, vniuerſitates, ruſtici, milites, & abſentes cauſa reipublicæ.

5 Cum minor reſtituitur *f* poteſt rem, & fructus repetere in foro conſcientiæ.

6 Læſus dicitur *g* non qui inuenit qui plus dabit pro re vendita, ſed qui illam vendidit minori pretio, quam iuſto.

a l. 3. & 56. de in integ. reſt.
b l. 1. & 2. & de mai. fact.
c Auth. ſacram. puber. ſi aduerſus vend.
d Comm. DD.
e c. 1. & 2. de reſt. in integ. in 6.
f Vide l. quod ſi minor. paragr. 6. reſt. ff. de min.
g Comm. DD.

SECTIO IX.

AN RATIONE IVRAMENTI teneatur, quis ſeruare contractum iure inualidum.

1 CVm iuramentum non obligat, non *a* eſt neceſſaria relaxatio.

a Comm. DD.

2 Iuramentum contra bonos mores, nec obligat *b* nec confirmat contractum, & quod fit contra bonum nullum eſt. Quod autem nec eſt contra bonos mores, nec in dominium tertij, obſeruandum eſt.

b Regula non eſt de reg. iur. in 6.

3 Quando extortum eſt metu cadente in conſtantem virum ſecundum probabiliorem ſententiam obligat, ſed relaxandum eſt. Si autem metus fuerit leuis obligat *c*, & confirmat contractum. In foro tamen exteriori *d* poteſt concedi relaxatio ab Epiſcopo licet contrarium teneant viri docti.

c Molina 1. to. de iuſt. diſp. 149.

d Vide Thom. Sanc. diſp. 20. nu. 7.

4 Cùm contractus prohibetur in odium creditoris, quia habet turpitudinem vt in furto, & vſura, non firmatur iuramento, illum tamen iurans tenetur adimplere niſi relaxetur; ſi autem ſolutio fiat *e* poteſt repetere. Relaxatio verò poteſt fieri ab Epiſcopo; vel à iudice poteſt *f* compelli creditor vt iuramentum remittat.

e Comm. DD.

f Sanch. lib. 1. diſp. 32. nu. 15.

5 Inductus dolo ad contractum ſpiritualem vt ad religioné, vel ad matrimonium, tenetur *g* niſi talis ſit dolus vt prudens eo decipi poſſet, tunc enim præſumitur non fuiſſe conſenſum. In temporalibus verò inualidus eſt contractus, cui dolus cauſam dedit.

g Sà hoc verb.

6 Contractus ſubditorum *h* poteſt princeps ex cauſa diſſoluere.

h Idem ibidem.

7 Ex contractu anteceſſoris facto nomine dignitatis, tenetur eius *i* ſucceſſor.

i Idem ibidem.

8 Conditio poſita per vtrumque contrahentem contra ſubſtantiam contractus *l* irritat contractum. Si autem ſit turpis, aut impoſſibilis in ſpiritualibus iudicatur vt non appoſita, in temporalibus vitiat contractum.

l Silu. verb. pactum nu. 10.

9 Siquis paſciſcatur de annuo ſeruitio, & per ægritudinem impediatur non tenetur *m* ſupplere, ſed tantũ pretium minuere.

m Sà hoc verb. nu. 19.

10 Pactum de non recuperando pignore ſi præfinito tempore non ſoluatur, non *n* valet niſi pignus valeat pluſquam debitum, vel ponatur hæc conditio in pœnam.

n Sà hoc verb. nu. 20.

11 Pactum de futura ſucceſſione etiam iuramento firmatum, an valeat dubium eſt. Alij aiunt, alij negant; in conſcientia autem valere certum eſt.

o Comm. DD.

DISPVT.

DISPVTATIO XVII.

Resolvtiones Variæ.

QVID SIT CONTRITIO, QVANDO obliget, & in quo ab attritione differat.

CONTRITIO

1 EST dolor *a* de peccatis voluntariè aſſumptus, quia fuerunt contra Deum commiſſa cum propoſito cauendi in futurũ, confitendi, ſatisfaciendique, & cũ ſpe veniæ diuinitus obtinẽdę.

2 Non eſt neceſſarium habere dolorem de quolibet peccato in ſpeciali, *b* ſufficit habere in communi.

3 An hic dolor debeat eſſe formalis, an virtualis ſufficiat, alij aiunt, alij negant, probabilius videtur *c* virtualem ſufficere.

4 Cum pænitens recordatur futurorum peccatorum *d* tenetur habere actuale propoſitum de illis vitandis.

5 Qui habet conſcientiam peccati mortalis *e* tenetur ex prę-cepto ad actum contritionis.

6 Obligatio ſatisfaciendi Deo eſt *f* naturalis, contritio autem per quam ſatisfit eſt ſupernaturalis.

7 Non eſt neceſſarium *g* toties conteri, quoties memoriæ peccata commiſſa occurrunt, qui enim ſemel de aliquo peccato cõtritus eſt, ad conferendum de illo amplius non tenetur; conſultius tamen erit ſæpe contritionis actus elicere.

8 Præceptum diuinum obligat *h* culpæ mortalis conſcium ad eliciendum actum contritionis in articulo, vel periculo mortis, ſi ante de illo peccato contritus non eſt.

9 Eccleſiæ præceptum non obligat ad actum contritionis ſemel habendum, ſed ad confitendum; obligatur tamen qui eſt in peccato mortali cum vult adminiſtrare Sacramentum.

10 Attritio *i* eſt dolor de peccatis vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ pænarum metu conceptus cum propoſito cauendi in futurum ſpe veniæ diuinitus obtinendæ

11 Attritio propter metum gehennalium pænarum bonam eſſe de fide eſt, & in Tridentino *l* definitum.

12 Attritio cognita vt talis ſufficiens diſpoſitio eſt ad ſacramentum pænitentiæ. Hanc incluſionem ita certam eſſe *m* aſſerit noſter

a Comm. DD.
b Villal. to.1. tr.9. diſp.19.
c Nauar. in ſum. n.15. c.1.
d Comm. DD.
e Suar. to. 4. diſp. 15. ſec. 1.
f S. Bonau. in 4. diſp. 17. p.2. art. 1.
g Suar. to. 4. diſp 15. ſec.4. n.5.
h Comm. DD.
i Comm. DD.
l Trid. ſeſ. 6. can.8.
m Suar. to.4. diſp. 20. ſec.1.

noſter Suarez, vt nequeat hodie abſque errore contraria defendi. Alij autem aſſerunt non eſſe attritionem diſpoſitionem ſufficientem niſi putetur contritio.

13 Peccator per *n* ſacramentum fit de attrito contritus, quia ei infunditur gratia, & cum ea habitus pænitentiæ cum cæteris virtutibus. *n* Comm. DD.

14 Dolor contritionis debet eſſe propter Deum ſummè dilectum, & magis timere debet pænitens peccatum quam quodlibet aliud malum generaliter, non verò *o* debet, nec ſæpe expedit ſpecificare in particulari. *o* Nauar. 1 c.1.n.21.

15 Contritio *p* delet peccatum ante confeſſionem, ſed non ſine illius voto. *p* Idem n. 27.

16 Circa contritionem definiunt Concilium *Trid. ſeſſ.* 14. *cap.*3. *&* 4. Hæc ſequentia 1. Pænitentiam fuiſſe ſemper & eſſe neceſſariam ad impetrandam veniam peccati mortalis. 2. Contritionem eſſe vnam ex tribus partibus, quas ſibi tanquam materiam ſubſtituit pænitentiæ ſacramentum. 3. Neceſſarium eſſe, & optimum examinare conſcientiam ad faciendam peccatorum memoriam cum ipſorum deteſtatione & emendationis propoſito, quamuis ad gradum integræ contritionis non perueniatur. 4. Eſſe de fide contritionem non ſolum includere in ſe ceſſationem à peccato, & vitæ nouæ propoſitum, & inchoationem, ſed veteris etiam odium continere, & propoſitum illud confitendi tempore debito cum ſpe obtinendi veniam, & miſericordiam. 5. Contritionem eſſe neceſſariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis poſt Baptiſmum admiſſæ deletionem.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

COOPERATIO.

1 NOn *a* cooperantur peccato dominæ famulæ miniſtrantes ei mundum muliebrem, vt ornetur, nec vendentes meretricibus ſimilia ornamenta, dummodo non faciant mala fide; cooperantur vero peccato lucrorum, qui ei chartas, menſam & candelas miniſtrant, & ſunt in ſtatu peccati morta- *a* Nauar. c.20.n.16

K lis

lis,nec poſſunt abſolui, niſi à pernicioſiſſimo hoc maleficio deſiſtant.

b Idem ibidem.

2 Denique cooperari *b* dicuntur peccato, qui illi cõſentiunt, qui ad illud iuuant peccantem,illum inuitant,vel monent,vel ei ita aſſiſtunt,vt ſint cauſa peccandi.

CONTVMELIA.

a Sà hoc verb.

1 Omnes contumeliæ id eſt iniuriæ publicæ contra honorem & omnes detractiones id eſt occultæ contra famam, iniuriæ ſunt eiuſdem ſpeciei.

b Comm. DD.

2 Contumelia grauior *b* eſt furto ex ſuo genere, niſi furtum excedat ratione quantitatis.

CORPORE VITIATVS.

a Comm. DD.

1 Peccat *a* mortaliter,ſi ordines ſuſcipiat. Non eſt irregularis claudus,cui in altari non eſt ſcipio neceſſarius, nec habens maculam in oculo,quæ non impedit viſum, nec facit notabilem deformitatem. Nec gibbus niſi ſit notabilis deformitas. Quæ autem talis ſit ad Epiſcopum ſpectat determinare.

DISP. XVIII. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

CORREPTIO.

a Comm. DD. b Theol. 2.2.q.33. art.2. Canoniſtæ in c.nouit. de iudic. c Villal.to. 2.tr.4.diſ. 21. d Idem vbi ſup. e Comm. DD.

1 VNicuique data eſt cura de fratre ſuo, *a* teneturque eum corripere, ſi ſcit eſſe in peccato mortali, eſtque tempus opportunum,& putat correptionem profuturam.

2 Hæc obligatio eſt ſub præcepto *b* naturali,diuino,& poſitiuo,& ex ſe obligat ad mortale.

3 Peccatorum venialium correctio non obligat ſub mortali niſi ex notabili negligentia Prælati relaxatio in religione *c* introducatur.

4 Licitum eſt permittere *d* lapſum alicuius cum ex eo melior correctio ſperatur.

5 Qui munus habet alios docendi *e* tenetur ex ignorantia extrahere, niſi timeat ex ſcientia maius damnum eis venturum.

6 Nemo

6 Nemo tenetur docere alium, quod ipſe ſcire non tenetur,ſi tamen habeat ignorantiam facti contra ius naturale,diuinum, vel humanum,& ſperatur vel dubitatur correctionem profuturam, tenetur eum docere. In ignorantia autem iuris humani nòn eſſe talem obligationem *f* defendunt viri docti, tutior opinio contraria.

f Arag.tr.] 22. q.33. art.1

7 Prælatus tenetur corripere ſubditum *g*,qui eſt in graui neceſſitate, etiam ſi non ſit extrema,etiam cum periculo vitæ,honoris ; & aliorum temporalium bonorum. Qui autem prælatus non eſt,non tenetur niſi in extrema cum ſimili iactura bonorum.

g D.Tho. q.185.art. 5.

8 Si proximus peccat ex malitia,nemo *h* tenetur eum corripere cum periculo horum bonorum.

h D. Tho. 2.2.q.36. art.8.

9 Tam ſubditi,quam Prælati *i* tenentur præcepto correctionis, ſtrictius autem Prælati, & ideo tenentur non ſolum ad correptionem,ſed etiam ad inquiſitionem delicti,ad quod ſubditus non tenetur.

i D.Tho. vbi ſuprà.

10 Maritus, pater , ac dominus maiorem corripiendi habent obligationem,& poſſunt moderatè punire.

11 Subditus tenetur *l* Prælatum corripere, ſed magna prudentia neceſſaria eſt. Si delictum eſt publicum,& timetur ruina paruulorum publicè corripiendus eſt etiamſi non ſperetur profutura correptio , ſed ad hoc magna conſpectione opus eſt.

l c.ſicut inquit.2. q.7.

m Vide c.qualiter , & quando 1. de accuſ.

12 Prælatus vel perſona publica ,vt cum fructu corripiat, tenetur *n* peccata publica relinquere , priuata autem perſona ad hoc non tenetur niſi in extrema neceſſitate.

n Comm. DD.

13 Ordo correptionis à D. Mattheo poſitus in Euangelio in tantum ſeruandus eſt in quantum profuturum eſſe ad vitę emendationem ſperatur ; & ideo qui hunc finem melius fore comparandum iudicat,rem ſoli Prælato detegendo *o*,hoc debet facere cætera omittendo.

o Comm. DD. Matth.18.

14 Si peccatum eſt publicum notorietate facti ideſt quando nulla tergiuerſatione poteſt celari neceſſarium non eſt quod denuntiationem *p* ſecreta admonitio præcedat.

p D.Tho. 2.2.q. 33. art.7.

15 Si verò peccatum vnus vel alter faciat,vel infamatus quis ſit de aliquo delicto,non tamen ſit notorietas facti,præcedere *q* debet ſecreta admonitio,ſi ſpes eſt quod ſit profutura.

q Comm. DD.

16 Peccata,quæ ſunt in perniciem reipublicæ regulariter loquendo ante ſecretam monitionem *r* denuntianda ſunt, niſi ex confeſſione ſacramentali ſint cognita , vel quis moraliter certus ſit ſola admonitione malum eſſe impediendum ,

r D.Tho. vbi ſuprà.

t Leſſius de iuſt.c. 20.dub. 3. tutius *ſ* tamen erit cum imminet periculum monitionem immittere.

ſ Comm. DD. 17 Quando peccatum vergit in damnum tertij hic monendus *t* eſt vt caueat.

18 Cum quis vult iniuriæ ſibi illatæ ſatisfactionem, à iudice petere, non tenetur *u* admonere. In reliquis verò debet admonitio præcedere.

u Comm. DD.

x Villal. vbi ſupra. 19 Si Prælatus ſit vir prudens, & ſperetur ab eo fructuoſius faciendam fore correctionem, ipſi vt patri delictum poteſt *x* detegi non præmiſſa monitione.

y D. Tho. 2.2. q.33. art.8. 20 Etiam ſi delictum ſit ſecretum poteſt *y* duobus teſtibus reuelari, ſi aliter non fiat cum fructu fraterna correctio.

21 Si peccatum eſt ſecretum, & ſolum ſcitur à Prælato ex correctione fraterna, non poteſt *z* publicè punire delinquentem.

z Comm. DD.

22 Cum non ſperatur vitæ in melius mutatio ob peccatoris pertinaciam, ceſſat correctio fraterna, & incipit iudicialis, in qua poteſt denuntiator eſſe teſtis, ſi eſt alius qui denuntiet. Quod videtur *a* probabilius, & colligitur ex c. in omni de teſtamentis, licet aliis placeat contrarium.

a Arag. 2.2. q.33. art.8. verſ. ſed eſt aliud dubium.

b Nauar. c.18. n.83. 23 Quiuis blaſphemus ſtatim corripiendus eſt ab audiente etiam ſi nulla emendatio *b* ſperetur, ſi fieri poteſt abſque proprio periculo.

c Comm. DD. 24 Peccat *c* mortaliter, qui cum poſſit non impedit peccantem mortaliter, ſi poteſt ſine verecundia, incommodo, vel dedecore.

d Nauar. vbi ſuprà. 25 Non peccat *d* mortaliter. qui permittit aliquem grauius peccare vt caſtigatus reſipiſcat, quod etiam verum eſt non ſolum permittendo, ſed etiam occaſionem offerendo.

e Diana p. 3.tr.13. reſ.41. 26 Cum ſecreta admonitio non profuit, adhibenda *e* ſunt teſtes etiam, qui neſciunt delictum, ſi alij non ſint, & coram ipſis facienda correptio.

f Ex ſoc. conſt. 27 Fornicationis peccatum eſt contra bonum commune religionis, atque adeò ſuperiori denunciandum præmiſſa tamen fraterna correctione, niſi quis ceſſerit iuris ſuo vt in ſocietate *f* IESV.

DISPVTA

DISPVTATINVCVLÆ interiacentes.

CRIMEN.

CRimen Læſæ Maieſtatis non committit, qui non eſt ſubditus Principi, in quem inſurgit. Vide Peccatum.

CVLPA.

1 Culpa *a* eſt voluntaria inordinatio actus, vel deuiatio à bono. *a Nauar.c. 11.n.177.*

2 Culpa *b* eſt triplex, lata quam ordinariè homines vitant, leues quam vitant diligentes, leuiſſima quam diligentiſſimi vitare ſolent. *b Comm. DD.*

3 Quando fit contractus in fauorem *c* vnius partis tantum, hæc tenetur etiam de leuiſſima. Altera autem de dolo tantum. Si autem fiat in vtilitatem vtriuſque, vtraque pars tenetur de culpa lata, & leui, non verò de leuiſſima. *c Nauar. vbi ſupra num. 179.*

4 Culpa lata, quæ obligat depoſitarium, & commodatarium ad reſtitutionem non ſemper debet eſſe neceſſariò mortalis. Si depoſitum ſit in vtilitatem recipientis tenetur in foro exteriori etiam de leuiſſima, in foro autem interiori de lata, & leui, non autem de leuiſſima. *d Vide Villal.tr. 11.dif.4.*

CVRATOR: Vide *Tutor.*

CVRIOSITAS

1 EST vitium *a* mouens ad ſciendum immoderatè. *a P.Auila in compendio hoc verbo*

2 Curioſitas ex ſe tantùm eſt culpa *b* venialis, niſi adiungatur circumſtantia mortalis. *b Comm. DD.*

3 Mortale eſt videre aut ſcire velle id cuius vitio, aut ſcientia in culpam mortalem inductura creditur. *c Tolet. dub.7.c. 12.*

4 Velle *d* ſcire crimina aliena auſcultando ſacramentalem confeſſionem, vel legendo chartam, vbi habet quis peccata ſcripta ad confitendum mortale peccatum eſt. Interrogare, vel inquirere in malum finem aliena delicta mortale etiam peccatum eſt. Idem dic de eo qui ſcire vult aliquod ſecretum ab eo, *d Idem vbi ſupra*

qui illud non poteſt ſine peccato mortali reuelare.

Cuſtos.

a Sà hoc verb.
b Auila hoc verb.

1 QVi non impedit damnum, quod videt, ſaltem vociferatione *a* tenetur in ſolidum, ſed ſi abſcondatur vt deprehendat ſurripientem, & eum corripiat non *b* peccat, dummodò interim non permittat, damnum fieri notabile.

c Nauar. cap. 25. n. 34.

2 Cuſtos vrbis, cui iubetur vt quos inuenerit poſt ſonitum campanæ accuſet, peccat *c* mortaliter ſi non accuſet, non tamen tenetur reſtituere pretium, quod vt taceret accepit, nec pænas quas accuſati ſoluere tenentur. Hoc intelligitur præcipuè de eo, qui obligatus eſt ſub iuramento.

d Leſſ. de Iuſt. & iur. lib. 2. c. 23. dub. 10. contra alios.

3 Cuſtos, & præfectus, quorum curæ commiſſum eſt ne permittant merces aſportari in alia regna, peccant *d* mortaliter, ſi permittant, ſed non tenentur reſtituere pænas, quas tranſgreſſores ſoluerint, ſi denuntiarentur, nec merces, quibus priuarentur, bene tamen vectigalia, quia hæc non ſunt pænæ, ſed intereſſe.

e Sà hoc verb.
f Bann. q. 72. art. 7.

4 Cum fures à culpa excuſantur propter neceſſitatem, poteſt *e* cuſtos diſſimulare.

5 Cuſtos tenetur *f* de culpa lata, & leui, non de leuiſsima.

DISP.

DISP. I. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ.

D

DAMNVM.

1 Dominus ſerui occiſi ab animali *a* alterius habet actionem petendi expenſas medicamentorum, & quod ſeruus ſanus lucrifeciſſet; non tamen poteſt aliquid petere pro cicatrice, vel deformitate, nec pro ipſa occiſione. *a* Nauar. c.15.n.19.

2 Qui occidit animal brutum alterius tenetur *b* reſtituere valorem eius, etſi percutiens deformauit, id quod minus valet propter deformitatem. *b* Idem vbi ſup.

3 Is, è cuius domo aliquid eiectum damnum fecit, tenetur *c* reſtituere. *c* P. Auila in comp. hoc verb.

4 Peccat, *d* qui animal alienum inuentum in ſuo prædio damnum inferens occidit, poteſt tamen illud includere donec dominus damnum ſatisfaciat. *d* Nauar. vbi ſup.n. 120.

5 Regulariter nemo tenetur *e* de damno contingente caſu fortuito, niſi culpa, vel mora, vel pactum præceſſiſſet. *e* Idem c. 17.n.179.

6 Si plures ex conuentione inter ſe vineam petierunt ad furandum, vnuſquiſque tenetur *f* in ſolidum. Si autem ſeparatim iuerint, vnuſquiſque tenetur reſtituere id tantum quod ipſe abſtulit; quod ſi vnum tantum racemum abſtulerit, nec mortaliter peccauit, etiam ſi deuaſtetur vinea, ſi ignarus de aliis ipſe aduenerit. *f* Villab. tract.11. dif.7.

7 Qui damnum ab alio illatum ratum habuit *g* tenetur reſtituere, cum ille non feciſſet ſi crederet ipſum ratũ non habiturũ. *g* Comm. DD.

8 Qui interrogatus legitimè à iudice tacet, propter quod dãnificatus rem furtò ablatam non recuperat, tenetur *h* reſtituere, niſi tacuerit ob metum vitæ, honoris, & aliorum bonorum. *h* Rebel. de iuſt. 1.p. lib. 1. q.14.

9 Quicumque rem alienam, vel negotia tractant ſi in vtilitatem ipſius cuius negotia agunt damnum inferant, *i* tenentur in ſolidum, ſi principalis non reſtituat; poſſunt tamen ex bonis *i* Comm. DD.

K 4 prin

principalis reſtituere, ſi autem non habeant vnde reſtituant, admoneant ipſum principalem.

l Villal. *m* Comm. DD.

10 Impediens eundem ad impediendum damnum alteri inferendum *l* tenetur ei reſtituere, qui paſſus eſt damnum.

11 Debitor rei in ſpecie ſi res pereat ſine dolo, fraude vel lata culpa ad nihil *m* tenetur, quod procedit etiam ſi fuerit in mora quando res æqualiter peritura erat in poteſtate domini.

DISP. II. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DEBITVM.

a Vide Tolet. lib. 5. c. 34.

1 Debitum ſoluẽdum *a* eſt æſtimatione monetæ tempore contractus. At ſi pecuniæ mutata eſt materia, vel pondus ſoluendum eſt ſecundum æſtimationem temporis contractus. Quod ſi pretium mutatum eſt, & debitor fuit in mora debet ſoluere ſecundum tempus, quo obligatus erat ſoluere.

b Sà hoc verb.

2 Res in ſpecie debita miſſa ad dominum per hominem communiter exiſtimatum fidelem domino *b* perit, niſi is qui miſit eſſet malæ fidei poſſeſſor.

c Sà vbi ſup.

3 Si creditor oblatam pecuniam noluit recipere, & debitor depoſuit eam apud hominem fidelem domino *c* perit.

d Conar. 2. var. n. 6.

4 Qui cum non eſt ſoluendo bonis cedit omnia, quæ habet manifeſtando, liberatur *d* è carcere. Si tamen ad meliorem fortunam peruenerit, poteſt ſibi retinere ad moderatam ſuſtentationem, neceſſaria.

f Sà vbi ſuprà.

5 Probabile *e* eſt neminem teneri ad ſolutionem illius, cuius repetitionem lex ſibi concedit, niſi ſoluere iurauerit.

e Idem vbi ſup.

6 Debitũ alicui ex permiſſione, vel iuramẽto nõ debetur *f* illius hæredibus ſi promittens in eius tantùm perſonam intendebat.

g Silueſt. verb. *Moroſ.* *h* Molina diſp. 326. *i* Tolet. lib. 5, c. 22. *l* Comm. DD.

7 Debitor moroſus tenetur *g* de damno, & lucro ceſſante. Vſurarius verò tenetur *h* mutuatario de damno, & lucro ceſſante, non autem de lucro ſuæ induſtriæ.

8 Qui furto accepit pecuniam ſolum tenetur *i* valorem eius reſtituere, non verò quod illa lucratus eſt, niſi dominus itidem eſſet lucraturus.

9 Si pecuniã non habens rẽ offert meliorem *l* tenetur creditor recipere, qui poteſt rem petere ante tempus debitore ſuſpecto.

10 Si vir nolit debitũ ſoluere *m* poteſt vxor ipſo etiã prohibẽte.

11 Qui ſoluit ſui creditoris creditori liber manet *n* in cõſciẽtia.

12 Filio familias ſine conſenſu patris, vel minori ſine conſenſu

ſu tutoris debitum ſoluens non liberatur, *o* niſi conuerſum fuerit in vtilitatem illorum.

13 Si pro nolente ſoluere aliquis ſoluerit, debitor ei *p* tenetur.

14 Qui ſoluere tenetur poſt annum *q* poteſt volenti creditori minus ſoluere anticipata ſolutione, quia pecunia præſens magis valet quam futura. Contrarium tamen tenent viri docti, vtrumque videtur probabile.

15 Rem dilata ſolutione vendere ſummo pretio, & poſtea infimo recuperare, *r* licere ait Garcias.

16 Debitum quod aliter recuperare non potes *ſ* licet clam tollere, dummodo fiat ſine periculo famæ, aut vitæ, nec teneris reuelare etiam ſub excommunicatione, nec qui ſciunt te licitè accepiſſe.

17 Cum creditor, & debitor ſunt in æquali neceſſitate, tenetur debitor reddere creditori rem, cuius dominium non erat tranſlatum. Alij autem dicunt quamcumque rem reddendam niſi debitor ſit in extrema neceſſitate, in qua etſi iurauerit redditurum non *t* tenetur.

18 Si vtriuſque neceſſitas extrema ſit creditori reddendam alij aiunt, alij *u* negant.

19 Qui mala fide accepit, vel fuit in mora *x* tenetur reddere, niſi maius damnum patiatur reddendo, quàm creditor non accipiendo.

20 Bonæ fidei poſſeſſor, ſi non poteſt ſoluere niſi cadens ab honoris ſtatu, quem habet, non tenetur, ſi autem creditor cogitur mutare ſtatum teneri *y* probabilius eſt, & contrarium communiter reiicitur vt improbabile.

21 Non debet *z* pati ſoluendo debitor, quod creditorem velle eum pati, æquum non eſt.

22 Creditorem non indigentem peccare mortaliter *a* ait Medina, ſi exigat à debitore rem illi neceſſariam ad ſuſtentationem, vel quam ſine graui damno non valet reddere, quod ſatis probabile, & pium eſt.

23 Genuenſium more compoſitionem faciens cum creditoribus, licet minus ſoluat, quàm debet, liberatur in conſcientia; nec tenetur *b* amplius ſoluere etiam ſi ad pinguiorem fortunam deuenerit. Quod ſi aliquis reclamauerit non tenetur reddere ei niſi quod reliquit, aliorum enim conuentioni obligatur ſtare.

o Idem verb. Debitum.
p Comm. DD.
q Nauar. c.17. nu. 232.
r Garcia de contr. lib. 1.c.3.nu.3.
ſ Sà hoc verb.
t Tolet. lib. 5.c.24.nu. 8.
u Idem vbi ſup.
x Vide eumdem loc. cit.
y Vide eumdem vbi ſupra.
z Comm. DD.
a Medina q.3. de elemo.
b Nauar. c.17. n.75.

SECT.

DISPVTAT. III. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DEBITVM CONIVGALE.

1 IN primo bimeſtri, qui terminus poteſt à iudice differri, non *a* tenentur coniuges debitum ſoluere; tranſacto autem tenentur. Per breue autem tempus negare, non erit *b* peccatum mortale, niſi ſit periculum incontinentiæ.

a c. publ. conuer. coniug.
b Comm. DD.
c Henriq. lib. 11. de matr. c. 15. nu. 7.
d Comm. DD.
e Villa. to. 2. tr. 13. dif. 45.
f Sanch. lib. 9. de matr. dub. 2. nu. 10.
g Idem lib. 1. de matr. diſp. 88. c. 4.
h Comm. DD.

2 Cum vnus ex coniugibus rationis terminos tranſgreditur, non *c* tenetur alter ſoluere, niſi ſit periculum. Qui autem non poteſt *d* non tenetur extraordinariis vti remediis niſi ex charitate ob periculum. Qui autem malitioſe ſe reddit impotentem *e* peccat mortaliter, imò ieiunia, & aliæ res licitæ fiunt illicitæ, ſi huius debiti ſolutionem impediant.

3 Qui ſcit adulterium ſuæ coniugis, non *f* tenetur ei debitum reddere, & coniux, qui occultè commiſit adulterium, quia ius petendi amiſit, non poteſt exigere quaſi ex iuſtitia, ſed rogare tantum, quod alij aiunt, alij negant, negatiua *g* videtur probabilior.

4 Cum petere debitum eſt peccatum mortale ratione alicuius circunſtantiæ ex parte actus, peccabit etiam mortaliter ſoluens, cùm verò prædicta circumſtantia ſe habet ex parte petentis, non eſt *h* peccatum ſoluere, ſi autem commode poteſt, debet excuſari ob fraternam correctionem.

5 Si petens debitum amiſerat ius petendi, coniux innocens non tenetur ſoluere, nec poteſt pœnam iuris remittere. Loquimur in caſu quando alter coniux culpa ſua contraxit affinitatem, vel cognationem ſpiritualem, in quo caſu coniux innocens non *i* poteſt petenti ſoluere, quia cooperatur peccanti, poteſt autem præuenire petendo, vt alter ſine peccato poſſit reddere.

i Villal. vbi ſup.

6 Idem dic de eo, qui ſine alterius conſenſu fecit votum continentiæ. Vir autem qui aliquo ex his impedimentis eſt impeditus, ſi videat vxorem propter verecundiam debitum non petere, poteſt *l* accedere ad eam animo ſoluendi, quod non procedit in fœmina reſpectu viri.

l Idem ibidem.
m Nauar. c. 16. n. 31. quem ſequitur Sanchez.

7 Quando vterque coniux votum continentiæ emiſerunt adhuc poſſunt *m* ſine peccato coniungi animo ſoluendi, ſi videat alterum

alterum eſſe in periculo incontinentiæ.

8 Peccat mortaliter, qui debitum ſoluit cum ſalutis graui periculo, vt ſi illa ſit leproſa, vel ethica, vel ſit proxime poſt prandium, vel lautam cænam. Quod verum eſt etiam ſi lepra matrimonium præceſſerit, & ipſe hoc cognouiſſet, quod videtur probabilius, licet contrarium teneant *n* Sanchez, & alij. Quando verò non poteſt ad eum accedere ſine magno horrore non tenetur. Si autem in infirmo periculum ſit incontinentiæ poteſt ſanus, ſed non tenetur *o* ſoluere.

n Sanch. lib. 9. de matr. diſp. 24. nu. 22.
o D. Bona. in 4. diſp. 52.

9 Si infectionis non ſit graue periculum, nec horror magnus tenetur *p* ſanus reddere, etiam ſi timeat prolem cum infectione naſcituram. Si autem graue ſit periculum ita vt cohabitare non poſſint, debet tamen obſequia præſtare, & curam infirmi habere & apud ſe filios enutrire.

p D. Tho. in 4. diſ. 3.

10 Si inter ſe conueniant, poſſunt *q* coniuges thorum ſeparare, & cum plures filios habent quàm poſſunt alere *r* poſſunt negare debitum, niſi ſit periculum incontinentiæ.

q Comm. DD.
r Sanch. de matr. diſp. 26. nu. 3.

11 Non licet *ſ* negare debitum deſcendenti à Mauris, vel Iudæis, ne filij naſcantur hac notati infamia.

ſ Comm. DD.

12 Qui ſcit impedimentum occultum propter quod matrimonium fuit nullum, nec *t* poteſt petere, nec reddere. In quo caſu non tenetur obedire Eccleſiæ cohabitationem etiam ſub excommunicatione præcipienti etiam ſi periculum ſit incontinentiæ.

t c. inquiſ. de ſent. excom.

13 Etiam ſi habeat diſpenſationem, & cohabitare cogatur non tenetur *u* nouum conſenſum præſtare coniux innocens.

u Comm. DD.

14 Remedia quibus vti poterunt coniuges in ſimili caſu videantur *x* in P. Thom. Sanct.

Vide P. Sã. lib. 2. de matr. diſp. 39. nu. 12.
x Idem vbi ſup.

15 Qui ſine neceſſitate baptizat proprium filium, vel filiam ſuæ vxoris non poteſt *y* petere debitum, nec ipſa ſi conſentiat, quod procedit etiam ſi ille malitioſè faciat. Si autem in caſu neceſſitatis hoc fecerit non priuatur iure petendi.

y Suar. in 3. p. q. 67. de Bap.

16 Qui materialiter tantum tenet infantem vt recipiat baptiſmum non *z* contrahit ſpiritualem cognationem.

z Vide comp. priuileg.

17 In prædictis caſibus poſſunt diſpenſare ad petitionem debiti Commiſſarius Cruciatæ, Epiſcopi, & Confeſſarij Societatis IESV quibus Prouincialis hoc priuilegium communicauerit.

c. Dominus de ſecũd. nupt.

18 Qui ſecundas nuptias contraxit ſine ſufficienti certitudine, quod mortua fuerit coniux, donec ſufficienter certus ſit, non poteſt debitum petere, poteſt tamen petenti reddere.

SECTIO

SECTIO II.

VTRVM CONIVGES PRIVENTVR iure petendi debitum propter affinitatem ſuperuenientem matrimonio.

1 CVm affinitas ſuperuenit matrimonio, inceſtuoſus *a* non poteſt debitum petere, *b* poteſt autem reddere.

2 Coniux, qui conſenſit, quod alter committeret inceſtum priuatur *c* etiam iure petendi.

3 Hæc affinitas non extenditur *d* vltra ſecundum gradum, licet ſit inceſtus cognoſcere conſanguineam intra 3. & 4. gradum.

4 Si vterque coniux contrahat hanc affinitatem neuter poteſt petere debitum, niſi malitioſè *e* fecerint, poteſt autem reddere, qui neſcit delictum alterius, ſi petat.

5 Si vi vel metu graui oppreſſus coniux contrahat affinitatem non amittit *f* ius petendi debitum. De metu autem etiam graui ſunt viri docti, qui contrarium teneant, nihilominus prima ſententia videtur probabilior.

6 Qui cognouit conſanguineam vxoris inuincibiliter conſanguinitatem ignorans, vel iuris habet ignorantiam inuincibilem, non incurrit hanc pœnam.

a c. 1. de eo qui cognouit, &c.
b c. diſcretionem eodem titu.
c diſt. c. diſcretionem. Vide Sanc. de mat. lib. 9.
d Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 4.
e c. ſi vir. de cog. ſpirit.
f Suar. to. 5. dub. 6. ſec. 3.

SECTIO III.

VTRVM QVI VOTVM CASTITATIS, vel religionis, vel non nubendi ante matrimonium emiſerunt, poßint petere.

1 QVi votum religionis emiſit, ſi nubat peccat mortaliter, niſi aliqua iuſta cauſa faciat ſine intentione conſummando.

ſummando. Si autem conſummauerit, peccat mortalier & defuncta vxore tenetur votum adimplere, viuente verò nullo iure prohibetur *a* petere & reddere.

2 Qui votum caſtitatis emiſit ſi nubat, peccat mortaliter, an verò teneatur ante conſummationem religionem ingredi alij aiunt, alij *b* negant, negatiua videtur probabilior, ſed non poterit petere debitum niſi obtenta diſpenſatione, bene autem reddere.

b Henriq. & Sanc. lib. 9. de mat. diſp. 54.

3 Qui ſciens nupſit cum habente votum caſtitatis, licet peccauerit mortaliter, non priuatur *c* iure petendi.

c Comm. DD.

4 Qui emiſit virginitatis votum poſt amiſſam virginitatem tenetur votum caſtitatis ſeruare. Hoc tamen ex vouentis intentione penſandum eſt; ſi intentio illius fuit pro prima illa vice ſe tantum obligare, non procedit vltra obligatio, & ideo ſi hoc voto obligatus nupſit pro prima vice non poterit petere, Poſtea verò non impedietur. *d*

d Val. 2. 2. diſp. 6. q. 6.

5 Qui habens votum non nubendi nupſit peccauit mortaliter, poteſt autem petere, & reddere, at defuncta vxore non poterit aliam ducere.

SECTIO IV.

QVAM OBLIGATIONEM HAbeat, qui fecit aliquod ex prædictis votis poſt matrimonium contractum.

1 Coniux ſi fecit votum non petendi debitum, tenetur adimplere, ſi emiſit votum caſtitatis *a* poteſt reddere, non autem petere, & defuncta vxore non poteſt nubere.

a c. quidam de conuerſ. coniug.

2 Qui voti Caſtitatis non eſt adſtrictus, poteſt *b* debitum petere ab eo, qui votum fecit etiam ſi ad id ipſe facultatem dederit, niſi hęc facultas fuerit ad faciendam profeſſionem in religione.

b Sanc. de matr. lib. 9. diſp. 36. num. 5.

3 An maritus poſſit irritare votum caſtitatis factum ab vxore, alij aiunt, alij negant probabilius.

c Silueſt. verb. *Votum.*

4 Qui votum religionis ante matrimonij conſummationem emiſit, adimplere *d* tenetur, ſi autem votum emiſit recipiendi ordines ſacros non tenetur ingredi religioné, ſed priuatur iure petendi debitum, & mortua vxore tenebitur votum adimplere.

d Comm. DD.

5 Si

5 Si vterque fecit caſtitatis votum neuter poterit petere, & ſi hoc fuit ex communi conſenſu, neque *e* reddere.

6 Cum vterque vouit non petere poſſunt, *f* copulari non petendo, ſi tamen intelligat alterum petiturum ſi poſſet.

7 Copulam ad vitandum fornicationis periculum in ſe peccatum eſſe veniale alij aiunt, alij probabilius *g* negant. Ad vitandum verò in alio coniuge nullum eſt peccatum, nec ſi fiat ad vitandum morbum; erit autem culpa venialis ſi fiat ob ſolam voluptatem.

8 Contumax matrimonium ante Eccleſiæ benedictionem veniale tantum peccatum *h* eſt, quidam verò mortale eſſe dicunt, ſed minus probabiliter.

9 Qui dubitat an ſuum matrimonium validum fuerit poteſt debitum reddere, & poſt diligentem inquiſitionem deponat dubium practicè *i*, & poteſt petere.

10 A coniuge adultero vel adultera poteſt peti, niſi ex hoc confirmetur in adulterio, ipſéque coniux adulter, vel adultera poteſt *l* petere, ſed alter poteſt negare niſi *m* etiam ipſe fuerit adulter vel cauſa adulterij.

11 Tempore menſtrui petere debitum vel reddere alij dicunt eſſe mortale, alij probabilius negant.

12 Copulam in loco ſacro quidam dicunt peccatum eſſe mortale etiam reddentis, probabilius tamen alij *n* poſſe excuſari propter periculum incontinentiæ, vel alia iuſta cauſa.

13 Nullus copulæ modus ſi fiat in vaſe debito ideſt intra pudenda vxoris, peccatum eſt *o* mortale niſi ſit periculum impediendi generationem. Nec ſi fiat in feſto, vel quolibet tempore, vel cum vxore grauida niſi ſit periculum abortus.

14 Si experta eſt vxor ex modo concubendi ſuum effundere ſemen, & virile non attrahere *p* lethalis culpa erit.

15 Coniugi amenti poteſt alter reddere debitum, ſed non tenetur, quia non petit *q* liberè.

16 Inchoatam copulam relinquere ante ſeminationem non *r* eſt mortale, niſi ſit periculum pollutionis.

17 Permittere quod duo amentes copulentur propter iniuriam quæ proli fit, mortale *ſ* peccatum eſt.

18 Vir compos mentis, mentis impotem vxorem cognoſcens *t* peccat propter periculum abortus.

19 Cum vxore nuper enixa rem habere, peccatum veniale *u* putat Sotus.

20 Rem habere cum propria vxore quaſi cum aliena peccatum mortale *x* eſt & circumſtantia in confeſſione explicanda.

21 An cum maritus facta ſeminatione ceſſat à copula antequam

e Sanch. vbi ſup. diſp. 37. num. 10.
f Sà ex Nauar. hoc verb.
g Sà hoc verb. n. 5.
h Vide Sà & Sylueſt. hoc verb.
i vide c. 44. de ſent. excomm.
l Val. to. 4. dub. 8. q. 6. p. 2.
m Idem loc. cit.
n Nauar. c. 17. n. 27.
o Comm. DD.
p Comm. DD
q Comm. DD.
r Sà hoc verb.
ſ Idem vbi ſuprà
t Ledeſma in q. 58. art. 3.
u Sotus.
x Comm. DD.

quam vxor ſeminet ipſa poſſit ſe ad ſeminandum tactibus prouocare alij negant, alij probabilius affirmant, dummodo ſemen extra vas non effundat.

12 Coniugatus ſi ſeipſum tangat propter voluptatem captandam abſque pollutionis periculo, an peccet mortaliter alij negant. alij probabilius affirmant.

DISPVT. IV. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

AN FIDELES DECIMAS SOLuere teneantur.

DECIMÆ.

1 DEcimas non ſoluere mortale peccatum eſt, iure enim naturali, & diuino tenetur *a* populus ſacerdotem alere, & ideo ſi indiget Parochus *b* tenentur Parochiani ei offerre ad victum neceſſaria.

2 Quota pars ſit ſoluenda ius Eccleſiaſticum ſtatuit, & ideo ſummus Pontifex *c* poteſt vel minuere vel augere, dummodo ſacerdotes congruam ſuſtentationem habeant. Hoc idem poteſt conſuetudo legitimè introducta.

3 Sacerdotibus diuitibus *d* debentur etiam decimæ ſicuti creditoribus, nec ſolum dantur ad ſuſtentationem, ſed vt pauperes alant, & cum honeſtate incedant ne à populo deſpiciantur.

a concil. Conſtan. ſeſſ. 8.
b comm. DD.
c Suarez tom. 1. de tract. 2. lib. 3. c. 10. num. 3.
d D. Tho. q. 6. art. 10.

SECTIO II.

DE QVIBVS DEBEANTVR decimæ.

1 SEcundum ius ſcriptum de omnibus rebus fructiferis, vel quaſi fructiferis *a* debentur, ſiue natura, ſiue arte, ſiue induſtria comparentur.

2 Modo non debentur *b* niſi de his tantum, de quibus eſt ſoluendi conſuetudo. Quod ſi Parochus vellet de aliis decimas recipere, peccaret mortaliter, & ad reſtitutionem teneretur.

a c. paſtoralis de decimis.
b Comm. DD.

e c. Cōmiſſum. c tua nobis de decimis. d Comm. DD.

3 Qui rem, cuius decimam dominus non ſoluerit, furto abſtulit, tenetur ſoluere.

4 Qui in bello iuſto ſegetes inimicorum combuſſit, non *d* tenetur.

5 Decimarum ſolutio anteponenda eſt omnibus aliis, terrarum ſcilicet, ſumptuum, & ſtipendiorum.

e c. cum non ſit c. tua nobis de decimis. f Villal. to. 2. tra. 33. dif. 2. Vide Leſſ. lib. 2. c. 39. dub. 3.

6 Vbi fuerit conſuetudo quod religioſi petant eleemoſynam, quando ſemina ſunt in areis, antequam dimetiantur, non tenentur domini ea quæ donant decimare, & qui hoc vellet impedire, peccaret mortaliter cum onere reſtitutionis.

7 Quoad tempus & locum ſolutionis decimarum ſeruanda conſuetudo. Prædiales cum colliguntur fructus ex prædiis, Perſonales in fine anni ex his quæ arte, ſeruitio vel induſtria acquirunt perſonæ; mixtæ vero vt prædiales exceptis fætibus qui ſeruantur vſque ad tempus, quo poſſunt deſeruire, ſoluendæ ſunt.

SECTIO III.

QVIBVS DEBEANTVR.

a Comm. DD. b Vide Villalo. vbi ſuprà.

1 POſt beneficiorum diuiſionem vnicuique beneficiario debentur *a*, quæ applicatæ ſunt eius beneficio.

2 Ius primarium recipiendi decimas eſt ſpirituale, ideóque ad laicos non ſpectat, nec eas accipere, nec de eis iudicare. Secundarium id ſcilicet quod ad decimarum emptores pertinet, laicis etiam poteſt conuenire.

SECTIO IV.

QVI DEBEANT DECIMAS ſoluere.

a c. ad Apoſtolic. de decimis. b Sylueſt. verb. *Decima.*

1 OMnes habentes prædia alicui Eccleſiæ ſubiecta ipſi debent decimas ſoluere, niſi ſit conſuetudo *a* in contrariũ.

2 Clerici debent ſoluere decimas ex prædiis, quocumque alio titulo, quam ſpirituali poſſideant. Contrarium tamen defendat Silueſter.

3 Cum quis dat prædium Eccleſiæ, cui erat ſubiectus, debitum decimarum extinguitur, ſi verò alteri Eccleſiæ det.

ſecundum

ſecundum iuris rigorem debentur Eccleſiæ, cui antea, iam verò ſecundum conſuetudinem *c* prædium manet liberum.

4 Monaſteria,& loca pia debent decimas ſoluere, niſi priuilegio excipiantur, vel præſcriptione, vel tranſactione excuſentur. Hodie tamen omnes vt plurimum religioſi tam fœminæ, quam viri hoc habent *d* priuilegium. Ideoque niſi habeant Epiſcopi priuilegium in contrarium, vel conſuetudinem, non poſſunt ab eis decimas exigere.

5 Priuilegia verò religioſorum non *e* amittuntur niſi eis non vtantur per ſpatium centum annorum.

6 Quilibet poteſt *f* præſcriptione, vel conſuetudine à ſolutione decimarum liberari.

7 Summus Pontifex beneficiariis,& etiam Epiſcopis vt decimas ſoluant ex præceptis decimis *g* poteſt iubere, ſed non ſolet facere.

8 Vt ſoluantur decimæ non ſunt *h* prius deducendæ expenſæ, niſi decimæ fuerint perſonales, in aliis de omnibus fructibus ſoluendæ ſunt.

9 De lucro illicito, vel acquiſito cum peccato *i* non eſt danda decima ſi peccatum ſit notorium, & lucrum reſtitutioni obnoxium.

10 Peccat qui deteriorem partem *l* decimat, debetur mediocris ex præcepto, melior ex conſilio. Peccat etiam qui non ſoluit vbi,quando,& quibus debet.

11 Non ſoluens decimas ob iuſtum impedimentum *m* poteſt abſolui non obſtante Tridentino Concilio. Qui non ſoluit non eſt ipſo iure excommunicatus, ſed excommunicandus.

12 Decimæ perſonales in tota ferè Hiſpania non *n* ſoluuntur.

13 Decimas S. Pontifex poteſt ex iuſtis cauſis laicis *o* concedere vt Principibus, & Imperatoribus, & ſic conceſſit Alexand. IV. Regibus Catholicis decimas in toto hoc nouo orbe, quam conceſſionem confirmarunt ſucceſſores Pontifices cum onere fundandi Eccleſias illas, & Eccleſiaſticos dotandi.

14 Laicus recipiens decimas cum onere diſtribuendi in eleemoſinas quod ei ſupererit, ſi non impleat,peccat *p* mortaliter,ſed ad reſtitutionem non tenetur.

c D. Tho. 2.2.q.87 art.4.

d Vide comp. & Henriq. lib.7.de indulg. c. 27.nu.7.

e ex priuileg. Euge 4.

f Suarez lib.1.de relig.c.2. nu.16.

g D.Tho. vbi ſupra nu.4.

h Nauar.c. 27.nu.31.

i Idem vbi ſupra.

l Idem vbi ſupra.

m Idem c. 21. nu. 12.

n Solorcano de Indiarum gub. lib.1. c.22.

o Solor ca. de Ind. gub. lib.3. c.2.

p vbi ſup.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

SECTIO VNICA.

Resolvtiones Variæ.

DEFENSIO, ET Defenſor.

a P. Auila in compend. hoc verb.
b Nauar. c. 24. nu. 8.

1 Peccat, qui non defendit, *a* cum poſſit, inuaſum ab inimicis, & ſi eſt perſona publica tenetur eum defendere armata manu.

2 Reges, & ſuperiores *b* tenentur lege iuſtitiæ defendere ſuos ſubditos, Patres, tutores, heri, Parochi, cuſtodes, & ſimiles, & è contra ſubditi ſuos ſuperiores.

3 Qui non defendit alium cum commodè poſſit, cenſetur conſentire, non tamen ex eo ſolum iniurianti auxiliari.

DEGRADATIO.

a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Auila de cenſu. 4. p. dub. 1.

1 Alia verbalis, alia realis, verbalis *a* eſt Eccleſiaſtica pœna vel priuatio, qua vir Eccleſiaſticus priuatur ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico in perpetuum abſque ſpe reſtitutionis, retento tamen priuilegio clericali.

2 Degradatio, vel depoſitio *b* realis eſt Eccleſiaſtica pæna vel priuatio, qua vir Eccleſiaſticus priuatur vniuerſaliter ab omni officio, & beneficio Eccleſiaſtico, & ab omni priuilegio clericali in perpetuum ſine ſpe reſtitutionis.

3 Qui percutit degradatum notoriè incorrigibilem non incurrit excommunicationem; nec remigum præfectus, ſi cum flagellat, etiamſi verbaliter tantum ſit depoſitus. Hunc autem ſi alius in rixa percutiat, *c* incurrit excommunicationem, quia adhuc gaudet priuilegio clericali.

d Comm. DD.
e Vide Auil. de cenſu.

4 Verbaliter depoſito *d* aſſignanda ſunt alimenta, non verò degradato realiter.

5 De iure ſolus Epiſcopus poteſt degradationis ſententiam ferre. Prælati mendicantes ex priuilegio *e* poterunt verbaliter deponere ſubditos.

6 Ob

5 Ob nullum delictum poteſt *f* infligi degradationis pœna, iſi in iure ſit expreſſum, & cum ius pœnam depoſitionis ſta-uit, verbalis intelligenda eſt.

7 Epiſcopus poteſt verbaliter depoſitum reſtituere, non verò legradatum realiter, niſi iuſte petat reſtitutionem, quia falſo ccuſatus fuit.

Degradatus à ſolo Papa reſtituitur, *g* & licet non poſſit de-radari, niſi ob grauiſſimum crimen, ob quodlibet aliud poteſt egradari ſi eſt incorrigibilis.

Depoſitione digna crimina *h* ſunt adulterium, concu-inatus ſine ſpe emendationis, ſtuprum, & ſimilia, & omnia ia his maiora.

f Comm. DD.
g Sà verb. degradatio.
h Nauar. c. 27. n. 248.

DELECTATIO MOROSA.

Delectatio moroſa eſt *a* peccatum mortale, quando opus t mortale.

Qui delectatur ex cogitatione copulæ futuræ cum vxorem cipiat, vel cum alia ſi liceret, peccat *b* mortaliter etiam ſi con-ixerint ſponſalia de futuro.

Vir poſt mortem vxoris, & vxor poſt mortem viri, ſi dele-entur moroſè in cogitatione copulæ præteritæ, peccant mor-iter; ſecus verò ſi delectentur de ipſo actu coniugali vt præ-ito.

Qui durante matrimonio delectatur in cogitatione copulæ n propria vxore, non peccat *c* mortaliter, quod videtur pro-bilius, ſi ſit ſine pollutionis periculo, licet contrarium teneant iri docti.

Quando inter coniuges actus coniugalis eſt illicitus ab in-ſeco vt in voto caſtitatis obſtrictis, tunc delectatio in cogi-one actus eſt *g* peccatum mortale. Si autem impedimentum rit tantum ab extrinſeco vt in infirmitate, aut affinitate ſu-ueniente non erit peccatum mortale.

Vt delectatio moroſa ſit peccatum mortale quatuor *h* re-runtur. 1. Quod obiectum ſit peccatum mortale. 2. Quod ho-plene aduertat. 3. Quod non reſiſtat. 4. Quod omiſſio huius ſtentiæ non ſit ex rationabili cauſa. Si quis enim ne omittat ipationem neceſſariam vt confeſſionis ſtudium, &c. omit-reſiſtentiam non peccat, dummodo non ſit periculum con-us.

Cum quis non eſt certus, quod non conſenſerit delectatio-ioroſæ, expedit *i* vt confiteatur illam.

Delectatio de homicidio iniuſto *l* eſt peccatum mortale, s verò ſi ſit de vtilitate ſecuta ex morte,

Omnis delectatio rei venereæ, ſi ſit cum plena ad-

a Villal. to. 2. tr. 40. dif. 17.
b Sanch. de matr. lib. 9 diſ. 49. nu. 4.
c Comm. DD.
d Sanchez vbi ſup.
e Idem lib. 9. de matr. diſp. 14. nu. 3. & 4.
f Silueſt. verb. delectatio.
g Sanch. de mat. lib. 9. diſp. 17. nu. 4.
h Nauar. c. 12. n. 9.
i Comm. DD.
l Nauar. c. 17. nu. 10.

m Comm. omnium DD. ex noſtra ſocietate.

uertentia eſt peccatum mortale, quia in venereis non *m* datur materia leuis.

DELEGATIO. DELEGATVS.

a Comm. DD. b Vide Sà hoc verb.

1 Quicumque habet poteſtatem ordinariam poteſt *a* eam delegare, & dare poteſtatem ſubdelegandi. Poteſt *b* etiam delegatus Principis niſi ei committatur nudum miniſterium, & non ipſa poteſtas, nec non ſubdelegatus delegati Papæ. Item Vicarius Guardiani, vel Prioris. eſt enim velut Ordinarius, nec non Vicarius Generalis. Denique omnis ille cui tacitè is qui delegauit, videtur concedere.

c Comm. DD.

2 Poteſt *c* Prælatus delegare priuilegium, quod habet ratione officij, abſoluendi ſcilicet, & diſpenſandi.

d c. ſi gratioſè de reſcrip. lib. 6. e Couar. lib. 3. c. 20. var. nu. 10. f Vide Sanch. de matr. lib. 3. diſp. 31. g Nauar. c. 27. n. 45.

3 Iuriſdictio delegati re integra mortuo delegante *d* expirat, ſecus verò ſi ſit incœpta, vel data fuerit per modum legis.

4 Delegatus à Principe ad ea quæ ſoli Principi reſeruata ſunt, non poteſt *e* ſuas vices delegare.

5 Ante certificationem de reuocatione *f* delegationis non expirat delegata iuriſdictio.

6 Simplex miniſterium abſoluendi ab excommunicatione poteſt *g* ſubdelegari à delegato Ordinarij & à ſubdelegato delegati Papæ, non verò ipſa iuriſdictio.

DELIBERATIO.

h Comm. DD.

1 Deliberationis defectus excuſat *a* à peccato mortali, ſicut & defectus iudicij in ſemidormientibus, ſemiebriis, & multum perturbatis.

DELICTVM, VEL QVASI DELICTVM.

a Nauar. c. 27. n. 16. b Idem ibidem. nu. 11. c Comm. DD.

1 Obligatus ex quaſi delicto tenetur damnum reſtituere, v iudex, qui ob iuris ignorantiam iniquam tulit ſententiam.

2 Peccat clam accipiens quod prætendit ſibi deberi ob ali quod delictum.

3 Qui commiſit aliquod delictum propter quod alius inno cens eſt in carcere cum periculo vitæ, non *c* tenetur ſe prode re cum eodem periculo.

DENVI

DENVNCIATIO.

1 Denunciatori non probanti delictum ſi hoc habet ex officio nulla datur *a* pœna, quia non præſumitur calumniator, ſi verò de hoc conſtaret in expenſis ſaltem condemnandus eſſet. Qui autem denuntiat & non ex officio, & delictum non probat pœna talionis vt accuſator plectendus eſt, ſi aliunde de calumnia conſtet per iudicis inquiſitionem. Pœna tamen talionis hodie non datur niſi in aliquibus delictis.

a Comm. DD. Vide Iul. Clarum in prac. q. 7. nu. 12.

2 In delictis vergentibus in perniciem reipublicæ tenetur quis denuntiare quod vidit, excuſatur *b* autem ſi probare non poteſt, vel ſi rem alienam accepit quis in debiti compenſationem, vel delictum ex confeſſione, vel ex ipſo reo conſilium petente cognouit.

b Nauar. c. 15. nu. 46.

3 Qui delictum ex auditu ſolum cognouit ſi ab ipſo denunciatore audiuit, vel ab alio qui rem non vidit, vel à non fide digno non tenetur denunciare. Si autem audiuit à perſona fide digna, quæ aſſerit ſe vidiſſe, tenetur denuntiare, niſi credat, iam eſſe emendatum, vel ſe emendaturum, qui peccauit.

c D. Tho. 2.2. q. 33. art. 1. ad 3.

4 Cum Prælatus præcipit ſub excommunicatione, vt quicumque cognouerit furem reuelet eum, non tenetur quis obedire niſi præmiſſa correctione fraterna, qua præmiſſa ſi fur nolit reſtituere, ipſe poteſt furtum probare, & tenetur denunciare eum, ſecus verò peccabit mortaliter, & *d* reſtituere tenebitur.

d Nauar. c. 17 nu. 135.

5 Peccat, qui rogatus iuridice reuelat ea quę ſibi in ſecreto fuerunt commiſſa, vel ipſe vidit fieri in ſecreto niſi in damnum tertij parata eſſent, & damnum aliter impediri non poſſet.

e Idem c. 18. nu. 61.

6 Peccat, qui denuntiat, quod probare *f* non poteſt, de quo ſi iuridicè interrogetur, poteſt reſpondere etiam cum iuramento ſe nihil ſcire, intelligendo vt denuntiet iuridicè.

f Comm. DD.

7 Qui non denuntiat intra definitum tempus tenetur *g* quam primùm poteſt.

g Comm. DD.

DEPOSITVM.

1 Depoſitum eſt, quod ad cuſtodiendum datum eſt.

2 Depoſitarius non poteſt vti re depoſita niſi de voluntate

a l. 1. ff. depoſit.

b Comm. DD. c Comm. DD. Vide Rebel. de iuſt 2. p. lib. 10. de depoſito. q. vnica. num. 23. d Villal. tom. 2. tr. 29. diſp. 1. e c. delictum de reg. iur. in 6.

2 Depoſitarius non poteſt vti re depoſita niſi de voluntate ſaltem præſumpta deponentis. Si autem res ſit vt pecunia, vel triticum, vel quid ſimile, & certus eſt depoſitarius ſine mora, vel damno deponentis rem æquè bonam ſe redditurum, licitum erit in proprios vſus conſumere.

3 Nemo rem alienam cum propriæ rei detrimento tenetur cuſtodire, niſi aliena ſit valde pretioſa, propria autem vilis.

4 Si depoſitum ſit in vtilitatem deponentis, & pereat, non tenetur depoſitarius niſi de culpa lata vel dolo. Si autem ſit in vtilitatem depoſitarij, tenetur *e* de leuiſſima; ſi autem facta diligentia cognoſci nequeat an culpam habuerit, non tenetur reſtituere.

5 Depoſitum apud Abbatem, vel apud alium religioſum de eius conſenſu ſi pereat culpa ipſorum, non tenetur monaſterium niſi in quantum ditius factum fuerit.

6 In aliquibus caſibus non tenetur depoſitarius depoſitum deponenti reddere. 1. Si petat vt aliis damnum infligat. 2. Si bona deponentis fuerint confiſcata. 3. Si res erat furto ablata à deponente, non ei, ſed domino reddenda. 4. Cum in foro conſcientiæ vtitur compenſatione.

7 Bona confiſcata reddenda deponenti, niſi id iudex prohibuiſſet aſſerit P. Sà, quod videtur probabile

DERISIO

a Nauar. c. 18. n. 15.

1 Eſt deteſtatio inordinata mali culpæ, vel pœnæ vel alicuius defectus naturalis, vel moralis ad iniiciendam erubeſcentiam.

2 Peccat mortaliter qui notabilem erubeſcentiam, vel perturbationem alicui iniicit, eritque grauior culpa, quo maior fuerit perſona; quæ deridetur. Hoc verò non eſt intelligendum de deriſione iocoſa quando aliquod malum exiguum ſignificatur, aliquando enim poteſt actus eſſe virtutis, ſi autem modum excedat, erit venialis.

3 Detegere furem occultum ad vitandum damnum proprium, vel alienum licitum eſt ſine præmiſſa monitione, & ſi aliter impediri non poteſt obligatorium.

DETRACTIO

a Nauar. c. 18. n. 15.

1 Eſt ſignificatio *a* mali alicuius hominis non canonicati, qua læditur, vel peti dicatur eius fama, & eſt

triplex

triplex materialis tantum quando fit ſine intentione famam lędendi, formalis tantum cum eſt intentio famam lędendi, ſed ſine effectu; materialis, & formalis ſimul cum datur intentio, & effectus.

2 Iniuria verborum omnis, & ſola eſt mortalis; *b* quæ fit ex animo notabiliter nocendi, vel ſi non fuit ex tali animo, & aduertit, vel debuit aduertere damnum notabile: erit autem venialis cum plenè non aduertit, vel damnum fuit leue. *b* Comm. DD.

3 Qui curiosè interrogat de peccato occulto mortali, non peccat *c* mortaliter ſecundum aliquos, nec qui detegit ei quem ſcit non fore detecturum. *c* Manriq. que in ſumma.

4 Detegere propria delicta etiam grauia vt plurimum non eſt *d* peccatum mortale, quia non eſt iniuſtitia, ſed prodigalitas. Erit autem mortale ſi fiat cum periculo propriæ, vel alienæ vitæ, vel notabile damnum patiantur animæ in ſpirituali profectu. *d* Nauar. vbi ſup. nu. 18.

5 Detegere falſos defectus naturales proprios, vel alienos regulariter non eſt *e* mortale. *e* Comm. DD.

6 Imponere alicui peccatum mortale de ſe eſt *f* mortale, imponere verò veniale de ſe eſt veniale, niſi ſequatur damnum notabile. *f* Nauar. nu. 22. c. 18.

7 Idem peccatum *g* eſt imponere verum crimen putatum vt falſum, ac imponere falſum, grauius tamen eſt imponere falſum quam detegere verum. *g* Comm. DD.

8 Loqui generalia verba tam venialia, quam mortalia crimina *h* compræhendentia de ſe eſt mortale, niſi loquens explicet de leuibus tantum ſermonem fieri. *h* Nauar. c. 18. n. 24.

9 Detegere quodlibet peccatum mortale ſecretum de ſe *i* eſt mortale, niſi excuſetur aliqua circumſtantia. Detegere autem notoria facti, vel iuris, vel famoſa ſine intentione nocendi non eſt peccatum ſaltem mortale, etiam ſi illud ignorantibus vel in regione vbi publicum non erit, detegatur. *i* Idem vbi ſup. n. 26.

10 Quæ contra ordinem iuris diuulgata ſunt non licet *l* diuulgare, vbi infamia non eſt, ſed non erit peccatum mortale quando cito ad eum locum infamia peruentura eſt. *l* Comm. DD.

11 Non peccat, *m* qui crimen verum quamuis ſecretum detegit bono animo, vt malum impediatur. *m* Comm. DD.

12 Qui abſque intentione lædendi detegit mortalia peccata eius, qui de illis ſe iactare ſolet venialiter ſolum *n* peccat. Idem dicendum ſi detegat eis, qui non nocituros ſed profuturos eſſe ſperatur vt magiſtris, & parentibus, imò nec venialiter peccat, ſed virtutis actum exercet. *n* Comm. DD.

13 Qui inuenit peccata ſcripta, & detegit, peccat mortaliter, ni-

o Nauar. vbi ſuprà num.34. ſi talia ſint, quæ leuiter lædant ſcribentem, ſed ſi ſcripta credantur ad Sacramentalem confeſſionem, *o* peccabit grauiter tam legendo, quam detegendo etiamſi leuia ſint.

p Idem vbi ſuprà num.34. 14 Qui refert aliena peccata, quæ audiuit, ſi non addat aliquam circumſtantiam, ex qua certa reddantur, non *p* peccat mortaliter.

q Comm. DD. 15 Qui audit alterius peccata mortalia aſſentiendo, vel non reſiſtẽdo cum debet, peccat *q* mortaliter, & præcipuè ſi eſt ſuperior, iudex, pater aut magiſter, qui reſiſtere tenentur; ſed ſi credat ea dicentem non peccare, quia publica ſunt, non peccabit, quia ad ſe non ſpectat hoc inquirere.

r Comm. DD. 16 Qui non delectatur in detractione mortali, *r* non tamen contradicit propter verecundiam, non peccat mortaliter, niſi ſit ſuperior, vel aduertat prȩter infamiam magnam damnum euenturum dicenti, vel notabiliter lædi famam proximi.

DIABOLVS.

a Sà hoc verb. 1 Cum Diabolo loqui nõ licet, *a* in arreptitiis autem curioſè aliquid interrogare ſolum erit veniale. Cum eo verò quæuis amicitia eſt peccatum mortale, & longa colloquia etiam in arreptitiis vitanda.

b Comm. DD. 2 Qui Diabolum vocat, vel ei chartam ſcribit vt cum eo pactum habeat niſi ipſe veniat, & acceptet pactum tacitè, vel expreſsè non incurrit *b* excommunicationem, & poteſt abſolui à confeſſore ordinario.

DIACONVS.

a Vide c. quæſitum de temp. ordin. 1 Diaconus, & ſubdiaconus *a* ſolemniter in ſuis officiis miniſtrantes in peccato mortali an mortaliter peccent alij aiunt, alij negant probabilius. Vide verbum *Ordo.*

DIMISSORIÆ

a Comm. DD. 1 Litteræ validæ ſunt etiam poſt mortem Epiſcópi qui illas conceſſit. *a*

b Trid. ſeſ. 4. c. 10. de refor. 2 Non poſſunt *b* dari à Capitulo niſi poſt annum à morte Epiſcopi, aut ſi quis ob beneficium ordinari cogatur.

c P. Menacho in manuſcript. 3 Conceſſæ à ſede vacante valent etiam poſt electionem Epiſcopi.

DISPVT.

DISP. V. SECT. I.

DISPENSATIO.

1 DIſpenſatio *a* eſt relaxatio legis cauſa cognita.

2 Differunt *b* inter ſe diſpenſatio, irritatio, abrogatio, & interpretatio per epicheiam. Irritatio eſt ceſſatio legis vt vim legis non habeat. Abrogatio eſt legem quæ antea obligabat omnino tollere, ſi autem tollatur per partem dicitur derogatio. Epicheia verò non tollit legem,ſed in aliquo ſingulari iudicat non obligare.

3 Priuilegium & diſpenſatio *c* idem fere ſunt,& vt bene fiat diſpenſatio debet fieri cum notitia cauſæ.

4 Diſpenſatio alia eſt expreſſa vt cum ſuperior expreſſe diſpenſat,alia tacita vt cum ſciens,& prudens admittit inhabilem ad id quod non poteſt facere ſine diſpenſatione. Alia eſt propria vt ſunt prædictæ ; alia impropria vt cum conceditur facultas ad id quod non eſt ſimpliciter prohibitum, ſed ne fiat ſine facultate.

a Innoc.c. dilec.nu. 40. de temp. ordin.
b Comm. DD.
c Vide Villal.to.2.tr. 11. diſ.40.

SECTIO II.

DE DISPENSATIONIS cauſa.

1 DIſpenſatio facta ſine iuſta cauſa contra ius naturale, & diuinum non *a* valet. Nec quæ fit ab inferiore contra legem ſuperioris,etiam ſi fiat *b* per commiſſionem ſi non ſit cauſa iuſta.

2 Si prælatus diſpenſat in lege, quam ipſe tulit iudicans cauſam eſſe iuſtam,quæ vere non eſt,*c* valet diſpenſatio ſecundum probabiliorem *d* opinionem.

3 Cum Papa diſpenſat in propriis legibus ſine cauſa *e* valet. Idem dic de inferioribus, peccabunt tamen venialiter vt plurimum.Peccat etiam,qui diſpenſationem petit ſine cauſa,impetrata autem libera lege manet.

a Comm. DD.
Sanch. de matr. lib. 8.to.3.diſ. 17.nu.5.
c P. Azor. lib.7.c.29. q 6.
d Sanch.de matr.to 3. vbi ſup. nu.11.
e Silueſt. verb. *Diſpenſ.* q.3.

SECTIO III.

QVÆ SINT CAVSÆ IVSTÆ AD diſpenſandum. Et quando cenſeatur diſpenſatio ſubreptitia.

a Comm. DD.

1 CAuſæ iuſtæ *a* ad diſpenſandum ſunt.1.Temporum mutatio.2. Communis vtilitas,3. Status, & conditio perſonarum v.g ſi eſt valde bene merita arte aliqua & ſcientia, vel dignitate vel nobilitate inſignis.4.Neceſſitas. 5. Pietas.6.Rerum euentus,& tandem multæ aliæ arbitrio boni viri.

2 Diſpenſatio ſubreptitia eſt *b* inualida.

3 Cum in cauſa impulſiua tacetur veritas,non *c* eſt diſpenſatio ſubreptitia niſi à iure declarari *d* præcipiatur cum expreſſione cauſæ finalis.

4 Cum tacetur veritas,qua cognita Princeps non diſpenſaret, diſpenſatio eſt ſubreptitia.Idem *e* dic de falſa expreſſione cauſæ finalis, quæ falſa expreſſio etiam ſi fiat ignoranter, diſpenſatio non valet.

5 Qui fraude vel dolo vſus eſt in cauſa impulſiua *f* facit ſubreptitiam diſpenſationem,ſecus verò ſi fiat ab alio tertio.

6 Cum error eſt in nomine,& non in perſona,non eſt diſpenſatio *g* ſubreptitia;ſi verò error ſit in Epiſcopatu Prouiſoris,cui committitur,non valet.

7 Verba motu proprio vitium tollunt *h* ſubreptionis.

8 Quando diſpenſatio eſt in impedimēto *i* proueniente ex delicto neceſſarium eſt exponere,an alia data fuerit diſpenſatio.

b c. fin. de filii præſbyt.in 6.
c Vide Sanc. de matr.lib. 8.diſp.21.
d Moli.to. de iuſt.diſ. 177.
e c.ſuper litter.de præſcrip.
f ex dic.c. & Sanch. vbi ſup. lib.8. diſp. 21.nu.54.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Sanch. de matr. to.3. lib.8. diſp.32.

SECTIO IV.

AN DISPENSATIO SIT STRICTE interpretanda.

1 DIſpenſatio, quia eſt legis relaxatio,ſtrictè eſt *a* interpretanda.

2 Epiſcopus concedens ſuis ſubditis vt ordines recipiant,non videtur *b* diſpenſare in irregularitate.

a c.1.para. ille, verò c.2.& fin. de filij, præbyt.
b Sanc.vbi ſup.n.15.

3 Diſpenſatio

3 Diſpenſatio data illegitimo ad ordines intelligitur *c* ad minores, quod ſi detur ad maiores non intelligitur ad beneficia, nec conceſſa ad clericatum debet extendi ad dignitatem, nec quæ ad dignitatem, ad Epiſcopatum.

c Comm. DD.

4 Si Papa abſolute, & ſine reſtrictione diſpenſat cum illegitimo ad omnia diſpenſare *d* intelligitur.

d Suar. de cenſ. diſp. 41. ſec. 3. nu. 3.

5 Argumentum à paritate rationis, & à maiori ad minus non valet in diſpenſationibus. Nihilominus tamen non ita ſtricte interpretanda eſt diſpenſatio, vt captioſa, & illuſoria ſit, & ideo ad inſeparabilia, & connexa, & ad omnia ad quæ prudenter intelligitur concedentem extendere voluiſſe, extendenda eſt.

6 Diſpenſatio in cauſa matrimoniali *e* ſtricte eſt interpretanda.

e Sanch. ſup. nu. 30.

7 Diſpenſatio ad edenda oua *f* extenditur ad caſeum, & lac, & quæ datur ad carnem, ad omnia lacticinia.

f Sanc. vbi ſup. nu. 39.

8 Cum Pontifex concedit aliquid motu proprio authoritate publica late *g* interpretandum eſt. Idem dic de diſpenſatione conceſſa toti Ordini, & de ea quæ eſt in corpore iuris.

g Idem vbi ſup.

9 Poteſtas ad diſpenſandum eſt late interpretanda, *h* niſi ſit in damnum tertij, vel ſit conſuetudo in contrarium, vel exprimantur perſonæ cum quibus diſpenſatio facienda eſt, & dicitur priuilegium paſſiuum.

h Molin. to. de iuſt. tr. 2. diſp. 173.

10 An Bullæ priuilegia late interpretanda ſint alij aiunt, alij negant, negatiua *i* videtur probabilior.

i Sanch. vbi ſup. nu. 7.

11 Cum dubitatur an poteſtas ad diſpenſandum extendatur ad aliquem caſum, pro affirmatiua *l* iudicandum eſt.

l Comm. DD.

12 Poteſtas conceſſa à Tridentino Epiſcopis ad diſpenſandum *m* extendenda eſt ad Capitulum ſede vacante.

m Comm. DD.

13 Diſpenſatio, & quæuis gratia non expirat morte concedentis, ſecus verò ſi eſt gratia non facta, ſed *n* facienda, & in foro interiori valebit, ſi Papa verbo tantum dicat, fiat diſpenſatio, & ſtatim moriatur.

n c. ſi cui de præb. in 6. & Sanch. de matr. tr. 3. lib. 8. diſp. 28.

14 Commiſſio diſpenſationis facta determinatæ perſonæ expirat *o* morte eius, cui facta fuit, ſecus verò ſi fuit realis.

o Moli. lib. 2. de primog. c. 7. nu. 57.

15 Commiſſio facta Prouiſori *p* poteſt exequi ab eius ſucceſſore, & à Vicario Capituli ſede vacante, non verò ab Epiſcopo, nec ipſe Prouiſor poteſt eam alii committere, bene tamen informationem.

p c. quoniam Abbas de off. de leg. & Sanch. de matr. tr. 8. diſp. 26. nu. 10.

16 Commiſſiones Pœnitentiariæ factæ alicui confeſſori poſſunt *q* alii committi.

q Idem to. 3. lib. 8. diſ. 21. n. 40.

SECT.

SECTIO V.

AN QVI CVM ALIIS POTEST diſpenſare ſecum poſſit.

a Comm. DD.
b Sanch. vbi ſuprà diſp. 13.
c Henriq. lib. 6. de pœn. c. 4. num. 3.
d Comm. DD.

1 PRælatus, qui aliis concedit facultatem, *a* poteſt ſibi, & qui generaliter diſpenſat vti poteſt *b* ea diſpenſatione, vel committere alteri vt cum ipſo diſpenſet.

2 Summus Pontifex ſecum poteſt diſpenſare in omnibus in quibus cum ſubditis. Idem dic de Principibus ſæcularibus, & de eo qui delegatam poteſtatem habet, tutius autem eſt alteri committere.

3 Prælati non ſolum verbo, ſed ipſo opere ſolent diſpenſare, vt cum admittunt *d* indignum ad id quod habere ſine diſpenſatione non poteſt ſcientes eius indignitatem.

e Suar. de cenſ. diſp. 41. ſec. 3.

4 Inferior admittens prohibitum à ſuperiore, ſciens eius inhabilitatem ſi cauſa iuſta ſit etiam ſi eam non cognoſcat cenſetur diſpenſare. Hæc ſententia videtur *e* probabilior, contraria tamen eſt probabilis.

f Villal. to. 1. tr. 2. diſ. 50.

5 An cum ſuperior tacet videns fieri rem prohibitam diſpenſare videatur alij aiunt, alij *f* negant, negatiua videtur probabilior, affirmatiua eſt mitior & poteſt ſequi.

6 Papa poteſt diſpenſare in rebus, quæ ſunt de iure diuino quando pendent ex voluntate humana, & ab ipſo iure diuino non ſunt prohibitæ, vt in iuramento, & in voto, cuius obligationem vt Dei Vicarius remittit. In his autem quæ non pendent ex voluntate humana *g* poteſt in aliquibus ſingularibus vrgente neceſſitate magna, in aliis autem non poteſt.

g Sanch. de matr. to. 3. lib. 8. diſp. 6. n. 5.
h Comm.

7 Epiſcopus non *h* poteſt diſpenſare in decretis Pontificiis de iure ordinario, poterit autem in magna, & vrgente neceſſitate in rebus grauibus, & in leuibus, quæ frequenter accedunt.

8 Cùm Papa permittit diſpenſationem, intelligitur facienda ab Epiſcopo, niſi lex fuerit poſita contra ipſum. Idem *i* dic de Canone Generalis Concilij, licet alij ſentiant contrarium.

i Sanch. de matr. to. 3. lib. 8. diſp 5. n. 5.
l Comm. DD.

9 Diſpenſatio facta ab Epiſcopo *l* valet etiam in alieno Epiſcopatu.

10 Qui diſpenſationi renunciauit, dum renunciatiō non eſt acceptata à ſuperiore, etiam ſi ruptæ fuerint litteræ, poteſt

poteſt *m* ea vti, ſi autem renunciatio fuerit cum iuramento, vel cum voto ſtatim cum renunciat coram Deo acceptante, remanet obligatus in foro interiori.

m Sanch. vbi ſuprà diſp. 37. num. 2.

11 Quæuis expreſſio falſi mouentis ad diſpenſationem nocet, *n* non tamen quæuis taciturnitas veri impedimenti, niſi verum ſit quod iura præcipiunt exprimi. Et cum quis committit aliquod delictum, vt facilius obtineat diſpenſationem, diſpenſatio eſt nulla.

n Comm. DD. Vide Nauar c. 22. nu. 86.

12 Prouinciales Societatis poſſunt *o* diſpenſare cum ſuis ſubditis illegitimis ad Prælaturas, & dignitates, quia habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem.

o Comm. DD.

13 In dubio an res indigeat diſpenſatione *p* poterit Epiſcopus declarare non indigere, vel ipſe diſpenſare.

p Azor. l. 5. c. 15.

14 Ad diſpenſandũ ſufficit *q* putare cauſam eſſe rationabilem.

q Syluest. verb. *Diſpenſ.* num. 3.

15 An commiſſio facta vt quis diſpenſet cum aliquo in particulari mortuo concedente, & re integra expiret, alij aiunt, alij negant, negatiua videtur *r* probabilior.

r Sà hoc verb.

16 Diſpenſatio facta ſuper cognatione, ſi taceatur quod ſe carnaliter cognouerunt, non *ſ* valet.

ſ Vide Nauar. c. 22. num. 86.

17 Illegitimus diſpenſatus ad beneficium ſi petat ſecundam diſpenſationem ad beneficiorum pluralitatem, debet exprimere primam diſpenſationem, ſecus non *t* valet ſecunda. Idem dic de irregulari.

t Sà hoc verb.

18 Qui diſpenſatur ad ordines, poteſt *u* ſimplex beneficium accipere. *x*

u Comm. DD.

x Comm. DD.

19 Diſpenſatio poteſt peti *y* de vno impedimento publico. vel occulto, tacito alio publico, vel occulto poſtea diſpenſando.

y Nauar. concil. 9. de conſang. & affinit.

20 Diſpenſatus ad vnum beneficium, ſi id ſine culpa ſua amiſit, cenſetur *z* ad aliud diſpenſatus.

z Comm. DD.

21 Contrahentes inter ſe matrimonium cum impedimento, vt Papa cum eis mitius ſe habeat, ſi hoc non patefecerint non *a* valet diſpenſatio.

a Sà hoc verb.

22 In diſpenſatione, in qua Societatis Sacerdos eſt aſſeſſor Ordinarij pro Ordinario non *b* poteſt intelligi Vicarius foraneus, ſed vel Epiſcopus, vel Vicarius Generalis, conſtat ex praxi.

b P. Menacho in manuſcrip.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

DISPVTATIO.

a Nauar. c.11.n.26.

b Idem c.23.n.34

1 DIſputans laicus de fide peccat *a* mortaliter.

2 Qui contra perſpicuam veritatem circa pertinentia ad fidem, vel ad bonos mores diſputat, *b* peccat mortaliter.

DOCTOR.

c Comm.

1 Peccat mortaliter qui accipit gradum immeritum, vel qui vtitur eo,quem non habet,dicens ſe illum habere.

2 Peccat qui inducit aliorum diſcipulos,vt eos non audiant, & qui habens publicum ſtipendium aliquid accipit à diſcipulis, & qui alios ſubornat, vt indignum eligant in magiſtrum, & qui valde negligens eſt in ſtudendo, ſi alitur alienis expenſis.

DISPVT. VI. SECT. I.

DIVORTIVM.

a Trid. ſeſſ.24. de matr. c.10.

b c.ſignificaſti c. gaudemus de diuortio.

c D.Tho. 22.q.154. art.11.

d Vide Villal.tr.

1 PEr diuortium non *a* diſſoluitur matrimonium quoad vinculum.

2 Licitum *b* eſt marito relinquere vxorem ob adulterium etiam ſi fuerit commiſſum ante Baptiſmum, vel pœnitentiam egerit de illo.Idem dic de vxore reſpectu mariti.

3 Copula ſodomitica eſt ſufficiens cauſa diuortij etiam ſi ſit inter duas fœminas,quod *c* probabile iudicat Auicenna,& contingit cum fœmina immittit ſemen ſuum in vas naturale, vel præpoſterum alterius fœminæ.

4 Oſcula, tactus, & mollities non ſunt cauſa *d* ſufficiens diuortij, quia in eis non commiſcetur vna caro cum altera,

nec

nec copula mariti cum propria vxore propter eamdem rationem.

5 Adulterium,quoad diuortium,non verò quoad pœnas ciuiles, poteſt *e* peti poſt quinquennium.

6 In ſeptem caſibus non licet *f* facere diuortium propter adulterium. 1. quando vterque coniux eſt adulter. 2. quando vxor adulterium commiſit rogante, vel conſentiente marito. 3. quando ipſa credens mortuum eſſe maritum nupſit, vel rem habuit cum alio. 4. quando dolo, vel vi cognita fuit,non verò metu. 5. quando, maritus poſt cognitum adulterium illi pepercit tacitè ſaltem vt ſi cum ea copulam habeat,vel admittat ad lectum, vel ad menſam ſigna reconciliationis oſtendens, vt habetur *in l.5.tit.7.lib.4.fori*. Si autem hæc vel alia ſigna dediſſet ſine reconciliationis animo ob vitandum ſcandalum ſpectans opportunitatem eam accuſandi non amittit *g* ius petendi diuortium.6.tandem ſi in infidelitate maritus vxori dedit libellum repudij.

7 Coniux innocens non tenetur facere reconciliationem cum adultera,etiam ſi pœniteat; poteſt tamen ſi velit. Nec tenetur diuortium petere vel relinquere vxorem fraternæ correctionis cauſa, licet ad hoc vltimum teneri aſſerant viri docti,ſed minus probabiliter.

8 Etiam ſi timeatur ſcandalum non tenetur *i* maritus dimittere vxorem propter adulterium, quando ſibi ex hoc timet graue damnum animæ, vel corporis: tenetur tamen ſcientibus adulterium ſignificare, ſe ei nullo modo conſentire, ſed ob neceſſitatem retinere vxorem.

9 Vxor non habet præceptum dimittendi maritum adulterum, repudiata autem propter adulterium ſi velit maritus innocens, tenetur ad eum redire, & reddere debitum.

15. to.1. diſp.1.
e l. adulter.c.ad leg.Iul.de adult.
f Vide l. 5. tit.7. lib.4.fori.
g Sanh.l. 10. de matr. diſp.54. num.17.
h Vide Sanch. vbi ſup. lib. 10. diſp.7. num.8. tom.3.
i Idem vbi ſuprà num.23.

SECTIO II.

AN MARITVS INNOCENS poßit authoritate propria dimittere adulteram.

1 MAritus innocens poteſt quoad thorum propria authoritate recedere ab vxore ob occultum adulteriũ,nec tenetur

a Comm. DD.

netur *a* debitum reddere, etiam ſi præcipiatur ei ſub excommunicatione, licet contrarium minus probabiliter ſentiant Innocentius, & Ancarranus.

b D.Tho. in 4.diſt. 35.q.vni. art.3. c Henriq. lib. 11.de matr.c.17. nu.2.

2 Non licet *b* propria authoritate ſine iudicis facultate adulteram è domo eiicere, niſi adulterium ſit notorium. Si autem fuerit occultum non poterit ſi ſit ſcandalum, hoc tamen ceſſante bene licet *c* etiam cum ſola vehementi ſuſpicione adulterij, in quo caſu poteſt ei debita alimenta negare.

3 Quod dictum eſt de marito intelligitur etiam de vxore, quia in hoc ſunt æquales.

d Sanc. de matr. l.10.diſp. 6. nu.5.to. 3.

4 Maritus verò adulter ſi commiſit adulterium ante ſententiam iudicis non poteſt, *d* etiam ſi adulteria eſſent diuerſæ ſpeciei, diuortium petere ab vxore adultera.

e Comm. DD.

5 Cum poſt adulterium reconciliati ſunt, *e* redit matrimonium ad primum ſtatum.

f Comm. DD.

6 Cum vnus commiſit vnum tantum adulterium, alter verò multa non poteſt *f* petere diuortium. Nec cum vnum eſt occultum, & aliud publicum.

SECTIO III.

AN SIT COMPENSATIO MVTVA inter maritum & vxorem, quando vterque commiſit adulterium.

a Couar. 4. dub.2.p.c. 7.para.56. b Sanch. vbi ſup. nu.30.

1 QVod attinet ad pœnas ciuiles *a* datur mutua compenſatio.

2 Si maritus innocens poſt ſententiam diuortij committit adulterium tenetur reuocare adulteram in foro conſcientiæ. Contrarium *b* defendunt viri docti aſſerentes iudicem teneri ex officio eos reconciliare.

c Vill. tr.15 c.11. dif.5. nu.5.

3 Si poſt ſententiam diuortij ante ſuſceptionem ordinis ſacri, vel profeſſionem maritus innocens commiſit adulterium ab vtroque debet abſtinere. Si tamen de facto recipiat ordines, vel profiteatur ſecundum probabiliorem ſententiam debet redire ad vxorem, ſed in praxi hæc ſententia non eſt ſequenda, *c* ſed minus probabilis, quod ſcilicet non redeat, maximè ſi adulterium ſit occultum, propter ſcandalum, & magna inconuenientia.

4 Si poſt adulterium notorium innocens coniux ſuſcepit ordinem ſacrum, vel fecit profeſſionem, non poteſt redire ad vxorem. Si tamen, quia non probauit, compellitur à iudice redire, non *d* poteſt petere nec reddere debitum.

5 In his omnibus prædictis maritus & vxor ſunt æquales. In criminalibus autem maritus poteſt vxorem accuſare, vxor autem non *e* poteſt maritum, nec opponere exceptionem ſimilis adulterij aduerſus maritum accuſantem.

d Sanc. lib. 10. de matr. diſp. 9. num. 34.
e l. 3. tit. 20. lib. 8. recop.

SECTIO IV.

AN LICEAT INNOCENTI contra voluntatem adulteræ profiteri vel ordinem ſacrum recipere.

1 POſt ſententiam diuortij poteſt *a* innocens ingredi religionem, & profiteri manente adultera in ſæculo, licet etiam ſacris initiari. Contrarium tenent viri docti, ſed minus, probabiliter.

2 Ante ſententiam iudicis non licet *b* religionem ingredi, nec profiteri, nec ſacris initiari propter ſcandalum, & iniuriam, quæ fit religioni, quia morali certitudine euentura timentur.

a c. conſtitutus, c. veniens.
b Villal. to. 1. tr. 1 5. dif. 6.

SECTIO V.

AN LICEAT ADVLTERO PROFITERI, vel ſacris initiari ſine conſenſu innocentis.

1 INnocens etiam poſt diuortij ſententiam poteſt cogere adulteram vt redeat ad ipſum & debitum ſoluat, & illa parere *a* tenetur. Contrarium tamen viri docti non improbabiliter *b* defendunt, poſſe ſcilicet adulterum poſt ſententiam diuortij profiteri, & ſacris initiari.

a D. Thom. in 4. dif. 45. q. vnic. art. 6.
b vide Henriq.

lib. 1. de matr. cap. 17. n. 6.
c Comm. DD.
d Comm. DD.
e Sanch. de marr. lib. 10. diſp. 10. n. 8. tom. 3.
f Sanch. vbi ſupra n. 14.

2 Si innocens mutauit ſtatũ non poteſt *c* reuocare adulterã.
3 Si adulter ante ſententiam iudicis mutauit ſtatum *d* poteſt ab innocente reuocari.
4 Si iudex condemnauit adulteram ad recluſionem in Monaſterio, *e* poteſt ante annos duos reuocari ab innocente, ſed ſi poſt duos annos profeſſa fuerit non poterit reuocari, ſi autem ante duos annos profeſſa fuerit poterit reuocari.
5 Adulter etiam poſt diuortij ſententiam non poteſt profiteri, nec ſacris initiari ſine conſenſu innocentis ſaltem tacito, quod ſi innocens conſentiat non poterit *f* reuocari.

SECTIO VI.

AN SIT SVFFICIENS CAVSA diuortij hæreſis, vel apoſtaſia, quæ ſpirituale adulterium dicuntur.

a Comm. DD.
b C. Fin. de conuer. coniug.
c Comm. DD.
d Villal. vbi ſup. diff. 8.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Sanch. lib. 10. de matrim. diſp. 15. n. 8.
h Comm. DD.
i Sanch. diſp. 16. per totũ vbi ſup.

1 ALiæ tres cauſæ ſunt *a* præter adulterium. Impellere coniugem ad peccandum, ſæuitia, & adulterium *b* ſpirituale.
2 Innocens poteſt dimittere coniugem hæreticum, imò & tenetur ſi non reſipiſcat. Si autem egerit pœnitentiam ante ſententiam diuortij *c* tenetur reuocare, ſi poſt ſententiam non tenetur.
3 Innocens poſt ſententiam ſeparatus ab hæretico *d* poteſt profiteri & ſacris initiari, vel in ſæculo remanere libera cohabitatione, quod alij negant, ſed minus probabiliter.
4 Hæreticus etiam poſt ſententiam non poteſt *e* mutare ſtatum ſine conſenſu innocentis.
5 Innocens etiamſi ſciens, & prudens copulam habeat cum hæretico coniuge non ideo videtur *f* renunciare iuri quod habet ad diuortium; quia propter ſubuerſionis periculum non eſt ei libera cohabitatio.
6 Diuortium propter corporale adulterium fit in fauorem innocentis; diuortium vero propter ſpirituale præcipuè in pœnam *g* delicti.
7 In crimine hæreſis non datur *h* compenſatio poſt ſententiã iudicis, & ideo coniux hæreticus non poteſt cogere coniugem hæreticum ad cohabitandum, niſi conueniant cõmuni conſenſu
8 Nec *i* valet compenſatio adulterij ſpiritualis cum corporali

SECTIO.

SECTIO VII.

AN SINT ALIA DELICTA, PROPTER quæ liceat innocenti delinquentem dimittere, & an liceat propter ſæuitiam.

1 CVm coniux coniugem inducit ad peccandum, & hic lapſum timet, poteſt, *a* & debet ab eo recedere.

2 In hæreſi non expectandum, quod coniux velit coniugem ſubuertere, in aliis autem delectis ſic, & diuortium hoc ſolum durat dum coniux delinquens reſipiſcat.

3 Si coniux coniugem non intendat ſubuertere etiamſi peſſimus ſit non eſt deſerendus, niſi ex hoc emendandus credatur. *c*

4 Cum mariti ſæuitia tanta eſt, vt non poſſit cum eo vxor cohabitare ſine magno periculo *d* poteſt ab eo recedere, nec tenetur redire niſi præſtet coactionem. Idem dicendum de vxore reſpectu mariti. Quod procedit etiamſi ab altero data fuerit cauſa ſæuitiæ; metus auté hic debet eſſe cadens in virũ conſtantem.

5 Poteſt *e* vxor recedere à marito, qui fur eſt ne credatur complex delicti, & vir recedere ab vxore venefica timens eius maleficia.

6 Cum non eſt recurſus facilis ad iudicium, & timetur graue periculum, poſſunt *f* ante ſententiam recedere.

7 Maritus qui vxorem corruptam inuenit, vel ſuſpicionem habet de adulterio, & vix poteſt ſe cohibere, ne illam interficiat, *g* poteſt ab ea recedere dum feruor iræ quieſcat.

8 Cautio præſtanda à marito vt poſſit vxorem reuocare, debet *h* eſſe aliquod pignus, vel ſi non habeat iuramẽtũ ſufficiet.

9 An coniux innocens poſt hoc diuortium, & ſententiam iudicis poſſit profiteri vel ſacris initiari, dictum eſt ſupra.

a Comm. DD.
b Villal. vbi ſup.
c D.Tho. in 4.diſt. 39. q. vn. art.6. ad 3.
d C. Per litteras & extra miſſa de reſt.ſpoli.
e Comm. DD.
f Sanch. lib. 1. de matrim. diſp.18.n. 3.tom.3.
g Nauarr. conſil.2. n.3.de diuort.
h Vide Sanch.vbi ſup. diſp. 18. à nu. 34.to.3.

SECTIO VIII.

QVIS POST DIVORTIVM teneatur filios alere.

1 INnocenti *a* tradendi ſunt filij vt illos alat, ſed ſumptibus delinquentis; hæc autem pœna non obligat niſi poſt iudicis ſententiam

a Sanch. vbi ſupra diſp.20. n.7.to.3.

2 Si ex communi conuentione coniuges diuortium fecerint tribus primis annis matri, poſtea patri tradendi ſunt & alendi communi *b* ſumptu.

b c. 2. qui filij ſunt legit.

3 Idem dic cum matrimonium fuit nullum ſine culpa, ſi autem propter crimen alterius ipſe alat ſuis expenſis.

c Sanch. vbi ſuprà num. 11.

4 Ratione adulterij diuortium eſt perpetuum niſi innocens velit reconciliari, & ideo *d* poteſt facultatem dare adulteræ vt religionem ingrediatur, & profiteatur, nec debet obligari ad ingreſſum religionis, nec ad votum caſtitatis, & valide facta profeſſione non poteſt adulteram reuocare, ſi autem ante profeſſionem eius ille adulterium committat, adulterio adulterium compenſatur, & profeſſio erit nulla, niſi ille religionem ingrediatur, vel votum caſtitatis emittat, quod ni faciat poterit coniugem reuocare, & cum ipſa reconciliari.

d P. Menacho in manuſci. p.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

SECT. I. Resolvt. Variæ.

DOLVS.

a Nauar. c. 23. n. 67.

1 Dolus eſt *a* machinatio, vel circumuentio ad decipiendum adhibita, differt à fraude, quia hæc eſt tantum facto, dolus verò & verbis, & factis poteſt fieri. Dolus alius verus quando ſigna deceptionis ſunt manifeſta, alius præſumptus, quando non ſunt talia. Neuter poteſt probari niſi per confeſſionem partis, vel per coniecturas, quoad forum exterius.

2 Dolus, & fraus quemlibet contractum ita inficiunt, quamuis ſic licitus, *b* vt fiat irritus, vel irritandus.

b Comm. DD.

3 Dolus verus à iuriſperitis frequenter *c* nuncupatur culpa latiſſima, & præſumptus culpa latior. Si quis librum noctu relinquat in loco, quem fures frequentant, verus eſt dolus & culpa latiſſima. Si verò interdiu in ſimili loco relinquat ſine cuſtode, eſt dolus præſumptus, & culpa latior, ſi librum amittat.

c Nauar. c. 17. nu. 177.

4 Dolus omnis *d* eſt culpa, non verò omnis culpa eſt dolus, bene enim eſſe poteſt culpa ob negligentiam, vel ignorantiam & tamen proter eam excuſatur à dolo.

d Comm. DD.
e Comm. DD.

5 Pactum quod depoſitarius non teneatur de dolo eſt illici-

tum,

tum, & nullum.

6 Doli actio non datur ob quamcumque quantitatem, quæ mortalem culpam facit. *f* Nauar. c.17.n.3.

7 Peccat mortaliter qui in quolibet contractu afficit alium per dolum vel fraudem damno notabili. *g* Comm. DD. *h* Comm. DD.

8 Dolus, vel fraus dantes cauſam contractui reddunt illum ipſo iure nullum, decipienſque tenetur de damno emergente, & lucro ceſſante ex dolo proueniente. *i*. c. ſi des de reſcript.

9 Dolus, & fraus nemini debent patrocinari.

SECTIO II.

DOMICILIVM.

1 DOmicilium ibi quis habet *a* vbi habet familiam, & animum manendi; Clericus autem vbi reſidentiam, quod ſi in duobus locis æqualiter reſident, vtrobique habent domicilium. *a* Sà verb.

2 Domicilium poteſt *b* quiſque ſibi eligere poſt pubertatem. *b* Comm DD.

3 Scholaſtici licet non habeant domicilium vbi ſtudent, poſſunt *c* tamen abſolui, & diſpenſari ab Epiſcopo illius loci, non tamen ordinari. *c* Comm. DD.

4 Beneficium requirens reſidentiam perſonalem confert domicilium. *d* Nauar. c.25.nu. 111.

5 Qui per annum in aliqua vrbe moratur animo ibi manendi, eius *e* eſt domiciliarius, etiam ſi alio pergat dummodo animum redeundi habeat. *e* l. Domicilium ff. ad municipi.

DISPVTAT. VII. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

Quid ſit dominium, & quis dominij capax.

DOMINIVM.

1 DOminium, *a* eſt poteſtas vtendi re propria in omnes vſus lege permiſſos referendo rem ipſam in proprium commodum. Dominium, poſſeſſio, vſus, vſusfructus, & emphy- *a* Comm. DD.

teuſis diſtinguuntur. Vide in propriis locis.

2 Eſt etiam *b* vſus facti, ſiue ſimplex vſus, quem leges humanæ non introduxerunt. Hunc vſum habent aues, & animalia in cibis, quos edunt, & ſerui in veſtibus, quibus vtuntur, & inuitati in dapibus, quæ ipſis apponuntur.

3 Hic ſimplex vſus diſtinguitur *c* à dominio etiam in his rebus, quæ vſu conſumuntur, & ideo cui datur hic ſimplex vſus non datur facultas diſponendi de re, qua vtitur in alios vſus, quam facultatem haberent ſi eſſent veri domini. Contrariam ſententiam negatiuam ſcilicet defendunt viri docti, ſed affirmatiua videtur probabilior quod ſcilicet, Simplex vſus diſtinguitur à domino.

b Vide Villal. to. 2. tr. 10. *c* Molina de iuſt. to. 1. tra. 2. diſp. 6. *d* Comm. DD.

Simplex vſus diſtinguitur à dominio.

4 Deus eſt primus, ac legitimus dominus omnium rerum, & ideo Iſraëlitæ Dei iuſſu ſpoliantes Ægyptios non *d* peccauerũt.

5 Angeli non ſunt domini rerum inferiorum, habent tamen à Deo illarum adminiſtrationem.

6 Irrationales creaturæ non ſunt *e* dominij capaces. Homo verò propriè eſt dominij capax, etiamſi ſit paruulus, vel amens.

e Ariſt. 6.

7 Filiusfamilias poteſt habere *f* bona caſtrenſia, & quaſi caſtrenſia, aduentitia, & profectitia, quæ hæc ſint vide verbum *Bona*.

f l. fin. c de inoff. & l. 1. cap. vlt. ff. ad Macedon.

8 Bonorum caſtrenſium, & quaſi caſtrenſium, eſt verus dominus, nec non aduentitiorum excepto illorum vſusfructus, cuius non eſt dominus niſi in aliquibus caſibus videndis, apud Villalob. *g*

g Vide Villal. tr. 10. dif. 4. tom. 2.

9 Bonorum profectitiorum nec dominium, nec vſumfructum habet, confiſcatis autem bonis paternis, hæc erunt à *h* confiſcatione libera.

h l. ſi finita parag. tc. de veſtig. ff de damn. infec.

10 Serui nullum rei dominium independens habent, *i* quidquid acquirunt domino acquirunt, hic autem nec membrorum, nec ſalutis corporis vel ſpiritualis ſeruorum dominium habet.

i Parag. item vobis inſt. per quas perſonas nob. acq.

11 Reliqua de dominio ſeruorum, vxoris, religioſorum, clericorum, & ſimilium videri poſſunt in ſuis verbis.

SECTIO II.

DE DOMINII OBIECTO.

DOminium aliud *a* naturale vel diuinum, aliud de iure gentium, aliud ciuile.

a Comm. DD.

2 Homo habet *b* naturale dominium rerum temporalium, quæ vocantur bona fortunæ.

b c. ius naturale diſp. 1.

3 *Naturaliter*

3 Naturaliter omnes homines *c* ſunt liberi , ſeruitus verò introducta eſt de iure gentium.

4 Solus Deus vitæ & membrorum dominus *d* eſt, homo autem ſolius vſus.

5 Homo non *e* eſt dominus gratiarum gratis datarum, eſt tamen aliarum rerum ſpiritualium *f* virtutum, & gratiæ habitualis quam propriis actibus ſe diſponens acquiſiuit, & auxit.

6 Non eſt obligatus *g* homo ſtatim ac amittit gratiam per peccatum recuperare per pœnitentiam, eſt tamen obligatus proximum corrigere quam primum poteſt vt exeat ab ſtatu peccati.

7 Diuiſio rerum eſt de iure *h* gentium, & primo facta eſt ab Adamo authoritate paterna, vel vt multi dicunt regali.

8 Chriſtus Dominus ſecundum probabiliorem *i* opinionem non habuit temporale dominium omnium rerum temporalium, habuit tamen illud indirectè in ordine ad ſalutem ſpiritualem. Idem dic de S. Pontifice Chriſti Vicario, & ideo poteſt quemlibet Principem hæreticum deponere.

9 Imperator non habet dominium totius orbis, habet tamen quandam ſuperioritatem ſuper omnes Principes.

c Ariſt. 1. Pol. c. 4. & 5.
d c. ſi non licet & tu dixiſti 23. q. 5.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Villal. vbi ſuprà.
h c. ius gentium diſt. 1. l. ex hoc iure ff. de iuſt. & iur.
i Vide Villalob. vbi ſuprà.

SECTIO III.

AN ANIMALIA AVES, ET PISCES ſint eius, qui ea venatur, vel piſcatur.

1 QVi cœpit animalia manſueta non facit *a* ſua, facit autem ferocia.

2 Quæ arte manſueſiunt dum redeundi animum habent ad fundum ad illius dominum *b* pertinent.

3 Si vnus feram percuſſit, *c* alius verò cæpit, fit capientis niſi ita lethalis eſſet percuſſio, vt abſque difficultate à percutiente cupienda eſſet.

4 Quæ cecidit in tuum laqueum, ita vt effugere non poſſit etiam ſi ab alio capiatur tua *d* eſt. Si autem ab vno perſecuta cecidit in laqueum alterius primò capientis erit.

5 Piſces ſunt *e* eius, cuius induſtria ſunt incluſi.

6 Columbaria *f* licent vt pluimum niſi lex prohibeat; columbarum autem domini debent eas alere, nec arte vti vt alienas attrahant.

a Comm. DD.
b Parag. gallinar. inſt de rer. diu.
c Paragr. illud quęſitum inſt. de rer. diuiſ.
d Moli. de iuſt. to. 2. tr. 26. diſp. 42.
e Comm. DD.
f Comm. DD. Vide Moli. de iuſt. to. 2. tr. 2. diſp. 28.

g lib.9.tit. 8.lib.7. recop.
h Mol.de iuſt.to.1. tr.2.diſp. 48.

7 Cum columbæ amiſerunt conſuetudinem eundi, & redeundi, quilibet poteſt capere. Hiſpaniæ autem lex *g* eſt nequis intra leucam à columbario, columbus capiat, vnde qui eas extra leucam ceperit etiam inſtrumentis prohibitis, faciet ſuas, vt benè colligit Molina.

SECTIO IV.

LIGNA COEDENTES, VEL GLANDES capientes in alienis montibus, an acquirant eorum dominium, & quid de paſcentibus pecora in alienis campis.

a Comm. DD.
b Leſſius de iuſt.n. 9. c. 5. dub.14.

1 IVſtè prohibet *a* reſpublica ne tali tempore ligna cædantur, nec vltra talem quantitatem. Ciuis autem populi, qui cędet ligna in monte communi tempore prohibito non peccat *b* mortaliter, niſi faciat notabile damnum, nec obligatur ad pœnæ ſolutionem niſi poſt condemnationem.

c Idem vbi ſuprà

2 Quando populi ſunt vicini, & incolæ vnius cædunt ligna in monte alterius non peccant mortaliter, *c* tenentur tamen poſt ſententiam ad ſolutionem pœnæ.

d Comm. DD. contrarium ſenſit Mol. diſp.58. concl.5.

3 Qui cædit ligna in monte alieno, quem ignorat plantatum ab eius domino, non tenetur *d* reſtituere ante ſententiam, niſi mons ſit vallatus, vel in eo fecerit damnum notabile. Nec peccat mortaliter, niſi in prædictis caſibus. Idem dicendum de glande, & paſtibus.

4 Qui inuenit alienum animal manſuetum damnum fundo inferens peccat *e* mortaliter, ſi illud percutiat, vel decidat, poteſt autem includere donec ſoluatur damnum.

e Comm. DD.
f Nauar. c.17.n.122.
g Comm. DD.

5 Cuſtodes montium, paſtuum, & camporum tenentur ſoluere damna culpa ſua illata, nec licet eis dare facultatem cędendi ligna, vel paſcendi pecora niſi amicis, & propi[illegible] damni ex eius voluntate præſumpta. Pretium autem quod ob hoc acceperit non tenetur reſtituere, benè autem damnum ad quod reſtituendum tenetur etiam qui pretium dedit.

6 Cuſtodes ex induſtria latentes vt fures capiant, non peccant, *g* quia hoc eſt neceſſarium, vt fideliter cuſtodiam exequantur.

SECT.

SECTIO V.

DOMINIVM THESAVRI INVENTI ad quem pertineat.

1 THeſaurus *a* eſt quædam vetus depoſitio pecuniæ, cuius non extat memoria vt iam Dominum non habeat.

2 Theſaurus in proprio fundo inuentus pertinet ad Dominum fundi, ſi autem inuenerit eum in loco ſacro dimidium ad eum *b* ſpectabit.

3 Si caſu inuentus eſt in fundo alieno dimidium *c* eſt inuentoris. Si data opera quæſitus fuit dimidium ſpectabit ad dominum fundi, ſi autem eius voluntate quæſitus fuit, ſtandum erit contractui.

4 Qui emit fundum, in quo ſciebat eſſe theſaurum, illum *d* facit ſuum.

5 Cum inuenitur in loco publico dimidium eſt inuentoris, ſi verò arte magica inuentus eſt poſt iudicis ſententiam, pertinet *e* ad Fiſcum.

6 Lex eſt *f* in Hiſpania, quæ dicit, quod vbicumque theſaurus inueniatur ad Regem pertineat, & ſola quinta pars ad inuentorem. An verò inuentum in ſuo fundo poſſit quis tuta conſcientia totum ſibi retinere dubium *g* eſt inter DD. vtrumque probabile.

7 Qui in regno alieno viuunt animo ibi permanendi licitè *h* poſſunt theſauros quærere.

8 Qui rem abſconditam, inuenit, non *i* facit ſuam, niſi ſuperſtitioſè fuerit abſcondita, quia tunc habetur pro derelicta.

9 Fodinarum metalla de iure gentium ad inuentores pertinent, ſed per *l* leges iam hæc regibus applicata ſunt partem inuentori, partim regiis ſumptibus, leges videri poſſunt.

10 Idem dicendum *m* de margaritis, & aliis gemmis inuentis.

a l. numquam, parag. theſauro, ff. de acq. rer. domi.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d D. Tho. 2.2.q.66. art.5. ad 2.
e L. vnic. C. de theſau.
f L.7. tit. 12. lib.6. ordin.
g Vide Villal. tr. 10. dif. 20. to. 2.
h Villal. vbi ſup.
i L. numquam, ff. de acq. rer. domi.
l L.1. cum ſequentib. tit. 13. lib. 6. recop. lib. 9. eod. tit.
m Vide Mol. to. 1. iuſt. tr. 2. diſp. 54.

SECT.

SECTIO VI.

QVOT MODIS DOMINIVM transferatur.

a Vide, parag. per traditionẽ inſt. de rer. diuiſ.
b Comm. DD.
c L. traditionibus, parag. de pact.
d Comm. DD.
e Sà hoc verb.
f Idem vbi ſup.
g Sà vbi ſup.

1 Aliquando acquiritur *a* dominium tranſlatione, aliquando ſine illa.

2 poteſt *b* transferri vel ſola voluntate Dei, vel rei Domini, vel Principis.

3 Nequit autem transferri ſolo actu interiori voluntatis.

4 Dominium rei furtiuæ non tranſit *d* in furem, ſed ſemper manet penes Dominum. Dominium rei acceptæ in extrema neceſſitate non tranſit in accipientem, neque omnis qui licite vtitur re fit Dominus eius.

5 Dominus *e* tenetur de damnis, quæ cum poſſet non impediuit in ſuo dominio.

6 Quod ſolent quidam nobiles dare ſcilicet pueris famulis victum tantum, & veſtitum, licitum *f* eſt niſi aliud habeat lex, conſuetudo, aut pactum.

7 Licitum *g* eſt Domino in domibus ſubditorum, externis dare hoſpitium per aliquot dies ſuis expenſis.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES ALIQVÆ.

DOMINVS.

a Vide Nauar. compendium in hoc verbo.

1 PEccat *a* negligens ea quæ pertinent ad ſalutem ſpiritualem ſeruorum, & qui non curat docere eos doctrinã Chriſtianam, & qui negligit ſcire manifeſta peccata ſeruorum, vt ea corrigat. Idem qui prohibet ſeruos matrimonia contrahere, non tamen tenetur conſenſum præſtare, nec facultatem ad contrahendum. Non licet tandem atrociter punire ſeruum.

2 Coniugatum

2 Coniugatum ſeruum inuito Domino, non licet *b* Domino vendere in remotas regiones, vbi non poſſit matrimonio vti.

b Vide Thom. Sanch. de matr.

DOMVS.

1 Conceſſa *a* alicui domus habitatione, conceditur etiam poſſe locare niſi concedatur ſolus vſus.

a Vide inſt. de vſu & habit.

DISP. VIII. SECT. I.

DONATIO QVID SIT, ET QVI donare poßint.

DONATIO.

1 Donatio *a* eſt pactum, quo gratis, & liberaliter aliquid in alterum confertur, nullo ad id cogente iure.

2 Res aliena donari non *b* poteſt, ita vt verò Domino noceat.

3 Omnia bona ſimpliciter niſi ad pias cauſas donari non poſſunt, *c* debet enim remanere teſtandi facultas.

4 Donatio cuilibet fieri poteſt etiam ignoranti, & abſenti. Donare autem ij ſoli poſſunt, *d* qui habent rei dominium cum facultate alienandi.

5 Prodigus, cui à magiſtratu datus eſt tutor, nec minor ſine conſenſu curatoris, nec filius familias niſi de bonis caſtrenſibus, nec vxor niſi de paraphernalibus vel propria induſtria acquiſitis, donare *e* poſſunt.

6 Vxor poteſt de bonis communibus *f* donare ſine conſenſu mariti, cum ille eſt irrationabiliter inuitus.

7 Serui ſi habeant bona propria de his poſſunt donare, de aliis autem non niſi de præſumpta voluntate dominorum.

8 Clerici de bonis ſpectantibus ad ſuam congruam ſuſtentationem poſſunt donare, de aliis verò, quæ ſuperſunt non niſi in eleemoſynas, & pios vſus, ſed circa hoc vide verb. *Clerici.*

a Comm. DD.
b Comm. DD.
c L. ſtipulatio hoc modo, ff. de verb. *oblig.*
d Comm. DD.
e Vide Villal. to. 2. tr. 20. dif. 10.
f Comm. DD.

SECTIO II.

AN ET QVOMODO RELIGIOSI donare poſſint.

a Moli. 2. de iuſt. diſ. 276.
b Comm. DD.

1 SVpremam poteſtatem habentes in religione *a* poſſunt donare ſecundum ſtatuta, & conſuetudinem religionis.

2 Inferiores ſuperiores competentes eleemoſynas facere non *b* prohibentur, ſi fuerint immoderatæ non valent, & recipientes tenentur ad reſtitutionem. Idem dic de inferioribus officialibus: ſubditi autem non poſſunt niſi de indubitatè præſumpta voluntate ſuperioris.

c Comm. DD.
d Nauar. c. 17. nu. 105.

3 Excluſi à religione, qui manent regulæ adſtricti, de his, quæ ſibi comparant habent vſum, & adminiſtrationem, & poſſunt *c* in vſus honeſtos donare.

4 Idem de religioſis extra conuentum habitantibus qui poſſunt de his, quæ illis ad propriam ſuſtentationem concedunt *d* competentes eleemoſinas facere & donationes.

5 Decretum Clementis VIII. prohibens religioſis largitionem munerum, non eſt vſu receptum.

e Molin. de contr. diſ. 278.

6 Donatio excedens ſummam 500. aureorum facta ſine iudicis inſinuatione *e* inualida eſt, quoad exceſſum: valet autem ſi ſit iurata, aut in pios vſus.

f Nauar. conſ. 1. de donat. inter vir. & vxor.
g Sà hoc verb. n. 4.

7 Donatio facta cum vero animo donandi etiam ſi ſit in fraudem fiſci *f* valet etiam poſt commiſſum delictum, niſi hoc ſit tale vt propter ipſum ipſo iure bona amittantur, & illorum adminiſtratio interdicatur. Poterit tamen reuocari per iudicem, & tunc ad Fiſcum ſunt reddenda.

8 Donatio facta per metum ad id incuſſum non valet *g* niſi iuramento firmetur: tunc enim iurans tenetur iuramentum adimplere, recipiens verò reſtituere.

h Comm. DD.

9 Donatum etiam monaſterio *h* reuocatur ſi donanti poſtea filij naſcantur, etiam ſi donatio confirmata ſit iuramento. Etſi poſtea filij moriãtur non conualeſcit donatio, quia ſemel extincta fuit actio. Idem dic de donatione aliis facta niſi ſit remuneratoria.

i Vide Molin. diſ. 289.

10 Donatio facta coniugi *i* valet ſi fiat ob cauſam piam, vel honeſtam, vel ſit remuneratoria, aut fiat in tempus ſoluti matrimonij, aut cauſa mortis, aut condonando dotem promiſſam

promiſſam, aut ſit confirmata iuramento de non reuocando, aut poſt rem datam donans moriatur, aut profiteatur in religione nihil poſſidente,

11 Non dicitur donare, qui alicuius neceſſitati ſubuenit, & ideo, qui pro vxore vectigal ſoluit, vel ei quotidianas, vel lugubres veſtes tribuit, non prohibetur, hoc facere, & ſtatim hæc vxoris fiunt. *o*

o Molin. vbi ſupr.

12 Donatio inter ſponſos valet, *m* niſi fiat in tempus futuri matrimonij, tunc enim poterit reuocari.

13 Donata vxori à conſanguineis viri an ad virum, an ad vxorem ſpectent dubium eſt inter DD. ad virum ſpectare videtur probabilius.

14 Donata propter nuptias dum contrahitur, vel quaſi contrahitur matrimonium ſoluto matrimonio donantis reddenda.

p Comm. DD.

15 Donatio facta per patrem valet in his caſibus, in quibus facta per coniugem valida *p* eſt.

16 Donatio matris, auiæ, vel aui materni *q* valet de iure communi.

q Sà hoc verb.

r Comm. DD.

17 Pater poteſt *r* donare filio propter nuptias, vel eunti ad bellum, vel ſtudij cauſa, vel ad honorem acquirendum, & vſumfructum bonorum ipſius filij.

SECTIO III.

DE VARIIS DONATIONIBVS.

1 Donatio patris conualeſcit *a* emancipatione, vel morte patris, & ideo fructus percepti à tempore donationis ſunt filij.

a Molina diſp. 291.

2 Donatio aui cenſetur aduentitia, & nepoti acquiritur.

b Comm. DD.

3 Donatio firmata ſcriptura, & teſtibus poteſt ante acceptationem reuocari. *c* Poteſt autem notarius pro abſente acceptare, & cùm ſit ad pias cauſas quicumque alius. Et qui præſens eſt, & tacet videtur acceptare.

c Sà vbi ſuprà num. 16.

d Comm. DD.

4 Donatio omnium bonorum non eſt inualida, ſi ſit præſentium, & non futurorum, ad pias cauſas, vel cauſa dotis aliquid ad propriam ſuſtentationem reſeruando, vel cauſa mortis, vel iuramento, vel morte donantis confirmetur.

5 Donatio cauſa mortis poteſt *e* reuocari pœnitentia, vel præmortuo donatario, niſi ſit iuramento vel promiſſione firmata de non reuocando.

e Molin. diſp. 297. num. 10.

6 Donatio

f Comm. DD.

6 Donatio niſi fiat cauſa mortis cenſetur inter viuos, *f* nec poteſt reuocari niſi ob ingratitudinem donatarij.

g Comm. DD.

7 Donatio inter viuos irreuocabilis *g* poteſt fieri addita conditione, vt eius executio habeatur poſt mortem donantis.

h Sà hoc verb.

8 Donatio cum conditione vt poſt mortem detur Eccleſiæ, poteſt *h* poſtea tollere illam conditionem.

9 Datum alicui, vt in pias cauſas eriget non expirat *i* morte donantis.

i Idem vbi ſup.
l Nauar. in ſum.

10 Prohibitus donare vltra certam menſuram poterit *l* donare cauſa remunerationis, vel gratitudinis, aut eleemoſinæ, etiam ſi minuatur legitima filiorum.

m Vide Mol. diſp. 210.

11 Donatum ſimulanti ad id ſanctitatem, vel paupertatem reſtituendum eſſe alij aiunt, *m* alij negant, ſi autem fuit notabilis ſumma probabilius videtur eſſe reſtituendam, quia contra donantis voluntatem.

n Comm. DD.

12 Datum alicui, vt melius diſponatur ad religionem, vel ad aliud, etiam ſi id non fiat poteſt *n* retineri.

o Sà hoc verb.

13 Poteſt *o* Rex donationem ſuam vel anteceſſoris, ſi regnum enormiter lædat, reuocare.

p Comm. DD.

14 Si donans dicat do tibi talem agrum viginti iugerum, tuus *p* erit etiam ſi ſit plurium.

q Silueſt. verb. *Pactum*. q. 4.

15 Agrum donatum cum conditione non alienandi dicunt nonnulli poſſe alienari, ſi donans nullum in eo ius ſibi reſeruauit. Probabilius autem videtur *q* non poſſe fieri ſine peccato, quia ſub tali pacto ſeruando donatio acceptata fuit.

r Molin. diſp. 208. col. 5.

16 Modus impoſſibilis, aut turpis donationi, aut alij contractui adiectus pro non appoſito habetur. *r*

ſ Nauar. cap. 13. n. 88.

17 Donatio ab emente facta eius in quo exceſſit iuſtum pretium, cenſetur *ſ* coacta, ſi fiat in ipſa emptione, ſecus ſi poſtea.

t Idem vbi ſup. n. 15.
u Comm. DD.

18 Donatio facta ob metum etiam ſi non ſit tantus vt eam faciat inualidam in foro exteriori, eſt nulla *t* in interiori & tenetur donatarius reſtituere.

19 Donatio facta à marito de rebus mobilibus ſine conſenſu vxoris valet. *u*

x Nauar. c. 26. n. 39.

20 Cui prohibetur donare ſimpliciter non prohibetur *x* donare cum cauſa & ideo pater poteſt donare propter remunerationem, & ad pias cauſas, & dare eleemoſinas, & ſimilia opera facere.

y Comm. DD.

21 Donatio non acceptata etiam facta per chyrographum & in cauſam piam poteſt *y* reuocari. Vide verb. *Promiſſio.*

DISPVT·

DISPVTAT. IX. SECT. I.

Quid ſit, & quotuplex, & quot modis fiat DOS.

1 DOs eſt, *a* quod viro datur, aut promittitur ratione matrimonij ad onera ſuſtinenda.

2 Dos *b* alia profectitia, alia aduentitia. Profectitia eſt quando promittitur ab aliquo ex aſcendentibus via maſculina. Aduentitia, quando eſt ex bonis vxoris, vel alterius conſanguinei, qui non ſit ex linea paterna.

3 Dotale fundum ideſt res immobilis in dotem data non poteſt alienari à marito etiam conſentiente vxore, niſi in aliquibus caſibus videndis apud Rebellum. *c*

4 Si res dotales pereant culpa mariti, ſi hæc fuerit leuiſſima excuſatur, non autem *d* ſi fuerit leuis, aut lata.

5 Si legatum fiat puellæ ſi nubat vel in dotem, & moriatur ante nuptias *e* redibit legatum ad hæredes teſtatoris, ſi autem legatum ſit vt poſſit nubere ad hæredes puellæ.

6 Cum aliquid legatum fuerit puellæ vt nubat cum Franciſco, eo mortuo ſi eſt pauper habebit legatum, vt cum alieno nubat, ſi eſt diues *f* non debetur ei.

7 Cum matrimonium contrahitur in regno Caſtellæ contractus dotalis non fit ſecundum medietatem bonorum, vt in Luſitania, ſed per dotem, & arrhas vt dicitur, & tunc capitale non eſt commune, ſed tantum bona lucrata, quorum adminiſtratio ad maritum ſpectat.

a D. Tho. in 4. diſt. 49.

b Vide Villalob. tom. 2. tract. 7.

c Rebel. 2. p. lib. 3. q. 7.

d Comm. DD.

e Couar. de Hæred. c. 3. num. 11.

f Manuel. Rodr. in ſum. 1. p. c. 98. n. 4.

SECTIO II.

AN PATER TENEATVR dotare filias.

1 CVm pater poteſt filiam exhæredare non tenetur *a* dotare, niſi ſolum in ea parte, quæ neceſſaria eſt ad alimenta.

a Sanch. de matr. lib. 4. diſp. 26. n. 1.

2 Si

2 Si filia nupſit conſentiente patre ſine dote, tenetur *b* eam ditare. Idem dic ſi religionem ingrediatur.

b L. qui liberos, ff. de ritu nupt. l. fin.

3 An teneatur dotare filiam diuitem dubium eſt, affirmatiua videtur *c* probabilior.

c C. de donat. l. 8. tit. 11. p. 4.

4 Onus dotandi filias tranſit ad hæredes, & Fiſcus tenetur de bonis confiſcatis, niſi crimen ſit hæreſis.

d Rebell. q. 4. nu. 7. lib. 2.

5 Dotis quantitas debet *e* eſſe ſecundum qualitatem filiæ, & mariti, & numerum fratrum, & patris bona.

e Comm. DD.

6 In regno Caſtellæ ſtatuit *f* quædam lex dotis quantitatem, & prohibet filiarum meliorationem propter nuptias.

f lib. 1. tit. 2. lib. 5. recop.

7 Tenetur pater dotare filiam maiorem 25. annis etiamſi cum indigno nupſerit contra patris voluntatem. Idem dic de minori 25. annis, ſi cum digno nupſerit *h* ſecus ſi cum indigno, in quo caſu tenetur ſolum eam moderate alere.

h Sanch. de matr. lib. 4. diſp. 26. nu. 11. Vide Molin. lib. 2. de primog. c. 16. n. 1.

8 Indignus *i* eſt, qui in nobilitate, in diuitiis valde inæqualis, & inferior eſt, vel prauis moribus.

i Comm. DD.

9 Dos à patre data præſumitur ex bonis communibus. Quod ſi data fuerit poſt mortem vxoris dubium eſt an præſumatur dotata ex communibus, an ex propriis ipſius patris, quod ex communibus videtur *l* probabilius.

l Villal. vbi ſup.

10 Pater ſolum tenetur dare filiis naturalibus pro dote id quod eis ad alimenta debebat. Si autem filiis ſpuriis dedit vltra id quod ad alimenta debebat, poteſt *m* repetere ſecundum probabiliorem opinionem.

m Rebell. de iuſt. 2. p. lib. 5. q. 4.

11 Dos data filiæ ſpuriæ, ea mortua, etiam ſi filios habeat reddenda *n* eſt patri, qui nepotes tenetur alere ſi aliunde non habeant, hoc eſt de iure communi: In regno autem Caſtellæ poteſt pater filiis ſpuriis quintam bonorum partem relinquere.

n Idem 2. p. lib. 5. q. 8. à n. 11.

12 Cum dos perit ſine culpa filiæ, debet *o* iterum à patre dotari, ſecus verò ſi culpa ipſius periit.

o Comm. DD.

13 Si filius viuente patre legitimam accepit, & culpa ſua perdidit, non tenetur *p* pater ei aliam dare, ſecus verò ſi ſine culpa.

p Comm. DD.

SECTIO

SECTIO III.

AN MATER ET ALII CONSANGVINEI teneantur filias, vel conſanguineas dotare.

1 MAter non tenetur *a* dotare filias,niſi vrgente cauſa verbi gratia, ſi ſint pauperes ſicut tenetur eas alere, ſit & dotare.

2 Mater infidelis *b* tenetur dotare filiam fidelem.

3 Vxor viuente marito non poteſt dotare filiam ſine mariti conſenſu, niſi *c* in tempus habile ſoluti matrimonij.

4 Frater *d* tenetur dotare ſororem etiam ſi ſit ex ſolo patre. Si autem ſit ex ſola matre non tenetur niſi hæres ipſe ſit matris,vel ſoror pauper ſit,quia tunc tenetur eam alere, & hæc alimenta dare pro dote.

5 Frater, cui maioratus contigit *e* tenetur ex fructibus dotare ſorores ſecundum prædictam doctrinam.

6 Soror diues *f* tenetur alere fratres pauperes.

7 Frater clericus habens beneficium ex eius fructibus tenetur *g* dotare ſorores pauperes,& alere,& dotare filias ſpurias.

8 Auus paternus non tenetur dotare neptes, niſi cum filius non poteſt,cuius hæres tenetur ſi poteſt prius quam auus. Quod ſi neptis habeat auum paternum diuitem, & matrem diuitem, ille prius tenetur eam dotare ſecundum probabiliorem *h* opinionem.

9 Patruus non *i* tenetur filias fratris dotare.

10 Filius diues tenetur matrem *l* alere,non verò dotare.

a L. æque mater. c. de iur. doti.l.q.9. tit. 12.p.4.
b L. cognouimus c. de hæred.
c Rebel.de iuſt. 2. p. lib. 3. q. 6. à nu. 2.
d Vide Villal. tr. 27. dif. 4. to. 2.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Nauar. de reddit. q. 2. monit. 26. nu. 2.
h Barboſa. ſup 4. p. l. 1. ff. ſol. matr. nu. 125.
i Idem vbi ſup.
l Rebel. vbi ſup. nu. 31.

SECTIO IV.

QVAM OBLIGATIONEM HABEANT dotator,& eius fideiuſſores.

1 SI dotans fuit pater, *a* vel aliquis ex aſcendentibus via maſculina,& poſt promiſſam dotem pauperior,fiat ſine do-

a L. ſicut autem, ff. de re iudic.

lo non poteſt *a* conueniri in ſolidum, niſi in quantum facere poteſt ſalua honeſta ſui, & ſuorum ſuſtentatione.

a l. ſicut autem, ff. de re iudic.

2 Hanc eandem obligationem habet *b* mater reſpectu dotatæ filiæ. Hæredes autem, & fideiuſſores non gaudent hoc priuilegio, ſed tenentur in ſolidum.

b Mol. diſ. 413.

3 Dotator alienus reſpectu dotatæ non *c* tenetur in ſolidum, ſecus verò reſpectu mariti, & filiorum.

c Moli. diſp. 425.

4 Maritus non tenetur *d* ad ſolutionem acceptæ dotis, niſi inquantum facere poteſt ſi eam ſine dolo amiſit, ſecus ſi cum dolo.

d Rebel. vbi ſup. nu. 11.

5 A marito non poteſt *e* peti fideiuſſor pro dote, nec ipſe dare tenetur, niſi ei tradatur ante matrimonium, vel poſt eius diſſolutionem, vt ſoluat intra terminum à iudice aſſignatum, vel cum dotator eſt extraneus, & dat dotem cum conditione, quod ſi dotata moriatur abſque liberis ei dos reddatur.

e Comm. DD.

6 Ante dotis ſolutionem non tenetur *f* maritus alere vxorem, ſi vxor aliunde habeat. Non tamen ideo poteſt eam domo eijcere.

f Comm. DD.

7 Si maritus aluit vxorem, & onera matrimonij ſuſtinuit poteſt *g* petere lucra dotis non ſolutæ ſine vſura, quia ei debentur, vt oneris ſtipendia, & poteſt conuentionem facere pœnam imponens dotanti, ſi intra præfixum terminum non ſoluat.

g c. ſalubriter de vſur.

8 Cum maritus fuit negligens in petenda dote, & dotator in deteriorem venit fortunam, dotem *h* amittet, & tenetur vxori ſoluere dotem.

h Molin. to. 2. de iuſt. diſp. 427.

9 Cum alius res dotales ſuas eſſe probauit, & per iudicis ſententiam recepit, dotator tenetur de euictione, ſed ſi dotator gratuitò dabit bona fide, non tenetur, *i* & res perit vxori. Si autem matrimonij contractus fuit vt in Luſitania ad dimidium & vxor habuit bonam fidem vtriſque perit. Si autem habuit malam fidem, vel dos ob delictum eius fuit confiſcata, ipſi ſoli.

i vide Rebell. de iuſt. 2. p. lib. 5. q. 12.

10 Cum dotis bona tam mobilia, quam immobilia marito appretiata traduntur, illa alienare *l* poteſt ſine vxoris conſenſu.

l Mach. in ſum. verb. Maritus.

SECT.

SECTIO V.

AN VXOR DVRANTE MATRIMONIO poſſit dotem petere, & quæ ſint bona paraphernalia, & ad quem ſpectent.

1 MAritus non poteſt *a* dare vxori dotem, ipſa autem poteſt petere quando eſt in periculo vt pereat. Si autem non eſt in periculo, etſi maritus partem amiſerit, non poteſt petere.

a L. vni. c. ſi dns cõt. matr.

2 Non poteſt *b* maritus vti legis priuilegio, ne reddat in ſolidum, niſi ita pauper ſit, vt non habeat vnde reddat.

b L. maritum, ff. ſolut. matr.

3 Extraneus dotans non poteſt repetere dotem ob dictum periculum, poteſt *c* autem maritum obligare de euictione.

c Rebel. vbi ſup. nu. 7.

4 Vxor, cui dos integra reddita eſt per iudicem, eamque conſumpſit in ſuſtinendis matrimonij oneribus, *d* poteſt clam compenſationem facere de bonis mariti ob lites vitandas, niſi iuri ſuo renuntiauerit ad ſoluenda debita mariti teneatur.

d Comm. DD.

5 Mulier adultera amittit *e* omnia ſua bona præter paraphernalia. Si autem maritus etiam adulter fuit, fit recompenſatio.

e Plerumque de donat. inter vir. & vxor.

6 Qui ſcienter bis contraxit *f* amittit bona, in quæ filij eius ſuccedunt, ſed ſi filios non habet, quæ dolum paſſa eſt habebit dimidium bonorum, & Rex aliud dimidium. Quod ſi ambo ſcienter contraxerunt, & filios non habent, omnia Regis erunt.

f Vide l. 17, tit. 19, p. 7.

7 Bona paraphernalia ſunt, *g* quæ præter dotem quam marito tradidit, vxor ſibi reſeruauit ad donationes, & eleemoſinas faciendas. Hæc vxoris voluntas conſtare debet *h* vt ſint paraphernalia. Hæc verò non habent ius prælationis, nec maritus habet eorum adminiſtrationem niſi ei ab vxore tradantur, in quo caſu faciet ſuos fructus induſtriales ex eis perceptos, & naturales ſi ſint pauci, vel eos cum vxoris conſenſu conſumpſerit.

g Vide l. 16. tit. 11. p. 4.

h Vide Rebell. de iuſ. p. 2. lib. 6. q. 3. nu. 2.

SECTIO VI.

QVID SINT ARRHÆ ET AD QVEM ſpectent, & quæ ſint donationes inter nuptias, & quem effectum habeant.

a L. arrhæ. & l. fin. c. de ſponſ. & l. 1. tit. 1. p. 4.
b Molin. 2. de iuſt. diſp. 431.

1 ARrhæ de iure *a* communi dantur in ſignum futuri matrimonij. In regnis autem Caſtellæ, & Luſitaniæ arrhæ dicuntur dona, quæ ſponſus ſponſæ promittit in dotis, aut virginitatis remunerationem.

2 Hæ arrhæ conſummato matrimonio fiunt vxoris, & ei *b* debentur à marito, & ſi vxor decedat ſine teſtamento, ad eius hæredes ſpectant. Quod autem ſponſus ſponſæ voluntariè donat non ſunt arrhæ.

c Vide l. 1. tit. 2. lib. 5. recop.

4 In regno Caſtellæ arrhæ non poſſunt *c* excedere decimam partem bonorum, & quoad exceſſum ſunt inualidæ. Quod ſi maritus habuerit maioratum fructus computandi ſunt per eius vitam, & decima pars aſſignari poteſt pro arrhis.

d Contr. inc. quamuis pactum 2. p. parag. 2. nu. 8.
e Comm. DD.
f Comm. DD.

4 An confirmatæ iuramento valeant quoad exceſſum alij aiunt, alij negant *d* probabilius.

5 Si minor promittat arrhas in rebus mobilibus ſufficit curatoris conſenſus, ſi verò in immobilibus neceſſaria eſt iudicis authoritas.

6 Si vxor dotem non ſoluit non debentur *e* ei arrhæ, etiam poſt conſummatum matrimonium. Si verò dimidium dotis ſoluerit dimidium arrharum ei debetur.

SECTIO VII.

QVÆ SINT DONATIONES INTER ſponſos, quem effectum habeant, & an bona lucrata durante matrimonio ſint communia; & quæ hæc ſint.

a L. 3. tit. 11. p. 4.

1 SPonſalitiæ largitates dicuntur *a* dona, vel monilia, quæ inter ſe ſponſus, & ſponſa ſibi mutuo condonare ſolent.

2 In

2 In regno Caſtellæ *b* dantur etiam poſt conſummatum matrimonium, ſed ſiue ante illud, ſiue poſt dentur ſemper dari præſumuntur ratione matrimonij.

3 Cum ab extraneo *c* donantur, donatio præſumitur facta vtriſque, ſi autem à conſanguineis vxoris ad eam ſpectant, ſi verò à conſanguineis mariti ad illum pertinent.

4 In regno Luſitaniæ quando fit contractus ad medietatem omnia bona ſunt *d* communia poſt contractum matrimonium.

5 Cum matrimonium celebratur per dotem, & arrhas, partiuntur *e* bona lucrata per æquales partes inter virum, & vxorem.

6 Si matrimonium mala fide contractum eſt *f* non fit prædicta communicatio in bonis. Si autem bona fide, etiam ſi nullum ſit, communicantur. Si verò alter eorum malam fidem habuerit, is partem amittet, quæ ad eum ſpectabat.

7 Mulier vidua, quæ inhoneſtè viuit dimidium bonorum lucratorum *g* amittit, ſed hæc pœna non obligat niſi poſt ſententiam iudicis.

8 Cum dubitatur an bona ſint acquiſita durante matrimonio intelligendum *h* quod ſint, niſi probetur contrarium.

9 Fructus ex vtriuſque patrimonio percepti, & aliorum omnium bonorum, & fructus pendentes, & omne quod lucratur durante matrimonio communicantur *i* inter maritum, & vxorem.

10 Quod maritus acquiſiuit in bello ſi pugnauit regiis ſtipendiis non eſt commune *l* vxori, ſecus ſi pugnauit, & ſumptus fecit ex communibus bonis.

11 Quidquid acquirunt propria induſtria etiam eſt commune, & quidquid augent ad vtrumque *m* ſpectat, etiam ſi augmentum ſit in maioratu.

12 Expenſæ factæ in rebus dotalibus quomodo ſint, compenſandæ, vide apud Rebel. *de iuſt. 2.p. lib. 7. quæſt. 1. per totam.*

13 Quando fundus, vel domus dotalis pro alia commutata eſt ad eum ad quem vetus, noua quæ permutatur ſpectat, *n* ſecus ſi ematur pecunia alterius.

14 Donationes vni ex coniugibus factæ ad eum ſolum cui fiunt *o* ſpectant.

15 Donationes remuneratoriæ ſi debentur ex iuſtitia ſunt communes, ſecus verò ſi ex ſola *p* gratitudine.

16 Donatio regia facta ob obſequia præſtita ſumptibus communibus fit *q* communis.

b Vide Moli. 2. de iuſt. diſp. 430. & Rebel. 2. p. lib. 5. q. 5. nu. 5.
c Vide Villal. tr. 27. diff. 12.
d Lib. 4. de ordinat. Luſit. tit. 7. parag. 1.
e L. 4. tit. 4. lib. 5. ordin.
f L. cum hic ſtat. ff. de donat. inter vir. & vx.
g L. 5. tit. 9. lib. 5. recop.
h Reb. de iuſt. 2. p. lib. 5. q. 3. nu. 4.
i L. 4. tit. 9. lib. 5. recop.
l L. 5. lib. 5. tit. 9.
m Vide Mol. to. 2. de iuſt. diſp. 433. & l. 7. tit. 7. lib. 5.
n Vide Villal. vbi ſup. diſ. 15.
o Comm. DD.
p Moli. vbi ſup. diſp. 433.
q Comm. DD.

r Molin. vbi ſup. diſp. 434.
ſ Comm. DD.
t Moli. diſp. 435.
u L.6.tit. 9.lib.5.recop.

17 Dominium dimidij bonorum acquiſitorum ad vxorem *r* ſpectat.

18 Bona acquiſita non verò acquirenda *ſ* poſſunt à coniugibus renuntiari, ſiue ante, ſiue poſt matrimonium acquirantur.

19 An verò qui habet creditores poſſit his bonis renuntiare dubium eſt. Pars negatiua *t* videtur probabilior.

20 Coniux vterque ſoluto matrimonio poteſt his bonis frui ad libitum, nec tenentur *u* proprietatem, vel vſum fructum filiis reſeruare. Et cum in teſtamento aliquod inter ſe legatum coniuges mutuo ſibi relinquunt, non intelligitur de prædictis bonis.

SECTIO VIII.

AN DEFVNCTO MARITO TENEATVR vxor dimidium debitorum mariti ſoluere, & ipſa, & hæredes mariti teneantur perficere contractus à marito inceptos.

a Comm. DD.
b Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 6. q. 2. nu. 2.
c Comm. DD.
d L. 9. tit. 3. lib. 5. recop. Mol. diſp. 435. l. 6. Tauri hodie l. 9. tit. 5. recop.
e Moli. diſ. 350.
f Rebel. 2. p. lib. 6. q. 9. nu. 2.
g Idem vbi ſup. nu. 1.
h Vide Rebel. 2. p. de iuſ. lib. 6. q. 9. nu. 1.

1 SI debita ante matrimonium contracta ſunt, & maritus bona non reliquit, vxor ſoluere non *a* tenetur.

2 Donationes magnas, & quæ ipſe maritus ſua culpa conſumpſit, ipſe & non vxor ſoluere *b* tenetur.

3 Si ſoluto matrimonio remanent bona acquiſita, prius extrahenda *c* ſunt debita, quæ maritus contraxit matrimonio durante.

4 An vxor quando non ſunt bona acquiſita, nec reliquit bona, maritus teneatur ex propriis debita ſoluere quæ in ſuſtentanda familia ille conſumpſit; dubium graue eſt inter DD. Quod non teneatur videtur *d* probabilius ex quibuſdam legibus.

5 Si maritus in vtilitatem vxoris aliquas quorum dominium non habebat conſumpſit, ipſa vxor reſtituere tenetur.

6 Quando maritus conductam habebat hæreditatem alienam, ſi poſt matrimonij diſſolutionem velit vxor dimidium bonorum acquiſitorum *e* tenetur perſeuerare in contractu.

7 Si maritus locauit bona paraphernalia, quorum adminiſtrationem habebat, tenetur *f* perſeuerare in contractu. Secus verò quando locauit res dotales ex natura rei; cauſatiuè verò id eſt, ne damnum marito cauſet *h* teneri probabilius eſt.

8 Maritus

8 Maritus ſi ante matrimoninm cognouit fundum ab vxore fuiſſe locatum tenetur *i* perſeuerare in contractu,ſecus verò ſi ignorauit.

9 Si maritus fideiuſſit, vel ſoluit non tenetur vxor niſi fideiuſſio,& ſolutio fuerit in vtilitatem vxoris.

i Couar. 2.var.c.15. nu.3.

SECTIO IX.

AN DOTIS HYPOTHECA RELIQVIS præferenda ſit, & an maritus vel eius hæredes poßint opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ dotis.

1 HYpotheca alia expreſſa, alia tacita,hanc habet vxor in bonis mariti ad recuperandam dotem, *a* & bona paraphernalia,in his autem non gaudet prælatione.

2 Dotis hypotheca præfertur aliis tacitis anterioribus non habentibus *b* prælationem.

3 Dotis tacita hypotheca præfertur expreſſis poſterioribus, non verò *c* anterioribus,etiam ſi ipſa ſit expreſſa.

4 Si res empta fuit aliena pecunia,& manſit obligata ad illius ſolutionem,hæc hypotheca præfertur *d* dotali etiam anteriori.

5 Dos ſecunda vxoris non præfertur primæ.*e*

6 Prælationis priuilegium eſt perſonale, & ideo non tranſit ad hæredes, nihilominus matris priuilegium tranſit *f* ad filios.

7 Si alij facta fuit ſolutio, nec manet vnde fiat vxori,poterit *g* repetere,ſi autem in pecunia ſolutio facta fuit,etiam ſi fuerit conſumpta.

8 Intra duos annos poteſt *h* maritus opponere exceptionem non numeratæ pecuniæ,& poſt,ſi onus probandi ſuſcipiat.

9 Si maritus huic exceptioni renuntiauit, vt poteſt in regno Caſtellæ,non poterit *i* vti hoc priuilegio.

10 Cum notarius reddit teſtimonium, & dicit dotem fuiſſe acceptam non habet *l* locum hæc exceptio.

11 Si maritus ſe accepiſſe iuramento confeſſus eſt,probabilius videtur non poſſe *m* exceptione vti.

a L. vnic. parag. & vt plenius c. de re. vxor. act. *b* Rebel. 2. p. lib. 6. q. 16. nu. 3. *c* Couar. vbi ſup. c. 5. *d* L. licet qui potiores. *e* c. qui prior. de reg. iur. in 6. *f* Rebel. lib. 2. p. 6. q. 10. nu. 8. *g* Vide Rebell. lib. 2. p. 6. q. 10. nu. 7. *h* Vide Villal. tr. 27. dif. 19. to. 2. *i* Molina de iuſt. diſp. 439. *l* Comm. DD. *m* Molin. de iuſ. diſp. 439.

SECTIO X.

QVOMODO DIVISIONES SVNT facienda, & quando.

1 SI matrimonium cum dote, & arrhis contractum fuit, prius vxor dotem, & bona paraphernalia accipere *a* debet.

2 Extracta vxoris parte ante bona acquiſita, maritus quæ ad eum pertinent extracturus eſt.

3 Si aliquid ex capitali alienatum eſt, debet compenſari ex bonis acquiſitis. Et reliquum bona ſcilicet acquiſita, diuidenda ſunt.

4 Si propter vxoris culpam matrimonium diſſolutum fuit non eſt illi dos *b* reſtituenda.

5 Mortua vxore bona remanent in poſſeſſione mariti, ab eóque hæredes *c* accepturi ſunt.

6 Hodie in regno Caſtellæ in dotis ſcriptura ponitur, quod diſſoluto matrimonio intra 30. dies maritus dotem ſoluat, & huic conuentioni potius quam alijs legibus ſtandum eſt.

7 Dum vxori dos non redditur, *d* danda alimenta ſunt ab hæredibus mariti, ſi ipſa aliunde non habet. Tranſacto autem anno ceſſat hæc obligatio.

8 Leges ſeruandę *e* ſunt in ſolutione dotis, illius regni, in quo maritus habet domicilium, niſi aliud fuerit ex conuentione in ſcripturis declaratum.

9 Pactum filiæ nubentis quod renunciat aliis omnibus bonis ſola dote contenta non valet ſine iuramento. Pater autem filium compellens ad iurandum *f* peccat mortaliter.

10 Non poteſt *g* alienari dos, aut donatio propter nuptias ſine iuramento vxoris, ſine vi, & dolo.

11 Occidens vxorem *h* amittet bona, quæ alioquin ex eius morte habuiſſet. Itemque ſi eius culpa vxor obeat, habebuntque bona eius hæredes. Perditque vxor lucrum virum occidens.

12 Mortua vxore ſine liberis dos reſtituenda eſt non dotanti, ſed hæredibus eius.

a Vide Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 6. q. 12. nu. 3.
b l. conſenſu parag. 1. C. de repud.
c Mol. 5. de iuſt. diſp. 442.
d Comm. DD.
e l. 24. tit. 11. p. 4.
f Sà hoc verb.
g Syluеſt. verb. *matr.* 2. nu. 612.
h Vide l. ſi ab hoſtibus ff. ſolut. matr.

DISPVT.

DISP. X. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SIT, ET AN IN DVBIO teneatur quis reſtituere.

DVBIVM.

1 DVbium *a* eſt cum neutri parti aſſentiris, quia pro vtraque ſunt rationes.

2 In opinione eſt *b* aſſenſus, qui deeſt in dubio, in ſcrupulo autem eſt quædam apparentia.

3 Qui facit contra *c* dubium practicum peccat, qui verò habet dubium ſpeculatiuum, in praxi autem illud deponit, non *c* peccat.

4 Qui poſſidere cæpit bona fide, & facta debita diligentia adhuc dubitat reſtituere non tenetur. *d*

5 Si verò non fecit debitam inquiſitionem etiam ſi tranſacta ſit occaſio eam faciendi *e* tenetur reſtituere. Rem autem in hoc caſu eſſe partiendam ſecundum dubij qualitatem aſſerunt aliqui DD. Quod verum eſt quando res à nullo poſſidetur.

6 Qui cæpit poſſidere bona fide, & poſtea dubitat, non poteſt re vti, donec faciat debitam diligentiam, facta autem poterit *f* vendere admonendo emptorem de dubio.

7 Qui cœpit poſſidere cum dubio, tenetur *g* reſtituere ſecundum qualitatem dubij, niſi poſtea habeat certitudinem, & bonam fidem.

8 Cum rumor eſt, vel vehemens ſuſpicio, quod res, quæ venduntur ſunt furto ablatæ non licet emere niſi facta inquiſitione.

9 Qui dubitat an ex conſilio, quod *h* dedit ſecuta fuerit actio iniuſta non tenetur reſtituere. Idem dic de depoſitario, qui dubitat an res ſua culpa perierit.

a Comm. DD.

b Vide Sanch. in ſumm.

c Idem de matr. lib. 2. diſp. 42. num. 5.

d Azor. lib. 2. to. 1. c. 19. q. 5.

e Sanch. de matr. lib. 1. diſp. 5. nu. 13.

f Idem lib. 2. diſp. 44.

g Henriq. lib. 12. de matr. c. 6. num. 15.

h Molin. diſp. 35.

SECTIO

SECTIO II.

AN IN ALIIS MATERIIS EXTRA iuſtitiam verum ſit meliorem eſſe poſſidentis conditionem.

1 IN dubio in reliquis etiam materiis melior *a* eſt poſſidentis conditio.

2 Qui dubitat an votum fecerit, non tenetur *b* adimplere ſecundum probabiliorem ſententiam.

3 Qui dubitat an lex ſit non tenetur adimplere, ſi autem ſciat legem,eſſe dubitat tamen de eius diſpenſatione, aut conſuetudine in contrarium implere tenetur. *c*

4 Qui dubitat an cum votum fecit haberet 14. annos,ac ſi non haberet iudicandus *d* eſt.

5 Qui dubitat an ſonuerit duodecima noctis hora quando cœnauit non poteſt *e* Euchariſtiam ſumere.

6 Qui dubitat die Iouis an ſit 12.noctis hora poteſt *f* carnibus veſci, & cum prima auditur campanæ percuſſio, hora iudicatur completa.

7 Qui dubitat in die ieiunij an ſit 12. noctis hora non poteſt *g* comedere quaſi tranſiſſet dies ieiunij.

8 Cum ſonant diuerſa horologia idem dicendum ac ſi eſſent diuerſæ opiniones probabiles.

9 Cum iuris dubium eſt vel eſt opinionum diuerſitas an quis irregularis ſit,nemo irregularis cenſendus *h* eſt.

10 Qui in caſu homicidij in facto dubius eſt.debet *i* ſe gerere,vt irregularis,ſecus *l* verò in aliis caſibus.

11 Qui iudicat eſſe irregularitatem,quæ verò non eſt, illam non incurrit. *m*

a Sanch. de matr. lib. 1. diſp.41. n.32.
b Sanch. de matr. lib.5.diſp. 9. n.11.
c Comm. DD.
d Sanch. vbi ſup.
e Sanch. vbi ſuprà num.40.
f Villalob. tr.1. diſ. 21.
g Idem vbi ſup.
h Auil. de cenſ. p.7. diſp. 2. dub.5.
i c.Ad audientiam. c. Significaſti de homicid.
l c. Cum ſunt partium de reg. iur. in 6.
m c.Is qui de ſent. excom.

SECTIO III.

AD QVID FACIENDVM OBLIGATVS ſit qui dubitat de valore ſui matrimonij.

1 QVi bona fide contraxit, poſteaque dubitat de valore matrimonij poteſt *a* ſoluere debitum, non autem petere.

a Sanch. vbi ſup n.15.

2 Qui

2 Qui mala fide contraxit tenetur *b* ſoluere, ſed non poteſt petere. *b Comm. DD.*
3 Lis conteſtata contra valorem matrimonij nec ius dat, nec tollit. *c* *c C. 2. vt lite pendente.*
4 Si coniux coniugi dicat ſuum inualidum fuiſſe matrimonium, innocens poteſt *d* ei negare debitum, vel ſoluere ſi velit, quia credere non tenetur, ſi autem credat, nec petere nec reddere licet. *d Sanch. vbi ſuprà.*
5 Quæ dubitat an primus maritus viuat, poteſt *e* debitum reddere, & facta debita diligentia etiam petere. *e Comm. DD.*
6 Qui dubitat an vxor eius ſit libera, an ancilla non tenetur *f* ſoluere. *f Azor. c. 1. lib. 2. c. 19. q. 1.*
7 Qui dubitat de impedimento frigiditatis, poteſt *g* per duorum annorum ſpatium matrimonio vti. *g C. Licet de frig. & malef.*
8 Ad hoc quod aliquis certus ſit de matrimonij *h* nullitate, ſufficit certitudo moralis. *h Sanch. de matr. lib. 2. diſp. 45. num. 4.*
9 Ad dubitandum de nullitate matrimonij ſufficit *i* vnus teſtis omni exceptione maior. *i Idē vbi ſup. n. 25.*
10 Multo minus ſufficit *l* ad matrimonium impediendum, quam ad diſſoluendum. *l Idē vbi ſup. diſp. 171.*
11 Ad hoc quod quis ſecundo poſſit nubere requiritur *m* moralis certitudo, nec ſola fama ſufficit ſine aliis adminiculis. *m Vide eundem lib. 2. de de matr. diſp. 46.*
12 Sufficit *n* nuntius certus cum aliis circumſtantiis, quæ rem faciant moraliter certam, in quo debet iudex cum magna prudentia procedere, quia ſæpe contingit apparere viuum, qui putabatur mortuus, & ſecundo nuptam & cum filiis ex alio inuenire vxorem. *n Comm. DD.*

SECTIO IV.

AN SVBDITVS TENEATVR IN dubio parere Prælato.

1 PRacticè certum *a* eſt teneri ſubditum in dubio parere Prælato, niſi res cedat in damnum proximi. *a Comm. DD.*
2 Cum dubitatur an tributum à Rege impoſitum ſit iuſtum non *b* eſt ſoluendi obligatio. *b Villal. vbi ſupr.*
3 Dubia verba, & indifferentem ſenſum habentia in meliorem partem interpretanda *c* ſunt. *c Comm. DD.*
4 Licitum *d* eſt facere, quod quis putat probabili ratione *d Comm. DD.*

ne, vel viri docti authoritate licere, etiamſi contrarium ſit tutius.

5 Scrupulus deponendus eſt authoritate viri docti, vel ratione probabili.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ.

SECTIO I.

QVID SIT, ET AN ALIQVANdo liceat DVELLVM.

a Comm. DD. *b* Seſſ.25. c.19.

1 DVellum dicitur quaſi durum bellum, eſt autem pugna, duorum ex condicto.*a*

2 Non poteſt à Principe concedi,& acceptantes, & conſulentes,& patrini ipſo facto excommunicati ſunt per Tridentinum, *b* nec non conſulentes, & ſpectatores.

c Vide Sà hoc.verb.

3 Duellum licet *c* duci iniuſtè oppugnato,qui alioquin victoriam deſperat, & militibus exercitus ex vtraque parte,ne hoſtes alioquin audaciores fiant. Item ſi pręcipiat ſuperior ob bonum commune. Item ei, qui alioquin eſt occidendus.

d Vide Trident. vbi ſupra.

4 Excommunicatio contra exercentes duellum ſi hoc ſit priuatum, non eſt lata ſed ferenda.*d*

e Vide P. Quintanaduenas in qq.ſingul.

5 Acceptare *e* duellum non vindictæ deſiderio, ſed vt quis conſulat ſuo honori non eſſe illicitum aſſerunt nonnulli DD. Sed perniciosum corpori & animæ eſt tale honoris remedium. Conſultius faceret ſi diceret. Vtilius mihi, & honorificentius eſt Redemptoris mei parere conſiliis, quam iniquis legibus mundi, & à quocumque, qui me impetierit paratus ſum me defendere. Sic honori & vitæ corporis, & animæ conſulet.

DISPVT.

DISPVT. I. SECT. VNICA
Resolvtiones Variæ.

E

EBRIETAS

EX ſe peccatum *a* eſt mortale, quando quis mentem omnino amittit, & hoc ſcienter. *a* D.Tho. 2.2.q.150. art.2.

2 Cum quis diſcernit inter bonum, & malum, etiamſi genua lauent, non amiſit omnino rationem. Si verò faciat, quæ non conſueuerat, iurat, blaſphemat &c. vel poſt coctum vinum non recordatur, quæ fecit in ebrietate ſignum *b* manifeſtum eſt mentem penitus amiſiſſe. *b* Comm. DD.

3 Qui medicorum conſilio propter ſanitatem acquirendam vſque ad ebrietatem bibit, vel ad euitandam mortem non peccat, *c* quando non ſuſcepit aliud remedium.

4 Qui ſcienter alium inebriat, vel procurat vt inebrietur, peccat *d* mortaliter. Qui autem alium ad bibendum inuitat illum exponens ebrietatis periculo non excuſatur ab eodem peccato. *c* Leſ. lib. 4.c.3.dub. 3.num.3. *d* Comm. DD.

5 Licet *e* autem ad graue malum impediendum alium inebriare, vel ad ſe liberandum è manibus latronum, ad tuendam propriam, vel alienam vitam. *e* Leſ. lib.4. c.3.nu.30.

6 In ſemiebriis eſt imperfecta libertas iudicij ſufficiens *f* ad veniale, non tamen ad mortale. *f* Comm. DD.

7 Qui ignorans qualitatem potus, vel iudicans illam quantitatem licet nimiam inſufficientem eſſe ad ebrietatem ſe inebriauit, non peccat *g* mortaliter, niſi ea quantitas, & qualitas talis ſit vt ea aliàs ſoleret inebriari. *g* Comm. DD.

8 Matrimonium, & alij contractus ab ebriis celebrati *h* inualidi ſunt. *h* Tolet. de pecc. mort. c. 61.

9 Peccatum mortale ab ebrio factum, ſi ebrietas voluntaria fuit, & ante eam præuium peccatum, ei quia voluntarium, imputatur. *i* *i* Valent. to.3.diſp. 9.q.3.p.1.

10 Dormiens, aut ebrius, qui antea potuit præuidere & cauere, & non egit, ſi occidat, vel aliud damnum inferat *l* tenetur *l* Sà verb. ebrietas. Vide Caſt. lib.2. de leg. pœn. c.14.

tur reſtituere. An autem ſit irregularis, alij aiunt, alij negant.

DISPVTATIO II.

SECTIO VNICA.

ECCLESIA IN Communi.

a Tolet. lib. 2. c. 18. num. 7.

1 ECcleſiæ nomine non venit *a* monaſterium, niſi in cauſa fauorabili, in qua venit etiam hoſpitale erectum Epiſcopi authoritate.

b c. ſi Eccl. de conſec. Eccl.

2 Eccleſia dicitur polluta ſex caſibus. 1. Quando in ea effunditur iniurioſè ſanguis humanus, *b* vel datur cauſa naturalis talis effuſionis, aut mortis. Secus ſi extra Eccleſiam etiam deſuper in tecto vel ſuper ſpeluncam. Non ſufficit aliquarum guttarum ſanguinis emiſſio, vel percuſſio, quæ non ſit mortifera ſine ſanguinis effuſione. Violatur etiam ſeminis effuſione, neutra autem effuſio Eccleſiam violat niſi ſit publica.

c Vide Nauar. c. 27. nu. 257.

3 Non violat effuſio *c* ſanguinis ob iuſtam defenſionem, vel à furioſo facta. Violat ſi percuſſio fiat in Eccleſia, & effuſio ſanguinis extra illam. E contrario non violat percuſſio facta extra Eccleſiam etiam ſi intra illam fiat effuſio. Sufficit aliquem ſuffocare, vel aliter *d* occidere etiam ſine ſanguinis effuſione; Idem dic de ſanguinis effuſione propter fidem.

d Idem ibidem.

e Comm. DD.

4 Si telum mittatur *e* ab exiſtente in Eccleſia, & extra illam fiat percuſſio, non violatur, ſecus verò ſi mittatur ab exiſtente extra Eccleſiam, & intra fiat percuſſio.

f Vide eundem Nauar. c. 27. num. 257.

5 Secundus caſus *f* eſt per voluntariam humani ſeminis effuſionem ſiue viri, ſiue fœminæ, ſiue iuxta curſum naturalem, ſiue contra naturam, imò per copulam coniugalem, habita autem in ſomnis non violat, nec coniugalis copula, ſi diu ibi coniuges habitare cogantur, vel coëant ad vitandam incontinentiam; ſecus erit peccatum mortale, & polluetur Eccleſia ſi manifeſtè fiat.

g Sà hoc verb. nu. 31.

6 Non violatur *g* Eccleſia percuſſione non mortifera etiam ſi magna ſit ſanguinis effuſio.

7 Oratorium,

7 Oratorium, vel quicumque alius locus qui non ſit conſecratus, vel benedictus non polluitur. *h*

h Suar. to. 3. dip. 87. ſec. 4. col. 8.

8 Tertius *i* caſus eſt, quando in Eccleſia ſepelitur excommunicatus. Quartus quando ſepelitur infidelis. Quintus quando Eccleſia conſecratur ab Epiſcopo publicè excommunicato. Sextus quando Eccleſia ita renouatur vt maior pars fuerit deſtructa.

i c. conſuluiſti de cong. Eccl.

9 Polluta Eccleſia cæmeterium cenſetur *l* pollutum, non verò è contrario.

l c. vnic. de conſec. Eccl.

10 Qui celebrat in Eccleſia polluta peccat mortaliter, nullam tamen cenſurã incurrit, *m* & Eccleſia eo ipſo recõciliatur.

m Suar. vbi ſuprà.

11 Reconciliatio Eccleſiæ conſecratæ non *n* fit niſi ab Epiſcopo, & aqua benedicta à ſe vel ab alio Epiſcopo. Si Eccleſia tantùm erat benedicta poteſt reconciliari à Præsbytero aqua ab ipſo benedicta. Quando in Eccleſia infidelis ſepultus fuit radendi parietes ſunt, aliàs non.

n Vide Sà hoc verb. n. 20.

12 Eccleſiæ dirutæ materia vt ſeruiat in profanos vſus Papæ licentiam *o* eſſe neceſſariam alij dicunt, alij probabilius Epiſcopi ſufficere.

o Vide Sà vbi ſupra.

13 Licet *p* in neceſſitate comedere, & dormire, & ſupellectilem ſeruare in Eccleſia, hæc autem abſque neceſſitate facere erit peccatum veniale.

p Comm. DD.

14 Non licet *q* in Eccleſia negotiari, iudicia, aut ſæculares conuentiones facere niſi pietatis cauſa; licet autem ſacras repræſentationes facere, vel gradum doctoratus dare.

q Sà vbi ſup. n. 4.

15 Eccleſiæ œconomus in temporalibus non poteſt *r* eſſe laïcus.

r Archid. in c. decernimus de iudicij.

16 Eccleſiæ rem poſſe obligari à Rectore pro ſua, vel illius neceſſitate, tenerique ſucceſſorem multi dicunt probabiliter. Et pro debitis Eccleſiæ ſoluendis res Eccleſiæ non ſunt alienari prohibitæ, dummodo debitæ *ſ* ſeruentur ſolemnitates.

ſ Trid. ſeſſ. 25. c. 11.

17 Ad reparationem Eccleſiæ non tenentur *t* laici,

t Ex gloſ. c. quatuor 12. q. 2.

18 Priuilegia omnia conceſſa reipublicæ, Eccleſiis conceſſa cenſentur. *u*

u Comm. DD.

19 Contra libertatem Eccleſiaſticam facit, qui *x* facit contra conceſſa vniuerſali Eccleſiæ, non verò qui contra conceſſa particulari.

x Nauar. c. 27. n. 119

20 Polluitur *y* Eccleſia ſi in vtero matris defunctæ, & ſepultæ moriatur infans.

y Suar. to. 3. diſp. 81. ſec. 4.

21 Si pauci ſciunt Eccleſiæ pollutionem & non diuulgant, non indiget reconciliatione. Et ſiquis bona fide in ea celebret manet reconciliata. An verò ſi mala fide alij aiunt, alij negant, probabilior videtur ſententia affirmatiua. Reconciliata

Reconciliata Eccleſia cenſetur reconciliatum cæmeterium.

22 Eccleſiæ prædia alienari prohibita, vendi poſſunt ad ſoluenda debita, ſi fructus non ſufficiant.

23 Eccleſiæ primum lapidem iacere cum cæremoniis conſuetis poteſt ſimplex ſacerdos ex commiſſione Epiſcopi.

k Authēt. hoc ius porrectū c. de 23. ſacroſ. Eccleſ.

SECTIO II.

ECCLESIÆ IMMVNITAS quæ ſit, & quæ loca gaudeant illa.

1 Eccleſiæ immunitas *a* eſt eius priuilegium, & libertas; non eſt de iure naturale *b*, nec diuino, ſed vtrique iuri valde conſentanea.

2 In hac materia tenentur, *c* iudices potius ius canonicum, quam ciuile ſeruare.

3 Quælibet Eccleſia, in qua diuina celebrantur officia etiam ſi non ſit conſecrata, vel ſit interdicta, aut polluta, & cum non diruitur ſuperioris authoritate, & reparatio eius ſperatur, hac gaudet *d* immunitate.

4 Gaudent *e* etiam Xenodochia erecta Epiſcopi authoritate.

5 De iure *f* communi Eccleſia matrix per 40. paſſus in circuitu, & aliæ Eccleſiæ per triginta gaudebant immunitate, ſed iam hoc conſuetudine derogatum eſt, & ſolum gaudet cæmeterium Eccleſiæ ſignatum ab Epiſcopo, & tectum Eccleſiæ

6 Gaudet *g* immunitate, qui valuas portas, & poſtica Eccleſiæ manu tenet, vel eſt in eius atrio etiamſi extrahatur ex veſtibus, quæ extra fluebant.

7 Eadem gaudet immunitate, *h* qui aufugit ad ſacerdotem manibus Euchariſtiam ferentem, vel celebrantem, niſi celebret in carcere, vel reo incluſo miniſtret Sacramentum.

8 Gaudent *i* etiã ſacella, & oratoria erecta Epiſcopi, authoritate, ſi ſint publica, non verò particularia, quæ domi habentur.

9 Gaudent *l* monaſteria religioſorum quoad atrium, & hortum, & omnia, quæ ſub eorum clauſura continentur, nec non eorum prædia. *m*

10 Cardinalium palatia, nec non Epiſcoporum, ſi ſint *n* ædificata intra 40 paſſus ab Eccleſia.

11 Delinquens, qui refugit ad palatium Regis non poteſt *o* extrahi ſine Regis licentia. Eodem priuilegio gaudent in Hiſpania legati Regij, & in regno Nauarræ nobilium domus.

a Extr. 1. parag. 1. incendiarios de priuil.
b Suar. to. 1. de relig. tr. 3. c. 9.
c Comm. DD.
d c. Eccleſia de immu. Eccl.
e Suar. vbi ſuprà.
f c. quiſquis 17. q. 4.
g Couar. 2. var. c. 20. nu. 18.
h Idem ſup. nu. 6.
i Comm. DD.
l Anth. de monaſt. coll. nec quidem 18. q. 2.
m Eman. Rodr. to. 2. qq. reg. q. 75. art. 1.
n Couar. vbi ſuprà num. 5.

12 Peccat

12 Peccat *p* mortaliter, qui facit contra immunitatem Eccleſiæ reo aufugienti aliquam violentiam eum extrahendo vel ei dare alimenta prohibendo.

13 Si iudex promiſit, vel iurauit non caſtigaturum in corpore reum, tenetur adimplere, & peccabit mortaliter non adimplendo.

o Bobad. Polit. lib. 2. c. 14.
p Comm. DD.
q Comm. DD.

SECTIO III.

QVÆ PERSONÆ HAC IMMVNITATE gaudeant, & quæ non gaudeant.

1 OMnibus delinquentibus valet *a* Eccleſia & probabilius *b* eſt etiam valere Iudæis, Paganis, & hæreticis, non tamen in hæreſis crimine. Necnon detento in carcere, qui eum fregit, item & qui vt exiret fecit redeundi iuramentum.

2 Perſonis Eccleſiaſticis & ſcholaribus, quorum cauſas cognoſcunt iudices Eccleſiaſtici non valere vſu *d* receptum eſt.

3 Valet ſeruo *e* fugienti à Domino, huic tamen reddendus eſt ſi præſtet cautionem, vel iuramentum eum non puniendi. Si vero Dominus nimis ſæuus ſit ei non reſtituendus, ſed à iudice vt illum vendat, cogatur. *f*

4 Non gaudent *g* fures publici, nec ſimplices alij latrones, nec nocturnus ſegetum, fructuum, vel agrorum vaſtator. Nec qui occidit, vel mutilat in loco ſacro etiam ſine ſpe immunitatis. Nec qui inſidioſe occidit, vel percutit animo occidendi.

5 An qui exiuit ab Eccleſia ad delictum patrandum gaudeat immunitate, alij aiunt, alij negant, affirmatiua *h* videtur probabilior.

6 Non gaudet *i* qui exiſtens extra Eccleſiam exiſtentem intra Eccleſiam occidit, vel è contra exiſtens in Eccleſia exiſtentem extra Eccleſiam occidit. Nec qui Eccleſiam incendit, ianuas infringit, vel aliud damnum infert.

7 Non facit *l* contra immunitatem, qui in Eccleſia aufert delinquenti arma prohibita.

8 Gaudet *m* clerici occiſor, vel percuſſor, quamuis aliis contrarium videatur.

9 Non gaudet *n* patricida, nec filicida, nec qui alium inter-

a C. Inter alia de imm. Eccleſ. & l. 4. tit. 11. p. 1.
b Silueſt. verb. immu. 3. n. 2.
c Couar. vbi ſup. n. 13.
d Comm. DD.
e L. 3. tit. 11. p. 1.
f Parag. fin. de his qui.
g C. Fin. de imm. Eccl.
h vide Villal. to. 2. tr. 39. dif. 7.
i Nauar. c. 25. n. 2.
l Comm. DD.
m Nauar. c. 25. n. 19.
n Comm. DD.

fecit veneno, nec hæreticus, nec blaſphemus, nec incendiarius, nec aſſaſſinus aut læſæ maieſtatis crimen committens.

10 Gregorius XIV. in motu proprio expedito anno 1591. iubet *o* quod nullus ſæcularis iudex extrahat ab Eccleſia delinquentem ſine licentia Epiſcopi, vel Vicarij, & quod cuſtodiatur in carcere Epiſcopali donec iudex Eccleſiaſticus cognoſcat, an gaudeat immunitate, vel non.

11 Si delinquens comprehenſus à iudice ſæculari ducatur per Eccleſiam, an gaudeat immunitate dubium *p* eſt, affirmatiua videtur probabilior.

12 Non licet *q* iudici in Eccleſia ligare delinquentem, vel ei comped iniicere.

13 Clericus etiam in minoribus conſtitutus non *r* poteſt extrahi à iudice ſæculari.

14 Falliti an gaudeant dubium eſt, ſed iam vſu receptum eos gaudere.

o Vide Villal. Emanu. Roder. to. 2. qq. reg. q. 50.
p Sà verb. Eccl. immu. Nauar. c. 25. nu. 19.
q Suar. lib. 3. de relig. tr. 3. c. 12. n. 2.
r Comm. DD.

SECTIO IV.

QVALE PECCATVM COMITTAT, QVI extrahit delinquentem ab Eccleſia, & quam pœnam habeat.

1 CVm certum eſt delinquentem immunitate non gaudere nullum *a* peccatum eſt eum extrahere ab Eccleſia. Idem dic quando rogatus ſponte *b* exiit etiam inuitis clericis, vel Rector Eccleſiæ ob iuſtam cauſam iudici dat *c* facultatem; iuſta autem erit cauſa ſi iudex cautionem præſtet eum corporaliter non plectendi.

2 Iudex qui violenter extrahit delinquentem ab Eccleſia in caſu, in quo gaudet immunitate, graue ſacrilegium *d* committit, teneturque reſtituere Eccleſiæ delinquentem, huicque damna.

3 Non incurrit *e* ipſo facto excommunicationem, ſed incurrit alias pœnas in foro exteriori.

a Comm. DD.
b c. inter alia de immun. Eccl.
c c. id ſtatuemus 17. q. 4.
d Comm. DD.
e Suar. vbi ſup. nu. 7.

SECT.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

Resolvtiones Variæ.

SECT. VNICA.

ELECTIO.

1 QVi eligit indignum,etiam ſi ex electione multa peccata exoriantur,vnum tantum peccatum *a* committit. [a Nauar. c.11.nu.4.]

2 Moniales,& monachi nullum Ordinem habentes,ſi faciant prohibita tempore interdicti licet non incurrant irregularitatem,amittunt *b* tamen ius electionis actiuæ,& paſſiuæ.Idem dic de religioſis, qui poſtquam habitum dimiſerunt, coguntur ad religionem redire. [b Idem c.27.nu. 187.]

3 Ignorantia non facit *c* validam electionem eius,qui alias eſt incapax. [c Comm: DD.]

4 Eligere non poteſt *d* nec excommunicatus, nec ſuſpenſus ab officio,nec irregularis,nec impubes. [d Idem Syluef. verb. electio 1. nu. 5.]

5 Eligi non poteſt *e* nec excommunicatus,nec ſuſpenſus,nec interdictus,nec ineptus. [e Sà hoc veb.nu.2.]

6 Non vocati ad electionem cum deberent,poſſunt *f* eam irritare, vel ratam habere, quod ſi vocati non veniunt, termino competenti non ſunt expectandi. [f Comm. DD.]

7 Electio facta, ex conſenſu eligentium in conſcientia *g* valet,etiam ſi non adſint iuris ſolemnitates, niſi lex expreſsè dicat non valere. Si verò dicat quod ipſo iure irrita ſit expectanda eſt ſententia iudicis. [g Sà hoc verb.nu.5.]

8 Eligens indignum tenetur *h* Eccleſiæ læſæ. [h Comm. DD.]

9 Peccat qui non eligit vel præſentat aptiorem, non tamen tenetur *i* reſtituere eligens aptum.Confirmator non peccat confirmans aptum,imò tenetur hunc confirmare ſi à maiore parte fuit electus relicto aptiore. [i Comm. DD.] [l Vid Couar. reg. peccatum, p 2. parag. 7. nu. 1?.]

10 Si tuum *m* ſuffragium non eſt profuturum digniori, potes ac debes eligere dignum,ne indignus eligatur.Non poteſt eligi indignus ne indignior eligatur,ex duobus verò dignis licet tibi quem malueris eligere. [m Vide Sà hoc verb. nu. 9.]

11 Si iuramentum præſtiteris te digniorem eſſe electurum, & ſit dignus, dignior, & digniſſimus potes ac debes digniori ſuffragium dare, *n* ſi certus ſis alioquin dignum eſſe victurum. [n Idem vbi ſup. nu. 9.]

12 Qui de collegio eligentium eſt, ſi eligatur ab aliis poteſt numerum deficientem ſuo ſuffragio ſupplere etiam ad ſummum Pontificatum. Si verò ſolus ſit, etiam ſi ius totius collegij in eum renuncietur, non poteſt *o* ſe ipſum eligere.

13 Elector legitimè abſens poteſt *p* mittere Procuratorem, qui ſit de collegio, non tamen poteſt mittere ſuffragium per litteras.

14 Electus *q* tenetur admittere ſub peccato mortali, ſi præcipiatur ei à ſuperiore ſub mortali, vel ſequatur damnum notabile.

15 Licitum *r* eſt ſtatutum quo eligantur homines ex tali genere. Si verò illi ſunt indigni, poſſunt eligi, alij ſecus, erit iniquum.

16 In eligendis *ſ* ad curam animarum conſiderari debent vitæ probitas, ſcientia & prudentia in rebus agendis.

17 Eligere dignum relicto digniore ex ſe peccatum *t* mortale eſt, erit autem veniale ex inaduertentia, vel materiæ leuitate.

18 Olim Epiſcopi electio fiebat à Canonicis, hodie præſentatur à Regibus, vel à Principibus, & confirmatur à Papa.

o Comm. DD.
p Comm. DD.
q Vide Silueſt. verb. *electio* n. 22.
r Vide D. Thom. 2.2. q. 63. art. 9
ſ Trid. ſeſſ. 24. c. 18.
t D. Tho. 2.2. q. 185. art. 3.

DISPVT. III. SECT. I.

ELEEMOSYNA QVID SIT, & quotuplex.

ELEEMOSYNA

1 IN Hebræo vocatur *a* Sedech ideſt iuſtitia, quia prodeſt multum ad hominem iuſtificandum, & eſt idem, quod miſericordia.

2 Elêmoſyna multis donis ſpiritualibus abundat, & vt habetur Lucæ 4. Ab omni peccato, & morte liberat, *b* & non patitur animas in tenebras ire.

3 Non eſt *c* velut ſacramentum, vt ipſa gratiam cauſet in peccatore *i* meretur tamen eam de congruo, & vt plurimum elêmoſynarum largitores ſaluifiunt.

4 Eleemoſyna *d* eſt quidquid fit, aut datur ad ſubleuandam hominis indigentiam ſpiritualem, vel corporalem. 5 Eſt

a vide D. Thom. in 4. diſt. 46. q. 2. art. 3.
b Luc. 4.
c Vide D. Tho. vbi ſuprà.
d Ex definitionibus DD.

5 Eſt actus *e* imperatus à charitate, & ſecundùm alios elicitus à miſericordia, & ſecundùm alios non niſi ab ipſa charitate. *e* D. Tho. vbi ſuprà.
6 Miſericordiæ opera ſunt ſeptem ſpiritualia, & ſeptem corporalia, ſpiritualia ex natura ſua nobiliora ſunt.

SECTIO II.

AN SIT PRÆCEPTUM elargiendi elêmoſynam?

1 EX tribus bonis poteſt fieri, ex neceſſarijs ad ſuſtentandam naturam, ex neceſſariis ad ſtatum, & ex ſuperfluis. *a* Deuter. c.15.
2 Eſt præceptum *a* naturale ac diuinum elêmoſynas faciendi.
3 In neceſſitate extrema tenentur *b* omnes dare eleemoſynam ex bonis ſuperfluis, & nemo ex neceſſariis ad naturam. *b* Comm. DD.
4 Non *c* eſt in extrema neceſſitate, qui dicit niſi des mihi elêmoſynam me occidam; eſſe autem in extrema neceſſitate *d* ducor, qui eſt in periculo vitam vel aliquod membrum amittendi. *c* Azor.2. p.lib. 12.. *d* Comm DD.
5 In aliis ordinariis neceſſitatibus nemo tenetur dare ex his quibus opus habet ad conſeruationem ſui ſtatus, ſecus verò in extremis, ſed non tenetur *e* reſtituere qui extremè agenti non ſuccurrit. *e* Comm. DD.
6 Diuites poſſunt *f* cogi à iudicibus ad ſubueniendum extremè indigentibus, & hi poſſunt coram iudicibus clamare aduerſus auaros. *f* Caiet. 22.q.118. art.3.& 4.
7 Extremè indigentes poſſunt *g* aliena capere; nec tenentur reſtituere, & alij vt eis ſuccurrant, ſi ſua non habeant. *g* Comm. DD.
8 An verò debitor, qui quod debebat conſumpſit in neceſſitate extrema teneatur reſtituere, alij aiunt, alij negant, vtraque eſt probabilis, affirmatiua videtur *h* probabilior, negatiua eſt benignior. *h* Azor.2. p.lib.12. c.8.q.7.
9 In neceſſitatibus communibus tenentur diuites dare elêmoſynam ex ſuperfluis, ſed non ſemper ac petitur. Quod ſi moderatas elêmoſynas faciant, vt ſolent alij diuites obligationi ſatisfacient. Et ſic videntur concordari contrariæ opiniones, quæ videri poſſunt in Villalob.

 10 Duobus

l Comm. DD. 10 Duobus æque indigentibus,qui vni tantum poteſt ſuccurrere,poteſt, *l* cui maluerit.

m Comm. DD. 11 Cum adſunt multi diuites ſcientes proximi indigentiam omnes tenentur *m* in ſolidum,quod ſi vnus eroget,alij liberantur. Nemo autem ex eis *n* tenetur quærere pauperes, quibus ſubueniat.

n D. Tho. 2.2.q.71. art.1.

o Azor.2. p. lib.12. c.8.

p Ex priuilegio Sixti IV. refer. in comp. verb.eleemoſina, parag.8. & 9.

q Comm. DD.

12 Ex dictis colligitur *o* aduocatum,medicum, herbipolam, & ſimiles ſcientes extremam neceſſitatem, vel quaſi extremam pauperis infirmi,teneri eis ſuccurrere.

13 Prohibentes eleemoſinam dare religioſis mendicantibus ipſo facto *p* excommunicantur,& incurrunt alias pœnas.

14 Qui tenetur eleemoſinam dare,non *q* ſatisfacit dando mutuum abſolute pauperi, ſecus ſi ſit ex accidenti.

15 Pauperi infirmo nemo tenetur exquiſita, & magni pretij medicamenta erogare, nec longè abſentis extremæ neceſſitati, quam audiuit, ire vt ſubueniat, ſufficit præſentibus ſubuenire.

SECTIO III.

QVIS POSSIT ELEEMOSINAM FACERE, & de obligatione Eccleſiaſticorum eam faciendi.

a Comm. DD. 1 SOlum ille,qui donare poteſt, eleemoſinam facere *a* poteſt.

b Vide Villal. to. 1.tr.22. dif.4. 2 Filius *b* familias non niſi ex bonis Caſtrenſibus,vel quaſi Caſtrenſibus,ex aliis verò non niſi ex patris conſenſu.Nec ſeruus niſi ex eo quod ex ſua portione ſibi reſeruat tacite conſentiente Domino.Nec religioſus niſi ex voluntate prælati ſaltem præſumpta.

c Comm DD. 3 Nec vxor *c* niſi ex tacito mariti conſenſu,qui præſumetur in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate, & in illis eleemoſinis, quas vxores aliæ ſui ſtatus facere ſolent ſecundum terræ conſuetudinem.

d Azor. vbi ſuprà verſ.quæres. 4 Qui rerum alienarum adminiſtrationem habent in vtilitatem illorum, ad quos pertinent, *d* poſſunt eleemoſinas facere moderatas, & Prælati religioſi debent in hoc ſtare religionis conſuetudini.

e Vide Villal.tr. 10.to.2. dif.8. 5 Eccleſiaſtici habent *e* tria bona: patrimonialia,quæ à parentibus acceperunt:quaſi patrimonialia,quæ concionando, confeſſiones audiendo, vel cantando, vel aliter acquirunt propria induſtria.

duſtria. Alia tandem ſunt merè Eccleſiaſtica, quæ habent rationem beneficij Eccleſiaſtici.

6 An clerici ſint veri Domini bonorum, quæ poſſident ratione beneficij Ecclèſiaſtici, dubium *f* eſt inter DD. Probabilius videtur veros *g* eſſe Dominos.

7 De bonis patrimonialibus, *h* vel quaſi patrimonialibus non habent clerici maiorem quam laici obligationem faciendi eleemoſinam, & idem eſt de his quæ auferunt *i* de ſua congrua ſuſtentatione ex bonis Eccleſiaſticis.

8 Peccat *l* mortaliter Epiſcopus, & clericus beneficiarius, qui non conſumit in pia opera ea, quæ illi deſumpta congrua ſuſtentatione ſuperſunt, non tamen ad reſtitutionem tenentur *m* ſecundum probabiliorem opinionem.

9 Equites Ordinum militarium poſſunt ſua bona inſumere, iuxta ſuas conſtitutiones, nec habent *n* eandem obligationem quam clerici.

f Vide Nauar. de reddit. Eccl. *g* Vide Villal. vbi ſupra, & D. Tho. 2. 2. q. 85. art. 7. *h* Molin. de iuſt. to. 2. diſp. 143. *i* Idem vbi ſup. *l* Leſsius lib. 2. c. 4. dub. 6. & eſt comm. DD. *m* Idem vbi ſup. nu. 6. *n* Comm. DD.

SECTIO IV.

DE QVIBVS BONIS FACIENDÆ eleemoſinæ, & quis ordo in illis faciendis obſeruandus.

1 Eleemoſina debet fieri ex propriis non ex alienis, vel communibus bonis, niſi in extrema neceſſitate, in qua qui habet propria, non poteſt *a* de alienis.

2 Qui bona contra legem acquirit, ſi habet illorum Dominum, & meretrix de acquiſitis in peccato, & fur qui furato inſtrumento pecuniam lucratur, *b* poſſunt de his erogare pauperibus.

3 Qui habet bona contra leges prohibentes tranſlationem dominij, non poteſt *c* de his eleemoſinas facere, niſi extremè indigentibus.

4 Si Petrus patrem, & filium ſuum videat extremè indigentes prius debet *d* patrem alere, quam proprium filium.

5 Maior obligatio *e* eſt viuis extremè indigentibus, quam defunctis ſubuenire. Poteſt tamen vtriſque auxilium dare, ſi eleemoſinam quam pauperi facis, pro animabus offeras.

6 An liceat eleemoſinas locare, vel conducere alij aiunt, alij negant, affirmatiua *f* ſententia videtur probabilior.

a Azor. 2. p. lib. 12. c. 12. q. 1. *b* Vide D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 7. *c* Villal. tr. 24. diff. 6. *d* Vide D. Thom. 2. 2. q. 25. *e* Comm. DD. *f* Henriq. lib. 7. de indulg. c. 35. nu. 5. ad fin.

SECTIO V.

DE EO QVI SE FINGENS PAVPEREM vel religioſum elêmoſynas petit.

a Comm. DD.

1 HViuſmodi peccat *a* mortaliter, & tenetur reſtituere cum præcipuè propter paupertatem vel religionem elêmoſyna ei facta fuit. Reſtitutio autem pauperibus facienda eſt, niſi eam dominus antea petierit.

b Villal. vbi ſupra.

2 Non deſunt *b* viri docti, qui aſſerant in prædicto caſu non teneri pauperem ad reſtitutionem, & eſt probabilis ſententia.

3 De eo qui fingit ſanctitatem, idem dic quod de eo qui finxit paupertatem.

c Sà hoc verb. n. 7.

4 Subuenire teneris *c* alioquin ob inopiam peccaturo, ſi commodè potes.

DISPVT. IV. SECT. VNICA.

EMPHYTEVSIS QVID SIT ET de huius contractus conditionibus.

EMPHYTEVSIS

a Comm. DD.

1 ESt *a* contractus, quo res immobilis conceditur quoad vtile dominium alteri cum obligatione ſoluendi penſionem ſtatutis temporibus domino proprietatis.

2 De iure communi prima conditio eſt, vt conſtituatur in re immobili, & fructifera.

b l. 1. & 3. c. de iure emphyt.

3 Secunda quod dominium directum maneat in primo domino cum poſſeſſione ciuili, *b* vtile verò in emphyteutam transferatur.

c Comm. DD. *d* Vide Rebel. vbi ſupra q. 11. num. 1.

4 Emphyteuta tenetur ſoluere quotannis penſionem, quam ſi non ſoluat intra aſſignatum tempus *c* conſolidatur dominium vtile cum directo. Si autem alia pœna appoſita ſit, eliget *d* dominus, quam malluerit.

5 Si res pereat ſine culpa emphyteutæ non tenetur ſoluere penſionem.

penſionem. Si verò non tota, ſed pars tantum perierit, totam penſionem nihilominus ſoluet. *e*

6 Si emphyteuta rem reddat, notabiliter deteriorem lata culpa vel dolo *f* tenetur commiſſo ideſt re ipſa priuabitur, & ſecundum alios ſufficit culpa leuis non verò leuiſſima.

7 Non poteſt *g* emphyteuta ius, quod in rem habet vendere, niſi prius rei dominum admoneat, ſecus incidet in commiſſum.

8 Poteſt *h* tamen rem donare, ſed antequam tradat debet monere dominum, vt donationem ratam habeat; poteſt enim ratam non habere, ſi idoneus non ſit donatarius.

9 Non *i* poteſt locare rem per decem annos, vel vltra, niſi ſit conſuetudo.

10 Cum venditur debet *l* emptor laudemium id eſt quinquageſimam partem pretij, vel ſecundum alios trigeſimam directo domino ſoluere. Idem dic in quauis alia alienatione de rem accipiente.

11 Non debetur *m* hoc laudemium cum res accipitur ab hærede, vel à filia in dotem, vel reſcinditur contractus.

12 Cum res datur in emphyteuſim alicui, vt tranſeat ad filios & nepotes ſi hæreditatem iſti repudient ius amittitur. *n*

13 Emphyteuſis Eccleſiæ non præſumitur *o* data niſi in tertiam generationem, nec tranſit niſi in filios veros, quale non eſt monaſterium, nec in illegitimos. Aliæ autem emphyteuſes datę pro filiis tranſeunt etiam in naturales.

14 Prædium Eccleſiæ dari non *p* poteſt in perpetuam emphyteuſim.

e l. 1. c. de iure emphyt.
f Rebel. ſupr. q. 3. num. 11.
g Nauar. c. 23. n. 104.
h Comm. DD.
i Rebel. vbi ſupra q. 5. nu. 5. & 6.
l Vide l. 2. de iur. emphyt.
m Vide Sylueſt. verb. *emphyt.* num. 24. & 25.
n Comm. DD.
o Comm. DD.
p c. nulli de reb. Eccl. non alien.

DISPVTAT. V. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SIT EMPTIO, ET AN negotiatio emptionis, & venditionis licita ſit.

EMPTIO

1 EST *a* contractus, qui conſenſu perficitur mercis pro pretio, & à permutatione originem habuit. *b*

a Mol. de iuſt. to. 2. diſp. 336.

2 Conſenſu

2 Conſenſu perficitur,ſed ſi agitur de ſcriptura facienda non perficitur ſine illa,fieri poteſt inter abſentes.

c Comm. DD.
d Parag. 1.inſt. de emp. & vend.
e Comm. DD.
f Comm. DD.

3 Vt hic contractus ſit perfectus pretium certum aſſignandum eſt,& ſtatim ac perficitur debetur *c* vectigal,ſed ſi ſub conditione fiat non debetur,niſi hæc adimpleatur.

4 Cùm datur arrha, vel pignus, ſi retrocedat dator pignoris illud amittit,ſi verò qui accepit,reſtituet *d* acceptum pignus,& duplum id eſt bis tantum.

5 Si autem pignus datum fuit, vt pars pretij neuter poteſt *e* retrocedere alio inuito.

6 Dominium transfertur *f* cum pretium rei ſoluitur, vel fideiuſſio,vel pignus à venditore acceptatur.

g D.Tho. 2.2.q.77. art.4.
h D. Paul. 1. ad Tho. 3.Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem, &c.
i Ex Bull. cœnæ.
l L.5. tit. 22.lib.6. nou. recop.
m Comm. DD.

7 Emptio, & venditio fiunt *g* tripliciter.Nam vel emis, rem, qua indiges, & vendis ſuperflua, vel emis rem vt tua induſtria meliorem reddas, vel emis ab vno, vt alij vendas, quæ propriè dicitur negotiatio.Hæc tria ſunt licita,& indifferentia.

8 Negotiatio eſt periculoſa *h* non tamen illicita niſi fiat ob malum finem, vel vendantur prohibita, vel tempore, vel loco prohibito.

9 Non licet *i* Chriſtianis arma vendere infidelibus,nec tutori res ſui pupilli.

10 Non licet emere à ſeruis, *l* & ancillis, nec à perſonis de furto ſuſpectis.

11 Non licet *m* emere, nec vendere excommunicatis.

SECTIO II.

AN NEGOTIATIO LICEAT CLERICIS, vel Religioſis.

a Sub excom. ſed non latæ ſententiæ c.2.ne clerico.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d Silueſt. verb. clerici .nu. 3.q.3.

1 NOn licet imò eſt ſub grauibus pænis prohibita, *a* quod intelligendum eſt de clericis ſacris initiatis, vel beneficium habentibus.

2 Negotiari non dicitur,*b* qui ſemel,aut bis rem emit,& vendidit,ſed qui hoc ſæpe facit.

3 Rem emere,& arte facere meliorem,& vendere non eſt clericis *c* prohibitum.

4 Nec clerici,nec religioſi reſtituere *d* tenentur, quæ negotiatione acquirunt, nec prohibentur per alium negotiari, licet hoc illorum ſtatui non ſit decens.

5 Prohibitum etiam eſt eis conducere ad lucrandum.Si autem clericus

clericus aliunde non habet vnde alatur niſi ex negotiatione, *e* poteſt negotiari.

e Mol. tr. 2. diſp. 342.

SECTIO III.

SI FACTA EMPTIONE RES PEREAT, cui pereat, & quale ſit rerum iuſtum pretium.

1 POſt traditionem perit emptori. Idem dic cum venditio eſt perfecta, niſi pereat culpa venditoris, vel ipſe fuerit in mora, nec ſtatuto *a* tempore tradiderit.

2 Si venditor rem venditam non aſſignauit, ipſi perit, & variatio pretij ſpectat *b* ad emptorem.

3 Si res eſt conſumptibilis, & poſt venditionem menſuratur, *c* perit emptori.

4 Fructus rei venditæ poſt perfectam venditionem ſunt *d* emptoris, ante illam ſunt venditoris.

5 Qui vaccam, vel ancillam prægnantem vendit etiam ſi nihil de fructu dicat, fructus pertinet ad emptorem. Idem dic ſi vitulus aut infans iam ſint nati, ſed nondum ablactati.

6 Ad inueſtigandum iuſtum pretium rerum illarum vtilitas *e* eſt inſpicienda.

7 Quando à republica conſtitutum eſt pretium, *f* præſumitur, iuſtum, & vltra illud non licet res vendere, niſi cum ſit manifeſtè iniuſtum, & iudex nollet illud mutare.

8 Cum à republica nullum aſſignatum eſt pretium *g* ſumatur à communi hominum æſtimatione iuſtum pretium, quod aliud eſt rigoroſum, aliud medium, aliud infimum.

9 Non *h* creſcit rei pretium ex æſtimatione vendentis, nec ex pretio, quo empta fuit, quando à iudice conſtitutum eſt.

10 Cum res venditur ſub haſta tantum *i* valet quantum vendi poteſt. Idem dic *l* de reddiribus venditis voce præconis.

11 An res extraordinariæ quibus à republica pretium non eſt taxatum tantum valeant quantum vendi poſſunt, alij aiunt, alij negant, *m* tutius eſt peritos de rei valore conſulere; ſi autem emptor ſciens rem emptam tantum non valere & tamen ex affectu ad illam non curet de pretio, venditor poterit pretium etiam exceſſiuum retinere.

12 Qui vendit rem ad quam affectus eſt, poteſt *n* ideo pluris vendere.

13 Qui daret meretrici alias nolenti pretium exceſſiuum

a Mol. tr. 2. diſp. 366.
b L. 24. tit. 5. p. 5.
c L. quod ſæpe, parag. in his. ff. de contr. emp.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g c. 1. de emp. & vend. l. pretia, ff. ad. l. Falcid.
h Vide l. in cauſa 17. parag. idem. Pomponius, ff. de minor.
i dicta l. pretia.
l Comm. DD.
m Nauarr. in ſum. c. 23. nu. 28.
n Leſſ. nu. 17. lib. 2. c. 21.

o Comm. DD.

ſiuum pro corpore videtur donare, *o* & illa non tenetur reſtituere.

SECTIO IV.

AN LICEAT CARIVS VENDERE, vel vilius emere in aliquibus caſibus.

a Comm. DD.

1 ABſolutè loquendo non licet *a* etiamſi dolus aut fraus non ſit.

b Comm. DD.

2 Si emptor infimo pretio rem emit,& venditor cum fraude rem illi tradit in ſupremo hic peccat *b* mortaliter, & tenetur reſtituere ſi quantitas notabilis ſit.

c Vide Villalob. t.2.tr.21. dif. 6.

3 Qui vltra pretium rigoroſum vendit, vel emit infra infimum reſtituere tenetur *c* in foro interiori, etiamſi non ſit vltra dimidium iuſti pretij.

d Comm. DD.

4 Quando pretium ſupremum taxatum eſt non licet *d* excedere,etiam ſi plus valeat ſecundum communem exiſtimationem.

e Villalob. vbi ſup.

5 Quamuis iudices permittant,*e* quod vendatur triticum vltra taxam non ſunt tuti in conſcientia venditores, niſi hoc fiat cum regia facultate.

f Comm. DD.

6 Cum variantur circumſtantiæ,*f* & leges debent variari,ſecus enim erunt iniuſtæ, & deſinent obligare.

g Comm. DD.

7 Cum aſſignatur pretium alicuius rei de rebus ſanis intelligendum *g* eſt.

h l.1.tit. 25.lib.5. recop.

8 Portantes triticum ex aliis regnis in Hiſpaniam poſſunt, illud vendere in quantum inuenerint ex *h* quadam lege.

i Comm. DD.

9 Cum pretium lege taxatum eſt, vt in cenſibus,mercenariis, & cæteris non licet mutare pretium, & talem legem non ſolum ſæculares,& ciues, ſed clerici, & alienigenæ *i* tenentur obſeruare.

l Comm. DD.

10 Si res vendita minus valet, quam lege taxatum eſt id minus accipiendum *l* eſt.

m Vide Mol. de iuſt.to.2. diſp.351.

11 Pretium rei augetur *m* ex variis circumſtantiis. Primò, merces apud mercatorem magis valent,quam apud alios. Secundò ex multitudine ementium. Tertiò ratione temporis & loci. Quartò ex modo vendendi vt cum venditur ſub haſta. Quintò ſi vendat in fauorem ementis ſine neceſſitate venditoris. Sextò quando emptio ſit propter ſolam commoditatem venditoris

venditoris minuitur petium. Septimò quando minutatim venditur, & per partes modicas carius venditur quã cum totum ſimul. Octauò creſcit pretium ex æſtimatione venditoris quam de re habet, vel ex eo quod ei valde ſit vtilis, quod debet emptori declarare. Prædicta omnia intelligenda ſunt quando à republica pretium non eſt aſſignatum.

12 Non *n* creſcit pretium ex eo quod mercator carius emerit, vel magnos ſumptus fecerit in re empta. *n* Comm. DD.

13 Ignorantia, *o* & bona fides venditoris excuſant eum à peccato, ſed non ab obligatione reſtituendi exceſſum iuſti pretij quando errorem cognouerit. *o* D.Tho. 2.2.q.77. art.2.in coipore.

14 Cum ignorantia pretij fuit tam in vendente, quàm in emente, & inter ſe conuenerunt de pretio, neuter tenetur reſtituere, etiam ſi poſtea appareat deceptionem fuiſſe vltra dimidium iuſti, ſi res non extet, nec ex illa factus ſit ditior.

SECTIO V.

AN POSSIT VENDI CARIVS pecunia expectata, quàm numerata.

1 SI fiat vltra iuſtum pretium eſt vſura palliata, niſi ſit lucrum *a* ceſſans, vel damnum emergens, vel in acceptione faciendæ ſint expenſæ. *a* Comm. DD.

2 Qui vendit *b* merces tempore quo minus valent vt accipiat pretium tempore, quo magis valent peccat, & reſtituere tenetur niſi ſeruaturus eſſet illas vſque ad tale tempus *b* Comm. DD.

3 Qui vendit triticum pretio *c* tunc currenti cum pacto, vt tali tempore ei fiat ſolutio vel in tritico, vel in pecunia provt ipſe elegerit, *d* peccat & tenetur reſtituere, quod vltra pretium tritici tempore venditionis lucratus fuerit. *c* c. nauiganti: de vſuris. *d* Comm. DD.

4 Cum carius venditur propter lucrum ceſſans, vel damnum emergens admonendus eſt *e* emptor.

5 Licitum eſt venditori conuentionem facere, quod ſi ei ſolutio non fiat ad tale tempus ſoluantur damna emergentia, & lucra ceſſantia. *e* Comm. DD. *f* Comm. DD.

6 Licet *g* carius vendere pecunia expectata, quam numerarata, quando in ſolutione periculum certum eſt, & de hoc admonendus emptor. *g* Moli. vbi ſup.

7 Qui ſeruaturus erat merces ad tale tempus, poteſt *b* vendere pretio eo tempore currenti, ſed extracto aliquo de pretio arbitrio boni viri pro cura ſeruandi, pro periculo non vendendi & ſimilibus.

8 Merces, quæ propter abundantiam communiter venduntur ſpectata pecunia *i* poſſunt carius vendi quam numerata, quia plus valent licet propter abundantiam non ſit, qui numerata pecunia emat.

9 Non poſſunt *l* merces vilius vendi anticipata pecunia quã valituræ ſunt traditionis tempore, niſi alia cauſa iuſtificetur.

b c. nauiganti. de vſuris.
i Rebel. de iuſ. 2. p. lib. 9 q. 4. n. 14.
l Comm. DD.

SECTIO VI.

AN LICEAT EMERE MINORI pretio debita alicuius.

1 IPſi debitori non licet *a* niſi ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis.

2 Cum debitum ſine expenſis, vel periculo ſoluendum eſt, non poteſt *b* emi minore pretio propter ſolam anticipatam ſolutionem, ſecus ſi fuerit periculum vel labor; & hoc conſtet vendenti.

3 Idem dicendum *c* eſt de debitis non ſolutis tempore aſſignato, & iam tranſacto.

4 Regiæ ſchedulæ, quarum pretium vix dimidium ſoluetur, poſſunt *d* emi minore pretio, ab eo qui habet fauorem ad totum recipiendum, vel ſaltem maiorem partem.

5 Hoc autem non poſſunt *e* facere, Regij miniſtri, nec aliquid accipere ab eo, cui prius, & citius ſoluant.

a Mol. contra Nauar. de iuſt. to. 2. diſp. 361.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 21. dub. 9
e Molin. vbi ſup. diſp. 313.

SECTIO VII.

QVOMODO TRITICI TAXA erit ſeruanda.

1 TAxato tritico eo ipſo taxatur *a* farina extractis expẽſis.

2 Non licet *b* triticum vendere ſecundum taxam addendo aliquod grauimen pretio æſtimabile.

3 Cum

a Moli. de iuſt. to. 2. diſp. 364.
b Comm. DD.

3 Cum in aliquo loco non eſt taxa poſita alienigenis poſſunt *c* triticum vendere ſecundum communem æſtimationem. *c* Comm. DD.
4 Agricolæ ſecundum nouam pragmaticam non teneatur vendere triticum collectum ex ſuis prædiis ſecundùm taxam. *d* Vide Villal. tr.2 1.dif. 9.to.2.
5 Qui emit triticum ſecundum pretium leucarum, ſecundum idem poteſt *e* vendere. *e* Idem vbi ſuprà.
6 Quamuis triticum vendatur ſub haſta non poteſt *f* excedere taxam. *f* Comm. DD.

SECTIO VIII.

IN QVANTVM VENDENDVS ſit panis coctus.

1 VAlor tritici attẽdi debet cum lucro *a* moderato ob laborem,& expenſas ad conficiendum panem.Ita ſtatuit noua pragmatica Hiſpaniæ. *a* Pragmatica Hiſpaniæ an. 1558.
2 Clerici, nobiles, & diuites peccant *b* mortaliter vendentes panem coctum, quia faciunt contra leges iuſtas. In hoc autem Peruano regno non ſunt vſu receptæ tales leges, & ideo nec nobilibus, nec diuitibus prohibitum eſt panem vendere. *b* Gutier. lib.2.prac. c.18.nu.9.
3 Cum taxę ſunt diuerſæ *c* vnuſquiſque debet vendere ſecundum illam, quæ ad eum ſpectat. *c* Comm. DD.
4 Qui dat *d* triticum panificæ, vt coquat, & vendat, poteſt ferre aliquid ſupra taxam, ſi vendidit illi triticum,ſi verò non vendidit, ſed per eam vt per tertiam perſonam ipſe vult panem facere, ſoluto labore panificæ, poterit,lucra ſibi retinere. *d* Villal. vbi ſuprà.
5 Cum pani cocto non eſt taxa impoſita,poteſt *e* vendi pretio communi. *e* Comm. DD.
6 Pauper etiam in regno Hiſpaniæ poteſt *f* aliquando panem coquere, & vendere etiam ſi non habeat ex officio. *f* Comm. DD.
7 An liceat tempore magnæ ſterilitatis taxam excedere,alij negant, alij probabilius affirmant. Tempore autem ordinariæ neceſſitatis non eſt excedendum à taxa.
8 Non licet triticum emere vilius, vt carius vendatur,huiuſmodi enim negotiatio lege communi, *g* & particulari *h* Hiſpaniæ prohibetur, & qui ſic negotiatur tenetur reſtituere damna arbitrio boni viri. *g* c. quicumque 14.q.4. *h* l. 2. parag.cum in eadem ff. ad l. Rod.

SECT.

SECTIO IX.

AN VENDITOR TENEATVR aperire defectum rei venditæ.

a Comm. DD.

1 QVando dolus dat cauſam contractui non *a* valet, ſecus autem ſi ſe habeat incidenter.

b D.Tho. 2.2.q.77. art.2.

2 Quando res venditur vt ſana & non eſt ſana, non *b* valet contractus niſi ſit in parua quantitate.

c Comm. DD.

3 Quamuis venditor nimis laudet merces, vel taceat leuem defectum, non ideo eſt irritus *c* contractus. Idem dic quando vitium licet magnum eſt manifeſtum.

d Moli. de iuſt.to.2. diſp.353.

4 Cum emptor interrogat defectum, & venditor negat mentiendo, non valet contractus, niſi in *d* caſu, in quo etiam cum tali defectu rem eſſet empturus, & ratione illius minus non valeat.

e Comm. DD.

5 Herbipolæ, qui ponunt quid pro quo, ſi vnum non ſit æquè vtile ac pretioſum ſicut aliud peccant, *e* & reſtituere tenentur.

f Comm. DD.

6 Cum venditor ignorans rei defectum, rem vt bonam vendidit cum de errore admonetur, tenetur *f* reſtituere quod vltra iuſtum pretium accepit vel reſcindere contractum, ſi emptor ſciens defectum eam non eſſet empturus.

g Comm. DD.

7 Cum emptor ſcit rei pretium, & à venditore ignoratur, pretium tenetur *g* augere.

h Comm DD.

8 In regno vbi gemmæ parui æſtimantur emi poſſunt *h* pretio ibi currenti.

i Comm. DD.

9 Qui rei ſcit ſecretam virtutem, poteſt *i* illam emere pretio communi.

l Leſ. vbi ſupr. dub. 9. nu. 81.

10 Cum mercator, qui tibi debet non habet vnde ſoluat, & hoc eſt aliis ſecretum, tu autem ſcis, non poteſt *l* debitum vendere niſi aperias ſecretum.

SECTIO X.

AN VENDITOR SCIENS breui aduenturam magnam copiam mercium poſſit vendere pretio tunc currenti.

1 AFfirmatiua *a* ſententia videtur probabilior, licet contrariam teneant viri docti.

2 Idem *b* dicendum cum merces actualiter iam ſunt in eo loco, dummodo hoc perpauci ſciant. Idem dic proportionaliter de emptore.

a D. Tho. 2. 2. q. 169. art. 2.
b Molin. diſp. 354. to. 2.

SECTIO XI.

AN LICEAT NEGOTIATORI MVLTAS merces ſimul emere vt paulatim vendat.

1 LIcet *a* in rebus, quæ neceſſaria non ſunt ad victum, ſed inuentæ ad delicias, ſecus in neceſſariis, quas illicitum *b* eſt congerere, vt carius vendantur, ſi verò non ideo augeat pretium, ſed communi vendat, non erit illicitum.

a Comm. DD.
b Comm. DD.

SECTIO XII.

AN LICEAT VENDERE EA, quibus emptor abutitur.

1 NEc facere nec vendere licet id quod nulli bono vſui vtile eſt, ſecus verò ſi ad bonum vel malum indifferens *a* eſt. Quare licet vendere chartas pictas, aleas, fucos, arma & ſimilia.

a D. Tho. 2. 2. q. 169. art. 1.

b Rebell. vbi ſup. num.30.

2 Peccat, qui *b* vendit rem indifferentem, ei quem credat veriſimiliter illa eſſe abuſurum niſi vendat obligatus rationabili cauſa damni notabilis vitando, aut lucri acquirendi, vel alibi rem illam facilè reperturus ſit emptor.

c Comm. DD.

3 Qui locat domum meretrici non peccat *c* niſi faciat prauo animo.

SECTIO XIII.

AN CONSPIRATIONES, SEV MONOPOLIA, quæ faciunt mercatores ſint licita, & an liceat vendere cum pacto retro vendendi, vel retro emendi.

a l.1.c.de monopol. lib.2.tit.7. p.5.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d villal. vbi ſupr.
e Idem vbi ſupr.
f Comm. DD.
g Molin.& Sylueſt. ver.vſur. nu.15. & eſt comm. DD.
h Vide Villal. vbi ſupra dif. 18.
i Comm. DD.
l Comm. DD.

1 MOnopolia ſunt illicita, & iure *a* prohibita, nec poſſunt fieri ſine Regia authoritate.

2 Facta cum authoritate publica non ſunt licita, *b* dicunturque Hiſpane Eſtancos.

3 Cum mercatores inter ſe conueniunt de non vendendo, niſi tali pretio ſit monopolium, *c* & tenentur reſtituere damnum niſi pretium fuerit iuſtum.

4 Qui rogat amicos ne pretium ponant rei, quæ venditur ſub haſta, ſi ipſe emat pretio iuſto quamuis infimo, non peccat, nec tenetur *d* reſtituere.

5 Qui impedit ne merces in vrbem afferantur vt ſuas carius vendat, ſi faciat rogando ſine fraude, & dolo ad nil *e* tenetur.

6 Alius eſt modus faciendi monopolium cum vnus vel duo emunt, *f* vel abſcondunt multas merces vt carius vendant, ſi autem vendant pretio iuſto licet rigoroſo, non tenentur reſtituere.

7 Quod de venditoribus dictum eſt, de emptoribus etiam proportionaliter *g* intelligendum eſt.

8 Vendere cum pacto retrouendendi, vel retro emendi licet, & non eſt vſura, debet tamen minus pretium rei propter hoc grauamen, nec ponenda eſt conditio, vt damnum, vel vtilitas rei ad venditorem ſpectet, quia hæc ex ſua natura pertinet ad emptorem.

9 Si rei emptor eam alteri vendat contra pactum, an emptor poſſit illam repetere, vel ſolum habeat actionem contra pacti fractorem dubium eſt inter DD. vtrumque eſt probabile, hoc ſecundum videtur *h* probabilius.

10 Pactum

10 Pactum hoc poteſt eſſe in graue damnum emptoris, vt ſiquis vendat vineam poſt vindemiam, & velit repetere alteri vindemiæ proximam, in hoc caſu eſt iniuſtum, niſi pretio compenſetur.

11 De pacto retro emendi idem dicendum eſt proportionaliter, ſed aduertendum, quod ſi res ſit immobilis, & fructifera contractus iſte erit vſurarius, quia eſt mutuum palliatum cum certo lucro.

SECTIO XIV.

AN LICEAT VENDERE ET emere moatras ideſt baratas.

1 NOn eſt illicitum emere pretio rigoroſo, & vendere ſtatim infimo etiam eidem venditori, dummodo ipſe non vendat eo animo, vel pacto vt iterum emat, vel vendat vltra iuſtum pretium, & emat minori, quam iuſto. [a] Comm. DD.

2 Contractus iſte vſuræ obnoxius eſt, & ideo caute, & ſine ſcandalo faciendus eſt.

SECTIO XV.

AN LICEAT PROXENETIS ALIquid ſibi reſeruare de pretio mercium, vel illas emere.

1 NOn [a] licet, ſi habeant ſtipendium aſſignatum, niſi de expreſſa voluntate dominorum. [a] Comm. DD.

2 Non poſſunt emere ſibi merces nec per ſe, nec per interpoſitam perſonam etiam in pretio aſſignato à domino cum inueniunt, qui pluris emat.

3 Si tamen ſibi emant maiore pretio quod inuenire poſſunt non peccant, nec tenentur reſtituere, nec faciunt contra legem.

SECTIO XVI.

VARIÆ RESOLVTIONES CIRCA emptionem, & venditionem.

1 CLericus qui ſine ſcandalo negotiatur per interpoſitam perſonam non peccat *a* mortaliter, licet talis negotiatio etiam prohibita *b* ſit illis in concilio Limenſi.

2 Auditores, & alij Regij miniſtri nec perſe nec per interpoſitam perſonam poſſunt negotiari; prohibitum enim eſt illis regia ordinatione. Nihilominùs non videntur *c* peccare mortaliter ſecus facientes, niſi ſit ſcandalum. vel ob hoc muneri non ſatisfaciant. Quod non poteſt procedere in Prætoribus Indorum, qui iurant ſe non negotiaturos, & moraliter loquendo non poſſunt ſine ſcandalo, & magno Indorum damno negotiationi incumbere, nec muneri, nec conſcientiæ ſatisfacientes Indis vendendo vinum, quod illis idem eſt, quod venenum.

3 Miniſtri Regij Prætores, & alij, qui Regis vel Indorum pecunia negotiantur *d* non tenentur reſtituere, quæ acquirunt.

4 Emere aurum, mancipia, & alia pretioſa pro rebus vtilibus, quæ magni æſtimantur apud Indos, & Æthyopes non eſt illicitum, *e* dummodo ſeruetur in permutatione ſeruata apud illos conſuetudo, & aliqua proportio inter rem datam, & acceptam.

5 Qui vendit frequenter accipit res aliquid parum vltra taxam à iudice poſitam peccat mortaliter, & *f* tenetur reſtituere.

6 Si mutato rei valore non mutatur taxa ob bonum commune adhuc obligat, ſecus ſi ob bonum particulare nolit iudex eam mutare, vel ſciente, & non contradicente legiſlatore communiter non obſeruetur.

7 Tabernarius vt ſupra diximus, qui aliquid parum frequenter aufert à taxa peccat mortaliter, & tenetur reſtituere niſi cùm taxa ita clare ſit iniuſta, vt ea ſeruata nihil lucretur, tunc poterit damnum compenſare vina miſcendo, vel aliquid à taxa auferendo.

8 Idem dicendum proportionaliter de panificis.

9 Qui à præfectis fodinarum in villa Huancauelicæ emunt argentum

a P. Acoſta in manuſcript.
b Concil. Lim. conſt. 17.
c P. Ioſeph. Acoſta vbi ſuprà.
d Syłueſt. verb. *Depoſitum* n. 10.
e P. Acoſta vbi ſuprà
f Comm. DD.

Caſus omnes huius ſectionis deſumpti ſunt ex manuſcriptis doctiſsimi P. Ioſephi de Acoſta Societatis IESV huius Peruanæ Prouinciæ Prouincialis.

argentum viuum 30 aureis, & poſtea vendunt illud Regi 50. Si illud emant infra iuſtum pretium, nec fiat vera traditio illius ad emptorem peccant, & reſtituere tenentur, quia de his quæ non ſunt, non fit vera emptio, ſed palliata vſura, ſi autem eſſet vera emptio etiam peccarent, & tenerentur reſtituere, quia eſt infra iuſtum pretium. Idem dic de vino, & coca antequam colligantur.

10 Cum Rex, vel eius factores differunt ſolutionem argenti viui iam extracti, poſſunt fodinarum præfecti illud vendere ad ſubueniendum proprię neceſſitati, & alij emere pretio infimo iuſto ibi recepto, & poſtea tradere Regi pro pretio taxato, & licitè ſibi retinere totum illum exceſſum.

11 Potus qui in Peruano regno dicitur Sora prohibitus eſt vendi ſub pœna excommunicationis.

12 Non licet Indis, ac Æthyopibus vendere magnam vini, vel alterius potus quantitatem cum probabiliter præſumitur inebriandos fore.

13 Licet in hoc regno Peruano el peſo inſayado habeat duodecim reales y medio ex conſtitutione Proregis Domini Franciſci à Toleto, nihilominus maſſæ argenteæ ideſt las barras poſſunt emi, ac vendi pretio currenti, non ſeruato hoc valore, quia ad hoc non habent rationem pecuniæ, ſed mercium.

14 Latitudo inter infimum pretium, moderatum, & rigoroſum non debet eſſe magna, ad ſummum ſufficit vnus in decem nummis, quod amplius eſt à malo eſt,

15 Non licet Prætoribus Indorum in hoc Peruano regno maſſas argenteas emere ideſt barras de plata nummis argenteis, quos ad ſolutionem taxarum eis Indi tradunt, & lucrum quod hac emptione acquirere ſolent, Indis reſtituendum declarauit regius Limæ Senatus. Si tamen hoc faciant dicti Prætores ſine fraude, & dolo conſentientibus Indis non videtur illicitum, nec ad reſtitutionem obligantur.

16 Cum non inueniuntur, qui numerata pecunia emant pretium ſumēdum ex his qui emunt expectata pecunia, etiam ſi maius ſit quam eſſet ex numerata. Cum verò alij emunt ex numerata, alij, ex expectata, tutius eſt facere pretium vt ſit ex numerata, licet, probabile ſit non eſſe iniuſtum maius pretium, quando hic vendendi modus eſt communior.

17 Non licet ex eo ſolum quod ſolutionis tempus ſit longius augere pretium, vel commiſcere inutiles merces.

18 Cum res ſunt vnius ſpeciei, & quæ vt plurimum vendi poſſunt numerata pecunia, vt vinum, coca, argen-

tum viuum, & tabacum, & ſimilia, non licèt eas vendere maiori pretio expectata, quam numerata pecunia.

19 Non licet emere vinum, & cocam vt ſit in hoc regno minori pretio, quam tales res valituræ ſunt tempore traditionis. Si autem venditor roget emptorem, & hic vt illi faueat, emat, hoc iuſtum minuit pretium, vnde non erit illicitum minori pretio emere niſi ſit immoderatus exceſſus.

20 Licitum eſt Regi reſeruare ſuis miniſtris aliquarum rerum venditionem ob commune Reipublicæ bonum.

21 Qui impedit ne res quæ venduntur ſub haſta alij emant, & ipſe emit minori, quam infimo rei pretio peccat, & tenetur reſtituere.

22 Licitè poteſt Rex inuentoribus rerum priuilegium concedere, vt ipſi ſoli eas vendant. In aliis autem ad vitam hominum neceſſariis non licet.

23 Peccat, qui vendit rem ipſo iure amiſſam propter hæreſim, vel crimen læſæ maieſtatis non admonito emptore niſi ita occultum eſſet crimen vt numquam eſſet detegendum.

24 Emi, & vendi poſſunt merces futuræ, & res nondum natæ immò ſpes earum.

25 Minuere pretium licet etiam ſi per accidens damnum aliorum vendentium ſequatur dummodo fiat propriæ vtilitati conſulendi, & non verò damnum inferendi intentione.

26 Emptio, & venditio puerorum Chilinorum, quæ vulgo dicitur ala vſanſa, iniuſta eſt, quia ſola cupiditate vilis pretij parentes, & patrui ducti, non ob bonum venditi[?], illius vendunt libertatem Hiſpanis, & hi emunt vt eos ſeruos efficiant, quod perſonale ſeruitium à doctiſſimis viris Menacho, & Solorſano vt iniuſtum reprobatum eſt.

Vide P. Sà verb. emptio num. 4.

27 Argenti maſſa, vulgo dicitur piña anticipato pretio vilius emere quam traditionis tempore valet, factum non reprobo, faciendum non conſulo.

DISP. VI. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

EPISCOPVS.

1 EPiſcopatum accipere poteſt quis a cogi à Papa, ſed hac poteſtate vti iam raró contingit.

a D. Tho. 4. diſ. 29.

2 Qui

2 Qui ante Epiſcopatum votum fecit ingrediendo religionem non tenetur illud adimplere ſecundum probabiliorem. *b* ſũ verb. *Epiſcopus.*

3 An Epiſcopus poſt Bullam Cœnæ poſſit abſoluere ab hæreſi occulta alij aiunt,alij negant ,negatiua *c* ſententia tutior, & probabilior. *c* Sanchez in ſum. lib. 2. nu. 26.

4 Epiſcopus poteſt *d* compellere ſuos ſubditos ad diſcendam doctrinam Chriſtianam, & Parochos ad docendam. *d* Comm. DD.

5 Non poteſt *e* Epiſcopus iuri patronatus derogare. Si autem ſtipendia minuantur poteſt Capellaniæ Miſſas ad minorem numerum reducere. *e* Comm. DD.

6 Epiſcopus per duos menſes,& ad ſummum per tres in vno anno poteſt *f* cum cauſa iuſta à ſua diœceſi abeſſe. Si autem abſit ſine cauſa iuſta peccat mortaliter. Quod ſi diutius abeſſe ſit neceſſarium, cauſa approbari debet à Papa, vel à Metropolitano, ſecus faciens fructus ſuos non facit & reſtituere tenetur *g* ante condemnationem fabricæ Eccleſiæ, vel pauperibus illius loci. *f* Trid. ſeſ. 23. can. 1. de refor. *g* ex verbis ipſius concilij vide.

7 Epiſcopo vltra annum ſine approbatione abſente tenetur *h* Metropolitanus Papæ referre; & ſi Metropolitanus abſens ſit Epiſcopus ſuffraganeus antiquior, ſecus facientes ab ingreſſu Eccleſiæ interdicuntur. *h* ex Tridentino vbi ſuprà.

8 Cauſæ iuſtæ ſunt *i* charitas Chriſtiana, neceſſitas vrgens obedientia, vel Eccleſiæ manifeſta vtilitas, vel conſuetudo legitimè præſcripta. *i* Comm. DD.

9 Epiſcopus præſcribit *l* alieni Epiſcopatus partem trium annorum ſpatio. *l* c. placuit 16. q. 15.

10 Epiſcopus, qui exemptorum cauſas iudicat, peccat *m* mortaliter. *m* Comm. DD.

11 Poteſt *n* iuramentum relaxare, cum datur turpitudo ex parte creditoris. *n* Comm. DD.

12 Non poteſt *o* vota immittere in Eccleſiæ ſuæ præiudiciũ. *o* c. niſi cum pridem de renunt. c. licet de regul.

13 Poteſt *p* diſpenſare in votis ſimplicibus ſuorum ſubditorum cum Papæ non ſunt reſeruata. In his etiam ſi vrgeat neceſſitas nec ſit facilis aditus ad Pontificem. *p* D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 13.

14 An poſſit Epiſcopus diſpenſare in votis pœnalibus religionis, aut caſtitatis, & aliis Papæ reſeruatis dubium eſt inter DD. Affirmatiua ſententia videtur *q* probabilior, etiam poſt pœnam incuſſam. *q* Henriq. de indulg. lib. 7. c. 30.

15 Poteſt *r* in his, quæ non ſunt integrè vota caſtitatis, & religionis,& in diſiunctis,& in voto Virginitatis, & cum Papa, votum commutauit in materiam non reſeruatam, *r* Comm. DD.

16 Non poteſt *ſ* vota Papæ reſeruata diſpenſare cum emiſſa ſunt in pœnam commiſſi delicti. *ſ* Villal. to. 2 tr. 34. diſ. 16.

17 An vota conditionalia ſint Papæ reſeruata & poſſit in eis Epiſcopus diſpenſare dubium eſt inter DD. Diſpenſari poſſe ab Epiſcopo videtur *t* probabilius, etiam adimpleta conditione.

t Sanch. de matr. lib.8.diſp. 10.

18 Epiſcopus non poteſt *u* Societatis religioſos idoneos etiam ſi habeant ſolam primam tonſuram, prohibere ne concionentur in quauis mundi plaga.

u Ex priuilegio Gregorij XIII. poſt Tridentinum.

19 Regularis non ſubditus Epiſcopo, qui intra clauſtra monaſterij degit, & extra ea ita notoriè delinquerit vt populo ſcandalo ſit. Epiſcopo inſtante à ſuo ſuperiore intra tempus ab Epiſcopo præfigendum *x* puniatur, ac de punitione Epiſcopum certiorem faciat, ſin minus à ſuo ſuperiore officio priuetur, & delinquens ab Epiſcopo puniri poſſit.

x Trid. ſeſſ. 25. c.24.

20 Epiſcopus *y* poteſt viſitare religioſos, Curatum, beneficium habentes, non verò de moribus, & vita inquirere. *z*

y Comm. DD.

z Vide Trident. ſeſ.7.c.14.

21 In cauſis ciuilibus mercedum, & miſerabilium perſonarum clericos ſæculares, vel regulares extra monaſterium degentes quomodolibet exemptos, poteſt *a* Epiſcopus compellere ad ſoluenda debita.

a Comm. DD.

22 Ad Epiſcopi arbitrium manet ſuſpenſus regularis, qui ſine eius, vel Parochi licentia matrimonio adfuerit, vel coniuges benedixerit.

23 Poteſt regulares vocare *b* ad ſynodum, & ipſo contradicente, nemo neque ſæcularis neque regularis etiam in Eccleſiis ſuæ ordinis poteſt concionari.

b Trid. ſeſ. 24. de refor. c.4.

24 Poteſt vt deſertores inſtituti punire, quos ſine licentia in ſcriptis ſuorum ſuperiorum *c* extra clauſtra inuenerit, & pro nouitij ingreſſu aliquid dantes vel accipientes cenſuris coërcere.

c Comm. DD.

25 Poteſt *d* religioſorum lites ſuper præcedentiis in publicis proceſſionibus componere, & eos obligare, vt illis interſint in aliquibus.

d Vide Villal. to. 2. tr. 35. dif. 5.

26 Poteſt *e* regulares teſtamentarios in hoc munere delinquentes punire.

e Comm. DD.

27 Non poteſt *f* prohibere ſuos ſubditos ne Miſſam audiant in Eccleſiis regularium.

f Vide comp. priuil.

28 Epiſcopus cum adeſt in Eccleſiis regularium debet procedere in loco *g* honoratiore etiam Generalem. Si autem regularis non dederit debitum honorem Epiſcopo non ipſe, ſed ſuperior regularis debet eum punire.

g Villal. vbi ſup.

29 Poteſt *h* Epiſcopus concionari in omnibus locis ſuæ diœceſis etiam exemptis, & in religioſorum Eccleſiis. Alia autem Pontificia munera exercere non poteſt inuitis Prælatis ex priuilegio Leonis X. conceſſo Camaldulenſibus.

h Vide Eman. Roder. to. 2. q. 63. art. 10.

30 Non

30 Non poteſt Epiſcopus compellere per cenſuras regulares in caſibus in quibus ipſi non ſunt ſubiecti. *i* iVillal.to. 1. q.10. art.1.nu. 29.

31 Poteſt diſpenſare cum Præsbitero homicida voluntario qui antea habebat beneficium curatum vt illud poſſit retinere in futurum & cum Canonico vt poſſit intereſſe choro, & gaudere fructibus Canonicatus.

SECTIO II.

DE HIS QVÆ IN NOVO INNOCENTII X. decreto circa Epiſcopos, & regulares continentur. Ann. 1654.

1 CVm Epiſcopus operatur ſecundum decreta concilij Tridentini non poſſunt religioſi iudicem conſeruatorem creare.

2 Cum Epiſcopi religioſorum priuilegia petunt, illis ſunt exhibenda.

3 Cum priuilegiorum verba obſcura ſunt, & dubia non Epiſcopus, ſed ſummus Pontifex ad quem eſt recurrendum ea explicare debet.

4 Conſtitutio Gregorij XV. quæ de iudicibus conſeruatoribus agit etiam Societatis religioſos comprehendit.

5 Religioſi in litibus cum ſæcularibus conueniendi ſunt coram Ordinario niſi iudicem conſeruatorem nominauerint iuxta Gregorij XV. conſtitutionem, & hoc intra tempus ab Ordinario deſignatum. Conſeruatores autem non tenentur fideiuſſorem dare.

6 In cauſis decimalibus poſſunt religioſi iudicem conſeruatorem creare vt eos ab Epiſcopis protegat.

7 Religioſi in vna diœceſi ab Ordinario approbati, ſi tranſeant ad aliam ab Epiſcopo de nouo debent approbari vt confeſſiones audiant.

8 Religioſos ſine facultate Epiſcopi concionantes, & confeſſiones audientes poteſt Epiſcopus prohibere, excommunicare, & punire. Et in ſuis Eccleſiis ſine Epiſcopi benedictione, & in alienis ſine eius facultate non poſſunt prædicare, neque in ſuis Eccleſiis contra illius voluntatem.

9 Epiſcopus

9 Epiſcopus poteſt præcipere religioſis vt ſibi exhibeant facultatem audiendi confeſſiones,& concionandi,& etiam in conſulto Prouinciali Epiſcopo obedire tenentur.

10 Poteſt religioſum ſibi detrahentem punire ſi à Prælato non puniatur, qui debet Epiſcopum certiorem facere de facta punitione iuxta Tridentinum *c.* 14.*ſeſ.*25. *de regul.* Si autem delinquens ad aliam diœceſim migrauerit ſeruanda conſtitutio Clementis VIII.quæ incipit. *Suſcepti muneris ratio.*

11 Iudex conſeruator à religioſis electus antequam ſua iuriſdictione vtatur ſuæ electionis authentica teſtimonia ſub pœna nullitatis actuum tenetur exhibere.

12 Religioſi,qui in prædiis, vel officinis ordinis commorantur non gaudent priuilegio collegiorum.

13 Epiſcopus non poteſt inhibere cenſuris religioſos apothecas quarumcumque mercium, macella, & ſimilia præſertim propè collegia & conuentus, exercentes.

14 Abſque Epiſcopi licentia regulares in ſuis prædiis, opificinis, aliiſque ſuis domibus ſæcularibus ſitis intra limites Parochialium ad ſe non ſpectantium non poſſunt adminiſtrare Sacramenta Baptiſmatis, ſolemnis matrimonij, Extremæ vnctionis, & Euchariſtiæ in feſto Paſchatis famulis, mercenariis, ruſticis, ſiue aliis id genus hominibus ſæcularibus abſque Ordinarij, vel Parochi licentia.

15 Nec poſſunt conſecrare vaſa ſacra,altaria,& ſimilia in quibus vnctio requiritur.

16 Epiſcopi à Papa monentur ne omnibus regularibus vnius monaſterij audiendi peccata facultatem adimere audeant.

17 Semel ab Epiſcopo approbatis idem Epiſcopus non poteſt audiendi confeſſiones adimere facultates,niſi noua ſit cauſa.

18 Bullæ Pij V.tertia,& quarta,quæ ſunt in tomo 2. bullarum non proſunt religioſis in loco, vbi ſunt Parochi non religioſi.

19 Epiſcopus poteſt procedere aduerſus regulares, qui in verbi diuini prædicatione inobedientes fuere.

20 Epiſcopus pro libito poteſt vel verbo, vel in ſcriptis licentiam concedere regularibus confeſſiones audiendi, vel prædicandi.

21 Vbi non ſunt iudices ſynodales non tenetur ſocietas ex illis eligere Conſeruatores dummodo in cæteris Gregorij XV.conſtitutio ſeruetur.

22 Conſeruatores poſſunt Ordinarium compellere cenſuris, & aliis Eccleſiaſticis pœnis.

SECTIO

SECTIO III.

DE EPISCOPO Regulari.

1 NOn *a* poteſt acceptare Epiſcopatum ſine facultate Generalis, *b* iſte autem illam tenetur concedere, & poteſt ſubditum ad acceptandum obligare ſecundum probabiliorem.

2 Nemo ex religioſis mendicantibus poteſt *c* Epiſcopatum admittere, ad quem cum eligentium diſcordia electus eſt.

3 Ante conſecrationem *d* tenentur omnia bona, quæ habebant Ordini renunciare.

4 Non *e* manet abſolutus à tribus votis eſſentialibus, nihilominus contraria ſententia non eſt improbabilis, & defenditur ab aliquibus DD.

5 In quantum attinet ad obedientiæ votum non *f* transfert illud ad Papam, quia nullum facit ſpeciale votum ei obediendi, habet autem ſubſtractam voti materiam, vt Ordinis Generalis. *g*

6 In quantum ad paupertatem omnia, quæ acquirit propriè acquirit Eccleſiæ, bonorum autem vſum, & adminiſtrationem ita amplam habet, *h* ac cæteri Epiſcopi, nec deſunt, qui ei aliquod concedant dominium.

7 An autem poſſit teſtamentum condere alij aiunt, alij negant, *i* negatiua ſententia videtur probabilior, ſed qui eum dicunt à votis abſolutum conſequenter ei dant dominium bonorum acquiſitorum poſt Epiſcopatum, & facultatem teſtandi de illis.

8 Epiſcopo religioſo debetur *l* hæreditas ſuorum parentum ſi poſt Epiſcopatum & conſecrationem deceſſerunt, ſecus ſi ante; & diuiſa fuit hæreditas inter fratres.

9 Ex decentia, non tamen ex præcepto tenetur *m* obſeruare regulare inſtitutum in quantum compatitur cum Epiſcopali dignitate.

10 Vti tenetur *n* habitu religioſo, quem ſi deſerat, ſunt DD. qui aſſerant, alij peccare mortaliter, alij apoſtatam fieri, hoc autem videtur nimis rigoroſum.

a c. ſi relig. de elect. in 6.
b Greg. XIV. in conſt. quæ incipit Apoſtolicę.
c c. quorũdam de elect. in 6.
d c. Vide Vill. to. 2. tr. 35. diſt. 40.
e c. de monachis 16. q. 1.
f Medina lib. 5. c. 26. de ſacr. homi.
g Vide Vill. vbi ſuprà.
h Molin. de iuſt. to. 1. tr. 2. diſp. 140.
i Couar. in c. 1. de teſtam. n. 18.
l c. ſtatutum q. 1.
m Comm. DD.
n ex cęremoniali Clem. VIII.

11 Rationi

o c. qui Dei timore de ſtatu. monach.
p Comm. DD
q Auila in manuſcript.
r Villal. tr. 35. dif. 38.
ſ Vide c. in curatis, parag. cum verò de elect. & Gloſſam ibi verſ. ad quem.
t Accipit galerum rubrum, quia vſque ad ſanguinem certare debet pro fide Vide P. Azor. 1. p. lib. 12. c. 7. nu. 9.
u Henriq. to. 2. lib. 10. c. 24. nu. 1.
x Henriq. to. 2. lib. 10. c. 32. nu. 3.
y Vide P. Azor. vbi ſuprà
z Trid. ſeſ. 7. de refor. cap. 11.

11 Rationi conſonum eſt ſi commodè poteſt, quod *o* habeat ſocium ſui ordinis, ſed non peccat, ſi non habeat.

12 Tenetur *p* conformari cum ſua Eccleſia in recitando officio diuino, niſi habeat diſpenſationem.

13 In opinione eorum, qui dicunt votis obligatum manere, *q* gaudet omnibus priuilegiis, & indulgentiis religioſorum. In contraria autem ſententia contrarium conſequenter tenendum eſt.

14 Epiſcopus vel eſt electus tantum, vel confirmatus ſimul, vel iam conſecratus. Cum confirmatur eximitur à patria poteſtate, & ab obedientia, ſed non eſt hæreditatis capax, ſi erat religioſus niſi poſt *r* conſecrationem.

15 Poſt confirmationem *ſ* vacat officium Prioris, Prouincialis vel Generalis quod habebat ſecundum probabiliorem, ſi acceptauerit.

16 De Cardinalibus idem dicendum, *t* quod de Epiſcopis excepto, quod non habent poteſtatem ordinis.

17 Si fiat Papa ab omni *u* manet obligatione immunis, & cum poteſtatis plenitudine mox ac eligitur.

18 Cum renunciat Epiſcopatui non tenetur redire ad religionem, nec ſubditur illius Prælato. Contrarium tamen defendunt viri docti, ſed prima ſententia *x* videtur probabilior. Si tamen de facto redeat non poteſt fieri Prælatus.

19 Epiſcopus titularis, & qui renuntiauit Epiſcopatui an religioni acquirant, dubium *y* eſt inter DD. Negatiua ſententia videtur probabilior.

20 Epiſcopus debet *z* examinare ordinandum ex aliena diœceſi, etiam ſi in propria à ſuo fuerit examinatus.

SECTIO IV.

VARIA DE EPISCOPIS.

a Conci. Lim act. 4. c. 4. Trid. ſeſ. 24. de refor, c. 3.
b c. de his c. antiquos 10. q. 1. &

1 Epiſcopus, vel, qui eius loco viſitat excepta procuratione, quam ius concedit, nihil amplius recipere *a* poſſunt, nec propter fontis, vel Euchariſtiæ viſitationem, & quæ receperint reſtituere tenentur.

2 Quarta debetur *b* Epiſcopis non ſolum de funerali. Sed etiã de cęteris obuentionibus. Vnde conſequens eſt poſſe Epiſcopum Parochos cenſuris obligare vt declarent quantum eis ſua bene-

ficia

ficia valeant,quia vtitur armis ſuis vt ſua iura defendat.Nec ab hoc ſe Parochi poſſunt excuſare facientes quod Miſſæ & oblationis ſibi dentur intuitu perſonæ, quia dolus, & fraus nemini debent patrocinari.L.itaque falſo,ff.de furtis,c. ſedes de reſcriptis.

mus P. Menacho in manuſcript.

3 Epiſcopus,qui clericum leui fundamento accuſatum ad cauſam examinandam bona fide, & correctionis amore acceſſit, ſumptus itineris, & alia damna ſecuta reſtituere non *c* tenetur, quia qui bona fide facit non tenetur *d* ad damna inde ſecuta.

c P. Menacho in manuſcrip.
d Sà verb. reſtit.

4 Cum non patet aditus ad S.Pontificem,& vrget neceſſitas, *e* poteſt Epiſcopus facere omne id quod arbitrio boni viri faceret Papa ſi præſens eſſet.

e Idem P. Menacho.

5 Epiſcopus *f* poteſt dare facultatem ſacerdoti ſiue regulari ſiue ſæculari abſoluendi nouitios à reſeruatis,etiam ſi nouitius, & confeſſarius ſint Societatis I E S V, & à ſuperiore prohibeantur.

f P. Pellizar. in ſuo manuali.

6 Epiſcopatus appeti poteſt ob Eccleſiæ neceſſitatem,vel vtilitatem;appetere autem ob honorem,vel diuitias ſunt,qui excuſent *g* à peccato mortali.

g Sà hoc verb.

7 Epiſcopatui renuntiare *h* tenetur, qui ad eum non eſt idoneus.

h Idem vbi ſup.

8 Cum reſpondet ſe ſcire vtrumque teſtamentum,intelligitur *i* quantum ſufficit ad ſuum munus rectè obeundum.

i Siueſt. verb.Epiſ. nu.12.

9 Ad Epiſcopatum requiruntur *l* triginta anni completi.

l c.cum ex cunctis de elect.

10 In eius confirmatione *m* vacant, quæ habet beneficia, ſed poſſunt ei relinqui,ſi ſit pauper.

m Comm. DD.

11 Contra Epiſcopum non proceditur *n* etiam in hæreſi, niſi de Papæ mandato.

n Comm. DD.

12 Peccat *o* mortaliter, ſi non ſtudeat à ſe repellere iniuſtam infamiam, niſi velit Epiſcopatui renunciare.

o Sà hoc verb. n.15.

13 Cum viſitat habebit à populo victum diei,qua viſitat,ſi autem dioceſim diſcurrat,ſolum propter chriſma,faciet *p* ſuis expenſis.

p Vide eundem vbi ſup.

14 Poteſt *q* duas Eccleſias vnire, & vnitas diuidere, & vnam alteri ſubiicere, de conſenſu tamen habentium in eis aliquod ius, & commutare Eccleſias, earumque poſſeſſiones, & ius vnius Eccleſiæ alteri ex cauſa dare.Poteſt & vnire vnum beneficium alteri non requiſito conſenſu beneficiarij, dummodo non priuetur fructibus dum viuit, & fiat ex conſenſu patroni.

q Siueſt. verb.Epiſcopus nu. 9.dub.7.

15 In

15 In aliena diœceſi *r* poteſt excercere ea quæ non ſunt iuriſdictionis contentioſæ,vt diſpenſare.

r Comm. DD.

16 An valide poſſit conſecrari ab vno Epiſcopo ſine litteris Pontificiis, & diſpenſatione, alij aiunt, alij probabilius *ſ* negant, etiam ſi expeditæ ſint litteræ, niſi præſentes ſint; & quod illicitè ſaltem fiat in affirmatiua opinione propter innumera animarum diſcrimina quæ inde ſequerentur, nemo negabit,& ſic conſecratus *t* tenetur conſecrationem iterare propter innumera mala,quæ ſi non itiretur,ſequentur.

ſ Dian.p. 12. reſ. & alij viri docti apud eum.
t P. Gran. 3.p.contr. 9.dub.6.

SECTIO V.

QVÆ POSSIT FACERE EPISCOPVS, vel non.

1 POteſt *a* inſtituere,& regere miniſtros Eccleſiæ, vel oratorij ſua authoritate,vel anteceſſoris ſui erectorum,& dotatorum etiam contra voluntatem patroni.

2 Poteſt *b* diſpenſare ad beneficia ſimplicia,quando vnum ad ſuſtentationem non ſufficit, & præcipere clerico, vt Romam petat pro cauſa Eccleſiæ, & Parocho ne ſine ſua licentia abſit vltra duos dies.

a Vide Silueſt. verb.Epiſ. nu.9.
b Trid.ſeſ. 24.c.17. de refor.

3 Et procedere *c* aduerſus quemcumque ob peccatum mortale,niſi eſſet iure promiſſum vt meretricum, ſubduntur enim ei etiam laici, quoad ſpectantia ad animum,& poteſt *d* eos cohibere à peccatis etiam per pœnam pecuniarum, vel exilium.

4 Et in neceſſitate exigere à clero moderatum ſubſidium.

5 Et dare *e* dimiſſorias ad ordines etiam ſi ſit ſolum Epiſcopus originis vel beneficij. Et imponere beneficio penſionem ad alendum clericum pauperem.

6 Et dicere *f* Miſſam in quauis parte ſuæ diœceſis,& vti altari portatili,& hanc facultatem cuilibet,concedere.

7 Et commiſſa ſibi à Papa etiam per verba oneramus conſcientiam tuam,aliis *g* committere.

8 Et abſoluere *h* ab excommunicatione reſeruata à Papa,occulta tamen dummodo non ſit ex contentis in Bulla cænæ.

9 Et diſpenſare *i* in omni inhabilitate ad beneficium, niſi

c Vide Nauar. conſil.7. de off. iud.ordin.
d Vide c.7.de cenſib.
e Vide c. 3. de temp ordinand.
f c.fi. de priui.lib. 6.
g Sà hoc verb.
h Tolet. lib.1.c.41.
i Sà vbi ſup.nu.18.

niſi Papa id ſibi reſeruet ſpecialiter.

10 Et abſoluere *l* exemptos,& cum eis diſpenſare,ſi eorum Prælati eos illi ſubiiciant.

11 Et cogere *m* ſub excommunicatione ad manifeſtanda teſtamenta,& vt impleantur curare.

12 Et dare *n* confeſſores monialibus etiam ſibi non ſubiectis ex alia religione,vel ſæcularibus.

13 Non poteſt *o* ingredi religionem niſi de Papæ licentia, nec dare licentiam beneficiario non reſidendi ſine cauſa legitima.

14 Nec abeſſe *p* ſine cauſa iuſta à diuinis officiis diebus feſtis ſaltem Dominicis.

15 Nec prohibere, *q* quin habeatur concio in parochiis cum habetur in Cathedrali.

16 Papa eſt ſummus Epiſcopus, quare Epiſcopus electus in Papam non *r* conſecratur.

17 Tenetur *ſ* extra neceſſitatem extremam in multis aliis vitam pro grege periculis exponere, & graſſante peſte idoneos miniſtros magnis etiam expenſis quærere.

18 Diſpenſare *t* poteſt in impedimento dirimente occulto, quando celebratum eſt matrimonium, & non poſſunt ſeparari ſine ſcandalo,& ad Papam aditus eſt difficilis.

19 Epiſcopus etiam confirmatus, & ſecundum aliquos conſecratus,dummodo poſſeſſionem Eccleſiæ nondum habeat,ingredi non poteſt *u* religionem ſine licentia Papæ.

20 Epiſcopus qui confirmationem ſuam non acceptauit nondum habet *x* adminiſtrationem ſuæ Eccleſiæ.

21 Epiſcopo debetur quarta canonica à die confirmationis eius, ſed de ea libere non poteſt diſponere niſi vt de decimalibus bonis.

22 Epiſcopus *y* poteſt in aliquibus cauſis ſine adiuncto, ſummariam facere contra Canonicos & præbendatos & procedere ad incarcerationem ſine adiunctis.

23 Poteſt clericos, & etiam laicos comam nutrientes excommunicare, & aliis pœnis niſi edictis ſuis paruerint afficere.

l Idem vbi ſup.

m c. ſi hæredes de teſtam.

n Comm. DD.

o c. niſi cũ pridem de remun.

p Comm. DD.

q Ex Cong. Conc.

r Sà hoc verb.

ſ Idem vbi ſup.

t Sanch. lib. 2. c. 40. nu. 3.

u Vide c. inter corporalia de tranſlat. Epiſco.

x Comm. DD.

y Trid. c. 9. ſeſ. 25.

z Villa. to. 3. q. 10. art. 6.

EQVITES Vide verb. *Milites.*

DISPVT

DISP. V. SECT. I.

EVCHARISTIA QVID SIT, ET DE materia illius.

EVCHARISTIA

a Nauar. c.22. 1 EST *a* Sacramentum continens ſub ſpecie panis, & vini vel alterius eorum corpus,& ſanguinem Chriſti.

b Trid.ſeſ. 13. 2 Concilium Tridentinum ſub anathemate definiuit circa Euchariſtiam hæc *b* ſequentia. 1. Verum corpus, & ſanguinem Chriſti contineri realiter in hoc Sacramento. 2. Nihil ſubſtantiæ panis, vel vini remanere poſt conſecrationem. 3. Sub qualibet ſpecie, & ſub qualibet parte ſeparata contineri totum corpus, & ſanguinem Chriſti. 4. Eſſe idem corpus, & ſanguinem Chiſti in hoc Sacramento non ſolum dum ſumitur, ſed etiam ante, & in hoſtiis quæ reſeruantur poſt communionem. 5. Remiſſionem peccatorum eſſe fructum eius. 6. Eſſe adorandum latria. 7. Eſſe celebrandum peculiare feſtum illius, deferendumque in proceſſionibus, & proponendum populo, vt eum adoret. 8. Sumi totum Chriſtum realiter in communione. 9. Adultos teneri communicare ſaltem ſemel in anno. 10. Qui celebrat poſſe ſeipſum communicare. 11. Non ſufficere ſolam fidem ad bene communicandum.

c Trid.ſeſ. 7. 3 Inſtitutum *c* fuit à Chriſto Domino in vltima cœna, & antecedit cætera.

d Suar.to. 3.diſp.42. ſec.3. 4 Nec conſecratio, nec ſumptio, nec ſolum corpus Chriſti *d* ſunt Sacramentum,ſed corpus Chriſti contentum ſub ſpeciebus.

e Trid. vbi ſupra. 5 Eſt *e* vnum, & non plura Sacramenta, vnitas autem numerica ſumitur ex corpore Chriſti.

f Comm. DD. 6 Sacerdos, qui ſimul multas formas conſecrat, vnum tantum offert *f* ſacrificium.

g Trident. ſeſſ.13.c. 21.& 22. 7 Panis *g* triticeus eſt huius Sacramenti materia, & in quolibet tritico dummodo verum ſit triticum poteſt confici.

h comm. DD. i vide Villal. to. 1.tr.7.dif. 5. 8 In maſſa triticea non *h* poteſt. Amidon, *i* centeno, & panis

nis mixtus cum aqua roſacea eſt materia dubia,in qua non licet conſecrare.Idem dicendum de pane mixto cum butyro,vel oleo &c.

9 Si triticum fuerit mixtum aliis granis dummodo maior pars ſit triticum,erit *l* apta ſacramenti materia.Si autem mixtio fiat per partes æquales inepta erit.

10 Qui conſecrat in pane triticeo, vel azymo,vel fermentato conficit *m* verum ſacramentum. Sacerdos autem debet in hoc ſequi morem *n* ſuæ Eccleſiæ.

11 Conſuetudo Eccleſiæ Latinæ eſt conſecrare in azymo, & eſt magis conſona *o* rationi,quam Græcæ.

12 Peregrinus, qui poſt breue tempus rediturus eſt ad propriam Eccleſiam *p* poteſt,ſed non tenetur,conformari Eccleſiæ, in qua eſt.

13 Si inter Latinos eſſet Eccleſia Græcorum, vel inter Græcos Eccleſia Latinorum quilibet *q* teneretur ſuæ Eccleſiæ ritum ſequi.

14 Latino numquam *r* licet in Eccleſia Latina pane vti fermentato ad conſecrationem.

l Comm. DD.
m Concil. Florent. in decret. Eugenij.
n Suarez to. 3. diſp. 94. ſeſſ. 3.
o Ad Chory 15.
p Suar. to. 3. diſp. 41.
q Idem vbi ſupra.
r Idem vbi ſup.

SECTIO II.

AN VINVM AQVA MIXTVM SIT materia huius ſacramenti.

1 SOlum *a* vinum vitis eſt huius ſacramenti materia,vnde nec aguapie vt vulgo vocatur, nec vuæ, nec acetum ſunt ſufficiens materia. Muſtum autem licet ſit ſufficiens non eſt conueniens,*b* & peccaret grauiter,qui in eo conſecraret.

2 Vinum congelatum non ſit ſufficiens materia dubium eſt inter DD. & licet probabilius *c* ſit eſſe ſufficientem, non licet in eo conſecrare propter dubium.

3 Ante conſecrationem parum aquæ infundendum eſſe in vino ex *d* præcepto Eccleſiæ ad mortale obligante.

4 Non eſt de neceſſitate ſacramenti, & poteſt in eo Papa diſpenſare, & *e* nullus alius.

5 A qua debet eſſe *f* modiciſſima,ſed ſi immodica cecidit addatur vinum,vt in illud facilius conuertatur, & poſſit conuerſa in vinum in ſanguinem Chriſti conuerti.Si enim in vinum non

a Conc. Florent. in decr. Eug.
b Comm. DD.
c Suar. to. 3. diſp. 45. ſec. 2.
d Trid. ſeſ. 22. c. 7.
e Suar. to. 3. diſp. 4. ſec. 2.
f Conc. Flor. in decret. Eugen.

fuerit prius conuerſa non fiet ſanguis Chriſti. Quod ſi poſt conſecrationem conuertatur in vinum erit idem ac ſi gutta vini caderet in ſanguinem Chriſti.

SECTIO II.

AN REQVIRATVR QVANTITAS determinata ad materiam huius ſacramenti.

1 INtentio miniſtri debet eſſe circa determinatam materiam, ſecus enim nil *a* faciet.

a Comm. DD.

2 Ad conſecrandam Euchariſtiæ materiam debet eam ſacerdos *b* præſentem habere, ſufficit tamen moralis præſentia. Si formæ ſint in pyxide ea intentione impoſita ſuper aram, & ſi cooperta ſit, & poſtea celebrans obliuiſcatur actualem ad eas referre intentionem conſecratæ manent, Hoſtia vero poſita ad ſcapulas, vel extra aram non poteſt *c* conſecrari. Si manibus habens duplicem hoſtiam vnam eſſe exiſtimat, vtramque conſecrabit, quia intentio eſt eius materiam omnem illam, quam in manibus habet conſecrare.

b Comm. DD.

c Suar. to. 3. diſp. 43. ſec. 5.

3 Sacerdos cæcus poteſt conſecrare, ſed ei non licet *d* niſi à Papa diſpenſationem habeat.

d Comm. DD.

4 Materia huius ſacramenti ratione quantitatis *e* non eſt determinata. Si tamen ita magna eſſet vti non poſſet eſſe præſens, non poſſet conſecrari. Vel è contra ſi ita parua eſſet, vt ſenſibus percipi non poſſet, non poſſet *f* conſecrari.

e Suar. vbi ſup. ſec. 8.

f Comm. DD.

5 In quauis particula quantumuis minima, in qua conſeruatur panis ſubſtantia *g* conſeruatur etiam corpus Chriſti, cum hoſtia conſecrata frangitur.

g Trid. ſeſſ. 13. can. 3.

6 De iure diuino *h* eſt quod ſacerdos conſecret ſimul panem, & vinum, & numquam ei licet ex intentione vnam, ſpeciem ſine altera conſecrare.

h Suar. vbi ſup. diſp. 43. ſec. 3.

7 Si tamen contingat quod conſecrata vna, alia pereat nec facile poſsit inuenire, vel immineat periculum vitæ, vel ex terræ motu, vel ex hoſtium incurſu, vel ex ſimili caſu excuſabitur *i* à peccato, vnam tantum ſpeciem conſecrans.

i Comm. DD.

8 An poſsit Papa diſpenſare, vt conſecretur ſolùm panis ſine vino in terra, vbi vinum non inuenitur, alij aiunt,

aiunt, alij *l* negant; vtrumque eſt probabile, & de facto diſpenſaſſe Innocentium III. cum Saxonio refert Volaterranus. *l* Suar.to. 3.diſp.43. ſec.4.

SECTIO III.

DE FORMA SACRAMENTI Euchariſtiæ.

1 Verba ſunt *a* forma conſecrationis, non verò ſacramenti in eſſe permanentis.

2 Forma conſecrationis corporis eſt. Hoc eſt *b* corpus meum. Reliqua verba. Qui pridie quam pateretur, & cætera, non ſunt de eſſentia. Illa autem omittens grauiter peccaret. Idem dic de aduerbio enim, quod dicitur per Apoſtolicam *c* traditionem.

3 Verba debent ſumi recitatiuè, & ſignificatiuè ſimul. Vnde non conſecraret, *d* qui diceret. Hoc eſt corpus Chriſti. Quia recitatiuè loquendo falſum diceret.

a Suar.to. 3.diſp.42. ſec.2. *b* Trid.ſeſ. 13.c.1. *c* c. cum Mach.de celebr. Miſſ. *d* Suar.to. 3. diſp.58. ſec. 4.

SECTIO IV.

DE FORMA CONSECRATIONIS calicis, quæ ſit.

1 Svnt qui aſſerant omnia verba, quibus Eccleſia vtitur in conſecratione calicis vſque ad illa in remiſsionem peccatorum eſſe de eſſentia. Hæc ſententia fuit antiquorum, nunc communiter non *a* recipitur à modernis.

2 Probabilius videtur *b* formam eſſe hæc ſola verba. Hic eſt calix ſanguinis mei, vel hic eſt ſanguis meus, vel æquipollentia. Reliqua autem, quibus vtitur Eccleſia omittere graue peccatum eſſet.

3 Qui habet intentionem conſecrandi cum omnibus, *c* conſecrat, qui autem cum ſolis primis peruerſe ageret.

4 Pronomina hic, & hoc non ſignificant *d* ſubſtantiam panis, nec vini, ſed contentum ſub ſpeciebus his.

a Suar.to. 3.diſp.6. ſec.1. *b* Idem vbi ſup. *c* comm. DD. *d* Suar.to. 4.diſp.58. ſec.7.

Subſtantiæ panis, & vini in hoc ſacramento non anihilantur, quia conuertuntur in corpus, & ſanguinem Chriſti. Conuerſio hæc fit in inſtanti, ſtatim ac propoſitio incipit eſſe vera.

SECTIO V.

DE MODO QVO CHRISTVS eſt in hoc Sacramento.

a Comm. DD. 1 ALia ſunt in hoc Sacramento ex vi verborũ alia, per concomitantiam. Ex vi verborum eſt ſolum illud, quod neceſſarium eſt ad verborum verificationem; & quod coniunctum realiter ei dicitur eſſe per concomitantiam.

b Comm. DD. 2 In rebus, quæ adæquate vnita ſunt, vbi vna eſt debet *b* eſſe & alia.

c Trid. ſeſ. 13. c. 13. 3 Sub ſpeciebus Sacramentalibus continetur totus Chriſtus, ex vi autem *c* verborum ſub panis ſpeciebus ſolum eſt corpus Chriſti, reliqua ei adiuncta per concomitantiam. Similiter ſub ſpeciebus vini ex vi verborum tantum eſt ſanguis Chriſti.

d Suar. to. 3. diſp. 51. ſec. 2. 4 Quantitas Chriſti *d* eſt in hoc Sacramento, cum modis quantitatis, & accidentibus abſolutis, quæ in ea ſubiiciuntur.

e Comm. DD. 5 Præſentia localis, quam habet Chriſtus in cœlo, & quod ab ea pendet, non *e* eſt in hoc Sacramento.

f D. Tho. 3. p. q. 76. art. 6. 6 Corpus Chriſti non poteſt hic moueri *f* niſi ſolum per accidens admotum ſpecierum Sacramentalium.

g Comm. DD. 7 Corpus Chriſti non poteſt *g* hic agere nec pati nec intelligere niſi per concomitantiam mediatam; quia non habet extenſionem neceſſariam ad has operationes.

h Comm. DD. 8 Nec poteſt *h* videri oculis corporeis, niſi de potentia abſoluta, nec ſeipſum videt.

SECTIO

SECTIO VI.

AN PATER, ET SPIRITVS SANCTVS ſint in Sacramento Euchariſtiæ.

1 PAter *a* eſt in Filio, & Filius in Spiritu ſancto per circuminſeſſionem.

2 Non ſolum per immenſitatem eſſentiæ, ſed per identitatem naturæ implicat, *b* quod vna perſona ſit ſine aliis.

3 Pater, & Spiritus ſanctus ſunt in hoc Sacramento per concomitantiam mediatam.

a Mag. in 1. diſt. 19. *b* Comm. DD.

SECTIO VII.

AN CORPVS CHRISTI SIT in Sacramento Euchariſtiæ cum apparet in eo, puer, vel aliud ſimile.

1 DVm permanent ſpecies Sacramentales *a* veluti ſi panis ſubſtantia eſſet, & quando mutatio eſt tantum in concomitantium oculis, & in ſolo colore, permanet ibi corpus Chriſti.

2 Quando verò apparet in forma *b* pueri, vel carnis, & ab omnibus ſic videtur, nec ſpecies viſu vel tactu, nec alio ſenſu percipiuntur, *c* probabilius videtur non eſſe ibi Corpus Chriſti. Id tamen quod ſic apparet non eſt conſumendum à celebrante, ſeu reſeruandum, nec opus eſt vt alia conſecretur hoſtia ad communicandum.

a Suar. to. 3. diſp. 1. ſeſ. 5.
b Trid. ſeſ. 23. c. 3.
c Suar. to. 3. diſp. 55. ſec. 4.
d Idem to. 3. diſp. 55. ſec. 4.

SECTIO VIII.

AN LIQVOR ALIQVIS POSSIT MISCERI cum ſpeciebus vini in Sacramento Euchariſtiæ.

1 MIxtio eſt *a* miſcibilium alteratorum vnio.

2 Cum res eiuſdem ſpeciei vniuntur interſe *b* non miſcentur.

3 Cum adiungitur ſpeciebus liquor aliquis, qui eas corrumpit, deſinit *c* ibi eſſe Chriſtus, idem eſt cum fit perfecta mixtio.

4 Si in ſpeciebus vini conſecratis multum aliud vinum infundetur, manet *d* corpus Chriſti,& vinum circumfuſum cum ſpeciebus.

5 Si in ſpecies conſecratas infundatur gutta aquæ *e* conuertetur in vinum,& erit quaſi,ſi gutta vini infunderetur.

a Ariſtot. 2. de generat. tex. 48. *b* Comm. Philoſop. *c* Comm. DD. *d* Innoc. III. in c. cũ Marthæ de celebr. Miſſ. parag. quæſitum. *e* Comm. DD. Licet nonnulli philoſophi ſentiant contrarium.

SECTIO IX.

DE EFFECTIBVS HVIVS SACRAMENti, & quæ diſpoſitio requiratur ad illos.

1 EFfectus proprius huius Sacramenti *a* eſt perfectio vnitatis,quam habent, qui ſunt in gratia cum capite ſuo Chriſto,& confortato in vita ſpirituali.

2 Sacerdos, qui digne celebrat multis annis magnum inſenſibiliter gratiæ theſaurum *b* acquirit.

3 Hoc ſacramentum dat *c* gratiam cum recipitur,licet poſtea ex opere operantis augeat illam.

4 Iuuat multum ad perſeuerandum in gratia,& per illud datur *d* remiſſio peccatorum venialium, & pæna etiam ſecundum diſpoſitionem recipientis remittitur.

5 An ad effectum huius ſacramenti attritio ſupernaturalis ſufficiat

a Concil. Later. refer. in c. firmiter de ſum. Trin. & fid. Cath. *b* Trid. ſeſſ. 13. c. 2. *c* Suar. to. 3. diſp. 63. ſec. 1. *d* D. Tho. 4. p. q. 79. art. 4.

ſufficiat habita pro contritione, vel opus ſit eſſe in gratia ad recipiendam gratiam alij aiunt, alij negant. Affirmatiua *e* videtur pior, ac probabilior.

6 Qui habet conſcientiam peccati mortalis, *f* tenetur antequam accedat confiteri. Peccatum verò veniale non impedit effectum, nec eſt neceſſaria actualis diſpoſitio, eſt tamen valde conueniens ad maius gratiæ augmentum.

7 Qui in eadem Miſſa ſucceſſiue recipit plures hoſtias non *g* recipit maiorem gratiam, ex opere operato, quam ſi vnum tantum reciperet. Nec qui recipit *h* ſimul hoſtiam, & calicem, quàm qui ſolam hoſtiam.

8 Si ſacerdos obicem, quem poſuit in hoſtiæ ſumptione, abſtulit ante ſumptionem calicis per contritionem *i* recipiet gratiam in ea.

9 An ſortiatur ſuum effectum ablata fictione alij aiunt, alij negant, *l* vtraque ſententia probabilis, affirmatiua diuinæ pietati conformior.

10 Non cauſat qualitatem ſpiritualem in recipiente, minuit *m* autem fomitem & concupiſcentiam augendo charitatem.

11 Inter corpus Chriſti, & recipientem eſt quædam *n* realis vnio propter quam ſpecialem curam illius habet.

e D. Aug. & D. Thom.
f Trid. ſeſſ. 13. c. 7.
g Comm. DD.
h Suar. vbi ſuprà ſec. 6. & fauet Trid. ſeſſ. 21. c. 3.
i Comm. DD.
l Vide D. Thom. in 4. q. 3. ad 3.
m Pius V. in Catech.
n Vide P. Suar. to. 3. diſp. 4. ſeſ. 3.

SECTIO X.

AN SIT HOC SACRAMENTVM MEdium neceſſarium ad beatitudinem conſequendam, & de vſu illius.

1 NEc in *a* re neque in voto *b* receptum neceſſarium ad ſalutem.

2 Eſſe autem neceſſarium ſaltem in voto *c* defendunt aliqui DD. Sed minus probabiliter. Eſt autem neceſſarium neceſſitate præcepti.

3 Quator modis *d* poteſt recipi vel tantum realiter vt à bruto, vel tantum ſacramentaliter vt à peccatore, vel tantum ſpiritualiter vt ſolo deſiderio, vel ſacramentaliter, & ſpiritualiter ſimul vt à iuſtis cum gratiæ effectu.

4 Peccat *e* mortaliter, qui illud recipit in ſtatu peccati

a Trid. ſeſſ. 21. c. 4.
b D. Tho. 3. p. q. 65. art. 4.
c Vide P. Suar. to. 3. diſp. 4. per totam.
d Comm. DD.
e Trid. ſeſſ. 13. c. 7.

 mortalis,

mortalis, & erit maius quo peccatum cum quo accedit fuerit maius.

f Comm. DD.
g Trid. vbi ſup.

5 Qui accedit cum peccato veniali ſine dolore *f* peccat venialiter propter irreuerentiam.

6 Qui habet conſcientiam peccati mortalis tenetur *g* prius confiteri ad recipiendum, non verò ad tangendum, vel in proceſſione ferendum.

h Comm. DD.
i Comm. DD.

7 Excuſat *h* ab hoc confeſſionis præcepto vrgens neceſſitas ſine copia confeſſoris.

8 Vnde in mortis articulo cum actu contritionis poterit ab infirmo recipi.

l Suar. to. 3. diſp. 66. ſec. 4.

9 Qui timet confeſſorem reuelaturum eſſe peccatum, vel aliud graue malum temporale, poteſt emittere confeſſionem, & communicare. Si autem habeat alia peccata de quibus prædicta mala non timet, tenetur *l* prius tacendo illud, in quo eſt periculum.

m Comm. DD.
n Comm. DD.
o Villalob. to. 1. tr. 7. dub. 37.
p Suar. vbi ſup. ſec. 7.

10 Qui habet peccatum mortale, & non poteſt confiteri *m* tenetur conteri.

11 Qui ſine præuia confeſſione communicauit ob iuſtam cauſam non tenetur *n* ſtatim confiteri.

12 Idem *o* dic de Sacerdote celebrante ſine præuia confeſſione, licet contrarium *p* teneant alij DD.

13 Qui malitiosè ſiue ſit ſacerdos celebrans ſiue laicus communicans in peccato mortali non tenetur *q* mox confiteri.

14 Qui paulo ante peccauit ſi confeſſus ſit, poteſt communicare. Decentius tamen erit niſi ſit ſpecialis neceſsitas, quod ſaltem per vnum diem abſtineat præcipue ſi peccatum fuerit contra caſtitatem. Vxorati enim debent etiam, ſaltem per 24. horas abſtinere ab vſu matrimonij, & ſecus facientes venialiter peccabunt.

SECTIO XI.

AN SACERDOS TENEATVR NEGARE EVchariſtiæ ſacramentum ei, quem ſcit eſſe in peccato mortali.

a Comm. DD.

1 PVblico peccatori *a* negandum eſt niſi prius faciat publicam pænitentiam, vel in articulo mortis ſigna dederit contritionis.

2 Sacerdos

2 Sacerdos publicus pecator qui ſe ipſum communicat committit *b* vnum peccatum cum duabus malitiis.

3 Vt dicatur quis publicus peccator debet *c* eſſe euidentia iuris, vel facti. Iuris eſt cum per ſententiam iudicio, vel ſuam confeſſionem peccatum conſtat. Facti eſt quando multi ex his, qui eum communicare vident, certò ſciunt eſſe in peccato mortali.

4 Si non eſt publicus peccator, & petit Sacramentum in publico non eſt ei *d* negandum, ſecus ſi *e* petat in ſecreto.

5 Cum non *e* eſt peccati certitudo, ſed tantum ſuſpicio niſi ſit violentia, non debet negari *f*.

6 Non tenetur Sacerdos Sacramentam negare cum graui proprio damno. *g*

7 Non licet dare hoſtiam non conſecratam pro conſectata, niſi ob vitandum graue ſcandalum cum peccatoris conſenſu, & ſine idololatriæ periculo. *h*

c Comm. DD.

d Comm. DD.

e Suar. vbi ſuprà ſec. 3.

f arg. c. ſi ſacerdos de off. ordin.

g Comm. DD.

h D. Bonauent. q. vlt. art. 2.

SECTIO XII.

AN QVI ACCEDIT AD EVCHAriſtiam debeat eſſe ieiunus.

1 Licitum aliud eſt *a* Eccleſiaſticum, quod præcipit Eccleſia, & hoc non frangitur parum comedendo nec multum bibendo vt ſuo loco dicemus. Aliud eſt naturale, quod frangitur parum comedendo, vel bibendo.

2 Non ſoluit *b* hoc ieiunium, quod recipitur per modum ſaliuæ, quia cum ea eſt mixtum. Nec quod recipitur per modum reſpirationis, nec os abluere, cibum probare, vel parum vini dummodo nil transglutiatur

3 Qui terram, ceram, papyrum, vel aliud non comeſtibile comedit, licet poſtea euomat, *c* ſunt qui dicant non poſſe communicare, ſed minus probabiliter. Contrarium docent viri docti apud Dianam.

4 Sacerdos, qui facit duo ſacra non debet *d* ſumere abſolutionem in primo, quod ſi faciat *e* in diuerſis locis & calix portandus, ſit, ſunt qui dicant purificatorio poſſe calicem purificari, poſtquam ore & digitis ſæpè purificatus eſt, & ſic ſecurè portari, alij viri docti dicunt melius eſſe aquam infundere vt, dum

a Comm. DD. Vide Villalob.

b Comm. DD.

c Vide Dian. in ſum. verb. Euchar.

d c. ex parte de celebr. Miſſ.

e Conſulto viri docti, ex noſtra ſocietate hoc reſponderũt.

Miſſa finitur, ſi quid vini ſpecie ei relictum fuit conſumatur, alij tandem tutius eſſe ore,& digitis ita calicem purificare, vt dum Miſſa finitur omnino ſicca remaneat ſpecies vini conſumpta.

f Comm. DD.

5 Non dormiſſe nec cibum concexiſſe non impedit *f* communionem.

6 Poſt communionem ſtatim edere licet, melius autem erit abſtinere.

g Comm. DD.

7 In aliquibus caſibus licet poſt cibum *g* Euchariſtiam recipere præcipuè vt viaticum.

h Suar. to. 3. diſp. 68. ſec. 5.

8 Qui vt viaticum accipit ſemel, & iterum incidit in periculum, poteſt in eadem infirmitate iterum illud recipere. *h* Idem dic tranſactis octo vel nouem diebus à prima receptione, & poteſt non ieiunus. Ieiunus autem quoties pro deuotione voluerit.

i Idem vbi ſuprà.

9 Non licet *i* ſacerdoti non ieiuno celebrare propter neceſſitatem infirmi.

l Idem vbi ſuprà.

10 Dominatus ad mortem ſi iudex nolit ſententiæ executionem differre, poteſt *l* non ieiunus communicare.

m Comm. DD.

11 Ad perficiendum ſacrificium licet *m* non ieiuno communicare. Idem dic ſi poſt conſecrationem recordatus eſt non eſſe ieiunum.

n Suar. to. 3. diſp. 68. ſec. 6.

12 Cum ſacerdos poſt ablutionem inuenit particulas, poteſt *n* eas ſumere, & ſi particula hoſtiæ adhæreat fundo calicis poteſt parum vini infundere, & ſumere, vel digito trahere ad os calicis & ſic ſumere vt docet Miſſale Romanum. Et ſi inueniat poſt Miſſam in ipſa ſacriſtia aliquam particulam poteſt *o* ſumere.

o Vide eundem 3. p. q. 80. art. 8. diſp. 68.

p Suar. vbi ſuprà.

13 Idem dic etiam ſi particulæ eſſent notabiles, *p* ſi autem eſſet forma integra, & eſt cuſtodia decens deberet reponi in ea.

SECTIO XIII.

AN VSV RATIONIS CARENTES poſſint hoc Sacramentum recipere.

a Trid. ſeſſ. 21. c. 4. & can. 4.

1 QVi non ſunt omnino amentes poſſunt recipere. His tamen qui numquam vſum rationis habuerunt non *a* debet dari.

2 His

2 His, qui vſum rationis amiſerunt, ante tamen affectum ad Sacramentum oſtendebant, non *b* eſt denegandum in mortis articulo, & in vita aliquando niſi timeatur indecentia.

3 Si conſtat quod in peccato erat mortali cum incidit in amentia, non eſt ei *c* concedendum.

b Comm. DD.

c Comm. DD.

SECTIO XIV.

AN LICEAT QVOTIDIE communicare.

1 Ex parte huius Sacramenti vtiliſſimum *a* eſt quotidie communicare.

2 Sacerdotibus licet *b* ſi vitam curet ſtatui habere conformem.

3 Sæcularibus vt plurimum ſufficit octauo quoque die. Ad quotidianam verò communionem nemo admittatur *c* niſi inſigni ſanctitate ſe dignum reddat.

4 Confeſſoribus Societatis non licet *d* hanc facultatem excedere niſi conſulto ſuperiore.

5 Non licet *e* niſi ſemel in die communicare. An verò qui poſt communionem grauiter ægrotauit poſſit eodem die iterum pro viatico communicare dubium eſt inter DD. Affirmatiua ſententia eſt benignior, negatiua probabilior.

a D. Tho. 3.p.q. 80. art. 10.

b Ex Eccleſiæ cõſuetudine.

c Ex regula Sacerdotum ex noſtra Societ.

d Ex reg. Sacerd.

e Vide Dian.p.4. tr.4.reſ. 197.

SECTIO XV.

AN SIT PRÆCEPTVM recipiendi hoc Sacramentum.

1 Omnes fideles tenentur *a* præcepto diuino recipere hoc Sacramentum, & obligat in articulo, & periculo mortis.

2 Non eſt *b* denegandum damnatis ad mortem.

3 Tenentur *c* etiam extra periculum mortis ex diuino præcepto illud recipere, & hanc receptionem non multum differre.

4 Ex præcepto Eccleſiaſtico *d* tenentur omnes fideles cum ad ſtatum diſcretionis peruenerint ſemel in anno in Paſchate,

a Suar 3. p. diſp. 63. ſect. 1.

b c. ſuper eo de hæred. in 6.

c Comm. DD.

d c. omnis vtriuſque ſexus de Pœnit. & remiſſ. Trid. ſeſ. 13. cap. 9.

te, illud recipere. Tempus hoc Paſchale comprehendit dies à Dominica Palmarum vſque ad Quaſimodo.

5 Maior diſcretio requiritur ad communicandum quam ad confitendum.

6 Qui non potuit communicare in Paſchate, vel noluit cum poſſit, an teneatur quam primum poſſit communicare, alij aiunt, *e* alij negant, Affirmatiua noſtra videtur probabilior.

7 Idem dubium eſt de eo, *f* qui in peccato communicat, an adimpleat præceptum. Probabilius videtur quod illud adimpleat, licet peccet.

e Suar. to. 3. diſp. 70. ſec. 2.
f Idem to. 3. diſp. 80. ſec. 3.

SECTIO XVI.

AN SIT PRÆCEPTVM COMMVnicandi ſub vtraque ſpecie.

1 SAcerdos celebrans tenetur, *a* ſub vtraque ſpecie communicare.

2 Non eſt prohibitum laicis ex præcepto diuino, iuſtè autem ex Ecleſiaſtico *b*, ſub vtraque ſpecie communicare.

3 An Chriſtus receperit hoc Sacramentum in nocte cœnę ex ſacra pagina non conſtat, videtur autem rationi conſonum.

a Comm. DD.
b Trid. vbi ſuprà c. 2. & can. 2.
c D. Hieronym. epiſt. 150. ad Edit refertur in c. Nec Moyſes de conſecr.

SECTIO XVII.

DE MINISTRO HVIVS Sacramenti.

1 SOlis *a* Sacerdotibus conceſſa eſt conſecratio huius Sacramenti, & quicumque ſit ſacerdos ſi faciat requiſita ad conſecrationem, conficit Sacramentum.

2 Si duo *b* Sacerdotes ſimul proferrent verba conſecrationis ſuper eandem materiam conſecrata maneret.

3 Sacerdotes qui cum primum initiantur ſimul cum Epiſcopo celebrant, *c* ne illum verbis præueniant, habeant tamen intentionem faciendi, quod intendit Eccleſia.

a Trid. ſeſ. 21. c. 1.
b Comm. DD.
c Comm. DD.

SECTIO XVIII.

AN ADMINISTRATIO HVIVS Sacramenti pertineat ad ſolos Sacerdotes.

1 DE poteſtate ordinaria ad eos ſolos ſpectat; *a* ad Diaconum vero ſanguinis diſpenſatio, vt olim in vſu erat.

2 In caſu vrgentis neceſſitatis *b* poteſt Diaconus ex licentia Epiſcopi, vel Parochi hoc Sacramentum adminiſtrare. Idemque poteſt ſine facultate, quando non eſt, à quo illam petat vel ei malitiosè negatur.

3 Facultas hæc extendi non debet *c* ad ſubdiaconum, & multo minus ad laicum etiam in vrgente neceſſitate.

4 Leuare autem Sacramentum è terra, vel manu tangere, & non ieiunum recipere, ne in manus hoſtium veniat laicis etiam *d* conceditur.

a Suar. to. 3. diſp. 173. ſec. 1.
b Idem to. 3. diſp. 72. ſec. 1.
c Comm. DD.
d Comm. DD.

SECTIO XIX.

AN ALIIS SACERDOTIBVS præter Parocho liceat hoc Sacramentum adminiſtrare.

1 NOn licet *a* abſque licentia proprij Parochi, & ex ſua natura erit peccatum mortale.

2 Religioſis in ſpeciali prohibitum *b* eſt ſub excommunicatione ipſo facto incurrenda, illam autem non incurrunt, qui ex ignorantia, vel ſpe ratihabitionis illud adminiſtrant.

3 Nunc religioſi habent priuilegium adminiſtrandi hoc Sacramentum omnibus Chriſti fidelibus excepto primo die Paſchatis. In Eccleſiis autem clericorum de illorum licentia.

4 His autem, qui in ſua Parochia iam præceptum adimpleuerunt, peregrinis, iter agentibus, & mercenariis qui ibi Parochiam

a c. omnis vtriuſque ſexus de pœnit. & remiſſ.
b In Clem. relig. de priuil.
c Ex cõp. comm. priuileg.

rochiam non habent, *d* poſſunt etiam in primo die Paſchatis adminiſtrare.

5 An poſſint his adminiſtrare, qui in domibus ſuis ſeruiunt pro mercede, *e* vide verb. Epiſcop. ſupra.

6 In articulo autem mortis pro viatico non poſſunt *f* illud adminiſtrare niſi abſente Parocho de illius præſumpta licentia, & voluntate, & debent ſi commodè poſſunt.

e ſupra verb. Epiſcop. *f* Henriq. to. 2. lib. 8. de Euch. c. 55.

SECTIO XX.

AN LICEAT SACERDOTI ſeipſum extra Miſſam communicare.

1 RESpondetur quod ſic, *a* & idem dicendum eſt de Diacono in caſu quo poteſt aliis adminiſtrare.

2 Si Sacerdos ægrotat & illi afferat Euchariſtiam Diaconus ob Sacerdotis defectum debet *b* Sacerdos illam ſuis manibus ſumere.

3 Tenetur *c* Sacerdos ter ſaltem vel quater in anno celebrare, & ſæpiùs ſi timeatur ſcandalum.

a Comm. DD. *b* Concil. Nizen. c. 24. *c* Nauar. c. 25. nu. 68.

SECTIO XXI.

VARIÆ RESOLVTIONES de Euchariſtia.

1 QVi in Paſchate præceptum communionis adimpleuit, ſi poſt in articulo mortis non ex contemptu, ſed ex negligentia, non communicat, non peccat *a* mortaliter.

2 Morte puniendis poſſe *b* ex cauſa negari Euchariſtiam, & iudices excuſari conſuetudine affirmant aliqui probabiliter. Nec non poſſe dari non ieiunis, & vna *c* hora ante mortem. Sed conſultius eſt & dari ieiunis, & ſaltem vno die ante ſupplicium.

3 Euchariſtia non eſt deferenda *d* ægroto, qui non poteſt eam ſumere.

a Sà hoc verb. *b* Couar. lib. 1. var. c. 1. num. 1. *c* Tolet. lib. 2. c. 18. *d* Ex cõg. Concil.

4 In

4 In Hiſpania mos eſt,*e* vt communicans quolibet Quadrageſimę die præcepto ſatisfaciat *f* ſed in hoc attendenda eſt Epiſcopatus, vel loci conſuetudo. *e P. Azor. lib.7.c.4.*

5 Satisfacit *f* Sacerdos in Paſcha celebrans quolibet in loco. *f Comm. DD.*

6 Excuſantur pueri etiam duodecimum *g* habentes annum ſi à parentibus communicare prohibeantur, & parentes excuſantur conſuetudine vel bona fide. *g Sà hoc verb.n.12.*

7 Pueri vt plurimum decimum habentes annum poſſunt *h* ad communionem admitti. Hoc autem prudentis confeſſarij arbitrio relinquendum, vt videat an ratione polleant. *h Suarez diſp.70. ſec.1.*

8 Excommunicatus an poſſit ob vitandum ſcandalum communicare dubium eſt inter DD. affirmatiua *i* ſententia videtur probabilior. *i Azor.lib. 10.c.31. q.6.*

9 Poteſt *l* Sacerdos communicare volenti dare partem hoſtiæ ſuæ, ſi alia non ſit. *l Comm. DD.*

10 Iniuſtè excommunicato poteſt *m* dari communio ſi abſit ſcandalum. *m Comm. DD.*

11 Dūmodo,quis ſit ieiunus poteſt *n* qualibet hora cōmunicare. *n Comm. DD.*

12 Qui ſe putat bona fidé diſpoſitum, nec conſcientiam habet peccati mortalis etiam ſi verè ſit in eo, hoc Sacramentum recipiens fit de attrito contritus & gratiam *o* recipit. *o Ex D. Aug. vbi ſupra.*

13 In articulo mortis ſi non adſit Sacerdos *p* poteſt laicus ſeipſum communicare. *p P. Suar. diſp.72. ſec.3.*

14 Traiectum aliquod contra voluntatem vt parum aquæ, dum os abluitur non impedit *q* communionem ſi tranſglutiatur per modum ſaliuæ. *q Sà hoc verb.*

15 Qui bona fide communicauit aliquot dies ante Dominicam in Pſalmis præcepto *r* ſatisfecit. *r P.Did. Aluarez in manuſcript.*

16 Qui futurum eſſe ſcit vt nòn poſſit in Paſcha communicare non tenetur *ſ* præuenire communionem ex vi præcepti Eccleſiaſtici. In articulo autē mortis tenetur ex vi præcepti diuini. *ſ Idem ibidem.*

17 Indis,& Æthyopibus, quibus inuita propter vitia,& incapacitatem negatur Euchariſtia, non eſt deneganda in articulo mortis,*t* dummodo cum ſignis doloris confeſſi fuerint peccata, affectum oſtendant recipiendi Euchariſtiam, & Chriſtum in ea reuereantur. *t Vide concil.Limenſe act.2.c.19.*

18 Si in domo infirmi non potuerit decenter miniſtrari hoc ſacramentum portetur, ſi commode poteſt ad Eccleſiam ſi autem ſit hoc infirmo incommodum, domus infirmi mundetur & ornetur pro vt locus tulerit, qui enim præſæpe beſtiarum non abhorruit pro noſtra ſalute non abhorrebit Indi tugurium.*u* *u Ibidem.*

19 Nemo Indorum, aut Æthyopum ad communionem *x* accipiatur,niſi proprij Parochi aut confeſſoris licentiam ſcripto ſibi datam oſtenderit. *x Ibidem c.20.*

20 Damnatio

20 Damnatio ad mortem pridie ante ſupplicium communione *y* muniantur

y Ibidem.

21 Parochi *z* tenentur docere diligenter Parochianos, ea quæ neceſſaria ſunt ad receptionem huius Sacramenti, ſecus facientes tenentur reſtituere pro rata, & quod deterius eſt peccant mortaliter.

z P. Didac. Aluar. in manuſcrip.

22 Indi, & Æthyopes, qui panem hunc ſpiritualem diſcernere ſciunt communi præcepto communionis tenentur, *a* ſed ratione priuilegij poſſunt illam vſque ad Corporis Chriſti feſtiuitatem differre. Alij autem rudes, qui vix diſcernunt inter panem, & panem non tenentur hoc præcepto.

a Comm. DD.

23 Monachi S. Benedicti ſingulis menſibus communicare tenentur *b* iure communi. Reliqui religioſi videant ſui ordinis conſtitutiones.

b Clem. ne in agro Domini.

24 Sacerdos qui non celebrat, ſi communicat ſine ſtola ex negligentia peccat *c* venialiter, ſi autem quia non habet, nullum erit peccatum.

c P. Didac. Aluar. in manuſcrip.

25 Euchariſtia cum miniſtratur in loco, vbi formæ, quæ ſuperſunt, non poſſunt reſeruari, miniſtrari *d* debet poſt ſumptionem ſanguinis, antequam ſumatur lauatorium, vt, ſi ſuperfuerint, poſſint à ieiuno Sacerdote conſumi. Si autem oblitus ſumpſerit ablutionem poterit duas, vel tres formas ſingulis ex communicantibus ſimul dare.

d Ex praxi DD.

26 Cum licentia Parochi, vel illius ratihabitione in noſtris prædiis poteſt *e* miniſtrari Euchariſtia Indis infirmis, qui ſi commodè non poſſunt portari in Eccleſiam, & ibi non ſint ornamenta neceſſaria ad decentiam, ſufficiet, quod Sacerdos finita miſſa, vel ipſis ſolis Sacerdotalibus indumentis vel ſolo ſuperpelliceo, & ſtola vno vel altero cum candela comitantibus formam conſecratam in calice portare, ne tanto bono priuetur moribundus.

e Ex ead. praxi.

27 An familiaribus, qui in noſtris domibus degunt, & Indis, & Æthyopibus qui nobis ſeruiunt poſſimus *f* in die Paſchatis Euchariſtiam adminiſtrare vide verb. *Epiſcopus.*

f Vide verb. Epiſcop.

28 Qui non confitetur ſingulis annis, vel in Paſchate non communicat non incurrit *g* ipſo facto excommunicationem, ſed iubetur excommunicari. Vide c. omnis vtriuſque ſexus de pænit, & remiſſ.

g c. omnis vtriuſque ſexus.

29 Rarò iam continget negari debere Euchariſtiam publico peccatori, quia cum accedit ad Euchariſtiam præſumendum eſt præmiſiſſe confeſſionem Sacramentalem, quæ ſi publicè fiat publica pœnitentia eſt.

30 Miniſtrans hoſtiam non conſecratam loco conſecratæ ad vitandum

vitandum ſacrilegium ſuſcipientis, immane ſacrilegium committit, *i* quia exponit creaturam adorandam pro creatore.

31 Confeſſarius poteſt *l* fingere ſe immittere hoſtiam conſecratam in os communicantis, vt ſi maritus obſeruet vxorem an communicet, & in ſimilibus; quia ex cauſa vti poſſumus ſimulatis actionibus.

32 Non tenetur *m* Sacerdos conſumere omnes formas alios abſque communione relinquendo ob vitandum ſacrilegium volentis in peccato communicare. Poterit tamen ſi alij non ſint communicaturi, immò & debet fingere ſe occupatum, vel hoſtiam conſecratam deficere, ſi id facere poterit ſine infamia petentis.

33 Inſano, vel phræneſi correpto, qui ante inſaniam deſiderium ſignificauit accipiendi Euchariſtiam *n* poteſt miniſtrari, ſi non timeatur irreuerentia, vel dilaceratio; ad quod experiendum poteſt ei dari hoſtia non conſecrata ante communionem.

34 Vt miniſtretur Euchariſtia vulneratis in rixa non eſt opus, vt deportentur in aliquam domum, ſed in calle poterit *o*, miniſtrari ſine ſolemnitatibus illis, quæ in manuali deſignantur.

35 Parum papyri vel alterius rei non comeſtibilis tranſglutiens poteſt *p* vt ſupra etiam diximus communicare.

36 Comedens poſt horam 12. deſignatam ab vno horologio, ſi poſt comeſtionem aliud ſonet, non ſoluit *q* ieiunium ſequentis diei, & poteſt communicare, non enim eſt maior ratio cur vni, quam alij magis credatur.

37 Sanctimonialis, quæ ſingulis menſibus non confitetur & Euchariſtiam non recipit, *r* peccat mortaliter.

38 Si aliquid Euchariſtiæ cadat in linteum vel veſtem ſufficit illud lauari, ſi cadat in tapetem, & non poſſit inueniri vſui profano non *ſ* prohibetur ſeruire.

39 Conſuetudo vt ante Euchariſtiam lumen ardeat vim præcepti habet. *t*

40 Nullum in iure eſt præceptum niſi cum *u* foras defertur.

41 Non poteſt aſſeruari in choro monialium, *x* benè tamen ibi reponi in aliquo feſto ad earum deuotionem cum licentia proprij prælati.

42 Infirmus ieiunus ſæpè poteſt *y* viaticum recipere, non ieiunus autem non, niſi poſtquam conualuerit, & poſtea fuerit in nouo mortis diſcrimine. Idem dic de extrema

i Ioan. ſauct. diſp. 35. nu. 3.
l Idem ibidem.
m Idem diſp. 37. num. 1.
n Idem diſp. 38. num. 3.
o Idem diſp. 36. n. 11. & 12.
p Idem diſp. 42. num. 18.
q Idem diſp. 42. num. 23.
r Trid. ſeſ. 25. c. 10. Clem. ne in agro. de ſtatu monach.
ſ Vide Nauar. c. 21. num. 59.
t Sà hoc verb.
u c. ſanè de celeb. Miſſar.
x Sà hoc verb.
y Comm. DD.

extrema vnctione, hæc tamen etiam ſi non ſit in nouo mortis periculo tranſacto menſe poteſt repeti.

l Filiu. apud Dian. p. 2. tr. 14. reſ. 75. vide eundem.

43 An verò non ieiunus in eodem periculo poſſit ſæpe communicare alij negant, alij probabilius affirmant. Quantum verò *l* tempus debeat eſſe intermedium prudentis arbitrio eſt iudicandum. Eſt qui affirmet quotidie poſſe non ieiunum communicare, ſi incommodum illi ſit expectare ieiunum.

44 Si miniſtrans Euchariſtiã infirmo in reconciliatione inueniat plures confeſſiones nullas feciſſe audiat illius aliqua peccata, & moneat vt actum contritionis eliciat, & abſoluat cum onere poſtea integre confitendi. Vide Dian. p. 5. tr. 3. reſ. 50.

SECTIO XXII.

DE ALIIS SINGVLARIBVS RESOLVtionibus circa Euchariſtiam.

a P. Quintanaduenas tr. 4. de Euch.

1 EX notabili negligentia per integrum diem Euchariſtiam ſine accenſa lampade relinquere, peccatum *a* eſt mortale.

b Facund. c. 23. nu. 2.

2 Si celebrante ſacerdote Miſsã lumen extinguatur, ante conſecrationem Miſſam eſſe relinquendam *b* etiam ſi moribundus ſit communicandus, aſſerunt viri docti, ne Euchariſtia ſit ſine lumine.

c Trid. ſeſ. 25. c. 10.

4 Quod ſanctiſſimum Chriſti corpus intra chorum, vel ſepta monaſterij, & non in publica Eccleſia conſeruetur prohibet *c* ſancta Synodus non obſtante quocumque indulto, aut priuilegio, ſed intelligi debet de choro monialium, non de ſacello religioſorum in quo ſumma decentia conſeruatur.

d P. Quintanad. vbi ſuprà.

4 Ad miniſtrandam, Euchariſtiam moniali infirmæ etiam quotidie, ſi ipſa pro ſua deuotione petierit, ingredi *d* poteſt Capellanus.

e Vide P. Vaſq. apud Quintanas, vbi ſuprà.

5 An requiratur ſtatus gratiæ, in eo qui Euchariſtiam populo ſolemniter manifeſtat, aut publicè in proceſſionibus defert, ſeu ob aliquam cauſam pixydem, aut ſpecies ſacramentales extra ſacrificium immediate tangit, alij aiunt, alij probabilius *e* negant.

6 Non

6 Non peccant *f* mortaliter Sacerdotes, ſæculares, vel regulares, qui feria 5. in cœna Domini de manu proprij Parochi, vel Prælati Euchariſtiam non recipiunt. Nam Congregationis declaratio doctrinalis ſolum eſt, non deciſiua, & nullum eſt præceptum, quod ad hoc obliget. *f* Dian. p. 5. tr. 2. reſ. 96.

7 Nullum eſt præceptum, quo laici, *g* vel regulares in die Paraſceues, vel in Sabbato Sancto Euchariſtiam recipere prohibeantur. Vnde licitum eſt perſe loquendo, & Matriti in Parochia S. Martini innumeris miniſtratur. *g* Ioan. Sanchez diſp. 22. num. 7.

8 Tenentur *h* Parochi infirmis Euchariſtiam deferre, quoties pro ſua deuotione petierint, dummodo nimia frequentia non ſit, nec erit talis, ſi ſingulis menſibus, & in ſolemnioribus feſtiuitatibus, petat, ad quod ſub mortali reatu tenentur, niſi eos legitimum impedimentum excuſet. *h* Vide P. Quintanad. vbi ſupra.

9 Parochus deferens Euchariſtiam infirmo longe diſtanti manſueto, equo vehi poteſt, quod ſi non poſſit eam deferre ſine iuuamine, neſcit ſacerdos nec Diaconus, qui eum poſſint iuuare, laicus *i* iuuet ac deferat iuxta ſententiam Laimani *lib. 5. tr. 4. c. 7. num.* 4. & Dianæ, aliorumque docentium poſſe laicum Euchariſtiam miniſtrare moribundo, ſi abſint ſacerdos, & Diaconus. *i* Laiman. lib. 5. tr. 4. c. 7. nu. 4.

10 Qui in *l* Dominica Palmarum Euchariſtiam pro viatico recepit annuæ communionis præceptum adimpleuit, licet alij contrarium ſentiant. *l* P. Tho. Sanch. in ſum. c. 14.

11 Parocho licet *m* abſque vlla cauſa ſibi ſubdito concedere vt Euchariſtiam recipiat in quacumque etiam regularium, vel alterius oppidi Eccleſia, atque oratorio, ſic qui præceptum annuæ communionis adimpleat, quia hoc nullo iure Parocho prohibetur. *m* P. Quintanad. vbi ſuprà tr. 14. ſing. 12.

12 An iudex cum ſine damno ac periculo differre poteſt executionem ſententiæ teneatur id facere cum reus ex induſtria diſtulit communionem ad diem ſupplicij, negat noſter Quintanaduenas, ſed teneri videtur probabilius ob ſacramenti decentiam, ob charitatem proximi in tanto labore conſtituti, qui melius ad mortem præparari deſiderat.

13 Damnatus ad mortem, ſi commodè poteſt tenetur eſſe ieiunus, vt Euchariſtiam ſumat etiam in eodem die ſupplicii. Si tamen commodè non poteſt, poterit *n* non ieiunus communicare pridie ante ſupplicium, vel in ipſa die etiam ſi pridie communicauerit; ſed non pro viatico. Immò teneri ad communicãdum ſi iudex noluerit differre ſupplicium, & etiam ſi pro viatico pridie non ieiunus communicauit, & *n* Henriq. lib. 8. reſ. 50. num. 1.

die ſupplicij inaduertenter cibum ſumpſit, & poſtea voluit communicare,poteſt, quia eſt in mortis articulo, & vtitur iure ſuo.Nec non ſi aduertenter cibum ſumpſit,&poſtea pænituit.

14 Cum graue damnum timetur poteſt *o* iudex reo negare tempus ad recipiendam Euchariſtiam, & ſtatim poſt peccatorum confeſſionem ſententiam exequi.

15 Si reus ſacerdotem, qui abſconſam Euchriſtiam deferret amplexaretur liber à ſupplicio maneret, *p* & Eccleſiæ eſſet tradendus.

o P.Quintanad.vbi ſuprà.

p Idem vbi ſuprà.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

Resolvtiones IV.

EXAMEN.

1 EXaminari non oportet *a* eum, qui notoriè eſt ſufficiens.

2 Examen ad confeſſionem præreq uiritur, *b* & ſine illo confeſſio eſt nulla.

3 Diligentia ad hoc examen ea debet *c* eſſe, quam viri prudentes in negotiis magni ponderis collocare ſolent, attentis tamem vita, & moribus confitentis.

4 Si confeſſor aduerterit *d* pœnitentem male examinatum accedere, remittat illum, vt ſe examinet, niſi vrgeat neceſſitas, vel ſit ita rudis vel melius ſit, cum interrogando iuuare.

a Comm. DD.

b Comm. DD.

c Nauar.c 9.nu.13.

d Idem ibidem.

DISPVT.

DISPVT. XII. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

EXCOMMVNICATIO QVID SIT, ET de effectibus excommunicationis maioris.

EXCOMMVNICATIO

1 EST *a* cenſura Eccleſiaſtica, quæ priuat hominem fidelem à fidelium communicatione.

2 Excommunicatio alia *b* maior, quæ omnino priuat à communione fidelium. Alia minor, quæ tantum priuat à participatione ſacramentorum, & ab electione paſſiua.

3 Tenemur vitare denunciatum ſpecialiter, & notorium clerici percuſſorem, cuius delictum nulla tergiuerſatione poteſt *c* excuſari.

4 Si cenſura eſt generalis, & à iudice declaratur, quod talis perſona commiſit delictum, cui talis cenſura erat annexa, *d* tenemur eum vitare.

5 Excommunicatus excommunicatione maiori priuatur *e* ſuffragiis, & orationibus communibus Eccleſiæ, vt Miſſa, horis canonicis, & ſimilibus.

6 Suffragia hæc offerre pro eo eſt peccatum mortale; ſed in ſecreto, & particulari etiam in Miſſa ad Deum: pro eo orare non eſt *f* peccatum, ſed opus pium.

7 Qui offert ſacrificium pro excommunicato, quem vitare non tenetur, non *g* peccat.

a P. Suar. de cenſu diſp. 8. ſec. 1. num. 1.
b Ex extrauag. inſuper ad euitād.
c c. quæſitum, &c. tua nos de cohabit. Cler.
d Comm. DD.
e c. à nobis c. ſacris cum aliis de ſent. excomm.
f Comm. DD.
g Comm. DD.

SECTIO II.

AN PRIVATVS SIT A receptione ſacramentorum.

1 PEccat *a* mortaliter excommunicatus, qui Sacramenta recipit, nullam tamen pœnam incurrit.

2 Peccat, qui excommunicato Sacramentum miniſtrat. Poteſt

a Comm. DD. ex c. illorum, c. ſiquidem de

tamen ex accidenti excuſari ob vitandum ſcandalum, vel ratione alicuius neceſſitatis.

3 Valide recipit ſacramentum, & ſi eſt ſufficienter diſpoſitus, & excuſatus, etiam gratiam.

c Syluest. verb. cóf. 23. q. 8.

4 Non licet *c* excommunicatum à peccatis abſoluere, & pro abſolutione cenſuræ remittere ad ſuperiorem.

5 Si tamen de facto abſoluatur manet abſolutus, & gratiæ recipit effectum, ſi alias eſt bene diſpoſitus. Hæc ſententia videtur *d* probabilior licet contrariam teneant viri docti.

d Suar. de cenſ. diſp. 10. ſec. 3.

6 Si Sacerdos Propter ignorantiam. Villalob. *to.* 1. *tr.* 17. *dif.* 5. abſoluit ab excommunicatione circa quam non habebat facultatem, vel de peccato reſeruato, quod tale eſſe ignorabat, pœnitens manebit abſolutus per ſe à non reſeruatis, & per accidens à reſeruatis.

SECTIO III.

AN SIT PRIVATVS AB administratione Sacramentorum, & ab oblatione ſacrificij.

a c. ſi celebret. c. lat. de ſent. excom.

b Comm. DD.

1 PEccat mortaliter, *a* ſi adminiſtret, vel celebret, niſi grauis neceſſitas vrgeat in aliquibus caſibus vel ignorãtia, metus, aut infamia eum excuſet.

2 In extrema neceſſitate poteſt *b* ſacramentum pœnitentiæ etiam ab hæretico adminiſtrari.

c Suar. vbi ſup. ſec. 2. num. 12.

d Comm. DD.

e c. cum non ab homine de ſent. excom.

3 Excommunicatus aſſiſtens matrimonio contrahendo non peccat, quia ſolum vt teſtis. Alia ſacramenta adminiſtrans licet peccet valide adminiſtrat excepta *c* pœnitentia.

4 Hanc etiam valide adminiſtrat *d* niſi ſit publicè denunciatus, vel notorius clerici percuſſor.

5 Qui recipit ſacramentum ab excommunicato *e* peccat mortaliter, nullam tamen pœnam incurrit præter minorem excommunicationem.

SECT.

SECTIO IV.

AN SIT PRIVATVS AB ASSISTENdo ad Miſſam, & ad alia diuina officia.

1 EX ſua natura eſt peccatum *a* mortale prædicta aſiſtentia. *a* c. Nuper de ſent. excom.
2 Recitare tamen officium diuinum cum excommunicato non *b* eſt peccatum mortale, & ſeruus cum domino recitans etiam à veniali excuſatur. *b* Suar. vbi ſuprà nu. 18.
3 Non dicitur *c* officium diuinum lectio Theologica, nec ſcriptura diuina, nec ſacra concio. *c* Comm. DD.
4 Excommunicatus *d* tenetur horas canonicas recitare non tamen dicere debet, Dominus vobiſcum. *d* Couar. c. alma 13. num. 8.
5 Si non ſit alius, qui miniſtret in Miſſa niſi excommunicatus *e* admitti poterit ad hoc ſacrum miniſterium. *e* Suar. de cenſur. diſ. 12. ſec. 1. n. 3.
6 Celebrare præſente excommunicato publicè denunciato, vel notorio clerici percuſſore ex ſua natura *f* peccatum eſt mortale. *f* c. 11. qui de ſent. excom.
7 Cum excommunicatus vult Miſſæ adeſſe, ſi celebrans ad canonem nondum peruenit relinquat *g* Miſſam, ſi admonitus nolit recedere. *g* Comm. DD.
8 Qui facit coram ſe celebrare irregularitatem incurrit.
9 Recitare orationes coram *h* excommunicato non eſt peccatum, & ille poteſt Eccleſiam ingredi, non autem indulgentias lucrari. *h* Comm. DD.
10 Non licet Miſſæ, *i* & diuinis officiis cum excommunicato intereſſe. *i* Comm. DD.

SECTIO V.

AN EXCOMMVNICATVS PRIVAtus ſit Eccleſiaſtica ſepultura.

1 QVi è vita excommunicatus decedit etiam ſi ſigna contritionis oſtenderit, non eſt *a* ſepeliendus in loco ſacro, niſi prius abſoluatur. *a* c. ſacris de ſepult. Clem. 1. eod. tit.

b Comm. DD.

2 Si de facto in Eccleſia ſepeliatur *b* manèt violata, clericus autem ſepelieus non incurrit irregularitatem.

c Vide infrà.

3 Qui ſcienter præſumunt excommunicatos in Eccleſia ſepelire, incurrunt *c* excommunicationem de qua infrà.

SECTIO VI.

AN SIT INHABILIS AD recipiendum beneficium Eccleſiaſticum.

1 COllatio, electio, nominatio, aut præſentatio facta in excommunicatum eſt ipſo iure nulla. *a*

a c. poſtulaſti de cler. excom. *b* Syluest verb. excom. 9. n. 5. & ex licit. de elect. *c* c. poſtulaſti de cler. excom. *d*. Comm. DD.

2 Eſt etiam inhabilis *b* ad officium Vicarij Generalis, vel gubernatoris Epiſcopatus, Prælati religionis, vel inquiſitoris, non verò ſummi Pontificatus.

3 Idem dic de penſione perpetua, & ſunt, qui idem de temporali affirment.

4 In prædictis caſibus peccat mortaliter, qui beneficium recipit, & qui ſcienter confert debet ſuſpendi *c* donec veniam impetret.

5 Ablata excommunicatione noua debet *d* fieri collatio beneficij.

SECTIO VII.

AN SIT PRIVATVS RECEPTIONE fructuum Eccleſiaſticorum.

a c. paſtoralis parag. verũ de appel. *b* Suar. de cenſu. diſ. 13. ſec. 2. à num. 12. *c* c. ſacra parag. cũ quæ de ſent. excom. *d* Abb. dic. c. paſtoralis parag. verum & in c. penult. de cleri. non reſid.

1 NOn ſolum fructuum receptione, ſed etiam *a* omnibus rebus, quæ ad eam ordinantur, verbi gratia locatione, venditione, & adminiſtratione illorum.

2 Si fructus recepit etiam ſi ſit toleratus, reſtituere tenetur ante ſententiam iudicis, neque his ali poteſt etiam ſi indigeat, niſi depoſuerit *b* contumaciam.

3 Si excommunicatio fuit iniuſta, qui ſententiam tulit fructus, & diſtributiones reſtituere tenetur. *c*

4 Fructus, quibus excommunicati priuantur in Eccleſiæ vtilitatem, in pauperibus alendis conſumendi ſunt.

SECT.

SECTIO VIII.

AN SIT PRIVATVS ECCLESIASTICA iuriſdictione.

1 Illius vſu manet priuatus, & quidquid egerit *a* eſt nullum. *a* c.1. de off. Vicar.

2 Si Epiſcopus excommunicatur eo ipſo ceſſat *b* iuriſdictio eius Vicarij generalis etiam re incepta. Si autem delegans ſit excommunicatus re incepta non ceſſat iuriſdictio delegati. *b* Comm. DD.

3 Quod facit excommunicatus quando adeſt communis error, eſt *c* validum. *c* Comm. DD.

SECTIO IX.

DE COLLATIONE BENEFICII, ELECTIONE, & præſentatione factis ab excommunicato.

1 Si eſt excommunicatus publicè denuntiatus, vel notorius clerici percuſſor facta ab eo collatio electio, vel præſentatio eſt *a* nulla. *a* c. tanta de excomm.

2 Si electores ſcienter admittunt aliquem excommunicatum, vt ſuffragium præſtet, electio eſt *b* nulla. *b* c. vlti. de pro cur.

3 Si ſuffragia ſint ſecreta, & exceſſus ſit tantus, vt detractis excommunicatis ſufficiens ſit numerus ſuffragiorum electio *c* valet, alias eſt inualida. *c* Suar. de cenſ. diſp. 14. ſec. 2. nu. 8.

4 Nominatio, poſtulatio, inſtitutio, & confirmatio factæ ab excommunicato *d* inualidæ ſunt, non autem poſſeſſionis datio. *d* Comm. DD.

5 Excommunicatus poteſt *e* reſignare beneficium ſuum, non autem in fauorem *f* tertij. *e* Comm. DD.

6 Si præſentatio fiat à laico excommunicato probabile eſt validum *g* eſſe. *f* Suar. vbi ſup. nu. 35. *g* Villal. vbi ſup.

SECTIO

SECTIO X.

AN PRIVATVS SIT POLITICA, ET communi fidelium communicatione.

1 OS, orare vale, communio, menſa negantur. *a*

2 Non prohibetur *b* communicare cum infidelibus niſi ſint apoſtatæ.

3 Communicatio hæc politica cum excommunicato, niſi ſit in crimine criminoſo ſolum eſt peccatum *c* veniale. Idem dic de ipſo excommunicato.

4 Qui communicaret cum excommunicato cum animo ſemper communicandi, peccaret *d* mortaliter.

6 Si iudex alicui ſub excommunicatione præciperet ne communicaret cum excommunicato peccaret *e* mortaliter communicando.

6 Communicans cum excommunicato in crimine criminoſo, auxilium videlicet, aut conſilium præſtans ad crimen propter quod ille excommunicationem incurrit, ipſe etiam *f* incurrit.

7 Ignorantia, inaduertentia, metus, vel grauis neceſſitas excuſant *g* à peccato communicantem in rebus politicis.

8 Hæc, anathema quidem, ſoluunt, *h* ne poſſit obeſſe vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe.

8 Vxor *i* debet communicare cum marito excommunicato niſi ſit hæreticus, vel cauſa matrimonij inflicta fuerit excommunicatio.

9 Maritus excommunicatus poteſt *l* debitum petere ab vxore, & cohabitare cum ea in foro exteriori. Idem dic de vxore excommunicata.

10 Si pater, vel dominus ſint excommunicati filij & ſerui poſſunt *m* cum eis communicare. Idem dic de filiis & ſeruis.

11 Domini temporales reſpectu ſuorum ſubditorum non *n* gaudent hoc priuilegio. Nec prælati religioſorum denuntiati, poſſunt tamen cum eo cohabitare in eadem domo, ſicut cum alio religioſo particulari excommunicato.

a c. nuper. c. quando de ſent. excom.
b c. penul. de ſent. excom.
c Comm. DD.
d Suar. diſp. 25. à nu. 13.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Comm. DD.
h Ex Gloſſa c. cum deſideret de ſent. excom.
i c. quoniam multos 11. q.
l c. inter alia de ſent. excom.
l P. Suar. de cenſ. diſp. 15. ſec. 4. nu. 9.
m c. quoniam multos 11. q. 3.
n Comm. DD.

12 Si prælatus excõmunicatus non eſt denuntiatus *o* habet vſum iuriſdictionis in fauorem ſubditorum; poſſunt *p* tamen religioſi huic renuntiare fauori, & cum eo non communicare. Idem dicendum de Epiſcopo.

13 Cum ſubdito excommunicato non poteſt prælatus hoc ſolo titulo cum eo communicare.

14 Ignorantia facti, vel iuris excuſat, *q* ſed ſecundum probabiliorem ſententiam, debet eſſe inculpabilis.

15 In dubio an quis ſit excommunicatus non eſt *r* vitandus, niſi publice ſit infamatus.

16 Qui neſcit an ſit excommunicatus, ſi fama publica ſit, debet *ſ* ſe abſtinere donec faciat debitam diligentiam.

17 Dum non conſtat de abſolutione ſaltem per publicam famam vitandus *t* eſt excommunicatus.

18 Contractus initus cum excommunicato validus *u* eſt, niſi fiat cum hæretico.

19 Teſtamentum excommunicati *x* valet niſi ſit hæreticus & ſi inſtituat in teſtamento præbendam, valet.

o Comm. DD.
p Extrauag. ad euitanda & Suarez vbi ſup. nu. 3.
q c. cum deſideres de ſent. excom.
r c. cum deſideres vbi ſup.
ſ c. illud de cler. excomm.
t Comm. DD.
u dict. c. inter alia, c. felices, parag. verum de pænit. in 6.
x Comm. DD.

SECTIO XI.

AN PRIVATVS SIT AB OMNI COMmunicatione fori, & audientiæ.

1 IVdex excommunicatus priuatur ab vſu iuriſdictionis, & ſi eſt denuntiatus, vel notorius clerici percuſſor nulla eſt ſententia, *a* quam profert.

2 Si excommunicatus eligatur in iudicem electio eſt nulla, *b* ſi autem fuerit toleratus, & non denuntiatus electio tenet.

3 Non poteſt eſſe actor in iudicio niſi in cauſa *c* ſua excommunicationis. Si petit abſolutionem aut dicit ſe non eſſe excommunicatum audiendus eſt. Si autem dicit excommunicationem fuiſſe iniuſtam, audiendus *d* non eſt, niſi prius abſoluatur.

4 Compelli poteſt *e* vt appareat coram iudice tanquam reus, quod ſi habeat procuratorem idoneum per illum, non per ſe reſpondebit.

5 Non *f* poteſt niſi ſit toleratus notarij publici munus exercere,

a Comm. DD.
b Gloſſa in c. venerabilem ver. electus de elect. & ibi DD.
c c. decernimus de ſent. excom.
d c. per tuas de ſent. excom.
e c. intelleximus de iudiciis.
f P. Suar. de cenſ. diſp. 16. ſec. 5. n. 3.

cere, & erit nullum, quod geſſerit. Probabile *g* autem eſt non eſſe irritam electionem hanc officij in eum factam.

g Idem vbi ſupra. *h* c. decernimus de ſent. excom. *i* dic. c. decernimus. *l* c. intelleximus de iudiciis. *m* Comm. DD.

6 Non poteſt *h* teſtis eſſe in iudicio, nec extra niſi in cauſa fidei. Si autem eſt toleratus poteſt admitti ex partium conſenſu, & quamuis ſit denuntiatus ſi non repellitur valet eius teſtimonium.

7 Nec aduocatum gerere *i* poteſt, & poteſt ſi non eſt toleratus, repelli; valet tamen quod geſſerit.

8 Nec procuratoris munere fungi poteſt, *l* valet tamen, quod geſſerit, niſi repellatur.

9 Procuratoris, Tutoris & ſimilia officia ligati, excommunicatione recipientes *m* peccant ſolum venialiter, & ab eis geſtum tenet.

SECTIO XII.

QVOS ALIOS HABEAT EFFECTVS excommunicatio.

a c. 10. de reſcrip. *b* Trid. ſeſ. 25. c. 3. de refor. *c* c. cum contumacia de hære t. in 9. *d* c. cum bonæ de qual. *e* Couar. c. alma 1. p. parag. 7. nu. 20. *f* Comm. DD.

1 Litteræ Apoſtolicæ obtentæ ab excommunicato etiam occulto, & proceſſus illarum virtute factus ſunt irrita *a* niſi ſint circa ipſam excommunicationem.

2 Aduertendum tamen eſt in his litteris ſemper apponi clauſulam abſolutionis ab excommunicatione, ne impediatur effectus.

3 Qui per annum in excommunicatione perſeuerat fit de hæreſi ſuſpectus, *b* ſed ſuſpicio eſt leuis.

4 Cum Inquiſitores vocant aliquem, quia eſt ſuſpectus de hæreſi, & eum excommunicant, quia non comparet, ſi per annum eſt contumax *c* denuntiandus eſt vt hæreticus.

5 A clerico, qui per annum in excommunicatione perſiſtit poteſt *d* beneficium auferri.

6 Is, à quo aliquid ſub excommunicatione demandatur, & propter contumaciam perſeuerat excommunicatus per annum, cenſetur *e* conuictus.

7 Contumax in excommunicatione etiam ſi per annum non perſeueret, poteſt *f* puniri temporaliter.

SECTIO

SECTIO XIII.

AN POSSIT FERRI EXCOMMVNICATIO ob res temporales.

1 POteſt *a* ſub ratione alicuius tituli ſpiritualis.

2 Ob delictum præteritum non fertur *b* niſi ratione correctionis futuræ.

3 Cum litem gerunt interſe perſonæ Eccleſiaſticæ poteſt iudex Eccleſiaſticus ferre excommunicationem contra laicos. Et cum iudex ſæcularis in manifeſtis iniuriis negligit adhibere remedium Eccleſiaſticus *c* poteſt per cenſuras.

4 In foro conſcientiæ, qui excuſatur à peccato cum non reſtituit, *d* excuſatur etiam à cenſura.

5 Cum terminus præfigitur à ſuperiore non obligat vſque ad illum, ſi autem obligatio ceſſet ante terminum, *e* ceſſat etiam cenſura.

6 Contingere poteſt, quod peccatum in furto ſit tantum veniale, & obligatio ad reſtitutionem ſit *f* mortalis, & in tali caſu obligabit cenſura ſub mortali, v. g. cum plures vineam deuaſtant ſinguli vnum racemum ſeorſim ſurripientes.

7 Qui vnum tantum racemum furatus eſt de vinea ignorans quod quam plures alij vnuſquiſque racemum tulerit, ſi poſtea ſciat *g* tenetur reſtituere ſub mortali, & obligari poteſt c enſura.

8 Qui non eſt ſoluendo in foro conſcientiæ excuſatur *h* ab excommunicatione.

9 Si feratur excommunicatio, vt intra ſex dies ſoluat, & non poteſt, tranſacto autem termino poteſt, & non ſoluit, cenſuram incurrit. *i*

a Trid. ſeſ. 25. c. 3. de refor.
b Comm. DD.
c c. mulieres 2. de iureiur. in 6. c. qualiter de iudiciis.
d Gloſſa c. ius gentium ver. ſed cum d. 1.
e Comm. DD.
f Suar. de cenſ. diſp. 20. ſec. 7. nu. 3.
g Couar. lib. var. c. 3. nu. 12.
h Comm. DD.
i c. Oduar. de ſolut.

SECTIO

SECTIO XIV.

QVOMODO OBLIGET EXCOMMVNIcatio inflicta vt ſecretum reueletur.

a Villal. to. 1. tr. 17. diſ. 18.
b Comm. DD.

CVm quis ante excommunicationem tenebatur ſecretum reuelare, crimen detegere, vel exhibere ſcripturam cenſura *a* tenet.

2 Quamuis non ſit obligatio ante prælati præceptum *b* poteſt ex eo naſci, ſed ad hoc prælati verba attente conſideranda ſunt.

c c. qualiter, & quando 1. de accuſ.
d Comm. DD.
e Comm. DD.

3 Cum res non poteſt reuelari ſine graui damno reuelantis, vel crimen eſt occultum, *c* & reus non eſt de illo infamatus, vel quando ſub naturali ſigillo ad conſilium ſumendum detectum eſt, vel quando perſona ſanguine coniuncta mihi eſt niſi crimen ſit læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ non me poteſt *d* obligare cenſura.

4 Cum præfigitur tempus ſub quo res detegenda eſt obligat *e* etiam cenſura eo tranſacto, niſi ceſſet morte mandantis.

SECTIO XV.

DE EXCOMMVNICATIONIBVS Bullæ Cœnæ, & de aliis à iure in particulari.

a Comm. DD.
b Comm. DD.

1 AD *a* iudicandum an aliquis in excommunicationem incurrat penſanda ſunt verba illius, conſiderandus caſus, & perſonæ, quia non debet extendi, ſed reſtringi.

2 Quæ fertur contra conſulentem non *b* comprehendit eum, qui licet conſilium dederit, non fuit delictum commiſſum propter illud.

c Nauar. in ſumma c. 21. à nu. 49.

3 Cum excommunicatio fertur principaliter contra eum qui crimen faciet, & ſecundo loco contra eum, qui mandat, iſte non *c* incurrit, niſi crimen executioni mandetur.

4 Excommunicationes

4 Excommunicationes Bullæ Cœnæ non *d* multiplicantur ex eo, quod repetuntur, quod additum fuit, eſt reſeruatio.
5 Non *e* expirant mortuo Pontifice.

d Idem vbi ſuprà.
e Ex Pij V. ordinat. Vide Villalob. vbi ſup.

SECTIO XVI.

QVOT SINT EXCOMMVNICATIONES Bullæ Cœnæ.

1 HÆ excommunicationes ſunt 20. 1. Contra hæreticos cuiuſcumque ſectæ, eorum fautores, eorumque libros legentes, habentes, & imprimentes.
2 Aduerſus appellantes à ſum. Pontifice ad futurum concilium, eorumque fautores.
3 Aduerſus Piratas, eorumque fautores.
4 Aduerſus eos, qui bona Chriſtianorum naufragantium ſibi capientes etiam ſi in littore inueniant.
5 Contra eos, qui imponunt inique noua tributa vel pedagia, vel augent impoſita.
6 Contra falſificantes litteras Apoſtolicas.
7 Aduerſus eos, qui infidelibus, & catholici nominis hoſtibus arma, vel alia deferunt ad bellum deſeruientia, vel aliquomodo fauent in damnum Chriſtianorum.
8 Contra eos qui ferri impediunt ad curiam Romanam victui neceſſaria.
9 Aduerſus eos, qui aliquod damnum inferunt Romipetis, ſeu peregrinis ad vrbem cauſa deuotionis, vel peregrinationis accedentibus, & in ea morantibus, vel ab ipſa recedentibus, vel in his dantes auxilium, conſilium, vel fauorem.
10 Aduerſus omnes illos, qui ad ſedem Apoſtolicam accedentibus, vel ab ea recedentibus damnum aliquod inferunt.
11 Aduerſus eos, qui offendunt Romanæ Eccleſiæ Cardinales, alioſque Prælatos.
12 Contra eos, qui per ſe vel per alios negotia tractantibus in Romana curia, nocent.

DE RELIQVIS EXCOMMVNICATIONIbus in Bulla Cænæ contentis.

13 Contra appellantes in cauſis Eccleſiaſticis ad iudices laicos,vt impediant litteras Apoſtolicas.

14 Aduerſus eos,qui ſibi auocant cauſas ſpirituales ſub prætextu litterarum Apoſtolicarum ad impediendam earum executionem.

15 Contra iudices laicos,qui ad ſua tribunalia adduci faciunt Eccleſiaſticos, & Eccleſiaſticam libertatem impediunt ſuis ſtatutis.

16 Contra eos,qui impediunt Eccleſiaſticos Prælatos, ne ſua vtantur iuriſdictione,& contra eos qui illorum ſententias ſpernentes ad iudices ſæculares recurrunt, & aduerſus eos, qui eis ad hoc auxilium præſtant.

17 Aduerſus, eos qui ſibi vſurpant Eccleſiaſticam iuriſdictionem, vel fructus ad perſonas Eccleſiaſticas ſpectantes ratione beneficij aut huiuſmodi titulo.

18 Contra eos,qui imponunt decimas , vel alia onera perſonis Eccleſiaſticis,Eccleſiis,monaſteriis vel eorum fratribus.

19 Contra iudices laicos, qui in cauſis capitalibus Eccleſiaſticarum perſonarum ſe immiſcent.

20 Contra eos , qui per ſe vel per alios terras Romanæ Eccleſiæ ſubiectas inuadere,deſtruere,occupare,vel detinere præſumpſerint.

Hæc breuiter prælibata vide tractata fuſius in P. Suarez *de cenſ.diſp.*21.*& in Tolet.lib.*1.*c.*18.*& ſequenti.*

Videatur Bulla. 21 Virtute Bullæ Cruciatæ confeſſores ab ordinario approbati poſſunt abſoluere ab omnibus caſibus in Bulla Cænæ contentis excepta hæreſi.

Ex Bulla Pauli III. 22 Hoc idem poſſumus confeſſarij noſtræ ſocietatis ex noſtris priuilegiis in his Indiarum regnis. Quod priuilegium eſt perpetuum.

23 Alij autem ſi abſoluere præſumant ab aliquo ex his caſibus incurrunt excommunicationem, ſed non reſeruatam.

SECTIO

SECTIO XVII.

DE EXCOMMVNICATIONE IN eum,qui clericum,vel religioſum percuſſit.

1 INcurrit *a* ipſo facto excommunicationem ſiue ſit vir, ſiue mulier cuiuſcumque ſtatus,vel dignitatis.

2 Percuſſio autem ſeu violentia manuum debet eſſe ita notabilis, vt ſit peccatum mortale. Quæ etiam ſi ſit notabilis cum non eſt peccatum mortale, vt ſi fiat ob defenſionem , ob ignorantiam,vel aliunde excuſetur à mortali *b* excuſatur ab excommunicatione.

3 Miniſter iuſtitiæ ſæcularis,qui noctu inuenit clericum, vel religioſum paratum ad peccandum , vel id probabiliter præſumit, poteſt *c* eum capere,& ſi ſe defendat percutere , vt illum ſuo ſuperiori præſentet.

4 Idem *d* poteſt creditor in clericum debitorem volentem fugere.

5 Pro violentis manibus intelligitur quilibet iniurioſus effectus aduerſus clerici , perſonam etiam ſi fiat ſine violentia ; ſecus verò ſi ſit leuis *e* percuſſio ob correctionem.

6 Parentes *f* poſſunt filios clericos in moribus conſtitutos ob correctionem percutere , dummodo modum non excedant.

7 Iudex Eccleſiaſticus *g* poteſt ſubditum ſuum capere per laicum , non tamen flagellare niſi per ſe, vel per alium Eccleſiaſticum.

8 Prouinciales Priores,vel Rectores regularium non *h* tenentur per ſe ſubditum delinquentem flagellare,ſufficit ſi per alium religioſum fiat;ſi faciant per laicum incurrunt excommunicationem,& mandans,& verberans.

9 Clericus,qui ſe alteri ſubiicit , vt percutiatur non incurrit excommunicationem , ſecus verò ſi ſeipſum iniurioſe *i* percutiat.

a c.ſi quis ſuadenti de ſent. excom.
b c.ſi verò ex tenore de ſent. excom.
c Pænormit. & DD.in c. cum non ab homine de iudiciis.
d Comm. DD.
e c.cum voluntate de ſent. excom.
f Comm. DD.
g Comm. DD.
h c.vniuerſitatis, de ſent. excom.
i Tolet. in ſum. lib. 1. c.33.nu.9.

l c. mulieres, parag. illa verò de ſent. excom.
m c. cùm coniugat. de at. & & qual.
n cum non ab homine de iudiciis.
o Comm. DD. ex Tolet. vbi ſup.
p Suar. de cenſ. diſp. 22. ſec. 3.
q Tolet. in ſumm. lib. 1. c. 31. nu. 19.

4 Extenditur *l* hæc cenſura aduerſus mandantes, & ratum habentes, ſi ſuo nomine fiat.

5 Qui mandatum reuocauit, reuocatio autem non venit in notitiam exequentis *m* incurrit excommunicationem ſi percuſſio exequatur.

6 Verbo clerici veniunt etiam hi qui primam habent tonſuram quamuis ſint coniugati, dummodo requiſitas à concilio conditiones habeant.

7 Gaudet *n* hoc priuilegio clericus excommunicatus, & irregularis; illud autem amittit degradatus verbaliter cum declaratur incorrigibilis.

8 Si clericus velit fæminam vi cogere ad peccatum, poteſt licite percutere ad ſui defenſionem. Et qui in clericum cum vxore, matre, ſorore, vel filia propria turpiter inuentum manus violentas iniicerit, non *o* incurrit excommunicationem.

9 Pro Monacho intelliguntur *p* omnes regulares tam viri, quam fæminæ etiam nouitij, & nouitiæ, & moniales tertij Ordinis D. Franciſci, & D. Dominici in communitate degentes, Eremitæ ſub regula approbata viuentes Donati profeſſi, & milites S. Ioannis; alij autem quibus nubere licet non gaudent hoc priuilegio.

10 Omnes prædictæ perſonæ Eccleſiaſticæ etiam poſt mortem *q* gaudent hoc priuilegio.

SECTIO XVIII.

AN ALIVS PRÆTER PAPAM POSSIT à præcedenti excommunicatione abſoluere.

a c. peruenit, de ſent. excom.
b c. religioſo de ſent. excom. in 6.
c c. ſi verò de ſent. excom.

1 QVando percuſſio leuis eſt, poteſt *a* Epiſcopus abſoluere, & prælatus religioſus ſuos ſubditos.

2 Si religioſus clericum ſæcularem percutiat, percuſſio autem ſit mediocris non poteſt abſolui, niſi à Papa, ſi autem leuis ſit *b* poterit ab Epiſcopo.

3 Ianitores principum, qui ſine animo irrogandi iniuriam ob cuſtodiendam ianuam clericum mediocriter percuſſerint, ab Epiſcopo poſſunt *c* abſolui.

4 Idem

4 Idem dic quando, qui clericum percuſſit ob aliquod iuſtum impedimentum non poteſt Papam adire, dummodo præſtet *d* iuramentum eundi ablato impedimento.

5 Pueri, qui ante annos 14. clericum etiam grauiter percuſſerint ab Epiſcopo poſſunt *e* abſolui etiam poſt illos completos.

6 Idem dic *f* de fœminis, pauperibus, & alijs impeditis, & miſerabilibus perſonis.

7 In omnibus his, & ſimilibus caſibus, in quibus poteſt Epiſcopus abſoluere, poteſt *g* alij abſolutionem committere.

8 Legati à latere S. Pontificis *h* ab ipſo iure facultatem habent quemlibet excommunicatum abſoluendi.

9 Et per Bullam Cruciatæ poteſt *i* ſemel in vita, & ſemel in morte clerici percuſſor abſolui.

10 Qui non defendit clericum ab iniuria manifeſta cum commodè poteſt, excommunicationem incurrit.

11 Excommunicatus ob clerici percuſſionem non debet abſolui, niſi prius præſtiterit iuramentum, quod ſe in poſterum emendabit.

d c. de cæter. eodem tit.
e Comm. DD.
f c. ad eminentiam de ſent. excom.
g Villal. vbi ſup.
h Nauar. c. 24. n. 20.
i c. ex tenore de ſent. excom.

SECTIO XIX.

DE RELIQVIS EXCOMMVNICATIONIbus extra Bullam Cœnæ Papæ reſeruatis.

1 Lata à Papæ Delegato tranſacto anno ipſi Papæ reſeruata *a* manet.

2 Contra *b* falſarios. Hæc ſecundum aliquos caſus redacta eſt ad ſeptimam Bullæ Cænæ.

3 Lata ab Epiſcopo contra habentes Bullas falſas ſi intra 20. dies eas non deſtruant, vel reſignent reſeruatur *c* Papæ.

4 Contra *d* clericos, qui ſcienter, ac ſponte admittunt ad diuina officia excommunicatos à Papa. Requiritur tamen quod talis ſit nominatim excommunicatus à Papa, & denuntiatus.

5 Contra *e* ſacrilegos infringentes, & ſpoliantes Eccleſias. Non ſufficit tantum infringere, niſi furetur, & ſpoliet. Nec quælibet fractio ſeræ, vel arcæ, ſed Eccleſiæ, vel forium eius.

6 Contra male eligentes *f* ſenatorem Romanum.

a c. quærenti de off. iud. Deleg.
b c. ad falſ. de crimine fal.
c vide Toletum in ſum.
d c. ſignificauit de ſent. excom.
e c. cum quis de ſent. excom.
f c. fundamenta de elect. in 6.

7 Contra inſectantes *g* Cardinales. Hæc ad 12. Bullæ Cænæ redacta eſt,& extenditur ad Archiepiſcopos,& Epiſcopos. Mandantes non incurrunt,niſi ſequatur inſectatio, ſecuta verò ſic, quamuis nulla ſit percuſſio. Principes verò,ac Domini,& alij iudices ſub eadem cenſura tenentur procedere contra huiuſmodi inſectatores. Excuſantur tamen,ſi intra menſem, ex quo cognouerunt procedere incipiant,quamuis non fiant proceſſus,neque puniant.

g c. Fælices de pænit.

8 Contra vexantes *h* cognatos excommunicantis. Intelligitur de iniuſta vexatione, & nomine cognati veniunt amici, famuli,& omnes illi,quibus fit vexatio in odium excommunicantis.

h c. quicumque de ſent. excom. in 6.

9 Contra *i* Inquiſitores, qui odio, vel paſſione procedunt. Hanc autem non incurrit qui ob timorem, ob vitandum ſcandalum,vel alio titulo præter odium, vel paſſionem male procedit.

i Clem. 1. de hæret.

10 Contra *l* religioſos qui abſque licentia Parochi ſacramenta adminiſtrant. Comprehenduntur, qui hoc faciunt ex præſumptione,ſecus verò ſi ex ignorantia,vel in neceſſitate,vel ex ratihabitione,vel habentes priuilegium.

l Clem. religioſi de priuileg.

11 Contra religioſos *m* facientes eligere ſepulturas. Requiritur tamen ad incurrendum in illam, vt religioſus, vel clericus faciant, vt quis iuret, voueat vel promittat ſe electurum ſepulturam in Eccleſia ipſius perſuadentis.

m Clem. cupientes de pœnis.

12 Contra *n* facientes celebrare in locis interdictis. Comprehendit nobiles,ac Dominos temporales,qui cogant aliquem ad celebrandum diuina officia in locis interdictis, ſiue compulſio fiat perſonæ clericorum, ſiue illorum conſanguineis, & qui voce præconis, vel ſonitu campanæ, vel tibicinis, aut tuba conuocant populum ad audiendam Miſſam in loco interdicto præcipue excommunicatos, & interdictos, & qui prohibent ne excommunicati, & interdicti ab Eccleſia eiiciantur, dum diuina celebrantur, & qui admoniti à Sacerdote nominatim nolunt exire. Comprehenduntur etiam Prælati, qui habentes iuriſdictionem temporalem iſta faciunt.

n Clem. graue de ſent. excom.

13 Contra abſoluentes *o* per confeſſionalia Sixti IV. à quinque votis Papæ reſeruatis.

o Extrau. & ſi Dominus gregis de pænit. & remiſſ. ex. grau. deteſtandæ de ſepult.

14 Contra exenterantes mortuos,niſi fiat ob honorem, vt in Principibus, vel ob anathomiam, velut transferantur de loco profano ad ſacrum, vel alio fine, quam ad ſepeliendum.

15 Contra *p* dantes, vel accipientes ob ingreſſum monaſterij,

p extr. Sanc. de ſimonia.

ſterij. Non comprehenduntur accipientes ſine pacto, vel ex conſuetudine, vel ob neceſſitatem ad victum ingredientis. Nec moniales, *q* quæ poſſunt dotem accipere ad ſuſtentationem.

16 Contra *r* remittentes ſimoniam in ordine, vel beneficio. Comprehendit etiam mediatores, & ſolum ſimoniaco reales, non mentales, neque conuentionales, nec aliam ſimoniam præter eam, quæ committitur in ordine, vel in beneficio.

17 Contra mendicantes tranſeuntes ad non mendicantes, niſi tranſeant ad Chartuſiam.

18 Contra *t* dantes vel accipientes ad conſequendam iuſtitiam, vel gratiam in curia Romana.

19 Contra eos, qui dicunt *u* peccare mortaliter eos qui credunt B. Virginem ſine labe originali fuiſſe conceptam, vel oppoſitum. Solum comprehendit præſumentes.

20 Contra eos, qui male auctorant alienationes Eccleſiaſticas.

21 Contra *x* ingredientes monaſteria monialium, Minorum & Prædicatorum ſine licentia eius, qui eam poteſt dare. Non comprehendit eos, qui ex ignorantia iuſta, vel credentes iuſtam habere cauſam ingrediendi. Mulieres autem, quæ praua intentione ingrediuntur incurrunt, ſed poſſunt abſolui à confeſſariis eiuſdem ordinis.

22 Contra præſumentes adire libellos famoſos contra religioſos Prædicatorum, & Minorum. Non comprehenditur, qui infamat in libello ipſos religioſos ſine mentione ſtatus.

23 Contra præſumentes prędicare, vel docere, & aſſerere prędictos religioſos non eſſe in ſtatu perfectionis, vel non licere illis ex elemoſinis viuere nec prædicare, nec confeſſiones audire cum licentia Papæ, vel aliorum. Prælatorum, ſine licentia Rectorum Eccleſiarum.

24 Contra præſumentes in ferre violentiam locis Prædicatorum, vel Minorum. Qui in hanc incurrunt poſſunt abſolui à Conſeruatore, vel à Prælato Ordinis.

25 Contra detinentes in ſuis Monaſteriis apoſtatas ex his Ordinibus poſtquam denunciatum eis fuerit. Et poſſunt Prælati horum Ordinum, & Carmelitarum, & qui gaudent eorum priuilegiis excommunicare clericos, vel laicos apoſtatas recipientes.

26 Contra eos qui conantur ex vniuerſitate Pariſienſi expellere Prædicatores, vel Minores.

q ex declaratione Martini V. & Clem. VII.
r Extrauo cum deteſtab. de ſimon.
ſ extrau. viam ambitioſæ de regul.
t Extr. 1. de ſent. excom.
u Extrau. graue nimis de reliq. & vener.
x D. Ant. diſp. tit. 24 p. c. 70.
De his omnibus Vide Nauar. vbi ſuprà & P. Auil. in comp. verb. excomm.

27 Contra peregrinantes in Hieruſalem ſine licentia Papæ.
28 Contra appellantes à Papa ad futurum concilium. Redacta eſt hæc cenſura ad Bullam Cænæ. Non comprehendit conſulentem niſi appellatum fuerit, comprehendit tamen conſulentem licitum eſſe appellare.
29 Contra Cardinales reuelantes ſecreta habita in Papæ conſiſtorio.
30 Contra prædicantes miracula falſa, vel incerta, ſed hæc iam non eſt vſu recepta.
31 Contra Cardinales committentes ſimoniam ſed è vacante Comprehendit prædictos, qui ſede vacante contra veniunt, ordinant, diſponunt, aut aliquomodo præſumunt facere, vel attentare cōtra ordinata à Iulio II. vt ſine ſimonia fiat electio Papæ.
32 Contra exercentes confidentiam ſimoniacam; qua quis confidit quod collator conferet beneficium mediante pretio, &c.

SECTIO XX.

DE EXCOMMVNICATIONIBVS Reſeruatis partim Papæ, partim Epiſcopis.

1 PRopter leuem percuſſionem clerici.
2 Quam imponit Epiſcopus reſeruando ſibi abſolutionem.
3 Lata à Papa quando ad ipſum recurſus eſt impeditus.
4 Contra participantem cum excommunicato in crimine propter quod eſt excommunicatus, & cum reſeruatione ad eum ad quem eſt reſeruata excommunicatio principalis.
5 Contra eum, qui abſolutus ab eo, qui non poteſt, non ſe præſentat ſuperiori.

EXCOMMVNICATIONES NEMINI reſeruatæ.

1 Contra ſæculares ius Eccleſiaſticis non reddentes.

2 Contra

2 Contra conſentientem ſuæ in Papam electioni Canonicè non factæ,& contra eum recipientes.

3 Contra Epiſcopum, qui in ciuitate diuerſarum linguarum recipit in ſuam curam eos, qui ſunt ſuæ linguæ, priuſquam à proprio Epiſcopo in ſuum coadiutorem recipiatur. Vide Nauar. vbi ſup.

4 Contra ſcholaſticos Bononiæ, qui conducunt domus alterius Doctoris,vel ſcholaſtici ante finem termini ſine conſenſu eius.

5 Contra imponentes Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis penſiones, talias, vel vectigalia ſi admoniti non deſiſtant.

6 Contra clericos Præsbiteros etiam nullam habentes dignitatem,aut Eccleſiam Parochialem,& contra clericos non Præſbiteros dignitatem,aut perſonatum habentes,& contra religioſos, qui audiunt leges,aut medicinam.

7 Contra clericos ſuſcipientes præfecturas ſæculares. Non comprehendit clericum in ſolis minoribus,nec eum qui ſuæ dignitati habet annexam præfecturam.

EXCOMMVNICATIONES NVLLI RE- *ſeruatæ ex lib.6. Decretalium.*

1 Contra *a* mittentes litteras vel nuntios vel clam loquentibus cum Cardinalibus exiſtentibus in conclaui ad electionem Papæ.

2 Contra *b* magiſtratus,& gubernatores non facientes ea,quæ debent,& eis mandantur ad electionem Papæ.

3 Contra *c* moleſtantes electores eo quod non eligant optatum ab eis.

4 Contra n ouè *d* vſurpantes ius cuſtodiendi aliquam Eccleſiem ſede vacante.

5 Contra *e* vocatum vt dirigat electiones monialium non temperantem à rebus ex quibus oriri ſolent diſcordiæ.

6 Contra *f* partem incitantem conſeruatorem ad procedendum in his,quæ non continent manifeſtam violentiam, & quæ requirunt altiorem indaginem.

7 Contra *g* facientes vi,aut metu ſe abſolui à cenſuris,aut eas reuocare.

8 Contra *h* fingentem aliquid, vt iudex vadat ad mulierem ad accipiendum teſtimonium eius.

a c. vbi periculum parag. nulli de elect. in 6.
b dict. c. vbi periculum, parag. præterea.
c vbi ſup.
d c. comm de elec. in 6.
e c. indemnitatibus, parag. poſtemo de elec. in 6.
f c. hac conſ de off. iud.
g c. 1. de his quæ vi in 6.
h c. mulieres de iudic. in 6.

i c. hoc conſultiſſimum de reb. Eccl. non alien.
9 Contra compellentes *i* ſubmittere bona Eccleſiaſtica perpetuo, vel ad longum tempus perſonis laicis.

l c. vni de relig. domi. in 6.
10 Contra inuentores *l* nouarum religionum abſque approbatione Papæ.

n in Bul. Cænæ.
11 Contra exigentes *m* portaria à perſonis Eccleſiaſticis, hæc redacta eſt ad Bullam Cænæ.

o c. fin. de immu. Eccl. in 6.
12 Contra impedientes *n* Eccleſiaſticam iuriſdictionem, redacta eſt ad Bullam Cænæ.

13 Contra *o* Dominos temporales prohibentes ſubditos ne vendant, vel emant à clericis, neque eis vendant frumenta, neque coquant panes, neque præſtent eis alia officia, vel ſubſidia.

p c. 2. de cler. vel Monach. in 6.
14 Contra religioſos *p* temere dimittentes habitum ſui ordinis. Non comprehendit eos, qui ob honeſtam cauſam, vel ad breue tempus dimittunt.

q eod. cap.
15 Contra *q* religioſos euntes ad ſtudia ſine licentia.

r c. quicumque de hær. in 6.
16 Contra clericos, *r* vel laicos ſepelientes hæreticos in loco ſacro.

ſ c. vt inquiſitionis de hæret. in 6.
17 Contra iudices *ſ* non auxiliantes contra hæreticos.

18 Item cõtra non obediẽtes Epiſcopis vel Inquiſitoribus circa hæc opportuna mandantibus. Item contra non exequentes ſine mora ſententiam ab eiſdem contra hæreticos latam, & illorum brachio ſæculari remiſſam. Item contra dimittentes quoſcumque comprehenſos ſine licentia Epiſcopi, vel Inquiſitoris. Item contra eos, qui quocumque modo ſe intromittant ad cognoſcendum, vel iudicandum de crimine hæreſis, vel impediunt Epiſcopos, vel Inquiſitores in illorum proceſſibus. Denique contra talium iudicum fautores, conſultores, aut præbentes eis auxilium.

t c. pro human. de homic. in 6.
19 Contra *t* interficientes Chriſtianos per aſſaſſinos.

u c. 1. de vſur. in 6.
20 Contra *u* permittentes in terris ſuis fæneratores publicos alienigenas vel non expellunt eos, vel locant eis, vel alio prætextu concedunt eis domos ad vſuras exercendas.

21 Contra *x* dantes repræſalia contra Eccleſiaſticos; poteſtatem ſcilicet pignorandi contra eos.

22 Contra negligentes *y* perſequi, & vindicare iniurias Cardinalibus illatas. Comprehendit Principes Dominos & alios Duces.

EXCOMMV

EXCOMMVNICATIONES CLEMENTinarum nulli reſeruatæ.

1 Contra frangentes *a* ſequeſtrum. Hæc hodie non incurritur quatenus eſt lata à iure, ſed alia quam fert iudex, qui decreuit ſententiam. *a* Clem. vni. de ſequeſ. fr.

2 Contra ſepelientes *b* in loco ſacro interdicto nominatim interdictos, vel publicè excommunicatos. *b* Clem. 1. de ſepul.

3 Contra religioſos *c* appropriantes ſibi decimas. *c* Clem. 1. de decimis.

4 Contra religioſos *d* adeuntes aulas Principum animo nocendi ſuis Prælatis, vel monaſteriis. *d* Clem. ne in agro par. gr. quia verò de ſtat. monach.

5 Contra monachos habentes *e* arma in monaſterio. *e* Dic. Clem. ne in agro.

6 Contra impedientes *f* viſitationes monialium, niſi ceſſent ab eo cum fuerint admoniti. *f* Clem. 1. de relig. domi.

7 Contra imitantes ſtatum Beguinarum, vel illum conſilio, fauore, vel auxilio iuuantes, vel de nouo inſtituunt.

8 Contra eos, *g* qui ſcienter in gradibus conſanguinitatis, & affinitatis canonicè prohibitis contrahunt matrimonium, aut cum monialibus. Item contra religioſos, vel religioſas, & in ſacris conſtitutas matrimonia celebrantes. *g* Clem. 1. de conſang. & affin.

9 Contra Inquiſitores, *h* & illorum Commiſſarios, vel Epiſcoporum qui prætextu ſui officij ſumunt pecuniam &c. *h* vide Nauar. vni ſuprà.

10 Contra facientes *i* ſtatuta ad ſoluendas vſuras, vel ad non reſtituendas, ſolutas, & contra eos, qui talia ſtatuta non radunt à libris, aut non abolent conſuetudinem vim legis habentem. *i* Clem. vni. de vſur.

11 Contra mendicantes, *l* qui accipiunt nouas domos ad habitandum, vel alienant acquiſita ante concilium Lugdunenſe. Sed hæc iam ceſſauit per priuilegium Iulij & Leonis X. *l* Clem. ca. pientes de pœn.

12 Contra mendicantes, *m* qui concionantur vel priuatim aliquid dicunt ad auertendum fideles à ſoluendis Eccleſiæ decimis. *m* d. Clem. cupientes.

13 Contra religioſos, *n* qui induſtrioſè nullum ſcrupulum iniiciunt fidelibus de non ſolutis decimis, & non expiata hac negligentia cum commodè poſſint præſumunt concionari. *n* Ibidem.

14 Contra religioſos, *o* qui non ſeruant interdictum nec ceſſationem à diuinis, quam ſeruat Eccleſia Cathedralis vel Matrix, vel Parochialis oppidi. *o* Clem. 1. de ſent. excom.

15 Contra

p Extra quia ſnonnulli.

15 Contra impugnantes *p* litteras Papæ electi. Contra interpretantes Clementinam *exiui de Paradiſo.*

16 Contra Vizochos eadem eſt quæ quæ contra Beguinas.

q Trid. ſeſ. 4. decr. de edit. ſacr. libr.

17 Contra imprimentes libros ſine examine. Hæc, quæ eſt concilij Lateranenſis, derogata eſt quoad cenſuram, non tamen quoad ſolemnitatem, quæ confirmata eſt à Tridentino *q* ſeruato certo modo.

Extrauag. ſuper gen. Extrau. ambitioſæ de reb. Eccl.

18 Contra impedientes receptionem Nuntiorum à Papa aut eorum officij; & commiſſionis functionem non obſtante conſuetudine de non mittendo Legato niſi ei, qui petit; hæc iam eſt Papæ reſeruata, & continetur in Bulla Cænæ.

19 Contra alienantes, vel locantes Eccleſiaſtica bona in plures quam tres annos. At tenenda eſt conſuetudo.

EXCOMMVNICATIONES CONCILII Tridentini Pij V. & Gregorij XIII.

a Trid. ſeſ. 24. c. 6. *b* ſeſ. 24. c. 9.

1 Contra *a* mulierum raptores, & illis conſilium, auxilium, vel fauorem præbentes.

2 Contra *b* eos qui quouis modo ſuos ſubditos, vel quoſcumque alios cogunt minus libere matrimonia contrahere.

c Seſ. 25. c. 18. de regul.

3 Contra *c* eos qui virginem, viduam, vel quamlibet aliam mulierem cogunt ingredi monaſterium niſi in caſibus à iure exceptis, & contra dantes eis conſilium, fauorem vel auxilium.

d Ibidem.

4 Contra impedientes *d* cuiuſlibet mulieris voluntatem accipiendi velum, vel profitendi.

e Seſ. 25. c. 19.

5 Contra *e* concedentem locum ad duellum inter Chriſtianos in terris ſuis.

f Ibidem. g Ibidem.

6 Contra *f* eos, qui duellum committerent, & eorum patronos.

7 Contra *g* eos qui in cauſa duelli conſilium dederint, vel expectatores fuerint non obſtante vllo priuilegio.

h ſeſ. 4. can. de ſcrip. canon. c. 27.

8 Contra *h* non habentes pro authenticis libros omnes Bibliæ ſacræ exceptis 3. & 4. Eſdræ, iuxta editionem vulgatam, & contra contemnentes conſtitutiones Apoſtolicas.

i Vide apud Tolet. & Pium V.

9 Contra *i* mulieres ingredientes clauſtra monaſteriorum etiam monialium virtute facultatum Apoſtolicarum quas reuocat. Comprehendit etiam ingredientes ſine prætextu licentiæ.

10 Gregorius XIII. reuocauit denuò omnes facultates, & extendit excommunicationem Pij V. ad eos qui ingrediuntur cum licentia Epiſcopi ſine neceſſitate, & ad ipſos Epiſcopos.

11 Contra quomodolibet male tractantes Inquiſitores, vel Epiſcopos id munus in ſua diœceſi, vel prouincia excercentes, & quoslibet alios ſanctæ Inquiſitionis miniſtros.

12 Contra ſcientes, & non reuelantes Cardinalibus iniurios. Vide Nauar. vbi ſuprà.

13 Contra quaslibet moniales egredientes è monaſterijs niſi in caſu magni incendij, vel lepræ vel epidemiæ, & cum approbatione in ſcriptis ſuperioris vel Epiſcopi.

14 Contra cupientes fructus beneficiorum primi anni eiuſdem Pij V. Hæc eſt reſeruata Papæ.

15 Contra capientes Chriſtianos in terris à Turcis occupatis in ſeruos, & nolentes eos liberos dimittere cum bonis ſuis.

16 Contra omnes Principes, ac Dominos totius orbis non parentes ſanctæ Inquiſitioni generali Romæ.

17 Iudex ſæcularis, qui Eccleſiaſticum ſine violentia reali terroribus iniuſtè cogit exulare excommunicationem incurrit.

18 Hæc breuiter prælibata ſufficient, vt quis habeat omnium ferè excommunicationum notitiam, & poſſit ad authores eas fuſius declarantes adire vt quæ dubitat plenius intelligat. Vide Tolet. *lib. 1. Inſtr. ſacer.* & Villal. *to. 1. tract. 17. per totum.*

DE EXCOMMVNICATIONE minore.

1 Excommunicatio minor *a* eſt cenſura priuans ſacramentorum participatione, & electione paſſiua.

2 Excommunicatus hac excommunicatione peccat *b* mortaliter, ſi recipiat aliquod ſacramentum, vel acceptet dignitatem, vel beneficium Eccleſiaſticum, ſed non incurrit irregularitatem, nec maiorem excommunicationem.

3 Peccat *c* venialiter adminiſtrando ſacramenta.

4 Audiendo ſacrum, vel abſoluendo ab excommunicatione non *d* peccat.

5 Priuatur Eccleſiaſticâ ſepultura, *e* ſed abſoluendus eſt etiam poſt mortem, vt ſepeliatur *f* in loco ſacro.

a c. penult. de ſent. excom.
b c. ſi celebr. de cler. excom.
c Comm. DD.
d Comm. DD.
e c. ſacris, de ſepul.
f Comm. DD.

6 Solum

6 Solum incurris hæc excommunicatio cum quis communicat cum excommunicato excommunicatione maiori, ſi eſt denunciatus vel notorius clerici percuſſor.

DE EO QVI POTEST ABſoluere.

f Comm. DD.

g Tolet. in ſumm. lib. 1. c. 17. n. 7.

7 Proprius ſacerdos, & quicumque poteſt à peccato mortali abſoluere, & qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem poſſunt *f* ab hac abſoluere cenſura.

8 Qui accedit ad confeſſionem cum ſolis venialibus, & excommunicatione minori poteſt *g* abſolui à ſimplici ſacerdote, ſicut à peccatis, ſic etiam ab hac excommunicatione. Hæc ſententia eſt probabilior, licet tutior contraria.

h Henriq. lib. 7. de indulg. c. 13.

9 Cum abſoluto virtute Bullæ Cruciatæ ab excommunicatione Papæ reſeruata poteſt *h* iudex diſſimulare in foro exteriori niſi ſit pars, quæ contradicat.

EXEMPTVS.

a P. Sà hoc verb.

1 De licentia ſui Superioris poteſt *a* ſe ſubdere Epiſcopo vt ab eo obtineat diſpenſationem vel abſolutionem, quibus indiget.

EXILIVM.

a Sà hoc verb.

1 Exilio perpetuo damnatus dicitur deportatus, qui autem ad tempus, relegatus.

2 Non poteſt pater filium in exilium mittere.

DISPVT.

DISPVTATIO XIII.

SECTIO I.

EXTREMA VNCTIO QVID ſit, de eius materia & forma, & quibus perſonis adminiſtranda.

EXTREMA VNCTIO.

1 Eſt *a* ſacramentum vnctionis infirmorum ad ſalutem animæ, & corporis. *a* Villal. to.1.tr.10. dif. 1.

2 Eſt ſacramentum *b* nouæ legis à Chriſto inſtitutum. *b* Trid.ſec. 7.can. 1.

3 De inſtitutionis tempore non *c* conſtat, creditur autem nocte cœnæ fuiſſe inſtitutum. *c* Comm. DD.

4 Materia remota *d* eſt oleum benedictum ab Epiſcopo, & non ab alio ſacerdote. In quo non poteſt diſpenſari. *d* Trid.ſeſ. 14.de hoc ſacramento.

5 Materia proxima *e* eſt vnctio cum oleo, & Crucis ſignum non eſt de neceſſitate. *e* Trid.vbi ſuprà.

6 Vnctiones quinque ſenſuum ſunt *f* de neceſſitate huius ſacramenti. *f* Comm. DD.

7 Forma *g* eſt, Per iſtam ſanctam vnctionem, &c. *g* Trid.vbi ſuprà.

8 Poteſt *h* reiterari in diuerſis infirmitatibus, & in eadem, cum remittitur, & poſtea aggrauatur. *h* Trid.ſeſ. 14.c.3.

9 Dat *i* gratiam dignè recipienti, & fuit inſtitutum principaliter ad confortandum animum infirmi. *i* De fide

10 An incipiat gratiam cauſare in prima vnctione, an in ſola quinta illam cauſet, dubium *l* eſt inter DD. magis pium, ac probabile videtur partialem gratiam cauſare in prima, in quinta verò totalem, licet contrariam ſententiam teneant viri docti. *l* Vide Dian.p.3. tr.4.reſ. 179.

11 Si infirmus moriatur in prima vnctionem gratia, *m* conſequitur partialem. *m* Vide eum qui ſuprà.

12 Si infirmus ita proximus morti ſit vt timeatur, quod ſine vnctione decedat omiſſo ſigno Crucis vngantur *n* celeriter organa ſenſus, quæ ſunt in capite & vna manus dicendo. Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam *n* Vide Dian. vbi ſuprà.

cordiam indulgeat tibi Deus quidquid peccaſti per viſum, auditum, olfactum, guſtum, & tactum. Et niſi ſit ita vrgens neceſſitas addatur & per pedum, &c. quia hoc eſſe etiam de neceſſitate aſſerunt *o* viri docti.

13 Si ægrotus manibus, & pedibus careat proxima pars vngenda *p* eſt.

14 Cæci, ac ſurdi vngendi ſunt. *q*

15 Homo viuus *r*, baptizatus habens rationis vſum, vel qui aliquando habuerit ſolum eſt capax huius ſacramenti.

16 Si ægrotus amiſit rationis vſum, *ſ* conſtétque in ſtatu peccati mortalis illud petiiſſe, non eſt ei *t* adminiſtrandum.

17 Sanè non ſunt *u* capaces illius, & ideo morte damnatis non dntur.

18 Qui nunquam actualiter peccauit, poteſt illud recipere, & intelligenda eſt forma conditionaliter, & mox baptizato in mortis articulo non eſt denegandum. Probabiléque *x* eſt, vt docet Suar. B. V. illud recipiſſe.

o Vide Suar, ſec. 3. n. 3. to. 4. diſp. 41.
p Comm. DD.
q Comm. DD.
r Comm. DD.
ſ Suar. to. 4. diſp. 42. ſec. 1.
t Idem vbi ſuprà.
u Comm. DD.
x Suar. to. 2. diſp. 18. ſec. 3.

SECTIO II.

AN SIT PRÆCEPTVM ILLVD recipiendi, & quæ ſit neceſſaria diſpoſitio.

1 NOn eſt *a* præceptum illud recipiendi, quod ſi omittatur ſine ſcandalo, & contemptu nullum erit peccatum.

2 Ad illud recipiendum *b* ſufficiet contritio, ſed quia recipitur in mortis articulo neceſſaria eſt confeſſio habenti peccatum mortale.

3 Non eſt neceſſarium, quod præcedat Euchariſtiæ ſumptio, & in neceſſitate ante illam debet miniſtrari.

a Comm. DD.
b Villal. vbi ſuprà.

DE HVIVS SACRAMENTI MINISTRO.

4 Solus ſacerdos *c* eſt miniſter illius.

5 Sacerdos, qui ſine facultate proprij parochi hoc ſacramentum *d* miniſtrat peccat mortaliter, ſufficiet *e* tamen virtualis, & interpretatiua.

6 Si vrget neceſſitas, nec comparet Parochus, quilibet alius poteſt etiam *f* ſi ſciat illum ægre laturum.

7 Poteſt à *g* pluribus in neceſſitate adminiſtrari, ſi autem vnus vngeret, alius formam proferre, nullum eſſent.

8 Parochus illud negans, vel notabiliter differens cum periculo,

c Trid. ſeſ. 24. c. 3. de hoc ſacra.
d Comm. DD.
e Suar. to. 4. diſp. 43. ſec. 1.
f Idem vbi ſupra.
g Idem vbi ſupra.

culo, vt ſine illo ægrotus decedat peccat *h* mortaliter, ſi autem illud negat ob vitandum vitæ periculum non peccat. *h* Comm. DD.

9 Sacerdos excommunicatus non poteſt *i* illud adminiſtrare. *i* Suar. to. 4. ſec. 3. num. 6.

ADDITIONES SECTIONIS II.

10 Non ſolet *l* dari pueris niſi ætate, qua communicant, ſufficit tamen ætas, qua poſſunt peccare. *l* Bellar. de extr. vnc. c. 9. lib. 1.

11 In diuturnis morbis *m* vt hydropiſi debet reiterari quoties redit periculum. *m* Comm. DD

12 In dubio an viuat ægrotus adminiſtranda *n* eſt ſub conditione. *n* Sà hoc verb.

13 Effectus eius eſt *o* remiſſio peccatorum venialium, & etiam mortalium faciendo de attrito contritum. *o* Comm. DD.

14 Sacrum extremæ vnctionis oleum ad ægrotos deferre ſine lumine non erit peccatum mortale, ſine veſtibus autem, & ſolemnitatibus ab Eccleſia præſcriptis an liceat in neceſſitate miniſtrari alij negant, *p* quia non eſt ſacrametum neceſſitatis, alij affirmant, ſed minus probabiliter. *p* Suar. diſp. 44. ſec. 3. n. 7.

15 Si contingat nullum adeſſe virum, ſed ſolam fœminam qui ſacerdoti reſpondeat extremam-vnctionem adminiſtranti, non peccabit mortaliter nec fœmina reſpondens, nec ſacerdos conſentiens. Conſultius erit ſi ipſe ſibi reſpondeat. P. Quin. tanad. tr. 5. ſing. 7.

16 Grauiſſime peccant, *q* qui illud tempus vngendi ægrotum obſeruare ſolent cum iam omni ſalutis ſpe amiſſa, vita & ſenſibus carere incipiat. Verba ſunt Pij V. *in Catheſ. p. 2. de vnct. c. 6. num. 9.* Quod intellige cum data opera nolit Parochus aliter facere. *q* Pius V. in Catheſ.

17 Qui in principio infirmitatis non grauis, nec periculoſæ hoc ſacramentum ægroto adminiſtrat, *r* peccat mortaliter, validè tamen, ſed ſuperueniente periculo reiterandum. *r* Suar. diſp. 42. ſec. 2. n. 4.

18 Oleum infirmorum domi retineri à Parocho quaſi pertranſeanam per vnum diem, vel noctem in loco decenti, nullum erit peccatum. Semper autem domi, & non in Eccleſia cuſtodiri non excuſatur à mortali *ſ* propter ſcandalum, & irreuerentiam. *ſ* P. Quint. vbi ſuprà. ſing. 10.

19 Oleum infirmorum ad infirmos mittere vt vngantur & ab infirmitate liberentur licitum eſſe Parochis antiqua, docuit *t* Eccleſiæ conſuetudo. Sed quia modo non eſt in vſu non poterit fieri ſine ſcandalo, & irreuerentia. *t* Innoc. 1. epiſt. 6. ad Decen.

EXCVSATIO.

EXCVSATIO.

Comm. D.

1 Rationabilis cauſa excuſat *a* ſaltem à mortali legis humanæ tranſgreſſorem.

2 Cauſa, quæ bona fide putatur iuſta, licet non ſit omnino talis excuſat *b* à mortali circa legem humanam, non verò à veniali.

b Nauarr. c. 212. num. 20.

DISPVT. I. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES III.

F

FALSARIVS.

a Nauar. c. 17. num. 68.

FALSIFICANS *a* ſcripturam, vel ea vtens in damnum alterius ſciens eſſe falſam, tenetur reſtitue. Quod ſi ſint litteræ Apoſtolicæ incurrit excommunicationem reſeruatam.

2 Idem dic de falſificante ſubreptionem vel ſigillum Prælati, vel menſuras vel pondera. Nec non de eo, qui eis ſcienter vtitur.

3 Falſare monetam crimen eſt læſæ maieſtatis. Falſa dicitur facta ſine legitima authoritate, materia, pondere, aut ſigno.

DISP. II. SECT. I.

QVID SIT, ET IN QVO differat ab honore.

FAMA.

a Comm. DD.

1 FAma *a* eſt opinio, & æſtimatio inculpatæ vitæ, quam de aliquo habent homines.

2 Differt

2 Differt *b* ab honore in eo, quod honor eſt cultus, & reuerentia, quæ exterius exhibetur alicui ratione virtutis, dignitatis, excellentiæ. *b* Comm. DD.

3 Honos aufertur *c* verbo per contumeliam, conuitium, & improperium, nec non per irriſionem, & ſubſannationem. *c* Villal. to.2. tr.11. diſ.35.

4 Fama aufertur *d* per detractionem, murmurationem, & ſuſurrationem. *d* Idem vbi ſuprà.

5 Ablatio famæ ſuapte natura eſt peccatum mortale & multis modis aufertur quos videre licet *e* apud Villalob. *e* Idem vbi ſuprà.

SECTIO II.

DE OBLIGATIONE RESTITVENdi famam.

1 QVi iniuſtè, & effectiuè alium infamat, *a* tenetur reſtituere, niſi aliunde fama recuperata ſit. *a* Comm. DD.

2 Qui detegit peccatum de quo aliquis ſolet gloriari, vel id quod eſt publicum, vel cito publicandum ad nil tenetur. *b* *b* Comm. DD.

3 Cum neceſſarium *c* eſt peccatum detegere ad correctionem delinquentis, vel ad vitandum damnum tertij vel infamia datur in pœnam zelo iuſtitiæ non eſt reſtituendi obligatio. *c* Vide Tol. lib. 5. c. 65.

4 Cum indignus beneficium procurat, cuius electio erit in animarum diſpendium, detegere licet *d* peccatum eius vt impediatur electio. *d* Comm. DD.

5 Idem *e* dic de eo, qui beccam in collegio procurat, quam non poteſt tuta conſcientia retinere. *e* Villal. vbi ſupra.

6 Puellæ pro virgine habitæ non licet *f* ſtuprum detegere vt impediatur elêmoſynam recipere à teſtatore pro dotandis puellis virginibus relictam. *f* Idem vbi ſupra.

7 Qui infamat aliquem de crimine, quod putabat eſſe publicum, ſi inueniat eſſe occultum famam reſtituere tenetur. *g* *g* Comm. DD.

8 Qui ſe audiſſe dicit etiam ſine malo animo, quod famam proximi lædat, reſtituere tenetur, contrarium docet *h* Nauarrus. *h* Nauar. in ſumm. num. 49.

9 Qui vni dicit crimen, quem ſit nemini reuelaturum

i Villal. vbi ſup.

etiam tenetur, *i* & peccat mortaliter. Contrarium tamen tenent viri docti.

l Rebel. de iuſt. 1. p. lib. 4. p. 4. num. 7.

10 Publica ſententia infamatum in vna ciuitate infamare in alia non eſt contra *l* iuſtitiam, nec inducit reſtituendi obligationem. Erit contra charitatem, ſi emendatus habet bonum nomen.

11 Qui in confeſſione reuelauit alienum peccatum, quia aliter ſuum aperire non poterat, *m* ad nil tenetur.

m Villal. vbi ſupra.

n Comm. DD.

o Villal. vbi ſupra.

12 Qui vni tantum crimen aperuit, & fama per ora multorum volauit, omne damnum reſarcire pro viribus tenetur. *n*

13 Infamatum non per ſententiam iudicis, ſed per criminis notorietatem in vno loco, infamare in alio eſt *o* contra charitatem, & contra iuſtitiam, quando in alio loco bene viuendo bonum nomen acquiſiuit, licet contrarium teneant alij minus probabiliter.

p Comm. DD.

14 Quando quis infamatus eſt de vno crimine, qui eum de alio non connexo infamat, reſtituere *p* tenetur.

q Comm. DD.

15 Qui libellos infamatorios in publicum profert, reſtituere tenetur. *q*

r Comm. DD.

16 Qui audit detrahentem, & cum poteſt, non reſiſtit, & dictis aſſentitur, peccat *r* mortaliter contra charitatem.

ſ c. non ſolum 11. q. 3.

17 Qui inducit detractorem verbis, vel nutibus peccat contra iuſtitiam, & tenetur reſtituere *ſ* in eius defectu.

DE MODO FAMAM reſtituendi.

1 Qui falſum teſtimonium profert tenetur ſe falſum dixiſſe aperire coram eiſdem, quibus illud dixerat. Hoc tamen non procedit in perſona magnæ authoritatis vti eſt Epiſcopus, qui ſe mentitum fuiſſe dicere non tenetur *a*, ſed alio modo compenſare.

a Comm. DD. ex D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 2. ad 2.

b Comm. DD.

2 Iudex qui falſo ſed iuſte ſecundum allegata, & probata reum infamauit ad nil tenetur. *b* Si autem vt perſona particularis innocentem eſſe ſcribat id tenetur aperire ex charitate.

c Bañez. 2. p. q. 62. art. 2. ad 8.

d Nauar. in ſumm. c. 15. nu. 43.

3 Cum quis verum *c* dicens aliquem infamauit iniuſtè, multis modis famam eius poteſt compenſare. Melior videtur *d* ſi dicat detractor. Ego nihil ſciebam de homine illo (ſubintelligitur ad reuelandum) ſed ex odio, paſſione, vel ignorantia hoc vel illud dixi, & ideo honorem nunc illi reſtituo.

4 Alius modus probatus apud authores eſt honorifice loqui de

de infamato, & illi tantum præſtare honoris, quantum ablatum eſt. Alij modi poſſunt *f* videri apud Villalobos. *e* Vill.to. 2.tr. 11. dif.36. *f* Comm. DD.

5 Cum infamia notatus famam recuperauit, reſtitutio non obligat niſi damnorum, quæ ſecreta ſunt ex infamia. Idem dic cum infamia obliuione deleta eſt, ſed hoc raro contingit.

AN QVIS TENEATVR FAMAM reſtituere cum detrimento propriæ facultatis, formæ, vel vitæ.

6 Nemo tenetur *g* reſtituere rem inferioris ordinis cum detrimento rerum ſuperioris ordinis. *g* Comm. DD.

7 Fama reſtituenda *h* eſt cum detrimento pecuniæ, & etiam propriæ famæ, niſi hæc valde vtilis ſit reipublicæ vt in perſona magnæ authoritatis, vt Prælati reſpectu ſubditi. *h* Villalob. vbi ſup.

8 Regulariter loquendo nemo *i* tenetur famam reſtituere cum periculo vitæ, tenebitur tamen quando infamatus propter falſum teſtimonium eſt in eodem periculo, vel notabiliter eſt infamata perſona, nobiliſſima vel tota familia. *i* Vide Naua. lib. 2.c.2.nu. 405.

9 Licitum eſt *l* propriam vitam periculo exponere ad tuendam famam alienam. *l* Comm. DD.

AN QVI FAMAM NEQVIT reſtituere teneatur pecunia compenſare.

10 In hac re ſunt duæ opiniones contrariæ, affirmatiua *m* videtur probabilior, vtraque tamen eſt in praxi ſecura. *m* D.Tho. 2.2.q.72. art. 2.ad2.

11 Cum iudex reum condemnat, & iubet vt pecunia famam compenſet tenetur *n* ſoluere. *n* Comm. DD.

12 Hæredes infamantis in prima opinione tenentur *o* pecuniam ſoluere infamato, & damna & condemnationem factam à iudice pro compenſatione infamiæ in omnium opinione. *o* Comm. DD.

13 Infamiam propriam remittere licitum eſt, *p* niſi ſit connexa cum infamia aliorum. *p* Comm. DD.

AN QVI PROXIMO HONOREM *abſtulit, reſtituere teneatur.*

q D. Tho 2.2.q.3. art.3.
r comm. DD.

14 Maius peccatum *q* eſt honorem auferre, quam famam, & ex natura ſua eſt mortale.

15 Qui honorem aufert reſtituere tenetur. *r* Honor aufertur priuatiuè cum debitus honor denegatur, poſitiuè vero per contumeliam, & ſimilia.

16 Qui priuatiuè abſtulit honorem tenetur ſatisfacere veniam poſtulando, & reddendo honorem debitum proximo. Hoc etiam modus conueniens eſt ad ſatisfaciendum pro honore per contumeliam ablato.

VARIÆ RESOLVTIONES *de fama.*

a Hurtado p.5.tr.13. reſol.26. apud Dianam.
b Henriq. & alii apud Dianam p.2. tr.15.reſ. 15.
c P.Suar.
d Vide Dian.p.5. tr.4.reſol. 7.
e Idem vbi ſupra.

1 Obiicienti verum crimen, ſed ita occultum vt alter peccet mortaliter illud euulgando licet *a* dicere. Mentiris id eſt non ita ſcis, vt poſſis illud euulgare, immò ſi aſtantes non credant illum fuiſſe mentitum infamantis crimina reuelare licet, vt credant illum eſſe mendacem.

2 Qui affectus iniuria magna famæ notam incurreret, niſi infamantem perſequeretur, *b* percuteret, immò & occideret, ſi hoc non faceret ex odio, neque amore vindictæ, non peccaret.

3 Qui non poteſt ſine graui infamiæ nota inuadentem fugere, poteſt *c* illum ſine peccato occidere ad ſui defenſionem, nec irregularitatem incurret. Non tamen licet paratum ad inuadendum occidendo preuenire.

4 Clam occidere iniuſtum calumniatorem ad vitandam infamiam ex ſua natura non *d* eſt illicitum, iuſtè autem prohibitum iure ciuili ne prætextu iuſtæ defenſionis plura iniuſta homicidia perpetrentur.

5 Moriturus, qui famam reſtituere non vult petens à confeſſario vt ipſe poſt eius mortem reſtituat, non poteſt *e* abſolui.

6 Infamatus familiariter conuerſans cum infamatore videtur remittere iniuriam, non vero obligationem reſtituendi famam.

VARIÆ

VARIÆ RESOLVTIONES.

FAMVLI.

1 Non poſſunt *a* peti ſalaria tranſacto triennio in foro exteriori, debentur tamen in interiori. Idem dic de mercibus, ac medicinis, quarum pretium non poteſt peti poſt triennium.

a l.9.tit. 15.lib.4. recop.

2 Famuli notabilem quantitatem à domino, ſurripientes peccant *b* mortaliter; ſecus verò ſi ſint parui valoris; vt comeſtibilia.

b Comm. DD.

3 Famulus, qui durè tractatur *c* poteſt exire à domini obſequio ſine peccato; etiam ſi tempus contractus non adimpleuerit.

c Villal. to.2.tr.13. dif.10.

4 Communiter loquendo non peccat *d* etiam ſine cauſa recedendo ante tempus impletum, quia notabile damnum non facit peccat *e* tamen dominus eum ſine cauſa eiiciendo.

d Idem vbi ſupra.

e Comm. DD.

5 Famuli iudicum, & aliorum optimatum, qui ob facilem ingreſſum & negotiorum expeditionem aliquid moderatum ſine partis iniuria recipiunt non *f* peccant. Prohibendi tamen ſunt à rectis iudicibus ne aliquid accipiant.

f Rebel. de iuſ.2.p. lib.18.q. vlt.nū.4.

6 Aliquibus famulis tantum datur victus, ac veſtitus, & nil aliud debetur. *g*

g Nauar. in ſumma c.16.n.109.

7 Alij vt artem aliquam addiſcant famulantur, quibus reſtitutio facienda *h* eſt, pro obſequio, ſi non doceantur.

h Comm. DD.

8 Alij habent taxatum ſtipendium, quod non debetur *i* pro tempore infirmitatis, vel quo ſeruire *l* non poſſunt. Non licet eis ante adimpletum tempus dominium deſerere, nec domino illum eiicere.

i Comm. DD.

l Rebel. 2. p.de iuſt. lib.14.

9 Alij nolunt paſciſci de pretio, ſed nihilominus debetur *m* eis competens ſalarium niſi aperte renuntient, quia ſic in more poſitum eſt in palatiis Principum.

m Comm. DD.

10 Famuli, qui clam aliquid ſurripiunt eo prætextu, quod minori pretio, *n* valet eorum obſequium & fidelitas; conuentio facta eſt reſtituere tenentur; quia ſponte tali conuentioni conſenſerunt, nec maius ſtipendium potuerunt inuenire.

n Villal. to.2.tr. 25.dif.15. Vide Rebel. vbi ſupr.q.15.

11 Idem *o* dicendum de ſartoribus qui ſimili prætextu ſuperflua ad veſtes ſartiendas efflagitant, & reliquias valoris notabilis ſibi in compenſationem reſeruant.

o Ibidem.

12 Famulus, qui notabiliter dominum ſpernit, peccat *p* mortaliter.

p Comm. DD.

13 Si famulus ad annum conductus ante tempus diſcedat, *q* debetur & ſtipendium pro tempore, quo ſeruiuit, niſi ex diſceſſu notabile damnum domino prouenirct.

q Rebel. 2.p.de iuſ. lib.14.q. 13.

DISPVT. III. SECT. I.

FESTOS DIES SANCTIFICANdi præceptum ad quid obliget, & quas actiones prohibeat.

FESTVM.

1 AD nullam aliam actionem obligat *a* præter Miſſæ auditionem.

2 Prohibentur *b* hoc præcepto omnia opera ſeruilia.

3 Opera *c* alia liberalia, alia ſeruilia, alia communia. Liberalia ſunt ea, in quibus communiter liberi occupantur, ſeruilia in quibus ſerui, communia in quibus tam liberi, quam ſerui.

4 Liberalia ſunt *d* legere, ſtudere, & ſimilia, hæc poſſunt fieri in diebus feſtis etiam pro mercede.

5 Pingere penicillo, vel acu propter lucrum opus ſeruile eſt nec licet *e* in die feſti, contrarium tamen tenent *f* viri docti. Si autem fiat oblectamenti gratia, vel cauſa otij vitandi, vel addiſcendi, probabilius videtur etiam in prima ſententia, licitum eſſe.

6 Venari, *g* & piſcari moderate in flumine ſine magno labore etiam ob lucrum licet, non vero in mari, quia non eſt in vſu, nec fit communiter niſi cum magno labore.

7 Scribere, & tranſcribere etiam ob lucrum licet. *h* Contraria Nauarro videtur *i* probabilior.

8 Iter agere vel equis, vel pedibus, non eſt pręcepto *l* prohibitũ.

9 Non licet *m* ligna, vel ſimilia portare niſi ſit conſuetudo.

10 Bello ſe defendere licet, *n* non verò aggredi niſi ob neceſſitatem, vel opportunitatem.

11 Bellica exercitia tempore pacis non ſunt *o* prohibita.

AN SINT PROHIBITA ALIQVA opera liberalia.

12 Prohibentur *p* in die feſto hæc quinque. Mercatum, iudicium ciuile iudicium criminale ad mortem vel aliam pœnam iuramentum, & omnis ſtrepitus iudicialis.

13 In his videnda *q* eſt conſuetudo, & ſeruanda, nundinæ enim in aliquibus locis in feſtis licitè fiunt, & calceamenta vendere & emere iam vſu receptum eſt.

14 Proceſſus factus in die feſto, & ſententia data irrita ſunt *r*.

15 Proceſſus

a Suar. de relig. tr. 2. lib. 2. c. 16.
b Leuit. 23.
c Comm. DD.
d Comm. DD.
e Vide Suar. de relig. tr. 2. lib. 2. c. 16.
f Laiman. lib. 4. tr. 7. c. 2. nu. 3.
g Suar. vbi ſupra.
h Idem vbi ſupra.
i Nauar. in ſumm.
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Suar. vbi ſup. c. 28. à nu. 8.
o Comm. DD.
p c. 1. de ferijs & aliis iuribus.
q Suar. de relig. t. 2 c. 29. n. 4.

15 An teſtis à quo antecedenti die iuramentũ acceptum eſt in feſto *ſ* poſſit examinari,alij aiũt,alij negant,ſeruetur cõſuetudo.
16 Excommunicationis ſententia,*t* & ab ea abſolutio,voluntaria iuriſdictio,& actus omnes extraiudiciales licitè fiunt.
17 Iuramentum iudiciale *u* prohibetur, ſed neceſſitate, vel pietate excuſatur,vel alia cauſa iuſta.

QVIBVS CAVSIS EXCVSENTVR OPERA *ſeruilia facientes.*

18 Excuſantur materiæ paruitate à peccato mortali, non vero à veniali ſi fiant ſine neceſſitate.*x*
19 Excuſantur *y* neceſſitate propriæ conſeruationis, & ſuſtentationis,vel familiæ,vel ob vitandum graue damnum,vel ob publicam vtilitatem,quando commodè non potuit præueniri.
20 Excuſat *z* etiam ſpiritualis neceſſias otij vitandi, vel aliorum malorum.
21 Excuſantur *a* pauperes , qui aliter ſe, nec familiam ſuam alere poſſunt,dummodo fiat ſine ſcandalo.Cum autem dubia eſt neceſſitas petenda eſt facultas ab Epiſcopo.
22 Famuli qui à dominis laborare iubentur in die feſto ſi ſine graui dãno ſuo diſcedere ab eo poſſunt non excuſantur,*b* ſerui. autem ſemper excuſantur.
23 Qui infirmis inſeruiunt , vel alij neceſſitati proximi ſubueniunt charitate excuſantur , *c* & pietate, qui ea quæ ad diuinum cultum ſpectant peragunt,licet ſeruilia ſint.
24 Qui elẽmoſynæ gratia ſine ſcandalo vt pauperi ſubueniat opus facit ſeruile non peccat. *d*
25 Conſuetudo, & grauis neceſſitas, quæ commodè præueniri non potuit,ſemper excuſant. *e*

s Dic.c.1. de feriis.
ſ Vide P. Suar.to.1. de relig. lib.2.c.29. num.4.
t Abb.dic. c.fin.n 6. & 17.
u Suar.vbi ſupra.
x Comm. DD.
y Suar.t. 1.de relig. tr.2.c.21. num.3.
z Suar.vbi ſupra.
a Comm. DD.
b Nauar. c.15.nu.7.
c Comm. DD.
d Comm. DD.
e Comm. DD.

SECTIO II.

DE HVIVS PRÆCEPTI DISPENSAtione, & aliis circa hanc materiam reſolutionibus.

1 POteſt in hoc præcepto diſpenſare Papa,*a* & Epiſcopus in aliquibus feſtis,non in aliquo caſu proprius ſacerdos, & aliquando ſufficit ratihabitio de præſenti.
2 Cum inferior diſpenſat in lege ſuperioris indiget *b* cauſa.
3 Sicut excuſat magnũ damnum vitandũ ſic magnum lucrũ acquirendũ,& ſicut colligitur ex c.licet de feriis Piſces,qui certis diebus & non aliis inueniuntur poſſunt in diebus feſtis piſcari.
4 Qui omittit Miſſam concurrentibus duobus feſtis duo peccata committit. *d*

a Silu.verſ. domini. q.4.
b Comm. DD.
c Alcocer. in ſumm. verb.trabalar.2. Nau.c.11. num.4.

e Comm. DD.

5 Feſta ab Epiſcopo præcepta etiam religioſi exempti tenentur *e* obſeruare.

f Suar. vbi ſupra.

6 Intentio lucrandi non facit *f* opus ſeruile, quod ex ſe non eſt tale.

g Nauar. c.13.n.5.

7 Licitum *g* eſt à proprio oppido diſcedere, in quo feſtum ſeruatur ad laborandum in alio, vbi non eſt feſtum, dummodo Miſſa audiatur ante diſceſſum. Et qui tranſit per locum in quo feſtum ſeruatur Miſſam tenetur audire.

h Comm. DD.

8 Opera ſeruilia non licent *h* in die feſti etiã ſi ſine pretio fiãt.

i Comm. DD.

9 Si opus ſeruile purè fieret ob ſolam recreationem non eſſet *i* contra hoc præceptum, vel ſi fieret ſalutis gratia, veluti ſi quis foderet terram ad ſudandum.

l P. Didac. Aluar. in manuſcrip.

10 Panem pincere, & coquere non licet *l* in die feſto niſi plura feſta vnum poſt aliud ſimul concurrant, vel commodè præueniri non potuerit panis pinctio die antecedenti. Contrarium videtur probabilius in magnis vrbibus.

11 Cibos coquere, facere poſtella & empanadas vt vulgo vocantur & ſimilia, quæ commodè præueniri non poſſunt, occidere altilia, arietes, & ad conuiuium neceſſaria benè liceret, *m* nec non quæ ad medici, Chirurgi, & pharmocopolæ officium ſpectant.

m Vide Dian. in ſum. hoc verb.

n Idem p.2.t.15. ref. 54.

12 Barbitonſoribus non licet *n* barbam, nec capillum tondere niſi ſalutis gratia, vel ei cui opus eſt iter agere vbi non inueniet tonſorem, vel quando aliter ſuſtentari non poterit, quod cum illis frequenter accidat, probabile eſt apud aliquos DD. hoc licitũ eſſe barbitonſoribus etiam in feſtis officiũ ſuum exercere.

o Comm. DD.

13 Quando iter commodè differri non poteſt *o* poſſunt equi calceis ferreis calceari.

p P. Did. Alu. in manuſcrip.

14 Generaliter quando opus ſeruile non poteſt *p* differri ſine damno notabili licet in die feſto. Vnde licet vuas paſſas ſiccare, in fornacem calcis, & vitri ligna inijcere, fructus ne putreſiant colligere, terram rigare, cum defectura eſt aqua, hoc tamen propter facilitatem laboris numquam eſt peccatum mortale.

15 In his & ſimilibus cũ res clara eſt non eſt opus diſpẽſatione.

q P. Quintanaduen. in ſingul.

16 Hiſpani in diebus feſtis, quos Indi ſeruare non tenentur poſſunt illis permittere laborare in ſuis *q* prædiis, & ſi eos cogant ad laborem ſine violentia graui, non erit mortale peccatum, nec veniale fiat ob neceſſitatem fiat.

17 Qui ſeruos habet, & neceſſitatem laborandi in prædio in die feſto non tenetur conducere Indos, quibus licitum eſt laborare in tali die, ſed cum ſeruis ſuis ſuæ neceſſitati licitè occurret. *r*

r P. Did. Alu. in manuſcrip.

18 Qui habet ad equos alendos herbam in ſuo prædio tenetur, ſi commodè, & ſine notabili damno poteſt præuenire, vt in veſ-

pere

pere diei feſti colligatur. Si verò oblitus fuit non tenetur *ſ* pecunia emere, ſed licebit ſeruos ſuos mittere ad colligendum. *ſ Idem vbi ſuprà.*

19 Qui paucos ſeruos habet, & in aliis ad prædium neceſſariis die antecedenti occupatos benè poteſt in feſto illos in prędicto opere, & ſimilibus occupare; *t* tenetur tamen quam plures poterit ad illud mittere, vt breuius labor finiatur. *t P. Menacho in manuſcr.*

20 Epiſtolarum portatores, qui Chaſquis vocantur in hoc regno licitè eas *u* portant iter agentes propter commune bonum. Audire tamen ſacrum tenentur, ſi commodè poſſunt. Idem dic de his, qui merces, & alia reipublicæ vtilia in mulis portant. *u Comm. DD.*

21 Qui ob ſolam recreationem in mare intrant ad piſcandum etiam cum multo remigum labore, non peccant *x* ſi prius Miſſam audiant. *x Silue. to. 2. tr. 27. c. 9.*

22 Opera ſeruilia ordinata ad communem populi recreationem, quando præueniri commodè in die antecedenti non potuerunt, licitè *y* fiunt in feſto, vt ſuere veſtes, arcus erigere, taurorum agitationi tribulata publica, & ſimilia concludere. *y Did. Aluar. vbi ſup.*

23 Veſtes lugubres ad funus, vel pretioſas ad nuptias, quando hæc commode differri non poſſunt, licitum *z* eſt ſuere. *z Dian. to. 4. tr. 4. reſ. 62.*

24 Quæ proximè ordinantur ad cultum diuinum etiam ſi opera ſint ſeruilia, vt templum verrere, ornare, hoſtias facere & ſimilia, peccatum veniale erit ea non præuenire, ſed numquam *a* mortale, etiam ſi in labore integer dies inſumatur. *a Bonacina de lege diſp. 5. vnic. & alij.*

25 Quæ remotè ad Dei cultum ſpectant vt Eccleſiam ædificare, agros eius colere, & ſimilia in feſto non *b* licent. *b Comm. DD.*

26 Opera virtutis miſericordiæ, eleemoſinæ, & ſimilia ſemper *c* licent, vt ſubuenire pauperi, infirmis inſeruire. Si verò ſint pure ſeruilia non licent vt Xenodochium ædificare. *c Comm. DD.*

27 Seruus, cui non vacat laborare in alio die, ſi ei paucula terra à Domino concedatur, poterit *d* eam in die feſto colere, ſi vt ſæpe contingit ei non præſtet Dominus neceſſaria alimenta, ſecus verò ſi habeat vnde ſufficienter alatur. *d P. Didac. Aluar. vbi ſuprà.*

28 Opera aliqua ſeruilia *e* licent ob conſuetudinem vt molere in molendinis ex aqua, vel ex vento, conducere operarios, iumenta onerare ad iter agendum, calceos aptare, & ſcindere & ſimilia. Sciendum tamen eſt an hæc conſuetudo ſit à Prælatis tolerata, tunc enim diſpenſationis vim habet. *e Comm. DD.*

29 Vinearum Dominis licet *f* alienos ſeruos conducere ad laborandum in vineis in feſto, cum nec habent nec inueniunt in alio die, qui eas colant, & ſerui poterunt etiam pro pretio licite huic neceſſitati ſuccurrere laborando. *f P. Didac. Aluar. vbi ſup.*

30 Idem

g Idem

30 Idem dicendum *g* de his,qui Indos congregant in die feſto ad ædificandam Eccleſiam,& ad agros colendos, vel domos ædificandas, quando in aliis diebus colonos inuenire non poſſunt,vel non habent,vnde pretium eis ſoluant.

h Comm. DD.

31 Quoduis opus licet ſeruile ſit addiſci non prohibetur, *h* quia hoc ingenuum opus eſt.

32 Opus commune vt ſcribere, iter agere & ſimilia facta ob pretium fiunt ſeruilia;de his vide quæ ſupradiximus.

SECTIO III.

DE VARIIS CIRCA HANC MATERIAM reſolutionibus.

a Dian. p. 4. tr.4.reſol. 62. b Vide Dian. p.2. tr.15.diſ. 36. c Idem p. 5. tr.14. reſ.7. d Tolet. lib.4.c. 24. e c.conqueſtus de feriis. f Sà hoc verb. nu.3. g Idem vbi ſup. h Idem vbi ſup. i Nauar.& Sanchez apud Machadum in ſumm. l P.Menacho in manuſcrip.

1 TYpographis *a* licet characteres ordinare, ipſa verò impreſſio opus ſeruile eſt.

2 Trium horarum ſpatium in aliquorum ſententia paruitas *b* eſt materiæ, quia tertiam, aut quartam partem diei ad fractionem præcepti requirunt. Sed communior ſententia eſt quod vltra duarum horarum ſpatium laborare peccatum mortale eſt.

3 Seruo infideli poſſunt imponi *c* opera ſeruilia in die feſto.

4 Feſtum *d* poteſt Princeps,vel ciuitas indicere, ſed ſine obligatione Miſſam audiendi.

5 Feſtum quod Epiſcopus indicit non obligat,cum populus ob rationabilem cauſam non acceptat, acceptatum autem etiam religioſi exempti obſeruare tenentur.Epiſcopus autem *e* non poteſt inducere, niſi clero,vel Capitulo conſentiente.

6 Si feſta maiorum voto,vel iuramento ſint recepta,illa populus tenetur obſeruare, *f* ſed non ſub obligatione voti, vel iuramenti, quia hæc eſt perſonalis.

7 Epiſcopus non poteſt *g* prohibere, alioqui licita in feſto cauſa neceſſitatis, vel pietatis,quod ſi prohibeat ſub excommunicatione, hæc erit nulla.

8 Excuſat *h* vxorem viri,filium patris,ſeruum, vel famulum domini coactio.

9 Notarij teſtamenta ordinare, & ſcribere,& ſimilia vt ſcripturas licitè *i* faciunt.

10 Qui cogit Indos ad laborandum in feſtis *l* debet

ſoluere

ſoluere mercedem laboris, & merces erit vt ſponte laborantis. Licet ad veſperas ſecundas feſti mittere mancipia in agrum vt ſequenti die mane laborent.

11 Si in oppido tantum eſt feſtum licet *m* in agrum ire ad laborandum audita Miſſa, hoc tamen tutius, ſed probabile eſt non obligare ſub peccato.

12 Probabile *n* eſt diſtantiam vnius leucæ excuſare ab auditione Miſſæ, leuca, & dimidia excuſat communiter.

13 Qui non portant in arietibus huius regni *o* poſſunt iter agere, onera imponere, & deponere in diebus feſtis, dummodo ſi poſſunt Miſſam audiant.

14 Idem dicendum *p* de reliquis viatoribus, qui ante feſtum ad populum accedunt non tenentur ibi manere, ſed poſſunt etiam pedites iter agere per totum diem feſtum, & onera licet grauia imponere, & deponere.

15 Feſtum eſſe qui dubitat tenetur interrogare, & inquirere.

16 Si in feria ſexta hebdomadæ magnæ venerit Virginis annuntiatæ feſtum Miſſam non obligat.

m P. Menach. in manuſcrip. *n* P. Menach. in manuſcript. *o* Idem. vbi ſup. *p* Idem vbi ſup.

DE FESTIS, QVÆ OBLIGANT SVB præcepto ex Vrbani 8. decreto.

IANVARIO 31. *dies.*

Circumciſio prima die. Feſtum Regum ſexta die.

FEBRVARIO 28. *& in Biſſexto* 29.

Purificatio Deiparæ 2. die.
Vigilia S. Mathiæ 23.
S. Mathias 24. & in Biſſexto 25.

MARTIO 31.

S. Ioſeph 19. Annuntiatio B. Virginis 25.

APRILI 30.

MAIO 31.

Sancti Philippus & Iacobus 1.
Inuentio S. Crucis 3.

IVNIO 30.

Vigilia 23. S. Ioannis Baptiſtæ.
S. Ioannes Baptiſta 24.
Vigilia 28. S. Petri.
S. Petrus Apoſtolus 29.

IVLIO

IVLIO 31.

Vigilia 24.S.Iacobi.
S.Iacobus Apoſtolus 25.Sancta Anna 26.

AVGVSTO. 31.

Vigilia 9.Sancti Laurentij.
S.Laurentius 10.
Vigilia 14.Aſſumptionis B.V.
Aſſumptio B.V.15.
Vigilia 23.S.Bartholomæi.
S.Bartholomæus Apoſtolus.24.

SEPTEMBRI 30.

Natiuitas B. Virginis 8.
Vigilia 20.Sancti Matthæi.
S.Matthæus Apoſtolus 21.S.Michaël Archangelus 29.

OCTOBRI 31.

Vigilia 27.S.Simonis & Iudæ.
Sancti Simon,& Iudas Apoſtoli 28.
Vigilia 31.S.S.omnium.

NOVEMBRI 30.

Feſtum omnium Sanctorum 1.
Vigilia 29.S.Andreæ.
S.Andreas Apoſtolus 30.

DECEMBRI 31.

Vigilia 20.Sancti Thomæ.
S.Thomas Apoſtolus 21.
Vigilia 24. natiuitatis D.N.Ieſu Chriſti.
Natiuitas D.N.IESV CHRISTI 25.Stephanus 26.
S.Ioannes Euangeliſta 27.SS.Innocentes 28.
S.Silueſter Papa,& Martyr.31.

DISP. INTERIACENS.

RESOLVTIONES ALIQVÆ.

FEVDVM.

1 Feudum eſt *a* conceſſio rei immobilis facta pro homagio.Ad hunc contractum neceſſariæ ſunt decem conditiones videndæ apud Villalobos.

2 Cum proprietarius feudi aliquid mutuo dat feudatario *b* poteſt ſine vſura retinere ſibi fructus, dum redditur ei quod mutuo dedit.

3 Non *c* poteſt quis feudo à Principe ſine cauſa priuari.

a Villal, tr.25.dif.15.
b Molin.2. de iuſt. diſp.323.
c Sà hoc verb. nu.2.

4 Feudales

4 Feudales conſuetudines etiam Eccleſiaſticos, & Eccleſias *d* obligant.
d Idem vbi ſup.

5 Non *e* ſolent in feudo ſuccedere fœminæ, nec aſcendentes, nec monaſterium.
e Vide Silueſt. verb. feud. nu. 4.

6 Si feudum ad nullum ſeruitium datum fuit, & eſt fœmineum, fœmina *f* ſuccedit.
f Idem vbi ſup.

7 Monachi non *g* ſuccedunt in feudo, idem dic de muto & ſurdo niſi fortè ſeruitium Domino præſtandum tale ſit vt à quouis ſanæ mentis poſſit præſtari.
g Comm. DD.

DISP. IV. SECT. I.

FIDES QVID SIT, ET AN EXplicita aliquarum rerum neceſſaria ſit neceßitate medij.

FIDES.

1 Fides *a* eſt habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis faciens intellectum aſſentiri non apparentibus.
a D. Tho. 22. q. 4. art. 1.

2 Eſt virtus Theologalis, cuius obiectum materiale *b* ſunt res diuinæ reuelatæ, formale verò Deus reuelans.
b Comm. DD.

3 Præceptum credendi fidei myſteria obligat *c* infideles, quando confutatis eorum erroribus naturalibus rationibus, ei illa proponuntur ab homine inculpatæ vitæ cum aliquibus ſignis, quod ni fiat excuſantur ignorantia inuincibili.
c Valentia 2. 2. diſ. q. 2. part. 5.

4 In magna contra fidem tentatione *d* tenetur quis actum fidei elicere.
d Azor. to. 1. lib. 8. c. 19.

5 Aliqua fides explicita ſupernaturalis ſemper *e* fuit neceſſaria adultis neceſſitate medij.
e Comm. DD.

6 Poſt peccatum Adæ ſemper fuit *f* neceſſaria fides Chriſti ſaltem implicita neceſſitate medij.
f Comm. DD.

7 Poſt ſufficientem Euangelij promulgationem regulariter loquendo eſt *g* neceſſaria neceſſitate medij fides explicita Incarnationis, & Trinitatis.
g Vide Villal. to. 2. tr. 1. diſ. 3.

8 In aliquo caſu *h* poteſt quis ſine fide explicita iuſtificari v.g. ſi habens ignorantiam inuincibilem rerum fidei doleat de peccatis ſuper omnia cum ſpe veniæ, & firmo iterum non peccandi propoſito.
h Ricard. in 3. diſt. 25. art. 3. q. 8.

DE

DE HIS QVÆ FIDELIS SCIRE TENETVR neceſſitate præcepti.

9 Qui alios docendi munus habent præter ſymbolum multa alia ſcire tenentur *i* explicitè.

10 Rudes *l* tenentur ſcire explicite 14. fidei articulos, qui continentur in ſymbolo. Tenentur etiam ſcire myſterium Euchariſtiæ, & ſubſtantiam ſacramentorum, quæ recepturi ſunt. Ad hoc tamen non tenentur niſi cum habent perfectum rationis vſum. Vnde multi Æthiopes, & Indi poſſunt excuſari.

11 Epiſcopus *m* poteſt compellere ſubditos vt diſcant ad ſalutem neceſſaria, & Parochos vt illa doceant.

12 Non eſt *n* neceſſarium ordinate retinere in memoria articulos fidei, dummodo ſubſtantia calleatur.

13 Chriſtianus rudis, qui inuincibili ignorantia credit aliquid contra fidem excuſatur à peccato, & ab hæreſi.

i D. Tho. 2.2. q. 2. art. 5.
l Sanch. in ſum. lib. 2. c. 3. n. 6.
m Idem vbi ſup.
n Comm. DD.

SECTIO II.

QVANDO CHRISTIANI TENEANTVR fidem confiteri.

1 PRæceptum fidem confitendi *a* obligat ſemper, ſed non pro ſemper. Negare autem illam numquam licet.

2 Cum quis interrogatur an ſit Chriſtianus non in odium fidei, ſed ad cognoſcendum cuius regiónis aut conditionis ſit, non *b* tenetur fateri ſe eſſe Chriſtianum.

3 Si interrogetur à gentili non in odium fidei, ſed in odium malorum Chriſtianorum poteſt *c* quis ſine peccato reſpondere ſe non eſſe Chriſtianum, talem ſcilicet qualem ipſe putat.

4 Qui interrogatur à particulari ſine authoritate publica *d* poteſt reſpondere, hoc ad te non ſpectat, vt quid me interrogas?

5 Cum ex fidei confeſſione nulla vtilitas, immò ſcandalum infidelium ſperatur, laudabile *e* non eſt illam confiteri, ſi autem ſperatur vtilitas, non eſt perturbatio timenda.

6 Licitum *f* eſt fideli per terram infidelium tranſeunti veſtes, & linguam cum cauſa mutare.

7 Qui affert ſecum aliquod ſignum, quod inuentum eſt ad ſectæ

a c. de fide.
b Sanch. in ſumma lib. 2. c. 4. nu. 8.
c Villalob. vbi ſup. dif. 5.
d Comm. DD.
e D. Tho. vbi ſup. art. 2. ad 3.
f Comm. DD.

ſectæ infidelium proteſtationem peccat *g* mortaliter etiamſi immineat periculum mortis, *c.*11.*nu.*25.

g Nauar. c.11.n.25.

8 Quando in aliquo regno ſtatuitur vt lex, quod infideles afferant aliquod ſignum, vt Romæ quod Iudæi pallido pileo vtãtur probabile eſt quod peccent Chriſtiani, ſi illo vtantur, *h* probabilius autem eſt non peccare, ſi cum cauſa eo vtantur, quia ho ſignum ex ſe non eſt inproteſtationem fidei, ſed ad nationum diſtinctionem.

h Sanchez vbi ſup. nu.19.

9 Qui in terris infidelium interrogatur an ſit Sacerdos, vel Miſſam audierit, negando non peccat *i* contra hoc præceptum. Idem dic de eo qui carnibus veſcitur ſexta feria, dummodo non ſit ſcandalum, nec non de eo, qui ingreditur eorum Eccleſias, & conuerſatur cum eis, ne cognoſcatur, & occidatur.

i Azor. lib.1.tit.8. c.27.q.4.

10 Idem dicendum *l* de Chriſtianis, qui ſe induunt Turcarum veſtibus, vt ex eorum manibus euadant.

l Comm. DD.

QVÆ PERSONÆ TENEANTVR FIDEI facere profeſſionem, quam Concilium iubet Tridentinum, & quam pænam non faciendo incurrant.

11 Qui habent beneficium curatum *m* tenentur intra duos menſes à die poſſeſſionis illius publicam fidei profeſſionem facere. Idem dic de Canonicis, ac Dignitatibus in cathedralibus Eccleſiis, non verò in collegiatis.

m Vide Trident. ſeſ.24.c. 12. de refor.

12 Circa prælatos, Doctores, Magiſtros, & Lectores conſulenda *n* eſt conſuetudo.

n Sanchez in ſum. lib.2.c.5. nu. 3.

13 Qui obligatus eſt ad faciendam fidei profeſſionem tranſacto etiam termino *o* tenetur.

o Azor. vbi ſup. q.8.

14 Qui ob vnum titulum fecit fidei profeſſionem, ſi alius titulus ſuperueniat aliam *p* tenetur facere. Poteſt autem fieri per procuratorem, *q* niſi electio in Epiſcopum fuerit.

p Sanchez vbi ſup. nu.6.

15 Qui non fecit intra præſcriptum terminum, fructus amittit *r* ſequentes, non præteritos, ſi autem eam prætermiſit ob inuincibilem ignorantiam in foro interiori poteſt fructus ſibi reſeruare, licet in exteriori condemnetur.

q Azor. vbi ſup. q.6.

r Trid. vbi ſup.

16 Qui in hoc deliquit tenetur fructus reſtituere ante ſententiam iudicis. Contraria tamen, ſententia *ſ* eſt probabilis.

ſ Vide P. Sanchez in ſum. lib.2.c.5. nu.10.

AN DISPVTARE LICEAT CIRCA res fidei.

t D. Greg. in Paſto. 2. p. c. 4.

14 Ad infideles conuincendos diſputare licet, *t* dummodo diſputatio non oriatur ex dubio, vel ſit otioſa, vel coram ſimplicibus.

u vide verb. excommunicatio.

15 Laicis prohibita hæc diſputatio ſub excommunicationis pœna, ſed non incurritur ipſo facto. Probabile *u* autem eſt laicos doctos non comprehendi ſub prædicta pœna, & licere eis cum hæreticis diſputare.

QVOD PECCATVM SIT INFIDELITAS, & quot ſint eius ſpecies?

x Comm. DD.

16 Infidelitas negatiua ideſt non credere myſteria fidei nondum ſufficienter propoſita nullum *x* eſt peccatum, quam qui habet, ſi lumen rationis ſequatur à Deo vt ſaluus fiat illuminabitur.

y D. Tho. vbi ſupra.

17 Infidelitas contraria, quæ fidei myſteriis contradicit, peccatum eſt *y* grauiſſimum.

z Comm. DD.

18 Imfidelitatis ſpecies ſunt *z* tres Paganiſmus, Iudaiſmus, hæreſis.

a villal. vbi ſupra.

19 Cathecumenus, qui à fide recedit eſt *a* hæreticus, ſed non poteſt ab Eccleſia puniri.

b P. Suar. de fide.

20 Probabile eſt vnum tantum peccatum committere, *b* qui vincibiliter ignorat plures fidei articulos.

c Comm. DD.

21 Negligentiâ notabili in docendis filiis, ſeruis, & familiaribus articulos fidei, vir poteſt à *c* mortali excuſari.

AN LICEAT COGERE INFIDELES ad fidem.

d Comm. DD.

22 Infideles, qui numquam fidem acceperunt cogi non poſſunt, *d* vt illam accipiant.

e Villal. vbi ſuprà.

23 Iudæos licitum fuit Regibus ex Caſtella expellere propter bonum fidelium,

24 Cùm infideles nolunt fidei concionatores admittere armis poſſunt pacificari.

25 Chriſtanis Principibus, licet ſubditos ſuos infideles ad legem

legem naturalem ſeruandam compellere, & templa idolorum deſtruere. Sed non debent puniri propter id quod contra legem naturalem ante prohibitionem deliquerunt. Reliqua quæ hic deſiderantur vide in verbo *Hæreſis.*

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

SECT. VNICA.

QVID SIT FIDEIVSSIO ET CONTRACTVS hic quas debeat conditiones habere.

FIDEIVSSIO

1 Est *a* alienæ obligationis in ſe ſuſceptio, qua quis ſe obligat ad eam implendam, ſi debitor principalis eam non ſoluerit.

2 Ad hunc contractum regulariter *b* ſunt neceſſariæ quatuor conditiones, videantur apud Villalobos.

3 In quatuor caſibus poteſt *c* ſolutio peti à fideiuſſore antequam fiat executio aduerſus principalem.

4 Omnes, qui poſſunt obligari vt principales poſſunt *d* obligari, vt fideiuſſores, niſi ſint ſpecialiter prohibiti.

5 Mulier non poteſt efficaciter fide iubere pro alio, quia *e* habet Velleiani exceptionem. Hoc tamen priuilegio non gaudet cum illi renuntiat, poteſt tamen reſtitui ſi minor eſt.

6 Milites *f* dum in bello ſunt, nec *g* Epiſcopi, nec religioſi *h* niſi de Prælati licentia, & maiori parte Capituli non poſſunt fideiubere, clerici verò poſſunt.

7 Si minores 25. annis fideiubeant fideiuſſio valet, ſed poſſunt *i* reſtitui, niſi fideiuſſio ſit pro patre è carcere liberando.

8 Quando plures ſunt fideiuſſores ab vnoquoque in ſolidum poteſt debitum repeti, iſte tamen poteſt *l* vti beneficio diuiſionis. Sed in regno *m* Caſtellæ niſi exprimatur hæc obligatio in ſolidum, non intelligitur niſi per partes facienda.

9 Fideiuſſio eſt pretio æſtimabilis, & ideo pro ea aliquid pretij accipi *n* poteſt, in quo arbitrando quantitas debiti, & periculum penſanda ſunt.

a Comm. DD.
b Villal. to. 2. tr. 29. dif. 3.
c Ibidem.
d L. 4. de fideiuſ. l. 1. tit. 12. p. 5.
e L. 1. & per totum c. ad Velleian. & l. 2. tit. 12. p. 5.
f L. milites c. de loc. 10.
g c. te quidem 11. q. 1.
h c. fin. de fideiuſ.
i L. ait Prætor, parag. non ſolum, ff. de min.
l L. inter eos, ff. de fideiuſ. parag. ſi plures inſt. eod. lib. 8.

10 Pro fideiuſſione Prælati non tenetur *o* eius ſucceſſor,ſicut nec in aliis contractibus , quos prædeceſſor fecit nomine proprio,ſecus verò ſi fecit nomine Eccleſiæ & eius rem non ſuam agens.

11 Tenetur *p* debitor de omni damno ſua culpâ fideiuſſori accidenti,iſte autem non tenetur ad debiti augmentum.

12 Qui fideiuſſit ad certum tempus, ſi à creditore prorogetur, *q* non tenetur amplius niſi de nouo in id conſenſerit.

13 An pro minori, qui ſe non poteſt obligare *r* valeat fideiuſſio,alij aiunt,al ij negant affirmatiua videtur probabilior.

14 An teneatur fideiuſſor ſoluere debitum antequam à iudice cogatur,dubium eſt inter DD.

15 Creditor poteſt accipere pretium moderatum, vt fideiuſſorem ab obligatione liberet.

16 Mutuare cum pacto,quod mutuatarius *ſ* præmutuanti fideiubeat vſura eſt.

17 Qui non fideiubendi chirographum facit ſub aliqua pœna non tenetur adimplere, nec pœnam ſoluere , quia eſt contra bonos mores talis promiſſio.

tit.12.p.5. *m* L.1.tit. 36.lib.5. *n* Sà hoc verb. n.1. *o* Mol.de contract. diſp. 492. *p* Sà vbi ſupra. n.3. *q* Silueſt. verb.fideiu.c.12. *r* Vide P. Sà vbi ſupra. *ſ* Sà vbi ſup.

DISPVT. I. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

FILIVS.

1 Filij naturales *a* fiunt legitimi per ſubſequens matrimonium parentum.

2 Idem dic *b* quando contractum fuit matrimonium bona fide in facie Eccleſiæ,& poſtea nullum fuiſſe apparuit.

3 In dubio legitimus præſumendus *c* eſt Idem dic de eo qui poſt adeptam diſpenſationem natus eſt,ſi parentes matrimonio iungantur.

4 Qui naſcitur poſt matrimonium patris cum alia *d* eſt naturalis.

5 Qui habens filium naturalem cum alia contraxit , & poſt huius mortem cum matre filij naturalis , illum legitimum *e* facit.

6 Non *f* tenetur filius credere matri dicenti illum non eſſe legitimum,niſi certò conſtet; quod ſi credat debet ſe vt illegitimum iudicare.

a Comm. DD. *b* c.referente qui filij ſint legiti. *c* Comm. DD. *d* Sanch. lib.1.diſp. 2.n.8. *e* Molin. 1.to. de iuſt.diſp. 367. *f* Suar.to. 5.diſp.50. ſec.4. n.5.

7 Filij

7 Filij illegitimi ſunt irregulares, nec poſſunt *g* obtinere beneficium etiam ſi non ſit curatum vel dignitas.
8 Filij eorum, qui clandeſtinè cum impedimento dirimente contraxerunt ſunt *h* illegitimi.
9 Seruorum filij quantum ad conditionem ſeruilem matrem *i* ſequuntur.
10 Cum fit diuortium filij traduntur *l* alendi coniugi innocenti, ſed ſumptibus delinquentis, hæc tamen pœna non obligat niſi poſt ſententiam iudicis.
11 Si communi conſenſu coniuges ſeparantur tribus primis annis alendi *m* ſunt à matre, poſt verò à patre communibus ex penſis.
12 Idem *n* dic quando matrimonium fuit ſine culpa nullum, ſi autem alter coniux malam fidem habuit ſuis alat expenſis.

g Vide verb. irregul. *h* Comm. DD. *i* L. partū c. de re vendic. *l* Sanch. lib. 10. de matrim. diſp. 20. nu. to. 3. *m* L. neque filium c. de patr. poteſt. *n* Sanch. vbi ſup. n. 11.

DE FILIO FAMILIAS LEGITIMO, & illegitimo.

13 Filius familias dicitur, *o* qui eſt in poteſtate patris, aui, vel proaui.
14 Supremus aſcendentium habet *p* in poteſtate omnes deſcendentes, quo mortuo manet ſequens.
15 Fœminæ non habent filios in poteſtate, nec eorum deſcendentes.
16 Filius naturalis *q* dicitur, qui natus eſt ex copula nec approbata, nec reprobata iure ciuili.
17 Expoſitus ſi facta diligentia nihil reperitur, præſumitur *r* legitimus, & in dubio poſſe cum eo diſpenſare Epiſcopum quantum ad Eccleſiaſtica aliquorum ſententia eſt.
18 Spurius eſt *ſ* qui ex reprobata copula naſcitur, qui autem ex ſoluta, & coniugato non dicitur ſpurius.
19 Epiſcopus poteſt *t* ſubditum legitimare ad ordines minores, & ad beneficium ſine cura animarum, & dignitate, & cenſetur diſpenſare, ſi ſcienter ordinet.
20 Illegitimus *u* poteſt à Papa legitimari etiam quoad ſæcularia aliis non præiudicantia in terris ſuis, alij autem aſſerunt *x* vbique poſſe.
21 Legitimatus à Principe non *y* eſt ideo legitimatus ad Eccleſiaſtica.
22 Clerici filius *z* poteſt à Principe legitimari, vt ſit hæres patris etiam in bonis ex redditibus Eccleſiaſticis acquiſitis.

o Sà hoc verb. n. 1. *p* Idem vbi ſup. *q* Comm. DD. *r* Sà vbi ſup. *ſ* Sà vbi ſup. *t* Comm. DD. *u* Comm. DD. *x* Vide c. 13. qui filii ſint leg. *y* Couar. in clem. ſi furioſus 1. p. nu. 9. *z* Couar. vbi ſup.

23 Legitimatio valet *a* etiam in alio regno ſi ibi nulli ſit præiudicium.

a Vide eumdem loc. cit.

24 Qui in temporalibus non habet ſuperiorem legitimare poteſt *b* filium naturalem, ſpurium autem ſolus Papa, aut Imperator.

b Sà hoc verb. n. 13.

25 Facultas legitimandi in præiudicium aliorum *c* reuocata eſt à Pio IV. nec præſumitur legitimans velle alteri præiudicare.

c Pius V.

26 Spurius etiam per ſubſequens matrimonium *d* legitimatur.

d Couar. vbi ſup. parag. 2. nu. 1.

27 Filius naturalis non dicitur *e* eſſe ſub patris poteſtate, quidam patri concedunt, aſcendentibus negant.

e Sà hoc verb. nu. 20.

28 Filium alicuius eſſe probat *f* ſola fama, niſi contrarium conſtet.

f Comm. DD.

29 Filiorum nomine veniunt *g* filij naturales, ſed non ſpurij cum agitur de aliqua vtilitate; in odioſis verò non veniunt nepotes.

g Vide Mol. nu. 22. col. 9.

30 Patria poteſtas tollitur *h* per Epiſcopatum, vel Cardinalatum; non verò per ordinem ſacrum. Hoc verò *i* concedunt alij. Tollitur etiam per profeſſionem patris, aut filij, & alicubi per matrimonium filij, vel ſi pater ſit hæreticus, etiam occultus vel contrahat inceſtuoſas nuptias, vel iuſto bello capiatur, vel ſeruus, aut perpetuo exul ſit.

h Comm. DD.
i Couar. c. tua nos de teſtamentis.

31 Emancipatio fit coram iudice, poteſt autem *l* fieri per Procuratorem, & reuocatur ſi filius patri alimenta deneget.

l Silueſt. verb. emancip.

32 Supremus aſcendentium poteſt *m* quemlibet deſcendentium emancipare aliis relictis, ſed emancipato patre ſub eius poteſtate eſt filius, quem poſtea gignit.

m Sà hoc verb.

33 Filius præſumitur *n* emancipatus, ſi id ferente patre per decennium negotietur.

n Comm. DD.

34 Filiis emancipatis viuente matre ea mortua *o* debetur media pars vſufructuum, & altera patri.

o Sà vbi ſup. n. 29.

35 Filij ſpurij relicta à patre poſſunt retinere ante ſententiam iudicis. Dicunt tamen alij præter alimenta vel dotem nil aliud neque ex teſtamento neque ab inteſtato retinere poſſe. Prior autem ſententia videtur *p* probabilior.

p Idem vbi ſup. nu. 30.

36 Filio ſpurio poteſt *q* pater alimenta relinquere ad hæredes tranſitura.

q Couar. epit. p. 2. c. 8.

37 Filius poteſt *r* patrem accuſare de crimine læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ.

r Comm. DD.

38 Filius in ætate imperfecta tradendus *ſ* eſt parenti fideli, poſt vſum rationis ei, quem maluerit.

ſ c. 2. de conu. infid.

39 Parentibus non obedire ex contemptu, vel in re graui *t* peccatum

t Comm. DD.

peccatum eſt mortale. Contrahere autem matrimonium contra eorum voluntatem ex iuſta cauſa non *u* eſt mortale. *u* Vide Mol. diſp. 176.

40 Tenetur *x* filius ſtare pacto, quod pater fecit, vt matrimonium contrahat, niſi rationabili cauſa excuſetur. *x* Comm. DD.

41 Filius, qui laborat in bonis paternis tantam *y* meretur mercedem, quantam extraneus, ſi ſuo animo laborare proteſtetur ſaltem tacitè; ſecus verò præſumitur gratis, & amore filiali feciſſe. *y* Nauar. c. 17. nu. 141.

42 Filius, qui ſponte legitimæ cum iuramento renuntiauit, vel patrimonio etiam ſi enormiſſime lædatur in foro interiori ſeruare tenetur, *z* in exteriori autem, quia dolum interfuiſſe præſumitur, non obligatur. *z* Idem vbi ſup. nu. 152.

43 Filius, qui à patre occultè ſumit quod ſi peteret pater non illi negaret, non peccat mortaliter, nec tenetur reſtituere, ſi autem accipiat aliquid notabile quod ipſe ſi ſciret non concederet, peccat mortaliter, & reſtituere tenetur etiam ſi ſit de ſuis bonis aduentitiis, vel profectitiis.

44 Poteſt *a* de præſumpta patris voluntate moderatas elargiri elêmoſinas. *a* Comm. DD.

45 Filius habet ius vt alatur ex bonis *b* paternis, cum ex propriis non poteſt. *b* Comm. DD.

46 Tenetur reſtituere quod à patre *c* accepit per donationem inualidam vltra legitimam. *c* Nauar. vbi ſup. n. 158.

47 Tenetur *d* in bonorum collationem afferre libros, & arma, niſi illa ei donauerit pater adhuc viuens ad ſtudendum, vel militandum, tunc enim erunt bona quaſi caſtrenſia. *d* Idem vbi ſup. n. 159.

48 Non tenetur *e* conferre ea quæ ei pater donauit pro veſtitu, pro cibo, & equitatu. *e* Comm. DD.

49 Neque tenetur *f* computare, quæ in ſtudendo conſumpſit, niſi haberet bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia ex quibus præſumitur pater eum alere voluiſſe. *f* Comm. DD.

50 Tenetur reſtituere lucrum, quod patris pecunia acquiſiuit, poteſt *g* tamen pro ſua induſtria & labore dimidium lucri ſibi retinere. *g* Nauar. vbi ſup. n. 161.

51 Tenetur *h* ſoluere partem debitorum, quæ frater contraxit viuente patre in ſtudiis, ad quæ à patre miſſus fuit, non verò ea poſt eius mortem. *h* Idem vbi ſup. n. 162.

52 Tenetur *i* computare ſumptus, ſi ſunt notabiles, quæ pater fecit in augendis bonis ſuis aduentitiis, ſi durat augmentum in ipſius notabilem vtilitatem. *i* Comm. DD.

53 Tenetur *l* etiam conferre, quæ in ludos, & vitia conſumpſit. Idem dic quando ob delictum filij pater compulſus fuit ſoluere pœnam, ſecus ſi ſponte ſoluerit. Idem iudicium eſt de ſum- *l* Nauar. vbi ſup. c. 17. n. 164.

ptibus factis in nuptiis filij, ſi pater habuit animum recuperandi quem in dubio habere non præſumitur.

m Azor. to.1.lib.2. c.7.q.13.

54 Peccat *m* mortaliter, ſi accuſat parentes de aliquo delicto, niſi fuerit læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ. In his verò duobus non ſolum poteſt, ſed debet accuſare.

55 Filij expoſiti an ſi habeantur pro legitimis, poſſint ordinari, & ad beneficia admitti alij negant, alij probabilius affirmant; tutius eſt quod diſpenſet Epiſcopus.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

SECT. VNICA.

FINIS.

a Nauar. præl.4.nu.2.

1 Finis *a* eſt bonum verum, vel apparens, quod propter ſe appetitum facit, vt aliud propter ipſum appetatur. Eſt duplex alius vltimus, qui propter ſe ſolum amatur, alius medius, qui propter ſe, & propter aliud diligitur, & vterque verus, vel apparens, bonus, vel malus.

b Idem ibid. nu.4. c Idem vbi ſup.

2 Iterum etiam eſt *b* duplex finis cuius ideſt bonum, quod per ſe appetitur, & finis quo, ideſt adeptio ipſius boni. Hoc etiam eſt vltimus, vel medius, verus, vel falſus. Diuiditur *c* etiam in principalem, vel minus principalem.

d Idem prælu.9. nu.16.

3 Non omnis, qui mortaliter peccat conſtituit finem vltimum in *d* creatura. Hoc enim ſpeciale eſt peccatum, & inde ſequeretur in omni peccato mortali duplex peccatum.

e Comm. DD.

4 Omnis actus cuius finis eſt malus mortaliter, peccatum *e* eſt mortale, ſi verò venialiter eſt veniale.

f Comm. DD.

5 Omnis actus, cuius finis principalis eſt bonus etiam ſi finis minus principalis ſit res temporalis, dummodo ſine culpa ſit appetibilis, non ideo eſt *f* malus.

g Nauar. vbi ſup. c.17.nu.209. h Comm. DD.

6 Finis minus principalis retributionis bonus eſt, & contrarium aſſerere eſt *g* hæreticum.

7 Finis *h* principalis vanæ gloriæ in rebus, ad diuinum cultum

tum inſtitutis tantum eſt venialis. Si verò finis principalis ſit obſequium, & minus principalis humana laus in bonum finem quæſita nullum peccatum erit, imò opus meritorium.
8 Finis malus voti *i* annullat ipſum votum, quia non eſt materia conueniens licet votum ipſum ſit bonum. *i* Comm. DD.
9 Quando finis præcepti eſt alius à re præcepta, tunc non *l* cadit ſub præceptum. *l* Comm. DD.

FOEMINA.

1 Fœmina non *a* poteſt docere, nec concionari, niſi ex Papæ licentia, ſi publica ſit concio, ſecus ſi in capitulo, vel clauſtro. *a* c. nouo de pœnit. & remiſſ.
2 Vti habitu virili pro honeſta recreatione *b* poteſt. *b* Nauar. c. 23. nu. 22.
3 Non *c* poteſt eſſe teſtis in teſtamento ſolemni extra terras Eccleſiæ, vbi verò ſolemnitas non requiritur, vt tempore peſtis poteſt. Nec in cauſa criminali niſi hæreſis, vel proditionis, vel ſimoniæ, aut cum aliter veritas ſciri non poteſt, aut cum proceditur via inquiſitionis. Ad pias cauſas admittitur. *c* Couar. c. relatum 1. nu. 5. de teſtam.
4 Non poteſt *d* pro debito incarcerari, nec cogi accuſare, vel teſtificari niſi in cauſa criminali. *d* Syluest. verb. fœmina nu. 3.
5 Poteſt *e* poſt partum Eccleſiam adire ob deuotionem, vel ſe domi continere ob reuerentiam. *e* Sà hoc verb. n. 5.
6 Fœmina ſe exornans cum contemptu ſalutis proximi, quem credit periturum *f* peccat mortaliter, ſecus ſi non faciat ex contemptu, ſed ſolum ex voluntate aliis placendi. *f* Nauar. præl. 9. n. 5.

FRVCTVS.

1 Qui poſſidet rem alienam fructiferam deductis expenſis rem, & fructus tenetur *a* reſtituere habita ratione bonæ, vel malæ fidei. *a* Nauar. c. 24. in fine.

FVGERE.

1 Fugere non *a* dicitur, qui ad ſuperiorem vadit. *a* Comm. DD.
2 Delinquens licite *b* poteſt fugere ne capiatur, & alius eum iuuare quando non prohibetur ratione ſui officij, vel ex qualitate delicti. *b* Comm. DD.
3 Qui cauſa fuit, vt captiuus fugeret tenetur *c* reſtituere, vel ipſum captiuum, vel pretium eius cum his omnibus, quæ fugiens ſurripuit. *c* Nauar. c. 17. nu. 103.

4 Captiuus à domino fugiens peccat, niſi captus fuerit ab infidelibus in bello iniuſto, qui ad fugiendum poteſt iuuari. Non deſunt *d* tamen, qui captum in bello iuſto fugientem excuſent à peccato.

d Sà verb. ſeruus. *e* Comm. DD.

5 Captus in bello iuſto ab infidelibus *e* poteſt fugere propter periculum animæ, ſed pretium ſui reſtituere tenetur. Si tamen fugiat, quia à domino fidem relinquere prouocatur, nihil tenetur reſtituere.

DISPVTAT. VI. SECTIO I.

QVID SIT FVRTVM ET AN PECCATUM mortale, & ad hoc quæ quantitas requiratur.

FVRTVM.

a L. 1. parag. furtū, ff. de furtis, parag. furtum inſt. de oblig. quæ ex debi. *b* D. Tho. vbi ſup. ad 2. *c* Vide l. 1. ff. ad legem Iuliam, & c. quod ergo 2. q. 4. *d* c. perfodiens de homici. *e* D. Tho. 2.2. q. 66. art. 6. *f* Comm. DD. *g* Vide Tolet. lib. 5. c. 15. Nauar. in ſum. c. 17. nu. 4.

1 FVrtum eſt *a* contrectatio rei alienæ inuito domino fraudulosa lucri faciendi gratia, vel ipſius rei, vel etiam vſus eius poſſeſſionis, quod lege naturali prohibitum eſt admittere.

2 Qui rem alienam iuſte accepit, detinet autem iniuſte, furtum *b* committit.

3 Cum iniuſtè accipitur *c* res ſacra dicitur ſacrilegium, ſi poſſeſſio ſpectans ad rem publicam peculatus, ſi grex diſperſus abigeatus, ſi homo, vt venundetur plagium, ſi denique pecunia, vel alia res mobilis furtum, vel rapina.

4 Fur nocturnus *d* poteſt occidi à particulari, diurnus non poteſt niſi ob defenſionem.

5 Furtum ex natura ſua eſt *e* mortale, ſed fit veniale ob materiæ paruitatem, ſed inter omnia mortalia eſt minus graue, licet contrarium alij ſentiant aſſerētes grauius eſſe fornicatione

6 Qui rem paruam furatur habens animum magnam furandi, vel faciendi notabile damnum, peccat *f* mortaliter.

7 Quantitas ſufficiens *g* ad peccatum mortale penſanda eſt ex qualitate perſonæ, cui aufertur, & ex re ipſa ablata, in hoc regno etiam ſi à diuite auferatur vna vncia argentea ideſt vn patacon. Si autem pauperi ſurripiatur quarta pars vnius vnciæ argenteæ videtur pars notabilis, cum ob eam lucrandam vltra ſex horas laborem impendat, eâque poſſit duobus diebus ſuſtentari.

8 Vt ſit peccatum mortale debet dominus valde rationabiliter eſſe inuitus, vnde filius clam accipiens à patre quæ ipſe rationabiliter negaturus non præſumitur etiamſi ad ludum, vel luxum accipiat, non peccat *h* mortaliter. *h* Vill.to. 2.tr.13.dif. 2.

9 Excommunicatio contra fures non *i* comprehendit rem paruam accipientes, etiam ſi propter notabile damnum cuius cauſa fuere mortaliter peccauerint. *i* Nauar. c.17.nu.3.

QVI PLVRA MINIMA SVRRIPVIT cum ad magnam quantitatem peruenit, an peccet mortaliter.

10 Qui vnum obolum furatur cum animo perueniendi ad magnam quantitatem peccat *l* mortaliter. *l* Comm. DD.

11 Qui hodie vnum furatur obolum ſine animo alium furandi poſtea, cras tamen data ocaſione alium furatur, & ſic de reliquis vſque ad eum, qui complet notabilem quantitatem ſi in hoc vltimo recordetur per eum perueniri ad notabilem quãtitatem, peccat *m* mortaliter, & tenetur iſtum vltimum ſub eodem mortali reſtituere. Non deſunt tamen viri docti, qui contrarium teneant, ſed requiritur in prima ſententia maior quantitas, vt ſit peccatum mortale. *m* Vide Leſſ.lib.2. c.12.dub. 8.

12 An qui à pluribus multa minima furatur, quæ faciunt notabilem quantitatem peccet mortaliter, alij aiunt, alij probabilius negant. *n* *n* Vide Leſſ. vbi ſup.

CVM PLVRES SIMVL, VEL ſucceſſiuè cauſant damnum notabile an peccent mortaliter & teneantur reſtituere.

13 Cùm plures ſimul in vineam ingreſſi damnum fecerunt notabile, peccant mortaliter, & ſinguli in ſolidum tenentur reſtituere. *o* *o* Comm. DD.

14 Si ſucceſſiuè ingreſſi vnus damnum factum ab alio neſciuit, & damnum ſeorſim ſumptum non fuit notabile, nec peccat *p* mortaliter, nec reſtituere tenetur. Si tamen damnum factum notabile fuiſſe poſt cognoſcant, ſinguli tenentur ſub mortali ablatum reſtituere licet minimum. *p* Comm. DD. *q* Vide Villal. vbi ſuprà.

15 Idem dicendum cum ſub excommunicatione præcipitur.

ſ Comm. DD.

16 Cum pater ob furtum epiſtolas excommunicationis à iudice Eccleſiaſtico impetrat non videtur *ſ* filium, aut vxorem comprehendere.

t Nauar. c. num. 151.

17 Pater, qui bona fide etiam aduentitia diſſipat, vel donationes etiam vltra quintam partem facit, peccat, *t* & tenetur reſtituere.

AN VXOR FVRTVM COMMITTAT bona dotalia, vel communia accipiendo.

u Comm. DD.

18 Non poteſt *u* durante matrimonio, poteſt tamen eleemoſinas facere, quas faciunt aliæ mulieres ſui ſtatus.

x Moli. de iuſt. tr. 1. diſp. 274.

19 Poteſt *x* ad euitandum mariti damnum temporale, vel ſpirituale, & neceſſaria ad ſuſtentationem familiæ, vel cum maritus eſt amens, vel arbitrio prudentis incapax ad familiæ regimen, vel prodigus, poteſt clam cuſtodire bona ne illa diſſipet.

y Nauar. c. 17. num. 154.

20 Cum maritus eſt abſens habet *y* vxor plenam bonorum adminiſtrationem.

z Comm. DD.

21 Poteſt *z* facere donationes remuneratorias, & de bonis paraphernalibus prohibito diſponere, quia eorum non ſolum habet dominium, ſed plenam adminiſtrationem.

a Nau. c. 17. n. 155.

22 Quæ accepit de bonis dotalibus, vel ſua induſtria acquiſitis, vt donaret notabilem quantitatem filio naturali, vel alij, *a* peccat mortaliter, & tenetur reſtituere.

b Vide l. mutus ff. de iur. dot.

23 Ad alendos tamen patrem, aut matrem fratris, vel ſorores de bonis dotalibus vel communibus poteſt *b* accipere, immò & tenetur de illis alere, & poſt compenſare id minus accipiendo tempore ſolutionis.

c Vide Vill. to. tr. 13. dif. 8.

24 Poteſt clam *c* ſibi dotem ſeruare, ſi timeat poſt mariti mortem ſibi non integre reddendam.

AN MARITVS TENEATVR REſtituere, quæ de bonis vxoris accepit.

d Comm. DD.

25 Qui bona paraphernalia vxoris accepit peccat *d* mortaliter, & reſtituere tenetur.

e Villal. vbi ſupra.

26 Poteſt *e* dotem, & donationes propter nuptias inſumere in ſui ſtatus decentia conſeruanda.

27 Si de bonis communibus notabilem inſumat quantitatem

tem

tem ſine vxoris conſenſu peccat *f* mortaliter,& reſtituere tenetur,& poteſt vxor facere compenſationem. Ad hanc tamen reſtitutionem non obligatur maritus in foro exteriori ob vitandas lites.

28 Dos filiæ ſumenda *g* ex bonis communibus.

29 Maritus tenetur *h* parentes pauperes alere, fratres, & filios ex alio matrimonio.

AN FAMVLI *peccent à domini bonis aliquid accipiendo. Vide verbum* Famuli.

f Moli. to. 2. de iuſt. diſp. 275.

g l. 53. Faur. Godi. l. 8. tit. 9. lib. 5. recop.

h l. 1. t. t. 8. lib. 3. fori.

AN LICEAT FVRARI IN neceſſitate.

30 In extrema neceſſitate licet *i* ſumere vitę neceſſaria, extra illam non licet.

i Comm. DD.

AN LICEAT CHRISTIANVM SVRRIpere ab infideli ſeruum fidelem.

31 Communiter loquendo bellum infidelium aduerſus fideles eſt iniuſtum, & ideo iuſte poſſunt *l* à ſeruis, ſpoliari, & ſerui fugere, & ad fugam iuuari.

32 Si in bello iuſto fidelis ab infideli caperetur, non poſſet *m* fugere niſi ad vitandum animæ periculum.

l Comm. DD.

m Villal. vbi ſupra.

AN QVI MONETAM EFFINGIT PECCET, & reſtituere teneatur.

33 Peccat *n* mortaliter, & reſtituere tenetur cum decipit in menſura, vel valore metalli.

34 Qui ignoranter ſoluit debitum in moneta falſa, conſcius poſtea tenetur *o* damnum reſtituere, ſaltem pauperibus.

35 Quando deceptio, non in materia, ſed in figura tantum facta eſt, non tenetur *p* reſtituere particulari, Regi autem, & officialibus tenetur.

n Pius V. illum excommunicauit in conſtitutione quæ incipit. Cum mihi magis.

o Nauar. in ſum. c. 17. num. 167.

p Comm. DD.

AN PRINCEPS POSSIT PRETIVM monetæ augere ſupra materiæ valorem.

36 Poteſt *q* ob bonum publicum de populi conſenſu augere vel minuere.

q Comm. DD.

37 Qui pecuniam portat ad locum, in quo plus valet poteſt ea vti pretio currenti.

AN FALSIFICANTES LITTERAS reſtituere teneantur.

c.ad falſariorum de crimine falſi.

38 Reſtituere tenentur,ſ & in foro exteriori falſariorum pœnis puniuntur, & ſi litteræ ſunt Pontificiæ excommunicantur.

t Syluest. verb.falſar. q.1.

39 Epiſtolas alienas legere cum periculo ſecretum graue ſciendi peccatum *t* mortale eſt, niſi qui aperit ſuperior ſit.

AN FVRIS *bona ſint hypothecata, & ad quid teneantur qui cum eo facit contractum, vxor & filij eius vide verbum.* Vſura.

SECTIO II.

DE VARIIS CIRCA FVRTVM Reſolutionibus.

a Vide Dian.p.2. tr.17. reſ. 29.& p.5. tr.8.reſ. 23.

b Idem ibidem. reſ.24.

c Comm. DD.

1 PRobabilis ſententia *a* eſt in graui neceſſitate non peccare, cum, qui aliena capit occulte.

2 Vir honeſtus, cui grauiſſimum eſſet mendicare, nec alia via ſuppeteret accipiendi neceſſaria, poſſet *b* occultè capere.

3 Fur, & omnis iniquus poſſeſſor, non ſolum rem,ſed incrementum pretij, in quo dominus eam erat venditurus,reſtituere tenetur. *c*

4 Qui mulam furatus alteri eam locauit, lucrum hoc tenetur reſtituere, niſi dominus eſſet valde diues, qui de hoc pretio non curaret.

e Diana p. 1.tr.7.reſ. 27.

f Idem p. 2.tr.16. reſ.5.

g Sanchez apud Dianam.

h Idem vbi ſup.

5 Furtum rei non ſacræ in loco ſacro vt furtum crumenæ in Eccleſia non *e* eſt ſacrilegium.

6 Qui inuenit crumenam nummis plenam, & facta diligenti inquiſitione dominum non inuenit,poteſt *f* ſibi retinere donec compareat dominus.

7 Qui cibos *g* furtiuos comedit donatos à fure parcens ſuis tenetur reſtituere id, quo ditior factus, fuit, quod videtur, probabilius licet contrarium ſit etiam probabile.

8 An poſſit quis à ſartoribus *h* magiſtris non verò à famulis emere fragmenta quæ ſuperſunt, cum ipſi iuſtè ſibi retineant quia alias non poſſunt recuperare plenam mercedem,

ali-

alij aiunt, alij negant, affirmatiua ſententia videtur *h* probabilior. *h Idem vbi ſuprà.*

9 Qui furem adiuuat ope vel conſilio, ſine quibus eſſet nihilominus furaturus non tenetur *i* reſtituere, ſi autem ideo maius damnum faciat, tenetur de exceſſu. *i Laiman.*

10 Cuſtodes portarum, ſiluarum &c. non tenentur *l* ante ſententiam iudicis ſoluere pœnam impoſitam contra exportantes ligna, vel ſimilia, ſi non manifeſtent, ſed diſſimulent. *l Leſ. apud Dian. p. 3. tr. 5. reſ. 54.*

11 Qui furem non impedit clamando, immò aliquid accepit vt taceat, niſi ei ex officio competat ad nihil tenetur. *m* *m Diana vbi ſuprà.*

12 Qui rem accipit, quæ domino nil eſt profutura ad nil tenetur. *n* *n Comm. DD.*

13 Si oblatam rem à fure dominus nolit accipere, ſi pereat domino perit, *o* non furi. *o Comm. ex Nauar.*

14 Fur etiam punitus à iudice tenetur *p* parti reſtituere. *p Comm. DD.*

15 Fur non committit duplex peccatum eo quod ſe exponat periculo ſuſpenſionis, niſi id faciat ne putetur timidus à ſociis.

16 Si res pereat apud furem æqualiter peritura apud dominium in foro interiori reſtituere non tenetur. *q* *q Nauar. c. 17. n. 80.*

17 Qui magnis interuallis notabilem quantitatem ſurripit non tenetur *r* illam reſtituere, nec peccat niſi à principio animum habuerit perueniendi ad illam. *r Idem vbi ſuprà, nu. 140.*

18 Expenſas factas à domino in re quærenda fur reſtituere tenetur. *ſ* *ſ Comm. DD.*

19 Qui triticum furatur à parato ſeminare illud, qui aliud ſimile non habet, lucrum ceſſans tenetur *t* reſtituere. *t Nauar. c. 17. n. 211.*

20 Ob furtum veniale poteſt quis licitè occidi ob ſeruandam diſciplinam militarem, vel aliud bonum commune. *u* *u Comm. DD.*

21 Qui rem furtiuam emit bona fide, *x* & poſtea dubitat an fuerit furtiua, tenetur dominum rei inquirere, ſi non inueniat poteſt retinere, ſed non præſcribit niſi poſt 30. annos etiam ſi bonam habeat fidem. *x Comm. DD.*

DISPVT.

DISPVTATIO I.

SECTIO PRIMA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

G

GABELLA.

a Val.to. 3.dub.5. q.6.p.5.

b Sà hoc verb.nu. 2.

1 GABELLA poteſt *a* imponi ab eo, qui non habet ſuperiorem in temporalibus, vel cui ipſe conceſſerit, vel præſcripta conſuetudine.

2 Poteſt *b* Epiſcopus in Eccleſiis pleno iure ſibi ſubiectis ex cauſa & cum Capituli conſenſu penſionem, ceu tributum imponere.

c Syluest. verb.gabel.3. à num.1.

d vbi ſup. num. 4.

3 Poteſt *c* quicumque temporalis dominus neceſſitate vrgente taliam imponere, hoc enim non eſt prohibitum, ſed ordinaria gabella grauans populum.

e Idem vbi ſupra.

4 Nouæ gabellæ non obligant *d* niſi conſtet legitimè eſſe impoſitas. Alij aſſerunt in dubio ſtandum pro Principe.

5 Si gabella eſt antiqua ſoluenda *e* in dubio, quia Princeps eſt in poſſeſſione.

f vide Tolet.lib.5. c. 74.

6 Quæ imponuntur in rebus delatis in proprium vſum communiter habentur *f* iniquæ, quod alij negant quando cauſa iuſta imponuntur.

7 Iniuſtæ ſunt ſi pro Principis priuata vtilitate, & non pro communi bono imponuntur, ſi ceſſante cauſa durant, ſi maiores ſunt, quam neceſſitas poſtulat, ſi alij aliis magis grauantur.

g vide ſupra.

8 Gabellas, cum non poſtulantur ſine fraude, aut vi, non ſoluere, nec poſtea reſtituere peccatum non eſſe mortale *g* aſſerunt viri docti, communis autem ſententia tenet, teneri ſubditos iuſtas gabellas ſoluere.

h Comm. DD.

9 Qui rem publicam nouis gabellis ſine iuſta cauſa grauant, reſtituere tenentur. *h*

10 Deputati ad exigẽdum, poſſunt *i* cum pauperibus diſſimulare.

11 Deprehenſa

11 Deprehenſa res ante locum, quem exire non licet non *i* eſt confiſcanda, poterunt enim pœnitere, & redire.
12 Gratia exemptionis pro *l* certo numero filiorum mortuo aliquo ex eis non ideo ſpirat. *m*
13 Clerici non tenentur ad gabellam contractuum niſi negotientur, nec de patrimonio ſuo.
14 Onus annexum prædio antequam ad Eccleſiam veniret tranſit *o* cum prædio, niſi aliud ſit in vſu, vt in Italia.
15 Emptor rei Eccleſiaſticæ debet *p* gabellam, & colonus rei Eccleſiaſticæ pro parte ſua.
16 Mendicantium bona coloni, arrendatarij, & negotiorum geſtores exempti *q* ſunt ab omni exactione.

i Sà vbi ſupra.
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Comm. DD.
o Tolet. vbi ſupra c.73. nu. 7.
p Sà vbi ſupra.
q Ex mendicantium priuil.

SECTIO II.

DE QVIBVS REBVS GABELLA debeatur.

1 DEbetur *a* de rebus venditis, & duplo maior de permutatis.
2 Non debetur *b* de donationibus, neque de his quæ ob magnam neceſſitatem venduntur. *c*
3 Nec de rebus minimis, *d* niſi hæc vendere ſit ex officio.
4 Debetur *e* de cenſuum venditione.
5 In pacto de retrouendendo debetur *f* de prima venditione non de ſecunda.
6 De pane cocto non debetur, *g* nec de equis, mulis, & ſimilibus, quæ venduntur vel permutantur. Nec de moneta, libris, vel codicibus, nec de his quæ dantur propter nuptias.
7 Nec de bonis *h* defunctorum, quæ diſtribuuntur inter hæredes, ſecus ſi ſub haſta venduntur etiam ad pia opera. Nec debetur quando fit teſtamentum ad pias cauſas, nec de rebus ſacris, Nec de armis venditis, nec de medicamentis mixtis, & compoſitis; debetur tamen de ſimplicibus.
8 Eccleſiaſticis non poteſt imponi etiam ob bonum publicum niſi cum Papæ licentia vel Epiſcopi in vrgenti neceſſitate cum eſt difficilis aditus ad S. Pontificem.
9 In omnibus aliis conſulatur conſuetudo optima legum interpres.

a L. ſciendum parag. ſi quis permutauerit ff. de ædil. edi.
b Comm. DD.
c Sylueſt. verb. gabella 3. q. 5.
d Villal. c. 2. tr. 8. diff. 16.
e Idem vbi ſupra.
f Idem vbi ſupra.
g l. 34. tit. 8. lib. 9. recop. vide Mol. de iuſt. to. 3. diſp. 6. c. 4.
h Vide tit. 17. & 18. lib. 9. recop.

DISPVTATIONES interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

GENER.

a Naua.c. 17.n.166.

b Idem ibidem

c Idemvbi ſupra. nu.278.

1 GEner tenetur *a* computare in legitima vxoris omnia ornamenta, & veſtes ſericas, quas filię dedit ſocer,niſi donata præſumantur ob magnas opes, vel dignitatem generi. Et donata vxori à conſanguineis ea mortua tenetur reſtituere.

2 Licitè recipit, *b* & conſumit fructus prædij dati à ſocero in ſecuritatem ſoluendæ dotis.

3 Si ſocer mutuo aliquid det generi, vt ſibi reddat prædium ante dotis ſolutionem vſuram committit.

GENERATIO.

a Nauar. c.16.n.33.

1 Generationem impediens etiam ſi habeat plures filios, quam poſſit alere, peccat *a* mortaliter, & ſi extra vas ſemen effuudat peccat contra naturam.

GRADVS.

a Nauar. c.25.n.59.

1 Peccat *a* mortalitèr qui ſe dicit gradum habere in vniuerſitate,quem non habet, vel qui accipit immeritum.

GRATIA, SEV PRIVILEGIVM.

a Suar.to. 3.diſp.36. ſec.2.

b Nauar. 2.placuit c de pœnit. dub. 4. num.34.

1 Gratia non expirat morte concedentis, nec ante certificationem reuocationis.

2 Litteræ fidei publicæ vulgò dictæ ſaluos conductos non expirant *b* morte concedentis.

3 Gratia, quam Papa facit committendo examen Epiſcopo, illo mortuo non expirat.

4Gratia

4 Gratia eligendi confeſſorem, aut abſoluendi à caſibus vel diſpenſandi *d* non expirat morte concedentis neque ſuſcipiendorum Ordinum à quolibet Epiſcopo.

d Comm. DD.

5 Gratiam præcedentem excommunicatio ſequens non *e* aufert.

e Sà vbi ſupra.

6 Gratia non perit deficiente cauſa, *f* ob quam conceſſa fuit, impetrata tamen ex cauſa falſa nulla eſt.

f Idem vbi ſupra n. 6.

7 Gratia conceſſa hoc tenore, Donec aliud non ordinauero, donec voluero ad beneplacitum ſedis Apoſtolicæ, durat mortuo Papa concedente; ſecus verò ſi dicat *g* ad noſtrum beneplacitum.

g c. ſi gratioſè de reſcript. in 6.

8 Conceſſo aliquo conceſſa *h* intelliguntur omnia ſine quibus non poteſt commodè fieri.

h vide l. penult. ff. de vſufr.

9 In generali conceſſione non veniunt *i* inſolita concedi, nec qua quis probabiliter creditur in ſpecie non eſſe conceſſurum, niſi aliunde conſtet de voluntate concedentis.

i Comm. DD.

10 Beneficium Principis niſi alteri præiudicet latiſſimè eſt interpretandum. *l*

l Comm. DD.

11 Omnis expreſſio falſi mouentis Principem ad conceſſionem vitiat *m* illam, non vero taciturnitas veri niſi quando ius illud exprimi iubet.

m Sà hoc verb.

12 Defectus cauſæ impulſiuæ, quæ mouet Principem vt facilius præſtet gratiam non *n* vitiat illam, ſecus verò ſi deficiat finalis.

n Couar. lib. 1. var. c. 20.

13 In priuilegio nomine maris intelliguntur *o* etiam fœminæ.

o Comm. DD.

14 Papa non præſumitur *p* concedere exorbitantia, nec velle alteri præiudicare, nec derogare iuri, niſi expreſsè conſtet.

p Comm. DD.

15 Per conſtitutiones non derogatur *q* priuilegiis, nec viuæ vocis oraculis, niſi de illis expreſsè fiat mentio etiam ſi addatur non obſtantibus quibuſcumque, &c.

q Comm. DD.

16 Priuilegium in dubio præſumitur non reuocatam.

r Sà vbi ſupra nu. 14.

17 Priuilegium, aut reſcriptum poſterius non tollit *r* prius, niſi in illo fiat expreſſa mentio de priori etiam ſi addatur non obſtantibus quibuſcumque priuilegiis &c.

18 Lex reuocans priuilegium non valet *ſ* ante promulgationem diœceſi.

ſ vide lib. 7. de reſcrip. c. 10.

19 Priuilegium extenditur *t* ad caſus ſimiles.

t Sà vbi ſupra nu. 17.

20 Priuilegium non *u* tollit legem, aut conſuetudinem, aut ius priuati niſi nominatim derogationem contineat.

u Sylueſt. verb. conceſſum in fine.

21 Priuilegia mendicantium non derogant, *x* niſi de illis fiat expreſſa mentio.

x Comm. DD.

22 Gratia valet in conſcientia *y* etiam non expeditis litteris.

y Comm. DD.

23 Gratiæ ſeu beneficij impetratio *z* pro alio ipſo ignorante valida eſt.

z Sà vbi ſupra.

GREX.

a Sà. hoc verbo.

Gregem faciunt *a* quatuor vel quinque porci, oues non niſi decem.

GVLA.

a D. Tho. 2.2.q.148 art.1. *b* Idem vbi ſupra. *c* D. Greg. 31. moral.

1 Gula eſt vitium inclinans ad comedendum, vel bibendum inordinatè.

2 Inordinatio eſt, *b* in his quinque Propere, lautè, nimis, ardenter, ſtudiosè.

3 Eſt vitium capitale, & habet *c* filias quinque, quæ ſunt hebetudo mentis, inepta lætitia, ſtultiloquium, ſcurrilitas, & immunditia.

d Comm. DD.

4 Ex natura ſua non eſt peccatum mortale, erit *d* tamen ſi vltimum finem conſtituat quis in ciborum delitiis, vel ſciens, & prudens notabile ſibi damnum inferat nimis comedendo.

e Tolet. de pec. c. 60. *f* Vide Dian. p. 3. tr. 5. reſol. 5. *g* Henriq. & alij. *h* Comm. DD.

5 An comedere carnem humanam in extrema neceſſitate ſit peccatum mortale alij aiunt, alij negant *e* probabilius. Certum autem eſt abſque neceſſitate extrema peccatum eſſe mortale.

6 Comedere aut bibere ob ſolam voluptatem dummodo ſaluti non noceat nullum eſſe peccatum aſſerit *f* Ioannes Sanctius ſed non excuſari à veniali videtur probabilius.

7 Et ſi aliquis comedat ſcienter vſque ad vomitum tantum erit *g* veniale.

8 Peccat *h* venialiter, qui nondum finita cibi concoctione bibit niſi excuſetur cauſa, vt ſiti, vel alia neceſſitate.

DISPVTATIONES interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

H

HABITVS.

a Nauar. c. 12. n. 62. *b* Idem c. 23. nu. 22.

1 HABITVS non poteſt *a* mutari ab vno coniuge ſine licentia alterius, nec in habitum tertij Ordinis

2 Mutare habitum virilem in fœmineum, vel è contra ex iuſta cauſa nullum eſt peccatum, ſi autem,

autem ex leuitate fiat erit *b* veniale. *b* Idem c. 43.nu.22.

3 Qui habitu religioſo ob contemptum, vel ad in honeſtum perſonatum vtitur, peccat *c* mortaliter, ſi autem ob ſolam leuitatem erit veniale. *c* Comm. DD.

HASTILVDIVM.

Qui illud inſtituit, ſi fiat moderatè, & vt plurimum cædes non contingat, non peccat mortaliter. Vide verbum *Torneamentum.*

HÆREDITAS.

QVOAD hæredem, & ſubſtitutionem.

1 Hæres tenetur *a* implere vota realia defuncti non verò perſonalia ſi verò fuerint mixta ad id ſolum, quod reale eſt tenebitur. *a* Nauar. c.12.n.56.

2 Hęres defuncti, qui religionem vouerat, non tenetur *b* reddere religioni bona, quæ defunctus portaſſet. *b* Comm. DD.

3 Hæres decollati, vel ſuſpenſi per ſententiam iudicis tenetur reſtituere damnum illatum per defunctum. *c* Nauar. c.16.n.22.

4 Hæres, qui aduertit tabellionem vel teſtes, ne teſtator legatum alicui relinquat peccat *d* mortaliter, & tenetur reſtituere, & incurrit pœnam perdendi hæreditatem. *d* Nauar. c.26. num.36.

5 Hæres excommunicati denunciati, qui ſine abſolutione ab excommunicatione deceſſit, tenetur petere abſolutionem ſecus verò ſi non eſſet denunciatus, & à peccatis abſolutus deceſſerit. *e* Comm. DD.

6 Hæres ab inteſtato non *f* tenetur aliquid dare hæredi ex teſtamento minus ſolemni, nec legata ſoluere, niſi ſint ad pias cauſas. Contrarium autem alij aſſerunt probabiliter ſecundum quos poterunt occultè compenſare, qui in foro exteriori impetrare legata non poſſunt. *f* Vaſq. apud Dianam.p.1. tr.8.reſ. 75. *g* Molin. apud eundem vbi ſupra.

7 Nullum monaſterium poſt concilium Tridentinum *h* eſt incapax hæreditatis præter Franciſcanorum, Capucinorum, & Minorum de Obſeruantia. *h* Nau.c. 16.nu.46.

8 Hæres relictus putatus legitimus, cum ſit ex adulterio natus, ſi velit religioſus eſſe, vt ſine nota legitimis reſtituat hæreditatem, ingredi *i* debet monaſterium incapax hæreditatis vel ante ingreſſum, vel profeſſionem renunciare ſi in aliud ingreditur. *i* Idem ibidem.

HÆREDITAS quoad exhæredationem.

a Nauar. c.14.n.15.

9 Filia non poteſt *a* exhæredari eo quod inuitis parentibus matrimonium contraxit.

b Idem c. 26.nu. 38.

10 Aragoniæ leges permittentes parentibus exhæredare filios relinquendo illis quinque ſolidos tantum,iuſtæ videntur *b* Nauarro.

c Idem ibidem

11 Legitima *c* debetur iure naturali filiis quando aliunde ſe non poſſunt alere, aliis verò non niſi iure ciuili.

d Diana. p.1.tr.8. reſ.85.

12 Hæredem extraneum eligere relictis fratribus, & aliis conſanguineis,niſi hi ſint in magna neceſſitate nullum *d* eſt peccatum, quia nullo iure prohibitum.

e Comm. DD.

13 Hæredes legitimi non tenentur *e* ſoluere debita defuncti, ſi quintam partem excedunt, & non conſtat de illis ſufficienter niſi per declarationem defuncti.

f Dian. p. 3.tr.6.reſ. 13.

14 Qui ſine vi, & fraude curauit aliquod teſtamentum iam factum mutari & alium hæredem inſtitui, vel aliquid ſibi, vel amicis relinqui, non tenetur *f* ad reſtitutionem, nec peccat ſi non faciat ex odio, & ſi faciat ex odio erga inſtitutum, vt ſibi hæreditas relinquatur licet non peccet, non tenetur ad reſtituendum.

g Valquez apud eundem vbi ſupra.

15 Si quis vi, aut fraude impediat ne nepos ex filio ſpurio hæres inſtituatur,tenetur *g* reſtituere,quia filius ſpurij non eſt incapax hæreditatis.

h Diana p.5.tr.3.

16 Cum pater inſtituit aliquem hæredem, & rogat eum vt hæreditatem filio ſpurio reſtituat, is poteſt acceptare, & ſpurius eam accipere. Sed tam promittens reſtitutionem quam pater ita diſponens peccant mortaliter, quia id leges grauiter prohibent. Imò promiſſio eſt nulla, poſſetque ſibi hæreditatem retinere ,vel ſi velit ſpurio tradere.

i P.Peli-zar.in ma-nuel.

17 Profeſſi, & coadiutores formati ſocietatis IESV non non ſunt capaces hæreditariæ ſucceſſionis neque ab inteſtato, neque ex teſtamento. Domus autem profeſſa poteſt *i* hæres inſtitui non vt bona immobilia retineat,ſed vt vendat & pretium in vſus neceſſarios conſumat.Collegium autem & domus probationis poſſunt retinere, & profeſſus, & coadiutor formatus legatorum capaces ſunt.

DISPVT.

DISPVTATIO I. SECTIO I.

QVID SIT, ET DE POENIS hæreticorum, & eorum, qui eos adiuuant.

1 HÆreſis eſt *a* error in intellectu voluntarius contra aliquam fidei veritatem cum pertinacia aſſertus ab eo qui fidem recepit.

2 An ab hæreſi excuſet ignorantia craſſa, alij aiunt, alij negant, affirmatiua ſententia videtur probabilior.

3 Qui pertinaciter dubitat *c* de aliquo articulo fidei eſt hæreticus. Nec non, qui putans aliquid eſſe definitum ab Eccleſia licet non ſit, contrarium defendit pertinaciter.

4 Qui negat ea, quæ ſecundario de fide ſunt in foro exteriori hæreticus cenſetur, *d* v. g. quando ex vna præmiſſa certa lumine naturali, ex alia de fide infertur concluſio.

5 Hæretici, & qui eis præſtant fauorem, vel auxilium ſunt excommunicati niſi ſint ſolum mentales.

6 Eorum bona ipſo facto ſunt *f* confiſcata, & ipſi & filij, & nepotes eorum ſunt irregulares.

7 Non incurrit *g* has pœnas hæreticus mentalis, ſed exterior etiam ſi ſit occultus.

8 Hæreticus exterior *h* eſt, qui verbo, vel ſigno, quod ſit peccatum mortale hæreſim profert, ita vt poſſit ab alio intelligi etiam ſi non intelligatur.

9 Qui facit actus indifferentes, vt pecuniam mutuo dare, vel donare, vt animum alicuius gratum habeat ad perſuadendum hæreſim, ſi illam nec verbo, nec ſigno proferat, non *i* eſt hæreticus exterior.

10 Qui exterius profert hæreſim, eam tamen non credit, nec dicit ex animo pœnas non *l* incurrit.

11 Hæreticus, qui ebrius, vel dormiens profert hæreſim, non *m* eſt hæreticus, exterior.

QVIS POSSIT abſoluere ab hæreſi in foro conſcientiæ.

12 A mentali quilibet ordinarius Confeſſor *n* poteſt abſoluere.

13 In articulo mortis vero, vel præſumpto quilibet ſacerdos poteſt, *o* ſed manet abſolutus cum onere comparendi coram ſuperiore, ſi conualuerit. Idem dic in periculoſa nauigatione, ſi fiat ſine fraude.

14 Epiſcopus poteſt *p* ab hæreſi occulta, & hanc facultatem delegare, licet hoc negent alij

15 An hæc facultas ſit reuocata per Bullam Cœnæ, alij aiunt, alij

a D.Thom. 2.2.q.3. art. 1.
b Sanc.in ſum.lib.2. c.7.nu.20 & *c* c.1.de hæret.
d Villal. to.2.tr.1. dif.10.
e Vide Bull. Cœnæ.
f Comm. DD.
g Comm. DD.
h Sanch.in ſum.lib.2. c.8.nu.6.
i Idem vbi ſupra.
l Azor.lib. 18 c.10. q.6.
m Sanch. vbi ſupra. num.14.
n Comm. DD.
o Vide verb. abſolutio.
p Trid.c. 24.ſeſ.6. de refor.

q Vide ſanct. vbi ſup. n. 26.
r Henriq. lib. 6. de pœnit. c. 6. nu. 3.
ſ Nauar. & alij apud Dian. p. 1. tr. 5. reſ. 4.
t Sanch. in ſum. lib. 2. c. 13. n. 37.

q alij negant probabilius.

16 An in foro conſcientiæ poſſint domini Inquiſitores abſoluere hæreticum occultum negant multi, ſed plures r probabilius affirmant.

17 Si hæreticus occultus habeat impedimentum recurrendi ad Inquiſitores tutius ſ eſt quod Confeſſor tacito nomine ab eis facultatem impetret. Non deſunt tamen qui virtute Bullæ Cruciatæ abſolui poſſe aſſerunt probabiliter. Si impedimentum eſt perpetuum propter paupertatem, vel infirmitatem, vel ſi non confiteatur, & Euchariſtiam recipiat, ſequitur ſcandalum, ſi ſacerdos eſt poteſt celebrare, ſi laicus communicare eliciendo prius actum contritionis. Ac ſi ſe id poſſe diffidat confiteatur, & à confeſſario abſoluatur. Hoc enim impedimentum mortis comparatur articulo. Ex mente D. Thomæ poteſt in hoc caſu omiſſa hæreſi alia peccata confeſſori, eo animo vt data opportunitate ſuperiori aperiat, & ab eo abſoluatur, directè enim ab aliis peccatis & indirectè ab hæreſi abſolutus manebit.

AN LICEAT cum hæreticis communicare?

u Vide Vill. vbi ſupra dif. q. 3.
x Comm. DD.
y Azor. to. 1. lib. 8. c. 22. q. 6.

18 Cum hæreticis in hæreſi communicare illicitum u eſt, necnon cum ipſis conuerſari quando euerſionis periculum eſt, & cum illis diſputare prohibitum eſt.

19 Si non ſunt denuntiat, non eſt illictium cum illis conuerſari, & ſimul ſacris aſſiſtere. x

20 Vendere licet y infideli indifferentia ad bonum, & ad malum quamuis ſciam eos ea re abuſuros, niſi ſit ſcandalum, vel poſſim ſine magno meo damno peccatum illius euitare.

SECTIO II.

DE VARIIS CIRCA HÆRESIM reſolutionibus.

a Molin. dub. 95.
b Sà hoc verb.

1 HÆreticus non priuatur a bonis, aut poteſtate niſi poſt iudicis ſententiam.

2 Hæretici filij, & nepotes, & hæreticæ ſolius filij non b poſſunt beneficium, aut publicum officium obtinere, niſi nati eſſent ante parentum hæreſim, vel in regione hæreticorum, vel eſſet occultum ipſos eſſe hæretici filios.

3 Abiurans hæreſim fit c incapax officij & beneficij & ordinum niſi abiuratio ſit de leui, aut vehementi, ſed non hæreſis,

4 Ex

4 Ex ſortilegio *d*, vel diuinatione non probatur, quis hæreticus, ſed præſumitur.
5 Sepeliens malitioſè hæreticum in loco *e* ſacro excommunicationem incurrit.
6 Patrem hæreticum poteſt filius denuntiare, ſed non tenetur *f* niſi ſit periculum, quod alios ſubuertat.
7 Vltramontanus non tenetur *g* denuntiare hæreticum, qui eum vltra montes hæreſim docere voluit, ſecus ſi in Italia, vel Hiſpania.
8 Temeraria opinio *h* eſt, quæ nec authoritate, neque efficaci ratione probari poteſt.
9 In hæreſi non dari materiam paruam aſſerit *i* Sanchez, ſi forte dicatur leue aliquod verbum, quod hęreſim ſapiat.
10 Qui dubius eſt in fide non eſt *l* hæreticus, quia qui dubitat neutri parti aſſentitur, nec habet pertinaciam.
11 Qui non ex animo, ſed vi, metu, vel fraude ore negat fidem, nec hæreſim, nec excommunicationem incurrit, *m* licet grauiſſimè peccet.
12 Qui parentes hæreticos denuntiant liberi *n* manent ab omnibus pœnis, quas alij liberi incurrunt, etiam ſi nati fuerint poſt illorum hæreſim.
13 An qui legit libros Catholicorum in quibus non tractatur ex profeſſo de religione, vel libros Catholicorum cum commentariis hæreticorum incurrat excommunicationem dubium eſt inter authores, affirmatiuam iudicat *o* Suarez probabiliorem.
14 Idem dubium eſt de eo qui legit Epiſtolam, vel alium tractatum hæreticum retinet, vel imprimit, probabilius eſt hunc *p* incurrere excommunicationem. Non tamen vbi Bulla Cœnæ non eſt recepta.
15 Paruitatem materiæ in lectione librorum hæreticorum alij ad paginã vnam extendunt, alij reſtringunt *q* ad paucas lineas.
16 Probabile eſt *r* Generales regularium poſſe ſuis ſubditis concedere facultatem legendi libros hæreticorum.
17 Hæreticus combuſtoris proximus tametſi crimẽ negauerit, ſi ſub confeſſione velit tunc aperire *ſ* poteſt abſolui, nec cogendus aperire veritatem.

d Comm. DD.
e Silueſt. verb. excom.
f Tolet. lib.5.c.4. n.10. putat teneri contrar. P. Sà affirmat.
g Sà hoc verb.
h Comm. DD.
i Sanch. in ſum. num.10.
l Diana p.2.tr.16. reſ.51.
m Comm. DD.
n Armilla & alij apud Dianam.
o Suar. apud Dianam p.1. tr.11. reſ.31.
p Dian. p.1. tr.12. reſ.31.
q Suar. vbi ſupra.
r Diana p.5. tr.13. reſ.49.
ſ Dian. p.1. tr.5. reſ.8.

DISPVTATIO II. SECTIO I.

CVM RESOLVTIONIBVS VARIIS, *IN VARIAS DISPVTATIVNCVLAS DIVISA.*

1 HOmicidium *a* eſt iniuſta hominis occiſio.
2 Poteſt *b* cõtingere multis modis per præceptũ, conſiliũ, permiſ-

a D.Tho. q.3. art.8.
b Comm. DD.

permiſſionem, auxilium cooperationem, & exorbitationē, &c.

AN LICEAT iudici publica authoritate reum occidere.

c Comm. DD.
3 Licitum *c* eſt malefactores occidere quando id iura docent.

d Comm. DD. contra Abulenſem.
4 Non licet *d* innocētē occidere etſi timeatur malefactorē fore.

e c. vndecumque c. ſponſus c. numquam 56. diſt.
5 Non licet *e* filium pro patris peccatis necare.

f Comm. DD.
6 Iudici licet *f* impœnitentem occidere, ſed debet prius, omnia quę poteſt adhibere remedia, vt eum ad ſanā mentē reducat.

AN LICEAT priuatæ perſonæ reos occidere.

g D. Tho. 2.2.q.64. art.3.
7 Hoc numquam licet, *g* & maritus occidens adulterum mortaliter peccat, licet aliqui contrarium affirment, ſed minus probabiliter. Adulter autem ſi ſe defendendo maritum occidat non peccat, ſi aliter non poſſit euadere.

h Comm. DD.
8 Cum adulteri traduntur marito per ſententiam iudicis licitè eos poteſt *h* occidere.

AN POSSIT REX vel reſpublica facultatem dare, vt uilibet malefactores interficiat.

i D. Tho. 2.2.q.66. art. 2.
9 Non *i* poteſt Rex nec reſpublica talem facultatem dare.

l Comm. DD.
10 Cū malefactor vocatus noluit *l* cōparere, & cōtra eū lata eſt sētētia mortis in aliquo grauiſſimo delicto, licita erit talis facultas.

AN LICEAT CLERICIS habentibus temporalem iuriſdictionem reos occidere?

m c. nemo c. Epiſcoporum 45. diſt.
11 Non licet *m* clericos in hoc caſu reos occidere, poſſunt tamen ſuam iuriſdictionem in generali, vel in particulari alteri committere, vt reos occidat.

AN SEIPSVM occidere liceat, & an teneatur, quis ſe defendere vel peccet periculo mortis ſe obiiciendo.

n D. Aug. lib. de ciuit. c. 17. vſque ad 27.
12 Nullam ob cauſam licet *n* ſeipſum occidere, vitam enim propriam tueri naturale præceptum eſt.

o Comm. DD.
13 Ad propriæ vitæ defenſionē non eſt *o* ſēper homo obligatus.

p Comm. DD.
14 Epiſcopus, & Parochus etiā cū mortis periculo tenētur *p* adminiſtrare ſacramēta tēpore peſtis, & Prętor nō deſerere ciuitatē.

q Comm. DD. vide Vill. to. 2. tr. 13. diſ. 7.
15 Nemo tenetur *q* ad conſeruationem vitæ remediis vti extraordinariis, nec deſerere ciuitatem vt ſalubrius cœlum quærat, nec cum impetitur, etiam ſi poſſit ſe defendere, nec facere extraordinarios ſumptus in pretioſis medicinis.

r Idem vbi ſupra.
16 Licitū *r* eſt ſe exponere mortis periculo propter charitatem viſitando infirmos, eos curando, nauigando maria, flumina tranando propter neceſſitatem, ſed ſine illa manifeſto periculo exponere temerarium eſt.

ſ Comm. DD.
17 Licet *ſ* etiam pro amicis animam ponere, & pro bonis eius tam temporalibus quam ſpiritualibus.

AN LICEAT vitam abſtinentiis breuiare?

t Comm. DD.
18 Nullum *t* eſt peccatū communibus vti cibis, & abſtinentiis

quas

quas alij ordinariè faciunt in religione etiam ſi ob hoc vita breuietur.

19. Extraordinariis abſtinentiis vti,& cibis valde nociuis *u* peccatum eſt niſi feruor excuſet,mortale. *u* Villal. vbi ſuprà.

20 Carthuſianorum præceptum de non edendis carnibus *x* obligat etiam cum mortis periculo extra morbum ſecundum probabiliorem. *x* Vide Dian.p.3. tr.1.reſ. 39.

AN LICEAT innocentem occidere.

21 Ex intentione numquam licet.*y* *y* Exod.23.

22 An ſi tyrannus petat trudi ſibi innocentem pro bono totius reipublicæ, poſſit tradi alij negant, alij probabilius affirmant, *z* etiam ſi ipſe nolit, dummodo occiſioni eius non cooperentur,qui tradunt. *z* Villal. vbi ſupra. diſ.9.

23 Cum innocens innocentem vult occidere, innocens poteſt *a* illum occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & erit bellum iuſtum ex vtraque parte. *a* Idem vbi ſup.

AN LICEAT alium occidere ob ſui defenſionem.

1 Nemo *a* tenetur vt ſe defendat alium occidere niſi eius vita eſſet reipublicæ valde neceſſaria, vel eſſet in periculo animæ, quia in peccato mortali. *a* Comm. DD.

2 Si aggreſſor eſſet perſona valde vtilis reipublicæ,non verò innocens non liceret *b* huic illum occidere niſi ob vitandum periculum æternæ damnationis. *b* Comm. DD.

3 Sufficit, *c* quod aggreſſor velit membrum aliquod abſcindere,vel grauiter percutere,vt licitè poſſit occidi quando aliter me non poſſum defendere. *c* Villal. vbi ſuprà.

4 Occiſio hæc debet *d* eſſe in ipſo defenſionis actu, & licita eſt etiam ſi occiſor cauſam rixæ dederit. *d* c. ſignific. caſti de homici.

5 An licitè poſſit occiſor ipſam occiſionem intendere ad ſe defendendum,vel teneatur defenſionem per ſe ſolam velle licet per accidens occidat alij *e* aiunt,alij *f* negant. Tutius eſt occiſionem non intendere,ſed defenſionem. *e* Leſſ. lib. 2.c.9.dub. 8.n.55. *f* D. Tho. 22.q.54. art.7.

AN LICEAT latronem occidere quando aliter bona defendi non poſſunt?

6 Licitum *g* cum moderamine inculpatæ tutelæ. *g* Comm. DD.

7 Licet *h* etiam eum perſequi, vt ablata reſtituat, nolit occidere aggreſſorem. *h* Sà hoc verb.

8 Licitum *i* eſt fœminæ, vel viro ob tuendam caſtitatem ſi aliter non poſſit, occidere aggreſſorem. *i* Val.to. 3.diſp.5. q.8.p 4.

9 Idem licet *l* homini nobili ad proprij honoris defenſionem.Si verò iniuriæ irrogator fugiat non poſſe eum perſequi aſſerunt viri docti. Sed alij non minus probabiliter tenent in *l* P.Henriq. de irreg.c. 10.

ipſo

m Idem vbi ſupra.

ipſo iniuriæ feruore, non animo ſe vindicandi, ſed recuperandi honorem *m* poſſe illum perſequi, & occidere.

AN LICEAT ob vitæ defenſionem occidere innocentem procurando abortum.

n Vide verbum. Abortus.

10 Non licet *n* directè mortem innocentis procurare, licet tamen procurare vitæ conſeruationem etiamſi per accidens innocens occidat.

o Vill. vbi ſup. dif. 5.

11 Licitum eſt ad defenſionem vitæ, *o* vel honoris innocentis aggreſſorem occidere, & erit actus charitatis, nemo tamen ad id tenetur cum periculo propriæ vitæ, vel bonorum, niſi ſit perſona publica, cui id ex officio competat.

p Comm. DD.

12 Cum occiſio omnino eſt caſualis nullum *p* eſt peccatum. Cum vero eſt caſualis, ſed mixtum habet aliquid voluntarium ſolum erit peccatum, id quod voluntarium fuit.

q Comm. DD.

r D. Tho. 2. 2. q. 56. art. 1.

ſ Arag. ſup. D. Tho. vbi ſupra.

t Concil. Nic. can. 2.

u Comm. DD.

13 Qui ſe exponit periculo alium occidendi reus eſt *q* homicidij vt nutrix, quæ dormit cum periculo occidendi infantē.

14 Iudici licet *r* membrum delinquentis præſcindere. Et cum putridum eſt cuilibet licet ex infirmi voluntate, & id velle tenetur infirmus, niſi paſſurus *ſ* ſit in ſectione magnos dolores.

15 Illicitum *t* eſt ob ſuauitatem vocis vel ob vitandas tentationes ſe caſtrare.

16 Qui captām habens vnam manum ignem appropinquantem videret, licitè poſſet *u* eam præſcindere.

17 An verò qui ſub pœna mortis iuberetur à iudice propriam manum præſcindere licitè hoc poſſe alij negant; alij probabilius affirmant. *x*

x Tol. lib. 5. & c. 9.

y Prou. 13. c. 25.

z Vill. vbi ſupra. dif. 18.

18 Licitum *y* eſt parentibus, ac prælatis filios, & ſubditos flagellare.

19 Etiam ſi filius ſacris initiatus ſit poteſt *z* flagellari à patre nec incurrit excommunicationem niſi modum excedat.

20 Maritus etiam poteſt ex iuſta cauſa vxorem flagellare.

Quam reſtituendi obligationem habeat occidens, vel mutilans vide in verbo *Reſtitutio.*

An irregularitatem incurrat vide verbum. Irregularitas.

AN LICEAT homines in carcerem mittere.

a Vill. vbi ſupra.

b Comm. DD.

c Vill. vbi ſupra.

21 Hoc ſolum licet *a* publicam authoritatem habenti.

22 Cum datur carcer in cuſtodiam debet eſſe ſine rigore, in pœnam autem dari non poteſt, niſi poſt ſententiam iudicis.

23 Idem dic de prælatis religionum, *c* qui niſi reo conuicto, vel in crimine notorio non poſſunt carcerem in pœnam

dare,

22 Parentes poſſunt *d* filios cuſtodi carceris tradere per aliquot dies detinendos. *d* Comm. DD.

23 Fur poteſt *e* detineri clauſus à Domino rei ablatæ donec reſtituat. *e* Comm. DD.

24 Non licet *f* iniuriam paſſo detinere iniuriæ irrogatorem, vt à iudice capiatur. *f* Villal. vbi ſup.

25 Cuilibet licitum *g* eſt detinere euntem ad perpetrandum delictum. *g* Comm. DD.

SECTIO II.

DE VARIIS CIRCA HOMICIDIVM reſolutionibus.

1 Clerico non licet *a* nec pro rebus, nec pro honore alium occidere. *a* Comm. DD.

2 Qui mandat alium occidere, *b* ſi mandatum reuocat ante occiſionem immunis eſt, ſecus qui conſulit, etiam ſi reuocet conſilium, ſi ex eo ſequitur occiſio. Si tamen faciat quantum in ſe eſt ad diſſuadendum & ſi non præualeat ad nil tenetur ſecundum probabilem *c* opinionem. *b* Comm. DD. *c* Diana p. 3. tr. 5. reſ. 83.

3 Dare aliquid mulieri ne concipiat, homicidium quoddam dicitur, & peccatum *d* mortale eſt. *d* Comm. DD.

4 Licere in extrema neceſſitate dare alteri propriæ vitæ neceſſaria, alii negant, alii probabilius *e* affirmant. *e* Vide Dian. in ſum. verb. homicid.

5 Vitam pro honore amittere alii aiunt, alii negant illicitum eſſe.

6 Qui cum vitæ periculo medicinam reſpuit, mortaliter *f* peccat. *f* Nauar. c. 11. nu. 41.

7 Qui poteſt fugere ſine magno honoris detrimento peccat *g* mortaliter ſi aggreſſorem ſe defendendo occidat. *g* Idem vbi ſup.

8 Peccat mortaliter damnatus ad mortem, qui vt ſe eripiat, iuſtitiæ miniſtros *h* occidit. *h* Comm. DD.

9 Qui magna cautela frangit legem mortis pœnam ſtatuentem non peccat *i* ob periculum mortis, cui ſe exponit. *i* Comm. DD.

10 Non peccat *l* mortaliter, qui delectatur propter vtilitatem ex morte ſecutam alicuius. *l* Comm. DD.

11 Mortem optare alicui propter bonum eius ſpirituale *m* non eſt peccatum, ſed virtus. *m* Comm. DD.

12 Qui

12 Qui propter aliquod infortunium cupit ſe numquam natum *n* fuiſſe, peccat mortaliter.

n Comm. DD. & P. Auila in comp. Nauarr. verb. homicid.

13 Qui propter homicidium à ſe commiſſum ſcit alium eſſe in carcere cum vitæ periculo non tenetur *o* ſe prodere.

o Nauar. vbi ſup. n.17.

14 Qui ſe defendendo exceſſit modum, & alium *p* occidit tenetur ad reſtitutionem, ſicut homicida voluntarius licet minus peccet.

p Idem vbi ſup.

15 Ebrium, vel amentem patrem; aut fratrem maiorem inuaſorem occidere, etiam ob defenſionem occidere non licet *q* cum quis fugiendo poteſt euadere.

q Comm. DD.

16 An liceat viro honorato alium occidere propter contumeliam alij aiunt, alij probabilius *r* negant, licet tamen quando aggreſſor fuſtem; vel alapam impingere vellet viro honorato.

r Vide Dian. in ſum. verb. homicid.

17 Si per iudicem non vales rem tibi furto ſublatam recuperare, potes *ſ* ingredi domum vbi eſt, & Impedientes vi repellere & rem tibi vendicare.

ſ Dian. vbi ſup.

18 Licite poteſt *t* vxor maritum interficere, quem ſcit paratum habere gladium, vel venenum ad eam interficiendam, & aliter ſe non poteſt defendere.

t Nauar. vbi ſup.

19 Herum famulo mandantem vt interficiat, potes *u* licitè interficere, ſi aliter non potes euadere.

u Comm. DD.

20 Obſides poſſunt occidi, quando hoſtes fidem frangunt.

21 An nautæ ab infidelibus oppugnati pulueri tormentariō poſſint ignem ſubiicere, & ſe mari committere alij aiunt, alij probabilius *x* negant.

x Dian. vbi ſuprà. reſ.30.

22 Probabile *y* eſt quod quis poſſit vitam ponere pro amico, & ei tabulam tradere vt ſaluetur quamuis ipſe ſubmergendus ſit.

y Idem vbi ſup.

23 Damnatus ad mortem per inediam *z* poteſt abſtinere à cibis clam oblatis.

z Comm. DD.

24 Non tamen damnatus ad mortem per venenum poteſt illud haurire, poteſt tamen aperire os vt immittatur.

25 Damnatus ad ſuſpendium non *a* poteſt ſe præcipitare ex ſcala.

a Comm. DD.

26 Non tenetur *b* reſtituere, qui occidit furem pro conſeruatione bonorum etiam ſi facile poſſet ea per iudicem recuperare. Nec qui occidit ſe defendēdo etiam ſi poſſet vt clericus ſine nota fugere. Nec adulter qui maritum occidit vt ſe defenderet, nec qui metu mortis indicauit aliquem, qui iniuſtè ad mortem peebatur.

b Caiet. apud Dian. vbi ſup.

27 Nobiles, ac diuites *c* præſumuntur renuntiaſſe iuri reſtitutionis ex homicidio, & hæredes cenſentur acquieſcere pænæ

c Sanch. apud Dian. in ſum. verb. Homic.

pænæ mortis in homicidam inflictæ, niſi expreſsè aliud exigant.

28 Qui ſe defendendo ſolum exceſſit in modo, ſolum tenetur *d* de exceſſu non in totum reſtituere. *d* Comm. DD.

29 Qui præuidit ex homicidio à ſe patrando damnum alii euenturum, ex eo quod homicida putetur, ad nil tenetur, *e* quia hoc per accidens ſe habet ad ſuum delictum. *e* Comm. DD.

30 Si tuum animal, vel mancipium damnum intulit ad nil *f* teneris niſi poſt ſententiam iudicis. *f* Dian. vbi ſup.

31 Cum occiſus omnia condonauit homicidæ non tenetur *g* reſtituere filiis. *g* Comm. DD.

32 Titulo alimentorum ſolum tenetur *h* occiſi parentibus, filiis, & vxori, quod ſi hæc æquè commode poteſt nubere nihil ei debetur. Idem dic de parentibus, & filiis, ſi alimentis non indigeant non debentur eis niſi poſt iudicis ſententiam. *h* Leſſ. & Filiuc. apud Dian. vbi ſupra.

33 Qui prouocatus ab alio in pugnam deſcendit ad nil tenetur *i* propter vulnus, aut mortem. *i* Dian. vbi ſupra.

34 Qui occidit opificem, opera eius filiis, & vxori debet *l* compenſare non in totum, ſed arbitrio boni viri ſecundum tempus, quo putabatur ſuperuicturus. *l* Comm. DD.

35 Pro cicatricis deformitate vel pro vitæ iactura *m* nulla fit recompenſatio. *m* Comm. DD.

36 Homicidii compenſatio non eſt neceſſe *n* vt fiat per Miſſas, & preces, congruè tamen imponantur à Confeſſariis. *n* Layman apud Dian. vbi ſupra.

37 Qui alium occidit ſine fraude, & atrocitate etiam ſi de officio iudex contra eum procedat, non eſt *o* prohibitus religionem ingredi, niſi ſpecialiter prohibitum ſit in aliqua religione vt in noſtra Societate. *o* Comm. DD.

HONOR.

1 Debitum honorem optare periculum, non *a* peccatum eſt. *a* Comm. DD.

2 Debitum honorem alicui negare peccatum eſt. *b* *b* Comm. DD.

DISPVT.

DISP. II. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SINT HORÆ CANONICÆ, ET an clerici, & beneficiati illas recitare teneantur.

HORÆ CANONICÆ.

1 HOræ canonicæ ſunt officium diuinum, quod Eccleſiaſtici ex obligatione recitant, & vſus illius ex traditione *a* venit Apoſtolica.

2 Horæ canonicæ ſunt ſeptem. Officium verò minus B. Virginis defunctorum, Pſalmi pœnitentiales, & graduales non *b* ſunt Horæ canonicæ, nec ad ea tenetur, quis extra chorum.

3 Clerici ſacris initiati tenentur *c* recitare horas canonicas, ſed non iure diuino.

4 Si Papa diſpenſaret vt matrimonium contraheret in ſacris conſtitutus, non ideo videretur *d* diſpenſare in recitatione horarum.

5 Excommunicatus, interdictus, ſuſpenſus, irregularis, vel ad triremes damnatus non ideo à recitandi onere *e* liberatur.

6 Clerici in minoribus non tenentur recitare niſi alicubi *f* eſſet conſuetudo legitimè præſcripta, nec poſſunt ad id obligari ab Epiſcopo niſi ad vnum, vel alterum diem.

7 Fratres laici Franciſcani, ſi ordinem ſuorum recipiant ſine ſuperiorum facultate, etiam ſi fiant Præsbiteri priuandi ſunt nec *g* debent recitare niſi officium laicorum.

8 Beneficiati nullis etiam ſacris Ordinibus initiati recitare *h* tenentur.

9 Incipit hæc obligatio, quando habet ius in re ante poſſeſſionem ſecundum probabilem opinionem, vel ab ipſa poſſeſſione, quando per ipſum non ſtetit, quod eſt *i* probabilius.

10 An verò qui habet tenue beneficium recitare teneatur, alii negant, alii affirmant *l* præcipue, ſi cum ei collatum fuit, erat pingue.

a Clem. lib. 8. conſtit. Apoſt.
b Pius V. in conſt. quæ incipit. Quod à nobis in prin. Breuiarii.
c c. præſbiter. ad iunct. c. dolentes de celebr. Miſſ.
d Azor. to. 5. lib. 10 c. 5. q. 5.
e Idem vbi ſupra.
f Leſſ. lib. 2. de iuſt. c. 27.
g Leo X. refertur in comp. Fr. Min. verb. laici.
h Comm. DD.
i Leſſ. vbi ſup. c. 34.
l c. clerici 91. diſt.

11 Qui

11 Qui beneficium ſeruit per tertiam perſonam,cui dat maiorem partem ſtipendij non ideo *m* excuſatur.

12 Tenentur *n* etiam ad officij diuini recitationem, qui habent præſtimonia,vel ſimplicia beneficia tantum.

13 Idem dicendum *o* de eo,qui habet Capellaniam collatiuam, etiam ſi alius pro eo Sacra faciat.

14 Cum Capellania non eſt collatiua,ſed tantum laicorum Patronatus ſine Epiſcopi authoritate erecta non *p* obligat ad recitationem,quia non eſt ad beneficium Eccleſiaſticum.

15 Qui habet Eccleſiaſticum beneficium perpetuo, vel temporaliter ſibi commiſſum ad recitandum *q* tenetur.

16 Qui habens beneficium fructus non recipit ſine culpa non tenetur,ſi autem habeat quotidianas diſtributiones,vel ſua culpa fructus non recipiat, *r* tenetur.

17 An verò cum in primo anno fructus ſunt defuncti,vel fabricæ,ſi ipſe nihil ferat,recitare teneatur alii negant,alii *ſ* affirmant quando eis datur dimidia pars fructuum ex decreto Ioan.XXII.

18 Qui habet poſſeſſionem beneficii litigioſi, ſi ſperat fructus ſuos eſſe futuros recitare tenetur.Si autem nullus eſt in poſſeſſione nullus *t* tenetur.

19 Qui ob metum reuerentialem patris accipit beneficium, & retinet ſine animo clericatum recipiendi, ſi fructus recipit recitare *u* tenetur, ſi non recipit, vel recipit animo reſtituendi non tenetur; ſi recipit ipſius pater non tenetur recitare, tenetur tamen pater reſtituere, vel eo mortuo omnes filii pro rata.

20 Qui Eccleſiaſtica gaudent penſione *x* tenentur recitare officium B. V. quando ad maius officium non ſunt obligati. Quod ſi nullum recitant non faciunt fructus ſuos.Hoc de penſionibus intelligēdum eſt de his quę annexæ ſunt alicui gradui Eccleſiaſtico ſaltem minori.

21 Coadiutor ad id ſolum tenetur *y* ad quod datus eſt coadiutor.

22 Qui habet duo beneficia ſemel recitando obligationi *z* ſatisfacit.

23 Qui habent beneficium manuale ideſt mobile ad nutum recitare tenentur,dum illud durat.

m Leſsius vbi ſup. lib.2.c.34.
n Pius V. in conſt. quæ incipit. Ex proximo.
o Azor.1.p.lib.10. q.5.
p Comm DD.
q Azor. vbi ſup. c.31.
r Leſſ.de iuſt. lib.2. c.34.nu. 168.
ſ Idem vbi ſupra. n.170.
t Idem vbi ſup. lib.2.c.34.
u Villal. 1.p. tr.24. dif.8.
x Leſſ.lib. 1.c.34.n. 108.
y Comm. DD.
z DD. in Clem. de ſuppl. negl. Prælatorem.

SECTIO II.

AN RELIGIOSI PROFESSI, CHORISTÆ & Sanctimoniales recitare teneantur.

1 Religioſi profeſſi Franciſcani choriſtæ etiam ſi non ſint ſacris initiati ſub præcepto regulæ recitare *a* tenentur.

2 Nouitii in nulla religione recitare *b* tenentur, nec laici, neque equites Ordinum militarium, ſed ſolum id quod eſt à ſuis regulis conſtitutum, & hoc ſine obligatione mortali.

3 Doctores ferè omnes conueniunt in hoc quod omnes religioſi profeſſi choriſtæ & Moniales profeſſæ omnium Ordinum recitare *c* obligantur officium diuinum.

4 Hæc obligatio ortum habet à conſuetudine an vero obliget ſub mortali plures affirmant, & alii dubitant.

5 In choro quando ſimul conueniunt non *d* poſſunt aliud recitare præter diuinum officium ſub mortali.

6 Moniales S. Claræ cum prælatæ licentia ad breue tempus, vel ſi diuturna fuerit neceſſitas cum Prælati facultate *e* poſſunt pro Horis canonicis recitare Pater noſter.

7 Religioſi ex noſtra Societate nec in choro, nec extra chorum recitare *f* tenentur, niſi ſint in ſacris.

8 Choriſta profeſſus, qui fugit apoſtata non liberatur *g* ab obligatione recitandi, ſi autem ob crimina damnetur ad triremes recitare non tenetur niſi habeat ordinem ſacrum, ſecundum probabiliorem opinionem.

9 Choriſta, qui iuſta de cauſa redactus eſt à Prælato in laicorum ſtatum recitare non *h* tenetur.

10 Prælatus iuſta de cauſa diſpenſare *i* poteſt cum choriſta, & videtur iuſta cauſa vacare litteris, vel negotiis.

11 Religioſus, qui ex Papæ diſpenſatione religionem dimiſit non *l* tenetur recitare niſi ſit in ſacris.

AN SIT OBLIGATIO recitandi integrè, & clarè

12 Obligatus ad recitandum dimittendo totum officium aut vnam horam, aut partem notabilem illius peccat *m* mortaliter.

13 Qui vno die totum prætermiſit officium vnum tantum commiſi

a Ex regul. S. Franciſci.
b Comm. DD.
c Vide Azor. 1. p. tr. 24. dif. 9. vide eumdem
d Comm. DD.
e Vide Villal. to. 1. tr. 24. dif. 9.
f Ex comp. Socie.
g Contrarium vide in Diana p. 1. tr. 3. reſ. 18. c. 40.
h Comm. DD.
i Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 7. n. 51.
l Azor. c. 6. q. 8.
m Comm. DD.

commiſit *n* peccatum, ſed maius quam ſi vnam ſolam horam, ſed ſi per multos dies, toties peccat quot ſunt dies.

14 Quoad actum interiorem toties *o* peccat quoties animum habet dimittendi officium.

15 Qui alternatim recitat cum eo, qui non habet obligationem. Recitandi obligationi *p* ſatisfacit, & cum plures recitant ſufficit, quod vnus dicat, lectiones, vel antiphonas quæ autem organa dicunt à recitantibus in choro non ſunt prætermittenda.

16 Leo X. Franciſcanis *q* conceſſit, quod qui cum male proferentibus recitant præcipuè in choro, vel propter ſtrepitum, vel aliam cauſam non bene audiunt, ad amplius non teneantur.

17 Qui ob ſatisfactionem à Confeſſario impoſitam recitat officium B. V. vel alios Pſalmos *r* poteſt alternatim cum alio recitare. An ſit idem de Corona Virginea, vel Roſario alij negant, alij probabilius affirmant.

18 Qui male profert etiam cum aduertentia *ſ* ſatiſfacit præcepto, nec videtur peccare mortaliter niſi fiat ex voluntario, & notabili contemptu.

19 Licet qui recitat ſe ipſum non audiat dummodo labia mouendo verba pronunciet diſtinctè ſatisfacit *t* præcepto etiam ſi ſit in choro.

20 Canonici *u* tenentur non ſolum recitare, ſed cantare, ſecus non facient ſuas diſtributiones.

21 Qui exit à choro, & poſtea extra chorum ſupplet, quæ deerant, & qui tarde venit, ſi ſuppleat ſimiliter; præcepto *x* ſatisfaciunt.

22 Leo X. conceſſit *y* Franciſcanis vt poſſint mentaliter dicere quæ iubentur ſecreto dicere, tam in Horis canonicis, quam in Miſſis.

n Azor. 1. p. lib. 10 c. 7. n. 4.
o Comm. DD.
p Azor. vbi ſup.
q Leo X.
r Azor. vbi ſup. q. 10.
ſ c. retulerunt de conſec. diſt. 4.
t Azor. vbi ſupra, q. 11.
u Idem vbi ſup. c. 11.
x Vide Villal. tr. 24. dif. 10. to. 1.
y Leo X.

AN RECITANDVM ſit ſine interruptione.

23 Officium diuinum ſine neceſſitate interrumpere à peccato veniali non *z* excuſatur. Si autem longa ſit interruptio ſunt qui dicant repetendum eſſe quod recitatum fuerat ſub peccato mortali, ſi erat pars notabilis. Contrarium videtur probabilius.

24 Iuſtæ cauſæ officium interrumpendi diuinum *a* ſunt auditio concionis, rei ſacræ, obedientia, & quæuis res neceſſaria ad ſalutem, honorem, commoditatem propriam, vel proximi, quando æquè commode non poteſt alio tempore fieri, in his nec venialiter peccatur, nec eſt repetendi obligatio.

z Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 37. dub. 16. nu. 57.
a Comm. DD.

26 Idem dicendum de his, & ſimilibus quando à Confeſſario imponuntur, vel ex voto recitantur.

QVA diei hora ſit recitandum.

b c. 1. de celebr. Miſſ.

27 In choro præſcriptis temporibus *b* recitandum eſt, ad quod conſuetudo conſulenda.

c Clem. 1. de celebr. Miſſ.

28 In choro bis, aut ter anteponere, vel poſtponere non erit peccatum mortale, in hoc tamen notabilis negligentia non *c* excuſatur ab eo.

d Azor. 1. p. lib. 10. c. 9. q. 8.

29 Extra chorum cum cauſa anteponere, vel poſtponere nullum *d* erit peccatum, ſed melius erit anteponere, quam poſtponere.

e Vide Sanctium in ſum.

30 Horæ minores à media nocte in mediam noctem recitandæ ſunt. Matutinum cum Laudibus à 4. hora, & ſecundum alios à 3. poſt meridiem, & ſecundum *e* Thomam Sanctium à 2. vſque ad mediam noctem ſequentis diei poſſunt recitari.

31 Ex priuilegio noſtris conceſſo ab Vrbano VIII. in hac Peruana Prouincia poſſumus Matutinum & Laudes ſequentis diei 12. hora in meridie recitare.

f Comm. DD.

32 Qui anticiparet notabiliter ante præſcriptum tempus *f* non ſatisfaciet præcepto, quia eſt onus diei.

DE ORDINE ſeruando in officio.

g Comm. DD.

33 Præfixum ordinem mutare in officio vt ſi quis poſt Veſperas Primam recitant niſi fieret ex contemptu non eſt *g* mortale, nec veniale ſi fiat ex obliuione, vel ex alia rationabili cauſa.

h Azor. vbi ſup. c. 10. q. 2.

34 Qui de vno ſancto recitaturus de alio recitauit, ſi fiat ex negligentia *h* erit veniale, nec tenetur iterum recitare, ſi fiat ex iuſta cauſa nullum erit peccatum.

i P. Quintanad. in ſingul. qq. ita de recit. horar.

35 Qui ob errorem, vel obliuionem de feſto duplici, vel ſemiduplici die proprio non recitauit, recitare *i* poteſt de eo prima die non impedito officio nouem lectionum, ſed intellige de priuata non de ſolemni recitatione, & non adſit ſcandalum.

l Villal. vbi ſup. diſ. 13.

36 Nullum eſt *l* peccatum ſacrum facere ante Matutinum ſi fiat ex cauſa, ſi ſine illa erit veniale, quia fit contra rubricam. De Miſſa autem conuentuali ſemel aut bis ex cauſa nullum erit peccatum illam dicere ante Matutinum, ſæpe autem ſine iuſta cauſa à peccato mortali non excuſatur.

QVALE OFFICIVM recitandum, & in quo loco.

m Pius V. in princ. Breuiarii.

37 Omnes Eccleſiaſtici tenentur *m* recitare per Breuiarium Romanum exceptis his, qui ex conſuetudine ducentorum annorum vel ex approbata inſtitutione aliud recitant.

38 Cum religioſus habet priuilegium recitandi per Breuiariũ

vetus

vetus ante,vel poſt tempus ſocius ipſius poteſt *n* cum illo conformari.

39 Epiſcopus religioſus poteſt *o* recitare per Breuiarium ſuæ Eccleſiæ,& cum eo eius ſocius.

40 Horæ Canonicæ quando in communitate recitantur in loco ſacro recitandæ *p* ſunt,cum autem priuatim in quolibet loco dummodo ſit decens,& quietus.

QVÆ ATTENTIO requiratur ad recitandum.

41 Attentio *q* ad verba, vel ad ſenſum illorum ſufficiens eſt ad præceptum implendum,attendere autem ad Deum,ad quem oratio dirigitur perfectius eſt.

42 Attentio habitualis tantum, ea ſcilicet, quæ nec in actu præſenti,nec in virtute alicuius præteriti continetur non ſufficit *r* ad bene recitandum.

43 Qui voluntariè diſtrahitur vel rei dat operam, quæ cum attentione non compatitur,peccat *ſ* mortaliter, & non implet præceptum ſecundum probabiliorem opinionem.

44 Qui ſumit Breuiarium ad recitandum vel chorum petit, iam habet *t* virtualem attentionem, quia animum habet adimplendi præceptum.

45 Qui recitat ſe veſtibus induendo,vel faciem lauando irreuerenter facit,ſed adimplet *u* præceptum.

46 Qui cum ſufficienti attentione recitauit,animo tamen iterum recitandi,ſi intra ipſum diem animum mutet non tenetur *x* iterum recitare ſecundum probabiliorem opinionem.

47 Qui Miſſam audiendo recitat vtrique obligationi *y* ſatisfacit ſecundum probabiliorem.

48 Qui ex ſola deuotione Deum orat,ſi voluntariè diſtrahitur *z* peccat venialiter.

n Henr. lib.7.de indub.c. 30.
o Azor. vbi ſup.
p c.1. de celebr. Miſſ.
q c.dolentes de celebr. Miſſar.
r Comm. DD.
ſ Villal. vbi ſup.
t Leſſ. vbi ſup.n.64.
u Azor. vbi ſup. q.7.
x Idem vbi ſupra.
y Leſſ. lib. 2.c.37. n.59.
z Comm. DD.

SECTIO III.

QVÆ SIT IVSTA CAVSA officium diuinum relinquendi.

1 Cauſa iuſta *a* eſt infirmitas ſed non quæcumque.

a Comm. DD.

2 Dolor capitis,niſi ſit valdè grauis,& febris tertiana non excuſant.Quartana febris in die vacationis vel acceſſionis ſi commode poteſt anticipari recitatio,non *b* excuſant.

3 Qui clarè videt ſe non eſſe ad recitandum *c* excuſatur ſine alia diligentia,qui dubitat medicum conſulat, & ſi adhuc, eſt dubius,vel medicum non inuenit adeat Prælatum,qui poteſt diſpenſare ex conceſſione Leonis X. facta Franciſcanis 4. & ex alia facta noſtræ Societati *d* à Iulio III.ex quibus poſſunt Prælati commutare.Horas canonicas in aliquas preces, vel pſalmos pro ſuo arbitrio.

b Azor. 1. p. lib. 10. c. 13. q. 1.
c Comm. DD.
d Vide comp. noſt. priuileg.

5 Qui non poteſt ſolus recitare, poteſt autem cum ſocio, *e* tenetur illum quærere,ſi ſine magna incommoditate poteſt.

6 Qui totum officium non valet recitare, valet tamen maiorem partem,ad illam *f* tenetur,ſi verò ſolam poteſt minorem ad nil *g* tenetur.

7 Infirmitas præterita eum qui nondum conualuit, excuſat, qui tamen vſque ad meridiem infirmitate detentus fuit,poſtea totum recitare *h* tenetur.

8 Qui iter agit, vel ſtudet non *i* excuſatur, niſi habeat diſpenſationem à Papa, vel ad vnum vel alterum diem ab inferiore.

9 Non *l* excuſatur, qui per alium tertium inſeruit beneficio.

e Ioan. de Iuſt. lib. 2. c. 37. dub. 9.
f Sanch. de matr. lib. 9. diſp. 35. nu. 4.
g Azor. vbi ſup. c. 13. q. 4.
h Villal. vbi ſupra.
i Comm. DD.
l Comm. DD.

10 Quando grauis aliqua occupatio contingit,ſi recitatio officij nec anticipari,nec poſtponi poteſt,non *m* obligat.

11 Qui in audiendis confeſſionibus occupantur excuſantur ab horarum recitatione quando eſt magnus concurſus ſecundum aliquorum *n* opinionem non improbabilem.

12 Qui non habet Breuiarium etiam ſi malitioſe illud in mare proiecerint, non *o* tenetur niſi ad recitandum id quod in memoria retinet.

13 Qui ſubdiaconatum recipit, vel profitetur non tenetur, niſi ad Horas ſequentes ſecundum opinionem *p* probabilem, tutius tamen,& probabilius eſt contrarium.

14 Qui beneficium acceptauit recitare neſciens niſi ſperet breui tempore id aſſecuturum,peccat *q* mortaliter.

15 Qui occupatur in choro in libris aſportandis, in ſignis apponendis,in portando incenſum non tenetur *r* ſupplere,quæ interim non recitauit.

16 Beneficiarij non excuſantur *ſ* ex eo,quod primo,& ſecundo anno non faciant fructus ſuos.

m Comm. DD.
n Vide P. Quintan. in ſingul.
o Comm. DD.
p Azor. vbi ſup. q. 17.
q Comm. DD.
r Azor. vbi ſup. q. 20.
ſ Comm. DD.

QVANDO TENENTVR beneficiarij reſtituere, ex eo quod non recitauerint.

17 Qui

17 Qui tranſactis ſex menſibus à beneficij poſſeſſione non recitant, *t* tenentur pro rata reſtituere. Ante ſex verò menſes licet reſtituere non teneantur, peccant tamen non recitando.
18 Qui omnes horas omiſit aliquo die tenetur *u* reſtituere pro rata omnem penſionem diei illius. Qui Matutinum partem dimidiam, qui vnam horam ex aliis ſextam partem reſtituit.
19 An qui præter horas ad alia munera tenentur his expletis propter defectum Horarũ teneantur totum reſtituere, vel poſſint reſeruare ſibi penſionem aliis muneribus eis reſpondentem, dubium eſt apud DD. probabilius videtur pro expleto munere *x* retinere poſſe penſionis quotam.
20 Beneficiarij *y* non habent abſolutum dominium fructuum niſi poſtquam recitauerint, niſi aliqua iuſta cauſa omiſerint.
21 Reſtitutio facienda *z* eſt fabricæ Eccleſiæ, vel pauperibus illius loci, vel alterius. Si autem ipſe beneficiarius ſit pauper, ſibi poteſt reſeruare ex docti Confeſſoris conſilio, vel componi per Bullam Cruciatæ.
22 Diſtributiones quotidianæ *a* reſtituendæ ſunt, his qui adfuere officio diuino, nec ſufficit, quod illi eas remittant.
23 Qui habet plura beneficia, & non recitat omnium penſiones reſtituere *b* tenetur modo ſupradicto.
24 Qui bona fide vel inuincibili ignorantia non recitauit non tenetur *c* reſtituere ſecundum probabiliorem ſententiam.
25 Qui recitauit voluntariè diſtractus licet peccet mortaliter non tenetur *d* reſtituere ſecundum probabiliorem ſententiam.
26 Beneficium datum ad organum pulſandum, vel ad Theologiam docendam non *e* obligat ad recitandum.
27 Hymnus aliquis, vel pſalmus breuis non eſt *f* notabilis pars.
28 Ordinati ab Epiſcopo non tenentur ad impoſitas preces, vel Miſſas ſub peccato; ſed ex quadam æquitate.
29 Qui recitat Matutinum ſequentis diei hora ſecunda etiam ante Veſperas, & Completorium iuſta aliqua ex cauſa *g* non peccat. Iuſta cauſa *h* eſt ſi veſpertino tempori Horæ reſeruantur, quia matutinum ſtudio aptius eſt.
30 Qui tempore debito ſcit ratione infirmitatis habiturum fore impedimentum, probabile *i* eſt non teneri præuenire, & ante debitum tempus recitare.
31 Qui recitat cum habente priuilegium vtendi Breuiario breui ſatisfacit. *l*
32 Qui eſt impotens recitare ſolus non tenetur *m* quærere

t Concil. Later. ſub Leone X. ſeſſ. 9. parag. ſtatuimus.
u Comm. DD.
x Henriq. de excomm. c. 13. n. 2.
y Ex Concil. Later. vbi ſup.
z Leſsius vbi ſup. n. 177.
a Trident. ſeſ. 24. c. 12. de refor.
b Comm. DD.
c Azor. 1 p. lib. 10. c. 14. q. 7.
d Tolet. lib. 2. c. 22.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Valentia.
h Diana ex Sanch. p. 4. tr. 4. reſ. 9.
i Dian. ibidem reſol. 20.
l Henriq. vbi ſup.
m Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 2.

contrarium vt ſupra diximus tenet Leſſius, vtrumque eſt probabile.

34 Qui dubitat an aliquem pſalmum omiſerit, ſi probabilem coniecturam habeat ſe non omiſiſſe non *n* tenetur repetere.

n Idem p. 2. tr. 12. reſ. 32.

35 Propter notabilem ſyllabarum abſciſſionem, vel nimiam celeritatem recitandi non incurritur *o* mortale peccatum, nec *p* eſt repetendi obligatio niſi ſit notabilis verborum corruptio.

o Comm. DD.

p Salas apud Dian. p. 2. tr. 12. reſ. 22.

36 Beneficiarius ſacerdos omittens Horas non peccat dupliciter ratione Ordinis ſacri, & ratione beneficij, ſed ſemel *q* tantũ.

q Filiu. apud eumdem. vbi ſup. reſ. 22.

37 qui non omittit Horam integram etiam ſi ſit pars notabilis, & peccat mortaliter, vt ſi Laudes omitteret, non tenetur *r* reſtituere.

r Henriq: vbi ſup.

38 Omiſſionem etiam totius officij per octo vel decem dies in anno non obligare ad reſtitutionem affirmat *ſ* Henriquez.

ſ Idem

39 An beneficiarius, qui hodie ſupplet heſternum defectum liberetur ab obligatione reſtituendi alij affirmant, alij probabilius negant.

40 qui dum chorus alia canit occupatur in præuenienda lectione quam ipſe dicturus eſt, etiam ſi non audiat non tenetur *t* repetere.

t Laiman apud Dianam p. 2. tr. 12. reſ. 13.

41 Surdus eo modo quo poteſt recitare tenetur. Cæcus autem ſi ſolos pſalmos teneat in memoria ad nihil tenetur, ſi autem ſciat totum officium tenetur. Idem dic de non habente Breuiarium, vel de habente *u* ſolum diurnum, in quo non ſunt ſectiones, & de eo, qui aliud officium alterius diei tenet in memoria non teneretur recitare.

u Vide Filliuc.

42 Suarius, & Gauantus *x* requirunt vt omiſſio ſit peccatum mortale quod tanta pars officii omittatur vt æquivaleat minimæ Horæ.

x Sanchez apud Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 223.

43 Si officium eſt trium lectionum, qui non poteſt illas recitare, poteſt autem pſalmos, ad illos tenetur, *y* quia trium lectionum defectus eſt paruus.

y Vide P. Suarez

44 Prælatus poteſt cum ſubditis diſpenſare, vt vno vel altero die officium mutent vnum recitando pro alio.

45 qui non intereſt choro, vel proceſſionibus non tenetu priuatim recitare litanias, ita Vaſquez, & alii; ſed *z* contrarium eſt tutius, & probabilius Suarez & alii.

z Diana p. 5. tr. 4. reſ. 226.

46 qui cum recitauit, vel Miſſam audiuit non habuit *a* intentionem præceptum adimplendi, ſi poſtea intra eumdem diem mutat intentionem præcepto ſatisfacit.

a Suarez.

47 qui dedita opera officium de feria omittit *b* & recitat de ſancto non peccat mortaliter ſecundum Filiucium.

b Filiuc. & alii apud Dian. p. 2. tr. 12. reſ. 3.

48 In

48 In Eccleſia vbi fuerit particula aliqua ex ligno Crucis vel aliqua ſpina ex Chriſti corona poſſunt celebrari ritu duplici minori. Sunt enim reliquiæ inſignes ratione qualitatis, licet quantitas parua ſit.

Reſolutio ſequentiū caſuum habita fuit in noſtro D. Pauli collegio à doctiſsimis patribus vſque ad caſum 56.

49 De nomine Mariæ poteſt recitari ritu duplici, non autem de nomine Iesv, quia non eſt conceſſum vtrique Caſtellæ.

50 De Viſitatione Virginis, & de Conſecratione Limenſis Eccleſiæ cum octaua, vt de feſtis primæ claſſis, ſed hoc eſt ad libitum præter primam diem.

51 De S.P.N. Ignatio etiam poſt officium conceſſum ſemiduplex, poſſunt etiam externi ritu duplici celebrare.

52 Officium ſancti cuius habetur reliquia inſignis debet eſſe duplex maius.

53 Cum occurrunt duæ reliquiæ inſignes duorum Sanctorum vnus in diem alteram non impeditam transferendus eſt, & non ſunt ſimul celebrandi.

54 Vbi habetur reliquia ſancti, qui ſub ritu ſimplici, vel ſemiduplici cum aliis ſociis celebratur, de ipſo ſolum fiet ritus duplex, de aliis commemoratio ſi fuerint ſimplices, ſi ſemiduplices transferendi ſunt.

55 Cum occurrit ſanctus habens reliquiam inſignem cum duplici ordinario, hic transferatur, & de illo recitetur, ſecus verò ſi occurrat cum duplici maiore.

56 Cum occurrit duplex maius, quod non eſt primæ, nec ſecundæ claſſis cum actaua de hac recitandum illud transferendum.

57 An regulares recitare poſſint in quintis feriis *c* de Euchariſtia, & in ſabbatis de Conceptione etiam in Aduentu, & Quadrageſima alij aiunt, alii probabilius negant. Idem poſſunt Tertiarii S. Franciſci, & alii; non verò *d* qui ſolum corrigiam S. Auguſtini vel chordam gerunt S. Franciſci, quia his ſolum concedunt Pontifices, quod indulgentias poſſint lucrari.

c P. Quintana d. tr. 8. ſing. 16.
d Idem vbi ſup.

58 Inſtitui poteſt Capellania, quæ verè *e* ſit beneficium Eccleſiaſticum ſufficiens ad congruam Capellani ſuſtentationem cum ea conditione à fundatore expreſſa vt Capellanus officium recitare non teneatur, quia Capellaniæ fundator poteſt quaſcumque voluerit conditiones apponere ex *c. præterea de iur. patron.*

e Idem. vbi ſup.

59 Capellanus qui Sacerdos *f* non eſt & à fundatore eximitur ab onere recitandi officium, debet celebrare pro eo & ſi ſacerdos non eſt ſaltem officium breue de B.V. recitare, quia beneficii Eccleſiaſtici fructibus nemo frui poteſt ſine aliquo ſpirituali onere.

f Idem vbi ſup.

DISPVTATIVNCVLA
interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ,
SECT. VNICA.

HOSPITALE.

1 HOſpitale, ſeu Xenodochia inſtituuntur tantum ad ſubueniendum pauperibus, vnde qui ſe finxit pauperem, vel titulo pauperis cum pauper non ſit, in eis curatur, vel nutritur, ſumptus reſtituere tenetur. *a*

a Nauar. c. 16. n. 48.

2 Peccat *b* Hoſpitalis præfectus, qui eius bona in aliis rebus, quam in iis ad quæ ſunt deſtinata, conſumit, vel ex negligentia perdit, vel perdi permittit cum obligatione reſtituendi.

b Idem c. c. 25. n. 67.

3 Circa Hoſpitalia ſtatuit Concilium Tridentinum, quod Hoſpitalarij Hoſpitalium onera compleant, quæſi commodè non poſſint fructus illorum in alium pium vſum conuertant provt Ordinariorum duobus peritioribus de Capitulo videbitur.

c Trid. ſeſ. 25.

4 Et omnes Hoſpitalarij etiam laici, non vero regularibus ſubiecti, vbi viget regularis obſeruantia ad prædictam obligationem adimplendam ab Epiſcopo compelli poſſint. Et propterea in foro conſcientiæ teneantur ad reſtitutionem fructuum, quos contra Hoſpitalium conſtitutiones receperint nulla eis remiſſione profutura. Atque adminiſtratio huiuſmodi vni, & eidem perſonæ vltra triennium non committatur nonobſtante, &c.

5 Hoſpitale conſtructum ſine Epiſcopi authoritate *d* eſt locus profanus, nec gaudet immunitate niſi ſuperueniat Epiſcopalis authoritas.

d Sà verb. Xenod. num. 1.

6 Hoſpitale cum inſtituitur debet ei vt Eccleſiæ dos aſſignari, & cum læditur in integrum *e* reſtitui.

e Comm. DD.

7 Poteſt *f* in eo poni Rector ſine Epiſcopi authoritate niſi habeat curam animarum, ſeruanda tamen conſuetudo.

f Comm. DD.

8 Hoſpitalis cura etiam ſine authoritate Epiſcopi erecta ad ipſum pertinet. *g*

g Vide Trid. ſeſ. 7. c. vlt.

10 Hoſpitalis admiuiſtrator non tenetur *b* rationem reddere Ordinario quando id cautum eſt in eius inſtitutione. *b* Sà verb. Xenodoch. n. 5.

10 Hoſpitali, vel alio pio loco relicta ſi cum ipſo ſunt incorporata non poſſunt *i* alienari niſi ſeruata ſolemnitate iuris. *i* Trid. ſeſ. 22. c. 1. de reform.

11 Hoſpitali habenti curam animarum, vel annexo Eccleſiæ Curatæ poteſt religioſus præfici. *l* Comm. DD.

DISPVTATIVNCVLÆ DVÆ.

I

IACTANTIA

EST vitium inclinans ad declarandum inordinate verbo propriam excellentiam.

2 Eſt peccatum *b* mortale quando fit cum notabili irreuerentia Dei, vel ſcandalo, vel damno proximi vt cum ſe quis iactat magnum medicum, cum talis non ſit. *a* Comm. DD. *b* Comm. DD.

IDOLOLATRIA.

1 Peccat *a* mortaliter, qui ſine relatione ad Sanctos adorat illorum imagines, & qui deliberatè credit quemlibet infidelem, ſi viuat benè moraliter poſſe in ſua ſecta ſaluari. *a* Nauar. c. 11. n. 18. & in nouo num. 22

DISPVTATIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

SECTIO PRIMA.

DE IEIVNIO IN SE, ET QVOAD obligationem.

IEIVNIVM.

1 IEiunium obligat *a* ex traditione Eccleſiæ quamuis illius non extet præceptum poſitiuum, vnde Quadrageſimale *a* Nauar. c. 21. n. 1[illegible]

dragesimale ieiunium non eſt de iure diuino, ſed humano.

2 Obigat *b* ſub mortali ne quis à media nocte in mediam aliam noctem comedat plus quam ſemel

3 Qui omittit ieiunium die in qua duplex præceptum obligat duplex peccatum committit. *c* Contrarium tamen eſt probabilius.

4 Collatio ne potus noceat poſſet *d* ſumi nulla etiam ſtante conſuetudine.

5 Non licet *e* mane collationem ſumere, & veſpe re totum prandium niſi iuſta interueniente cauſa.

6 Qui bona fide putat ſe non teneri ad ieiunium non peccat, *f* niſi ignorantia craſſa laboret, qui dubitat interroget, quod ſi adhuc dubitat ieiunare tenetur.

b Innoc. rub. de obſer. ieiun.
c Nauar. c. 11. n. 4. Contrarium aſſerit Suar.
d Idem Nauar. c. 21. nu. 15.
e Comm. DD.
f Comm. DD.

QVANDO ieiunium obliget.

7 Dies ad ieiunium obligantes ſunt *g* omnes quadrageſimæ exceptis Dominicis, Quatuor Tempora, & Vigiliæ Sanctorum exceptis his, quæ cadunt tempore Paſchali, hoc enim tempore vſque ad vigiliam Pentecoſtes excluſiuè non ieiunatur.

8 Vigilia S. Ioannis ſi venerit in die Corporis Chriſti ieiunium erit *h* die antecedenti.

9 Vigiliæ S. Ioannis Baptiſtæ, S. Laurentij, & omnium Sanctorum licet non ſint à iure præceptæ obligant *i* ex conſuetudine ad ieiunium.

10 Dies Veneris per annum, obligant ad ſolam carnium abſtinentiam, in Sabbatis verò conſulenda eſt conſuetudo. Si in die Veneris cadat Natiuitas Domini vſus carnium non prohibetur, *l* niſi his, qui ex voto, vel ex regula obligantur.

11 Lacticiniorum, & ouorum eſus diebus Veneris non eſt prohibitus niſi in quadrageſima non habentibus Bullam Cruciatam. In Peruano autem regno ſine illa propter conſuetudinem licet *m* manducare.

12 In Rogationibus vbi habetur conſuetudo obligat ieiunium. In vigilia Aſcenſionis in aliquibus regnis fit abſtinentia à carnibus, non vero perfectum ieiunium. In hoc Peruano regno carnes ex conſuetudine eduntur. *n*

13 Famuli cibos præparantes, & menſas ſternentes dominis ieiunium violantibus non peccant. *o*

14 Qui inuitat ad cœnandum, quem alibi ſcit violaturum ieiunium, non peccat. *p*

15 Pater familias tenetur *q* res ita diſponere, vt qui ſub eius cura ſunt, ieiunent, illos monere, & increpare ſi ſecus faciant vel ſi opus ſit moderatè punire.

16 Qui in diebus ieiunij carnes vendunt non peccant *r* niſi ſciant emi ad ieiunij fractionem.

g Quadrageſima tota diſt. 79.
h Leo X. in Breui
i Vill. tr. 23. dif. 2.
l c. vlt. de obſer. ieiunij.
m Latè & doctè P. Menacho in manuſcrip.
n Conſuetudo huius Peruani regni.
o Comm. DD.
p Azor. vbi ſupra.
q Idem vbi ſupra q. 13.
r Comm. DD.

SECTIO II.

QVI EXCVSENTVR à ieiunio.

1 CAuſæ excuſantes ab hoc præcepto ſunt *a* tres impotentia, labor, & pietas.

2 Propter impotentiam excuſantur, *b* qui ſine magno damno poſſunt ieiunare, vt infirmi, prægnantes, & pauperes, qui vnam comeſtionem ſufficientem non habent.

3 Ob hanc etiam cauſam excuſantur, *c* qui vigeſimum primum annum nondum impleuerunt. Et ſi vſu rationis carent poſſunt carnibus veſci.

4 Religioſi Franciſcani etiam ſi 21. annum non habeant ſi ſunt profeſſi tenentur *d* ad regulæ ieiunia.

5 Ob impotentiam etiam excuſantur ſenes, an vero debeant eſſe ſexagenarij, vel ſeptuagenarij dubium eſt inter DD. Communior *e* opinio eſt ſufficere ſexaginta annos.

6 Ob laborem excuſantur *f* agricolæ, & qui artibus mechanicis dant operam etiam ſi diuites ſint.

7 Artes autem mechanicæ, quæ paruo labore exercentur vt ſuere veſtes, barbas tondere pingere, & ſimilia facere non excuſant *g* à præcepto. Non deſunt tamen DD. qui hos etiam excuſent *h* probabiliter. In aliis vero in quibus dubitatur an labor ſit ſufficiens ſtandum eſt viri docti arbitrio.

8 Ob hanc etiam cauſam excuſantur *i* famuli quibus domini iubent incompatibilia cum ieiunio.

9 Cum ieiunium obligat in die feſto vt in *l* quadrageſima defeſſos ob præteritum laborem vel qui ſe ex ieiunio experiuntur inhabiles ad futurum, poſſunt excuſari.

10 Iter agentes pedites ſi iter habet ſeptem, vel octo leucas, vel minus, ſi non ſit perſona robuſta ad ieiunium non *m* tenentur. Equites autem non excuſantur à DD. In hoc vero Peruano regno, vt reſolutum eſt ab omnibus fere patribus collegij noſtri Limenſis etiam æquitantes excuſantur *n* propter aſperitatem nimiam omnium fere itinerum tam vallium, quam montium.

11 Qui ſine fraude in re non neceſſaria ita fatigatus eſt, vt nequeat ieiunare excuſatur, *o* & qui laborauit ob notabile lucrum, quod non contingit frequenter.

12 Excuſat *p* etiam metus iuſtus vxorem quando maritus ægre ſi illius ieiunium. Et qui per transfert per terras infidelium poteſt carnes edere ad diſſimulandum.

a Comm. DD.

b vide Leſſ. lib. 4. c. 2. n. 40.

c Comm. DD. apud Leſ. vbi ſupra.

d Probabilior apud Azor. 1. p. lib. 7. c. 17. q. 3.

e Leſ. vbi ſupra.

f Comm. DD.

g vide Leſ. de iuſ. lib. 4. c. 2. n. 43.

h Vide Mach. in summ.

i Comm. DD.

l Azor. 1. p. lib. 7. c. 17. q. 8.

m Idem vbi ſupra.

n Comm. noſtrorũ in hoc regno.

o Comm. DD.

p Comm. DD.

q Vide Vill. to. 1. tr. 23. dif. 4.
r Azor to. 1. lib. 7.
ſ Comm. DD.
t Comm. DD.
u Comm. DD.
x Azor. 1. p. lib. 7. c. 18. q. 2.
y Idem vbi ſupra. q. 6.
z Comm. DD.
a Six. IV.
b Leo X. vide compend. priuileg.
c Eug. I V.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Azor. vbi ſupra.
g Comm. DD.
h Comm DD.

13 Qui legit, vel miniſtrat ad menſam poteſt *q* parum cibi ſumere ad bibendum.

14 Ob pietatem, vel miſericordiam poſſunt excuſari concionatores, & Eccleſiaſtici miniſtri, qui munus ſuum ieiunando obire non poſſunt, quod raro contingit. Tutius *r* erit in dubio ſuperiores conſulere.

15 Maritus, qui aliter debitum reddere non valet à ieiunio liberatur, *ſ* ſi tamen poteſt duos vel tres dies ieiunare ad id tenetur.

16 Nemo poteſt *t* loco ieiunij eleemoſinas elargiri, & qui à ieiunio excuſatur non ideo poteſt carnes manducare.

17 Cum patet neceſſitas non eſt ad ſuperiorem recurſus neceſſarius; in dubio autem ſufficit *u* Confeſſarij vel medici licentia.

18 Epiſcopus ex iuſta cauſa *x* poteſt ſuo ſubdito in alium diem transferre ieiunium vel commutare vel diſpenſare.

19 Idem poſſunt *y* Prælati religioſi Priores, & Rectores & in horum abſentia Miniſtri, & Subpriores, & in caſibus, in quibus cum aliis, ſecum etiam poſſunt.

20 Si ieiunium fuerit ex voto idem dicendum, *z* quod de reliquis votis, & idem ſi ex pœnitentia, quod de aliis.

21 Religioſis mendicantibus conceſſit *a* Sixtus I V. poſſe anteponere, vel poſtponere horam comeſtionis, vel collationis ob infirmitatem vel debilitatem, & hoc præcipue conceſſit concionatoribus.

22 Leo X. Minoribus conceſſit quod iter agentes *b* poſſint in alium diem ieiunium transferre.

23 Eugenius I V. Ordini S. Hieronymi conceſſit *c*, quod ex licentia medici, vel ſine illa ſi commodè conſuli non poſſit liceat Prioribus, & in eorum abſentia Vicariis licentiam dare ſubditis ad eſum carnium, vel ouorum in ieiunij diebus, & quod eandem illis poſſint concedere ſui confeſſores.

QVAM VIM habeat conſuetudo in materia ieiunij.

24 Laicorum conſuetudo non obligat *d* clericos nec religioſos.

25 Poteſt *e* conſuetudo aliquos dies ieiunij introducere.

26 Religioſi obligantur *f* ad ieiunium introductum in populo generali conſuetudine, niſi ipſi habeant contrariam.

27 Cum religioſi ex ſua regula abſtinere tenentur ab aliquo cibo non poſſunt *g* vti conſuetudine contraria laicorum.

QVAM OBLIGATIONEM habeant peregrini, & tranſeuntes per terram vbi eſt ieiunium.

28 Luſitanus qui eſt in Caſtella poteſt *h* comedere in Sabbato,

bato, quæ ibi introduxit conſuetudo.

19 Qui exiuit à *i* loco vbi ieiunatur poteſt ſi accedat ad locum vbi non ieiunatur cœnare etiam carnes, & mane aliquam refectionem ſumere ad iter agendum, quamuis contrarium aliqui ſentiant DD. prima ſententia videtur probabilior. *i* Comm. DD.

SECTIO III.

AN IN DIE IEIVNII PLVS QVAM ſemel poſſit quis comedere.

1 OBligat *a* ieiunium ex conſuetudine ad ſemel tantum edendum. *a* Comm. DD.

2 Vnitas hæc morali debet eſſe non phyſica, vnde qui ſurgit à menſa ante finem cum intentione redeundi, ſi non eſt magna interruptio proſequi poteſt *b* cœptam comeſtionem. *b* Comm. DD.

3 Qui ſurgit animo finiendi, ſi iterum comedat violat *c* ieiunium, ſi autem durat, dum redit eadem menſa, poteſt animum mutare, & comedere. *c* Leſ. 4. de iuſt. dub. 2. num. 11.

4 Qui mappulam collegit putans fercula eſſe finita, ſi reſtant adhuc, poteſt *d* illa comedere. *d* Comm. DD.

5 Qui cibos probat etiam ſi ſint carnes, & qui per modum medicinæ, vel ne noceat potus parum cibi ſumit non violat *e* ieiunium, ſed preces amici non excuſant. *e* Leſ. vbi ſupra nu. 15. dub. 3.

6 An qui ſemel ieiunium fregit toties peccet quoties iterum comedit alij aiunt, alij probabilius negant. *f* *f* Idem vbi ſupra num. 16.

7 Qui manè cum culpa, vel ſine illa ientaculum ſumpſit ſi poſtea ſciat diem eſſe ieiunij tenetur *g* ieiunare. Si verò ſufficiens non fuit comeſtio, poteſt iterum conſuetam ſumere refectionem meridie. *g* Comm. DD.

8 Qui habet priuilegium à Papa comedendi pluſquam ſemel in die ieiunij ad illud non tenetur, *h* ſed carnes edere non poteſt. *h* Leſ. lib. 4. de iuſt. c. 1. n. 11.

AN LICEAT in die ieiunij facere collationem, & qualem?

9 Conſuetam collationem ſumere *i* licet etiam ad ſuſtentationem. *i* Comm. DD.

10 Non licet ſine iuſta cauſa mane ientaculum ſumere & veſpere cœnare, ſed ſi fiat non erit mortale.

11 Collatio non poteſt fieri cum piſcibus, oſtreis, conchiliis,

liis, & aliis ſimilibus, neque cum caſeo, lacte cremore amygdalino vel triticeo (ideſt ſuccus expreſſus ex grano) ſi autem parum ſumatur propter materiæ paruitatem non erit peccatum graue.

l Azor. vbi ſupra.

12 Neque poteſt *l* fieri cum leguminibus multi nutrimenti vt fabis, ciceribus, & ſimilibus.

m Azor. 1. p. lib. 7. c. 8. q. 8.

13 Poteſt *m* cum herbis coctis cum pane biſcocto etiam ouis confecto cum fructibus, ſaccharo, vel melle conditis.

n Comm. DD.

14 In quantitate collationis non *n* eſt certa menſura. Infirmiores, ſenes, & qui laborant poterunt maiorem ſumere. Vt plurimum octo vnciç parum vel minus videtur ſufficiens.

15 In Vigilia Natiuitatis Domini more poſitum eſt etiam inter religioſos longiorem collationem ſumere.

DE CIBIS PROHIBITIS in die ieiunij.

o Comm. DD.

16 In quadrageſima prohibetur *o* caro, & quidquid ab ea originem ducit.

p P. Menacho vbi ſupra.

17 Vſus laridi & ſagiminis, caſei, lactis, & ouorum in Peruano regno in quadrageſima etiam ſine Bulla *p* licitus eſt ob conſuetudinem.

q Sanc. de matr. lib. 9. diſp. 35. nu. 4. to. 3.

18 Qui habet diſpenſationem, vel neceſſitatem ad oua edenda poteſt *q* edere reliqua lacticinia.

r Henriq. lib. 7. de Ind. c. 7.

19 An qui diſpenſatus eſt ad edendas carnes debeat à cœna abſtinere alij affirmant, alij probabilius *r* negant, quia ad ieiunium non tenetur.

ſ lib. 3. c. 3.

20 Qui oua, vel carnes edit propter neceſſitatem non peccat contra ieiunij præceptum ſimul piſces edendo. Erit vero gulæ peccatum maius vel minus provt magis vel minus eius ſaluti nocuerit. Sed in ſynodalibus Limanis prohibetur *ſ* ſub excommunicatione latæ ſententiæ ne ſimul carnes, & piſces in diebus prohibitis edantur.

t Vill. vbi ſup. diſ. 8.

21 Ad appetitum tamen excitandum cibum faſtidienti ægrio to parum piſcis ſumere nullum *t* erit peccatum.

22 Qui edit carnes ex neceſſitate, ſi edat nociuas reus erit gulæ non ieiunij.

u Azor. vbi ſupra.

23 Potus licet ſit vinum non violat ieiunium, & ne noceat poteſt ſumi parum cibi.

x Laſ. lib. 3. c. 2. dub. 2. nu. 10.

24 Qui in vna comeſtione comedit, quod in duabus comeſturus erat minuit meritum, ſed non *x* violat ieiunium.

y Diana p. 4 tr. 4. reſ. 194.

25 Potus mixtus cum cibo vt almidon & ſimiles violant ieiunium. De potu autem dicto chocolate ſi liquidius ſit viri docti aſſerunt non violare ieiunium, ſed alij probabilius *y* violari quia potius eſt cibus, quam potus.

26 Vinum licet ſeruiat ad alimentum præcipuè ſumitur vt potus

potus ad ſedandam ſitim, & ideo non frangit ieiunium.

27 Hora comedendi eſt poſt vndecimam circa meridiem.

28 An vero per vnam, vel duas horas anticipare comeſtionem ſit peccatum mortale alij affirmant, alij probabilius negant; z cum iuſta autem cauſa nullum eſt peccatum.

29 Caupones, & alios, qui his quos ſciunt tranſgreſſuros eſſe ieiunium, cibos parant peccare mortaliter alij aiunt, alij probabilius negant.

z Leſ. lib. 4. c. 2. dub. 2. nu. 13.

SECTIO IV.

DE VARIIS CIRCA IEIVNIVM reſolutionibus.

1 PVeri ante ſeptennium expletum etiam ſi vſu rationis polleant non *a* peccant, carnes edendo, & ſi alij id negent.

2 Nemo abſens obligatur ad ieiunium populi ſui vnde poteſt *b* alio ſe conferre vt vitet ieiunium.

3 Ieiunium ab Epiſcopo indictum religioſos non obligat. *c*

4 Omnes artifices indiſcriminatim putant Facundez & Machado excuſari *d* ab Eugenio IV.

5 Prægnantes, & lactantes licet à ieiunio excuſentur prohibentur *e* tamen veſci carnibus.

6 Qui niſi ſumpta cœna non poteſt dormire non tenetur *f* ieiunare ſumendo mane ientaculum, & noctu cœnam.

7 Non peccat dominus ſeruis imponens opus incompatibile cum *g* ieiunio.

8 Famuli comedentes reliquias ciborum, quas tollunt ex menſis dominorum, ſi ſtatim ſunt comeſturi, poſt illos non violant *h* ieiunium etiam ſi gula victi comedant.

9 Qui dubitat an expleuerit 21. annum, vel an hodie ſit ieiunium non tenetur ieiunare, *i* tenetur autem interrogare.

10 Qui cœnans die Iouis dubitat an ſit 12. hora poteſt carnes edere, Sabbato autem idem dubitans non *l* poteſt.

11 Religioſi ſine vllo peccato poſſunt *m* prandere per vnam horam, & dimidiam ante meridiem.

12 Qui ſine culpa mane ientaculum ſumpſit, nec prandium nec veſpertinam collationem tenetur *n* relinquere.

a Diana. p. 1. tr. 9. reſ. 42.

b Facund.

c Dian. p. 1. tr. 9. reſ. 36.

d Facun. apud Dia. vbi ſupra reſ. 7. & 8.

e Villal. apud Dia.

f Filiuci.

g Dian. pr. tr. 9. reſ. 1.

h Sanch. apud Dia.

i Suar. & alij 6. apud Dia. p. 4. tr. 3. reſ. 21.

l Sanchez apud eundem.

m Diana p. 1. tr. 9. reſ. 27.

n Comm. DD.

13 Infirmus

o Comm. DD.

13 Infirmus cui prodeſt ieiunium non tenetur o ſub præcepto ieiunare, ſed ex virtute abſtinentiæ contra quam ſolum venialiter comedendo peccabit.

p Dian. p. 1. tr. 9. reſ. 37.

14 Qui carnes edit eo die in quo vouit ieiunare ſolum peccat *p* prima vice eas comedendo, ſecus verò in ieiunio ex Eccleſiæ præcepto.

q Vaſquez apud eundem Dian.

15 Die ieiunij delectari in eſu carnium imaginariè tantum non eſt peccatum *q* mortale, quia præceptum poſitiuum humanum non extenditur per ſe ad actus internos.

r Turri apud Dian.

16 Duæ vnciæ cibi parua materia *r* eſt, quæ non violat ieiunium dummodo non ſint carnis, quia in his paruitas materiæ eſt ſolum guſtare, vt coquis licet.

ſ Diana vbi ſupra tr. 9. reſ. 29

17 Qui die ieiunij rogatus ab amico modicum cibi ſumit vrbanitatis cauſa nec venialiter peccat.[ſ] Idem dic de eo qui inſeruit infirmo ad excitandum eius appetitum *ſ* modicum poteſt ſumere etiam ex carnibus.

t Villalob.

18 Qui die ieiunij ter aut quater comedit tantum peccat *t* quando prima vice conſedit præceptum.

u Sanch. apud Dian. p. 1. tr. 9. reſ. 4.

19 Qui vouit ieiunium in pane & aqua, & ſæpe vinum bibit ſola prima vice *u* peccauit, ſecus ſi vouiſſet nihil ſe comeſturum niſi panem, & aquam, tunc enim toties peccaret quoties vinum biberet.

x Idem apud eundem p. 3. tr. 5. reſ. 61.

20 Qui vouit ieiunium in pane, & aqua ſi modicum alterius cibi ſumat non violat ieiunium. Si autem ieiunare non poteſt niſi comedendo quod excedit paruitatem materiæ ieiunare non *x* tenetur.

y Molina & alij quinque apud Dia. p. 1. tr. 19. reſ. 22.

21 An qui ieiunare vouit omnibus ſextis feriis ſi. Natiuitas Domini incidat in ea ieiunare teneatur alij aiunt, alij probabilius negant *y* niſi ſpecialiter id vouerit.

z P. Menacho vbi ſupra.

22 Iuſta eſt *z* diſpenſandi cauſam magna in ieiunando difficultas.

a b Eman. Rod. 2. to. q. 9. reg. q. 100. ar. 2.

23 Senes ſexaginta annorum etiam ſi ſint obligati ratione conſtitutionum ſui Ordinis *a* excuſantur à ieiuniis non ſolum Eccleſiæ, ſed ſui Ordinis. Iuuenes autem à ieiuniis ex voto non *b* excuſantur etiam ſi ſint minores 21. annis.

c Facund. de præcep. Euch. præcep. 4.

24 Barbitonſores, & piſtores & omnes alij artifices qui corporaliter laborant etiam ſedendo vt ſartores, à ieiuniis excuſantur *c* ex Decreto Eugenij vt ſupra in generali diximus.

DISPVT.

DISPVTATIO II.

SECTIO VNICA.
Resolvtiones Variæ.

QVID SIT IGNORANTIA, ET QVÆ ſcire vnuſquiſque teneatur.

IGNORANTIA.

1 Ignorantia *a* eſt priuatio ſcientiæ reſpectu rerum, quas quis aptus eſt ſcire.

2 Ignorantia alia *b* negatiua, quæ eſt negatio ſcientiæ in quocumque ſubiecto, alia priuatiua in ſubiecto apto, alia malæ diſpoſitionis quando eſt cum errore coniuncta.

3 Vnuſquiſque *c* tenetur ea ſcire ſine quibus munus ad quod eſt obligatus obire non poteſt, & quæ alij ſuæ conditionis vt plurimum ſciunt.

4 Non peccat *d* iudex, qui errat in apicibus iuris.

5 Epiſcopi, & Prælati non ſolum ſcire tenentur *e* leges quibus ſubditos gubernent, ſed quod obſeruentur curare, & indagare.

6 Peccat *f* qui prædicta vincibiliter ignorat.

7 Ignorantia inuincibilis *g* cauſat inuoluntarium, & à peccato excuſat. Idem facit ignorantia antecedens quando qui actum fecit ſi ſciret prohibitum eſſe, non faceret.

8 Ignorantia conſequens quando quis vult ignorare vt liberius peccet, aliquomodo *h* cauſat inuoluntarium, ſed non excuſat à peccato.

9 Ignorantia concomitans, quando quis ignorans fecit, ſed ſi ſciret, nihilominus faceret, non eſt voluntaria, & à peccato *i* excuſat, vt ſi quis ſagitta transfigeret inimicum, quem ceruum putabat, peccabit autem ſi poſtea de illius occiſione lætetur.

10 Occidens hominem ignorans eſſe clericum non *l* incurrit excom

a Comm. DD.

b Comm. DD.

c D. Tho. 1.2.q.76. art.4.

d Nauar. conſ.4. de vſur. lib.5.

e Comm. DD.

f Comm. DD.

g D. Tho. 12.q.27. art.3. l. per error. ff. de iuriſ. om. iud.

h Comm. DD.

i Sanchez de matr. to.1. lib.2. diſp.34.

l Comm. DD.

excommunicationem, nec ſacrilegium, quia ignorantia circumſtantiæ facit in voluntarium

m D. Tho. & Comm. DD.

11 Ignorantia iuris inuincibilis excuſat *m* à peccato, affectata autem ſiue iuris, ſiue facti non minuet peccatum, minuet autem ſi eſt indirecta & ſolum virtualiter voluntaria.

n D. Tho. 2.2.q.7.

12 In aduertentia, inconſideratio, & obliuio ſi ſint vincibilia non excuſant *n* à peccato, ſaltem veniali.

o Comm. DD.

13 Non poteſt *o* dari ignorantia primorum principiorum legis naturalis, poteſt auté dari de concluſionibus ab eis deductis.

AN CONFESSARIVS admonere teneatur pœnitentem, quem ſcit ignorantia laborare.

p Sanch. de matr. lib. 2 1. diſput. 3S. n. 5.

14 Quando inuincibiliter ignorat, & ſperatur profutura admonitio, & poteſt fieri ſine ſcandalo, & damno notabili eum admonere *p* tenetur.

q Idem vbi ſup. nu. 2.

15 Quando pœnitens vincibiliter, & culpabiliter aliqua ignorat confeſſarius eum admonere tenetur. *q*

r Idem vbi ſupra.

16 Cum coniuges inuincibiliter ignorantes impedimentum ſunt in bona fide, raro obligatur Confeſſarius eos admonere, quia dum diſpenſationem conſequuntur, ſunt in magno periculo incontinentiæ. Ita noſter Sanchez *r*

ſ Idem vbi ſup. nu. 6.

17 Cum pœnitens inuincibiliter, & ſine damno tertij ignorat ius aut factum, & non ſperatur ex admonitione vtilitas, non debet *ſ* admoneri etiam ſi ius ignoratum eſſet diuinum.

t Henriq. lib. 6. de pœnit. c. 27. nu. 4.

18 Idem dic *t* etiam ſi ſit cum damno tertij, vt ſi quis bona fide maioratum alienum poſſideat.

u Suar. to. 4. diſp. 32. ſec. 5. n. 3.

19 Cum pœnitens in his caſibus Confeſſarium interrogat, ſi directè de aliquo dubio interrogat, tenetur *u* ei reſpondere, quia iam cum vrget conſcientia.

x Nauar. præl. 1. nu. 10. parag. 4.

20 Ignorantia, & ſimplicitas rudium vt plurimum eos excuſat *x* à peccato, & à cenſuris in materia fidei.

y Idem c. 24. nu. 12.

21 Non peccat *y* contra præceptum correctionis, qui non admonet eum, qui inculpabili ignorantia non ieiunat vel ſacrum non audit.

z Comm. DD.

22 Peccat, *z* qui excercet officium, quod ignorat niſi ex peritorum conſilio ſperet ſe illud benè obiturum.

a Comm. DD.

23 Ignorantia craſſa vel ſupina, quando quis ignorat quod vt plurimum homines ſuæ conditionis ſciunt, non excuſat *a* à peccato, minuit tamen illud.

b Sanchez apud Dia. p. 4. tr. 4. reſ. 35.

24 Ignorantia vincibilis, *b* quæ in aliis materiis eſſet mortaliter culpabilis, in præceptis humanis excuſat à peccato dummodo non ſit affectata, vel craſſa.

25 Ignorantia

25 Ignorantia omnis illa eſt inuincibilis, & inculpabilis *c* quando nec cogitatio, vel ſcrupulus, nec dubium venit in mentem de malitia moralis actus.

26 Qui operatur cum conſcientia dictante aliquem actum eſſe malum non vero determinante, an mortaliter an venialiter, ſolum peccat *d* venialiter, quia adhuc manet intra terminos mali communis, eſtque imperfecta talis opratio in genere mali.

27 Non excuſat *e* ignorantia iuris, cum quis ſolum conſulit Doctores, quos ſcit ſibi placita eſſe reſponſuros.

c Vaſq. apud. Dianam reſ. 36. vbi ſupra.
d Diana 1. p. tr. 7. reſ. 24.
e Nauar. c. 17. n. 83.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

ILLEGITIMVS.

1 Illegitimus etiam occultus non poteſt *a* ſine diſpenſatione ordinari etiam ſi publicè habitus ſit vt legitimus.

2 Illegitimus, qui ordinatur ſine diſpenſatione, peccat *b* mortaliter, & incurrit irregularitatem.

3 Circa illegitimos ſtatuit *c* ſequentia Tridentinum *ſeſſ.* 21. *c.* 5. *de reſor.* Ne filij illegitimi clericorũ habeant penſiones ſuper beneficiis, quæ parentes eorum obtinuerunt, neque etiam vlla habeant beneficia in Eccleſiis vbi patres beneficium aliquod habeant, aut habuerunt. Atque reciprocæ reſignationes, quæ poſthac à parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alias fraudulenter fient ipſis nequaquam ſuffragentur. Quin peccat mortaliter & omnis qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationis ſuæ ſtatuta, vel alia requirit.

4 Monialis illegitima ſecundum ius commune non *d* poteſt eſſe prælata, nec Epiſcopus diſpenſare.

5 In dubio nemo cenſendus *e* eſt illegitimus.

6 Poſſunt *f* Generales Ordinum cum illegitimis diſpenſare ad dignitates, & officia Ordinis abſque Capitulo Legitimatus autem à Magiſtratu ſæculari ſi ingrediatur religionem non cenſetur legitimatus ad officia Ordinis, quia Magiſtratus non tollit impedimenta Canonica.

a Nauar. c. 25. n. 69.
b Comm. DD.
c Trid. ſeſ. 25. c. 5. de refor.
d Nauar. c. 27. n. 201.
e Malder. apud Dia. tr. 2. n. 6.
f Portel. apud Dia. p. 3. to. 2. reſ. 102.

IMAGO.

a l. vnica c. nomini liceat.
b c. 6. de Conſec. diſt. 3.

1 Qui imaginem Crucis ſculpit humi, in pauimento grauiſſima pæna *a* punitur. Si tamen non faciat ex contemptu non peccat mortaliter, quia talis lex non eſt in vſu.

2 Honor imaginis tranſit ad exemplar. Ex ſe *b* vetitum eſt Chriſtum depingere ſub agni forma, ſed iam licet quia in more poſitum.

c Trid. ſeſſ. 23.

3 Concil. Trid. ſeſſ. 23. ſub anathemate definiuit *c* hæreticum eſſe, qui dixerit ſanctos non eſſe à nobis inuocandos, aut eorum preces apud Deum nobis non prodeſſe, aut qui dixerit Sanctorum reliquias, aut imagines non eſſe à nobis venerandas. Declarauit etiam quod ſicut ſanctum eſt ſanctorum imagines, & maximè Domini noſtri, eiuſque Matris habere, & colere, ita etiam peccatum eſt illas procaci, & non honeſta forma ornare. Item idololatriam eſſe credere illis imaginibus ineſſe aliquam diuinitatem, aut virtutem, aut colere eas ſicut tales præter quam ad ea quorum imagines ſunt repræſentanda. Denique quod imagines invſitatæ non ſunt in Eccleſia, nec domi habendæ ſine approbatione Epiſcopi.

d Nauar. præl. 3. n. 26.
e Idem vbi ſup.

4 Peccat *d* mortaliter qui proponit imagines pro miraculis falſis.

5 Peccat etiam *e* mortaliter adorans imagines ſine vlla relatione ad ſanctos. Item qui habet imagines opprobroſas ſanctis, vel Paſtoribus Eccleſiæ.

IMMVNITAS Vide verbum *Eccleſia.*

IMPOSSIBILE.

a Sà hoc verb. nu. 1.

1 Impoſſibile *a* dicitur iuridicè, quod non poteſt fieri cum honeſtate, & iuſtitia, & quod incommode fit, vel cum magna difficultate dicitur impoſſibile, ad quod leges non obligant.

INCESTVS.

a Vide P. Poçam de adiuuandis moribundis in praxi.
b Idem vbi ſup.

1 Si inceſtus non eſt cum matre, aut filia carnali, aut ſorore reliquos gradus non tenetur pænitens in confeſſione aperire, ſufficit *a* dicere ſe cum conſanguinea peccaſſe.

2 Si autem peccauit cum ſorore & timet confeſſorem ad eius notitiam fore peruenturum, dicat *b* ſolum ſe cum conſanguinea

guinea propinqua peccaſſe ſequendo opinionem illorum qui dicunt peccatum cum ſorore & conſobrina eiuſdem eſſe ſpeciei.

3 Si peccauit cum matre, vel filia ſua & confeſſor in illarum notitiam eſt peruenturus, dicat *c* ſe commiſiſſe inceſtum cum conſanguinea in primo gradu eſſe eiuſdem ſpeciei. *c* Idem vbi ſup.

4 Si verò hoc non ſufficit ad tegendum complicem non dicat fuiſſe conſanguineam, quia ſecundum Caietanum peccatum cum conſanguinea in primo gradu, & peccatum cum affine in primo gradu eiuſdem ſunt ſpeciei.

5 Si peccauit cum affine omnes gradus ſunt eiuſdem ſpeciei, & ideo ſufficit dicere ſe peccaſſe cum affine in gradu prohibito, nec neceſſe eſt dicere an affinitas fuerit ex copula licita, vel illicita.

6 Si affinis qua cum peccaſti bis tibi eſt affinis tam per copulam licitam, quam per illicitam non eſt neceſſarium hanc circumſtantiam aperire. Idem dic de bis conſanguinea.

Omnes hæ reſolutiones deſumptæ ſunt ex P. Poca. in praxi pro adiuuandis moribundis.

DISP. III. SECT. I.

INDORVM FESTA ab eis ſub præcepto ſeruanda.

OMnes Dominicæ. Natiuitatis Domini prima dies. Dominicæ Reſurrectionis prima dies. Pentecoſtes prima dies. Circumciſio. Epiphania. Aſcenſio. Corpus. Chriſti. Natiuitas B. Virginis, Purificatio, Annuntiatio, Aſſumptio. Feſtum SS. Petri, & Pauli.

Per Bull. Paul. III. ex Concil. Lim. 2. ſeſſ. 3. c. 50.

In reliquis autem feſtis poſſunt ad libitum laborare, ſed non ſunt cogendi.

INDORVM IEIVNIA.

In vigilia Natiuitatis Domini. In vigilia Reſurrectionis. Singulis ſextis feriis in Quadrageſima. Reliquis diebus non tenentur ieiunare, ſed tantum à carnibus abſtinere præter ſabbata per annum, in quibus poſſunt carnes edere.

SECTIO II.

DE INDORVM PRIVILEGIIS.

a Ex conc. Lim.2.ſeſ. 3.c 91.
b Ex conc. Lim. vbi ſupra.

1 PEr Bullam Pauli III. conceditur *a* Indis, quod poſſint etiam ſineBulla in Quadrageſima edere oua,& lacticinia.

2 Per Bullam eiuſdem Pauli III. conceditur *b* Indis huius noui Orbis vt poſſint matrimonia contrahere intra 3. & 4. conſanguinitatis gradum. Quod idem intelligendum in 3. & 4. gradu cuiuſcumque affinitatis. Et ad vſum huius gratiæ opus non eſt recurrere ad Ordinarium.

c Per Bull. Greg. XIII.

3 Per Bullam Gregorij 13. conceditur *c* quod tam in foro interiori, quam exteriori poſſit diſpenſari cum Indis, in quibuſcumque gradibus iure diuino non prohibitis, vt matrimonia contrahant, vel ſi iam contraxerint etiam malitiosè & ſcienter, vt de nouo valide contrahant. Sed prædicta diſpenſatio in foro exteriori debet fieri cum licentia ordinarij & aſſiſtentia vnius ex Societate IESV.

d Gregor. XIV.

4 Hæc prædicti facultas in foro interiori eſt perpetua, & ab Vrbano 8. etiam in exteriori confirmata eſt excepto primo gradu; & in abſentia Ordinarij. Diſtantiam 66. leucarum reſtrinxit *d* ad 23. quæ ſunt duæ dictæ, & durauit vſque ad annum 1654.

e Seruatur in archiuis Eccl. Lim.

5 Hoc priuilegium in foro exteriori ex conceſſione Gregorij XIV. durauit vſque ad annum 1514. & fuit confirmatum ab Vrbano VIII. per alios 20. annos.

f Ex conc. Lim. act. 1.

6 Pius V. conceſſit Indis ex infidelitate nouiter conuerſis, *f* quod poſſint matrimonium contrahere cum vxore, quam habuerunt in infidelitate ſi hæc conuertatur ad fidem etiam ſi prima non fuerit.

7 Paulus III. conceſſit eiſdem quod poſſint à ſuis Parochis & ab aliis curam ipſorum habentibus abſolui ab omnibus peccatis reſeruatis etiam in Bulla Cænæ contentis. Sed hæc facultas debet eſſe communicata per Epiſcopum. Idem conceſſit Greg. XIII. de omni hæreſi tam interiori quam exteriori.

8 Per conceſſionem Concilij Limenſis conceditur omnibus Parochis, & Indorum Confeſſoribus vt eos poſſint abſoluere ab omnibus caſibus reſeruatis Epiſcopis, & à cenſuris ais peccatis annexis. Poterit tamen Epiſcopus auferre vel reſtringere

Parochis

Parochis hanc facultatem provt conueniens iudicauerit.

9 Per Bullam Pij IV. conceditur *g* Indis, vt poſſint lucrari indulgentias, & Iubilea, quæ Confeſſionem, Communionem, & ieiunium requirunt, ſi ſolum contriti ieiunent, quando non eſt copia Confeſſoris dummodo habeant intentionem opportuno tempore, vel ſaltem intra menſem confitendi.

10 Ex conceſſione Pij V. poſſunt *h* Epiſcopi in Indiis vti ad conficiendum Chriſma liquore vocato Balſamo etiamſi non ſit verum Balſamum.

11 Pius IV. idem conceſſerat *i* addideratque poſſe ab Epiſcopis Chriſma confici minore miniſtrorum numero, quam à iure requiritur.

12 Per Breue Pij V. conceditur *l* Indiarum Epiſcopis vt poſſint diſpenſare cum quibuſcumque perſonis in Indiis degentibus ſuper irregularitate contracta propter quodcumque delictum exceptis homicidio voluntario extra bellum commiſſo, & ſimonia. Qui tamen huiuſmodi diſpenſationem acceperint iniuſtam pœnitentiam debent adimplere, ſecus enim diſpenſatio erit nulla.

13 Per Bullã Clementis VIII. poſſunt *m* omnes Presbyteri tam ſæculares, quam regulares vti Chriſmate & oleo antiquo etiam per quadriennium ante conſecratis, ſi à loco vbi conſecratur diſtent ſexaginta milliariis, quæ faciunt viginti leucas, & commodè afferri noua non poſſint, & eſt hoc priuilegium perpetuum.

14 Ex conceſſione Vrbani VIII. conceditur Indis, & Æthiopibus degẽtibus in hoc nouo orbe vt poſſint à principio Quadrageſimæ vſque ad feſtum Corporis Chriſti, & eius octauam adimplere præceptum Confeſſionis, & Communionis.

15 Indi Cuſquenſes, & omnes, qui ad Cuſquenſem Epiſcopatum ſpectant vt Guamangenſes, & alij habent Apoſtolicum priuilegium per quod liberi ſunt à ſolutione decimarum, & primitiarum. Hiſpani vero qui inter eos habitant non gaudent hoc priuilegio etiam ſi illorum ſeminent terras. Indorum priuilegia non ſunt reuocata per Bullam Cruciatam, & ideo ſine illa poſſunt omnibus vti

g Ex conc. Lim. 2. ſeſ. 3. c. 9.
h Ex archiu. Eccl. Lim.
i Ex lit. Apoſt. ann. 1571. 4. Aug. ex Archiu. Lim. Eccl.
l Ex archi. Eccl. Lim.
m Ex Vrb. 8.

SECTIO III.

DE VARIIS CASIBVS AD PERVA-nos Indos ſpectantibus.

a Doctiſſimus P. Menacho in manuſcrip.

1 INdorum ſeruitium perſonale in regno Chilenſi licet iniuſtum poteſt *a* tolerari, & illud defendentes abſolui, quia de eo habent ignorantiam inuiſibilem, & quia eos admonentibus non aſſentientur, poſſunt in ſua ignorantia relinqui; eſt enim res difficilis, & adhuc in lite. Idem dicendum videtur potiori iure de Indis Guancauelicæ laborantibus.

b Idem vbi ſupra.

2 Ab Indis, qui in multis non valent diſcernere inter mortale, & veniale peccatum, in venialibus quæ faciunt ignorantes an ſint mortalia, vel venialia, neceſſarium non eſt numerum *b* interrogare.

c Idem vbi ſupra.

3 Si Indus infidelis ad fidem conuertatur cum pluribus vxoribus videndum *c* eſt, quæ ex his fuerit cum qua primùm contraxit naturalem contractum ſecundum regionis conſuetudinem.

d Idem vbi ſup.

4 Indi in quolibet anni tempore poſſunt *d* recipere nuptiales benedictiones, ſed ſine apparatu prohibitis temporibus.

e Idem vbi ſupra.

5 Indi cuſtodes mularum, ſi mulæ fugiant vel eas aliquis furetur ad illarum ſolutionem non tenentur, *e* quia ex tam parua mercede non poteſt oriri tanta obligatio.

f Idem vbi ſupra.

6 Indis regni Chilenſis poſſunt *f* à Gubernatoribus ebrietates permitti ob vitanda maiora mala, & quod habeant plures vxores ſi hæc mala non poſſunt vitare niſi maioribus ſecutis.

g Idem vbi ſupra.

7 Indi ſcientes aliquem Hiſpanum, Mixtum, vel Æthiopem incidiſſe in peccatum reſeruatum Inquiſitioni, non ſunt abſoluendi, donec denuntient. Si verò ipſi in delicto participes fuerint ad denuntiationem non tenentur, ſi ſit periculum ſe prodendi.

h Doctor Solorcáde iur. Indiar.

8 Indorum perſonale ſeruitium, vt iniuſtum prohibetur *h* per Regias ſchedulas.

i Ex reg. ſchedul. videndis in ſupradicto D.

9 In Indorum commendam non ſuccedit *i* maritus vxori, nec vxor marito niſi in matrimonio per ſex mēſes conuixerint.

l Idem vbi ſup. lib. 2. Cap.

10 Indis coactis non poſſunt *l* Hiſpani ad priuatum ſui ſeruitium vti etiam ſi ſint Commendatarij, Prætores, vel Parochi quamuis ſeruitio carere ſe dicant.

11 Indos

11 Indos compellere ad ſeruitia reipublicæ neceſſaria non *m* eſt iniuſtum dummodo cum moderatione, & ſine graui eorum incommodo exigantur.

12 Indi paſtores non tenentur *n* ſoluere omiſſas oues niſi dolus interuenerit, quia contractus non eſt factus gratia illorum, quod ſi probent ouium peſtem, vel mortalitatem in eadem prouincia, liberantur.

13 Salarium à Prorege D. Franciſco à Toleto augendum *o* quia valde tenue.

14 In manſionibus vulgò dictis tumbos, ſeruitium Indorum permittitur, ita tamen, vt Indi qui in eis mulas, vel equos itinerantium cuſtodiunt pro amiſſis, vel abactis dolo ceſſante non teneantur. Nec cogi debent ad onera portanda, niſi hæc leuia ſint, & aliter neceſſitate vrgente, non poſſint portari.

15 Litteras qui aperiunt ad Regem miſſas grauibus pœnis puniri iubentur per ſchedulam Regiam, & pij Regis admoneri deſiderant *p* de iis, quæ remedio indigent, & præcipuè ſi ad bonam Indorum gubernationem ſpectant.

16 Indos ſeruitiales, qui dant, & recipiunt cum non habeant fodinas, vel prædia, quæ excolant, peccant, *q* & ad reſtitutionem tenentur.

17 Indi non poſſunt *r* vendi, nec in contractum deduci etiamſi prædia, vel fodinæ, quibus ſolent diſtribui, vendantur. Hæc tamen ſi tales Indos habent plus valoris habent.

18 Indos ſibi ad metalla vel prædia diſtributos, qui ad alia opera traducunt vel aliis vendunt, vel locant grauiter *ſ* peccant.

19 Indorum quos vulgo vocant de falibriquera nundinatio ſemper damnata, *t* & puniri iuſſa.

m P. Ioſeph. de Acoſt in manuſ. 21.
n Idem vbi ſupra.
o Idem vbi ſupra.
p Solor. vbi ſupra lib. 1. c. 13.
q Idem vbi ſupra.
r Idem vbi ſupra.
ſ Idem vbi ſupra.
t Idem vbi ſupra.

SECTIO IV.

DE INDORVM TRIBVTIS.

1 INdi tributa ſoluere incipiunt *a* à decimo octauo ætatis anno, & quinquageſimo expleto ab hoc onere releuantur.

2 Tributi taxati dimidium ſoluunt Indæ Mexicanæ, Peruanæ verò nec ad tributum, nec ad aliquod perſonale ſeruitium tenentur.

3 Tributa Indorum licet ſint perſonalia cum tamen præſentur

a Vide Solor vbi ſupr. lib. 1. c. 21. & 22.

tur de rebus, quas colligunt ſterilitate, liberantur nec ampliùs tenentur remiſſum ſoluere anno altero abundanti.

4 Caciques, ſecundæ perſonæ, & nobiles à Regibus Indis deſcendentes à tributis ſunt immunes, & idem dic de ipſorum filiis.

5 Indi qui tributis exigendis intendunt à tributis non eximuntur.

6 Indus vxoratus cum Inda alterius Commendæ eius ſequitur forum.

DECIMÆ AN SINT ab Indis ſoluendæ.

7 Indi Cuſquenſes, & Guamangenſes, vt ſupra diximus ſunt liberi à decimarum ſolutione. Limenſes verò ex fructibus, qui vocantur de Caſtilla vnum ex decem; ex his verò quæ vocantur de la tierra vnum ex viginti.

8 Caciques, & alij qui tributa non ſoluunt, decimas ſoluere tenentur.

9 Commendatarij ſiue Patroni Indorum debent decimas ſoluere de ſpeciebus, quas pro tributis Indorum accipiunt.

DE INDORVM MVNICIPIIS SEV, reductionibus.

10 Indi in municipia reducti ea deſerere non debent, & ſi deſerant reuocari poſſunt. Si verò fugiant propter iniurias, & vexationes non debent reſtituere, quæ lucrati ſunt, immò nec tributa.

11 Vaſſallis etiam ſi ſeruitium, quod debent minimum ſit, non poſſunt locum fundi deſerere, & fugientes reuocari, & caſtigari poſſunt.

12 Indi à ſuis municipiis fugientes, & eos recipientes, peccant & ad reſtitutionem tributorum, & damnorum tenentur.

13 Vitium ebrietatis in Indis multorum peccatorum radix, ſed Hiſpani, & præcipuè Magiſtratus, Correctores ſcilicet, & Parochi, qui Indis vinum vendunt, & alias potiones, quibus inebriantur magis peccant quam ipſi porrigentes venena, qui antidotum præſtare deberent.

14 Indorum teſtamentum minorem, quam ruſticorum ſolemnitatem requirit. Fit, enim valide, ſine publico tabellione, & ſine teſtibus rogatis coram Indo à gubernatore nominato duobus, vel tribus teſtibus ſiue viris, ſiue fœminis.

15 Sex Indorum conteſtatio ſimul, vel ſeparatim deſumpta pro vno tantum teſte eſt reputanda ex ordinatione D. Franciſci à Toleto.

DE INDORVM Commendis.

16 Licitè à Regibus dantur Conquiſitoribus huius regni, eorumque filiis in præmium militaris laboris, & periculorum, quæ

quæ paſſi ſunt in eius conquiſitione.
17 Commendæ plures, & pinguiores hodie dari ſolent Magnatibus, & aliis nobilibus Hiſpaniæ, quod iniuſtum & damnoſum reputat doctiſſimus Doctor Solorzano.
18 Penſiones ſuper Commendis non ſubiacent alij fortunæ, niſi caſus fortunæ omnes fructus tollat; vel in tantum, vt penſiones non ſufficiant.
19 Penſio non conſolidatur cum proprietate vbi proprietarius certam, & præfinitã quantitatem habere iubetur, & non amplius.
20 Commendatarius Indorum, ſi eis damna intulerit, neſciátque quibus in particulari, reſtituat hoſpitalibus, vel Eccleſiis ſuæ Commendæ, vel ſuis ſumptibus mittat Concionatores Euangelicos.
21 Commendatarius tenetur reſidere non in Indorum municipiis, ſed in viciniore Hiſpanorum ciuitate, à qua ſi abſit, & vocatus non venerit ad reſidendum poterit à Commenda priuari, niſi Regia gaudeat diſpenſatione; vel excuſetur impedimento ad id non affectat.
22 Indorum Commiſſarij, qui tributariorum numerum vel augent, vel minuunt grauiter peccant, & ad reſtitutionem tenentur.

SECTIO V.

DE ALIIS RESOLVTIONIBVS circa eandem materiam ſelectis ex doctiſſimis manuſcriptis P. Ioannis Pereſij Menacho.

1 INdis, qui habent conſuetudinem ſe inebriandi differenda eſt abſolutio per aliquod tempus, docendáque remedia, ſi vero ſpes ſit, quod ſe emendabunt, debent abſolui.
2 Indæ, quæ potionem faciunt, quæ dicitur Chicha, ſi vni in tanta quantitate vendant, vt certum ſit quod emens illa ſe inebriabit, vel vendat ei qui ſe inebriandi conſuetudinem habet, peccant mortaliter. Si verò moderatam potionem vendant, non peccant.
3 Indæ ſiue ſolutæ, ſiue coniugatæ non poſſunt compelli ad nendum, vel texendum pro tributis ſoluendis virorum.
4 Indi non poſſunt cogi ad laborandum in feſtis Hiſpanorum. Si verò cogantur reddendum eſt eis ſtipendium

non

non vt taxatur per Regiam ſchedulam, ſed vt ſpontaneè laborantibus dari ſolet.

5 Indorum Prætor poteſt Caciques compellere vt aſſignatos Mitayos ad fodinarum labores completè adducat, ſed cum moderamine, Chriſtianæ pietatis & prudentiæ, & tenetur, ne Indi vltra tempus eis deſignatum laborent, prouidere.

6 Indi niſi exigatur non tenentur in conſcientia ſoluere tributum

7 Indæ etiam ſi à ſua domina cogantur, ſi his qui ſe inebriant Chicham vendant in magna quantitate, & admonitæ non emendentur non ſunt abſoluendæ.

8 Indi, qui neſciunt diſtinguere inter mortale, & veniale etiamſi quæ venialia ſunt, putent eſſe mortalia, non ſunt cogendi ad aperiendum numerum.

9 Indos ad vnum miniſterium aſſignatos non poteſt eorum Prætor ad aliud aſſignare, niſi ipſi ſponte velint. Qui ſi aſſignentur ad agros colendos non poſſunt ab agrorum dominis ad pecora cuſtodienda mitti niſi ſoluatur eis idem quod dandum erat ſi agros colerent, vel de nouo ipſi ſponte conueniant pro pretio minore.

10 Indis qui ante completum ſeruitium fugiunt non debetur ſtipendium facti ſeruitij niſi computato damno ab eis facto per fugam.

11 Si verè, & non fictè ęgroti ſunt non ſunt cogendi ad ſeruitium, quod propter infirmitatem præſtare non potuerunt, ſed liberi redeant ad ſuos, ſed pro diebus, quibus non laborauerunt nil eis debetur.

12 Qui ab Indis vltra taxam aſſignatam aliquid exigit, debet reſtituere. Quod ſi ignoret à quibus accepit, det pauperibus, vel pio operi in populo vbi illi Indi degunt, quod melius erit.

13 In Chilenſi bello, nec in alio licitum eſt occidere innocentes per ſe niſi per accidens contingat quod exploſus globulus contra hoſtes innocentes percutiat.

14 Indos, vel Indas furari, & ducere in bellum, vt ſeruiant illicitum eſt militibus.

15 Indos baptizatos etiam [ſi] ſerui ſint dare gentilibus pro redimendis Hiſpanis nullo modo licet, quia manifeſto periculo apoſtatandi exponuntur, idque debet Epiſcopus impedire cenſuris.

16 In Chilenſi regno Indis baptizatis, qui ſi compellantur vnam [tantum] habere vxorem tranſibunt ad hoſtes gentiles, permitti poteſt plures habere ne maiora mala ſequantur.

quantur. Hoc de his intelligendum qui non degunt inter Hiſpanos.

SECTIO VI.

DE EISDEM EX EODEM.

1 NOn licet Gubernatori mitttere milites ad furandos Indos, vel Indos, vt ſeruiant, nec equos,& ſimilia.
2 Indorum contractus ſunt ipſo iure nulli ſi fiant ſine aſſiſtentia, & facultate iudicis.
3 Indi addicti ad fodinas non poſſunt vendi, nec emi, & venditor, & emptor & fodinarum prouiſor vulgò auiador, qui ſciens prohibitum eſſe contractum ſoluit pretium, peccat mortaliter quia peccato mortali cooperatur.
4 Quod Indorum regulis vulgo Caciques promittitur pro Indis, quos ad fodinas aſſignant, & non debet reſtitui, ſed his quibus aſſignati erant per ſchedulam,ſi ab eis ablati fuerunt.
5 Prætor Indorum, qui pecunia ad Xenodochium ſpectante medicamenta emit non poteſt charius vendere ipſi Xenodochio & illud in quo ditior factus fuit ei reſtituere tenetur.
6 Prætor Indorum, qui emit à Commendatario triticum Indicum, vt lucraretur, & vendidit illud pretio currenti, & lucratus eſt aureum vnum in quolibet modio vulgo fanegia, & qui in ſpecie non ſoluerant in argēto ſoluebant pretio tunc currenti; ſi iſti, quia non poterant, & in ſpecie non habebant tributum antea non ſoluerunt, reſtituendum eſt illis quod vltra tributi perſoluendi taxam tribuerunt.
7 Indorum Prætor qui alicui Indos aſſignault dum Prorex confirmaret, & ob hoc munera accepit debet reſtituere, vel finito officio per interpoſitam perſonam à donante cognoſcere an ex animo dederit omnino liberali.
8 Prætor Indorum reſtituere tenetur damna ſecuta ex mala ſui officij adminiſtratione.
9 Indorum Prætor, & Notarius pro inſcriptionibus formas videlicet, ſi aliquid receperint,reſtituere tenentur.
10 Indos, qui vulgo dicuntur Poncocamayos non poſſunt Prætores in nendo, vel texendo occupare, & pro allato obſequio herbæ,& lignorum pretium tenentur ſoluere quod ſi non ſoluerint, reſtituere tenentur.

11 Indis,

11 Indis, qui in diebus feſtis dolo ducuntur ad fodinas etiam ſi erutum aurum donandum ſit pauperibus, vel piis locis merces conſueta reſtitui debet, & antequam ad laborem eant ſacrum audire debent, vt autem in die feſto laborent ob piam cauſam Epiſcopus poteſt diſpenſare.

12 His, qui Indos redimunt iniuſtè captos ne occidantur à victoribus, licet eos in ſeruitute detinere donec ſeruitio pretium datum recompenſent. Si verò in periculo occiſionis non ſunt non licet eos redimere niſi ipſi ſponte velint.

13 Puella, quæ non habet ætatem ad contrahendum matrimonium non ſuccedit in ius Indorum viri, cum quo deſponſata fuit ſi moriatur vir antequam contrahat.

14 Indi ita pauperes vt nullo modo habeant vnde eleemoſinam erogent poſſunt lucrari iubileum ſine eleemoſinæ erogatione, dummodo ieiunia orationes, & alia adimpleant

15 Si intra duas hebdomadas non poſſunt confiteri, quia non eſt copia Confeſſariorum, vel ob aliud legitimum impedimentum ſufficiet de peccatis conteri cum propoſito quam primum potuerint confitendi intra vnum menſem, lucrabuntur indulgentiam, & poterunt à votis, & cenſuris abſolui, & manebunt abſoluti, & vota commutata etiam ſi confitendi propoſitum non adimpleant.

16 Si fuerint Communionis capaces debent intra duas hebdomadas communicare, ſi autem intra eas non potuerunt liberi manent ab obligatione Communionis ex priuilegio Pij I V. *& ex concil. Lim. 2. ſeſ. 3. c. 94.*

17 Hoc non ſolum de Indis, ſed de omnibus aliis, qui legitimè ſunt impedit, ad confitendum, debet intelligi. Qui autem Communionis incapaces ſunt quicumque ſint ſine Communione lucrari poſſunt Iubileum ex priuil. Greg. XIII.

18 Chilenſe bellum contra rebelles Indos vt in præſenti ſtatu geritur iuſtum eſt propter iniurias, & damna illata ab eis Eccleſiis, fidei, & innocentibus, ſed licet fiat ad defenſionem, ad reparanda damna, & ad reducendos Indos Chriſtianos ad Eccleſiæ gremium, qui tamen viui capi poſſunt non debent occidi, quia maiora illis ab Hiſpanis illata ſunt damna, vnde non videtur iuſta illorum captiuitas.

19 Indis ante 14. annum in viris, & ante 12 in fœminis de quibus dubitatur an plenum vſum rationis habeant, ſi pater, & mater non conſentiant non poteſt miniſtrari Baptiſmus, licet tamen ſi conſentiant ipſi, & filius baptizandus, qui ſi renuat non licet niſi moraliter conſtet vſu rationis carere, vel ſit in mortis periculo in quo baptizari, debet ſub conditione

tione cum dubitatur an plenum habeat iudicium, curandum eſt tamen vt Baptiſmo conſentiat. Qui ſi poteſt doceatur quæ neceſſaria ſunt neceſſitate medij ſecundum illud D. Pauli *Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit.* Quæ ſi cognoſcat, & per Baptiſmum animam mundari à peccatis, dolens de illis, & ſperans gloriæ remunerationem, iuſtificatur per fidem, & cognitionem ſupernaturalem. Quæ ſufficiunt in eo, qui non poteſt doceri quæ neceſſaria ſunt neceſſitate præcepti.

SECTIO VII.

DE EODEM THEMATE EX EODEM.

1 INdorum diſtributio ad fodinas non debet eſſe ſecundum iuſtitiam diſtributiuam rigoroſam & geometricam, ſed ſecundum iuſtitiam legalem. Nec ei, qui maiorem fodinam, vel ditiorem, vel plures fodinas habet plures Indi ſunt geometricè diſtribuendi, ſed prout diſtributor magis communi bono conuenire iudicauerit. Vnde ſi pauperiorem habens fodinam labore diligentius incurrebit præferendus eſt illi, qui negligens eſt, licet habeat ditiorem, & qui blandè Indos tractat ei, qui durè, immò huic auferendi, quia bonum commune præferendum eſt particulari, & Regia ſchedula ſic interpretanda eſt.

2 Indos ad vehendos fructus tragenes ſcilicet & placa vt vulgo vocantur, & ad paludes addictos non licet addicere ad fodinas, quia hic labor durior eſt, & quod in requiem conceſſum eſt illis non debet in maiorem laborem conuerti, nec obſtat in vſu eſſe, quia non eſt vſus, ſed abuſus.

3 Licet Indis ad fodinas addictis aliis mercedem ſoluere, & pro ſe ſubſtituere, quod vulgo mingare dicitur, quia in hoc nulli faciunt iniuriam.

4 Indos diſtribuere his, qui non habent proprias fodinas, ſed locatas licitum eſt, quia expediens bono communis.

5 Indos, qui per decennium Commendatariis ſeruierunt, cogere, vt ſint eorum perpetui ianaconæ (vt vulgo vocantur

vocantur Indi Hiſpanis ſeruientes) iniquum eſt, quia liber vllo tempore non præſcribitur, vt conſtat ex *l. fin. C. de præſcrip. long. temporis & l. vſu capionem.* Nec poſſunt licitè impediri ne redeant ad ſuos populos, vt colligitur ex *l. ſi quis, ff. de iudiciis.*

6 Indi Ianaconæ, quod arte aliqua acquirunt, ſibi, & non Commendatariis acquirunt, quia ſerui non ſunt, & ſoluto tributo à Principe taxato, quod vltra ab eis Commendatarij exigunt reſtituere tenentur, vt conſtat *ex p. 2. Teſtam.*

7 Ianaconas dare in dotem filiabus iniuſtum eſt, & filios à parentibus ſeparare iniquum. Videatur *lex* 3. *titul.* 10. *part.* 2.

8 Indorum reguli niſi ob graues cauſas grauia ſcilicet delicta vel contra Deum, vel contra Regem, vel propter inhabilitatem non poſſunt ſuo munere priuari.

9 Contra Indos bellum gerere, & inuaſiones facere, quæ vulgo Malochæ dicuntur ob id ſolum vt mancipia capiantur iniuſtum eſt.

10 Seruitium perſonale moderatum ob commune reipublicæ bonum introductum vt eſt Limæ licitum eſt.

11 Indi ſabbatis non tenentur abſtinere à carnibus, quia nullo iure, vel conſuetudine obligantur. Hæc enim obligatio in Hiſpanis ſolum eſt ex conſuetudine, quæ nunquam inter Indos fuit recepta.

12 Gubernator, qui poteſt Indos commendare debet eis commendas dare, qui magis benemeriti fuerint, & peccat & ad reſtitutionem tenetur ſi minus benemeritis dederit, ſicut is cui committitur mercedes ſoluere operariis, qui plus laborauerint, ſi det his qui minus, & à fortiori ſi det aliis indignis, qui non laborauerunt. Poteſt tamen ſi plus benemeritus diues ſit, & minus benemeritus pauper, huic licitè dare Commendam, vel ei qui minus laborauit ſi communi bono Indorum, vel reipublicæ vtilior ſit.

13 Non licet Gubernatori Commendas dare famulis ſuis ob ſibi exhibitum obſequium, nec ob id quod in honorificis muneribus quæ potius ſunt præmia, quam ſeruitia, Regi ſeruierunt.

14 In his Commendis licitum eſt ſicut in beneficiis Eccleſiaſticis penſiones imponere, ſi non fiat contra commune bonum Indorum, vel in damnum ipſius Commendatarij cuius ſeruitia non ſunt ſufficienti præmio affecta.

15 Qui fodinas nõ habet, vel ſi habet non operatur in eis Indos ſibi datos non poteſt dare alteri etiam fodinas habenti, nemo enim

enim rem non ſuam dare poteſt, & minus locare.
16 Venditio agrorum communitatis Indorum ſi fiat ſine authoritate Protectoris generalis eſt nulla. Si autem ager, vel terra fuerit Indi particularis debet fieri cum facultate Regij ſenatus ſecus eſt nulla.
17 Indi qui vulgo ladinos dicuntur, iuris communis excommunicationes incurrunt, verbi gratia, ſi clericum percutiant, & ſic de aliis. Alii verò qui an ſit vel quid ſit excommunicatio numquam audierant nullam excommunicationem incurrunt, qui vt Limenſe Concilium docet non ſpiritualibus, ſed corporalibus ſi deliquerent plectendi ſunt pænis.
18 Indis qui pecora cuſtodiunt, vulgò dictis miches, merces pro labore duo regales argentei.
19 Indi in quocumque die Quadrageſimæ poſſunt communionis præceptum adimplere ex conſilio Confeſſoris & rationabili cauſa. Quia ſicut ex concilio ipſius poteſt differre, ſic & anteponere.
20 Indis potionem inebriantem (vulgò dictam guarayo) vt ad populum ſuum ferant, licitum eſt vendere, vni autem ad bibendum tantam copiam dare vt probabiliter inebriandus ſit, illicitum eſt.
21 Indos cogere, vt cibos quos in tributum dederant, emant iniquum eſt, quia emptio, & venditio debent ſponte fieri, l. inuitum c. de contr. vend.
22 Ab Indis non debet exigi in argento, quod in ſpecie debent, quia ob iuſtas cauſas prohibitum eſt, niſi propter ſterilitatem, vel infirmitatem in ſpecie non poſſint ſoluere, & tunc pretio currente rerum quæ in ſpecie dandæ erant & non maiore.
23 Indi Bulla non indigent vt Hiſpanorum feſta non ſeruent, nec vt non ieiunent ieiunia Hiſpanorum, nec vt matrimonium contrahant in 3. & 4. conſanguinitatis gradu, nec vt à reſeruatis abſoluantur, quia non ſunt hæc priuilegia, ſed quaſi leges municipales huius Peruanæ prouinciæ, & quamuis priuilegia eſſent, cum ſint omni Indorum nationi conceſſa, non reuocantur per Bullam ſicut nec quæ vni religioni conceduntur vt conſtat ex ipſa Bulla Latina, & ex Bulla Pauli III.
24 Indorum infantes licitum ſine ceremoniis baptizari cum eorum parentes id petunt ægrotos eſſe affirmantes, ob frequens periculum ſine Baptiſmo obeundi.
25 Cum Indorum opera Hiſpanus per menſem conducit & illi nolunt in feſtis in quibus poſſunt, operari, ſi

merces non æquat laborem tot dierum, non eſt pretium minuendum.

SECTIO VIII.

DE INDORVM PRÆTORIBVS Reſolutiones Variæ.

1 INdorum Prætores ſi in domo ſua budos habeant chartarum, vel in aliorum domibus fieri promittant non ſunt *a* abſoluendi, quia qui peccatis remedia tenentur adhibere innumera patrandi peccatu cauſam præbent.

2 Qui concubinatus & alia peccata permittunt ob metum ne apud proregem de falſis criminibus acuſentur non excuſantur *b* à graui peccato,& indigni ſunt officio, quod gerunt bono vitæ exemplo falſitatis arguant inimicos,& Dei adimplendo præcepta Deum habebunt amicum.

3 Prætores,qui minori pretio quam alij emunt cibos ab Indis vel quæcumque alia *c* peccant,& reſtituere tenentur, nec conſuetudine excuſantur quia eſt abuſus.

4 Iuramenta facta à Prætoribus de non emendo, vel vendendo vt lucrentur,non ſunt *d* commutabilia niſi à Deo,vel ab homine in cuius fauorem fiunt. Et cum moraliter impoſſibile ſit quod ſine graui Indorum, & muneris ſui damno negotientur non ſunt abſoluendi niſi deſiſtant.

5 Vini venditio ſpeciali prohibitione Prætoribus eſt *e* interdicta propter,innumera tam corporis quam animæ damna quæ Indis inde eueniunt.

6 Prætores non tenentur *f* iuramentum facere de non negotiando,niſi ab eis exigatur.

7 Indos nemo iuſte *g* obligabit, vt ſe extraordinariis mediis præparent ad ſacram recipiendam Euchariſtiam.

8 Gentilicæ Indorum Confeſſionis ſecretum, ſi recta intentione, conuenientique modo fieret, ita fideliter obſeruari oportebit, vt neque ex præcepto etiam ſuperioris punitionem cogitantis vel ipſi, vel cuiquam alteri eſſe à Confeſſario detegendum,

a Comm. DD.

b P. Menacho in manuſcrip.

c Idem vbi ſup.

d Idem vbi ſup.

e Ex ſchedula Regia.

f P. Menacho vbi ſup.

g Sequentes & ſelecti caſus vſque ad 24. deſumpti ſunt è docto tractatu Ferdinandi Zurita clerici Presbiteri.

9 Con

9 Confeſſio, quæ apud Indos Idolorum cultores in vſu erat, & fortaſſe modo eſt nulla, ſpeciali obligatione Confeſſarium Indicum ad ſecreti cuſtodiam aſtringit, git, cum vtilis eſt ad ipſius pœnitentis ſpirituale bonum.

10 Indorum reguli, ad ebrietatem Indos inuitant, dummodo id conuitium ad populum exhilarandum, & ciuium voluntates conciliandas efficiant, & moderatam diligentiam exhibeant ad damna euitanda non peccant, nec reſtituere tenentur etiam ſi rixæ excitentur, quas eis facile non eſt componere. Si verò propter notabilem eorum negligentiam damna ſequantur & peccabunt, & reſtituere tenebuntur.

Vide D. Th. 2.2. q. 44. art. 6. & q. 64. art. 8.

11 Ab Indicis medicis, qui magicis ſuperſtitionibus pharmaca conficiunt, impium eſt medicinam accipere. Si tamen Dæmonum opera ceſſaſſe intelligatur, & alioquin medicamentum eſt ſalutare, licitè ſumi poteſt.

12 Nullus eſt fere licitus vſus eorum medicamentorum, quæ Indi venefici, quos hampi camayſe vocant, ſolent ægrotis adhibere.

13 Indo Cathecumeno frequenter committenti crimina grauia cum ſcandalo Baptiſmus conferendus non eſt, quo vſque ille mores emendauerit; ſecus verò ſi aliquando ſine ſcandalo in nonnulla crimina etſi grauia præ humana fragilitate labatur.

14 Indicus Parochus ſi ſe ad Indorum inſtitutionem talento carere cognouerit, & faciendi in Indis fructum ſpem omnino amiſerit, ex charitate debet idoneo ſuum locum concedere.

Colligit ex D. Th doctrina 22. q. 184. art. 2.

15 Ad charitatis, & honeſtatis officia præſtanda nemo poteſt priuata cuiuſcumque authoritate compelli, & ideo non poſſunt Indi ad hæc obſequia ab Hiſpanis compelli.

16 Etiam in mortis articulo ſuadere Indus non debet vt per interpretem confiteatur, ſi hic ſeruaturus non eſt ſecretum, propter multa ſcandala quæ inde poſſunt oriri.

17 Cum Idolorum ſimulachra formalem, & diſtinctam in Chriſtianam religionem blaſphemiam vel illuſionem continent, ea priuato etiam homini vbicumque reperiantur, ita confringere licebit, vt non temerè, & ſine diuinæ gloriæ fructu mortis periculo ſe exponat. Secus non licebit priuata authoritate confringere.

22. q. 1. art. 8.

18 Indicæ fœminæ adulterinos filios etiam ab Hiſpanis progenitos non debent naturalibus legitimis præferre. Poſſent tamen ſi digniores ſint, & ideo nobiliori cultu magis indiguerint, pretioſiora veſtimenta prouidere.

19 Indis prædicare,Euangelium in remotis regionibus, à quibus longe Epiſcopi abſunt etiam laicis licet, ſine Epiſcopi licentia ex ratihabitione illius.

20 Indis Kocam vendens eo quod multi illa ad malum abutantur,nullum peccatum committit.

2.2. q.101. art.3.

21 Perditos, & ſceleratos homines Catholica maieſtatis lege prohibitos ad Indos transvehere reſtitutionis obligationem inducit.

22 Indicæ linguæ imperitus ſi periculo prædicandi falſitatem in rebus fidei,vel morum ſe exponat,peccabit mortaliter.

23 Indi qui ideo ſolum Baptiſmum volunt recipere,vt Regem ſuum imitentur parati vt ad regis nutum quamcumque ſectam admittant non ſunt recipiendi ad Baptiſmum.

24 Indi Chriſtiani, qui tributum conferunt, quod credunt in idolorum cultum expendendum,grauiter peccant niſi ad populi communis vſus exigatur.

Villal. to. 2.art.4.q. 15.

25 Indis amicis infidelibus Gubernator Chriſtianus, qui tradit vinctos inimicos occidendos non peccat,& ſi illi eos crudeliter occidant,& comedant.

INCENDIARIVS Vide verbum, *Excommunicatio.*

INDIGNATIO.

1 Indignatio nolentis videre, vel audire eum cui iraſcitur vt plurimum eſt ſolum veniale peccatum.

DISPVT.

DISPVTATIO IV.

SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

AN IN ECCLESIA SIT theſaurus ſpiritualis, & ex quibus conſtet.

INDVLGENTIÆ.

1 IN Eccleſia eſſe theſaurum infinitum ex meritis Chriſti locupletatum, & meritis aliorum Sanctorum ſuperabundantem *a* eſt de fide.

2 Quoduis opus bonum pænale quatuor effectus *b* habet, reddit iuſtum meliorem, contra tentationes firmiorem, & auget gratiam de condigno in eo, qui illud operatur, & ſatisfacit in hac vita pro luendis pænis in alia. De congruo autem pro alio meretur, & ſatisfacit.

3 Satisfactionibus, quæ Chriſto, & aliis ſanctis ſuperfuerunt congeritur Eccleſiæ theſaurus, ex quo à Pontifice Chriſti vicario *c* extrahuntur indulgentiæ. Eſt autem hic theſaurus depoſitus in acceptatione diuina.

QVID SIT INDVLGENTIA & an in Eccleſia ſit poteſtas indulgentias concedendi.

4 Indulgentia *d* eſt pænæ pro peccatis debitæ relaxatio, quæ fit extra ſacramentum ex applicatione theſauri Chiſti, & S.S. & eſt non ſolum abſolutio, ſed ſolutio.

5 In Eccleſia *e* eſt poteſtas indulgentias concedendi. Contrarium eſt error.

6 Indulgentiarum vſus *f* eſt à tempore Apoſtolorum licet ſub alio nomine.

7 Summus Pontifex, & Epiſcopi habent *g* poteſtatem indulgentias concedendi. Summus Pontifex cum plenitudine, Epiſcopi cum limitatione.

8 Epiſcopi poſſunt *h* cum limitatione concedere ſuis ſubditis etiam

a Extrau. Vnigenitus de pænit. & remiſſ.
b Comm. DD.
c Vide Henriq. lib. 7. de indulg. c. 8. nu. 3.
d Vide Villal. to. 1. tr. 26. dif. 3.
e Trid. ſeſ. 25. in decr. de indul.
f Comm. DD.
g c. cum ex eo de pænit. & remiſ.
h dict. c. cum ex eo.

etiam in aliena diœceſi. In dedicatione Eccleſiæ annum vnum, in aliis feſtiuitatibus, & occaſionibus ſolum 40. dies indulgentiarum.

i Comm. DD.

9 Epiſcopus excommunicatus denuntiatus, vel notorius clerici percuſſor non poteſt *i* indulgentias concedere.

l c. noſtro de pœnit. & remiſſ.

10 Archiepiſcopus poteſt *l* in ſua prouincia concedere indulgentias, quas Epiſcopi poſſunt.

m Nauar. de indulg.

11 An verò hæc Epiſcoporum poteſtas ſit à iure diuino, vel non, alij negant, alij probabilius affirmant. *m*

n Comm. DD.

12 Papa, & Epiſcopi poſſunt *n* delegare hanc poteſtatem indulgentias concedendi.

o Comm. DD.

13 Concilium generale ſede vacante habet poteſtatem *o* indulgentias concedendi; non vero Prouinciale, nec Capitulum ſede vacante, nec Prouiſor, nec Parochus.

p Vill. tr. 26. dif. 3. tr. 1.

14 Conſuetudo legitimè præſcripta poteſt *p* dare hanc iuriſdictionem Parocho, vel alij ſecundum probabiliorem.

q c. accedentibus de ex. præl.

15 Abbates, & Prælati religioſorum non habent *q* hanc poteſtatem.

AN PRÆLATI religioſi poſſint ſæculares admittere ad ſuorum operum communicationem

r Comm. DD.

16 Bona opera vnius poſſunt *r* aliis communicari vel per modum meriti de congruo, vel per modum ſatisfactionis.

ſ Ex ſymb Apoſt.

17 Ad communicationem per modum meriti de congruo non eſt neceſſaria ſpecialis intentio, eo ipſo quod quis ſit in gratia particeps *ſ* omnium timentium Dominum.

t Comm. DD.

18 Satisfactio minuitur *t* ex eo quod multi ex illa participent, non verò meritum.

u Comm. DD.

19 Satisfactio ſtatim ſortitur *u* effectum, meritum autem poſt multum temporis poteſt applicari.

x Vill. tr. 26. dif. 6.

20 Quilibet *x* poteſt applicare alteri ſuam ſatisfactionem, meritum autem non niſi de congruo.

21 Prælati poſſunt quemlibet admittere ad communicationem bonorum operum ſuorum ſubditorum quoad meritum de congruo, & impetrationem, quia in hoc à ſubditis nihil aufertur. Satisfactionem vero ſubditorum ſine illorum voluntate ſaltem præſumpta applicare non poteſt, *y* licet contrarium teneant viri docti. Poteſt tamen præcipere ſubditis vt alicui ſatisfactionem in neceſſitate applicent.

y P. Suar. to. 4. diſp. 55. num. 6.

SECT.

SECTIO II.

AN POSSIT ECCLESIA indulgentias concedere pro animabus in Purgatorio exiſtentibus.

1 ECcleſia poteſt *a* indulgentias concedere pro animabus Purgatorii per modum ſuffragij.

2 Indulgentiæ aliæ *b* ſunt per modum abſolutionis, & hæ non conceduntur niſi ab habentibus iuriſdictionem in eos quibus conceduntur. Aliæ ſunt per modum participationis, quibus gaudent ipſi Prælati; aliæ tandem per modum ſuffragij, id eſt per modum ſolutionis vnius, qui pro alio offert pretium.

3 Papa non *c* applicare indulgentias animabus Purgatorij, niſi per modum ſuffragij, quia iam ſunt extra ſuam iuriſdictionem.

4 Indulgentia viuis conceſſa non *d* poteſt defunctis applicari niſi ex ſpeciali conceſſione, qualis eſt illa Leonis X. facta Franciſcanis, vt omnes indulgentias ipſis conceſſas poſſint *e* pro defunctis applicare.

5 Epiſcopi, & Archiepiſcopi non poſſunt *f* pro defunctis indulgentias concedere.

6 Mortaliter loquendo licet Papa poſſit quamplurimas indulgentias concedere, Purgatorium non exhaurietis, quia hoc pendet ex acceptatione diuina, quam in hac vita ignoramus.

AN SIT NECESSARIA iuſta cauſa ad indulgentias concedendas.

7 Ad concedendas indulgentias eſt *g* neceſſaria cauſa pia, ac iuſta, non ſufficit ſola Papæ charitas; vel voluntas liberandi animas à pœnis.

8 Si Papa ſine ſufficiente cauſa concedat indulgentias, & priuilegia, hæc valebunt *h*, & non illæ.

9 Cauſa debet eſſe rationabilis; *i* & proportionata.

10 Si Papa forte decipiatur in proportione cauſæ valebunt *l* indulgentiæ ſecundum proportionem cauſæ.

a Comm. DD. Vide Suarez vbi ſupra diſp. 53. ſec. 1. n. 3.
b Comm. DD.
c Comm. DD. Vide Bellar. lib. 1. de Purg. c. 16.
d Henriq. vbi ſupra lib. 7. c. 8. num. 1.
e Leo X. habetur in Comp. Min.
f Henriq. vbi ſup. c. 32.
g Clem. 6. in Extrau. Vnig. de pœnit. & remiſſ.
h Suar. vbi ſupra ſec. 2. num. 8.
i Idem to. 4. diſp. [illegible]. ſec. 3. nu. 9.
l Idem vbi ſupra.

m Comm. DD.

11 Sufficientia cauſæ penſanda *m* eſt ſecundum bonum Eccleſiæ,nec cauſa adeo parua , quæ ad alteram relata non reputetur magna.

n Vide Villal. vbi ſup.

12 Multi graues DD.aſſerunt *n* quamlibet piam cauſam ſufficere ad conceſſionem pleniſſimæ indulgentiæ , quod facit valde probabile ſumma liberalitas Chriſti erga ſuam dilectiſſimam ſponſam Catholicam Eccleſiam.

o Comm. DD.

13 Sufficit *o* pro cauſa opus bonum & ſatisfactorium licet alias quis ad illud ſit obligatus.

p Notabilis DD.ſẽtentia.

14 Ad indulgentiam conſequendam non tam iuuat magnitudo operis pænalis , vel iuſta cauſa, quam *p* ardens charitas , & viua fides in Chriſtum,quæ transfert mentes.

AN INDVLGENTIÆ tantum valeant quantum ſonant.

q DD. in 4.diſt. 20.

15 Valent *q* indulgentiæ quantum ſonant , quando adeſt iuriſdictio in concedente,iuſta cauſa,& proportionata , & ab illarum capaci debitæ diligentiæ fiunt.

16 In dubio interpretandæ ſunt in fauorem animarum.

r Comm. DD.

17 Idem nunc ſunt indulgentiæ plenæ,plenariæ,& pleniſſimæ licet olim fuerint diuerſæ. Per quamlibet ex his remittitur *r* omnis pæna debita pro peccatis.

ſ Villal. vbi ſup.

18 Cum additur remiſſio omnium peccatorum , & pænitentiarum , quæ pro illis impoſita fuerunt *ſ* intelligitur de pænitentiis à Confeſſario impoſitis.

t Comm. DD.

19 Iubileum *t* addit ſupra indulgentiam abſolutionem à culpis reſeruatis magis , vel minus pro arbitrio concedentis.

u Vide Vill.vbi ſupra.

20 Cum in conceſſione dicitur tot dies, vel annos de iniunctis pænitentiis non *u* intelligitur de annis , vel diebus Purgatorij, ſed de ſatisfactionibus à Confeſſario impoſitis in hac vita.

x Comm. DD.

21 Multo *x* maior eſt ſatisfactio vnius diei in hac vita quam plurium annorum in alia.

y Quia contra comm. ſententiã DD.

22 Falluntу *y* qui aſſerunt neminem eſſe in Purgatorio vltra viginti annos , quia ex nonnullis reuelationibus,quæ inuitis ſanctorum habentur conſtat aliquos damnatos fuiſſe vſque ad finem mundi.Propterea à Sum.Pont. conceduntur indulgentiæ in magno numero, & Bonifacius Papa dixit. Indulgentiæ Eccleſiæ Luteranenſis numerari non poſſunt niſi à ſolo Deo , & ego omnes illas confirmo.

SECTIO

SECTIO III.

AN ANIMA IN PVRGAtorio exiſtens cum ei conceditur indulgentia plenaria ſtatim exeat.

1 CVm quis pro anima exiſtenti in Purgatorio plenariam indulgentiam lucratur, ſtatim *a* exit, ſed cum hoc apud nos ſit valde incertum oportet quam plures lucrari. *a* Comm. DD.

2 His qui in hac vita in lucrandis indulgentiis, & animabus Purgatorij iuuandis negligentes fuere valde *b* probabile eſt à Deo ſuffragia non applicari in pænam negligentiæ eorum, vt viuentes fiant diligentiores. *b* Comm. DD.

3 Cum in conceſſione non exigitur Confeſſio, ſine illa indulgentiæ *c* poſſunt lucrari, ſecus verò cum exigitur. *c* Comm. DD.

4 Cum in conceſſione dicitur. De quibus corde contriti, &c. non eſt neceſſarium quod immediatè præceſſerit Confeſſio, & probabilius *d* non ſufficere ſolam contritionem. An verò pæna peccatorum oblitorum remittatur, aliqui negant, mihi autem videtur durum. *d* Vill. vbi ſupra. dif. 11.

5 Muti per nutus, vel per ſcripta confitentes indulgentias lucrari *e* poſſunt. *e* Comm. DD.

6 An verò in illis verbis. Et de pænis illis impoſitis comprehendantur aliæ pænæ non impoſitæ à Confeſſario alij aiunt, alij probabilius *f* negant. *f* Villal. vbi ſup.

7 Quando habetur in conceſſione, quod indulgentiam concedat Confeſſor idoneus, intelligitur de ſacramentali Confeſſione, per eum, qui poſſit perficere ſacramentum. Si autem dicat quod alicui poſſit concedi in articulo mortis, poterit *g* etiam non Sacerdos. *g* Syluest. verb. indulg. n. 69.

8 Quando Confeſſio exigitur debet *h* eſſe ſacramentalis, & ſufficit per nutus. *h* Comm. DD.

9 Cum dicitur quod poſſit confeſſorem eligere, qui ei concedat indulgentias, ſi iudicium amiſit, quilibet ſacerdos *i* poterit, & in huius defectu clericus primæ tonſuræ, & hoc deficiente etiam ſæcularis. *i* Henr. lib. 7. de indulg. c. 6. n. 4.

10 Cum dicitur, quod parti ſatisfaciat, & non poteſt, ei *l* poteſt indulgentia concedi. *l* Silueſt. vbi ſuprà. n. 30.

11 Cum dicitur, quod concedatur in vero mortis articulo, in præſumpto non *m* poteſt.

m Comm. DD.

12 Cum dicitur, quod abſoluatur à culpa, & pæna non debet *n* intelligi, quod culpa per indulgentiam remittatur, ſed quod poſſit ſacramentaliter à reſeruatis abſolui.

n Villal. vbi ſupra.

13 Religioſi præſumentes abſoluere à culpa & pæna *o* incidunt in excommunicationem ipſo facto; & eſt Papæ reſeruata.

o Clem. de relig. de priuileg.

14 Cum dicitur in Iubileo quod confiteatur in hebdomada, & communicet in Dominica *p* ſufficit in ipſa Dominica confiteri, quæ debet eſſe ſequens.

p Nauar. de or. Min. c. 95.

QVIS POSSIT indulgentias lucrari.

15 Baptizati, & vſum rationis habentes poſſunt *q* indulgentias lucrari.

q Comm. DD.

16 Qui indulgentias lucrantur debent eſſe ſubditi illas concedentis, ſed ſufficit, quod in hoc ſolum ſint ſubditi, & ideo religioſi *r* poſſunt lucrari indulgentias conceſſas ab Epiſcopo in cuius diœceſi morantur.

r D. Tho. Add. q. 27. art. 2.

17 Prælati *ſ* poſſunt lucrari indulgentias à ſe conceſſas ſecundum probabiliorem ſententiam, & poſſunt ſecum diſpenſare in faciendis diligentiis illas commutando.

ſ Suar. to. 4. diſp. 51. ſec. 1. n. 14.

18 Ad Bullam ſumendam non *t* eſt opus eſſe in gratia, ſecus verò ad ſibi lucrandas indulgentias.

t Idem vbi ſupra. diſp. 25. n. 15.

19 Non deſunt, qui dicant indulgentias in peccato lucratas licet tunc non proſint, reuiuiſcere per pænitentiam. Probabilior tamen eſt contraria *u* ſententia.

u Idem vbi ſup. diſp. 25.

20 Cum opus ex ſe bonum ratione alicuius circumſtantiæ eſt peccatum veniale non ideo *x* impedit lucrum indulgentiarum, licet aliqui ſentiant contrarium.

x Idem vbi ſup. diſp. 52. ſec. 6.

21 Qui facit in peccato aliquod opus bonum vt poſtea cum ſit in gratia indulgentiam conſequatur, illam conſequatur ſecundum probabiliorem *y* ſententiam, licet tutior ſit contraria.

y Vill. vbi ſup.

22 Licet qui eſt in peccato conſequi indulgentiam non poſſit, *z* poteſt tamen alios fauores, vt commutationem votorum, &c. Hi tamen non comparantur ſine confeſſione ſi ſub ea conditione vt mos eſt, concedantur. Sufficit tamen ad conſecutionem illorum confeſſio informis.

z Suar. to. 4. diſp. 52. ſec. 3. n. 16.

23 Ad indulgentiæ conſecutionem neceſſaria eſt intentio actualis, vel virtualis, & poſt opus factum ſufficit ratificatio ſecundum probabilem opinionem, tutius tamen eſt iterum opus facere.

AN

AN SIT NECESSARIVM nihil ex petitis diligentiis prætermittere.

1 Totum, quod indulgentiam concedens petit, eſt adimplendum,& licet ob impotentiam, vel ignorantiam omittatur, lucrum *a* ceſſat. *a* Comm. DD.

2 Cum Eccleſia deſtruitur, & poſtea ædificatur *b* durant adhuc in noua indulgentiæ,quæ erant in veteri, ſecus verò ſi alio transferatur. *b* Suar.to. 4.diſp.51. ſec.1.n.9.

3 Preces debent *c* fieri in Eccleſia aſsignata, & per grana ad id deputata,& non per alia. *c* Comm. DD.

AN QVIS POSSIT alij indulgentias lucrari.

4 Non poteſt *d* pro vnus alio indulgentias lucrari niſi ex ſpeciali conceſſione. *d* Henr. lib.7.de indulg.c. 8.n.1.

5 Elêmoſinæ, & alia quæ fieri poſſunt per interpoſitam perſonam ſufficit *e* quod ratificentur ab eo, in cuius nomine facta ſunt. *e* Suar. tr. 4. diſp.52. ſec.1. n.9

6 In caſu in quo quis poteſt alteri indulgentias lucrari qui opus facit *f* debet eſſe in gratia; piè tamen aſſeri poteſt contrarium. *f* Villal. vbi ſup. diſ.5.

7 Cum cauſa conceſſionis indulgentiarum eſt proportionata, omnes qui petitas diligentias exequuntur, æquale lucrum *g* habent. Cum autem cauſa non eſt proportionata qui plus facit,plus lucratur. *g* Idem vbi ſup.

8 Cum indulgentia conceditur his qui adiuuant ad fabricam Eccleſiæ,plus dare *h* debent diuites,quam pauperes. *h* Comm. DD.

9 Religioſi habitantes Eccleſiam vel ad eius fabricam adiuuantes cum his rebus quas ad proprium vſum habent *i* lucrantur indulgentias conceſſas viſitantibus tales Eccleſias vel ad earum fabricam adiuuantibus. *i* Villal. vbi ſup. diſ.17.

10 Cum indulgentia abſque limitatione conceditur *l* poteſt lucrari toties quoties factæ diligentiæ fuerint. *l* Comm. DD.

11 Eodem numero opere poſſunt *m* lucrari multæ,ac diuerſæ indulgentiæ. *m* Villal. vbi ſup.

12 Cum indulgentiæ conceduntur diuerſis granis, vt illas lucretur qui verbi gratia recitauerit. Aue Maria, non ſufficit ſemel recitare,ſed toties recitanda *n* eſt Aue Maria quot fuerint grana. *n* P. Azor. 1.p.lib.10. c.4.

13 Non eſt *o* determinata verborum forma ad concedendas indulgentias.Hæc autem eſt in vſu: Authoritate Sedis Apoſtolicæ concedo tibi plenariam remiſſionem omnium peccatorum tuorum. *o* Comm. DD.

14 Indulgentias lucrari eſt opus *p* meritorium, & Deo valde *p* Vide Henr. lib. 7.de indulg. c.9. n.1.

gratum

gratum, & eas applicare animabus Purgatorij opus miſericordiæ,& charitatis.

15 Religioſi,vel ſæculares clerici indulgentias incertas,& indiſcretas prædicantes peccant *q* mortaliter, & grauibus pœnis puniri debent,ſi hoc faciant ad lucrum temporale.

q Clem. religioſi de priuil.

16 Cum indulgentiæ ſunt certæ, licet non poſſint in foro exteriori probari, non eſt *r* peccatum mortale illas prædicare.

r Comm. DD.

17 Cum indulgentiæ ad limitatum tempus conceduntur, tempore finito finiuntur, ſi ſunt perpetuæ durant donec reuocentur. Sed *ſ* vide regulas Cancellariæ in Villalobos *tr. 26. to.1.diſ.18.n.3.*

ſ Vill. vbi ſupra. dif.18.

18 Indulgentiæ non *t* expirant morte concedentis, ſed poſſunt omnes ſuſpendi ab habente authoritatem.

t Comm. DD.

19 Reuocatio, vel ſuſpenſio indulgentiarum non tollit *u* coram Deo illarum valorem donec reuocatio ſufficienter promulgetur, non tamen eſt neceſſarium, quod de illa ſingulis in particulari conſtet.

u Villal. vbi ſupra.

20 Finitur *x* indulgentia cum deſtruitur locus, vel moritur perſona,cui erat conceſſa.

x Cordo lib.5.q.36.

SECTIO IV.

DE MODO LVCRANDI iubileum.

1 AD lucranda Iubilea *a* neceſſarium eſt omnia,quæ facienda iniungit,implere.

a Comm. DD.

2 Qui illud prima hebdomada lucratus fuit *b* poteſt etiam ſecunda,licet alij ſentiant contrarium.

b Henriq. de indulgen.c.11.

3 Omnes diligentiæ adimplendæ *c* ſunt in vna hebdomada, & ſequenti Dominica immediatè communicandum. Sunt tamen qui aſſerant ad feriam ſecundam differri poſſe communionem.

c Idem vbi ſup.

4 Cum ieiunia iniunguntur edi *d* poſſunt lacticinia extra Quadrageſimam, & in illa quando adeſt conſuetudo, vel Bulla.

d Pius V. & Greg. 13. vide Henriq. vbi ſup. nu.4.

5 Qui lucratus eſt Iubileũ non *e* poteſt præuenire,nec differre, nec commutare ieiunia,niſi interſit Confeſſoris authoritas, & hoc

e Henriq. vbi ſup. c.1.final.

hoc intra præfixum terminum. Sunt tamen, qui aſſerunt fieri poſſe in vltima die.

6 Si cadat iubileum intra hebdomadam *f* quatuor temporum vtrique obligationi ſatis fit.

7 Cum preces fundendæ iniunguntur, ſi quis nequeat in Eccleſiam intrare *g* ſufficit illam de foris viſitare.

8 Sufficit ex eodem loco quinque altaria viſitare, quod ſi vnũ ſit tantum quinquies ipſum viſitandum, ſed non opus *h* eſt intereſſe proceſſionibus.

9 Quod attinet ad elêmoſinam plus debet dare diues, quam pauper,& probabile *i* eſt lucrari iubileum licet modica ſit elêmoſina.

10 Per iubilea poteſt eligi Confeſſor idoneus,& ſufficit *l* quod ab aliquo Ordinario ſit approbatus, vt poſſit eligi in quacumque diæceſi,licet contrarium ſit probabilius.

11 Qui tempore iubilei non habet conſcientiam peccati mortalis non *m* tenetur confiteri,ſed tutius eſt Confeſſione ſe præparare,quia ſunt qui aſſerant contrarium.

12 Qui in hebdomadæ principio confeſſus abſolutus fuit à reſeruatis,vel vota fuerunt illi commutata,ſi poſtea iubileum non lucretur,non ideo *n* reincidit.

13 Peccata reſeruata oblita amittunt reſeruationem, ſi tamen aliquod per verecundiam fuit omiſſum,omnia vt ante *o* manent reſeruata.

14 Qui non potuit in vna hebdomada Confeſſionem finire, *p* poteſt à cenſura abſolui,& poſtea Confeſſioni finem imponere, & abſolui à peccatis.

15 Vt quis iubileum lucretur *q* ſufficit, quod diligentiam vltimam faciat in ſtatu gratiæ, etiam ſi alias fecerit in peccato mortali.

16 Qui eſt extra patriam, & ibi audit publicationem iubilei, *r* poteſt ibi lucrari, vel expectare vt in ſua patria publicetur.

17 Qui noluit conſequi iubileum,& die vltima mutat propoſitum poteſt *ſ* confiteri,& die Dominica communicare à reſeruatis abſolutus, dummodo ieiunia à Confeſſario commutentur.

18 Si quis omnibus adhibitis diligentiis in ſecunda Dominica imprudenter aliquid degluriat ob quod non poſsit communicare *t* commutetur Communio in aliud opus pium.

19 Qui ſemel lucratus fuit iubileum non poteſt illud alibi *u* iterum lucrari.Si tamen ob ignorantiam inuincibilem illud publicatum eſſe neſciuit tranſacto termino poteſt intra duas hebdomadas

f Idem vbi ſup. c.10.n.5.

g Idem lib.7.c.10. n.3.

h Nauar. de orat. Miſcel. 96.c.quod præcipitur 14.q.9.

i Henriq. vbi ſup. n.7.

l Idem c.16. n.2.

m Idem vbi ſup.

n Idem vbi ſup. c.11.n.4.

o Comm. DD.

p Henriq. vbi ſup. c.11.n.5.

q Idem vbi ſup. c.15.

r Comm. DD.

ſ Diana p.3.tr.4. reſ.148.

t Idem p.3.tr.4. reſ.151.

u Suarez apud Dian. vbi ſup. reſ.151.

domadas à die notitiæ illud lucrari.

x Diana vbi ſup.

20 Qui in patria neglexit *x* poterit alibi lucrari iubileum.

y Idem ibidem.

21 Sufficit, *y* quæcumque vel minima oratio etiam ſi ſit aliàs debita,& idem de reliquis diligentiis,etiamſi debeantur ex voto,vel pœnitentia.

z Suarez apud Dian. p.5. tr.12. reſ. 33. & 55.

22 Si quis poſtquam hic viſitauit Eccleſias, aliò proficiſcatur, & ibi faciat alia requiſita lucratur *z* iubileum, quia hoc non dependet à loco.

a Layman apud Dian. vbi ſup. reſ.54.

23 Si Epiſcopus plures, quam Papa petit, deſignarit Eccleſias viſitandas, *a* ſufficeret à Papa præſcriptas viſitare, quia Epiſcopus non poteſt Papæ priuilegia onerare,bene tamen ſubleuare.

b Dian. vbi ſup. reſ.56.

24 Si herus famulo commiſit, vt elêmoſinam daret, iſte autem vel diſtulit poſt tempus,vel non dedit iubileum nihilominus lucratur, *b* licet alij contrarium ſentiant, ſed minus probabiliter.

c Suar. apud Dian.p.1. tr.11. reſ. 105.

25 Quando dicitur in forma iubilei. Verè pænitentibus & confeſsis *c* ſufficit præterita Quadrageſima confeſſum fuiſſe, & habere propoſitum confitendi in futura.

d Ibid.

26 Excommunicato, & cathecumeno, ſi ſint in gratia valere indulgentias *d* ſunt,qui aſſerant.

e Sà verb. indulg.

27 Cum duo Papæ concedunt pro aliquo opere 20. dies indulgentiarum,qui illud facit 40. *e* lucratur.

f Car.Bellar de indulg.

28 Reſeruatum crimen patrans in ſpe iubilei,virtute iubilei *f* poteſt abſolui.

g Comm. DD.

29 Quando duobus diebus immediatis concurrunt duo iubilea ſufficit *g* ſemel confiteri & communionem recipere.

30 Qui tempore à Bulla vel à iubileo præſcripto cæpit confiteri,nec potuit perficere confeſsionem intra illud,poteſt elapſo termino abſolui,quia cæpit tempore idoneo.

h Comm. DD.

31 Cum in iubileo datur omnibus facultas eligendi quemlibet Confeſſorem ab Ordinario approbatum *h* poſſunt omnes religioſi tam fœminæ, quam viri ſine licentia ſuorum Prælatorum eligere quem voluerint extra ſuum Ordinem ab Ordinario approbatum, vel à ſuo Prælato intra Ordinem.

i Comm. DD.

32 Tempore iubilei *i* poteſt quis ab vno Confeſſore petere votorum communicationem,& alteri confiteri.

l Suar. apud Dianam p.3. tr.4.reſ. 150.

33 Cum quis lucratus eſt iubileum ſine confeſsione, quia nullum mortale peccatum in eius memoriam venit, ſed termino iubilei tranſacto recordatur peccata reſeruata ante à ſe commiſſa, non tollitur *l* reſeruatio ſecundum probabiliorem opinionem.

34 Qui

34 Qui tempore iubilei omiſit in Confeſſione peccatum reſeruatum ne reuelaret complicem *m* poteſt elapſo iubileo à quocumque Sacerdote abſolui. *m* Comm. DD.

35 Qui ex conſilio Confeſſoris diſtulit Confeſſionem poſt tempus Iubilei,& incidit in reſeruata elapſo tempore poterit *n* ab eis abſolui, vt lucretur iubileum. *n* Diana p.5.tr.12. reſ.27.

36 Confeſſarius pœnitentis, qui conſecutus eſt iubileum etiam elapſo tempore poteſt vota illius, & alia opera commutare, non verò *o* à reſeruatis abſoluere. *o* Sanch. apud Dianam p.2.tr.16. reſ.40.

37 Indulgentia poteſt conferri extra Confeſſionem,& alienato à mentis iudicio.

38 Cum transfertur ſancti alicuius ſolemnitas, & iubileum *p* transfertur, quia ad cultum illius conceſſum eſt à Pontifice, & vt concurrens populus illud lucretur. *p* Comm. DD.

39 Cum dicitur quod ſit contritus, & confeſſus *q* ſuffi cit annuam Confeſſionem feciſſe, & tunc actum contritionis elicere. *q* Vide Villal. vbi ſup.

DISPVTATIO V.

SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SIT INFAMIA & quotuplex.

INFAMIA.

1 INfamia eſt duplex *a* alia facti, alia iuris. Facti eſt, quæ naſcitur ex delicto graui & notorio. Iuris quæ à iure datur, vt criminis pœna. Vtraque inducit irregularitatem. *a* Comm. DD.

2 Vt infamia facti ſit legalis non *b* ſufficit, quod notorium ſit delictum, ſed opus eſt vt à lege ſit iniuncta talis infamia, & per ſententiam declaretur; ſecus enim non eſt legale,& canonicum impedimentum. *b* Comm. DD.

3 Non ſufficit *c* ad incurrendam hanc infamiam rumor ſparſus apud *c* Sà hoc verb.

apud aliquos,nec confeſſio rei ante condemnationem, nec condemnatio litigantis per Procuratorem.

d Sa vbi ſup.

4 Tollitur *d* per factum contrarium,repellit autem dum durat à dignitate,à iudicando, (non autem ab arbitrando) procurando,teſtificando in cauſa criminali,accuſando, poſtulando & ab Ordinis,aut beneficij ſuſceptione.

e Sa hoc verb.n.2.

5 Infamia iuris fit *e* ſententia diffinitiua ſuper crimine publico,vel aliquibus priuatis vt furto,vſura,ſacrilegio, inceſtu,homicidio,periurio,adulterio,veneficio,& aliquando ipſo facto,vt ſi quis in adulterio deprehendatur, aut duas habeat vxores, aut ſponſas. Quidam tamen aiunt ſemper requiri ſententiam. Tollitur autem per Principem , qui non habet ſuperiorem.

f Comm. DD.

6 Infamia iuris impedit *f* dignitatis executionem , & excercitium.

g Comm. DD.

7 Infamia ob crimen læſæ maieſtatis comprehendit *g* filios , & nepotes, ſed quæ eſt ex delicto proprio vel parentum Baptiſmo tollitur.

h Nauar. c.16,n.46.

8 Infamatus familiariter conuerſans cum infamatore *h* videtur ei remittere iniuriam , ſed non obligationem reſtituendi famam.

INFAMARE.

a Sà hoc verb.

9 Infamare ſe notabiliter , & falſo *a* aiunt multi peccatum eſſe mortale cum obligatione reſtituendi , alij vtrumque negant.

b Vide Val.to.3. diſp.5.q. 17.p.2.

10 Si quis ſe ipſum etiam verum dicendo infamet cum ſcandalo , & damno aliorum, *b* peccat mortaliter cum onere reſtituendi.

c Vide Sà hoc verb.

11 Qui metu tormentorum falſo ſibi crimen imponit nec peccati *c* damnandus,nec obligandus ad reſtitutionem nec ſibi nec alteri,qui ob id læditur.

d Comm. DD.

12 Cum crimen à te factum alteri imponitur *d* potes te etiam cum vitæ diſcrimine prodere , vel tacere. Quod ſi tibi crimen imponitur, quod alter fecit potes meritorie tacere.

e Comm. DD.

13 Si quis ſe ipſum infamet pro ſuo , vel aliorum bono nullum eſt *e* crimen.

f Vide Tol. lib.5. c.88.

14 Prælatus,& qui ex officio bonum aliorum procurat *f* tenetur famam ſuam tueri. Sicut dicendum de priuata perſona niſi infamia ſit de crimine hæreſis,vel alio valde graui,vel de re turpiſſima.

15 Si

15 Si per infamiam alicuius reſpublica læditur non poteſt is infamia remittere, ſi tamen remittat tenetur infamator reſtituere ex iuſtitia.

INFANS.

1 Dicitur *a* vſque ad ſeptennium incluſiuè.

a Vide gloſſ.c.4. de temp. ordin.lib. 6.

INFIDELIS.

1 Infidelibus vendere ea quæ præcipuè deſeruiunt ad idolorum cultum, vel tradere eis libros ſacros ad comburendum etiam ob mortis timorem peccatum *a* mortale eſt.

2 Cum infidelibus poſſunt *b* conuerſari firmi in fide.

3 Infideles ciues fiunt *c* illius loci in quo baptizantur, & poſſunt retinere bona iuſtè poſſeſſa.

4 Infidelis poſitiuus dicitur, *d* qui poſt fidem ſufficienter illi propoſitam nō vult credere & peccat infidelitatis peccatum. Infidelis negatiuè dicitur, qui non credit, quia fides non eſt ei ſufficienter notificata, & ob hoc non damnabitur, ſed ob alia peccata.

5 Peccat *e* mortaliter, qui deliberatè credit quemcumque infidelem, qui benè moraliter vixerit poſſe in ſua ſecta ſaluari. Poteſt autem fide implicita ſecundum graues DD. ſi explicitæ habeat ignorantiam inuincibilem, & in ſua ſecta nihil credat, nec operetur lumini rationis contrarium.

a Aug. epiſt.164. *b* Sà hoc verb. *c* Ex Paul. III. Cupientes Iudæos. *d* Comm. DD. *e* Nauar. c.11.n.18. *f* vide Villalob.& Machad. in ſumm. qui citāt. D. Tho.2. 2.q.10. art.4.

INFIRMVS.

1 Comedens *a* aliquid ex quo timet notabile damnum in ſalute peccat mortaliter, nec non qui renuit remedia committens ſe prouidentiæ diuinæ.

2 Qui non timet notabile damnum ob bonum animæ, & maiorem mortificationem meritoriè poteſt *b* medicinam renuere, & præcipuè, qui proximus eſt martyrio.

3 Qui ob magnam difficultatem edendi cibum reſpuit, vel pharmacum, non peccat *c* quia magna difficultas impoſſibilitas reputatur.

4 Non tenetur *d* æger migrare in ſalubriorem locum, nec valde pretioſa medicamenta emere, nec mulier medicis pudenda detegere etiam ſi ad ſanitatem videatur neceſſarium.

a Nauar. c.15.n.13. *b* Idem. c. 11.nu.41. *c* Sà hoc verb. *d* Idem Ibidem. num.21.

INGRATITVDO.

a Sà hoc verb.

1 Ingratitudo ex contemptu magni beneficij eſt *a* peccatum mortale quod pauci reputant.

INIVRIA.

a Sà hoc verb.

1 Aliquæ perſonæ non poſſunt *a* remittere ſatisfactionem iniuriæ veluti vxor, filiusfamilias, religioſus, & ſeruus.

b Nauar. c. 17. num. 3.

2 Qui alicui dicit leue conuitium ſciens ipſum vel alium magnam perturbationem paſſurum, peccat *b* mortaliter.

c Idem. c. 18. num. 1.

3 Illa & ſola iniuria *c* eſt peccatum mortale, quæ dicitur animo notabiliter nocendi etiam ſi non noceat, vel quæ notabiliter nocet, etiam ſi dicatur ſine animo nocendi, dummodo aduertat quis damnum, vel debeat aduertere.

d Comm. DD.

4 Peccat, *d* qui propria authoritate iniurias vlciſcitur etiam, ſi per iudices nequeat.

e Comm. DD.

5 Iniuriarum actio nudo pacto *e* tollitur ipſo iure.

f Comm. DD.

6 Obiicere, alicui in facies crimen ad correctionem non eſt peccatum, ſi verò fiat ex ira vel ex vindicta eſt *f* peccatum, & frequenter mortale.

g Nauar. c. 18. n. 12.

7 Qui animo infamandi alicui in faciem obiicit aliquod crimen duplex peccatum committit, aliud contumeliæ, aliud detractionis.

INOBEDIENTIA.

a Comm. DD.

1 Inobedientia eſt vitium *a* inclinans ad non obediendum eo ipſo, quod iubetur.

b Comm. DD.

2 Provt eſt vitium generale *b* comprehendit omnes actus vitiorum quibus non fit, quod iubetur ſiue faciendo, ſiue omittendo.

c Comm. DD.

3 Qui id quod veniale eſt principaliter omittit, quia iubetur, peccat *c* mortaliter.

d Nauar. c. 23 nu. 38.

4 Qui probabiliter credit ſuperiorem iuſſiſſe, quod ſi ſciret non iuberet, non peccat *d* non parendo.

5 Qui deliberatè omittit, quod ſuperiorem ſcit iuſſiſſe animo obligandi ad mortale, peccat mortaliter.

DISPVTATIO IV.
RESOLVTIONES VARIÆ.

Inquiſitio quotuplex ſit.

INQVISITIO.

1 INquiſitio alia *a* generalis quando generaliter inquiritur an leges obſeruentur, Alia ſpecialis, an talis perſona tale delictum commiſerit. Alia mixta cum inquiritur an talis Prælatus obſeruet ſtatuta.

a Vide Villalob, to. 2, tr, 14. diſ, 6.

2 Vt procedatur generali inquiſitione non eſt *b* neceſſarium, quod infamia præceſſerit, nec tunc peccata ſecreta aperienda, & cum probari nequeant, non ſunt detegenda, erit enim contra iuſtitiam, niſi ad correctionem, vel ad vitandum graue damnum.

b Comm. DD. vide c. perniciosam de off. ordin.

3 Quamuis delictum duobus teſtibus poſſit probari non eſt *c* reuelandum ad punitionem.

c c. qualiter, & quãdo de accuſ.

4 Quando delictum dicitur *d* ſuperiori ſecreto non dicitur vt iudici.

d Comm. DD.

AN QVANDO delictum eſt publicum poſſit iudex inquirere, quis illud fecerit?

5 Cum inuenitur homo occiſus, & homicida ignoratur, *e* poteſt generaliter inquiri, non verò de aliqua ſpeciali perſona, nec inquiritur de ſecreto, ſed de publico.

e Comm. DD.

6 Teſtes in hoc caſu inquiſiti non tenentur *f* reuelare nec licitè poſſunt homicidam, niſi infamia præceſſerit.

f Leſſi. de iuſt. lib. 2, c. 29. dub. 14. n. 115.

7 Non tenetur *g* iudex inſtruere teſtes ne iniuſtè reuelent delinquentem. Si autem iniuſtè, vel iniuriosè reueletur ab aliquo poteſt contra eum procedere.

g Comm. DD.

8 Vt in hoc inquiſitionis genere *h* procedatur delictum debet eſſe certum.

h Comm. DD.

AN AD INQVIRENDVM de aliqua ſpeciali perſona neceſſaria ſit infamia?

9 Ad inquirendum de ſpeciali perſona opus *i* eſt vt præcedat infamia, & ſi eſt Prælatus debet eſſe damnoſa, quæ ſæpe ad iudicis aures peruenerit.

i c. inquiſitionis parag. tertiæ de accuſ.

10 Cum agitur de conferendo officio, vel beneficio *l* poteſt fieri ſecreta inquiſitio etiamſi non præcedat infamia.

11 Vt dicatur eſſe infamia non ſufficiet, *m* quod ſint duo, vel tres qui crimen iurent, ſed neceſſarium eſt vt rumor ſit ſparſus, hæc neceſſitas non eſt de iure poſitiuo, ſed iuri naturali conformis.

12 Cum facienda eſt inquiſitio ratione infamiæ, prius de infamia informatio facienda, *n* nec credendum iudici ordinario.

13 In aliquibus caſibus poteſt *o* ſine infamia ad inquiſitionem procedi, & primo quando agitur de impediendo malo futuro, vel de tollenda peccati occaſione.

14 Ad inquirendum de hæreſi ſufficit *p* vehemens ſuſpicio, quæ habetur de eo, qui à communi conuerſatione fidelium vita, & moribus diſſidere cognoſcitur. Idem dic de crimine læſæ maieſtatis humanæ.

15 Quando herus inuenitur *q* occiſus inquiſitio poteſt fieri de famulis, nec non de nautis, quando nauis ſubmergitur, & contra illum contra quem populus vel communitas ſuſpicatur.

16 Non debet *r* iudex proceſſum motu proprio incipere, niſi ab alio id poſtuletur.

17 Non debent *ſ* iudices faciles eſſe in admittendis denuntiationibus, nec epiſtolis ſine nomine fidem facere.

18 Infamia quæ oritur poſt detentionem rei in carcere, non ſufficit *t* ad inquirendum contra eum.

AN POSSIT IVDEX conuictum de vno delicto interrogare de aliis, vel de ſociis.

19 Non poteſt *u* iudex conuictum de vno delicto interrogare de aliis de quibus non eſt infamatus, niſi quando vnum eſt ſufficiens indicium, vel infamia alterius, vel de vno non poteſt conuinci, niſi conuincatur de alio.

20 Cum ſocij delinquentis non ſunt infamati non *x* poteſt de illis inquiri.

21 Cum conſtat complices fuiſſe, poteſt de illis fieri inquiſitio generalis, *y* non tamen tenetur reus illos detegere niſi fuerint infamati, vel parati aliud crimen in damnum tertij committere.

22 Tenetur Iudex reis exponere caſus, *z* in quibus obligati ſunt ad complices detegendos, vel dare eis tempus ad conſulendos viros doctos.

23 Cum reus eſt ſeruus poteſt interrogari de ſociis, *a* & idem dic de grauiſſimis delictis vt furto famoſo, hæreſi, maleficio, falſificatione monetæ, & ſimilibus. In his etiam non interrogatus reus tenetur complices reuelare, ad id debet Confeſſarius monere,

m c. inquiſitionis
n Nauar. rub. de iudic. nu. 91.
o Vide Leſ. vbi ſupr. dub. 15.
p Vide c. excommunicamus parag. addiſcimus.
q Vide alias exceptiones in Villal. tr. 14. dif. 8. tom. 2.
r Vide l. quoties parag. de naufr.
ſ Comm. DD.
t Comm. DD.
u c. cum oportet de accuſ.
x c. 1. de confeſſis
y Vill. tr. 14. dif. 10.
z F. Man. l. to. 2. qq. reg. q. 19.
a Anton. Gom. to. 3. var. c. 12. num. 17.

monere, & ſi nolit non poteſt eum abſoluere.

14 Prædicta doctrina debet intelligi cum reus ſcit complices paratos eſſe ad noua crimina in damnum reipublicæ.

DISP. VII. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

Inquiſitorum poteſtas, quæ & quanta.

INQVISITORES.

1 INquiſitorum poteſtas licet delegata habet *a* multa priuilegia, vt ordinaria, vnde aiunt multi poſſe delegare cauſas hæreſis, & an eorum delegatus poſſit ſubdeleg re dubium eſt inter DD. *a Vide Dian. p. 4. tr. 8. reſ. 1.*

2 Non eſt *b* cumulatiua, ſed priuatiua, vnde iam Epiſcopi ſaltem in Hiſpaniæ regnis non poſſunt de hæreſi cognoſcere, nec fidei edicta proponere. *b Molin. apud Dianam reſ. 2. vbi ſupra.*

3 Eorum iuriſdictio ſe extendit *c* non ſolum ad ea, quæ eis competunt de iure communi, ſed etiam ad ea, quæ conſuetudine ſunt recepta, eſtque tota Eccleſiaſtica. *c Diana vbi ſupra. reſ. 55.*

4 Habent *d* familiam armatam, & ſuis Conſultoribus, & Aduocatis poſſunt hanc facultatem concedere. *d Comm. DD.*

5 Si ſint regulares non poſſunt *e* à ſuperioribus ſuis ea pœna puniri, quæ ſui officij executionem impediat. *e Comm. DD.*

6 Si Inquiſitor recuſatur iudex, *f* quia ſuſpectus debet recurri ad ſupremum. *f Comm. DD.*

7 Quando Inquiſitor eſt Theologus non tenetur *g* qualificatores conſulere, & conſultores non habent ſuffragia deciſiua, ſed conſultiua. *g Dian. vbi ſup. reſ. 38. tr. 7.*

8 Non poſſunt *h* legere libros hæreticorum, nec dare licentiam ad legendum quia hoc ſpectat ad Generalem. *h Sanchez apud Dia. vbi ſup. tr. 8. reſ. 46.*

9 Poſſunt *i* cogere per cenſuras clerum, & populum vt conueniant ad audiendum edictum fidei, ſicut & iudicem laicum, vt exequatur ſententiam ab ipſis latam & procedere contra eum, ſi nolit, vt contra hæreticorum fautorem. *i Idem Dian. reſ. 47.*

10 Quæcumque laicorum ſtatuta officium Inquiſitorum impedientia, ſunt *l* ipſo iure nulla, poſſuntque illos per cenſuras cogere, vt illa reuocent *l Idem reſ. 104.*

m Idem ibidem reſ.20.

11 Rei licet poſſint appellare à ſententia interlocutoria, non *m* tamen à diffinitiua, nec per modum querelæ, nec ſupplicationis ad alium Superiorem recurrere.

n Comm. DD.

12 Inquiſitores ſi habeant dignitatem, vel præbendam in aliqua Eccleſia habentur *n* pro præſentibus etiam quoad diſtributiones quotidianas.

13 Licet ſecundum praxim non eligantur, niſi habentes 40. annos, ſed non eſt *o* neceſſarium.

o Dian. vbi ſup. reſ. 52.

p Clem. 2 de hæret.

14 Prohibentur *p* in Hiſpaniæ regnis eſculenta, & poculenta recipere. Quod ſi prætextu ſui officij pecuniam extorqueant excommunicantur.

q Comm. DD.

15 Iuriſdictio illorum non expirat morte concedentis *q*, nec delegata ab eis per mortem ipſorum.

r Suar. apud Dia. vbi ſupra reſ.21.

16 Non poſſunt *r* Epiſcopum capere etiam ſi ſolum ſit titularis, vel electus, & non confirmatus, niſi de fuga ſuſpectus, & moliatur aliquid in fidei detrimentum.

IN QVEM habeant iuriſdictionem.

ſ Zanar. apud Dia. vbi ſupra.

17 Generalis Ordinum non habent, *ſ* hoc priuilegium, nihilominus tamen non debent contra eos procedere niſi admonito ſupremo Inquiſitore.

t Suar. vbi ſup. apud Dian.

18 Non poſſunt *t* procedere contra Nuntios, vel Officiales Apoſtolicos, nec vnus Inquiſitor contra alios.

u Comm. DD.

19 Non baptizatus non poteſt ab eis puniri, ſed qui natus eſt, & educatus inter fideles præſumitur baptizatus, qui verò ante annos diſcretionis *u* captus eſt ab infidelibus non eſt puniendus.

DE QVIBVS POSSINT cognoſcere.

x Vide Dian. vbi ſup. reſ. 70

20 Poſſunt *x* cognoſcere non ſolum de hæreſi, ſed de his, quæ ſapiunt hæreſim, de verbis ſcandaloſis, & piarum aurium offenſiuis & temerariis; verba tamen dubia; in ſenſum catholicum ſunt interpretanda, niſi perſona ſit ſuſpecta de hæreſi.

y Idem ibidem.

21 Poſſunt *y* punire diſputationes cum hæreticis in caſibus à iure prohibitis, & eos qui ad illorum conuenticula confluunt, & eos qui in ſortilegiis miſcent materiam ſacramentorum, verba ſacramentalia, & reliquias ſanctorum.

z Ex Bulla Six. V.

22 Cognoſcunt *z* etiam de ſortilegiis, & ſi non ſapiant hæreſim, & de his qui ope Dæmonum furta detegunt, & de his qui ſcindunt ſchedulas continẽtes ſententiã excõmunicationis,

nec

nec non de his, qui ad communicandum quærunt plures, aut maiores hoſtias.

23 Non poſſunt *b* punire Confeſſarios frangentes ſigillum Confeſſionis, niſi ſimul habeant errorem in intellectu.

b Idem ibidem reſ. 95.

24 Ad inquiſitores ſpectat *c* in examen adducere reuelationes mulierculaarum, & inuigilare ne imagines non beatificatorum cum ſanctitatis ſignis in publico exponantur. Item Ægyptianas punire, quæ per manuum ſigna bonam fortunam diuinant.

c Vrban. VIII.

25 Qui inſciis Inquiſitoribus qualecumque *d* conſilium etiam iuſtum dederit reis in carcere Inquiſitionis detentis, eſt puniendus.

d Dian. p. 4. ti. 7. reſ. 19.

26 Licet non ſint iudices competentes reconciliatorum, qui vulgo ſambenitati dicuntur, ſi tamen hi inter ſe rixentur, dum ſunt in carceribus, vel propter habitum pœnitentiæ vnus alteri conuitia dixerit, poſſunt *e* illos punire.

e Idem in ſum. verb. Inquiſitores n. 100.

DE MODO PROCEDENDI.

27 Poſſunt non ſolum verbaliter, ſed realiter citare, & capere reum in alieno territorio etiam Eccleſiaſticorum ſine eorum licentia. Vt tamen poſſit capi, debent *f* eſſe indicia ad torturam ſufficientia.

f Dian. in com. hoc verb. n. 27.

28 Poſſunt *g* de leui ſuſpicione formare inquiſitiones, & interrogare reum ſi ſit homo vilis, improbus, & abiectus, ſecus ſi ſit nobilis, honeſtus vel religioſus. Dicitur autem leuis ſuſpicio comparatiuè ad vehementem, debet enim eſſe notabilis arbitrio iudicis.

g Idem vbi ſupr. n. 28.

l Comm. DD.

29 Si denuntiatio fiat per chartam ſine nomine etiam ſi teſtes nominet, non det *h* reus ex vi illius examinari, quia eſt ſuſpecta.

h Comm. DD.

30 Si poſt ſententiam abſolutoriam ſuperueniant noua indicia, hæc ſunt cum prioribus coniungenda, & ſecundum vtraque de nouo examinanda. Et ſi poſt impoſitam pœnam arbitrariam ſuperueniat plena probatio debet reus pœna ordinaria puniri. Quod ſi arbitraria iam impleta fuerat, hoc de ſecunda pœna detrahatur, niſi ſit capitalis, quæ non poteſt minui.

i Caſtro. pal. apud Dian. vbi ſupra. nu. 19.

31 In cauſis fidei poſſunt *l* procedere ſimpliciter, & de plano ſine ſtrepitu iudicij proferre ſententiam, ſeruatis tamen his quæ ad æquitatem ſpectant.

m Diana in comp. vbi ſupra num. 32.

32 Non tenentur reo manifeſtare indicia, nec ſemiplenam probationem, ex qua ius habeant legitimè interrogandi, quamuis ad hoc tenentur in aliis criminibus exceptis vt læſæ maieſtatis.

n Idem ibidem. num. 33.

33 Non poſſunt *n* reo promittere impunitatẽ, ſi verũ fateatur & ſi promittant, non debent adimplere præſertim ſi ſit relapſus.

o Comm. DD.

34 Antequam reus de hæreſi faciat iudicialem confeſſionem ad ſacramentalem non eſt admittendus, dandus tamen eſt illi Aduocatus, ſed non Procurator.

SECTIO II.

DE TORTVRA REIS INFLIGENDA ſententiáque ferenda.

a Comm. DD. 1 EST valde neceſſaria tortura, *a* quia crimina ad ſanctum tribunal ſpectantia, vt hæreſis, & ſimilia ſunt valde occulta, & difficilis probationis.

b Sanchez apud Dia. tr.6.reſ. 18. 2 Si indicia ſint vehementia reus ſi *b* poteſt debet torqueri vt abſoluatur, vel pœna ordinaria puniatur.

c Comm. DD. 3 Poteſt reus *c* appellare à ſententia torturæ,& debet admitti, niſi appellatio ſit friuola vel calumnioſa.

d Barboſa apud Dianam, reſ.28. 4 Antequam torqueatur reus debet *d* dari ei copia indiciorum, & depoſitionum ſine nominibus teſtium, & ablatis circumſtantiis, ex quibus poſſint in eorum deuenire notitiam.

e Diana vbi ſupra num.35. 5 Reo minori 25. annis dandus *e* eſt Curator, ſine quo confeſſio rei erit nulla, ſed non eſt opus, vt Curator torturæ interſit.

f Leſſius apud Dianam vbi ſup.n.36. 6 Cum reus confeſſus eſt delictum non eſt *f* torquendus vt complices detegat, niſi ſit ſemiplena probatio, quod ſocios criminis habeat. In quo caſu leuius eſt torquendus, quam in proprio delicto,& in condemnatione addenda eſt hæc clauſula. Quod quidquid dixerit non præiudicet primæ confeſſioni, vnde ſequitur, quod ſi neget, delictum confeſſum nihil operetur.

g Comm. DD. 7 Cum pertinaciter reus ad omnia *g* interrogata tacet, poteſt per torturam torqueri, & cum ſunt plures complices,ille prius torquendus, qui timidior, & vilior eſt, vt facilius confiteatur.

h Diana vbi ſupra num.37. 8 Poſſunt ad torturam condemnare *h* etiam perſonas exceptas vt nobiles, clericos, religioſos; pueri tamen minores 14. annis, & ſenes non ſunt torquendi, ſed terrendi, mulieres prægnantes nec torquendæ, nec terrendæ; nobiles & clerici,& religioſi mitius torquendi.

9 Proba-

9 Probabile eſt clericum non poſſe torqueri etiam ſi ſint plurima indicia, niſi ſit diffamatus de crimine; ſed *i* contrarium eſt probabilius maxime ſi crimen ſit hæreſis.
10 Quanta debeant eſſe indicia, vt quis poſſit torqueri Inquiſitorum arbitrio relinquitur. Quod ſiquis ſine ſufficientibus indiciis torqueretur omnis eius confeſſio nullius *l* eſſet momenti ad condemnationem.
11 Sufficit *m* vnus teſtis omni exceptione maior ad torturam, ſi is non remotè, ſed de viſu deponat. Si autem reus ſit bonæ famæ non ſufficit vnus etiam ſi ſit omni exceptione maior, ſi autem ſit malæ famæ ſufficit vnus, licet non ſit omni exceptione maior.
12 Ex vnico indicio remoto etiam per duos teſtes probato non debet reus torqueri, ſed debent, *n* vt minimum eſſe duo, niſi vnum eſſet proximum, & delictum inferens.
13 Quando autem ſunt plura, & ſi teſtibus ſingularibus probarentur, ſufficiunt *o* ad torturam.
14 Vnus ſocius criminis non facit *p* ſemiplenam probationem, niſi concurrant alia adminicula 1. ſtricta amicitia cum ſocio. 2. ſecreta collocutio. 3. mala fama. 4. fuga accuſati, alij teſtes de auditu.
15 In crimine magiæ & ſi duæ ſagæ teſtentur de viſu, quod aliqua perſona bona fama interfuit illarum conuentui non *q* eſt procedendum ad torturam.
16 Licet accuſatus ſit bonæ famæ, talia adminicula poſſunt concurrere cum declaratione ſocij in crimine, vt ſufficiant *r* ad torturam.
17 Non ſufficit *ſ* ſola fama ad torturam, niſi adiuuetur adminiculis, vt ſi eſt perſona vilis infamata, & oriatur à fide dignis, non à maleuolis, & ipſa per teſtes idoneos probetur.
18 Fuga poſt accuſationem non eſt ſufficiẽs *t* indicium, ſi autem fiat ante accuſationem poſt commiſſum delictum vim habet ſemiplenæ probationis.
19 Comprehendere reum in mendacio, vel varium in reſponſionibus, niſi ſint aliæ præſũptiones nõ ſufficit *u* ad torturã.
20 Non debet *x* reus interrogari in tortura de re vel perſona aliqua in particulari, quia id eſt eum ad mẽdacium inducere, ſed in generali monendus eſt vt veritatem fateatur circa obiecta.
21 Semel tortus non eſt iterum torquendus, *y* niſi noua indicia ad torturam ſufficientia ſuperueniant.
22 Reus in tortura confeſſus debet poſt 40. horas eandem cõfeſſionẽ *z* extra torturã ratificare. Quod ſi neget poteſt iterum torqueri, ſed ſi idem faciat ſecunda vice non poteſt iterum torqueri,

i Zanard. apud Dia. vbi ſupra num. 38.
l Diana vbi ſupra num. 39.
m Comm. DD.
n Diana vbi ſupra num. 40.
o Comm. DD.
p Tanner. apud Dianam vbi ſupra numero 41.
q Comm. DD.
r Dian. vbi ſupra num. 41.
ſ Sanchez apud Dia. vbi ſupra.
t Dian. vbi ſupra num. 42.
u Comm. DD.
x Comm. DD.
y Diana vbi ſupra num. 44.
z Leſsius apud Dia. vbi ſupra

torqueri, niſi leuiſſima fuerit tortura, vel ſuperueniant noua indicia.

a Delrio apud Dianam vbi ſupra.

23 Inquiſitor, qui probabilem opinionem *a* ſecutus reum ad torturam condemnauit, non debet à ſuo Viſitatore puniri.

DE SENTENTIA ferenda ab Inquiſitoribus

b Diana vbi ſupra. num. 47.

24 Neminem vnquam poſſunt *b* Inquiſitores tradere brachio ſæculari inconſulto ſupremo Senatu Inquiſitionis, quia id inter grauiſſima computatur.

c Idem vbi ſupra.

25 Non poſſunt *c* in Hiſpania aliquem religioſum, nobilem vel inſignem perſonam comprehendere, niſi ex præſcripto eiuſdem Senatus miſſis ad eum indiciis, & probationibus habitis.

d Idem vbi ſup. n. 48.

26 Secundum praxim Hiſpaniæ *d* vnus Inquiſitor poteſt procedere independenter ab altero.

e Azor. apud Dianam vbi ſup. n. 49.

27 Non poſſunt *e* ſine Epiſcopo torturæ ſententiam ferre, nec actu cogere ad abiurationem, quod ſi hoc faciant tenebit, & reus tenebitur ſub pœna relapſi. Nec poſſunt reum per ſententiam abſoluere.

f Molina apud Dianam vbi ſup. n. 49.

28 Si inter Epiſcopum, & Inquiſitores ſit ſuffragiorum diſſenſio, remittenda *f* eſt in Romana Inquiſitione cauſa, Pontificem in Hiſpania ad ſupremam Inquiſitionem.

g Comm. DD.

29 Non poſſunt *g* permittere laicis, vt vnus aſſiſtat in cauſis fidei, vt ſit Venetiis, niſi ex ſpeciali conceſſione Papæ.

h Ex praxi Inquiſit.

30 Debent, *h* ſententias proferre non noctu, ſed diu, niſi obſtet multitudo negotiorum, & in publico, & in ſcriptis, non tamen eſt neceſſarium vt ſedeant pro tribunali.

i Dian. vbi ſup. n. ..

31 Actum tradendi reum brachio ſæculari debent *i* exercere in die feſto propter maiorem concurſum populi.

l Comm. DD.

32 Propter indicia plene probata poteſt *l* reus damnari ad pœnas extraordinarias, ad triremes, ad fuſtigationem, ad carcerem &c. non verò ad ordinariam, niſi probatio delicti clarior ſit luce meridiana, vel indicia ſint indubitata, vt ſiquis ex genere Iudæorum Iudaïcam faciat cæremoniam.

m Dian. tr. 4. reſ. 30.

33 Non poſſunt *m* ad plenam probationem duæ ſemiplenæ vniri, niſi concurrant alia indicia.

n Idem reſ. 33.

34 Abiuratio de leui poteſt *n* fieri publicè, & de vehementi priuatim prout Inquiſitoribus conuenire videbitur. Ætas ad abiurandum in viro neceſſaria 14. anni, in fœmina 12.

o Comm. DD.

35 Abiurantes de leui poſſunt *o* cogi ad abiurandam omnem hæreſim generaliter.

36 Abiurantes de vehementi ſi reincidant *p* puniendi ſunt vt relapſi

relapſi, ſecus, qui abiurarunt ſolum de leui, vel ſecunda vice non conuincuntur de hæreſi, ſed tantum quod fuerint fautores hæreticorum. *p* Dian. in comp. nu. 52. vbi ſup.

37 Qui abiurauit de vehementi non admittitur ad audiendas Confeſſiones, ſecus, qui de leui, ſed neuter eſt irregularis, priuatur *q* tamen vterque voce actiua, & paſſiua, & ſunt ad dignitates inhabiles ex decreto Vrbani VIII. *q* Ex decr. Vrb. VIII.

SECTIO III.

DE CONFISCATIONE BONORVM, & pœna delictorum.

1 Confiſcatio bonorum, & deſcriptio non eſt *a* facienda niſi quando reus capitur pro hæreſi formali, non verò pro aliis delictis hæreſim ſapientibus. *a* Comm. DD.

2 Bona confiſcata licet ſint Eccleſiaſticorum ad Fiſcum Regium ſpectant *b* poſt condemnationem. Sed ſi Inquiſitores aliquem iniuſtè deſinant condemnare, reſtituere non tenentur Fiſco, quia ius illius non eſt niſi poſt condemnationem. *b* Sanchez apud Dianam vbi ſup. num. 53.

3 Filiis damnatorum non debentur *c* alimenta, ſed Inquiſitio illis miſericorditer proſpicit filias puellas apud honeſtas fœminas collocando, & filios arti alicui mechanicæ applicando. Si tamen filius ſit infirmus, vel debilis, præbentur ei tenuia alimenta ex miſericordia. *c* Idem apud Dianam vbi ſupra num. 54.

4 Debita rei ante delictum contracta ſoluenda *d* ſunt à Fiſco, quod ſi dubium eſt ad illum ſpectat probatio. *d* Comm. DD.

5 Non poſſunt *e* confiſcari maioratus non ſolum ex bonis propriis inſtituti, ſed etiam ex donis à Rege donatis, nec bona fideicommiſſa ſubiecta, vel alienare prohibita, niſi id factum eſſet in ſolum delinquentis fauorem. Neque bona caſtrenſia vel quaſi caſtrenſia filij, quod idem faciendum de profectitiis. *e* Vaſq. apud Dianam vbi ſup. nu. 55.

6 Cum Inquiſitores reuocant bona alienata ab hæreticis poſt delictum non tenentur *f* pretium emptoribus reſtituere, niſi illud extet inter hæretici bona vel in vtilitatem illius ſit conuerſum, quia ab illo tempore non potuit hæreticus bona vendere quia erant Fiſco obligata. *f* Vaſquez apud eundem vbi ſupra.

7 Qui

7 Qui contumaces fuerunt,& ter citati non comparuerunt,ſi poſt annum compareant,audiuntur *g* quoad ſuam perſonam,non verò quoad bona confiſcata.

g Sanchez apud Dia. vbi ſupra. n.57.

8 Qui poſt fidei negationem apud infideles ſponte ad fideles redeunt,& dicunt ſe in corde fidem ſeruaſſe abiurare debent de vehementi ; ſi autem coacti redeunt, & dicunt ſe interius ſeruaſſe fidem torquendi ſunt,ſi negent,abiurent de vehementi, ſi fateantur *h* puniendi ſunt carcere perpetuo, vel aliis pænis extraordinariis.

h Dian tr. 7.reſ.3.

9 Aſtrologi iudiciarij futura contingentia prædicentes, & ſi dicant ſe certò id affirmare puniri *i* poſſunt pænis canonicis, vel aliis arbitrariis.

i Idem ibidem reſ.17.

10 Binas nuptias contrahentes in Romana Inquiſitione tanquam vehementer ſuſpecti *l* torquentur ſuper intentione , & negantes poſt abiurationem damnantur ad triremes per quinquennium. In Hiſpania verò vt leuiter ſuſpecti non torquentur,ſed pænitentiis ſalutaribus,vel etiam triremibus puniuntur. Sed antequam capiantur debet præcedere plena probatio.

l Dian.in comp. n.60.

11 Blaſphemi hæreticaliter *m* abiurant ſolum de leui, ſed puniuntur ſecundum qualitatem delicti.

m Idem vbi ſup. n.61.

12 Clerici , vel religioſi matrimonium contrahentes *n* abiurant de leui , & damnantur ad triremes ſaltem per quinquennium,niſi ſint vehementer ſuſpecti,quia ſunt ex prouincia infecta hæreſi Lutherana. Similiter ſunt ſuſpecti , qui contrahunt cum hęretica.

n Idem vbi ſup. n.62.

13 Confeſſarij ſolicitatores iuxta Romanum ſtylum ſunt vehementer ſuſpecti iuxta Hiſpanum leuiter tantum , & conſequenter ibi torquentur,hîc non.Pænæ *o* ſunt ex conſtitutione Gregorij XV. priuatio ab officio, & beneficio,inhabilitas perpetua ad illa,& ſuſpenſio ab executione Ordinis;ſi verò religioſi ſunt,priuatio vocis actiuæ, & paſſiuæ.Interdum adduntur aliæ pænæ pro qualitate delicti vt damnatio ad triremes , vel carcer perpetuus.

o Ex conſt. Greg. XV.

14 Si non Sacerdos Confeſſiones audiat,ſi eſt laicus, & vilis fuſtigationem, & ad triremes *p* damnatur.Si ſit perſona honeſta , aut religioſa ad triremes mittitur. Si ſit talis , quæ non poſſit , mitti ad triremes mittitur in exilium , & ſi eſt in aliquo Ordine ab eo ſuſpenditur toto tempore exilij,ſed ſecundum Bullas traditur brachio ſæculari , quod non eſt in vſu in Hiſpania.

p Dian. vbi ſup. n.64.

15 Idem *q* dic de non ſacerdotibus celebrantibus Miſſam, etiam ſi non proferant verba conſecrationis,aut illam non perficiant modo veſtibus Sacerdotalibus illam incipiant.

q Comm. DD.

16 Conculcantes

16 Conculcantes, vel confringentes Crucem, vel imagines ſacras ſunt de fide ſuſpecti, ſed ſi id fiat ex iracundia puniuntur *r* pœnis arbitriis. *r* Dian. vbi ſuprà. n. 65

17 In excommunicatione obſurdeſcentes per annum etſi ab Inquiſitoribus puniri poſſint, non tamen ſolent *ſ* niſi in excommunicatione pro cauſa fidei. *ſ* Idem n. 66.

18 Hæreſiarchis, & dogmatizantibus rarò eſt reconciliatio *t* concedenda quamuis pœnitentiam oſtendant præſertim, ſi tunc id faciant quando ad brachium ſæculare traditio imminet. *t* Comm. DD.

19 Hæretici abſentes conuicti, ſi citati non compareant poſt 30. Dies traduntur *u* curiæ ſæculari, & eorum ſtatua comburitur, ſi verò non fuerint conuicti, & eodem modo citati non compareant per annum declarantur hæretici, & eorum bona confiſcantur à die, qua teſtes depoſuerunt in hæreſim incidiſſe. *u* Dian. vbi ſup. n. 68.

20 Hæretici defuncti, ſi talis appareat poſt mortem memoria *x* damnatur, ſtatua comburitur, oſſa exhumantur, ſi poſſunt diſtingui, bona confiſcantur, & quamuis confiſcatio bonorum ceſſet præſcriptione 40. annorum, memoriæ verò damnatio, & ſtatuæ combuſtio nullo tempore præſcribitur. *x* Comm. DD.

21 Hæretici pœnitentes poſt publicatos contra eos teſtes (nam quando ante accuſationem pœnitent, mitius cum eis agitur) ad perpetuos carceres damnantur. Si verò pœnitentiam agant in ipſo theatro proximi ad ſupplicium, vix *y* danda eſt eis fides. *y* Comm. DD.

22 Poſt ſententiam latam non *z* poſſunt Inquiſitores, niſi ſolus ſupremus pœnas mutare. *z* Dian. vbi ſup. n. 70.

23 Hæretici impœnitentes morte *a* puniuntur, & idem dicendum eſt de impœnitentibus fictione iuris, de illis videlicet, qui poſt plenam probationem delictum negant. Nec non de confitentibus diminute, id eſt de his, qui fatentur vnum errorem, & negant alium, vel conuicti ſunt de complicibus & eos nolunt detegere, in hoc tamen poteſt aliquando obliuio admitti. *a* Comm. DD.

24 Qui ante pœnitentiam impletam reuocat confeſſionem non reddens cauſam reuocationis cenſetur negatiuus, & *b* tradendus eſt curiæ ſæculari. Excipe quando reuocauit in continenti in præſentia iudicis ante triduum. *b* Dian. vbi ſup. n. 71.

25 Qui fatetur verba, vel facta hæreticalia, ſed negat intentionem torquendus eſt. Si verò non ſolum fatetur verba, ſed de illis conuincitur, & negat intentionem tamquam

negatiuus tradendus *c* eſt brachio ſæculari.

c Idem vbi ſup. n.72.

26 Hæretici relapſi non *d* poſſunt excuſari, quin brachio ſæculari tradantur, niſi ſponte ad pænitentiam venerint. Non tamen dicitur ſponte venire, qui redit, quia timet vel facile præuidere poteſt ſe eſſe accuſandum. Non punitur vt relapſus, qui ſecunda vica tantum eſt ſuſpectus vehementer de hæreſi.

d Comm. DD.

27 Fautores defenſores, & receptores &c. hæreticorum ſuſpecti fiunt *e* de hæreſi; an verò de leui, an de vehementi relinquitur prudentiæ Inquiſitorum. Puniuntur pænis arbitrariis vel exilio, vel fuſtigatione, & interdum triremibus imò & confiſcatione bonorum. Quæ omnia intelliguntur etiam, ſi fuerit inefficax, quia reus captus eſt nihilominus ab Inquiſitoribus.

e Comm. DD.

28 Non denuntiantes non fiunt *f* ſuſpecti, niſi eis competat ex officio.

f Dian. vbi ſup. n.74.

29 Habentes, vel legentes libros hæreticorum *g* fiunt ſuſpecti vel de leui, vel de vehementi ſecundum qualitatem perſonæ. Ordinariè autem abiurant de leui, & pænæ leuiores eis imponuntur.

g Comm. DD.

30 Impedientes officium Inquiſitionis *h* ſunt de fide ſuſpecti non ſolum cum impediunt ex odio fidei, ſed etiam cum id faciunt ratione conſanguinitatis, vel amicitiæ. Abiurant tamen de leui, & mitius puniuntur.

h Diana vbi ſup. n.76.

31 Transferentes arma, equos, &c. ad infideles, ſi ſunt perſonæ viles fuſibus *i* cæduntur, alia exilio, & pecunia puniuntur, & quæ transferre volebant confiſcantur, vel ſi iam erant tranſmiſſa duplicatur pæna pecuniæ etiam ſi lucri cauſa id fiat. Si autem fiat ad auxilium præſtandum pænis fautorum puniuntur.

i Idem vbi ſup. n.77.

32 Iudæi, & Mauri delinquentes in his, quæ nobis & ipſis ſunt communia puniuntur *l* ab Inquiſitoribus pro qualitate delicti. Idem eſt de Iudæis ſi tranſeant ad Saracenos; deficiunt enim in multis veteris legis, quæ cum noſtra habent communia

l Comm. DD.

33 Malefici, & ſortilegi ad Inquiſitionis tribunal ſpectant neque in his datur paruitas materiæ, cum omnis inuocatio Dæmonis ſit grauiſſima. Si autem ſapiant hæreſim, torquentur de intentione, quam & ſi negent ſi ſint laici, & ignobiles, *m* traduntur plerumque triremibus.

m Leſſ. apud Dian. vbi ſup. n.79.

34 Inuocatio Dæmonum ad tentandam alicuius pudicitiã eſt ſortilegium *n* hæreticale. Hoſtia vti ſuper qua quis Miſſam celebrauit, licet non ſit conſecrata, ad ſortilegium, eſt

n Dian. vbi ſup.

eſt crimen hæreticale. Qui autem vſus eſt hoſtia conſecrata traditur curiæ ſæculari,ſicut & qui maleficio aliquem occidit. Si autem non occidit,intulit verò damnum graue perpetuo carceri damnatur ex decreto Gregorij XV.

35 Qui pænitentiam impoſitam ab Inquiſitoribus non implet non tanquam relapſus, ſed tanquam impœnitens arbitrariè *o* punitur; ſi autem pertinaciter adimplere recuſat brachio ſæculari tradendus eſt. *o* Dian. vbi ſup. n. 80.

36 Schiſmatici ſunt *p* ordinariè de leui ſuſpecti,niſi aliud ſuadeat diuturnitas temporis, vel aliæ circumſtantiæ. Puniuntur arbitrariè priuatione dignitatum,vel beneficiorum,exilio, & ſimilibus pænis, quod ſi ſint nimis pertinaces traduntur curiæ ſæculari. *p* Comm. DD.

37 Sodomitæ vbi ab Inquiſitoribus puniuntur, non ſunt *q* cogendi abiurare, ſed conuicti, vel confeſſi traduntur brachio ſæculari. *q* Comm. DD.

38 Teſtis falſus in hoc tribunali non *r* punitur pæna talionis, niſi quando propter falſum teſtimonium innocens eſſet, vt hæreticus combuſtus,nec in hoc caſu faciendum inconſulto ſupremo Inquiſitionis Senatu. *r* Dian. vbi ſup. n. 83.

39 Falſo teſtificans ad abſolutionem rei, vt fautor hæreticorum *ſ* punitur, & qui falſos teſtes inducunt eidem pænæ ſubijciuntur. *ſ* Idem vbi ſup.

40 Inquiſitores ſemper ac procedere volunt contra perſonas graues,& in dignitate conſtitutas *t* debent, ſi poſsibile eſt ſupremæ inquiſitionis ſenatum conſulere. *t* Idem in comp.

41 Non debent *u* commiſſarios ſuos, Præbendatos, vel Parochos eximere à iuriſdictione Epiſcoporum, qui eos ſi deliquerint punire poſſunt. Idem dic de commiſſariis Cruciatæ, qui à choro abeſſe non debent prætextu ſui officij. *u* Schedula regia apud Villal. to. 1. q. 1. art. 1.

INTENTIO.

1 Sola mala intentione ſine opere iniurioſo nemo ad damni reſtitutionem *a* obligatur. *a* Nauar. c. 17. n. 62.

2 Intentio ſecundaria nec *b* facit ſimoniacum,nec vſurarium. *b* Idem ibidem.

3 Sufficit *c* intentio virtualis ad conficienda ſacramenta, ad diuinum officium,& ad omne opus morale. *b* Comm. DD.

DISPVT.

DISPVTAT. VIII. SECT. I.

Resolutiones Variæ.

De eſſentia interdicti.

INTERDICTVM.

1 INterdictum *a* eſt cenſura Eccleſiaſtica prohibens vſum quarumdam rerum diuinarum, vt fidelibus communem quatenus talis eſt.

2 Interdictum *b* aliud locale, aliud perſonale, aliud vtrumque ſimul. Locale eſt quod ponitur alicui loco, ne in eo diuina celebrentur officia. Perſonale quando perſonis ne aliquid faciant, interdicitur nullo determinato loco. Locale, & perſonale quod ſimul vtrumque comprehendit.

3 Locale aliud *c* generale, quod plura loca comprehendit, aliud ſpeciale, quod vnam tantum Eccleſiam.

4 Cum in Parochia ſola Eccleſia *d* interdicitur, interdictum eſt ſpeciale, cum verò tota Parochia eſt generale.

5 Cum interdicitur tota ciuitas excepta vna Parochia dicitur generale; cum verò interdicuntur omnes Eccleſiæ vnius ciuitatis, & non tota ciuitas eſt *e* ſpeciale.

6 Cum ponitur in aliqua vrbe interdictum generale omnia loca *f* comprehendit excepta Eccleſia cathedrali.

7 Cum ponitur in ciuitate mutata *g* manent vici extra murum, & monaſteria & Eccleſiæ etiam ſi ad aliam diæceſim ſpectent, interdicta,

8 Religioſi tranſgredientes interdictum, vel ceſſationem ab Eccleſia matrice vel Parochiali ſeruatam, incurrunt *h* in excommunicationem.

9 Cum interdicitur ſpecialiter aliqua Eccleſia non *i* poteſt in eius ſacellis ſacrum fieri, nec in cæmeterio contiguo mortuus ſepeliri.

10 Interdictum generale interdum *l* ponitur perſonæ innocenti in quantum eſt pars populi.

11 Cum interdictum ponitur clero, non comprehendit *m* populum, nec è conuerſo.

12 Cum ponitur clero non *n* comprehendit omnes clericali priuilegio

a Comm. DD.
b Comm. DD. Vide c. præſent, excomm. & c. non eſt; vobis.
c c. cum in partibus de verb. ſignif.
d Vide P. Suar. de cenſ. diſp. 32. ſec. 2. n. 7.
e Idem vbi ſup.
f c. quamuis de præb. in 6.
g c. ſi ciuitas de ſent. excom in 6.
h Comm. DD.
i Comm. DD.
l Comm. DD.
m c. ſi ſent. de excom. ſent.
n Silu. verb. interdictū 2. p. 7.

priuilegio gaudentes, nec cum ponitur ciuitati comprehendit alienigenas in vicis extra muros habitantes, nec in ipſa ciuitate extra muros.

13 Qui habet duo domicilia dum eſt in loco vbi eſt interdictum tenetur *o* illud ſeruare, ſecus ſi vbi non eſt.

14 Interdictum locale non infert *p* perſonale, nec è conuerſo, nihilominus locale infert neceſſario perſonale ſpeciale, quia ſemper ponitur propter culpam alicuius.

15 Interdictum etiam diuiditur *q* in totale, quando ponitur ſecundum omnes ſuos effectus, & in partiale quando ſecundum aliquos tantum, verbi gratia, cum inter dicitur ingreſſus in Eccleſiam, vel Eccleſiaſtica ſepultura.

16 Alia diuiſio *r* eſt in interdictum à iure quando ab illo ponitur, & interdictum ab homine quando à iudice. Item aliud latæ ſententiæ, aliud ferendæ, aliud vt cenſura contra contumaces, aliud in pœnam delicti.

AN INTERDICTVM priuet ab vſu ſacramentorum.

17 Interdicti tempore non poſſunt *ſ* fideles recipere ſacramenta niſi in caſibus à iure permiſſis.

18 Licet *t* baptizare, & confirmare eos, qui interdicto cauſam non dederint.

19 Licet *u* chriſma cōficere, & fontem benedicere ſeruatis, quæ iubentur *in c. Alma mater de ſent. excom. in 6.*

20 Licet *x* Sacramentum pœnitentiæ adminiſtrare, & abſoluere ab excōmunicatione, niſi ſit incurſa cauſa ipſius interdicti.

21 Non licet *y* ei, qui cauſam dedit interdicto hoc adminiſtrare ſacramentum, nec baptizare niſi in caſu neceſſitatis. Quod ſi de facto adminiſtret probabile eſt non eſſe inualidum vtrumque ſacramentum.

22 Licet infirmis Euchariſtiam *z* adminiſtrare in periculo mortis, ſed ſi cauſam interdicti dedit, non ei miniſtratur niſi facta ſatisfactione ante ſacramentum pœnitentiæ.

23 Hoc tempore cum eadem pompa, & cymbalorum ſonitu *z* portanda eſt infirmis Euchariſtia, ſed qui cauſam interdicto dedit non poteſt illam adminiſtrare niſi in caſu neceſſitatis.

24 Nec dare nec recipere licet *a* hoc ſacramentum etiam clericis, vel religioſis tempore interdicti, niſi habeant priuilegium. Hæc eſt communior ſententia, ſed quod attinet ad religioſos & clericos contrarium tenet *b* noſter Suarius non improbabiliter.

25 Qui habent Bullam Cruciatæ *c* poſſunt Euchariſtiam recipere, & religioſi vt plurimum habent hoc priuilegium.

26 In locis interdictis non licet *d* adminiſtrare extremę vn-

 ctionis

o Suar. de cenſ. diſp. 32. ſec. 2. num. 15.
p Comm. DD.
q Comm. DD.
r Comm. DD.
ſ c. ſi ſenten. de ſent. excom. in 6.
t Vid. dic. c. alma mater.
u Vide idem c.
x Villal. tr. 19. dif. 3.
y Dic. c. alma mater.
z Suar. vbi ſup. n. 28.
a Comm. DD.
b Suar. de cenſ. diſp. 32. ſec. 1. num. 39.
c Comm. DD.
d c. quod int. de

ctionis Sacramentum, nec interdicto perſonali etiam in *feſtis* *e* quæ excipiuntur in *c.alma mater.*

e Suar. vbi ſupra num. 13.

27 Non poſſunt *f* dari, nec recipi Ordines, & etiam ſi ſit interdictum locale, qui ei cauſam dedit non poteſt ordinari in alio loco.

f Couar. c. alma mater p. 2. parag. 2. num. 7.

28 Tempore cuiuſcumque interdicti poteſt celebrari matrimonium, licet contrarium teneant *g* viri docti.

g Sanch. de matr. lib. 7. diſ. 8

29 Benedictiones nuptiales non ſunt *h* prohibitæ hoc tempore, ſi tamen fiant moderatione indicta in *c. alma mater*, & benedicendi habeant Bullam ad audiendam Miſſam poſſunt in ea benedici.

h Idem vbi ſup. diſp. 8. num. 10.

30 Qui in materia ſacramentorum violat interdictum *i* peccat mortaliter.

i Comm. DD.

DE PÆNIS, quas incurrit qui in materia Sacramentorum violat interdictum.

31 Clerici violantes illud in Sacramentorum adminiſtratione irregularitatem incurrunt, *l* niſi eos excuſet neceſſitas propria, vel aliena.

l c. 1. de ſent. & re iud. in 6.

32 Qui in loco non interdicto adminiſtrat Sacramentum perſonæ interdictæ non incurrit irregularitatem.

33 Qui miniſtrat, vel recipit ſacramenta vt Baptiſmum, vel Euchariſtiam, quæ non petunt Ordinem clericalem in miniſterio, licet peccent, non tamen habent *m* pœnam à iure ipſo facto incurrendam.

m Comm. DD.

AN LICEAT celebrare officia diuina tempore interdicti.

34 Tempore cuiuſcumque interdicti ſunt *n* prohibita officia diuina.

n c. ſi ciuit. de ſent. excom.

35 Officia diuina dicuntur *o* orationes publicæ, quæ in Miſſali Breuiario Pontificali, & manuali, vel alibi inſtitutæ ſunt ad vſum Sacramentorũ & Sacramentaliũ, & Horæ canonicæ.

o Nauar. c. 27. n. 172.

36 Tempore generalis interdicti licitum *p* eſt clericis binos, vel ternos recitare dummodo ab aliis non audiantur.

p Silueſt. verb. interdictum 5. q. 5.

37 Item licet *q* hoc tempore in Eccleſiam ingredi etiam ſi patens ſit Euchariſtiæ Sacramentum, clerici ab horarum recitatione excuſantur.

q Comm. DD.

38 Modo prohibita non ſunt officia diuina, ſi tamen ſeruetur moderatio *r* præcepta in *c. alma mater.*

r De alma mater.

39 Hæc conceſſio ſolum loquitur *ſ* de interdicto generali locali, nec debet extendi ad locale ſpeciale.

ſ c. quod nonnullis de pericul. 3.

40 Poſſunt admitti omnes clerici etiam primæ tonſuræ, & etiam coniugati dummodo habeant requiſita à concilio. *t*

t Trid. ſeſſ. 23. c. 6. de reform.

41 Eccleſiæ nomine intelliguntur *u* omnia loca in quibus ſacrum licitè fieri poteſt.

u Comm. DD.

42 Verba

42 Verba illa campanis non pulſatis intelligenda *x* ſunt, vt nec ad Miſſam, nec ad officia alia diuina illis ſignum fiat, nec dum campanulæ dum eleuatur hoſtia. Poteſt tamen fieri ſignum ad ſalutationes Angelicas, & ad alia neceſſaria cum tubis, & matracis. *x* Comm. DD.

43 Amentes, & puerulos, qui vſum rationis non habent non *y* eſt neceſſarium excludere. *y* Suar. de cenſu. 34. ſec. 6. num. 34.

44 Qui tempore interdicti furtim Miſſam audit peccat *z* mortaliter. *z* Suar. vbi ſup. ſec. 5. num. 4.

45 Clericus, qui non habet miniſtrum alium ad ſacrum faciendum laicum poteſt *a* admittere. *a* Nauar. c. 27. n. 81.

46 An vero, qui habet priuilegium ad ſacrum audiendum teneatur illud audire alij negant, alij probabilius affirmant. *b* *b* Henriq. c. 48. nu. 5.

47 Qui habet priuilegium ad audiendam Miſſam, vel ad aſſiſtendum diuinis officiis poteſt *c* ſecum ferre famulos qui commitari eum ſolent, niſi causã interdicto dederint. Quod ſi ægrotent alios poteſt recipere, & ſecum ferre dũmodo ſit ſine fraude. *c* c. licet vobis de priuil. in 6.

SECTIO II.

QVOMODO IN ALIQVIBVS FESTIS Interdictum ſuſpendatur.

1 BOnifacius VIII. conceſſit, *a* quod in feſtis Natiuitatis Domini, Reſurrectionis, & Pentecoſtes, & in Aſſumptione B. V. excluſis ſolum excommunicatis apertis ianuis admittantur ad officia diuina omnes interdicti, dummodo qui cauſam interdicto dederunt non accedãt ad altare. Et poteſt fieri ſignum cum campanis. Hoc autem intelligendum de interdicto locali generali. *a* Ex Decreto Bonifacij VIII.

2 Hæc ſuſpenſio interdicti ſolum eſt ad celebranda officia diuina, non verò ad recipienda *b* Sacramenta, & ſic intelligenda ſunt Ordinum priuilegia in illorum feſtis, in eis tamen poteſt miniſtrari Euchariſtia. *b* Auil. de cenſ. 5. p. diſp. 4. ſec. 2. dub. 12.

3 In prædictis feſtis poteſt fieri quodlibet officium diuinum, vel Miſſa votiua recitari non tamen mortui ſepeliri in Eccleſia. Pie tamen poteſt contraria ſententia *c* ſuſtineri. *c* Suar. vbi ſupra ſec. 3. num 2

4 Exceptio hæc in prædictis feſtis non eſt intelligenda *d* niſi de primo die; feſta tamen incipiunt à Veſperis diei antecedentis, & in ſequentis Completorio finiuntur. *d* Contraria tamen eſt probabilior.

5 In ſabbato ſancto poteſt *e* dici Miſſa incipiendo à Gloria, & idem probabiliter fieri poteſt in vigilia Pentecoſtes. *e* Suar. de cenſ. diſp. 34. ſec. 1. num. 48.

6 In his feſtis non prohibetur, *f* quod poſſit denuo imponi interdictum.

7 Cum dicitur quod ad altare non accedant, qui cauſam interdicto dederunt ſolum prohibetur, *g* quod non communicent, neque offerant.

8 Hoc priuilegium eſt iam extenſum *h* ad feſtum Corporis Chriſti,& per octauam,& ad Conceptionem B. V. & per octauam etiam ſi non dicatur, officium, quod incipit *Egredimini*.

AN VIOLANTES interdictum circa officia diuina peccent, & quibus pœnis puniantur.

9 Peccat mortaliter Eccleſiaſticus violans interdictum circa diuina officia, etiam ſi ſit tantum *i* circa conditiones appoſitas in *c. alma mater*?

10 Clerici exercentes aliquem actum Ordinis in loco nominatim interdicto incurrunt *l* irregularitatem, excuſantur tamen propter metum,vel ſcandalum,idem dic in interdicto perſonali.

11 Clerici ſiue ſæculares, ſiue regioſi tam viri, quam fæminæ non poſſunt *m* eligi, nec poſtulari, ſi ſint interdicti violatores, & habent alias pœnas, quas non incurrunt ipſo facto, ſed ſunt eis infligendæ, clerici enim ſpoliandi ſunt beneficiis, & religioſi recludendi in arctioribus monaſteriis, ſi ſint pertinaces.

12 Laici peccant *n* mortaliter violando quodcumque interdictum, ſed non deſunt viri docti, qui violantes locale interdictum excuſent à peccato mortali.

13 Si interdictum non eſt denunciatum, vel non obſeruatur ab his in quorum gratiam fuit impoſitum, alios non *o* obligat.

AN INTERDICTVM priuet ab Eccleſiaſtica ſepultura?

14 Interdictum priuat *p* ab Eccleſiaſtica ſepultura niſi ſit priuilegium, ſed non priuat *q* clericos quicumque ſint dummodo gaudeant priuilegio clericali, nec religioſos, quia habent priuilegium.

15 Harum perſonarum funus *r* debet fieri ſine campanarum pulſatione, & cum moderationibus, quæ habentur in *c. alma mater*.

16 Qui habet priuilegium *ſ* ad audiendam Miſſam non ideo habet *ſ* vt poſſit in Eccleſia ſepeliri.

17 Qui tempore interdicti ratione illius ſepultus eſt extra Eccleſiam illo finito transferendus *t* eſt intra Eccleſiam, ſi autem intra Eccleſiam ſepultus eſt non eſt exhumandus.

18 Qui nominatim interdictos *u* ſepeliunt intra Eccleſiam excommunicationem incurrunt.

f Comm. DD.

g Suar. vbi ſupra num. 37.

h Leo X.

i Vill. vbi ſupra dif. 8.

l Idem dic de religioſis ex Comm. DD. ex eis iuſ. de ſent. excom. in 6.

m Dict. c. is qui.

n Soto & Nauar. c. 27. n. 178.

o Comm. DD.

p c. quod int. de pœnit & remiſ.

q Ex dict.

r Vide c. alma mater vbi ſupra.

ſ Suar. vbi ſupra num. 13.

t Comm. DD.

u Vide Sà verb. excom.

19 Qui

19 Qui habent Bullam Cruciatam poſſunt *x* in loco ſacro ſepeliri. *x* Vide verb. Bull.

20 Interdictum *y* ab ingreſſu Eccleſiæ eſt aliquo modo perſonale, & aliquando dicitur ſuſpenſio. *y* Dic. c. Is cui.

QVID SIT INTERDICTVM ab ingreſſu Eccleſiæ.

21 Priuat *z* ab ingreſſu Eccleſiæ & ibi peragere diuina officia, & qui illud violat in officio Ordinis fit irregularis. *z* Ex eod. c. is cui.

22 Nomine Eccleſiæ intelligitur, quæ publicè deputata eſt ab Epiſcopo, *a* poteſt tamen hoc modo interdictus ſacrum facere in priuato oratorio. *a* Villal. vbi ſupra dif. 8.

23 An verò totalitèr interdictus poſſit Eccleſiam ingredi ad orandum, vel ad concionem audiendam alij negant, alij probabilius affirmant. *b* *b* Idem vbi ſupra.

24 Non *c* poteſt in cæmeterio ſacrum audire, ſed contrarium eſt etiam probabile. *c* Abb. c. cum Eccl. de imm. Eccl.

25 Si talis moriatur ſine pœnitentia non eſt ſepeliendus neque in Eccleſia, *d* neque in cæmeterio ſecus verò, ſi pœnitentiam egerit. *d* Ex tex. in c. 33. q. 2.

26 Priuilegium *e* conceſſum in *c. alma mater* vt in quatuor feſtis poſſint interdicti in officiis diuinis aſſiſtere, his etiam conceditur dummodo ipſi non *f* celebrent. *e* Comm. DD.

DE CAVSIS, ET SVBIECTO interdicti. *f* Comm. DD.

27 Qui poteſt excommunicare, & ſuſpendere poteſt etiam interdicere.

28 Prælati religioſi poſſunt *g* ponere interdictum perſonale non verò locale. *g* Comm. DD.

29 Aliud eſt à iure, *h* aliud ab homine, aliud ponitur ab Ordinario, aliud à delegato. *h* Comm. DD.

30 Quicumque poteſt excommunicari *i* poteſt interdici perſonaliter. Interdictum verò perſonale *l* non comprehendit Epiſcopos, neque eum, qui illud poſuit. Poteſt autem poni in communitate, vel in populo. *i* Comm. DD. *l* Vill. vbi ſupra.

31 Non debet *m* poni niſi propter peccatum mortale cum pertinacia, ſed partiale propter veniale poteſt poni. *m* Idem vbi ſup.

32 Non poteſt *n* poni generale locale vt aliquod debitum ſoluatur. *n* Extrau. proinde de ſent. excom. vbi ſup.

33 Ponitur *o* in ciuitate vel reipublica propter peccatum Principis, vel Prætoris. *o* Comm. DD.

34 Non habet determinata, formam verborum, vt plurimum tamen ponitur *p* hoc verbo *Interdico.* *p* Comm. DD.

35 Interdictum locale generale non *q* obligat niſi prius denunciatur. Perſonale autem ſiue ſit generale, ſiue ſpeciale ſtatim obligat. *q* Dic. extrau. ad euitand.

DE EO QVI POTEST relaxare interdictum. Vide verbum *Cenſura.*

r Comm. DD. 36 Quamuis ruat Eccleſia, vel deſtruatur manet *r* tamen in loco interdictum.

ſ Vill.tr. 19.dif. 11. 37 Cum communitas perit, interdictum generale perſonale perire neceſſe *ſ* eſt. Si autem aliquis communitatem interdictam deſerit, liberatur ab interdicto, ſi illi cauſam non dedit; ſed qui de nouo admittitur ad communitatem obligatur interdicto.

38 Qui moritur ſpecialiter interdictus non poteſt ſepeliri in loco ſacro, niſi prius abſoluatur, *t* & poteſt à Parocho abſolui.

t Idem ibidem. u Comm. DD. 39 Interdictum generale locale non poteſt *u* ad cautelam relaxari, bene autem perſonale.

x c.ad hæc quoniam de apell. 40 Non ſuſpenditur *x* per appellationem.

y Suar.de cenſ.diſp. 38.ſec.3. num.5. 41 Interdictum omne poteſt *y* per tempus ſuſpendi, vel totum vel quoad aliquos effectus.

z Comm. DD. 42 Epiſcopus non poteſt *z* concedere priuilegium perpetuum ad tempus interdicti.

DE INTERDICTIS poſitis à iure. Vide Villalob. *to.* 1. *tract.* 19. *dif.* 13.

SECT. III ET VLTIMA

DE VARIIS CIRCA INTERDICTVM reſolutionibus.

a Sà hoc verb.n.11. 1 AN interdicto clero interdicantur ſimul omnes religioſi, tam viri, quam fœminæ alij aiunt, alij probabilius negant. *a*

b Dian.p. 5.tr.10. reſ.78. 2 Interdictum perſonale, ſpeciale, vel generale poteſt *b* ferri pro debito pecuniario.

c Henriq. apud Dia. 3.p.tr.2. 3 Priuilegia religioſorum de celebrandis Miſſis tempore interdicti non ſunt reuocata *c* per concilium Tridentinum.

d Auila apud Dia. vbi ſupra reſ.67. 4 Qui habet priuilegium aſſiſtendi diuinis officiis tempore interdicti *d* poteſt in loco ſacro ſepeliri.

e Auila de cenſur. 5 Dies priuilegiati nempè Natiuitatis Reſurrectionis Domini, & Pentecoſtes non ſolum ſunt primi ſed ſequentes. *e*

f P.Suar. de cenſ. 6 In interdicto perſonali generali poſſe ſepeliri in loco ſacro eum qui interdicto cauſam non dedit alij negant, alij probabilius affirmant. *f*

g Comm. DD. 7 Poteſt *g* non interdictus Miſſam audire ſpecialiter interdicti.

h Comm DD. 8 Interdictus à ſacro faciendo poteſt *h* Ordines conferre alio celebrante.

9 Sacrum

9 Sacrum poteſt fieri præſente perſona interdicta ſi expelli non poteſt, & locus non eſt interdictus, nam præceptum de eiiciendo interdicto intelligitur ſolum de interdicto locali.

10 Interdictum perſonale ſpeciale poteſt *y* tolli à quolibet Confeſſario, ſi non eſt reſeruatum, & parti eſt data ſatisfactio vel cautio illius. *y Dian. in comp. hoc verb. n. 18.*

11 In violatione interdicti erit *z* materia parua dicere orationes officij diuini etiam præmiſſo, Dominus vobiſcum, benedicere aquam, & ea populum aſpergere. *z Idem p. 5. tr. 5. reſ. 59.*

12 Interdictum ab eo etiam, qui illud poſuit *a* obſeruandum eſt, alioquin pœna ligatur, niſi ſit Papa, vel ſecundum alios ſecum diſpenſet. *a Sà hoc verb.*

13 Interdictum à iure non ad determinatum tempus, nec reſeruatum *b* poteſt Epiſcopus relaxare, & quilibet Prælatus erga ſuos ſubditos, & iudex à ſe poſitum ſuſpendere, vel totum, vel in partem. *b Comm. DD.*

14 Clerico admittenti interdictum ad diuinum officium interdicitur *c* ad Eccleſiam ingreſſus vſque ad ſatisfactionem. *c Sà vbi ſup. n. 22.*

15 Qui excommunicauit non præmiſſa monitione canonica, & ſine teſtibus interdicitur *d* per menſem ab ingreſſu Eccleſiæ. *d c. ſacro de ſent. excomm.*

16 Communitas faciens clericos ſoluere illicitas gabellas ipſo facto eſt *e* interdicta, & Eccleſia interdicetur cum communitas facit Epiſcopum capi, vel vulnerari vel exulare. *e Sà hoc verb. n. 24.*

17 In ſolemni abſolutione ab interdicto *f* præſtandum eſt iuramentum de non contrafaciendo. *f Idem vbi ſup. n. 26.*

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

INTERPRETATIO.

Vide *conſilium*, *diſpenſatio*, *lex*, *pœna*, *verba*.

1 INterpretatio *a* in pœnis facienda mitior, in fauorabilibus amplianda, in dubiis facienda, vt potius res valeat, quam *a Sà hoc verb. n. 1.*

quam pereat, & in partem benigniorem, & faciliorem præſumendo potius bonam, quam malam fidem.

b Comm. DD.

2 Vbi tractatur de obligatione ſtrictè *b* interpretandum.

c Sà hoc verb.

3 Maſculinum in fauorabilibus *c* comprehendit fœmininum, non verò in contractibus.

d Comm. DD.

4 Aliquis, & alius ſiquis & ſimilia *d* comprehendunt etiam fœminam.

e Sà hoc verb.

5 Cum lex prohibet, ne quis interpretetur non *e* prohibet DD. nec tribunalia, quin poſſint ſecundum communem doctrinam interpretari.

f Azor. lib.5.c.16. q.16.

6 In ambiguis, dubiis, & incertis ſolum ad Principem interpretatio *f* ſpectat.

g Comm. DD.

7 Modicę ſolemnitatis omiſſio non vitiat *g* actum.

h Sà hoc verb.

8 Edicta non prohibent *h* opera alioquin bona, ſed ea in quibus licet ſit boni ſpecies latet malum, aut periculum.

i Comm. DD.

9 Non dicitur *i* præſumere qui ſe beneficere probabiliter credit.

l Gloſſ. in c.5. de do. nat. inter vir. & vxor.

10 Quando principale non tenetur, nec *l* acceſſorium.

m Comm. DD.

11 Quod eſt inutile pro nullo, vel non ſcripto habendum, *m* ſicut quod non intelligitur.

n Comm.

12 Clauſula vltima generalis ad præcedentia refertur, *n* niſi ſit ſpecialis ratio, & diuerſa.

o Sà vbi ſup. n.12.

13 Cum diſpoſitio finitur vnico actu, ſi iſte eſt nullus, vel inutilis, poteſt *o* repeti.

p Communia proloquia DD.

14 Dicens de vno de alio negare *p* videtur.

15 In generali ſermone intelligitur *q* excepta perſona loquens.

q Vide ſilu. verb. clauſula num.2.

16 Vſus communis verborum præferendus eſt in omni materia propriæ ſignificationi.

17 Repulſus à re maiori non videtur repulſus à minori.

18 Ritè ſignificat ſolemniter, rectè, iuſtè.

19 Licet in generali conceſſione non veniant, quæ requirunt ſpeciale mandatum, vt corrigere, deponere, conferre beneficia, dare dimiſſorias, veniunt tamen cum ſine illis generalis conceſſio eſſet inutilis, aut cum ex verbis colligitur talem fuiſſe concedentis intentionem.

INVENTARIVM.

a l. vlt. parag. ſi non autem C. de iur. delib.

1 Hæres tenetur *a* à die, qua ſcit hæredem inſtitutum fuiſſe inuentarium incipere intra dies 30.

2 Licet

2 Licet illum non incipiat prædicto tempore, dummodo finia tur intra tempus legitimum, non *b* amittit priuilegia. *b* Villal. to. 2. tr. 30. dif. 23.

3 In regno Caſtellæ terminus legitimus *c* ſunt 90. dies, ſi autem bona defuncti ſint diſtantia annus vnus. *c* L. 5 tit. 6 p 6.

4 Iuuentarium debet *d* fieri coram tabellione, & citandi ſunt creditores, ac legatarij, & ſcribenda omnia bona mobilia, & immobilia defuncti cum debitis, & chirographis. *d* L. vlt. parag. fin. c. de iur. de lib. l. 5. tit. 6. p. 6.

5 Si fuerint multi hæredes *e* ſufficit, quod vni committatur à reliquis, quod pro omnibus faciat inuentarium, & teſtator non poteſt hanc obligationem remittere. *e* Villal. vbi ſup.

INTERROGATIO.

1 Interrogatio in Confeſſione debet *a* fieri de his quæ videntur neceſſaria ad hoc quod fiat integrè, & fructuosè. *a* Nauar. c. 5. n. 2.

2 Non debet *b* fieri de omnibus peccatis, in quæ poſſibile eſt lapſum pænitentem fuiſſe, ſufficit ſi fiat de conſuetis, nec debet fieri de occultioribus, & ſi fiat, ſit cautè. *b* Idem c. 5. n. 3.

3 De numero eſt *c* neceſſaria, ſed in carnalibus non debet eſſe nimia, & in coniugatis circa venerea ſit nimis moderata, & fiat honeſtè. *c* Idem. c. 5. n. 4.

4 De ſtatu pænitentis, & an habeat impedimentum, ad recipiendam abſolutionem non eſt *d* neceſſario præmittenda ante Confeſſionem, nec an ſit excommunicatus. *d* Comm. DD.

5 Omittere aliquam interrogationem ob inaduertentiam, vel obliuionem non eſt *e* mortale. *e* Comm. DD.

INVIDIA.

1 Inuidia eſt *a* habitus inclinans ad triſtitiam de bono alieno eo, quod minuat propriam excellentiam. Eſt peccatum mortale ex genere ſuo, filiæ illius ſunt odium, ſuſurratio, detractio, lætitia in alienis malis, & triſtitia in bonis. *a* Nauar. c. 23. n. 1. 8.

2 Gaudere deliberatè, de malo alterius notabili eſt *b* peccatum mortale, ſicut & triſtari de bono notabili in quantum minuit propriam excelltentiam, nec deſunt qui à mortali excuſent. *b* Idem vbi ſup.

3 Triſtari eo quod non habeas tanta bona temporalia ſicut proximus erit mortale *c* ſi finis fuerit mortalis, ſecus verò ſi venialis. *c* Comm. DD.

4 Triſtari eo quod Deus malis bona tribuat eſt *d* mortale ſi fiat incuſando diuinam prouidentiam. Item erit mortale ſi quis *d* P. Auil. in ſum. hoc verb.

proponat

proponat imitari malos, eo quod proſpera ſibi eueniant.

5 Triſtari, qui videt virtutes alienas eo quod non habeat, virtus *e* eſt.

e Comm. DD.

6 Dolere de bono alieno in quantum bonum alterius eſt, odij *f* peccatum eſt. Si autem doleas de damno, quod tibi vel alteri ſequitur de bono illius peccatum non eſt.

f Nauar. c. 23. parag. 1.

7 Triſtari de bono ſpirituali alieno in quantum *g* tuam minuit excellentiam, peccatum inuidiæ eſt.

g Comm. DD.

INVOCATIO DÆMONVM.

1 Inuocatio Dæmonum *a* alia eſt expreſſa, quando verbo, vel opere Dæmonum auxilium imprecatur, tacita alia cum quis ad aliquid conſequendum vtitur rebus, vel verbis, quæ ex ſuapte natura nec ex applicatione diuina, vel Eccleſiaſtica valent cauſare talem effectum, vel quando rebus, quæ talem poſſunt effectum cauſare alia inutilia adiunguntur.

a Nauar. c. 11. n. 22.

2 Rebus ſacris vti ea lege, vt ſint taliter, & in tali materia, & tali numero, modo & tempore *b* peccatum eſt mortale.

b Idem vbi ſup.

3 Adiungere cauſis naturalibus tales characteres inutiles ad conſequendum effectum peccatum *c* mortale eſt.

c Comm. DD.

4 Vti rebus naturalibus, vt aleis, chartis, ſortibus, aſtrolabio, cribro, & aliis ad ſciendum arcana futura, &c. vel ad ſubitò medendum extra vires medicinæ peccatum *d* mortale eſt.

d Comm. DD.

5 Vti verbis ſacris ad inanem effectum vt ad mouendum cribrum peccatum *e* mortale eſt. Idem dic *f* quando miſcentur falſa vt quod Chriſtus febrem habuit.

e Nauar. c. 11. n. 22. *f* Idem vbi ſup. n. 24.

6 Peccat mortaliter, qui habet *g* Dęmonem familiarem ad ſciendum ſecreta, vel quæ locis remotis eueniunt.

g Comm. DD.

7 Idem dic de eo, qui ope Dæmonum vult inuenire theſaurum vel quoduis aliud, ſiue malum, ſiue bonum. Vide verbum *Superſtitio.*

I R A.

1 Ira eſt *a* vitium inclinans animam ad ſumendam vindictam inordinatè. Filiæ eius ſunt Indignatio, clamor, tumor, tumor, opprobrium, contumelia, rixa, blaſphemia, &c.

a Nauar. c. 23. n. 115.

2 Peccat *b* mortaliter, qui in re notabili ſumit vindictam authoritate propria, vel in finem malum, vel pluſquam delinquens meretur.

b Comm. DD.

3 Peccat

3 Peccat *c* peccato mortali iræ, qui propter indignationem, tumorem, vel clamorem facit aliquid prohibitum ſub mortali. *c* Nauar. c. 23. n. 116.
4 Contingit *d* etiam in hoc vitio per defectum peccare, cum quis non iraſcitur cum tenetur iraſci ſecundum rationem, vt dicit Chryſoſtomus. Qui cum cauſa non iraſcitur patientia enim irrationabilis vitia ſeminat, negligentiam nutrit, & non ſolum malos, ſed etiam bonos inuitat ad malum. Chriſtus licet mitiſſimus ira vſus fuit aliquando ſecundum Marcum *c*. 3. Contra malos circumſpiciens eos cum ira. Væ vobis prælatis, qui cum bona indole ſaluationem veſtram operari poſſetis, ſed fortè condemnabimini, quia ob tepiditatem, vel remiſſionem, religioſam diſciplinam ruere permiſiſtis. *d* D. Tho. 22. q. 158. a rt. 7.

DISPVT. IX. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ.

De irregularitatis definitione, quo iure ſit introducta, & de effectibus eius.

IRREGVLARITAS.

1 Est *a* impedimentum canonicum ad recipiendos Ordines, vel ad receptos exequendos. *a* Comm. DD.
2 Non eſt *b* cenſura, nec ſemper pæna, non de iure diuino, ſed canonico. *b* Suarez de cenſ. diſp. 40. ſec. 4.
3 Nec Epiſcopus, nec conſuetudo irregularitatem valent introducere, nec poteſt *c* incurri, niſi ſit in iure expreſſa, & tunc non eſt neceſſaria ſententia iudicis, vt incurratur. *c* c. is, cui de ſent. excomm. in 6.
4 Impedit *d* directe ſuſceptionem, & vſum Ordinum, & in hoc à cenſuris diſtinguitur. *d* Comm. DD.
5 Eius primarius effectus eſt reddere *e* hominem inhabilem ad Ordines, non verò incapacem. *e* Comm. DD.
6 Hæc prohibitio *f* obligat ſub mortali ex ſua natura, ſed non habet aliam pænam à iure. *f* Comm. DD.
7 Impedit *g* ſub mortali vſum Ordinum ſuſceptorum ſiue ſubſequatur, ſiue præcedat. *g* c. is cui de ſent. excom. in 6.
8 Poteſt *h* irregularis matrimonio valide aſſiſtere, & ſuſcipere ſacramenta, quæ poteſt laicus excepto Ordine. *h* Comm. DD.

9 Poteſt

i Trid. ſeſ. 14. de refor.
l Auila de cenſ. diſp. 2. dub. 6.

9 Poteſt exercere Eccleſiaſticam iuriſdictionem non verò *i* degradare realiter, ſi verò pænitentes abſoluerit abſolutio erit valida, ſed peccabit mortaliter.

10 Non amittit *l* ipſo facto beneficium, & fructus facit ſuos, cautè tamen faciet, beneficio renuntiando antequam eo priuetur.

m Comm. DD.

11 Quamuis priuetur beneficio non tenetur *m* illius fructus reſtituere, nec ius eligendi, & confirmandi amittit quando ſuo beneficio eſt annexum.

n Suarez vbi ſupra. diſp. 40.

12 Irregularis eſt *n* inhabilis ad recipiendum beneficium, & eſt probabilior ſententia hanc inhabilitatem extendi ad ſimplicia, penſiones.

QVOT SINT irregularitatis ſpecies?

o Comm. DD.

13 Irregularitas *o* alia totalis, quæ priuata ſuſceptione omnium Ordinum, alia partialis, quæ non ab omnibus, ſed ab vno, vel alio, vt defectus ætatis.

p Comm. DD.

14 Totalis ponitur *p* vel propter culpam, vel propter indecentiam.

15 Aliæ contrahuntur actu proprio, aliæ ſine illo, aliæ actu licito, aliæ illicito.

q Vide Suarez de cenſur.

16 Quæ contrahuntur *q* actu licito, alia ex defectu ſacramento, alia ex defectu lenitatis, alia ex defectu animæ.

r Comm. DD.

17 Quæ contrahuntur *r* ex actu illicito, alia ex homicidio, alia ex ordinum adminiſtratione contra cenſuram, alia ob reiterationem Baptiſmi, alia propter infamiam.

ſ Comm. DD.
t D.Tho. 12.q.20. art.5.

18 Non *ſ* eſt irregularitas aliqua ab homine, omnes ſunt à iure.

19 Non *t* poteſt incurri per actum pure mentalem, debet eſſe exterior, conſummatus, & perfectus.

u Suarez vbi ſup. diſp. 40. ſec 3.
x Comm. DD.

20 Quæ ſtatuitur, vt pæna non *u* poteſt incurri ob ſolum veniale, poſſet autem Papa ob illud ſolum eam imponere.

21 Sufficit *x* vt contrahatur, quod actus ſit peccatum mortale, licet non ſit ex contemptu, ſufficit etiam culpa lata, & indirectè voluntaria, nec eſt neceſſarium, quod actus ſit publicus.

AN IN DVBIO ſe quis debeat irregularem iudicare.

y Comm. DD.
a c. ad audientiam c. ſignificaſti de homicidio.

22 Cum dubium eſt iuris circa irregularitatem, vel ſunt opiniones ex vtraque parte probabiles, non *y* ſe debet quis irregularem iudicare.

23 Dubius de facto, in caſu homicidij ſe *a* debet irregularem iudicare, ſecus verò in rebus aliis.

QVIS POSSIT irregularitatem incurrere?

b Comm. DD
c Couar. clem. ſi furioſus.

24 Solus capax Ordinis eſt *b* capax irregularitatis.

25 Irregularitas orta ante Baptiſmum ex homicidio ſecundum probabiliorem ſententiam tollitur *c* per Baptiſmum.

26 Amentes,

26 Amentes,& qui carent membris neceſſariis ad Ordinis executionem *d* ſunt irregulares.

27 Summus Pontifex *e* non eſt capax irregularitatis,quia non eſt ſubiectus quoad vim coactiuam iuri poſitiuo.

Qva verborum. Forma ponitur in iure ?

28 Quoties ex verbis textus colligitur irregularitas, & ipſo facto imponitur ſolum *f* incurritur.

29 Non *g* incurritur cum ponitur verbis temporis futuri.

30 Cum in textu ſit mentio irregularitatis de illa, debet intelligi, niſi aliunde contrarium conſtet, idemque dicendum quando loquitur de effectibus propriis illius.

AN QVI IVS, VEL FACTVM irregularitatis ignorat in illam incurrat.

31 Qui ius irregularitatis ignorat,ſi faciat actum,cui eſt annexa illam *h* incurrit.

32 Cum datur ignorantia facti inuincibilis non incurritur,niſi cum clericus operam dabat *i* rei illicitæ.

33 Cum ignorantia iuris,vel facti excuſat à peccato mortali, excuſat *l* etiam ab irregularitate,quæ ponitur ob delictum.

DE EO,QVI POTEST diſpenſare.

34 De iure communi & ordinario ſolus Papa *m* diſpenſat.

35 Epiſcopi *n* poſſunt diſpenſare in his,quæ procedunt ex delicto occulto,niſi ſit homicidium voluntarium.

36 Hæc conceſſio,locum *o* non habet, vbi Tridentinum non fuit receptum.

37 Epiſcopi nomine intelligitur *p* electus,& confirmatus,etiam ſi non ſit conſecratus.Archiepiſcopi autem non poſſunt vti hoc priuilegio in tota ſua prouincia.

38 Eandem poteſtatem *q* habet Capitulum ſede vacante ſecundum probabiliorem ſententiam.

39 An verò extendatur ad omnes,qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem alij negant,alij probabilius *r* affirmant.

40 Prælati Ordinum, qui communicant priuilegia Ordinis Dominicani hoc priuilegio gaudent.

41 Epiſcopus *ſ* poteſt delegare hanc facultatem,& alteri committere,qui cum ipſo diſpenſet.Idem poſſunt religioſi Prælati, & ſecundum aliquos ſecum poſſunt diſpenſare.

42 In hac conceſſione pro peccato occulto intelligitur, quod non eſt publicum.Publicum *t* autem eſt illud,quod ſcitur in ciuitate,vel in vicinia,vel in communitate etiam decem perſonarum,& tunc erit publicum cum ſcitur à maiori parte.

43 Poteſt *u* Epiſcopus prædictam facere diſpenſationem,etiamſi cauſam

d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Vide P. Suar. de cenſ. diſp. 18.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Sanchez
l Comm. DD.
m Trid. ſeſ. 24. c. 6. de refor.
n Trid. vbi ſupra.
o Ex declar. cardin.
p Vide Suar. de cenſ. diſp. 41. ſec. 2. n. 7.
q Sanch. de matr. lib. 8. diſp. 2.
r Henriq. lib. 10. de ſacr. Ordin. c. 20. n. 2.
ſ Villal. to. 1. tr. 21. diſ. 9.
t Comm. DD.
u Fil. c. 1. n. 39. de conſt.

cauſam remiſiſſet Pontifici, niſi iam agatur de cauſa in foro contentioſo.

x Comm. DD.

44 Si reus fuit accuſatus,& à iudice abſolutus adhuc *x* manet delictum in ratione occulti,licet alij contrarium defendant.

y Villal. vbi ſup. n.13.

45 Epiſcopus poteſt *y* committere facultatem diſpenſandi, non verò abſoluendi extra ſuam diæceſim.

z Sanchez de matr. lib.3.diſp. 28.

46 Perſonæ quibuſcum *z* poteſt diſpenſare ſunt, quæ habent domicilium in ſuo Epiſcopatu,& cum negotiatoribus, & ſcholaſticis ibi commorantibus.

a Vide Math.

47 Probabile *a* eſt quemlibet Confeſſorem approbatum virtute Bullæ Cruciatæ poſſe diſpenſare in omni irregularitate prouenjente ex delicto,excepto homicidio voluntario,vel mutilatione,vel bigamia & noſtri qui hoc priuilegium communicatum habent à noſtro P.Prouinciali poſſunt in eiſdem exceptis prædictis.

b Comm. DD.

48 Clericus irregularis ex occulto delicto homicidij *b* poteſt confeſſo peccato, ſine noua irregularitate ob vitandum ſcandalum celebrare.

Ex Arch. Limenſ.

49 Epiſcopi in Indiis occidentalibus habent *c* perpetuum priuilegium ad diſpenſandum in irregularitate proueniente ex delicto publico, dummodo non ſit homicidium voluntarium extra bellum,vel ſimonia.

d Comm. DD.

50 Cum illegitimo,& cum quouis alio irregulari non ex delicto diſpenſatio eſt *d* multo difficilior.

e Ex quod priuil. quod ſeruat.in archiu.Lim.

51 Illegitimi Meſtiſſi,vel Hiſpani ſi Indicum idioma ſciant, & ſint alias idonei *e* poſſunt ſacris ordinibus initiari,Confeſſiones audire,& prædicare etiam ſi ſint ſpurij non obſtantibus natalibus,& quibuſuis aliis,non tamen homicidii voluntarij & bigamiæ defectibus,& impedimentis.

f Comm. DD.

52 Cum Prælati in Capitulis abſoluunt à cenſuris,& irregularitatibus ſufficit *f* confiteri peccatum,propter quod incurſa fuit irregularitas,ſed huius abſolutio debet eſſe cum cauſa.

g Comm. DD.

53 Prælati Ordinum poſſunt *g* circa ſuos ſubditos, quidquid Epiſcopi erga ſuos,vnde poſſunt cum corpore vitiatis cum indecentia non eſt ſcandaloſa,nec accidit culpa illorum,diſpenſare.

h Villal. vbi ſup. i Comm. DD.

54 Sixtus IV.conceſſit *h* Generalibus,& Prouincialibus Ordinis Dominicani, & Franciſcani, vt poſſint diſpenſare cum ſuis ſubditis in omni irregularitate exceptis,quæ proueniunt ex homicidio voluntario,mutilatione membrorum,vel bigamia.

55 Non eſt forma aliqua verborum *i* à iure determinata ad diſpenſandum, quælibet ſufficit,quæ diſpenſandis exprimat intentionem.

56 Poteſt

56 Poteſt *l* diſpenſari tam operibus, quam verbis, ſed vt ritè fiat opus eſt cauſam cognoſcere. *l* Comm. DD.

SECTIO II.

DE IRREGVLARITATIBVS IN PARTICVLARI.

An incurratur irregularitas ex indigna receptione, vel adminiſtratione Baptiſmi?

1 QVi ſciens ſemel ſe rite fuiſſe baptizatum voluntariè iterum Baptiſmum recipit, irregularitatem *a* incurrit, & eſt probabile, quod etiam ſi per metum, non verò ſi coactus illud recipiat. *a* c. qui in qualibet, 1. q. 2.

2 Et toties fit *b* irregularis, quoties illud voluntariè recipit, & in hac ſolus Papa diſpenſat. Si autem delictum fuerit occultum poteſt etiam Epiſcopus. *b* Argumento c. 2. de apoſt.

3 Idem dicendum *c* de eo qui voluntariè rebaptizat. *c* Villal. vbi ſup. dif. 11. n. 2.

4 Qui diſtulit Baptiſmum vſque ad mortis periculum *d* manet irregularis, ſed ſi purget ſuſpicionem per fidei actum, vel quia fuit defectus miniſtrorum, poterit ab Epiſcopo diſpenſari. *d* Idem ibidem n. 3.

5 Qui Baptiſmum recipit, vbi eſt peregrinus & ideo ignotus *e* manet irregularis, dum non conſtat de eius vita, & moribus. *e* c. 1. 57. diſt.

6 Is de cuius Baptiſmo dubitatur *f* non poteſt Ordines recipere. *f* c. omni 98. diſt.

7 Ex indigna receptione aliorum ſacramentorum nulla contrahitur *g* irregularitas, niſi aliquando in matrimonio propter bigamiam. *g* Comm. DD.

AN INCVRRATVR EX INDIGNA Ordinis receptione.

8 Qui indignè recipit ſacramentum Ordinis incurrit *h* ſuſpenſionem, quam ſi non ſeruat incurrit irregularitatem. *h* Suarez de cenſ. diſp. 42. ſec. 3.

9 Qui recipit Ordinem in irregularitate non contrahit nouam *i* irregularitatem, nec ſuſpenſionem. *i* c. is cui de ſent. excom. in 6.

10 Qui ſecundò recipit Ordinem iam ſuſceptum, vel in peccato mortali publico, vel ab Epiſcopo excommunicato, vel ſuſpenſo nullam *l* contrahit irregularitatem, quia non ſunt tales irregularitates in iure expreſſæ. *l* Comm. DD.

m c.1. de cler.non ordin.miniſ.
12 Qui exercet actum Ordinis, quem non habet manet *m* irregularis, & ſuſpenſus quantum ad Ordinem quem habet, & idem eſt ſi exerceat actum Epiſcopi, vel ſit laicus.

n Comm. DD.
13 Qui adminiſtrat ea quæ laicis licent non *n* fit irregularis,

o Comm. DD.
14 Qui excuſatur à peccato mortali non manet *o* irregularis.

p c.is cui de ſent. excom. in 6.
15 Clericus, qui cenſura ligatus actum *p* Ordinis ſacrę exercet, & excommunicatus, qui facit in ſua præſentia ſacrum celebrari manet *q* irregularis.

q Couar.c. alma 1.p. parag.6. fin.

SECTIO III.

DE IRREGVLARITATE, QVÆ oritur ex aliquibus delictis.

a c.ſiquis præsbiter 1. q.7.
1 HÆreticus etiam ſi reſipiſcat manet *a* irregularis ſi fecit actum exteriorem.

b Vill.vbi ſupra. diſ.15.
2 Non manet *b* irregularis qui abiurauit de leui vel de vehementi, ſi non erat hæreticus, ſed ob timorem confeſſus fuit, vel teſtibus falſis crimen probatum fuit.

c Idem ibidem.
3 Nec *c* qui ob metum oſtendit ſe eſſe hæreticum cum non eſſet.

d Comm. DD.
4 Pro hæretico reputatur *d* etiam apoſtata à fide catholica.

e Suar.vbi ſupra ſec. 2.num.7.
5 Chiſmaticus, ſi non eſt hæreticus non *e* incurrit irregularitatem.

f Vill.vbi ſup.n.6.
6 Fautores *f* receptores & defenſores hæreticorum manent irregulares, Idem eſt de ſuſpectis in fide propter infamiam.

g c.quicũque parag.hęretici c. ſtatutum 2. de hæret. in 6.
7 Filij hæreticorum etiam ſi non ſint hæretici *g* ſunt irregulares, niſi pater relicta hæreſi, reſipiſcat, vel ante patris hæreſim fuerint nati.

h Anton. Gom.lib. 3.var.c.2. num.4.
8 Nepos hæretici ex filia non *h* eſt irregularis.

i Vill.vbi ſup.n.10.
9 In hac irregularitate *i* ſolus Papa diſpenſat, & quamuis ſit occulta, magis probabile eſt non poſſe Epiſcopum.

l c.fin.de apoſt.
10 Cum Apoſtatis à Chriſtiana religione, qui in Apoſtaſia ſacris initiati fuerunt, ſolus Papa *l* diſpenſat.

m Comm. DD.
11 Neophiti ideſt, qui paulo ante baptiſmum receperunt (de his ſolum hic loquimur) ſunt *m* irregulares.

n Comm. DD.
12 Filius infidelium qui ab infantia fuit baptizatus non eſt neophitus, nec qui noui Chriſtiani *n* vocantur.

o Vill.vbi ſup.nu.2.
13 Qui multis ab hinc annis licet adultus Baptiſmum recepit, non *o* eſt neophitus, & hoc Epiſcopi arbitrio remittendum.

14 In hac irregularitate ſolus Papa *p* diſpenſat,ſed ceſſat ceſ-ſante impedimento.

p Idem vbi ſupra.

AN CONTRAHATVR per ſimoniam vel per alia de-licta.

15 Per ſimoniam,vel per alia delicta non contrahitur,*q* niſi ſe-quatur infamia.

q Comm. DD.

16 Per nullum aliud delictum præter ſupradicta *r* incurritur, nec per pænitentiam publicam,excepto homicidio , & mutila-tione.

r Suarez vbi ſupra.

17 Qui Petrum percuſſit non animo occidendi,vulnus tamen, quod intulit ita graue fuit,vt per ſe mors ex illo ſecuta fuerit, voluntarius homicida iudicandus eſt, & irregularitatem incur-rit.*ſ* Si autem vulnus non fuit lethale,ſed incuria chirurgi mor-tuus fuit,non incurrit irregularitatem.

ſ Comm. DD.

18 Ex homicidio voluntario etiam occulto *t* incurritur irre-gularitas, licet alij contrarium teneant probabiliter.

t Vill. vbi ſupra dif.18.n.5.

19 Qui mortuo caput abſcidit non *u* incurrit.

u Comm. DD.

20 Qui abortare facit mulierem ſi fœtus nondum erat ani-matus non *x* incurrit. Idem dic de eo qui venenum dedit ad ſterilitatem.

x Greg. XIII.in conſtit. quæ inci-pit ſedes Apoſt.

21 Quod dictum eſt de homicidio dicendum *y* eſt de mutila-tione,licet hæc irregularitas non ſit adeo grauis.

y Comm. DD.

22 Ad hanc irregularitatem non ſatisficit*z* quælibet percuſſio vel ſanguinis effuſio,niſi membrum aliquod abſcindatur.

z Villal. vbi ſupra.

23 Qui debilitat membrum *a* non fit irregularis,licet alij con-trarium ſentiant,nec qui deformat.

a Auil. de cenſ. dub. 2.

24 Qui abſcindit membrum mortuum , vel aridum non *b* fit irregularis.

b Comm. DD.

QVÆ PERSONÆ incurrant irregularitatem ex homi-cidio,& mutilatione,& quis in ea diſpenſet.

25 Omnes baptizati excepto Papa hanc irregularitatem *c* cum occidunt,& mutilant,incurrunt.

c Comm. DD.

26 Et qui mortis dant *d* cauſam ſi pæniteant antequam ſequa-tur effectus.Et qui iubent*e* alium occidere ſi ſequatur effectus, niſi mandatum reuocauerint,& notificauerint mandatario , fa-cientes quantum in ſe fuit,ne executioni mandaretur.

d Suarez de cenſ. diſp.44. ſec.3.

e Nauar. c.27. n. 233.

27 Sufficit ad *f* incurrendam hanc irregularitatem,quod man-datum,vel conſilium fuerit indirectum.

f Villal. vbi ſupra

28 Manet *g* etiam irregularis,qui mandatum vel conſilium de-dit,vt quis alium occideret,ſed mandatarius ab illo alio occiſus fuit,ſed erit ex homicidio caſuali.

g Innoc.c. ad audiẽ de homi-cidio.

29 Si ratum habeas homicidium etiam tuo nomine factum

Dd non

non *h* incurris irregularitatem ſecundum probabiliorem opinionem ſed purgandus es in foro exteriori.

30 Cooperantes,& adiuuantes ad homicidium *i* fiunt irregulares,quando fuerunt in cauſa,vt facilius,& animoſius committeretur.

31 Quod dictum eſt de homicidio intelligendum de mutilatione.

32 Fit etiam *l* irregularis qui ſe ipſum mutilat,& qui ob culpam ſuam mutilatus eſt.

33 Hæc irregularitas *m* non habet ſpecialem effectum, etiam ſi homicidium ſit qualificatum,niſi fiat per aſſaſſinos.

34 In hac ſolus Papa *n* diſpenſat etiam ſi delictum ſit occultum; ſi autem ſit orta ex mutilatione occulta etiam Epiſcopus, & probabile eſt in homicidio omnino occulto poſſe Epiſcopum diſpenſare,& cum religioſis Prælatum.

AN PER HOMICIDIVM caſuale, vel mutilationem contrahatur.

35 Quod *o* dicendum eſt de homicidio caſuali intelligi debet de mutilatione, ſed non loquimur de homicidio purè caſuali,ſed de mixto.

36 Vt mors alicuius dicatur voluntaria,opus *p* eſt,vt quis teneatur,ac poſſit illam impedire.

37 Diuina res eſt, quod homicidium imputetur ad culpam, & diuerſa,quod ad pænam,& ad irregularitatem *q* ſufficit,quod ſit voluntarium in cauſa cum non ſit neceſſaria diligentia, vel quod cauſa ſit illicita,etiam ſi fiat diligentia.

38 Cum homicidium eſt purè caſuale, v.g.quando opus erat licitum,& facta fuit debita diligentia, non *r* incurritur irregularitas.

39 Vt imputetur homicidium caſuale, quod fit propria authoritate *ſ* debet inuoluere aliquod peccatum.

40 Chirurgi,*t* & medici laici,ſi cum debita diligentia abſcindunt aliquod membrum etiam ſi mors ſequatur non ſunt irregulares.

41 Infirmarij, & alij, qui aſſiſtunt infirmo, niſi ex negligentia mortaliter culpabili mors acceleretur,non *u* incurrunt irregularitatem,licet alij dicant ſufficere venialem.

42 Non incurritur *x* niſi ſit culpa lata, non enim ſufficit leuis,vel leuiſſima.

43 Qui non impedit homicidium, ſi peccat contra charitatem,& non contra iuſtitiam non ſit *y* irregularis.

44 Qui ob culpam ſuam mortalem eſt in cauſa quod mors acceleretur,vel mutilatio *z* contrahit irregularitatem.

h Villal. vbi ſup.
i c. ſicut dignum, parag. qui viro, & c. ſignif. 2. de homic.
l c. hi qui 5. diſt.
m Villal. vbi ſup. dif. 21.
n Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de ref.
o Comm. DD.
p Comm. DD.
q Villal. vbi ſupra. dif. 22.
r Comm. DD.
ſ Comm. DD.
t c. ad aures de æt. & qual.
u Silueſt. verb. homicid. 3. q. 11.
x Sanchez de matr. lib. 9. diſp. 32.
y Suarez vbi ſup. ſec. 4. n. 3.
z Comm. DD.

45 Qui mandat,vel conſulit,adiuuat, vel cooperatur ad percuſſionem,ex qua ſequitur mors fit irregularis *a* etiam ſi addat cautelam.

46 Qui conſuluit minus malum ad euitandum maius, ſi faciat cum cautela non *b* manet irregularis.

47 Omnes,qui concurrunt ad rixam,in qua aliquis occiditur *c* manent irregulares,& erit voluntarium homicidium, ſi ſciebant principalem aggreſſorem animum habere occidendi. Probabile eſt tamen,quod ſolus,qui lethale vulnus inflixit fiat irregularis.

AN ORIATVR ex omni opere illicito, ex quo mors ſequatur.

48 Qui facit opus illicitum ex ſe non periculoſum, cum debita diligentia etiam ſi mors ſequatur non fit *d* irregularis, ſecus ſi ſit illicitum,& ex ſe periculoſum.

49 Clericus venator perdicum, & leporum tempore,quo debeat ſacris aſſiſtere ſi poſita diligentia caſu aliquem occidit, non *e* fit irregularis.

50 Clericus,qui incidit tumorem,ex cuius inciſione mors eſt ſecuta *f* manet irregularis ſecundum probabiliorem.

51 An verò contrahat irregularitatem, qui facta debita diligentia operam dabat rei illicitæ, ex qua mors eſt ſecuta, alij aiunt,alij probabilius *g* negant,quando opus ex ſe vt diximus non erat periculoſum.

52 Qui facit opus licitum etiam ſi ſit periculoſum,& præmittit debitam diligentiam non *h* incurrit irregularitatem.

53 Qui vulnus non mortiferum inflixit, ſed ex incuria chirurgi,vel percuſſi intemperantia, mors ſecuta, ſi percuſſio fuit grauis, & cum peccato mortali ſecundum probabiliorem ſententiam *i* manet irregularis, quia c.exhibita de homicidio non loquitur de graui & culpabili,ſed de inculpabili percuſſione.

54 Qui fuit cauſa illicita vt ſe ipſum mutilaret,vel ob ſuam culpam paſſus eſt mutilationem fit *l* etiam irregularis.

55 Qui alium occidit ſe vel ſua, vel ſuos defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ non *m* manet irregularis.

56 Qui poteſt ſe defendere fugiendo ſine infamia,vel alia via, ſi occidat,fit *n* irregularis.

57 Clericus,& religioſus,& homo vilis,qui poſſunt fugiendo ſe defendere *o* manent irregulares.

58 Qui cauſam ob ſuam culpam aggreſſori dedit, vt adulter etiam,ſi ob ſuam defenſionem illum occidat irregularis *p* erit ſecundum opinionem probabiliorem.

59 Qui potuit ſe defendere minori percuſſione,ſi occidat *q* manet

a Villal. vbi ſupra n.18.

b Comm. DD.

c Suarez diſp.45. ſec.1.

d Henriq. c.15. n.1. de irreg.

e Villal. vbi ſup. diſ.23.n. 4.

f c. ſenten- tia ſangui- nis ne cle- ro vel mon.

g c. ſicut 2.de ho- mic.

h Villal. vbi ſup. n.4.

i Henriq. de irreg. c.14.n.4.

l Vide Villal. vbi ſup. n.17.

m Comm. DD.

n Comm. DD.

o Villal. vbi ſupra. n.3.

p Suar. de cenſ. diſp. 46.ſec.1. n.6.

q Vide Villal. vbi ſup.

net irregularis, ſed hoc ad diſcernendum eſt valde difficile.

60 Epiſcopus poteſt diſpenſare cum eo, qui exceſſit in moderamine inculpatæ tutelæ, *r* niſi fuerit homicidium voluntarium, vt in eo qui iam non tam ſe defendere, quam occidere voluit.

61 Prędicta doctrina extédenda *ſ* eſt ad caſum, in quo aggreſſor non occidere, ſed mutilare, vel fuſtibus percutere volebat.

62 Qui non poteſt bona ſua defendere niſi furem occidat, non incurrit *t* irregularitatem ſecundum probabiliorem opinionem; ſed vt hoc homicidium ſit inculpabile bonorum omiſſio debet eſſe notabilis.

63 Hæc tamen doctrina non eſt extendenda *u* ad clericos, vel religioſos.

64 Qui alium occidit ob defenſionem innocentis cum prædicto moderamine tutelæ non manet *x* irregularis.

AN INCVRRATVR à iudice ſententiam proferente in cauſa ſanguinis.

65 Iudex, qui profert ſententiam, ex cuius executione mors ſequitur, manet irregularis *y* ſecus ſi non ſequatur.

66 Clericus, qui alteri ſuam iuriſdictionem committit etiam, ſi ille in cauſa ſanguinis ſententiam ferat, & exequatur non fit *z* irregularis.

67 Domini temporales, qui ſub mortis pæna leges ſtatuunt non *a* ſunt irregulares, nec DD. qui de his ſcribunt, vel ſcripta in lucem edunt.

68 Nec concionatores, *b* qui iudices admonent, vt in legum obſeruatione inuigilent; nec Confeſſor, qui Prætorem non vult abſoluere nolentem iuſtitiam exercere, vel relinquere officium.

69 Cum iudex dubius eſt an mortis ſententiam ferat. Aduocatus, & aſſeſſor, cuius conſilio ſententiam fert *c* ſunt irregulares.

70 Inquiſitores reos tradendo curiæ ſeculari facta proteſtatione non *d* incurrunt irregularitatem, ſed hæc proteſtatio non eſt neceſſaria, niſi ad melius eſſe.

AN QVI ALIVM accuſat in cauſa ſanguinis ſi mors ſequatur ſit irregularis.

71 Accuſator in cauſa ſanguinis, ſi mors ſequatur *e* manet irregularis ex defectu lenitatis.

72 Clericus, qui de malefactore queritur coram iudice facta proteſtatione, dum lis durat, non fit *f* irregularis etiam ſecuta morte.

73 Non eſt *g* opus vt proteſtatio fiat ex corde, bene tamen quod accuſatio ſit non ex animo vindictæ, ſed ratione alicuius

r Nauar. c. 27. n. 240.
ſ Comm. DD.
t Suarez vbi ſup. n. 4.
u Comm. DD.
x Suarez d. diſp. 46. ſec. 3. n. 3.
y c. ſententiam ſanguinis ne cleric. vel mona.
z c. vlti. ne cleri. vel min. in 6.
a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Vil. diſ. 25. nu. 7. vbi ſup.
d Comm. DD.
e c. aliquantum, parag. 1. c. ſi quis viduam 50 de homic. in 6.
f c. præl. de homic. in 6.
g Suarez de cenſ. diſp. 47. ſec. 3.

alicuius damni euitandi, vel boni acquirendi.

74 Sufficit, *h* quod clericus timeat damnum in ſe vel in ſuis domeſticis, vel conſanguineis, vel in ſuis bonis, vel in alienis quando aliter impediri non poteſt. *h* Auil. de cenſ.7 p. diſp.9.ſect. 2.

75 Excuſatur *i* etiam dicta proteſtatione, quando reum detinet, vt iudici tradat. *i* Silu. hoc verb.

76 Non eſt *l* neceſſarium, quod faciat proteſtationem coram iudice Eccleſiaſtico. *l* Comm. DD.

77 Qui accuſat de crimine leui, vel in cauſa ciuili non *m* indiget proteſtatione. *m* Comm. DD.

78 Quod dictum eſt de clericis *n* intelligendum eſt de laicis cum hac differentia, quod clericus ſi non faciat proteſtationem incurrit irregularitatem ex homicidio iniuſto, laicus autem ex defectu lenitatis. *n* Villal. vbi ſup. n.12.

79 Qui oſtendit malefactorem iudici eum quærenti ad mortem *o* manet irregularis. *o* Comm. DD.

80 Qui clamat poſt furem, ad furem, ad furem, ſi eſt in propria cauſa ei facit proteſtationem irregularitate non *p* ligatur. *p* Villal. vbi ſup. n.15.

SECTIO IV.

AN TESTES IN CAVSA SANGVINIS, ET alii ad illam concurrentes ſint irregulares.

1 Teſtis in cauſa ſanguinis eſt *a* irregularis, etiam ſi præmittat proteſtationem. *a* c. ſi quis viduam 50. diſt.

2 Teſtis in cauſa criminali, quæ mortis pænam non meretur etiamſi ſequatur, non fit *b* irregularis, nec in cauſa ciuili ſi faciat proteſtationem. *b* Villal. vbi ſup. diſ.27.n. 2.

3 Tabellio, vel notarius, qui mortis ſententiam ſcribunt, & qui illam tranſcribunt ſi mors ſequatur, ſunt *c* irregulares. *c* Suarez de irreg. diſp.47. ſec.1.n.4.

4 Omnes, *d* qui fuerunt miniſtri in cauſa ſanguinis irregularitate ligantur. *d* Villal. vbi ſup. n.5.

5 Aduocatus, qui patrocinatur reum etiam ſi mors ſequatur contra accuſatorem, ſi cauſa fuit iuſta non *e* incurrit irregularitatẽ, ſecus ſi patrocinabatur accuſatorẽ, & mors rei eſt ſequuta. *e* Comm. DD.

6 Reus, qui ſe defendendo petit reparationem damni facta proteſtatione, etiã ſi accuſatoris mors ſequatur, nõ *f* fit irregularis. *f* Comm. DD.

7 Religioſi, vel clerici portantes luminaria ne dent *g* ignem ad comburendum hæreticum. *g* Dic.c. ſi quis viduam.

8 Qui gladium miniſtrat, vel vendit interfecturo reum, qui *h* Villal. vbi ſup. n.8.

 præparat

præparat patibulum, qui admonet miniſtros, vt cautè ducant, ne fugiat, qui acuit gladium, vt citius moriatur etiam bono animo, omnes denique, qui executioni cooperantur, vt illius miniſtri *h* manent irregulares.

h Vill. vbi ſupra, num. 8.

9 Qui docet carnificem modum quo reum facilius interficiat in communi, & non hunc, vel illum in particulari, *i* non fit irregularis.

i Idem vbi ſupra.

10 Præco, & qui dat ſignum vt miniſtri conueniant ad iuſtitiæ executionem manent *l* irregulares

l Auil. de cenſ. 7. p. 7. diſp. 5.

11 Qui eſt cauſa vt citius moriatur eſt *m* irregularis.

m Comm. DD.

Qui inaduertenter dicit reo ambulemus frater, vel percutit iumentum, vel dicit reo, vt ad alium ſuperiorem ſcalæ gradum aſcendat, non *n* fit irregularis.

n Auil. vbi ſupra

12 Qui directè facit, vt reus citius moriatur eſt irregularis, non verò *o* qui per accidens nec confeſſarius, qui dicit carnifici. Nemo te impedit, quin tuum munus exequaris.

o Villal. vbi ſupra num. 14.

13 Quoad diſpenſationem non comprehenduntur *p* irregularitates, quæ proueniunt ex defectu lenitatis ſub eis, quæ ex homicidio voluntario.

p Comm. DD.

14 Cum bellum eſt iuſtum, vel ob defenſionem, qui occidit, vel mutilat non *q* eſt irregularis.

q Comm. DD.

15 Idem *r* eſt cum fit ob defenſionem boni communis, vel patriæ etiam ſi ſint clerici, qui militant.

r Villal. vbi ſup. dif. 28. n. 1.

16 Qui in bello aggreſſiuo licet iuſto occidit, vel mutilat, vel ad id alios exhortatur manet *ſ* irregularis, ſi eſt baptizatus.

ſ c. ſiquis aliquantū 5. dif.

17 Qui adeſt bello iuſto, ſed non occidit, nec mutilat, hortatur tamen milites ad fortiter dimicandum non *t* fit irregularis.

t Comm. DD.

18 Duces, qui caſtra ordinant, & milites exhortantur ab bellum, nec qui eos tympanis, & lituis prouocant fiunt *u* irregulares.

u Vill. vbi ſupra num. 7.

19 Clericis non licet *x* pugnare, bene tamen exhortari milites ad pugnam. Poteſt tamen cum licentia Papæ & pugnare, & occidere in bello iuſto.

x D. Tho. 22. q. 40. art. 2.

20 In hac irregularitate Papa diſpenſat, *y* & qui habent facultatem diſpenſandi in irregularitatibus excepto homicidio voluntario.

y Comm. DD.

21 Omnes bellantes in iniuſto bello etiam ſi neminem occidant, vel mutilent, principes, & omnes illi, qui ad hoc bellum cooperantur ſunt *z* irregulares.

z c. ſiquis viduam 56. dif.

22 Si in bello hoc fiant multa homicidia omnes hi incurrunt *a* multas irregularitates naſcentes ex delicto.

a Villal. vb ſupra. dif. 29. n. 2.

23 Si homicidia, & mutilationes amici patiantur irregulares erunt ex homicidio caſuali, ſed ſi vtrinque contingant

vtroque

vtroque modo *b* erunt irregulares.

24 Si tamen nullum contingat homicidium, nec mutilatio nulla erit irregularitas. Clerici autem ſumentes arma *c* ſuſpendendi ſunt à ſuis Ordinariis.

25 In hac irregularitate Papa *d* diſpenſat, & in homicidio caſuali Epiſcopus, & habentes priuilegium.

b Comm. DD.
c Suarez vbi ſup. n.4.
d Comm. DD.

DE EA QVÆ oritur ex defectu bonæ famæ.

26 Infames à iure, id eſt quos ius pro pœna facit infames, & infames à facto, id eſt, qui propter aliquod delictum publicum infamiam incurrunt, ſunt *e* irregulares.

27 Infamia facti, vt ſit legalis *f* opus eſt, vt à lege tali delicto imponatur vt pœna, & ſit ſententia iudicis.

28 Solus Papa diſpenſat *g* in infamia iuris, in ea verò quæ oritur ex delicto, ad quod extenditur facultas Epiſcopi, ipſe etiam poteſt diſpenſare.

29 Cum Princeps ſæcularis *h* tollit infamiam, quæ eſt à iure ciuili, non eſt neceſſaria alia diſpenſatio.

30 Cum infamia eſt facti tollitur *i* virtuoſa vita, & diſpenſatur ab Epiſcopo.

e c. infamis 6. q. 1.
f Villal. vbi ſup.
g Idem ibidem n.4.
h Comm. DD.
i Villal. vbi ſup. n.6.

AN BIGAMI ſint irregulares.

31 Bigamus eſt, qui binas nuptias contraxit.

32 Bigamia alia dicitur vera, *l* quando quis binas nuptias ſucceſſiuè celebrauit, & bis vel plura matrimonia conſũmauit. Alia eſt interpretatiua, quando quis cum vidua contraxit. Alia eſt ſimilitudinaria cum quis poſt votum ſolemne, quod per ſimilitudinem dicitur ſpirituale matrimonium, carnale contraxit.

33 Hæc irregularitas dicitur ex defectu ſacramenti.

34 Qui contraxit cum vidua matrimonium nullum, & illud conſummauit *m* manet irregularis ſecundum probabiliorem ſententiam.

35 Incurritur *n* bigamia interpretatiua quando quis duxit virginem, hæc tamen adulterium commiſit, & maritus rediit ad illam.

36 Qui cum pluribus mulieribus fornicationem, vel adulterium commiſit non *o* eſt irregularis.

37 Qui duo matrimonia inualida contraxit, & conſummauit irregularitatem *p* incurrit.

38 Qui habet Ordines minores, & incurrit *q* bigamiam, amittit priuilegium clericale, ſecus verò ſi eſt ſacris initiatus.

39 In bigamia ſolus *r* Papa diſpenſat.

40 In bigamia ſimilitudinaria ſimplici, non verò mixta *ſ* poteſt Epiſcopus diſpenſare. Idem poſſunt cum ſuis ſubditis, qui quaſi Epiſcopalem iuriſdictionem habent. Bigamia ſimilitudinaria

k Comm. DD.
l Comm. DD.
m Couar. d. parag. 2. n. 2.
n Villal. vbi ſup. diſ. 31. n. 5.
o Comm. DD.
p Villal. vbi ſup.
q Idem vbi ſup. n. 12.
r Comm. DD.
ſ Couar. vbi ſup.

tudinaria mixta eſt quando, quis poſt votum ſolemne nupſit cum corrupta, vel binas nuptias celebrauit. *t Nauar. conſ. 2. de bigam. lib. 8.*

41 Ad impetrandam hanc diſpenſationem opus *t* non eſt dicere an ſit bigamus, vel quadrigamus.

DE EA QVÆ NASCITVR ex defectu natalium?

42 Filij illegitimi ſunt irregulares, *u* nec poſſunt obtinere dignitatem, nec beneficium etiam ſi non ſit Curatum ſine diſpenſatione. *u c. 1. de fil. præſb.*

43 Hoc impedimentum etiam ſi ſit occultum tenet, *x* ſed filius non tenetur matri credere, niſi res ſit valde clara, verbi gratia, ſi conceptus fuit marito abſente. *x Vill. vbi diſ. 32. n. 3.*

44 Expoſiti, & omnes illi, de quibus dubitatur an ſint legitimi pro legitimis habendi *y* ſunt. *y Comm. DD.*

45 Illegitimus, qui Ordines ſuſcepit ignorans, ſi poſtea ſciat ſe eſſe illegitimum, non *z* poteſt in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare. *z Vill. vbi ſup. diſ. 32. num. 4.*

46 Filij clericorum habiti de legitimo matrimonio ante Ordines ſolum habent *a* impedimentum ad obtinendas eaſdem præbendas ſeu dignitates, quas habuerunt illorum parentes. *a c. ad hęc de fil. præſbit.*

47 De diſpenſatione huius irregularitatis vide ſupradicta de eo qui poteſt diſpenſare, & aduerte hanc diſpenſationem ſtrictè eſſe interpretandam, ita vt diſpenſatus ad vnum intelligatur *b* ad aliud. *b Comm. DD.*

DE IRREGVLARIBVS EX DEFECTV corporis, vel animæ?

48 Furioſi, & omnes illi, qui carent vſu rationis ſunt irregulares. *c* *c Comm. DD.*

49 Qui amens fuit aliquando per modum habitus non eſt ordinandus, nec præſumitur ſanus ſine Epiſcopi approbatione.

50 Qui poſt Sacerdotium mentem amiſit non priuatur Ordinum exercitio niſi amentia durante, ſanitas verò illius approbanda *d* eſt ab Epiſcopo. *d c. In tuis inter. 7. q. 1.*

51 Quod dicitur de phræneticis dicendum de Energumenis & arreptitiis.

52 Qui laborat epilepſia ita vt totaliter impediatur ad vſum Ordinis eſt *e* irregularis, aduertendum tamen eſt an bene conualuerit, & poſſit ſine indecentiæ periculo celebrare. *e c. 17. q. 1.*

53 Idem *f* dicendum eſt de quacumque infirmitate, quæ ſecum afferat indecentiam, vel horrorem. Si autem eis ſuperueniat talis infirmitas poſt Sacerdotium poterunt celebrare in ſecreto ſacello. *f Comm. DD.* *g Nauar. num. 202.*

54 Cum his ſolus Papa diſpenſat; *g* Epiſcopus tamen poteſt declarare

declarare ex medici conſilio an ſint ſani.

55 Qui neſciunt legere ſunt *h* irregulares cum his poterit Papa diſpenſare,ſed malè. *h* c.illiter. diſp.36.

56 Qui licet legere ſciant, ignorant tamen quæ neceſſaria ſunt ad vſum Ordinis ſunt *i* irregulares, *i* Comm. DD.

57 Ex concilio Tridentino ad Ordines minores *l* neceſſarium eſt Latinam linguam intelligere. Et ad ſacerdotium debent eſſe idonei ad populum docendum ea quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem, ac ad adminiſtranda ſacramenta diligenti examine præcedenti idonei comprobentur. *l* Trid.ſeſ. 23.c.4.de reform.

58 Religioſi ad chorum deputati non *m* indigent tanta ſcientia.Idem dic de clericis choro ſeruientibus. *m* Vill.vbi ſup.dif. 34.nu.5.

QVI SINT irregulares ex defectu corporis?

59 Hermaphroditæ, in quibus præualet ſexus virilis ſunt capaces Ordinum, ſed propter indecentiam ſunt *n* irregulares. Qui non habet legitimam ætatem eſt irregularis, & qui ante illam ſacris initiatur manet ſuſpenſus, quod ſi celebret manet *o* irregularis. Si autem non celebrauit, & ætatem impleuit ceſſat ſuſpenſio. *n* c.1.dif. 36. *o* Vill.vbi ſup.nu 3.

60 Qui ſibi ipſi abſcidit aliquod membrum, vel partem illius fit *p* irregularis vt qui ſibi abſcidit digiti partem.Si autem non ipſe, ſed alius etiam culpa illius partem digiti abſcidit non eſt irregularis. *p* c.partẽ. diſt.55.

61 Qui ſeipſum caſtrauit propter infirmitatem non manet *q* irregularis. *q* c. 1. quis pro ægr.diſt. 55.

62 Qui caret aliquo membro ad vſum Ordinis neceſſario eſt irregularis,*r* & idem eſt de eo qui habet membrum inutile. *r* Comm. DD.

63 Surdus omnino, qui nihil audit eſt *ſ* irregularis, non verò qui tardè audit. *ſ* Comm. DD.

64 Mutus & qui verba pronunciare non valent ſunt *t* irregulares, non verò tardus ad loquendum. *t* Vill.vbi ſup.n.10.

65 Qui habent manum aridam, vel pollicem, vel indicem ſunt *u* irregulares non verò ſi eis tantum vnguis deficiat. *u* c.fin. de corp.vit.

66 Cum hi defectus vel ſimiles poſt Ordines eueniunt, ſolum manent *x* irregulares, quoad ea ad quæ ſunt inhabiles. *x* Suar. de cenſ. diſ.51.ſec. 3.

67 Notabiliter deformes & monoculi *y* ſunt irregulares. *y* Comm. DD.

DE IRREGVLARITATE ex ſeruitute.

68 Serui ſunt irregulares,ſi tamen eis donetur libertas *z* poſſunt ordinari. *z* c.quæcumque diſt. 54.

69 Cum ſeruus ſciente domino, & non contradicente ordinatur, manet *a* liber, nam tacitè ei donata cenſetur libertas. *a* Comm. DD.

70 Seruus, qui ordinatur contra voluntatem domini *b* manet ordinatus. *b* Trid.ſeſ. 7.de ſacr. acn.8.

71 Liberti,

71 Liberti, quibus donata eſt libertas cum operum obligatione, abſoluti ab hac obligatione *c* non ſunt irregulares.

c Vill. vbi ſup. dif. 36. nu. 4.

72 Libertinorum filij non *d* ſunt irregulares.

d Comm. DD.

73 Qui matrimonium contraxit cum ancilla ſoluto matrimonio manet, *e* irregularis, quia præſumitur vilis.

e c. ſiquis viduum. dif. 34.

DE IRREGVLARITATE orta ex aliqua obligatione.

74 Qui cauſas curialium agunt, vel quibuſlibet publicis functionibus occupantur, antequam ſuorum officiorum rationem reddant *f* ſunt irregulares.

f c. vnic. de oblig. ad ratioci.

75 Clerici autem hæc officia exercentes, licet male agant non ſunt *g* irregulares.

g Comm. DD.

76 Clerici poſſunt *h* eſſe conſiliarij in ciuilibus.

h Comm. DD.

77 Non incurrit *i* irregularitatem qui adminiſtrat negotia Eccleſiaſtica, vel ad pietatem ſpectantia, nec qui hæc officia inuitus exercet.

i Vill vbi ſup nu. 4.

78 Obligatus ad reddendam rationem alicuius muneris parte ſatisfacta *l* poteſt ordinari.

l Idem num. 7.

79 Si autē hęc obligatio ſit priuata nec orta ex officio publico non facit *m* irregularem ſecundum probabiliorem ſententiam etiam ſi pars non ſit ſatisfacta.

m Idem num. 8.

80 Curiæ obligati dicuntur, qui tenentur ratione ſui muneris exercere iuriſdictionem in aliqua Republica, Senatu, vel Communitate, & hi ſunt *n* irregulares.

n c. 1. 3. & 4. & vlt. diſt. 51.

81 Milites, Aduocati, & omnes alij, qui publico gaudent ſtipendio, dum obligatio ſui muneris durat ſunt *o* irregulares.

o Ibidem.

82 Excipiuntur ab hac irregularitate, *p* qui Epiſcopi, vel Eccleſiæ, vel alia pia agunt negotia.

p Comm. DD.

DE VARIETATE ex defectu patrimonij.

83 Qui non habet beneficium, vel ſufficiens patrimonium, vnde alatur, non poteſt *q* ordinari Ordine ſacro.

q Trid. ſeſ. 21. de ref. c. 2.

84 Qui habet tot debita vt æquent eius patrimonium non habet *r* titulum ſufficientem.

r Suar. de cenſ. diſp. 51. ſec. 3. num. 25.

85 Qui habet patronatum laicum ex quo ſufficienter poſſit ali, & hoc perpetuum poterit ordinarij.

SECTIO

SECTIO V.

DE VARIIS CIRCA HANC materiam reſolutionibus.

1 IRregularis non indiget *a* diſpenſatione ad primam tonſuram,ſed contraria ſententia eſt communior.

2 Qui in rixa alteri abſcidit digitum,vel auriculam, vel naſum non *b* eſt irregularis,& ſecundum aliquos,nec qui mulieri mamillam.

3 Cum quis ſponte ob indignationem, vel impatientiam ſibi membrum abſcidit ſi non ſit notabilis deformitas & factum non ſit notorium,non fit *c* irregularis ſecundum probabiliorem ſententiam,

4 Cum homicidium non fuit voluntariè præmeditatum,ſed rixa forte exorta factumeſt caſuale dici debet, & in eo *d* poteſt Epiſcopus diſpenſare.

5 Probabile *e* eſt damnato ad triremes non eſſe irregulares, quia talis irregularitas & infamia in iure expreſſa non eſt.

6 Clericus concubinarius, vel adulter *f* poſt pœnitentiam ſublata infamia per virtuoſam vitam poteſt ſine alia licentia celebrare.

7 Per hæreſim exteriorem licet occultam *g* incurritur irregularitas ſecundum probabiliorem opinionem.

8 Clericus in hæreſim lapſus poſt pœnitentiam,& abiurationem ſine alia diſpenſatione poteſt *h* ſuſceptos Ordines exercere.

9 Qui fictè negat fidem ſiue ſponte, ſiue coactè *i* non ſit irregularis, niſi crimen ſit notorium propter infamiam.

10 Qui ab Inquiſitoribus coacti ſunt abiurare hæreſim etiam de vehementi non ſunt irregulares, *l* niſi ſuſpecti ſint de dato fauore hæreticis in quantum talibus.

11 Filij Paganorum, & Iudæorum, & Saracenorum *m* non ſunt irregulares, ſecus vero filij hæreticorum.

12 An clerici ſæculares poſt ſacros Ordines contrahentes matrimonium cum virgine ſint irregulares alij negant, alij probabilius affirmant. *n*

a Dian.p. 4.tr.2.reſ. 88.

b Idem reſ.26.

c Regin. apud Dia. p.4.to.2. reſ.5.

d Dian.vbi ſup.reſ.62

e Dian.p. 4.tr.2.reſ. 89.

f Layman apud Dia. vbi ſupra.

g Suar. apud Dia. reſ.46.

h Auil. apud Dia. p.4.tr.4. reſ.38.

i Diana vbi ſupra. tr 2.reſ. 49.

l Suar. apud Dia. vbi ſupra reſ.49.

m Dia.vbi ſup.reſ.45

n Idem ibidem reſ.39.

13 Qui

13 Qui ducit virginem à ſe defloratam irregularis *o* non fit.

14 Qui cognoſcit vxorem ſuam per vim ab adultero cognitam non fit *p* irregularis ſecundum ſententiam probabilem.

15 Qui non examinatus furtiuè ſe ingerit ad Ordines manet *q* irregularis.

16 Qui durante matrimonio etiam non conſummato præſumit ſacris initiari, irregularitate *r* ligatur.

17 Religioſus inualide profeſſus, qui ſacris initiatur manet ſuſpenſus, quod ſi Ordinem exerceat, manet *ſ* irregularis, niſi metu infamiæ excuſetur.

18 An qui exercet actum Ordinis quem non habet adminiſtrando Sacramentum exceptis Baptiſmo ſolemni, & celebratione incurrat irregularitatem, alij negant, alij probabilius affirmant. *t* Sed hoc intelligendum de clericis, non autem extendendum ad laicos.

19 Sacerdos nondum approbatus abſoluens non fit *u* irregularis, fit autem ſi excommunicatus abſoluat, vel Euchariſtiam adminiſtret etiam non celebrando.

20 Qui ſuſpenſus ab vno Ordine aſcendit ad ſuperiorem non fit irregularis, *x* quamuis cum Epiſcopo concelebret, quia concelebratio illa non reputatur primum ſacrum.

21 Cùm non eſt facilis recurſus ad Papam, & vrget neceſſitas poteſt *y* Epiſcopus diſpenſare in homicidio occulto, vt quis in ſuſcepto Ordine miniſtret.

22 An irregularitas ex defectu natalium ſit diſpenſabilis per Epiſcopum alij aiunt, *z* alij negant, vtrique probabiliter, ſi eſt occulta.

23 Epiſcopus *a* poteſt diſpenſare, vt illegitimus bona fide ordinatus, immò & mala, Ordines exerceat.

24 Tollitur hæc irregularitas profeſſione religioſa non tantum quoad Ordines, ſed etiam quoad prælaturas religionis, & ſaltem poſſunt in illa quoad hoc Prælati diſpenſare. Nec reincidunt in illam, qui poſt profeſſionem vel votorum ſimplicium emiſſionem in Societate noſtra à religione expelluntur. In his autem contrarium *c* eſt probabilius, quia abſoluti à votis mere ſæculares exiſtunt.

25 Poteſt *d* etiam Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ex delicto deducto in forum contentioſum etiam punito.

26 In Bigamia interpretatiua ſi eſt occulta probabile *e* eſt poſſe Epiſcopum diſpenſare. Idem dicunt multi in Bigamia propria quoad minores Ordines, & beneficium ſimplex.

o Comm. DD.
p Diana p.4.reſ. 38.
q Comm. DD.
r Diana vbi ſupra.
ſ Comm. DD. & Bonau. apud Dian. reſ. 82.
t Dian. vbi ſup. reſ. 56.
u Suar. apud Dia. vbi ſupra reſ. 89.
x Idem apud Dia. vbi ſupra reſ. 92.
y Auil. apud Dia. reſ. 71.
z Diana vbi ſupra.
a Layman vbi ſup.
b Vide Sanchez apud Dia. vbi ſupra reſ. 64.
c Vide Dian. vbi ſupra.
d Sanchez apud Dia. vbi ſupra. p.4. tr.2. reſ. 97.
e Auil. apud Dia. vbi ſupra reſ. 51.

27 Prælati religionum cum ſuis ſubditis poſſunt diſpenſare in quacumque bigamia, & illis *f* conceſſit Paulus III. facultatem abſoluendi ſuos ſubditos ſemel in anno à quacumque irregularitate ex quauis occaſione, vel cauſa contracta.

f Paul. III. in Bulla.

28 Diſpenſatus, vt celebret excepto loco homicidij *g* poteſt celebrare in ſuburbiis illius ciuitatis.

g Dian. vbi ſup. tr. 4. reſ. 123.

29 Irregularitas ex delicto non incurritur *h* ſecundum aliquos ante decem annorum ætatem.

h Sà nu. 9. in hoc verb.

30 Tollitur *i* per profeſsionem religionis quæcumque accidit ſine peccato (excepta Bigamia) quantum ad omnes Ordines non verò quoad Prælaturam vel dignitatem.

i Idem vbi ſupra.

31 Cum multi iaciunt lapides, & ignoratur quis eorum hominem occiderit, omnes ſunt *l* irregulares.

l Idem hoc verb.

32 Qui accipit eodem die cum minoribus Ordinem ſacrum, vel duos ſacros fit *m* irregularis. Diſpenſat Epiſcopus, vt acceptis vti poſsit, & ad alios aſcendat.

m Silu. verb. hoc num. 5.

33 Cantans ſolemniter Epiſtolam ſine manipulo non manet *n* irregularis

n Sà hoc verb.

34 Suſpenſus ad tempus, ſi celebret non incurrit *o* irregularitatem ex multorum ſententia, hoc autem verum eſt ſi tempus ſuſpenſionis adimpletum eſt, vel non ſit vera ſuſpenſio, ſed tantum quædam prohibitio.

o Idem num. 6.

35 Virtute iubilei Sanctæ Annæ in Limano Xenodochio à quocumque idoneo Sacerdote ſiue ſæculari, ſiue regulari, quicumque Chriſti fidelis poteſt abſolui ab omni cenſura, & irregularitate etiam bigamiæ, & homicidij voluntarij diſpenſari exceptis ſolum cenſuris in Bulla Cænæ contentis. Viri tamen docti cenſent hoc Iubileum finitum eſſe, quia fuit viuæ vocis oraculum, & hæc ſunt reuocata.

Paul. pap. IV. an. 1558.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ.

IVDÆVS.

1 Cum non eſt periculum ſubuerſionis, nec ſcandalum licet *a* cum Iudæo communicare, & in eadem domo habitare, non tamen illius opera vti ad medicinam.

a Ex conſ. Greg. XIV

2 Licitum

b Molin. diſp.340.

2 Licitum *b* eſt Iudæo vendere ea quibus vtitur in ſuis cæremoniis, ſed non ea in intentione, nec cum certo ſcitur ad id illa emere.

c Azor. lib.2.c.7.

3 Iudæus non *c* poteſt habere Chriſtianum ſeruum, vel famumulum, & ſerui eius ſi volunt Baptiſmum recipere cum illo recipiunt libertatem.

d vide Azor. loc. cit.c.6.

4 Iudęi, qui nunquam Baptiſmum receperunt non *d* ſunt prohibendi facere ſuos ritus, & ſinagogas reficere.

e Sà hoc verb.n.5.

5 Princeps non *e* habens ſuperiorem, poteſt illis permittere vſuras exercere ob vitanda maiora mala ſecundum probabilem opinionem.

f Idem vbi ſupra.

6 Chriſtiana nutrire poteſt *f* nutrire puerum Iudęum extra domum Iudæorum.

DISP. X. SECT. I.

Resolvtiones Variæ.

QVÆ SINT NECESSARIA, VT *iuſtè iudicet*

IVDEX.

a D.Tho. 2.2,q.60.

1 TRia ſunt *a* neceſſaria vt iuſtè iudicet. Iuriſdictio, iuſtitiæ amor, & prudens conſultatio ad non errandum.

b Comm. DD.

2 Nemo *b* poteſt alium iudicare, qui ſibi non ſit aliquomodo ſubditus.

c Comm. DD.

3 Cum ſuperior iniuriantis illum non punit ſuperior iniuriati poteſt *c* illum punire admonito prius eius iudice.

d Lota diſt.96.& 11.q.1.per tot.

4 Peccant grauiter ſæculares clericos iudicando, quia diuino, & humano iure ſunt excepti.

e Comm. DD.

5 Iudex Eccleſiaſticus non tenetur *e* ratum habere factum proceſſum à Iudice ſæculari, nec debet condemnare clericum ob confeſſionem factam coram illo.

f c.ſi diligenti de foro.cōp.

6 Non poſſunt clerici renunciare priuilegio emptionis, in ciuilibus tamen poſſunt eligere iudicem arbitrum ſecularem.

g c.2.de pa, pet.

7 Poteſt *g* in cauſa ciuili iudicari per modum reconuentionis à iudice ſæculari.

h vill.to. 2,tr.14. diſ.1.

8 Iudex vi reum extrahens ab Eccleſia in caſu, quo eius immunitate gaudet, peccat grauiter & *h* poteſt à reo armis repelli.

9 Iudex ſæcularis non *i* poteſt exercere iuriſdictionem in Eccleſia, & quidquid ibi fecerit eſt nullum. *i* c.decet parag. ordinarij de imm.Eccl.

10 Epiſcopus, qui exemptos iudicat in eo,in quo illi ſubditi non ſunt,grauiter *l* peccat. *l* Comm. DD.

11 Facta à iudice excommunicato occulto,vel per communem errorem,vel diuerſas opiniones tolerato valida *m* ſunt. *m* Comm. DD.

12 Tyrannus,qui habet oppreſſam rempublicam peccat mortaliter ſententiam proferendo, ſed eſt *n* valida, & obſeruanda in conſcientia ob bonum reipublicæ ſuppoſito eius ſtatu. *n* vide Leſ. lib. 2. c.29. dub. 6.

AN SVM. PONT. poſſit ſeipſum alteri ſubiicere.

13 Si quod Deus aduertat S. P. eſſet hæreticus ſubiectus maneret *o* futuri concilij iudicio. *o* Comm. DD.

14 In foro conſcientiæ poteſt *p* ſeipſum cuilibet Sacerdoti ſubiicere. *p* Comm. DD.

15 In rebus temporalibus *q* poteſt cuilibet iudici ſe ſubiicere, & tenebitur ſeruare ſententiam illius. *q* Vill.vbi ſup.diſ.21

16 In eo,in quo ipſe ſe iudicare non poteſt,non *r* poteſt alteri ſe ſubiicere,& cum ſe non poſſit excommunicare nec ſuſpendere, non poteſt hoc alteri committere. In abſolutione autem à ſuis peccatis ſolum dat materiam non commiſſionem. *r* Idem vbi ſupra

AN LICEAT iudici ſententiam proferre ſciens rei veritatem in contrarium?

17 Cum iudex ſcit aliquem eſſe innocentem tenetur *ſ* in quantum poteſt illum liberare. *ſ* Comm. DD.

18 Cum probatur delictum contra eum quem ſcit eſſe innocentem tenetur *t* cauſam remittere ad ſuperiorem, & teſtis vicem agere. Si autem nullo modo poſſit eum liberare, quod vix poteſt contingere, an poſſit eum liberare, quod vix poteſt contingere, an poſſet eum condemnare ſecundùm allegata, & probata alij negant, alij probabilius affirmant. *t* Comm. DD.

19 Iudex inferior tenetur obſeruare leges ſuperioris etiam ſi ſibi conſtet euidenter de delicto. *u* D. Tho. 2.2.q.67.

20 Iudex ſupremus non tenetur obſeruare ſolemnitates iuris poſitiui, *y* tenetur tamen ad ea quæ ſunt iuris diuini, & naturalis, & ideo non poteſt iudicare ex eo quod ſcit in particulari,& hoc ſaltem eſt de iure gentium, vt ſententia feratur ſecundum allegata,& probata. *x* Comm. DD. *y* Vide Leſ. lib.2.c.29. dub.11.

21 Contrarium tenent *z* viri docti, & in abſolutione eius, quæ ſcit innocentem omnes conueniunt poſſe vti particulari ſcientia ſupremum Principem, illique eſſe credendum. *z* Bart.in l.vnic.c.vt quæ.

22 Non *a* poteſt Princeps inauditum condemnare, niſi citatus nolit comparere, vel delictum ſit notorium, vel *a* Comm. DD.

magnum

magnum ſequatur ſcandalum ex publicatione delicti, & periculum reipublicæ, vel alicuius innocentis ex dilatione ſupplicij.

QVAS DEBEAT iudex ſequi opiniones?

b Comm. DD. 23 Cum vtraque opinio eſt probabilis *b* poteſt iudex ſequi quam maluerit, ſed reo fauorabilior,& benignior eſt præferenda.

24 Cum in ciuilibus vtraque opinio eſt probabilis ex parte

c Villal. to.1.tr.1. dif.15.n.2. facti *c* debet iudex partes componere.

25 In ciuilibus debet *d* fauere melius probanti,& in criminalibus

d Comm. DD. poteſt ſequi imò & debet ſequi minus probabilem fauentem reo.

26 Quod dictum eſt cum ſunt opiniones ex parte facti,dicen-

e Comm. DD. dum *e* etiam eſt cum ſunt ex parte iuris.

f Villal. vbi ſupra n.5. 27 Poteſt *f* iudex ſequi aliorum opinionem magis receptam relicta propria, quam iudicat magis probabilem.

28 An verò poſſit abſolute ſequi opiniones minus probabiles

g Idem n.7. alij aiunt,alij *g* negant probabilius,niſi ſit magis recepta, vel in fauorem rei.

h Idem n.8. 29 Poteſt *h* iudex ſequi opinionem, quam iudicat magis probabilem,licet ſit minus tuta.

i Comm. DD. 30 Poteſt *i* iudex procedere per modum accuſationis, denuntiationis,vel inquiſitionis.

l Comm. DD. 31 Denuntiatio *l* alia eſt Euangelica, quæ ſolum dirigitur ad emendationem delicti, alia iudicialis, quæ ad punitionem ob bonum commune.

m Comm. DD. 32 Procedit *m* etiam iudex vel ex officio, vel ad inſtantiam partis.Ex officio quando præceſſit infamia,vel denuntiatio, & iudex inquirit contrarium. Ad inſtantiam partis quando eſt,

n Villal. to.2.tr. 14.dif.15. qui reum accuſet.

33 Non *n* poteſt iudex condemnare reum ſine accuſatore vero,vel ficto.Fictus accuſator eſt infamia,vel indicia, vel denunciator.

o Comm. DD. Ex l.leuia de accuſ. 34 Parentes erga filios, & Prælati erga ſubditos ad punienda leuia peccata non *o* indigent accuſatore.

DE INQVISITIONE facienda à iudice vide verbum inquiſitio.

QVANDO poſſit iudex torquere reum.

p Comm. DD. 35 Non *p* poteſt iudex torquere reum, niſi in grauibus delictis nec cum delictum eſt probatum quamuis illud neget.

36 Cum reus tenetur confiteri, & malitiosè appellat poteſt

poteſt *q* torqueri, nec non cum eſt obligatus reuelare complices, & non vult. *q Nauar. in ſum. c. 18. n. 59.*

37 Cum crimen poteſt teſtibus plene probari non eſt *r* torquendus reus, ad torturam tamen eſt neceſſaria ſemiplena probatio cum infamia. *r Comm. DD.*

38 An indicia ſint ſufficientia iudicis arbitrio *ſ* relinquitur. *ſ Comm. DD.*

39 Sola infamia non *t* ſufficit ad torturam niſi cum aliis adminiculis v. g. ſi ſit iam infamatus de ſimili delicto, vel fugam cæperit cum hoc commiſſum fuit. *t Comm. DD.*

40 Indiciorum copia in ſcriptis *u* danda eſt reo ante torturam, vt ſe exoneret, & hoc obſeruandum præcipue in cauſis religioſorum. *u Villal. vbi ſup. diſ. 16.*

41 Cum reus poſt confeſſionem in tortura non vult illam ratificare, *x* poteſt iterum torqueri. Si autem iterum confeſſus neget poſt torturam, ne procedatur in infinitum, ſi grauia fuerunt tormenta, debet definitiuè abſolui. *x L. 2. ff. de quæſtio.*

42 Confeſſio facta in tortura ſine indiciis eſt *y* nulla. *y Comm. DD.*

QVI SINT à tortura excepti.

43 Pueri, *z* ſenes, milites, nobiles, Decuriones, Doctores. Milites autem ſi ſint Duces, quia alij niſi ſint nobiles, ſæpe torquentur. *z Lib. 2. tit. 30. p. 7.*

44 Prægnantes donec pariant, & à partu conualeſcant *a* ſunt etiam exceptæ. Senes autem niſi ſint valde decrepiti poſſunt torqueri, ſed non ita grauiter, vt iuuenes. *a Comm. DD.*

45 Qui ob ætatem non poſſunt torqueri *b* poſſunt comminari, & flagellis cædi, non tamen, qui ob priuilegium ſunt excepti. *b Comm. DD.*

46 Teſtes *c* poſſunt torqueri in duobus caſibus. 1. Quando vacilli, & varij ſunt in dicto. 2. Cum probatur complices fuiſſe in delicto, vel de mendacio conuictos, quia conſtat illos factum vidiſſe, quod negant. *c Vide lex libero, ff. de quæ.*

47 Teſtis vitio notatus *d* purgatur in tortura. *d Comm. DD.*

48 Religioſi flagellis tantum, & ieiuniis torquendi *e* ſunt, & lenioribus pœnis moniales, quia fragiliores ſunt. *e Villal. 2. p. tr. 14. diſ. 14.*

49 Propter ſola indicia non *f* poteſt reus puniri pœna ordinaria; poteſt tamen, ſi præſumptio contra eum ſit violenta, vt adulter repertus in alieno toro cum vxore alterius. *f Vide Villal. vbi ſup. diſ. 15.*

AN ET QVANDO iudex reſtituere teneatur.

50 Cum iudex mortaliter culpabilem iniuriam irrogauit reo, vt extorqueret confeſſionem non *g* poteſt vltra *g c. qualiter quando de accuſ.*

in cauſa contra eum procedere, nec reuelatos complices punire.

51 Si quod Deus auertat iudex teſtes, vel accuſatores ad falſum teſtimonium induceret, tenetur *h* reo etiam cum periculo vitæ, vel honoris reſtitutionem facere.

h Comm. DD.

52 Si ſciat iudex à ſuis miniſtris iniurias fieri *i* tenetur illas impedire & ſi non impediat, reſtituere.

i Comm. DD.

53 Cum iudex reum damnauit ex ſola particulari ſcientia delicti, vel iniurioſè ab eo confeſſionem extorſit, eum ſine indiciis ſufficientibus, vel cum eſſet perſona priuilegiata torquendo, vel ex loco ſacro illicite extrahendo, vel decipiendo, damna reſtituere *l* tenetur.

l Vide Leſſ. lib. 2. c. 29.

54 Niſi parte conſentiente non *m* poteſt iudex pænam legis relaxare, vel diminuere, niſi hoc valde vtile eſſet bono communi.

m D Tho. 2. 2. q. 97. art. 4

55 Iudex inferior etiam parte conſentiente non *n* poteſt pænam legis remittere, niſi aliquando ob bonum commune epycheia vtendo. Superior autem licitè poteſt parte conſentiente.

n Idem vbi ſup.

SECTIO II.

DE IVDICE ECCLESIASTICO.

1 IVdex Eccleſiaſticus *a* poteſt conſuetudine legitimè præſcripta acquirere iuriſdictionem in laicos, ſed non è contra.

a Sanchez apud Dia. p. 4. tr. 1. reſ. 53.

2 Quæſtio iuris circa decimas ad ſolum Eccleſiaſticum iudicem *b* pertinet, facti verò eſt mixti fori.

b Facun. apud ipſũ.

3 Cognitio decimarum, quæ ſæcularibus datæ ſunt in feudum ad ſolum iudicem ſæcularem *c* ſpectat. Et ſimiliter decimarum conductor apud ſolum iudicem ſæcularem eſt conueniendus. Idem dic quando clerici petunt à laicis, vt ſoluant decimas, quas conſuetudine immemorabili numquam ſoluerint.

c Azor. apud ipſũ vbi ſup.

4 Non poteſt *d* laicus has cauſas cognoſcere titulo etiam compromiſſionis ſimul cum Eccleſiaſtico.

d Comm. DD.

5 Si authoritate ſummi Pontificis decimæ tranſlatæ fuerint ad laicum, qui pro eis vel æqualem vel maioris valoris rem dedit, tunc ſpectabit *e* cauſa ad iudicem laicum.

e Dian. p. 3. tr. 1. reſ

6 Ad

6 Ad Eccleſiaſticum ſolum pertinet *f* cauſa ſponſalium, & præcipuè quando agitur de illorum valore. Item pendente lite ſuper matrimonium, vel ſponſalia puellam deponere ad inquirendum eius voluntatem.

f Comm. DD.

7 Executio piorum legatorum, & poſt annum totius teſtamenti ſpectat *g* ad Eccleſiaſticum.

g Diana p.4.tr.1. reſ.99.

8 Quando clericus clericum inſtituit, vel teſtamentum conditum eſt ad pias cauſas, publicatio illius pertinet *h* ad Eccleſiaſticum.

h Molin. apud Dia. ibidem.

9 Cognitio dotis relictæ in teſtamento puellæ pauperi etiam principaliter & ad inſtantiam partis *i* pertinet ad Eccleſiaſticum. Itemque dare tutorem clerico minori, vel mente capto. Sed inuentarium facere bonorum clerici, qui reliquit filios minores, ſpectat ad laicum.

i Diana ibidem reſ.117.

10 Iudex Eccleſiaſticus *l* punire, laicum ob periurium, ſed non è contra. Item iudicat laicum, quando conuenitur, quia non ſoluit fructus præbendæ ſibi locatæ, vel pro re, quam in emphyteuſim habet ab Eccleſia.

l Couar. apud Dia. 3.p.tr.1. reſ.60.

11 Iudex Eccleſiaſticus *m* poteſt cognoſcere cauſam laici ſimul cum clerico delinquentis.

m Laym. apud Dia. p.3.tr.1. reſ.1.

12 Non opus habet Eccleſiaſticus præmittere cenſuras, vt imploret brachium ſæculare, *n* poteſt tamen ſi nolit auxilium præſtare cogere per illas iudicem laicum.

n Barboſ. apud Dia. p.1.tr.2. reſ.121.

13 Etiam ſi in puniendis clericis ſint negligentes iudices Eccleſiaſtici, non poſſunt *o* laici eos punire.

o Comm. DD.

14 Auocatio cauſarum ſpiritualium à quocumque fiat ad tribunalia ſæcularia eſt prohibita *p* per Bullam Cænæ, nec excuſat tolerantia Sum. Pont. quia Bulla reclamat, nec non eſſe receptam in aliqua prouincia, quia ipſa Bulla excludit omnem prætextum.

p Filiuc. apud Dia. vbi ſupra. reſ.55.

15 Priuilegium conceſſum Principibus laicis cognoſcendi cauſas Eccleſiaſticas; quia odioſum *q* poteſt reuocari, ſed non niſi iuſta de cauſa, ſi datum eſt ob remunerationem.

q Diana ibidem reſ.56.

16 Eccleſiaſticus *r* poteſt laicos concubinarios punire pæna pecuniaria poſt primam monitionem, & excommunicare poſt trinam; & hoc crimen eſt mixti fori

r Azor. apud Dia. p.1.tr.2. reſ.88.

17 Quæſtio ſuper vſuram, ſi eſt iuris ad ſolum Eccleſiaſticum pertinet, ſi eſt facti eſt mixti fori; & ideo Eccleſiaſticus iudex *ſ* poteſt cogere iudicem laicum, vt ſuperſedeat executioni contractus, donec declaret, an ſit vſurarius, vel non.

ſ Diana ibidem reſ.78.

18 Sacrilegium eſt mixti fori, & ad vtrumque tribunal *t* ſpectat.

t Barb. apud Dia. p.11.tr.2. reſ.82.

19 Filius ſpurius *u* poteſt petere alimenta coram Eccleſia-

u Diana ibidem reſ.86.

ſtico, ſi velit, eſt enim hac cauſa mixti fori.

20 Cum Eccleſiaſticus iudex relaxat iuramẽtum *x* poteſt etiam annullare, vel reſcindere contractum iuratum, quia ratione iuramenti ad eum ſpectat, & eſt mixti fori.

21 In criminibus mixti fori *y* poteſt iudex Eccleſiaſticus reos laicos in ſuum carcerem detrudere non inuocato brachio ſæculari, & qui apud eum accuſatur non poteſt iterum accuſari apud ſæculare tribunal, mitius autem, quam par eſt, à ſæculari punitos poteſt Eccleſiaſticus maiore pæna punire.

22 Cum implorat Eccleſiaſticus brachium ſæculare non tenetur *z* oſtendere proceſſum, quia ad laicum iudicem pertinet nuda executio.

23 Cum ſit appellatio à ſententia lata per duos iudices non *a* poteſt fieri niſi apud Eccleſiaſticum, quia ſolus poteſt arbitros iudicare.

24 Appellationes tuitiuæ, quæ dantur, ne procedatur contra eum, qui ad curiam recurrit Romanam, non ſunt *b* concedendæ à laicis iudicibus, quia lædunt libertatem Eccleſiaſticam.

25 Inuentarium bonorum defuncti Epiſcopi conficere non ſpectat ad laicum.

DE IVDICE LAICO.

26 Iudex laicus, nec incidenter cognoſcere *c* poteſt de cauſis Eccleſiaſticis, quia non ſolum eſt incompetens, ſed incapax. Eccleſiaſticus verò poteſt de profanis, quia licet ſit competens, non eſt incapax.

27 Laicus ſecreto faciens informationem contra Eccleſiaſticum, etiam cum intentione remittendi eam ad Eccleſiaſticum, lædit *d* Eccleſiaſticam immunitatem.

28 Non *e* poteſt laicus cognoſcere cauſam, in qua agitur, vt Eccleſiaſticus recuperet beneficium, è quo eſt eiectus, imò nec poteſt cognoſcere de cauſa poſſeſſoria beneficij.

29 Nec *f* poteſt cognoſcere de hæreſi etiam facti, & conſequenter nec de apoſtaſia.

30 Filius clerici, qui etiam eſt clericus non *g* poteſt à Principe laico legitimari, quia eſt actus iuriſdictionis.

31 De adulterio, quando proceditur ad pænam ſanguinis ſolum *h* cognoſcit iudex laicus, quoad alias pænas eſt mixti fori. Cum autem agitur de diuortio ſolus Eccleſiaſticus eſt competens, & idem eſt quando agitur de ſeparatione ad tempus.

32 Poteſt *i* laicus cogere ſæcularem, vt condonet obligationem iuramenti, vi, vel metu extorti, quando iniquè fuit extortũ.

33 Laicus

x Idem ibidem. reſ. 120.
y Barb. apud Dian. vbi ſupra. reſ. 89.
z Dian. ibidem reſ. 89.
a Bonaci. apud Dia. p. 4. tr. 1. reſ. 54.
b Dian. p. 5. tr. 2. reſ. 103.
c Dian. reſ. 98. vbi ſup.
d Filiu. apud Dia. p. 1. tr. 2. reſ. 53.
e Comm. DD.
f Barb. apud Dia. p. 5. tr. 1. reſ. 92.
g Dian. p. 5. tr. 2. reſ. 112.
h Comm. DD.
i Moll. apud Dia. vbi ſup. reſ. 116.

33 Laicus *l* poteſt dirimere controuerſias ortas in publ cis proceſſionibus inter confraternitates. Cognoſcere autem an ſit rector illarum legitimè electus, & ſimilia pertinet ad Eccleſiaſticum. *l* Dian. p. 3. tr. 1. reſ. 70.

SECTIO III.

DE VARIIS CIRCA IVDICES reſolutionibus.

1 EX notitia, quam iudex habet ex reuelatione ſigilli Confeſſionis nihil *a* poteſt agere, & quod egerit eſt nullum. *a* Comm. DD.

2 Iudex qui accepit aliquid notabile pro ferenda ſententia iuſta vel iniuſta *b* peccat mortaliter, & tenetur reſtituere, quod accepit pro ferenda ſententia iuſta, & expenſas, & damnum illatum. Quod autem accepit pro ferenda ſententia iniuſtà non tenetur reſtituere, ſed tantum damnum illatum. *b* Comm. DD.

3 Iudex Eccleſiaſticus ferens ſententiam, *c* quam ſcit eſſe iniuſtam, manet ipſo facto ſuſpenſus.

4 Iudex, qui ſecutus conſilium Aſſeſſoris bona fide male iudicat, non *d* peccat, nec tenetur reſtituere, totum onus tranſit ad Aſſeſſorem. *d* Nauar. c. 25. n. 15.

5 Si nulla præceſſit infamia, *e* accuſatio, vel denuntiatio, non poteſt inquirere contra particularem perſonam etiam ſi ſint duo, vel tres, teſtes niſi delictum ſit notorium. *e* Idem c. 18. n. 38.

6 Iudex ſæcularis *f* poteſt clericum capere in fraganti delicto, ſe d debet eum remittere ad Eccleſiaſticum intra debitum tempus. *f* Comm. DD.

7 Orta quæſtione circa iuriſdictionem inter iudicem laicum, & Eccleſiaſticum, ad Eccleſiaſticum *g* ſpectat declarare, ad quem pertineat. *g* Comm. DD.

8 Malefactores *h* poſſunt trahi à miſerabilibus, vt viduis, & pupillis ad iudicem Eccleſiaſticum. *h* Comm. DD.

9 Poteſt *i* iudex Eccleſiaſticus retinere ſibi pænam pecuniariam à ſe vel ab ſtatuto impoſitam, ſed laudibilius erit dare in vſus pios. *i* Sà hoc verb. n. 5.

l Idem vbi ſup. num. 6.

10 Poteſt *l* iudex pænam imponere cum non eſt à iure impoſita.

m Nauar. c. 25. n. 24.

11 Iudex, qui non viſitat carceres, nec curat prouidere pauperibus *m* peccat mortaliter.

n Sà vbi ſup. n. 11.

12 Poteſt *n* aſſumere Aſſeſſorem expenſis partium.

o c. ſtatutũ de reſcrip. lib. 6.

13 Poteſt, *o* ſi eſt conſuetudo accipere aliquid pro ſalario, & ſculenta munera parui valoris ſponte oblata.

p Sà vbi ſup. nu. 15.

14 In lite difficili *p* poteſt cogere partes ad compoſitionem.

q Idem n. 17.

15 Clericus conſentiente Epiſcopo *q* poteſt litigare coram iudice Eccleſiaſtico non ſuo, & coram ſæculari in rebus temporalibus.

r Couar. c. 10. num. 1.

16 Iudex Eccleſiaſticus *r* poteſt cogere ſæcularem à ſe iudicatum ad pænæ ſolutionem vel per cenſuras, vel inuocato brachio ſæculari.

ſ Sà vbi ſupra nu. 4.

17 Conſuetudo iudicum non procedendi ſecundum omnia requiſita in iure diu approbata legis vim *ſ* habet.

t Silueſt. verb. teſtis n. 3.

18 Teſtis non tenetur *t* reſpondere iudici niſi ſciat ſe teneri, vel quia probata eſt infamia, vel quia ſunt indicia ſufficientia, vel ſemiplena probatio; poteſt autem ſi velit etiam in occulto crimine teſtificari.

u Dian. p. 3. tr. 5. reſ. 104.

19 Iuſta *u* eſt appellatio ad iudicem ſuperiorem, etiam ſi inferior tulerit ſententiam ſecundum opinionem probabilem, quia poteſt ſuperior illam reuocare ſecundum opinionem minus probabilem.

x P. Leſſ. & P. Molin.

20 Secluſo ſcandalo, & iniuſtitiæ periculo non *x* peccat iudex munus accipiendo, vt cauſam ſolito diligentius peruideat. Nec ſi accipiat aliquid, vt prius expediat negotium vnius, quando plures litigantes ſunt æquales in tempore. Hæc autem non facile agenda.

y Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 138.

21 Licitum *y* eſt aliquid donare iudicis concubinæ, vt pro ſe intercedat quando alia via non potes iudicem inflectere, vt tibi ſeruet ius tuum.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

Resolvtiones Variæ.

IVDICIVM TEMERARIVM.

a Comm. DD.

1 IVdicium temerarium perſonæ particularis *a* eſt deliberata, & firma ſententia de malo alterius ſine ſufficienti

tienti fundamento,& ex ſua natura eſt peccatum mortale. Erit autem veniale propter infirmitatem actus, vel materiæ leuitatem.

2 Paruitas, vel grauitas materiæ non eſt ſumenda ex eo ſolum, quod ſit malum graue, vel leue in genere moris; ſed etiam ratione infamiæ, vel iniuriæ. Fatuum eſſe vel amentem nullum eſt peccatum, qui verò alium temerariè iudicat eſſe amentem peccat mortaliter ob grauem, quam ei infert iniuriam ſecundum probabiliorem *b* ſententiam.

3 Qui alium iudicat ſine fundamenento in re leui,de qua ille parum offenderetur,non peccat *c* mortaliter.

4 Iudicare ſine fundamento aliquem defunctum damnatum eſſe ad gehennæ pænas,eſt *d* peccatum mortale.

5 Cum iudicium non exiit in actum exteriorem detractionis,vel contumeliæ obligatio ſolum *e* eſt illud deponendi.

6 Cum Petrus homo verax dicit ſe vidiſſe Ioannam fœminam honeſtam cum adultero peccantem, ſi Petro non credo facio illi iniuriam, ſi credo, fæminæ honeſtæ. Quid ergo faciam?Remedium *f* eſt iudicium ſuſpendere, & manere in dubio donec res clarior fiat.

b vide Diaſ. Paſtras. 2 reſ. 686.
c Comm. DD.
d Villal.
e Comm. DD.
f Comm. DD.

DISPVT. XI. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ.

De iuramenti definitione,& quæ verba vim iuramenti habeant & quæ non.

IVRAMENTVM.

1 Iuramentum *a* eſt inuocatio nominis diuini in teſtimonium.

2 Iuramentum *b* eſt aliud actuale, quando actu in ſe Deus inuocatur;aliud virtuale,quando inuocatur in ſuis creaturis,vt in ſanctis.

3 Cum in iure ſtatuitur, quod iurans tangat libros Euangeliorum,ſi hoc non obſeruetur non tenet *c* in foro exteriori, licet obliget in interiori.

4 Iuramentum *d* aliud aſſertorium, cum quis ſub iuramento

a D. Thom. 2.2. q. 86. art. 1.
b Comm. DD.
c Couar. c. quamuis pactum, parag. 1. n. 2.
d Vide Villal. tr. 36. diſ. 1.

 affirmat

affirmat aliquid eſſe verum ; aliud promiſſorium , cum quis ſub iuramento ſe obligat ad aliquid faciendum ; aliud execratorium , cum quis ſibi malum execratur à Deo infligendum , ſi quod affirmat, vel promittit non eſt verum , vel ſi hoc non egero ; aliud tandem eſt purum , aliud conditionale.

e Comm DD. 5 Cum formaliter vel virtualiter adducitur teſtimonium diuinum eſt *e* iuramentum, etiam ſi non proferatur hoc verbum *Iuro.*

6 Cum intentio iurantis non eſt Deum , vt teſtem adducere, *f* Comm. DD. non *f* eſt iuramentum quocumque verbo proferatur.

g Villal. vbi ſupra. 7 Si quis dicat iuro *g* hoc me facturum nullo alio verbo addito,non eſt iuramentum.

8 Qui iurat per res ſacras, vel per creaturas, in quibus *h* Comm. DD. eminet aliqua ſpecialis perfectio Dei iurare per Deum *h* cenſetur.

9 Per habitum religioſum, quem geſto , per conſcientiam *i* Vide Sanch. in ſum. lib. 3. c. 1. n. 30. meam,per ſalutem, per vitam meam , per fidem Dei & ſimiles modi loquendi ſunt *i* vera iuramenta niſi dicantur ſine animo Deum in teſtem afferendi, vt cum quis iratus dicit:Per Deum, vel viuit Deus,quod es intolerabilis,vel addita conditione. Viuit Dominus quod ſi non reſpexiſſem , &c. In his & ſimilibus *l* Villal. to. 2. tr. 36 diſ. 2. non *l* eſt iuramentum.

10 Hæc verba voto à Dios,prometo à Dios, ex ſe non *m* ſunt *m* Comm. DD. iuramenta , ſed vota ; ſed iam in vſu recepta ſunt vt iuramenta.

n Vide Suar. to. 2. de relig. tr. 5. lib. 1. c. 13. 11 Hæc autem ſicut ſacerdos, ſicut Chriſtianus, ſicut credo in Deum, ſicut religioſus ex ſe non ſunt *n* iuramenta , niſi dicentis animus ſit Deum adducendi in teſtem.

12 In mea conſcientia, per meam conſcientiam , corpus Dei tecum , in fide mea , per fidem meam , in fide honeſti vi- *o* Comm DD. ri , & ſimilia niſi adſit animus iurandi , non *o* ſunt iuramenta.

p Azor. to. 1. lib. 11. c. 3. q. 1. 13 Deus ſcit,coram Deo, Deus eſt teſtis & ſimilia *p* ſunt iuramenta licet de illis aliqui DD.dubitent.

q Sanchez vbi ſup. n. 22. 14 Idem *q* dic de his. Viuit Dominus Deus eſt veritas , alij aiunt,alij negant.

15 Hæc autem. Iuro per omne , quod iurare poſſum, iuro à ſan,iuro à tal voto atal , por eſta que me la aueis de pagar,por eſta cruz ſcriulando otra coſa, non dicuntur animo iurandi, & *r* Comm. DD. ideo non *r* ſunt iuramenta.

16 Hoc verbum. Par Dios aliqui dicunt eſſe iuramentum ; quia idem eſt ac per Deum ; ſed iam dicitur ſine animo

iurandi

iurandi etiam à fœminis, & ſic non *ſ* eſt iuramentum. *ſ* ſanc. vbi ſup. n. 13.

17 Qui petit iuramentum ab infidelibus, quos ſcit iuraturos per Deos falſos non peccat, *t* ſi hoc cum neceſſitate faciat. *t* D. Aug. in lib. de periu.

18 Sicut Deus eſt veritas, ſicut Chriſtus eſt Filius Virginis, ſi ſenſua ſit comparare veritatem humanam cum diuina, eſt blaſphemia. *u* Si ſenſus ſit adducere in teſtem diuinam veritatem, vel Chriſtum erit iuramentum; ſi ſenſus ſit, quod veritas humana ſit ad ſimilitudinem diuinæ, nec eſt iuramentum, nec blaſphemia. *u* Vide Sanc. in iur. lib. 2 c. 32.

19 Per mortem, quam Debeo, vt plurimum vt iuramentum habetur. *x* Scit Deus quod non mentior eſt verbum æquiuocum, & pendet ex animo dicentis. Idem dic de hoc Coram Deo; quod non mentior. *x* Comm. DD.

20 Maldita ſea la blanca, queyo tengo. Tantos Angeles vengan por mi alma como ducados vos teneys, mexor me guarde Dios que eſoes verdad, ruin ſcayo, que memanten, que me corſen las orezas, ex ſe non *y* ſunt iuramenta niſi dicantur cum animo iurandi. *y* Comm. DD.

AN LICEAT IVRARE, & iuramento ſi deſint debita circumſtantiæ quale ſit peccatum.

21 Iuramentum ex ſua natura *a* eſt licitum, & honeſtum ſi fiat cum veritate, reuerentia, & neceſſitate. *a* Comm. DD.

22 Cum deeſt veritas etiam ſi ſit in re minima eſt peccatum *b* mortale, cum deeſt neceſſitas, vel reuerentia eſt veniale. *b* Comm. DD.

23 Cum in iuramento promiſſorio deeſt adimplendi voluntas etiam in re minima eſt *c* peccatum mortale. *c* Comm. DD.

24 Qui iurat ſe facturum rem, quæ eſt peccatum mortale, *d* peccat mortaliter, qui autem iurat ſe facturum rem, quæ eſt peccatum veniale peccat venialiter. *d* Comm. DD.

25 Qui iurat ſe non facturum rem, quæ eſt ex conſilio, vel ex charitate, vel miſericordia, vel non docturum artem vtilem, vel non facturum rem indifferentem peccat *e* venialiter. *e* Vill. vbi ſup. diſ. 4.

26 Qui iurat ſe facturum rem, quam iudicat *f* eſſe impoſſibilem peccat mortaliter, quia iurat ſine animo adimplendi. *f* Comm. DD.

27 Prædicta iuramenta adimplendi non eſt obligatio *g* iuranti, quia contra bonos mores. *g* Vill. vbi ſupra.

28 Qui habet conſuetudinem iurandi ſi ſemper eſt cum veritate non peccat *h* mortaliter. Si autem habet conſuetudinem ſæpe iurandi ſine aduertentia an ſit verum, an ſit falſum eſt in ſtatu peccati mortalis, & illi differenda eſt abſolutio, vt ſe emendet, niſi veræ contritionis ſigna oſtendat. *h* Comm. DD.

SECTIO

SECTIO II.

AN OMNIA IVRAMENTA obligent.

a Comm. DD.

1 IVramentum debet *a* intelligi de rebus in eodem ſtatu permanentibus.

b Comm. DD.

2 Quod eſt contra bonos mores, vel in damnum tertij non *b* obligat.

c Vill. vbi ſupra.

3 Si iures dare Petro; quod antea promiſeras Ioanni, ſi Ioannes acceptauit, non potes *c* adimplere.

d Couar. 4. decret. 1. p. c. 4. num. 3.

4 Nec teneris *d* adimplere iuramentum de non releuando peccato, quod vergit in damnum reipublicæ.

e Comm. DD.

5 Qui iurat rem bonam facturum ob malum finem, vt qui iurat ſe preces fuſurum, *e* vt puella fruatur, peccat, & non tenetur adimplere.

f Vide Azor. to. 1. lib. 11. c. 5.

6 Si meretix iuret ſe pia opera facturam; ſi ei Deus prolem dederit, , vel miles in bello iniuſto vt ſe Deus à periculis eripiat, tenentur *f* adimplere, nec peccant, quia finis non eſt malus.

g Idem vbi ſupra q. 2.

h c. commiſſ. de ſponſ.

7 Qui iurat ſe facturum minus bonum maioris impeditiuum ſi hoc eligit, non tenetur *g* ad illud, ſi autem non eligit maius bonum, tenetur ad minus, vt qui vouit puellam pauperem ſe ducturum vxorem, ſi eligat religionem, non tenetur *h* iuramento.

i Comm. DD.

8 Qui iurat ſe non reſignaturum beneficiorum, ſi eligat religionem *i* poteſt renunciare.

l Azor. to. 1. lib. 11. c. 5. q. 3.

9 Iuramentum non adimplere in re leui ſolum eſt *l* veniale ſecundum probabiliorem ſententiam.

m Villa. vbi ſup. vide Dia. in ſum.

10 Qui iurauit ſe recitaturum per totum annum ſingulis diebus vnam ſalutationem Angelicam, & ſi nullam recitauerit in fine anni, ſi peccat *m* mortaliter. Qui vero iurauit ſingulis diebus per totum annum vnum obolum pauperibus ſe daturum, tenetur ſub mortali, cum ad notabilem quantitatem peruenerit.

n Azor. vbi ſupra lib. 11. c. 4. q. 4.

11 Qui propter vrbanitatem iurauit ſe in primo loco non ſeſſurum, non peccat *n* ſi poſtea non adimpleat.

12 Qui iurat ſe facturum rem indifferentem, quam melius

non

non eſt facere, quam non facere, non tenetur *o* adimplere. Vt ſi quis iuret hodie in agrum non exiturum, non tenetur adimplere.

13 Cum promiſſio includit in ſe tacitam conditionem, hæc includitur etiam in iuramento conſequente promiſſionem, vt ſi iuraſti te ducturum aliquam virginem, ſi hæc corrupta fuit ab aliquo non *p* teneris adimplere.

14 Iuramentum ob metum factum, ſed cum animo adimplendi obligat. Vt ſi iuraſti ob metum latronis te daturum ei, centum aureos *q* teneris dare, ſed potes petere relaxationem, & ſi dederis, repetitionem coram iudice.

15 An verò qui iurauit ſe ad carcerem rediturum, *r* vbi erat iniurioſè detentus teneatur redire alij aiunt, *ſ* alij negant, vtraque opinio eſt probabilis, tutior affirmatiua.

16 Cum iuramento, cauſam dedit dolus, vel error, affirmatiua non *t* obligat.

17 Qui iurat ſe facturum rem, quæ poſtea redditur impoſſibilis, vel valde difficilis non *u* tenetur ad illam.

18 Qui iurauit ſe pecuniam daturum, tali die, ſi creditor terminum diſtulit, non *x* tenetur.

19 Qui vtitur compenſatione *y* non violat iuramentum etiam ſi non ſoluat ſecundum probabiliorem ſententiam.

20 Qui iurat ſe obſeruaturum ſtatuta alicuius collegij, vel vniuerſitatis non *z* tenetur ad futura, ſed ſolum ad præterita.

21 Qui iurat ſub conditione, illa non poſita, non tenetur. *a*

22 Iuramenti obligatio non *b* tranſit ad hæredes.

23 Iuramentum factum ob animi turbationem, ſi hæc fuerit tanta, vt tollat vſum rationis non tenebit. *c*

24 Qui fictè iurat peccat *d* mortaliter, ſed non tenetur adimplere, niſi aliunde ſit obligatus.

25 Qui iurat cum intentione ſe obligandi, ſed ſine animo adimplendi, peccat *e* mortaliter, & tenetur adimplere.

26 Qui iurat ſine animo iurandi non manet *f* obligatus, ſi autem iurat mendacium, peccat mortaliter, ſi autem iniurioſè cogitur ad iurandum non peccat ſecundum probabilem opinionem.

27 Cum iudex petit iuridicè iuramentum tenetur *g* iurans iurare ſecundum mentem illius. Idem eſt ſi ſponte ſe offerat ad iurandum.

28 Quoties quis iniuſtè cogitur ad iurandum, vel habet iuſtam cauſam celandi veritatem, *h* poteſt vti verbis æquiuocis.

o D. Tho. 2.2.q.89. art.7.
p Couar. in c. quãuis pactũ 2.p. parag. 4.
q Comm. DD. in c. debitores de iureiur.
r Syluest. verb. iuram. q.16.
ſ P. Leſ. lib.2.c.24. num.29.
t Comm. DD.
u Comm. DD.
x Couar. c. quãuis pactum 1. p. parag. 1. num. 6.
y Sylu. verb. iuram.
z D. Tho. 2.2.q.98. art.2.
a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Silu. verb. iuram. q.9.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Leſſius lib.2.c. 42. dub. 8. nu. 42.
g Comm. DD.
h Comm. DD.

29 Scho-

29 Scholaſtici,*i* qui ſub iuramento interrogantur an ingreſſi fuerint in domum oppoſitoris , ſi ingreſſi ſunt non tamen vt munus pro ſuffragio accipiunt, poſſunt iurare ſe ingreſſos non fuiſſe.

30 Adultera à qua maritus ſtricto gladio interrogat an dormierit cum adultero poteſt *l* cum iuramento reſpondere ſe nec vidiſſe eum, ſubintelligendo anno præterito.

31 Cum latro, vel tyrannus minatur mortem alicui, vt iuret ſibi daturum centum aureos *m* poteſt iurare ſubintelligendo, ſi à me debiti fuerint.

32 In foro exteriori non iudicatur *n* ſecundum mentem iurantis, ſed ſecundum verba exteriora.

33 Cum quis mandauit, vt res fieret, *o* & interrogatur legitimè an fecerit, tenetur reſpondere, & fateri veritatem.

34 Iudici licet *p* petere iuramentum ab eo, quem ſcit peieraturum cum illi conceſſum eſt à iure, Perſonæ autem particulari non licet.

i Vide Vill. vbi ſup.
l Idem vbi ſupra.
m Comm. DD.
n c. humanæ aures 22. q. 5.
o Azor. to. 1. lib. 11. c. 8. q. 2.
p Comm. DD.

QVIS A IVRE PROHIBITVS ſit iurare.

35 Pueri ante pubertatem à iure prohibiti *q* ſunt iurare, nec non infames, *r* & periuri, *ſ* vt tales condemnati. Item amentes, & furioſi.

36 Clerici iurare prohibentur coram *t* iudice laico. Et ſi in aliquo caſu graui illius iuramento opus fuerit non eſt ſumendum niſi coram iudice Eccleſiaſtico, & ſæculari remittendum.

37 Laici in vtroque tribunali poſſunt iurare, & ab Eccleſiaſtico compelli *u* cenſuris, vt iurent ne odio vel amore tegant veritatem.

38 In diebus feſtis non licet iurare in iudicio, niſi in cauſa pia, & ob bonum pacis.

39 Honeſtum videtur (verba ſunt c. placuit de teſtibus) vt qui in ſanctis audet iurare ieiunus faciat *x* cum omni honeſtate, & timore Dei. Textus hic intelligendus eſt non vt præceptum, ſed ſecundum æquitatem vt magna iuramento exhibeatur reuerentia.

q D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 10.
r c. teſtimonium de teſtib.
ſ c. quicumque 6. q. 1.
t c. merito 15 q. 5.
u c. dilect. de teſtib. cogen.
x c. placuit de teſtib.

QVOMODO RELAXETVR iuramentum?

40 Iuramentum *y* aliquando fit immediatè Deo faciendi aliquid in eius obſequium, aliquando homini in eius vtilitatem.

41 Iuramentum aſſertorium numquam *z* poteſt relaxari.

42 Quod eſt in fauorem tertij ex conſenſu illius relaxatur, ſi autem non conſentiat, nec Papa *a* poteſt relaxare, niſi extortum fuerit vi, vel metu vel in fauorem excommunicati.

y Comm. DD.
z Comm. DD.
a Vil. to. 2. tr. 36. dif. 11.

43 Cauſæ

43 Cauſæ relaxandi iuramentum ſunt. *b* Iniuſtè fuiſſe extortum, ex temeritate, perturbatione, vel leuitate factum. Cum verò propter alias cauſas ſupradictas non obligat, non indiget relaxatione.

b Vide D. Tho. 2. 2. q. 89. art. 9.

44 An verò iuramenta caſtitatis, vel religionis ſint reſeruata, alij negant, alij probabilius affirmant. *c*

45 Iuramentum in fauorem tertij non *d* poteſt commutari etiam in melius, niſi ex conſenſu partis.

46 Iurare ſine neceſſitate cum amphibologia non *e* eſt peccatis mortale, niſi ſit in iudicio, vel in graue damnum tertij.

47 Iuramentum caſtitatis vel religionis probabile eſt *f* eſſe ab Epiſcopo diſpenſabile.

48 Qui ex praua conſuetudine ſæpe iurat inaduertenter licet falsò non peccat *g* mortaliter, nec deneganda eſt ei abſolutio, ſed admonendus, vt ſe accuſet de negligentia in extirpanda praua conſuetudine.

49 Si adſit iuſta cauſa, petere licet *h* etiam perſonis particularibus iuramentum ab eo, quam ſcit eſſe peieraturum.

50 Petere iuramentum ab eo, *i* quem ſcio iuraturum eſſe falſum bona fide intelligendo verum eſſe quod iurat, peccatum eſſe mortale alij aiunt, *l* alij negant, minus probabiliter.

51 Aſſuetum falſo iurare, etiam cum inaduertenter iurat verum peccare mortaliter alij aiunt, *m* alij negant.

52 Iurans puellæ ſe illam ducturum etiam fictè, cum ideò ab illo paſſa fuit violari, tenetur *n* eam ducere, niſi diſpar admodum ſit conditio.

53 Iuramentum ciuitatis quod maior pars non ſeruat non *o* obligat.

54 Iuramentum impuberis patre contradicente *p* irritatur.

55 Iuramentum à ſe factum in Dei gloriam poteſt vnu quiſque commutare *q* in rem apertè meliorem.

56 Qui iurauit ſe non petiturum diſpenſationem voti, aut iuramenti nec ea vſurum, poteſt *r* rem ſuperiori indicare, & ſi ſuperior in vtroque diſpenſet ea vti diſpenſatione.

c Azor. vbi ſupra.
d Comm. DD.
e Sanchez apud Dia. 2. p. tr. 15. num. 25.
f Nauar. apud Dia. vbi ſupra 69.
g Dian. vbi ſupr. tr. 5. reſ. 62.
h Dian. p. 5. tr. 7. reſ. 14.
i Idem vbi ſupra.
l Azor. to. 1. lib. 11. c. 21. q. 2.
m Comm. DD.
n Sà hoc verb. n. 17.
o Idem vbi ſupra.
p Comm. DD.
q Comm. DD.
r Sà vbi ſupr. n. 37.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

Quid ſit & quotuplex IVRISDICTIO.

1 IVriſdictio eſt *a* poteſtas de publico introducta cum neceſſitate iuris dicendi, vel æquitatis ſtatuendæ.

2 Alia *b* eſt ordinaria, quæ alicui inhærens nomine proprio exercetur, alia delegata, quæ ab Ordinario eſt accepta.

3 Quatuor *c* ſunt, quæ dant iuriſdictionem ordinariam. Lex, Papa, conſuetudo, & communitas approbata.

4 Delegata adquiritur *d* per ius, vel commiſſionem ab eo, qui habet ordinariam.

5 Priuilegia dant iuriſdictionem. *e*

6 Iudex Eccleſiaſticus habet *f* iuriſdictionem in eum, qui ſe illi ſubiicit cum facultate ſui ſuperioris.

7 Iuriſdictio alia *g* contentioſa, quæ exercetur in partes vna contradicente, alia eſt voluntaria, quæ ſine contradictione exerceatur vt in Confeſſione.

8 Iuriſdictio habitualis confertur *h* Sacerdoti per characterem Ordinis; actualis autem datur ei ab Eccleſia, habitualis eſt à iure diuino, & ſine illa non poteſt eſſe actualis.

9 Peccat *i* mortaliter iudex qui aliena vtitur iuriſdictione vel propria extra ſuum territorium.

10 Iuriſdictio delegata à Principe in perpetuum priuilegium ratione dignitatis, vel alterius ordinariæ poteſtatis poteſt *l* alteri committi.

11 Iuriſdictionem ſuper ſe nemo *m* habet, neque Papa.

12 Iuriſdictionem dat tacita ratihabitio, & eius conceſſio eſt fauorabilis, nec cenſetur *n* reuocata ante reuocationis notitiam.

13 Excommunicatus non denuntiatus, & ſuſpenſus habens publicam iuriſdictionem, valide poteſt *o* illa vti.

a Vide P. Azor. c. 2. & Silu. verb. iuriſd. n. 1.
b Vill to. 1. tr. 9. dif. 45.
c Idem vbi ſupra.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f c. nos ſi. in comp. q. 7.
g Vide Silu. vbi ſup. & c. ſpat. 3. q. 3.
h Nauar. c. 4. n. 1.
i Idem c. 23. nu. 14.
l Idem. c. 27. nu. 45.
m Sà hoc verb.
n Idem ibidem.
o Comm. DD.

14 Iuriſ-

14 Iuriſdictione commiſſa intelliguntur commiſſa ea omnia, ſine quibus non poteſt *p* commodè exerceri.

p Comm. DD.

I V S.

1 Iura magis attendunt *a* ad mores, quam ad entia.
2 Ius diuinum non *b* poteſt in totum tolli à Papa, poteſt tamen limitari,& interpretari ab eo in ſpiritualibus,& ab Imperatore in temporalibus.
3 Ius Epiſcoporum poteſt *c* à Papa iuſta de cauſa limitari ſicut habitualis Sacerdotum iuriſdictio, ne exeat in actum,donec eis ab Eccleſia actualis concedatur.
4 Ius nouum etiam Conciliorum *d* poteſt limitari per antiquum,& vice verſa.
5 Ius in re, *e* eſt quod acquiritur per diſpoſitionem inter viuos, vel vltimam voluntatem, collationem, confirmationem, & alium modum legitimum,& dicitur ius perfectum.
6 Ius *f* imperfectum, quod acquiritur promiſſione, ſtipulatione,& ſimilibus non perfectè,ſed in actione ad rem petendam coram iudice ſiſtit.
7 Ius in re,vel ad rem in officiis, vel beneficiis non acquiritur *g* ex ſola iuſtitia diſtributiua.
8 Qui ſuo iure vtitur nemini *h* facit iniuriam.

a Nauar. n.40.c.17.
b Idem c. 27.n.263.
c Idem vbi ſupra.
d Idem ibidem.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Comm. DD.
h Comm. DD.

IVSPATRONATVS.

DE IVRISPATRONATVS DEFINITIONE, & quomodo acquiratur.

IVſpatronatus *a* eſſe quid ſpirituale alij aiunt, alij negant, alij dicunt eſſe partim ſpirituale partim temporale.

Id ſolet ſibi ſeruare,qui præbendam de ſuis bonis inſtituit, *b* poteſt in id conſentire Epiſcopus etiam poſt donationem ctam.

Ius ergo patronatus *c* eſt poteſtas nominandi clericum promouendum ad beneficium vacans.

Patronus *d* eſt,qui fundat, ædificat, vel dotat Eccleſiam,ſi tem vnus det fundum,alius fabricam,alius dotem,tres patros habebit.

Ius hoc tranſit *e* ad hæredes, ſed non poteſt legari *f* niſi ex

a Vide titulum de iure patronatus.
b Ibidem.
c Comm. DD.
d Vill. to. 2.tr.9. diſ.6.
e Comm. DD.
f Vill. vbi ſupra.

ex licentia Epiſcopi. Idem dic de donatione inter viuos, & de permutatione.

g Comm. DD.

6 Non poteſt *g* vendi, quia erit ſimonia.

h Abb. in c. cum laicus de iur. patr.

7 Cum bona confiſcantur probabile *h* eſt valde, cum illis tranſire.

i P. Azor. to. 2. lib. 6. c. 22. q. 2.

8 Cum illud habet vxor, non maritus, ſed illa debet *i* præſentare.

QVOTVPLEX SIT iuſpatronatus, & an Papa poſſit illud derogare?

9 Iuſpatronatus aliud clericorum, quod ex bonis Eccleſiaſticis fundatum eſt, aliud laicorum quod ex bonis ſæcularibus.

l Comm. DD.
m Comm. DD.

10 Si ſpectat ad clericum, & ad laicum ſimul quantum ad fauores eſt Eccleſiaſticum, *l* in odioſis ſæculare. Si ſpectat ad duos Eccleſiaſticos, & ad vnum laicum habetur *m* pro Eccleſiaſtico.

n Comm. DD.

11 Papa iuſta de cauſa poteſt derogare iuſpatronatus laicorum. Eius Delegatus non *n* poteſt derogare iuſpatronatus laicorum Epiſcopus neutrum.

o Comm. DD.

12 Non tenetur *o* Papa derogare iuſpatronatus laicorum, niſi exprimat, nec Ducum, nec Marchionum, vel Regis niſi nominatim id declaret.

p Idem vbi ſupra.

13 Si per priuilegia, vel præſcriptionem acquiſitum fuit, non ſolum Papa, ſed eius Delegatus poſſunt *p* illud derogare etiam ſi ſit laicorum.

QVIS POSSIT tollere conditiones iuriſpatronatus, & quomodo ſunt obſeruandæ.

q Comm. quia contingit de relig. domi.

14 Conditiones poſitas à patrono ex conſenſu Epiſcopi ſolus Papa poteſt *q* tollere, nec cenſetur id velle, niſi exprimat.

r Vill to. 2. tr. 9. diſ. 8.

15 Si conſtituitur in fundatione, quod Capellanus tot Miſſas, dicat *r* nominandus eſt Sacerdos. Et idem ſi dicat quod per ſe vel per alium tot ſacra faciat.

ſ Azor. to. 2. inſt. mor. lib. 6. c. 24.

16 Si eſt fundatio laicorum, & in ea conſtituitur, quod detur Sacerdoti non poteſt dari non Sacerdoti. Si autem eſt fundatio clericorum *ſ* ſufficit quod intra annum ordinari poſſit.

t Vide P Azor. vbi ſupra.

17 Poteſt *t* patronus ponere conditionem, vt ſit mobilis ad nutum, non verò conditiones iuri contrarias.

u Idem vbi ſupra.

18 Cum ſtipendia minuantur poteſt *u* Epiſcopus numerum diminuere Miſſarum.

x Comm. DD.

19 Cum dici iubentur in tali Eccleſia, vel capella ibi, & non alibi dicendæ *x* ſunt.

y Vill. vbi ſupra.

20 Cum in vna hebdomada non potuit Miſſas dicere debet *y* illas dicere in ſequenti, niſi aliud ex fundatione conſtet.

21 Patronus laicus præſentare debet *z* intra 4 menſes, & Ec-

Eccleſiaſticus intra ſex.z Et idem ſi iuſpatronatus partim eſt Eccleſiaſticum,partim ſæculare. z c.vnico parag.verum de iur.patro.

22 Si intra prædictum tempus patronus non præſentat *a* poteſt prouidere Epiſcopus. *a* Comm. DD.

23 Patronus laicus poteſt vno nominato, ſi hic quia indignus non admittitur,*b* alium,nominare, vel duos ſimul vt Epiſcopus eligat, hoc verò non conceditur patrono Eccleſiaſtico, qui ſi ſimul præſentauit indignum,Epiſcopus alium prouidebit. *b* c. cum autem de iur.patro.

24 Patronus non poteſt *c* ſeipſum præſentare, ſed ipſo conſentiente poteſt Epiſcopus illum inſtituere; filium tamen ſuum poteſt præſentare. *c* c. per noſtras de iur.patro.

25 Si plures fuerint patroni, & vnus fuerit clericus *d* poteſt iſte ab aliis præſentari. *d* Azor. vbi ſup. q.30.

26 Patronus tenetur *e* dignum præſentare,ſi ſecus fecerit poteſt ab Epiſcopo repelli. *e* c.cum in cunctis de elect.

27 Debet *f* fundationis conditiones obſeruare. *f* Comm. DD.

28 Qui habet à Papa priuilegium præſentandi debet *g* dignitatem eligere ſecundum probabiliorem. *g* Villal. vbi ſupra

29 Si fuerint plures patroni, & omnibus ſimul vt collegio, vel Capitulo conceſſum ſit præſentare, qui abfuit, quia non fuit vocatus poteſt *h* à iudice petere vt irritam faciat præſentationem. *h* Argumento c. in Eccl. de preb.in 4.

30 Si patronus ſit puer ante ſeptennium pro eo tutor præſentabit.Poſt ſeptennium *i* ipſe,ſi proprio iure, & non ratione collegij ei competat præſentatio. *i* Comm. DD.

31 Si eſt filiusfamilias non poteſt *l* pater pro eo,nec ſub ipſe ratihabitionis, ſed ipſe debet præſentare. *l* Villal. vbi ſupra

DE INSTITVTIONIS DEFINITIONE, ET à quo facienda.

32 Inſtitutio eſt *m* conceſſio Eccleſiæ, vel beneficij facta ab Epiſcopo. *m* Comm. DD.

33 De iure communi ſpectat *n* ad Epiſcopum, ad eius Vicarium, & ad Capitulum ſede vacante. *n* c.ex frequentibus de inſt.& cau.

34 Non poterunt *o* ad alios inferiores, niſi ex priuilegio, præſcriptione,vel conſuetudine. *o* Comm. DD.

35 Non poteſt *p* fieri ab Epiſcopo ſine patrono, niſi hic intra præfixum tempus non præſentauerit. Epiſcopus ad hoc non habet tempus determinatum, debet tamen intra ſex menſes. *p* Comm. DD.

36 Cum patronus laicus plures præſentat, *q* debet Epiſcopus digniorem eligere ſecundum probabiliorem opinionem, & dignior repulſus poteſt appellare. *q* P. Azor. vbi ſupra

37 Præſentatus examinandus ab Epiſcopo *r*,& ſi fuerit indignus repellendus. *r* Trid. ſeſ.24.c. 18.de reform.

Ff 38 Lex

a Comm. DD.

39 Lex poſita à patrono, ſi non eſt recepta non eſt ſſeruanda.

IVSTITIA.

DE DEFINITIONE IVSTITIÆ, & quotuplex ſit.

a Iuſtin. in inſt.parag.1.de iuſt.Aug. lib.19.de ciui.Dei.

1 IVſtitia eſt conſtans, *a* & perpetua voluntas ius ſuum vnicuique tribuens ex Iuſtiniano,& ex Auguſtino Iuſtitiæ munus eſt ius ſuum vnicuique tribuere, vnde fit in homine iuſtus quidam ordo naturæ,vt anima ſubdatur Deo,animę caro,ac per hoc Deo anima ipſa,& caro.

b Villal. co.2.tr.7.

2 Iuſtitia ſemper *b* eſt ad alterum. Debitum aliud eſt legale,ideſt ex iuſtitia ſiue commutatiua,ſiue diſtributiua,ſiue legali. Aliud eſt mortale,& dicitur honeſtatis,ſiue æquitatis, quod inuenitur in liberalitate vel affabilitate & dicitur vtile.

c Comm. DD.

3 Iuſtitia alia *c* eſt generalis, ſeu legalis, quæ reſpicit bonum commune, alia ſpecialis inter ciues, quæ reſpicit bonum particulare.

d Comm. DD.

4 Diuiditur *d* iuſtitia in legalem ſtrictè ſumptam, cum verba vt ſonant accipiuntur, & in epicheyam, ſeu æquitatem cum interpretantur,vt vtile eſt bono communi.

e Vide D. Tho.2.2. q.58.art. 6.

5 Iuſtitia *e* particularis alia commutatiua,quæ reſpicit æqualitatem inter partes, vt in emptione, & venditione,alia diſtributiua,quæ reſpicit proportionem in diſtributione præmiorum.

f vide eumdem vbi ſupra.

6 *f* Iuſtitia commutatiua ſumit medium ſecundum proportionem arithmeicam, diſtributiua autem ſecundum geometricam.

AN FIAT iniuſtitia ſcienti, & conſentienti.

g Comm. DD.

7 Qui peccat contra iuſtitiam legalem, niſi ſimul peccet contra particularem non tenetur *g* reſtituere. Et quot ſunt iuſtitiæ medi,tot ſunt iniuſtitiæ.

h Ariſt.5. Ethicor. c.9.

8 In bonis quorum quis verè eſt dominus non patitur *h* iniuſtitiam ſciens,& conſentiens.

i Comm. DD.

9 In bonis quorum non eſt verè dominus, ſed cuſtos vt in membris ſuis, & ſi ſciat, & conſentiat,iniuriam patitur. *i*

DISPVT. I. SECT. VNICA.

Resolvtiones Tres.

L

LAVDEMIVM.

1 LAVDEMIVM eſt de *a* iure communi quinquageſima pars rei venditæ in emphyteuſim, & meliorationem.Ex conſuetudine autem eſt ſolum pars trigeſima.Hęc debetur directo domino,quoties ven-dicatur,alienatur,permutatur, vel donatur.

a l.3.C.de iur. emphyt.

2 Non debetur *b* quando hæres neceſſarius rem accipit titu-o hæreditatis, vel datur filiæ in dotem, vel redditur vendi-ori ex pacto de redimendo, vel quando plures hæredes eam liuidunt inter ſe.Hęc ſunt de iure communi,conſulenda tamen ſt conſuetudo.

b Syluest. ver.emphyt. num.23.

3 Cum res datur in emphyteuſim alicui, filiis eius, & ne-otibus, hi autem hæreditatem repudiarunt,*c* redit ad dominum irectum, & ſi res eſt Eccleſiæ non tranſit ad filios naturales.

c F.Manl. in ſum. 1.p.c.113. num.2.

DISPVT. II. SECT. I.

Resolvtiones Variæ.

DE LEGATI DEFINITIONE, eiúſque effectibus.

LEGATVM.

Egatum *a* eſt donatio quædam à defuncto relicta ab hære-de præſtanda.

a L.legatum ff. de leg.2.

2 Non differt *b* à fideicommiſſo particulari niſi quoad formam verborum, niſi cum fideicommiſſum relinquitur ad exonerandam conſcientiam defuncti, quia tunc habet rationem debiti.

3 Cum relinquitur ſine conditione, ſtatim *c* debetur legatario cum meliorationibus, vel deteriorationibus quas habuerit.

4 De iure communi, cum hæres hæreditatem non acceptat omnia legata amittuntur, *d* niſi ad pia ſint opera. In regno autem Caſtellæ non amittuntur.

5 Cum teſtator legat rem hæredis valet legatum & tenetur *e* hæres illam dare.

6 Cum teſtator ſciens rem eſſe alienam, illam *f* legauit tenetur hæres illam emere, quo ſi nolit dominus illam vendere, tenetur dare legatario pretium illius. Idem dic ſi libertatem leget alieno ſeruo. Si autem neſciebat non eſſe alienam, non valet legatum.

7 Cum teſtator legauit libertatem ſeruo quem putabat ſuum eſſe, danda *g* eſt tamen ei libertas.

8 Cum legatum eſt incertum, quia neſcitur, cui ex duobus habentibus idem nomen relictum fuit non valet, valet *h* autem & ſi error ſit in nomine cum conſtat, cui perſonæ relictum fuit. Sed in foro interiori in 1. caſu vt doctè aſſerit Molina inter duos legatum *i* partiendum eſt.

9 Cum vna ex duabus rebus legata fuit, quam voluerit poteſt *l* hæres præſtare.

10 Cum teſtator legat, quod non habet dicens: Lego meas domos, ſi non habet non valet *m* legatum. Si autem dicat: Lego vnam domum Ioanni, emenda eſt, & danda.

11 Cum quod primò vni legauerat, ſecundo alteri legat, ſecundò legatum *n* valet, non primò

12 Cum legat rem, quam ſciebat à ſe in pignus eſſe datam, hęres redimere tenetur, *o* & ſoluere. Si autem neſciebat eſſe datam in pignus legatarius debet redimere.

13 Teſtator *p* poteſt legare, quod nondum natum eſt.

14 Cum teſtator debet aliquid ſub pignore, & creditori legat ipſum pignus, nihilominus creditori ſoluendum *q* debitum.

15 Cum legat alicui dicens: Lego Petro decem, quę debeo illi, quamuis nihil debeat, legatum ſoluendum. *r*

16 Cùm legat alicui, vt poſſit ex ſua fodina fodere metalla, non *ſ* tranſit ad hæredes.

17 Qui donat rem, quam in teſtamento legauerat videtur reuocare

b Mol. de iuſt. & iur.
c Vide Vill. tr. 30 dif. 29.
d L. ſi nemo ff. de teſt.
e l. vnum parag. ſi rem ff. de leg.
f l. non dubium parag. fin. ff. de leg.
g L. Paul. ff. de fideic. lib.
h l 9. tit. 9. p. 6.
i Mol. diſp 197.
l l. ſi ita ſcriptum in fin. ff. de leg.
m l. Titio ff. de aur. & arg. leg.
n Molin. diſp. 19.
o l. 11. tit. 9 p. 6.
p Comm. DD.
q l. creditorem. c. de legat.
r l. creditorem ff. de liber. legat.
ſ l. 27. ſec. 9. par. 6.

reuocare *t* legatum, non verò ſi rem vendidit, vel in pignus dedit.

18 Cum teſtator ligna legauit, & poſtea illis cooperuit domum videtur *u* reuocare legatum.

19 Qui legat currum, equos illum veheantes legare videtur. *x*

20 Qui legauit chyrographum debitum in eo contentum legare *y* cenſetur.

21 Cum teſtator legauit omnia, quæ habet in arca non comprehenduntur actiones, *z* & iura in chyrographis ibi ſeruatis contenta.

22 Cum legat vni filio tertium, & alij quintum, prius extrahendum *a* eſt quintum, & poſtea tertium.

23 Cum legat alicui putans viuere ſi mortuus eſt non valet *b* legatum. Et idem eſt ſi legatarius ante acceptationem moriatur, ad hæredes illius.

24 Cum legat alimenta, *c* hæc compenſanda ſunt ſecundum vires hæreditarias, & perſonam legatarij.

25 Cum legat omnia, quæ habet in tali prædio, ſi fortè res aliqua illuc allata eſt, quæ ad prædium non ſpectat, vel ablata eſt quæ ſpectabat, nec augendum, nec minuendum legatum, ſed omnia, & ſola quæ ad prædium ſpectant comprehenduntur. *d*

26 Cum legat centum aureos quos habet in arca, ſi minus inueniatur, id dandum legatario, ſi plus dandi *e* ſunt centum tantum.

27 Cum legat ſub conditione, ſed per legaturium non obſtat quin adimpleatur non amittit *f* legatum.

28 Cum legat ſub conditione impoſſibili, vel contra bonos mores habetur *g* pro non appoſita.

29 Cum pater legat filiæ ſub conditione, ne nubat habetur *h* pro non appoſita, ſecus verò ſi maritus vxori.

30 Si legat filiæ vt caſtè viuat, & nupſit non amittit *i* legatum à patre, vel ab alieno, ſecus verò ſi à marito.

31 Quando legat filiæ duo millia aureorum, ſi nupſerit, & mille ſi ingrediatur religionem eligat danda ei tria millia aſſerunt *l* multi DD. alij verò mille ſolum, vtrique probabiliter.

32 Cum legat alicui, vt nubat cum conſanguinea ſua, ſi eſt digna tenet *m* conditio, ſi eſt indigna habetur pro non appoſita.

33 Quod legatur puellæ, vt nubat cum Petro ſi ex parentis ſui voluntate nubat cum alio non amittit *n* legatum.

t l. 40. tit. 9. p. 6.
u l. ſan. legata ff. de legat.
x Comm. DD.
y l. ſeruum parag. cũ qui chyrog. ff. de legat.
z Molin. diſp. 202.
a Ex l. 214. ſtili.
b l. vnica parag. in primo de iud. toll.
c l. 2. tit. 9. p. 6.
d l. ſi ita legatum ff. de leg. 3.
e Ibidem l. ſupra citat.
f l. iuri ciuili ff. de cond. & de mor.
g L. ſiquis ita inſtitutus, ff. de condit.
h Comm. DD.
i Anton. Gom. ad l. Taur. 16.
l Vide Mol. t. de iuſt. diſp. 207.
m l. 14. in fin. tr. 4. p. 6.
n Bald. in l. 1. n. 9. C. de inſt. & ſubſt.

34 Quod legatur alicui, vt nubat cum nobili, ſi nubat cum ignobili amittit *o* legatum.

35 Cum legatur alicui vt nubat, & ingreditur religionem non amittit *p* legatum, niſi aliunde conſtet de voluntate teſtatoris.

36 Cum teſtamentarij iurant ſe pauperes electuros ad legata, & nec precibus, vel fauoribus, alios admiſſuros, ſi rogati, admittant pauperiorem non faciunt *q* contra iuramentum. Faciunt tamen contra illud ſi relicta pauperiore pauperem eligant, ſed non tenentur reſtituere, tenebuntur autem, ſi relicto paupere non pauperem eligant.

37 Cum teſtator dicit quod teſtamentarius non teneatur rationem reddere non ideo poteſt aliquid ſibi vſurpare de bonis defuncti.

o Sanch. vbi ſup. diſp. 33. num. 14. *p* Aut. de Sanch. Epiſ. parag. ſed & hoc. *q* Vide vill. vbi ſup. diſ. 30.

38 Quarta Falcidia *r* eſt quarta pars, quæ extrahitur à legatis.

r Idem vbi ſupra.

QVANDO EXTRAHENDA eſt à legatis.

39 Cum hæredes ſunt deſcendentes, vel aſcendentes eorum legitimæ integrè extrahendæ ſunt prius à bonis, & poſtea legata, & hic non habet *ſ* locum quarta Falcidia.

40 Cum hæres non eſt ex deſcendentibus, neque ex aſcendentibus poteſt *t* ſibi retinere quartam Falcidiam, qua pro rata extrahenda eſt ex legatis, quando nulla alia ſuperſunt bona, vel ſi ſupereſt parum, *u* ſumere poteſt ex legatis vſque ad quartam partem.

41 Non ſolum ex legatis, *x* ſed etiam ex donationibus mortis cauſa extrahenda eſt hæc quarta, & ſecundum viros doctos habet locum in regno Caſtellæ.

42 In nouem caſibus *y* videndis in P. Molina non extrahitur quarta Falcidia. Quæ prius, & quæ poſterius extrahenda ſint, vide *l. 1. tit. 11. p. 6.*

ſ Comm. DD. *t* Cômm. *u* vide Moli. lib. 1. de primog. c. 17. num. 9. & diſp. 113. *x* Idem vbi ſup. *y* Idem de primog. c. 12. nu. 9.

SECTIO II.

DE VARIIS CIRCA LEGATA reſolutionibus.

1 LEgatum ad cauſas pias poteſt *a* Papa in alium pium vſum, conuertere, & Epiſcopus in magis pium, & in æquipium conſentiente hærede, & loco pio cui relictum eſt.

a Sà hoc verb.

2 Vltimis

2 Vltimis voluntatibus Papa,& ſupremus Princeps derogare *b* poſſunt.
3 Legatum ad vſum profanum poteſt *c* Princeps non habens ſuperiorem conuertere in pium vel in alium profanum.
4 Legatum in aliquem vſum, ſi non poteſt impleri,*d* poteſt Epiſcopus in alium mutare.
5 Legare non poteſt, qui non *e* poteſt teſtari, & mutus ſicut nutibus poteſt teſtari ſic & legare.
6 Legato principali legata cenſentur *f* acceſſoria,etiam pretioſiora,vt legato lecto eius ornamenta.
7 Legatis veſtibus, quæ domi habentur veniant *g* etiam quæ ſunt apud ſartorem.
8 Legatum tibi relictum ab eo,qui falſo credebat ſe eſſe ſuum filium poteſt *h* retinere.
9 Legatarius iuſtè poſſidet etiam, *i* ſi teſtamentum ſit nullum.
10 Legari *l* poteſt ſpurio ad alimenta,vel dotem,ſed non tranſit ad hæredes eius, ſed ad hæredes patris,tranſit verò legatum naturale.
11 Legatum factum filio computandum in legitimam.
12 Legatum annuum poteſt *m* peti in principio anni niſi aliud conſtet de voluntate teſtatoris.
13 Legata minuenda *n* ſi caſu fortuito minuatur hæreditas.
14 Legatum ſub conditione,vt nubat arbitratu alterius, quia conditio eſt illicita habetur *o* pro non appoſita.
15 Peccat,*p* qui non ſoluit legata, quam primum poteſt,& incidit in pœnas iuris, ſi pia non ſoluit intra ſex menſes, & alia intra annum.
16 Ex legatis piis non extrahitur Falcidia,*q* nec Trebellanica, niſi hęres etiam eſſet pius.
17 Ad legata pia ſufficiunt *r* duo teſtes,& valent ante aditam hæreditatem,& etiam non adita.
18 Si tempore mortis teſtatoris legatarius erat capax valet legatum.*ſ*
19 Nato filio poſt teſtamentum, ſi legata erant parui valoris adhuc valent. *t*
20 Si legatum datur ab ipſo teſtatore fit *u* donatio inter viuos
21 Legatum Eccleſiæ intelligitur de Parochiali, niſi aliud conſtet, & de legatis ad pias cauſas debetur Epiſcopo 4.pars, ſed in hoc ſeruanda *x* eſt conſuetudo.
22 Cum legat teſtator alicui,vt nubat conſulendo talem,*y* tenetur conſulere, ſed non ſequi conſilium.
23 Legatum alicui ſub conditione,ſi fiat religioſus, vel præſbiter non habebit *z* ſi non fiat.

b Clemen. quia contingere de religioſ. dom.
c Sà hoc verb.n.21.
d Couar. c.3.n.9.
e Sà vbi ſupr.n.5.
f Silu.ver. leg.3.n.3.
g Sà vbi ſupra num.13.
h Idem vbi ſupra.
i Idem vbi ſupra.
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Comm. DD.
o Sà vbi ſup.Couar c.ſi hæredes de teſt. num.5.
p Sà vbi ſup.n.23.
q Vide Panormit. ad c.relalatam de teſtam.
r Comm. DD.
ſ Comm. DD.
t Comm. DD.
u Comm. DD.
x Sà hoc verb.n.27.
y Idem ibidem num.35.
z Molin. diſp.207. col.2.

24 Legatum vt emas veſtem erit *a* tuum etiam ſi non emas, ſimiliter vt nubas etiam ſi non nubas.

25 Legatum ſub conditione, vt nubat cuidam, ſi voluerit, ſi primò nolit, & poſtea velit tuum erit *b* etiam ſi non nubas.

26 Legatum alicui dum habuerit 30. annos, ſi tunc moriatur, *c* tranſit ad hæredes illius.

27 Legatum alicui dum fuerit vidua, & quod poſt mortem eius fiat tuum, ſi nubat, ſtatim *d* fit tuum.

28 Legatum ſi pudicè vixerit non amittitur, *e* niſi per copulam carnalem, ſed multi alij etiam per oſcula, & amplexus aſſerunt amitti.

29 Legatus calix intelligitur argenteus, *f* legata planeta cenſetur ſerica.

30 Legata *g* re litigioſa litigabitur ſumptibus hæredis.

31 In legatis facienda, vt in fauorabilibus ampla interpretatio.

32 Legatum ad piam cauſam gaudet *h* priuilegio Eccleſiæ relicti.

33 Legans creditori in dubio cenſetur *i* compenſare.

34 Legatum pauperibus in communi applicari poteſt *l* fabricæ Eccleſiæ pauperis.

35 Legatum canonicis ipſis, & non Eccleſiæ debetur, *m* non verò ſingulis, ſed illorum collegio, & Epiſcopus habet ex eo quartam canonicam.

36 In primogeniis, & maioratibus licita *n* eſt conditio, qua clerici, & regulares, & beneficiarij excluduntur. Legatum cum fructibus debetur *o* à die quo hæres adiuit hæreditatem.

37 Teſtamentum in pias cauſas manu teſtatoris ſcriptum licet non ſit coram teſtibus publicatum, *p* validum eſt.

38 Legatarius graui iniuria legantem afficiens licitum amittit, *q* ſed expectanda ſententia iudicis.

39 Legatum relictum in communi pro maritandis puellis, applicari poteſt *r* volenti religionem intrare.

40 Legatum relictum orphanis *ſ* poteſt dari habentibus parentes pauperes, vel inutiles, quando non ſunt orphanæ, quibus detur. Idem dic de relicto viduis poteſt dari habentibus maritos pauperes, & inutiles.

41 Pro orphanis intelliguntur etiam expoſitæ quarum parentes ignorantur, *t* & quæ patre carent, licet matrem habeant.

42 Legatum *u* pro virginibus dotandis poteſt retineri ab ea, quæ eſt habita pro virgine, licet ſit corrupta.

43 Legatum pro dotandis puellis, ſi non ſint in nuptæ debetur

a Idem vbi ſupra.
b Sà hoc verb. n. 40.
c Idem vbi ſupra.
d Idem vbi ſup. num. 42.
e Vide Mol. loc. cit.
f Vide Couar. c. indicante de teſt. n. 4.
g Sà vbi ſupra.
h Silu. verb. leg. num. 5.
i Vide Couar. in c. officij de teſt. n. 2.
l Sà vbi ſupra.
m Vide Couar. in c. requiſiſti de teſt. num. 10.
n Idem lib. 1 var. reſ. 19. num. 10.
o Sà vbi ſuprà.
p Couar. c. relatum 1. de teſt. num. 12.
q Comm. DD.
r Molina diſp. 112.
ſ Dian. p. 2. tr. 16. reſ. 50.
t Idem vbi ſupra.
u Idem vbi ſupra.

debetur *x* nuptis ſine dote, vel tenui. *x* Idem vbi ſup.

44 Legatum relictum cuidam puellæ pro anima teſtatoris, ſi hæc moriatur antequam nubat debetur *y* alteri puellæ. *y* Comm. DD.

45 Legatum pro fabrica Eccleſiæ *z* poteſt dari pro ornamentis diuino cultui neceſſariis. Item diſtribuendum quottannis poteſt totum ſimul dari, v. g. hoſpitali, vel monaſterio. Item dandum naturalibus alicuius loci poteſt dari per decennium ibi commorantibus, niſi ſint cum animo non ibi perpetuo permanendi. *z* Vide Sanct. apud Dia. p.4.tr.4. reſ.140.

46 Cùm bona non ſufficiunt ad legata pro rata *a* minoranda ſunt. *a* Comm DD.

47 Legatum conſanguineo pauperi *b* dandum pauperiori. *b* Dian. p. 3.tr.6.n. 29.

48 Legatum quotannis præſtandum Eccleſiæ, ſi per duos annos non præſtetur, non deberi alij *c* aiunt, alij negant. *c* Vide eumdem p.4.tr.14. reſ.84.

49 Legata pia facta coram duobus teſtibus tantum valida *d* ſunt, nec valeret ſtatutum factum in contrarium. *d* Comm. DD.

50 Legatum relictum filiæ, cui pater debebat centum *e* videtur relictum in ſolutionem dotis. Idem dic de filio. *e* Comm. DD.

51 Licitum *f* eſt legare pecuniæ vſum fructum. *f* Comm DD.

52 Legatum Societati cum onere ſacrum faciendi non *g* poteſt admitti niſi ex circumſtantiis colligatur animum fuiſſe teſtatoris legatum non vt Miſſæ ſtipendium, ſed vt elêmoſinam gratis donatam relinquere, v. g. ſi multum excedat conſuetum Miſſæ ſtipendium. *g* P. Menacho in manuſcrip.

DISPVTATIVNCVLA
SECTIO VNICA.
RESOLVTIONES VARIÆ.
LEGITIMA.

1 Filia dotata, poteſt *a* petere ſupplementum legitimæ, niſi expreſsè renuntiauerit, ſed computanda ſunt omnia, quæ data ſunt ei ad nuptias exceptis veſtibus, quibus communiter vtebatur. *a* Sà hac verb. n.5.

2 Renuntiatio legitimæ facta per metum iuramento non *b* confirmatur. *b* Couar. in c. quãuis de pact. p.3. par.

3 Qui

3 Quæ filius impudicè conſumpſit *c* computanda in legitimam, niſi pater videretur donaſſe.

4 Legitima donata filio inter viuos *d* poteſt à patre reuocari.

5 Profeſſus religionem *e* debet ſtatim legitimam filio, & pater infidelis filio facto Chriſtiano.

6 Donatio facta filio inter viuos non *f* computatur regulariter in legitimam, bene tamen, quæ morte confirmatur; & facta pro dote, & quæ ſoluit pater pro pæna delicti, quod filius commiſit.

7 Filij hæretici damnati ad mortem *g* priuantur legitima, non tamen eius, qui crimen læſæ maieſtatis humanæ commiſit ſecundum quoſdam.

8 Non poteſt legitima filij grauari à patre niſi ipſe conſentiat, poteſt tamen prohibere ne illam alienet vſque ad tertiam generationem. Molina verò aſſerit *h* grauamen poſitum in legitima filij etiam in illius fauorem eſſe nullum.

9 Ex donatione Eccleſiæ facta extrahenda *i* eſt filiorum legitima, ſi poſt illam naſcantur.

10 Legitima non hæredis arbitrio, ſed iudicis extrahenda *l* eſt, & ſi filius hæreditati renunciauerit, ſupplementum autem legitimæ eſt ei præſtandum.

c Sà vbi ſup. n. 5. *d* Idem vbi ſup. n. 5. *e* Idem ibidem. *f* Vide Couar. in c. Ray. de teſt. parag. 2. n. 6. *g* Vide Silueſt. ver. legitima n. 5. *h* Vide Mol. diſp. 177. col. 2. *i* Comm. DD. *l* Comm. DD.

DISPVT. III. SECTIO I.
RESOLVTIONES VARIÆ.

DE LEGIS, DEFINITIONE, ET QVOT ſint legis genera.

LEX.

LEx, decretum, ſtatutum, conſtitutio idem ſignificant, licet ſub diuerſis reſpectibus.

1 Lex eſt *a* Sanctio ſancta iubens honeſta, prohibens contraria. Communior definitio inter Theologos eſt D. Thomæ. Lex nihil aliud eſt quam quædam rationis ordinatio, & præceptio in commune bonum ab eo, qui curam reipublicæ gerit promulgata.

a L. Græca ff. de leg. D. Th. 1. 2. q. 9. art. 4.

2 Lex

2 Lex *b* debet fieri ob bonum non particulare, ſed commune, & debet in commune obligare, poteſt tamen in vnam partem,& non in aliam.

3 Lex non *c* ſpirat mortuo legislatore, mandatum verò particulare ſic. Priuilegium autem eſt particularis lex.

4 Cum ceſſat in particulari ratio legis non ideo *d* ceſſat lex. Quæ ſi non eſt ſufficienter promulgata non *e* habet legis vigorem.

5 Effectus legis *f* eſt homines bonos reddere, & illius actus iubere,vetare,permittere,& punire.

6 Lex alia *g* æterna id eſt prouidentia diuina, qua Deus omnia gubernat, alia naturalis, quæ lumen à Deo cunctis hominibus inditum ad finem naturalem conſequendum, & diſcernendum inter bonum, & malum; alia eſt humana, quæ ſupra definita eſt: alia tandem diuina data à Deo ad dirigendum hominem ad finem ſupernaturalem.

b Suarez tr.de leg. c.6.n.8.

c Comm. DD.

d Comm. DD.

e c.in iſtis temporibus diſ. 4.

f Comm. DD.

g Vide D. Tho. 1.2. q.91. art. 1.

AN LEX *vetus obliget.*

7 Præcepta moralia legis veteris ſunt de iure naturali, & ideo *h* obligant.

8 Præcepta ceremonialia legis veteris *i* ceſſarunt poſt nouam,& ideo non obligant.

h Comm. DD.

i De fide.

DE LEGE *naturali.*

9 Lex naturalis non *l* eſt propriè habitus, ſed actus per modum habitus. Syndereſis autem eſt quidam habitus nos ad bonum inclinans, & indè ad legis obſeruationem.

10 Lex naturalis eſt vna *m* continens in ſe plura præcepta,lex autem ſuperior eſt præceptis.

11 Actus virtutum ſecundum,quod ſunt rationi conformes *n* ſunt de lege naturali,ſed ſecundum proprias ſpecies aliqui ſpectant ad legem humanam poſitiuam.

12 Lex naturalis,quoad prima principia eadem *o* eſt apud omnes nationes,ſed non quoad concluſiones particulares.

13 Non poteſt dari ignorantia inuincibilis primorum principiorum naturalium, benè tamen concluſionum deductarum ex illis, quia tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt docti etiam dubitent.

14 Ius gentium *p* eſt, quo omnes gentes vtuntur, vt rerum

l Vide D. Tho. 2.2. q.94.

m Comm. DD. Et Idem vbi ſup. art. 4.

n Comm. DD. D. Thom. vbi ſup. art.4.

o Vaſq. to. 1. diſp. 122.

p c. ius gentium diſt. 1.

rerum diuiſio, ſtipendiorum modus dignitatum, gradus, &c.

DE LEGE HVMANA, & an ſit in hominibus poteſtas leges condendi.

15 In hominibus eſt *m* poteſtas condendi leges, & ſtatuta quorum obſeruantia obliget in conſcientia. Eſt fidei veritas definita in Tridentino.

16 Papa *n* poteſt condere leges Eccleſiaſticas, quæ obligent vniuerſam Eccleſiam, ciuiles autem quas facit ſolum obligant in terris temporaliter illi ſubiectis.

17 In rebus *o* Eccleſiaſticis iudicatur ſecundum leges ciuiles, in quantum non ſunt canonicis contrariæ.

18 Leges Pontificiæ quamplures ſunt in iure canonico; quæ autem ſunt in Decreto non ſunt *p* Pontificiæ, niſi etiam ſint in iuris corpore.

19 Cardinalium declarationes non ſunt *q* leges, niſi poſitæ ſint authenticæ, & promulgatæ à Papa, vt legis vim habeant ſecundum probabilem opinionem.

20 Epiſcopus in ſua diæceſi *r* poteſt leges condere, quod *ſ* eſt de iure diuino ſecundum probabiliorem ſententiam. Idem poteſt legatus à latere. Idem *t* poteſt concilium generale.

21 Cardinalium collegium ſede vacante *u* non poteſt, poſſunt *x* autem concilia prouincialia, & ſynodalia.

22 Capitulum Canonicorum viuente Epiſcopo poteſt ſibi aliquas conſtitutiones condere, mortuo verò Epiſcopo toti *y* diæceſi ſecundum communiorem opinionem.

23 Capitula inferiora non *z* poſſunt aliquas leges condere, niſi ex conſenſu, & approbatione Epiſcopi.

24 Superiores religionum *a* poſſunt in ſuis capitulis, & congregationibus leges condere.

DE EO QVI POTEST leges ciuiles condere.

25 Summus Pontifex non *b* poteſt leges ciuiles dare toti Eccleſiæ.

26 Imperatores *c* poſſunt leges condere in omnibus ſuis regnis, ſecus verò Reges illi ſubiecti.

27 In Hiſpania debent *d* iudices iudicare ſecundum leges regni, & non ſecundum alias.

28 Iudices debent *e* obſeruare leges ciuiles, quæ deducuntur à iure naturali, & ſecundum illas iudicare.

29 Leges ciuiles obſeruandæ *f* ſunt in Hiſpania quando non ſunt leges regni.

m Trid. ſeſ. 7. c. 8.
n Comm. DD.
o Comm. DD.
p Comm. DD.
q P. Sanch. lib. 8. de matr. diſp. 48. n. 10.
r c. 2. de minor. & ibid.
ſ Vaſquez 1. 2. diſp. 152. c. 3.
t Comm. DD.
u Comm. DD.
x c. concilia diſ. 17.
y c. cum olim de maior. & obedi.
z Comm. DD.
a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Vide Suarez de leg. lib. 3. c. 7.
d Comm. DD. Ex l. 6. tit. 4. p. 5.
e Comm. DD.
f Vill. to. 2. tr. 2. diſ. 8.

30 Leges

30 Leges fori in Hiſpania non *g* obligant, niſi ex conſuetudine iam receptæ ſint.
g L.1.Tauri.

31 Reges,ac Principes, qui in temporalibus non habent ſuperiorem *h* poſſunt condere leges.
h Comm. DD.

32 Cum regnum iure hæreditario ad fæminam ſpectat etiam ſi ſit coniugata *i* poteſt condere leges. Et idem *l* poteſt reſpublica,quæ in temporalibus non habet ſuperiorem.
i Villal. vbi ſup.

33 Domini inferiores ſolum *m* poſſunt præcepta imponere ad tempus, & facere aliquas conſtitutiones, quæ vt habeant vim legis à populo, & à regio ſenatu approbandæ ſunt.
m Comm. DD.

34 Leges municipales, quæ ſunt ad particulares ciuitates ſpectantes, ſi ſunt in vſu, & legibus regni non contrariæ obſeruandæ *n* ſunt.
n Villal. vbi ſupra.

AN LEX humana poſſit iubere aliquid, quod à lege naturali iuſſum non ſit.

35 Lex humana iubere *o* poteſt,quod nec à lege naturali, nec diuina iuſſum ſit, ſed hæc ſemper à naturali originem habet.
o Comm. DD.

36 Eo ipſo, quod legiſlator aliquid *p* iubet, facit illud materiam virtutis,& contrarium vitij.
p Comm. DD.

AN PRÆLATI religioſi poſſint ferre leges præter eas, quas habet Ordo à ſua fundatione.

37 Prælati religioſi etiam cum toto capitulo non *q* poſſunt leges condere non ſpectantes ad religioſam obſeruantiam, nec obligare religioſos ad arctiorem vitam, quam profeſſi ſunt. Contrarium alij ſentiunt, ſed in dubio pro prælatis ſtandum.
q Comm. DD.

QVAS CONDITIONES habere debet lex humana, vt ſit iuſta.

38 Lex erit omne iam quod rationi conſtiterit, dumtaxat quod religioni conueniat,quod ſaluti proficiat. D. Iſid. *r*
r D. Iſid. lib. 3. ethymol. c. 3.

Has omnes conditiones habere debent ſuperiorum mandata.

39 Lex valde difficilis & laborioſa, & non benè recepta non *ſ* obligat.
ſ Comm. DD.

QVALIS DEBEAT eſſe promulgatio legis,vt obliget.

40 Vt lex ſit ſufficienter promulgata non eſt *t* neceſſarium, vt ad omnium notitiam perueniat.
t In auth. vt nouæ conſtit. col. 5.

41 Quamuis lex ſufficienter ſit promulgata, qui illam inuincibiliter

u Vide Azor.to.2. lib.5.c.3.

inuincibiliter ignorat *u* excuſatur etiam ſi excommunicationem annexam habeat.

x Comm. DD. apud Nau. lib.1.conſil. conſil. 4.num.14.

42 Vt quis dicatur ſufficientem legis notitiam habere opus eſt *x* vt à perſona fide digna illam habeat.

y Comm. DD.

43 Aliquos effectus habet *y* lex etiam apud illum, qui eam ignorat vt cum contractum irritat, vel taxam ſtatuit.

z Vide Molin. vbi ſup.

44 Sufficit *z*, quod leges Pontificiæ publicentur in Romana curia, vt dicantur ſufficienter promulgatæ ſecundum probabiliorem, & communiorem ſententiam. Probabile etiam eſt non obligare, niſi promulgentur in ſingulis diæceſibus.

a Comm. DD.

45 Lex ciuilis ſufficit, quod promulgetur in curia Regia, vt omnia regna obliget *a* niſi Rex iubeat, vt in omnibus ciuitatibus publicetur.

b Comm. DD.

46 Cum diuerſa regna, quæ diuinis legibus vtuntur, ſub eodem Rege ſunt, non *b* ſufficit in curia publicatio, vt idem, ſi regna ſint valde diſtantia.

c Comm. DD.

47 Leges, quæ alias reuocant non indigent *c* promulgatione niſi reuocent priuilegia.

d comm. DD.

48 Reuocatio priuilegij opus *d* eſt, vt veniat ad notitiam priuilegiati.

e Vide P. Azor.to.1. lib.5. c. 3. q 5.

49 Ad valorem priuilegij non eſt neceſſe, *e* vt veniat ad priuilegiati notitiam, nec indiget promulgatione ſecundum probabiliorem ſententiam.

AN LEX obliget ſtatim ac eſt ſufficienter promulgata.

f Comm. DD.

50 Ex ſua natura obligant *f* ſtatim ac ſunt promulgatæ, leges autem ciuiles ipſo facto non obligant niſi tranſactis duabus menſibus niſi in eis aliud ſtatuatur.

g Comm. DD.

52 Leges Pontificiæ ſtatim obligant, *g* ac promulgatæ ſunt in curia Romana niſi terminum præſcribant.

AN QVI IGNORAT inuincibiliter legem in pœnam illius incurrat.

52 Aliæ leges pœnam ſolum aſſignant,& prohibitionem præſupponunt, aliæ ſimul rem prohibent, & pœnam ſtatuunt. In primis, qui illas tranſgrediuntur pœnam etiam ſi inuincibiliter ignorent, incurrunt, *h* ſecus in ſecundis.

h Vide P. Sua.t.5. diſp.4. ſec.9. à n. 21.

53 Qui autem ſcit prohibitionem, ſed non pœnam *i* manet in foro exteriori obligatus ad illam.

i Comm. DD.

l Henr.l.3. de excom.

54 Qui ignorat inuincibiliter excommunicationem annexam iuri naturali, & diuino illam non *l* incurrit quod à fortiori procedit in iure poſitiuo ignorantia vero vincibilis non excuſat à cenſura.

AN

AN LEX HVMANA quæ à principio recepta non fuit, obliget;

55 Si ſolum naturæ principia inſpiciantur opus non eſt, vt populus legem recipiat vt obliget, ſed in re lex à principio non recepta, non *m* obligat.

56 Lex, quæ ob ignorantiam non recipitur *n* non obligat, & cum populus proponit ſuper ea ſuſpendit ſuum effectum

57 Qui à principio legem non cuſtodierint ſine rationabili cauſa *o* peccant.

58 Leges canonicæ receptæ non *p* obligant & cum ab eis ſupplicatur, ſuſpendunt ſuum effectum.

59 Regis reſponſum, & Principis reſcriptum legis *q* habent vigorem, non vero Regij ſenatus ſententiæ.

m Azor. to. 1. lib. 5. c. 4.
n Comm. DD.
o Vaſq 12. diſp. 150. c. 5. n. 34.
p Sua. v. ſ.
q Comm. DD.

AN LEX HVMANA obliget in conſcientia & quomodo cognoſcatur

60 Veritas ſ fidei eſt quod lex humana obliget in conſcientia.

61 Conſtitutiones religionum, & regulæ ad peccatum non obligantes non *r* ſunt leges proprie loquendo.

62 Ex verbis legis colligitur *ſ* obligatio, vt ſi dicat præcipio, mando, iubeo, prohibeo, interdico, vel æquipollentia, debeant, teneantur, neceſſario, neceſſe eſt non licet, non poteſt, & quæ ponuntur modo imperatiuo.

r Comm. DD.
ſ Clem. exi i. de verb. ſigni.

QVOMODO cognoſcatur quando lex obliget ſub veniali, vel ſub mortali.

63 Qui operatur ex contemptu legis peccat *t* mortaliter.

64 Ex verbis ſimplicibus *u* præcipio, mando, &c. non colligitur obligatio ad mortale.

65 In materia leui non poteſt legiſlator ſub mortali obligare, in materia vero graui poteſt ſub *x* veniali tantum.

66 Non eſt *y* certa regula ad colligendam materiæ grauitatem, colligitur tamen ex vtilitate communitatis.

67 Leges admittunt *z* interpretationes, & ciuiles intellectus, ſed multi in hoc facillime falluntur.

68 Lex præcipiens in virtute obedientiæ in materia ſufficienti obligat ſub mortali. Idem dic cum præcipitur ſub excommunicatione. An vero cum ſub graui pœna idem ſit dicendum, alij aiunt, alij negant.

t Comm. DD. Vaſqu. 12. dup 151. c. 3.
u Comm. DD.
x Suar. de legi. lib. 3. c. 27. à nu. 6.
y Comm. DD.
z Comm. DD.

SECT.

SECTIO II.

RESOLVTIONES VARIÆ.

a Azor. to. 1. lib. 11. c. 8. q. 11.
b Silu. verb. lex q. 9.

1 Rector vniuerſitatis præcipiens ſub pæna præſtiti, niſi materia ſit grauis non *a* obligat ſub mortali.

2 Cum lex fundatur in falſa præſumptione non *b* obligat in conſcientia, ſicuti hæres, qui non fecit inuentarium non obligatur ſoluere debita vltra vires hæreditarias in foro conſcientiæ.

AN LEGES PÆNALES, vltra pænam obligent ad culpam?

c Vaſq. to. 12. q. 12. diſp. 159. c. 11. n. 11.
d Idem vbi ſup.
e Comm. DD.
f Suarez de leg. lib. 5. c. 3. n. 6.
g Nauar. c. 23. n. 55. & ſequenti.
h Comm. DD.
i Vaſq. 12. to. 2. diſp. 168. c. 1.

3 Leges purè pænales, quæ nihil prohibent non *c* obligant ad culpam ſecundum probabiliorem ſententiam.

4 Lex, quæ taxam aſſignat obligat *d* ſub peccato mortali in materia graui, & ad reſtitutionem.

5 Leges canonicæ, quæ imponunt cenſuras, & alias pænas *e* obligant ſub peccato.

6 Leges ciuiles mixtæ, quæ prohibent ſub pæna, obligant *f* ad ad culpam ſecundum probabiliorem ſententiam; Contraria tamen poteſt *g* ſuſtineri in praxi, cum legem frangens non ſe exponit morti, vel alij graui periculo.

7 Non omnes leges pænales etiam in prima ſententia *h* obligant ſub mortali, vt quæ prohibent ſub pænis leuibus ligna cædere, piſcari, &c.

8 Leges poſſunt *i* ante iudicis ſententiam obligare ad pænam, quæ in actione conſiſtit, & non in ſola priuatione, vt poſſet prælatus præcipere, vt qui talia fecerit ſe verberet, ſed non deſunt contrarium ſentientes.

QVOMODO cognoſcitur an pæna ſit ferenda, vel lata.

l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Comm. DD.

9 Leges, quæ continent ſententiam ferendam, & non latam non obligant *l* ante iudicis ſententiam.

10 Cum res eſt in dubio *m* cenſenda, eſt ſententia ferenda, & non lata

11 Cum lex habet verba comminatoria *n* ſententia eſt ferenda.

12 Pæna

12 Pæna conuentionalis non *o* obligat, niſi poſt iudicis ſententiam, ſunt *p* tamen viri docti contrarium aſſerentes. *o* Vaſq. 12. diſp. 175. c. 1.

13 Cum lex loquitur de futuro non habet *q* ſententiam latam, ſecus ſi de præterito. *p* Vide Suarez vbi ſup. num. 5.

14 Verba hæc ipſo facto, latæ ſententiæ, & ſimilia *r* dicunt latam ſententiam. *q* Comm. DD.

AN PÆNÆ, QVÆ conſiſtunt in priuatione, & imponuntur ipſo facto obligent ante iudicis ſententiam. *r* Comm. DD.

15 Leges Canonicæ impoſitæ ipſo facto obligant *ſ* ante iudicis ſententiam. Idem dic de pæna non petendi debitum propter affinitatem ſuperuenientem matrimonio. *ſ* Comm. DD.

16 Pæna priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ obligat *t* ante ſententiam iudicis, ſi expreſſa eſt in lege. *t* Vaſq. 12. diſp. 168. c. 2.

17 Cum lex imponit pænam ipſo facto non ſolum *u* priuat bonis, ſed obligat ad actionem conſequentem, vt excommunicatus non ſolum priuatur officio diuino aſſiſtere ſed exire tenetur ab Eccleſia cum incipit. *u* Suarez de leg. lib. 5. c. 8. n. 9.

18 Legem pænalem ipſo facto obligantem ad pænam, quæ in actione conſiſtit obligare ante iudicis ſententiam, alij aiunt, alij probabilius *x* negant, niſi DD. in aliquibus legibus pænalibus ſpecialiter contrarium interpretati fuerint. *x* D. Tho. 2. 2. q. 62. art. 3.

19 Lex, quæ frumento taxam *y* aſſignat, & pænam, ad pænam non obligat niſi poſt iudicis ſententiam. *y* Comm. DD.

20 Pæna amittendi ipſo iure, beneficium non obligat *z* ante ſententiam, niſi expreſsè in aliquibus caſibus à Papa declaratum fuerit. *z* Leſſ. de iuſt. lib. 2. c. 19.

21 Hæreticus non tenetur *a* bona ſua reſtituere ante condemnationem. Peccat *b* tamen vendens ſua bona ei, qui delictum illius ignorat. *a* Vaſq. 12. to. 2. diſp. 17. c. 3. *b* Comm. DD.

22 Cum prohibetur actus exterior *c* prohibetur etiam voluntas illum faciendi, & licet actus ſit valde occultus poteſt à lege prohiberi. *c* Comm. DD.

22 Lex ciuilis non poteſt *d* directè prohibere actum interiorem, nec illum punire. *d* Comm. DD.

23 Eccleſia non poteſt cenſuram ferre ob actum purè interiorem, nec illum punire ſecundum *e* probabiliorem. *e* D. Tho. q. 91. art. 4.

24 Cum actus interior ſit veluti anima exterioris, lex hunc prohibens, etiam *f* prohibet illum. *f* Comm. DD.

25 Eccleſia non *g* poteſt punire actum exteriorem bonum ob malam intentionem interiorem. *g* Comm. DD.

h Comm. DD. 26 Qui confitetur hæreſim interiorem vel amico aperit ad petendum conſilium non eſt *h* excommunicatus.

AN LEX HVMANA obliget cum vitæ periculo.

i Comm. DD. 27 Lex humana *i* poteſt obligare cum vitæ periculo, & tunc cenſetur obligare cum ordinatur ad maius bonum, quam vita.

l Vaſq. 12. diſp. 162. 28 Chartuſiani *l* tenentur abſtinere à carnibus etiam cum vitæ periculo, ſi tamen non eſſet alius cibus non tenerentur ſinere ſe fame perire.

29 Qui ob metum mortis matrimonium contraheret cum *m Comm. DD.* conſanguinea non peccaret; *m* peccaret tamen ſi ob metum mortis eam cognoſceret.

AN LEX HVMANA poſſit irritare contractus, & homines ad illos inhabiles reddere.

30 Contractus alij ſunt à legibus irriti, alij irritandi, & lex *n Trid. ſeſ. 24 c. 1. de refor.* humana *n* poteſt irritare eos, & homines ad illos inhabiles reddere.

31 Cum lex dicit, quod contractus ſit ipſo iure nullus, vel perſonas ad illos inhabiles reddit, vel prohibet actum aliquibus *o Vaſq. 12. to. 2.* perſonis in ſpeciali talis *o* contractus eſt nullus.

p Comm. DD. 32 Cum lex taxam ſtatuit, valet *p* contractus, ſed exceſſus debet reſtitui.

q Religioſi ſunt inhabiles. Comm. DD. 33 Religioſi ſunt *q* inhabiles ad contractus, & ad teſtamentum faciendum iure poſitiuo.

AN PRINCEPS, vel legiſlator ſubdantur ſuis legibus.

r Comm. DD. 34 Legiſlator, qui non eſt Princeps ſupremus *r* ſubiectus eſt legibus ſuis, tam quoad vim directiuam, quam coactiuam. Prin- *ſ Comm. DD.* ceps autem, qui non habet ſuperiorem *ſ* ſolùm quoad directiuam: & poteſt leges mutare, & ſecum in illis diſpenſare.

t Comm. DD. 35 Prælatus Eccleſiaſticus faciens contra ſuas leges non incurrit *t* excommunicationem.

u Villal. to. 2. tr. 2. diſ. 28. 36 Poteſt *u* eſſe aliqua ſpecialis lex, quæ nullo modo obliget Principem, ſed tantum ſubditos.

x Comm. DD. 37 Princeps *x* manet obligatus ad contractus, & quaſi contractus, quos cum ſubditis inijt.

SECTIO III.

AN CLERICOS OBLIGENT LEGES CIuiles, & an religioſi ad has, & ad Epiſcopales teneantur.

1 Eccleſiaſtici *a* tenentur obſeruare leges ciuiles ad bonum regimen reipublicæ ſpectantes, ſed non quoad pænam ſed quoad vim directiuam tantum.

2 Obligantur *b* etiam ad leges, quæ irritant contractus, & teſtamenta, non verò ad eas, quæ ſunt in præiudicium libertatis Eccleſiaſticæ.

3 Idem dicendum *c* de religioſis quoad vim directiuam, & quoad hanc ſolum ſubduntur ſynodalibus. Tenentur *d* tamen obſeruare feſta ſtatuta ab Epiſcopo, non verò officium clericorum recitare.

4 Feſta à magiſtratibus indicta non *e* tenentur obſeruare.

5 Vota facta à populo authoritate Epiſcopi *f* tenentur etiam religioſi obſeruare, & facta à magiſtratibus ipſe populus.

AN PEREGRINI, & alienigenæ teneantur legibus ciuitatis, per quam tranſeunt.

6 Alienigenæ vagi *g* tenentur legibus illius populi per quem tranſeunt.

7 Si ſunt leges iuſtæ factæ ſpecialiter pro alienigenis *h* obligantur obſeruare, & alias quarum tranſgreſſio eſt in damnum populi, & cum vendunt tenentur ad taxam, & ad vectigalia.

8 In contractibus idem *i* dicendum excepto dotali.

9 Qui mutat domicilium in alium locum cum animo ibi manendi ad illius leges *l* tenetur, vel ſi ibi habitet per maiorem anni partem,

10 An verò, qui tranſeunt per locum & velut hoſpites ibi tantum morantur, illius legibus obligentur alij aiunt, alij *m* negant probabilius, ſi abſit ſcandalum.

11 Alienigenæ, & peregrini non *n* tenentur obſeruare leges ſui domicilij dum tranſeunt per loca vbi non obſeruantur,

a Vaſq. 12. diſp. 187. n. 34.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d Trid.
e Azor. 2. p. ſum. lib. 1. c. 29. q. 5.
f Henriq. c. 25. n. 2.
g Sanchez de matr. lib. 5. diſ. 18. n. 15.
h Comm. DD.
i Sanchez vbi ſup. n. 20.
l L. exigere, ff. de iudiciis.
m Sanchez vbi ſup. n. 6.
n Suarez 3. p. q. 24. art. 8. diſp. 44. ſec. 3.

o Vill.tr.2. to.1.diſ. 34.

12 Luſitanus in Caſtella *o* poteſt ſabbatis edere arietum minuta, quæ non poſſet in Luſitania. Et qui exijt à loco, vbi ieiunatur, ſi peruenit ad locum vbi non ieiunatur, poteſt illa nocte cænare.

p Comm. DD.

13 Tyrannorum legibus ſi iuſtæ ſunt *p* obediendum eſt,& ab eis poteſt poſtulari iuſtitia,& eis reddendum tributum.Reddite ergo,quæ ſunt Cæſaris Cæſari.

14 Epicheia eſt æquitas,ſiue interpretatio legis, hæc reſpicit caſus particulares,ſicut lex communes.

DE EPICHEIA eiuſque definitione.

q Comm. DD. Vide Vill. vbi ſup.

15 Contra Epicheiæ virtutem ſunt duo vitia *q* contraria. Primum cum quis vult obſeruare legem ſuperſtitiosè contra mentem legiſlatoris. Aliud cum quis fraudulenter verba legis ſeruat ſciens eſſe contra mentem legislatoris.

r Vaſq.12. to.2. diſp. 176. n.4. ſ Comm. DD. t Comm. DD.

16 Reſpectu legis diuinæ vel naturalis *r* non eſt Epycheia, ſed prudens interpretatio.

17 Princeps, eiuſque ſucceſſores ſuas leges *ſ* poſſunt interpretari.

18 Ratio legis poteſt *t* ceſſare negatiuè in particulari, vt ratio ieiunij, quæ eſt maceratio carnis in Petro, qui ea non indiget,vel contrariò quando obſeruantia legis eſt contra legis rationem,vt ſi furioſo depoſitum enſem reſtituas.

u Vide P. Vaſq. vbi ſup.diſp. 186.c.3.n. 33. x Comm. DD. y Comm. DD. z Vide P. Azor.to. 1.lib.5.c. 96.

19 Cum ratio legis ceſſat contrariè, & hoc eſt certum non eſt obſeruanda,*u* in dubio recurrendum eſt ad ſuperiorem, vel obſeruanda niſi prudentum arbitrio obligatio ceſſare cenſeatur.

20 Si ex vtraque parte ſit dubium, & in obſeruatione ſit ſpirituale periculum non eſt *x* obſeruanda.

21 Cum dubium eſt an legiſlator potuerit, vel voluerit obligare locum *y* habet DD.interpretatio.

22 Cum totaliter ceſſat legis finis, & ipſa redditur inutilis *z* ceſſat lex.

23 Cum ceſſat vna cauſa legis manente alia, non ceſſat lex.

24 Licitum eſt leges humanas mutare cum oportet, non autem leuiter mutandæ,ſed iuſta cauſa occurrente.

SECT.

SECTIO IV.

DE CONSVETVDINE QVID SIT, ET quæ requirat, vt legitimè præſcripta ſit.

1 Conſuetudo *a* eſt ius non ſcriptum, quod longo, & diuturno vſu ortum eſt; & ideo vſus antecedit,& cauſat conſuetudinem. *a* Comm. DD.

2 Conſuetudo pluribus, ac frequentibus actibus introducitur;aliquando tamen ſufficient *b* duo. *b* Sanchez de matr. lib.4.diſp. 1.nu. 22.

3 Conſuetudo introduci *c* debet à populo, vel communitate, & ſcienter,& non cum ignorantia, & ſecundum probabiliorem opinionem non eſt neceſſaria Principis ſententia; hæc tamen præſumitur elapſo tempore ſufficienti. *c* Suarez de leg.lib. 67.c.9.n. 7.

4 Actus per quos introducitur *d* debent eſſe publici, ac notorij,& ipſa conſuetudo rationabilis, antiqua verò talis præſumitur. *d* Comm. DD.

5 Introducta, ex Principis conſenſu non habet *e* tempus determinatum,& duo actus ſufficient. *e* Azor. to.1.lib.5. c.4.q.6.

6 Commercium negotiatorum, & communitas religioſorum *f* poſſunt conſuetudinem introducere ſi faciant animo ſe obligandi,& non ex ſola deuotione. *f* Comm. DD.

7 Cum introducitur ſine expreſſo conſenſu Principis *g* opus eſt longo tempore, hoc autem relinquitur arbitrio prudentis. *g* Vaſq. 12. to.2. diſp. 77.c.5.

8 Actus per quos conſuetudo introducitur bona fide *h* faciendi ſunt. *h* Regul. poſſeſſor. de reg. iur.in 6.

AN CONSVETVDO legis habeat vigorem.

9 Conſuetudo non poteſt *i* præualere contra ius naturale,aut diuinum,nec contra ius gentium. *i* c.fin.de conſuet.

10 Cum dubium eſt an conſuetudo legitimè introducta ſit non *l* obligat. *l* Comm. DD.

11 Conſuetudo ex ſua natura non habet legis vim, ſi autem ſit rationabilis, & legitimè præſcripta in re ſeruanda *m* eſt vt lex, quia in ea Princeps,& populus, qui leges condere poſſunt,conſentire cenſentur. *m* c.fin.de conſuet.

Gg 3 12 Con

n Sanchez de matr. to. 2. lib. 7. diſ. 4.
o Villal. vbi ſup.
p P. Azor. 1. p. lib. 7. c. 36. q. 3.
q Comm. DD.
r Azor. lib. 5. to. 1. c. 4. q. 6.
ſ Comm. DD.

12 Conſuetudo poteſt *n* matrimonij impedimenta conſtituere.

13 Conſuetudo vincit legem, hæc autem quando dicit nulla obſtante conſuetudine, de præterita, & non de futura *o* intelligenda eſt.

14 Conſuetudo poteſt *p* derogare aliqua ex religioſorum regulis, quia hæc ſunt de iure humano.

15 Cum non vſus habet actum tacitum contra legem *q* introducit conſuetudinem.

16 Cum legiſlator ſcit factum eſſe contra legem, & cum poſſit non punit, ſufficiunt *r* duo actus.

17 Principis priuilegium amittit, qui illo non vtitur per decennium, religionum verò per centum. Si tamen vti non potuit vel vtendi occaſio non fuit, non *ſ* amittitur.

SECTIO V.

DE VARIIS CIRCA LEGES reſolutionibus.

a Sà hoc verb.
b Idem vbi ſup.
c Comm. DD.
d Sà vbi ſup.
e Idem vbi ſup.
f Comm. DD. Vide P. Azor. lib. 5. c. 17. q. 6.
g Vide c. 1. de conſ. lib. 6.

1 CVm in lege excipiuntur aliqui caſus *a* intelliguntur etiam excepti, quos alias ius excipit, & ſi materia eſt fauorabilis omnes ſimiles, & quos æquitas poſtulat vt excipiantur.

2 Lex prohibens non eſt *b* extendenda ad caſus, in quibus non eſt tanta ratio.

3 Cum lex formam præſcribit ſuper eo, in quo quis alias poteſtatem habet, ſi is agat contra legem actum *c* tenet.

4 Cum lex damnat malefactores adiuuantes intelligenda *d* eſt, ſi non cauſa neceſſitatis, vel pietatis, ſed tanquam malefactores illos adiuuent.

5 Lex aliquid vetans non *e* comprehendit facientes bona fide.

6 Per ius nouum non eſt recedendum ab antiquo, niſi exprimatur.

7 Lex ciuilis *f* tollitur contraria conſuetudine decem annorum, & Eccleſiaſtica ſi Papa non contradicat, & idem dic de Epiſcopali conſtitutione. Canon autem ſecundum Abbatem non abrogatur niſi conſuetudine 40. annorum, & conſentiente Papa.

8 Nulla lex derogat *g* conſuetudinem rationabilem alicuius loci,

loci,niſi illius expreſſam faciat mentionem.

9 Lex ſequens non *h* tollit factum præteritum,quamuis huius effectus ex futuro dependeat. *h* Comm. DD.

10 Lex interpretanda *i* eſt iuxta principia iuris etiam ſi legiſlator dicat aliam ſuam mentem fuiſſe. *i* Sà vbi ſup.

11 Cum prohibetur ſubornatio *l* intelligitur mala,niſi aliud colligatur ex verbis,vel ratione legis. *l* Comm. DD.

12 Cum dicitur non gaudeat,vel amittat non eſt *m* pęna ipſo iure poſita.Nec actus irritus, ſed irritandus; cum dicitur non poteſt non valeat.Sunt tamen qui dicant eſſe irritum cum dicit non poſſit. *m* Vide Sà vbi ſup.

13 Lex ſimpliciter loquens non *n* comprehendit contractus iuratos,nec iurata ſtatuta. *n* Comm. DD.

14 Statuentes aliquod ſtatutum ſi confirmetur à Principe præcipuè in illorum fauorem,poſſunt *o* facere contra illud. *o* Comm. DD.

15 Cum Papa ſtatuta confirmat intelligitur *p* ſi non ſint iuri communi contraria,vel ab eo valde aliena. *p* Comm. DD.

16 Statutum Epiſcopi non ligat *q* ſubditos extra diœceſim delinquentes. *q* Sà hoc verb.

17 Cum in lege Eccleſiaſtica dicitur teneantur, vel præcipimus aliqui dicunt *r* obligare ad mortale, vide quæ ſupra diximus. *r* Vide Sà vbi ſup.

18 Nemo *ſ* tenetur legibus ante ſeptennium etiamſi habeat vſum rationis. *ſ* Comm. DD.

19 Cum lex eſt tibi incommoda, & moleſta & dubitas an ab ea ratione alicuius neceſſitatis, vel circumſtantiæ excuſeris, ad eius non *t* teneris obſeruantiam. *t* P.ſalas.

20 Magiſtratus,qui taxam tritico ſtatuit,*u* tenetur ſeruare ſub mortali in materia graui. Secus ſi ſit legiſlator non habens ſuperiorem,niſi iurauerit ſe ſeruatum,vel ſequatur ſcandalum. *u* Comm. DD.

21 Regulæ Cancellariæ non obligant *x* in foro interiori,vnde Epiſcopus donans inter viuos intra 20. dies ante obitum validè donat in foro conſcientiæ licet talis donatio ſit nulla ſecundum regulas Cancellariæ. *x* Comm. DD.

22 Lex exorbitans à iure communi reſtringi debet quantum fieri poterit.

DISPVTATIVNCVLÆ

interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

LIBELLI. LIBRI.

a Comm. DD. *b* Vide Macha. in ſum. *c* Nauar. c. 23. nu. 38.

1 Libellos infamatores facere eſt *a* graue crimen, & qui illos faciunt tenentur ad reſtitutionem, & ipſo facto excommunicationem *b* incurrunt, ſi ſint contra religionem.

Libertas Vide *Seruus.*

2 Libri amatorij relegandi ſunt à *c* ſcholis, & vt venenum fugiendi.

d Sixt. V, in Bulla.

3 Libri aſtrologiæ iudiciariæ, geomantiæ, chiromantiæ, magiæ, ſortilegiorum, auguriorum, & quiuis tractatus de his agentes lege *d* prohibentur, & tradi iubentur Epiſcopis, vel Inquiſitoribus à Sixto V. in Bulla.

e Trid. ſeſ. 4 de edit. & vſu ſac. lib.

4 Libri agentes de rebus ſacris non poſſunt *e* typis mandari ſine nomine authoris ex Decr. Concilij Tridentini ſub pæna anathematis.

LITTERÆ APOSTOLICÆ.

a Nauar. c 27. n. 62.

1 Ille cenſetur *a* falſas litteras habere, qui ſciens vel ſcire debens illis vtitur.

b Idem vbi ſup. *c* Comm. DD.

2 Supplicationes à Papa ſignatæ, quæ ſignaturæ appellantur in materia odioſa non habentur *b* pro litteris Apoſtolicis.

3 Litteræ Apoſtolicæ per ſurreptionem habitæ non *c* dicuntur *c* falſæ.

d Nauar. c. 27. n. 62. *e* Idem c. 25.

4 Aliud *d* eſt falſare litteras, quod includitur in Bulla Cænæ, aliud vti falſis, quod non comprehenditur. Litteræ dimiſſoriæ ad Ordines non *e* poſſunt conferri à Capitulo. Sede vacante niſi poſt annum à morte Epiſcopi, Contra hoc facientes puniuntur pæna interdicti, & Ordinati minoribus priuantur clericali priuilegio, & maioribus manent ipſo iure ſuſpenſi ad beneplacitum futuri Prælati.

f Comm. DD.

5 Qui ſcripta inuenit aliena peccata, & legit vel chartas ſigillatas aperiens illas legit, mortaliter *f* peccat.

6 Legens

6 Legens alienas epiſtolas ob ſolam curioſitatem ſine animo lædendi notabiliter, & ſine periculo damni notabilis non peccat mortaliter.

7 Prælato licet *g* reſeruare, & legere litteras ſuis ſubditis miſſas. Idem *h* dic de duce reſpectu ſuorum militum cum eſt in hoſtium obſidione. *f* Comm. DD. *h* Nauar. c. 18. n. 53.

8 Idem *i* dic de inimico mittentis litteras, cum timet ſibi, vel proximo graue aliquod malum imminere. *i* Idem ibidem.

LITIGIVM.

1 Peccat mortaliter, qui paciſcitur, vel tranſigit in cauſa criminali, niſi ceſſante ſcandalo. Item peccat cum onere reſtituendi, qui accipit aliquid, vt diſcedat à lite iniuſta. Item peccat, ſed non tenetur reſtituere, qui vtitur inſtrumentis falſis, vel aliis malis mediis, cum tamen cauſa eſt iuſta. *a* Nauar. c. 25. n. 32.

DISPVTAT. IV. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE LOCATIONIS DEFINITIONE, & de iuſto pretio rei locatæ.

LOCATIO.

1 Locatio *a* eſt contractus, quo perſona, vel res aliqua ad vſum vel fructum pretio conceditur. *a* Vill. to. 2. diſ. 1. tr. 25.

2 Eodem modo de pretio rei locatæ ſicut & venditæ iudicandum *b* eſt. *b* Parag. 1. de locat. & condu.

3 Cum res locatur ſine pretij aſſignatione illud *c* ſoluendum in quo alias conducta eſt. Si autem tunc primo locata eſt taxari debet à iudice, vel ab aliis bonæ conſcientiæ viris. *c* Vill. vbi ſupra.

4 Non licet *d* locare mulas ad maius tempus, quam indiget, is, qui iter acturus eſt, nec computare dies quibus ne fatigentur, quieſcunt in itinere. Ne locare per totum diem, ei, qui ſolum vſque ad meridiem indiget, in hoc autem conſuetudo conſulenda eſt. *d* F. Manl. in ſum. 1. p. c. 19. *e* Villal. vbi ſup.

5 Non

5 Non licet locare boues ſub pacto, vt conductori pereant, niſi minuendo pretium ex aſſecurationis conuentione. Idem dic de apum alueariis.

QVÆ RES poſſint locari?

f Comm. DD.

6 Res omnes, quæ vendi poſſunt *f* poſſunt locari, niſi vſu ſint conſumptibiles.

g Comm. DD.

7 Cum res alienari prohibentur, non *g* poſſunt locari per multum tempus.

h Comm. DD.

8 Domus vicina puerorum magiſtro, vel grammaticæ lectori non *h* poteſt locari officiali, qui ſtrepitu docentem, & legentem impediat.

QVAM HABEAT obligationem, qui locat rem inutilem, vel nociuam?

i Comm. DD.

9 Cum plures eandem domum conducunt, non poteſt alteri locari, niſi omnes conſentiant. *i*

l l. ſed ædes parag. 2. ff. de locat.

10 Qui locat cellam vinariam, & per doliorum reciſuras vinum effunditur in foro exteriori condemnabitur. *l* Qui verò agrum locauit, in quo ſunt herbæ venenoſæ non condemnabitur.

m Vill. vbi ſup. diſ. 4.

11 In foro autem interiori neuter horum tenetur *m* ad reſtitutionem, ſi habuit inuincibilem ignorantiam, tenentur tamen de lata, & leui culpa.

n dict. l. ſed ædes.

12 Quamuis fuerit occultum vitium rei, qui illam conduxit, pretium ſoluere non tenetur, *n* ſi ei fiat inutilis.

o Comm. DD.

13 Quamuis vitium ſit publicum, qui illud ignorauit in foro conſcientiæ nil ſoluere tenetur. *o*

p Comm. DD.

14 Qui in arte, quam ignorabat locauit ſua opera, tenetur *p* damna reſtituere. Idem dic de eo, qui ſe iactabat ſupra id, quod ſciebat.

q Vill. vbi ſupra.

15 Qui locauit rem non ſuam bona fide tenetur *q* à domino impetrare, vt ratum habeat contractum, vel dare aliam ſimilem, ſi autem non poſſit, conductor ſolum ſoluet pretium pro tempore, quo tali re vſus eſt. Idem dic cum domus corruit ſine conductoris culpa.

r Idem vbi ſupra.

16 Si conductor domum illam non habitauit ob impedimentum ex parte ſua non domus, nec locatoris, *r* tenetur nihilominus pretium ſoluere.

ſ Molin. 2. de iuſ. diſp. 505.

17 Qui opera ſua locauit per diem, & laborem defraudauit tenetur *ſ* pro rata reſtituere pretium, & damna.

t Idem vbi ſupra.

18 Ei, qui conuentionem fecit tot mancipia portandi, *t* ſi duo, vel tria mortua fuerunt in nauigatione pretium integrum debetur.

19 Qui conduxit nauem ad merces portandas, & orta

tempeſtate ex media nauigatione rediit in portum naulum ſol-
uere tenetur *u* ſecundum probabiliorem opinionem, quia in
proprium commodum vſus eſt re aliena, & damnum non fuit ex culpa locatoris. *u* Idem vbi ſupra.

20 *QVÆ CVLPA SIT neceſſaria, vt conductor teneatur de damno?*

21 Conductor rei tenetur *x* de culpa lata, & leui & non de leuiſſima. Et idem eſt ſi culpa fuerit filiorum, vel domeſticorum. *x* Vill. vbi ſup. dif. 4.

22 Si mula conducta moriatur in via ſine culpa conductoris ad nil tenetur, *y* ſi autem culpa ſua tenetur ſoluere pretium mulæ ante ſententiam iudicis. *y* Comm. DD.

23 Qui portat vaſa vitrea tenetur *z* maiorem adhibere diligentiam, & ſecundum probabiliorem ſententiam tenetur de culpa leuiſſima. *z* Molin. diſp. 494.

24 Paſtor ouium tenetur *a* ſolum de lata, & leui, & illius iuramento, & veriſimili probationi ſtandum in foro exteriori. *a* Greg. Lop. l. 15. tr. 8. p. 5.

25 Qui rem accepit non conductam, ſed vt in illa operaretur, & periit, vel damnum recepit, tenetur *b* de leui, & hæc fuiſſe præſumitur, & ideo in foro exteriori rei dominus poteſt pretium petere. *b* Vill. vbi ſupra.

26 Qui vineam conduxit, & eam non putauit, vt fructus vberiores illo anno ferret, tenetur *c* reſtituere damna ſequentis anni. *c* Comm. DD.

AN QVI PRÆDIVM conduxit ſterilitate ſuperueniente teneatur pretium ſoluere.

27 Cum omnino pereunt fructus non tenetur *d* conductor pretium ſoluere, ſi autem pars ſolum periit, ſolet pro rata. *d* l. ſi merces parag. vis mai. l. ex cõduct. parag. ſi vis ff. loc.

28 Cum prædium non ex accidenti, ſed ex ſua natura talibus defectibus eſt ſubiectum, ſoluendum *e* eſt pretium. Idemque ſi damnum accidat culpa conducentis, vel ſuorum, vel fructus iam congregati in horrea computruerunt, vel conductio facta eſt pluſquam per annum, vel futuris accidentibus renuntiauit, ſed in hoc caſu non veniunt extraordinaria niſi declaretur. *e* Dict. l. ex conducto.

29 Cum fertilitas prædij conducti eſt ſupra ſolitum abundans, & lucrum conductoris ſupra ſolitum augetur, penſio etiam debet *f* augeri. *f* Vill. vbi ſup. dif. 7.

30 Si ſumptus ſunt neceſſarij vt conductor vtatur re conducta ad locatorem ſpectat *g* ſumptus facere. Si autem ſolum ſunt ad rem meliorandam, ſed qui poſſent excuſari, & nec de expreſſa nec de tacita locatoris voluntate fiant, non tenetur ipſe ſoluere. *g* Comm. DD.

AN

AN POSSIT conductor expelli à domo conducta ante tempus conductionis vide verbum Conductor.

AN SVCCESSOR hæreditatis teneatur ratas habere locationes factas à ſuo anteceſſore?

31 Qui in maioratum ſuccedit non tenetur *h* proſequi locationes ſui anteceſſoris; & in hoc caſu conductori licet rem conductam relinquere.

32 Hæres autem tenetur *i* locationes proſequi à teſtatore factas. Idem dic de hærede *l* conductoris.

33 Succeſſor rei ſingularis, vt emptor, vel legatarius non tenetur *m* proſequi hos contractus factos à prædeceſſore.

34 Cum bona alicuius confiſcantur, fiſcus non tenetur *n* continuare locationem, vel conductionem.

35 Minor tenetur *o* ſtare his contractibus ſuo nomine factis à Curatore, ſi autem fuit læſus poteſt reſtituit. Idem dic de domino, cuius nomine famulus locauit, vel conduxit;

36 An verò vxor poſt diuortium, vel poſt mortem viri teneatur continuare locationem factam à viro de rebus dotalibus, alij negant, alij affirmant *p* probabilius

QVO TEMPORE ſoluenda ſit penſio prædij conducti & an fructus ad illam ſint hypothecati?

37 Penſio prædij conducti ſoluenda *q* eſt ſecundum partium conuentionem, vel ſi de tempore conuentio facta non fuit inſpicienda eſt conſuetudo, qua deficiente in fine anni, ſi autem ex fructibus eſt ſoluenda cum hi colliguntur.

38 Fructus prædij locati ad penſionis ſolutionem tacitè hypothecati *r* ſunt.

QVANDIV locatio duret.

39 Cum tempus aſſignatum in locatione finitur, *ſ* finitur etiam locatio.

40 Continuatur tamen tacitè, cum ſciente locatore conductos continuat vſum rei locatæ. Quæ tacita locatio, ſi eſt rei vrbanæ durat *t* dum aliqua ex duabus partibus à conuentione non recedit, ſi autem eſt rei ruſticæ durat per annum.

41 Cum continuatur locatio tacita durant, *u* conditiones, & clauſula, & reliqua quæ erant in prima conuentione.

42 Rei autem mobilis conductor, ſi tempore conductionis finito rem locatori non reſtituit, furti arguitur *x* niſi bona fide detineat.

43 Qui locat domum meretrici, non vt meretricium exerceat, vel vſurario non vt vſuras recipiat; ſed vt ibi degant, non peccat. *y*

h Bald. in l. fi. parag. ſed quia; noſtra C. comm. de leg.
i l viam C. locati l. 2. tit. 8. p. 5
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n l. fi. ff. de iur. fiſc.
o l. ſi tutelæ ff. de admi. tutelę.
p Barboſa ad l. ſi filio parag. fin. n. 2. ff. ſolut. matrim.
q l. 4. tit. 8. p. 5.
r l. ſi in lege parag. ſi colonus ff. locati.
ſ Comm. DD.
t Gomez 2. var. c. 3. num. 15.
u Comm. DD.
x Comm. DD.
y Nauar. c. 7. nu. 295.

44 Locationes beneficiorum anticipata ſolutione in præiudicium ſucceſſoris non *z* valent. *z* Comm. DD.

LOCA SACRA.

1 Qualia ſint, quæ immunitate gaudeant *a* vide verbum *Immunitas*. *a* Vide ſupra.

2 Dormitorium religioſorum, clauſtra, & alia domus loca (præter templa, & ſacella, in quibus Miſſa celebratur, & eorum cæmeteria) non dicuntur *b* loca ſacra, vt in eis fornicantes, vel ſemen effundentes, ideo ſacrilegium committant. *b* Comm. DD.

3 De ſacriſtia autem idem dic, *c* quod de cæmeterio, quia pars eſt templi. *c* Comm. DD.

4 Idem etiam dic *d* de locis ſacris, vt furtum ſit ſacrilegium ſi autem res furata non ſit Eccleſiæ, ſed alicuius ibi adſtantis ſunt, qui dicant non eſſe ſacrilegium. *d* Comm. DD.

DISPVTATIO V. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ,

DE LVDI DEFINITIONE, & an per ludum transferatur dominium ita, vt vincens non teneatur ad reſtitutionem.

LVDVS.

LVdus eſt *a* actio principaliter ordinata ad animi recreationem, & voluptatem captandam & eſt bonus, vel malus. *a* Comm. DD.

Ex ſe ludus eſt licitus, *b* & pertinet ad Eutrapeliam virtutem, ſed vt plurimum ex accidentibus fit illicitus. *c* *b* Ariſt. 2. Ethic. c. 6. *c* l. 20. tit. 11. p. 4.

Ludi, in quibus natura, & ars præualent parum autem fortuna non ſunt *d* prohibiti, niſi ratione pecuniæ ludo expoſitæ. Illi autem, in quibus fortuna ſola, vel magis, quam ars iuuat ſunt prohibiti, *e* & ideo ludi alearum, & chartarum ſunt prohibiti. *d* Villal. to. 2. tr. 28. dif. 1. *e* To. tit. ff. de aleato.

4 Sæculares ludentes ludis prohibitis non peccant mortaliter, & qui domos habent ad ludum deputatas cum chartis, & aliis ad ludum neceſſariis vt plurimum propter ingentia mala, quæ ex his latronum ſpeluncis reipublicæ eueniunt, ſunt *f* in ſtatu peccati mortalis, nec abſolui debent, niſi hanc peccandi proximam occaſionem relinquant.

f Vill. vbi ſupra. & l. 3. tit. lib. 8. recopil.

5 Clerici beneficiati, vel in ſacris, & à fortiori Epiſcopi & religioſi ludos prohibitos exercentes peccant *g* mortaliter.

g Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 12. q. vlt. vide c. 1. 34. diſt. & c. inter delectos de exceſ. Prælat.

6 Clerici, & Epiſcopi ludentes notabilem quantitatem ex bonis Eccleſiaſticis peccant *h* mortaliter, ſed ſecundum probabilem opinionem, nec ipſi, nec recipientes tenentur ad reſtitutionem.

h Idem vbi ſupra.

7 Per ludum etiam prohibitum transfertur dominium, & vincens ad reſtitutionem recepti non tenetur, niſi cum fraude vincat, *i* vel ludat cum eo, qui rem alienare non poteſt.

i Vill. vbi ſup. diſ. 2.

8 Lex ſtatuens quod recepta à militibus per ludum illis reſtituantur iam non *l* eſt in vſu.

l Comm. DD.

9 Amiſſum in ludo prohibito in Caſtella intra dies octo poteſt repeti *m* ante iudicem, quod ſi amittens intra prædictum terminum non repetat, quilibet alius poteſt intra duos menſes repetere.

m Lib. 3. tit. 20. lib. 3. ordin.

10 Qui amiſit non poteſt *n* propria authoritate amiſſum repetere, nec recompenſare fraude vtens in ludo, poteſt tamen minis obligare vincentem, vt ei partem reſtituat, ſed debet habere animum, ſi ille nolit, repetendi ante iudicem.

n Molin. diſp. 314. tom. 2. de iuſt.

DE EO QVI LVDIT expectata pecunia.

11 Qui ludit ſpectata pecunia licet ſpectato ſolum iure naturali tenetur promiſſis ſtare, liberatur *o* tamen iure communi in vtroque foro, & idem de iure Caſtellæ.

o Mol. dic. l. alearum & l. 8. tit. 7. lib. 8. recop.

12 Qui luſit ſpectata pecunia, & poſtea ſoluit numerata dominium tranſtulit *p* in recipientem.

p Comm. DD.

13 Qui luſit expectata pecunia, & ſe cum iuramento ad ſolutionem obligauit, tenetur *q* ſoluere, ſed poteſt *r* ante iudicem repetere; iuramentum autem nec relaxari poteſt, nec commutari.

q Comm. DD.
r Vill. vbi ſup. diſ. 3.

AN QVI ALLICIT AD LVDVM, vel fraude vtitur teneatur reſtituere.

14 Qui allicit ad ludum vi, verbis iniurioſis, vel precibus importunis, ſi vincit reſtituere tenetur. *ſ* Molina autem valde probabiliter dicit non teneri niſi partem

ſ Moli. to. 2. de iuſt. diſp. 516.

partem aliquam pro iniuria. Si autem ſic attractus vincat poteſt lucrum retinere.

15 Qui fraude vincit tenetur *t* reſtituere non ſolum quod lucratus eſt, ſed etiam quod certò victus lucraturum erat. *t* Comm. DD.

16 Signare charta, vt à ſe, & non à contrario cognoſcantur, ludere à ſe notis licet non ſignet, vel ita expertum eſſe in chartis diſtinguendis, vt facilè illas cognoſcat fraus eſt quæ obligat ad reſtitutionem, & impedit recepti dominium. Idem dic *u* de quauis arte quam ſi cognoſceret ludens non conſentiret. *u* Vill. vbi ſupra.

17 Idem etiam dicendum *x* de eo, qui ſe imperitum finxit, vt ad ludum alliceret alium, quem tamen in ludo ſuperabat. *x* Rebel. 2. p. lib. 12. q. 4. num. 9.

18 Cum vterque ignorat colludentis peritiam licitè ſuperior in ludo lucratum poteſt *y* retinere. Si tamen notabilis ſit exceſſus, vt ludat ſine periculo amittendi tenetur à ludo deſiſtere, & quod poſt hanc cognitionem lucratus eſt reſtituere. *y* Comm. DD.

19 Qui habet animum non ſoluendi, vel ſolutum repetendi nil poteſt *z* lucrari, ſi autem habuit animum, illum mutare poteſt, *a* & ſuo iure vti repetendo ſolutum. *z* Comm. DD.

20 Cum duo ludunt, alius numerata, alius expectata pecunia, quod licet, qui expectata luſit in conſcientia non tenetur ſoluere, ſed vilis homo reputabitur, *b* nec amplius ad ludum admittetur. *a* Leſ. lib. 2. de iuſt. 26. ſec. 3. num. 31. *b* Vill. vbi ſup. d. ſ. 4.

21 Qui dicit ſe primam chartam habere, quam non habet ob fraudem tenetur *c* reſtituere. Qui manum primam ſibi non debitam vſurpat, ſi ideo vincit tenetur reſtituere. *c* Comm. DD.

22 Vtens cautelis, & arte quibus alij communiter vtuntur in ludo non peccat, nec tenetur *d* reſtituere, quia hæc eſt ingenij victoria, cui præmium debetur, & ad id voluntariè ſe exponunt ludentes, ſi tamen fiat ſecundum leges in ludo receptas. *d* Alcocer. de ludo c. 16.

SECTIO II.

AN POSSIT LVDERE, *qui alienare non poteſt.*

QVi non poteſt alienare non poteſt *e* ludere, & amiſſum illi eſt reſtituendum. *e* Comm. DD.

2 Qui

2 Qui poteſt donare poteſt *f* ludere niſi religioſus.

3 Vxor poteſt *g* ludere, quod illi maritus permiſerit, & quod in recreationibus honeſtis licitum eſt illi expendere vel ſi habet bona parafernalia reſeruata ſibi.

4 Scholaſticus, pupillus, & minor recreationis cauſa ex his quæ à patre, vel à Curatore ad alimenta mittuntur vigeſimam partem ludere non videtur *h* illicitum.

5 Qui habet 14. annos, & non Curatorem *i* vincens non tenetur reſtituere ante ſententiam iudicis. Idem dic de filiofamilias, qui habet bona caſtrenſia, vel quaſi caſtrenſia.

6 De religioſis idem dic *l* quod de populis, de licentia enim Prælati res parui valoris licet eis ludere ablato ſcandalo.

7 Quamuis Prælatus det illis licentiam aliquid donandi, vel expendendi non intelligitur *m* ad ludendum.

8 Non poteſt Prælatus dare illis licentiam ad ludendum magnam quantitatem.*n*

9 Qui vincit eum, *o* qui non poteſt ludere ei reſtituendo ſatisfacit.

10 Qui non poteſt ludere, & vincit eum, qui poteſt & ſcit vincenti ludum eſſe prohibitum non tenetur *p* reſtituere, quia ſcienti, & volenti nulla fit iniuria, ſed vt plurimum victus hoc ignorat, & ideo vincens tenetur reſtituere.

11 Qui non poteſt ludo exponere, niſi certam quantitatem non poteſt *q* in vna manu vltra illam lucrari ex ſingulis ludentibus manibus.

12 Qui victus eſt ab eo, qui non poterat ludere *r* poteſt ſibi recompenſare vincendo alia vice.

13 Famulus, qui ludit pecuniam domini non tenetur *ſ* reſtituere, quod lucratus fuit, quoniam ſi amiſiſſet, domino reſtituere, teneretur.

14 Qui ſciens ludit cum eo, qui aliena ludit pecunia, ipſe & qui à vincente donationes receperunt reſtituere tenentur. *t* Si autem bona fide vicit, & expendit ſolum reſtituere tenetur id in quo factus eſt locupletior.

15 Maritus, qui in magna quantitate cum familiæ damno ludit, eſt in peccato mortali, & damna vxori tenetur *u* reſtituere, quia licet aliquando lucretur vt plurimum in ludo tempus, anima, & pecunia amittuntur.

AN CONTRACTVS vulgò Apueſtas, ſit licitus.

16 Licitus *x* eſt hic contractus cum datur æqualitas in periculo amittendi, & amiſſum non poteſt repeti.

17 Qui certò ſcit ſe victurum non poteſt *y* lucrari niſi vincendo id aperiat.

18 Qui cum quatuor perſonis contraxit, quod nullus ex

f D. Tho. 2.2.q.33. art.7.ad.2
g Moli. to. 2. de iuſt. diſp. 520.
h Vill. vbi ſup. def. 5. num. 4.
i Sanch. de matr. to. 2. lib. 6. diſp. 38.
l Comm. DD.
m Vill. vbi ſupra
n Ledeſ. in ſum. 2. p. tr. 31.
o Comm. DD.
p Comm. DD.
q Vill. vbi ſupra.
r Comm. DD.
ſ Comm. DD.
t Reb. vbi ſupr. n. 13.
u Vill. to. 2. tr. 28. dif. 5.
x Comm. DD.
y Comm. DD.

oppoſitoribus conſequuturus erat cathedram non *z* poteſt lucrum recipere, quia victus ab vno certò ſcit tres alios ſe eſſe victurum, & lucratur ſine periculo amittendi.

z Ledeſ. in ſum. 2. p. tr. 32. c. 2.

19 Sortium contractus cum datur æqualitas *a* licitus eſt.

a Comm. DD.

20 Ludus factus principaliter ob lucrum *b* veniale peccatum eſt, nullum verò ſi ad ſubueniendum neceſſitati.

b Comm. DD.

21 Spiritualia vt preces, & Miſſas lucrari in ludo cauſa recreationis licitum eſt. *c*

c Nauar. num. 7. c. 19.

22 Qui aduertit colluſorem oblitum fuiſſe calculum apponere, & non admonet, *d* tenetur reſtituere ad quod non tenetur inſpector, niſi promiſerit.

d Idem cap. 20. nu. 13.

23 Qui dubitat an per fraudem lucratus fuerit, *e* tenetur reſtituere, quia melior eſt conditio alterius poſſidentis.

e Comm. DD.

24 Qui victus cogit vincentem, vt amplius ludat, & recuperatis amiſſis alia à colluſore lucratur, hæc ſolum reſtituere *f* tenetur.

f Diana p. 2. tr. 17. reſol. 27.

25 Ludere aleis, vel chartis magni lucri cauſa etiam laicis prohibitum eſſe ſub mortali viri docti *g* aſſerunt. Alij ſolum religioſis, & clericis, & his etiam ſi ludant *h* patrimonialia.

g Silu. in ſum. verb. ludus.

h Nauar. c. 20, n. 9.

26 Sunt qui dicant ludentem cum minore *i* non teneri ad reſtitutionem, niſi poſt ſententiam judicis.

i Sà verb. ludus n. 6.

27 Qui importunis precibus aliquem traxit, aſſerunt quidam ad reſtitutionem non teneri. *l*

l Vide Sà vbi ſup.

28 Hiſtrionum ludi, ſi modeſte fiant non ſunt ex ſe damnabiles; ſunt verò vt communiter fiunt, & ipſi hiſtriones per leges Eccleſiaſticas infames, *m* nec eis danda Euchariſtia, ſi immodeſtè ſe gerant in ludis.

m Vide c. pro dilecto de conſec. dub. 2.

29 Funambulorum ludum illicitum eſſe dicunt quidam, alij autem licere *n* in arte peritis ſi ſine periculo fiat.

n Comm. DD.

30 Taurorum ludum Pius V. ſub excommunicatione prohibuit. Gregorius autem XIII. abſtulit excommunicationem. Erit autem *o* licitus ſi fiat ſine periculo.

o Sà vbi ſupra.

31 Ludo qui cum peccato mortali fit aſſiſtere non eſt peccatum, niſi aſſiſtens peccato cooperetur, vel delectetur ipſo vt peccato, non autem ſi vt ludo.

32 Ad ludum chartas vendens, & inſtrumenta miniſtrans, ſi plus quam ob laborem, & res miniſtratas meretur, recipiat, reſtituere *p* tenetur.

p Comm. DD.

DISPVTATIO VI. SECTIO I.
Reſolvtiones Variæ.

QVID SIT LVXVRIA, ET AN ſimplex fornicatio ſit peccatum mortale.

LVXVRIA.

1 LVxuria *a* eſt vitium inclinans ad inordinatum vſum venereorum. Ex ſua natura eſt peccatum mortale, eiuſque ſunt *b* filiæ cæcitas mentis, præcipitatio, inconſideratio, inconſtantia, amor ſui, odium Dei, affectus præſentis ſæculi, & horror futuri.

2 Sex habet *c* ſpecies, quæ ſunt fornicatio ſimplex, adulterium, inceſtus, ſtuprum, raptus, & peccatum contra naturam. Adulterium autem inceſtus, ſtuprum, & raptus, & ſacrilegium metaphyſicè loquendo non ſunt luxuriæ ſpecies, quia deformitates, quas addunt non ſunt contra caſtitatem, ſed contra iuſtitiam, pietatem, & religionem, moraliter autē dicuntur ſpecies.

3 Meretrices licitè in rebus publicis permittuntur *d* ob vitanda maiora mala.

4 Fornicatio ſimplex eſt peccatum mortale, eſt veritas fidei definitia ab Apoſtolo Paulo. *e Hoc autem ſcitote intelligentes quod omnis fornicator, aut auarus, quod eſt idolorum ſeruitus non habet hæreditatem in regno Chriſti, & Dei.* Eſt contra ius naturale, & in ea fit iniuria toti humanæ naturæ, quia per concubitum vagum proli naſcituræ fit iniuria eam certo parente, & educatore priuando.

AN OSCVLA, & tactus &c. & verba turpia, ſint peccatum mortale?

5 Oſcula & tactus &c. *f* tripliciter ſumi poſſunt. Primò in amicitiæ ſignum, & ſic non ſunt peccatum. Secundò in ordine ad concubitum, & ſic ſunt peccatum mortale in ſolutis. Tertiò propter ſolam delectationem ſine intentione concubitus, & ſic ſunt etiam peccatum mortale, quia

a D. Tho. 2.2.q.154. art.1.
b D. Greg. lib. 31. mor. 4. c.35.
c D. Tho. vbi ſup.
d D. Greg hora 31. ſuper Mach. refert in q. hac ratione 31. q. 1.
e 1. ad Cor. 6. & ad Galat. 5.
f Vide Vill. to. 2. tr. 40. dif. 9.

quia voluptas illa ex ſe intrinſece ordinatur ad fornicationem, & in hoc non poteſt dari materia leuis, ſi cum aduertentia fiat. Sunt qui contrarium ſentiant ſi fiant ſine alia ſiniſtra intentione. Salas, & alij quibus ego non aſſentior.

6 Qui ex ſolo aſpectu fœminæ aduertit ſpirituum ſeruientium ad generationem, commotionem, & in eo delectatur etiam ſine intentione concubitus, peccat *g* mortaliter, ſi vero delectatio ſumatur ex ſola pulchritudine ſpectata non eſt peccatum mortale.

g Idem vbi ſup.

7 Oſcula, & tactus, & cætera grauiora peccata *h* ſunt inter duos viros, vel inter duas fœminas, & circumſtantia agentis, & patientis aperienda eſt in confeſſione. In Hiſpania amplexus, & in Gallia oſcula recepta ſunt vt amicitiæ ſigna inter perſonas virtuoſas, & non ſunt *i* peccata.

h Cordu. in ſum. q. 2.
i Comm. DD.

8 Tangere autem infantes, & bruta manſueta non eſt peccatum mortale, & ſi aliqua delectatio ſuboriatur, quia talis non eſt venerea. Si autem quis ſentiret ſpirituum generationi ſeruientium commotionem & delectaretur aduertenter in ea, peccaret *l* mortaliter.

l Villal. vbi ſupra

9 Tangere propria, vel aliena pudenda, etiam ſi delectatio non intenta ſequatur, ſi fiat ob neceſſitatem non eſt *m* peccatum.

m Comm. DD.

10 Qui fœminam cognouit non tenetur *n* fateri oſcula vel tactus, quia ſubintelliguntur.

n Comm. DD.

11 Aſpicere pudenda fœminarum, & concubentes virum, & fœminam eſt, peccatum *o* mortale propter graue periculum conſenſus. Aſpicere autem bruta coëuntia ſine hoc periculo non erit mortale. Aſpicere autem virum viri, vel fœminam fœminæ pudenda ob ſolam curioſitatem non eſt *p* mortale.

o S. Anton. 2.p.tit.5. c.1.parag. 7.
p Sanch. de matr. lib.9.diſp. 46.nu.17.

12 Verba impudica ſunt peccata mortalia, ſi dicantur cum venerea delectatione aduertenter volita. Si autem ex ſola leuitate inaduertenter abſque fine prauo, & periculo peccandi mortaliter, ſolum ſunt *q* peccata venialia.

q Villal. vbi ſup.

AN OSCVLA & amplexus liceant inter ſponſos de futuro?

13 Oſcula, & amplexus inter ſponſatos de futuro licent, *r* ſi fiant ſine periculo copulæ, vel pollutionis. *ſ* Contraria tamen ſententia eſt probabilis, & tutior.

r Idem to.1.tr. 12. dif.16.
ſ Rebel. de iuſt. 2.p. lib.2.q.16.

14 Tactus impudici non licent *t* ſponſis, & delectatio

t Comm. DD.

venerea de copula futura, vel in viduis de præterita eſt peccatum mortale.

AN STVPRVM ſine violentia, vel raptu ſit ſpecies diſtincta à ſimplici fornicatione.

u D.Tho. in 4.diſt. 41.q.vnic art.4.

15 An ſtuprum ſine violentia vel raptu, puella conſentiente ſit ſpecies diſtincta à ſimplici fornicatione alij negant, alij probabilius affirmant, alij ſolum concedunt quando puella eſt in *u* poteſtate patris.

DE RAPTV.

x Gran. in c.raptus 36.q.1.

16 Raptus *x* eſt cum nupta, vel innupta cauſa libidinis vi abducitur, ſeu vis inferatur ſoli abductæ, ſiue his, qui curam eius habent, ſeu vtriſque.

y Comm. DD.

z Comm. DD.

17 Cum fœmina non eſt ſub alicuius poteſtate, & ipſa conſentit non *y* eſt raptus, & ſi ſe abduci conſentiat, & poſtea diſſentiens in copula opprimatur, non eſt raptus. Si verò ſe abduci conſentiat ob timorem, vel ob importunas preces, fraudem, vel fraudulentas promiſſiones, rapta dicitur, *z* dummodo in alium locum transferatur.

a c.penul. de rap.

b Trid.ſeſ. 24.de reform.c.6.

18 Si nolens rapiatur conſentientibus parentibus, vel volens illis contradicentibus erit raptus. Si autem ipſa conſenſit, & erant facta inter ipſa ſponſalia non *a* eſt raptus.

19 Raptum fœminæ conſulentes, vel ei auxilium, vel fauorem dantes excommunicationem incurrunt. *b*

DE ADVLTERIO.

c D.Tho. 2.2.q.154. art.8.

20 Adulterium *c* eſt ad alterius thorum acceſſio, & peccatum mortale, & continet iniuſtitiam, nec malitia illius excuſatur etiam ſi maritus vxorem tradat.

d Comm. DD.

21 Adulterium *d* eſt triplex, aliud cum vir & fœmina ſunt coniugati; aliud cum fœmina ſolum, aliud cum vir. Primum eſt peſſimum, 2. peius, 3. malum. Quæ omnia in confeſſione ſunt aperienda.

e D.Ambr. lib.de Patriar.reſ. in c.nemo ſibi.

f Sanchez lib. 9.de matr. dec.18. num.3.

22 Si maritus vxorem cognoſcit contra naturam eſt *e* adulterium ex vtraque parte, & hæc circumſtantia confitenda, nec ſufficit dicere quod tale crimen commiſit cum quadam coniugata, niſi aperiat *f* quod cum propria.

DE INCESTV.

g Vill.vbi ſup.diſ.13.

h Comm. DD.

23 Inceſtus *g* eſt copula carnalis cum conſanguinea vel affine in gradu prohibito, id eſt intra quartum inter conſanguineos, & affines per copulam licitam, per illicitam autem vſque ad ſecundum.

24 Cæteris paribus grauius *h* peccatum eſt copula cum conſanguinea, quam cum affine.

25 Specia

25 Specialem deformitatem habet *i* violare gradus à cognatione legali, vel ſpirituali procedentes. Reliqua de hac materia vide in verbo Inceſtus.

i Vide D. Tho. 2. 2. q. 154. art. 10.

DE SACRILEGIO.

26 Sacrilegium in hac materia eſt *l* violatio rei ſacræ, loci vel perſonæ per luxuriam.

l D. Tho. vbi ſup.

27 Non eſt ſacrilegium *m* conſentire in Eccleſia cogitationi venereæ foras exercendæ, nec verba loqui inhoneſta, nec tactus habere impudicos ſine periculo effuſionis ſeminis.

m Vill. vbi ſupra. diſ. 14.

De PECCATO CONTRA NATVRAM.

28 Peccatum contra naturam in hac materia *n* eſt quidquid fit contra id, quod naturaliter petit talis actus, vel impedit debitum eius finem, qui eſt generatio.

n Comm. DD.

29 Species huius peccati ſunt mollities *o* ſeu, pollutio, brutalitas & ſodomia, & quando in modo coeundi eſt inordinatio cum periculo effuſionis ſeminis extra vas.

o Comm. DD.

30 Cognoſcere fœminam menſtruatam non *p* habet ſpecialem deformitatem, quæ ſit peccatum mortale ſecundum communiorem, & probabiliorem ſententiam, nec damnum fit proli, quia ſecundum Ariſtotelem *q* in menſtruo non contingit generari.

p Sanch. de matr. lib. 9. diſ. 21. num. 7.
q Ariſt. 1. de gener. anim. c. 7.

DE POLLVTIONE.

31 Cum eſt plene voluntaria etiam ſi intendatur propter ſanitatem, vel propter tentationes vitandas *r* eſt peccatum mortale.

r Comm. DD. ex D. Paul. Molles regnum Dei non poſſidebunt.

32 Inuoluntaria non eſt peccatum. *ſ* Vnde qui audit confeſſiones, etiam ſi pollutiones ſentiat non tenetur à confeſſionibus abſtinere niſi ita labilis ſit vt ſe exponat conſentiendi periculo. Idem dic de chirurgo, qui curat fœminas, & de equite, qui fluxum ſeminis patitur.

ſ Comm. DD.

33 Qui excedit in cibo, vel edit & bibit calida vnde ei in ſomnis pollutio contingit non peccat *t* mortaliter, niſi in eum finem dirigat.

t Comm. DD.

34 Qui cauſam leuem etiam cum peccato veniali vt negligenter cogitationes turpes à ſe repellendo, vel inaduertenter in mulieris aſpectu aliqnantulum immorando pollutioni dedit, non peccat *u* mortaliter.

u Sanchez vbi ſupra.

35 Eunuchus, qui cum fœmina coit duplex peccatum *x* committit aliud fornicationis, aliud contra naturam faciens vt fœmina ſe inutiliter polluat.

x Vill. vbi ſupra. diſ. 16.

36 Quamuis pollutio procurata in ſe vel in alio ſit pec-

y Vaſq.12. diſp.115. c.2.

catum mortale, deſiderata tamen vt ſine peccato contingat ſibi, vel alteri ob bonum finem non eſt *y* peccatum. Contrarium tamen valde probabiliter defendunt alij. Sot. *in* 4. *diſt*. 12. *q*. 1.

z Comm. DD.

37 Quod dictum eſt de pollutione intelligendum *z* etiam de diſtillatione, & commotione ſpirituum ſeruientium generationi, quæ, ſi contingant ex re bona, vel indifferenti præter patientis voluntatem non ſunt peccata.

SECTIO II.

DE DELECTATIONE MOROSA, & de eo qui impedit generationem.

a vill. vbi ſup. diſ. 17.

1 DElectatio moroſa plene voluntaria in re, quæ eſt peccatum mortale non *a* excuſatur à mortali.

b Comm. DD.
c Sanch. vbi ſup. diſp. 47. num. 7.

2 Delectatio de copula præterita, vel futura cum coniuge mortua, vel ſponſata mortale peccatum *b* eſt, quia delectatio eſt præſens, & illicita. Si autem ſolum ſit de actu coniugali, vt præterito non *c* eſt peccatum mortale ſecundum probabiliorem, licet contrarium quo aſſerunt viri docti ſit tutius.

d Comm. DD.
e Silu. verb. delect.

3 Qui in actu coniugali deliberate delectatur in alia fæmina peccat *d* mortaliter.

4 Actualiter coniugatis delectari in copulæ cogitatione cum propria coniuge non eſt illicitum dummodo non ſit pollutionis periculum, & ſi ſit ſpirituum generationi ſeruientium commotio. Tutius tamen eſt ab huiuſmodi cogitatione abſtinere quia ſunt DD. qui eſſe peccatum mortale *e* affirmant.

f Comm. DD.
g Vide Sanct. de matr. lib. 9. diſp. 24.

5 Cum actus inter coniuges eſt illicitus propter votum, & aliud impedimentum intrinſecum cogitatio talis eſt peccatum mortale, *f* ſecus *g* ſi ſit extrinſecum propter affinitatem ſuperuenientem.

h Comm. DD.

6 Generationem impedire vel eam impediendi periculo ſe exponere *h* peccatum eſt mortale.

i Vide Dian. p. 3. tr. 4. reſ. 159.

7 Idem dic de fœmina, quæ ſemen receptum expellere nititur, vel abortum procurat. Vide verbum *Abortus*.

VARIA CIRCA HANC MATERIAM.

8 Sodomia *i* eſt cum duo eiuſdem ſexus commiſcentur etiam

etiam fœminæ, vel cum fœmina vir præpoſtere. Quidam vero ſentiunt ſpeciem variari, ſi fiat cum cognato aut affine, aut cum habente caſtitatis votum, aut cum coniugata, aut cum virgine, aut viri cum fœmina.

9 Cum fœmina coniunctionem præpoſteram non eſſe crimen ſodomiticum aſſerit *l* P. Sanchez.

10 Ad beſtialitatem reducitur *m* coitus cum Dæmone, reliquæ beſtialitates ſunt eiuſdem ſpeciei, factam autem cum mare diſtinctam dicunt *n* quidam, eſſe ſpecie ab ea, quæ fit cum fœmina.

11 Coitus cum Dæmone habet *o* coniunctum grauius aliud crimen ſocietatem ſcilicet cum illo, quod ad Inquiſitores ſpectat. Quod ſi Dæmon ſemen alicuius viri deferat ad vas mulieres, erit etiam fornicatio, & filius non Dæmonis ſed illius hominis, cuius erat ſemen.

12 Pollutio in ſemidormiente non *p* eſt peccatum mortale, & cœptam in ſomno non tenetur *q* euigilans reprimere, ſufficit ſi non placeat.

13 Quæ vi opprimitur non tenetur opprimentem lædere, an verò teneatur clamare, ſi poſſit ſine vitæ, aut infamię periculo dubium eſt inter DD. debet *r* tamen reſiſtere.

14 Pro vſu corporis licitum eſt fœminæ pretium petere, & recipere, & qui promiſit tenetur ſoluere. Sed aduerte quod meretrici non licet *ſ* pretium accipere ante concubitum, nec poſt eum, ſi id fiat cum patrati criminis approbatione.

15 Cum in venereis cogitationibus voluntas nec conſentit, nec diſſentit poſitiuè, ſed tantum permiſſiuè ſe habet non impediendo motus laſciuiæ, quos poterat ab his animum auocando, ſentiunt *t* quidam probabiliter non eſſe mortale; eſt tamen animæ valde periculoſum.

16 Fœmina in choreis, quæ ſcit ſe ab alio tangi libidinosè, vel oſculari, & non poteſt ſine nota impedire, quia eſt regionis conſuetudo non peccat *u* permittendo.

17 Non peccant *x* mortaliter, qui comædiis etiam impudicis aſſiſtunt ob ſolam curioſitatem ſine periculo conſentiendi. Eſt tamen res laqueis, & periculis plena. Peccant tamen qui ad eas ſpectandas confluunt, & magiſtratus, qui approbant, non vero ſi ſolum non puniendo permittant.

18 In delectatione moroſa etiam, quæ eſt peccatum mortale non eſt opus *y* fateri circumſtantiam perſonæ circa quam v. g. An nupta, an Monialis ſit, quia in ea ſolum intenditur ſenſualis delectatio ſine alia ſpeciali deformitate, nec in perſonam

l Sanch. lib. 9. diſp. 18. n. 3. & 4.
m Sà verb. luxuria num. 6.
n Sà vbi ſupra.
o Sà vbi ſup.
p Comm. DD.
q Soto in 4. d. 12. q. 5. art. 7.
r Comm. DD.
ſ Comm. DD.
t Diana p. 2. tr. 17. reſ. 253.
u Comm. DD.
x Diana p. 2. tr. 17. reſ. 35.
y P. Vaſq.

cenſetur , quæ per accidens ſe habet.

19 Coniugatus ſe ipſum ob veneream delectationem tangens etiam ſine periculo pollutionis peccat mortaliter , ſunt tamen, qui contrarium z defendant.

z Vide Dian. vbi ſupra. z

a Comm. DD. vide Dian. vbi ſupra.

20 Qui confeſſiones audiendo, vel equitando exponit ſe pollutionis periculo, & etiam conſenſus in eam non tenetur *a* abſtinere ſecundum probabilem ſententiam.

b Comm. DD.

21 Qui accumbit tali ſitu vel medicinam ſumit & vnde ſcit pollutionem ſecuturam dummodo id non intendat non *b* peccat.

c Dian. p. 5. tr. 5. reſ. 5.

22 In rebus venereis non datur paruitas materiæ, *c* & contraria ſententia in noſtra ſocietate damnatur , vt improbabilis & periculoſa , & meritò.

d Sà hoc verb.

23 Deferentes litteras amatorias ad fœminam, quibus ad inhoneſta inuitatur peccant mortaliter , quamuis alij teneant *d* contrarium.

e Dian. p. 3. tr. 6. reſ 31.

24 Fœmina, quæ aptat corpus ad copulam peccat *e* mortaliter, tenetur enim quantum in ſe eſt illam impedire.

f Filiuc. apud Dia. vbi ſupra reſ. 138.

25 Coniunctio fidelis cum infideli inducit circumſtantiam neceſſariò fatendam, quod alij *f* negant.

g Henriq. apud Dia. p. 4. tr. 2. reſ. 83.

26 Clericus Sodomita occultus neque eſt ſuſpenſus, neque ſi celebret incurrit irregularitatem , quia nullum crimen quantumuis enorme inducit *g* irregularitatem niſi ſit notorium.

DISPVTATIVNCVLÆ Præiacentes.

Resolvtiones Variæ.

M

MALEDICTIO.

a Nauar. c. 7. nu. 18.

1 Qvi maledicit Petro, ei & toti eius familiæ imprecans graue malum, duo tantum peccata, & non tot quot ſunt perſonæ maledictæ *a* committit. Idem dic de eo, qui blaſphemat in S. Petrum, & vndecim Apoſtolos.

2 Qui

2 Qui habet conſuetudinem maledicendi ex toto corde non eſt abſoluendus *b* donec ſe corrigat.

3 Qui deliberatè ſibi vel alij graue malum imprecatur peccat *c* mortaliter, ſecus verò ſi indeliberatè, & ore tantum vt communiter fit.

b Villal. tr.3. diſ.9. to.2.
c Comm. DD.

4 Maledicens irrationabilibus in quantum ſunt creaturæ Dei blaſphemiam *d* committit, ſi in quantum ſunt alicuius proximi idem peccatum facit ac ſi proximo malediceret, ſed ſi neutra ratione, ſed in quantum nobis nocent tantum eſt peccatum veniale.

d Villal. vbi ſup. n.6.

MALEFICIVM.

1 Licitum eſt petere à ſaga, *a* vt diſſoluat maleficium cum poteſt ſine alio, quamuis ſciatur non ſine illo eam id facturam.

a Diſp.p.5. tr.7. reſ. 15.to.4.

MANDATVM.

1 Mandatum poſterius regulariter non derogat *a* priori, ni id manifeſtet, & præcipuè hoc eſt verum in priuilegiis, legatis, & re non integra.

a Comm. DD.

2 Mandatum de integra morte mandantis *b* expirat, quod non eſt intelligendum cum datur per modum conſtitutionis, vel in gratiam alicuius.

b Molin. diſp. 263. n.4.

MANIFESTVM.

1 Manifeſtum in dubio & in pænalibus habendum pro notorio, in aliis pro eo, *a* quod probari poteſt, non tamen eſt notorium.

a Sà hoc verb. n.1.

2 Notorium facti in loco, viciniæ, aut collegio, in quo ſint ſaltem decem perſonæ, dicitur, *b* cum factum ſcit maior pars. Non dicitur autem notorium cum omnes perſonæ decem non ſunt.

b Silueſt. verb. notorium n.4.

3 Notorium *c* iuris eſt, quod conſtat iudicis ſententiæ, vel iudiciali probatione, vel confeſſione rei.

c Idem vbi ſup.

4 Occultum eſt, *d* quod tale non eſt etiam ſi poſſit probari, vel quod probari difficile eſt, & denique quod quinque ſolum perſonæ ſciunt.

d Sà vbi ſup. n.4.

5 Impedimentum matrimonij occultum *e* dicitur cum publicè cognitum non eſt, vel non eſt deductum in forum exterius vel quamuis ſit deductum probatione deficiente nil de eo factum eſt.

e Nauar. c.27.

6 Publicum

f Couar. in 4. decret. p. 2. c. 6.
6 Publicum *f* crimen eſt vel publica infamia proditum, vel in iudicio conuictum, vel in vicinia, vel in collegio cognitum.

g P. Azor. lib. 8. c. 10. q. 9.
7 Occulta hæreſis *g* eſt, quæ non eſt notoria per euidentiam facti, vel per ſententiam iudicis, vel per rei confeſſionem in iuditio, & quæ teſtibus nequit probari.

h Sà vbi ſup. n. 5.
8 Publicum dicitur non ſolum *h* quod notorium eſt, ſed quod coram iudice, vel notario actum.

MARITVS.

a Nauar. n. 87.
1 Maritus *a* poteſt vouere ſuccurrere terræ ſanctæ, & debet implere etiam vxore renuente, ſi neceſſitas vrgeat.

b Idem n. 62.
2 Non poteſt *b* ſine conſenſu vxoris habitum mutare in habitum religioſorum tertij Ordinis.

c P. Auil. in ſum. hoc verb. num.
3 Mariti abſentia ex iuſta cauſa *c* licet, v.g. ob bonum reipublicæ, vel ſuæ familiæ, & alias.

d Comm. DD.
4 Peccat *d* mortaliter ſi vxorem atrociter flagellat, vel ſine cauſa, ſi eſt mulier honeſta, vel ei dicit notabile conuitium vel alia iniurioſa verba.

e Nauar. n. 20.
5 Mariti præceptum in re graui ſpectante ad bonum familiæ *e* obligat vxorem ſub mortali.

f Comm. DD.
6 Peccat mortaliter maritus qui vxorem in adulterio comprehenſam *f* occidit, & contraria ſententia eſt improbabilis.

g Auil. vbi ſup.
7 Maritus, qui aliquid notabile vſurpat ex bonis paraphernalibus vxoris *g* peccat & reſtituere tenetur. Communia autem licet conſumat male non tenetur.

h Nauar. vbi ſup.
8 Donatio facta à marito de rebus mobilibus vxoris valet, tenetur *h* tamen admonere vxorem vt tantumdem in bonorum partitione ſibi capiat, & ipſe computare in ſuam partem.

i Idem vbi ſup.
9 Impenſa mariti etiam prodiga *i* minuit lucra communia, nec debet in ſuam partem computare, ſecus verò factæ donationes ſine vxoris conſenſu.

l Comm. DD.
10 Donata marito à conſanguineis eius ad ipſum *l* ſpectant, idem dic de vxore.

m Auila vbi ſup.
11 Maritus *m* poteſt paciſci cum promittente dotem vt donec illam tradat, ſoluat quotannis quantum alius diligens ex illa dote ſalua manente poſſet lucrari, & regionum ſtatuta hoc vel ſimile ſtatuentia iuſta ſunt.

n Comm. DD.
12 Peccat *n* mortaliter maritus ſine vrgenti neceſſitate ſumens pecuniam, vel merces ad vſuram cum graui damno vxoris, vel filiorum.

MARTYRIVM

MARTYRIVM.

1 Martyr etiam dicitur, qui *a* pro tuenda quacumque virtute interficitur. *a Comm. DD.*

2 Peccat martyr, qui ſe temere offert martyrio infideles irritando, *b* vel præcipuè ob tædium vitæ, vel ob vanam gloriam. *b Nauar. apud P. Auil. in ſum. hoc verb.*

3 Eſt ſub præcepto *c* quando eſt neceſſarium ad fidei defenſionem, ad bonum commune, vel ad euitandas blaſphemias. Eſt ex conſilio quando cedit in maiorem Dei gloriam, & fidei exaltationem. *c Idem, ibidem.*

MATER Vide verbum *Pater.*

DISPVT. I. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

De Matrimonij definitione, & inſtitutione.

MATRIMONIVM.

1 MAtrimonium *a* eſt coniunctio maritalis viri, & fæminæ, inter legitimas perſonas indiuiduam vitæ conſuetudinem retinens. *a Mag. in 4. diſt. 28. l. 1. ff. de rit. nupt.*

2 Matrimonium eſt triplex *b* legitimum tantum, quod per conſenſum perficitur, vt inter infideles: legitimum, & ratum vt inter fideles, quod eſt ratum id eſt firmum etiam ante copulam; aliud dicitur conſummatum, quod per copulam perficitur. *b Vide Reb. de iul. 2 p. lib. 2. q. 1. n 5.*

3 Eſt de iure *c* naturæ id eſt ſecundum naturalem hominis inclinationem. Fuit ſub præcepto cum genus humanum ob multiplicationem illo indigebat. Hoc præceptum modo non obligat ceſſante neceſſitate, quæ ſi vrgeret deficiẽtibus hominibus obligaret, ne periret ſpecies humana, & tunc poſſent homines etiam religioſi à ſuperioribus ad matrimonium compelli, & hoc præceptum ad proximi amorem ſpectat. *c Vide D. Tho. in add. q. 41. art. 2.*

4 Ante hominis lapſum fuit inſtitutum *d* in officium naturæ, poſt lapſum in remedium etiam concupiſcentiæ. *d Idem in 4. diſt. 26. q. 2. art. 2.*

5 In lege veteri non fuit ſacramentum, nec habet rationem talis,

e Trid.ſeſ. 24.

talis, *e* cum contrahit fidelis cum infideli.

f Comm. DD.

6 Cum infideles coniugati conuertuntur ad fidẽ poſſunt *f* nuptiales benedictiones recipere, nec de nouo contrahere tenẽtur.

g Trid.ſeſ. 24.

7 Matrimonium *g* eſt nouæ legis ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum, cum dixit quos Deus coniunxit homo non ſeparet &c.

h Sanchez lib. 2. de matr. diſp. 9. n. 5.

8 Cum infideles coniugati ad fidem conuertuntur matrimonium illorum fit *h* ſacramentum ſecundum probabiliorem.

DE MATERIA ET FORMA huius ſacramenti, & de eius miniſtro.

i Idem lib. 2. diſp. 5.

9 Materia, & forma huius ſacramenti *i* ſunt verba, nutus, vel ſigna, quibus interior conſenſus declaratur ſecundum diuerſas conſiderationes. In quantum ſignificant mutuam corporum traditionem ſunt materia; in quantum verò declarant interiorem conſenſum, per quem hæc traditio acceptatur, ſunt forma.

l Trid. ſeſ. 24. de ref. c. 1.

10 Parochus aſſiſtens non *l* eſt miniſter; ipſi autem contrahentes faciunt vnum miniſtrum totalem.

m Vill. to. 1. tr. 13. diſ. 6.

11 Si contrahentes non haberent intentionem faciendi, quod facit Eccleſia, non eſſet *m* ſacramentum, eſſet tamen matrimonium, vt inter infideles ſecundum probabiliorem ſententiam. Alij dicunt nec matrimonium fore.

DE PARTIVM conſenſu, & de eo, qui ficte contrahit.

n Conc. Flor. in decr. Eug. 4.

12 Conſenſus contrahentium *n* eſt de intrinſeca ratione matrimonij.

o Comm. DD.

13 Eccleſia *o* poteſt aliquem compellere, vt matrimonium contrahat, & factum tenebit.

p c. licet de ſponſ.

14 Non *p* ſufficit conſenſus interior, & ſi à Deo reuelaretur, niſi ſit ſimul exterior id eſt ſigna, ſenſus interioris.

q Suarez to. 3. q. 6. art. 1.

15 Sufficit, *q* quod exterius declaretur etiam ſint verbis, qui modus contrahendi etiam in eo, qui poterat verbis, ſolum erit peccatum veniale.

r Comm. DD.

16 Sufficit, quod contrahentium conſenſus *r* ſint moraliter coniuncti.

ſ c. ad id de ſponſ. *t* Henr. lib. 11. de matr. c. 10. n. 5.

17 Cum vnius conſenſus fuit fictus, ſi perſonæ erant habiles, *ſ* ſufficit, quod poſtea conſentiat vt matrimonium conualeſcat. Idem *t* dic ſi ſpontaneè cohabitet cum coniuge, vel eam cognoſcat affectu materiali.

u Idem vbi ſup.

18 Qui intelligens eſſe impedimentum dirimens, quod in re non erat matrimonium *u* contrahit, valide contrahit, ſi faciat eo animo vt valeat meliori, quo poteſt modo, ſecus ſi faciat animo decipiendi.

19 Qui fictè contrahit peccat mortaliter. Quod ſi ſpectetur

ſola,

ſola contractus natura non tenetur verò conſentire ; moraliter tamen loquendo propter damna, quæ inde ſequuntur ad id eſt obligandus, *x* nec abſoluendus ni faciat, quia in foro exteriori ad cohabitandum cogetur, quod non erit ſine animæ periculo.

x Nauar. in ſum.c. 12.

20 Si in prædicto caſu ſit magna inæqualitas inter contrahentes, vel timeatur magnum ſcandalum *y* poterit alio fugere.

y Sanchez lib. 1. de matr. diſ. 2. n. 8.

21 Quomodo conſenſus ſit renouandus ad ratificandum matrimonium inualidum propter occultum impedimentum quod ceſſauit agendum infra.

22 Quomodo ſe gerere debeant coniuges quando matrimonium fuit nullum propter impedimentum occultum. Vide verbum debitum coniugale.

DE MATRIMONIO PER PROCVRATOREM Contracto.

23 Matrimonium, quod per Procuratorem contrahitur validum eſt, requiruntur autem 6. conditiones, quas videre *a* poteris in Villalobos.

24 Facultas hæc dari *b* poteſt ſine ſcriptis, & reuocari tacitè per factum contrarium.

25 Vir pro fæmina, & fæmina pro viro poſſunt *c* conttahere procuratoris officium exercentes.

26 Matrimonium per procuratorem contractum eſt *d* verum ſacramentum, laudandi tamen ſunt, qui iterum contrahunt, ob ſcrupulum vitandum, quia ſunt, qui aſſerunt contrarium.

27 Qui procuratori facultatem mittit debet curare eſſe in ſtatu gratiæ pro illo tempore, quo iudicat contractum celebrandum. Celebrari *e* tamen debet coram Parocho, & teſtibus, ſecus erit inualidum.

28 Poteſt *f* etiam fieri per Epiſtolam, ſi in ea acceptetur traditio facienda coram Parocho, & teſtibus.

a Villal. vbi ſup. diſ. 9.
b c. fi. de procur. in 6.
c L. ſed vt ſi quis ver. pupillus, ff. de iuſt. act.
d Sanch.
e Trid. ſeſ. 24. c. 1. de matr.
f Villal. vbi ſup.

AN PAPA poſſit diſpenſare in matrimonio rato.

29 An Papa poſſit diſpenſare in matrimonio rato, alij negant, alij probabilius *g* affirmant, vide cauſas in Villal.

30 Idem *h* poteſt in matrimonio conſummato inter infideles.

31 Matrimonium ratum diſſoluitur *i* per profeſſionem in religione approbata, non *l* verò per ordinem ſacrum.

32 Habent *m* coniugati duos menſes ad deliberandum quo tempore non tenentur ſoluere debitum; poteſt tamen per iudicem produci, aut breuiari.

33 Licet hoc bimeſtre ſit tranſactum *n* poteſt ingredi religionem, ſi matrimonium nondum conſummauit.

g Henriq. in com. 1. f.
h Comm. DD.
i Trid. ſeſ. 24. de matr. conſ. 6.
l Extr. antiq. de voto.
m c. ex publ. de conu. coniug.
n Sſlueſt. verb. votum 5. c. 3.

QVANDO

QVANDO dicatur matrimonium conſummatum.

o c. extra-tr. 35. q. 3.

34 Matrimonium non *o* conſummatur niſi per copulam carnalem naturalem, & per effuſionem ſeminis intra vas.

p Comm. DD.

35 Non conſummatur *p* per copulam ante matrimonium.

q Sanchez lib. 2. diſp. 27. n. 4. r Villal. vbi ſup. tr. 13. dif. 13.

36 An verò conſummetur per copulam per vim habitam alij *q* aiunt, etiam ſi habeatur ante bimeſtre, alij verò negant. An verò in tali caſu, qui vim fuit paſſus poſſit ingredi religionem dubium eſt inter DD. affirmatiua videtur *r* probabilior, vim autem inferens non poterit ad ſecundas nuptias tranſire, niſi poſt mortem coniugis.

ſ Comm. DD.

37 Si autem poſt bimeſtre vir vxorem per vim cognouit, non *ſ* peccat, & ipſa non poterit ingredi religionem.

t Sanchez vbi ſup. diſp. 23.

38 Dubium eſt inter DD. an credendum ſit coniugibus affirmantibus non conſummaſſe matrimonium, ſi virgo erat, obſtetricibus inſpicienda *t* eſt, ſi vidua, & in domum mariti non fuit deducta affirmantibus cum iuramento credendum eſt.

DE MATRIMONIO conſummato an poſſit diſſolui.

u Mat. 19.

39 Matrimonium conſummatum, quoad vinculum indiſſolubile *u* eſt, non verò quoad cohabitationem.

x Comm. DD. y c. cum ſit prædictus de conuer. coniug.

40 Quoad thorum *x* diſſoluitur, cum vterque ex conſenſu mutuo religionem ingreditur, vel alter ſolum altero manente in ſæculo ſine *y* incontinentiæ periculo, ſi eſt prouectæ ætatis.

AN INFIDELIVM matrimonium diſſoluatur cum alter ad fidem conuertitur.

a Comm. DD.

41 Infidelium matrimonium eſt *a* validum, ſi fiat ſine impedimento iuris naturalis, eiuſque leges obſeruentur.

b c. gaudemus de decor. c c. quanto de diuor.

42 Qui conuertitur ad fidem cum vxoribus infidelibus, cum illa ſolum manere debet *b* cum qua primum validè contraxit, & huius matrimonium non diſſoluitur.

43 Cum vnus conuertitur, & alius non vult, *c* diſſoluitur matrimonium etiam conſummatum, ſi autem velit ſine iniuria creatoris cum fideli cohabitare non diſſoluitur.

d Sanchez de matr. to. 2. lib. 7. diſp. 74.

44 Si infidelis ob iuſtam cauſam verbi gratia ob adulterium, vel contagioſam infirmitatem renuat cohabitare cum fideli non *d* diſſoluitur matrimonium.

45 In caſu prædicto non diſſoluitur matrimonium, niſi cum coniux fidelis celebrat ſecundas nuptias, cum autem infidelis ſecundo nubit non diſſoluitur.

e Idem vbi ſup. diſp. 76. f Villal. vbi ſup. dif. 15.

46 Cum infidelis conuertitur coniuge infideli manente, vel nolente cohabitare ſine iniuria creatoris ſi fidelis profiteatur in approbata religione *e* diſſoluitur matrimonium.

47 Hodie non licet *f* infideli conuerſo cum infideli, non

conuerſa

conuerſa cohabitare, ſed ſeparandi ſunt, niſi ex cohabitatione infidelis conuerſio expectetur; vel ex ſeparatione timeatur ſcandalum.

48 Cum diſſoluitur matrimonium ob vnius coniugis conuerſionem,] filij nondum vſum rationis habentes *g* tradendi ſunt fideli, reliqui quem malluerint ſequentur. *g* c.fin.de conuer. coniug.

DE BONIS AC MALIS matrimonij.

49 Bona matrimonij *h* ſunt, bonum prolis, bonum fidei, & bonum ſacramenti. *h* Comm. DD.

50 Mala *i* ſunt perpetua ſeruitus, quia alligatus vxori non poteſt quærere ſolutionem. Anxia ſolicitudo rerum temporalium. Tribulationem autem habebunt huiuſmodi. Immundæ delitiæ, quæ mentis aciem obtundunt, & obtenebrant, & non poſſunt haberi ſine verecundia. *i* Comm. DD.

DE MATRIMONIO clandeſtino.

51 Matrimonium clandeſtinum propriè dictum eſt, quod ſine Parocho, & teſtibus celebratur, & poſt *l* Tridentinum eſt nullum. Quod autem ſine denuntiationibus fit eſt validum, ſed prohibitum. *l* Trid. ſeſſ. 24. c. 1. de matr.

52 Matrimonium ſine Parocho, & teſtibus etiam ſi fiat in articulo mortis *m* nullum eſt Eccleſia enim inhabiles reddit perſonas, & contractum annullat. Contrariam autem vt probabilem ſententiam tenent aliqui DD. & in praxi magna vrgente neceſſitate præcipuè in matrimonio iam contracto *n* poteſt ſuſtineri. *m* Villal. vbi ſup. diſ. 27. *n* Vide eumdem vbi ſup.

53 Epiſcopus non *o* poteſt facultatem dare, vt fiat ſine Parocho, vel alio eius vicem gerente, etiam ſi fiat coram omni populo. *o* Comm. DD.

54 Hæc lex infideles *p* non obligat etiam ſi inter fideles, morentur, nec ipſos fideles, vbi Tridentinum non eſt promulgatum, nec receptum, niſi tranſeant per locum vbi receptum. *p* Comm. DD.

55 Captiui inter infideles, & Chriſtiani negotiatores, ibi degentes etiam, vt hoſpites *q* poſſunt ſine Parocho, & teſtibus contrahere. *q* Comm. DD.

56 Non eſt *r* neceſſarium, quod vterque Parochus viri, & fæminæ adſint, ſufficit vnus eorum, etiam ſi ſit extra propriam Parochiam. *r* Comm. DD.

SECTIO II.

QVIS SIT PROPRIVS PAROCHVS huius ſacramenti.

a Comm. DD.

1 NOn eſt *a* neceſſarium, quod vterque Parochus viri, & fæminæ adſint, ſufficit vnus eorum etiam ſi ſit extra propriam Parochiam, & idem *b* dicendum de ſacerdote, qui facultatem habet à Parocho.

b Sanchez lib. de matr. diſp. 34. *c* Idem diſp. 25. n. 14.

2 Non ſufficit *c* Parochus loci, in quo nati fuerunt ſi morantur alibi. Si autem vnus coniux fuerit vagus ſufficit Parochus illius.

d Ex priu. Pij V.

3 In hoc nouo orbe Parochi religioſi *d* poſſunt valide matrimoniis aſſiſtere.

4 Quomodo ſit cognoſcendum ad quod quiſque pertineat domicilium, vide ſupra verbo *Domicilium.*

e Sanchez vbi ſup. diſp. 22. n. 4.

5 Parochus ſuſpenſus, excommunicatus etiam non toleratus, vel irregularis, valide *e* aſſiſtit, & dat facultatem aſſiſtendi etiam ſi prohibitus eſſet ab Epiſcopo. Idem dicendum de intruſo, cum eſt communis error.

DE ORDINARIO, qui poteſt aſſiſtere, & facultatem aſſiſtendi concedere.

f c. paſtoralis de off. ordi.

6 Archiepiſcopus non *f* poteſt valide aſſiſtere matrimonio ſubditi illius ſuffraganei Epiſcopi.

7 Archiepiſcopus, & Epiſcopus ſunt Ordinarij reſpectu ſuorum ſubditorum, non verò ſubditorum Abbatis exempti etiam ſi ſint in ſua diæceſi.

g Comm. DD.

8 Idem poteſt *g* Prouiſor, & Capitulum ſede vacante; & illius Prouiſor.

h Sanchez vbi ſup.

9 Prouiſoris iuriſdictio eſt dependens ab Epiſcopo, quo mortuo, vel excommunicato *h* ceſſat, niſi ſit communis error; matrimonio autem ſi excommunicatus aſſiſtat valide aſſiſtit, vt diximus de Parocho.

i Comm. DD.

10 Qui facultatem habet delegatam non *i* poteſt illam ſubdelegare niſi ex conſenſu delegantis.

l Sanchez vbi ſup. diſp. 31. n. 13.

11 Qui vices gerit proprij Parochi in tota Parochia poſitus ab Epiſcopo *l* poteſt ſubdelegare, ſed non poteſt dare ſubdelegato facultatem, vt alij ſubdeleget.

m Idem n. 20.

12 Delegatio poteſt dari *m* generaliter ad curandas animas,

animas, & non eſt opus, vt detur in ſcriptis.

13 Non eſt *u* credendum, ei qui dicit ſe habere facultatem ad aſſiſtendum matrimonio, niſi fuerit perſona fide digna. *u* Nauar. c. 27. n. 34.

AN PAROCHVS debeat eſſe ſacerdos?

14 An Parochus vt matrimonium validum ſit debeat eſſe ſacerdos alij aiunt, alij probabilius *o* negant, licet affirmatiua tutior ſit. *o* Henriq. lib. 11. de matr.

15 Non poteſt *p* Parochus hanc poteſtatem non ſacerdoti concedere. Idem dic de Ordinario. *p* Sanchez vbi ſupra, n. 10.

QVÆ PRÆSENTIA Parochi & teſtium ſit neceſſaria.

16 Neceſſaria eſt *q* moralis præſentia, vt quod agitur intelligant, ſufficiet tamen ſi intelligant per interpretem. *q* Comm. DD.

17 Non *r* ſufficit, quod animo attendendi accedant, ſi non attendant. Sufficiet *ſ* tamen ſi vi, vel dolo, vel coacti attendant, & virtualis attentio ſufficit ſecundum Henriquez. *r* Comm. DD. *ſ* Comm. DD.

18 Si facultas dolo impetrata fuit à Parocho, valet *t* tamen ſecundum probabiliorem. *t* Sanchez lib. 3. de matr.

DE TESTIBVS.

19 Duo ſaltem teſtes neceſſarij ſunt, & ſimul debent eſſe præſentes, & non *u* eſt opus, quod ſint omni exceptione maiores ad valorem matrimonij, bene tamen ad illius diſſolutionem, Tutius tamen eſt idoneos adhibere, quia ſunt, qui iudicent *x* tales eſſe neceſſarios. *u* Villal. vbi ſup. diſ. 23. tr. 2. *x* Idem vbi ſup.

20 Antequam matrimonium contrahatur ter à proprio Parocho tribus continuis diebus feſtiuis in Eccleſia inter Miſſarum ſolemnia publicè denuntietur *y* inter quos matrimonium ſit contrahendum. *y* Trid. ſeſ. 24. c. 1. de matr.

DE DENVNTIATIONIBVS.

21 Si probabilis ſuſpicio fuerit matrimonium impediri poſſe malitiosè, ſi tot præceſſerint denuntiationes tunc vel vna tantum denuntiatio fiat, vel ſaltem Parocho, & duobus teſtibus præſentibus matrimonium *z* celebretur. Deinde ante illius conſummationem denuntiationes in Eccleſia fiant, niſi Ordinario illas remittere omnino videatur. *z* Comm. DD.

22 Denuntiationes non ſunt de eſſentia matrimonij, validum enim erit ſine illis, ſed Parochus, & contrahentes peccabunt *a* mortaliter; at vnam prætermittere vel eas non facere in diebus feſtiuis continuis non erit mortale. *a* Sanchez lib. 3. diſp. 5. n. 6.

23 Sufficit *b* illas ex mandato Parochi facere, & extra Eccleſiam loco competenti, & in diebus non feſtiuis, ſi populi concurſus adſit. *b* Idem diſp. 6. vbi ſup. n. 2.

c Idem vbi ſup. nu. 6. *d* Idem vbi ſup. num. 7. *e* Comm. DD.

24 In vtriuſque coniugis Parochia faciendæ ſunt, *c* ſi ſunt diſtinctæ. Si autem ibi paruo tempore habitauerint in parentum Parochiis faciendæ *d* ſunt.

25 Epiſcopus vnius contrahentis poterit *e* in illis diſpenſare & terminum contrahere vel extendere. Idem poteſt Vicarius Generalis Epiſcopi, & Abbas vbi eſt in more.

f Henr. lib. 11. de mat. c. 5.

26 Parochus non *f* poteſt in hoc diſpenſare.

g Vide Sanch. vbi ſup. diſp. 11. nu. 13.

27 Cum denuntiationes non fuerunt factæ ante matrimonium, conſummare illud eis non præmiſſis eſt mortale ſecundum probabiliorem ſententiam. Contrariam tenent *g* viri docti, ſi conſtet nullum eſſe impedimentum. Quod verum videtur cum ex dilatione conſummationis timeatur aliquod periculum.

h D. Tho. in 4. diſt. 38. q. vnic.

28 Ante benedictiones Eccleſiæ matrimonium conſmumare non eſt *h* mortale.

PROPTER quas cauſas poſſit in denuntiationibus diſpenſare.

i Comm. DD.

29 Ordinarius ſine iuſta cauſa in denuntiationibus diſpenſans peccat *i* mortaliter, ad diſpenſandum tamen ſufficit cognitio extraiudicialis cauſæ.

l Vide Vill. to. 1. tr. 13. dif. 35.

30 & 31 Cauſæ iuſtæ ſunt *l* 1. ſi timeatur malitioſum impedimentum, 2. cum certus eſt Ordinarius nullum eſſe impedimentum. 3. quando poſt contractum matrimonium detectum eſt aliquod impedimentum propter quod fuit nullum, quo diſpenſato denuo volunt contrahere. 4. Cum in articulo mortis vult aliquis filios legitimare. 5. ad euitandum animæ periculum vt in concubinariis, vel in eo, qui virginem deflorauit, & eſt periculum in mora. 6. Cum in denuntiationibus magna verecundia afficientur propter inæqualitatem vt ſi ſenex velit cum puella contrahere. 7. Cum magni Principes publicè volunt matrimonium celebrare. 8. Cum proximè claudendum eſt tempus Eccleſiaſticis benedictionibus.

m Henriq. vbi ſup. c. 5. n. 5.

32 In his caſibus aduertendum *m* eſt, quod cum imminet graue damnum contrahentibus, peccat mortaliter Ordinarius nolens in denuntiationibus diſpenſare. Et ſine illis poterit licitè matrimonium contrahi, ſi admonitus Ordinarius diſpenſare noluerit.

DE OBLIGATIONE eius, qui ſcit impedimentum.

n Comm. DD.

33 Qui ſcit impedimentum occultum, quod oritur ex peccato præmiſſa correctione fraterna tenentur denuntiare.

34 Qui

34 Qui ſcit & quod à perſona fide digna audiuit denuntiare *o* tenetur.

o Villal. vbi ſup. diſ. 6.

35 Parochus, qui ex confeſſione ſcit impedimentum reuelare non *p* poteſt.

p Vide Sanchez vbi ſupra. n.5.

36 Licet impedimentum ſit occultum *q* tenentur contrahentes illud iudici reuelare, vel abſtinere à matrimonio niſi habeant diſpenſationem.

q D. Th. 2.2.q.69. art.2.

DE POENIS MATRIMONII clandeſtini.

37 Filij clandeſtinè contrahentium licet bona fide *r* ſunt illegitimi. Hoc autem non extenditur ad eos, qui ante denuntiationes contrahunt.

r c. fin. de clan. diſp. 1.

38 Qui contraxerunt in gradu prohibito etiam ignoranter non præmiſſis denuntiationibus *ſ* carent ſpe conſequendi diſpenſationem.

ſ Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 5.

39 Alias pœnas *t* habent in foro exteriori ipſi & teſtes, ſed non prohibentur poſtea contrahere coram Parocho, & teſtibus, ſi non eſt aliud impedimentum.

t Trid. vbi ſup. c.1.

40 Quilibet ſacerdos aſſiſtens matrimonio clandeſtino, & Parochus non impediens *u* ſuſpendendi ſunt per tres annos ab officio.

u Sanchez vbi ſup.

DE MATRIMONIO, & ſponſalibus factis ſub conditione.

41 In foro interiori ſtandum *x* eſt contrahentium intentioni quacumque conditione oppoſita.

x vide Sanct. lib. 1. diſp. 18. n.5.

42 Conditiones matrimonio intrinſecæ illud non *y* vitiant, nec faciunt conditionatum.

y Comm. DD.

43 Qui contraxit cum conſanguinea cum hac conditione, ſi non eſt mea conſanguinea, non incurrit *z* pœnas impoſitas contra contrahentes cum conſanguinea.

z Clem. vn. de cõſanguinea.

44 Quæ dicta ſunt de matrimonio intelligenda *a* ſunt etiam de ſponſalibus.

a D. Thō. in q. diſ. 17. q.2. art.5.

45 In dubio an fuerit intentio ſtandum *b* eſt pro matrimonio.

b Henriq. lib. 11. de matr. c. 12. n.5.

46 Conditio neceſſaria futura non vitiat *c* matrimonium. Hæc autem: tecum nubam orto iam ſole, ſuſpendit effectum.

c Comm. DD.

47 Cum apponitur conditio impoſſibilis, ſi deficit verus conſenſus matrimonium *d* eſt nullum.

d Comm. DD.

48 Si contrahentes iudicarunt conditionem impoſſibilem eſſe poſſibilem, & turpem honeſtam inualidum *e* eſt matrimonium. Si autem ſcientes conditionem eſſe ſecundum ius impoſſibilem illam appoſuerunt, habetur pro non appoſita, & valet matrimonium. Et idem eſt cum de intentione dubitatur.

e vide Villal. vbi ſup.

f Idem vbi ſupra.
g Vide eundem dif. 28.

49 Conditio impoſſibilis, quæ non eſt contra ſubſtantiam matrimonij habetur *f* pro non appoſita.

50 Quod dicitur de conditione impoſſibili intelligendum *g* eſt pro omni tempore, non ſic de turpi, quia ſi eſt de tempore præterito non inducit turpitudinem v. g. ſi Petrum occidiſti tecum nubam.

DE CONDITIONE turpi

h Vide c. fin. de cōdit. app. & D Tho. in 4. diſt. 29. q. vnic.
i Comm. DD.

51 Conditiones turpes de præſenti, & de præterito non iudicantur *h* vt non appoſitæ, & in hoc differunt ab impoſſibilibus

52 Hæc *i* conditio ſi te inuenerim virginem, ſi intelligatur per copulam, eſt turpis, & habetur pro non appoſita, ſi vero intelligatur ſi obſtetrices te inſpiciendo inuenerint virginem eſt honeſta, & habetur pro appoſita. Prædicta intelligenda etiam de ſponſalibus.

AN SPONSALIA ſub conditione ſi Papa diſpenſauerit ſint valida.

l Sanc. lib. 5. de matr. diſp. 5. num. 13.
m Idem vbi ſup.
n c. ſuper eodem condit. appoſ.

53 Cum apponitur conditio ſi Papa diſpenſauerit in caſu, in quo non ſolet, ſponſalia ſunt *l* nulla. Et idem in caſu, in quo ſine cauſa non ſolet diſpenſare, & cauſa non eſt.

54 An vero in caſu, in quo Papa ſolet diſpenſare promiſſio nubendi obliget, alij negant, alij probabilius *m* affirmant.

55 Qui dicit: Tecum nubo, ſi Papa diſpenſationem dederit, manet *n* obligatus. Sed ſponſalia huiuſmodi non ſunt vera ſponſalia, ſed quædam promiſſiones donec diſpenſatio conſequatur, nec oritur impedimentum publicæ honeſtatis niſi diſpenſatione obtenta.

o Comm. DD.

56 Qui contrahit de futuro in gradu prohibito ſine prędicta conditione non manet *o* obligatus.

DE CONDITIONE honeſta, & poſſibili.

p Comm. DD.

57 Matrimonia, *p* & ſponſalia facta ſub conditione honeſta, & poſſibili ſunt valida ſtatim ſi conditio eſt præſens, vel pręterita & vera, ſecus verò non valent.

58 Conditio hæc, ſi pater ratum habet, eſt de futuro, & qui contrahit ſub conditione honeſta de futuro hac poſita obligatur. *q*

q c. ſuper. eod. condit. app.
r l. boues parag. hoc ſerm. ff. de verb. ſig.

59 Hæc conditio ſi pater meus conſenſerit intelligenda *r* eſt pro prima vice. Si conſentiat primo, & poſtea diſſentiat ſtandum eſt primo conſenſui, vel ſi diſſentiat primo, & poſtea conſentiat ſtandum eſt primo diſſenſui.

ſ Vide Vill. vbi

60 Qui contrahit de præſenti ſub conditione de futuro, poſita conditione *ſ* debet denuo contrahere coram Parocho, & teſtibus.

61 Si

61 Si vnus contrahat cum duabus ſub conditione de futuro, quæ adimplenda eſt eodem tempore vterque contractus *t* eſt nullus. *t c. ex literis 2. de ſponſal.*

DE CONDITIONE *ſubſtantiæ matrimonij contraria, eiuſque bonis.*

62 Conditio de futuro ſubſtantiæ matrimonij contraria *u* irritat illud. *u Comm. DD.*

63 Conditio bono prolis contraria etiam honeſta, v.g. abſtinendi à copula an irritet matrimonium alij aiunt,alij *x* negant, probabilius. *x Abul. c. 30.q.32.*

64 Sponſalia contracta ſub conditione ſubſtantiæ, matrimonij,vel eius bonis contraria *y* annullant illud, niſi ante eius celebrationem adimplenda ſit. *y L. erunt. ff. de ſpõſ.*

DE CONDITIONIBVS *impertinentibus.*

65 Conditiones impertinentes, v.g. ſi es pulchra, ſi didiciſti ſaltare,& canere valide *z* apponuntur, quod ſi deſint, irritatur contractus, quia non ſunt prohibitæ, nec impoſſibiles, nec turpes, ſunt tamen qui dicant pro non appoſitis eſſe habendas. *z vide Villal. vbi ſupra, dif. 25.*

DE MODO, *demonſtratione & cauſis.*

66 Modus, demonſtratio, & cauſæ in matrimonio appoſitæ non *a* irritant,nec ſuſpendunt contractum,v.g. Tecum nubo, vt diues fiam, tecum diuite,& pulchra, vel quia es diues, & pulchra nubo. *a Sanchez lib. 5. diſp. 15. n. 2.*

67 An verò modus ſubſtantiæ matrimonij contrarius, v.g. Tecum nubo, vt venenum ſumas ſterilitatis illud annullet alij negant,alij probabilius *b* affirmant. *b Idem vbi ſup.*

SECTIO III.

DE CONSENSV COACTO.

1 Metus non incuſſus ad extorquendum conſenſum non irritat *a* matrimonium v.g. ſi damnatus ad mortem nubat cum meretrice ob vitam promiſſam. *a Vide c. ſicut nobis de iud.*

2 Metus cadens in conſtantem virum incuſſus ad extorquendum conſenſum *b* irritat matrimonium ſi iniuſte incutiatur, & qui conſenſit liber ab omni obligatione manet,ſecus ſi iuſte incutiatur à iudice,quia virginem defloraui. *b D. Tho. in 4. diſp. 29. v nic. art. 2.*

3 Vt ratificetur tale matrimonium neceſſaria eſt culpa ſpontanea, *c* vel cohabitatio libera. Copula autem coacta non ratificat illud & eſt peccatum mortale. *d*

c c. ad id de ſponſ. *d* c. 1. de his quæ vi.

4 Matrimonium, & idem dic de ſponſalibus, factum ob metum *e* cadentem in virum conſtantem, etiamſi iuramento confirmetur, eſt nullum.

e Henriq. lib. 21. de matr. c. 9.

5 Metus iuſtè incuſſus etiam cadens in virum conſtantem non irritat *f* matrimonium, ſi autem iniuſtè incutiatur irritat de iure naturali.

f Comm. DD.

6 Si parentes, vel conſanguinei puellæ inueniant iuuenem illam volentem deflorare, & illum occidere volentibus ille ſponte ſe offerens eam ducat vxorem, valet *g* matrimonium.

g Sanchez lib. 4. de matr. diſ. 22. n. 14.

AN SVPERIOR inferiorem, vel Pater filium poſſint cogere, vt ducant vxorem.

7 Nullus Princeps *h* poteſt ſubditum cogere ad matrimonium. Si autem ad commune bonum eſſet conueniens poſſet eum compellere, ſed ipſo non conſentiente nihil fieret.

h Comm. DD.

8 Filij qui ſine conſenſu parentum matrimonia contrahunt validè contrahunt eſt de *i* fide. Aliunde tamen peccabunt ſi ex leuitate faciant ſcientes id parentes ægrè eſſe laturos.

i Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 1.

9 Pater non poteſt *l* cogere filium vt nubat, vel non nubat, poteſt autem illum admonere, & increpare moderatè.

l L. 10. tit. 1. par. 4.

10 Domini ſubditos vt nubant cogentes ſunt *m* excommunicati ipſo facto. Sed non comprehenduntur Reges, & Imperarores, nec parentes, nec alij qui Domini non ſunt.

m Trid. ſeſ. 24. c. 9. de matr.

DE OBEDIENTIA filiorum erga parentes in contrahendo matrimonio.

11 Filij regulariter loquendo non *n* tenentur parentibus obedire in matrimonio, contrahendo vel non, niſi ſit inæqualitas inter nubentes.

n Comm. DD.

12 Tenentur *o* autem obedire ſi timeretur ſcandalum vel odia capitalia, vel ſi parentibus multum intereſt, &c. niſi ipſi filij non nubendi iuſtam cauſam haberent.

o Comm. DD. *p* Sanchez lib. 2. de matr. diſp. 23. n. 4.

13 Tenentur *p* etiam ſecundum probabiliorem ſententiam in re tam graui parentes conſulere ſub peccato mortali; non verò ſequi conſilia eorum.

q Comm. DD. *r* Comm. DD.

DE ACTV coniugali.

14 Coniugalis actus ex ſe *q* licitus eſt ad multiplicandum prole, in obſequium Dei, & ob hanc finem etiam ſi cum delectatione exerceatur *r* nullum eſt peccatum.

ſ D. Tho. in 4. diſt. 32. q. 2. art. 2. *t* Aug. de bon. coniug.

15 Si fiat ob finem, qui ſit peccatum mortale erit *ſ* peccatum mortale, ſi ob ſolam delectationem *t* veniale.

16 Actus

16 Actus coniugalis licitus *u* eſt tempore feriarum ideſt à principio Aduentus vſque ad Epiphaniam, & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchatis, licet tunc temporis prohibitæ ſint benedictiones nuptiales. *u* Suar. to. 3. diſp. 68. ſec. 2.

17 Licitus *x* etiam eſt in feſtis ſolemnibus SS. Diebus autem communionis abſtinere conſilium non præceptum eſt, vnde tenentur debitum ſoluere, poſſunt tamen coniugem rogare, vt ſe abſtinere permittat. *x* Comm. DD.

18 Exercere hunc actum, vel alios actus impudicos publice, vel coram aliis peccatum mortale *y* eſt. Idem dic ſi exerceatur in Eccleſia ſine magna neceſſitate, & ſi fiat publicè violatur. *z* *y* Comm. DD. *z* Vide Villal. vbi ſup. dif. 42.

19 Si actus coniugalis fiat diuerſo modo, ſed ſine periculo effuſionis ſeminis extra vas, & ſine eo quod generatio impediatur non eſt *a* mortale, nec veniale ſi fiat, ne fætus prægnantis occidatur vxoris. *a* Vide eundem. vbi ſupra.

20 De eo qui præpoſtere cognoſcit vxorem dictum eſt ſupra. Accedere autem ad eam tempore menſtrui ſunt qui dicant eſſe mortale. Contrarium autem videtur probabilius. *b* *b* Idem vbi ſup.

21 Accedere ad prægnantem non eſt *c* illicitum, niſi abortus timeatur. Cum autem vxor infantem adhuc nutrit abſtinere conſilium eſt, non præceptum. Si autem vxor non habet vnde nutricem conducat non tenetur debitum ſoluere donec ablactet infantem. *c* Sanchez vbi ſupra num. 14.

AN TACTVS & aſpectus ſint liciti inter coniuges vide Villal. *vbi ſupra dif.* 42.

AN TENEANTVR cohabitare.

22 Poteſt *d* maritus ex iuſta cauſa abſens eſſe etiam per multum temporis, & ſeparare thorum. Sed cauſa iuſta non exiſtente tenetur *e* cohabitare. *d* Comm. DD. *e* c. 1. & 2. de coniug. leproſ.

23 Vxor tenetur *f* ſequi maritum, & maritus vxorem ſi exulare cogantur. Si autem maritus vagari voluerit, vxor eum ſequi non tenetur, niſi ſciens vagum eſſe matrimonium contraxerit. *f* c. vnaquæque 13. q. 2.

AN MARITVS votum peregrinationis poſſit omittere Vide in verbo *Votum.*

AN MARITVS teneatur alere vxorem?

24 Si dos marito non eſt ſoluta non tenetur *g* alere vxorem, niſi creditò dotem dederit, vel vxorem ſine dote acceperit. *g* Vill. tr. 13. dif. 44.

25 Non poteſt *h* vxorem è domo eiicere, vel in domum non recipere, quia dos ſoluta non eſt. *h* Sanch. vbi ſup. num. 27.

26 Si vxor dotem amiſit, vel confiſcata fuit, tenetur eam alere. *i* Ant. Gomez lib. 78. Taur. num. 55.

27 Soluta dote tenetur eam alere, niſi cum ſine culpa mariti vxor è domo fugit.

28 Si vxor eſt diues maritum pauperem tenetur *l* alere.

29 Si maritus ob crimen in carcere detentus eſt ab vxore eſt alendus *m*. Idem dic de vxore in carcere etiam ob crimen detenta.

30 An vxor & filij teneantur ſoluere debita quæ pater in eis alendis contraxit, alij aiunt, alij probabilius negant *n* etiam ſi res vt veſtes in ſpecie maneant.

31 Si maritus vxorem diuitem ſine dote accepit non tenetur *o* eam alere.

DE DEBITO coniugali vide ſupradicta verbo, de Actu coniugali.

32 *DE SECVNDIS nuptijs.*

Licitæ *p* ſunt ſecundæ nuptiæ diſſolutis primis. Quomodo autem conſtare debeat de morte coniugis vt fiat ſecundum matrimonium dictum eſt ſupra verbo *Conſcientia*, & verbo *Dubium*.

33 Si vterque coniux iam ſemel Eccleſiæ benedictiones receperunt, non ſunt *q* amplius benedicendi. Secus verò ſi alter eorum non fuit benedictus.

34 Sacerdos, qui non benedicendos benedicit pœna arbitraria eſt *r* puniendus.

35 Cum ante benedictiones moritur alter coniux, alter denuo contrahens poteſt *s* benedici.

l l. ſi cum dote, pacto ſi maritus, ff. ſol. matr.
m Sanch. vbi ſupr. dub. 9. n. 23.
n Idem vbi ſupra n. 29.
o Comm. DD.
p 1. ad Cor. c. 7.
q Vide extrau. concertatio.
r Comm DD.
s Comm. DD.

SECTIO IV.

DE MATRIMONII IMPEDIMENTIS.

1 ECcleſia poteſt *a* ſtatuere impedimenta matrimonij quæ impediant, & dirimant illud, contractus irritando, & inhabilitando perſonas.

2 Epiſcopus in ſua diœceſi non poteſt *b* ſtatuere impedimenta, quæ matrimonium dirimant.

3 Princeps ſæcularis, ſi ſolum poteſtatis eius natura inſpiciatur, poteſt in ſua republica impedimenta dirimentia ſtatuere: Hodie tamen Principibus Chriſtianis hoc eſt prohibitum *c*.

a Trid. ſeſſ. 24. de matr. can. 3. & 4.
b Couarr. 4. Decr. 2. p. c. 6.
c c. multorum §. 1. 9. 6.

4 Infideles

4 Infideles Principes poſſunt *d* dicta impedimenta inſtituere, & obligabunt Chriſtianos in eorum territoriis degentes in rebus in quibus eorum legibus ſubiiciuntur.

d Nauarr. corol. 4. de conu. coniug. lib. 3.

5 Fidelis, qui in terris infidelium contrahit in gradu ab Eccleſia prohibito inualidè *e* contrahit.

e Sanch. de matr. lib. 7. diſp. 3.

6 Fidelis Princeps infidelibus ſibi ſubiectis poteſt *f* impedimenta dirimentia ſtatuere.

f Idem vbi ſupr.

7 Conſuetudo legitima poteſt *g* impedimentum introducere.

g Idem vbi ſupra diſp. 4.

DE IMPEDIENTIBVS *tantum.*

8 Quæ ſolum impediunt, & non dirimunt ſunt vndecim, quæ his carminibus continentur.

Eccleſiæ vetitum, nec non tempus feriatum.
Atque catechiſmus, ſponſalia, iungito votum,
Inceſtus, raptus ſponſatæ, mors mulieris,
Suſceptus propriæ ſobolis, mors præsbyteralis,
Vel ſi pœniteat ſolemniter, aut monialem
Accipiat, prohibent hæc coniugium faciendum.

AN MORTALITER *peccet, qui cum prædictis impedimentis contrahit.*

9 Qui contrahit cum impedimento impediente, & dirimente peccat *h* mortaliter.

h Comm. DD.

10 Qui contrahit cum impedimento non dirimente in tribus caſibus *i* peccat mortaliter, & non in aliis. Primò ſi nubat contra Eccleſiæ prohibitionem ſi fuerit iuſta. Secundò cum præceſſerunt ſponſalia de futuro cum alia. Tertiò cum præceſſit votum ſimplex caſtitatis, religionis, vel non nubendi.

i Vill. vbi ſupr.

11 Contrahere cum aliis impedimentis non dirimentibus, nullum *l* eſt peccatum, quia iam non ſunt in vſu.

l Sanch. lib. 7. de matrim. diſp. 17. num. 1.

DE IMPEDIENTIBVS, *ac dirimentibus ſimul.*

12 Impedimenta impedientia, ac dirimentia ſimul ſunt, 24. & his carminibus continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi forte coire nequibis,
Si Parochi, & duplicis deſit præſentia teſtis,
Raptáve ſit mulier, nec parti reddita tuta.
Hæc ſocianda vetant connubia, facta retractant.

DE ERRORE *perſonæ, & illius qualitatum.*

13 Error perſonæ antecedens, qui eſt cauſa matrimonij & ſine quo matrimonium non eſſet, impedit, & dirimit de iure naturali.

m Comm. DD.

14 Error perſonæ concomitans ſine quo etiam matrimonium fieret annullat *n* matrimonium ſecundum probabiliorem ſententiam

n Villa. vbi ſupr. tr. 14. diff. 5.

tentiam. Quæ nubit, cum Petro intelligens eſſe Ioannem cum quo tamen ſi ſciret eſſe Petrum vellet etiam nubere, inualidè nubit.

o Idem vbi ſup.

15 Error aliarum qualitatum non dirimit *o* niſi ponantur, vt conditiones contractus, vel inducant in errorem perſonæ. Vt ſi quis diceret ex filiabus Ioannis nubo cum pulchriore.

p Comm. DD.

16 Error nominis cum conſtat de perſona non *p* impedit, nec dirimit.

q c.2. & 3. & fin. de coniug. ſeruor.

AN SERVILIS conditio impediat, & dirimat.

16 Error conditionis ſeruilis *q* impedit, & dirimit matrimonium. Hoc autem impedimentum ſolum eſt de iure poſitiuo, & ideo inter infideles non dirimit.

r Comm. DD.

18 Serui adſcriptitij, qui prædia dominorum perpetuò colere ſunt obligati, & originarij ab his deſcendentes non comprehenduntur *r* ſub hac prohibitione.

ſ Comm. DD.

19 Si ſequatur hoc impedimentum poſt matrimonium illud non impedit. *ſ*

t D. Bonau. in 4. diſt. 30. art. 1. q. 2.

20 Ad hoc impedimentum neceſſaria eſt vera ignorantia, & quod errore ſit quis peioris conditionis, vnde ſeruus contrahens cum ea, quam putabat eſſe liberam validè *t* contrahit. Idem dic ſi nuberet cum libera putans eſſe ancillam.

u Vide Vill. vbi ſup. diſ. 6.

21 Si cognita ſeruitute affectu maritali copulentur reualidatur *u* matrimonium.

x l. 1. tit. 5. par. 4.

22 Cum dominus ſeruum ſuum facit nubere cum libera, quæ ſeruitutem ignorat *x* valet matrimonium, & ſeruus fit liber.

y Abb. c. illud 11. de præſumpt.

23 Idem *y* dic, cum dominus ancillam dat libero in matrimonium cum dotis ſcriptura, vel ipſe cum ducit vxorem.

z Comm. DD.

24 Seruo non ſunt *z* nuptiæ interdictæ etiamſi dominus contradicat.

a l. 2. tit. 6. P 4.

25 Cæteris paribus maior obligatio *a* eſt ſeruo reddendi debitum vxori; quam domino famulatum. Si autem vrgeat neceſſitas domino prius ſeruiendum.

b Sanch. vbi ſupr.

26 Domino licet *b* ſeruos coniugatos ad obſequia ſibi neceſſaria extra ciuitatem mittere, ſicut & ipſis ire liceret ſi eſſent liberi.

c Comm. DD.

27 Si alter ex coniugibus liber ſit, ſeruus vendi *c* poteſt in regionem longinquam. Si verò vterque ſeruus ſit nullus ex illis poteſt *d* vendi in terram longinquam, niſi alter ex eis propter commiſſum crimen, ibi non poſſit degere.

d Vill. vbi ſupr.

e l. partus, C. de rer. vindicat.

28 Partus ſequitur *e* ventrem, & ideo ancillæ filij ſunt ſerui. Si autem conceptionis tempore mater erat libera filij liberi naſcentur, etiam ex ancilla; ſi autem prægnans capiatur ſeruus naſcetur.

29 Peccat

29 Peccat *f* dominus, & excommunicationem incurrit ſi ſeruorum impediat matrimonia, ſed non *g* tenetur conſentire ne ad illorum obſequia ius amittat.

AN VOTVM ſolemne dirimat matrimonium.

30 Votum ſolemne in approbata religione emiſſum impedit, ac dirimit, eſt *h* de fide, ſed ſolum dirimit de iure Eccleſiaſtico. Quod ſi ſuperueniat matrimonio rato, & non conſummatio diſſoluit illud. Idem dic de votis ſimplicibus emiſſis poſt biennium in Societate IESV, quæ verum religioſum conſtituunt.

31 Poſt conſummatum matrimonium ex mutuo conſenſu *i* poſſunt coniuges ingredi religionem, quod ſi alter ipſorum ſit ſenex emiſſo voto caſtitatis poteſt in ſæculo remanere.

32 An verò ad hoc ſit neceſſaria Epiſcopi facultas, ita vt ſine illa profeſſio non valeat alij aiunt, alij probabilius negant. *l*

33 Quod ad ætatem attinet non poteſt certa menſura præfigi. Vtplurimum viri poſt ſexaginta quinque annos, & fœminæ poſt quadraginta quinque inepti ſunt generationi. Ariſtoteles autem vltimum terminum generationi *m* conſtituit in viro ſeptuaginta annos, in fœminis quinquaginta.

DE COGNATIONIS carnalis impedimento.

34 Cognatio carnalis *n* eſt vinculum perſonarum ab eodem deſcendentium carnali propagatione contractum.

35 Linea recta *o* eſt aſcendentium & deſcendentium vt patris, filij, & nepotis. Collateralis, quæ ad latera extenditur, vt inter fratres, & conſobrinos.

36 Ad cognoſcendum gradum in linea recta numerandæ *p* ſunt perſonæ & prima dempta tot ſunt gradus, quot remanent perſonæ.

37 In linea collaterali numerandæ *q* ſunt perſonæ ab ea quæ magis diſtat à prima ſtipite conſanguinitatis, & vna perſona dempta tot ſunt gradus, quot remanent perſonæ, & ad hoc quærenda ante omnia prima conſanguinitatis radix.

38 In diſpenſatione petenda aperienda *r* eſt inæqualis diſtantia graduum à radice.

39 Matrimonium inter patrem, & filiam, matrem & filium ipſo iure naturali *ſ* eſt nullum. Idem dic de aſcendentibus, & deſcendentibus inter ſe etiam ſi multum diſtent.

40 In primo gradu conſanguinitatis, ſecus in reliquis idem dicendum. *t*

41 Hodie inter conſanguineos ſolum eſt impedimentum vſque ad quartum *u* gradum.

42 Indi noui orbis poſſunt *x* ex priuilegio nubere extra ſecundum

f Paragr. ſed & ſi quis inſt. de inge.
g Vide Villal. vbi ſup.
h Trid. ſeſſ. 24. can. 9.
i c. cum ſit de conuer. coniug.
l Sanch. de matr. lib. 7. n. 3.
m Ariſtot. lib. 5. de hiſt. c. 14.
n D. Tho. in 4. diſt. 40. q. vnic. art. 1.
o Vide P. Sanch. vbi ſupr.
p Comm. DD.
q c. vlt. de conſ. & affi. vbi hæc regula approbatur.
r Comm. DD.
ſ Comm. DD. cum D. Thom. in 4. diſt. 40. q. vnic. art. 3.
t Sanch. lib. 7. de matrim. tom. 2.
u c. non debet, de conſ. & affi.
x Vide ſupr. Priuil. Indor.

cundum gradum etiam ſi alter diſtet, à prima radice in primo gradu.

DE COGNATIONE ſpirituali.

y Comm. DD.

43 Cognatio *y* ſpiritualis eſt propinquitas quædam perſonarum ex ſtatuto Eccleſiæ conſurgens propter collationem Baptiſmi, & Confirmationis, vel ſuſceptionem recipientis hæc ſacramenta.

z c. 1. de cog. ſpir. in 6.

44 Hoc impedimentum ſolum eſt de iure Eccleſiaſtico, & ſolum naſcitur *z* ex Baptiſmo, & Confirmatione, & non ex alio ſacramento.

a Trid. ſeſſ. 24. c. 2.

45 Habet *a* duas tantum ſpecies compaternitatem, & commaternitatem, ſed inter patronos inter ſe nullum eſt impedimentum.

b Comm. DD.

46 Paternitas *b* eſt inter baptizantem, & baptizatum, & inter patrinum, & baptizatum. Compaternitas inter baptizantem & parentes baptizati, & inter patrinos & ipſos baptizati parentes.

c Comm. DD. Vide Sanch. lib. 7. de matr. diſp. 59. n. 5.

47 Baptizans priuatim in neceſſitate, non verò tenens *c* ſecundum probabiliorem ſententiam, cognationem contrahit ſpiritualem.

d Henriq. lib. 12. de matr. c. 1.

48 Cum adultus baptizatur ſolum qui eum tenet, non verò aſſiſtentes cognationem contrahunt, *d* quod verum eſt etiam ſi nihil reſpondeat.

e Trid. ſeſſ. 24. de matr. c. 2.

49 Patrinus debet *e* eſſe vnus, & ad ſummum vnus, & vna. Et alij tangentes puerum præter patrinos ad id aſſignatos nullam contrahunt cognationem, & Parochus ſcire debet, qui ſint aſſignati.

50 Si Parochus plures, quam duos aſſignaret, & infantem tangerent, cognationem contraherent *f*. Si autem nullum aſſignarèt probabile eſt nullum contrahere.

f Nauarr. conſil. 7. n. 2. de cog. ſpir.

51 Si parentes aſſignarent, & non Parochus cognationem contraherent *g*

g Comm. DD.

52 Qui ſolum materialiter baptizantem tenet ſine animo munus patrini obeundi non contrahit. *h*

h Sanch. vbi ſupra diſp. 57. n. 12.

53 Qui putans extrahere vnum ex fonte, alium extrahit, quem non putabat, non *i* contrahit: Nec qui per Procuratorem.

i c. 2. de cog. ſpir.

54 Idem dicendum de patrinis in Confirmatione, quod in Baptiſmo.

l Comm. DD.

55 Non baptizatus non poteſt *l* hanc contrahere cognationem, bene tamen non confirmatus,

m D. Tho. vbi ſupra q. 2. art. 1. ad 5.

56 Cuiuſcumque ætatis ſit, dummodo habeat vſum rationis poteſt *m* eſſe patrinus.

57 Cognatio

57 Cognatio ſpiritualis ſuperueniens matrimonio *n* impedit petitionem debiti.

n Vide ſup. verb debitum coniug.

DE COGNATIONE *legali.*

58 Cognatio legalis *o* eſt propinquitas perſonarum ex adoptione proueniens.

59 Adoptio *p* eſt actus legitimus, per quem filius aut nepos fit, qui non eſt, penè naturam imitans.

60 Habet *q* cognatio legalis tres ſpecies. Prima inter adoptantem, & adoptatum. Secunda inter adoptatum, & filios carnales adoptantis. Tertia eſt inter adoptatum, & vxorem adoptantis.

61 Cognatio hæc dirimit *r* matrimonium in his tribus ſpeciebus.

62 An verò cum adoptio eſt imperfecta, v.g. cum adoptatus non tranſit in poteſtatem adoptantis, nec eſt eius hæres neceſſarius in teſtamento, cognatio hæc dirimat alij negant, alij probabilius affirmant. *ſ*

63 Cognatio legalis matrimonio ſuperueniens illius vſum non impedit. *t*

64 Cognatio legalis in recta linea, & in tertia ſpecie eſt perpetua.

o D.Tho. in 4. diſt. 42.q.2. art.1.
p Iuriſperiti de cogn.leg.
q Vide Vill. vbi ſupra diſ.10.
r Comm DD. in c. ita dilige-re 30.q.3.
ſ Tol. lib. 7. ſuper c.4.n.7.
t Comm. DD.

65 Inter adoptantem, & adoptatum, & ab eo deſcendentes durat *u* cognatio etiamſi multum diſtent.

66 Si adoptio non fiat iudicis *x* authoritate nullum oritur impedimentum ex ea.

u Silu. verb. matrim.8. q.8.d.2.
x Comm. DD.

DE CRIMINE.

67 Adulterium non dirimit *y* matrimonium cum ea quam viuente marito cognouit adulter.

68 Adulterium cum machinatione mortis mariti, vel vxoris effectu ſequuto impedit, *z* ac dirimit, & ad hoc non ſufficit ratihabitio.

69 Idem eſt *a* ſiue machinatio mortis adulterium præcedat, ſiue adulterium machinationem: dummodo interfuerit vtrumque.

70 Probabile *b* eſt hoc naſci impedimentum etiamſi fiat homicidium ſine animo nubendi. Contrarium tamen eſt etiam probabile, & ſequendum poſt initum matrimonium.

71 Sufficit, *c* quod vnus mortem machinetur ſi fuerit adulterium.

72 Promiſſio nuptiarum iuncta cum adulterio impedit, *d* ac dirimit matrimonium. Idem eſt ſi promiſſio fuerit conditionalis, ſecus verò ſi ficta.

73 Si adulter adulteræ fecit promiſſionem, illa verò nec fecit,

y c. ſignificauit, de eo qui duxit.
z c. ſuper hoc, de eo qui duxit.
a Sanch. vbi ſupra diſp.78. n.6.
b Henr. lib.12. de matrim. c.14.n.2.
c Sanch. vbi ſupra n.4.
d Idem vbi ſupr.

fecit, nec acceptauit non impedit ſecundum *e* probabiliorem.

e c. fin. de eo, qui duxit.

74 Qui promittit alicui mulieri vxore ſua mortua ſe illam ducturum, peccat mortaliter, nec tenetur adimplere, ſi vero adimpleat, valet *f* matrimonium.

f Comm. DD.

75 In duobus denique tantum caſibus crimen matrimonium dirimit. Primò cum ſit homicidium cum adulterio. Secundò cum ſit promiſſio nuptiarum, vel de facto nuptias contraxerunt, ſi hæc cum adulterio ſint iuncta.

DE DISPARITATE cultus.

76 Matrimonium baptizati cum non baptizata, vel baptizatæ cum non baptizato eſt *g* nullum.

77 Hoc impedimentum *h* eſt de iure poſitiuo, licet de iure diuino tale matrimonium ſit etiam prohibitum, ſed non irritum ſecundum *i* probabiliorem.

78 Matrimonium hæretici cum Catholica, vel è contra eſt *l* validum ſecundum probabiliorem, ſed peccabunt mortaliter.

79 In terris in quibus hæretici mixti cum Catholicis degunt talia matrimonia licent *m* dummodo non ſit periculum ſubuerſionis.

g Henr. de matr. c. 13. n. 3.
h Comm. DD.
i Vill. vbi ſupra.
l D. Tho. in 4. diſt. 39. q. vnic.
m Azor lib. 8. inſt. mor. c. 11. q. 5.

DE VI, SEV VIOLENTIA.

80 Non poteſt *n* cogi voluntas, quoad actus elicitos, & ideo vis non cauſat inuoluntarium, metus verò, ſicut & vis iniuſtè illata ad extorquendum conſenſum, *o* ſi grauis ſit, matrimonium dirimit.

n Comm. DD.
o Comm. DD.

SECTIO V.

DE ORDINE SACRO *quomodo impediat.*

1 Nullus ex quatuor minoribus Ordinibus impedit *a* matrimonium.

2 Ordo ſacer impedit, *b* ac dirimit, & ſacris initiatus contrahens excommunicationem incurrit. Hoc autem impedimentum eſt à iure poſitiuo, non à diuino.

3 Ordo ſacer ſuſceptus ob metum cadentem in conſtantem virum, vel ante 16. annum non dirimit. *c*

a c. vnic. de cler. coniug.
b c. 1. & 2. qui clerici. Trid. ſeſſ. 24. de matrim. can. 9.
c Sanch. de matr. diſp. 39. n. 5.

4 Epiſcopus

4 Epiſcopus electus, & confirmatus ſi non eſſet ſacris initiatus validè contraheret, *d* ſed amitteret Epiſcopatum.

d Comm. DD.

DE LIGAMINE.

5 Polygamia id eſt vxorum multiplicitas prohibita *e* iure diuino, & etiam iure naturali, & ideo non poteſt Papa in ea diſpenſare.

e Matt. 19.

6 Antiquæ legis Patres habuere *f* à Deo diſpenſationem vt plures haberent vxores, & cauſa fuit, vt eſſet multiplicitas fidelium.

f Comm. DD.

DE PVBLICA HONESTATE.

7 Publicæ honeſtatis impedimentum *g* eſt. Propinquitas ex ſponſalibus proueniens robur habens ex Eccleſiæ inſtitutione propter honeſtatem eius.

g D. Tho. in 9. diſt. 41. q. vnic. art. 1.

8 Cum hoc impedimentum naſcitur ex ſponſalibus de futuro ſolum impedit *h* in primo gradu. Quod ſi ſponſalia nulla ſunt, & ipſum nullum eſt; ſed in foro exteriori impedimentum eſt quandiu de nullitate non conſtat. *i*

h Trid. ſeſſ. 24. de matrim. can. 3.
i Villa. vbi ſupra.

9 Cum pater ſpondet pro filio præſente, & tacente, & in ſponſalibus conditionatis cum vera ſunt, oritur *l* impedimentum.

l c. vnic. de ſponſ. in 6.

10 Hoc impedimentum perpetuo durat. *m*

m Comm. DD.

11 Cum quis poſt facta ſponſalia cum vna, ſecundò ſpondet pro alia ex ſecundis ſponſalibus non oritur *n* impedimentum.

n c. vnic. de ſponſ. in 6.

12 Cum hoc impedimentum naſcitur ex matrimonio rato, & non conſummato extenditur *o* vſque ad quartum gradum.

o Sanch. vbi ſupra diſt. 70. n. 5.

13 Ex matrimonio rato, & non conſummato inualido *p* naſcitur hoc impedimentum, ſed non ex inualido ex defectu conſenſu s.

p c. vnic. de ſponſ. in 6.

DE AFFINITATE.

14 Affinitas eſt propinquitas perſonarum *q* ex carnali copula proueniens omni carens parentela.

q D. Tho. in 4. diſt. 41. q. vnic.

15 Coniuges inter ſe non ſunt affines.

16 Ex matrimonio rato, & non conſummato non naſcitur *r* affinitas, ſed ſolum impedimentum publicæ honeſtatis.

r c. fin. 35. q. 3.

17 Gradus affinitatis *s* numerantur ex gradibus conſanguinitatis.

s c. extraordinaria 35. q. 3.

18 Affinitas non naſcitur niſi ex copula carnali intra vas naturale inter virum, & fœminam. *t* Sed non requiritur quod ſemen mulieris concurrat ſecundum probabiliorem ſententiam.

t Sanch. vbi ſup. n. 21.

19 In foro conſcientiæ credendum *u* eſt ei, quid dicit ſe copulam habuiſſe, ſed non ſeminaſſe.

u Comm. DD.

20 Inter infideles eſt etiam affinitas, ſed non naſcitur niſi ex copula

x D. Tho. in 4. diſt. diſt. 21. q. vnic.

copula licita, & hæc affinitas naſcitur ex iure naturali, & non dirimit niſi in primo gradu.

y Sanch. vbi ſup. ſeſ.68.

z Trid.ſeſ. 24.de matr.c.4.

21 Nullus affinitatis gradus dirimit *y* matrimonium de iure naturali, ſecundum probabiliorem opinionem.

22 Affinitas ex copula illicita non dirimit *z* niſi vſque ad 2. gradum, & in reliquis licitè contrahuntur ſponſalia, & matrimonium, & fornicatio non eſt inceſtus.

a Vill. to. 1.tr.14. diſ. 17.

b Trid.dic. c.4.

23 Affinitas ſuperueniens matrimonio ex copula cum conſanguinea coniugis extra 2. gradum non *a* impedit petitionem debiti.

24 Affinitas ex copula *b* licita extenditur vſque ad 4. gradum.

c Comm. DD.

25 Qui cognoſcit vxoris conſanguineam intra 4. gradum committit *c* inceſtum, ſed non priuatur iure petendi debitum, ſi cognoſcit extra 2.

DE IMPOTENTIA naturali.

d c.conſultatione & totus titulus de frig. & malef.

e Comm. DD.

f Sanchez lib.7.de matr.diſ. 92.nu.9.

g Comm. DD.

h Comm. DD.

i Sanch. vbi ſup. num.20.

l Idem. vbi ſup.

26 Impotentia naturalis perpetua ad copulam impedit, *d* ac dirimit matrimonium.

27 Qui poteſt vas fœmineum penetrare, *e* ſed non ſeminare dicitur impotens.

28 Ex parte mulieris non *f* eſt neceſſaria ſeminatio aptitudo ad copulam, ſufficit.

29 Impotentia temporalis non facit *g* irritum matrimonium.

30 Quamuis impotentia miraculosè tollatur non *h* valet matrimonium antea factum.

31 Cum poſſunt coniuges coire licet difficulter ſine mortis periculo, *i* valet.

32 Eunuchorum, ex vtroque latere matrimonium nullum *l* eſt.

33 Senum matrimonia valida ſunt niſi ita decrepiti ſint vt nullo modo poſſint coire, quia in talibus eſt perpetua impotentia.

m Comm. DD.

n Comm. DD.

34 Matrimonia ſterilium, & illorum, qui ſunt in mortis articulo valida *n* ſunt. Vide reliqua in P. Thom. Sanctio *lib. 7. de matr. diſp.92.to.2.*

DE IMPOTENTIA quæ naſcitur ex maleficio.

o c.vlt.de. frig. & malef.

p c.his qui 32.q.7.

q Comm. DD.

r c.fin.de frig.& malef.

35 Impotentia ex maleficio, ſi eſt perpetua impedit, ac dirimit matrimonium.

36 Quæcumque impotentia accidens poſt matrimonium illud non dirimit. *p*

37 Maleficium, vt plurimum fit *q* in viris, & aliquando in fœminis.

38 Maleficium, quod non poteſt ſine peccato, aut miraculo tolli iudicatur *r* perpetuum; & cum dubitatur, an ſit perpetuum

petuum expectandum eſt per tres annos.

39 Non licet illud diſſoluere *f* alio maleficio; poteſt autem exorciſmis,& aliis remedijs.

40 Cum impotentia prouenit ex frigiditate medicorum iudicio *t* cognoſcenda eſt, ſi autem cognoſci non poteſt per tres annos expectandum eſt.

41 Cognita impotentia,cuilibet eorum reclamare liberũ *u* eſt.

42 Quandocumque cognitum eſt impotentiam fuiſſe temporalem reſtaurandum *x* eſt primum matrimonium,etiam ſi coniux,cum alio ſecundas nuptias contraxerit, & conſummauerit.

43 Reſtituta vxore marito, ſi eam cognoſcere adhuc non poterit per tres annos experientia *y* facienda eſt.

44 Si cum veritas cognita fuit alter coniux in religione profeſſionem emiſerat matrimonium *z* diſſolutum fuit.

45 Si verò ſacris initiatus eſt, & vxor illum petat *a* tenetur ad eam redire,& debitum reddere,ſed non poteſt petere.Si autem illa maritum non petat,ipſe non poterit ad eam redire,quæ tenetur caſte viuere;ſed non votum caſtitatis emittere.

DE IMPOTENTIA temporali ex defectu ætatis.

46 Vt matrimonium validè contrahant, vir *b* debet habere 14.annos,& mulier 12.& debent eſſe in vltimo die.

47 Hoc impedimentum *c* dirimit de iure Eccleſiaſtico.

48 Impleta ætate etiam ſi adhuc potentes non ſint matrimonium *d* valet, niſi poſt perfectam pubertatem impotentes eſſe inueniantur.

49 Infidelium matrimonia *e* valent dummodo habeant vſum rationis.

50 Papa *f* poteſt in hoc impedimento diſpenſare, & probabiliter Epiſcopus magna vrgente neceſſitate, maximè ſi ad pubertatem appropinquent.

51 Cum malitia ſupplet ætatem ante prædictã ætatem *g* poſſunt nubere, & hoc colligitur cum puer aptus eſt ad penetrandum vas.& effundendum ſemen,& puellæ menſtrua contingũt.

52 Peccant *h* mortaliter,qui ante adimpletam nubunt ætatem.

53 Cum in hermaphrodita præualet vnus ſexus ſecundum illum *i* poteſt contrahere, & ille præualere intelligitur per quem vrinam emittit.

54 Qui æque præualet in vtroque ſexu ſecundum quemlibet *l* poteſt contrahere, ſed debet præſtare iuramentum quod alio non erit vſurus.

f D.Tho. in 4. diſp. 34.q. vni. art.3.
t c.laudabilem de frig. & malef.
u Comm. DD.
x c.fraternitate de frig. & malef.
y Dic.c. laudabilis.
z Comm. DD. Quia non erat conſummatum.
a Comm. DD.
b c. puberes de diſp.impub.
c Abb. de pub.
d Sanchez vbi ſup. diſp. 104. n.13.
e c.de illis 2.
f Henriq. lib.11. de matr.c. 13.
g c. de illis.
h Henriq. lib.11.de matr.c. 13.
i Comm. DD.
l Henriq. lib.14 de irreg.c.2. n.6.

SECTIO VI.

DE DISPENSATIONE IN MATRIMONII impedimentis.

DE EO QVI POTEST diſpenſare.

1 PApa non *a* poteſt diſpenſare in impedimentis, quæ ſunt de iure diuino naturali.

2 In his, quæ ſunt à iure canonico ſolus Papa *b* poteſt diſpenſare de iure ordinario.

3 In graui neceſſitate, ſi impedimentum eſſet occultum, & difficilis recurſus ad Papam, & ex ſeparatione ſequeretur ſcandalum, nec eſſet Commiſſarius Cruciatæ, qui talem facultatem haberet, poterit *c* Epiſcopus diſpenſare, vel alij delegare.

4 Ad hanc diſpenſationem *d* requiritur bona fides ſaltem alterius coniugis ſecundum probabiliorem opinionem.

5 De poteſtate quam circa hoc habet Cruciatæ Commiſſarius, *e* vide verbum Bulla & ibi latè.

6 Legatus à Papa non *f* poteſt in his diſpenſare, niſi fuerit & ſpecialiter commiſſum.

DE CAVSIS diſpenſandi.

7 Ad diſpenſandum *g* neceſſaria eſt cauſa iuſta.

8 Vt aliqua cauſa ſit iuſta non eſt *h* opus, vt ſemper bonum commune reſpiciat.

9 Quantò gradus eſt propinquior, tantò maior diſpenſandi *i* debet eſſe cauſa, & cum plures cauſæ ſunt, melius iuſtificatur diſpenſatio.

10 In 2. gradu conſanguinitatis diſpenſatio fit *l* inter Principes, & ob bonum publicum.

11 Solet *m* Papa diſpenſare ob priuata bona, & cum aliis non ita inſignibus perſonis.

12 Ad diſpenſandum in aliis gradibus eſt iuſta *n* cauſa longæ litis finitio, loci anguſtia, & dotis competentis defectus, & aliæ, quæ videri poſſunt in Villalobos.

13 De cauſis ad diſpenſanda vota. Vide infra verb. Votum.

QVÆ SINT APPONENDA in narratiua, vt diſpenſatio non ſit ſurreptitia.

14 Cum

a Comm. DD.
b Sanchez vbi ſup. diſp. 40. q. vni. art. 3.
c Idem lib. [illegible]. de matr. diſp. 40. n. 3.
d Idem vbi ſup.
e Vide verb. Bulla.
f Couar. in c. quod dilecti de conſang. & affin. n. 11.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Comm. DD. Et Villal. to. 1. tr. 14. dif. 26.
l Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 9.
m Comm. DD.
n Villal. vbi ſup.

14 Cum ſunt duo impedimenta etiam ſi ſint eiuſdem ſpeciei vtraque in narratiua *o* explicanda ſunt, vt v. g. ſi quis affinem, & conſanguineam vxoris in eodem gradu cognouiſſet.

15 Cum autem eamdem pluries cognouiſſet *p* opus non eſt hanc pluralitatem aperire.

16 Cum aliud impedimentum eſt occultum, aliud publicum *q* ſufficit apponere publicum, & occulti diſpenſationem à ſacris pœnitentiariis, vel ab alio petere facultatem habente.

17 Cum aliud impedimentum non eget diſpenſatione tacendum *r* eſt.

18 An verò pro duobus impedimentis poſſint duæ diſtinctæ diſpenſationes impetrari. Vnum ſolum in qualibet exprimendo alij aiunt, alij probabilius *s* negant, ſed poſt factum matrimonium affirmatiua ſequenda.

19 Si poſt imperatam diſpenſationem conſanguinei copulentur, nec eſt *t* inceſtus, nec indigent noua diſpenſatione.

20 Cum conſanguinei ante diſpenſationem cum Romam miſerint pro ea impetranda, inter ſe habent copulam, vel habitam antequam miſerint non declarant, irrita erit diſpenſatio. Contraria etiam ſententia eſt *u* probabilis, & vrgente neceſſitate ſequi poteſt in praxi præcipuè poſt factum matrimonium.

21 Si autem copula ſit poſt datam à Papa diſpenſationem, ſed nondum ab Ordinario factam poterit ipſe Ordinarius in hoc diſpenſare.

22 Qui copulam habuerunt, vt diſpenſationem facilius impetrarent, debent hoc declarare, ſecus *x* erit ſurreptitia.

23 Declarandum etiam an fœmina fuerit rapta.

24 Si quis intra gradus prohibitos ſcienter contraxerit ſeparetur, & ſpe conſequendæ diſpenſationis careat. *y*

25 Non eſt *z* neceſſarium mentionem facere alterius diſpenſationis iam habitæ, niſi quando impedimentum naſcitur ex delicto.

26 Gradus affinitatis, vel conſanguinitatis aperiendus eſt. Quod ſi affinitas pro conſanguinitate apponatur, vel è contra erit ſurreptitia. *a*

27 Gradus non ſolum remotior, ſed etiam propinquior exponendus eſt. Si tamen propinquior primus gradus non ſit non erit ſurreptitia diſpenſatio, tenetur tamen litteras declaratorias impetrare pro foro exteriori.

28 Cum mulier eſt in gradu propinquiore ſi eſt intra tertium quia ei debetur ſpecialis reuerentia, vt matertera, niſi declaretur, erit *b* ſurreptitia.

o Sanchez vbi ſup. diſp. 13. to. 3. n. 2.
p Idem vbi ſupra. n. 7.
q Villal. vbi ſup. diſ. 27.
r Sanchez lib. 8. diſp. 25. n. 4. to. 3.
s Idem vbi ſup. n. 3.
t Idem lib. 8. diſp. 25. nu. 4. to. 3.
u Vide Pſà hoc verb.
x F. Em. Roder. to. 2. qq. reg. q. 46.
y Trid. ſeſ. 24. de matr. c. 5.
z Comm. DD.
a Comm. DD. Ex Pio V. in motu proprio qui incipit ſanctiſſimus.
b Moli. to. 1. de iuſt. tr. 2. diſp. 161.

c Sanchez vbi ſupra n.14.

29 Declarandum *c* etiam an gradus ſit in recta linea conſanguinitatis, vel affinitatis, vel ſpiritualis cognationis.

d Idem vbi ſupr.

30 In publicæ honeſtatis impedimento declarandum *d* eſt au ortum habuerit à matrimonio rato.

e Comm. DD.

31 In impedimento affinitatis declarandum *e* eſt an ſit ex copula licita, niſi ſit in tertio vel quarto gradu.

f Comm. DD.

32 Si ex errore ponitur gradus propinquior pro remotiore *f* valet diſpenſatio, non è contra.

g Vide Villal. vbi ſup.

33 In voti diſpenſatione declarandum *g* eſt an fuerit ſimul cum iuramento, vel non, & an qui illud fecit, ſit Diaconus.

h Sanch. vbi ſupr.

34 Cum delictum deductum eſt in forum exterius, ſed non plenè probatum hoc declarandum *h* eſt in narratiua, nec fatendo, nec negando illud, & poſtea à ſacra pœnitentiaria alia impetranda eſt diſpenſatio.

35 Si cauſa narratiua, verbi gratia, ſi filia mortua fuit, vel pauper diues facta fuit, ceſſat ante factam diſpenſationem, non valet. *i*

i c. quia circa, de conſang.

36 Si cauſa antea falſa facta fuit vera cum Papa diſpenſationem committit, valet *l* diſpenſatio.

l Sanchez vbi ſupra diſp.30. num.14. tom.3.

37 Si ceſſat cauſa finalis antequam Ordinarius, vel confeſſarius diſpenſent, non *m* valet.

m Idem vbi ſupra.

38 Triplici tempore opus *n* eſt, vt narratiua ſit vera. Cum à Papa committitur: cum Ordinarius, vel Confeſſor facit diſpenſationem, & cum matrimonium contrahitur.

n Idem vbi ſupra n.16. & 17.

39 Cum Papa abſolutè cum aliquo diſpenſauit in voto, vt nuberet, & cauſa ceſſauit non *o* poterit iterum nubere.

o Comm. DD.

40 Informatio poteſt *p* extraiudicialiter fieri, & Ordinarius extra vnum territorium poteſt diſpenſare.

p Villal. vbi ſupra.

41 Cum diſpenſatio conceditur ſine cauſa non debet *q* Ordinarius cauſam quærere.

q Idem vbi ſupra.

DE ALIQVIBVS notandis.

42 Cum perſonæ diſpenſandæ ad diuerſos pertinent Epiſcopatus, & diſpenſatio remittitur ad Ordinarium, quilibet ex duobus poteſt *r* diſpenſare etiam cum ſubdito alterius.

r Cmom. DD.

43 Cum cauſa diſpenſationis eſt dotis defectus, & vir illam auget, debet *ſ* fieri publica ſcriptura ante matrimonium, & à muliere acceptari.

ſ Comm. DD.

44 Stipendium laboris in informatione facienda non obſtante commiſſionis clauſula, recipi *t* poteſt. Et qui poſt factam diſpenſationem aliquid recipit pœnas non incurrit ſecundum probabiliorem.

t Sanchez vbi ſupra diſp.35. num.11. tom.2.

45 Vide diſpenſationis formam verbo ad verbum allatam à P. Sanctio *vbi ſupra n.1. & lib.8. de matr. diſp.43. n.4.*

NOTANDA circa diſpenſationes, quæ in foro conſcientiæ conceduntur in ſacra pœnitentiaria.

46 Diſpenſationes ſacræ pœnitentiariæ non committuntur, niſi Doctori Canoniſtæ, vel Theologo, & nullus *u* alius etiam doctiſſimus poteſt facere diſpenſationem. *u Idem vbi ſupra diſp.34. n.8.*

47 Confeſſarij ex noſtra ſocietate à ſuperiore ad id deputati ex priuilegio etiamſi nullum ſcientiæ gradum habeant, poſſunt *x* audita confeſſione, & ſalutari ſatisfactione impoſita prædictas diſpenſationes facere. *x Refertur in comp. verb. Confeſſ. paragr.3.*

48 Etiamſi litteras aperiat non Doctor, nec Magiſter non amittunt *y* ſuum effectum, & vni Confeſſario præſentata poſſunt alteri præſentari. *y Sanchez vbi ſupra n.12.*

49 Cauſas diſpenſationis huius, cum aliquis votum emiſit, vide verbo *Votum.*

50 Conſilia, & ſalutaria monita quæ fieri diſpenſando dicit litterarum forma ſolum *z* eſt inſtructio, etſi omittantur, non vitiatur diſpenſatio. *z Idem vbi ſup.*

51 Prædictæ litteræ non *a* valent pro foro exteriori. *a Nauarr. conſil.2. de priuil. lib.2.*

52 Non eſt neceſſarium *b*, vt ſemper fiat auditis confeſſionibus. *b F. Eman. tom.1. qq. reg. q.62. art.16.*

53 Cum prædictæ litteræ conceduntur circa votum, debet *c* diſpenſari commutando infrequentes confeſſiones per totum vitæ decurſum ſingulis ſcilicet menſibus ſemel, vel quoties confeſſori videbitur, ſed non frequentius quam ſemel in menſe. *c Vide Sanc. lib.8. diſ.34. n.1.*

54 Clauſula, quæ ſolet apponi dummodo impedimentum occultum ſit, debet *d* intelligi iuxta dicta in verbo *Manifeſtum ſupra* ſeruata forma Concilij Tridentini. Vide infra *quæſtione ſequenti.* *d Vill. vbi ſupr. diſ. 30. n.9.*

55 Clauſula illa Muliere de nullitate certificata ſolum eſt inſtructio *e*, vnde ſi erit inconueniens poteſt omitti. *e Idem vbi ſupra n.12.*

56 Cum apponitur, vt diſpenſationis cauſa, quod matrimonium bona fide contractum eſt, debet bona fides eſſe in vtroque coniuge, ſecus non valet. *f* *f Comm. DD.*

57 Clauſula illa vt præſentes litteras laniare, tenearis ſolum videtur *g* inſtructio. Et cum non ſortito primo effectu, neque in interiori, neque in exteriori pro alia vice poſſunt valere, non multum intereſt, an lanientur, vel non, & præcipuè cum nomen non habeant perſonæ diſpenſandæ. *g Comm. DD.*

58 Diſpenſationes prædictæ gratis dantur; ſed qui illarum impetrationem procurant non gratis laborant. *h* *h Vill. vbi ſupr. n.12.*

CVIVS EXPENSIS afferenda eſt diſpenſatio?

59 Cum ex conſenſu vtriuſque coniugis impetrata eſt diſpenſatio vtriuſque etiam expenſis offerenda eſt. Si autem

alterius culpa matrimonium validè contractum non fuit, ille ſolum ſoluet *i* expenſas.

i Sanchez lib. 5. de matrim. diſp. 5. n. 31.

QVOMODO RATIFICANDVS EST conſenſus cum matrimonium fuit nullum propter impedimentum occultum.

60 Cum matrimonium fuit nullum propter impedimentum occultum de nouo *l* contrahendum eſt.

61 Non eſt neceſſarium *m* quod contrahatur de nouo coram Parocho & teſtibus, niſi illi notum, eſſet impedimentũ, vel probari poſſet in foro exteriori ſecundum probabiliorem ſententiam. Contraria eſt ſecurior, & ſequenda *n* quando ſine inconuenienti poſſet fieri.

62 Cum aliter non poſſet *o* haberi conſenſus ſufficeret copula habita affectu maritali.

63 Ceſſante impedimento opus *p* eſt, vt coniux innocens certificetur de nullitate matrimonij non detecto crimine alterius coniugis ſecundum probabiliorem.

64 Sufficit *q* in hoc caſu quod conſenſus procedat ex æquiualente cognitione nullitatis, v.g. ſi interrogata ſi non nupſiſſet an de nouo nuberet cum marito, & ipſa conſentiat.

65 Cum ex certificatione nullitatis timetur graue ſcandalum poteſt omitti, & ſufficiet *r* conſenſus coniugis vnius, qui ſcit impedimentum.

66 Ceſſante impedimento occulto ſufficit, *ſ* quod inter ſe conſentiant.

67 Cum matrimonium fuit nullum *t* ex errore perſonæ; vel conditionis ſeruilis durante errore, non poteſt reualidari matrimonium.

l Comm. DD.
m Sanch. vbi ſupra n. 8.
n Vill. vbi ſup. diſ. 32. n. 4.
o Idem n. 5.
p Sanchez de matr. lib. 2. diſp. 36.
q Idem vbi ſupr.
r Idem vbi ſupra.
ſ Comm. DD.
t Comm. DD.

SECTIO VII.

DE VARIIS CIRCA MATRIMONIVM reſolutionibus.

1 QVi in peccato recipit hoc ſacramentum non facit *a* duo peccata, vnum vt miniſtrans, & aliud vt ſuſcipiens, quia non eſt miniſter conſecratus ad hoc.

2 Vltimo die quo ætas legitima completur poteſt *b* celebrari. Alij dicunt decem diebus ante vltimum; alij tandem vno, vel duobus

a Sanch. apud Dianam p. 3. tract. 4. reſ. 199.
b Vide Dian. p. 5. tract. 5. reſ. 16.

duobus menſibus, quia vulgariter totum id dicitur anni finis. Sed hoc videtur nimis latum.

3 Surdus, & mutus, & ſimul cæcus non poſſet *c* contrahere, quia non poſſet inſtrui de contractu faciendo. *c* Comm. DD.

4 Cum quis in amentiam incidit, poſtquam per Procuratorem conſenſum miſit validum eſſe matrimonium alij negant, alij probabilius affirmant. *d*

5 Quando ob grauem metum matrimonium contractum eſt poteſt *e* alter coniux, cui metus incuſſus non eſt liberè reſilire, niſi ipſe metum incuſſerit. *d* Sanchez apud Dian. reſ. 249. *e* Vill. apud Dian. p. 3. tract. 4. reſ. 139.

6 Si parentes, vel conſanguinei puellæ metum grauem incuſſerint iuueni inuento in ſtupro, matrimonium erit nullum, *f* quia iniuſtè incuſſus fuit metus, ſecus verò ſi contrahat ne iudici puniendus tradatur. *f* Dian. vbi ſupr. reſ. 128.

7 Parentes, qui filios ſine illorum conſenſu nubentes colloqui per aliquod tempus nolunt non ex odio, ſed ad ſumendam iuſtam vindictam non peccant. *g* *g* Comm. DD.

8 Cum matrimonium fuit nullum ob impedimentum occultum, filij, qui nati fuerunt ex tali matrimonio facto in facie Eccleſiæ, ſi ſaltem alter coniux habuit bonam fidem ſunt *h* legitimi. *h* Comm. DD.

9 Vt maritus ſacrum Ordinem recipiat non eſt *i* neceſſarium, vt vxor religionem ingrediatur, ſufficit quod votum caſtitatis emittat etiamſi ſit iuuenis. *i* Dian. vbi ſupra reſ. 129.

10 Si Parochus daret fictè alicui facultatem aſſiſtendi matrimonio, non *l* valeret. *l* Comm. DD.

11 Sufficit *m* ad matrimonium, quod procurator, & teſtes habeant vſum rationis. *m* Comm. DD.

12 Non tenetur *n* coniux alteri credere dicenti ſe non conſenſiſſe, niſi tales ſint coniecturæ vt credere conuincatur. *n* Sà hoc verbo.

13 Qui perpetua laborant amentia non poſſunt *o* contrahere, ſecus verò ſi habeant lucida interualla. *o* Idem vbi ſupr.

14 Semper in dubio præſumendum *p* pro matrimonio primo, & ſecundum irritandum. *p* Comm. DD.

15 Qui ſcit impedimentum occultum, tenetur *q* reuelare, niſi ex reuelatione timeatur graue ſcandalum, vel poſſit aliter impediri. *q* Nauarr. c. 22.

16 Corrupta nubens, ei qui ſi ſciret eſſe corruptam eam non duceret, non peccat *r* mortaliter. *r* Sà vbi ſupra n. 26.

17 Compulſus à iudice cohabitare cum vxore illegitima tenetur *ſ* alio migrare. *ſ* Idem n. 27.

18 Per matrimonium amittuntur *t* iura ad beneficia, *t* Couarr. c. 6. p. 3.

& ad penſiones,quæ Papa laicis non ſolet concedere,& ſi ſponſa in religione profiteatur ante conſummationem non recuperantur amiſſa beneficia.

u Comm. DD.

19 In fauorabilibus nomine coniugatæ venit *u* ſponſa , & in odioſis ſolum,quæ conſummauit.

x Vide qua ſupra diximus de conditione ſeruili.

20 Si dominus ducat ancillam eo ipſo liberam fieri; alij negant,alij probabilius *x* affirmant.

y Vide sà vbi ſup.

21 Ancilla ducta à libero per errorem,ſi poſtea liber cognito errore conſentiat non *y* tenetur ancilla conſentire,aliqui tamen dicunt poſſe ab Eccleſia cogi.

z Idem vbi ſup.

22 Conditio , ſi pater meus *z* conſentiat cum eſſet iam mortuus penſanda eſt ex intentione apponentis. Si enim ita allocutus eſt, vt deciperet audientes nihil valide actum eſt.

a Silueſt. verb. matr.9.q.5.

23 Contrahens poſt votum caſtitatis,vel ſuſpiciendi ordines ſacros *a* tenetur antequam matrimonium conſummet ingredi religionem ſecundum probabiliorem ſententiam.

b Sà n.14. vbi ſup.

24 Exceptis parentibus , & fratribus cum omnibus aliis poteſt *b* Papa diſpenſare ſecundum probabilem opinionem. Probabilior tamen eſt , quod non poſſit cum aliis aſcendentibus.

c Comm. DD.

25 Filius mariti ex alia vxore *c* poteſt ducere filiam vxoris ex alio marito.

d Comm. DD.

26 Pater tenens extra Eccleſiam ſuum filium , vt ab alio baptizetur non *d* contrahit ſpiritualem cognationem.

e Silueſt. vbi ſup.

27 Duo adoptati poſſunt *e* inter ſe contrahere.

f Sà vbi ſup.n.6.

28 In legalis cognationis impedimento poſt contractum matrimonium *f* poteſt Epiſcopus diſpenſare ſecundum quoſdam.

g Idem n.9.

29 Matrimonium factum ob metum reuerentialem irritum eſſe alij aiunt, alij *g* negant, probabilius niſi adiungatur metus alterius mali grauis.

h Comm. DD.

30 Cum de communi conſenſu ſponſalia ſoluta *h* ſunt cedat impedimentum publicæ honeſtatis.

i Sà vbi ſup.n.14.

31 Scientes cum impotente contractum validum eſſe alij aiunt, alij probabilius *i* negant.

l Comm. DD.

32 Suſpenſio *l* triennalis ſtatuta à iure antiquo in Parochum aſſiſtentem matrimonio clandeſtino ſublata eſt per Tridentinum.

33 Cum coniuges ſunt diſtinctæ diœceſis, & Vicarius vnius diſpenſauit in denuntiationibus, poſſunt etiam omitti in alia diæceſi.

m Diana p.3.tr.4. reſ.221.

34 Nemo *m* tenetur ex vi denuntiationis detegere crimen occultum, quod non poteſt probare. Quod ſi detegas non

non poſſe ob vnius dictum matrimonium interdici docet Pontius, ſed alij communiter contrarium.

35 Sacerdos excommunicatus non toleratus benedicens ſponſos non *n* peccat mortaliter.

36 An Parochus in aliena Parochia Parochianum ſuum matrimonio coniungens peccet mortaliter, alij aiunt, alij negant *o* probabilius.

37 Rus petentes recreationis cauſa ſi ibi matrimonium contrahant cum Parocho ruris invalide contrahunt. *p*

38 Qui cognouit fornicari infidelem poteſt ſine diſpenſatione contrahere cum ſorore illius ad fidem conuerſa.

39 Matrimonium inter affines in 1. gradu vt inter ſocerum, & nurum, inter vitricum, & priuignam & ſimiliter inter conſanguineos in 1. gradu lineæ collateralis non eſt irritum iure naturæ, *q* & ideo poſſet Papa diſpenſare in magna neceſſitate vt frater, & ſoror matrimonium contraherent.

40 Cum rapitur puella libidinis cauſa ſine animo ducendi eam in vxorem, *r* & poſtea mutato animo illam ducat raptor, matrimonium eſt validum. Immo cum vis non puellæ, ſed parentibus infertur, matrimonium non impeditur tali raptu.

41 Probabile *ſ* eſt inter perpetuò impotentes contrahi poſſe matrimonium ad caſtè conuiuendum interſe ſe inuicem adiuuando. Sed contraria ſententia eſt probabilior, & communior.

42 Cum matrimonium eſt nullum ex ſolo defectu conſenſus alterius coniugis *t* ſufficit quod iſte conſentiat, & ad alterum mortali accedat affectu, nec eſt neceſſarium aliud remedium vt matrimonium conualeſcat.

43 Si ſponſalia etiam iurata alter coniux reſcindat, & alter liber *u* manet, & cum res notabiliter mutantur, talis promiſſio non obligat.

Tridentinvm Concilivm circa matrimonium definiuit ſequentia. I. Quod matrimonium verè ac propriè Sacramentum eſt à Chriſto Domino inſtitutum. II. Quod gratiam confert. III. Quod non licet Chriſtiano plures habere vxores, quia prohibitum eſt à lege diuina. IV. Quod non ſolum gradus conſanguinitatis, & affinitatis in Leuitico cap. 18. expreſſi poſſunt impedire matrimonium, & dirimere, contractum, ſed etiam alia impedimenta ab Eccleſia inſtituta. V. Quod poteſt Eccleſia in aliquibus illorum Leuitici diſpenſare. VI. Quod potuit Eccleſia ſtatuere impedimenta dirimentia, & nullatenus errauit in hoc. VII. Quod matrimonium non poteſt diſſolui, neque diſſoluitur propter hæreſim neque moleſtam cohabitationem, vel abſentiam

n Villal. apud Dia. ibidem reſ. 233.
o Sanchez apud Dia. vbi ſup. reſ. 232.
p Comm. DD.
q Diana. p. 4. tr. 4. reſ. 93.
r Idem reſ. 61.
ſ Vide eundem in ſum. hoc verb
t Comm. DD.
u c. quemadmodū de iureiur.

abſentiam affectatam. VIII. Quod matrimonium ratum non conſummatum poteſt dirimi per ſolemnem profeſſionem religionis alterius coniugis. IX. Quod Eccleſia non errat docendo matrimonij vinculum non diſſolui per adulterium, & neutrum etiam innocentem poſſe adultero viuente matrimonium contrahere, mæcharique eum qui dimiſſa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimiſſo adultero alteri nupſerit. X. Quod non errat Eccleſia quæ propter aliquas cauſas ſeparat coniuges quoad thorum, & cohabitationem ad tempus certum, vel incertum. XI. Quod clerici ſacris initiati, vel regulares poſt ſolemnem profeſſionem non poſſunt contrahere matrimonium & ſi contrahant non tenet, quia obſtat ei lex Eccleſiaſticas, & votum ſolemne emiſſum, neque per hoc vllo modo damnatur matrimonium. XII. Quod non poſſunt omnes contrahere matrimonium, qui caſtitatem vouerunt etiam ſi non ſentiant ſe donum caſtitatis habere. XIII. Quod ſtatus coniugalis non eſt anteponendus ſtatui virginitatis, vel cælibatus. XIV. Quod prohibitio ſolemnitatis nuptiarum certis anni temporibus non eſt ſuperſtitioſa nec tyrannica. XV. Quod non ſunt damnandæ benedictiones, nec cæremoniæ, quibus Eccleſia vtitur in matrimoniis. XVI. Quod cauſæ matrimoniales ſpectant ad iudices Eccleſiaſticos

---

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

QVAS OPINIONES SEQVI IN medendo teneatur.

MEDICVS.

a P.Azor. to. 1. inſt. moral. lib. 2. c. 17. q. 11.
b Comm. DD.
c P.Azor. vbi ſup.

1 CVm dubius eſt an medicamentum nocebit, vel proderit infirmo, non poteſt *a* illud applicare.

2 Non poteſt *b* certum pro incerto medicamentum relinquere, & cum non habet probabiles coniecturas, quod profuturum eſt infirmo non poteſt illud applicare.

3 Non licet *c* nouas in infirmo experientias facere, niſi certum ſit

ſit nullum nocumentum eſſe allaturas.

4 Cum habet probabiles coniecturas, quod medicamentum eſt profuturum,& non habet aliud,quod certo ſciat eſſe profuturum poteſt *d* illud applicare. *d* Vaſq.2. 2. to 2. diſp.ũ5.

5 Cum non eſt niſi vnum remedium, & circa illud ſunt opiniones probabiles tenetur *e* ſequi tutiorem. *e* Comm. DD

6 Tenetur *f* ſequi opinionem,quæ conſtat ex experientia certa tamquam probabiliorem. *f* Vaſq. vbi ſup.

7 Infirmarij peccant, *g* qui relicta medicorum derectione aliis vtuntur medicamentis,niſi in re parua, & tuta. *g* Comm. DD.

8 Peccat *h* mortaliter qui medici officium exercet ſine ſufficienti ſcientia, niſi in defectu peritioris,& ex infirmi conſenſu illius imperitiam cognoſcentis, alioquin damna reſtituere tenetur. Et qui medicinam adhibet antequam ægritudinem cognoſcat. Item qui plura, quam opus eſt medicamenta facit infirmo applicari ex conuentione cum pharmacopola. *h* Nauar. c.25.n.64.

9 Peccat *i* mortaliter, qui non vult pauperi ægroto,vel diuiti ob auaritiam ſoluere nolenti, mederi. A diuite autem poſt morbum poteſt coram iudice exigere ſtipendium. *i* Idem num. 60.

10 Peccat, *l* qui detrahit aliis medicis,ne ipſo prætermiſſo vocen ur ab infirmis. Peccat etiam ſi in morbo periculoſo non perſuadet infirmo confeſſionem, vel admonet infirmi curam gerentes. *l* Idem num.62.

11 Peccat *m* etiam mortaliter conſulens coitum ob ſanitatem,vel ſolum dicens. Si hoc faceres ſanareris. *m* Idem num.62.

12 Item *n* ſi indigentem non admonet in mortis periculo,vt exeat à peccato. Item ſi accipit nimium ſtipendium,vel mediocre,ſi habet publicum cum pacto nihil amplius accipiendi, & tenetur reſtituere quamuis vltro ſit oblatum. *n* Idem num.62.

13 Medicus non poteſt *o* Doctoratus gradum accipere, vel medendi facultatem,niſi præſtito iuramento coram Notario ſe admoniturum ægrotum, vt confiteatur, & ſi poſt tertium ab admonitione diem non fuerit confeſſus, ſe illum amplius non inuiſurum, niſi ex conſilio Confeſſarij differat confeſſionem. *o* Ex Bulla Pij V.

14 Iudex non debet *p* negare ſuſpenſum ad anotomiam. *p* Comm. DD.

15 Quando de ſalute infirmi deſperat, licitum *q* eſt ei experientiam facere etiam ſi probabilius ſit fore nocituram, dummodo probabile ſit prodeſſe poſſe. *q* Comm. DD.

16 Cum ægrotus eſt in probabili mortis periculo, & poſt tertiam ab admonitione diem noluit confiteri, non eſt deſerendus. Immò cum propter obſtinationem admonitio profutura *r* Diana p.3.tr.4. reſ.112.

r Diana p.3.tr.4. reſ.132. tura non creditur,nec tenetur admonere,nec deſerere,quia conſtitutio Pij V. non obligat *r* in hoc caſu.

MENDACIVM.

a Sà hoc verb.n.1.

1 Mendacium officiorum *a* in re parua etiam in iudicio eſt peccatum veniale. Idem dic in Confeſſione, licet alij aſſerant eſſe mortale,quamuis materia ſit leuis.

b Idem vbi ſup.

2 Mentiri *b* in concione etiam in re leui quidam dicunt eſſe mortale,alij probabilius eſſe tantum veniale,niſi ex deceptione populi graue damnum ſequatur, vel ſi id ſciens fiat concionator in doctrina fidei, morum, miraculorum, aut vaciniorum.

c Comm. DD.

3 Petenti, quod iam ei reddidiſti *c* potes negare te illud recepiſſe ſubintelligendo, vt tenearis reddere.

d Naua.c. 18.nu.2. & 3.

4 Mendacium *d* eſt ſignificatio falſi, vel putati falſi cum intentione fallendi. Et eſt triplex aliud formale tantum, cum dicitur falſum putatum verum; aliud tandem completum cum dicitur falſum putatum falſum cum intentione fallendi.

e Idem c.21.n.37.

5 Mendacium in Confeſſione de peccato iam confeſſo non *e* eſt mortale.

6 Qui iurauit dicere, quod ſcit, poteſt *f* dicere ſe neſcire occulta,quæ non debet detegere.

f Comm. DD.

g Comm. DD.

7 Mendacium notabiliter perniciòſum *g* eſt peccatum mortale; officioſum autem etiam pro vita totius orbis non eſt dicendum,quod ſi dicatur cum iuramento ſemper eſt mortale.

MEMORIA.

a Nauar. c.11.nu. 18.p.7.

1 Omnis adultus Chriſtianus tenetur *a* ſcire ſub peccato mortali Symbolum Apoſtolorum, & creationem Dominicam Latina vel vulgari lingua.

b Idem. c.1.n.31.

2 Memoria frequens de aliquibus peccatis non *b* expedit.

MERCATOR.

a Idem c. 3.nu.5.

1 Non tenetur *a* dicere negotiationem,etiam ſi ei ſit occaſio labendi in aliqua peccata mortalia.

b Idem c. 27.nu.12.

2 Ille dicitur *b* exercere mercaturam, qui emit vt vendat nulla rei facta mutuatione.

MERCE

MERCENARIVS.

1 Iniuſtè impediens mercenarium à labore, tenetur *a* damnum reſtituere. *a* Idem c. 17. n. 74.

2 Qui non reddit mercenario pecuniam, de qua conuentio facta eſt, ſed aliam rem pro pecunia, & indigens ille rem minoris vendere cogatur, tenetur *b* conductor id quod amiſit reſtituere. *b* Idem vbi ſup.

3 Mercenarium conducens non facta conuentione de pretio tenetur *c* ei ſoluere tantum, quantum mos eſt ſoluere ſimilibus. *c* Comm. DD.

4 Qui à Rege pro colendis ſuis agris Indos accipit mercenarios, non poteſt illorum opera aliis locare, & lucrum ex locatione acceptum tenetur *d* ipſis Indis reſtituere, non enim pro priuato, ſed pro bono publico conceduntur. Vide ſupra *Indi Peruani.* *d* vide vbi ſup. Indi.

MERETRIX.

1 Meretrix, nec alia quævis mulier etiam religioſa non tenetur *a* reſtituere ea, quæ etiam per blanditias obtinuit ſine fraude ab amico potente donare; ſecus ſi per fraudem fingendo ſe virginem, vel cognitam ſolum à magnate. *a* Nauar. c. 17. n. 6.

2 Non tenetur *b* reſtituere acceptum pro actu turpi, ſed peccat mortaliter accipiendo pro ipſo, & idem dic de aliis fœminis. *b* Idem vbi ſup. num. 31.

3 Promiſſio facta meretici pro actu turpi in foro interiori eſt *c* inualida, poteſt tamen licitè exigi à meretrice ob intelligentiam vel alium finem honeſtum, non verò vt pretium turpitudinis. *c* Comm. DD.

4 Ob vitandum maius malum poſſunt *d* meretrices à Republica permitti, ſed ex illarum lucro lucrum quærere eſt peccatum mortale. *d* Comm. DD.

MERITVM.

1 Meritum de condigno eſt actus *a* humanus bonus factus ab eo, qui gratiam habet ſanctificantem, & meretur gratiam, & gloriam. *a* Nauar. prælud. num. 3.

2 Meritum de congruo *b* eſt actus humanus bonus factus ab eo, qui non habet gratiam ſanctificantem, cui ex quadam con- *b* Idem vbi ſup.

gruitate

ces, vel ſpiritualis, vel temporalis.

3 Opus factum ex voto magis meritorium *c* eſt.

c Comm. DD.

METVS.

AN METVS cauſet inuoluntarium?

1 Metus cauſat *a* inuoluntarium cum voluntario mixtum, & à peccato non excuſat in rebus intrinſece malis, aliquando tamen à præceptis poſitiuis excuſat. *b*

2 Quanto maior eſt tanto magis minuit *c* voluntarium, concupiſcentia autem, quo maior voluntarium auget, ſed non liberum, & malus habitus minuit malitiam aliquantulum.

a D. Tho. 1.2.q.6. art.5.
b P. Azor. lib.1.c.21. q.1.
c Comm. DD.

DE METV cadente in virum conſtantem.

3 Metus, vt ſit cadens in virum conſtantem *d* debet eſſe mali grauis.

4 Metus excommunicationis non eſt *e* cadens in virum conſtantem.

5 Metus reuerentialis ſine minis non *f* eſt cadens in virum conſtantem; ſed cadere poteſt in clericum reſpectu Epiſcopi.

6 Preces importunæ non habent *g* rationem metus cadentis in virum conſtantem.

7 Vt talis ſit, qui in virum conſtantem cadat, debet *h* incuti ab eo, qui minus exequi poteſt, & ita vt non poſſit aliter, excuſari.

8 Vt talis dicatur minor *i* ſufficit in fœmina, vel puero, vel debili perſona.

9 Eſt metus *l* cadens in virum conſtantem, cum malum graue timetur filio, vxori, & ſimilibus, & magis credendum duobus teſtibus metum affirmantibus, quam negantibus pluribus.

10 Metus ita inficit *m* omnem contractum, vt metu factus vel ſit irritus, vel irritandus.

11 Qui per metum leuem aliquid ab alio extorſit in foro interiori debet *n* reſtituere, ſed non in exteriori, & ſufficit reuerentialis ad hanc obligationem.

12 Non eſt *o* idem in foro conſcientiæ conſentire per metum, ac per blanditias.

13 Metus reuerentialis annullat *p* profeſſionem pueri.

14 An contractus per metum leuem factus in conſcientia ſit validus, alij aiunt, alij negant *q* probabilius.

15 Contractus oneroſi, in quibus res pro re accipitur metu graui celebrati, iure etiam poſitiuo ſunt *r* validi ſecundum probabilem opinionem, ſed datur aduerſus eos actio metus cauſa. Excipe tamen ludum, & alienatio-nem

d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Comm. DD. Ex Vill. to. 1. tr. 3. diſ. 8.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i arg. ſex. in c. indignantur. 3. q. 1.
l Vide Sanch. vbi ſup. diſp. 4. per totum.
m Comm. DD.
n Nauar. c. 17. n. 15.
o Idem vbi ſup.
p Comm. DD.
q Sanch.
r Vide Dian. p. 3 reſ. 118.

nem rerum Eccleſiaſticarum, quæ ſi metu fiant, non valent.

16 Qui iuſtè malum minatur, quod poteſt inferre, etſi animum inferendi non habeat, licitè retinet, *ſ* quod per talem metum extorſit. *ſ* Comm. DD. Ex Sanchez.

17 In ciuitatis obſidione cum alicui non eſt cibus licitum *t* eſt carnes humanas edere non facto ad id homicidio. *t* Diana p. 4. tr. 6. reſ. 48.

18 Metu mortis licet *u* Miſſam celebrare ſine altari, ſine calice conſecrato, aut veſtibus ſacris modo id non fiat in contemptum religionis. Item metu mortis licet matrimonium contrahere cum impedimento dirimente, dummodo non ſit animus conſummandi. Item peccator occculto porrigere Sacramentum Euchariſtiæ. Item conficere Sacramenta in materia dubia. *u* Vaſq. apud Dia. in ſum. hoc verb. num. 2.

MILES.

1 Non tenetur *a* abſtinere à militia quamuis ſit ei occaſio peccandi mortaliter. Vide Bellum. *a* Nauar. c. 5. nu. 5.

2 Milites S. Iacobi, & Alcantaræ, & alij ſimiles verè ſunt religioſi, & gaudent *b* priuilegio canonis, & fori. Sà vero ait, non eſſe ſimpliciter religioſos, nec diſſoluere matrimonium ratum. *b* Dian. in comp. verb. Ecc. num. 29.

MINOR.

1 Minor *a* eſt, qui nondum vigeſimum quintum annum impleuit. *a* L. 1 ff. de min.

2 Minor, qui iam vſum rationis habet licet non ciuiliter, poteſt tamen naturaliter obligare. *b* Vil. 10. 2. tr. 19. dif. 10.

3 Minor pubertati ideſt decimo quarto anno proximus poteſt *c* etiam ciuiliter obligari cum authoritate Curatoris. *c* Idem vbi ſup.

4 Minores, qui pubertatem ſuperant, & non habent Curatorem ſine illius authoritate poſſunt *d* tam ciuiliter, quam naturaliter obligari. *d* L. ſi Curatorem c. de in integ. reſt.

5 Res immobiles non poſſunt *e* alienare etiamſi adſit authoritas Curatoris, niſi cum authoritate iudicis iuſta interueniente cauſa. *e* L. 1. & per totũ ff. de reb. &c. Vide Ant. Gomez.

6 Filiusfamilias, qui eſt ſub poteſtate patris, ſi annos pubertatis impleuit, poteſt *f* naturaliter, & ciuiliter obligari ſine patris licentia, in his quæ non præiudicant. *f* L. tam ex contractibus ff. de iuſ.

7 Si pater non indiget opere filij, vt ſuſtentetur, licitum *g* eſt filio, vt victum quærat, quo voluerit ire. *g* Rebel. de iuſt. 2. p. l. 1. q. 8.

QVI

QVI RESOLVTIONIS beneficio gaudeant cum in contractu læſi ſunt.

h l. 3 & 5. de in integ. reſt. Gomez. var. c. 14. num. 1.
i Vill. vbi ſup. dif. 11. num. 3.
l Idem vbi ſupra.
m Rebel. vbi ſup. p. lib. 1. q. 8. ſec. 5. n. 55.

8 Minores, qui nondum 25. annum adimplerunt reſtitutionis in integrum beneficio gaudent, *h* etiam ſi contractus Curatoris, & Iudicis authoritate celebratus ſit, & hoc beneficium durat per alios quatuor annos vſque ad 29. ſed poſt 29. non gaudent hoc priuilegio.

9 Minor, qui notabilem donationem fecit ſine cauſa, *i* debet reſtitui, ſecus ſi cauſa matrimonij vel remunerationis.

10 Non poteſt *l* reſtitui, ſi poſt 25. annum ratificauit contractum vel iuramento confirmauit. Hoc tamen poteſt à Curatore irritari. Item poſt profeſſionem in religione approbata factam.

11 In foro conſcientiæ minor, cui pretium rei venditæ ſine Curatoris authoritate ſolutum fuit & ditior factus non fuit, poteſt *m* beneficio reſtitutionis gaudere.

MIRACVLVM.

a Comm. DD.

1 Peccat *a* mortaliter qui vtitur miraculis falſis, vel qui ſcienter illa in concionibus narrat.

DISPVTATIO II. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE MISSÆ DEFINITIONE, & de re oblata in hoc ſacrificio.

MISSA.

a Nauar. c. 25. n. 110.
b Ex concil. ſex. in decr. dei.
c Trid. ſeſ. 22.

1 Miſſa *a* eſt actio, qua ex inſtitutione Chriſti Domini noſtri in memoriam Paſſionis eius panis, & vinum in eiuſdem corpus & ſanguinem conſecrantur, & ſub eorumdem ſpeciebus Deo offeruntur.

2 Miſſa dicitur ab hoc nomine Miſſac, *b* quod interpretatur oblatio ſpontanea.

3 Eſt verum, & excellentiſſimum ſacrificium nouæ legis ſuperans omnia veteris ſacrificia.

debitum honorem ac cultum neceſſarium nobis eſt hoc ſacrificium. Quod licet à Chriſto Domino fuerit inſtitutum, non tamen *e* ſecundum omnia, quæ habet. *e* Comm. DD.

6 In lege noua nullum aliud habemus *f* ſacrificium præter Miſſam, ſed hoc infiniti valoris. *f* De fide

7 Materia quæ præſupponitur actioni ſacrificandi *g* eſt panis, & vinum. *g* Trid. vbi ſup. c. 2.

8 Chriſtus non in propria ſpeciei, ſed ſub alienis ſpeciebus panis, & vini in quantum eſt terminus huius actionis eſt oblatio *h* huius ſacrificij. *h* Ibidem.

9 Chriſtus in nocte cœnæ inſtituit *i* hoc ſacrificium. *i* De fide.

IN QVA ACTIONE conſiſtat.

10 Oblatio panis, & vini non *l* eſt de eſſentia huius ſacrificij, nec ea cum dicimus *Vnde & memores*, &c. nec fractio *m* hoſtiæ ante conſumptionem, nec aſſiſtentium communio. *l* Suar. contra Sotum to. 3. diſp. 25. ſec. 3.

11 Conſecratio *n* eſt de eſſentia huius ſacrificij, & in ea ſufficienter comprehenditur tota illius eſſentia. *m* D. Tho. 3. p. art. 6. ad 6.

12 In feria 6. hebdomadæ magnæ non fit *o* in Eccleſia ſacrificium. *n* Idem vbi ſup.

13 Sumptio ſacramenti facta à celebrante eſt de *p* eſſentia huius ſacrificij, ſecundum probabiliorem ſententiam. *o* Suar. to. 3. diſp. 75. ſec. 4.

14 Ex inſtitutione diuina conſtat *q* eſſentialiter hoc ſacrificium ex conſecratione, & ſumptione, ſunt tamen qui dicant eſſentiam illius in ſola conſecratione conſiſtere. *p* Bellum lib. 3. de Miſſa c. vlt.

15 Sacrificium noſtrum ſolo numero differt ab eo, quod factum fuit in cœna Domini, & in modo ſolius actionis ab eo, in Cruce oblatum fuit. *q* vide Suar. vbi ſupra.

DE OFFERENTE hoc ſacrificium.

16 Chriſtus Dominus eſt, *r* qui principaliter hoc ſacrificium in Miſſæ offert. *r* D. Tho. 3. p. q. 83. art. 1.

17 Soli Sacerdotes poſſunt *ſ* illud offerre, vt proprij miniſtri, & quilibet ſacerdos licet hæreticus, valide illud conficit, & offert. *ſ* Suar. vbi ſup. ſec. 1.

18 Fideles omnes poſſunt *t* offerre hoc ſacrificium, Sacerdos autem, vt miniſter ad id ab Eccleſia deputatus, & qui aſſiſtendo cooperantur Miſſam illam etiam offerunt. *t* D. Tho. vbi ſupra art. 6. & 5.

19 Sacerdos pro ſe, & pro aliis hoc poteſt *u* ſacrificium offerre, nec non, qui Miſſam audit. *u* Comm. DD.

20 Sacerdos tenetur *x* offerre hoc ſacrificium, generaliter pro omnibus fidelibus viuis, atque defunctis. *x* Trid. ſeſ. 22. con. 3.

21 Sacrificium hoc poteſt *y* offerri pro infidelibus, qui non ſunt excommunicati. *y* Aug. epiſt. 59.

22 In Memento poteſt *z* fieri priuata oratio pro excõmunicatis. *z* Suar. 3. p. diſp. 78. ſec. 2.

23 Non *a* poteſt offerri pro damnatis, nec pro exiſtentibus in Limbo.

a Aug. in Enchi. c. 109.

24 Pro animabus Purgatorij *b* poteſt, ac debet offerri. Pro exiſtentibus autem in cœlo non poteſt offerri vt propitiatorium; bene *c* tamen, vt ſacrificium laudis, & gratiarum actionis.

b Trid. ſeſ. 22. c. 2. & can. 5.
c Suarez to. 3. diſp. 78. ſec. 3.

DE EFFECTV huius ſacrificij.

25 Etiam ſi à malo offeratur miniſtro, habet *d* ſuum effectum ex opere operato.

d D. Tho. 3. p. q. 79. art. 5.

26 Habet effectum etiam ex opere operantis ad impetrandũ id, pro quo offertur conſequendo; & quamuis ex ſola ratione ſacrificij non cauſet gratiam ex opere operato, comparabitur *e* tamen per orationem, eleemoſinam & alia pia opera.

e Idem vbi ſup.

27 Ex opere operato, & ex opere operantis virtutem habet *f* impetrandi veniam pœnæ temporalis pro peccatis debitæ.

f c. cum infirmitas de pœnit. & remiſſ.

28 Pœnæ temporales, quibus in hac vita affligimur ſæpe ſunt pro peccatis, & per hoc ſacrificium ab illis *g* liberamur.

g Comm. DD.

29 Valet *h* ex opere operantis ad bona temporalia impetranda.

h Comm. DD.

30 Offerentibus hoc Sacrificium *i* correſpondet effectus ex opere operato, & duplo maior aſſiſtentibus, ac miniſtrantibus.

i D. Tho. vbi ſup.

DE REQVISITIS ex parte perſonæ, vt habeat effectum ex opere operato.

31 Vt habeat effectum ex opere operato *l* requiritur capacitas, quæ acquiritur à Baptiſmo, & quod ſit homo in via, & non in termino.

l Comm. DD.

32 An perſona pro qua offertur debeat eſſe in gratia, vt illi proſit *m* dubium eſt inter DD. affirmat P. Suarez. Neceſſarium *n* eſt, vt ille pro quo offertur illo indigeat.

m Suarez to. 3. diſp. 79. ſec 10.
n Comm. DD.

33 His poſitis infallibilem *o* ſortitur effectum ex opere operato etiam ſi id ignoret, is pro quo offertur.

o Comm. DD.

AN SORTIATVR ſuum effectum cum offertur contra obedientiam, vel contra iuſtitiam.

34 Non *p* deſinit ſortiri ſuum effectum ex eo, quod offeratur contra obedientiam, vel contra iuſtitiam; peccat tamen qui ſic offert.

p Vide Suarez vbi ſup.

35 Si ipſe celebrans non applicat Miſſam, etiam ſi à Prælato applicatur non ſortitur ſuum effectum ſecundũ *q* probabiliorẽ.

q Suar. to. 3. diſp. 79. ſec. 5.

36 Sufficit *r* applicatio virtualis, ſed melior eſt actualis.

r Comm. DD.

37 Qui Miſſam in ipſa celebratione non applicauit, poſtea *ſ* non poteſt, niſi quoad deprecationem ex opere operantis.

ſ Suar. to. 3. diſp. 76. ſec. 9.

AN POSSIT ſacerdos anticipare Miſſas pro intentionibus futuris.

38 Negatiua *t* ſententia eſt omnino vera, affirmatiua improbabilis.

t Vill. tr. 8. dif. 12. to. 3.

39 Cum

39 Cum intentio eſt certa *u* poteſt ſacerdos Miſſas anticipare, & cum ſcit alium Miſſas debere, poteſt illas pro eo facere. *u* Comm. DD.

40 Non poteſt *x* ſacerdos religioſus quando eſt extra communitatem pro ea res ſacras facere, vt poſtea ſibi alias reſeruet, niſi admonito Prælato. *x* Villal. vbi ſup.

41 Qui celebrant, vel faciunt celebrare pro ſe ipſis Miſſas, vt eis proſint poſt mortem *y* ſatisfaciunt pro culpis præſentibus, & non reſpiciunt ſolas intentiones futuras. *y* Comm. DD.

AN VALOR MISSÆ ſit infinitus, ita vt tantum valeat oblata pro pluribus quantum pro vno?

42 Sacrificium hoc tam ex parte Chriſti offerentis, quam ex parte rei oblatæ infinitum *z* habet valorem. *z* Suar. to. 3. diſp. 79. ſec. 12.

43 Licet quamplures concurrant ad offerendum hoc ſacrificium non minus *a* accipiunt, ac poſſunt impetrare, ac ſi tantum vnus offerret. *a* Comm. DD.

44 Effectus huius ſacrificij ex opere operato eſt finitus, cum tamen pro pluribus offertur omnibus illis prodeſt æqualiter ad impetrandum, non verò ad *b* ſatisfaciendum, quia ſatisfactio fit per actionem finitam. *b* Comm. DD.

PRO QVIBVS ſacrum ſacerdotes offerre teneantur?

45 Hæc obligatio ſæpe *c* oritur ex voto, præcepto, vel promiſſione, & inde obligat *c* Comm. DD.

46 Qui onus dicendi Miſſas, quas alius debebat, ſuſcepit, quamuis ſtipendium non acceperit, tenetur *d* dicere, vel monere debitorem. *d* Comm. DD.

47 Obligatio Miſſas dicendi poteſt eſſe vel ob beneficium ſimplex, vel Curatum, vel aliunde, & qui per ſe ob iuſtum impedimentum non poteſt *e* tenetur per alium dicere. *e* Comm. DD.

48 Parochus non *f* tenetur quotidie pro populo celebrare, ſatisfaciet diebus feſtis pro illo celebrando, & in hoc debet ſeruare conſuetudinem ſuæ Eccleſiæ. *f* Suar. to. 3. diſp. 86. ſec. 2.

49 Tenetur *g* ſacerdos celebrare pro eo, à quo accipit ſtipendium, & in hoc nulla committitur ſimonia. *g* Comm. DD.

50 Non ſatisfacit ſacerdos pro eo, qui ſtipendium dedit applicando ſolam impetrationem, tenetur enim *h* totam etiam ſatisfactionem applicare, impetrationem autem poteſt etiam pro aliis. *h* Suarez vbi ſup. diſp. 86. ſec. 3.

SECTIO II.

QVOD SIT MISSÆ IVSTVM STIPENdium, & de Miſſæ circumſtantiis.

a Suar. to. 3. diſp. 86. ſec. 2.

1 IVſtum Miſſæ ſtipendium non eſt *a* taxandum iuxta integram ſacerdotis ſuſtentationem, licet alij hoc ſentiant.

b Comm. DD. c Comm. DD.

2 Cum obligatio Miſſas dicendi eſt propter titulum aliquem Eccleſiaſticum, ſtipendium licet magnum *b* poteſt accipi.

3 Stipendium taxatum ab Epiſcopo iuſtum *c* iudicandum, & vbi non eſt taxatum conſuetudo ſeruanda.

d Comm. DD.

4 Sacerdos diues *d* poteſt pro Miſſis ſtipendium recipere.

AN SACERDOS PAVPER poſſit pro vna Miſſa plura ſtipendia recipere?

e Suar. to. 3. diſp. 86. ſec. 4.

5 Affirmatiuam ſententiam falſiſſimam vocat Villalobos, negatiua *e* tenenda niſi ſacerdos eſſet in extrema neceſſitate, poſſet tamen à Papa concedi.

AN QVI PLVRES Miſſas accipit poſſit per alios dicere minori pretio.

f Nauar. c. 23. n. 91.

6 Qui habet Capellanias pinguis ſtipendij poteſt ordinario pretio Miſſas per alios dicere. An poſſint autem alij minori, quam acceperunt pretio alteri dicendas commendare dubium eſt inter DD. Negatiua *f* videtur probabilior; non enim eſt titulus, quo ſacerdos iſte hoc lucrum ſibi reſeruet.

g Villal. vbi ſup. dif. 18. h Idem vbi ſup. dif. 17.

7 Parochus vel Collector Miſſarum pro labore in colligendis licitè *g* poteſt aliquod ſtipendium ſibi retinere.

8 Sacerdos ſacra dicturus *h* poteſt pro libito, vel in totum vel ſecundum partem ſtipendium remittere.

AN PECCET mortaliter, qui diu differt pro accepto ſtipendio Miſſas celebrare?

i Comm. DD. l Villal. vbi ſup. dif. 18. m Idem vbi ſup.

9 Affirmatiuè reſpondetur. *i* Sed hæc obligatio non petit vt ſtatim incipiat illas celebrare, poterit autem pro quinquaginta Miſſis ſtipendia recipere, & his dictis alia quinquaginta *l* parum magis, vel minus.

10 Teſtamentarij, quo citius potuerint *m* tenentur teſtatoris exequi voluntatem, & dare operam, vt Miſſæ celebrentur quam primum.

11 Qui

11 Qui oblationes defunctorum aut negant Eccleſiis, aut difficulter reddunt tanquam egentium necatores excommunicentur. *n* Verba ſunt concilij Carthaginenſis 4. c. 39.

n Concil. Carthagin.

AN TENEATVR ſacerdos quotidie celebrare?

12 Non *o* tenetur quotidie celebrare, erit tamen perfectius, ſi vitam ſtatu dignam habeat?

o Comm. DD.

13 In Eccleſiis Cathedralibus, Collegialibus, & Parochialibus, in quibus eſt ſufficiens ſacerdotum numerus Miſſa debet *p* quotidiè celebrari, & obligatio hæc eſt in materia graui.

p c. cum creatura de Eccleſ. 61. Miſſ.

AN LICEAT omnibus diebus celebrare?

14 In feria V. in cæna Domini omnibus ſacerdotibus *q* licitum eſt celebrare. In VI. prohibitum eſt, licet *r* tamen Euchariſtiam ſumere, non tamen ſumenda ſine vrgente neceſſitate.

15 An Sabatto ſancto liceat celebrare alij aiunt, alij probabilius negant, *ſ* etiam ſi tali die cadat Annuntiationis feſtum. Vt autem commodè poſſit populus eo die Miſſam audire propter præceptum, diſponere debet Prælatus, vt Miſſæ diuerſis horis in Eccleſiis *t* celebrentur.

q Suar. to. 3. diſp. 80. ſec. .
r Idem vbi ſup.
ſ Idem vbi ſup.
t Villal. tr. 8. dif. 20.

AN POSSIT SACERDOS pluries, quam ſemel celebrare eodem die?

16 Non *u* licet ſacerdoti niſi ſemel in die celebrare, excepta natiuitate Domini, in qua poteſt tres Miſſas dicere.

17 Si neceſſitas occurrat pluries quam ſemel *x* poteſt celebrari in caſibus ſequentibus. Primus eſt cum Sacerdos habet plures Parochias, ſed in hoc caſu conſulenda eſt conſuetudo, & intelligendum in diebus feſtis.

18 Tres etiā Miſſas dici poſſe in neceſſitate affirmat *y* Suarez.

19 Qui duas Miſſas dicit non debet *z* in 1. ſumere lauatorium, ſi enim ſumpſit non poterit aliam dicere, etiam in Natiuitate.

u c. conſuluiſti de celeb. Miſſ.
x Suar. to. 3. diſp. 80. ſec. 4.
y Vbi ſup.
z c. ex parte de cel. Miſſ.

20 Qui habet duas Parochias in feria V. & VI. ſanctæ hebdomadæ in principaliori tantum Euchariſtiam ſeruet. Si verò inaduertenter illam in vtraque ſeruauerit non ſumat *a* vinum in prima communione. Si autem ex inaduertentia ſumpſerit tenet ſacramentum in alia Parochia, & non ſumat.

a Vide Suarez vbi ſup.

21 Cum in die feſto magnus eſt populi concurſus, ita vt omnes Eccleſia non capiat; duas *b* licet Miſſas celebrare niſi commode poſſit extra Eccleſiam dici in altari portatili.

22 Si antequam ſumat lauatorium multi concurrant, vel magna aliqua *c* perſona ad audiendum ſacrum, nec ſit alius ſacerdos poterit aliam Miſſam dicere.

23 An poſſit dicere duas Miſſas in die feſto, quando defunctus ſepeliendus eſt alij aiunt, alij probabilius negant.

b Leo Papa in ſimili neceſſitate ſæpius in eodem die celebrauit.
c De hac negat Suarez vbi ſup.

negant; *d* quia non videtur vrgens neceſſitas.

QVA HORA DICENDA Miſſa ſit?

24 Tempus legitimum *e* Miſſam dicêdi eſt ab aurora vſque ad meridiem. Prima autem Miſſa in Natiuitate Domini nocte celebratur, *f* reliquæ *g* non ita.

25 In die Reſurrectionis non licet *h* noctu celebrare.

26 Cum in feſtiuitate ſolemni concio finitur prima, vel ſecunda hora poſt meridiem licitum *i* eſt tunc Miſſam celebrare.

27 Iter agentes, qui antea celebrare non potuerunt, poſſunt *l* Miſſam dicere vna hora poſt meridiem.

28 Peccat *m* mortaliter, qui ſine ſufficienti cauſa Miſſam dicit poſt meridiem.

29 Miſſa ſolemnis non *n* habet horam determinatam.

30 Epiſcopus poteſt diſpenſare vt quis Miſſam dicat ante Auroram, nequit tamen hoc priuilegium perpetuum dare.

31 Eugenius IV. conceſſit *p* Franciſcanis iter agentibus vt tertia hora poſt meridiem poſſint Miſſam dicere, & eiſdem conceſſit Leo X. ex Prælatorum licentia vt Matutinis finitis poſſint Miſſam dicere.

AN MISSA poſſit dici extra Eccleſiam.

32 De iure communi non poteſt *q* Miſſa dici extra Eccleſiam, & locum ſacrum & contra hoc faciens peccat mortaliter.

33 De licentia Epiſcopi licitum *r* eſt in priuatis Oratoriis celebrare, quod paſſim fit, ſed ſine magna neceſſitate non eſt concedendum.

34 In neceſſitate infirmo Euchariſtiam miniſtrandi, vel vt populus concurrens ſacrum audiat licitum *ſ* eſt extra Eccleſiam in altari portatili celebrare.

35 In mari, & in fluminibus, vbi periculum non eſt effundendi ſanguinem noua conceſſione Vrbani licitum *t* eſt.

36 Iter agentibus, vbi Eccleſia non eſt licet *u* aliquando in altari portatili Miſſam dicere, & hoc præcipue Epiſcopis.

37 Religioſis conceſſum *x* eſt, vt in prædiis monaſteriorum ſuorum poſſint Miſſam dicere, & Capella, Eccleſias, vel Oratoria erigere, & ædificare, & ibi Confeſſiones audire, & Euchariſtiam miniſtrare.

38 In infirmorum cellis licitum *y* eſt in altari portatili, vt Euchariſtiam ſumant vel ſolum vt Miſſam audiant, celebrare.

39 In ſæcularium priuatis domibus ex Alexandri VI. conceſſione poſſunt *z* religioſi Miſſam dicere in altari portatili, hoc tamen priuilegio vtendum non eſt niſi vrgente neceſſitate.

40 Gregorij XIII. conceſſione noſtræ Societatis Sacerdotibus in Minoribus vineæ Domini laborantibus licitum *a* eſt in qua

d Vill. vbi ſup. dif. 21. *e* Ex rubricis Miſſalis. *f* c. nocte ſancta de conſec. diſ. 1. *g* Contrariu aſſerit Suar. to. 3. diſp. 80. ſec. 4. *h* Comm. DD. *i* Roder. to. 1. qq. reg. q. 24. art. 2. *l* Vill. vbi ſupra. *m* Comm. DD. *n* Comm. DD. *o* Suar. vbi ſupra. *p* Vide Eman. dif. 4. q. 47. *q* Trid. ſeſ. 22. c. de obſer. *r* c. Miſſ. de conſ. diſt. 1. *ſ* c. 1. & c. conceſ. de conſ. diſt. 1. *t* Ex Bull. Vrbani 8. *u* c. vlt. de priuil. in 6. *x* Sixt. IV. Bull. 33. *y* Comm. DD. *z* Ex Alex. VI. Vide F. Em. *a* Rod. to. 1. q. reg. q. 43. art. 4.

quauis mundi plaga extra Eccleſiam in altari portatili Miſſam dicere.

AN LICEAT ſacrum facere in Eccleſia violata? Vide circa hoc ſupradicto verbo, Eccleſias

41 Si Eccleſia violetur, & tunc ſacerdos Miſſam dicat illam proſequi tenetur *b* ſi, Canonem dixerat; ſi verò ad illum non acceſſerat, & Eccleſia erat benedicta tantum, poteſt *c* illam reconciliare, vt habetur in cæremoniali Romano. Si autem erat conſecrata *e* Miſſam relinquat, quia à ſolo Epiſcopo, vel ab alio de eius licentia poteſt *d* reconciliari.

42 Prælati Franciſcani poſſunt Eccleſias violatas etiam conſecratas reconciliare aqua ab ipſis benedicta, ex Leonis X. priuilegio, ſi abſit Epiſcopus pluſquam duas dietas ideſt 14. leucas. *f*

AN NECESSARIVM ſit altare conſecratum ad faciendum ſacrum?

43 Altare conſecratum fixum, vel portatile capax calicis, & hoſtiæ neceſſarium *g* eſt. Nil autem intereſt, ſi aliqua calicis particula non capiatur.

44 Si ara frangatur, ita vt nulla illius pars calicem, & hoſtiam capere poſſit conſecrationem amittit. *h*

45 Cum Eccleſia deſtruitur non poteſt *i* celebrari in altari quod remanet etiam ſi fuerit conſecratum.

46 Cum ara frangitur ita vt nulla pars remanens poſſit calicem, & hoſtiam capere, an ſi inter ſe partes glutine vniantur conſecrationem conſeruet? dico non conſeruari quia cum ex *num. 44. præcedente* conſtet amiſſam fuiſſe, non conſeruari perſpicuum eſt.

a Ex cōp. priu verb. altare.

b Miſſale Rom ver. in defect. parag. 10.

c c. ſi Eccleſia de conſec. Eccl. vel alta.

d c. aqua & c. conſuluiſti de conſ. Eccl.

e Ex cōp. verb. Benedictio num. 14.

f Ex Leone X. priuil.

g c. altaria 2. de conſ. diſt. 2.

h Suar. to. 3. diſp. 82 ſec. 5.

i c. ligneis de conſ. Eccl.

SECTIO III.

QVIBVS PARAMENTIS ALTARE veſtiendum eſt.

1 Altare debet habere lineum pannum, & mappulam vel ſaltem duplicata mantilia, *a* & corporalia.

2 Miſſam ſine corporalibus dicere peccatum *b* eſſet mortale, nec debent ſerico ornari in medio.

3 Secundum Miſſale Romanum neceſſaria *c* eſt hizuela, ſed non eſt neceſſe vt ſit linea. *d* Sine ea verò celebrare non eſt peccatum

a Miſſ. in rubr. n. 20

b c. conſuluiſti 1, de concer.

c Parua palla neceſſaria eſt ex Miſſali.

d Vide Suar. qui aſſerit contrarium.

peccarum, vbi mos eſt calicem corporalibus cooperire.

e c. vlt. de celeb. Miſſ. — 4 Duæ candelæ accenſæ, vel ſaltem vna cerea neceſſariæ *e* ſunt ſi autem aliquando cum oleo *f* diceretur abſque ſcandalo peccatum non eſſet.
f Suar. vbi ſupra.

5 Sine Miſſali, quod ſaltem Canonem habeat celebrare non licet. In caſu autem neceſſitatis liceret *g* Sacerdoti prædito fideli memoria.
g Suar. vbi ſupra.

h Vill. to. 1. tr. 8. — 6 Circa reliqua altaris paramenta *h* nullum eſt præceptum expreſſum, ſeruanda tamen Eccleſiæ conſuetudo. Dicere autem Miſſam ſine Cruce, vel frontali non erit mortale.

i c. 1. de iuſt. Eccl. — 7 Faciens ſacrum cum paramentis valde immundis, & præcipuè corporalibus, peccat *i* mortaliter propter grauem irreuerentiam.

AN CALIX, & patena neceſſaria ſint ad ſacrum faciendum? Reſpondetur, quod ſit quia ſic iure *l* *ſtatutum eſt.*
l c. vlt. de celeb. Miſſ.

m c. vbi calix de conſec. diſt. 1. — 8 Calix, cuppa, & patena debent eſſe aurea, vel argẽtea & ſaltem ſtannea, *m* & non ex alia materia, & ab Epiſcopo conſecrata.

9 Societatis Sacerdotes, qui mittuntur à Præpoſito noſtro Generali in loca remotiſſima, à quibus adiri non poteſt Sedes Apoſtolica veſtes Sacerdotales, pallas, corporalia, calices, altaria & cæmeteria, ſi Epiſcopus qui ea faciat catholicus ibi non adſit, in eis partibus benedicere poſſunt. *n*
n Ex cõp. priuil.

o Vill. vbi ſup. nu. 5. — 10 Cum cuppa calicis, vel patena poſt conſecrationem deaurantur, *o* amittunt conſecrationem, non verò cum deaurationem amittunt.

11 Cum cuppa calicis per totum pedi adheret, etiam ſi ſeparetur conſecrationem non amittit, *p* amittit verò ſi ſeparetur per fractionem.
p Suar. to. 3. diſ. 81. ſec. 7.

q Suar. vbi ſupra. — 12 An pyxis, vel cuſtodia, in qua Chriſti corpus reſeruatur, debeant conſecrari alij negant, alij probabilius affirmant.

r Comm. DD. — 13 Reliqua vaſa, quæ non tangunt corpus Chriſti non *r* indigent conſecratione.

AN AD SACRVM faciendum requiratur veſtes ſacræ? & reſpondetur quod ſic.

ſ Trid. ſeſ. 22. c. 5. — 14 Veſtes ſacræ ſunt ſex, *ſ* Amictus, Alba, Cingulum Manipulus, Stola, Caſula, Amictus, & Alba debent eſſe linea reliqua vel ex lana, vel ex ſerico. *t*
t Vill. vbi ſupra

u c. veſtimenta de conſec. diſt. 1. — 15 Omnes prædictæ veſtes debent *u* eſſe benedictæ, & illarum forma deſtructa amittunt *x* benedictionem, non verò ſi ſolum reſarciantur.
x Comm. DD.

y Vill. vbi ſupra. — 16 Stola poteſt *y* pro cingulo deſeruire, & manipulus pro ſtola, ſi longus eſt.

z Nauar. c. 25. n. 84. — 17 Qui ſacrum faceret ſine aliqua ex his veſtibus mortaliter *z* peccaret.

18 Vbi

18 Vbi mos eſt vtendi cingulo nõ benedicto *a* nõ eſſet mortale.

19 Si veſtimenta hæc eſſent valdè immunda peccatum *b* mortale eſſet illis in Miſſa vti; nudis autem pedibus Miſſam dicere ſolum eſſet veniale, nullum vero cum ſandaliis.

20 Cooperto capite non poteſt *c* Miſſa dici, niſi cum diſpenſatione, vel ceſſante ſcandalo in neceſſitate.

21 Sacerdotis communes veſtes longæ debent *d* eſſe propter decentiam.

22 Vrgente graui neceſſitate poteſt *e* ſine miniſtro Miſſa celebrari; fœmina nullo modo eſt admittenda. Vti ſtola, vel manipulo non benedicto, vel ſine aliquo ex his dicere ſacrum in neceſſitate nullum erit peccatum.

23 Prælati Franciſcani ex priuilegio Leonis X. poſſunt *f* ſolemniter benedicere Eccleſias, Oratoria, & omnia ſacra ornamenta præter aras, & calices, & illis abſentibus idem licet eorum vicariis, & præſidentibus.

QVA VENERATIONE templa, vaſa, & veſtes ſacræ tractari debeant?

24 Quidquid agitur præter reuerentiam his rebus debitam illicitum eſt. *g*

25 Prohibitum *h* eſt ne laici, & præcipuè fœminæ calicem, patenam, aram, & corporalia contingant, *i* & contrarium ſine neceſſitate facientes peccant venialiter.

26 Veſtes ſacræ, ſi adhuc ſciſſæ poſſunt ſeruire ad miniſterium ad quod deputatæ ſunt, non amittunt *l* benedictionem, Purificatorium non eſt benedictum.

27 Fratres laici Minores ex priuilegio poſſunt *m* calices tangere, & corporalia lauare etiam prima vice.

28 Corporalia, & purificatoria lauanda *n* ſunt prima vice à Diacono in vaſis ad id ſolum deputatis; ſecunda *o* vice etiam à fœminis laici poſſunt licitè lauari. Aqua verò, qua lauantur prima vice in piſcinam effundenda.

29 His vaſis etiam amiſſa conſecratione, vel ornamentis amiſſa benedictione, vti non licet *p* in rebus profanis, & ligna Eccleſiæ dirutæ non ſunt ad ignem coquinæ ferenda, nec ad alios profanos vſus.

30 Altaria, palla, cathedra, candelabrum, & velum ſi fuerint vetuſtate conſumpta incendio dentur, *q* quia non licet ea, quæ in ſacrificio fuerint, malè tractari, ſed incendio vniuerſa tradantur. Cineres quoque eorum in Baptiſterium inferantur, vbi nullus tranſitum habeat, aut in pariete, aut in foſſis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur. Hæc verba ſunt Clementis Papæ *in c. Altaris*

a Scot. in 4. 13. q. 2.
b Vill. vbi ſupra.
c Comm. DD. ex c. nullus, de conſ. diſt. 1.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Ex Em. Rod. 9.
g Comm. DD.
h Diſt. 23. per multa capita.
i Comm. DD.
l Ex comp. Min.
m c. nemo de conſec.
n Suarez vbi ſup.
o Villal. vbi ſup.
p c. altaris pallia, de conſ. diſt. 1.
q Vill. vbi ſupr.

*taris palla, de conſecr.diſt.*1. Hæc autem non videntur obligare ſub mortali.

31 Si vaſa conſecrata vt calices, patenæ, & pyxides conſecrationem,& formam omnino amiſerint, & ab artifice in aliam formam mutentur, materia illa vti, in rebus profanis non videtur illicitum *r* cum frangi aut ſcindi poſſint pro pauperibus alendis.

32 Licitum *ſ* eſt clericum ſepelire cum ornamentis ſacris, quibus vtitur in Eccleſia.

33 Res, vel domos profanas in vſum altaris conuertere, & idolorum templa in Dei cultum conſeruare licitum *t* & pium eſt.

r Suar.vbi ſupra.
ſ Vill. vbi ſupra dif.29.
t Suarez tom.3. diſp.82. ſect.1.

QVÆ PRÆPARATIO AD MISSAM celebrandam neceſſaria ſit?

34 Miſſam ante Matutinum celebrare peccatum mortale non *u* eſt etiam ſine cauſa,niſi in communitate,& in Miſſa ſolemni.

35 Ieiunium naturale,id eſt vt nil cibi,vel potus ante Miſſam ſumatur ſub præcepto eſt ad mortale obligante *x*,& ex conſilio Limenſi, nec thabacum in puluere, nec in fumo.

36 Non lotis manibus celebrare non eſt peccatum *y* mortale, nec præparationem in Miſſali poſitam omittere, licet melius ſit illam obſeruare, ſed de ea nullum eſt præceptum.

37 Sacerdos, vt miſſam dicat talem habere debet *z* diſpoſitionem, vt rem ita ſanctam irreuerentiæ periculo non exponat.

38 Celebrare in peccato mortali vnum tantum *a* eſt peccatum, habet tamen duplicem malitiam propter irreuerentiam factam ſacrificio, & communioni.

u Idem vbi ſupr.
x Vide verb. Euchariſtia.
y Comm. DD.
z Comm. DD. ex c. commun. 2.q.3.
a Villa. vbi ſupra diſp.31.

AN SACERDOS præceptum habeat dicendi omnia,quæ ſunt in Miſſali, & nihil addendi?

39 Reſpondetur,quod ſic.Et ſi aliquid graue mutet,vel omittat aduertenter præcipuè ex Canone Miſſæ peccat *b* mortaliter.

40 Qui ex obliuione Gloria, vel Credo omittit nec tenetur, nec debet reïterare.

41 Religioſi in Canone Miſſæ,cum dicunt Antiſtitem noſtrum, debent *c* Epiſcopum nominare,& non ſuum Prælatum,ſi autem ex obliuione,vel ignorantia omittatur non eſt mortale; mortuo tamen Epiſcopo omittuntur verba illa.

42 In Miſſa,quæ cantatur dum miniſtri Epiſtolam, & Euangelium cantant, illa debet *d* Sacerdos recitare ſecundùm probabiliorem.

43 In feſtiuitate alicuius ſancti Miſſam dicere de alio nullum *e* eſt peccatum; in ſolemnibus autem conſultius erit Miſsā diei celebrare. Contrariū tamen ſunt qui excuſent *f* à peccato.

b Trident. ſeſſ.22. de obſeru. in celebr. Miſſ.
c Miſcell. in rubr.
d Nauar.
e Suar.vbi ſupra.
f Vide villa.vbi ſupra.

44 Cum

44 Cum incœpta Miſſa concurſus populi aduenit probabilius *g* eſt poſſe tunc Miſſam reiterari etiamſi dictum ſit Euangelium. *g* c. nullus de conſec. diſt. 1.

45 Qui cœptam Miſſam non abſoluit ſine cauſa vrgenti mortaliter peccat, *h* præcipuè ſi dicta ſit Epiſtola, vel Euangelium. Comm. DD. *h* Comm. DD.

46 Si omitteret aduertenter Sacerdos aliquam grauem cæremoniam peccaret *i* mortaliter. Et ſi guttam aquæ non miſceret cum vino, & non poſſet faciliter afferri, relinquenda eſſet Miſſa, niſi iam facta eſſet conſecratio. *i* Vill. vbi ſupra.

47 Ex priuilegio Minorum cum tales, ac determinatæ Miſſæ petuntur, alias pro tempore occurrentes dicendo poteſt *l* ſatisfieri. *l* Leo X. refertur in comp. Min. verb. Miſſa, n. 13.

48 Qui accipit ſtipendium pro dicenda Miſſa votiua alicuius Sancti ſatisfacit *m* Miſſam diei celebrando. *m* Comm. DD.

49 Qui cœpta Miſſa recordatur ſe non eſſe ieiunum, vel eſſe excommunicatum tenetur *n* illam relinquere, ſi poteſt ſine ſcandalo. Si autem Canonem incœperit proſequi debet, actum eliciendo contritionis. *n* Comm. DD.

DE EFFECTIBVS in Miſſa occurrentibus.

50 Si defectus eſt ſubſtantialis ſupplendus eſt, & de hac materia Miſſale conſulendum *o* eſt. *o* Videatur Miſſale.

51 Cum poſt ſumptionem Corporis Chriſti aduertit Sacerdos ſolum aquam, vel acetum appoſita fuiſſe, an teneatur nouam hoſtiam cum vino de nouo conſecrare alij aiunt, alij probabilius negant. *p* Vide *Miſſale.* *p* Suarez tom. 3. diſp. 85. ſect. 1.

52 Cum per ignorantiam turbationem, vel inconſiderationem Sacerdos non ſupplet defectum à mortali excuſatur. *q* *q* Nauar.

53 Cum Sacerdos incœptam Miſſam non poteſt perficere, ſi eſt ante conſecrationem non eſt neceſſarium vt ab alio finiatur, ſi verò facta conſecratione contingat mors, vel aliud impedimentum tenetur *r* alius Sacerdos etiam non ieiunus ſacrificium perficere. Si verò non ſit Sacerdos poteſt laicus vtramque ſpeciem, conſumere etiam non ieiunus, cum cuſtodiri non poſſunt debita reuerentia. *r* Suar. vbi ſupra.

DE EFFECTIBVS accidentalibus.

54 Si accidentalis defectus eſt grauis, & non poteſt vitari, Miſſa *ſ* non eſt dicenda, ſi autem leuis ſit, vt cum hoſtia leuem habet maculam, vt fracturam, vel vinum eſt nouum, & ſimilia nihilominus celebranda. *ſ* Vide Vill. vbi ſup. dif. 35.

55 Etiam, ſi defectus ſit grauis ſi non eſt ſubſtantialis, Miſſa iam cœpta regulariter loquendo eſt perficienda *t* niſi poſſit relinqui ſine ſcandalo. *t* Comm. DD.

56 Qui omiſit Credo, vel vnum Euangelium pro alio, ve

vnam

vnam Miſſam pro alia recitauit, non tenetur *u* cum aduertit, errorem hunc corrigere,ſed proſequi ne præuertat ordinem.

AN NECESSARIVS ſit qui in Miſſa Sacerdoti miniſtret?

57 De iure poſitiuo *x* eſt, quod ſit miniſter, & quod ſit maſculus, *y* à longè tamen poterit fœmina reſpondere.

58 Neceſſitate vrgente poterit *z* Miſſa ſine miniſtro celebrari,quod ſi miniſter male pronunciet, nil intereſt.

u Vide Vill. vbi ſupr.
x Conc. Baſil. ſeſſ. 21.
y c. 1. de cohab. cler.
z Suarez vbi ſupr.

SECTIO IV.

DE PRÆCEPTO MISSAM audiendi.

1 PRæceptum hoc obligat *a* ſub mortali,& integra debet *b* audiri, quod ſi parum non audiatur, verbi gratia, vſque ad finitam epiſtolam ſolum erit veniale.

2 Paruitas hæc materiæ non eſt intelligenda *c* in Miſſæ ſubſtantialibus, & ideo qui conſecrationi, & ſimul conſumptioni abeſſet Miſſam non audiret.

3 Sufficit *d* vnius dimidiam, & alterius Sacerdotis alteram dimidiam Miſſam audire.

4 Miniſter, qui alio ſe contulit pro apportandis ad Miſſam neceſſariis Miſſæ præcepto ſatisfacit. *e*

5 Audire Miſſam idem eſt quod aſſiſtere.

6 Pueri vſum rationis habentes Miſſam tenentur *f* audire.

7 Epiſcopi ex decentia tenentur *g* quotidie Miſſæ aſſiſtere.

8 Ad ſatisfaciendum huic præcepto neceſſaria eſt intentio, *h* & ſufficit virtualis, qui autem habuit voluntatem non ſatisfaciendi,ſi intra tempus obligans mutet voluntatem ſatisfacit.

9 Qui Eccleſiam petit ad audiendam Miſſam, vt in ea aſpiciat meretricem, ſatisfacit *i* præcepto.

10 Qui deſiderans præcepto ſatisfacere incipit Miſſam audire, niſi poſtea diſtrahatur voluntariè præcepto *l* ſatisfacit, ſi verò voluntariè diſtrahatur in maxima parte non ſatisfacit.

11 Horas, vel Roſarium recitans dum Miſſam audit ſatisfacit, *m* & ſi id faciat ne ad vana,vel inhoneſta mens diſtrahatur bene faciet, melius autem faciet ſi ea, quæ ſacræ illæ actiones ſignificant, meditetur.

12 Cum Confeſſor pœnitenti iniunxit, vt duas Miſſas audiret, qui ſimul illas audit pœnitentiæ ſatisfacit, ſed contraria ſententia

a c. Miſſas, & c. omnes fideles.
b Dic c. omnes fideles.
c Comm. DD.
d Vide Vill. vbi ſupra.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g c. vlt. de priuil. in 6.
h Suarez vbi ſupra. ſec. 3.
i Idem ibidem.
l Idem vbi ſupra ſect. 3.
m Idem vbi ſupr.

ſententia videtur *n* probabilior.

QVI POSSINT ab hoc præcepto excuſari?

13 Impeditus ſpiritualiter, vt excommunicatus, & interdictus excuſantur ab hoc præcepto, peccant *o* tamen non procurando abſolutionem. Tempore autem interdicti, qui habent priuilegium, & in carcere detenti, qui habent facultatem exeundi non *p* excuſantur ſecundum probabiliorem ſententiam.

14 Qui habent ignorantiam inuincibilem, vel obliuionem naturalem *q* excuſantur.

15 Impotentia naturalis etiam excuſat, nec tenetur *r* infirmus Sacerdoti ſtipendium ſoluere vt is domi Miſſam dicat.

16 Impotentia moralis, vt magnus labor, notabilis bonorum amiſſio, & grauis difficultas ab hoc præcepto *ſ* excuſant.

17 Qui ſine dedecore non poteſt exire in publicum, qui ſine periculo, vel magno incommoodo ſocios itineris non poteſt relinquere, *t* excuſantur.

18 Cum locus, vbi Miſſa celebratur vltra leucam diſtat, vel minus, cum pluuia, vel aeris tempeſtas imminet, excuſat *u* hæc moralis impotentia.

19 Charitas in rebus neceſſariis, vt ægroto ſeruiendi, vel ſacramentum pænitentiæ, vel alia adminiſtrandi, vel ſcandalum etiam mere paſſiuum vitandi *x* excuſant ab hoc præcepto.

20 Proprium officium, vt illorum qui Caſtella, vel portas ciuitatis cuſtodiunt, obedientia iuſta, vt famulorum, & mancipiorum *y* excuſant ab hoc præcepto.

21 Famuli, quibus frequenter Domini Miſſæ auditionem impediunt, tenentur *z* cum commodè poſſunt talem dominum deſerere.

22 Legitimè introducta conſuetudo viduas *a* excuſat poſt mortem mariti per aliquod tempus. Idem dic de puellis, vbi talis conſuetudo introducta eſt.

23 Cum ſacerdos eſt excommunicatus, & denuntiatus, vel publicus clerici percuſſor, & non eſt alius, qui Miſſam dicat præceptum non *b* obligat.

24 Prædicta omnia *c* intelligenda ſunt quando facta mediocri diligentia Miſſa non poteſt audiri,

n Azor & Villal. vbi ſup. dif. 35.
o Suarez vbi ſup.
p Villal. vbi ſup. dif. 36.
q Comm. DD.
r Suarez vbi ſup.
ſ Idem vbi ſup.
t Idem vbi ſup.
u Nauar.
x Comm. DD.
y Comm. DD.
z Villal. vbi ſup.
a Suarez vbi ſup.
b Comm. DD.
c Comm. DD.

SECTIO V.

RESOLVTIONES VARIÆ AD MISSAM ſpectantes.

1 QVi in duabus, vel tribus Parochiis eodem dic celebraturus eſt calicem in prima Miſſa ita purificet, vt nec gutta ſanguinis remaneat, quæ poſſit effundi, & ſic purificato non ſumpto lauatorio, purificatorio, & alio ſerico velo cooperiat, & quam decenter poſſit ſecum ferat ad celebrandum in aliis Parochiis, & lauatorium ſumat in vltima Miſſa. Sic facere conſueuerunt *a* viri docti noſtræ Societatis; ſed alij non minus docti, nec minus probabiliter facilius huic neceſſitati *b* occurrunt calicem aqua implendo, in qua dum Miſſa finitur ſpecies vini conſumuntur, & aqua in ipſo altari tanquam decentiori loco effuſa, purificatorio calicem purificant & aliò portant.

2 Qui Miſſam non audit in die Dominica in qua incidit aliud feſtum obligans etiam ad illam, vnum tantum peccatum *c* committit. Et idem dic de aliis præceptis ſimul incidentibus.

3 Surdus, & mutus *d* tenetur Miſſam audire. Pueros dicunt quidam non obligari niſi ſint Euchariſtiæ recipiendæ capaces.

4 Qui propter infirmitatem, vel aliam iuſtam cauſam excuſatur è domo exire ad Miſſam audiendam etiam ſi domi in Oratorio poſſit, non *e* tenetur.

5 Qui domi verbi gratia è regione feneſtræ, vel portæ Eccleſiæ Miſſam audit an præcepto ſatisfaciat alij negant, *f* alij probabilius affirmant.

6 Sunt, qui audientes Miſſam ob offertorio *g* excuſant à mortali.

7 Qui toto tempore conſecrationis abeſſet à Miſſa dummodo audiret reliqua præcepto *h* ſatiafaceret, niſi ſimul tempore conſumptionis abeſſet.

8 Olim licitum fuit regularibus celebrationi vnius Miſſæ cum nouem collectis pro nouem Miſſis ſatisfacere, hodie non licet *i* quia à ſacra Congregatione rituum eſt prohibitum.

9 Sacerdos cæcus validè *l* conſecraret, ſed peccaret grauiter, niſi à Papa diſpenſationem haberet.

10 Probabile eſt ſacerdotem numquam celebrantem non *m* peccare, dummodo in Paſchate communicet, & non ſit contemptus, nec ſcandalum.

a Ex vſu Doctorum.
b Conſulti aliqui vni docti noſtræ ſocietatis hoc reſponſum dederunt.
c Vaſquez apud Dianam p. 3. tr. 6. reſ. 22.
d Vide Dian. p. 5. tr. 13. reſ. 7?.
e Suarez.
f Filiuc.
g Laiman.
h Lugo Car.
i Dian. p. 2. tr. 14. reſ. 1.
l Conink.
m Bonacina.

11 Capellanus

11 Capellanus quotidie celebrare obligatus, *n* poteſt ſingulis hebdomadis vnam Miſſam omittere, vel pro ſe applicare vel pro alio, ſed non ſtipendio accepto. Et die Natiuitatis non tenetur niſi vnam Miſſam pro fundatore applicare. *n* Vide Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 28.

12 Qui obligatur ad dicendam Miſſam in certo quodam altari priuilegiato non ſatisfacit *o* dicendo in alio etiam priuilegiato. *o* Comm. DD.

13 Qui celebrat in altari priuilegiato non ſuffragatur *p* defunctis, niſi dicat Miſſam defunctorum ex declaratione ſacræ Congregationis, ſed intelligi debet in die non duplici, nec ſemiduplici. *p* Ex declar. ſac. congreg.

14 Qui in Natiuitate Domini Sacerdos initiatus eſt, *q* poteſt alias duas Miſſas celebrare. Idem dic de Epiſcopo eadem die conſecrato. *q* Diana dic. p. 2. tr. de cel. Miſſ.

15 Sacerdos, qui in Natiuitate Domini vnam Miſſam vult dicere *r* poteſt ex tribus dicere quam maluerit. *r* Dian. p. 2. tr. 14. reſ. 21.

16 Si addatur in Miſſa ex deuotione aliqua oratio præter præſcriptas in Miſſali, & recitetur ſubmiſſa voce non erit *ſ* mortale. *ſ* Comm. DD.

17 Si parua hoſtia afferatur paulo poſt offertorium *t* poteſt offerri & conſecrari ad communionem fidelium; vel ſi hoc factum non fuit poteſt particula propriæ hoſtiæ petenti communionem conferri. *t* Silueſt. hoc verb.

18 Hoſtiæ minores poſitæ in altari extra aram, & corporalia non *u* ſunt conſecratæ etiam ſi ſacerdos eas attulerit animo conſecrandi. Suarez & alij. Contrarium tamen non eſt improbabile. *u* P. Suar.

19 Hoſtias paruas conſecratas non *x* poteſt ſacerdos extra aram ponere, nec altari diſtribuendas dare donec ipſe ſacrificium conſumat. Nec licet hoſtiam in Miſſa conſecratam ſeruare, & aliam ante conſecratam conſumere, ſed in hoc caſu duæ hoſtiæ debent conſecrari. *x* Lugo apud Dian. p. 5. tr. 15. reſ. 72.

20 Licet aqua non ſit conuerſa in vinum in ipſa conſecratione in Chriſti ſanguinem *y* conuertitur. *y* Conink & alij apud Dian.

21 Qui habet priuilegium celebrandi in Oratorio domus ſuæ Limæ, ſi petat Cuſcum, *z* poteſt ibi vti eodem priuilegio, ſi eſt à Papa; hoc enim priuilegium non eſt locale, ſed perſonale. *z* Nauar. & eſt Comm. DD.

22 Cum quis habet priuilegium celebrandi in oratorio exceptis aliquibus feſtis maioribus, *a* poteſt etiam in illis per Bullam Cruciatam, quæ tollit talem exceptionem. *a* Diana vide Cruciatam.

23 In neceſſitate *b* poteſt celebrari cum vno lumine ex oleo, vel ex adipe. *b* Azor. vide vbi ſup.

24 Hora

c Diana in ſum. hoc verb. *d* Laiman. apud Dia. vbi ſup. *e* Suarez vbi ſup. apud Dia.

24 Horâ ſecunda poſt mediam noctem *c* poſſunt religioſi ex priuilegio celebrare,& ad communicandum ægrotum quilibet ſacerdos etiam media *d* nocte.

25 Miſſa *e* poteſt inchoari hora prima poſt meridiem præcipuè ſi ſacerdos itinere fuerit impeditus.

26 Sacerdos, qui in altari recordatur peccati obliti in alia confeſſione non tenetur actum contritionis elicere, nec quam primum confiteri poſt celebrationem. Si autem in neceſſitate, quia non erat copia Confeſſoris celebrat, tenetur conteri, & quam primum id eſt, vt explicant *f* viri docti ante aliam celebrationem confiteri.

f Facundez, vide Dian. p.2. tr.14. reſ. 48.

27 Neceſſitas prædicta *g* eſt vt ipſe vel alij ſacrum audiant in die præcepti, vel communionem recipiant in Paſchate, vel ſi timeatur ſcandalum ex omiſſa celebratione.

g Lugo & Comm. DD. *h* Congreg.Cardin.

28 Non licet *h* ſacerdoti parua ſtipendia à pluribus accipere, vſque ad vnum iuſtum ſtipendium, & vnam pro omnibus Miſſam celebrare, niſi ipſi ſciant, & conſentiant.

29 Cum teſtator reliquit certum ſtipendium pro tot Miſſis, ſi poſt creuit ſtipendium *i* tenetur hæres illud augere.

i Comm. DD. *l* vide Dian. p.2. tr.14. reſ. 14.

30 Sacerdos, qui ſtipendium accepit *l* poteſt fructum ex opere operantis, & partem ſacrificij ſibi conuenientem alteri applicare, ſed pro hoc non debet aliud ſtipendium quamuis paruum ex Vrbani VIII.decreto recipere.

31 An qui ſtipendium accepit, vt alibi pro commoditate populi ſacrum faciat, poſſit aliud ſtipendium accipere pro applicatione illius ſacrificij, alij negant probabilius propter Vrbani decretum, ſed etiam poſt illud alij non improbabiliter *m* affirmant.

m Homobonus apud Dia. vbi ſup. reſ.16. *n* Comm. DD. *o* Comm. DD.

32 Qui ex liberali promiſſione pluribus plures Miſſas debet vnam pro omnibus celebrando *n* ſatisfacit.

33 Qui in Miſſa conſecratam hoſtiam in ſacrario reponit, & iam,quæ erat in ſacrario conſumit *o* peccat mortaliter, quia in re graui facit contra ritum Eccleſiæ.

34 An ſi quis in alia ſpecie frumenti præter triticum conſecraret, ſacramentum teneret non conuenit *p* inter Doctores

Vide *p* Dian. vbi ſup. *q* Comm. DD. *r* Comm. DD.

35 In dubio probabili etiam poſt longam moram *q* licitum eſt conſecrationis formam repetere ſub conditione.

36 In neceſſitate *r* poteſt quis ſecundum quoſdam profanos vti linteis in altari præter corporalia, & illa poſtea domino reddere.

37 Celebrare

37 Celebrans in Paraſceue quidam licere *ſ* putant. *ſ* Comm. DD.

38 Pollutus voluntariè ſi eodem die poſt Confeſſionem celebret non peccat *t* mortaliter. *t* Comm. DD.

39 Qui conſecrat duas hoſtias putans vnam vtramque *u* conſecrat, quia quod in manu habet conſecrare intendit. *u* Comm. DD.

40 An ſi incæpta Miſſa lumen extinguatur, nec niſi poſt longam moram poſſit accendi relinquenda ſit Miſſa, etiam ſi conſecratio non ſit facta, alij aiunt, alij negant *x* probabilius. *x* Quint. p. 2. tr. 2. de ſing.

41 Si quis euomat Euchariſtiam *y* extrahatur, & ſeruetur decenter donec corrumpatur, & ea quæ ſimul infirmus euomuit comburantur, & in piſcinam mittantur. *y* Vide rubr. Miſſ.

42 Si hoſtia calice, vel palato adhæreat toties adhibeatur *z* ablutio, donec tranſglutiatur. *z* Comm. DD.

43 Poſt ablutionem, ſi appareant reliquiæ, aut particulæ conſecratæ, quæ non poſſent facilè aſſeruari, ſumi *a* poſſunt à ſacerdote etiam exiſtente in ſacriſtia. *a* Comm. DD.

44 Miſſa ſicca celebratur *b* ſine planeta, ſine caſula cum reliquis veſtibus ſacris, vel ſuperpelliceo cum ſtola in modum Crucis, & candelis, non ſit autem, conuerſio ad populum, nec conſecratio, neque ea quæ ad oblationem ſpectant. *b* Comm. DD.

45 Sacerdos peregrinus non eſt admittendus *c* ad celebrandum, niſi oſtendat licentiam ſui Prælati. *c* Comm. DD.

46 Non *d* poteſt Epiſcopus cogere ad audiendam Miſſam, vel concionem in Parochia; nec ad diſcendam ibi, & non alibi doctrinam Chriſtianam. *d* Comm. DD.

47 A principio Miſſæ vſque ad communionem tantum aſſiſtere non *e* eſt peccatum mortale. *e* Sà verb. Miſſa.

48 Miſſa ſuſpenſi denuntiati an poſſit audiri, alij aiunt ſi abſit ſcandalum, alij probabilius *f* negant. *f* c. veſtra & c. quæſitum de cohabit.

49 Qui Græcam Miſſam audiret nihil intelligens præcepto *g* ſatisfaceret. *g* Comm. DD.

50 Parochi debent monere, ſed non poſſunt *h* cogere Parochianos, vt in ſua Parochia Miſſam audiant, & concionem. *h* Trid. ſeſ. 22. decr. de refor.

51 Qui multas hoſtias conſecrandas accepit vere *i* conſecrat eas, quamuis dum conſecrat ſolum recordetur illius, quam manu tenet. *i* Nauar. c. 25. n. 91.

52 Si Capellanus ægrotauerit per aliquot dies puta 10. aut 15. non obligatur ad Miſſas per alios celebrandas, *l* Barboſa apud Dianam, alij per ſpatium duorum menſium. *l* Dian. p. 2. tr. 14. reſ. 17.

53 In Miſſæ momento non expedit plura nomina concipere; hic modus optimus ex Nauarro ſeruandus. In nominatiuo collocet ſacer ſeipſum: in genitiuo parentes: in datiuo benefactores: in accuſatiuo inimicos: in vocatiuo famulos, & inferiores: in ablatiuo eos quibus preces obtulit.

m Comm. DD.

54 Non baptizati etiam cathecumeni prohibentur *m* Miſſæ aſſiſtere.

n c.paſtoralis de ſepulturis.
o P. Menacho in manuſcrip.

55 Miſſarum, quæ in teſtamento relinquuntur, quarta pars *n* debetur Epiſcopis etiam ſi religioſis relinquantur, c.Paſtoralis de ſepulturis. De his verò quæ ad reſtitutionem relinquuntur non *o* debetur.

p Idem vbi ſup.
q Idem vbi ſup.

56 Cum ex facultate Ordinarij dicuntur Miſſæ in feria V. vel in ſabbato hebdomadæ ſanctæ non *p* eſt dicenda de feſto Annuntiationis occurrente, ſed de die.

57 Qui ſanguinem non conſecrauit finita Miſſa non *q* tenetur defectum ſupplere, & pro ſtipendio ſatisfecit, & nuptiales benedictiones ritè dedit.

r Idem vbi ſup.
ſ Idem vbi ſup.

58 An in feria VI. Si in ea incidat feſtum Annuntiationis teneantur fideles Miſſæ aſſiſtere alij aiunt, alij probabilius *r* negant.

59 Miſſa votiua in Eccleſia Beati dici *ſ* poterat olim de quocumque beatificato, à quibuſcumque ſacerdotibus etiam ſi non ſint ex religione Beati, quia per Beatificationem fiebat capax publici cultus, modo vero non poteſt poſt decretum ſacræ congreg. ex mandato Alex.VII. anno 1660.

SECTIO VI.

DISPVTATIONES SINGVLARES CIRCA Miſſam.

a Vide P. Quintanad. in ſing. de celeb.miſ. tr. 7 ex quo omnes hæ ſingulares reſolutiones deſumptæ ſunt.
b Caſtropal.tr.4. diſ.

1 Epiſcopus *a* poteſt abſque nouo Papæ decreto cum Miſſa, & officio diuino in ſua diæceſi ſanctos celebrare, quos in eorum Canonizationis, vel Beatificationis indultis Pontifex celebrandos concedit vt S. Xauerium & Borgiam ſed modò non poteſt de Beatificato, quia hoc prohibitum eſt per ſacræ rituum Congregationis decretum ſupra relatum.

2 De quolibet ſancto Canonizato etiam in calendario non exiſtente *b* poteſt dici Miſſa votiua, quia ex vi Canonizationis habitus

habitus eſt hoc dignus honore. Et transferri poteſt ſemiduplex illa die cadens etiam in Kalendario exiſtens; nec non de eo poterit Miſſa celebrari in die natalis eius ſicut de exiſtenti in Kalendario.

3 Ex deuotione ſpeciali, qua quis aliquem ſanctum proſequitur *c* poteſt recitare, & Miſſam celebrare, ſi eſt in Romano Martyrologio etiamſi non ſit in Kalendario. *c P. Quint. vbi ſup.*

4 De ſancto beatificato ad cuius honorem alicui regno, Religioni, vel prouinciæ ſedes Apoſtolica recitare, & celebrare conceſſit; in alio regno, Religione, & prouincia recitare, & Miſſare non licet, poſt decretum Alexandri VII. anno 1660. publicatum Romæ die 3. Februarij.

5 Hiſpaniæ Eccleſiis, & quibuſcumque aliis recitare, & celebrare licet *d* de ſanctis ſuis naturalibus etiam ſi non ſint in Kalendario, nec in Martyrologio Romano, dummodo vetuſtiſſima adſit alicuius Eccleſiæ Catholicæ conſuetudo tales ſanctos celebrandi. *d Idem vbi ſupra ſin. 12.*

6 Naturales alicuius vrbis ſancti *e* dicuntur. 1. Si in ea obierint; ſi nati fuerint, ſi illius Epiſcopi, vel Archidiacono, Concionatores, vel aliud munus, vel dignitaté habuerint. Et credendus eſt naturalis alicuius ciuitatis, ſi id conſtet ex Martyrologio, ex Breuiario, ex Epitaphiis, inſcriptionibus, & libris antiquis etiam ſi alij id negent. Sed hoc fieri nequit ſine Epiſcopi authoritate naturalem eſſe declarantis. *e Idem vbi ſupra*

7 Officium ſit duplex *f* in feſtis ſanctorum, qui apud quaſdam Eccleſias, Religiones, vel Congregationes conſueuerunt ſolemniter celebrari etiam ſi prædicta feſta non ſint in Kalendario. *f Vide Suar. to. 3. diſp. 48. ſec. 2.*

8 Non peccat mortaliter ſacerdos, qui omiſſis propriæ diæceſis ſanctis ſe accommodat Breuiario Romano, & recitat de his, qui ſunt in Kalendario.

9 Regulares in Hiſpania non *g* tenentur recitare, & celebrare de ſanctis naturalibus, & feſtiuitatibus propriis ſuæ diæceſis, poſſunt tamen, ſi velint ſe conformare Matrito. Sed de Sancta Leocadia, Expectatione, Crucis triumpho, S. Illdephonſo, S. Iſidoro Archiepiſcopo, & Tranſlatione S. Iacobi tenentur recitare, & celebrare, quia non eſt priuilegium, ſed præceptum. Tenentur etiam recitare, & celebrare de patrono principali diæceſis, ſed ad octauam non tenentur. *g Ex decr. Greg. XIII.*

10 Clerici regulares, vel ſæculares à choro Eccleſiæ ſuæ ſeu abſentes, ſeu omnino exempti ſint, tamen officium recitare *h* debent ſecundum morem Eccleſiæ, vel Ordinis ad quem ipſi pertinent, ſeu in quo beneficiati ſunt. *h Laiman. tr. 2. c. 5. n. 3.*

11 Priuilegia conceſſa pro celebratione ſanctorum Hiſpaniæ naturalium conceſſa eſſe pro omnibus regnis, & locis pro quibus Bulla Cruciata, tenet *i* doctiſſimus P. Quintanaduenas.

i Quintad. vbi ſup. tr.7. ſing. e 5.
l Idem ſing. 28.

12 Commorantes extra ſuam ciuitatem, vel domum, in quibus ex profeſſo morantur, vel habent beneficium, ſeu ad quam aliquo titulo pertinent, poſſunt *l* celebrare vbicumque reperiantur de ſanctis quorum reliquias ipſorum Eccleſiæ vel monaſteria, ſi regulares ſunt, poſſident.

m Idem vbi ſup.

13 Si reliquia ſit eximij alicuius ſancti, quamuis non ſit inſignis ratione quantitatis, debet *m* celebrari, vt inſignis ratione qualitatis, vt ſpina coronæ Chriſti, & ſimiles.

n Dian. 4. p. tr. 4. reſ. 208.

14 Qui habet licentiam celebrandi in Oratorio domus ſuæ Limæ, & transfert domicilium in aliam vrbem Limanæ diæceſis ibi poteſt *n* in Oratorio erecto celebrare.

o Henriq. lib. 6. c. 13. à n. 4.

15 An Oratorium approbandum ſit à quocumque Ordinario, vel ſolum ab eo, in cuius diæceſi Oratorium ſit, alij aiunt, alij negant vtrumq; probabile. Si autem locus decens ſit à domeſticorum actibus liber, & bene ornatus. Ordinarius tamen nolit licentiam concedere, poteſt in eo abſque eius facultate ſacrum celebrari. Licentia enim iuſtè petita, & iniuſtè negata videtur ipſo iure conceſſa, vt ex D. Thom. & aliis *o* probat Henriq. *lib. 6. c. 13. à n. 4.* Nec Epiſcopus poteſt ſubditum priuare priuilegio ei à Papa in Cruciata, vel à Nuncio in ſuo indulto conceſſo.

p P. Quint. vbi ſupra, ſing. 32.
q P. Azor. to. 1. lib. 10. q. 9.

16 Licet facultas celebrandi in Oratorio non concedatur, niſi pro vna Miſſa ſi neceſſitas ſit, verbi gratia, ſi dominus domus primam non audiuit, vel aliquis in ea defunctus eſt plures Miſſas in eodem die celebrare licitum eſt. *p*

17 Regulares in ſuis domibus, ſeu conuentibus, imò in ſuis prædiis *q* poſſunt Oratoria erigere, & in eis celebrare, & non ſolum ipſi, ſed etiam ſacerdotes ſæculares ſine Ordinarij approbatione.

r P. Quint. vbi ſup. ſing. 34.

18 In altari verò portatili erecto à regularibus non *r* poteſt ſæcularis ſacerdos celebrare, quia non eſt priuilegium locale, ſed perſonale.

ſ Idem vbi ſupr.

19 Cum Miſſa nec in particulari, nec in communi in Miſſali inuenitur celebranda pro aliquo ſancto vt de corona Chriſti, vel de nomine Mariæ; alia quæ ei ſimilior ſit *ſ* poteſt dici vt de Paſſione pro corona Chriſti, vel de annuntiatione pro nomine Mariæ.

t P. Gran. to. 6. de Euch. n. 3. tr. 14.

20 Sacerdos, qui in Miſſis quatuor temporum prophetias omitteret, vel ſequentiam in feſtis, aut pro his Miſſas alias diceret, ſi Miſſæ ſint priuatæ, & non ſit ſcandalum non *t* peccabit mortaliter, nec venialiter, ſi id propter rationabilem cauſam fe-

ſit. Nec erit mortale *u* in feſto duplici etiam Chriſti Domini, vel B.V. pro defunctis celebrare. *u* Diana p. 2. tr. 14 reſ. 30.

21 In hebdomada ſancta in Miſſis, in quibus Paſſio legitur non poſſunt *x* ſine Paſſionis lectione celebrari dicta ſolum ea parte, quæ pro Euangelio reponitur, & quia hæc omiſſio maximè dedecet, & fieri ſine ſcandalo non poteſt, eſſet peccatũ mortale. Si autem Miſſa alia votiua dicatur in priuato Oratorio ob aliquam rationabilem cauſam nullum erit peccatum. *x* Ema. Rod. to. 1. q. 43. art. 8.

22 Interruptio vnius nocturni ab alio pluſquam per triginta horas non erit *y* peccatum mortale, nec repetendum, quia verè tunc quoad ſubſtantiam adimpletur præceptum. *y* Bonac. de horis to. 1. q. 1. p. 2.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

Resolvtiones Variæ.

MONETA.

1 QVi falſificat monetam in ſubſtantia, pondere, & forma *a* peccat mortaliter, & tenetur reſtituere. Idem dic de eo, qui authoritate priuata circumcidit, vel attenuat monetam. *a* Nauar. c. 17. n. 167.

2 Qui bona fide dedit alicui monetam adulterinam poſt quam reſciuit, *b* tenetur dare legitimam. *b* Idem n. 8.

3 Licet pecunia fuerit principaliter inſtituta ad emptionem, & venditionem rerum, *c* habet tamen alios licitos vſus, qui ſunt cambire, permutare, oſtentare opes, ornare, delectare ſe eius aſpectu, ſucco eius medicari. Hi vſus licitè poſſunt pretio vendi, mutuò autem, vel commodato, pretio dare non licet. *c* Comm. DD.

4 Licitè *d* venditur pecunia aurea pro argentea etiam cum lucro. *d* Nauar. vbi ſup.

5 Qui habet pecuniam, cuius ſecundarij vſus ſibi ſaltem plus valeant, quam per legem taxantur, licet non poſſit emptorem cogere vt reddat vltra pretium taxatum *e* poteſt tamen iuſtè accipere. *e* Idem vbi ſup.

6 Moneta propter octo cauſas *f* poteſt valere plus, vel minus quam alia. I. diuerſitas metalli. II. diuerſitas bonitatis eiuſdem metalli. III. diuerſitas formæ, ac ponderis. IV. diuerſitas loco- *f* Comm. DD.

rum.V.reprobatio totalis, vel partialis.VI. temporis diuerſitas. VII.copia vel defectus.VIII.abſentia,vel præſentia.Non tamen eſt ſufficiens cauſa, quod citius, vel tardius danda ſit, vel accipienda.

DISPVT. III. SECTIO I. RESOLVTIONES VARIÆ.

QVIBVS IN CASIBVS LICEAT INGRESSVS in monaſterium.

MONASTERIVM.

1 INgredientes monaſteria monialium ſine licentiarum prætextu etiam ob malum finem non incurrunt excommunicationem *a* Gregor. XIII.Nec moniales admittentes illos etiam prætextu licentiarum,& ob malum finem; quia Bulla loquitur ſolum de Abbatibus, & Abbatiſſis.

2 Fæminæ prohibentur *b* ingredi monaſteria virorum ſub excommunicatione.

3 Ad ingrediendum monialium monaſteria neceſſaria eſt licentia in ſcriptis,niſi in caſibus *c* ordinariis medicorum,& chirurgorum, quibus verbo dumtaxat poteſt Abbatiſſa licentiam dare.

4 Confeſſarius regularis, qui acceſſitur cum licentia ad audiendam ægrotæ monialis Confeſſionem poteſt ingredi cum ſocio; ſed finita Confeſſione debet ſtatim egredi. Si tamen per quadrantem immoretur officinas inuiſendo erit materia *d* parua.Si autem etiam ob malum finem diutius immoretur non incurret excommunicationem Gregorij XIII. Hæc enim ſolum comprehendit eos, qui ſine licentia ingrediuntur.

5 Introducentes in monaſterium fæminas, incurrunt in *e* excommunicationem, & priuationum officiorum, ſed hæc pæna non incurritur niſi poſt iudicis ſententiam.

6 Epiſcopus poteſt abſoluere *f* eum, qui ingreſſus monaſterium rem habuit cum ſacra virgine,ſi delictum eſt occultum.

7 Monaſterium *g* poteſt ingredi,qui dare poteſt ingrediendi licentiam.

a Sanchez & alij apud Dia. p.2.tr.16. reſ.30.

b Dian.p.4.tr.4.reſ.179.

c Suarez apud Dia. p.3.tr.2. reſ.129. vide verb. excom.

d Sanchez apud eũdem vbi ſup.reſ.51.

e Idem apud eũdem reſ. 66.

f Dian.p.2.tr.16. reſ.33.

g Comm. DD.

8 Epiſcopi

8 Epiſcopi non poſſunt *h* ingredi monaſteria monialium mendicantium, quæ non ſunt ſibi pleno iure ſubiectæ.

9 Puella, de qua lis eſt *i* poteſt interim de licentia Epiſcopi in monaſterio collocari. Itemque de licentia ſuperioris, & monialium, quę tutè domi non poteſt ali, aut educationis cauſa vſque ad annum 25. ætatis, ſed ſine ancilla, & facultate egrediendi ob curationem morbi.

10 In monialium monaſteria *l* licet ingredi quando cauſa eſt rationabilis, & perſona honeſta cum licentia ſuperioris.

11 Qui bona fide ingreditur credens ſe habere licentiam pænas non *m* incurrit..

12 Nemo *n* poteſt ſine ſuperioris licentia Monialium ingredi monaſteria ſub pæna excommunicationis latæ ſententiæ.

13 Pueri ante ætatis ſexennium ingredi *o* poſſunt monaſterium, amentibus autem non licet.

14 Moniales, quæ ingredientes admittunt licet mortaliter peccent, non tamen excommunicationem *p* incurrunt.

15 Septa monaſterij *q* ſunt omnia loca, in quibus poſſunt eſſe moniales ſine violatione clauſuræ, & ideo ſi ſæcularis aſcendat ad monaſterij regulas, violat clauſuram.

16 Epiſcopi tenentur *r* ſub mortalis reatu curare, quod clauſura obſeruetur, ſed hoc intelligendum in monaſteriis ſibi ſubiectis. In ſubiectis verò religioſis, ſi publicè clauſura non obſeruetur, debent illarum Prælatos admonere, quod ſi poſt ſex menſes ſe res melius non habuerit, poterunt, vt Papæ Delegati ſupplere, & corrigere hunc defectum.

h Ex Pio V.
i Comm. DD.
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Trid. c. 5.
o Comm. DD.
p Trid. ſeſ. 25. c. 5. de refor.
q Eman. Rod. c. 2. q. 37. n. 9.
r Trid. vbi ſup.

SECTIO II.

QVIBVS IN CASIBVS, ET CVM QVA facultate poßint Moniales è monaſterio exire.

1 AN in caſu, in quo vita monialis ægrotæ ab egreſſu penderet, & ægritudo non eſſet contagioſa poſſet illi facultas exeundi concedi dubium eſt inter DD. negatiua ſententia videtur *a* probabilior, & in vſu.

2 Si monialis voluatur in rota ad eam partem ad quam ſæculares accedunt non *b* violat clauſuram propter paruitatem materiæ. Idem dic ſi vnum pedem efferat extra portam, & intra illam alterum retineat, vel vtrumque efferat in ipſo limine, vel ad duorum pedum diſtantiam, ſecus erit lethale crimen.

a F. Em. Rod. apud Vill. to. 2. tr. 35. diſ. 45.
b Dian. p. 5. tr. 5. reſ. 24.

c Comm. DD.
3 Ad explorandam nouitiæ voluntatem non *c* debet è monaſterio exire, ſed in porta vel rete poteſt commodè fieri.

d Comm. DD.
4 Monialis *d* poteſt ad aliam religionem tranſire in caſibus in quibus viris religioſis conceditur. Sed vrgentior cauſa requiritur.

e Trid. ſeſ. 25. de reg. c. 5.
5 Moniales omnes profeſſæ expreſsè, vel tacitè *e* tenentur clauſuram obſeruare licet de illius obſeruatione votum non fecerint, & ad hoc poſſunt à Papa, vel à Concilio obligari etiam cum vitæ periculo.

f Villaſ. to. 2. tr. 35. diſ. 44.
6 Habent *f* præceptum obligans ſub mortali, & illud nolentes excommunicationem incurrunt Papæ reſeruatam, & qui illis in caſibus non conceſſis hanc præſtant facultatem, & qui illas comitantur.

g Vill. to. 2. tr. 35. diſ. 45.
7 Abbatiſſa electa ex alio monaſterio *g* poteſt exire cum ſociis quæ illam in regimine adiuuent, & redire in ſuum monaſterium officio expleto, nec eſt neceſſaria Papæ, aut Nuntij licentia.

h Ex Pio V. in Breui quæ incipit decori.
8 Non licet Moniales ex vno monaſterio in aliud *h* mutare, ſicut viros, ſed vrgentior cauſa requiritur.

i Nauar. to. 4. de reg. n. 48.
9 In incendio, in inuaſione hoſtili, & quando communitati graue aliquod malum immineret niſi è monaſterio exirent, ſi tamen ſine periculo poſſit, expectanda eſt ſuperioris licentia, & ſine illa egredi non *i* licet.

l c. vt periculoſo de Cleri. vel mon.
10 Monialis, quæ egreditur non poteſt habitum relinquere ſub pæna excommunicationis *l* latæ ſententiæ, & non eſt neceſſaria licentia Epiſcopi quando non eſt illi pleni ſubiecta.

m Comm. DD.
11 Qui Monialem è monaſterio egredientem ex charitate comitaretur, vt eius famæ prouideret, eam ad reditum admonendo pænam nullam *m* incurreret.

n Comm. DD.
12 Correctionis cauſa non *n* poteſt Monialis à ſuo Prælato ex vno in aliud monaſterium detrudi.

Ex Decr. Vrb. VIII.
IN QVIBVS caſibus ingredi liceat Monialium monaſteria.

o Ex decret. Vrb. VII.
13 Nullus intra Monaſterij *o* ſepta ſepeliendus eſt.

p Ex Cardin. declar.
14 Ex Cardinalium declaratione mulier ſuſpecta de adulterio, quæ timet iram mariti *p* poteſt recipi in Monaſterium, dummodo Abbatiſſa, & Moniales conſentiant.

q Trid. ſeſ. 25. c. 7. de reg.
15 Ancillæ, & famulæ in monaſteriis reſidentes non poſſunt *q* exire, & ingredi.

r Nauarr. to. 4. de reg. n. 59.
16 Sola electio Abbatiſſæ non eſt cauſa ſufficiens, vt Prælatus ingrediatur, niſi graue aliquod damnum *r* immineat cui ſubueniendum ſit.

17 In-

17 In monaſteriis, in quibus laicæ religioſæ non admittuntur ſufficiens cauſa *ſ* eſt ancillas admittendi, etiam ſi in eis votum emittatur clauſuræ.

18 Cum plures ægrotant licet *t* facultatem concedere vt ad illis medendum ſæcularis fæmina ingrediatur, & idem dicendum, ſi vna tantum epidemia laboret.

19 In monaſteriis, in quibus non vouetur clauſura, Moniali præ cæteris valde nobili permitti *u* poteſt vna ancilla.

20 Cum perſona honeſta ingredi vult ſub titulo oneris portandi non eſt *x* permittenda.

21 Iam ad ancillas admittendas ſunt *y* varia indulta ſummorum Pontificum.

22 Cum Monialis ægra non poteſt exire ad ſuſcipienda ſacramenta *z* poteſt Vicarius monaſterij ingredi cum ſocio etiam laico, ſed munere expleto mox debent exire. Ad hoc autem non opus, eſt quod neceſſitas ſit extrema, ſufficit quod ſit dies obligans ex præcepto ſacramenta ſuſcipere.

23 In prædicto caſu *a* poſſet pro maiore deuotione Miſſam in infirmaria celebrare.

24 Cum Monialis eſt morti proxima *b* poſſunt ad recommendandam animam ingredi.

25 Ad ſepeliendam Monialem, & corpus portandum quinque vel ſex ex decreto Pauli III. ingredi *c* poſſunt.

26 Ad cauandam ſepulturam *d* poteſt ſacerdos cum duobus ſociis ingredi. Idem dic, ſi opus ſit poſtea illam reficere.

27 Ad opera domui neceſſaria, qua Moniales facere vel ignorant, vel non valet, poſſunt *e* officiales ad id deputari ſiue religioſi, ſiue ſæculares ingredi monaſterium. *f*

28 Si vidua Monialis fieret, & in monaſterio pareret obſtetrix ingredi *g* poſſet.

29 Cum onera etiam diuiſa non poſſunt à Monialibus comportari, poſſunt *h* ingredi portitores.

30 Cardinali etiam Protectori ingredi monaſterium non licet, *i* nec Epiſcopis etiam ſub titulo miniſtrandi confirmationem niſi ipſi, vel ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectum ſit.

31 Epiſcopus, qui ſine cauſa monaſterium etiam ſibi ſubiectum ingreditur pro prima vice *l* manet excommunicatus & interdictus, & pro ſecunda ſuſpenditur à Pontificali, & à diuinis. Et reliqui ſuperiores regulares ſine cauſa iuſta ingredientes incurrunt excommunicationem, & priuationem ab officio.

ſ F. Eman. vbi ſupra.
t Comm. DD.
u Vill. vbi ſup. dif. 45.
x F. Eman. vbi ſup.
y Ex Paul. III. conceſſ.
z F. Eman. Rod. vbi ſup.
a Idem vbi ſup.
b Comm. DD.
c Ex Paul. III.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Vide E. Roder. vbi ſup.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Ex Bull. Greg. XIII. Vide Bull. Roder. Bull. 12.
l Comm. DD.

m Villal. vbi ſupra. dif. 47.

32 In ſubito mortis articulo quilibet ſacerdos *m* poſſet ingredi ad audiendam Confeſſionem moribundę abſente proprio Confeſſore.

n Ex Leon. X. Bull. quæ refertur in comp.

33 Monialis iter agens in diſtans longè monaſterium ſi in ipſo itinere ſit aliud monaſterium ſui Ordinis *n* poteſt diuertere in illo, & per aliquos dies quieſcere.

o Ex Vrb. IV. decret. Vide Roder. to. 1. q. 47. art. 11.

34 Regulares *o* poſſunt ingredi in monaſterium ſibi non ſubiectum, ſi ab illius ſuperiore fuerint vocati, & à proprio Pręlato etiam conuentuali facultatem habuerint iuſta interueniente cauſa.

AN QVI INGREDIVNTVR in Monialium monaſterium poſſint ibi immorari.

p Vide eumdem

35 Negotio ad quod ingreſſi ſunt expedito mox debent *p* exire. Nihilominus tamen qui per ſpatium vnius quadrantis ſine mala intentione officinas inuiſendo moram faceret nullas pænas incurreret.

q Nauar. c. 21. n. 57.

36 Socij ingredientium non poſſunt *q* inuicem ſeparari; ſi tamen cubile Monialis infirmæ confitentis ambos commodè non capiat, poterit ſocius propè ianuam cubilis deambulare.

VARIÆ RESOLVTIONES circa Moniales.

r Auil. in ſum. verb. Monialis.

37 Monialis cuiuſuis Ordinis *r* tenetur communicare ſingulis menſibus.

ſ Vide Trid. de regular.

38 Monialis, quæ incidit in cenſuram Papalem *ſ* poteſt ante moram conſequendæ abſolutionis poſt pænitentiam communicare, & choro intereſſe vt ſuæ, & monaſterij famæ prouideant.

t Nauar. c. 14. n. 31.

39 Puella non eſt admittenda ad habitum ante 12. annum. Sunt *t* tamen qui dicant poſſe admitti, quæ ſextum habet annum. Vide Trid. *de reg.*

u Idem n. 201.

40 Qui frequenter inuiſit Moniales *u* tunc peccat mortaliter quando populus inde ſumit murmurandi occaſionem.

x Comm. DD.

41 Monialis illegitima non *x* poteſt eſſe prælata per Epiſcopi diſpenſationem.

y Comm. DD.

42 Monaſterio etiam ſibi ſubiecto non *y* poteſt Epiſcopus præcipere vt Monialem recipiat, id enim ad Abbatiſſam, & conuentum ſpectat.

z Vide Vill. to. 1. tr. 24. dif. 9.

43 Cum Moniales virtute Iubilei poſſunt eligere Confeſſorem, tenentur illi licentiam ab ordinario impetrare, *z* vt poſſint ad monaſterium accedere.

a Comm. DD.

44 An Monialis, quæ habet facultatem *a* non aſſiſtendi in choro teneatur extra illum horas recitare, ſi ſit conſuetudo, tenetur,

tenetur, ſecus verò ſi non ſit.

45 Moniali profeſſæ *b* poteſt Epiſcopus dare facultatem vt ad aliud monaſterium tranſeat in caſu grauis neceſſitatis. *b* Ex declar. Card.

46 Non poteſt *c* Epiſcopus concedere facultatem monialis matri, vt monaſterium ingrediatur ad inuiſendam filiam, etiam ſi ſit in articulo mortis, ex declar. Cardin. *c* Comm. DD.

47 Epiſcopi Vicarius generalis etiam præſente Epiſcopo *d* poteſt in lite matrimoniali facultatem dare, vt fœmina deponatur in monaſterio. *d* Sà hoc verb. n. 5.

48 Puella, quæ educationis cauſa fuit in monaſterio, & exiuit in domum ſuorum parentum, ſi in ea habeat ſui honoris periculum *e* poteſt cum facultate Epiſcopi redire ad monaſterium. *e* P. Menacho in manuſcrip.

49 Monialis ancilla etiam ſi fecerit vota aliqua non eſt profeſſa nec propterea manet libera, quæ ſi incorrigibilis fuerit *f* poterit habita licentia ab Ordinario expelli & vendi & in votis diſpenſari. *f* Molin. tr. 2. de iuſt. & iur. diſp. 140.

50 Nouitia ante profeſſionem poteſt teſtari de patris legitima & annuum reditum ſibi reſeruare ad neceſſaria eo pacto, vt poſt ſuam mortem ſit monaſterij ſi mortua fuerit eius mater. Si autem adhuc viuat debentur ei duæ tertiæ partes ſecundum ius Hiſpaniæ; de legitima autem matris non poteſt ea viuente filia diſponere.

51 Monialis virtute Cruciatæ poteſt abſolui à reſeruatis ab Epiſcopo pro ſua diæceſi & non ſingulariter pro perfectione religionis tuenda; quia id non prohibetur à Clemente & Vrbano VIII. Ab his tamen, quæ pro reformatione religionis reſeruata ſunt ſecundum probabiliorem opinionem, nequeunt abſolui niſi in Iubileo, quod hoc expreſsè concedat etiam ſi ſint extraordinarij Confeſſarij iuxta Tridentinum deputati ad audiendas Monialium Confeſſiones.

Monopolivm, Vide dicta in verb. *Emptio, & Venditio.*

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE MONTE PIETATIS, AN ſit vſurarius.

1 MOns pietatis eſt ſumma quædam pecuniæ, vel frumenti collecta, & cuſtodita ad ſubueniendum indigenis pauperibus accepto pignore pro mutuata cum quibuſdam *a* conditionibus.

a Vide has conditiones in Vill. to. 2. tr. 22. diſ. 14.

2 Hic mons eſt *b* licitus, & nulla ex appoſitis conditionibus eſt vſuraria; quia ea, in qua poſſet eſſe aliqua difficultas quod ſcilicet mutuatarius ſingulis menſibus ſoluat quoddam, ſtipendium non eſt lucrum ex mutuo, ſed quædam veluti ſpontanea elêmoſina ad hoc pium opus conſeruandum, & in hoc mutuatarius proprio bono conſulit, & ſoluit ſumptus damni emergentis.

b Leſſ. de iuſt. lib. 2. diſ. 20. dub. 23.

3 Cum mons pietatis ſit ex tritico *c* poſſunt, ciuitatis incolæ conuenire, vt aliquid amplius quam mutuò acceperunt reddant, vt augeatur in vtilitatem communem.

c Moli. to. 2. de iuſ. diſp. 225.

4 Ab Alexandro VII. & à Iulio II. huic monti conceſſæ fuere indulgentiæ.

5 Alius mons eſt *d* vſurarius, cum multi vni dant pecuniam, & hic mutuò dat aliis; qui reddunt octo pro centum, duo cuſtodi pecuniæ, & octo illius dominis, qui lucrum hoc negotiantur ex mutuo, quod eſt illicitum.

d Nauar. conſ. 2. de vſur. lib. 5.

DE MONSTRENCIS, id eſt de rebus, quæ habentur pro derelictis.

6 An leges factæ circa horum bonorum reſtitutionem obligent in foro conſcientiæ alij aiunt, alij probabilius *e* negant.

e Idem c. 17. n. 171. Vide l. 6. tit. 13. lib. 6. recop.

7 Rex Hiſpaniarum Philippus II. tranſtulit ius ad hæc bona ad religioſos Virginis à Mercede, & in Trinitarios ad redemptionem captiuorum, & qui prius rem petierint ius ad rem acquirunt, & Regis conceſſio *f* confirmata fuit à Gregorio XIII.

f Ex Gregor. XIII. conceſſione.

8 Qui rem inuenit, & antequam à prædictis religioſis peteretur ex conſilio Epiſcopi vel Parochi in pios vſus diſtribuit liber in

conſcientia

conſcientia *g* manebit. Si tamen petatur tenetur eam illis reddere ſub excommunicationis pæna.

9 Monſtrenca non ſolùm dicuntur animalia bruta, ſed etiam aliæ quæcumque res habitæ pro derelictis.

10 Qui hæc bona inuenit non tenetur dare pauperibus, ſed poteſt *h* ſibi retinere donec compareat dominus.

g Nauar. c. 17. n. 93.

h Ledeſ. 2. p. q. 1. art. 5. fol. 229.

MORA.

1 Nemo tenetur *a* ad intereſſe damni emergentis, aut lucri ceſſantis ante moram, ſi de eo non fuit pactum.

2 Ex delicto obligatus ſemper eſt in mora, qui verò non ex delicto & non poteſt, aut difficulter poteſt, aut cauſa iuſta excuſatur, putant quidam non eſſe in mora, & ideo non teneri ad intereſſe ratione moræ, niſi ex pacto vel ratione pænæ conuentionalis, ſi tali tempore non reſtituat, aut impotentia culpa eius accidiſſet. Alij putant *b* qui non ſoluit tempore debito.

3 Qui in mora fuit non *c* tenetur reſtituere, ſi res apud dominum peritura erat.

a Comm. DD.

b Sà hoc verb.

c Comm. DD.

MORTIS ARTICVLVS.

1 Mortis articulus ille *a* eſt, quem vir prudens iudicat eſſe, & ſecundum aliquos cum quis febri laborat continua, vel iter periculoſum aggreſſus eſt, vel ætate eſt confectus.

2 Articulus mortis, & periculum mortis quod attinet ad abſolutionem pro eodem *b* reputantur.

3 Indulgentiæ, quæ pro verò mortis articulo conceduntur non proſunt ei, qui non moritur, proſunt *c* tamen quæ in Bulla pro mortis articulo conceduntur.

a Ex ſelectis Doctoribus Silu. verb. mors n. 4.

b Suar. to. 3. diſp. 69. ſec. 3.

c Bellar. de indulg. lib. 2. c. 9

MVTVVM.

1 Mutuum *a* eſt traditio rei ad vſum, vt ſtatim fiat accipientis, & reſtituat poſtea tantumdem eiuſdem rationis & qualitatis.

2 Obligatio *b* huius contractus eſt reddere rem eiuſdem rationis & qualitatis tempore præſcripto, alioquin damna ſoluere.

3 Cum tempus non fuit præſcriptum, quandocumque petatur poſt aliquod breue *c* tempus reddenda res eſt.

4 Exceptio de non numerata pecunia poteſt opponi *d* intra duorum

a Comm. DD.

b L. non vtique, parag. nunc de officio, l. vlt. tit. 1. p. 5.

d Decem dies præſcribuntur à l. 2. tit. 1. p. 5.

d Parag. vnico inſt. de litter. oblig. l. ſi ex cautione c. de rerum num. pecu. l. 9. tit. 1. p. 5.

duorum annorum terminum, niſi in ſcriptura mutui renuntiatio fuerit,& probatio ad mutuantem ſpectabit.

5 Leges de non numerata pecunia extendi debent ad quamcumque aliam rem, quæ mutuo data fuit.

6 Cum mutuo datur pecunia filio familias licet in aliis contractibus poſſit obligari, qui maior eſt 25. annis, in hoc non poteſt ex priuilegio Macedoniano; *e* quod in vtroque foro verum eſt,& non poteſt à filio renuntiari.

e L. 1.& ſeqq. ff. & c. ad Macedonianum.

QVIBVS IN CASIBVS non poſſit hoc priuilegio vti? Vide Villal. *to.2.tr.22.diſ.1.n.11.*

7 Cum mutuo datur pecunia loco pio creditori probare incumbit *f* conuerſam fuiſſe in illius vtilitatem.

f Faber. in parag. quæ diximus inſt. Quod cum eo.

8 Cum Prælatus ex Capituli conſenſu mutuum accepit nomine Eccleſiæ, quamuis creditor non probet in Eccleſiæ vtilitatem fuiſſe conuerſum, ſolutio illi *g* facienda eſt. Si autem ad ſolutionem neceſſe ſit rem immobilem alienare, probatio ad creditorem ſpectat.

g Molin. de iuſt. to. 2. diſp. 300. c. quod quibuſdam de fideiuſſor.

9 Si priuata perſona nomine Eccleſiæ habens ab ea facultatem mutuò aliquid accepit, non *h* tenetur creditor probare conuerſum fuiſſe in Eccleſiæ vtilitatem.

h Molina vbi ſup.

10 Si tutor, vel curator nomine pupilli vel minoris aliquid mutuo accepit non *i* tenentur pupillus, vel minor ad ſolutionem, niſi probetur in illorum vtilitatem fuiſſe conuerſum. Mutuans autem actionem habebit aduerſum eum, qui mutuum accepit.

i l. 3. c. quando ex facto tutor.

11 Mutuans repetens ante tempus, quia mutuo egebat *l* non tenetur ad intereſſe, niſi mutuatarius aliunde eſſet accepturus.

l Comm. DD.

12 Cum pecunia deponitur cum facultate vtendi ex depoſito fit *m* mutuum.

m Comm. DD.

13 Si quis det oleum recepturus frumentuum mutuum eſt implicitum.

14 Qui mutuo frumentum accepit eadem menſura *n* debet illud reddere, etiam ſi plus valeat redditionis tempore. Mutuatę tamen pecuniæ valor computandus eſt non ex tempore redditionis, ſed mutuò acceptionis.

n Comm. DD.

15 Pactum de recipiendo pretio frumenti quantum valet tempore mutuo dationis non mutui, ſed venditionis *o* eſt.

o Comm. DD.

16 Si certum vel probabilius eſt rem mutuo datam tempore redditionis plus eſſe valituram non *p* potes obligare mutuatarium vt eadem menſura rem tibi reddat, qua accepit, ſed ea quæ æquet pretium tempore traditionis.

p Ex ſelectis Doctoribus.

17 Qui mutuo rem acceptam reddit per nuntium fidelem mutuanti, & ad illum non peruenit, tenetur *q* reſtituere niſi

q Comm.

niſi nuntius ab ipſo mutuante electus fuerit.

18 Mutuum verum ſolum *r* reperitur in rebus, quæ vſu conſumuntur, vel conſtant numero, pondere, & menſura, in aliis mutuum palliatum eſt. Vide verb. *Vſura*. *r* Comm. DD.

DISPVTATIVNCVLÆ Præiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

N

NAVFRAGIVM.

QVI accipit bona naufragio amiſſa, quæ non erant piratarum, nec infidelium, etiam ſi aliàs eſſent peritura *a* tenetur reſtituere, niſi mortis periculo ſe exponeret, vt ea ſeruaret, & dominus aliunde non eſſet recuperaturus. *a* Nauar. c. 17.

2 Qui capit amiſſa à piratis, vel infidelibus, cum quibus non eſt iuſtum bellum, reſtituere *b* tenetur. *b* Comm. DD.

3 Proloquium illud, quod res aliena vbicumque inueniatur domino eſt reſtituenda locum non *c* habet in aliquibus. 1. Cum iuſta cauſa ſuadet contrarium. 2. In re vſu capta. 3. In re pro derelicta habita. 4. In re clam accepta pro legali debito. 5. In caſu naufragij quando ſatis præſumitur dominus illam habere pro derelicta. *c* Vide Nauar. vbi ſup.

4 Quod tempore procellæ, mittitur in mare ad leuandam nauim non habetur *d* pro derelicto. *d* Idem c. 17. n 99.

5 Res habetur *e* pro derelicta quando illius recuperatio ita eſt difficilis, vt nemo credatur pro re illa recuperanda mortis ſe periculo expoſiturum, *e* Comm. DD.

NECESSITAS.

1 Exiſtenti in neceſſitate extrema aliquando quis *a* tenetur ſuccurrere etiam cum proprio periculo. *a* Nauar. c. 11. n. 13.

2 Extremè

b Idem c. 17. n. 6. 2 Extremè indigens non *b* tenetur reſtituere extremè etiam indigenti, niſi rei reſtituendæ dominium ſit apud creditorem.

c Idem nu. 61. 3 Qui rem alienam accepit in extrema neceſſitate, cum ad pinguiorem fortunam peruenerit, reſtituere *c* tenetur.

d Comm. DD. 4 Neceſſitas facit omnia communia, id eſt communicanda; *d* ſufficit autem mutuo dare indigenti.

e Comm. DD. 5 Qui abſque extrema neceſſitate accepit aliquid ad comedendum vel veſtiendum, *e* peccat, & tenetur reſtituere. Idem dic de eo, qui res alienas ſuperuacaneas accepit ad ſibi, vel alteri ſubueniendum.

f Nauar. vbi ſupra. n. 118. 6 Qui aliter non poteſt extremè indigenti ſubuenire *f* poteſt occultè aliena capere, ſed cum obligatione reſtituendi.

g Idem c. 23. n. 55. 7 Extremè indigentibus excommunicatis, vel infidelibus vendenda *g* ſunt neceſſaria ad ſuſtentationem, & ipſis tenemur ſubuenire non ſolum in extrema, ſed etiam in graui neceſſitate.

NEGROMANTIA.

a Comm. DD. 1 Negromantiam addiſcens *a* peccat mortaliter.

NEGOTIVM.

a Nauar. c. 17. n. 259. 1 Negotiorum geſtor negotium reſtituere tenetur, quando illud in principali ſua *a* culpa damnificauit, & periculo eius erit iactura, quam contra pactum fecit.

b Idem vbi ſup. 2 Qui promittit ſe gratis negotium facturum ſi ſtipendium clam accipiat *b* peccat, & reſtituere tenetur.

NEOPHYTVS.

a Nauar. c. 27. n. 205. 1 Neophytus id eſt recenter conuerſus non debet Ordinari. Neophytus verò non dicitur *a* Chriſtianus nouus niſi fuerit recenter conuerſus.

NOTARIVS Vide *Tabellio.*
NOTORIVM Vide *Manifeſtum.*

NVMERVS.

a Comm. DD. 1 Peccatorum numerus neceſſario eſt *a* confitendus, & neceſſariò

neceſſario interrogandus,nec ſufficit dicere,ſe ſæpè peccaſſe.

2 Cum numerus non dicitur propter obliuionem ex culpa lata prouenientem Confeſſio *b* eſt nulla. Qui tamen facta debita diligentia recordari nequit propter multitudinem, ſufficit quod ſtatum, & temporis diuturnitatem aperiat, vt meretrix. *b* Comm. DD.

3 Toties peccatorum numerus augetur, *c* quoties voluntas interrupta renouatur, ſecus tamen eſt in actibus exterioribus. *c* Vide Nauar. c.6.n.18.

4 Non multiplicatur *d* peccatum, ſi manente eodem actu exteriori ſæpè interrumpatur voluntas, ac renouetur, vel è contra manente eadem voluntate actus exteriores multiplicentur. *d* Vide eundem vbi ſupra n.10.

5 Cum actus interiores,& exteriores multiplicantur,ſi ſe habent, vt via ad vnum numero peccatum, non multiplicantur *e* peccata, ſecus ſi per ſe ſint peccata ſeparata. *e* Comm. DD.

6 Nec etiam multiplicatur *f* per actus conſequentes & ſubſequentes, quando non eſt notabilis interruptio inter actus præambulos, & conſequentes, & ipſum actum principalem. Si tamen eſt notabilis interruptio licet ſint diuerſa peccata in genere moris, non tamen ſunt neceſſario confitenda, quia vnico conſummantur actu. *f* Comm. DD.

7 Multiplicatur *g* tamen numerus per ſecundam copulam quamuis primæ ſit proxima. *g* Comm. DD.

8 Conſumens integrum diem in perpetrando homicidio vnum *h* tantum facit peccatum. *h* Comm. DD.

9 Qui per multum temporis conſequitur fœminam, qua non potitur toties diſtincta numero peccata committit, *i* quoties interrumpit malam voluntatem ceſſando ab opere exteriori ac illud peccatum ordinato, & iterum illud opus ad inhoneſtum actum ordinando. *i* Vide Nauar. vbi ſupra n.18.

DISPVTATIO I. SECTIO I.

Resolvtiones Variæ.

De ingreſſu in Religionem.

NOVITIVS.

1 Ingreſſus in religionem cum paucis ,& timoratæ conſcientiæ viris conſulendus *a* eſt. *a* D.Tho. 2.2.q.189. art.10.

2 Non licet *b* ſeruo religionem ingredi, & profiteri ſine conſenſu domini. Si autem profeſſionem emiſerit, & illius dominus intra triennium illum petierit reddendus eſt.

3 Si ſeruus per fraudem profeſſionem emiſit etiam domino redditus manet religioni obligatus, *c* ita vt poſt acquiſitam libertatem non poſſit matrimonium contrahere. Et prædicta vera ſunt, in quibuſcumque ſeruis, colonis, originariis, vel adſcriptitiis.

4 Concilium Tridentinum *d* excommunicat omnes cuiuſcumque ſtatus ſint, vel conditionis qui quomodocumque coegerint aliquam virginem, aut viduam, vel aliam quamcumque mulierem inuitam præterquam in caſibus iure expreſsis ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcumque religionis, vel admittendam profeſsionem.

5 Qui alteri eſt obligatus etiam cum iuramento, vt qui ſe ad reipublicæ ſeruitium obligauit, poteſt *e* religionem ingredi. Tenetur tamen, ſi poteſt per alium ſeruitium adimplere.

6 Qui ære alieno grauatus eſt, ſi vnde ſoluat nec habendi ſpem habeat facta creditoribus ceſsione bonorum, poteſt *f* ingredi religionem.

7 Qui de facto debitis non ſolutis profeſsionem emiſit ſi alicuius artis gnarus eſt, tenetur *g* laborare, vt debitoribus ſatisfaciat.

8 Theſauri publici cuſtos, depoſitarius generalis, & ſimiles alij non poſſunt, *h* niſi muneris ſui ratione reddita ingredi religionem.

9 Qui habet parentes in graui neceſsitate conſtitutos non *i* poteſt fieri religioſus etiam ſi votum emiſerit. Si tamen profeſsionem fecerit valida *l* erit, tenebitur tamen exire cum licentia Prælati, vel ſine illa habitu retento, ſi aliter non poteſt parentes alere. Si tamen paupertas parentibus ſuperuenerit poſt factam profeſſionem filij non eſt ad hoc obligatus, *m* poterit tamen retento habitu ex Prælati conſenſu è religione exire. Sunt tamen qui dicant etiam in hoc caſu eſſe obligatum exire à religione etiam renuente *n* Prælato.

10 Quod dictum eſt de filiis erga parentes intelligendum *o* eſt de parentibus erga filios. De fratribus autem erga fratres pauperes, vel ſorores diuerſa *p* eſt ratio. Si tamen quis fratres paruulos

b c. ſi quis incognitus 57. q. 2.
c Argumẽto c. de viduis 7. q. 1.
d Trid.
e Azor. 1. tom. lib. 4. 12. q. 4.
f D. Tho. 2. 2. q. 189. art. 6.
g Azor. vbi ſupra.
h c. legem 25. & c. 2. de oblig. ad ratiocinata.
i D. Tho. 2. 2. q. 189. art. 6.
l Nauar. conſ. 3. de regul.
m D. Tho 2. 2. q. 102. art. 4.
n Azor. 2. p. lib. 2. c. 3. q. 5.
o Idem tom. 1. lib. 12. c. 1. q. 8.
p Idem vbi ſupr.

paruulos, & ſorores puellas haberet eius opera indigentes ingreſſum in religionem teneretur differre.

11 Omnes *q* Eccleſiaſtici præter Epiſcopos conſecratos, qui Papæ licentia indigent, poſſunt *r* ingredi religionem, & donec profeſſionem emittant retinent beneficia, & dignitates, & illis debentur ſtipendia extracta tantum parte, quæ illorum debetur ſubſtitutis.

12 Poſt matrimonium ratum, & non conſummatum etiam vxore renuente ingredi religionem *ſ* licet, & facta profeſſione coniux alter liber manet ad contrahendum cum alio.

13 Qui religionis regulam profitetur licet aliqua illius, in quibus ſubſtantia religionis non conſiſtit, ſeruare non poſſit validè *t* profitetur.

14 Hermaphrodita, *u* in quo æqualiter viget ſexus vterque, non poteſt ingredi religionem mulierum, quia eſt vir, nec virorum, quia eſt fæmina. Si autem ſexus fæmineus præualeret validè profiteretur in monaſterio fæminarum, ſed propter ſcandalum poſſet à Papa expelli, & à Prælatis religioſis ex Leonis X. priuilegio. *x*

15 Maritus, qui ſine conſenſu vxoris profeſſionem emiſit ab illa extrahi poterit, ipſe tamen non poterit debitum petere, ſed tantum reddere. Idem dic cum vxor per metum, vel fraudem conſenſum præſtitit. *y*

QVAE QVALITATES in nouitijs requirantur ſecundum Sixti V. Gregorij XIII. & Clementis VIII. conſtitutiones. Vide Villalobos *tom.2.tr.35.dif.9.*

16 Cum inhabilitas nouitij non eſt à iure communi, valida *z* erit illius profeſſio, licet ſit contra Conſtitutiones Sixti V. quia moderatæ ſunt à Clemente VIII.

17 Societas IESV *a* poteſt nouitios admittere, & cũ illegitimis diſpenſare iuxta ſuas Conſtitutiones ex priuilegio Greg. XIII.

18 Nouitiatus Societatis debet durare per biennium, & in Nouitiorum in Societatem coaptatione derogatæ *b* fuerunt Conſtitutiones Sixti V. & aliorum Pontificum.

19 Suffragia Conſultorum in Societate IESV ad admittendos Nouitios non ſunt deciſiua, ſed conſultiua. *c*

20 Quinque ſunt *d* in noſtra Societate impedimenta eſſentialia, & eius, qui cum quolibet illorum etiam ad vltimam profeſſionem eſſet admiſſus, profeſsio eſſet nulla.

21 Primum eſt receſſiſſe à gremio ſanctæ Eccleſiæ fidem abnegando, vel in errores circa ipſam ſic incurrendo, vt damnatus ob aliquam propoſitionem hæreticam quis fuerit,

q D. Tho. 2.2. q.vlt. art.7.
r c. licet, de regul.
ſ c. verum ex publico, de conuer. coniug.
t Villal. tom 1. tr.35. dif.7.
u Henriq. lib.14. de irreg. c. 11.6.
x P. Eman. in ſum. 2. p. c. 6. ad finem.
y c. accedentes, & c. veniens, de conuer. coniug.
z Ex Bull. Clem. VIII.
a Ex Bull. Greg. XIII.
b Ex eadem Bulla.
c Ex eadem Bulla.
d Ex c.2. examinis in lib. conſtit.

vel vt ſuſpectus hæreſis per ſententiam publicam declaratus, vel ſi infamis ob excommunicationem tanquam ſchiſmaticus ſpreta authoritate, & prouidentia ſanctæ matris Eccleſiæ extiterit. Hæreſis autem ſi fuerit nationalis non impedit.

22 Secundum eſt, Homicidium aliquando perpetraſſe, vel publicè infamem propter enormia peccata fuiſſe.

23 Tertium eſt, Habitum ſumpſiſſe alicuius Religionis Fratrum, vel Clericorum vitam aliquando *e* cum eis in obedientia agendo ſiue emiſſa, ſiue non emiſſa profeſſione, vel eremitam cum veſtibus monachalibus fuiſſe.

e Vel ſi per vnum diem, vel quodlibet tempus etiam breuiſſimum.

24 Quartum, vinculo matrimonij conſummati, vel ſeruitutis legitimæ ligatam eſſe.

25 Quintum, infirmitatem pati vnde obſcurari, vel parum ſanum iudicium ei reddi ſoleat, vel diſpoſitionem notabilem ad huiuſmodi infirmitatem habere.

26 Sextum in his non poteſt *f* Generalis, nec Societas diſpenſare, poteſt tamen Papa, eius Nuntius, & Summus Pœnitentiarius.

f Vide c. ſupradict. examinis.

27 Obligatio ingreſſuri detegendi impedimenta in examine eſt in re graui, & ad peccatum mortale obligans, & eidem cui quod celatum eſt, aperiendum erat, reſeruatum, *g* vel ad eum, qui illius locum teneat.

g Ex c. 3. examinis.

28 Ex Iudæis, vel Mauris modernis Chriſtianis, vel notatis, vel declaratis ob aliquem errorem contra Chriſtianam religionem progeniti ſunt inhabiles Societati, ſed licet hæc inhabilitas non ſit eſſentialis, in ea diſpenſare Generalis non poteſt. Qui verò bona fide eſt receptus validè fecit *h* profeſſionem, ante illam verò ſi error cognoſcatur eſt dimittendus.

h Ex decret. 14. S. Congr. ex can. 4.

29 Qui degunt in prouinciis valdè remotis, vel cum ſua prouincia ab infidelibus eſt occupata facta diligenti inquiſitione, ſi nulla inhabilitas inueniatur poſſunt ad religionem admitti.

30 Illi quorum parentes, & progenitores paterni, ſiue materni viuentes, ſeu defuncti vſque ad quartam generationem incluſiuè hæretici declarati, & vt tales condemnati, ac illi, ſeu illorum corpora, & oſſa vel ſtatuæ igni traditi fuerint originem trahentes. Hæc verba ſunt Conſtitutionis Franciſcanæ, & per eam qui tales ſunt etiam ſi profeſſionem emiſerint, & per multos annos in religione vixerint, eiiciendi *i* ſunt niſi ante parentum delicta fuerint progeniti.

i Villal. tom. 2. tr. 35.

31 Nemo,

31 Nemo, qui iure maioratus gaudet in Hiſpania, niſi habita facultate à N. R. P. Generali poteſt *l* in Societatem recipi, & is debet eſſe talibus ornatus donis, vt ſpem magnam præbeat ſe poſt biennium probationis idoneum extiturum, vt ad profeſsionem trium votorum admitti queat.

l Ex decr. 14. Cong. & 31. ex can. 4.

32 Noſtri, qui ante ingreſſum in Societatem Eccleſiaſtica beneficia quæcumque obtinent finito probationis biennio, priuſquam vota ſimplicia ſcholaſticorum emittant omnino reſignare debent, *m* non obſtante canone Primæ Congregationis.

m Ex decr. 15. & can. 5. Cong. 5.

33 Biennium nouitiatus Societatis poteſt *n* aliquando, raro tamen contrahi, & ante illud admitti Nouitius ad vota religionis. Facultas hæc eſt apud Societatem, ſed vſus interdicitur, niſi in caſu raro ad profeſsionem ſolemnem.

n Ex decr. 10. Cong. 5. & ex can. 10.

34 Nouitiis declarandum eſt antequam vota emittant, *o* quod promiſsio quam facturi ſunt de ingrediendo Societatem eſt nouum, & verum votum admittendi gradum, quem ſuperior ei conuenire in Domino iudicauerit.

o Ex decr. 39. Cong. 5.

35 Nouitius, qui ex laboribus nouitiatus incidit in morbum propter quem inutilis redditur religioni licitè poteſt *p* dimitti. Secus verò ſi hoc contingat poſt vota biennij niſi ipſe contentus ſit exire.

p Ex eod. decr.

36 Moribundos non licet *q* ante biennium ad vota religionis admittere, ſufficit, vt ad deuotionis vota admittantur.

q Ex dec. 50. 5. Cōg.

37 Nouitios teneri ad caſus reſeruatos alij negant, alij affirmant; omnes autem ex noſtra Societate affirmatiuam ſententiam ſequi debent *r* ex ordinatione P. N. Generalis Claudij. Vnde ab alio quam à ſuperiore vel de eius licentia non poſſunt abſolui. Si autem habeant Bullam Cruciatæ an à quocumque approbato Confeſſario ab ordinario poſsit abſolui non eſt facile diiudicare, poſſe probabilius videtur.

r Ex declar. N. P. G. Claudij

38 Omnia peccata, quæ in noſtra Societate annexam habent excommunicationem ſunt *ſ* reſeruata, & ipſæ etiam cenſuræ ſunt reſeruatæ, vnde nec ab his peccatis, neque à cenſuris annexis Nouitij poſſunt abſolui.

ſ Ex Societatis Conſtitutionibus.

39 Nouitij vt vota religionis emittant habere debent *t* decimum ſextum annum completum.

t Comm. DD.

40 Nouitiij Præbenda, vel Beneficium non vacat *u* cum

u Comm. DD.

Religionem ingreditur, & fructus facit ſuos donec profiteatur.

41 Excommunicatio in noſtra Societate lata in eos, qui cum extraneis agũt de ſua dimiſſione non comprehendit *x* Nouitios, quia his liberum eſt à Societate exire.

42 Biennium nouitiatus debet *y* incipere à die legitimæ receptionis ad habitum;& ab anno pubertatis, in viris à 14. in fœminis à 12.

43 Si quis ab aliquo religioſo reciperetur ad habitum, à die qua Prælatus ratum habuit,nouitiatus *z* incipit,& neceſſarium eſt quod habitum *a* deferat.

44 Nouitiatus in aliis religionibus debet eſſe annus integer,*b* & continuatus à momento in momentum, & non dicitur interruptus, quando Nouitius ægrotus rediit in domum ſuam,vt curetur habitum religionis deferens.

45 Annus probationis poteſt finiri *c* ante decimum ſextum ætatis annum, & non *d* poteſt à Nouitio, neque à Religione renuntiari, quod non ſit integer, & continuus.

46 Moniales ex priuilegio *e* Pij V. poſſunt in articulo mortis ante annum profiteri, dummodo decimum ſextum annum habeant, ſed in bona illius monaſterium non ſuccedet.

47 In aliis Religionibus eſt *f* priuilegium in mortis articulo admittendi ad habitum, & ad profeſſionem Nouitios etiam ſi nullus præceſſerit probationis dies. In noſtra autem ſocietate non licet, nec valebit admiſſio.

48 Qui poſt matrimonium ratum,& non conſummatum nunc vnam, nunc aliam religionem ingreditur, licet ſit in coniugis damnum; non poteſt *g* ad profeſsionem compelli.

49 Nouitius, qui eodem die quo exiuit reuerſus eſt, ſi animo non redeundi exiuit probationis annum *h* interrupiſſe cenſetur.

x Sic conſulti viri docti reſponderũt.
y c. ad noſtras, c. ſignificaſti de reg.
z F. Eman. to. 3. q. 17. art. 2.
a Silueſt. verb. relig. 5. q. 5.
b Trident. ſeſ. 25. c. 16 de reg.
c Azor. to. 1. lib. 12. c. 4. q. 6
d Henriq. n. 2. litt.
e Refertur à F. Eman. Rod. in qq. reg.
f Vide Roder. de qq. regul.
g Comm. DD.
h Suar. apud Dia. p. 5. t. 5. reſ. 19.

SECT

SECTIO II.

DE VARIIS RESOLVTIONIBVS ad Nouitios ſpectantibus.

1 NOuitius graue aliquod crimen perpetrans à ſuo Prælato, & non ab alio puniendus *a* eſt.

2 Non *b* poteſt eligi in Prælatum Religionis, bene tamen in Epiſcopum, nec poteſt prima tonſura ordinari.

3 Poteſt *c* condere teſtamentum ea ſolemnitate qua ſæcularis, & valet *d* licet monaſterio nihil relinquat ſecundum probabiliorem.

4 Si ab inteſtato moriatur *e* illi ſuccedunt hæredes ab inteſtato ſecundum probabiliorem.

5 Gaudet *f* priuilegio canonis ſiquis ſuadente quamuis careat prima tonſura.

QVOAD VOTA nouitiorum vide verbum Vota.

6 Nouitius non perſeuerans non tenetur *g* ſoluere ſumptus alimentorum.

AN VALEANT renunciationes, ac donationes à Nouitiis facta ante profeſſionem.

7 Nulla renunciatio facta à Nouitio etiam cum iuramento valet, niſi fiat cum licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij intra duos menſes proximos ante profeſsionem, & non cenſetur ſuum effectum ſortiri, niſi ſecuta profeſsione, aliter facta etiam iurata, & fauore hoc renunciatio non valet ex Tridentini *h* Decreto.

8 Non prohibetur *i* teſtamentum condere, ſi facta fuit renunciatio iuxta Tridentini formam etiam ſi profeſsio differatur, valet.

9 Hoc decretum locum non habet quando facta fuit renunciatio ante ſuſceptionem *l* habitus etiam ſi illam fecerit animo illum ſuſcipiendi. Contraria tamen ſententia à viris doctis defenditur.

10 Si fiat hæc donatio in ipſo ingreſſu non valet, *m* & idem dic ſi fiat in fraudem Tridentini canonis intuitu religionis ante ingreſſum.

11 Si profeſsio fuit ante ætatem legitimam, nec profeſsio, nec

a Azor. 1. p. lib. 12. c. 2. q. 11.
b c. nullus de elec. in 6.
c c. monaſ. 19. q. 3.
d c. ſi qua mulier 19. q. 3.
e Abb. in c. in præſenti.
f c. religioſo parag. quãuis de ſent. excom.
g Azor. 1. p. lib. 12. c. 396.
h Trid. ſeſ. 25. de reg.
i Ex declar. Card.
l Ex ipſis Cardin. vbi ſupr.
m Farinac. ex eadem declar. Vide Leſſiũ lib. 2. c. 4. num. 49.

n Villal. to.2.tr.35. diſ.127.

nec donatio valent, *n* & idem dic ſi Nouitius ante profeſſionem moriatur.

o Idem vbi ſup.

12 Epiſcopi vel Vicarij licentia eſt neceſſaria, *o* niſi donatio fiat ad tempus profeſſionis, quia eſt quaſi donatio cauſa mortis ad modum teſtamenti.

p F.Eman. in ſum.2. p.c.8.n.2.

13 Poteſt *p* Nouitius non obſtante dicto canone contractus oneroſos celebrare,& ſecundum probabiliorem ſententiam non loquitur Tridentinum de beneficiorum renunciatione.

14 Etiam,ſi donatio facta à Nouitio fiat cum pacto quòd non valeat, niſi ſequuta profeſſione eſt *q* nulla niſi ſeruentur Tridentini conditiones.

q Trid.ſeſ. 24 de reg. c.16.

AN POSSIT PROFESSIO differri expleto anno probationis?

r Comm. DD.

15 Profeſsio Nouitij etiam habilis ad Religionem ex illius conſenſu poteſt *r* à Prælato differri. Si autem ſit inhabilis, vel quia non ſanus, vel non virtuoſus pro Prælati arbitrio debet differri dummodo habeat ſpem probabilem,quod efficiatur habilis intra ſex menſes.

AN DVRANTE probationis anno poſſit recipi aliquid à parentibus, conſanguineis, vel Curatoribus Nouitiorum, vel Nouitiarum dotes.

ſ Trid.ſeſ. 25.c.16.de reg.

16 Circa hoc Tridentinum *ſ* decreuit, Quod nihil à Nouitiis, vel eorum parentibus,conſanguineis, vel Curatoribus poſsit recipi ſub quocumque reſpectu, & quod contrarium facientes excommunicentur ab Epiſcopo.

t Miranda de ſacr. monial.q. 8.art.9.

17 Mutuò accipere ſub pignore, quamuis non ſit à Concilio prohibitum peccati mortalis non caret *t* ſcrupulo. Si autem ob hoc mutuum nouitiæ alimenta remittantur, erit vſura.

u Trid.ſeſ. 25.de reg. c.15.n.1. & 6.

18 Propinæ,& cera,quæ nouitiis in profeſsione acquiruntur, licet hoc contra Tridentinum *u* ſit, licet tamen iam propter conſuetudinem inter Moniales;debent tamen eam abolere Prælati.

DE EO QVI POTEST profeſſionem emittere, & expreſſa quomodo ſit facienda?

19 Vt profeſsio ſit valida,neceſſarium eſt vt Nouitius per annum integrum probetur, & habeat 16. annum completum.

x F.Eman. to.3.q.7 art. 20.

20 Ex PP. Minimorum conſtitutione ad profeſsionem non admittitur, niſi qui adimpleuerit 18.annum, *x* ſi autem in 16. fieret validè fieret.

21 Si Nouitius ante legitimam ætatem profeſsionem fecerit, & per multum temporis inter alios vt profeſſus ſe geſſerit

ſe geſſerit niſi legitimo tempore ratam habuerit profeſſionem ſciens fuiſſe inualidam, nulla *y* erit etiam poſt ſacrorum Ordinum ſuſceptionem.

22 Prælato Conuentus, vbi Nouitius adeſt, & profitetur, & ad ipſum conuentum pertinet *z* profeſſionem dare Nouitiis. Et Generales illam dare non poſſunt, ſine maiori Conuentus parte, ſi autem illam iniuſtè negant poteſt illos cogere.

23 Profeſſio facienda *a* eſt in manu Prælati Religionis, vel de illius licentia in manu alterius etiam laici, & per ratihabitionem.

24 Poteſt quis per Procuratorem *b* profiteri.

25 Si probabilis dubitatio *c* contingeret an iam profeſſus eſſet baptizatus, profeſſio iterum eſſet facienda, *d* ſed probatio Nouitiatus per annum non eſſet iteranda neceſſariò tutius autem eſſet illam iterare.

26 Profeſſio alia expreſſa, alia interpretatiua. Expreſſa *e* poteſt fieri etiam per nutus & non habet certam formam verborum.

AN PROFESSIO facta ſub conditione valeat?

27 Si conditio eſt de præterito, vel de præſenti, ſi eſt vera valet, ſi eſt de futuro contingenti, *f* vel contra Religionis ſubſtantiam non valet.

28 Si quis profiteretur ſub conditione hac, quod ſcilicet bona ſua retenturus ſit ſubiecta tamen voluntati Prælatorum valeret *g* profeſſio. Si verò conditio eſſet retinendi illa independenter à Prælato non valeret, & ſic conciliantur opiniones contrariæ.

29 Siquis profiteretur cum intentione ſe non obligandi ad præcepta regulæ obligatus nihilominus maneret. *h*

DE PROFESSIONE tacita, & quomodo fit?

30 Profeſſio tacita opere, & non verbo fit, & hodie non eſt à Tridentino *i* ablata, ſi fiat poſt annum integrum probationis & impleto decimo ſexto ætatis anno, quibus ſeruatis, ſi, quis relicto habitu Nouitij habitum profeſſi ſuſciperet è manu ſuperioris, & huiuſmodi conſuetudo recipiendi profeſſor vigeret apud aliquam Religionem ſine aliis verbis talis profeſſio valeret, quia non eſt contra mentem Concilij.

AN VALEAT profeſſio facta ob iram, timorem, aut aliam animi perturbationem?

31 Ira aut alia animi perturbatio non facit *l* irritam profeſſionem.

32 Profeſſio facta per vim aut metum cadentem in virum conſtantem eſt irrita, ſi vis fiat ad extorquendum conſenſum.

y Azor. to. 1. lib. 12. c. 4. q. 7.
z Nauar. conſ. 9. de conſt. lib. 1.
a Innoc. c. porrectũ de reg.
b Ex reg. ratihabitionem de reg. iur. in 6.
c Azor. to. 1. lib. 12. c. 5.
d Ex declar. Card. relatos à Villal. vbi ſup. dif. 20.
e Abb. in c. porrectum de reg.
f Ex reg. iuris Actus legitimi nõ recipiunt diem neque conditionem.
g F. Eman. to. 3. q. 17. art. 6.
h Villal. vbi ſupra.
i Trid. ſeſ. 25. de regul. c. 15.
l Azor. 1. p. 1. lib. 12. c. 5. q. 8.
m c. Prælatum de iis quæ vi.

QVOMODO ratificanda ſit profeſſio.

33 Cum quis eſt inhabilis ad profeſsionem etiam ſi ſæpè ratificet profeſsionem nihil *n* agit.

n c.defini. tur18.n.2.

34 Profeſsio inualida nunquam ratificatur, *o* niſi quis ſciat fuiſſe inualidam.

o Sanch. de matr. lib.7.diſp. 37.nu.59.

35 Cum profeſsio fuit inualida ex defectu conſenſus propter metum, aut vim, ſufficiet, *p* quod ratificetur per interiorem conſenſum, ſi Superior animum non mutauerit.

p Idem vbi ſup. n.60.&61.

36 Cum fuit inualida ex defectu ætatis, vel anni integri probationis, impletis his poteſt *q* ratificari per ſolum conſenſum profeſsi ſine nouo conſenſu conuetus, & ſi poſt quinquennium non reclamauerit cenſetur *r* conſentire, & ſine alia diligentia manet verè profeſſus.

q Idem vbi ſup. n.64. & vide c.ſignificaſti de reg.

r Trid.ſeſ. 25.de reg.

37 Qui bona fide profeſſus ſtatim ac ſciuit profeſsionem inualidam fuiſſe illam ratificauit, antiquitatis locum à prima profeſsione debet *ſ* habere.

ſ Comm. DD.

38 Ad ratificandam profeſsionem non eſt neceſſarius nouus annus Nouitiatus, & qui illum non habuit integrum ſufficit quod in habitu profeſsi defectum adimpleat ſecundum probabiliorem opinionem, ſed tutior eſt contraria. *t*

t Sanch.de matr.lib. 7.diſ.37. num.5.

39 An qui putans mortuam fuiſſe vxorem annum probationis peregit, ſi poſtea ſciat pro illo tempore vixiſſe, ſed iam mortuum eſſe, teneatur alium probationis annum agere, affirmatiua eſt tutior, negatiua *u* probabilior.

u Azor. 1. p.lib.12. q.6.

SECTIO III.

INTRA QVOD TEMPVS reclamatio contra profeſſionem facienda ſit.

1 VT reclamatio admittatur tria Tridentinum requirit *a* 1. Quod reclamans non dimittat habitum ante reclamationem. 2. Quod cauſas proponat ante ſuum Superiorem, & coram Ordinario, & ſuperior debet eſſe conuentus illius, in quo profeſſionem emiſit, & Ordinarius illius loci. 3. Vt fiat intra quinquennium à die profeſsionis, & non à die in qua ſciunt inhabilitatem.

a Trid.ſeſ. 25.c.19.de reg.

2 Qui habitum dimiſit, quia aliter non potuit reclamare, vel ſi temere dimiſit; & poſtea fuit ad illum reſtitutus admittendus

admittendus eſt, & audiendus *b* intra quinquennium.

3 Qui extra quinquennium reclamauit, & verè numquam ratificauit profeſsionem, licet in foro exteriori præſumatur profeſſus, in interiori non eſt, & ſi poteſt ſine ſcandalo licebit *c* ei fugere à religione, & Superior ſi ei conſtat de nullitate poterit permittere. Si autem non poſſit ſine ſcandalo religionem deſerere, tenebitur *d* ratificare profeſſionem, ſecus enim tenebitur alimenta religioni reſtituere, nec poterit ſacris initiari.

4 Si dubium eſt an intra quinquennium animum habuerit ratificando profeſſionem poſt illud profeſſus præſumendus eſt. *e*

5 Etiam poſt quinquennium poteſt *f* reclamare quando durat poſt illud inhabilitas poſita à iure in fauorē Religionis, vel durat vis, vel metus cadens in conſtantem virum, vel alia iuſta cauſa propter quam, vt minor 25. annis debeat in integrum reſtitui, vel ſi ſit maior propter ignorantiam inuincibilem.

6 Qui legitimè ratificauit clauſum omninò aditum ad reclamandum habet. *g*

AN IN PROFESSIONE omnia peccata remittantur quoad pœnam.

7 Etiam ſi non eſſet à Pontificibus indulgentia conceſſa ex vi heroici actus vitam à Deo gratam profitentis, omnia illi etiam quoad pœnam peccata remittuntur. *h*

8 Qui in ſtatu peccati mortalis profeſſionem fecit, ſi poſt pœnitentiam peccati gaudeat ſe profeſſionem feciſſe, & animum habeat ſe de nouo obligandi Deo ſi obligatus non eſſet, pium *i* eſt credere quoties hunc actum fecerit, toties remiſsionem omnium ſuorum peccatorum, quoad omnes pœnas, vel ſaltem quoad maximam partem illarum à benigniſsimo Patre Deo conſecuturum.

9 Gaudium hoc de bonis operibus etiam alienis eſt maximi, & præſtantiſsimi *l* meriti apud Deum, qui eſt facillimus, & ſuauiſsimus omnibus. Gaudeamus ergo de omnibus ſanctis operibus factis in Dei honorem ab omnibus creaturis à principio mundi, & faciendis per totam æternitatem. Et ad hoc diuiniſsimum, & ſuauiſsimum exercitium omnes creaturas inuitemus dicentes. Benedicite omnia opera Domini Dominum, vel Laudate Dominum de cœlis, & alia Cantica huiuſmodi. Gaudeamus inſuper de omnibus diuinis perfectionibus, demúſque Deo gloriam, & ſanctificationem nomini eius & gratias infinitas, & continuas propter magnam gloriam ſuam, lætemur in bonis eius, & miro modo omnia

bona

b Sanch. vbi ſup. n. 19.

c Vill. vbi ſupr. diſ. 25.

d Vill. vbi ſupra, diſ. 25.

e Nauar. conſil. 13. n. 10. de reg. lib. 3.

f Sanchez lib. 7. diſ. 37. n. 33. D. Thom. 2. 2. q. 189. art. 3. ad 3.

g Communi DD.

h D. Thom. vbi ſupra.

i Vide Villa. vbi ſupra, diſ. 26.

l Vide P. Did. Alu. de affect. diu. amo.

bona Dei noſtra erunt. Demus illi diuinitatem per ſuffragium noſtrum demus, & omnes perfectiones gaudentes, & iubilantes, quod Deus ſit infinitè perfectus. Hæc eſt ſcientia Sanctorum, & vera ſapiẽtia ſuper aurũ, & topazion protioſa, ſuper regnum, & diadema glorioſa, & dulcis ſuper mel, & fauum poſtulemus eam à Deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat.

QVIS SVCCESSVRVS eſt in bonis profitentis.

10 Si faciens profeſſionem teſtamentum non fecit monaſterium ſi capax eſt *l* ſuccedit.

11 Si pater profeſſionem faciens habebat vſumfructum bonorum aduentitiorum, filij in hunc etiam ſuccedit monaſterium ſecundum aliquos DD. ſecundum alios vero *m* ipſe filius, quia per profeſſionem tanquam per mortem patris exiit à patria poteſtate, quod videtur probabilius.

12 Maioratus profitentis non tranſit *n* in monaſterium, tranſit autem vſusfructus illius dum viuit religioſus, niſi ſit clauſula in contrarium.

13 Si profeſſionem faciens habeat liberos, ſi ante non diuiſit legitimam inter eos, debet *o* illam poſt profeſſionem diuidere, & reſidua erunt monaſterij.

14 Idem dicendum eſt de filio reſpectu patris in ea parte, in qua ſuccedere debet.

15 Libri, quos filius habebat in ſæculo, ſi dati à patre fuerunt ei iam Doctori, vel Magiſtro, ſunt quaſi bona caſtrenſia, & poteſt illos ſecum ferre in monaſterium; ſecus *p* vero ſi ei adhuc ſcholaſtico dati fuerunt, quia ad patrem pertinent.

16 Si Nouitius ante profeſſionem fecit teſtamentum, & in eo hæredem inſtituit extraneum, ſi regio eſt capax bonorum, bona teſtatoris poſsidebit vſque ad mortem naturalem eius.

l Auth, ingreſſus C. de ſacr. Eccl.
m Couar. in 2. c. 8. de teſt.
n Molina de primog. lib. 1.
o Auth. ſi qua mulier C. de ſacr. Eccl. & ibi DD.
p Azor.
q Vill. vbi ſupra.

SECTIO IV.

VARIÆ CIRCA NOVITIOS reſolutiones.

1 SI Nouitius etiam ſine licentia per tres, vel quatuor dies habitum deferens extat ex Nouitiatu non ideo interrumpitur modo ij poſtea ſuppleantur. *a* Si verò deferat habitum animo non redeundi interrumpitur etiã ſi pœniteat eodẽ *b* die.

a Leſſius.
b Suarez.

2 Nouitij

2 Nouitij gaudent *c* omnibus priuilegiis Religioni conceſſis.

3 Nouitius rediens ad ſæculum non *d* reincidit in cenſuras vel irregularitates à quibus abſolutus fuit in religione ex vi priuilegiorum illius.

d Diana 5.p.reſ. 17.& reſ. 139.

4 Nouitius etiam Capucinorum poteſt *e* cum Prælati licentia reſeruare ſibi electionem puellarum, quibus dotandis legatum in teſtamento reliquit,& ex eo orta dubia reſoluere.

e Sanchez.

3 In Biſſextili duo dies pro vno computantur *f* & ideo Nouitius qui ingreſſus fuit 24.die Februarij ſequenti anno die 25.debet profiteri.

f Comm. DD.

6 In ſocietate totus Nouitiatus cum ſæcularibus veſtibus tranſigi poteſt,quia non habet ſpecialem habitum.

7 Nouitius qui facit in ſocietate vota deuotionis, facit ſolum dum in Nouitiatu perſeuerare voluerit,& ideo manet liber ad religionem deſerendam,& promiſſio, quam facit ſocietatem ingrediendi eſt ſub conditione, ſi noſtra Religio ſibi poſt probationem placuerit.

8 Effectus prædictorum votorum eſt maius meritum faciendi res pro illo tempore ex voto, ſicut maius erit demeritum lapſus contra votum; vota autem hæc ſunt ſine animo ſe perpetuo obligandi, ſed tantum pro illo Nouitiatus tempore ſub prædicta conditione.

9 Ablata eſt per Congregationem 8. Prouincialibus admittendi aliquem in ſocietatem poteſtas, niſi annum 15. impleuerit,diſpenſauit tamen N.Præpoſitus Generalis in Peruano regno vt expleto 14.poſsit recipi.

10 Nouitius, qui in vno monaſterio in probatione fuit per 6. mẽſes,& in alio per 6. alios mẽſes nõ poteſt validè profiteri,qui non fuit in probatione per annũ. Si verò poſt annum probationis deſerat religionem,& tranſacto etiam multo tempore redeat ad idem monaſterium,poterit valide profiteri, ſecus ſi ad aliud.

11 Nouitius,qui annuam non habuit probationem etiam poſt quinquennium de nullitate audiendus eſt, nec eſt contra Tridentinum.

12 Nouitius,qui maior eſt 16.annis & non examinatus de his quæ Sixtus V. præcipit admiſſus fuit ad habitum, & ad profeſſionem nullam profeſsionem fecit.

NVPTIÆ.

1 Non eſt peccatum *a* mortale tempore Aduentus, vel Quadrageſimæ traducere ſponſam in domum mariti, & conuiuia celebrare,quia conſuetudine receptum eſt.

a Sanch.

2 Nuptiales benedictiones poſſunt *b* dari, quando alter coniux aliud matrimonium non contraxit.

b P.Mencho in manuſcrip.

DISPVT.

DISPVT. I. SECT. VNICA

Resolvtiones Variæ.

DE OBEDIENTIÆ DEFINITIONE & quotuplex ſit.

O

OBEDIENTIA.

a Ex Nauar.c.25.7 num 35.

1 OBEDIENTIA *a* eſt duplex alia ſpecialís, alia generalis. Specialis eſt virtus inclinans ad faciendum ea, quæ iubentur eo principaliter, quod iubentur. Generalis verò comprehendit omnes virtutum omnium actus, quibus fit, quod iubetur.

2 Cum ſubditus ob contemptum omittit facere iuſſa Prælati etiam in materia leui, peccat *b* mortaliter.

b Eſt cóm. *c* Vill.to. 2.tr.35. dif.38.

3 Inobedientia natura ſua eſt peccatum *c* mortale, & ſubditus peccat mortaliter non obediendo cum ex Prælati verbis cõſtat obligare voluiſſe ad mortale, vt ſi iubeat in virtute ſanctæ obedientiæ, vel ſub excommunicatione.

d Comm. DD.

4 Si materia leuis ſit etiam ſi Prælatus velit obligáre ad mortale, qui non obedit, non peccat *d* mortaliter, nec venialiter ſi res manifeſtè eſt impertinens. Si tamen ex rei leuis fractione verbi gratia ingreſſus in alterius cubile graue damnum immineat Religioni, & Prælati intentio ſit obligare ſub mortali, peccatum mortale erit fractio rei leuis.

e Comm. DD.

5 Non tenetur ſubditus in *e* actibus interioribus obedire, nec in rebus iure naturali diuino, vel Canonico, vel à maiore ſuperiore prohibitis.

f Comm. DD.

6 Tenetur *f* in rebus dubiis obedire, niſi dubium eſſet in damnum tertij, vel proprium ſpirituale.

7 In

7 In rebus valde difficilibus non tenetur *g* ſubditus obedire, vt ſi iuberetur per plures dies in pane,& aqua ieiunare, niſi ad hoc eſſet cauſa rationabilis.

g Bern. de diſp. & præc. Votum meũ non adaugeat Prælatus.

8 In rebus omnibus licitis quamuis arduis obedientia eſt perfecta in nouis aſperitatibus, & rigoribus extra conſuetudinem, & regulam non eſt obligatoria: in manifeſtè illicitis eſt indiſcreta.

9 In re graui nolle ſine cauſa obedire mortale *h* eſt.

10 Per edicta generalia non intendunt *i* ſuperiores cum magno damno obligare, nec tenetur obedire qui ſcit ſuperiorem non præcepturum, ſi rei cognoſceret veritatem.

h Sà verb. obedientia.

i Comm. DD.

11 Cum inter ſubditum, & ſuperiorem eſt opinionum diuerſitas tenetur *l* ſubditus obedire, niſi manifeſte ſciat rem eſſe illicitam. Sunt tamen qui dicant *m* numquam ad obediendum teneri, qui probabiliter iudicat rem eſſe illicitam, vel ad ſuperioris iuriſdictionem non pertinere.

l Vaſqez apud Dia. p. 1. tr. 13. reſ. 10.

m Sanch. apud eundem ibidem.

12 Cum dubium *n* eſt an res præcepta ſit licita nec ne teneri ſubditum obedire alij aiunt, alij *o* negant.

13 Religioſus inobediens non peccat dupliciter contra obedientiam, & contra religionem, eſt enim vna tantum malitia.

o Vaſq. vbi ſup. apud Dia.

14 An Prælatus poſsit obligare ſub mortali ad obſeruantiam rei contentæ ſub regula ad nullum peccatum obligante alij negant, alij aiunt probabilius, ſi cauſa rationabilis adſit. *p*

15 Cum dubitetur *q* de legitima iuriſdictione Prælato non tenetur ſubditus obedire, & ſi ille ſit in poſſeſsione ſuperioritatis.

16 Qui dicit ſe nolle obedire ſuperiori ſocietatis, animum tamen habet obediendi non incurrit *r* peccatum reſeruatum.

p Dian. p. 1. tr. 7. reſ. 16.

q Vaſq. apud Dia. p. 4. tr. 3. reſ. 9.

r Pellicar. de obedien. tr. 4.

17 In ſocietate noſtra non obligat *ſ* obedientia ſub mortali cum Prælatus dicit: Iubeo, præcipio, ſtrictè præcipio niſi dicas, In virtute obedientiæ, vel in nomine Chriſti, vel iubeat ſub graui pœna, verbi gratia, ſub excommunicatione.

ſ Idem vbi ſupra.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ variæ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

OBLATIO.

a Sà hoc verb. n. 1.
b Idem vbi ſup.

1 CVm conſuetudo eſt offerendi aliquid in Eccleſia obligat, *a* quia habet vim legis, ſecus ſi per deuotionem liberam fiat.

2 Oblata celebranti in Eccleſia cedunt *b* Rectori. Itemque quæ Eccleſiis ditionis eius offeruntur. Extraordinaria autem, quæ primam Miſſam celebranti offeruntur ad celebrantem ſpectant.

OBLIGATIO.

a Sà hoc verb. n. 1.
b Idem vbi ſup. num. 2.
c Comm. DD
d Comm. DD.
e Comm. DD.

1 Cum multa ſunt vincula ſimul fieri impoſsibilia, præualet *a* maximum, ſi autem ſunt æqualia primum.

2 In generali obligatione etiam cum iuramento non veniunt *b* ea, ad quę ſi tunc cogitares, te non obligares.

3 Obligatus coquere, vel in alijs familiæ miniſteriis miniſtrare, tenetur etiam, ſi aliquantulum augeantur, non vero ſi grande ſit augmentum, vel decrementum, tunc enim augendum, *c* vel minuendum pretium.

4 Nemo poteſt *d* ſe obligare ad mutilationem membrorum, quia illorum non eſt dominus.

5 Cum tempus præfinitur ad dilatandam obligationem eo ipſo non finitur. *e*

OBSES.

a Silueſt. hoc verb. num. 21.
a Comm. DD.

1 Papa poteſt *a* religioſum, vel clericum obſidem dare, & Abbas monachum pro vtilitate monaſterij.

OCCVLTVM vide *Manifeſtum.*

OBSTETRIX

OBSTETIX.

Obſtetrix peccat *a* mortaliter formam ignorando Baptiſmi.

a Comm. DD.

OCCASIO.

a Comm. DD.

1 Vt quis abſolui poſſit non tenetur *a* abſtinere ab occaſionibus remotis peccandi mortaliter, nec à propinquis peccandi venialiter, tenetur, tamen à propinquis peccandi mortaliter.

2 Qui commodat enſem petenti animo irato peccat *b* mortaliter, quia dat ei proximam occaſionem peccandi.

3 Qui præbet alicui peccandi occaſionem vt comprehenſus meliùs corripiatur non peccat *c* quando aliter cum non poteſt corripere.

4 Non dat occaſionem peccandi, qui inſtituit proceſſiones, choreas, vel conuiuia vbi concurrentes ſolent ex ſua malitia peccare.

b Nauar. apud Auil. in ſum. hoc verb. *c* Idem vbi ſup. *d* Idem ibidem.

ODIVM.

1 Anticipata ſalutatio non debetur, *a* niſi præ excellentibus viris; reſalutatio omnibus, allocutio ſolis coniunctis.

2 Optare alicui mortem, vel gaudere de illa ob vtilitatem inde mihi ſecutam non eſt odium, nec *b* peccatum mortale. Item nec ſibi mortem optare, vt liberetur à graui malo temporali.

a Comm. DD. *b* Caſtro palao ap[illegible]

OFFICIVM.

1 Peccant *a* mortaliter Principes officia vendentes [illegible] vel talibus perſonis, vt probabiliter credatur eis mal[illegible] [illegible]am carè [illegible] re in damnum reipublicæ. [illegible]c vſuros ſo-

2 Prætores, & domini habentes Superiorem [illegible] peccant *b* mortaliter in locis, vbi pro[illegible], ſi officia vendunt, [illegible]

3 Non peccant *c* Principes off[illegible] [illegible]bitum eſt ſub mortali. mercede obſequiorum etiam ſi [illegible]cia dantes pro dote vel pro [illegible] officia ſint publica.

4 Officium reipublicæ non [illegible] dare digniori quidam putant eſſe mortale *d*, alij dicunt ſufficere, ſi detur idoneo.

5 Officia publica vendere *e* ſunt qui dicant eſſe mortale, alij negant. Certum tamen eſt rem eſſe valde pernicioſam reipublicæ, & in Peruano regno officia Prætorum, vel Correctorum vendere non eſt aliud, quam miſerabilium Indorum ſanguinem effundere, Qui enim talia officia emunt duplo ad minus maius lucrum dato pretio ex In-

[illegible]ad Dia. p. 3. tr. 6. reſ. 84. Sanchez apud eun, dem p. 5. tr. 14. reſ. 92. *a* Nauar. c. 25. n. 7. *b* Idem vbi ſup. *c* Comm. DD. *d* Sà hoc verb. *e* Vide Mol. diſ. 91.

dorum viſceribus conantur eruere.

6 Poteſt f Princeps virum valde vtilem reipublicæ ad officium publicum ſuſcipiendum compellere.

f Sā hoc. verb.n.3.

7 Officium publicum dari non ſoportet g ei, qui illud ad lucrum ambit, cupiditas omninum malorum eſt radix, & tali laborant vitio omnes, qui officia eruunt.

g Comm. DD.

8 Officialis, h qui habet ſufficiens ſtipendium nil amplius pro miniſterio poteſt recipere, niſi ſit ei liberè donatum.

h Comm. DD.

9 Qui habet officium, & licentiam à Rege illud transferendi in alium, poteſt i illud vendere ſaltem ex tacita Regis licentia.

i Dian.p. 3.tr.5.reſ. 109.

10 Qui eligunt indignos ad officia publica non ſolum peccant mortaliter, ſed tenentur l reſtituere damna ex mala electione ſecuæ.

l Comm. DD.

11 Officia ſæcularia, ſi aliquando licet vendere, debet m eſſe cum tribus conditionibus. 1. Quod vendantur ſaltem dignis. 2. Pretio moderato. 3. Ob neceſſitatem vel vtilitatem non propriam, ſed reipublicæ. n

m Couar.

12 Pius V. legem o tulit ſub grauiſſimis pœnis contra ambientes officia iuriſdictionem habentia.

n Ledeſ. in ſum. tit.de ſac. pœnit. o Vide Nauar.in ſum.c.25.

DISPVT. I. SECT. VNIC.

Resolvtiones Variæ.

De electione opinionum.

OPINIO.

1 OPinio eſt aſſenſus cum formidine de oppoſito.

2 Cum Confeſſarius, & pœnitens diuerſas habent opiniones, ſi opinio Confeſſarij innititur textui euidenti & pœnitentis opinio in ratione dubia, non a debet illum abſoluere, ſed inſtruere.

a Comm. DD.

3 Ex opinionibus ſequenda b eſt communior, & quæ fortioribus fundamentis innititur, quibus ceſſantibus benignior eligenda eſt, & quæ fauet matrimonio, doti, vel reis, & aliis piis locis, aut perſonis miſerabilibus.

b Comm. DD.

4 Opinio

4 Opino *c* communis non facit ius, imò anteponenda eſt,quæ meliori rationi innititur.

5 Non tenemur tutiorem ſemper partem eligere, ſufficit, *d* in his quæ ad mores, & fidem ſpectant tutam ſequi.

6 Tutus *e* eſt in conſcientia, qui ſequitur opinionem illius quem meritò idoneum credit.

7 Pluris facienda *f* eſt opinio paucorum rationes perpendentium, quam multorum perpendentium.

8 Licitum *g* eſt relicta opinione tutiore, & probabiliore ſequi minus tutum, & minus probabilem, quia prudenter agit, qui ex opinione probabili agit, ſed in materia ſacramentorum erit contra charitatem.

9 Sententia fauorabilis ſacramenta ſuſcipienti præferenda *h* eſt ſententiæ quæ fauet ſacramentis quia hæc in fauorem fidelium inſtituta ſunt.

10 Conſultus Doctor poteſt *i* contra propriam opinionem reſpondere fauorabilem interroganti, immò tenetur cum de benigniore interrogatur.

11 In rebus ad ius ſpectantibus DD.Iuriſtæ præferendi *l* ſunt Theologis, niſi hi ſimul ſint Iuriſtæ.In rebus autem ad Theologiam pertinentibus Theologi ſunt anteponendi.

12 Authoritas gloſſæ in Decreto, & Decretalibus præferenda eſt omnibus aliis DD.

13 Poteſt in ſe opinio probabilior eſſe, ſed non mihi,qui eius rationes intimè calleo. *m*

14 In rebus mere ſpeculatiuis, quæ ad fidem, vel mores non pertinent licitum *n* eſt pro libito opinari, niſi ſit ſcandalum.

15 Cum eſt definiti fidei opinio magis fidei conformis *o* præferenda eſt.

16 In rebus fidei etiam ſpeculatiuis non licet *p* contra communem ſententiam ſanctorum, & Eccleſiæ Doctorum opinari.

17 Opinio conſuetudine recepta eligenda *q* eſt,cum tamen conſuetudo non eſt, ea quæ in aliquo textu innititur, & cum textus non eſt ea, quæ fortiori innititur *ſ* fundamento.

18 Vir doctus poteſt *t* contra communem ſentire, cum habet ſolidum fundamentum,& manifeſtum.

19 Cum agitur de re pœnali benignior opinio *u* ſequenda eſt.

20 Cum ex opinione communiore, & probabiliore graue aliquod ſequitur damnum, minus probabilis præferenda *x* eſt.

c Nauar.
d Azor. to.1.lib. 21.c.13.
e Sanch. de.matr. lib.2.diſp. 41.nu.30.
f Comm. DD.
g Sanch. lib.2. de matr.diſ. 41.n.9.
h Idem vbi ſupra.
i Idem
l Comm. DD.
m Gloſſ. ff.de leg. & c.cum dilectus de cõſuet.
n Comm. DD.
o Comm. DD.
p Comm. DD.
q L.Minimè cum gloſſa ff. de leg. & c.cum dilectus de conſuet.
r Nauar. dic.c.27. n.286.
ſ c.Capellanus de feriis.
t Azor.to. 1.c.13.q.5.& Vaſq.12. to.1.diſp. 62.c.4. num.18.
u Comm. DD.
x Sãch.lib. 2.de matr. diſp.36.

21 Opinio vnius Doctoris, qui ratione probabili fauet matrimonio iam facto præferenda *y* eſt omnibus DD. aliud opinantibus.
[*y* Idem vbi ſup.]

22 In dubio melior eſt conditio poſſidentis, in diuerſitate autem opinionum licitum *z* eſt contra poſſeſſionem ſententiam ferre ſequendo opinionem probabilem.
[*z* Azor. to. 1. inſt. mo. ral. c. 17.]

AN QVIS POSSIT contra propriam opinionem operari & de obligatione ſubditi.

23 Relicta propria opinione, quám quis putat tutiorem & probabiliorem, poteſt quis alienam ſequi probabilem & ſecundum illam operari. Quod non ſolum poteſt ſed facere *a* tenetur ſubditus, quando aliquid à ſuperiore iubetur contra ſuam opinionem.
[*a* Vaſq. 12. diſp. 62. num. 33.]

24 Confeſſarius contra ſuam opinionem tenetur *b* ſe accomodare pœnitentis opinioni probabili.
[*b* Azor. to. 1. lib. 2. c. 17. q. 10.]

IN SACRAMENTORVM adminiſtratione, quæ ſint opiniones ſequendæ.

25 In ſpectantibus ad formam, & materiam ſacramentorum vſus *c* Eccleſię omni opinioni probabili præferendus eſt.
[*c* Sanchez lib. 5. de mat. diſp. 20. nu. 4.]

26 Cum non eſt vſus Eccleſiæ, nec præceptum, nec conſuetudo in contrarium poteſt ſequi opinio probabilis licet minus tuta, re ſecundum ſe conſiderata, ſed erit cōtra charitatem ſecundum quam etiam probabiliore relicta tutior *d* opinio præferenda eſt.
[*d* Vide eundem vbi ſup.]

27 Si deſunt materia, vel forma ſacramenti etiam ſi quis ſequatur opinionem probabiliorem, nullum *e* erit ſacramentum, ſecus eſt in rebus ad iuriſdictionem ſpectantibus.
[*e* Moli. 1. to. de iuſt. tr. 2. diſp. 113.]

28 Cum defectus eſt à iure naturali vel diuino non *g* ſuppletur per communem errorem, nil enim intereſt, quod quis ſacerdos per errorem, putetur ſi Sacerdos non eſt.
[*f* Idem vbi ſup. *g* Idem vbi ſup.]

QVAM OPINIONEM miles ſequi teneatur.

29 Miles poteſt *h* in bello pugnare cum de illius iniuſtitia ſibi non conſtat.
[*h* Molin. vbi ſup.]

30 Miles alienigena tenetur *i* diligentius inquirere cum habet indicia, quod iniuſtum ſit bellum.
[*i* Idem vbi ſup.]

31 Si poſt bellum cognoſcat miles fuiſſe iniuſtum id ſolum reſtituere tenetur *l* in quo ditior factus fuit.
[*l* Comm. DD.]

32 Alienigenæ, qui ante initum bellum non conuenerant cum Principe debent moraliter certificari de iuſtitia illius, ſecus enim non poſſunt *m* licitè pugnare.
[*m* Idem vbi ſup. diſp. 114.]

33 Qui parato animo eſt ad pugnandum pro quocumque, qui ei ſtipendium dederit eſt in peccati *n* mortalis ſtatu.
[*n* Villal. to. 1. tr. 1. diſ. 18.]

CAPVT.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ.

ORATIO.

1 QVi ex obligatione orat, tenetur *a* attendere, alioquin non ſatisfacit.

2 Poſſunt animæ in Purgatorio exiſtentes orari, etſi quidam id negent, *b* & qui in cœlo eſſe creduntur, priuata tamen oratione.

3 Præceptum eſſe orandi obligans ad mortale in graui neceſſitate propria, vel proximi, alij aiunt, alij negant *c* probabilius, cum aliud ſuppetit remedium. Idem dic cum quis præparatur ad gratiæ ſuſceptionem per ſacramentum.

4 Non peccat, *d* qui pro propria, vel aliena morte orat ob peccatum vitandum, imò & meretur.

5 Oratio in mortali exiſtenti prodeſt *e* ad bonorum temporalium impetrationem, & de congruo ad gratiæ conſecutionem.

a Villal. to. 1. tr. 1. diff. 18.

b Sylu. verb. oratio.

c Sà verb. oratio num. 3.

d Comm. DD.

e Comm. DD.

DISPVTAT. II. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE ORDINIS DEFINITIONE, & quotuplex ſit

ORDO.

1 ORdo *a* eſt ſignaculum quoddam, in quo, & per quod ſpiritualis poteſtas, ſeu officium traditur Ordinato.

2 Eſt vnum ex lege gratiæ *b* ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum. Fuit inſtitutum in *c* nocte Cœnæ, & perfectum poſt Reſurrectionem.

a Ex Magiſ. ſent. in 4. diſt. 24.

b Trid. ſeſ. 7. de ſacr. in genere.

d Trid.ſeſ. 7.can.1. ſeſ.23.c. 3.

3 Omnes Ordines vnum tantum conſtituunt *d* perfectum ſacramentum.

QVOT SINT ORDINES Eccleſiæ.

e c.nullũ c.decernimus.

4 Ordines Eccleſiæ ſunt ſeptem, & maioribus votum ſolemni caſtitatis eſt *e* annexum.

f Comm. DD.

5 Primus ex maioribus eſt ſubdiaconatus, ad quem *f* pertinet ſolemniter dicere Epiſtolam, dare calicem purificatum Diacono, & aquam infundere.

g Comm. DD.

6 Diacono competit *g* legere ſolemniter Euangelium, & poteſt concionari ex facultate Epiſcopi, & cum Euchariſtia olim miniſtrabatur in vtraque ſpecie, ipſe ſanguinem miniſtrabat.

h Comm. DD.

7 Præsbytero conuenit *h* ex officio Miſſam celebrare, & per conſeqũens abſoluere, & ligare, quod eſt præparare myſticum corpus, vt verum recipiat. Quæ poteſtas altior eſt Regià. Vnde dixit *i* Ambroſius, de quo refert Gelaſius Papa hæc verba. Qui etiam in ſuis manuſcriptis oſtendit quod aurum non tam pretioſius ſit plumbo, quam Regia poteſtate ſit altior dignitas Sacerdotalis.

i Ambr. de dig. Sacerd.

l Caiet. in q. de rit. Ordin.

8 Ordo latè ſumptus comprehendit *l* etiam primam tonſuram, & Epiſcopatum. 1. tamen tonſura eſt diſpoſitio ad Ordines, & Epiſcopatus extenſio Sacerdotij.

9 Archiepiſcopatus, Patriarchatus, Cardinalatus, ac Papatus non ſunt Ordines, neque qui has accipiunt dignitates conſecrantur.

AN OMNES ORDINES ſint ſacramenta legis gratiæ.

m Trid. dic.c.2.

10 Sunt, qui dicant ſine onere poſſe defendi minores Ordines non eſſe ſacramenta; contraria tamen ſententia expreſſa videtur in Tridentino *m* in illis verbis. Si quis dixerit præter Sacerdotium non eſſe in Eccleſia catholica alios Ordines per quos velut per gradus quoſdam in ſacerdotium tendant, anathema ſit.

QVÆ SIT huius ſacramenti materia.

n Concil. Flor. in decr. Eug. 4.

11 Materia eſt *n* illud, per cuius traditionem confertur ſacramentum hoc, ſicut Præsbyteratus traditur per calicis cum vino & patenæ cum pane porrectionem. Diaconatus per libri Euangeliorum dationem. Subdiaconatus per calicis vacui cum patena vacua traditionem, & ſimiliter de aliis per rerum ad miniſteria ſua pertinentium aſſignationem.

o Henriq. lib.10.c.7.

p Suar. to. 3. diſp.23. ſec.2.

12 Si aſcenſuro ad Præsbyteratum contingeret dari calicem ſine vino, vel patenam ſine pane triticeo non maneret *o* ordinatus, & opus, eſſet reiterare *p* Sacramentum ſub conditione.

Sunt

Sunt verò qui dicant vnam ex duabus ſpeciem ſufficere.

13 An verò ſit neceſſarium ad eſſentiam huius ſacramenti materiam tangere alij negant, alij multo *q* probabilius affirmant. Hoſtiam *r* tamen ſicut nec vinum opus non eſt tangere, ſufficit tangere calicem, & patenam.

q Commu. DD.
r Siueſt. verb. Ordo.

QVÆ SIT huius ſacramenti forma.

14 Forma ſacerdotij *ſ* eſt: Accipe poteſtatem offerendi ſacrificia in Eccleſia pro viuis, & mortuis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

15 Diaconatus *t* eſt: Accipe poteſtatem legendi Euangelium, &c. Subdiaconatus verò non eſt cum traditur liber Epiſtolarum, ſed cum ei porrigitur calix ſine vino, & patena ſine pane, illíque dicitur: Videte cuius miniſterium vobis traditur. De reliquis formis videatur Vilallobos.

ſ Concil. Florent. in Decr. Eug.
t c. 1. de ſacr. non iter.

16 Aduertendum eſt, quod ſi fortè contingeret defectus aliquis eſſentialis, qui accepit Ordinem, ſe gerere debet tanquam numquam ordinatus. Si autem defectus fuit accidentalis ſupplendus *u* eſt, & interim abſtinendum ad exercitio Ordinis.

u Trid. ſeſſ. 23. c. 14.

DE EFFECTV huius ſacramenti.

17 Hoc ſactamentum cauſat gratiam ſicut reliqua ſacramenta nouæ legis. Cum autem quis in Epiſcopum conſecratur non confertur illi noua gratia, ſed character extenditur.

18 In hoc Sacramento imprimitur *x* character.

x Trid. ſeſſ. 22. c. 4.

AN ORDINANDO neceſſarium ſit aliud antea recipere ſacramentum.

19 Neceſſarium eſt ad eſſentiam Ordinis, quod ordinandus ſit baptizatus, *y* eſtque conueniens, quod ſit confirmatus, *z* ſed non confirmatum ordinari, erit tantum veniale.

20 Qui ordinatur ſine prima tonſura manet *a* ordinatus, ſed peccat mortaliter.

21 Qui ordinatur per ſaltum manet ordinatus, ſed peccat *b* mortaliter, & Epiſcopus poteſt diſpenſare.

22 Non poteſt *c* conſecrari in Epiſcopum, qui non eſt ſacerdos.

y c. ſi quis Presbyter &c. veniẽs de Præsb. non bap.
z Trid. ſeſſ. 23. c. 4.
a Titul. de cler. per ſal. ordin.
b Idem
c Comm. DD.

DE MINISTRO huius ſacramenti.

23 Epiſcopus *d* eſt ordinarius miniſter huius ſacramenti, eique competit ex officio illius adminiſtratio.

24 Ex Papæ commiſſione poteſt *e* quilibet Sacerdos miniſtrare primam tonſuram, & Ordines minores non verò maiores.

25 Epiſcopus hæreticus illicitè cõfert Ordines, ſed validè ſi habet intentionem faciendi, *f* quod facit catholica Eccleſia, &

d Trid. ſeſ. 23. c. 6.
e c. quoniam 64. 6. q. 3. c. cum contingit. de æt. & qual. ordin.
f Aug. relatus in c. quod quidem 1. q. 1.

& ipſe eſt verus Epiſcopus : Angeli enim & alij qui negant catholicam Eccleſiam, nec habent intentionem faciendi quod ipſa facit, nec ſunt veri Epiſcopi, nec valide Ordinem poſſunt adminiſtrare.

g Vide Vill. to. 1. tr. 11. diſ. 8.

26 Epiſcopus debet *g* habere intentionem Ordines conferendi ei, quem habet præſentem, & hic ſuſcipiendi Ordinem.

h c. eos de tem. ord. in 6.

27 Peccat *h* mortaliter, qui miniſtat, & qui ſuſcipit hoc ſacramentum in peccato mortali.

AN EPISCOPVS poſſit Ordinare eos, qui ſunt alterius Epiſcopatus.

i Trid. ſeſ. 23. c. 8.

28 Epiſcopus conferens Ordines ei, qui ad alium pertinet Epiſcopatum peccat *i* mortaliter, ille autem manet ordinatus.

29 Quomodo agnoſcendum ſit ad quem quis pertineat Epiſcopatum, vide verbum *Domicilium.*

30 Epiſcopus, qui alienum diœceſanum ſine dimiſſoriis ordinat, manet *i* ſuſpenſus per vnum annum ab Ordinum adminiſtratione, & ordinatus ab exercitio omnis ſuſcepti ad arbitrium proprij Epiſcopi.

l Vill. vbi ſup. diſ. 9.

31 Prælati habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem etiam ſi ſint ſæculares poſſunt *l* ſuis ſubditis dare dimiſſorias, vt Ordines ſuſcipiant.

m Trid. ſeſ. 7. c. 10. de refor.

32 Capitulum ſede vacante etiam intra annum à morte Epiſcopi poteſt *m* dare dimiſſorias obligatis ad Ordines ratione beneficij.

n Sanch. to. 3. lib. 8. diſ. 28. num. 83.

33 Epiſcopus excommunicatus *n* poteſt dare dimiſſorias & dante mortuo non expirant.

o Trid. ſeſ. 23. c. 10.

34 Prælati religionum dant *o* ſuis ſubditis licentiam vt ordines recipiant.

p Comm. DD.

35 In dimiſſoriis locum etiam habet *p* ratihabitio, vt ſi ordinandus bona fide credat Epiſcopum id ratum eſſe habiturum.

q Trid. ſeſ. 6. de refor. c. 5.

36 Nullus Epiſcopus poteſt *q* Ordines celebrare in aliena diœceſi etiam in loco exempto ſine licentia proprij Epiſcopi, vel Capituli ſede vacante.

r Trid. ſeſ. 23. c. 9.

37 Epiſcopus familiarem ſuum non ſubditum Ordinare non *r* poteſt, niſi per triennium ſecum fuerit commoratus, & beneficium quacumque fraude ceſſante ſtatim re ipſa illi conferat conſuetudine quacumque etiam immemoriali in contrarium non obſtante verba ſunt Tridentini.

ſ Comm. DD.

38 Sufficit, *ſ* quód Epiſcopus faciat Ordines cum opus fuerit.

DE SVSCEPTVRIS hoc Sacramentum?

t D. Ambr. relatus in c. mulier 24.

39 Fœmina non *t* eſt capax huius ſacramenti, nec Hermaphrodita, in quo præualet ſexus fœmineus, vel æqualiter in vtrumque ſexum propendet. Si autem in eo præualeat ſexus

ſexus virilis eſt capax, ſed irregularis.

40 Paruuli,& amentes non poſſunt ordinari,ſi autem de facto ordinarentur ordinati manerent. *x*

QVÆ ÆTAS neceſſaria ſit ad Ordines.

41 De iure diuino non eſt præſcripta ætas, præſcribitur tamen à iure canonico.

42 Annus inceptus pro completo reputatur, *y* incepto tamen anno neque vnus dies debet deficere.

43 Ad Epiſcopatum neceſſarij ſunt 30. anni. *z*.

44 Qui ante legitimam ætatem ſacris ordinatur manet *a* ſuſpenſus.

45 Non poteſt *b* Epiſcopus in ætate diſpenſare,ſed vt ſuſpenſio incurratur ab ordinato neceſſarium eſt quod dolũ habuerit.

46 Qui bona fide ante legitimam ætatem ordinatus fuit non poteſt *c* niſi impleta celebrare ætate,& à fortiori,qui mala fide etiam ſi irregularitatis diſpenſationem conſecutus fuiſſet.

AN RELIGIOSI poſſint ante legitimam ætatem ordinari.

47 Conſulenda ſunt Religioſorum priuilegia.

x D. Tho. in 4. diſt. 25. art. 1. q. 2.

y l. qua ætate, ff. de teſtam.

z c. Epiſcopus 77. c. cum in cunctis. de elect. in 6.

a Pius II.

b Ex decl. Card.

c Suar. de cenſ. diſp. 31. ſect. 1. n. 6.

SECTIO II.

AN INTERSTITIA INTER ORDINEM, & Ordinem ſint neceſſario obſeruanda.

1 MInores Ordines per temporum *a* interſtitia, niſi aliud Epiſcopo magis videretur expedire,conferantur. Verba ſunt Tridentini.

2 Hi verò non niſi poſt annum *b* à ſuſceptione poſtremi gradus Minorum Ordinum ad ſacros Ordines promoueantur, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ vtilitas iudicio Epiſcopi aliud expoſcat.

3 Promoti ad ſacrum Subdiaconatus Ordinem, ſi per annum *c* ſaltem in eo non ſunt verſati ad alterum gradum, niſi aliud Epiſcopo videatur, aſcendere non permittantur. Duo ſacri Ordines eodem die etiam regularibus non conferantur, priuilegiis, ac indultis quibuſvis conceſſis non obſtantibus.

4 Idem dicit Tridentinum *d* de Diacono, qui vt ad Præsbyteratum

a Trid. ſeſſ. 23. c. 11.

b Ibidem c. 11.

c Ibidem c. 13.

d Trid. c. 14.

teratum aſcendat per annum ſaltem in Diaconatu debet exerceri.

5 Qui ordinatur non ſeruatis interſtitiis nec ſuſpenſionem, nec irregularitatem incurrit. *e*

e Nauar. conſ. 1. de temp. ord. lib. 1.

6 Diſpenſatio in interſtitiis facienda *f* eſt ab Epiſcopo qui dat dimiſſorias.

f Villal. tom. 1. tract. 11. diſ. 12.

7 Parochus, qui intra annum non eſt ordinatus, quia Epiſcopus noluit in interſtitiis diſpenſare, non ſubiacet *g* pœnis.

g Idem vbi ſupr.

8 Annus interſtitiorum ex Ordine ad Ordinem numerandus eſt, & non ex 12. manibus completis,

9 Cum diſpenſat Epiſcopus in interſtitiis poteſt *h* eodem die Minores Ordines cum Subdiaconatu ſimul dare.

h Nauar. vbi ſupr. c. 25. n. 7.

10 Religioſi Societatis noſtræ ex priuilegio Gregorij XIII. poſſunt *i* à quocumque Epiſcopo non ſeruatis interſtitiis ordinari. Idem poſſunt qui communicant ex noſtris priuilegiis.

i Ex cóp. verb. Ordines.

AN ECCLESIA habeat tempora determinata ad Ordines.

11 Quocumque tempore hoc adminiſtraretur ſacramentum validum eſſet; habet tamen Eccleſia ſex *l* tempora ad hoc determinata. Quæ ſunt quatuor ſabbata quatuor temporum, & ſabbatum ante Dominicam Paſſionis, & ſabbatum ante Paſcha Reſurrectionis.

l c. fin. 25. diſt.

12 Si Epiſcopus in his ſabbatis habuit aliquod impedimentum mane, poteſt *m* ſequenti Dominica continuato heſterno ieiunio Ordines celebrare.

m c. quod à patre 75. diſt.

13 In quacumque Dominica, vel feſto ſolemni poteſt *n* Epiſcopus Ordines particulares facere duos, vel tres ordinando. Primam autem tonſuram qualibet die poteſt dare.

n c. de eo, de temp. ord.

14 Religioſi mendicantes ex priuilegio Greg. XIII. conceſſo noſtræ Societati poſſunt *o* in tribus diebus feſtiuis etiam ſancti ſemiduplicis ad omnes maiores Ordines promoueri.

o F. Eman. Rod. to. 3. qq. reg. q. 13 art. 5.

15 Locus in quo Ordines ſunt celebrandi debet *p* eſſe dignior Eccleſia loci, ſed hoc non ſeruare non eſt peccatum, quia nullum eſt præceptum.

p Trid. ſeſ. 23. c. 8.

DE MORIBVS, ac ſcientia Ordinandorum.

16 Prima tonſura non ſunt ordinandi *q* niſi qui Eccleſia vtiles fore probabiliter cenſentur, & Minores Ordines non dentur ei, qui ſaltem linguam Latinam non intelligat.

q Trid. ſeſ. 23. c. 4.

17 Non eſt peccatum *r* mortale primam tonſuram ſuſcipere ad declinandam iudicis ſæcularis iuriſdictionem.

r Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 34. n. 17.

18 Ad Ordines maiores maiori ſcientia opus *ſ* eſt, & præcipuè ad ſacerdotium ad quod non eſt promouendus, niſi qui

ſ Trid. vbi ſup. c. 14.

poſſit

poſſit docere populum viam ſalutis æternæ, eique ſacramenta adminiſtrare. In religioſis verò choro addictis tanta ſcientia opus non eſt.

19 Epiſcopi ius habent *t* ad examinandum eos,qui ordinandi ſunt etiam ſi ſint religioſi ex Tridentino in illis verbis. Regulares quoque neque in minore ætate,nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur priuilegiis quibuſcumque quoad hoc penitus excluſis.

AN NECESSARIVM ſit, vt aliquis ordinetur, quod habeat beneficium, aut patrimonium.

20 Reſpõdetur *u* affirmatiuè,& contrariũ facere eſt mortale.

21 Beneficium debet *x* eſſe ſufficiens ad Clerici ſuſtentationem, & illud habere debet in pacifica poſſeſſione.

22 Debet eſſe beneficium perpetuum,& ſufficit collata *y* Capellania, & laicus patronatus ſi eſt perpetuus,& ſufficiens.

23 Patrimonium *z* debet eſſe ſufficiens,& non poteſt alienari ſine licentia Epiſcopi,nec remitti,nec extingui.Sufficientia verò arbitrio Epiſcopi relinquitur.

24 Qui in hoc falſam fecit informationem peccat *a* mortaliter, & manet ſuſpenſus, ſurreptitiéque ordinatur, qui tamen matrimonium extinguit non manet ſuſpenſus.

25 Ob penuriam Sacerdotum *b* poteſt quis ordinari, dummodo alius ſe obliget ad illum congruè ſuſtentandum.

26 Si quis faciat pactum cum Epiſcopo de non petendis alimentis ipſe, & Epiſcopus ſunt *c* ſimoniaci.

27 Pactum de non petendo poſt Ordines ,vel de reſtituendo patrimonio non *d* valet.

28 Collega, vel Doctor ſi beneficio, vel patrimonio careant non poſſunt *e* ordinari. Contrarium tenet Henriquez.

29 Epiſcopus tenetur *f* alimenta præſtare ei quem ſine titulo ordinauit.

30 Qui arte aliqua congruè ſuſtentari poſſunt, *g* ſi non habent beneficium,vel patrimonium non poſſunt ordinari.

31 Religioſi profeſſi, & qui tria vota ſimplicia in Societate fecerunt non indigent *h* alio titulo.

32 Poteſt *i* aliquis ad ſacros Ordines promoueri ad titulum bonorum, quæ ei donantur, dummodo donatio ſit certa, firma, perpetua, & ſufficiens.

33 Clerici regulares, qui ante profeſſionem factam ad ſacros Ordines promouentur ipſo facto ſuſpenſi ſunt, & ita Ordinum ſuſceptorum actus exercendo fiunt *l* irregulares.Sed Greg.XIII. ab hac Pij V.conſtit.clericos *m* exemit Societatis IESV.

t Trid. vbi ſup. c. 12.
u Trid. ſeſ. 22. de ref.
x Comm. DD.
y F. Eman. in ſumm. c. 16. n. 15.
z Trident. vbi ſupr.
a Comm. DD.
b Ex decl. Card. vide Vill. vbi ſup.
c Idem ibidem.
d Ledeſm. 1. p. ſum. de hoc ſacr. c. 7.
e Henriq. lib. 14. de irreg. c. 5. n. 31.
f c. cum ſecum, de præb.
g Ex decl. Card. lib. 3. de temp. ord.
h Ex priu. Gregor. XIII.
i Ex decl. Card. vbi ſupra.
l Pius V. in Extrau. quæ incipit Roma.
m Ex cõp. priuil.

34 Societatis

34 Societatis religioſis cum poſt Sacerdotium exire non poſſint, niſi à ſuperioribus eiiciautur, prouideatur *n* illis de reddi[tu] ſaltem quadraginta aureorum annuorum ex bonis Religio[n]is, hoc tamen non eſt vſu receptum.

n Ex decl. Card. lib. 3. *de temp.* ordin.

AN [C]*LERICI teneantur ferre tonſuram, & habitum honeſtum?*

35 Qui tantum minores Ordines habent non peccant licet non deferant tonſuram, neque habitum Clericalem, niſi habeant *o* Eccleſiaſticum beneficium.

36 Veſtes honeſtæ dicuntur illæ, quibus vtuntur, vt plurimum Clerici honeſti.

o Clem. 2. de vit. & honeſt. Cler.

37 Clericus vtens veſtibus variegatis vulgò de color per ſex menſes manet *p* ſuſpenſus à perceptione fructuum ſui beneficij, & incurrit alias pœnas videndas ex Clementina 2. *de vita & hon. Cler.*

p Clem. II.

38 Qui admonitus prædictas veſtes non reliquerit manet *q* priuatus ab omnibus Eccleſiaſticis beneficiis.

39 Sacris initiatus, qui clericalem habitum & tonſuram non defert, nec aliud ſignum, ex quo clericum eſſe dignoſcatur peccat *r* mortaliter.

q Vbi ſup.
r Comm. DD.

AN ECCLESIASTICI ſint exempti à poteſtate ciuili?

40 Clerici ſunt exempti *ſ* à poteſtate ciuili, & aliquæ exemptiones ſunt de iure *t* diuino.

41 Non eſt certum Clericorum bona eſſe de iure diuino *u* exempta à poteſtate ciuili. Et perſonæ Eccleſiaſticæ non *x* ſunt in rebus omnibus à ſæculari iuriſdictione exemptæ.

ſ Eſt de fide Mach. 16. & Ioan. c. vlt.
t Vide Vill. vbi ſupra, dif. 17.
u D. Tho. ſup. epiſt. ad Rom. c. 13.
x Nauar. c. 23. n. 8.

QVÆ AMITTAT Clericus in minoribus conſtitutus Ordinibus matrimonium contrahens?

42 Per ſola ſponſalia nihil amittit, *y* & ſi contrahat matrimonium inualidum ante ſententiam iudicis non amittet *z* beneficium.

43 Per matrimonium validum vacant *a* ipſo facto beneficia, & penſiones Clericales. Sed nihilominus gaudet duobus priuilegiis Canone ſcilicet ſi quis ſuadente, & fori *b* priuilegio, ſi ſemel & cum virgine contrahat, & deferens tonſuram, & habitum *c* Clericalem adſcriptus ſit alicui Eccleſiæ, cui deſeruiat.

y Comm. DD.
z Sanchez tom. 2. lib. 7. de matrim. diſp. 43. n. 3.
a c. 1. de Cler. coniug.
b c. vnic. de Cler. coniug. in 6.
c Trid. ſeſ. 22. c. 6.

AN CONIVGATVS poſſit Ordinari?

44 Non poteſt *d* ſine vxoris conſenſu, niſi vxor ſit adultera, nec primam tonſuram ſuſcipere.

45 Si ſacrum ſuſcepit Ordinem ſine vxoris conſer ſu poteſt ab ipſa *e* reuocari. Si autem de illius conſenſu ſacris initietur,

d c. coniug. de conuer. coniug.
e Ioan. 22. in Extr.

ſi illa eſt iuuenis debet religionem ingredi, ſi prouectæ ætatis poteſt emiſſo caſtitatis voto remanere *f* in ſæculo.

f c. coniug. de conuer. con.

SECTIO III.

DE VARIIS CIRCA HOC SACRAmentum reſolutionibus.

1 QVi eodem die ſuſcepit duos Ordines ſacros à poſteriore *a* ſuſpenſus, & ſolum à Papa poteſt diſpenſari. Idem [illegible] de eo, qui cum minoribus ſimul ſubdiaconatum ſuſcepit, niſi ſit conſuetudo contraria.

a Comm. DD.

2 Qui obſeſſus *b* ſemel à Dæmone fuit non poteſt ordinari, quod ſi erat ordinatus non debet amplius celebrare.

b Nau. n. 25. c 62.

3 Cauſa ſufficiens diſpenſandi in interſtitiis eſt habere beneficium Præsbyterale cum obligatione omnes Ordines ſuſcipiendi intra annum.

4 Vnctionem non eſſe de eſſentia Ordinis Sacerdotalis communior, & probabilior ſententia *c* eſt, ſi tamen omittatur ſupplenda eſt antequam Ordinatus vtatur Ordine.

c c. fin. de ſac. non iter.

5 In omnibus Ordinibus præter Præsbyteratum ſufficit, *d* quod materia tradatur per Archidiaconum.

d D. Tho. in 4.

6 Actus Ordinum Minorum poſſunt *e* fieri amore laici ex Eccleſiæ vniuerſali conſuetudine.

e Comm. DD.

7 Ordines non dantur *f* poſt prandium, nec ſacer Ordo ſine Miſſa.

f Ex rituali Romano.

8 Matrimonio iunctos ordinare Græcorum error fuit, ſunt autem, qui mortem hunc non improbent. *g*

g Comm. DD.

9 Notarius pro dimiſſoriis expediendis ſi ſtipendium non *h* habeat, poteſt accipere decimam partem aurei, niſi ſit conſuetudo nihil accipiendi.

h Comm. DD.

10 Epiſcopum in peccato mortali oleum, & chriſma conſecrantem aliqui dicunt *i* peccare mortaliter.

i Comm. DD.

11 Si Epiſcopus morbo correptus Ordines non poſſit abſoluere, pergat *l* alter vbi ille deſiit.

l Comm. DD.

12 Si ob Eccleſiæ vtilitatem Epiſcopus præcipiat alicui, quod ordines ſuſcipiat, parere *m* tenetur, niſi iuſta cauſa excuſetur.

m Comm. DD.

13 Subdiaconus in fauorabilibus venit in nomine Sacerdotis, non verò in odioſis.

14 Qui

n Placitum authoris.

14 Qui habet dimiſſorias,vt ordinetur ab alieno Epiſcopo in propria diœceſi, ſi faciat Ordines in aliena ex licentia illius Ordinarij, poteſt *n* ordinari ex ratihabitione.

o Comm. DD.

15 An Epiſcopus, qui habet facultatem Ordines celebrandi in aliena diœceſi poſſit ſacris initiare non ſolum ſubditos licentiam dantis, ſed etiam alienigenas afferentes litteras dimiſſorias, alij negant, alij probabilius affirmant. *o*

p Comm. DD.

16 Poteſt *p* Epiſcopus in aliena diœceſi conferre primam tonſuram ſuis ſubditis, quia non eſt Ordo.

q Placitum authoris.

17 Poteſt *q* quivis ordinari ab Epiſcopo, in cuius diœceſi habet beneficium, quantumvis tenue. Et famulus familiaris Epiſcopi gaudet eiſdem priuilegiis, ac ipſe familiaris.

r Villal. tom. 1. de vtroque glad.

18 An cum Epiſcopus Ordines miniſtrando dicit ſuam intentionem non eſſe ordinare excommunicatos, vel aliter impeditos, ſi tales ſint ibi Epiſcopo ignoti, an maneant ordinati alij aiunt, alij negant. Certum *r* autem eſt pendere ex intentione Epiſcopi, & ſi ipſe ſibi ignotos intendat non ordinare, non manere ordinatos.

ſ Quintanad. to. 1. ſing. tr. de ſacr. ord.

19 Defectus in ordinatione commiſſus quolibet anni die ſuppleri *ſ* poteſt.

t Comm. DD.

20 Qui bona fide ſacris initiatur ante legitimam ætatem etiam ſi poſtea in mala fide actus Ordinis exerceat, non *t* incurrit ſuſpenſionem, nec irregularitatem, peccat tamen mortaliter.

u Placitum authoris.

21 Qui ex ignorantia craſſa, ſed non affectata ordinatur ante legitimam ætatem non incurrit *u* ſuſpenſionem, & cum attingit legitimam ætatem ſine diſpenſatione vti poteſt Ordine bona fide ſuſcepto.

x Villal. vbi ſup.

22 Si vtrinque probabilis opinio eſt de validitate Ordinis Sacerdotalis, vel Epiſcopatus iterari debent, *x* ſub conditione ſecus ſciendum de inferioribus Ordinibus.

y Comm. DD.

23 Qui ſubdiaconatum ſuſcepit aliquo titulo, non indiget *y* alio nouo ad reliquos Ordines.

z Placitum authoris.

24 Qui poſt abſolutionem à ſuſpenſione, quam incurrit ob ſacri Ordinis ſuſceptionem ante legitimam ætatem, ſi ante hanc adimpletam celebret non incurrit *z* nouam ſuſpenſionem, nec irregularitatem, peccat tamen grauiter.

a Comm. DD.

25 Qui furtiuè Ordines ſuſcipit, vt qui ſui loco alium ſupponit examinandum, irregularis *a* manet.

b Comm. DD.

26 Qui patitur viſus aliquem defectum dummodo legere poſſit non impeditur *b* Ordines ſuſcipere, quod ſi non poſſit ſine magno incommodo horas recitare, non tenebitur, poterit tamen ſacrum facere.

27 Qui Ordinis ſuſcepti titulum amiſit, ſufficit, *c* vt ad alios ſuſcipiatur, quod id vno teſte probet, & qui Ordinem maiorem probat præſumitur minores ſuſcepiſſe.

c Placitum authoris.

28 Qui ſine licentia proprij Epiſcopi ordinatur ab alieno minoribus Ordinibus non incurrit ſuſpenſionem, quia Extrauag. Pij I I. cum ex ſacris ſolum loquitur de ſacris Ordinibus.

Sequentes omnes has reſolutiones inuenies in doctiſſimo P. Quintana duena to 1. de ſingular. de ſacramento Ordinis.

29 Si fortè accideret, vt dum ad Ordines generales examina fierent, obiret Epiſcopus feria 6. quatuor temporum, Capitulum ſede vacante poſſet concedere facultatem Epiſcopo titulari, vel alterius diœceſis, vt ſabbato ſequenti Ordines celebraret, quia hoc non eſt dimiſſorias dare ordinandis, ſed facultatem Epiſcopo ordinandi ordinandos à defuncto Epiſcopo.

30 In caſu propoſito poſſent ordinari omnes regulares etiam non examinati ante mortem Epiſcopi, ſæculares autem non niſi examinati, & approbati, quoad ſcientiam, & mores, ſi autem quoad mores, & non quoad ſcientiam aliquis ſæcularis eſſet approbatus poſſet Capitulum dare licentiam ad examen faciendum vt approbatus ordinetur, vt non improbabiliter aliqui ſentiunt.

31 In omnino inepto, qui non niſi indecenter actum ordinis poteſt exercere, nec Papa poteſt diſpenſare, poteſt autem etiam Epiſcopus in eo, qui licet Latinam linguam ignoret, ſtrenuè tamen actus ſuſcepti Ordinis poteſt exercere.

32 Examinator ad Ordines pecuniam, aut munera recipiens ſimoniam non committit, niſi ſit contractus: do vt des.

33 Petrus Latina lingua parum verſatus ficto nomine Ioannem ſubrogauit, vt pro ſe examen ſubiret, & approbato Ioanne Petrus ante Ordinis ſuſceptionem dolum Confeſſario aperuit; hic hac prudenti arte Petro ſubuenit. Petiuit ab eo licentiam vt tacito illius nomine rem Ordinario propalaret, & facultatem peteret ad Petrum examinandum, & vt poſſet ordinari, ſi aptus inuenitur; ſi verò ineptus ab ordine ſe abſtineret, & habita facultate ipſe Confeſſarius examinauit eum, & aptum reperiens abſoluit, & ſacris initiatus eſt.

34 In ſententia illorum, qui minores Ordines non eſſe ſacramentum affirmant, qui hos ſuſcepturi ſunt, actum contritionis non tenentur ante ſuſceptionem præmittere. Secus vero in oppoſita ſententia.

35 Sacerdotes non verò ſubdiaconi, nec Diaconi, mortaliter peccant, ſi cum Epiſcopo Ordinante non communicant, quia, qui

qui conſecrant, tenetur à ſe conſecratam ſumere hoſtiam.

36 Puer ſepténio non completo poteſt prima initiari tonſura, dummodo ad rationis vſum peruenerit, & doctrinæ Chriſtianæ rudimenta, legere, & ſcribere ſciat, quia hæc tantum à Tridentino exiguntur.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

Resolvtiones Variæ.

ORNATVS.

a Nauar. c.14.n.30.

1 FOEmina ornans *a* ſe cum periculo ſpirituali proximi peccat mortaliter ſi faciat ex contemptu. Si tamen ſine contemptu, vel mala intentione ornans, vt pulchra appareat, etiam ſi ſciat aliquem ex propria malitia, & praua conſuetudine peccaturum mortaliter, non peccat mortaliter.

b Comm. DD.

2 Ornans ſe maiori cultu, quam ſuo conuenit ſtatui ſolum venialiter *b* peccat; qui autem ſe ſplendidè ornat ſecundum decentiam ſui ſtatus non peccat.

c Nauar. c.23.n.18.

3 Religioſa, quæ ob leuitatem, vt pulchrior appareat ſe ornat non *c* peccat mortaliter, niſi notabiliter cum ſcandalo excedat.

d Comm. DD.

4 Ornans ſe animo alliciendi alium ad mortale, mortaliter *d* peccat.

e Nauar. vbi ſup. num.19.

5 Ornans ſe contra morem patriæ venialiter peccat, *e* niſi faciat contra legem obligantem ſub mortali.

f Idem vbi ſupr.

6 Fœmina oſtentans pectora nuda vt pulchrior videatur non peccat *f* mortaliter. Sunt tamen qui dicant non eſſe abſoluendam. Quæ autem veſtibus cooperitur, ita tenuibus vt pudenda interluceant peccat mortaliter, & de viro idem dicendum.

g Comm. DD.

7 Vti fuco, vel crinibus alienis ad detegendam deformitatem nullum eſt peccatum. *g*

h Sà hoc verb.

8 Cum Confeſſor dubitat an fœmina mortaliter peccauerit in ornatu, & ipſa vt deſiſtat nequeat perſuaderi, *h* poteſt abſolui, ſed tutius eſt doctos conſulere.

9 Si in nimio ornatu, quis expendat alimenta danda filiis, vel quod debet elargiri pauperibus, peccat mortaliter.

i Comm. DD.

10 Vxor licitè *i* ſe ornat, vt marito placeat, ſi non excedat nec opera ideo præcepta omittat.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ Præiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

P

PACTVM. Vide *Contractus*.

1 PACTVM legis commiſſoriæ poſitum ſine fraude vſurarum licitum eſt. *a* Lex commiſſoria eſt, quod pignus ſi non redimatur tali tempore fiat poſſidentis pro pecunia mutuata. *a Nauar. c. 17. n. 217.*

PAPA.

1 In eodem *a* puncto ac eſt electus legitimè confirmatur à Deo, & habet omnem plenitudinem iuriſdictionis, quam poſt coronationem,& illam habet immediatè à Chriſto ſuper omnes Chriſtianos. *a Nauar. c. 27. n. 147.*

2 Papa non habet *b* iuriſdictionem ſuper ſe, nec ſuper ſuum ſucceſſorem, neque dat iuriſdictionem ſuo Confeſſario. *b Idem c. 27. n. 263.*

Papa nulli hominum *c* poteſt ſubijci quoad pænam, nec incurrit excommunicationem humanam, etiam ſi quod Deus auertat,incidat in hæreſim. *c Idem vbi ſupr. n. 13.*

Papa *d* poteſt multa, quæ ſunt de iure naturali, & diuino reſtringere,limitare, & declarare. Et Epiſcoporum poteſtatem ad peccata reſeruanda reſtringere, & ab illis reſeruata per ſe vel per alios ſacerdotes abſoluere. *d Commu. DD.*

Poteſt dare *e* facultatem, vt fideles relicto proprio Parocho cuilibet ſacerdoti confiteantur,& quod quolibet anni tempore facta Confeſſione præcepto ſatisfaciant Eccleſiæ: *e Commu. DD.*

Papæ aliquid ſtatuenti circa beneficia patrimonialia Caſtellæ *f* obediendum eſt, & contrarium dicere ſapit hæreſim Angelicanam. *f Nauarr. vbi ſupr.*

7 Nemo etiam imperator *g* poteſt beneficia ſpiritualia, vel Eccleſiaſtica iuris patronatus, vel alia cuiuſcumque qualitatis, vel conditionis ſint, conſtruere, erigere, deſtruere, aut tollere neque in totum neque in partem etiam minimam niſi ſolus Papa, aut ex eius commiſſione.

g Idem c.27.n.13.

8 Papæ electio ſimoniaca ipſo facto eſt nulla, *h* ſunt tamen qui dicant ſententia condemnatoria opus eſſe.

h Ex conc. Later.

9 Nulla excommunicatio, vel cenſura *i* impedit Papæ electionem.

i Ex Pio IV.

10 Papam peccare non ſeruando legem humanam aut ſine cauſa diſpenſando *l* affirmat Nauarrus. Item quod ſi antea fuit religioſus nullum habet bonorum dominium, ſed tantum adminiſtrationem.

l Nauar.

11 Papæ quoad ſpiritualia *m* ſubditur omnis humana poteſtas.

12 Papa ob ſolam hæreſim *n* poteſt accuſari, condemnari, excommunicari, & deponi.

13 Papam hæreticum eſſe non poſſe *o* ſunt qui dicant propter ſpecialem Spiritus ſancti aſſiſtentiam.

14 S. Antoninus *p* ait Papam plura poſſe quam nobis, vel ipſi compertum eſt.

15 Poteſt *q* eſſe iudex in cauſa propria, & ſecum diſpenſare in votis, & legem à ſe vel à ſuo prædeceſſore latam reuocare, & obligationem factam homini relaxare, & cuiuis beneficium auferre.

m Comm. DD.
n Silu. verb. Papa.
o Vide ſà hoc verb. n.6.
p Anton.
q Vide ſà vbi ſup.

16 Ad Papam appellari *r* poteſt à cuiuſuis ſententia.

17 Ad Papatum ſoli Cardinales *ſ* habent votum actiuum, paſſiuum autem ſecundum aliquos omnes fideles. Alij autem ex ſolo Cardinalium gremio eſſe eligendum affirmant.

r Idem vbi ſup.
ſ c. in nomine Domini diſt. 23.

PALLIVM.

1 Pallio, quo ſignificatur plenitudo officij Pontificalis vtitur Archiepiſcopus *a* in Miſſa ſolemni in Prouincia, non autem extra Eccleſiam, nec in proceſſionibus, aut aliis neque id poteſt alter alteri commodare.

a Vide c. pallium diſt. 100.

2 Antequam Pallium accipiat non debet Ordines facere, nec conſecrare, nec Eccleſiam *b* dedicare, nec concilium conuocare.

b ſà hoc verb.

PATRINVS.

PATRINVS.

1 Religioſis prohibitum *a* eſt à iure patrinos eſſe in Baptiſmo.

a c. Me- nach. de conſuet. diſ. 4. & c. placuit 2. q. 1.

PARENTES.

1 Parentes in docendo filios orationem Dominicam & fidei ſymbolum negligentes peccare mortaliter quidam probabiliter *a* affirmant.

a Vide Sà hoc verb. n. 1.

2 Non poteſt *b* pater Religioſus fieri, ſi filij eius opera indigent.

b Comm. DD.

3 Qui filium alere non poteſt, *c* poteſt illum exponere ad hoſpitale, vel ad domum Epiſcopi diuitis, exponere autem illos ſine neceſſitate peccatum eſt *d* mortale.

c Nauar. c. 4. n. 7. *d* Tol. lib. 5. c. 1. n. 114.

4 Pater tenetur *e* ſoluere damnum factum à filio de illius peculio, & de ſuo ſoluere, quod ipſe iuſſit expendere, vel debuit iubere.

e Sà vbi ſup. n. 4.

5 Tenetur *f* filium alere, & eius vxorem honeſtam etiam ſine ſua licentia ductam, & filiam dotare ſine ſua licentia digno nubentem etiam dote non promiſſa, ſi ipſa ſe dotare non poteſt. Certe ei debet legitimam ſaltem dare, ſi illa doté non promiſit. Itidemque tenetur auus paternus, & fratres ex eodem patre.

f Idem vbi ſup.

6 Filiam indigno etiam nubentem *g* tenetur pater alere, & ſecundũ, aliquos etiam dotare. Nec non filiam impudicam ſi pæniteat alere, & dotare egentem, filiam autem hæreticam niſi reſipiſcat, non tenetur.

g Comm. DD.

7 Si pater diſtulit 25. annos habentem filiam in matrimonium dare, etiam ſi indigno nubat, *h* tenetur eam dotare, ſi illa dotem promiſit. Tenetur etiam filiam naturalem pauperem dotare etiam ſi ſit clericus, qui tenetur etiam ſpuriis filiis alimenta præſtare.

h Vide Sà hoc verb. n. 5.

8 Pater poteſt *i* filio conſentiente de illius legitima teſtari.

i Idem vbi ſup.

9 Poteſt *l* in donationes remuneratorias & opera pia bona expendere etiam cum detrimento filiorum.

l Nauar. c. 27. n. 39.

10 Poteſt *m* à filio repetere, quod coactus eſt pro illo expendere.

m Sà vbi ſup. verb. 9.

11 In extrema neceſſitate patri prius, quam filio *n* ſubueniendum eſt, & præferendus etiam eſt ei, cui iuratum eſt ſubuenire. An verò creditori dubium eſt, alij aiunt, alij negant, affirmatiua videtur probabilior, & non deſunt

n Comm. DD.

qui dicant vxorem,& filios,& fratres præferendos eſſe;Patrem vendere ob famem filium quamuis non ſit illicitum, iam non eſt in vſu o inter Chriſtianos.

13 An pater poſſit ob correctionem filium in ſacris conſtitutum percutere alij aiunt, alij negant probabilius & præcipuè ſi p Sacerdos ſit.

14 Mater filium,vir vxorem non q poſſunt vendere.

15 Pater filiis ex primo matrimonio r debet omnia lucra ex illo, non tamen donata ab extraneo etiam intuitu vxoris.

16 Pater inuita matre non ſ poteſt filium impuberem religioni offerre.

17 Qui ex iuſta cauſa, & non ex contemptu non vult filius talium parentum haberi non t peccat. Iniuria verò etiam leuis patri illata quibuſdam videtur peccatum mortale.

18 Patris nomine u veniunt aſcendentes,& nomine filij deſcendentes.

19 In negotiis grauibus poteſt pater ſub obligatione peccati mortalis filiis præcipere, hoc tamen hero non licet in famulos, reliquamque familiam.

20 Parentes ob ſolam auaritiam exponentes hoſpitali filium peccant,& tenentur reſtituere hoſpitali alimenta.

21 Peccant conſulendo matrimonium filio,qui votum continentiæ,vel religionis emiſit.

22 Peccat mortaliter, & tenetur reſtituere ſi filium inducat ad renunciandum legitimæ per metum reuerentialem.

o Valent. 2.2 diſp.5. q.20.
p Tolet. lib.1 c.23.
q Silu. verb. emptio.
r Vide Tol. lib.5. c.1.n.9.
ſ Sà hoc verb.n. 13.
t Idem vbi ſup. n.14.
u Comm. DD.

PAROCHVS.

1 Tenetur a peſte infectis ſacramenta miniſtrare, vel dare qui miniſtret.

2 Parochianus ad ſacramenta in Parochia accipienda b eſt quicumque ibi habitat etiam per modicum tempus, & aliò ire illi eſt incommodum.Ad matrimonium ſufficit modica habitatio.Ad ſolutionem decimarum & vtilia Parocho neceſſarium eſt animum habere ibi habitandi ferè per annum.

3 Parochus Eccleſiæ deſtitutæ cenſetur c habere beneficium ſimplex.

4 Tenetur d Parochus miniſtrare ſacramenta extra tempus præcepti,licet alij id negent.

5 Parochus habet iuriſdictionem à iure communi quam ſine cauſa Epiſcopus impedire non poteſt. e

a Comm. DD.
b Sà hoc verb.
c Idem vbi ſup.
d Nauar. c.25.n. 331.
e Comm. DD.

e Poteſt

6 Poteſt *f* eſſe iudex in cauſa Eccleſiæ alio eius nomine agente.

f Comm. DD.

7 Parochus per ſe, vel per alium *g* tenetur celebrare, quando populus tenetur audire.

g Tolet. lib. 2. c. 3.

8 Parochus *h* tenetur credere Parochiano affirmanti præceptæ ſatisfeciſſe Confeſſioni, & non debet ad dandam ſchedulam cogere. Niſi alicubi comuni conſuetudine habeatur oppoſitum.

h Nauar. in c. Sacerdos de pæni. dub. 6. n. 85.

9 Parochus non ſacerdos exceptis his quæ ad Ordinem ſpectant reliqua omnia *i* poteſt exercere.

i Comm. DD.

10 Parochus *l* poteſt ſacerdoti non impedito concedere, quod omnia ſacramenta, quæ ipſe Parochus poteſt, adminiſtrat excepta Confeſſione, niſi fuerit ab Ordinario approbatus.

l Comm. DD.

11 Parochus, qui ſine neceſſitate per alium ſacramenta adminiſtrat etiam ſi reſideat, *m* peccat mortaliter, quia inutiliter reſidere, idem eſt, ac abeſſe, & tenetur fructus reſtituere, licet autem coadiutorem habere, qui eum aliquando alleuiet à labore.

m Vide Dian. p. 3. tr. 4. reſ. 256.

12 Parochus, qui credit ſe noctu vacandum ad ægrum *n* non peccat mortaliter ſecluſo ſcandalo, ſi ſecum oleum ſanctum domum deferat.

n Dian. p. 5. tr. 3. reſ. 91.

13 Epiſcopo Abſente *o* poteſt in ieiunio diſpenſare.

o Nauar. c. 21. n. 2 ...

14 Tenetur *p* docere, & prædicare de iure diuino, & ex vi officij habet ad hoc facultatem, & poteſt illam approbato concionatori concedere in ſua Parochia.

p Comm. DD.

15 Tenetur *q* intra duos menſes à poſſeſſione beneficij coram Epiſcopo, vel illius Vicario fidem profiteri.

q Comm. DD.

16 Parochialis Eccleſia non eſt prouidenda *r* niſi per oppoſitionem, & præuio examine.

r Nauar. n. 132.

17 Parochus, qui eſſet in ripa fluminis, quem ſine magno vitæ periculo non poſſet tranſire, *ſ* & in alia ripa eſſet infirmus moribundus, qui peteret confeſſioné; non teneretur flumen tranſire, quia periculo magno ſine fructu infirmi, & cum aliorum Parochianorum damno ſe exponeret propriam amittendi vitam. Idem dic ſi eodem periculo, & infirmi incerto fructu præcicipitia eſſet tranſiturus. Quod in peſte infectis non contingit quia licet magnum ſit vitæ periculum, certa eſt vtilitas infirmi.

ſ Comm. DD.

18 Parochus, qui non curat de diſponendis Indis, vel Æthiopibus ſuis Parochianis ad ſuſcipiendam Euchariſtiam in vita, nec in morte, eſt in ſtatu *t* peccati mortalis.

t P. Acoſta in manuſcrip.

19 Parochus Indorum, qui non bene addicit illorum linguam ad confitendum, & ad concionandum, nec curat addiſcere, non *u* eſt in tuta conſcientia, & debet pro rata reſtituere.

u Idem vbi ſup.

Quod ſi propter incapacitatem de profectu deſperat, tenetur admonere Prælatum,& beneficio renuntiare.

20 Parochi per ſe ipſos ſaltem Dominicis,& feſtis rudimenta Chriſtiana populo *x* tradant.

21 Parochum in aliena diæceſi etiam non ſubditum poſſe abſoluere *y* probabile eſt.

22 Parochi Indorum, qui ſine aſſenſu ſui Antiſtitis Parochiam deſerunt aut ante diſcedũt,quam ſucceſſoribus rerum Eccleſiaſticarum ſuæ curæ commiſſarum rationem reddant, eo ipſo *z* ſunt excommunicati.

23 Parochus non *a* poteſt dare licentiam ſimplici Sacerdoti ad audiendas Confeſſiones ſuorum Parochianorum, quia poſt Tridentinum omnis Confeſſarius debet eſſe ab Ordinario approbatus.

24 Parochus aſſiſtens matrimonio ſui Parochiani in aliena Parochia *b* peccat contra iuſtitiam, & contra charitatem, quia licet probabile ſit validum eſſe matrimonium,exponet tamen illud periculo irritationis, ſi forte in re contraria eſt vera. Idem dicendum de eo,qui aſſiſtit matrimonio facto ob metum reuerentialem.

25 Parochus ſimul obtinens canonicatum tenetur *c* reſidere in Parochia, & perdit diſtributiones quoties non ſeruit Canonicatui. Quod ſi Capellanus eſt poteſt per alium Miſſas celebrare etiam ſi in fundatione dicatur,quod ipſe celebret & idem dic de Capellano non Parocho.

26 Parochi ſæculares exigere non *d* poſſunt iura duplicia pro funeribus eorum, qui in monaſteriis religioſorum tumulantur, eſt enim contra ius commune,& Regium.

27 Parochis *e* non licet in celebratione Miſſarum pro defunctis amphoram aquæ pro amphora vini, vel paleas pro tritico ſupponere. Arg. *c. de hoc de celeb. Miſſ.*

28 Parochis non eſt *f* prohibitum proprios agros, & vineas colere & fructus vendere,quia hoc non eſt negotiari.

29 Parochis Indorum non debetur *g* ſtipendium pro comitatu incenſario, cymbalorum pulſatione & ſimilibus, quia lege Regia,& Limenſi concilio prohibitum eſt.

30 His qui in agro degunt, & domum in vrbe habent,Parochus in cuius Parochia eſt domus,debet *h* ſacramenta adminiſtrare.

31 Parochi officium habens poteſt eligi in Confeſſarium ſine alia approbatione.

32 Hortum malorum punicorum, pomorum, platanorum & ſimilium ſerere, & colere, & horum fructus vendere

x Concil. Lim. act. 2. c. 25.
y Ioan. Sanchez diſp. 44. n. 8.
z Conci. Limen. act. 2. c. 41.
a Ioan. Sanchez diſp. 48. n. 50.
b Idem diſp. 44. n. 14.
c Comm. DD.
d Solor. lib. 3. de Indor. guber. c. 22.
e c de hoc de celebr. Miſſ.
f Comm. DD.
g Concil. Lim.
h Comm. DD.

dere non eſt Parochis *i* prohibitum. *i Commu. DD.*

33 Parochus in ſuis abſentiis duorum menſium à concilio conceſſis, & in aliis ab ordinario ſibi conceſſis *l* poteſt Vicarium nominare, qui debet ab Ordinario approbari. *l Ioan. Andr. in c. cum ex eo de elec. lib. 6. & alij.*

34 Parochus, cui non dantur portiones decimales tenetur pro Parochianis Dominicis, & feſtis diebus ſacrificium offerre, ſed *m* poteſt ſtipendium accipere, & pro eo qui ſtipendium dedit primo loco offerre. *m P. Menach. in manuſcrip.*

35 Cum plures Parochi ſunt in eadem Eccleſia *n* ſufficit quod hebdomadarius Miſſam pro populo offerat. *n Idem ibidem.*

36 Parochus exactiore, qua poſſit cura debet *o* inquirere an baptizatus ſit ille de quo aliquomodo dubitatur, & quodcumque ſit probabile dubium, iterum illum ſub conditione baptizare, quod ni faciat peccabit mortaliter. *o P. Quint. de ſing. tr. 1. ſing. 9.*

PARTICIPATIO.

1 Nouem modis *a* dicitur quis particeps eſſe in peccato alterius. Iubendo, conſulendo, conſentiendo, laudando, recipiendo, adiuuando, non impediendo, occultando, non manifeſtando. *a Commu. DD.*

2 Participans peccato non ſemper incurrit *b* cenſuras, nec obligationem reſtituendi, quas principalis author incurrit. *b Commu. DD.*

PARS.

1 Pars ſine additione *a* intelligitur medietas, ſecus ſi dicitur aliqua pars. *a Sà hoc verb.*

DISPVTATIO I. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

PAVPERTAS.

1 Religioſus nullius rei proprietatem habere *a* poteſt in particulari, & vſusfructus, & ius vtendi illius paupertati contradicit. Nec ſimplex rei vſus ei licet ſine expreſſa ceatia, vel tacita. *a c. non dicatis 12. q. 1.*

b Vill. to. 2. tr. 35. diſ. 29.
c Comm. DD.

2 Qui rem, qua vtitur abſcondit, ne pateat Prælati oculis, *b* violat hoc præceptum.

3 Non *c* poteſt religioſus rem vendere, aut commutare, vel alio modo alienare ſine expreſſa, vel tacita licentia Prælati, ſine qua nec cibi portionem poteſt dare. Nec tacitam licentiam videtur habere cum à Prælato interdicitur ne quis aliquid ex triclinio deportet.

4 Qui habet ſuperflua in cella ex Prælati conſenſu non peccat contra votum, ſed contra decentiam ſui ſtatus, & hæc ſuperflua ſi ſint valde pretioſa, & diuitum ſæcularium propria peccabit mortaliter, & illius Prælati rei cenſentur ſceleris eiuſdem.

d Trid. ſeſ. 25. de reg c. 2. Vide P. Azor. 1. p. lib. 12. q. 6.

5 Adminiſtrare *d* bona aliena, & Procuratorem, & Aduocatum, vel Vicarium Epiſcopi, Præfectum Xenodochij & ſimilia etiam propter ſtipendium cum licentia Prælati non eſt contra paupertatis votum. Eſt tamen prohibitum in multorum ordinum conſtitutionibus, quia militem Dei non decet ſæcularibus ſe immiſcere negotiis.

AN RELIGIOSI ſiue viri, ſiue fœminæ poſſint habere annuos redditus ad ſuas neceſſitates?

e Abb. 2. p. conſ. 4. n. 4.
f c. de vidu. 27. q. 81.

6 Si habeantur cum Prælatorum licentia *e* non eſt contra paupertatem, nec contra Tridentinum.

7 Religioſi Ordinum militarium *f* poſſunt recipere, quod illis aſſignatum eſt ex menſa Capitulari ex ſuis beneficiis.

AN RELIGIOSVS qui aliquid ſibi vſurpat ex bonis communitatis, vel alterius vſum rei habentis peccet, & reſtituere teneatur?

g Ledeſm. in addit. ad ſum. diſ. 13.
h Comm. DD.

8 Qui aliquid ſibi vſurpat ex bonis conuentus ſine Prælati licentia *g* peccat, & furtum committit, & ſi materia eſt grauis mortaliter, & ſi leuis venialiter.

9 Materia ad mortale ſufficiens *h* eſt quod furto ablatum à ſæculari eſſet mortale, quando religioſus ſibi vſurpat aliquid, cuius vſum alius religioſus habebat. Si autem furto ſublatum ſit ex bonis communitatis maior quantitas requiritur, ea ſcilicet ob quam filiusfamilias peccaret mortaliter, vnde qui vnam gallinam communitatis furaretur vt ipſe manducaret, non verò vt ſæculari donaret non peccaret mortaliter.

i Vide Villal. vbi ſupr.
l Villal. vbi ſup.

10 Qui tunica indigens Prælatum admonuit, & ille noluit dare cum haberet communitas, ſi ipſe clam ſurripiat, non *i* peccabit.

11 Qui furatur à communitate aliquid, vel ab eo, qui vſum habebat illius tenetur *l* reſtituere, vel reddendo, quod abſtulit ſi durat, vel ſi conſumptum eſt pretium æquiualens, vel ex rebus, quarum vſum ipſe cum licentia habet, vel induſtria, aut arte ali-

quid

quid acquirendo, vel alio modo licito.

AN RELIGIOSIS liceat donationes facere?

12 Prælati religioſi *m* poſſunt imò, & tenentur ex ſuperfluis facere elêmoſinas, & aliquando ex neceſſariis, ſed moderatè. *m* Nauar. conſ. 3. nu. 9. de ſtat. min. lib. 3.

13 Si faciant ſine iuſta cauſa donationes exorbitantes, peccant grauiter, & reſtituere tenentur ipſi, & donatarij.

14 Officiales, vt coquus, & ciborum diſpenſator parum vini, & fruſtum panis, & ſimilia donare *n* poſſunt, niſi ſpecialem à ſuperiore habeant prohibitionem. In quo recepta Ordinis conſuetudo ſeruanda eſt. *n* Molina to. 2. de iuſt. diſp. 276.

15 Religioſo qui vtilem librum in lucem edit *o* poteſt licentia concedi, vt conſanguineis pauperibus, vel de ſua religione bene meritis aliquid donet. *o* Comm. DD.

16 Subditi religioſi donare non poſſunt ſine Superioris licentia expreſſa, vel tacita, & hanc cenſentur habere, cum eis annuus redditus conceditur, vel aliud ad alimẽta cum conditione vt nil vltra petat, quod reſeruauerit donare *p* poterit, ſed non ob turpem finem, talis enim donatio eſt ipſo iure nulla, etiam ſi fiat ex bonis ipſi à conſanguineis donatis. *p* Villal. vbi ſup.

17 Religioſæ facultatem habentes à Prælatis, vt ſuo labore acquiſita in ſuas neceſſitates inſumant, quæ eis ſupererint, *q* poterunt donare, ſed non in malum finem. *q* Sanchez de matr. lib. 6 diſp. 4. n. 7.

18 Religioſus, qui ſine licentia donat, quæ habet ad ſuum vſum alicui extraneo *r* tenetur ab eo repetere, vel alio quo potuerit modo reſtituere vt ſupra diximus. *r* Comm. DD.

19 Cum religioſus aliquid ſibi donare volenti perſuadet, vt amico vel conſanguineo illud donet *ſ* non facit contra paupertatem, ſed contra charitatem Ordinem illa donatione priuando, niſi excuſetur iuſta cauſa maiori proximi neceſſitati ſubueniendo, ſed in noſtra Societate hoc ſine licentia eſt ſub pręcepto prohibitum. *ſ* Comm. DD.

20 Religioſi Societatis noſtræ habentes facultatem accipiendi elêmoſinam, ſi ſtipendium pro ſacris faciendis accipiant, & à à clerico petant, vt illa ſacra faciat, poſſunt *t* ſibi talem retinere pecuniam; quia hoc nihil aliud eſt quam à clerico elêmoſinam recipere. *t* Comm. DD.

21 Religioſis noſtræ Societatis prohibitum *u* eſt ſine licentia accipere aliquid pretio æſtimabile dandum alteri in elêmoſinam; ſi autem ipſe non petat & non ſuo, ſed dantis nomine illud det pauperi non videtur facere contra prohibitionem. *u* P. Menacho in manuſcrip.

22 Licet Societatis regulæ ad nullum obligent peccatum, vota tamen ex ſe *x* obligant ſub mortali, niſi excuſet inaduertentia, vel leuitas materiæ. *x* P. Roder. in tract. de paupert.

y Comm. DD.

23 Quod religioſus quoquo modo acquirit *y* ſtatim fit religionis & de illo ſine licentia expreſſa, vel tacita non poteſt deponere, quod ſi donet donatarius reſtituere tenetur.

z Comm. DD.

24 Cum religioſo noſtræ Societatis iter agenti datur viaticum, quod ſupereſt itinere confecto *z* reddendum eſt Superiori, nec poteſt in nulla alia re ſine expreſſa licentia inſumere etiam ſi talis pecunia ei fuiſſet à conſanguineis donata.

25 Qui ex vno collegio profecturus eſt in aliud ſine licentia præſentis ſuperioris nihil poteſt petere, nec accipere etiam ſi intelligatur alterius collegij ſuperiorem id ratum eſſe habiturum. poterit *a* tamen in ipſo itinere vbi non habet Superiorem cum animo manifeſtandi illud & tradendi ſuo ſuperiori.

a P. Ildep. Rod. vbi ſup.

b Comm. DD.

26 Qui in ſua, vel in procuratoris cuſtodia cum licentia nummos habet ad tranſcribendos codices in nullum alium vſum *b* poteſt de illa pecunia diſponere.

c Reſolutiones illæ ſelectæ ſunt ex P. Ildeph. Roder. tr. de paupertate.

27 Sicut religioſo prohibitum eſt ſine licentia, *c* dare & accipere ſic etiam mutuo dare, & accipere. In rebus autem minimis eſt tacita, & generalis licentia res habitas ad vſum per breui tempus commodare, vt librum, ſcapas & ſimilia, & in hoc religionis conſuetudo eſt ſeruanda.

28 Depoſita exterorum ad cuſtodiendum recipere religioſis non licet ſine licentia; ea autem quibus cum licentia vtitur, bene poteſt apud alium religioſum domeſticum deponere, & ipſe depoſitam habere, & cuſtodire, depoſitam autem habere rem aliquam apud extraneum eſt contra paupertatis votum.

29 Non poteſt religioſus etiam cum licentia Superioris, nec ipſe ſuperior aliquid inſumere in rebus illicitis profanis, vel ſuperfluis, quia eſt prohibitum per ſacros canones.

30 Officialis, qui dat plus, vel minus, melius, vel deterius quam intelligit, voluntatem eſſe ſuperioris facit contra hoc votum.

31 Sicut qui malitioſe res religionis diſſipat, ita qui ex incuria culpabili deſtrui, vel deteriorari permittit grauiter peccant, & licet res ſint minimæ, minimum damnum ſæpe repetitum fit graue.

32 Societatis noſtræ religioſi debent aduertere, quod multa, quæ in aliis Ordinibus propter tacitam ſuperiorum licentiam ſine peccato fiunt nobis non licent, nec fieri poſſunt ſine lethali crimine. Aliis conceditur accipere veſtes, & calceamenta dare & accipere librum, & ſimilia, nobis autem eſt interdictum ſine expreſſa licentia.

33 Aliis licet pecuniam accipere ad emendos libros dummodo illos habeant animo parato ad liberam Superiorum diſpoſitionem. Nobis autem hoc non licet, quia in noſtra religione non

eſt

eſt ad hoc interpretatiua licentia.

34 Non ſufficit ad hanc interpretatiuam licentiam certo ſcire quod ſuperior illam eſt conceſſurus,ſed neceſſarium eſt prudenter iudicare ſuperioris voluntatem in eo caſu fore,quod res talis ſine licentia fiat.

35 Qui pecuniam recipit diſtribuendam determinatis perſonis nomine alterius non facit contra votum paupertatis.Si tamẽ eſt noſtræ ſocietatis religioſus facit contra regulam , & contra præceptum à noſtro Generali impoſitum , ne hoc ſine licentia fiat.

36 An hoc præcepto comprehendatur, qui accipit pecuniam ab alio , vt det quibus voluerit Sacerdotibus pro ſacris faciendis. Viſum eſt viris doctis non eſſe contra præceptum,ſed contra perfectionem regulæ,quæ omnes ſubditorum actiones vult ſubordinatas eſſe ſuperiori.

37 Religioſus qui aliena pecunia,amici videlicet,libros emit, & illis vtitur non in abſcondito , ſi dominium apud amicum maneat non peccat,quia in aliis Ordinibus ad hoc eſt tacita licentia.In noſtra autem Societate non eſſet contra votum , quia talis vſus eſt pretio æſtimabilis,& noſtris ſine expreſſa licentia non licet.

SECTIO II.

VARIÆ RESOLVTIONES CIRCA paupertatem.

1 PAuper ſua debita incerta poteſt ſibi in partem vel in totum applicare maximè ex Confeſſoris conſilio.

2 Religioſi,qui eſculenta, vel poculenta minimi valoris ſæpe ſibi vſurpant,& ſi res prælato diſpliceat,non *a* videntur peccare mortaliter.

3 Qui ſuperiore cubicula viſitante aliquid abſcondit non metu amittendi,ſed ob verecundiam *b* non peccat mortaliter in religione,in qua ad id accipiendum tacita ſolet eſſe licentia.

4 Religioſus ſumens aliquid ex loco publico ad vtendum per aliquot dies animo illud reddendi non peccat *c* contra votum.

5 Qui rem petit vel accepit animo petendi licentiam, & non vtendi re niſi poſt facultatem obtentam , non *d* peccat contra votum.

6 In noſtra religione non licet religioſo depoſitam apud ſe vel apud alios habere alienam pecuniam , vt cum indiguerit illa vti poſſit , etiam cum licentia ſuperioris , licet *e* autem aliis religioſis.

a Sanch, apud Dia, p.1.tr.6, reſ.34.
b Diana vbi ſup. reſ.31.
c Comm. DD.
d Comm, DD.
e Sanchez apud Dia, vbi ſup, reſ.45.

7 Ad accipienda comeſtibilia,vt par perdicum,vel gallinarum in aliis ordinibus ſolet eſſe interpretatiua licentia in noſtra nequaquam,& ideo ſine expreſſa licentia non *f* licet.

f Contra regul.

8 Abbatiſſa reſpectu monialium ſibi ſubditarum idem *g* poteſt quod alij ſuperiores reſpectu ſubditorum.

g Comm. DD.

9 Religioſo *h* poteſt legatum relinqui ea conditione,vt nihil monaſterio acquiratur, non tamen, vt illud independenter habeat à ſuperioris voluntate.

h Comm. DD.

10 Licitum *i* eſt legare fratribus Minoribus pro infirmis curandis,pro fabrica conuentus, pro Eccleſiæ ornamentis , imò & legatum relinquere ad vitam alicuius fratris Minoris.

i P. Pellizar. in manual.

11 Religioſus improuisè mortuus, qui inuentus eſt in cella habere ſine licentia *l* peculium , non eſt priuandus Eccleſiaſtica ſepultura , poteſt enim habere illud aliquo modo licito , quem neſcimus.

12 Religioſus è Societate ſi pro miniſterio aliquo ſtipendium recipiat ſi ſit ſuperior,ſi materia ſit grauis vix à peccato mortali poteſt excuſari , quia licet directè non ſit contra votum , eſt tamen contra voluntatem ſuperioris , nec ipſe generalis poteſt in eo diſpenſare ; recipere autem comeſtibilia licet ſint precioſa , quæ gratitudinis gratia ſolent concionatoribus donari nullum eſt peccatum.

l Omnes hos ſequentes caſus in eruditiſſimo Pellizario reperies, vide eius manuale in tract. de paupertate.

13 Qui arcam claue clauſam habet licet in ea nihil contra voluntatem ſuperioris habeat , ſi faciat ſine licentia rem valde ſcrupuloſam facit ſecluſo tamen ſcandalo,non eſt peccatum mortale.

AN SIT CONTRA ſtatum fratrum Minorum habere annuos redditus,vel Miſſarum memorias.

14 Redditus annuos , qui computantur inter bona immobilia, vt cenſus,& ſimilia non licet Minoribus habere;annuas autem elêmoſinas habere licet etiam in teſtamento legatas , quæ noſtris domibus profeſſis niſi ſint perpetuæ repugnare non videntur.

15 Non poſſunt fratres Minores tot ac tanta legata admittere,vt mendicare oſtiatim opus non ſit.

16 Miſſarum annua legata , quæ teſtatores Minoribus relinquunt,vt à teſtamentariis executioni mandentur licita ſunt, & poſſunt Minores iudicem adire,vt cogat teſtamentarios ad exequendum, non vt actores,ſed vt monitores.

17 An verò poſſint accipere legata annuorum reddituum pro fabrica Eccleſiæ,pro ſacriſtia,pro infirmaria ex ipſis Franciſcanis DD. alij aiunt , alij probabilius negant dicentes hæc legata ſolum recipi poſſe per modum annuarum elêmoſinarum. Vide

Bull.

*Bull.Clem.VIII. de larg. muner.*Vide Sanctium noſtrum *de matr.lib.6.diſp.4 n.7.*

18 Religioſus, qui habet facultatem diſponendi de tot nummis,ſi illos donet concubinæ peccat mortaliter,& illa ſecundum probabiliorem ſententiam reſtituere tenetur.

19 Non lædit paupertatem regularis, qui imprimit libros & vendit,quia non emit, vt vendat quod eſt mercaturam exercere,ſed imprimit ob bonum commune animarum,quod Deo gratum & hominibus valde vtile eſt.

DISPVT. II. SECTIO I.

Resolutiones Variæ.

DE DEFINITIONE PECCATI, ET quotupliciter poſſit committi.

PECCATVM.

1 Peccatum eſt dictum,factum,vel concupitum contra legem Dei ex *a* Auguſtino ; vel ex D. Ambroſio. *b* Peccatum eſt tranſgreſſio diuinæ legis, & inobedientia cæleſtium mandatorum.

2 Si non eſſet lex non *c* eſſet peccatum, quod tamen eſt contra naturale lumen rationis eſt contra legem Dei,& peccatum ; niſi forte eſſet ignorantia inuincibilis.

3 Peccat *d* mortaliter,qui facit,deſiderat,vel decernit aliquid quod mortale peccatum eſt.Nec non qui conſentit,determinat, vel iubet.

4 Peccat *e* mortaliter, qui ſub conditione dicit. Hoc peccatum mortale facerem, ſi vires mihi ſuppeterent, niſi bonorum temporalium iacturam timerem. Secus verò ſi dicat hoc facerem ſi peccatum non eſſet.

5 Qui autem ob metum pœnæ temporalis, vel æternæ omittit peccatum,non determinatus ad illud,non *f* peccat.

6 Qui iudicans aliquid eſſe peccatum mortale, vel dubitans an ſit vel non illud facit, *g* peccat mortaliter etiam ſi vere non ſit peccatum.

a Aug. lib. 18. contra Fauſtum c.27.
b Ambr. lib.de Paradiſo c. 8
c D.Th. 12. q.78. art.6. ad 2.
d Idem q.62.art. 7.
e Vill.to. 1.tr.3. diſ. 2.
f Comm. DD.
g Comm. DD.

AN SIT PECCATVM delectatio moroſa in opere peccaminoſo.

7 Delectatio non in ipſo peccato,ſed in ſubtili modo illud faciendi non eſt peccatum, *h* nec quæ non eſt moroſa.

h Comm. DD.

8 Delectatio moroſa de mortali eſt mortalis *i*, de veniali venialis.

i Comm. DD.

9 Cum quis plene aduertit delectationem & neque conſentit, neque diſſentit ſine iuſta cauſa, peccat *l* ſaltem venialiter.

l Leſſius de iuſt.& iur.lib.4. c.3.dub. 5.aſſerit eſſe mortale in materia graui,ſed contraria videtur probabilior.

10 Qui delectatur moroſè in adulterio non aduertens iniuriam, ſed ſolum quærens delectationem, peccat *m* mortaliter, ſed ſecundum Vaſquez non peccat peccato adulterij.

m Comm. DD.

11 Cum opus habet duas malitias, illas etiam *n* habet delectatio moroſa.

n D.Tho. 1.2.q.2.

12 Delectatio moroſa in rebus prohibitis ſolo iure poſitiuo non eſt *o* peccatum mortale.

o Comm. DD.

13 Qui delectationi moroſæ nec conſentit, nec diſſentit propter ſtudium, vel aliam iuſtam vtilitatem non *p* peccat.

p Comm. DD.

QVID SIT VOLVNTARIVM ?

14 Vbi non eſt voluntarium,peccatum eſſe non *q* poteſt.

q Auguſt. diſp.2.cótra Manich.

15 Voluntarium *r* eſt, cuius principium eſt intus cum cognitione finis.

r D.Tho. 1.2.q.6. art.1.

16 Vt omiſſio ſit voluntaria tria requiruntur *ſ* quod ſcilicet rem facere tenearis, & quod poſſis, & non facias.

ſ Idem vbi ſup. art.2.

17 Cum lex rem iubet, & in voluntate hominis eſt facere, vel non facere,illud dicitur voluntarium.

QVOTVPLEX ſit voluntarium ?

18 Voluntarium aliud in ſe cum rem ipſam peccaminoſam volumus; aliud in cauſa cum rem volumus, ex qua peccatum ſequitur, aliud directum cum ad rem principaliter dirigimus intentionem; aliud indirectum cum malum ſequitur eo, quod aliquid quod debet, ac poteſt non facit.

19 Aliud eſt formale, quando res in ſe directè amatur;aliud eſt interpretatiuum, quod fit per ignorantiam culpabilem;aliud virtuale,quando *t* quis vult illud ex quo ſcit vt plurimum tale damnum ſequi.

t Vide eundem 1.2.q.6. art.3.

QVANDO ad culpam imputandus eſt effectus ſecutura cauſæ voluntaria ?

20 Qui ſcit, vel ſcire debuit ſe ebrium hominem interfecturum ſecundùm probabiliorem ſententiam non peccat *u* cum interficit, ſed cum ſe inebriat, quia tunc virtualiter vult homicidium.

u D.Tho. 1.2.q.11. art.5.

21 Cum quis miſit ſagittam contra inimicum, & ante ictum retractauit voluntatem, effectus *x* non eſt voluntarius formaliter,fuit tamen virtualiter ante retractationem,& iuris pœnas incurrit.

x Azor. lib.1.tr.1. c.7.

22 Peccatum

22 Peccatum aliquando *y* poteſt remitti ſine dolore formali. *y* Comm. DD.

23 Peccatum contra Spiritum ſanctum eſt irremiſſibile non quia non remittatur, *z* ſed quia quantum in ſe eſt excludit remedia aliorum peccatorum. *z* Comm. DD.

24 Peccatum veniale numquam eſt licitum *a* etiam ob vitandam mortem. *a* Comm. DD.

VNDE SVMATVR grauitas peccatorum?

25 Peccata quædam ſunt aliis grauiora, & eorum grauitas præcipuè ſumitur *b* ex obiecto, vnde periurium quod immediatus eſt contra honorem Dei grauius eſt homicidio. *b* D. Tho. vbi ſup. q.37.art.3

26 Peccatum, quod maior virtuti opponitur ex ſua natura *c* grauius eſt. *c* Comm. DD.

27 Peccata ſpiritualia ex ſua natura grauiora *d* ſunt carnalibus, hæc autem ſunt infamiora. *d* Greg. 31. Mor. c. 31.

28 Peccatum fit prauius aliquando propter cauſam. *e* *e* Comm. DD.

29 Intentio voluntatis aggrauat *f* peccatum, ſed non eſt circumſtantia neceſſario confitenda, aggrauatur etiam per alias circumſtantias. *f* D. Tho. vbi ſup. art. 5.

30 Damnum ſecutum antea præuiſum aggrauat *g* peccatum. Et quod nec fuit præuiſum, nec intentum, ſi fuit negligentia, imputatur ad culpam, & ad pœnam. *g* Vill. to. 1. tr. 3. diſ. 13. num. 8.

31 Damnum, *g* quod natura ſua ſequitur ex peccato illud aggrauat *h* directè. *h* Idem vbi ſupra. num. 9.

32 Peccatum fit grauius *i* ratione perſonę in quam peccatur, & ratione perſonæ peccantis. *i* Comm. DD.

DE DISTINCTIONE peccatorum inter ſe.

33 Peccata ſpecie diſtinguuntur *l* per obiecta, alia ſunt carnalia, alia ſpiritualia. *l* Vide D. Tho. 1.2. q.72. art. 1

34 Non diſtinguuntur per cauſas actiuas, ſeu motiuas, ſed finales, *m* cupiditas enim radix eſt multorum peccatorum, quæ per illam non diſtinguuntur. *m* Idem vbi ſup.

35 Alia ſunt contra *n* Deum, alia contra proximum, alia contra ipſum peccantem, & ſpecie diſtinguuntur. *n* Comm. DD.

36 Pœnæ diuerſæ, *o* quæ propter diuerſa peccata infliguntur non faciunt ea ſpecie diſtincta. *o* Comm. DD.

37 Peccata commiſſionis & omiſſionis ſpecie *p* diſtinguuntur. *p* Comm. DD.

38 Cùm lex actum non transfert ad diuerſam virtutem diſtincta præcepta non faciunt *q* peccata ſpecie diſtincta, nec habent diſtinctas malitias. *q* Vill. vbi ſup.

39 Cum in die Dominica cadit feſtum obligans ad audiendam Miſſam, qui illam non audit vnum tantum peccatum committit *r* ſecundum probabiliorem ſententiam. *r* Vaſquez diſp. 98. num. 3.

40 Franciſcanus non obediens Prælato facit *ſ* vnum peccatum *ſ* Villal. vbi ſupra.

cum

cum triplici malitia. 1. Contra religionem. 2. Contra obedientiam. 3. Contra ſpecialem regulam præcipientem ſub mortali

t Comm. DD. 41 Peccata alia *t* cordis, alia oris, alia operis, & cum ſunt operis non ſufficit confiteri ſolum deſiderium.

u Comm. DD. 42 Quæ ſunt ex ſuperabundantia diſtinguuntur ſpecie ab his, quæ ſunt ex defectu. Diſtinguuntur *u* etiam ſpecie per circunſtantias.

SECTIO II.

DE PECCATO VENIALI, ET quomodo diſtinguatur à mortali.

a Vide D. Th. 1. 2. q. 88. art. 1. — *b* Villal. vbi ſup. dif. 15. — *c* Idem vbi ſup. n. 3. — *d* D. Th. 1. 2. q. 88. art. 1. — *e* Villal. vbi ſup.

1 PEccatum *a* mortale eſt mors ſpiritualis animæ, veniale autem infirmitas illius.

2 Peccata venialia *b* vocantur in ſacris litteris abſoluta peccata, mortale autem per antonomaſiam.

3 Peccata *c* venialia alia ex genere, alia ex leuitate materiæ, alia ex actus imperfectione.

4 Veniale non diſtinguitur *d* à mortali ex eo præciſè quod ſit veniale, differt tamen moraliter.

AN PECCATVM veniale ſit contra legem Dei?

5 Eſt præter *e* legem, & contra legem in diuerſo ſenſu. Præter legem obligantem ad mortale, & contra legem obligantem ad veniale.

QVORVM MALORVM ſint cauſa peccatum mortale, & veniale?

f D. Tho. vbi ſup. q. 213. art. 9. — *g* D. Paul. 1. ad Cor. 13.

6 Peccatum mortale *f* priuat hominem gratia, & omnium malorum tam præſentis, quam futuræ vitæ radix eſt, & origo, & eſt malum maximum.

7 Peccatum mortale *g* mortificat omnia opera bona præterita, & quæ de nouo fiunt nihil de condigno merentur, ſed tantum de congruo.

h De fide. *i* Comm. DD.

8 Per peccatum mortale fit homo *h* ex filio adoptiuo Dei miſerum Diaboli mancipium æternis ignibus addictum, & à numquam defectura gloria exhæredatum.

9 Peccatũ *i* veniale nullum ex his malis cauſat. Vitanda tamen ſunt, quia Dei offenſæ, quia ad mortalia diſponunt, & feruorem charitatis extinguunt, & quia de omnibus etiam leuiſſimis ratio Deo reddenda eſt, & grauiſſimis ſunt luenda pœnis.

10 Minimum

10 Minimum peccatum veniale, quia *l* eſt malum culpæ maius malum eſt omni malo pœnæ tam huius, quam alterius vitæ;nec poteſt eſſe paruum malum, quod infiniti boni Dei offenſa eſt,& ideo totis præcordiis vitandum, & quam maximo odio proſequendum eſt. *l* D.Tho. 1 p.art. 48.

QVOMODO dignoſcendum peccatum mortale à veniali.

11 Quod eſt contra amorem Dei, & proximi in re graui eſt *m* mortale, quod autem in re leui eſt veniale. *m* Comm. DD.

12 Peccata venialia propter actus imperfectionem difficilè poſſunt *n* dignoſci. *n* Comm. DD.

13 Motus ſubiti,qui dicuntur primo primi non ſunt *o* peccata. *o* Comm. DD.

14 Alteratio, repræſentatio, & iudicium, quæ extra conſenſum eueniunt, peccata *p* non ſunt, neque ideo opus bonum omittendum. *p* Vill. vbi ſupr.n.4.

15 Qui delectatur in peccati repræſentatione ex inaduertentia inuincibili non *q* peccat, ſi autem aduertat, ſed non plenè peccat venialiter. *q* Comm. DD.

SECTIO III.

VARIÆ CIRCA PECCATA reſolutiones.

1 PEccatum per metum factum eſt inuoluntarium ſecundum quid, eſt tamen *a* peccatum. *a* Comm. DD.

2 Ex actu malo interiori, & exteriori vnum peccatum *b* fit in genere moris, licet plura ſint in genere entis. *b* Comm. DD.

3 Peccati reatus *c* eſt obligatio ad pœnam propter mortale æternam, & propter veniale temporalem. *c* Nauar. prælud.7. n.25.

4 Peccatum *d* aliud eſt originale, quod eſt carentia iuſtitiæ originalis, quæ transfuſa eſt ab Adam in poſteros per virtutem ſeminalem. Aliud eſt actuale.quod per actum proprium contra legem Dei contrahitur. *d* Comm. DD.

5 Peccatum factum ex confidentia veniæ leuius *e* eſt. *e* Nauar. c.6.

6 Gaudere de effectibus bonis ex peccato conſecutis peccatum *f* non eſt. *f* Comm. DD.

7 Quilibet Sacerdos *g* poteſt à peccato voniali abſoluere,niſi ei ſit ſpecialiter prohibitum. *g* Comm. DD.

8 Peccatum veniale *h* poteſt remitti non remiſſo mortali ſecundum Nauarrum. *h* Nauar. c.3.n.7.

9 Qui cauſam culpabilem omiſſionis, vel commiſſionis dedit, & voluntatem retractauit ſufficit quod cauſam confiteatur. *i*

i Comm. DD.

10 Captiui Chriſtiani remigantes in triremibus Turcarum ad Chriſtianos deuaſtandos *l* non peccant, quia talis remigatio materialiter ſe habet ad damnum inferendum. Nec peccant ſi ob metum grauem bona Chriſtianorum diripiant.

l Contrarium tenet Nauar. probabiliter.

11 Non excuſatur *m* à peccato, qui voluntariè ſubminiſtrat ea, quæ proximè neceſſaria ſunt ad peccatum, vt qui ſcalam admouet ad furandum.

m Dian. p. 5. tract. 7. reſ. 38.

12 Famulus in die ieiunij miniſtrans carnes domino ad edendum non peccat. *n*

n P. Azor. apud Dian. vbi ſup. reſ. 13.

13 Ob metum grauem mortis, vel vulneris peccatum *o* non eſſet amaſio depingere amicam. Idem dic de famulo, qui litteras amatorias verba turpia continentes ad concubinam domini deportat, vel eam deducit ad domum illius, vel illum adiuuat, vt per feneſtram ingrediatur ad eam, ob metum grauem excuſabitur, non verò ob communem rationem famulatus. Hoc alij negant, & P. Sà vix poſſe à peccato excuſari dicit.

o Diana p. 5. tr. 7. reſ. 6.

14 Meretrici licet *p* domum locare, etiam ſi non ſit alia ſpecialis cauſa, niſi ratione ſitus maiorem peccandi præberet occaſionem.

p Sanch. apud Dian. vbi ſupr. reſ. 26.

15 Non *q* eſt peccatum reſiſtere inſpirationibus diuinis ad conſilia ſuadentibus, eſt tamen quædam indignitas ſpecialium auxiliorum Dei.

q Sanch. apud Dian. vbi ſupr. reſ. 52.

16 Facere ea quibus vti poteſt benè vel *r* malè, etſi vt plurimum ſit occaſio peccandi, an ſit peccatum alij aiunt, alij probabilius negant.

r Comm. DD.

17 Peccato alterius ad bonum vti *ſ* poſſumus, vt mutuum ſub fœnore accipere ab eo qui paratus eſt ad dandum.

ſ Comm. DD.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

PECVLIVM, vide *Bona.*

1 PEculium eſt puſilla ſubſtantia *a* vel pecunia ſeparata à rebus, vel ratiocinata patris vel domini data vel promiſſa filio, vel ſeruo. *a l. depoſiti, parag. peculium, ff. de peculio.*
2 Donata filio nulla facta patris mentione ad patrem *b* pertinent, ſolum quoad vſumfructum. *b Sà verb. peculium.*
3 Confiſcatis bonis patris non confiſcantur *c* bona aduentitia filij; confiſcatis autem aduentitiis filij non amittit pater vſumfructum in eis. Quod ſi filius nubat aduentitia ad eum ſpectant, & quoad proprietatem, & quoad vſumfructum. *c Siluest. verb. pecul. n. 2.*
4 Si pater alienauit aduentitium filij, íſque inſtitutus fuit hæres non poteſt *d* ſecundum quoſdam reuocare, quia patris gerit perſonam. *d Vide Sà vbi ſupr.*

PECVNIA, vide *Monetam.*

PENSIO, vide *Beneficium, Clericus, Hora Canonica.*

1 Penſio eſt *a* ius quoddam exigendi certam partem fructuum beneficij Eccleſiaſtici, & ideo eſt annexa rei ſpirituali. Quapropter qui habet penſionem cum obligatione eam alteri reddendi, non poteſt illam obligationem pretio redimere. *a Nauar. c. 23. n. 121.*
2 Solus Papa penſionem poteſt *b* dare laico. *b Sà hoc verb. n. 3.*
3 Epiſcopus poteſt *c* penſionem imponere ad vitam permutantis, ad coæquanda beneficia, quæ permutantur. *c Vide D. Thom. 2. 2. q. 100. art. 4*
4 Epiſcopus ante collationem beneficij poteſt *d* ex eo aliquam penſionem ad pios vſus extrahere, & iudex ad redimendas lites. *d Idem vbi ſupr.*
5 Penſio non eſt *e* propriè beneficium, non tamen irregulari ſine diſpenſatione concedi poteſt. *e Nauar. c. 27. n. 111.*
6 Excommunicatio lata in eum, qui non ſoluit penſionem tempore præfixo, non ligat *f* donec ligaſſe declaret ipſe penſionarius; Quod eſt ſecundùm Curiæ ſtylum, & ex eodem ſtylo poteſt peti à ſucceſſore ex fructibus perceptis ab eo. *f Sà hoc verb. n. 7.*

[g Nauar. de ſpol. cleric. n. 8.] 7 Penſio, & beneficia in materia ſpoliorum, *g* & onere diſtribuendi, redditus æquiparantur.

PIGNVS.

[a Sà hoc verb. n. 1.] 1 Pignore vti non licet *a* contra domini voluntatem.

[b Comm. DD.] 2 Non datur *b* res ſacra in pignus niſi vrgente neceſſitate.

[c c. 1. de pign.] 3 Recepto in pignus homine libero perditur *c* debitum exceptis aliquibus caſibus videndis in gloſſa *c.1. de pign.*

[d Vide Sìlu. lit. c. n. 19.] 4 Creditor poteſt *d* pignus in pignus dare, ſed non pro maiori pretio, non tamen poteſt vendere niſi poſt biennium, vel ante ex iudicis conceſſione debitore admonito. Quidam tamen ſentiunt ante biennium vendi poſſe, ſi debitor poſt trinam monitionem tranſacto conuenienti tempore non ſoluerit, niſi aliud fuerit pactum.

[e Sà vbi ſup. n. 5.] 5 Clericus accipiens in pignus rem Eccleſiæ tenetur *e* fructus in ſortem computare.

[f Comm. DD.] 6 Prohibita alienari poſſunt *f* in pignus dari.

[g Nauar. c. 17. n. 217.] 7 Expenſæ factæ in pignore ob neceſſitatem, vel vtilitatem poſſunt repeti. *g*

[h Sà vbi ſepr. n. 9.] 8 Agrum incultum in pignus accipiens, ſi illum colat non *h* tenetur fructus computare in ſortem ſecundum probabiliorem.

9 Pignus dicitur de re mobili, hypotheca de immobili.

[i Vide Nau. c. 17.] 10 Creditor vtens pignore contra voluntatem domini committit *i* furtum, ſi verò ex illius voluntate vſuram, niſi eſſet talis vſus, qui inter amicos ſolet concedi.

[l Comm. DD.] 11 Qui emit pignus amiſſum ob vſuras non ſolutas idem *l* facit, ac qui emit rem alienam.

12 Qui mittit pignus domino per nuntium habitum communiter vt fidelem, ſi pereat non tenetur reſtituere.

[m Comm. DD.] 13 Creditor tenetur *m* reſtituere pignus, ſi pereat dolo, lata culpa, vel leui, ſed non leuiſſima, nec de caſu ferociter dummodo non præcedat mora, vel pactum de reſtituendo quomodocumque pereat.

[n Nauar. c. 17. n. n. 204.] 14 Cum paciſcitur creditor, quod pignus ſibi cedat, ſi tali tempore debitor non ſoluat, vel quod habeatur pro vendito iuſto pretio, non tenetur *n* reſtituere.

PEREGRINI.

PEREGRINI.

1 Peregrinus, qui incidit in peccatum reſeruatum in ſua diœceſi, ſi tranſeàt per aliam, in qua non eſt reſeruatum validè poteſt abſolui, nouis iter fecerit in fraudem legis, quod etiam alij *a* concedunt.

2 Qui tranſit per monaſtetium D. Dominici, vel D. Benedicti poteſt *b* celebrare iuxta Miſſale illius loci.

3 Qui exit à loco, vbi ex priuilegio non ieiunatur, & accedit ad locum, vbi obligat ius commune ad ieiunium poteſt *c* vti indulgentia ſui loci, quia qui per breue tempus abſunt, habentur pro præſentibus.

4 Excommunicatio, nec alia cenſura non obligat *d* tranſeuntes peregrinos, & ideo non tenentur fures reuelare etiam ſi præcipiatur ſub cenſuris.

a Vide Dian. p. 1. tract. 10. reſ. 13.
b Comm. DD.
c Sanch. apud Dian. p. 1. tract. 10. reſ. 13.
d Layma. apud eundem vbi ſupra reſ. 73.

PERIVRIVM.

1 Iurans falſum, quod per ignorantiam craſſam verum eſſe putabat, peccat *a* mortaliter. Si autem fecit aliquam diligentiam peccat venialiter, ſi autem adhibuit debitam diligentiam non peccat.

2 Qui dubitat an ſit verum vel falſum, & iurat verum eſſe verum peccat *b* mortaliter, nec non qui iurat verum credens, eſſe falſum, vel neſciens an ſit verum.

3 Qui iurat extra mentem iuramentum petentis legitimè, & ſeruantis iuris diſpoſitionem peccat *c* mortaliter. Item qui ſe ſpontaneè offert ad iurandum. Secus ſi petens iuramentum non eſt iudex competens, vel ſeruat tunc ordinem, vel cum ſit priuata perſona extorquet iuramentum per minas, vel per nimiam importunationem.

4 Iurans falsò ſe non habere rem ab alio petitam quam tenetur dare peccat *d* mortaliter, ſecus ſi ſub abſtractione quando dare non tenetur.

a P. Auil. in ſum. verb. periur.
b Comm. DD.
c Nauar. n. 8.
d Idem n. 18.

DISPVT. III. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

De Pænitentiæ definitione.

PÆNITENTIA.

a Trid. prælud. 10.n.2.c. 13.

1 PÆnitentia vt virtus generaliter eſt. Nolle facere, vel feciſſe peccatum, & poteſt eſſe ſine dolore vt in beatis & cum dolore vt in viatoribus. Eſt medium *a* neceſſarium ad ſalutem omnibus mortaliter peccantibus.

b Nauar. prælud. 10.n.11.

2 Vt ſacramentum *b* eſt ſacramentum abſolutionis, quo ſacerdos ritè, & legitimè ſibi confitentem abſoluit.

c Comm. DD.

3 Forma *c* eius eſt. Ego te abſoluo. Quaſi materia ſunt tres actus pænitentis: Contritio, Confeſſio, & ſatisfactio. Incepit à Paſſione Chriſti.

d Nauar. c.1.n.36.

4 Ad Baptiſmum, & Pænitentiam requiritur dolor propter Deum, nec ſufficit alius. Errant, *d* qui Indos baptizant non inducentes eos ad hunc dolorem contenti quod petant Baptiſmum propter munuſcula, quæ ſperant.

e Idem vbi ſup. num.39.

5 Ad Baptiſmum *e* ſufficit dolor generalis omnium peccatorum anteactæ vitæ pænitendo ad ſummum de vna vel altera ſpecie peccatorum. Ad pænitentiam verò neceſſarium eſt ſpecialius pænitere de omnibus ſpeciebus peccatorum, non tamen de omnibus indiuiduis. Sufficere tamen generalem de omnibus peccatis dolorem probabilius eſt.

f Aug. & alij.

6 De eo, qui pænitentiam differt vſque ad mortis horam dicunt ſancti DD. *f* magno ſe exponere damnationis periculo, abſoluendus tamen ſi ſigna contritionis oſtenderet.

g Comm. DD.

7 Peccat *g* mortaliter, qui ſine vllo dolore ad hoc ſacramentum accedit.

h Trid. ſeſ.14.

8 Circa hoc ſacramentum *h* Tridentinum definiuit ſequentia ſub anathemate. I. Quod pænitentia ſemper fuit neceſſaria ad veniam peccati mortalis. II. Quod ſacramentum pænitentiæ numquam fuit ante aduentum Chriſti, nec ante eius mortem, & Reſurrectionem. III. Quod poſtea nihil prodeſt non baptizato. IV. Quod fuit inſtitutum à Chriſto Domino per illa verba

Ioan.

Ioan. 2. Quorum remiſeritis peccata, &c. V. Quod fuit inſtitutum ad reconciliandum Deo peccantes mortaliter poſt Baptiſmum. VI. Quod eſt propriè, ac verè ſacramentum, & diſtinctum à Sacramento Baptiſmi, & ideo vocatur ſecunda tabula poſt naufragium. VII. Quod verba illa. Quorum remiſeritis intelligenda ſunt de poteſtate remittendi peccata. VIII. Quod ad veram pænitentiam requiritur contritio, Confeſſio, & ſatisfactio tamquam eius materia, & partes. IX. Quod ſolus Epiſcopus, & præsbiter habent poteſtatem abſoluendi, & non alij, & licet ſint mali non tamen eam perdunt. X. Quod ſunt iudices ad verè abſoluendum.

9 Liberum *i* eſt Confeſſario pænitentiam imponere antè, vel poſt abſolutionem. In vſu tamen eſt illam ante imponere.

10 Pænitentia non eſt *l* neceſſariò imponenda per modum præcepti, ſufficit vt ſit ſacramentalis vt imponatur per modum conſilij.

11 Ne anxius ſit Confeſſarius, an ſufficientem ſatisfactionem impoſuerit, addat *m* quidquid bene feceris, &c.

12 Sunt qui *n* affirmant poſſe Confeſſarium imponere pro ſatisfactione opus pænale applicandum pro animabus Purgatorij.

13 Non requiritur opus aliquod in particulari, poteſt *o* enim imponi quidquid mali paſſus fuerit pænitens per hebdomadam, vel menſem. Et poteſt pænitentia ex licentia Confeſſarij ob iuſtam cauſam impleri per alium.

14 Poteſt *p* aliquando iniungi opus alias præceptum; ſi tamen Confeſſarius id non exprimat, non ſatisfit niſi per non præceptum.

15 Si pænitenti imponeretur in pænitentiam per menſem Miſſam audire non teneretur *q* duas audire in feſtis.

16 An poſſit pro pænitentia imponi pænitenti communione abſtineat alij aiunt, alij negant *r* probabilius, vt à ſacra ſi ſit ſolum ratione pænitentiæ.

17 An teneatur pænitens acceptare pænitentiam ſub onere præcepti obligantis ad mortale alij negant, alij *ſ* affirmant probabilius ſi ſit medicinalis. Et cum talis eſt etiam ſi pænitens plenariam indulgentiam lucretur, adimplere teneretur.

18 Cum iniungitur pænitenti, vt ſeptem pſalmos recitet flexis genibus non ſatisfacit *t* niſi illam circunſtantiam adimpleat ſecundum probabiliorem ſententiam.

19 Qui *u* differt adimplere pænitentiam ex negligentia peccat venialiter, qui ex iuſta cauſa non peccat. Sed licet præfixum tempus ſit elapſum adimplere tenetur.

i Vide Dian. p. 5. tr. 13. reſ. 36.
l Suar. apud Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 241.
m Dian. p. 3. tr. 4. reſ. 97.
n Vide eumdem vbi ſupra reſ. 54.
o Suarez vbi ſup.
p Idem apud Dian. reſ. 84.
q Dian. p. 3. tr. 4. reſ. 84.
r Ioan. Sanchez apud Dian. vbi ſup.
ſ Vide Dian. vbi ſup. reſ. 51.
t Idem p. 3. tr. 4. reſ. 55.
u Comm. DD.

20 Qui grauem pœnitentiam ob venialia impoſitam, vel ob mortalia alias confeſſa omittit adimplere non *x* peccat mortaliter etiam ſi Confeſſarius] intenderet eum ſub mortali obligare.

x Suarez

21 Satisfactio hæc habet ſuum effectum ex opere operato, & qui eam adimplet in ſtatu peccati mortalis non peccat, mortaliter nec tenetur reiterare.

y Vaſq.

22 Pœnitentia proportionatè taxata à Confeſſario ſecundum peccatorum grauitatem, remittit *z* omnem pœnam debitam temporalem.

z Comm. DD.

23 Satisfactio ſacramentalis adimpleta in *a* mortali reuiuiſcit quando pœnitens redit ad gratiam.

a Suar. apud Dia. p.3.tr.4. reſ.85

24 Pœnitens poteſt *b* authoritate propria commutare ſatisfactionem etiam à Confeſſario in aliam euidenter meliorem ſecundum probabiliorem ſententiam.

b Villal. vbi ſupra.

25 Poteſt Confeſſarius *c* pœnitentiam ab alio datam commutare in aliam, ſi id pœnitenti expediens eſſe iudicauerit etiam ſi data fuerit ob peccata reſeruata, & non iterata Confeſſione peccatorum ob quæ fuit impoſita.

c Vaſq. apud Dia. vbi ſup. reſ.53.

26 Qui ex deuotione recitat officium B. V. ſingulis diebus, ſi ei imponatur in pœnitentiam recitare coronam per aliquot dies ſatisfaciat recitando officium, & illud applicando ſecundum probabiliorem ſententiam. Vide verb. *Satisfactio.*

27 Ad pœnitentiæ ſacramentum admitti non debet, qui orationem Dominicam, & Symbolum fidei ignorat, niſi vrgeat neceſſitas, vel pro fundamentis hebetudo pœnitentem excuſet.

28 Circa pœnitentias à Confeſſariis impoſitas nullam habent Prælati iuriſdictionem.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

POENA.

1 POEna non incurritur *a* niſi poſt ſententiam, & executionem iudicis etiam ſi dicat *ipſo facto* eſſe incurrendam, & obligare in conſcientia niſi pœna *talis* eſſet, *vt ſecum* trakeret

a Vide P. ſà hoc verb.

traheret executionem, vt excommunicatio interdictum, irregularitas, & ſuſpenſio; aut lex dicat. Sit *b* incapax, aut inhabilis, in quo etiam dicunt quidam requiri ſententiam, vel dicat non faciat fructus ſuos. *b* Mol. diſ.97.

2 An ſententia declaratoria ſine executione ſufficiat, alij, aiunt, alij negant. *c* Azor. lib.3.c.7.

3 Ad pœnam conuentionalem non tenetur *c* quis antequam exigatur, nec poteſt exigi ſi non ſit culpa niſi ratione damni emergentis, vel lucri ceſſantis.

4 Pœna conuentionalis iuſtè accipitur, *d* ſi debitor fuit in culpa, & abſit vſuræ fraus, & ſcandalum. Quod ſi pars debiti ſit ſoluta non eſt tota pœna petenda, niſi obligatio ſit indiuidua. *d* Sà hoc verb.n.2.

5 Nemo incurrit ob crimen, niſi iuridicè conſtet vel ſit notorium, excepto homicidio occulto per quod irregularitas incurritur. Hæc tamen ſententia licet aliquibus videatur probabilis Tridentino repugnat, quod Epiſcopi dat facultatem abſoluendi à pœnis iuris ob alia delicta occulta. *e* Leſ.lib. 2.c.2.dub. 15.

6 Inhabilis ad obtinenda beneficia non ideo priuatur *f* obtentis, nec qui priuatur obtentis ideo redditur inhabilis ad alia obtinenda. *f* Trid.

7 Pœna præſumenti impoſita dolum requirit. *g* *g* Sà hoc ver.n.14.

8 Pœnæ promiſſio in matrimoniis, & ſponſalibus non *h* obligat, nam in pœnalibus pia interpretatione, & reſtrictione vtendum eſt. *h* Comm. DD.

9 Pœna non eſt extendenda *i* vltra caſus à iure expreſſos etiam ſi eadem ratio ſit. *i* Sà vbi ſupra n.6.

10 Pœnam non incurrit, *l* qui iuſtè impeditus exequi non potuit, nam pœna ſupponit culpam, & impoſſibilium nulla eſt obligatio. *l* Comm. DD.

11 Regulæ pænales Cancellariæ ſecundum quoſdam ſolum *m* obligant in foro exteriori. *m* Comm. DD.

12 Conſuetudo rationabilis, & iuſta credulitas excuſant *n* à pæna legis humanæ. *n* Sà vbi ſupra.

13 Pœna iuris contra facientem intelligitur, *o* ſi perficiat opus. *o* Comm. DD.

14 Per verbum temporis futuri in dubio non intelligitur *p* pœna poſita ipſo facto. *p* Sà vbi ſup.

15 Qui iuſtè interrogatus verum crimen negauit non tenetur ſubire *q* pœnam, quam confeſſus ſubiret. *q* Idem vbi ſup. num.13.

16 Cum pœna imponitur aliquid omittenti non determinando tempus, requiritur *r* monitio, vt ſi dicatur, qui non reſidet ſit excommunicatus. *r* Comm. DD.

17 Si quis lata ſententia voce actiua, & paſſiua priuetur ipſo

facto

ſ Silu. hoc verb. n. 13.
t Soto apud Sà hoc verb.
u Comm. DD.
x Sà hoc verb.
y Idem ibidem.

facto priuatus eſt paſſiuâ eſt communis ſententia, actiuâ verò ſunt qui *ſ* dicant ſententiam iudicis requiri.

18 Pæna ſucceſſiua impoſita ſine termino *t* finitur decennio, ſi autem imponatur ad beneplacitum imponentis eius morte finitur.

19 Factus amens poſt delictum non *u* punitur in corpore, ſed in pecunia.

20 Non *x* poteſt quis ob delictum priuari beneficio, aut ſuſpendi aut deponi ab eo, ſi ſit clericus, niſi in caſibus à iure expreſſis.

z Comm. DD.

21 Non *y* tenetur ad reſtitutionem, qui eſt in caſu ne quis ſoluat pænam à lege impoſitam.

22 Cum ſtatuitur pæna priuationis officiorum, dignitatum, &c. *z* intelligitur de gradibus honorificis cum ſuperioritate, & ideo non comprehenduntur Magiſtri nouitiorum, miniſtri, conſultores, lectores, & ſimiles.

a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Comm. DD.

23 Cum dubitatur an lex pænalis ſit abrogata per conſuetudinem, an ſit lata, vel ferenda benignior interpretatio facienda *a* eſt.

24 In dubio nemo excommunicatus *b* iudicandus eſt, nec vitandus.

25 Pænam aliquando iudex minuit *c* ætatis commiſeratione.

26 Pænam cumulat contumacia.

POLLVTIO Vide *Luxuria.*

PONTIFEX SVMMVS. Vide *Papa.*

a P. Azor. apud Dia. p. 5. tr. 2. reſ. 73.
b Suar. apud eũdem.
c Ex decreto Pij V.
d Dian. vbi ſupra reſ. 74.

1 Pontificis Summi electio pertinet ad ſolos *a* Cardinales quamuis eſſet congregatum concilium generale, hoc tamen poſſet ex iuſta cauſa Cardinalibus adimere eligendi facultatem.

2 Quamuis non ſit *b* neceſſarium, vt ex ipſis Cardinalibus eligatur, vſus tamen Eccleſiæ id habet.

3 In electione illius omnes Cardinales ſuffragium *c* habent etiam ſi galerus, vel alia inſignia eis non ſint data, nec os apertum.

4 Quamuis duo tantum Cardinales aliis mortuis, vel abſentibus permanerent in conclaui *d* poſſent Papam eligere, imò ſi vnus ſolum, ſed non ſeipſum, niſi ex compromiſſo totius ſacri collegij.

5 Si Summus pontifex eligeretur ante præfixum terminum decem dierum, electio *e* valeret, dummodo fieret à duabus tertiis omnium Cardinalium, & vltra prædictum terminum decem dierum non tenentur abſentes expectare. *e Idem vbi ſup. reſ. 75.*

6 Quando ſufficientia data ſunt ſuffragia pro eligendo papa minus digno, reliqui id ſcientes non *f* peccant ſi poſtea pro eodem ſuffragia præſtent, & ſic electus non peccat acceptando. *f Idem reſ. 85.*

7 Cum inter principes ſæculares oborta eſt grauis controuerſia *g* poteſt ac debet, S.P. ad euitanda mala ſpiritualia inde euentura, authoritatem ſuam interponere, illique debent principes obedientiam præſtare. *g Molin. apud Dia. vbi ſup. reſ. 124.*

PRECARIVM.

1 Eſt *a* quod precibus petenti vtendum conceditur tamdiu, quandiu is qui conceſſit patietur. *a Comm. DD.*

PRÆCEPTVM. Vide *Lex.*

1 Quidquid eſt contra præcepta Decalogi regulariter loquendo eſt *a* mortale, niſi defectus deliberationis excuſet, vel paruitas materiæ.

2 Præcipi *b* non poteſt, vt ſubditus ob ſanitatem ſibi membrum abſcidi patiatur, nec vt ſuum peccatum omnino occultum reuelet. *a Vide in hoc verb.* *b Idem ibidem.*

3 Duobus præceptis concurrentibus *c* maius obligat. *c Comm. DD.*

PRÆDICATOR.

1 Non *a* poteſt religioſus ratione priuilegij renuente Epiſcopo, vel parocho prædicare in Eccleſiis eorum. poſſunt tamen in propriis Eccleſiis etiam *b* ſine illorum licentia, quia ex Tridentino ſufficit ad hoc eſſe examinatos, & approbatos à ſuis prælatis. De quorum licentia ex priuilegio. Greg. XIII. Societati noſtræ conceſſo noſtri fratres primam ſolum tonſuram habentes prædicare poſſunt in qualibet mundi plaga. *a R. Suar. in 3. to. de relig.* *b Trid. ſeſ. 5. c. 2.* *c E. Em. Rod. Bull. 28. Greg. XIII.*

2 Non *d* poſſunt religioſi prædicare cum Epiſcopus prædicat in ſua Eccleſia, vel alium facit prædicare, & iubet vt nullibi concio habeatur ex iuſta cauſa. *d Clem. dudum de ſepult.*

3 prædicans

3 Prædicans ſcienter falſum miraculum, vel falſam hiſtoriam de aliquo ſancto, vel ex induſtria locum ſacræ ſcripturæ, qui verè non eſt, non excuſatur *e* à mortali. Qui verò miſcet in concione aliquid ridiculum peccat venialiter.

e Comm. DD.

4 Non peccat *f* mortaliter ſecundum probabiliorem, opinionem concionatur in peccato mortali occulto. Idem dic de eo qui legit qui ſacram ſcripturam.

f Sà hoc verb.

5 Qui participant ex mendicantium priuilegiis poſſunt *g* poſt factam concionem populo, illi concedere 18. annos & 222. dies indulgentiarum, & concedi debent nomine ſuæ ſanctitatis, vt habeant valorem.

g Vide Dian. 4. p. tr. 4. reſ. 22.

6 Prædicare non eſt actus Ordinis, nec Officij diuini & ideo non prohibetur *h* interdictis, & ſuſpenſis.

h Sà hoc verb. nu. 1.

7 Prædicandi licentiam poteſt *i* dare Parochus in ſua Parochia approbatis ab Ordinario.

i Sà hoc verb.

8 Laici prædicandi munus exercentes *l* excommunicati ſunt *ex 6. Synod. generali c. 64.*

l Ex ſyn. gener.

9 Fabellam narrare vt populus attentius vtilia, & pia exaudiat nullum *m* peccatum eſt.

m Nau. c. 25. num. 142.

10 Pro concione de pretio paciſci ſimonia *n* eſt.

n Sà vbi ſupra.

PRÆLATVS.

1 Prælati religioſi obligati ſunt *a* de iure diuino ad reſidentiam.

a Comm. DD.

2 Poſſunt *b* moderatè flagellare ſubditos ob delicta, & in carcerem trudere ob cuſtodiam, in pœnam tamen non niſi poſt ſententiam.

b Comm. DD.

3 Prælati regulares non *c* debent ſubditos, vt laicos crudeliter torquere, ſed flagellis, & ieiuniis in pane, & aqua.

c Comm. DD.

4 Prælatus regularis habet *d* iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & poteſt cum ſubditis ſecurè diſpenſare in ieiuniis, nec debet illorum conſcientiæ remittere.

d Nauar. c. 12. n. 25.

5 Non poteſt *e* præcipere ſubditis contraria legi Dei, vel maiorum præceptis, nec *f* actus interiores, qui ad exteriores non ſunt neceſſarij, nec prohibere ſubditos, ne loquantur cum ſuperiore ipſius prohibentis, nec præcipere nouas aſperitates nec expreſsè nec tacitè in regula contentas, nec iubere impertinentia ad obſeruationem regulæ.

e Comm. DD. *f* Nauar. c. 3. n. 39.

6 Prælatus poteſt *g* diſpenſare circa Miſſarum numerum, ſi fuerit exorbitans, vel eleëmoſinis impar.

g Idem c. 25 num. 138.

7 Quomodo poſſint diſpenſare in ſubditorum irregularitatibus vide verb. *Irregularitas.*

8 Surdus, mutus, vel cæcus non poſſunt *h* eligi ad Prælaturam. Et qui puniti ſunt ab Inquiſitoribus exceptis pœnitentiis ſalutaribus non poſſunt rehabilitari niſi à Papa, vel ab Inquiſitoribus Sacræ Congreg.ex Decr.Vrb. VIII. *h* Dian.p. 4.tr.5.reſ. 48.

An digniores eligi debeant ad Prælaturas religioſas ſub mortali,alij negant,alij probabilius affirmant, *i* quia ſunt beneficia Eccleſiaſtica curam animarum habentia. *i* Idem p. 2.tr.15. reſ.61.

10 Ante electionem Prælatorum haberi poſſunt *l* inter Capitulares colloquia conſultiua quis ſit dignior, vel digniſſimus, Conuenticula autem ambitioſa ſunt prohibenda. *l* Idem p. 2.tr.16. reſ 35.

11 Prælati regulares electi à ſuperiore ſine ſuffragiis poſſunt *m* ab ipſo ad libitum amoueri, etiam ſine cauſa eo ſolum quod non ſint apti regiminis,quamuis alias boni ſint religioſi. Non tamen accuſatione,& inquiſitione contra ipſos pendente. *m* Idem p.1.tr.2. reſ.117.

12 Prælati regulares ſub mortali tenentur *n* etiam venialia peccata ſubditorum corrigere, quando ex eorum incuria imminet regulæ relaxatio. *n* Comm. DD.

13 Tenetur *o* etiam inquirere occulta ſubditorum crimina vt paternè corripiat; in hoc tamen non debet eſſe nimius. Priuatus autem non tenetur, immò imprudenter faciet inquirendo etiam zelo correctionis. *o* Comm. DD.

14 Poſſunt *p* Prælati regulares diſpenſare vota nouitiorum. *p* Sanchez apud Dia.

15 Poſſunt *q* ſuos ſubditos abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ Itemque malè promotos ad ordines ſiue ante legitimam ętatem ſiue per ſaltum. Item diſpenſare in voto ſubditi tranſeundi ad Ordinem ſtrictiorem. Non poſſunt tamen diſpenſare cum ſubditis in publica iuris infamia. *q* vide Dia. in ſum hoc verb.

16 Prælati regulares non poſſunt *r* præcipuè ſubditis ſub excommunicatione ſibi reſeruata,quia ex Decreto Clem.VIII.non poſſunt alia peccata præter ibi aſſignata reſeruare; poſſunt tamen Generalis ex Capituli generales conſenſu,vel Prouinciales ex Capituli prouincialis conſenſu alia reſeruare pro totius Ordinis,vel prouinciæ vtilitate ex ipſo decreto. *r* Sanchez apud Dia. p.5.tr.14. reſ.49.

17 Non poteſt *ſ* Prælatus ad ſubueniendas communes pauperum neceſſitates omnia ſuperflua conuentus inſumere, his enim redditus debet augere ad plures religioſos alendo. *ſ* Suar. apud eundem p.5. tr.8.reſ. 33.

18 Prælatus à quo ſubditus facultatem impetrauit, vt à reſeruatis abſoluatur tenetur *t* ſeruare ſigillum. *t* Comm. DD.

19 Prælatus audiens confeſſionem ſubditi, qui ratione officij eſt in proxima peccandi occaſione non poteſt illis ex Confeſſionis notitia officium auferre,poteſt *u* tamen negare abſolutionem niſi officio renunciet. *u* Comm. DD.

PRÆS.

PRÆSCRIPTIO.

a lib.4.tit. 4.l.37.

1 Præſcriptiones quædam currunt *a* minoribus, & non reſtituuntur, vt in iis quæ ſunt ad vindictam *lib.* 4. *tit.*4. *l.*37. Item nec reſtituitur, vt poſſit vxorem ſuam adulteram accuſare *poſt 6. dies eadem l.*§.1.

a lib.34. tit.2.leg. fin. b lib.26. tit.8.l.14. c li.32.tit. 1.l.41.parag. teſtamento. d Comm. DD. e lib.10. tit 6.l.8. f lib.26. tit.8.l.1. parag. fin. g lib.42. tit.1.l.15. parag. ſed ſi emptor. h lib.45. tit.l.76. parag.1.

PRÆSENS.

1 Præſens ad tempus reſtringitur *a* oratio indefinita.

2 Præſens non intelligens cenſetur *b* abſens.

3 Præſentis temporis verba referuntur *c* ad tempus teſtamenti.

4 Præſens, & tacens conſentire non videtur, *d* quia præſentia corporis non ſufficit ad authoritatem. *lib.*26. *ti.*8. *l.*1. *paragrapho fin.*

5 Præſentia hominis inuiti nihil operatur. *e*

6 Præſenti non nocet *f* abſens.

7 Præſenti pecunia vendi debent *g* pignora.

8 Præſentis temporis verba *h* aliquando extenduntur ad futurum.

a lib.26. tit.8.l.1. parag. ſed etſi. b lib.12. tit.1.l.3. c lib.22. tit.3.l.25. d Comm. DD. e Comm. DD. f Comm. DD.

PRÆSVMPTIO.

1 Præſumi *a* fraudem facit perſona interpoſita.

2 Præſumitur *b* actum eſſe inter contrahentes id quod ex natura contractus eſt conſuetum.

3 Præſumptio ſpecialis tollit *c* generalem.

4 Præſumpta defuncti voluntas multum *d* operatur. *lib.* 28. *num.*6. *l.* 30.

5 Peccat *e* mortaliter, qui cum notabili irreuerentia Dei, vel proximi damno ſuſcipit exercere officium, quod neſcit. Idem dic de Procuratore ob finem malum & ſine intentione peritos conſulendi, ſecus ſi faciat ob finem bonum animo doctos conſulendi.

6 Peccat *f* mortaliter, qui præſumit gloriam conſequi ſine meritis, vel cum meritis ſine gratia Dei, vel qui præſumit ſe non omiſſurum gratiam, nec puniendum quantumcumque peccet.

PRIMITIÆ.

a Comm. DD.

1 Primitiæ ſunt primi fructus, & fideles tenentur *a* iure canonico illas ſoluere, niſi ſit in contrariũ præſcripta conſuetudo.

PRINCEPS.

PRINCEPS. Vide *Lex.*

In eum reſpublica poteſtatem ſuam tranſtulit, *a* nec poteſt eum remouere, niſi ſit manifeſtè tyrannus.

a Comm. DD.

DISPVTAT. III. SECT. I.
RESOLVTIONES VARIÆ.
DE PRIVILEGII DEFINITIONE, & quotuplex ſit

PRIVILEGIVM.

1 Priuilegium *a* eſt priuata lex, vel priuans legem, quia circa priuatas perſonas legem effectu priuat illas excipiendo.

2 Priuilegium aliud reale, vt quod religioni conceditur; aliud perſonale *b*, vt quod perſonæ cõceditur per Bullam. Per Bullam Cruciatæ non tolluntur priuilegia realia, & ideo non tolluntur priuilegia religionum, nec ſuſpenduntur.

3 Priuilegium non ceſſat *c* niſi illius reuocatio veniat in priuilegiati notitiam.

4 Priuilegium non indiget *d* promulgatione, & valet ſecundum probabiliorem ſententiam antequam veniat in priuilegiati notitiam.

5 Priuilegium Principis amittitur, *e* ſi priuilegiati eo per decennium non vtantur, religionum verò per centenarium.

6 Priuilegium conceſſum non *f* ſubdito non poteſt amplius reuocari, verbi gratia, ſi iudex ſæcularis priuilegium aliquod Eccleſiaſtico concedat.

7 Poteſt *g* Papa omnia priuilegia antea conceſſa reuocare etiam ſi ſint remuneratoria.

8 Cum dubium eſt an priuilegium ſit reale, vel perſonale, ſi ſit fauorabile, & nec contra ius commune, nec particulare alicuius, reale cenſendum eſt, & *h* extendendum.

9 Priuilegium

a Vide verb. gratia c. priuilegium 3. diſt.

b Comm. DD.

c Sà verb. gratia n. 1.

d Azor. to 1. lib. 5. c. 3. q. 5.

e Comm. DD.

f Diana p. 4. tr. 1. reſ. 82.

g Idem p. 1. tr. 2. reſ. 6.

h Idem p. 1. tr. 3. reſ. 15.

i Suarez apud Dia. in ſum. hoc verb. *l* Dian p. 5. tr. 13. reſ 43. *m* Comm. DD.

9 Priuilegium inſertum in *i* iure communi non cenſetur derogatum per generalem priuilegiorum derogationem.

10 Bullam Vrbani VIII. reuocans viuæ vocis oracula non comprehendit *l* priuilegia ſic conceſſa ante Gregor. XIII. regularibus, quia hic ex certa ſcientia illa confirmauit.

11 Priuilegia religioſorum latè ſunt *m* interpretanda, & cum extortum fuerit dubium circa illa recurrendum eſt ad perſonas in dignitate conſtitutas, qua ex conceſſione Iulij II. ea poſſunt interpretari.

12 Priuilegium contra ius; commune ſtrictè eſt interpretandum.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

PROCVRATOR.

1 PRocurator ad negotia poteſt alium inſtituere Procuratorem.

2 Acta per Procuratorem dum ignoratur facultatem reuocatam eſſe, valida ſunt.

PROMISSIO.

a Vide P Sà verb. Promiſſio

1 Promiſſio obligat *a* niſi res ita mutatę ſint, vt ſi cogitaſſet ita futurum non promiſiſſet aut ſi te obligandi animum non habuiſti, ſed ſolum propoſuiſti facere. Vix autem, quis promittentium ſe obligare intendet, niſi iuret aut faciat inſtrumentum. Itaque cum dicunt faciam, intelligunt ſe facturos niſi mutentur; volunt enim libertatem ſuam indemnem conſeruare.

b Comm. DD.

2 Qui habet animum promittendi eo ipſo ſe *b* oligat. Si tamen promiſſionem non implet ex cauſa rationabili non peccat, niſi ſequatur ſcandalum, vel notabile damnum proximi, quo caſu teneretur ex iuſtitia ad reſtitutionem; in aliis verò non, ſed faceret contra fideliratem.

c Sà hoc verb. n. 1.

3 Poteſt quis promiſſum negare, ei qui quod ipſe promiſit non adimplet. Item cum ſibi pernicioſum eſt præſtare, vel alteri inutile, aut is per ingratitudinem factus

eſt

eſt indignus, aut vi, vel dolo promiſſio eſt extorta, & non firmata iuramento, aut ſi non eſt acceptata, vel dé re illicita, aut donatio eſt lege prohibita vt ſimoniaca, aut de ſoluenda vſura, & non firmata iuramento, ſed id poteſt Epiſcopus relaxare, aut ſi promiſſum fuit, ſed ſecundum quoſdam, ei qui erat excommunicatus denuntiatur.

4 Quod alicui promiſiſti propter rem illicitam ſi faciat teneris *d* ei dare, licet alij id negent. *e*

5 Cum promittit aliquis etiam cum iuramento non *f* tenetur, ſi ſibi, vel alteri damnum ſequatur notabile.

6 Promiſſio facta acceptanti nomine Eccleſiæ, vel Xenodochij transfert *g* dominium ſecundum quoſdam.

7 Qui fictè promiſit puellæ ſe illam ducturum, & ſub hac promiſſione eam corrupit, tenetur *h* eam ducere, niſi valde ſit diſpar, tunc enim ſufficit dotare.

d Sà hoc verb. *e* Idem Ibidem. *f* Comm. DD. *g* Vide P. Sà vbi ſupra. num. 4. *h* Sylu. verb. Luxuria. q. 5.

8 Simplex promiſſio etiam acceptata non obligat *i* ſecundum aliquos in conſcientia, & ſecundum alios interior poteſt in conſcientia obligare, quia per actum interiorem poteſt *l* transferri dominium. Contraria eſt probabilior.

9 Qui promiſit meretrici 100. aureos pro actu fornicario non tenetur *m*, niſi ad id tantum, quod alij homines eiuſdem conditionis ſoluere ſolent, & ſunt qui neque ad hoc teneri dicant, & prodiga promiſſio etiam cum iuramento non obligat, niſi ad id tantum in quo non eſt prodiga.

10 Iuramentum additum fictæ promſſioni non facit *n* veram obligationem.

11 Promiſſio obligans ad mortale debet *o* eſſe vera, deliberata, voluntaria, nuda, rei licitæ, poſſibilis, & notabilis. & quam mutatio rerum non eneruauit.

i P. Henri. apud Dia. p. 2. tr. 17. reſol 9. *l* Diana p. 3. tr. 5. reſ. 116. *m* Diana p. 4. tr. 4. reſ. 27. *n* Idem p. 5. tr. 14. reſ. 34. *o* Comm. DD.

12 Promiſſio facta ſine reſpectu alterius mutuæ promiſſionis obligat *p* etiam alia non impleta.

13 Vt in promiſſione detur, materia grauis opus *q* eſt vt res promiſſa ſit multo maior, quam ſi furata eſſet. Vnde vnam miſſam non dicere non erit mortale.

p Nauar. c. 18. n. 6. in ſum. *q* Villal. tr. 10. diſ. 2. tom. 2.

PROPOSITVM.

1 Ob defectum temporis, vel conſiderationis *a* ſufficit virtuale propoſitum amplius non peccandi adveram pœnitentiam. Idem ad conficienda alia ſacramenta, licet per ſe requiratur formale. Idem dic de propoſito ſatisfactionis requiſitæ ad contritionem, attentionis ad Miſſam, & ad officium diuinum.

a Nauar. apud Auilam in comp. hoc verb.

PROXENETA.

a Idem. num. 98.

1 Proxeneta, qui rei domino dixit ſe rem vendere non poſſe, niſi tali pretio quamuis dominus illi concedat quod illam vendat v.g. viginti, & poſtea 30. vendat non *a* poteſt ſibi retinere exceſſum.

PVBLICVM Vide *Manifeſtum.*

a Auil. in comp. Nau. hoc verb.

1 Actus publicus non ſufficit, vt delictum ſit manifeſtum etiam ſi actus ſit peccatum vt in celebrante excommunicato occultè. *a*

PRVDENTIA.

a Aug. lib. 1. de mori. Eccl.
b D. Tho. 2. 2. q. 45. art. 15.
c Idem vbi ſup.
d Ariſt. 6. Ethic.

1 Prudentia *a* ex Auguſtino eſt rerum appetendarum & fugiendarum ſcientia.

2 Acquiritur doctrina, *b* & experientia, & eſt virtus ſpecialis cæteris diſtincta reſidet in intellectu, & eſt regula omnium virtutum moralium.

3 Actus huius virtutis ſunt. Bene conſiliari, iudicare & præcipere. *c*

4 Prudentia vera non *d* poteſt eſſe in peccatoribus, quia peccatum eſt ſumma imprudentia.

QVÆ SINT PARTES prudentiæ.

e Vide Tho. q. 48. 49. 50. & 51.

5 Prudentia habet *e* partes integrantes, ſubiectiuas, & potentiales. Partes integrantes illius ſunt. Memoria, intelligentia, docilitas, ſolertia, prouidentia, ratio, circumſpectio, & cautio. Secundum partes ſubiectiuas diuiditur in naturalem, & ſupernaturalem, acquiſitam, & infuſam.

6 Diuiditur etiam in perſonalem, & gubernatricem, & hæc in œconomicam, ciuilem, legiſlatricem, & militarem.

7 Partes potentiales illius ſunt tres. Ebulia id eſt habitus bene conſiliandi in rebus dubiis, ſyneſis id eſt habitus bene iudicandi de rebus iam conſultis ſecundum legum principia, & fines illius. Gnomen eſt habitus bene iudicandi de rebus conſultis ſecundum altiora legum principia contra illarum verba.

QVOT MODIS contra prudentiam peccetur?

f Idem 2. 2. q. 53. & & 54.

8 Generaliter loquendo omnia peccata ſunt contra prudentiam; ſpecialiter tamen peccatur per ſuperabundantiam, & defectum. Per defectum *f* peccatur per præcipitationem, inconſiderationem

ſiderationem *g*, inconſtantiam, & negligentiam. Non tamen ſunt peccatum mortale, niſi cum quis ſe exponit periculo illius. Et hæc vitia à luxuria præcipue ortum habent. *g* D. Greg. 3. Mor.

9 Per exceſſum peccatur *h* ſex modis per carnis prudentiam, aſtutiam, dolum, fraudem ſollicitudinem rerum temporalium, & nimiam curam rerum futurarum. *h* D. Tho. 2.2. q. 50. art. 1.

10 Non eſt ſpeciale prudentiæ præceptum, & peccatum contra eam tunc erit mortale quando in materia graui aliud præceptum violatur.

PVRGATORIVM.

1 In Purgatorio remittuntur *a* peccata venialia hîc non remiſſa per diſplicentiam, vel per actum charitatis in quo virtualiter, & eminenter includitur pœnitentia. *a* Sà hoc verb.

2. In Purgatorio neque meretur, *b* neque demeretur. Sunt tamen animæ ibi exiſtentes in gratia Dei, & certæ de futura ſalute. *b* Vide Bellar. to. 2. lib. 1. chat.

3 Incertum nobis eſt quamdiu animæ ibi cruciabuntur, & vt ex Ven. Beda colligitur *c* aliquæ vſque ad extremum iudicium cruciabuntur. *c* Beda lib. 5. hiſt. c. 14.

4 Incertum eſt an à Dæmonibus torqueantur. Negat D. Thomas. *d* Sine dubio autem eſt pœnas illas omnes huius vitæ etiam quas Chriſtus Dominus paſſus eſt, longe ſuperare. *d* D. Tho. 4. diſt. 20. art. 5.

5 Probabile *e* eſt pro nobis exorare, & impetrare à Deo multa bona, & comprobatur multis exemplis videndis in ſpeculo exemplorum *e* Bellar. de purg.

6 Suffragia communia omnibus profunt, *f* particularia his pro quibus offeruntur contra Caietanum dicentem iis tantum prodeſſe, quæ id meruerunt. *f* Idem cap. 18.

7 Poſt extremum iudicium Purgatorium non erit.

DISPVTATIVNCVLÆ duæ, cum Reſolutionibus quatuor.

Q

QVARTA FVNERARIA.

a Trid. ſeſ. 15. c. 13.

1 QVARTA funeraria ſolita primùm ante annos 40. ſolui Eccleſiæ Parochiali, eidem eſt ſoluenda; *a* quamuis poſtea ſit monaſterio conceſſa.

2 Quarta funeralis, ac canonica portio, & quarta etiam oblationum Epiſcopo à iure conceſſa tam à Capitularibus, quam à cæteris clericis perſoluatur eo ordine, & modo quem ſacri canones ſtatuunt.

QVÆSTVARII.

a Trid. ſeſ. 21. c. 9.

1 Quæſtuarios eleëmoſinarum abolendos præcipit Tridentinum. *a*

2 Pius V. omnes gratias & facultates conceſſas pro manibus adiutricibus reuocauit, quæſtuſque prohibuit.

DISPVTATIVNCVLÆ Præiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

R

RAPINA. Vide *Furtum.*

RAPINA eſt vi accipere vel velle accipere aliquid. Eſt maius peccatum furto, & ab eo ſpecie diſtinctum, & circumſtantia neceſſariò confitenda.

RAPTOR vide verb. *Luxuria*, & verbum: *matrimonij impedimenta.*

RATIHABITIO.

1 Ratihabitio non *a* ſufficit, ſi eſt de futuro ad valorem confeſſionis. *a* vide Nauar. in ſum. c. 7.

3 Ratificans damnum ſuo nomine *b* factum tenetur ad reſtitutionem, quando is, qui damnum intulit non inferret, niſi ſciret, quod is cuius nomine fecit, id ratum eſſet habiturus; ſecus verò ſi non ſit eius nomine factum etiam ſi illi placeat. *b* Idem c. 17. num. 133.

3 Ratihabitionem damni retrotrahitur *c* & mandato comparatur, quod locũ habet tam in contractibus, quam in delictis. *c* Comm. DD.

4 Ratihabitio auget *d* peccatum, & pœnam, vnde qui ratificat clerici percuſſionem ſuo nomine factam, eſt excommunicatus, & ratificans deformitatem ſuo nomine factam eſt irregularis. Et quicumque ratificans delictum ſuo nomine factum puniendus eſt, ſed non pæna ordinaria. *d* Nauar. c. 27. n. 233.

5 Ratihabitio vt mandato comparetur *e* neceſſarium eſt, vt delictum factum fuerit nomine ratihabentis, & ipſe potens fuerit, antequam fieret, mandare. *e* Idem vbi ſupra.

6 Infans, & furioſus, ſi poſtquam ad vſum rationis peruenerint, ratum habeant delictum ſuo nomine factum, peccant, *f* ſed *f* Comm. DD.

non tenentur ad reſtitutionem, nec ad pœnam.

7 Ratificans deformationem factam, ſed non ſuo nomine peccat, *g* ſed non eſt irregularis.

8 Ratificatione etiam tacita facta per metum reualidantur, *h* quando ratificans vult tacite vt valeant.

9 Factum nomine alicuius validatur *i* tempore quo ipſe ratificat.

g Comm. DD.
h Sà hoc verb.
i Idem ibidem.

REATVS. Vide *Peccatum*.

RECOMPENSATIO.

1 Peccat *a* mortaliter, qui quod ſuum eſt occultè accipit, cum commodè poſſet per iudicem repetere, ſi poteſt oriri graue ſcandalum vel damnum aliud proximi, & tenetur monere debitorem, quod nil iam debeat.

2 Accipiens clam rem depoſitam apud Ioannem pro eo quod illi debet, tenetur reddere, & manifeſtare, ſi ſub excommunicatione præcipiatur. *b*

3 Qui occultè accipit, quod dubitat an ſit ſuum tenetur reſtituere durante hoc dubio. *c*

4 Regulariter loquendo tertia *d* perſona non poteſt clam accipere, quod ſuum non eſt, vt domino reddat.

a Vide Nauar. c.17.n.113.
b Idem c.17.n.114.
c Comm. DD.
d Nauar. num.117.

REDDITVS annui. Vide *Cenſus*.

RECONCILIATIO. Vide *Eccleſia*.

DISPVT. I. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE RELIGIONIS DEFFINITIONE, ET religioſo ſtatu.

RELIGIO.

1 RELigio eſt virtus *a* inclinans ad honorem, & cultum Dei tanquam principij, à quo ſumus, & in quo viuimus.

2 Falſæ religionis quatuor ſunt *b* ſpecies. 1. Pernicioſus, ſeu

ſuperfluus

a Nauar. c.14.n.1.
b Idem.c. 14.nu.21.

ſuperfluus cultus Dei.2. Idololatria.3. Diuinatio. 4. Cultus exhibitus creaturæ ad directionem noſtram. Omnes hæ ſpecies ſunt ex ſe mortales excepta prima cum eſt ſuperflua,non tamen contraria legi diuinæ, vel humanæ, & 4. bona fide, vel præ ignorantia, quæ tantùm ſunt veniales.

RELIGIOSVS ſtatu quid ſit?

3 Status in ſtricta ſignificatione ſignificat immobilem viuendi modum, & in hac ſignificatione ſolum ſunt in Eccleſia tres ſtatus Epiſcoporum,religioſorum, & coniugatorum. *c* ff. de ſtatu homi. eod. tit.

4 Religioſus dicitur vel ex eo, quod diuino cultui, qui per religionem Deo exhibetur, addictus eſt, vel ex eo quod votis religatus eſt. *d* *d* Aug. de verb.relig.c.vlt.

5 Religioſi alij monachi,alij fratres, alij clerici regulares, & in fauorabilibus nomine monachi reliqui omnes *e* intelliguntur. *e* c.religioſi c. quamuis de ſent. excom.

6 Religio ſecundum ius antiquum requirit Profeſſionem ſolemnem trium votorum. Sed ex nouo iure Pontificum, & Concilij Tridentini religioſi Societatis IESV, per profeſſionem trium votorum ſimplicium fiunt veri religioſi. *f* Gregor. XIII.in conſt.Aſcendente Domino an 1584.

7 Tria vota eſſentialia ex doctrina Chriſti Domini deſumpta ſunt.

8 Hodie nullus viuendi modus poteſt dici religio,niſi approbatus *g* à ſummo Pontifice. *g* c.religionem eod.tit.in 6.

9 Prima religionum fundamenta iacta fuere *h* ab Elia, Eliſeo, S. Ioanne Baptiſta, Chriſto Domino, & Apoſtolis, & vt adhuc permanent initium ab Apoſtolis habuere. *h* P.Azor. to.2. inſt. mor.lib. 11.c.23. q.6.

AN STATVS religionis ſit ſtatus perfectionis, & perfectior ſtatu Epiſcoporum, & Parochorum?

10 Religionis ſtatus eſt ſtatus perfectionis, quæ in charitate conſiſtit. *i* D.Tho. 2.2.q.86. art.1.

11 Religioſus tenetur *l* tendere ad perfectionem, & huic obligationi ſatisfacit ſeruando regulam. Et non eſt in tuta conſcientia ſi ſe immiſcet negotiis ſæcularibus, propter quæ omittit orationem, & lectionem ſpiritualem, & alia religioſa exercitia ad hunc finem valde conducentia. *l* Idem vbi ſupra.

12 Epiſcoporum ſtatus eſt perfectior,ſed laborioſior, & pecculoſior, & dicitur perfectior non quia ſit Deo gratior, *m* ſed quia ad maiora pericula exigit perfectiorem charitatem.Status autem religioſorum eſt tutior,& Deo gratior, non exigit tantã perfectionem,ſed eſt aptior ad illam acquirendam,& ideò, qui *m* vill.to. 2.tr.35. dif.2.

fecit votum religionis non poteſt acceptare Epiſcopatum ſine diſpenſatione.

13 Religioſorum ſtatus perfectior eſt ſtatu Parochorum.

QVÆ SIT INTER religiones perfectiſſima.

14 Illa verè eſt perfectiſſima inter alias religiones, quæ perfectiſſima, & accommodatiſſima media habet ad exactiſſimam obſeruantiam trium votorum, in quibus religionis eſſentia cõſtet. Quapropter ſi ſcire velis, quæ ſit magis perfecta religio, inquire, quæ ſit illa in qua paupertas ſtrictius obſeruatur, caſtitas purius conſeruatur, obedientia promptius cuſtoditur. Habitus virtutum, non ex lana, vel ex lino faciunt perfectum monachum.

AN RELIGIOSI ſint exempti à Prælatis Eccleſiaſticis.

n Sixtus IV. Vide P. Henriq. lib. 7. de indulg.

o Vide c. accidentibus de priuil.

p Clemens IV.

q Vide Priuil.

15 Religioſi omnes mendicantes, & qui participant ex eorum priuilegij exempti *n* ſunt à iuriſdictione ſæculari, & Eccleſiaſtica Epiſcoporum. Et Ordinarij contra hoc facientes incurrunt *o* excommunicationem latæ ſententiæ.

16 Hodie nulla *p* poteſt contrahere conſuetudo legitimè eſſe præſcripta.

17 Conceſſa fuit hæc exemptio à ſummis Pontificibus propter glorioſa obſequia à religioſis Eccleſiæ facta, & propter iniurias à Prælatis acceptas.

18 Ex hac exemptione nullum damnum *q* Prælatis, imò magna vtilitas venit.

r Ibidem.

19 Religioſi ſunt notoriè *r* exempti, & ideo non tenentur exemptionis priuilegia oſtendere, & quæcumque ſententia data contra illos eſt nulla quamuis priuilegium non oſtenderint.

ſ Ibidem.

20 Religioſi omnes mendicantes non poſſunt *ſ* excommunicari, ſuſpendi, vel interdici, niſi à Legato à latere, vel ex ſpeciali Papæ commiſſione, quam in certis caſibus habent Inquiſitores fidei, & Commiſſarij Cruciatæ.

t Ref. fr. Eman. Roder. in Bull. Innoc.

u L. ſunt perſonæ ff. de relig. & ſump. funer.

x Trid. ſeſ. 5. de refor. c. 2.

21 Religioſi Dominicani, & qui illorum priuilegia communicant, poſſunt *t* creare Notarios Apoſtolicos ad intimanda, & executioni mandanda Apoſtolica priuilegia.

22 Magiſter ſcholæ Salmanticenſis, nec quiuis alius, non *u* poteſt religioſis ſcholaſticis etiam in collegio degentibus aliquid ſub excommunicatione præcipere. Et iudices omnes tam ſæculares quam Eccleſiaſtici debent aduertere quam ſumma eſt ratio, quæ pro religione facit.

IN QVIBVS religioſi Epiſcopi ſint ſubiecti.

23 In primis non poſſunt *x* concionari niſi in Eccleſiis ſui Ordinis ſine licentia Epiſcopi. Vide de hoc verb. *Priuileg.*

24 Ordina-

24 Ordinarius non poteſt *y* ſine cauſa rationabili religioſos à prædicatione ſuſpendere. *y Vide verb. Epiſcopus.*

25 Vt religioſi in ſuis Eccleſiis concionari poſſint, *z* ſufficit vt à ſuo Superiore approbentur, ſe tamen debent Epiſcopo præſentare, & ab eo benedictionem accipere. Si verò dare renuat ſine rationabili cauſa poſſunt in ſuis Eccleſiis ſine illius licentia concionari. *z Vide verb. Priuil.*

26 Religioſus, qui extra ſua clauſtra ſcandaloſe delinquit, & à ſuo Prælato non punitur, poteſt *a* ab Epiſcopo puniri. *a Trid. vbi ſupr.*

27 Religioſi habentes beneficia Curata poſſunt *b* ab Epiſcopis viſitari non de moribus & vita; ſed de Sacramentorum adminiſtratione, & de cultu Eccleſiæ. *b Trid. ſeſ. 7. de reg. c. 7.*

28 Qui degunt extra clauſtra ſubiiciuntur *c* Epiſcopis in cauſis obſequiorum, & mirabilium perſonarum. Aduertendum tamen, quod religioſus, qui cum licentia ſui Superioris beneficio ſeruit vel eſt monialium Vicarius, vel ſimilibus officiis dat operam non eſt cenſendus manere, extra clauſtra. *c Trid. vbi ſupra.*

29 Qui ſine licentia Ordinarij matrimonio aſſiſtit, vel coniuges benedicit, ſuſpenſionem incurrit. *d* *d Trid. ſeſ. 24. de reform. matr.*

30 Religioſi, qui ad Synodum conuenire tenentur *e* poſſunt de Epiſcopo obligari vt conueniant. *e Ibidem de refor.*

31 In religioſorum Eccleſiis nullus ſæcularis, aut regularis contradicente Epiſcopo concionari *f* præſumat. *f Ex Decr. Innoc. X.*

32 Qui ſine licentia in ſcriptis ſuorum Superiorum extra ſua monaſteria inueniuntur, poſſunt *g* ab Epiſcopo puniri, vt ſui inſtituti deſertores. *g Trid. ſeſ. 25. de reg. c. 4.*

33 An poſſit Epiſcopus viſitare Eccleſias Ordinum militarium alij aiunt, alij negant *h* probabilius. *h F. Eman. Rod. to. 1. q. 36. art. 8.*

34 Contra religioſos dantes, vel accipientes aliquid pro ingreſſu Nouitij poſſunt *i* Epiſcopi cenſuras ferre. *i Trid. ſeſ. 25. de reg. c. 16. in fine.*

35 Religioſi, excepta Carthuſia, & Societate IESV poſſunt *l* obligari ab Epiſcopis vt exeant ad proceſſiones publicas exceptis aliquibus caſibus videndis apud Villalobos. *l Villal. to. 1. tr. 35. dif. 5.*

36 Religioſi extra conuentum poſſunt *m* fidelium proceſſiones facere etiam ſine licentia Epiſcopi, ipſô autem contradicente gratius Deo erit ab illis ſe abſtinere; & aliis piis operibus diuina beneficia impetrare. *m Vide eumdem vbi ſupr. n. 9.*

37 Religioſi teſtamentarij in hoc officio delinquentes *n* poſſunt ab Epiſcopis puniri, & illis debent rationem reddere. *n Clem. vnic. de teſt.*

38 Epiſcopi etiam in religioſorum domibus honoratiorē pedē habere *o* debent, quam Prouincialis, vel ipſe Generalis Ordinis. *o Comm. DD.*

39 Si religioſi Epiſcopo non dederint debitum honorem, iudex huius cauſæ non ipſe Epiſcopus, ſed regularis *p* erit. *p Comm. DD.*

40 In

40 In religioſorum domibus etiam exemptis *q* poteſt ſi velit Epiſcopus concionari.

41 Camaldulenſes habent *r* priuilegium à Leone X. ne Epiſcopi poſſint in Eccleſia exempta ſine licentia Prælati religioſi conuocare proceſſiones, celebrare Ordines,& ſimilia, & in hoc communicant aliæ religiones.

42 In caſibus in quibus religioſi Epiſcopi ſubiecti ſunt *ſ* non poſſunt illos per cenſuras compellere, niſi hoc expreſsè à iure, vel à Pontificibus,vel à Conciliis Epiſcopis conceſſum ſit.

q Henr. lib.7. de indulg. c. 27. n.8. lex D.

r F.Eman. Rod. to.2. q.63. art. 10.

ſ Thom. Sanch. de matr. lib. 7. diſp.33. n.23.

SECTIO II.

QVIBVS IN CASIBVS POSSINT Religioſi Iudicem Conſeruatorem creare, quis poßit hoc munus obire, & quam poteſtatem habeat?

1 POſſunt *a* nominare Iudicem Conſeruatorem Prælati, & Syndici, & quiuis alius religioſus.

2 Quæuis perſona in dignitate Eccleſiaſtica conſtituta, Rectores, & Priores, & Epiſcoporum Vicarij etiam foranei poſſunt eligi in iudices Conſeruatores. Sed iam non poteſt eligi religioſus, etiam ſi ſit Cardinalis ex declaratione Cardin. contrarium tamen eſt probabile.

3 Perſonæ à religioſis aſſignatæ in iudices Conſeruatores, niſi legitimo impedimento ſint excuſatæ *b* tenentur munus acceptare ſub pœna excommunicationis.

4 Aſſignato vno iudice non poteſt *c* alius aſſignari, niſi primus habeat legitimum impedimentum, vel nolit acceptare, vel malitioſè ſe gerat.

5 Poterit eligi extra diœceſim, ſed reus non poterit citari vltra duas diætas.

6 Poterunt *d* Conſeruatores ſuam iuriſdictionem delegare alij perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ.

7 Poterunt *e* cognoſcere in cauſis ciuilibus, criminalibus,vel mixtis religioſorum ſiue rei, ſiue actores.

8 Non *f* poſſunt religioſi niſi ſponte velint conueniri ante ſuos Conſeruatores.

9 Poſſunt *g* Conſeruatores iudicare de iniuriis illatis famulis religioſorum.

10 Poſſunt *h* procedere contra alios religioſos, & illorum communitates

a Vide Eman. Rod tom.3.qq. reg.

b Ex Bull. Iul.III.

c Ex Leone X. & Clem.VII.

d Pius V. Soc.IESV.

e Ex citato priuil. in comp.

f Em.Rod. vbi ſupra, art.13.

g Idem vbi ſupra, art 17.

h Ex cōp. Societ.

communitates etiam ſi habeant æquale priuilegium.

11 Conſeruatores, qui malitioſe in iuriſdictione excedunt ipſo facto de officio manent *i* ſuſpenſi, & pars id procurans ipſo facto incurrit *l* excommunicationem Papæ reſeruatam, niſi alij parti expenſas ſatisfecerit: Qui autem pars non eſt pœnas has non incurrit, nec pars ſi iudex non exceſſit.

12 Circa horum iudicum electionem Tridentinum *m* nihil innouauit.

DE INGRESSV in religionem, vide verb. *Nouitius.*

AN LICEAT religioſo profeſſo ad aliam religionem tranſire.

13 Non licet *n* ex vna ad aliam religionem tranſire niſi ob magnam neceſſitatem, vel vtilitatem.

14 Quivis religioſus poteſt *o* ad ſtrictiorem religionem tranſire petita licentia à ſuo Prælato licet non *p* obtenta.

15 Si ad laxiorem tranſeat exiſtimans bona fide arctiorem eſſe non incurrit excommunicationem.

16 Si tranſeat non petita licentia poteſt, *q* ac debet Prælatus illum reuocare ſecundum probabiliorem.

17 Cum ſubditus petit licentiam à Prælato debet *r* expectare reſponſum, quod ſi neget illam propter iuſtas cauſas debet ad alium maiorem Superiorem recurrere.

18 Religio ad quam tranſitus licet, debet eſſe non ſolum ſanctior, ſed arctior, & in qua religioſa obſeruantia arctius *ſ* vigeat: Si enim eſt relaxata parum intereſt quod arctiorem regulam habeat cuſtoditam in arca.

19 Quod in hoc caſu de viris religioſis dicitur intelligendum *t* etiam de fœminis, & idem de fratribus *u* laicis.

20 Nullus religioſus profeſſus ex Ordinibus mendicantibus poteſt *x* tranſire ad Ordines monachales, nec ad Ordinem Dominæ de Mercede.

21 Ordines mendicantes ſunt, quæ vt tales per litteras Apoſtolicas declaratæ ſunt etiam ſi habeant *y* annuos redditus in communi ſicuti habent collegia Societatis Iesv.

22 Ad Carthuſiam licet *z* tranſire omnibus religioſis aliorum Ordinum. Ciſtercienſes autem, & minimi non poſſunt ſine licentia ſuorum Generalium. Vide circa hoc Societatis priuilegia.

23 Religioſi mendicantes ex Papæ licentia ad Monachales Ordines tranſeuntes non habent *a* vocem, nec locum.

24 An liceat tranſire ex religione mendicanti ad aliam mendicantem ex illarum priuilegiis perpendendum eſt, iure autem communi prohibitum *b* non eſt ex cauſa, & cum Prælati licentia.

i c. fin. de off. deleg. lib. 1, & 2. tit. 8. lib. 1. recop.
l c. fin. citat.
m Trid. ſeſſ. 14. c. 5. ad fin.
n D. Tho. 2. 2. q. vlt. art. 8.
o c. licet, de regul. c. ſignificaſti, c. nô ex vobis, eod. tit.
p Fr. Em. Rod. to. 3. q. 52. art. 3. c. licet, vbi ſupra.
q P. Azor. tom. 1. lib. 12. c. 14. q. 5.
r Abb. in d. c. licet.
ſ Vide Vill. to. 2. tr. 35. diſ. 13. n. 8.
t Nauar. conſ. 132. n. 15. lib. de reg.
u F. Eman. Rodr. vbi ſupra.
x In Extrau. viam ambitionis, de rel. domi.
y Vide Azor. 1. p. lib. 12. c. 14. n. 12.
z Ex Marti. 4. extr. viam ambitionis, de rel. domi.
a Clem. vt profeſſores, de regul.
b Comm. DD.

25 Capucini non poſſunt admittere obſeruantes D. Franciſci.

26 Qui poteſt tranſire ad arctiorem Ordinem poteſt *c* id facere etiam ſi votum emiſerit in contrarium.

27 Qui tranſit ex vna in aliam religionem debet *d* habere probationis annum.

28 Poſſunt omnes Ordines mendicantes aliorum Ordinum priuilegiis vti circa hoc.

29 Generalis poteſt *e* ex iuſta cauſa dare licentiam ſubdito vt ad laxiorem Ordinem tranſeat.

c Nauar. conſil. 55. de reg. lib. 3.
d Trid. ſeſ. 25. c. 15. de reg.
e Comm. DD.

AD QVAM RELIGIONEM pertineant bona religioſi ex vna ad aliam tranſeuntis?

30 Si tranſitus fuit contra ius omne quod habuerit, ad priorem Ordinem *f* pertinet, ſi autem legitimè tranſiit, quod poſt profeſſionem acquiret, ſpectat ad ſecundum.

31 Si quando ingreſſus fuit *g* religionem, donationem illi fecit omnium bonorum, & ante profeſſionem tranſiit ad aliam, omnia ſua bona ſecum feret, ſecus verò ſi donatio fuit alicuius partis bonorum.

32 Actio, quam habet religioſus ad hæreditatem tranſit cum eo ad 2. monaſterium, *h* quod ſi hæreditatis incapax eſt ad heredes ab inteſtato pertinebit.

33 Cum ei aliquid fuerit legatum ſub conditione, quæ impleta fuit, quando erat in 2. monaſterio ad illud 2. ſpectat. *i*

34 Omnia, quæ habebat in prima religione ad illam pertinent, ex licentia autem præſumpta *l* poterit ſecum ferre manuſcripta primæ religioni inutilia.

35 Si monaſterium compelleretur admittere religioſum, vt ibi ageret pœnitentiam, & hic haberet bona in primo monaſterio, hoc teneretur *m* bonorum vſumfructum ſecundo dare, vt aleret religioſum dum viueret.

f P. Azor. p. lib. 12. c. 15. q. 1.
g Panor. in c. quod adro. de cler. coniug. & c. in preſenti de probat.
h c. Statutum 18. q. 1.
i Filiu. in c. in præſenti de prob.
l Ex d. c. ſtatutum.
m Comm. DD.

SECTIO III.

DE VARIIS CIRCA RELIGIOSOS reſolutionibus.

1 Religioſus Sacerdos, cui à ſuo Prælato prohibitum eſt confeſſiones audire *a* validè audiet peccata venialia, ſed non licitè

a Comm. DD. Vide Nauar. c. num 26.

licitè, ſic etiam de his habeat prohibitionem.

2 Religioſi, qui virtute ſuorum priuilegiorum poterant ante Tridentinum confiteri cum clericis ſæcularibus poſſunt *b* etiam modo. *b* Auil. in comp. Nauar. hoc verb.

3 Peccat *c* mortaliter qui retrahit aliquem ab ingreſſu, vel extrahit poſt ingreſſum, ſed non tenetur ingredi pro eo, ſed qui prædicta facit bona intentione nec peccat, nec incidit in cenſuras. *c* Idem ibidem.

4 Ingredi, *d* vel inducere ad ingreſſum in religionem in qua laxè viuitur, peccatum eſt, & in illam ingrediens non ſatisfacit voto ingrediendi religionem in communi. Nec qui votum fecit ingrediendi religionem laxam, in qua non eſt reformationis ſpes, tenetur adimplere. *d* Nauar. vbi ſupra. num. 51.

5 Religioſus profeſſus in venereum peccatum incidens circumſtantiam tenetur *e* confiteri. *e* Comm. DD.

6 Profeſſio facta ab excommunicato *f* valet. *f* Comm. DD.

7 Peccat *g* mortaliter religioſus qui eo quod obſeruantia non vrget, non ſeruat ea, quæ obligant ſub mortali, excuſatur tamen ab impletione eorum, quæ non pertinent ad eſſentiam votorum, & iam deſueſcunt per priuilegia, vel conſuetudinem, vel tolerantiam Prælatorum. *g* Comm. DD.

8 Religioſus moribundus poteſt *h* declarare ſuam voluntatem in diſtribuendis rebus quibus cum licentia vtitur, ſed non per modum vltimæ voluntatis. *h* Nauar. c. 27. n. 260.

9 Poſt Tridentinum poteſt *i* fœmina fieri religioſa manendo domi in ſæculo ex iuſta cauſa cum peculio vnde ſuſtentetur. *i* Comm. DD.

10 Profeſſus ſolum obedientiam ſecundum regulam cenſetur *l* profiteri paupertatem, & caſtitatem, *l* Sà hoc verb. n. 18.

11 Profeſſus *m* non intendens ſeruare regulam niſi aliorum more, tenetur ſeruare omnia, quorum non eſt legitima diſpenſatio. *m* Idem vbi ſupra

12 Profeſſio monialis non mendicantis in monaſterio non habente reditus, quibus ſuſtentetur, non valet.

13 Profeſsus cælato morbo *n* contagioſo poteſt à religione expelli. *n* Vide c. periculo. de ſtat. reg. lib. 6.

14 Profeſſus à religione expulſus tenetur ſeruare tria vota eo modo, quo poteſt, & Ordinario loci tenetur *o* ſe præſentare, æque obedire, nec debet ſibi theſaurizare, ſed poſt moderatum victum, & veſtitum, quæ ſupererunt, Eccleſiæ, cui eſt addictus, acquiret. Non enim debet eſſe melioris conditionis eiectus ob demerita, quam aſſumptus ob merita. *o* Vide Syl. verb. religio 6. q. 12.

15 A reliquis obſeruantiis choro, ieiuniis, vigiliis, flagellationibus, ſilentio, & ſimilibus liber manet. *p* *p* Comm. DD.

16 Non

q Sà vbi ſupra.

16 Non habet q dominium eorum, quæ acquirit, ſed tantum adminiſtrationem ad propriam ſuſtentationem, & ad pias cauſas.

r Sà vbi ſupra.

17 Acquirit ſi eſt exemptus ſummo Pontifici, ſi non exemptus ſuo monaſterio, & nõ Epiſcopo loci ſecũdùm probabiliorẽ. r

ſ Comm. DD.

18 Religioſus pro quolibet peccato mortali ſ poteſt in carcerem detrudi, & ob crimen cauſa cognita per ſententiam à religione expelli à ſuo Prælato, ſed non poteſt Ordine ſacro deponi.

t Comm. DD.

19 Non licet t recedere à conuentu prætextu conueniendi ſuperiorem niſi in caſu manifeſtæ iniuriæ.

u Vide Dian. p.3. tract.2. reſ.59.

20 Carthuſiani tenentur u veſci carnibus ſi aliter non poſſint viuere, eſt probabilior ſententia. Nec deſunt qui dicant non peccare mortaliter carnes edendo etiam extra neceſſitatem dummodo abſit ſcandalum.

x Sà hoc verb. n.59.

21 Mendicantes non tenentur x contributionem dare ad ſeminaria etiam ratione beneficiorum, nec ad vllum ſubſidium, vel onus.

y Idem vbi ſup.

22 Religioſi poſſunt y eſſe Vicarij Epiſcoporum de licentia Prælati, & aliquando poſtulare pro alio in ciuilibus coram iudice ſæculari.

z Comm. DD.

23 Religioſis tempore Iubilæi reuocantis priuilegia in contrarium, licet z confiteri cuilibet Sacerdoti, etiam ſæculari approbato ab Ordinario.

a Comm. DD.

24 De religioſi crimine facto ante a ingreſſum religionis non poteſt iudex ſæcularis cognoſcere, eſt enim mutatum forum.

b Silu. hoc verb. n.4.

25 Non b eſt apoſtata, qui exit à religione animo reuertendi, vel in aliam ingrediendi, vel fugit à ſuperiore nimis ſæuiente, aut meritò credens non eſſe profeſſum, tunc enim poteſt etiam dimiſſo habitu fugere.

c Comm. DD.

26 Abbas non obligatur c ſtatuto etiam cum conuentu facto.

d Vide Silu. verb. religio.

27 Abbatem non venire d nomine monachi in odioſis alij aiunt, alij negant.

e Comm. DD.

28 Abbatem oportet e eſſe ſaltem 25. annorum inceptorum, Sacerdotem & profeſſum, & Abbatiſſam 40. annorum niſi aliud Superiori videatur.

f Placitum authoris.

29 Vocales, qui habent vocem ſuffragij deciſiui non poſſunt abeſſe pro arbitrio à Capitulo, poſſunt tamen quando ſciunt determinandam eſſe rem iniuſtam, quam non valebunt impedire. Si autem poſſunt impedire, & abſunt ob humanos reſpectus f peccant mortaliter.

g Suar. apud Dian. in comp. n.4.

30 Religioſus negans ſuffragium nouitio idoneo peccat mortaliter.

31 Inualidè

31 Inualidè profeſſus; qui dubitat an intra quinquennium profeſſionem ratificauit, præſumitur *h* ratificaſſe.

h Dian. p. 4. tr. 3. reſ. 49.

32 Non poſſunt *i* Epiſcopi ea quæ ſunt iuriſdictionis exercere in domibus religioſorum illis inuitis.

i Comm. DD.

33 Religioſus, qui notoriè incurrit in excommunicationem poteſt ſecundum aliquos denunciari ab Epiſcopo, alij autem probabilius dicunt *l* id verum eſſe in caſibus à iure permiſſis.

l Vide Dian. p. 3. tr. 2. reſ. 35.

34 Iuſtæ cauſæ, ob quas poteſt ſuperior *m* religioſus ſubdito dare licentiam, vt ad laxiorem religionem tranſeat, ſunt. 1. imbecillitas ſubditi ad onera religionis. 2. ſi indignè tractetur, aut ſit exoſus. 3. ſi infamatus, & non poteſt ibi degere ſine pudore.

m Idem vbi ſupr. reſ. 48.

35 Religioſus factus Epiſcopus poteſt reuocare *n* donationem quam fecit legitimè ante profeſſionem.

n Dian. in comp. hoc verb. n. 34.

36 Religioſi facti Cardinales, vel Epiſcopi poſſunt *o* ſuſcipere in Baptiſmo, quia ceſſat in eis ratio nimiæ familiaritatis, & incontinentiæ.

o Comm. DD.

37 Religioſum expulſum iam emendatum non tenentur ſuperiores recipere, *p* nec ipſe ad aliam religionem tranſire immo nec redire ad ſuam.

p Dian. vbi ſupr. num. 37.

38 Generales, *q* & Capitulum generale religioſorum poteſt priuilegiorum vſum limitare prout ipſa religioſis expedire iudicauerint.

q Comm. DD.

39 Priuilegiorum Societatis etiam ſi ipſi dumtaxat conceſſa ſint poſſunt aliæ religiones mendicantes communicatione gaudere. Immo illis etiam priuilegiis, quibus ipſi ſocietatis ſubditi non gaudent, *r* quia generales eorum vſum illis interdicit.

r Dian. p. 5. tr. 13. reſ. 46.

40 An per Bullam Cœnæ derogatum ſit religioſorum priuilegiis alij aiunt, alij probabilius *ſ* negant.

ſ Villal. apud Dia. vbi ſup. reſ. 88.

41 Derogatio priuilegiorum Societatis IESV etiam ſub ampliſſima forma facta non valet *t* niſi fuerit intimata.

t Comm. DD.

42 An religioſi in foro conſcientiæ vti poſſint priuilegiis expreſſè reuocatis à Tridentino *u* alij aiunt, alij negant.

u Vide Dian. p. 5 tr. 13. reſ. 68.

43 Diſpenſatio pro coniugatis inceſtu, vel voto impediditis ad petendum debitum poteſt vrgente neceſſitate *x* dari extra ſacramentum, & abſentibus in ſcriptis.

x Idem p. 3. tr. 2. reſ. 14.

44 Religioſus approbatus tantum, ad audiendas Confeſſiones virorum, ſi tempore Iubilæo audiat Confeſſiones fœminarum non eſt puniendus, *y* quia procedit ſecundùm probabilem opinionem.

y Sanchez apud Dia. p. 3. tr. 2. reſ. 93.

45 Generales, & alij Prælati religionum poſſunt *z* eligere Confeſſorem etiam extra religionem, dummodo eis non ſit per

z Suar. apud eundem.

per ſuas conſtitutiones prohibitum.

a Comm. DD.

46 Cum religioſus nondum eſt approbatus ab Ordinario *a* poteſt tempore Iubilæi, vel virtute Bullæ Cruciatæ de licentia ſui Superioris audire Confeſſiones aliorum religioſorum.

b Placitum authoris.

47 Prouinciales Ordinum mendicantium poſſunt *b* dimiſſorias concedere nouitiis vt ab Epiſcopo ordinentur.

c Placitum authoris.

48 Religioſus non poteſt *c* niſi de licentia ſui ſuperioris teſtis eſſe etiam in teſtamento; poteſt autem de licentia præſumpta & eſt validus teſtis.

d P. Acoſta in manuſcript.

49 Religioſos non obligat *d* Concilium Limenſe, nec aliud diœceſanum, niſi cum ſunt Parochi in ſacramentorum adminiſtratione, vel ratione ſcandali vt in decreto contra negotiatores,& in ſimilibus,quæ in religioſis maioris ſunt ſcandali,quam in aliis clericis.

SECTIO IV.

DE ALIIS RESOLVTIONIBVS ad religioſos ſpectantibus.

a Comm. DD.

1 RElìgioſi de Prælati licentia poſſunt *a* eſſe teſtamentarij, & bona tenere, & cuſtodire defuncti, non autem ſine facultate.

b Ex noſtris conſtitution.

2 In ſocietate, qui ſolum vota ſimplicia poſt biennium nouitiatus fecerunt ſunt *b* adhuc capaces hæreditatis, & donationum.

c Ex noſtris conſtitution.

3 Profeſſio ſolemnis in noſtra Societate non *c* valet, niſi fiat ex expreſſa licentia noſtri Generalis data in ſcriptis, & vota ſimplicia debent fieri poſt duos annos,& diem.

d P. Menach, in manuſcr.

4 Si religioſus habens filiam fidei, Petri committat pecuniam acquiſitam in beneficio Eccleſiaſtico ex Superiorum permiſſu etiam in negotiatione mortuo tali religioſo, *d* poteſt Petrus ex illa pecunia dotare puellam, nec tenetur religioni reſtituere.

e Idem vbi ſupra, & vide Mol. to. 2. de vic. diſp. 140.

5 Si quis ingrediatur religionem cum debitis non habens vnde ſoluat, & poſt profeſſionem vel ex hæreditate, vel aliunde bona acquirat monaſterio, probabilius videtur *e* non teneri monaſterium ex ita acquiſitis religioſi debita ſoluere.

6 Qui

6 Qui debet, nec habet vnde ſoluat, nec expectat habere ſi vera vocatione non verò vt creditorum moleſtias effugiat, religionem ingrediatur *f* poteſt profiteri, & tuta conſcientia recipi; quia Sixti V. conſtitutio contra eos eſt ſolum, qui vt à creditoribus liberentur ad religionem confugiunt.

f Idem ibidem.

7 Religioſus Societatis poſt vota ſimplicia *g* poteſt de bonis paternis viuente matre ſecundum Conſtitutionum Ordinem diſtribuere, & mater nec titulo hæredis, nec titulo inofficioſæ donationis poteſt id impedire.

g Idem ibidem.

8 Ad religioſorum Societatis correctionem, & punitionem non *h* tenentur ſuperiores rigorem iuris ſeruare, ſed tantum ea, quæ ſunt iuris naturalis ex conceſſione Bonifacij VIII. quæ habetur in comp. Min. & ex facultate noſtri P. Generalis Societas vti poteſt tali priuilegio. Si verò ita grauis ſit caſus, vt profeſſus ex Societate eſſet expellendus, ſeruandus eſſet iuris ordo propter rei grauitatem, in aliis verò non; atque adeo neceſſarium non eſt teſtes eſſe iuratos. Quod ſi eſſent duo teſtes ſingulares duorum actuum eiuſdem ſpeciei, poſſet reus puniri non pœna ordinaria, ſed alia arbitraria ſecundum præſumptionem delicti. Sed nihilominus quamuis probatio certiſſima ſit, audiendus eſt reus regulariter loquendo. Si verò non ſit probatio, quam ius requirit, ſi vrgeat, poteſt non conuictus incarcerari, & ſi indicia ſint magna etiam non auditus ad cuſtodiam cum probabilitate delicti.

h Ex conceſsione Bonifacij VIII & hic ordo iudicij extractus eſt ex manuſcrip. doctiſsimi. P. Ioannis Menachoi.

9 Nouitij propter religionis ingreſſum non amittunt *i* beneficia Eccleſiaſtica, eiſque debentur fructus, vel illorum loco quotidianæ diſtributiones. Nec poſſunt renuntiare beneficio ante ingreſſum intuitu illius, nec poſt ingreſſum niſi cum licentia Epiſcopi, vel eius Vicarij fiat intra duos menſes proximos ante profeſſionem, & non alias intelligatur effectum ſuum ſortiri niſi ſecuta profeſſione.

i Vide Trid. ſeſ. 24. & 25. de regul. c. 16.

10 Si autem Nouitius fuerit *l* ex noſtra Societate ex ſententia noſtri Thomæ Sanctij eius beneficia, cathedræ, & ſimilia non vacant ante ſolemnem profeſſionem vel vota Coadiutorum formatorum, per quę religioſi Societatis redduntur omnino incapaces retinendi bona. Attamen licet non vacent in V. Congregatione ſtatutum eſt vt ea ante biennij vota reſignentur.

l Ex V. Congreg. noſt. Societ.

11 In culpis non mortalibus opus non eſt ad pœnitentias ordinarias rei monitionem præmittere.

SECTIO V.

DE RELIGIOSORVM EXEMPTIONE quoad Eccleſiaſticum forum.

1 REgulares exempti *a* ſunt ab Ordinariorum iuriſdictione, nec non Legatorum à latere & Nunciorum Apoſtolicorum. Nec veniunt nomine Eccleſiaſticorum aut Clericorum in edictis legatorum.

2 Hac exemptione *b* gaudent Nouitij, non item *c* religioſi Apoſtatæ, aut eiecti ſine ſpeciali habitu regulari, nec damnati ad triremes, nec relegati in loca à prouinciis Ordinis valdè diſtantia, etſi aliqui putent hos ſubdi ſoli Papæ. Hac exemptione gaudent Tertiarij ſed non omnes. Item oblati, & Donati, ſi ſe & ſua irreuocabiliter religioni tradiderunt.

3 Regulares notoriè delinquentes poſſunt *d* ab Ordinario puniri, ſi Prælatus eorum eos non puniat intra tempus ab ipſo Ordinario præfigendum. Prælatus autem regularis non tenetur ſtare in hoc caſu proceſſui facto ab Ordinario.

4 Bullæ Pontificiæ ſpectantes ad Inquiſitionem ligant *e* religioſos etiam non expreſſos. Item iuxta aliquos edicta Inquiſitorum.

5 Epiſcopus poteſt procedere contra regulares detinentes coniugatum profeſſum in caſu vetito. Item contra *f* renuentes reſtituere nouitio reſtituenda.

6 Regulares non poſſunt *g* ſine Ordinarij licentia libros imprimere: Si verò ſine Prælati regularis imprimant non incurrunt pœnas Concilij Lateranenſis, licentia autem Principis laici non illis, ſed typographo opus eſt.

7 Regulares non poſſunt *h* erigere noua monaſteria ſine Epiſcopi in cuius diœceſi ſunt licentia prius obtenta. Immò nec poſſunt ea transferre de vno loco in alium in eadem ciuitate.

8 Regulares non tenentur *i* ad ieiunia indicta ab Ordinario, niſi ſubſit periculum ſcandali. Immò aliqui putant

a Paul. V. in ſua Conſt. 34. quæ incipit, Religioſorum.
b Corduba lib. 2. qq. q. 3.
c Ex decr. Congreg. in tom. 4. Bull. cõſt. 26. Vrb. VIII.
d Trid. ſeſ. 25. de reg. c. 14. vide P. Pellizar. tr. 8. c. 6. ſect. 1.
e Vide P. Pellizar. vbi ſupra.
f Trid. vbi ſupr. c. 16. Vide c. 1. de conu. coniug.
g Concil. Lat. ſeſ. 1. de imp. lib.
h Vrb. VIII. in conſt. circa ann. 1624.
i P. Pelliz. vbi ſupra.

tant ſæculares intra monaſteria non teneri, ſicut nec moniales tenentur etiam non exemptæ niſi exprimantur in edicto.

9 Regulares ſubſunt *l* Ordinario quoad publicandas indulgentias. Item quoad ſeruanda interdicta. Item quoad proceſſiones, niſi ſpeciali priuilegio exempti ſint vt noſtri.

l Idem vbi ſupr.

10 An regulares teneantur reddere rationem piarum voluntatum ipſis commiſſarum, & poſſint puniri ab Ordinariis, alij aiunt, alij probabilius negant, *m* nam Clem. 1. de teſtam. non loquitur de mendicantibus, qui coram Ordinario conueniri non poſſunt.

m Vide Rodr. to. 3. q. 70. art. 5.

11 Regulares, qui extra loca in quibus habent monaſteria eleemoſynas quæritant tenentur *n* oſtendere Ordinario licentiam ſuorum Prælatorum.

n Ex ſac. Cong. circa an. 1621.

12 Priuilegium exemptionis competens monaſteriis regularium, quoad iuriſdictionem Ordinariorum, ſuffragatur *o* etiam perſonis ibi exiſtentibus, ac ſi eſſent in aliena diœceſi, & non comprehenduntur Ordinarij cenſuris.

o Vide Pellizar. vbi ſupra num. 88.

DE PRIVILEGIO EXEMPTIONIS conceſſo regularibus, quoad forum ſæculare.

13 Priuilegium *p* fori eſt, quo perſonæ regulares legitima authoritate eximuntur à quacumque poteſtate ſæculari tam in ciuilibus, quam in criminalibus.

p Comm. DD.

14 Competit *q* eis iure Eccleſiaſtico, non poteſt illis auferri neque per conſuetudinem etiam immemorialem, & in hoc non poteſt præſumi conſenſus, nec tolerantia Papæ, nec ipſi regulares tali poſſunt renunciare priuilegio. Eóque gaudent regulares omnes etiam laici, oblati, nouitij & Tertiarij, nec non apoſtatæ, & perpetuo eiecti, & enormia perpetrantes delicta non obſtante Clem. VIII. indulto, quod ſolum intelligitur de clericis ſacris non initiatis, non de religioſis.

q Vide Pellizar. tr. 8. c. 6. ſect. 2.

15 Iudex ſæcularis non poteſt *r* religioſum aſſaſsinum propria authoritate punire etiam ſi ſit notorius, & incorrigibilis, & habitum deſeruerit.

r Vide Dian. 1. p. tr. 2. reſ. 129.

16 Regulares poſſunt *ſ* capi à iudice ſæculari in flagranti delicto reipublicæ pernicioſo, vt in furto, & duci ſine iniuria ad Prælatum regularem, cum neceſsitas capiendi vrgeat.

ſ Laym. lib. 4. tr. 9. c. 4. n. 6.

17 Iudex ſæcularis ſolum in tribus *t* caſibus poteſt proceſſare contra religioſos. I. Si etiam laici ſocij fuerint criminis. II. Ne vexentur laici pro eodem crimine, ſi ſolus Eccleſiaſticus inueniatur delinquens. III. Cum certum eſt delictum omnes iudices poſſunt, & debent inquirere de delin-

t Vide Pelliz. vbi ſupr.

 quentibus,

quentibus, vt ſic quilibet eorum poſſit ſuum ſubditum punire. Addi poteſt cum Prælatus eſt abſens & eſt periculum in mora ex ratihabitione ipſius Prælati.

18 An iudex laicus poſſit capere regularem noctu inuentum cum armis prohibitis, aut etiam mutato habitu, alij negant, alij probabilius affirmant, *u* dummodo incontinenti ducant ſic captum ad proprium Prælatum, quia in hoc & reipublicæ bono conſulit, & religionis.

19 Iudicem laicum, eiúſque miniſtros poſſe priuare religioſum armis prohibitis, quæ fortè reperiatur geſtare, viri docti negant, ſed noſter Vaſquez *x* inquit poſſe priuari, cum arma ita prohibita ſunt vt neque domi retineri poſſint.

20 Etiam ſi Prælatus religioſus ſit negligens in puniendis ſuis ſubditis non poteſt *y* laicus ſupplere negligentiam illius.

21 Per viam reconuentionis poteſt *z* iudex ſæcularis ad effectum vitandi calumniam, & repellendi calumniatorem non verò ad punitionem reconuenire regularem. Quod à fortiori poteſt in cauſa ciuili.

22 Si regularis vendidit agrum, & conueniatur de euictione ab emptore, quia alius ius habet in agrum venditum conueniri debet coram Iudice & Eccleſiaſtico. *a*

23 An clericus vel regularis hæres laicus ſuper lite inchoata creditore viuente conueniendus ſit coram Iudice laico, alij aiunt, alij negant vtrumque *b* eſt probabile.

24 Iudex laicus citare poteſt *c* regulares creditores ad exhibenda propria iura, in caſu quo debitor petat dilationem ex conſenſu minoris partis creditorum, quia hic non conuincitur vt reus, nec iudex præiudicat exemptioni regularis.

25 In cauſis feudalibus poſſunt *d* conueniri regulares coram iudice laico, quia in his ſubiiciuntur feudi domino, non vt perſonæ Eccleſiaſticæ, ſed vt principes, marchiones &c.

26 An regulares qui ſunt creditores aut legatarij in caſu in quo conferri debeat eorum ratio, à iudice ſæculari citari poſsint, Theologi negant, *e* Iuriſconſulti concedunt, dummodo non cogantur, ſed admoneantur ſi velint.

27 Non *f* poſſunt laici Principes ſuis ſubditis priuilegia concedere cum hoc addito, vt eis non vtantur regulares, nec poſſunt abrogare priuilegium ſemel ab ipſis factum in fauorem regularium, quod iam tranſiit in ius eorum.

28 Leges ciuiles correctiuè & non coactiuè obligant regulares, ſed cum tunc in communem vtilitatem reipublicæ, in

u Vide Dian. vbi ſupra, reſ. 11.

x 1.2. diſ. 61. c. 4. num. 31.

y Comm. DD.

z Couar. in tr. qq. c. 18.

a Pelliz. vbi ſup.

b Vide Dian. p. 1. tr. 2. reſ. 24

c Idem vbi ſupra.

d Pelliz. vbi ſup.

e Vide Dian. vbi ſup. reſ. 20. p. 1. tr. 2.

f Filiuc. tr. 6. nu. 278.

in quantùm eius ſunt, illius eas obſeruare tenentur, & pœnæ in transgredientes poſſunt *b* exigi à regularibus per iudicem ſæcularem, ſed hoc ſine iudiciali controuerſia. Et iudex Eccleſiaſticus poteſt eos cogere ad legum ciuilium obſeruantiam, quæ ad communem vtilitatem ſpectant.

b Vide Caſt.Pal. tr.3.dub. 1.p.24.par. rag.5.

29 Sub pœna excommunicationis lata in Bulla Cœnæ prohibentur laici procedere contra regulares tam in cauſis criminalibus, quam in ciuilibus. Et in dubio an ſtatutum ſit contra immunitatem Eccleſiæ amplectenda eſt *i* opinio Eccleſiæ fauens.

i c.fin.de ſen.& re iud.

RESOLVTIONES VARIÆ AD RELIGIOSOS ſpectantes.

1 Qui in Societate vota ſimplicia emiſit ab eis abſolutus aliam religionem ingredi poteſt *a* non obſtantibus conſtitutionibus, quæ prohibent ne profeſsi in aliis religionibus admittantur, quia non ſunt profeſsi, qui vota ſimplicia in Societate emittunt.

a P.Menach.in manuſcrip.

2 Donatus etiam ſi vota religionis emittat, non *b* eſt verè religioſus.

b Idem.

3 Religioſus profeſſus expulſus à religione & per ſententiam prohibitus ne concionetur nec Confeſsiones audiat, & ſimilia, non poteſt *c* habilitari ab Epiſcopo ſed à Papa vel Nuncio. Si autem de facto habilitetur ab Epiſcopo per priuilegium Pij V. tenet factum, quia non eſt improbabile.

c Idem.

4 Qui grauatus eſt debitis ſi bonis cedat, ingredi religionem poteſt, *d* monaſterium autem de his quæ attulit bonis tenetur ſoluere creditoribus, non verò de acquirendis in religione etiam in ſocietate, in qua ante profeſſionem capax eſt religioſus dominij.

d Idem.

5 Per ſententiam iuſtam expulſus non tenetur *e* redire & poteſt aliam religionem ingredi ſi per eius Conſtitutiones non eſt prohibitum.

e Nauarr. tit. de regul.conſ. 51.

6 Religioſus è Societate, qui iter agens tranſit per aliud collegium, & quod Deus auertat, incidit in reſeruatum, abſolui debet *f* à Confeſſario ordinario illius collegij cum onere comparendi Rectori collegij, ad quod iter agit.

f Comm. in Societate.

7 Miniſter nec alius, qui abſente ſuperiore in eius locum ſubſtituitur poſſunt *g* à reſeruatis abſoluere,

g Comm. in Societate.

 niſi

abſoluere, niſi cum onere comparendi, vel cum per multos dies abſens eſt ſuperior.

h c ſi quis de pœnit. & remiſſ.

8 Religioſus profeſſus tenetur *h* confiteri vel ſuperiori, vel ab eo aſſignato Confeſſario, & non alij niſi facultate à ſuperiore obtenta.

i Conſtat ex dict. c. ſi quis.

9 Prælatus *i* poteſt religioſo ſubdito iter agenti facultatem concedere, vt cum ſæculari vel religioſo alterius ordinis confiteatur.

l Vill. to. 1. q. 6. art. 1. num. 2.

10 Religioſus qui in prædiis religionis degit ad illorum culturam non *l* cenſetur eſſe extra clauſtra, quare ſi deliquerit non debet ac ordinario puniri, poſſet verò ſi eſſet in alio populo in erectione alicuius monaſterij in quo conuentualiter non viuitur; contrarium tenet. Sà hoc verb. *num.* 53.

m Idem ex Card. Cong.

11 Religioſus ſine ſui Prælati licentia non poteſt *m* acceptare Epiſcopatum.

n Idem to. 1. q. 6. art. 1. n. 29.

12 Religioſi Parochi non cenſentur *n* eſſe extra clauſtra & ideo non debent puniri ab Epiſcopis, ſi delinquant.

SECTIO VI.

CANONES SEPTIMÆ CONGREGATIONIS de dimittendis noſtræ Societatis. religioſis.

§ 1 QVi ad Societatis monaſteria idonei dimiſſionem ab ea nulla iuſta adducti cauſa petunt, prætenſæ ſuæ dimiſſionis rationes cum propriæ manus ſubſcriptione Prouinciali tradent addéntque, nullas ſibi alias ſupereſſe. Quas Prouincialis ſeriò cum conſultoribus examinatis, iudicióque ſui, & illorum addito ad Præpoſitum Generalem mittet, quas ſi non probauerit perpetuum talibus ſub præcepto ſilentium indicat, non obtemperantes ob delicti qualitatem puniat publica etiam in publicis culpi animæ auerſione, certóque ſibi perſuadeant tales, ni ſuperioribus acquieſcant ſecuros ſe in conſcientia eſſe non poſſe, ſed mortali culpæ quamdiu illa animæ obſtinatione teneantur, ſubiacere.

§ 2 Imponitur præceptum, lata que infertur ſententiæ excom-

municatio

municatio Prouinciali reſeruatæ tã in illos,qui inconſulto Prouinciali externos de dimiſſione ſua in conſilium adhibent, quam in illos, qui externorum auxilio, & interceſſione ad dimiſſionem à Superioribus impetrandam vtuntur, addantúrque pro Prouincialis arbitrio pœnæ, longéque illis difficilior ad dimiſſionem pateat aditus.

Aduerte hoc non eſſe intelligendum de nouitiis, qui pro arbitrio ſuo poſſunt vel permanere, vel exire.

§.3. Illis, qui ſola importunitate, cum alia nulla iuſta cauſa ſubſit, dimiſſionem depoſcunt, nulla in poſterum niſi cum obligatione aliam religionem intrandi, in qua regularis vrgeat obſeruantia, concedatur, quod & patentibus inſeratur, ac non niſi rariſſimè, & ob grauiſſimas omnino cauſas permittendum vt liber ab omni votorum obligatione ad ſæculum redeat.

§.4. Quicumque è cauſis aut non veris, aut ſi veris, è grauibus delictis, ea mente perpetratis dimiſſionem impetrarunt, certò ſibi perſuadeant nullo ſe modo tutos in conſcientia fore, omnémque hanc facultatem in conſcientiæ foro irritam, ac nullam eſſe omnibúſque ſe Apoſtatarum pœnis, ac cenſuris ſubiacere. Quæ res ſi in exteriori foro conſtiterit pôterunt Superiores in illos tamquam viros Apoſtatas iuxta Societatis priuilegia, & ſacrorum canonum diſpoſitionem procedere.

§.5. Qui ad dimiſsionem ſecretas obtendunt cauſas, quibus ſe ineptos ad religioſæ diſciplinæ, votorúmque obſeruationem contẽdunt illas ipſi iudicio Patris noſtri Prouincialis & immediato Superiori ſuo, vel alteri indicare tenebuntur, quo rebus omnibus ſeriò examinatis maturius, certiúſque aliquid denegãda, vel concedenda dimiſſione ſtatuere P.N. poſſit, qui ſi renuant prædictis PP. ſecretas illas cauſas aperire omni obtinendæ dimiſſionis ſpe careant.

§.6. Qui ob graue delictum publicum è Societate dimittuntur, pro culpæ prius qualitate ſuperiorum arbitrio puniantur etiam incluſione vbi id vſus, & conſuetudo obtinuit.

§.7. Profugientes à Societate, quo facilius dimiſſionem obtineant, nec Romæ facile à P.N. audiendi, nec ſine pœna pro delicti qualitate Patris noſtri iudicio in Prouincia infligenda, dimittendi.

§.8. Cum is, qui dimitti cupit Superiorem decipit ad facilius conſequendam diſpenſationem, quam ſuperior non daret,

ſi rei ſciret veritatem, diſpenſatio votorum eſt nulla, & talis non eſt tutus in conſcientia. Si verò recurrat ad ſuperiorem, & is certus de deceptione diſpenſationem confirmet dimiſſus ſolutus à votorum obligatione manebit.

§ 9 Si quis malitiosè veram cauſam dedit vt dimitteretur, & ſciens & prudens ſuperior diſpenſationem dederit, quia ob talem cauſam eum ineptum ad ſocietatem iudicauit, valida erit diſpenſatio in fauorem religionis, & pænam delicti.

DE ALIIS SINGVLARIBVS APPENDIX.

Vide P. Sà in verb. ingratitudo.

1 Orationes, & ſuffragia dicenda pro noſtris Fundatoribus, & benefactoribus ſolum non obligant titulo gratitudinis, quia fundationes ſolum recipiuntur, vt elêmoſinæ à fidelibus, nihilominus tamen, qui omnino immemor eſſet tanti beneficij non eſſet in tuta conſcientia.

2 Prouinciales poſſunt illorum ſocij à reſeruatis abſoluere, & Rectores Confeſſores ordinarij, niſi in reſeruata ratione officij incidiſſent, in quo caſu abſoluendi ſunt cum onere comparendi coram Prouinciali.

3 Si is, qui ſuperior non eſt confiteatur cum approbato Confeſſario ex noſtris, non tamen deputato ad audiendas noſtrorum Confeſſiones, & confeſſio ſit de re graui non licet, reſeruata non eſt valida Confeſſio niſi fiat ex cauſa rationabili, & ex ratihabitione Superioris.

4 Religioſi cogi poſſunt ad eligendum iudicem Conſeruatorem, quando aliquod debitum ab eis petitur, nec eſt iudex, qui exequi poſſit.

His moralibus diſputationibus perutile erit Canonici iuris regulas addere, vt lector ad manum habeat hæc vera principia, ex quibus quam plures poſſit concluſiones elicere.

REGVLÆ IVRIS CANONICI EX DECRETAlibus S. Ioannes Chryſoſtomus.

1 Omnis res per quaſcumque cauſas naſcitur per eaſdem diſſoluitur.

V. Beda *homil.* 2.

2 Facta, quæ dubium eſt quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur.

Idem

3 Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam veritas relinquatur.

Idem

4 Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum.

S. Greg.

5 Quod latenter aut per vim alias illicitè introductum eſt,

nulla

nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere.

Idem.

6 In ipſo cauſæ initio non eſt à quæſtionibus inchoandum.

S. Stephanus Papa.

7 Quidquid in ſacratis Dei rebus,& Epiſcopis iniuſtè agitur pro ſacrilegio reputatur,quia ſacra ſunt & à quocumque violari non debent.

S. Auguſtinus.

8 Qui ex timore facit præceptum aliter quam debeat,facit, & ideo iam non facit.

S. Greg.*in regiſtro.*

9 Non poteſt eſſe paſtoris excuſatio ſi lupus oues comedit, & paſtor neſcit.

Lucius III.

10 Indignum eſt, & à Romanæ Eccleſiæ conſuetudine alienum,vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur.

Homagium eſt pactum fideliter ſeruiendi alicui domino.

REGVLÆ SEXTI DECRETALIVM.

Bonifacius

1 Acceſſorium naturam ſequitur principalis.

2 Actus legitimi conditionem non recipiunt,neque diem.

3 Beneficium Eccleſiaſticum non poteſt licitè ſine inſtitutione canonica obtineri.

4 Bona fides non patitur, vt ſemel exactum iterum exigatur.

5 Certum eſt quod is committit in legem ,,qui verba legis complectens,contra legis nititur voluntatem.

6 Contra eum,qui legem dicere potuit apertius eſt interpretatio facienda.

7 Contractus ex conuentione legem accipere,dignoſcuntur.

8 Cui licet quod eſt plus,licet vtique quod eſt minus.

9 Cum non ſtat per eum ad quem pertinet quominus conditio impleatur haberi debet perinde,ac ſi impleta fuiſſet.

10 Cum quid prohibetur,prohibeatur omnia, quæ ſequuntur ex illo.

11 Cum quid vna via prohibetur alicui ad id alia non debet admitti.

12 Cum quis in ius ſuccedit alterius iuſtam ignorantiæ cauſam cenſetur habere.

13 Cum ſunt partium iura obſcura reo fauendum potius, quam actori.

14 Damnum , quod quis ſua culpa ſentit,ſibi debet non aliis imputare.

15 Decet beneficium conceſſum à Principe eſſe manſurum.

16 Delictum perſonæ non debet in detrimentum Eccleſię redundare.

17 Dolo.

17 Dolo facit, qui petit quod reſtituere oportet eumdem.

18 Ea quæ fiunt à iudice, ſi ad eius non pertinent officium viribus non ſubſiſtant.

19 Eum, qui certus eſt certiorari, vlterius non oportet.

20 Ex eo, quis non debet fructum conſequi, quod viſus extitit impugnare.

21 Exceptionem obiiciens non videtur de intentione contrarij confiteri.

22 Factum legitimè retractari non debet licet caſus poſtea eueniat, à quo non potuit inchoari.

23 Fruſtra fidem ſibi quis poſtulat ab eo ſeruari, cui fidem à ſe præſtitam ſeruare recuſat.

24 Generi per ſpeciem derogatur.

25 Ignorantia facti, non iuris excuſat.

26 Imputari non debet ei per quem non ſtat, ſi non faciat quod per eum fuerat faciendum.

27 In alternatiuis debitoris eſt electio, & ſufficit alterum adimplere.

28 In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa.

29 In Generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veroſimiliter in ſpecie conceſſurus.

30 In iudiciis non eſt acceptio perſonarum habenda.

31 In malis promiſſis fidem non expedit obſeruare.

32 In obſcuris minimum eſt ſequendum.

33 In pari delicto, vel cauſa potior eſt conditio poſſidentis.

34 In pœnis benignior eſt interpretatio facienda.

35 In re communi potior eſt conditio prohibentis.

36 In toto partem non eſt dubium contineri.

37 Indultum à iure beneficium non eſt alicui auferendum.

38 Infamibus portæ non pateant dignitatum.

39 Inſpicimus in obſcuris, quod eſt veroſimilius, vel quod plerumque fieri conſueuit.

40 Qui in ius ſuccedit alterius eo iure, quo ille, vti debebit.

41 Is qui tacet non fatetur, ſed nec vtique negare videtur.

42 Locupletari non debet aliquis cum alterius iniuria vel iactura.

43 Mora ſua cuilibet eſt nociua.

44 Mutare conſilium quis non poteſt in alterius detrimẽtum.

45 Nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

46 Nemo poteſt plus iuris transferre in alium, quam ſibi competere dignoſcatur.

47 Non debet aliquis alterius odio prægrauari.

48 Non

48 Non eſt in mora qui poteſt legitima exceptione ſe tueri.
49 Non eſt obligatorium contra bono mores præſtitum iuramentum.
50 Non eſt ſine culpa qui rei quæ ad ſe non pertinet ſe immiſcet.
51 Non firmatur tractu temporis, quod de iure à priore non ſubſiſtit.
52 Non licet actori quod reo licitum non exiſtit.
53 Non præſtat impedimentum, quod de iure, non ſortitur effectum.
54 Nullus ex conſilio dũmodo fraudulentem non ſit, obligatur.
55 Nullus vti pluribus defenſionibus prohibetur.
56 Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari.
57 Peccatum non dimittitur, niſi reſtituatur ablatum.
58 Peccati venia non datur niſi correptis.
59 Pluralis locutio duorum numero eſt contenta.
60 Plus ſemper continet in ſe quod eſt minus.
61 Poſſeſſor malæ fidei vllo tempore non præſcribit.
62 Poteſt quis per alium quod poteſt facere per ſe ipſum.
63 Præſumitur ignorantia vbi ſcientia non probatur.
64 Priuilegium Perſonale perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona.
65 Pro poſſeſſore habetur, qui dolo deſiit poſsidere.
66 Quæ à iure communi exorbitant nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.
67 Quæ contra ius fiunt debent vtique pro infectis haberi.
68 Qui ad agendum admittitur, eſt multo magis ad excipiendum admittendus.
69 Qui contra iura mercatur bonam fidem præſumitur non habere.
70 Qui facit per alium eſt perinde, ac ſi faciat per ſe ipſum.
71 Qui prior eſt tempore, potior eſt iure.
72 Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, &c. contra.
73 Qui tacet conſentire videtur.
74 Quod alicui gratioſè conceditur non debet aliis trahi in exemplum.
75 Quod ob gratiam alicui conceditur, non eſt in eius diſpendium retorquendum.
76 Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari.
77 Quod quis mandato facit iudicis dolo facere non cenſetur cum habeat parere neceſſe.
78 Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.
79 Ratihabitionẽ retrahi, & mãdato non eſt dubium cõparari.

80 Rationi

80 Rationi congruit, vt ſuccedat in onere, qui ſubſtituitur in honore.

81 Ratum quis habere non poteſt quod ipſius nomine non eſt geſtum.

82 Scienti,& conſentienti non fit iniuria,neque dolus.

83 Semel Deo dicatum non eſt amplius ad profanos vſus transferendum.

84 Semel malus ſemper præſumitur eſſe malus.

85 Sine cauſa niſi ſubſit cauſa non eſt aliquis puniendus.

86 Sine poſſeſſione præſcriptio non procedit.

87 Vtile non debet per inutile vitiari.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

Resolvtiones Variæ.

RELIQVIÆ.

a P. Azor. lib.6.c.8.

1 PRiuato cultu poteſt *a* col i reliquia viri communiter pro ſancto habiti, qui creditur eſſe in cœlo.

b Comm. DD.

2 Reliquias falſas obiiciens adorandas pro veris peccat *b* mortaliter. Item, qui vtitur falſis vel veris pro turpi queſtu, vel nouis nondum approbatis ab Epiſcopo, aut vtens reliquiis etiam veris, vana obſeruatione, vel ſuperſtitione.

c Dian. p.2. tr.15. reſ.51.

3 Reliquiæ recenter inuentæ ab Epiſcopo ſunt *c* approbandæ, ad quarum approbationem ſufficit moralis certitudo, nec eſt neceſſaria euidentia. Et Epiſcopus licet adhibeat in conſilium Theologos non tenetur illorum ſequi ſententiam,quia non habent deciſiuum ſuffragium, ſed tantum conſultiuum. Et hanc approbationem poteſt facere extra diœceſim,quia non eſt actus contentioſæ iuriſdictionis; ſed non poteſt populo adorandas proponere culto publico, niſi fuerint ſancti canonizati,vel beatificati.

d Idem p.5.tr.5. reſ.35.

4 In furto reliquiarum non poteſt *d* eſſe paruitas materiæ, grauitas autem non eſt penſanda ex quantitate tantum, ſed ex dignitate & raritate, vnde furari minimam particulam ligni ſanctæ Crucis erit mortale, niſi deuota ignorantia excuſetur.

RENVNCIATIO.

1 Renunciatio facta ſponte à filio, & iuramento confirmata

etiam

etiam ſi enormiſſimè lædatur obligat *a* in foro interiori non verò in exteriori, quia dolus præſumitur.

a Vide Nauar. c. 17. n. 153.

2 De renunciatione beneficij, vide verb. *Beneficium*, & verb. *Ordo*.

REPETITIO.

1 Repetitio non datur *a* de dato ob delictum, nec ob actum turpem libidinis. Datur autem de amiſſo in ludo contra leges Hiſpaniæ.

2 Repeti poteſt quidquid datur alicui ne faciat *b* quod non facere tenebatur, vel vt faciat, quod ex iuſtitia, vel ex alia virtute facere debebat.

a Nauar. c. 19. n. 39.

b Idem c. 17. n. 31.

REPRESSALIÆ.

1 Repreſſalias concedens, *a* vel extendens ad Eccleſiaſticas perſonas excommunicationem incurrit, niſi intra menſem reuocauerit.

2 Concedens repreſſalias contra *b* clericum ob ſibi debita ſic iudicans conuenire non incurrit excommunicationem.

a Repreſſaliæ, id eſt, actiones pignorandi pro debito.

b Nauar. vbi ſupra, cap. 17. n. 136.

RESIDENTIA.

1 Circa reſidentiam à Concilio Tridentino ſtatuta *a* ſunt ſequentia.

a Trid.

2 Epiſcopus, vel ei ſuperior ſine iuſta cauſa ſex menſes abſens ab Epiſcopatu amittat quartam partem, ſi alios ſex menſes alteram quartam partem; ſi vltra denuntietur Papæ. Beneficiarij cogantur reſidere ſi requiritur eorum præſentia perſonalis. Priuilegium in abſentia percipiendi fructus nulli proſit niſi de rationabili cauſa ab Ordinario approbanda fuerit conceſſum, & tunc pro illius abſentia alius ab Epiſcopo ſubſtituatur cum ſtipendio aſſignato fructuum. Cauſa licitæ abſentiæ Epiſcopi approbetur à Papa, vel à Metropolitano, vel ab Epiſcopo antiquiore, à qua etiam Metropolitani approbentur. Abſentia ob bonum reipublicæ Epiſcopatus adiunctum licita eſt. Item abſentia per duos, aut tres menſes Epiſcopi eius conſcientiæ relinquitur. Vltra hos abſens non retinet bona conſcientia fructus, nec debet frui eis. Quod etiam procedat ad Beneficiarios Curatos, qui ſi licitè, & cum licentia Epiſcopi abfuerint prouideatur pro eis alius ſubſtitutus cum debita mercede. Licentia vltra bimeſtre ſine cauſa graui non detur.

3 Parochus

b Comm. DD.
3 Parochus ex iuſta cauſa *b* poteſt abeſſe etiam ſine licentia in ſcriptis.

c Nauar. c.25.nu.121.
4 Quodlibet beneficium etiam tenue exigit reſidentiam, & peccat *c* mortaliter, qui non reſidet ſine iuſta cauſa. Hæ poſſunt eſſe quinque. 1. Auditio Theologiæ, vel iuris Pontificij ad quinquennium, vel prælectio vtriuſque quamdiu durauerit. 2. Obſequium Epiſcopi, vel Eccleſiæ. 3. Obſequium Papæ. 4. legitima licentia. 5. Conſuetudo honeſta.

d Idem vbi ſup.
5 Reſidentia Epiſcopi, vel Parochi eſt *d* de iure diuino.

6 Capellani Regis abſentes faciunt fructus ſuos ex priuilegio.

7 Maior abſentia permittitur Dignitatibus, & Canonicis, quam Parochis.

e Idem vbi ſup.
8 An verò fructus per non *e* reſidentiam amiſſi ſint reſtituendi ante iudicis condemnationem, alij negant, alij aiunt probabilius, quia id Tridentinum videtur innuere.

9 Qui non reſidet tenetur per alium tot Miſſas celebrare quot tenebatur reſidens.

DISPVTAT. II. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE RESTITVTIONIS definitione.

RESTITVTIO

a D. Tho. 2.2.q.62. art.1.
1 Reſtituere *a* eſt aliquem iterato ſtatuere in poſſeſſionem, vel dominium rei ſuę. Vel vt breuius definiatur eſt actus iuſtitiæ commutatiuæ, quo damnum proximo datum reficitur ad æqualitatem.

b Aug. epiſt.54. refertur in c. ſi res aliena 14. q 6.
2 Eſt neceſſaria ad *b* animæ ſalutem, & obligat per modum præcepti, & hoc præceptum eſt de iure naturali diuino obligans ſemper, & pro ſemper ad non detinendum alienum, & ideo qui poteſt, & non reſtituit continuo peccat.

EX QVA RADICE ortum habeat reſtituendi obligatio.

c D.Tho. 2.2.q.62. art.6.
3 Oritur *c* ex duplici radice, ex iniuſta ſcilicet acceptione, & ex re accepta, & inter hæc eſt maximũ diſcrimen, quia obligatio orta ex iniuſta acceptione obligat, etiam ſi res perierit, illa verò, quo oritur ex re accepta non durat, ſi res ſine culpa perierit.

4 Oritur

4 Oritur etiam ex contractibus ad ſolutionem, vt emptione, & mutuo,& alijs.

QVÆ CVLPA reſtituendi obligationem inducat? Vide verbum Culpa.

5 Qui habet obligationem ex vi officij tenetur de dolo, lata culpa,& leui, ſed non de leuiſſima, & ſunt *d* qui dicant non teneri de leui. Vnde Aduocatus, & Iudex, qui erat in apicibus iuris non tenentur *e* reſtituere.

6 Qui gratis,& ſine ſtipendio officium obit non tenetur niſi de dolo, & lata culpa. Vnde Confeſſarius,qui ex ſola charitate, vel obedientia Confeſſiones audit non tenetur niſi de dolo,& lata culpa,& tūc dicetur latam culpam habere,quando aduertit rem dubiam eſſe an obligatio ſit,*f* vel non ad reſtituendum,& neque interrogat,neque ſtudet,& ideo errat.

7 Cum obligatio oritur ex delicto non tenetur qui damnum intulit niſi ex *g* dolo,vel lata culpa,non verò ex leui,vel leuiſſima ſecundùm probabiliorem ſententiam licet in foro exteriori damnetur pro leuiſsima.

8 Idem dic quando damnum à ſeruis,& animalibus ſine culpa domini *h* illatum fuit.

9 Naucleri, caupones, & ſtabularij qui depoſitas res ſtipendio cuſtodiunt, tenentur in foro exteriori etiam de leuiſsima ex quadam lege *i*

10 Qui damnum intulit ex ignorantia concomitante, vt qui inimicum occiditputans eſſe feram, quem nihilominus occideret,ſecundum probabiliorem *l* non tenetur reſtituere.

AN QVI DAMNVM fecit, quod alteri imputatur tenetur reſtituere.

11 Cum damnum factum à Ioanne Petro imputatur, ſumptus factos à Petro, quos Ioannes facere debebat,tenetur *m* Petro reſtituere.

12 Si cum damnum fecit ſciuit, vel ſcire debuit Petro impetrandum fore, tenetur *n* reſtituere Petro damna omnia, quæ propterea paſſus eſt.

QVÆ PERSONÆ ad reſtitutionem teneantur?

13 Cum damnum ſecutum non eſt, non eſt reſtituendi *o* obligatio.

14 Nouem perſonæ reſtituere tenentur *p* ratione acceptionis iniuſtæ,quæ his carminibus continentur.

Iuſſio,conſilium, conſenſus,palpo,recurſus,
Participans,mutus,non obſtans;non manifeſtans.

15 Ratihabitionem retrahi, & mandato non eſt dubium compa

d Leſſi.lib 2.de iuſt.c c.7.dub.7.
e Nauar. conſ.4. n. 6.lib.5.
f Rebel.de iuſt 2 p. lib.19.q. vlt.
g Panor. in c.ſicut dignum de homic.
h Moli. to 3.diſp. 713.
i Villal. to.2.tr.11. dif.4.
l Comm. DD.
m Vide Nauar. c. 15.nu.17.
n Idem vbi ſup.
o Comm. DD.
p Vide D. Tho.2.2. q.62.art.7

comparari. Hoc eſt verum in contractibus, & delictis quoad pœnam, & quoad culpam non verò quoad *q* reſtitutionem, quia in damnum non influit.

q Leſſ. lib. 2. de iuſt. c. 13. dub. 3. n. 13.

16 Qui ſubditis iuſſit damnum facere non ſolum *r* tenetur ſatisfacere damnum accipienti, ſed etiam ipſis ſubditis, quibus iniuriam fecit talia mandando, & tenetur reſtituere damna, quæ propterea paſſi ſunt.

r Rebel. de iuſt. 1. p. lib. 2. q. 14. & 15.

17 Qui reuocat mandatum non *ſ* tenetur de damno nec qui reuocat conſilium falſum declarando veritatem, vt qui conſuluit bellum aſſerens eſſe iuſtum cum eſſet iniuſtum, & poſtea reuocauit falſitatem.

ſ Leſſ. vbi ſup.

18 Qui facit quantum in ſe eſt, vt diſſuadeat, eum quem damnum facere conſuluit, non tenetur *t* reſtituere ſecundum probabiliorem ſententiam.

t Suar.

19 Qui conſulit minus damnum parato facere maius non tenetur reſtituere, niſi *u* conſulat faciendum alteri de quo fur non cogitabat.

u Leſſ. vbi ſup. n. 21.

20 Idiota, qui bona fide conſuluit non tenetur *x* damnum reſtituere niſi ſe doctum eſſe finxerit, vel ſciens ſe doctum eſſe reputatum, & ideo conſultum, non declarauit ſe eſſe illiteratum.

x Rebell. vbi ſup.

21 Qui conſentit in damnum, quando conſenſus eſt cauſa damni tenetur reſtituere; ſecus verò quando conſenſus non eſt cauſa damni, vt qui ſuffragium dat indigno poſt factum damnum ab aliis ſuffragiis, niſi hæc poſſit *y* reuocare, vel conueniant omnes ad damnum faciendum confœderati.

y Leſſ. lib. 2. c. 18. dub. 3. n. 23.

22 Qui ignorant an reliqui iniuſtè ſuffragia laturi ſint, & etiam ſi hoc certò ſciant cum ſuffragia ſecreta ſunt, reſtituere *z* tenentur damna ſiue primi, ſiue poſtremi ſuffragia ferant.

z Comm. DD.

23 Qui faſcinora progenitorum alicuius laudans illum ad faciendum damnum aliquod prouocat, reſtituere *a* tenetur.

a Comm. DD.

24 Qui recipit malefactorem vt tutius crimen committat, & arma, vel res furto habitas cuſtodit, reſtituere *b* tenetur. Secus vero ſi poſt illatum damnum illum recipit vt hoſpitem vel amicum.

b Comm. DD.

25 Omnes, qui adiuuant, vel aliquomodo influunt in damnum faciendum reſtituere *c* tenentur. Aduertendum tamen an actio ſit intrinſece mala, & continens iniuſtitiam; ſi enim non eſt intrinſece mala, poteſt ex iuſta cauſa excuſari, & à peccato, & à reſtitutione, & ideo ancilla ſternens lectulum meretrici non peccat, nec famulus numerando pecuniam à Domino vſuris acquiſitam, peccabit tamen, & reſtituere tenebitur.

c Reb. de iuſt. 1. p. lib. 1. q. 14. n. 53.

tenebitur, ſi illam exigat à mutuatario, quia hoc eſt intrinſece malum.

26 Qui non habet ex officio impedire damnum alterius non *d* tenetur cum graui damno proprio etiam ſi ſtipendium accepit, tenebitur autem cum damnum proprium non eſt graue, & damnum proximi eſt notabile.

d Idem vbi ſupra, n....

27 Qui dubitat facta diligentia debita an ipſe damno cauſam dederit non tenetur *e* reſtituere ſecundùm probabiliorem

e Vide Mol. de iuſt. to. 3. diſ. 36. n. 6.

AN NECESSARIVM ſit, vt quis teneatur reſtituere quod ſit damni cauſa, ſiue qua non?

28 Qui occidit eum quem alius occiſurus erat, vel furatur, quod alius furaturus erat, nihilominus reſtituere *f* tenetur.

f Idem de iuſt. to. 3. vbi ſup. n. 5.

29 Cum quis, ita erat animo determinatus ad damnum inferendum, vt etiam ſi nullum ei daretur conſilium inferret tamen, reſtituere non tenetur, qui conſilium dedit.

30 Qui conſulit damnum, vel conſilio, vel auxilio influit in illud, quod nihilominus faciendum erat conſilio, vel auxilio alterius reſtituere *g* tenetur.

g Comm. DD.

31 Qui caſu vidit ſcalam poſitam à fure, & illam tenuit, vt aſcenderet, aſcenſurus nihilominus ſine adiutorio illius, non tenetur *h* reſtituere propter leuem influxum.

h Molin. vbi ſup.

DE CVSTODIBVS ac publicis miniſtris & quando teneantur ad reſtitutionem? Vide verb. *Cuſtos*.

32 Cum diſſimulant res in quibus ſolum eſt pœna ſine damno, licet peccant mortaliter non tenentur *i* reſtituere ſecundùm probabiliorem ſententiam. Cum autem pœna ſolum eſt corporalis non manent miniſtri ad illam, nec ad eius æſtimationem obligati.

i Idem ibidem.

33 Cum faciunt iniurias, vel extorquent indebita *l* tenentur ad reſtitutionem.

l Mol. to. 3. diſp. 739. n. 5.

QVEM ORDINEM in reſtitutione facienda ſeruare debeant, qui damnum intulerunt?

34 Omnes qui ſimul ad totum damnum inferendum conuenerunt in ſolidum reſtituere *m* tenentur, & qui ad partem, partem.

m Comm. DD.

35 An milites, qui vrbem ſpoliauerunt *n* teneantur in ſolidum, vel ad ſolam partem damni, quod fecerunt alij aiunt, alij *o* negant. Affirmatiua videtur probabilior.

n Comm. DD.

o Leſ. lib. 2. de iuſt. c. 13. diſp. 4.

36 Qui rem furatam tulit præcipuè eſt ad reſtitutionem *p* obligatus, qua facta reliqui liberantur. In huius defectu tenetur, qui damni principalis cauſa fuit, vel mandando, vel exhortando, quo reſtituente cæteri liberantur.

p Comm. DD.

Tt 37 Dominus

37 Dominus ſerui, qui alium ſeruum occidit in *conſcientia nihil reſtituere *q* tenetur, niſi poſt condemnationem.

38 Cum multi æqualiter ad damnum concurrunt, ſinguli tenentur ad partem, ſed aliis reſtituentibus tenentur *r* in ſolidum non ei tamen qui in ſolidum reſtituit tenentur ſinguli ſuam partem reſtituere.

q Rebel. de oblig. iuſtit.
r D Tho. 2.2. q.66. art.6.

39 Si tamen nullus alium adiuuit, nec fuit cauſa, vt concurrerent, ſolum tenentur ad ſuam partem.

40 Bene poteſt creditor vni, & non alteri partem remittere.

SECTIO II.

QVAM RESTITVENDI OBLIGATIONEM habeat, qui rem alienam bona fide poſſidet.

1 STatim, ac ſcit rem alienam eſſe *a* tenetur reſtituere, niſi legitima præſcriptione rem ſuam fecerit. Si autem dubitat an res ſit aliena, tenetur diligenter inquirere. Quod ſi adhuc poſt inquiſitionem dubius eſt, non tenetur ad reſtitutionem.

a L. fin. de debito c. de rer. vend.

2 Qui bona fide rem alienam conſumpſit ſolum ad id *b* tenetur, in quo ditior factus eſt. Vnde, qui rem etiam lata culpa amiſit non *c* tenetur reſtituere. Si autem alteri illam donauit tenetur cum monere alienam eſſe, & ſi ex ea fructus percepit tenetur eos reſtituere in quantum *d* ditior factus eſt. Idem dic de fructibus induſtrialibus.

b D. Tho. 2.2. q.62. art.6.
c Reb. vbi ſup. lib.2. q.4.
d Idem vbi ſup. q.4. n.10.

3 Qui bona fide rem alienam vendidit, quam ipſe à fure ignorans emerat, ſi poſt venditionem cognouit rem furto habitam fuiſſe, non tenetur *e* emptorem, nec dominum rei admonere, ſi ex eo ſibi damnum timet, vel iudicat pretium non eſſe recepturum. Si verò poteſt recuperare pretium rei, tenetur emptori reddere pecuniam acceptam & ipſe tenetur rem venditori reddere, quam poteſt ille furi reddere ſi aliter pretium recuperare non ſperat. Sunt tamen viri docti, qui hoc vltimum licere negant.

e Vide Leſſ. vbi ſup.

4 Debitor moroſus, qui potuit ſine graui damno debitum ſoluere tempore aſſignato *f* tenetur de damno & lucro ceſſante.

f D. Th. 2.2. q.62. art.4.

QVANTVM

QVANTVM debeat reſtituere qui rem alienam mala fide accepit?

5 Tenetur *g* non ſolum rem,ſed naturales fructus eius reſtituere.

6 Qui ſcit rem eſſe alienam non ſatisfacit *h* pretium rei reſtituendo, ſed rem ipſam ſi poteſt ſecundum æſtimationem, quam habebat,cum illam accepit,ſi tunc culpabiliter illam non reſtituit.

7 Et ſi res pereat etiam ſine culpa ſua *i* debet eam Domino reſtituere,niſi in poteſtate Domini æqualiter eſſet peritura Si autem res durat, etiam ſi in poteſtate Domini eſſet peritura, eam reſtituere tenetur.

8 Sumptus factos,& meliorationes *l* poteſt ſibi retinere malæ fidei poſſeſſor,vt ſi domum refecit, & meliorauit, ſed debet etiam iniuriam recompenſare.

CVI RESTITVTIO facienda ſit?

9 Qui rem accepit ab iniuſto poſſeſſore, eam vero Domino reſtituere *m* tenetur, ſi aliunde poteſt pretium quo illam emit recuperare.

10 Si rem à iuſto poſſeſſore accepit illi eſt reſtituenda, & in dubio ei *n* reddenda,qui eam poſſidebat.

11 Si fictus pauper elemoſinam accepit, vel danti, vel veris pauperibus *o* debet reſtituere.

12 Cum Dominus rem petit tempore,quo ei pernicioſa erit, non eſt *p* reddenda. Si tamen petit pecuniam iuridicè etiam ſi ſcias eam conſumpturum eſſe viuendo luxurioſè illam reddere debes, niſi ſit in *q* damnum tertij.

13 Cum rei Dominus facta diligentia non poteſt inueniri *r* danda eſt pauperibus, vel operibus piis,quod eſt *ſ* de iure poſitiuo.

14 Si dubium ſit inter duos,quis ſit verus Dominus inter eos *t* diuidenda eſt.

15 Si de Domino non conſtat,conſtat autem de loco ibi pauperibus *u* danda eſt.

16 Mortuo Domino *x* danda eſt hæredibus, ſi autem hæredes non ſint,detur pauperibus.

17 Cum obligatus ad reſtitutionem faciendam pauperibus ipſe pauper eſt,poteſt *y* ex Confeſſoris conſilio ſibi partem,vel totam retinere.

18 Cum res pauperibus bona fide data fuit,ſi compareat Dominus nihil ei *z* reddendum eſt.

19 Cum Dominus abeſt in regione longinqua, nec reditus ſperatur & rem mittere difficile, eſt *a* reddenda hæredibus

g Silu. verb reſt. 3.q.7.
h Vill.tr. 11.dif.12.
i Idem ibidem n.5.
l Conar. reg.peccatum n.3.
m Comm. DD.
n c.ex litteris de reſt.ſpoliat. & in dubiis non eſt præſumendum delictum.
o Ex l ſi per errorem, ff.de iurlſdom, iudic.
p D.Th. 2.2.q.62. art.5, ad 1.
q Vill. to. 3 tr.11. dif.13. n. 6.
r D.Tho. vbi ſup. ſc.rum tu de vſur.
t Villal. vbi ſup.
u Idem.
x Comm. DD.
y Comm. DD.
z Ex reg. 83.de regul. iur. in 6.
a Comm. DD.

bus & in horum defectu pauperibus, vel Miſſæ pro eo dicendæ ſunt.

b Henriq. lib.6.de indulg.c. 23.n.5.
c Comm. DD.

20 Qui habet bona pauperibus diſtribuenda *b* poteſt, Capellaniam fundare pro Domino, & ſibi ius patronatus reſeruare.

21 Qui à Religioſo iniuſtè accepit rem, qua ille cum licentia vtebatur, ipſi religioſo eam redditurus *c* eſt. Si autem accepit ob turpem cauſam non ipſi, ſed Prælato reddenda eſt.

d Rebel. vbi ſup. ſec.3.n. 10.
e L.vtrum præſ.ff. de conſt. pecu.

22 Cum tuus creditor debet alteri propter eamdem cauſam propter quam tu debes ei, & debitum eſt liquidum ſatisfacis *d* ſoluendo creditori tui creditoris, vt ſi conduxiſti domum à Petro, qui illam conduxit à Ioanne *e* ſatisfacis ſoluendo Ioanni.

f Leſſ. lib. 2. c.10.n. 60.

23 Cum autem debes ex cauſa diuerſa Petro, propter quam Petrus debet Ioanni non ſatisfacit ſoluendo Ioanni ſecundum probabiliorem ſententiam. Si autem certò ſcires Ioannem numquam rem ſuam aliter recuperaturum *f* teneberis ſecundam ſequi ſententiam.

CVI RESTITVENDA ſunt bona monſtrenca? Vide verb. *Monſtrenca bona*.

AN RESTITVENDVM ſit quod accipitur ob turpem cauſam?

g Comm. DD.
h Nauar. in ſum.c. 17.n.30.
i Comm. DD.

24 Qui promiſit aliquid ob turpem cauſam antequam executioni mandetur, tenetur *g* contractum reſcindere.

25 Qui aliquid accepit ob malum faciendum, & non facit tenetur *h* acceptum reſtituere danti.

26 Cum datur illicitè, ſed *i* recipitur licitè non eſt obligatio reſtituendi.

27 Cum recipitur, quod valorem non habet, vel recipitur per ſimoniam.

28 Quod accipitur iniuſte contra voluntatem dantis debet reſtitui, vt quod extorquetur à iudicibus, vel illorum miniſtris. Idem *l* dic de dato per fraudem, vel metum.

l Rebel. vbi ſup. q.16.&n.3.
m L. idem parag. ſed quod meretrix, ff. de cond. ob turp. cauſ.
n Comm. DD. Et Villal. vbi ſup.

29 Quod datur propter opus turpe, ſed ſine iniuria alterius non eſt *m* reſtituendum. Idem dic de meretrice, & vide verbum *Meretrix*.

30 Quod promittitur ſcurris, vt iniurias ſuſtineant *n* ſoluendum eſt.

31 Quod recipitur ob cauſam turpē in qua eſt damnum tertij ſpectato ſolum iure naturali non eſt *n* reſtituendum, ſed de iure poſitiuo in foro exteriori acquiritur fiſco, vel vt alij aiunt pauperibus, vel tandem vt alij, ei qui iniuriam accepit. An verò hæc reſtitutio facienda ante vel poſt condemnationem

non

non conuenit inter DD. probabilius videtur non obligare ante obligationem.

AN RESTITVENDVM ſit quod accipitur propter opus bonum, quod quis alias facere tenebatur? vel propter malum quod non fecit?

32 Quod quis accepit ob opus bonum quod ex iuſtitia facere tenebatur reſtituere *o* tenetur. Si autem ex ſola charitate non tenetur ſecundum probabiliorem. *o* L. 2. ff. de cond. ob turp. cauſ.

33 Cum quis dat pretium alicui, vt faciat bonum vel omittat malum, quod illius non intereſt, cenſetur donare, & ideo accipiens non tenetur *p* reſtituere.

34 Qui rem alterius amiſſam inuenit non poteſt aliquid pro inuentione accipere niſi ſit conſuetudo, promiſſio, aut lex *q* vt in accipitre. *p* Leſ. de iuſt. lib. 2. c. 14. n. 69. *q* L. 5. tit. 62. ordinat.

VBI FACIENDA eſt reſtitutio, & cuius ſumptibus?

35 Qui iniuſtè rem accepit eam tenetur reddere creditori propriis expenſis, & vbi creditor eſt. Si autem Limæ res accepta eſt, & creditor Hiſpaniam petiuit ſumptibus creditoris illius *r* portanda res eſt. *r* Villal. vbi ſup. diſ. 18. n. 1.

36 Qui iuſtè rem accepit ibi *ſ* tenetur reſtituere vbi accepit, niſi fuerit mora, vel pactum aliter faciendi. *ſ* Comm. DD.

37 Cum ſumptus faciendus in mittenda re vel æquat, vel excedit principale, ſi poteſt fieri admoneatur *t* creditor, ſi non poteſt & fuit iuſta acceptio detur pauperibus, vel operibus piis. Si acceptio fuit iniuſta mittatur, accipientis expenſis *u* ſecundùm probabiliorem ſententiam, vel ſententiam benigniorem *x* detur pauperibus. *t* Villal. vbi ſup. n. 3. *u* Idem ibidem. *x* Idem ibidem.

38 Si res ab iniuſte accipiente miſſa perijt in via ipſi *y* perijt. Si à iuſte accipiente miſſa per virum fidelem Domino perijt. *y* Comm. DD.

Quomodo reſtituendum ſit?

39 Cum creditor ſponte debitum remittit non eſt *z* reſtituendi obligatio. *z* Comm. DD.

40 Cum delictum eſt occultum, res occultè reſtituenda *a* eſt per tertiam perſonam. *a* Vill. diſ. 19. n. 2.

AN OBLIGATVS ad reſtitutionem ſtatim illam facere teneatur, vel poſſit illam differre?

41 Qui ad reſtitutionem tenetur *b* ſtatim ſi poteſt, debet reſtituere, vel à creditore dilationem impetrare. *b* D. Th. 2. 2. q. 62. n. 8.

42 Dum non reſtituit, qui poteſt, eſt in actuali peccato, & toties peccat quoties habens animum reſtituendi illum reuocat. Dum autem perſeuerat ſine interruptione in eodem non reſtituendi propoſito vnum tantum peccatum continuatum *c* committit cum tali circunſtantia illud aggrauante. *c* Vide Villal. vbi ſup. diſ. 29.

43 Cum quis non poteſt bona temporalia reſtituere ſine periculo vitæ, vel infamiæ, non tenetur. *d*

d Comm. DD.

44 Cum creditor, & debitor ſunt in neceſsitate extrema non eſt obligatio reſtituendi.

45 Cum debitor patitur graue damnum, quia multum ab eo eſt reſtituendum, non *e* excuſatur. *f*

e Vide Leſ. lib. 2. de iuſt. c. 16. dub. 1. num. 7.

46 Cum debitor male acquiſitis ad honorabiliorem gradum aſcendit etiam cum detrimento illius reſtituere tenetur. *g*

f Comm. DD.

47 Qui non poteſt reſtituere ſine magno detrimento, rei familiaris vel proprij ſtatus iuſtè acquiſiti poteſt *h* ſolutionem differre; ſed debet ſumptus coarctare. Quod non procedit *i* cum creditor eſt in eadem, vel æquali neceſsitate.

g Comm. Theologorum.

h Comm. DD.

48 Cum debitor non poteſt omnibus creditoribus ſatisfacere, & habere expectat poſt aliquod tempus, poteſt *l* ſolutionem differre.

i Sil. verb. reſt.

49 Regulariter loquendo non *m* debet artifex, artis inſtrumenta vendere vt reſtituat.

l arg. l. fin. c. qui bon. cedere poſsint.

50 Qui ſine culpa ſolutionem differt non *n* tenetur damnum reſtituere.

m Comm. DD.

51 Qui facit bonorum ceſſionē tenetur *o* vt antea ſi poteſt reſtituere. Idem dic de eo, qui facit litem creditorum, ſi verò ſuorum bonorum valorem fideliter declarauerit, & ſumptus ſuperfluos excuſet, tutus in conſcientia erit.

n Comm. DD.

o l. 4. ff. de ceſſ. bon.

52 Cum reſtitutio pernicioſa creditori, vel alteri futura eſt, poteſt *p* differri.

p Comm. DD.

53 Creditorem excommunicatum eſſe non excuſat *q* à ſolutione.

q Comm. DD.

AN RES inferioris ordinis reſtituendæ ſint cum amiſſione rerum ordinis ſuperioris.

54 Regulariter loquendo reſpondetur *r* negatiuè.

r Vide Nauar. in ſum. c. 17. num. 91.

55 Fama, & honor, quæ ex virtute naſcuntur præferuntur *ſ* etiam vitæ omnium rerum pretioſiſsimæ.

ſ Comm. DD.

56 Adultera, & quæ ſuppoſuit filium non tenentur *t* reſtituere cum periculo infamiæ.

t Comm. DD.

SECT.

SECTIO III.

DE ORDINE SERVANDO IN ſolutione facienda, quando plures ſunt creditores.

1 CVm poteſt debitor omnibus creditoribus ſatisfacere ordinem non *a* tenetur ſeruare.

2 Leges humanæ circa hunc ordinem ſeruandæ *b* ſunt etiam in interiori foro ſecundum communem ſententiam; licet ſint qui dicant ſolum obligare in foro exteriori.

3 Debita certa incertis *c* præferenda ſunt. Et idem dic cùm debitum eſt certum, creditor autem incertus, in quo caſu piis operibus, vel pauperibus dandum eſt.

4 Quando res eſt in propria ſpecie, & dominus ignoratur danda *d* eſt pauperibus, & non creditoribus.

5 Inter debita certa prius ſoluenda *e* ſunt, quæ manent in propria ſpecie.

6 Qui rem vendidit, & pretium eius nondum accepit etiamſi fideiuſſorem acceptauerit, ſi res in ſpecie maneat, aliis creditoribus præferendus, eſt *f* ſecundum probabiliorem.

7 Inter alia debita primo loco ſumptus funeris *g* ſoluẽdus eſt, in hoc tamen non ſunt conſumenda bona aliena, quæ extant in ſpecie.

8 Inter creditores præferendi *h* ſunt, qui habent actionem realem in bona hypothecata, quæ ſint hæc bona vide in Villalobos.

9 Inter hypothecas regulariter loquendo præferendæ *i* ſunt priores.

10 Bona paraphernalia vxoris non habent prælationis priuilegium.

11 Hypotheca tacita dotis præfertur *l* aliis tacitis, non vero expreſsis anterioribus. An vero expreſſa dotis præferatur expreſsis anterioribus, alij negant, alij aiunt probabilius.

12 Debita priuilegiata præferenda ſunt etiam ſi creditor non compareat, & facta diligentia pauperibus reddenda *m* ſunt, vel fiat compoſitio per Bullam, ſi bona non ſufficiant ad alia debita ſoluenda.

a Comm. DD.
b Mol. de iuſ. to. 3. diſp. 760.
c Comm. DD.
d Comm. DD.
e l. procuratoris parag. plane ff. de trib. act. l. cum fundum parag. ſeruum, ff. ſi certum pet.
f l. 2. ff. quibus cauſis pignus &c.
g l. penul. ff. de relig. & ſũp. funer.
h Vill. vbi ſup. & l. pro debito C. de bon. au. iud. poſſ.
i Comm. DD.
Ex Couar. lib. 1. var. c. 704.
l Comm. DD.
m Comm. DD.

n Comm. DD.

13 Hypotheca generalis anterior *n* præfertur ſpeciali poſteriori.

14 Inter creditores non habentes actionem realem bona diuidenda ſunt pro rata.

o Comm. DD. Ex Mol. vbi ſup. diſp. 536.

15 Diligentiori *o* poteſt prius ſolutio fieri, etiam ſi debitum poſterius ſit, & poteſt etiam in foro interiori iuſtè retinere, quamuis reliqua bona non ſufficiant ad reliqua debita ſoluenda. Quod noſter Molina etiam verum eſſe aſſerit quamuis alij creditores ſint priuilegiati, dummodo non habeant hypothecam.

p Villal. vbi ſup. dif. 24. n. 19.

16 Probabilis,& pia *p* ſententia eſt excuſatum eſſe, qui prius ſoluit in neceſſitate conſtituto, aliter autem non poteſt debitor ordinem præuertere.

q Idem vbi ſup. n. 21.

17 Mercator antequam faciat bonorum ceſſionem *q* poteſt ſoluere cui maluerit, non autem poſt ceſſionem, vel habens iam animum illam faciendi, vel in ſtatu ad id cogente.

r Leſſ. lib. 2. c. 15. dub. 3. n. 16.

18 Debita certa perſonalia pro rata *r* ſoluenda ſunt ſiue procedant ex delicto ſiue non. Sunt tamen qui aſſerunt quæ ex delicto, procedunt eſſe præferenda; alij è contrario anteponunt iuſtè contracta, ſed prima ſententia videtur probabilior.

ſ Idem vbi ſup. dub. 6.

19 Valde probabile & rationi congruum eſt vt debita perſonalia prius contracta, prius *ſ* ſoluantur, quod in conſcientia tutum eſt.

DE SPIRITVALIVM bonorum reſtitutione.

t Sà. verb. reſt. 391.

20 Qui alium ad peccandum inducit non tenetur *t* reſtituere ratione iuſtitiæ, tenebitur aliquando ratione fraternæ correptionis. Sunt tamen qui dicant teneri ex iuſtitia illum ad meliorem frugem reuocare.

u Villal. vbi ſup. dif. 25. n. 4.

21 Qui per metum vim aut fraudem alium ad peccatum inducit reſtituere tenetur *u* ſecundum probabiliorem ſententiam. Sed hæc reſtitutio non eſt facienda in bonis temporalibus niſi damnum fuerit temporale.

x Idem vbi ſup. n. 7.

22 Qui habens docendi officium falſa docet, tenetur *x* reſtituere. Quod ſi ex inuincibili ignorantia docuerit illa, cum primum falſitatem cognouerit, tenetur reſtituere.

y Comm. DD.

23 Qui ſcit aliquam artem ſpecialem quam alij ignorant, & qua ipſe victum quærit, non tenetur *y* eam alios docere ni ſit ars neceſſaria vtilitati publicæ.

z Villal. vbi ſup. dif. 26. n. 1.

QVI RETRAHIT aliquem ab ingreſſu religionis, vel iam ingreſſum extrahit ab ea, an teneatur reſtituere?

24 Qui ſine metu, vi, aut fraude alium diſſuadet à religionis ingreſſu non *z* tenetur reſtituere, nec peccat ſi hoc faciat ob bonum finem.

25 Qui

25 Qui vi aut fraude nouitium à religione extraxit *a* tenetur illum monaſterio reſtituere, non tamen pro eo ingredi religionem. *a* Comm. DD.

26 Qui religioſo profeſſo ſine vi, aut fraude apoſtatare perſuaſit, non tenetur reſtituere. Si tamen vi, aut fraude, ipſi apoſtatæ, & monaſterio damna reſtituere *b* tenetur. *b* Vill. vbi ſup. n. 5.

QVÆ OBLIGATIO reſtituendi ſit, quoad damnum temporale, ei qui alium occidit, mutilauit, vel percuſſit.

27 Tenetur *c* reſtituere expenſas curationis vulnerum, lucrum ceſſans, & alia damna ſecuta, *c* Comm. DD.

28 Seruum alienum inutilem percuſſione reddens *d* tenetur reddere Domino ſerui valorem, & ſeruo alimenta. *d* Comm. DD.

29 Etiam ſi occiſor capite damnetur à iudice, hæredes illius *e* tenentur omnia damna ſoluere, & eis, quos occiſus alebat alimenta præſtare ſecundum arbitrium boni viri, & tempus vitæ defuncto duraturæ. *e* Vide Leſ. lib. 2. de iuſt. c. 9. dub. 19.

30 Debita occiſi non ſunt *f* ab occiſore ſoluenda, niſi ob eum finem fuerit occiſus. *f* L. liber homo ad l. Aquil. Vide Leſſ. vbi ſup.

AN QVI alium occidit, vel percuſſit reſtituere teneatur damnum naturale?

31 Si à iudice punitus fuit damnum naturale reſtituere non *g* tenetur, alias autem tenetur ſecundùm probabiliorem. *g* c. 1. de iniuriis.

QVAM OBLIGATIONEM habeat, qui prouocatus ad duellum, vel ob ſui defenſionem alium occidit.

32 Si ambo ſponte exierunt ad duellum ſe inuicem prouocantes nullam *h* tenentur facere reſtitutionem, nec poteſt ab hærede defuncti peti. *h* Comm. DD.

33 Cum vnus eo ſolum exijt, quia aliter infamiam vitare non poterat, prouocans ad rixam ad reſtitutionem tenetur, non verò *i* prouocatus. *i* Comm. DD.

34 Qui potuit ſe defendere non occidendo, nec percutiendo ſi occidat, vel percutiat ad reſtitutionem *l* tenetur. *l* Villal. vbi ſup. dif. 28.

35 Qui alium occidit ſe defendendo cum moderamine inculpatæ tutelæ ad nihil *m* tenetur. *m* Comm. DD.

DE RESTITVTIONE ratione ſtupri, adulterij, & aliorum actuum luxuriæ?

QVAM OBLIGATIONEM habeat, qui virginem deflorauit?

36 Si ſponte ipſa conſenſit ſine vi, aut fraude in foro interiori nulla eſt reſtitutio *n* facienda, in exteriori autem obligatur. Cum autem puella eſt pauper, & defloratur à diuite etiam *n* Rebell. de iuſt. 1. p. lib. 2. q. 8.

etiam conſentiens ſecundùm probabiliorem opinionem debet ei dare *o* partem dotis, quia ſub hac tacita conditione conſentit.

o Villal. vbi ſupra, diſ.30.

37 An patri puellæ aliquid reſtituendum ſit quando ipſa in ſtuprum conſenſit, alij aiunt, alij negant *p* etiam quoad honorem ablatum.

p Thom. Sanch. de matrim. lib.7.diſp. 14. n.11. tom.2.

38 Qui puellæ promiſit etiam fictè ſe illam ducturum, vel dotaturum, ſi conſentiat tenetur *q* promiſſis ſtare. Secus verò ſi pater noluit eam illi in vxorem dare, vel illa ſe alteri commiſcuit, vel putans eſſe virginem corruptam inuenit.

q Vide Leſſ. vbi ſup.n 29.

39 Qui vi, vel fraude puellam corrupit tenetur *r* ei, & parentibus illius omnia damna inde ſecuta reſtituere.

r Comm. DD.

40 Qui precibus importunis, vel oſculis & amplexibus nolentem vicit, vt conſentiret, reſtituere tenetur. *ſ*

ſ Comm. DD.

41 Qui ob ſtuprum tenetur reſtituere, non debet ſoluere integram dotem ante condemnationem iudicis.

42 Si nupta fuit æquè benè, ac ſi non eſſet corrupta vel religionem profeſſa eſt aut defuncta eſt, ceſſat *t* reſtituendi obligatio ſecundum probabiliorem ſententiam.

t Leſſius vbi ſupra, dub.2. n.15.

43 Qui puellam corruptam virginem reputatam ſine vi vel fraude cognouit non tenetur *u* reſtituere, niſi culpa illius famam amiſerit.

u c.ſi culpa, de iniur.

44 Qui ancillam ſuam defloraauit tenetur *x* eam donata libertate in matrimonium collocare, vel arbitrio boni viri aliam ſatisfactionem dare.

x Vill. vbi ſup.n.17.

SECTIO IV.

AN PECCET, ET RESTITVERE teneatur puella, quæ aliqua arte defectum ſuæ virginitatis occultauit marito?

1 SI mediis licitis defectum occultauit non *a* tenetur reſtituere, nec peccat, niſi in caſu, in quo ſciat maritum in defectus notitiam venturum, ægréque laturum. Sunt tamen, qui dicant ſemper ad reſtitutionem teneri, ſed minus probabiliter.

a Sanch. de matr. lib.6.diſp. 27.à n.6.

2 Meretrix habens infirmitatem contagioſam non *b* tenetur reſtituere, ei qui ex eius conſortio contagium contraxit. Secus verò in aliis non publicè expoſitis. Hi enim ſiue fœminæ,

b Vill. vbi ſup.diſ.32. n.4.

minæ, ſiue viri tenentur damna & expenſas in curatione factas reſtituere. *c*

c Idem ibidem.

QVAM OBLIGATIONEM habeat, qui fœminam fœtam reliquit?

3 Si ipſa ſponte conſenſit non tenetur alere filium ex iuſtitia, ſed ex pietate. Si autem, vi aut fraude fœminam cognouit tenetur *d* illi reſtituere expenſas factas propter fœtum, & filium alere.

d c. ſi culpa de iniur.

4 Qui ſine neceſſitate filium aliis alendum exponit peccat mortaliter, *e* & reſtituere tenetur.

e Comm. DD.

QVAM RESTITVENDI obligationem habeant adulteri?

5 Adulter nihil reſtituere tenetur *f* marito, niſi vxor maneat concepto fœtu ſecundùm probabiliorem.

f Leſſ. lib. 2. c. 10. dub. 5.

6 Si adultera fœtum concipiat non tenetur *g* adulter credere, niſi aliunde ſit certus moraliter filium ſuum eſſe.

g Comm. DD.

7 Non tenetur *h* reſtituere cum periculo vitæ, aut famæ.

h Comm. DD.

8 Quæ maritum decipit ſupponens illi alienum filium tenetur *i* reſtituere.

i Vill. vbi ſup. diſ. 34. num. 6.

9 Si adulter credit ſuum eſſe filium, tenetur reſtituere marito, & filiis legitimis, & idem dic de adultera. Sunt autem, qui probabiliter doceant neutrum teneri. *l*

l Henr. lib. 1. de matr. num. 1.

10 Adultera ſi poteſt ſine periculo tenetur *m* perſuadere marito vt filios legitimos melioret, & ipſa idem tenetur facere, & perſuadere ſpurio, vt ingrediatur religionem hæreditatis incapacem.

m Comm. DD.

11 An verò teneatur filio ſpurio ſuum crimen declarare ſi ſperat, eſſe profuturam alij aiunt, alij probabilius negant *n* niſi iam de crimine ſit infamata. Si autem moraliter non eſt certa filium eſſe ſpurium, ad nihil tenetur.

n Vill. vbi ſup. n. 9.

AN IMPEDIENS alium ne bonum aliquod conſequatur, reſtituere teneatur.

12 Qui ſine metu, vi, vel fraude perſuadet domino rei, vt illam conferat minus digno, non tenetur *o* reſtituere.

o Idem vbi ſupr. diſ. 44.

13 Qui precibus impetrat ab alio ne ſe beneficio opponat non tenetur reſtituere.

14 Qui ſine vi, vel fraude alij perſuaſit, vt ſuffragium daret æque digno non tenetur *p* reſtituere.

p Comm. DD.

15 Qui metu, vel fraude impedit alium à conſecutione alicuius boni, reſtituere tenetur. *q*

q Comm. DD.

16 Qui metu, vel fraude facit vt digniori beneficium detur, ſolum de iniuria tenetur. *r*

r Vill. vbi ſupr.

17 Qui precibus ſine vi, aut fraude impetrauit ab aliquo ne

daret alicui, quod ei debebatur ex iuſtitia diſtributiua, reſtituere *ſ* tenetur.

18 Qui metu vel fraude impediuit ne beneficium digno conferretur *t* tenetur in ſolidum reſtituere.

19 Qui etiam ſine metu, vel fraude fecit, vt beneficium daretur digno, relicto digniori *u* tenetur reſtituere ſecundùm probabiliorem.

20 Qui non eſt obligatus aliunde ad reſtitutionem cathedræ, vel beneficij, non ex eo *x* manet obligatus quod ex odio impediuerit.

21 Dignus, qui ſe bona fide oppoſuit digniori & conſecutus eſt beneficium non *y* tenetur reſtituere.

ſ L. 1. & 2. ff. ſi quis aliquo teſtamento prohi.
t c. ſi culpa de iniuriis.
u Villal. vbi ſup. n. 9.
x Comm. DD.
y Villal. vbi ſup. n. 12.

SECTIO V.

DE VARIIS CIRCA RESTITVTIONEM reſolutionibus.

1 ADuocatus ſecundum D. Aug. *a* tenetur reſtituere, quod accepit pro iniquo patrocinio.

2 qui falſo teſtimonio ſcienter expoſuit aliquem vitæ periculo, *b* tenetur eum liberare etiam cum propriæ vitæ diſcrimine. Si autem bona fide fecit tenetur retractare, ſed ſine proprio periculo.

3 qui teſtamentum mutari curauit, ſed ſine dolo non *c* tenetur reſtituere. Si autem dolo fecit probabilius eſt peccare, & ad reſtitutionem teneri.

4 Cum eſt notabilis exceſſus pecuniæ *d* etiam cum vitæ detrimento reſtituenda eſt.

5 qui accepit, quod ſi petijſſet ei donaretur, reſtituere non *e* tenetur, nec qui proiecit in mare merces alienas, ne ſubmergeretur nauis. Nec qui videt puniri alium pro eo quod ipſe fecit, & tacet.

6 Meretrix ſe virginem fingens; vel à ſolo nobili cognitam, vt maius pretium extorqueat, reſtituere *f* tenetur.

7 qui pro debito pecuniæ punitus eſt pæna corporali ad nil amplius *g* tenetur.

8 Nec *h* teſtis falſus de pæna, quæ obueniſſet alicui, ſi verum dixiſſet, quia non debetur niſi poſt condemnationem.

9 Nec *i* qui accuſatorem ſuum non potentem probare vocauit

a Ang. relatus in c. non ſunt 14. q. 5.
b Sà hoc verb. n. 21.
c Comm. DD.
d Soto apud Sà hoc verb.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Sà hoc verb. n. 43.
h Nauar. c. 25.
i Sà vbi ſup.

uit calumniatorem, quia ſic tales in iure vocantur.

10 Nec *l* qui aliena læſit, ne ſuis damnum facerent cum non poſſet aliter impedire. *l* Comm. DD.

11 Nec *m* qui rem donatam habet ab eo, qui potuit donare etiam ſi ſeruata non fuerit ſolemnitas iuris, niſi ſit res Eccleſiaſtica prohibita alienari, niſi cum tali ſolemnitate. *m* Silu. verb. alien.

12 Nec *n* qui ex iuſta cauſa pretium pro re reſtituit. *n* Comm. DD.

13 An reſtitutio facienda ſit digno vel digniori prætermiſſo in oppoſitione ad beneficium, an verò Eccleſiæ, non conuenit inter DD. Eccleſiæ faciendam *o* videtur probabilius. *o* Comm. DD.

14 Qui inuitatur ad comedendum de alienis etiam ſi bona fide comedat, tenetur *p* reſtituere, id in quo factus eſt locupletior, id eſt quod propriis expenſis ſubſtraxit. Idem dic de veſte aliena. *p* Nauar. c.17.n.9.

15 Filius adulterinus, qui credit *q* ſe talem, & hæreditatem acquiſiuit non tenetur tantum reſtituere quantum hæreditas valeret filiis legitimis ſi ad eos perueniret, ſed arbitrio boni viri. *q* Auil. Nauar. hoc verb.

16 Veſtis, quæ erat apud ſartorem, & furata fuit non Domino ſed ſartori *r* reſtituenda eſt niſi ſuſpicio eſſet quod ſartor eam Domino redditurus non eſſet. *r* Comm. DD.

17 Qui prior eſt tempore potior eſt iure *ſ* intelligitur quando reliqua ſunt paria. *ſ* Comm. DD.

18 Vſurarius prius debet ſoluere debita orta ex contractibus licitis oneroſis, quam orta ex *t* vſurariis etiam ſi hæc ſint anteriora, & poſt hæc orta ex gratuito, vt ex donationibus. *t* Nauar. vbi ſup. n.52.

19 Qui non reſtituit toties *u* peccat quoties de nouo proponit etiam virtualiter non reſtituere, verbi gratia vtendo re aliena. *u* Comm. DD.

20 Semel iuſſus reſtituere non eſt *x* abſoluendus niſi ex aliqua circumſtantia iudicet Confeſſarius pænitentem promiſſis ſtaturum. *x* Nauar. c.17.n.60.

21 qui debitum contraxit ex gratuita donatione non eſt ita *y* cogendus ad reſtitutionem ſicut qui ex contractu oneroſo, quia hic non ſe intendit obligare tanto rigore, vt ſolutionem non poſſit differre, nec peccat ſi ex aliqua rationabili cauſa differat. *y* Comm. DD.

22 Excuſatur à reſtitutione, qui credit DD. reſpondentibus non teneri, non tamen *z* excuſatur, qui eos tantum conſulit quos ſcit ſibi placita eſſe reſponſuros. *z* Comm. DD.

23 qui habet animam componendi ſe cum Cruciata *a* peccat mortaliter, ſi cum poſſit ante compoſitionem non reſtituat. *a* Comm. DD.

23 Qui

24 Qui rem habet titulo emptionis vel venditionis, & cæpit dubitare an res ſit furtiua cum rem cæpit poſſidere, teneatur ſaltem medietatem reſtituere, quia numquam fuit poſſeſſor bonæ fidei.

25 Qui rem furtiuam emit vt Domino redderet ſine expenſis eam non recuperaturo poteſt à Domino pretium exigere, vtiliter enim negotium eius egit.

26 Dubitans an res ſit aliena, & ex negligentia omittens diligentiam inquirendi Dominum cum poſſet inuenire probabiliter non tenetur reſtituere, quia dubius eſt an ſua negligentia damnum alicui intulerit.

27 Qui aperiens litteras Ioanni miſſas ex eis cognouit vacaſſe Romæ beneficium, illudque impetrauit non tenetur Ioanni reſtituere, quia nullum ius illi abſtulit, quod haberet.

28 Qui vi vel fraude vel falſo teſtimonio impediuit ne delinquentis bona Fiſco applicarentur, non tenetur ad reſtitutionem, quia Fiſcus ius ad illud non habet ante condemnationem.

29 Qui rem ſuam bona fide fieri *b* vendidit, & pecuniam furtiuam vel cum ſuis immiſcuit, vel conſumpſit ad nihil reſtituendum tenetur.

b Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 67.

30 Qui Confeſſario pecuniam *c* tradidit reſtituendam, & poſtea cognouit reſtitutionem à Confeſſario non fuiſſe factam ad nil amplius teneri dicunt Leſſius, & alij.

c Dian. in comp. hoc verb.

31 Qui proximus morte rem habet furto à ſe ablatam, vel emptam pecunia furto habita declaret tacito furto ſe debita habere ſecretò ſoluenda per ſuum Confeſſorem, & ſuam eſſe voluntatem quod talis res vendatur, & Confeſſori pretium detur, ne ab hæredibus exigatur coram iudice.

32 Qui cum aliis furtum fecit, ſi ipſe non fuit cauſa, vt alij furarentur, partem quam furatus eſt reſtituendo ſatisfacit ex probabili ſententia.

DISPVT.

DISPVTAT. III. SECT. I.
RESOLVTIONES VARIÆ.

DE RESERVATIONE CASVVM Reſolutiones variæ deſumptæ ex P. Suar. to. 4. de pœnit.

RESERVATIO.

1 QVando bona fide, & ſine culpa pœnitentis ipſe abſoluitur à peccatis non præmiſſa abſolutione ab excommunicatione non reſeruata Papæ confeſſio *a* valida eſt, ſecus vero ſi reſeruata ſit Papæ.

2 Peccata venialia reſeruari poſſunt, *b* inutiliter tamen, & ſine fructu, & præter vſum; Reſeruari item poſſunt *c* mortalia merè interna; ſed de facto reſeruata non ſunt.

3 Delegans facultatem abſoluendi poteſt limitare facultatem conceſſam delegato *d* quando & in quibus voluerit. Item ſummus Pontifex *e* poteſt cæteris omnibus limitare facultatem abſoluendi, & tenebit reſeruatio licet ſine cauſa imponatur.

4 Epiſcopus practicè, & moraliter loquendo limitare *f* poteſt facultatem abſoluendi, qua Parochi funguntur licet ſpeculatiuè non ſatis probetur cum non ab Epiſcopo, ſed à Papa acceperit.

5 Subditus vnius Epiſcopi per alterius diœceſim iter agens ibi poteſt *g* abſolui à quolibet Confeſſario ordinario illius Epiſcopatus ab omnibus reſeruatis proprio Epiſcopo dummodo ibi non ſint reſeruata.

6 Vt concedatur petenti per ſe vel per alium facultas confitendi reſeruata inferiori ſatis eſſe debet quod nulla ratio negandi occurrat. At verò ad negandum ſemper debet eſſe ſpecialis ratio, quæ id requirat. Cùm verò ſuperior ex relatione alterius cognouerit ſubditi animum obduratum eſſe, & nullo modo ad ipſum ſuperiorem pro abſolutione aditurum, nec *h* debet, nec poteſt negare niſi peccatum ſit in damnum alicrum tunc enim ſibi imputet ſubditus ſi pereat.

a P. Suar. to. 4. de pænit. ſec. 2. nu. 10.
b Idem ſec. 3. n. 2.
c Idem ibid. n. 3.
d Idem ſec. 4. n. 1. & 2.
e Idem n. 6. & 7.
f Idem num. 6.
g Idem diſp. 30. ſec. 2. n. 4.
h Idem diſp. 30. ſec. 4. n. 9.

7 Qui

i Idem vbi ſupr.
l Idem vbi ſupra

7 Qui obdurato animo nullo modo ſuperiori vult confiteri, mortaliter peccat, *i* ſecus verò ſi multum inſiſtat.

8 Non tenetur *l* ſuperior facultatem ſubdito concedere vt quemlibet eligat idoneum, nec concedere, quem ſubditus petit, ſed in hoc debet eſſe facilis ob bonum pœnitentis, niſi ſit grauis cauſa negandi.

m Idem diſp.3.ſec.5.num.21.

9 Quando inferior per alium facultatem à ſuperiore petit confitendi alteri reſeruata, peccat *m* ſuperior, ſi perſonam ſubditi, vel alias circumſtantias per quas in eius notitiam deueniat, interroget, ſiue perſona per quam facultas petitur rem in Confeſſione, vel extra Confeſſionem ſciuerit, quia contra Confeſſionis ſigillum, vel contra ſecretum naturale delinquit. Speciē verò peccati & conſuetudinē interrogare Superiori licebit vt vel pœnitentiam taxet, vel modum præſcribat At nec pænitentiam, nec modum præſcribat niſi cum de Confeſſoris prudentia parum confidit. Et dum huiuſmodi onera taxat ne ea conditione ſit, vt alias abſolutio non teneat, eſſet enim hoc rigoroſum nimis, periculis expoſitum & in rigore poſſet eſſe iniuſtum.

n Idem diſp.31. ſec.1. num.8.

10 Tunc ſolum poteſt *n* ſuperior aliis peccatis relictis inferiori Confeſſario pænitentem à reſeruatis abſoluere, quando pænitens neceſſitate morali non poteſt amplius ſuam Confeſſionem differre, & ſuperior integram Confeſſionem audire non poteſt propter verum hic, & nunc impedimentum occurrens, nec poteſt moraliter aut non expedit alteri cauſam delegare. At hoc rariſſimum eſt, vnde vel integram Confeſſionem audiat, aut alteri deleget. Quodque dictum eſt de ſuperiore ordinario illis circumſtantiis occurrentibus, idem dicendum de ſubdelegato eiſdem circumſtantiis occurrentibus.

o Idem vbi ſupra.
p Idem diſp.37. ſec.3 n.6.

11 Quoties pænitens ſolus reſeruatis per ſuperiorem ritum abſoluitur in caſu ſupradicto, non *o* tenetur eadem reſeruata Confeſſario inferiori iterum cum aliis peccatis non confeſſis, confiteri.

12 Qui bona fide reſeruata cum non reſeruatis confeſſus fuit non tenetur *p* cum aduertit niſi ſolum reſeruata ſuperiori confiteri. Secus vero ſi mala fide proceſſit.

q Ex deciſ. Paul V. Vide Dia. tr.2.reſ. 126.to.3.
r Suar. de rel.to.4. lib.2.c.19. n.7. Vide Dian. loc. cit.

13 Confeſſarius ſi petat à ſuperiore regulari facultatem abſoluendi aliquem à reſeruatis, & neget, poteſt *q* pro illa vice illum abſoluere.

14 Regulares ſemel ſine licentia ſuorum prælatorum poſſunt abſolui ab omnibus reſeruatis ex quodam priuilegio Minorum. Superior delegatus ad reſeruata tollenda non poteſt aliter niſi ſacramentaliter abſoluendo. Quod ſi alio modo ſe gerat nil

facit,

facit, nec reſeruationem tollit, Suarez *diſp.* 3. *ſec.* 4.

16 Si pænitens à ſuperiore iniunctam pænitentiam non adimpleat, grauiter peccat, hoc autem peccatum non eſt reſeruatum *t* niſi expreſſe à ſuperiore reſeruetur.

17 Abſolutus virtute Iubilei à reſeruatis cum intentione exequendi conditiones à Iubileo exactas ſi poſtea non exequatur licet grauiter peccet, neque hoc neque alia peccata manent *u* reſeruata. Idem dicendum de oblitis.

18 Abſolutus à ſuperiore de reſeruatis licet abſolutio fuerit nulla ob defectum doloris, vel alia de cauſa, dummodo reſeruata confeſſus fuerit ab eorum reſeruatione liber *x* manet. Quod etiam verum eſt ſi cum animo non reſipiſcendi confeſſus fuerit ſi poſtea animum mutet.

19 Si ſubditus ſuperiori legitimè confiteatur reſeruata, ipſe verò neque abſoluere, neque ad alium remittere, voluiſſet etiam iniuſtè non poteſt *y* ab inferiori abſolui à reſeruatis, poteſt tamen à non reſeruatis cum onere comparendi coram magis ſuperiore.

20 Si ſubditus ſuperiori confiteatur ea intentione vt ab omnibus reſeruatis etiam oblitis abſoluatur ſciente ſuperiore hanc intentionem, oblita iam non manent reſeruata. Secus *z* verò ſi non acceſſerit tali intentione, nec ſuperior illa intenderit abſoluere.

21 Cum quis abſoluitur virtute Iubilei oblita iam non manent *a* reſeruata, niſi obliuio ita culpabilis fuerit, vt abſolutio nulla omnino fuerit.

t Idem diſp. 31. ſec. 4. n. 4.

u Idem ibidem n. 5.

x Idem vbi ſup.

y Idem diſp. 31. n. 7. ſec. 4.

z Idem vbi ſup.

a Idem n. 2.

REVELATIO.

1 Reuelationes probandæ ſunt ſapientum iudicio, ſanctitate eorum quibus factæ ſunt, veritate, & conformitate cum doctrina fidei.

DISPVT. IV. SECT. VNICA.

Resolvtiones Variæ.

VARIÆ CIRCA REVM Reſolutiones.

REVS.

a Dian. p. 3.tr.5.reſ. 91.

1 REus de delicto interrogatus non ſeruato iuris ordine poteſt *a* illud occultare etiam ſi in damnum accuſantis redundet,& poteſt dicere etiam cum iuramento ſi illud non feciſſe ſubintelligendo vt teneatur declarare.

b Comm. DD.

2 Reus interrogatus legitimè de crimine etiam grauiſſimo *b* peccat mortaliter illud negando. Vt interrogatio ſit legitima hæc ſunt ſeruanda. 1. Quod iudex ſit competens. 2. Quod delictum ſit probatum plene, vel ſemiplene. 3. Quod huiuſmodi probatio ſit illi notificata.

c Idem Diana vbi ſup. reſ. 99.

3 Reus *c* peccat mortaliter ſocios occultos detegendo niſi in crimine falſæ monetæ, maleficij,proditionis,læſæ maieſtatis,& hæreſis. Si verò ſocij tales ſunt, vt merito credat ſe non eſſe emendaturos in damnum reipublicæ teneretur reuelare,nec poteſt abſolui,ſi renuat facere.

d Idem p.2.tr.15. reſ.26.

4 Qui iuridicè interrogatus negauit delictum, & ducitur ad mortis ſupplicium non *d* tenetur reuelare illud.

e Vaſq. apud Dia. p.3.tr.5. reſ.52.

5 Accuſatus de vero crimine occulto non *e* tenetur illud fateri nec famam reſtituere accuſatori, quam perdidit eo quod non probauit,& quamuis ritè interrogatus negauerit dicens accuſatorem fuiſſe deceptum,imò etiam ſi dicat eſſe calumniatorem ſi ei non credatur.

f Comm. DD.

6 Reus inauditus, & indefenſus non debet *f* condemnari.

g Comm. DD.

7 Qui iniuſtè veritatem negauit non *g* tenetur ſoluere pœnam ad quam ſi confeſſus fuiſſet,condemnaretur.

h Comm. DD.

8 Qui propter aliquam circunſtantiam in crimine, quod patrauit à peccato excuſatur mortali *h* poteſt illud negare etiam ſub iuramento vtendo abſtractione.

i Villal. to.2.tr. 26.dif.1.

9 Crimine *i* non plene,ſed ſemiplene probato in cauſa ſanguinis,

nis,vel grauis dedecoris poteſt adhuc à reo negari,ſecus verò ſi
ſit plene probatus.

10 Falſum ſibi crimen imponens ad vitandos graues crucia-
tus etiam ſi ob illud damnandus ſit ad mortem non *l* peccat *l* Comm. DD.
etiam cum iuramento confeſſionem confirmans vtendo abſtra-
ctione.

11 Non poteſt *m* reus vt ſe defendat falſum teſtimonium *m* Comm. DD.
imponere teſti falſo, vel contra iuris ordinem teſtificanti.

12 Licitum *n* eſt dare reo inſtrumentum vt infringat carce- *n* Villal. vbi ſup. diſ.11.n. 16.
rem & conſilium vt fugiat & licet ibi detenti ſimul fugiant
non tenetur aliquid reſtituere.

13 Quando delictum eſt notorium,& timetur populi tumul-
tus & iudex ſcit nullam reo competere defenſionem, *o* poteſt *o* Comm. DD.
condemnari antequam audiatur, nec detur ei terminus ad de-
fenſionem.

14 Cum reus mentitus eſt in confeſſione non *p* poteſt à iu- *p* Comm. DD.
dice vt periurus puniri,quia cum ob varias circumſtantias poſ-
ſit excuſari ſolum Deum habet vltorem.

*AN REVS POSSIT teſtibus crimina,vel alios defectus
obiicere,vt eos à teſtimonio repellat?*

15 Cum reus aliter ſe non poteſt defendere, *q* poteſt teſti- *q* Villal. vbi ſup. diſ.6.n. 1.
bus crimina vera etiam occulta ſi poteſt illa probare, & de-
fectus obijcere vt illos à teſtimonio repellat etiam ſi teſtes ve-
ra dicant.

16 Qui pro ſe aliquem teſtem adduxit non *r* poteſt illum à *r* Comm. DD.
teſtificando repellere.

17 Reus qui dicit teſtem mentiri reuelantem ſecretum illi
commiſſum nec *ſ* peccat,nec reſtituere tenetur. *ſ* Villal. vbi ſup.

*AN REO liceat poſt condemnationem ad ſuperiorem
appellare?*

18 Licitum *t* eſt reo ſi iniuriam paſſus eſt in ſententia ab illa *t* Comm. DD.
appellare, nec poteſt à Principe interdici, cum ſit de iure na-
turali,modus autem tolli poteſt aut mutari.

19 Cum reus appellat ſolum ad dilationem litis cum proxi-
mi graui damno *u* peccat mortaliter. Secus verò ſi habet noua *u* Villal. vbi ſup. diſ.8.n.3.
iura,vel teſtimonia alleganda.

20 Religioſis non licet appellare niſi in *x* cauſis grauiſſimis. *x* Comm. DD.
Vide verbum *Appellatio.*

AN REVS condemnatus teneatur obedire ſententiæ?

21 Si iniuſtè damnatus fuit non *y* tenetur obedire ſententiæ *y* Villal. vbi ſup. n.4.
& ceſſante ſcandalo poteſt ſe defendere. Si autem eſt iuſta te-
netur obedire.

22 Si ſententia fuit iuſta, ſed fundata in falſa præſumptio-

Vy 2 ne,

ne,ſeu probatione non obligat in conſcientia, nec tenetur quis obedire. An autem in hoc caſu poſſit quis ſe defendere alij aiunt,alij negant,quia à iudice iuſtè damnatus fuit,in praxi autem cum defenſio non poſſit fieri ſine ſcandalo, tenetur z obedire.

z Idem vbi ſup. diſ.10.n. 1.

AN REVS damnatus ad pœnam, quæ actionem requirit obligatus ſit cooperari aliquomodo ad illam?

23 Reſpondetur affirmatiuè, cum ſententia iuſta fuit, & ſpem non habet ſe à morte eripiendi.

24 Cum pœna capitis eſt non poteſt a damnari vt ſe ſuis manibus interficiat,vel venenum ſumat. Poteſt tamen iudex eum damnare vt ſeipſum moderatè flagellet.

a Vaſq 12. to.2. diſp. 183.c.3.

AN FVGERE à carcere licitum ſit reo?

25 Ante condemnationem licitum b eſt fugere.Si verò iurat ſe non fugiturum, vel ad carcerem rediturum n tenetur adimplere.

b Villal. diſp.11. n. 1.

26 Non licet cuſtodibus c vim ad fugiendum inferre.

c Idem n.3.

27 Qui expectat ſententiam iuſtam etiam ad mortem non tenetur fugere.

28 Qui iuſte damnatus eſt ad pœnam quam ipſe executioni mandaturus eſt,non poteſt fugere.d Nec qui damnatus ad triremes, vel ad fodinas ſecundum probabiliorem.

d Comm. DD.

29 Qui damnatur ad carcerem temporarium non poteſt fugere,poteſt e autem ſi ad perpetuum ſecundùm probailiorem.

e Villal. vbi ſup. n.8.

30 Si damnatus eſt ad mortem,vel ad mutilationem membrorum etiam ſi ſententia iuſta ſit f poteſt fugere,ſed non tenetur niſi per falſas præſumptiones damnatus ſit.

f Comm. DD.

31 Iniuſtè damnatus qui iurauit cuſtodi carceris ſe rediturum tenetur g redire,ſi propterea cuſtos carceris damnum paſſurus ſit.

g Comm. DD.

32 Cum iuſtitiæ miniſtri petunt domum alicuius, vt eum in carcerem detrudant non poteſt ſe armis h defendere.

h Villal. vbi ſup. n.12.

33 Cùm licet è carcere fugere licet eum infringere ſecundùm probabiliorem, ſunt enim qui probabiliter i dicant iuſte damnatum non poſſe carcerem infringere.

i Vide eumdem. vbi ſup.

34 Licite carcerem infringentem illicitum l eſt adiuuare carcerem infringendo.

l Idem n.17.

AN DAMNATVS ad inediam poſſit non comedere cibum oblatum,& an liceat ei cibum offerre?

35 Tenetur m cibum oblatum comedere, alij autem ſi ſint iuſtitiæ miniſtri poſſunt ei cibum offerre, reliquis autem licet.

m Comm. DD.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ.

REX.

1 REx, & Imperator non poſſunt *a* niſi à Papa excommunicari ex ſpeciali priuilegio. Officiales autem Regij poſſunt excommunicari ab Epiſcopis.

2 Rex peccat *b* aliena regna ambiens capere, vel capta non reſtituens, niſi iuſta cauſa excuſetur.

3 Peccat *c* mortaliter excitans factiones, vel non ſedans excitatas, non prouidens neceſſaria ad victum, non ferens leges neceſſarias, aut non exequens latas, non exercens ſuos in armis, non muniens arces, non cumulans diuitias neceſſarias vt regnum liberet à fame vel ab hoſtibus, vel accumulans, grauando ſubditos, vel prodigè largiens bona, vel negligens refectionem, & cuſtodiam publicarum viarum.

4 Cum lis alias eſt inextinguibilis *d* tenetur conſentire in iudices arbitros ſuſpicione carentes.

5 Item peccat *e* mortaliter condens legem pænalem ob ſuam priuatam vtilitatem, vel condonans ſine cauſa delicta contra legem naturalem, vel diuinam, vel ſuſpendens ſine cauſa lites, vel debitorum ſolutiones.

6 Item non *f* permittens ſubditis ſuas immunitates, vel vſurpans populi bona & tenetur reſtituere. Item compellens ſubditos ad donandum ſua bona, vel illa extorquens precibus importunis non interueniente cauſa iuſta, & tenetur reſtituere.

7 Item peccat impediens *g* viſitationem monialium, exigens tributa noua abſque neceſſitate publica quamuis exigat in bonum finem, & multo magis ſi ſit ad pompas ſuperfluas.

8 Compellens ſubditos *h* ad id non obligatos gratis ſibi laborare cogens ad matrimonium, vel impediens, præficiens operarios imperitos, vel malæ conſcientiæ, & tenetur damna reſtituere. Præſentans ad beneficia Eccleſiaſtica, quorum eſt

a Barb. apud Dia. p. 3. tr. 1. reſ. 9.
b Nauar. c. 25. n. n. 1.
c Idem nu. 4. & 5.
d Commu. DD.
e Nauar. vbi ſup.
f Commu. DD.
g Nauar. apud P. Auil. in comp.
h Idem vbi ſup.

patronus, perſonas non idoneas. Non cohibens ſubditos ab alienorum vſurpatione, & negligens abolere prauas conſuetudines.

i Comm. DD.

9 Condemnans *i* reum inauditum, & indefenſum, vel ei iubens dari venenum, vel priuans aliquos beneficiis non amobilibus ad nutum ſola ſcientia priuata.

l Nauar. vbi ſup.

10 Cum tenetur reſtituere ſubditis, & non poteſt tutius *l* conſilium erit ſuperflua moderari, & gratuita dona excuſare, vt debita poſſit ſoluere. Vide verbum *Lex*.

DISPVTAT. I. SECT. VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

S

SACRAMENTVM.

a Magiſt. in 4. diſt. 1.

SACRAMENTVM *a* eſt res ſenſibus ſubiecta, quæ ex Dei inſtitutione ſanctitatis ſignificandæ, & efficiendæ vim habet.

2 An ſacramenta legis gratiæ componantur ex rebus, & vocibus tamquam ex materia, & forma?

b Vide Trid. ſeſ. 4. c. 3.

3 Reſpondetur *b* affirmatiuè; verumtamen non eſt omnino neceſſarium, quod forma ſint rigoroſe verba, & materia res, vt in ſacramento matrimonij, in quo traditio facta per verba vel nutus habet rationem materiæ, & conſenſus explicatus per eadem verba, vel nutus rationem formæ.

c Vide Vill. to. 1. tr. 4. diſ. 2.

4 Sacramenta habent *c* quaſi materiam, & quaſi formam, &, materia alia dicitur proxima, alia remota. Materia remota eſt, de qua fit proxima, vt in Baptiſmo materia remota eſt aqua, proxima ablutio. In pænitentia materia remota ſunt peccata, proxima actus pænitentis.

d Comm. DD.

5 Inter materiam, & formam ſacramenti eſt *d* neceſſaria moralis

ralis coniunctio, vnde magna inter vtramque interruptio nullum faciet ſacramentum.

6 Nec Papa nec Eccleſia mutare *e* poſſunt materias,& formas ſacramentorum.

7 Quomodo *f* autem potuerit matrimonium clandeſtinum annullari videri poteſt in verbo *Matrimonium.*

AN FACTA mutatione aliqua in materia vel forma ſacramenti, mutetur eius ſubſtantia?

8 Si quod mutatur pertinet ad eius ſubſtantiam *g* non fit ſacramentum,fit tamen ſi eſt accidentale.

9 Si miniſter habuit intentionem introducendi aliquem errorem verbis dubiis non facit *h* ſacramentum.Si autem verbis vtatur certis cum intentione faciendi quod facit Eccleſia, erit ſacramentum.

10 Mutare formam ex ſua natura eſt peccatum mortale.

AN IN dubio liceat formam iterare in eadem materia?

11 Reſpondetur *i* affirmatiuè,ſed ſub conditione;ſed non debet paſſim fieri ob quemlibet vanum ſcrupulum.

AN FVERIT neceſſarium, quod fuerint ſacramenta?

12 Non eſt ſimpliciter *l* neceſſarium, ſed valde vtile. In ſtatu autem innocentiæ non fuerunt neceſſaria.

AN SACRAMENTA noua legis cauſent gratiam?

13 Reſpondetur *m* affirmatiuè. In veteri autem lege circumciſio cauſabat gratiam per virtutem Paſſionis Chriſti venturi.

14 Gratia ſacramentalis ſupra gratiam habitualem *n* addit ſpeciale auxilium ad conſequendos effectus ſacramentorum.

AN OMNIA ſacramenta noua legis cauſent primam gratiam faciendo de attrito contritum?

15 Alia ſacramenta *o* vocantur viuorum, alia mortuorum: Mortuorum ſunt Baptiſmus,& pænitentia,reliqua dicuntur viuorum,quia ad ea accedere non licet niſi habentibus vitam primæ gratiæ.

16 Sacramenta viuorum aliquando etiam per accidens poſſunt cauſare primam gratiam, v. g. ſi quis bona fide putans per Confeſſionem ſe aſſecutum primam gratiam,quam verè aſſecutus non eſt, accedat attritus ad Euchariſtiam fiet contritus, & conſequetur *p* primam gratiam ſecundùm probabiliorem.

QVOT SINT ſacramenta noua legis?

17 De fide *q* eſt,quod ſunt ſeptem & conſtat ex Tridentino.

18 Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo cauſant *r* characterem, qui

e Comm. DD.
f Comm. DD.
g c.retulerunt de cenſur. diſt.4.
h Comm. DD.
i Villal. vbi ſup. diſ.4.n.11.
l D. Thom. 3.p.q.61.
m Scot. in 4.d.1.q.3.
n Comm. DD.
o Comm. DD.
p D. Th. 3. p.q.79. art.3.
q Trid. ſeſ.7.c.1.
r Trid. ſeſ.7.can. 9.

qui ſubijcitur in anima ſecundùm probabiliorem ſententiam.

f Trid. ſeſ.7. c.1.

19 Solus Deus *ſ* poteſt ſacramenta inſtituere.

AN ECCLESIA poſſit inſtituere ſacramentalia.

t Trid. ſeſ. de ſac. in genere can.13.

20 Reſpondetur *t* affirmatiuè, & comprehenduntur hoc verſu: *Orans, tinctus, edens, Confeſſus, dans, benedicens.* Id eſt Pater noſter, Aqua benedicta, panis benedictus, Confeſſio generalis, Elêmoſina, Benedictio Epiſcopalis, aut Abbatis conſecrati.

u Villal. vbi ſup. diſ.11.n.4.

21 Alij per ſacramentalia tolli aſſerunt *u* ex opere operato peccata venialia; alij probabilius ex opere operantis.

x D.Th.3.p.q.87. art.3.

22 Hæc ſacramentalia non remittunt *x* totam pœnam luendam in Purgatorio.

A QVO CAVSETVR ſacramentorum effectus?

y Paul ad Rom. 8.

23 Solus Deus *y* eſt cauſa principalis gratiæ, quæ eſt ſacramentorum effectus.

z Comm. DD.

24 Sacramenta, & illorum miniſtri ſunt gratiæ *z* inſtrumenta.

a Villal. vbi ſup. diſ.12.n.3.

25 Humanitas Chriſti eſt *a* inſtrumentum Deo Hypoſtaticè coniunctum ad cauſandam gratiam in Euchariſtia.

AN MALVS miniſter impediat gratiam ſacramentalem.

b Trid. ſeſ.17. can.12.

26 Malus miniſter ſi adhibet neceſſaria *b* conficit verum ſacramentum.

c Comm. DD.

27 Per malum miniſtrum non minuitur *c* gratia, quæ ex opere operato confertur per ſacramentum, bonus autem ex opere operantis magis impetrat à Deo.

AN PECCET miniſter conferens ſacramentum in peccato mortali.

d Comm. DD.

28 Miniſter, qui ex officio adminiſtrat ſacramentum extra extremam neceſſitatem in peccato mortali *d* peccat mortaliter.

e Suarez to.3. diſp. 16.

29 Ad adminiſtrandum ſacramentum non eſt *e* neceſſarium confiteri, ſufficit conteri.

f D.Tho. 3.p q.64. art.6.

30 Sacerdos, qui in extrema neceſſitate paruulum baptizauit excommunicatus, vel in peccato mortali non peccat. *f* Idem dic de laico, quia qui hoc non habent ex officio non tenentur eſſe præparati.

g Villal. vbi ſup. diſ.14.n.5.

31 Qui recipit matrimonium in peccato mortali non *g* committit, niſi vnum peccatum, quia licet ſit ſimul miniſter ſacramenti non habet id ex officio.

32 Epiſcopus ſacramentalia adminiſtrans in peccato mortali ſolum peccat *h* venialiter.

h Suarez vbi ſup.

33 qui dicit Epiſtolam, vel Euangelium in peccato mortali

non

non *i* peccat mortaliter ſecundùm probabiliorem. *i* Villal. vbi ſup. n. 1.

AN QVI recipit ſacramentum ab excommunicato, vel ab eo quem ſcit eſſe in peccato mortali peccet mortaliter?

34 De iure antiquo erat prohibitum recipere ſacramenta à publico vſurario, vel concubinario, nunc verò *l* neceſſarium eſt vt ſint denunciati. *l* Conc. conſt. ſeſ. 22.

35 Non licet *m* ſacramenta petere ab eo quem ſcit eſſe in mortali, niſi ſit Parochus, vel paratus miniſtrare. *m* Villal. vbi ſup. diſ. 15. n. 2.

36 In caſu neceſſitatis extremæ à quocumque etiam hæretico *n* poteſt peti, & recipi Baptiſmus dummodo ſeruaturus ſit Eccleſiæ formam. Idem dic de Sacramento. Pænitentiæ dummodo non ſit ſcandalum, vel ſubuerſionis periculum. *n* Comm. DD.

QVÆ INTENTIO requiratur ex parte miniſtri?

37 Requiritur *o* virtualis ſaltem intentio faciendi, quod facit Eccleſia. *o* Trid. ſeſ. 6. can. 12.

38 Non *p* poteſt certò ſciri an ſacramentum fuerit validum. *p* Comm. DD.

AN ERROR perſonæ, cui adminiſtratur ſacramentum impediat valorem eius?

39 Si miniſter habuit voluntatem excluſiuam, & errauit perſonam, valor ſacramenti *q* impeditur, alias non. *q* Comm. DD.

AN VALEAT ſacramentum datum ſub conditione?

40 Si conditio eſt de præſenti, vel de præterito, & vera, non *r* impeditur valor ſacramenti, ſi verò fuerit de futuro contingenti non valet ſacramentum. *r* Villal. vbi ſup. diſ. 18.

AN PAROCHVS teneatur adminiſtrare, ſacramenta quando Parochiani ea non tenentur recipere? Vide verbum *Parochus*.

41 Accedenti ad ſacramentum augetur gratia etiam ſi accedat cum peccato veniali ſecundùm *ſ* probabiliorem. *ſ* Comm. DD.

42 Qui ſacramentum Baptiſmi adminiſtrans diceret. Ego te baptizo, & poſtea (Tacite pueri, vel hinc exite) in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, conficeret *t* ſacramentum, quia hæc interruptio eſt parua. *t* Comm. DD.

43 Qui diceret in conſecratione panis hæc eſt caro mea *u* peccaret grauiter, ſed ſacramentum conficeret. *u* Comm. DD.

44 Qui in conſecratione vini diceret. Hic eſt calis licet diuerſum ſignificet ac calix ex communi intelligentia idem ſignificaret, & ideo conficeret *x* ſacramentum. *x* Dian. in ſum, verbo ſacram.

45 qui diceret. Hic eſt corpus meum. Si ſumatur maſculinè id eſt. Hic cibus fieret *y* ſacramentum, ſecus verò ſi ſumatur aduerbialiter. *y* Gra. apud Dian p. 5. tr. 13. reſ. 77.

46 Qui

z Comm. DD. 46 Qui omitteret particulam (enim) venialiter tantum *z* peccaret.

a Diana vbi ſupra. verb. ſacr. 47 Nolenti ſacerdoti aliter ſacramenta adminiſtrare, *a* poterit pecunia dari non vt pretium ſacramenti, ſed ad redimendam vexationem.

b Comm. DD. 48 Qui vulneratum in platea abſoluit non præmiſſo actu contritionis, vel irruentibus hoſtibus Euchariſtiam conſumit *b* non peccat.

c Dian. p. 5. tr. 14. reſ. 56. 49 Qui in peccato mortali ſacramentum adminiſtrauit non *c* tenetur in Confeſſione quale fuerit peccatum exponere, quia per quodcumque mortale peccatum æquè violatur religio.

d Idem vbi ſupra, reſ. 55. 50 Si quis *d* inualide adminiſtraret Baptiſmum, Ordinem ſacerdotalem, vel Epiſcopalem, teneretur etiam cum periculo famæ, vel vitæ defectum manifeſtare.

SACRILEGIVM.

a S. Iſid. lib. Ethy. 1 Sacrilegium *a* eſt ſacræ rei violatio. Et huius ſunt tres ſpecies. 1. Eſt contra perſonas *b* ſacras. 2. Contra loci ſanctitatem. 3. Contra alias res ſacras.

b c. duo ſunt 12. q. 1.

c Leſſ. lib. 2. c. 41. n. & 14. eſt comm. 2 Non eſt *c* circumſtantia ſacrilegij fieri peccatum tempore ſacro.

QVOD PECCATVM ſit, & quas pœnas habeat.

d Comm. DD. 3 Sacrilegium ex natura ſua eſt peccatum *d* mortale contra religionem cum fit in contemptum rei ſacræ, & in materia graui.

e Comm. DD. 4 Peccata ſacrilegij alia ſunt maiora, alia ſunt minora, maius *e* enim ſacrilegium eſt, quod fit contra perſonam ſacram, quam quod fit contra locum ſacrum.

f vide Vill. to. 2. tr. 39. dif. 3. n. 3. 5 Pœnæ aliæ *f* ſunt pecuniariæ, quæ videri poſſunt in decreto *c.* 17. *q.* 4. & in D. Tho. 2. 2. *q.* 99. *art.* 4. Aliæ ſunt excommunicationis, vt *in c. ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4.

g Leſſ. lib. 2. c. 45. n. 14. 6 Qui furatur crumenam ab audiente Miſſam, non *g* committit ſacrilegium. Secus verò ſi res eſſet in cuſtodia Eccleſiæ, quia tunc loco ſacro iniuria fiet. Sunt tamen qui dicant ſacrilegium committi eo ipſo, quod furtum fiat in Eccleſia.

h Sà hoc verb. n. 1. 7 Sacrilegium *h* eſt furari reliquias etiam ex deuotione.

SACRA.

a Sà hoc verb. 1 Sacræ veſtes pollutæ luxuria iterum ſunt *a* benedicendæ.

2. Sacra.

2 Sacra vendita ad vſus profanos prius *b* diſſoluenda, ita vt priorem formam amittant. Quod ſi lapides ſint, vel ligna dirutæ Eccleſiæ poſſunt vendi de licentia Epiſcopi ad vſus profanos.

3 Sacra confracta vel vetuſtate confecta *c* comburenda ſunt, & cineres in Eccleſia reponendi.

4 Sacra vaſa & veſtimenta habere enormiter immunda peccatum mortale *d* eſt.

b Comm. DD. vide P. Suar. to. 3. diſp. 81. ſec. 8. *c* c. Altaris de conſec. diſt. 1. *d* Silueſt. vaſa ſacra.

SALARIVM.

1 Peccat, *a* qui ſalarium non ſoluit in ea re quæ debetur, quod ſi famulus rem vendat minori pretio, quia ea non indiget, debet Dominus æquare pretium conuentum.

2 Non tenetur *b* herus ſalarium ſoluere famulo pro illis diebus, quibus ægrotauit, & recipiens famulum nullo ſtatuto pretio tenetur ſoluere, quod mos eſt ſoluere ſimilibus.

3 Tabellio, qui habet ſalarium publicum peccat aliquid recipiendo etiam ſponte datum, & tenetur *c* reſtituere, id quod vltra accepit, ſi repetatur ſaltem extra iudicium.

4 Famulus, qui cum Domino conuenit in infimo pretio iuſto *d* non poteſt clam compenſationem facere. Si autem pretio iniuſto paupertate coactus poteſt clam compenſationem facere ſecundùm viros doctos.

a Nauar. c. 17. n. 107. *b* Comm. DD. *c* Nauar. vbi ſupra, n. 33. *d* Dian. in ſum. verb. ſalarium.

SALVTATORES.

1 Nec *a* omnes ſunt damnandi, nec omnes approbandi, ſunt tamen examinandi, & licet male viuant non ex eo ſolum damnanda eſt gratia gratis data, quæ poteſt aliquando in peccatoribus, reperiri.

2 An verò hæc ſit gratia gratis data, an verò naturalis non conuenit inter DD. Probabilius videtur non eſſe naturalem, ſed gratis datam.

3 Quod autem immunes per laminam ferri candentis ambulent, ſunt DD. qui afferant fieri non poſſe, niſi ope Dæmonum.

4 Hi vel alij Inpſalmis vtentes nec damnandi, nec approbandi omnes, ſed ab Epiſcopo ſunt examinandi. Si verò contineant verba ſancta ſine errore, aut ſuperſtitione nec aliquid contra bonos mores, ſunt approbandi. Si autem dubium ſit

a P. Menach. in manuſcrip.

an lateat pactum cum Dæmone ſunt reprobandi.

De Salutatoribus eſt alibi ſermo ſub titulo verbi. Superſtitio.

SATISFACTIO.

a Nauar. c.14.n.15.

1 Vxor, filiusfamilias, non emancipatus, ſeruus, & religioſus non poſſunt *a* remittere ſatisfactionem ſibi debitam etiam ſi velint.

b Idem vbi ſup. n.25.

2 Quando duo mutuò ſe offendunt, ſi iniuriæ ſunt æquales, qui prius offendit prius *b* petere veniam tenetur. Si autem fuit inæqualis, qui grauius etiam ſi fuerit poſterior.

SATISFACTIO *Sacramentalis.* Vide verbum *Pœnitentia.*

c Comm. DD.

3 Satisfactio *c* ſacramentalis eſt paſſio voluntaria pænæ pro peccato ad placandum Deum facta cum propoſito non offendendi eum amplius.

d Trid.

4 Tridentinum definiuit ſub anathemate *d* quod non ſemper remiſſa culpa remittitur pæna, & quod pro pæna temporali per merita Chriſti ſatisfacimus pænis à Deo inflictis & patienter toleratis, vel à Confeſſario iniunctis, vel ſponte acceptis. Et quod ſatisfactiones, quibus pænitentes amore Chriſti ſua peccata redimunt ſunt verus Dei cultus, & quod noſtra ſatisfactio vim non habet niſi ex meritis Chriſti.

e Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.

5 Non debent *e* imponi ſatisfactiones, ex quibus deueniri poſſit in notitiam peccatorum pænitentis ſaltem in genere.

f Comm. DD.

6 Satisfactio *f* poteſt imponi pænitenti licet non abſoluatur.

g Comm. DD.

7 Non eſt *g* abſoluendus, qui pænitentiam medicinalem, vel reſtitutoriam non vult acceptare.

h Nauar. vbi ſup.

8 Qui ſciens, & prudens nullam ſatisfactionem *h* imponit pænitenti ſine iuſta cauſa peccat mortaliter.

i Idem vbi ſup.

9 Maiorem vim habet ſententia *i* Confeſſoris in ſuo foro quam cuiuſuis iudicis in foro exteriori, & acceptata à pænitente obligat ſub mortali ſi habeat has conditiones. 1. Quod ſit præcepta, nam ſi eſt per modum conſilij nec ad veniale obligat. 2. Quod ſit ſatisfactoria, nam reſtitutoria aliunde obligat, vt dictum eſt verbo *Reſtitutio.* 3. Quod ſit à pænitente acceptata.

l Comm. DD.

10 In pœnitentiis iniungendis octo *l* ſunt obſeruanda. 1. Quod ſit iuſta non enim imponenda eſt ad libitum. 2. Quod adæquet, & non excedat debitum licet hoc à Deo ſolum poteſt perfectè cognoſci. 3. Non eſt verum quod pro quocumq; peccato mortali

imponenda

imponenda ſit pænitentia ſeptem annorum.4.Quod pænitentiæ olim taxatæ ab Eccleſia iam non ſunt in vſu,erantque pro grauioribus delictis in foro exteriori.5.Quod conſiderare oportet vires tam ſpirituales, quam corporales pænitentis, ſtatum,conditionem, contritionem,& ſimilia.

11 Adimplendi impotentia,ſenectus,ægritudo,debilitas,probabilis timor quod non adimplebitur, contritionis magnitudo, tempus iubilei,vel aliarum indulgentiarum ſunt *m* iuſtæ cauſæ ad diminuendam ſatisfactionem. *m* Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.

12 Et ſi lucraturo indulgentiam plenariam *n* poſſit dari abſolutio nulla iniuncta pænitentia, expedit tamen vt aliqua iniungatur. *n* Idem. vbi ſup.

13 Non poteſt *o* iniungi pro pænitentia religionis ingreſſus, poteſt tamen imponi Confeſſionum, & Communionum frequentia. *o* Sà hoc verb.n.3.

14 Nec pro crimine publico cogendus *p* eſt pænitens ſi ad publicam pænitentiam ſatis eſt, occultè ſatisfaciat. *p* Idem. n.8.

15 Tridentinum cum iubet publicam imponi pænitentiam *q* intelligendum eſt in foro exteriori. *q* Idem vbi ſup.

16 Confeſſor cum minorem pænitentiam pænitenti *r* imponit, debet illum de hoc facere certiorem. *r* Comm. DD.

17 Opera ſatisfactoria,vt plurimum *ſ* imponenda ſunt. Elêmoſina,ieiunium,cilicium,Miſſæ auditio, lectio libri ſpiritualis, & ſimilia. *ſ* Comm. DD.

18 Pænitens detegens aliis *t* pænitentiam ſibi impoſitam licet grauem non peccat mortaliter,niſi inde aliud graue damnum ſequatur. *t* Sà vbi ſup. n.16.

SCANDALVM.

1 Scandalum *a* eſt dictum, vel factum minus rectum præbens occaſionem ruinæ. *a* D.Th. 2.2.q.43. art.1.

2 Aliud *b* eſt actiuum, quando quis dicens, vel faciens aliquid minus rectum præbet alteri occaſionem peccandi. Aliud paſſiuum,quando quis ſumit peccandi occaſionem & dicto,vel facto alterius. *b* Idem vbi ſup.

3 Aliud *c* ſcandalum eſt formale, quando quis formaliter intendit ruinam proximi;aliud materiale,quando quis non intendit ruinam proximi, ſed propriam delectationem, & ex ea ſequitur ruina proximi,vt cum vir fæminam inducit ad venerea. *c* Villal. 1.to. tr.3. dif.8. n.4.

3. Genus ſcandali eſt cum quis nec intendit formaliter ruinam proximi,nec inducit eum ad peccandum,ſed quia peccat publicè,alij ſumunt occaſionem peccandi. In his tribus caſibus prædictis, circumſtantia, ſcandali nouum peccatum mortale eſt

neceſſariò

neceſſariò in Confeſſione aperiendum.

d D. Tho. vbi ſup. art.4.

4 Res præcepta, cuius omiſſio non poteſt eſſe ſine peccato non eſt *d* omittenda ob alterius paſſiuum ſcandalum ſumptum ex malitia.

e Villal. vbi ſup. n.6.

5 Præceptum naturale affirmatiuum aliquando *e* omittendum eſt ne alter ſumat ſcandalum, quia tunc non obligat; non enim danda eſt eleêmoſina pauperi ſi inde graue timetur ſcandalum.

f Idem vbi ſup.

6 Præceptum autem negatiuum ſemper obligat etiam ſi totus orbis terrarum ſubuertendus ſit idolum non eſt *f* adorandum, nec fornicandum, nec mentiendum. Nam vt habetur ex communi regula. Vtilius ſcandalum naſci permittitur, quam vt veritas relinquatur.

g Comm. DD.

7 Epiſcopus, vel Rector Eccleſiæ non debent *g* deſerere bona Eccleſiaſtica, vel ſuam iuriſdictionem propter ſcandalum paſſiuum aliorum.

h Comm. DD.

8 Prætextu ſcandali non eſt abſoluendus *h* indiſpoſitus.

i Nauar. apud Auilam in comp. hoc verb.

9 Peccat *i* mortaliter, qui ſine neceſſitate loquitur familiariter cum muliere ſuſpecta credens ſe præbiturum eſſe ſcandalum.

l Idem vbi ſup.

10 Qui mandat vel conſulit alij, vt committat peccatum etiam ſolo animo illum tentandi *l* peccat mortaliter.

m Comm. DD.

11 Non peccat *m* qui petit ab alio rem ex ſe iuſtam etiam ſi ſciat illum peccaturum in re facienda.

n Comm. DD.

12 In caſu in quo times tuo facto, vel dicto alios eſſe ſcandalizandos, debes *n* aperire in Confeſſione & ſpecies peccatorum, in quæ corruere illos feciſti, & numerum perſonarum.

o Comm. DD.

13 Qui iocoſe profert verba turpia coram aliis quos non timet ideo in peccatum mortale ruituros non *o* peccat mortaliter, nec tenetur prædictas circumſtantias fateri.

p Comm. DD.

14 A re facienda ex præcepto Eccleſiæ an ob ſcandalum infirmorum abſtinendum ſit alij aiunt, alij negant *p* probabilius. A re autem ex conſilio facienda aliquando abſtinendum eſt ne paruuli ſcandalizentur.

q Dian. in comp. hoc verb. n.6.

15 Si fæmina vtatur veſte virili ſine mala intentione nec ſit ſcandalum non *q* peccat mortaliter.

r Idem ibidem. n.7.

16 Licitum *r* eſt vinum vendere tabernariis, quos ſcis illud aqua mixtum iterum eſſe vendituros, niſi tuo nomine vendendum ſit, vel aliter quam tuo nomine ſic vendens graue damnum patiaris.

ſ Vaſq. apud Dia. p.3. tr.7. reſ.18.

17 Volentem furari à paupere *ſ* potes ſuadere, vt potius furetur à diuite etiam determinando perſonam de qua fur non cogitabat.

18 Poteſt *t* maritus occaſionem adulterandi præbere vxori animo illam ab adulterio corrigendi, & famulo dominus occaſionem furandi ob eumdem finem. *t* Dian. p.3.tr.5. reſ.18.

SCHISMA.

1 Schiſma generaliter *a* ſumptum, vitium eſt quo quis ſeparat ſe ab vnitate debita. Sumptum verò ſpecialiter vitium eſt quo quis ſeparat ſe ab vnitate Eccleſiæ nolens ſe ei ſubijcere. *a* Nauar. c.27.n.57.

2 Schiſmaticus veluti, & hæreticus *b* priuatur ipſo iure omni poteſtate. *b* Comm. DD.

SCIENTIA.

1 Scientia *a* eſt cognitio viſiua rei tam intellectus quam ſenſus. *a* Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.

2 Non *b* peccat docens ſcientias licitas licet multi abutantur eis. *b* Idem ibidem.

3 Scire, vel debere ſcire paria ſunt.

SCRVPVLVS.

1 Scrupulus *a* eſt cognitio argumenti apparentis contra ſcientiam, vel fidem, vel opinionem, vel dubitationem. *a* Nauar. ibidem hoc verb.

2 Scrupulorum nimietas *b* naſcitur ex vitio naturalis complexionis, vel acquiſito per nimias vigilias, vel ieiunia, vel per conuerſationem cum ſcrupuloſis. Gignunt in corde inconſtantiam, augmentum peccatorum, animi paruitatem, nebulas, & inquietudinem mentis, & acediam. *b* Idem apud Auil. in hoc verb.

3 Scrupulorum remedia *c* ſunt. Gratia diuina, pharmacum contra malos humores, iudicium debilitantes, auerſio cogitationis à re ſcrupuloſa, ſubmiſſio iudicio aliorum, contrauentio ſcrupulorum, feruor in acquirenda mentis puritate, propoſitum firmum prius mille mortes ſubeundi quam minimò peccato veniali deliberatè conſentiendi; fiducia magna in bonitate Dei, cognitio experimentalis illius, & ſuper omnia perfecta Dei charitas, quæ foras mittit omnem timorem. *c* Ex praxi ſpiritualium virorum.

4 Non peccat *d* qui legem implet iuxta authoris mentem, quã uis verba contrarium ſonent. Nec qui illam ſeruat in benigniore *d* Nauar. vbi ſup. hoc verb.

nigniore ſenſu, licet illam violet in duriore. Nec qui in dubiis illam ſeruat ſecundum vſum bonorum.

5 Faciens opus, quod credit quis eſſe licitum, & neſcit eſſe illicitum, etiam ſi pungatur ſcrupulo in generali, vel in particulari non *e* peccat.

e Comm. DD.

6 Ad tollendos ſcrupulos iuuat multum hoc verum apud omnes, DD. principium. Vbi non eſt plena cognitio peccati mortalis cum plena & deliberata voluntate illud committendi non poteſt *f* eſſe mortale peccatum.

f Comm. DD.

7 Leo X. conceſſit fratribus minoribus valde ſcrupuloſis quod in dubiis ad ſalutem animæ ſpectantibus poſſint ſtare ſuorum Guardianorum reſponſis etiam ſi ſubditi ſint docti, & Guardiani indocti. Vide verbum *Conſcientia*, & verbum. *Dubium.*

SECRETVM.

a Nauar. vbi ſup. in comp. hoc verb.

1 Secretum *a* eſt quod à nemine ſcitur, vel à tam paucis, vt non ſit famoſum, nec notorium.

2 Qui ſecretò cognouit etiam ſub iuramento proditionem, vel aliud malum imminens animæ, vel proximi corpori non ſolum poteſt imò, & debet *b* illud reuelare, ſi aliter illud non poteſt impedire.

b Comm. DD. *c* Nauar. vbi ſup.

3 Peccat, *c* qui ſecretum ſibi communicatum, quod non vergit in proximi damnum reuelat etiam iudici præcipienti.

4 Promiſſio ſeruandi ſecretum parui momenti vix obligat ad veniale.

d Idem n. 54.

5 Peccat *d* mortaliter, qui ſecreta ciuitatis, conſilij, vel exercitus reuelat, ſi ſunt magni momenti, & non vergunt in iniuſtam aliorum perniciem, etiam vi tormentorum coactus, aut metu amittendæ vitæ.

DISPVTAT. II. SECT. I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE SEPVLTVRÆ DEFINITIONE ET IN qua Eccleſia vnuſquiſque ſepeliendus ſit.

SEPVLTVRA.

a L. 1. rit. 13. p. 1.

1 SEpultura Eccleſiaſtica *a* eſt locus concauus in Eccleſiaſtico cæmeterio factus, in quo corpus catholici conquieſcit.

2 Religioſi poſſunt habere cæmeteria in ſuis oratoriis. *b*

b Comm. DD.

3 Olim ſolum perſonæ inſignes in Eccleſiis ſepeliebantur. *c*

c l. 11. tit. 13. p. 1.

4 Venditio ſepulturæ Eccleſiaſticæ eſt ſimonia, ius autem, vt quis, & ſucceſſores illius in ea ſepeliantur, vendi poteſt. *d*

d Comm. DD.

5 Qui 14. ætatis annum habent poſſunt *e* ſepulturam eligere ſiue viri ſint, ſiue fœminæ etiam ſi ſint ſub patria poteſtate, vel ſerui exceptis religioſis.

e c. licet pater de ſepul. in 6.

6 Non valet *f* electio ſepulchri facta à patre pro filio impubere, niſi vbi ſit contraria conſuetudo, quæ vbique vigeat.

f dic. c. licet pater.

7 Qui mortuus eſt ſine electione ſepulchri *g* ſepeliendus eſt in ſepulchro ſuorum maiorum, niſi ſit conſuetudo in contrarium.

g c. 1. de ſepul. in 6.

8 Cum pater, & auus defuncti ſepulti ſunt in vna Eccleſia in hac eſt ſepeliendus, licet alij aſcendentes ſint in alia. Si verò pater eſt in vna auus, & alij aſcendentes in alia, in hac eſt ſepeliendus. *h* Si vero pater ſit in vna, auus in alia, & alij aſcendentes in alia in paterna ſepultura ſepeliendus eſt ex conſuetudine.

h Gloſſ. in c. is qui de ſepul. in 6. Abbas in c. nos de ſepult.

9 Cum pater, & mater ſunt in vna *i* Eccleſia, & aſcendentes in alia conſideranda eſt conſuetudo, qua deficiente ſepeliendus eſt in Parochia.

i l. Em. Roder. to. 3. qq. reg. q. 58. art. 8.

10 Filij naturales *l* qui non elegerunt ſepulturam ſepeliendi ſunt cum patre niſi is fuerit in dignitate conſtitutus, ſpurij autem cum matre niſi hæc fuerit illuſtris.

l Comm. DD.

11 Qui non elegit ſepulturam, nec illam à progenitoribus habet in ea Parochia ſepeliendus *m* eſt in qua ſuſcipiebat ſacramenta. Si autem habeat duas Parochias obſeruetur conſuetudo, & ſententia Epiſcopi.

m c. ex parte, & c. in noſtra de ſepul.

12 Qui habet domicilium in ciuitate, & mortuus eſt in pago, in ciuitate ſepeliendus *n* eſt.

n c. is qui de ſepul. in 6.

13 Vxor defuncta non electo ſepulchro, in ſepulchro mariti ſepelienda eſt. Si verò illa elegit ſepulchrum, & ante maritum mortua eſt, ſi ille moriatur non *o* electa ſepultura non eſt ſepeliendus cum vxore.

o D. c. is qui parag. mulier.

14 Prælati Eccleſiæ, qui non elegerunt ſepulturam in ſua Eccleſia ſepeliendi *p* ſunt.

p Comm. DD.

15 Religioſis non licet *q* ſepulturam eligere niſi forte longe eſſent à monaſterio.

q c. religioſi eod. tit. in 6.

16 Nouitij etiam ſi in parentum ſuorum domibus è vita decedant in monaſterio, in quo erant nouitij, niſi aliam ſepulturam elegerint ſepeliendi *r* ſunt.

r Vill. tr. 30. 2. p. diſ. 2.

17 Donati profeſſi *ſ*, qui diſtinctum habitum à ſæcularibus afferunt in ſuis monaſterijs ſepeliēdi ſunt, niſi fuerint cōiugati.

ſ Idem vbi ſup.

18 Famuli religioſorum cum ſepulturam eligunt in monaſteriis ſepeliendi *t* ſunt.

19 Peregrini cum non eligunt ſepulturam in Parochia, in qua ſuſcipiunt ſacramenta ſepeliendi ſunt, niſi ſit conſuetudo vt in Cathedrali *u* ſepeliantur.

20 Si Eccleſia in qua, quis ſepeliendus eſt ſecundum ius fuerit interdicta, ſepeliatur in Parochia, & ſi hæc etiam fuerit interdicta in proximiore monaſterio ſepeliendus *x* eſt.

21 Qui recipit defunctum, & illum ſepelit, vbi ſecundum ius ſepeliendus non eſt, peccat *y* mortaliter, & tenetur reſtituere cadauer, ſi petatur etiam ſi tantum oſſa maneant.

22 Bonifacius VIII. prohibet *z* ſub ſancta obedientia, ac ſub interminatione damnationis æternæ omnibus religioſis, ac clericis ſæcularibus, ne aliquem inducant vt iuret vel promittat ſe electurum eſſe ſepulturam in illorum Eccleſiis, vel iam electam non mutaturum. Quod ſi tales religioſi, vel clerici ſic inductum in ſuis Eccleſiis ſepelire præſumpſerint, tenentur reſtituere corpus ſi petatur, & alia, quæ ob ſepulturam receperunt. Quod ſi ſecus faciunt Eccleſiæ ipſorum erunt interdictæ donec ſatisfaciant.

23 Aduertendum tamen prædictam prohibitionem non comprehendere, eos qui ſolum conſulunt, vel perſuadent, non verò faciunt quod aliquis iuret, vel promittat in ipſorum Eccleſiis ſe electurum ſepulturam.

24 Non poteſt *a* impediri ſepultura propter debita defuncti, immò qui impedire præſumpſerit, amittit ius ad debitum recipiendum.

QVIBVS PERSONIS NEGANDA EST ſepultura Eccleſiaſtica?

25 Infidelibus Paganis, Iudæis, & hæreticis, & his, qui in torneamentis moriuntur neganda *b* eſt. Nec non iis qui ſe ipſos interficiunt, & nunquam pœnituerunt.

26 Nec non his, *c* qui annuæ Confeſſionis præceptum non adimpleuerunt, niſi ſigna contritionis oſtenderint.

27 Nec *d* non monacho. qui proprietarius inuentus eſt cum clare conſtat de delicto.

28 Statutum Carthuſianorum deneganda Eccleſiaſtica ſepultura ei apud quem 12. nummi fuerint inuenti intelligendum eſt de eo, qui hoc fecerit ex legis contemptu.

29 Item negari debet *f* blaſphemis, & in peccato mortali *g* morientibus, niſi ſigna contritionis oſtenderint. Oppoſitum ab aliis probabiliter defenditur.

30 Meretrici inuentæ in domo lenonis *h* quam ipſe gladio interfecit,

t Ex priu. Iulij II. Vide Roder to. 2. qq. reg. q. 67. art. 2.
u Abb. in c. 1. de ſepult.
x Idem c. cum liberum de ſepul.
y c. animarum de ſepult. in 6.
z F Em. Rod. to. 3. qq. reg. q. 58. art. 7.
a L. F. E. de ſepul. violat.
b c. Eccl. de conſ. diſt. 1. vel in duello.
c c. omnis vtriuſque ſexus de pænit. & remiſ.
d ſuper quodam in fin. c. monachus de ſtatu monach.
e c. fin. de maled.
f c. fin. de maled.
g c. quibus 13. q. 2. c. fures de fur.
h dic. c. fures.

interfecit, non eſt neganda Eccleſiaſtica ſepultura, furi tamen vel adultero interfectis in ipſo delicto negari debet, niſi ſigna dederint contritionis.

31 Nec *i* non manifeſto vſurario, vel excommunicatione mortuo ſi ſit denuntiatus.

32 Item ei, *l* qui aliquem ſacerdotem ſuorum filiorum tutorem inſtituit.

33 Item *m* puero ſine Baptiſmo mortuo, niſi ſit adhuc in matris vtero. Leproſo autem nullo iure negatur.

34 Aduertendum tandem prædictis caſibus, quod qui ſcienter contrarium fecerit peccabit mortaliter. Quod ſi fuerit interdictus vel publicè excommunicatus, vel manifeſte vſurarius, qui his ſepulturam dederit excommunicationem incurret.

i c. quia de vſur. & cuamquā eodem tit in 6.
l c. neque apud 88. d. f.
m Comm. DD.

SECTIO II.

QVIS FVNEBRES SVMPTVS facere teneatur.

1 HÆres tenetur *a* facere funeris ſumptus, pater filij, & dominus ſerui, vxoris autem extrahendi à dote ipſius.

2 Cum non fuerint facti ab his, qui facere tenentur à quocumque alio fieri poſſunt moderatè, & ipſe poteſt *b* ſolutionem exigere.

3 Cum quis inteſtatus moritur non tenetur *c* hæres totam quintam partem bonorum pro anima defuncti inſumere, ſed ſufficiet facere, quod fieri ſolet pro ſimilibus aliis.

4 Cum regularis extra conuentum ſepelitur *d* ſuperior eius tenetur funeris ſumptus ſoluere.

5 Nouitij funus ex ipſius bonis patrimonialibus ſoluendum *e* eſt. Quod ſi Abbas expenſas fecerit poterit repetere.

DE PRIVILEGIIS Religioſorum circa funera, & quas indulgentias lucrentur, qui cum habitu religioſo ſepeliuntur.

6 Liberum *f* eſt cuicumque fidelium Eccleſiaſticam ſepulturam in quorumcumque religioſorum mendicantium Eccleſiis eligere.

7 Soli ſuperiores religioſorum poſſunt *g* concedere habitum ſæcularibus, vt cum illo ſepeliantur.

a Vill. to. 2. tr. 32. dif. 4.
b l. 12. lib. 13. p. 1.
c Vill. vbi ſup. nu. 3.
d Idem ibidem num. 4.
e Roder. qq. reg. q. 60. art. 3.
f ex cō. priuileg. Verb. ſepult.
g Sixt IV. Clem VII. dudum parag. per huiuſmodi.

8 Qui ſecum illum habent in mortis articulo, licet viuî non fuerint illum induti ex conceſſione Leonis X. plenariam indulgentiam conſequuntur, *h* & opus non eſt vt dent eleemoſynam ad veſtiendum religioſum, cuius erat habitus.

h Ex Leone X.

AN LICEAT exhumare defunctos, vt expolientur vel vt aliò transferantur, vel ad alium effectum?

i l. 14. tit. 73. p. 1.

9 Exhumare defunctos ad eos ſpoliandos eſt *i* peccatum mortale, ſed ſine obligatione reſtituendi.

l Vill. 1. p. tr. 17. dif. 25. n. 7.

10 Qui cadauer extrahit, vt dilaceret, incurrit *l* cenſuram ſupradictam, ſed Prælatus, qui ad hoc præbet conſenſum licet mortaliter peccet, cenſuram non incurrit.

m Idem tom. 2. tr. 31. dif. 6. n. 4.

11 Licitum *m* eſt depoſita cadauera ex vna Eccleſia in aliam transferre. Secus verò ſi ex profeſſo ibi fuerint ſepulta, niſi licentia ab Epiſcopo impetretur.

n Ex Leone X.

12 Religioſis mendicantibus licitum *n* eſt ex priuilegio Leonis X. ex vna capella ad aliam conſentientibus his ad quos ſpectat corpora defunctorum transferre.

VARIÆ circa ſepulturam reſolutiones.

o Dian. p. 5. tr. 3. reſ. 99.

13 Publico peccatori ſine ſigno contritionis mortuo, vel in actu mortaliter malo non eſt neganda *o* Eccleſiaſtica ſepultura, nec priuandus Eccleſiæ ſuffragiis. Idem dic de eo qui in puteo mortuus vel laqueo ſuſpenſus inuentus eſt, quia non conſtat an à ſe vel ab alio fuerint interfecti.

p Comm. DD.

14 Ad probandam ſepulturæ electionem requiruntur *p* duo, vel tres teſtes, immo ſunt qui dicant ſufficere dictum Confeſſarij.

q Dian. in comp. hoc verb. n. 2.

15 Excommunicatio lata in eos, qui excommunicatum non toleratum ſepeliunt ſolum comprehendit *q* eos qui ſuis manibus corpus defuncti terræ mandant, vel id fieri iubent non verò comitantes cantantes, vel lumina deferentes.

r Comm. DD.

16 Epiſcopus ex cauſa poteſt *r* vnum in ſepulchro alterius ipſo etiam inuito ſepelire.

ſ Comm. DD.

17 Nolle humare cadauera cum poſſis ſine magno incommodo, cum non eſt alius qui faciat mortale *ſ* eſt.

t Comm. DD.

18 Toto Paſſionis tempore licet in Paraſceue non liceat, conſecrare, poſſunt *t* fidelium cadauera humari.

DE PORTIONE canonica, ſeu quarta funeraria, & cui debeatur?

u Vill. vbi ſup. dif. 7. num. 1. c. ad antiquos, c. decernimus 20. q. 1.

19 Portio Canonica *u* eſt, quæ ex legatis debetur Epiſcopo, quæ in diuerſis locis eſt, & vocatur quarta funeraria, ſed in multis diœceſibus iam non eſt in vſu, & circa illam conſue-

tudo

tudo ſeruanda eſt.

20 Vt à ſolutione huius quartæ quis excuſetur præſcriptione 40. annorum opus *x* eſt, vel vt alij dicunt tempore immemoriali. *x* Vill. vbi ſup. n. 2.

21 Alia quarta funeralis debetur *y* Parochiæ quando Parochianus extra illam ſepultus eſt. Hæc verò in diuerſis locis diuerſimodè aſſignata eſt, ſed frequentius eſt pars quarta. Vbi verò Parochiæ, & Epiſcopo ſoluitur, Parochiæ priùs ſoluenda eſt. *y* Idem vbi ſup. n. 3.

22 Quarta Parochialis eſt *z* de his, quæ in die funeris obueniunt, & de legatis Eccleſiæ in qua defunctus ſepelitur, & non de aliis. *z* Comm. DD.

23 Vbi religioſi debent ſoluere quartam ſolum de oblationibus factis in die funeris tenentur *a* ſoluere, non verò de Miſſis candelis, aut re alia. *a* Sylu. verb. can. port. infri.

24 Monaſteria Ordinum mendicantium, quæ quadraginta ab hinc annis, & non ante quartam ſoluunt, illam ſoluere non *b* tenentur. *b* Ex Nicolao V.

25 Non debetur *c* quarta funeraria ex funere nouitij in monaſterio ſepulti etiam ſi in parentum domo habitum retinens moriatur. Si verò iam æger habitum ſuſcepit, debetur. *c* Vill. vbi ſupr. n. 10.

SERVVS.

QVIBVS IN CASIBVS SERVI SIBI acquirunt, retinentque dominium?

1 Eſt quando inter dominum, *a* & ſeruum fit pactum vt ſingulis diebus tot nummos domino acquirat, reliquos qui ſibi retineat. *a* Vide Molin. de iur. tom. 1. tr. 2. diſp. 38. & Vill. to. 2. tr. 10. diſ. 5. n. 3.

2 Cum expreſsè vel tacitè dominus aliquid donat ſeruo vt ſibi acquirat.

3 Cum dominus, vel quiuis alius aliquid ſeruo reſtituit ob iniuriam factam illi in rebus quæ domini non erant.

4 Cum ſeruo aliquid legatum, vel donatum fuit ea conditione, vt ad dominum non pertineat, & tale erit quod pro acquirenda libertate donatur.

5 Cum ſeruus aliquid lucratur ex propriis bonis ſine detrimento debiti obſequij.

6 Ex dictis infertur, quod ſi dominus aliquid ex his ſibi vſurpet inuito ſeruo reſtituere tenetur, & ſi nolit poterit ſeruus occultè ſibi recompenſare.

7 Licitum eſt homini ſe ipſum vendere, ſed ſeruandæ ſunt conditiones videndæ apud Villalobos. *b*

b Vill. vbi ſup. diſ. 9. n. 7.

8 Seruitus orta ex bello iuſto eſt ex miſericordia qua quis ſeruat quem poterat iuſtè occidere.

9 Ancillarum filij ſunt ſerui, partus enim ſequitur ventrem, dum *c* tamen mater in conceptione, vel in partu, vel in tempore intermedio non fuerit ſaltem per momentum libera.

c Idem vbi ſupra, n. 6.

10 An ſeruus captus in bello iuſto peccet fugiendo, & teneatur domino reſtituere alij negant, alij affirmant *d* probabilius etiam ſi non promiſiſſet non fugere.

d Molin. diſp. 37.

11 Capti à Turcis, vel aliis infidelibus non ſolum *e* poſſunt licitè fugere, ſed & ab eis ſurripere quæcumque potuerint ceſſante ſcandalo.

e Sà hoc verb. n. 1.

12 Chriſtianus etiam hæreticus captus in bello iuſto ab aliis Chriſtianis non fit ſeruus *f* ex conſuetudine, ſed poteſt detineri donec redimatur.

f Comm. DD.

13 Apoſtatæ à fide quales ſunt Granatenſes, Saraceni poſſunt *g* in ſeruitutem redigi & illorum filij ſi ſub hac conditione parentes eorum fidem ſeruare promiſerunt.

g Sà hoc verb.

14 Apoſtatarum filiis impuberibus in regno Granatenſi libertatem donauit *h* Philippus II. licet ſecundum probabilem ſententiam poſſet illos in ſeruitutem redigere.

h Idem vbi ſ. p.

15 Redemptus ab hoſtibus debet *i* redemptori pretium, vel ſeruitium per quinquennium.

i Idem vbi ſupra.

16 Seruus *l* fit liber cum habetur pro derelicto, vt ſi exponatur infans domino ſciente, aut non contradicente, aut à domino æger deſeratur, aut ei negentur alimenta, aut ordinentur domino ſciente, & non contradicente, aut ſi dominus ſit hæreticus, aut infidelis, & fugiat ſeruus ad Eccleſiam, aut ſi dominus ancillam violare velit, & illa fugiat, aut ſi illam habuit concubinam vſque ad mortem cum poſſet ducere, & de illa nihil diſpoſuit.

l Sylu. verb. ſeruitus, n. 5.

17 Libertus debet *m* patrono egenti alimenta, & decedenti abſque liberis ſuccedit patronus ab inteſtato.

m Idem verb. manumiſsio, n. 6.

18 Seruus crudeliter tractatus à domino poteſt *n* illum compellere vt ſe alteri vendat. Idem dic *o* de ancilla à domino ad luxuriam prouocata.

n Comm. DD.
o Comm. DD.

19 Pater poteſt *p* filium vendere etiam inuitum in extrema neceſſitate.

p Nauar. apud Auilam in comp. hoc verb.

20 Non licet ſeruum emere iniuſtè poſſeſſum, niſi eſſet deſtinatus in cibum, vel in mortem, & tunc etiam inuito emptore poſſet ſe ipſum redimere dato pretio, nec poteſt alteri

vendi

vendi niſi ſecundus emptor de modo primæ emptionis admoneatur.

21 Mala fide emit *q* ſeruum, qui credit publicam eſſe famam iniuſtè fuiſſe captum. *q* Idem vbi ſupra.

22 Damnatus ad mortem concedente iudice, vel ſtatuto, vt ſe poſſit redimere, poteſt *r* ſe vendere pretio redemptionis. *r* Nauar. c.24. n.17.

23 Seruus contra voluntatem domini coniugatus poteſt *ſ* vendi extra oppidum, ſi in eo non poteſt vendi ſine damno ipſius domini. *ſ* Comm. DD.

24 Furtum ſerui à domino maiorem *t* quantitatem exigit quam ab alio vt ſit peccatum mortale, & ſi furetur vt ſibi vel filiis vel vxori veſtem vel ſimilia emat non peccabit niſi ſit in magna quantitate. *t* Authoris Placitum.

SIGILLVM CONFESSIONIS.

Vide verbum *Confeſſio.*

1 Ad reuelationem peccati *a* complicis ſufficit licentia pœnitentis, & ſi contrarium probabile ſit. *a* Dian. in comp hoc verb. n.1.

2 Qui ſcit ex Confeſſione aliquem Confeſſorem Sacerdotem non eſſe, poteſt *b* immò debet cum eo non confiteri, & qui ſcit vitæ ſuæ inſidias parari, poteſt è domo non exire, & armis ſe inſtruere. *b* Idem vbi ſupra, n.2.

3 Poteſt *c* quis ſuffragium negare, ei quem in Confeſsione cognouit indignum ſi præter peccata habet alios defectus ætatis, vel ſcientiæ, &c. ſecus non debet. *c* Idem vbi ſupra, n.3.

4 Qui alio honeſto titulo non poteſt mortem fugere niſi reuelando peccatum in Confeſsione cognitum debet *d* priùs eligere millies mori quam ſigillum frangere. Si autem eſt in peccato mortali conteratur de illo. *d* Suar. apud Dianam p.3. tr.4. reſ.76.

5 Decretum Clementis VIII. de non vtendo notitia in Confeſsione habita in regimine exteriori, dicunt *e* quidam non obligare quando imminet graue damnum reipublicæ, vel proximo. *e* Vide Dian. p.4. tract.4. reſ.202.

6 Si Confeſſarius interrogetur de meretrice pœnitente an confeſſa fuerit fornicationem non debet negare, nec affirmare, ſed eludere reſponſionem dicendo ſe ſuo munere functum eſſe.

7 Qui non poteſt aliter ſecum crimen fateri non debet *f* reuelare peccatum alterius. *f* Comm. DD.

8 Quando Confeſſarius incidit in aliquem defectum in Confeſsione, verbi gratia, ſi iuſſerit pœnitenti quod non *g* debebat *g* Faguun dez apud Dian. in comp. hoc verb.

reſtituere, non poteſt niſi habita expreſſa licentia ab illo eum admonere, quam ſi neget Confeſſarius excuſatur, & error in pœnitentem transfertur. Quod verum eſt etiam ſi ſtatim poſt finitam Confeſſionem Confeſſarius errorem deprehenderit. Immò in ſequentibus confeſſionibus non licet cum pœnitente agere de prioribus niſi habita prædicta licentia; ſed cum ſe pœnitens in eis ſubiiciat ſub eodem ſigillo directioni Confeſſarij licentiam dare videtur, *h* vt in his inſtruatur, quæ ad illius animæ ſalutem ſpectant, nec læditur in hoc ſigillum.

h Placitum authoris.

9 Quod quis dicit alteri tanquam in Confeſſione, ſed nec ſe accuſando, nec in ordine ad abſolutionem non obligat *i* ſub ratione ſigilli, ſed vt ſecretum naturale.

i Comm. DD.

10 Cum quis clam accedit ad confitendum Confeſſario dicens ſe nolle ab alio ſciri confeſſum eſſe, ſi hoc ſolum recuſetur fit contra *l* ſigillum.

l Regin. apud Dian. vbi ſup. n.7.

11 An qui dicit pœnitentem ſibi minutiſsimis peccatis ſcrupuloſi caput obtudiſſe ſigillum violet alij aiunt, alij negant probabilius; fatentur tamen periculoſom eſſe loquendi modum, quia odioſam Confeſsionem reddit.

m Gran. apud Dian. vbi ſupr. n. . docet contrarium.

12 Quæ in Confeſſione dicuntur concomitanter,& pœnitens deſeruire putat ad detegenda peccata continentur *n* ſub ſigillo. Idem eſt de defectibus naturalibus pœnitentis. Itemque de his quæ ad alios pertinent etiam ſi non ſint peccata. Secus verò ſi ſint virtutes, & dona, quia hæc non dicuntur ad peccata explicanda. Sunt tamen hæc etiam tacenda ſi pœnitens velit ſub ſecreto naturali.

n Comm. DD.

13 Cum pœnitens fatetur ſe habere intentionem de præſenti aliquem occidendi ſi hoc dicat animo ſe accuſandi clauditur ſub ſigillo. Secùs verò ſi per medium ſimplicis narrationis, velut Confeſſarium inducat ad ſimile peccatum perpetrandum. Vnde ſi quis accederet ſine vllo dolore nec emendationis propoſito non eſſet *o* ſigilli, ſed tantum ſecreti naturalis obligatio.

o Dian. p. 5. tr. 11. reſ. 15.

14 Frangit *p* ſigillum Confeſſarius dicens pœnitentiam datam pro mortalibus, vel pro grauibus venialibus. Pœnitens autem nunquam frangit ſigillum ſibi impoſitam pœnitentiam reuelans, peccat tamen ſi eo animo reuelet, vt Confeſſario detrahat.

p Comm. DD.

15 Qui dicit certum genus peccatorum committi in tale ciuitate non frangit *q* ſigillum. Si tamen coram puſillis dicat qui poſſint ſcandalizari peccat grauiter. Frangeret tamen ſi diceret ſe audiuiſſe graue aliquod peccatum in certo

q Dian. p. 2. tr. 15. reſ. 13.

monaſterio,

monaſterio, etſi perſonam non nominaret. Immo etſi non nominaret monaſterium dicens in ordine quodam committi graue peccatum. Iſte tamen puniendus non eſſet pæna ordinaria.

16 Confeſſarius tenetur *r* dare ſchedulam pœnitenti, quem non abſoluit ſi illam petat, ne detur ſuſpicio de peccato mortali.

r Conink. apud Dia. in comp. hoc verb. num.13.

17 Nec poteſt dicere ſe illum non abſoluiſſe quia faciet contra ſigillum niſi declaret aliquam iuſtam, & honeſtam cauſam negatæ abſolutionis.

18 Si pœnitens in Confeſſione complicem declarauit *ſ* tenetur Confeſſarius ſub ſigillo illum occultare.

ſ Comm. DD.

19 Non poteſt *t* ſuperior alicuius domus dicere Prouinciali in illa ſæpè peti facultatem ad abſoluendum de reſeruatis.

t Dian. vbi ſup.

20 Qui chartam inuenit vbi ſcripta erant peccata vel confeſſa vel confitenda tenetur *u* illa occultare ſub ſigillo Confeſſionis ſecundùm probabiliorem ſententiam.

u Idem vbi ſup. num.17.

21 Quando in naufragio plures publicè confitentur omnes qui audiunt tenentur *x* ſub ſigillo, & laicus qui in ſimili conflictu audit peccata alterius, putans per ignorantiam poſſe illum abſoluere, & multo magis ſi fingat ſe eſſe Sacerdotem. Idem dic de interprete.

x Suar. ap. Dian. vbi ſup. num.16.

22 Cum pænitens aliquem contulit in ordine ad Confeſſionem etiam alteri faciendam conſultus tenetur *y* ſub Confeſſionis ſigillo.

y Comm. DD.

23 Cum Confeſſarius de licentia pænitentis peccata illius reuelat theologo ad conſulendum, violat *z* ſigillum theologus ſi alteri reuelet ſecundùm probabiliorem.

z Facund. apud Dia. vbi ſup.

24 Pœna Confeſſarij reuelantis peccatum auditum in Confeſsione *a* eſt depoſitio ab omni munere Sacerdotali, & perpetua recluſio in monaſterio. Sed vtræque requirunt ſententiam, nec comprehendunt alios, qui præter Confeſſarium ſigillo obligantur.

a Suar. apud Dia. vbi ſup.

25 Si aliquid ignominioſum quod non ſit peccatum reuelet Confeſſarius non punitur *b* pæna ordinaria, & nullo caſu ſit irregularis, quia talis pæna nullo iure ſtatuta inuenitur.

b Dian. vbi ſup. n.21.

26 An qui cum ipſo pænitente agit de peccatis auditis in alia Confeſsione ſine licentia illius puniendus ſit pæna ordinaria alij aiunt, alij negant *c* probabilius.

c Gran. Dian. vbi ſup.

DISPVT.

DISPVTATIO III.

SECTIO PRIMA

RESOLVTIONES VARIÆ.

SIMONIA.

a Comm. DD.

1 SImonia *a* eſt ſtudioſa voluntas emendi, vel vendendi rem ſpiritualem, vel ei annexam.

2 Grauitas huius peccati colligitur ex pœnis, quibus in iure punitur.

b Suar. to. 3. de rel. art. . lib. 4. c. 3.

3 In hoc peccato licet poſſet grauitas eius minui ratione indeliberationis, inaduertentiæ, & ignorantiæ, ita vt aliquando ſit veniale tantum, ſed hoc non poteſt *b* contingere ratione leuitatis materiæ.

c c. non ſatis de ſim. & D. Thom. Quod lib. 8 art. 1.

4 Non poteſt *c* aliquid dari pro re ſpirituali tanquam principalis cauſa, bene *c* tamen vt impulſiua, ſine qua non, ſi fiat principaliter propter aliam cauſam.

d Comm. DD.

5 Qui adminiſtrat res ſpirituales principaliter ob bonum ſpirituale poteſt *d* minus principaliter intendere ſtipendium temporale.

e c. ſi officium 59.

6 Qui principaliter ſurgit ad Matutinum ob ſtipendium, ſeu diſtributionem, & qui ſeruit Epiſcopo principaliter propter beneficium ſibi dandum non excuſantur *e* à ſimonia; poſſunt tamen ſecundario id intendere.

f c. ad Apoſt. de ſimon.

7 Qui accipit *f* ſtipendium, vel elêmoſinam pro labore annexo rei ſpirituali vt Miſſæ celebrationi, vel verbi Dei prædicationi non committit ſimoniam. Idem dic de eo qui principaliter mutuò dedit pecuniam Epiſcopo vt illi benefaceret, & ſecundariò vt gratiam haberet ad conſequendum beneficium.

g D. Tho. 22. q. 100. art 3.

8 Qui dat aliquid non vt pretium rei ſpiritualis, ſed ob aliam rationem non eſt *g* ſimoniacus.

h Leſ. lib. 2. c. 35.

9 Qui promittit alicui pretium pro re ſpirituali animo illum decipiendi peccat, non tamen eſt ſimoniacus. *h*

i Suar. 1. de rel. tr. 3. l. 4. c. 31.

10 Simonia alia prohibita *i* quia ſimonia, alia ſimonia quia prohibita vt permutare beneficia authoritate própria, vel vẽdere officia Sacriſtæ, Procuratoris, vel Protectoris bonorum temporalium Eccleſiæ. Sunt qui teneant hanc non eſſe ſimoniam

nīā niſi quoad pænas. Contraria autē ſententia *i* eſt probabilior. *i* Suar. de rel. tr. 3. lib. 4. c. 31.

11 Papa ſi quod Deus auertat venderet rem ſpiritualem, eſſet ſimoniacus, ſed non ſubiaceret pænis iuris poſitiui, ſicut nec qui ab eo emeret.

12 Si calix ob *l* conſecrationem pluris venderetur eſſet ſimonia. *l* c. quæſitum c. penul. rer. permut.

AN SIT SIMONIA rem ſpiritualem cum alia ſpirituali permutare?

13 Si vtraque habet annexam rem temporalem licitum *m* eſt illas permutare. *m* Vill. tr. 37. dif. 3. n. 1.

14 Cum permutantur res ſpirituales, quæ habent annexas res temporales, ſi fiat ſine authoritate ſuperioris eſt *n* ſimonia. *n* Idem vbi ſup.

AN SIT SIMONIA permutare beneficium Eccleſiaſticum cum penſione.

15 Non licet *o* hoc facere ſine authoritate ſuperioris, Papa verò poſſet in ſe recipere beneficium, & penſionem, & diſtribuere in volentes permutare, aliter non poteſt licitè fieri neque à Papa ſi penſio eſt temporalis. *o* Suar. 1. de relig. 11. 3.

16 Si penſio ſpiritualis inſtituta eſt in beneficium Eccleſiaſticum poteſt *p* permutari in manu Epiſcopi cum alio beneficio. *p* Idem vbi ſup. num. 2.

AN POSSIT in permutatione inæqualium beneficiorum fieri naturalis recompenſatio.

17 Si inæqualitas eſt ratione dignitatis non poteſt recompenſari pecunia. *q* *q* Comm. DD.

18 Permutare beneficium magis pingue cum minus pingui ſine authoritate ſuperioris eſt ſimonia. *r* Compenſatio autem poteſt fieri à Papa duplici modo vel auferendo à beneficio pinguiore partem illam in qua ſuperat minus pingue faciens illam ex ſpirituali temporalem, vel permittendo quod detur pecunia non pro fructibus beneficij ſed in ſuſtentationem habentis minus pingue. *r* Vill. vbi ſup. dif. 5.

19 Permutare beneficia inæqualia in temporalibus poſita penſione in pinguiore non eſt ſimonia, *ſ* ſed fieri non poteſt ſine licentia Papæ. *ſ* Idem num. 4.

20 Cum beneficia ſunt æqualia in fructibus, *t* & vnum ſuperat alium in dignitate poteſt Papa penſionem ponere in digniori, non vt precium dignitatis, ſed præmium perſonæ benemeritæ, & in ſuſtentationem illius. *t* Idem num. 5.

AN SIT SIMONIA vendere ceſſationem ab vſu rerum ſpiritualium.

21 Vendere ceſſationē actus debiti iuriſdictionis ſpiritualis eſt ſimonia. *u* Vt ſi quis ob acceptam pecuniam negaret abſolutionem pœnitenti bene diſpoſito. Aliæ autem ceſſationes *u* Suar. de relig. to. 1. lib. 4. c. 27.

ab

ab vſu rerum ſpiritualium non ſunt ſimonia.

AN SIT SIMONIA dare alicui pecuniam vt renunciet beneficio Eccleſiaſtico?

x Comm. DD.

22 Si quis pecuniam dat intuitu vt beneficium acquirat ſibi vel conſanguineo eſt *x* ſimonia.

AN SCIENTIAM vendere ſit ſimonia?

y Comm. DD.

23 Non eſt ſimonia *y* vendere ſcientias naturales, & eas propter ſtipendium docere. Idem dic de ſacra Theologia, ſed actus eius v. g. prædicationem vendere ſimonia eſt; ad ſuſtentationem verò vt elêmoſina poteſt à prædicatore aliquid repeti.

z Vill. vbi ſup. dif. 8. nu. 2.

24 Pro reſponſione caſus ad ſedandas conſcientias non poteſt *z* Theologus pecuniam recipere ſine nota ſimoniæ.

AN SIT SIMONIA recipere pretium pro ſacramentis, vel pro labore, vel pro ſuſtentatione miniſtri?

a Comm. DD.

25 Vendere ſacramenta, *a* vel materiam proximam non verò remotam eſt ſimonia! Item recipere aliquid pro labore neceſſario cum ipſa ſacramenti adminiſtratione coniuncto. Contrarium tamen viri docti defendunt. *b*

b Vide Vill. vbi ſupra.

26 Labor extrinſecus ſacramento non neceſſarius poteſt *c* vẽdi.

c Comm. DD.

27 Pro obligatione adminiſtrandi ſacramenta, vel prædicandi poteſt *d* pretium recipi.

d Comm. DD.

28 Miniſter ratione ſuſtentationis poteſt *e* pretium recipere etiam ſi ſit diues.

e Comm. DD.

29 Paſciſci circa prædicta non eſt ſimonia *f* de iure diuino, nec de poſitiuo, in foro interiori.

f Nauar. c. 23. nu. 102.

30 Cum quis mouetur ad faciendum opus ſpirituale propter ſtipendium, & ſine illo non faceret non eſt *g* ſimonia niſi ſtipendium ſit finis principalis.

g Vill. vbi ſup.

AN IN GRAVI vel extrema neceſſitate emere ſacramenta ſit ſimonia.

31 Sacramenta emere eſt intrinſece. malum & ideo illicitum etiam in extrema neceſſitate. Sed nihilominus ad remouendum impedimentum prauæ volũtatis nolentis aliter adminiſtrare ſacramentum, licitum *h* eſt pecuniam dare in extrema neceſſitate

h Comm. DD.

32 Si hæreticus caperet formas conſecratas, & nollet eas dare niſi ob pecuniam licitum *i* eſſet eas pretio redimere; quia hic non emitur ſacramentum, ſed tollitur improbæ voluntatis impedimentum.

i Comm. DD.

AN LICEAT pecuniam dare pro rebus ſpiritualibus, quæ habent aliquid corporale.

33 Cum in rebus ſpirituale eſt principale, & acceſſoriũ corporale, vt in prædicatione Euãgelij, temporale vt labor, vendi non *l* poteſt

l Vill. vbi ſup. dif. 38. num. 2.

poteſt, quia acceſſorium ſequitur naturam principalis.

34 Cum viſitatur Eccleſia poteſt *m* aliquid recipi pro ſuſtentatione miniſtri. *m* Comm. DD.

35 Cum in rebus corporale eſt principale,& ſpirituale acceſſorium,vt in calicibus, & ornamentis Eccleſiæ vendi & emi licitè poſſunt, *n* ſed non pretio maiore eo quod ſint benedictæ. Ob hanc rationem licitum eſt vendere cereos Agnos,& Romæ veneunt. *n* Villal. vbi ſup. num.4.

AN LICEAT vendere ſepulturam?

36 Infidelibus poteſt *o* vendi ſepultura extra locum ſacrum. *o* Comm. DD.

37 Eccleſiaſticam ſepulturam vendere etiam fidelibus *p* ſimonia eſt. *p* c.non ſatis c cũ in Eccl.de ſim.

38 Ius vero ſepulturę licitè venditur,*q* & maiore pretio cum eſt in digniore loco. *q* c. ad Apoſtolicam de ſim.

39 Non poſſunt clerici ob funeris officium precium ferre; poſſunt tamen vt faciant maiore pompa, vel pro ſuſtentatione miniſtri.

SECTO II.

AN SIT SIMONIA PRÆLIVM recipere pro religionis ingreſſu?

1 SImonia *a* eſt aliquid dare, vt quis in religione recipiatur. *a* c.non ſatis c.cũ in Eccleſia de ſimon.

2 Qui per ſimoniam ignoranter receptus eſt in religionem debet *b* ſi poteſt ſine ſcandalo habitum deſerere donec purgetur ſimonia, & iterum recipi. Si autem hoc fieri nequeat recipiatur in alio conuentu eiuſdem ordinis. *b* c. de regularibus.

3 In conuentu paupere poteſt *c* aliquid recipi pro nouitij ſuſtentatione,&idem poteſt fieri in diuite, & quod in contrarium dicitur in *c.quoniam de ſimonia* iam non eſt in vſu. *c* Comm. DD.

AN SIT SIMONIA pretium dare pro receptione habituum Ordinum militarium?

4 Quod attinet ad fratres idem dicendum *d* eſt quod de reliquis religioſis. *d* Comm. DD.

5 An vero equites poſsint precium dare pro receptione habitus alij dicunt eſſe ſimoniam, alij non *e* eſſe, ſimoniam eſſe vero peccatum mortale. *e* Suar. t. de relig. 13.lib.4. c.27.

AN SIT SIMONIA inuitare aliquem ad Baptiſmum ei donando vel promittendo aliquod pretium.

8 Licitum

6 Licitum eſt ſine pacto tamen,aliqua munera donare, vel promittere alicui,vt ad Baptiſmum,vel ad religionem afficiatur.

g Comm. DD.

7 Etiam eſt licitum *g* dare pecuniam alicui ad tollendum impedimentum,quod eum detinet.

AN SIT SIMONIA dare res parui valoris pro ſpiritualibus ?

8 In foro exteriori non præſumitur eſſe ſimonia , in interiori tamen,ſi vere eo animo datur , vt pretium ſit rei ſpiritualis erit *h* ſimonia.

h Vill.vbi ſup.dif. 16.num.1.

AN SIT SIMONIA dicere non ero tibi ingratus, vel quando aliquis errauit Doctoris conſilium ſequendo ?

i Comm. DD.

9 Si verba vrbanitatis gratia ſolum dicantur, non eſt ſimonia ; ſecus verò ſi dicantur ad mouendum animum *i* alicuius vt conferat beneficium.

10 Qui dubitat an in aliquo caſu committatur ſimonia vel non,& conſulit Doctorem à quo non credit ſe fore decipiendum non peccat , *l* nec committit ſimoniam etiam ſi à Doctore deceptus ſit.

l Comm. DD.

AN SIT SIMONIA ius patronatus vendere ?

m Comm. DD.

11 Hoc ius *m* patronatus non eſt res ſpiritualis,ſed quid annexum rei ſpirituali.

n c.de iure patronat.

12 Iuſpatronatus *n* vendere eſt ſimonia per ſe de iure diuino & naturali,& idem dic de actu præſentandi.

13 Cum venditur res,cui annexum non eſt ius patronatus non eſt ſimonia. *o*

o Comm. DD.

14 Cum ius patronatus eſt litigioſum eſt ſimonia præſentare aliquem ſub ea conditione,*p* vt litis expenſas ſoluat.Secus vero ſi non pręſentetur ſub ea conditione,ſed ipſe litiget ſuis expenſis , vt ius ſuum ſeruet indemne.

p Vill.vbi ſupra dif 18.n.4.

15 Non licet *q* hæredis ius patronatus cedere in cohæredem per modum recompenſationis,quia maiorem partem accepit.

q Idem vbi ſup. num.5.

16 Qui Iuſpatronatus acquirit eo animo, *r* vt ſuum præſentet filium iure patronatus priuandus eſt.

r c.quia clerici de iur.patr.

AN SINT materia ſimoniæ actus iuriſdictionis Eccleſiæ in foro exteriori vel interiori.

17 Actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ in foro interiori ſunt materia *ſ* ſimoniæ

ſ c.nemo de ſimon.

18 Eſt etiam ſimonia *t* iuriſdictionem exteriorem vendere etiam,ſi agatur,de re politica.

t D.Tho. 12.q.11e. art 3.

19 Romæ licitè poſſunt *u* vendi à Papa aliqua officia , vt cameræ clericatus , & ſimilia,quia S. Pontifex ſeparat temporale à ſpirituali, & id licitè vendit.

u Comm. DD.

20 Diſpen

20 Diſpenſationes non poſſunt *x* licitè vendi neque à Papa, ſed recipi poteſt aliquod precium pro miniſtrorum ſuſtentatione, vel per modum commutationis in elêmoſinam pro loco pio, vel quando propter delictum commiſſum petitur diſpenſatio impedimenti incurſi applicatur, vt pœna cameræ Apoſtolicæ. *x* Vill. vbi ſup. n. 7.

21 Epiſcopi nihil poſſunt pro *y* diſpenſationibus accipere, poſſunt tamen iubere, vt detur aliqua elêmoſina per modum commutationis. *y* Trid. ſeſ. 25. c. 18, de refor.

AN NOTARIVS Epiſcopi poſſit aliquid recipere pro titulis Ordinum.

22 Nihil poſſunt recipere *z* pro charta, voce, calamo vel ſigillo, poſſunt tamen per modum ſuſtentationis. *z* c. 1. de ſimon.

23 Epiſcopi committerent ſimoniam ſi aliquid reciperent pro Ordinum collatione. Si tamen poſt datos Ordines ipſi vel eorum Notarij aliquid ſine pacto reciperent non *a* eſſet ſimonia. *a* Vill. vbi ſup. dif. 20. nu. 3. §

AN EXAMINATORES beneficiorum ſimoniam committant aliquid accipiendo, & examinanti illud dando.

24 Non poſſunt *b* aliquid ob examen recipere, bene tamẽ ſtipendia conſueta pro labore, & in hoc conſuetudo conſulenda eſt. *b* Trid. ſeſ. 24. de ref.

AN SIMONIA ſit vendere officia Eccleſiæ temporalia, & illorum actus.

25 Officia œconomi, vice domini, ſacriſtæ, aduocati, Caſtaldi, & ſimilia vendere ſimonia *c* eſt, quia prohibita, licet tamen illorum opera vendere. *c* Saluat. 1. q. 4. 4. c. ſiquis Ep. 1. q. 1.

AN LICEAT dare pecuniam electoribus vt eligant dignum ad Eccleſiaſticam dignitatem.

26 Cum electores parati ſunt ad indigni electionem licitum *d* eſt illis dare pecuniam vt dignum eligant. *d* Vill. vbi ſup. dif. 23. nu. 1.

27 Non eſt ſimonia dare pecuniam electoribus, vt eligant dignum in communi. Si autem detur, vt eligatur aliquis in particulari etiam dignior eſt ſimonia. *e* *e* Idem vbi ſupra. num. 3.

AN SIT SIMONIA paſciſci inter electores, quod alius in hac electione huic det ſuffragium, & alius in alia ſuffragetur pro altero.

28 Hoc facere eſt ſimonia *f* de iure poſitiuo, non tamen erit ſi non ſit pactum, ſed tantum detur ſpes, vt contingit cum alius alij dicit. Faue mihi nunc tuo ſuffragio, & ego data occaſione fauorem meum tibi præſtabo. *f* c. cum pridem c. fin. de pact.

AN LICEAT pecuniam dare pro matrimonio?

29 Pecuniam dare pro matrimonio vt ſacramento ſimonia *g* eſt. Secus verò ſi detur pro eo vt naturali contractu. *g* D. Tho. 22. q. 101. art. 2.

30 Non

h c.cum in Eccl. c. ſuam, de ſim.

31 Non licet *h* pretium recipere pro benedictionibus nuptialibus, ni detur ſpontaneè ad ſuſtentationem miniſtri.

AN SIT SIMONIA dare beneficium, vel quamlibet rem ſpiritualem pro qualibet re temporali?

32 Quiſquis res Eccleſiaſticas non ad quod inſtitutæ ſunt, ſed ad propria lucra munere linguæ, vel obſequij, vel pecuniæ largitur vt adipiſcatur ſimoniacus *i* eſt ex *c. Saluator* 1. *q*.3. Intellige cum dantur in pretium rei ſpiritualis principaliter.

i c. Saluator 1.q.3.

33 Si quis daret beneficium ob vanum gloriam non eſſet *l* ſimoniacus, ſed vanus.

l Comm. DD. Vill. vbi ſup.diſ.16. n.2.

34 Numere à lingua tunc ſolum incurritur ſimonia, *m* cum ex munere linguæ ſperatur temporalis vtilitas, & ob illam res Eccleſiaſtica confertur.

m Comm. DD.

35 Dare beneficium ob conſanguinitatem, vel amicitiam eſt peccatum non verò ſimonia. Idem dic de eo, qui ob timorem, ne ex alicuius excidat gratia dat alicui beneficium.

AN MEDIATOR ſimoniæ ſit ſimoniacus.

36 Non ſolum eſt ſimoniacus, ſed incurrit *n* excommunicationem, & qui illi ob meditationem præbet pecuniam eſt etiam ſimoniacus.

n Extrau. 2. de ſimon.

37 Qui Papæ familiaribus aliquid præſtant præcipue vt illorum ſibi amicitiam concilient, & ſecundario vt data occaſione per eos à Papa beneficium conſequantur non ſunt ſimoniaci. *o*

o Comm. DD.

38 Qui per ſimoniam ab alio commiſſam ignorans beneficium conſecutus eſt, tenetur *p* ſtatim ac ſciuit beneficium reſtinguere, ſed non fructus bona fide perceptos.

p c. de ſimon. c.de regul. de ſim. extrau.2. de ſim.

QVO IVRE ſit ſimonia vendere beneficia Eccleſiaſtica.

39 Iure diuino eſt ſimonia vendere beneficia Eccleſiaſtica etiam ſi non habeant adminiſtrationem Ordinis, nec clauum Eccleſiæ ſecundum probabiliorem. *q*

q D. Tho. 2.2.q.100. art.4.

40 Licitum *r* eſt Papæ dare beneficium vni, & redditus alteri, & ſic ſeparati redditus vendi poſſunt.

r Suar. 1. de relig. tract.3. lib.4.

SECT,

SECTIO III.

AN PENSIONES VENDERE, *vel redimere ſit Simonia.*

1 PEnſiones laicæ, quæ laicis reddi ſolent licitè vendũtur. *a* Eccleſiaſticæ vero, quę clericis aſſignari ſolẽt ſine ſimonia vendi non poſſunt. Penſiones aliæ ſunt mediæ, quæ nec omnino laicæ, nec omnino ſunt Eccleſiaſticæ, vt quæ datur Parocho ſeni ad ſuſtentationem. An verò tales poſſint vendi ſine ſimonia vel redimi alij aiunt, alij negant *b* probabilius, niſi de licentia Papæ. *a* Com. DD. *b* Vill. vbi ſupr. dif. 29. nu. 3.

AN SIT SIMONIA temporali pretio redimere vexationem in acquiſitione beneficij.

2 Qui temporali precio redimit vexationem ante adeptum beneficium eſt ſimoniacus. Si tamen pecunia remoueat eum, qui obeſſe tantum, prodeſſe autem non poteſt, non erit *c* ſimoniacus. *c* Idem vbi ſup. dif. 30. num. 1.

3 Cum quis munerum largitione impedit, ne quis conſequatur beneficium, quod dignè petit, hanc vexationem pecunia redimere non eſt ſimonia. *d* Idem vbi ſup. nu. 3.

4 Poſtquam quis ius habet ad beneficiũ, *e* poteſt remouere pretio impedimenta, & vexationem redimere. Quod etiam verum eſt ad remouendum impedimentum, & redimendam vexationem in acquirenda poſſeſſione. *e* c. dilectus de ſimon.

5 Non licet *f* ante beneficij collationem, cum adhuc ſub lite eſt, compoſitionem facere aſſignando penſionem, ſine Papæ authoritate, cauſa autem iuſta eſt vt ab eo concedatur. *f* Vill. vbi ſup. nu. 5.

6 Pecuniam oppoſitori dare, ne aliquam exceptionem obijciat *g* ſimonia eſt. *g* Nauar. conſ. 40. nu. 1. de ſum.

AN RESIGNARE Beneficium vel fidei alicuius committere ſimonia ſit?

7 Cum quis beneficiũ reſignat in fauorẽ alterius ſperans ab illo aliquod pretium, vel pretio æſtimabile, eſt *h* ſimonia ſi ſit pactum expreſſum, vel tacitum. *h* Comm. DD.

8 Qui beneficio renunciauit principaliter, vt detur digno, ſperans minus principaliter ſe accepturum eſſe aliquam penſionem, vel pecuniam ſine pacto non eſt ſimoniacus. *i* *i* Comm. DD.

AN SIMONIA ſit cum beneficium renunciatur in fauorem tertij cum illa clauſula, non aliter, nec alias.

9 Cum renuntiatur in fauorem tertij non poteſt renunciari coram Ordinario, ſed debet fieri coram S. Pontifice, qui tenetur *l* ei *l* Vill. vbi ſup. dif. 32.

ei beneficium conferre in cuius fauorem renunciatur.

10 Non poſſunt *m* fieri renunciationes reciprocæ cum penſionis onere in manibus Epiſcopi.

m Suar. vbi ſup. num. 13.

AN SIMONIA ſit cum is, qui renunciat, & is in quem renunciatur dicunt beneficium pinguius eſſe quam verè eſt, vt in eo penſio aſſignetur ?

13 Gratia facta in hoc caſu à Papa eſt ſurreptitia, & nulla. An vero in prædicto caſu ſit ſimonia alij negant, alij aiunt *n* probabilius ſi ſit pactum.

n Vill. vbi ſup. diſ. 33. nu. 3.

SECTIO IV.

DE POENIS SIMONIACI.

1 Simonia non habet *a* vllam pœnam ipſo facto, niſi committatur in ipſo religionis ingreſſu, in Ordinibus, vel beneficiis.

2 In foro exteriori habet *b* varias pænas pro qualitate delicti.

3 Qui præſumăt dare vel accipere pretiŭ pro religionis ingreſſu manĕt *c* excŏmunicati. Quod ſi Capitulŭ ſit, manet ſuſpĕsŭ.

4 Qui Ordines confert ob pecuniam incurrit, *d* excommunicationem, & ſuſpenſionem. Idem dic de eo qui accipit niſi eo ignorante commiſſa ſit ſimonia.

5 Qui beneficium dat, vel accipit ſimoniacè incurrit *e* excommunicationem, & qui accipit ſi ſimonia ſit realis non acquirit ad illud ius, nec prodeſt illi poſſeſſio triennalis.

6 Cum ſimonia dolo alicuius, & ſine culpa accipientis beneficium cŏmiſſa eſt, beneficiŭ reſignare beneficiarius tenetur.

7 Si Papa, quod Deus auertat, electus eſſet per ſimoniam à duabus partibus conſiſtorij, renunciare non teneretur *g*.

a Sylu. verb. ſim. q. 19.
b Vide Salced. in pr. c. 91.
c Vill. vbi ſup. dif. 34. nu. 5.
d extr. cŭ deteſtabile de ſim.
e c. nobis ſuncta gloſſ. & c. ſicut iŭct. de ſim.
g c. licet de elect.

AN OMNES SIMONIACI pœnas à iure ſtatutas incurrant ?

8 Simoniacus mentalis, qui voluit rem ſpiritualem emere, vel vendere, & neutrum fecit, peccat ſed nullam pœnam incurrit. *h*

9 Simoniacus mĕtalis, qui dat rem tĕporalem pro ſpirituali ſed ſine pacto, & intĕtione occulta, non incurrit *i* excŏmunicationĕ.

10 Simoniacus conuentionalis quando à nulla parte executioni mandata eſt ſimonia non incurrit *l* excommunicationem.

11 Simoniacus realis fictitius non incurrit *m* pænas in foro interiori, in exteriori autem poteſt puniri.

12 Qui realem ſimoniam commiſit incurrit *n* pœnas omnes à iure poſitas, & tenetur reſignare beneficium ante ſententiam iudicis,

h Comm. DD.
i Vill. vbi ſup. diſ. 35. nu 7.
l Comm. DD.
m Comm. DD.
n Villal. vbi ſupra diſ. 26. num. 10.

eis,& fructus reſtituere non ſolum perceptos, ſed etiam percipiendos à diligentiori.

13 Qui per ſimoniam non à ſe ſed ab alio factam beneficium ignoranter accepit licet pœnas euadat,tenetur *o* ſtatim ac cognouerit etiam ante ſententiam iudicis beneficium reſignare. *o* c. de ſim. c. de reg. de ſim.

AN MENTALIS ſimoniacus opere ſecuto teneatur reſignare beneficium, & fructus perceptos reſtituere?

14 Cum ſimonia eſt ſolo iure poſitiuo prohibita mentalis, ſimoniacus non tenetur *p* reſignare beneficium nec fructus, nec pretium receptum reſtituere. Solo iure poſitiuo prohibitum eſt vendere aliqua officia temporalia, quæ annexa ſunt ſpiritualibus,vt officia Procuratoris,œconomi & ſimilium. *p* D. Tho. 2.2.q.33. art.2.

15 Cum quis tenetur ex iuſtitia Sacramentum adminiſtrare, & recipit pretium,tenetur *q* illud reſtituere.Idem dic de eo qui tenebatur ex iuſtitia beneficium conferre, & pretium recepit. *q* Vill. vbi ſu p.nu.2.

16 Cum ſimonia eſt iure diuino prohibita,& ſolum mentalis opere etiam ſecuto non tenetur ſimoniacus pretium reſtituere, nec reſignare beneficium ſecundùm probabiliorem. *r* *r* Idem vbi ſupr. n.4.

AN SIMONIACVS conuentionalis quando ſimonia ex ſola vna parte executioni mandata eſt pœnas à iure impoſitas incurrat.

17 Dum venditio ex vtraque parte conſummata non eſt,pœnæ non incurruntur *ſ* ſecundum probabiliorem. *ſ* Comm. DD.

18 Qui hanc ſimoniam incurrit, & celebrauit ante illius conſummationem,non *t* fit irregularis. *t* Felin. in c. Rodolp. col. fin. de re col.

19 Probabilius eſt quod in foro interiori cenſura non retrotrahitur,& ideo ſi à principio ſimonia ab vtraque parte conſummata non fuit, cum poſtea conſummatur, cenſura in foro exteriori tantum *u* incurritur. *u* Leſ. de inſt. c. c. 15. diſp. 27.

QVAS POENAS incurrat ſimoniacus confidentialis, & quomodo probetur hæc ſimonia.

20 Qui verè non fuit ſimoniacus cõfidentialis ſed pro tali habitus fuit in foro exteriori pœnas à iure impoſitas nõ incurret.

21 Pœnas illius,qui vere ſimoniacus fuit confidentialis vide *in c. humana aures* 11. *q.* 5. Talis ſtatim ac beneficium recipit manet excõmunicatus antequã alius,quod promittit adimpleat, & tenetur reſignare illud ante ſententiam iudicis.

22 Mediatores, in hac ſimonia ipſo facto manent excommunicati.

AN QVI PERMVTAT ſimoniace beneficium incurrit eaſdem pœnas quas qui emit,& vendit?

23 Reſpondetur affirmatiuè, eſtque communis DD. ſententia & habetur in iure *x* canonico. *x* extr. 2. de ſimon.

CVI RESTITVENDVM ſit acquiſitum per ſimoniam, & quando?

y Villal. vbi ſup. diſ. 40. num. 1.

24 Cum pactum reſciſſum fuit ante collationem beneficij, ſi pretium ſolutum erat, reſtituendum *y* eſt ei, qui dedit.

z Idem vbi ſup. num. 2.

25 Cum ſimonia conſummata eſt, ſed non deducta ad forum contentioſum, ei qui dedit pretium reſtituẽdum *z* eſt cum cautione, quod reddet illud ei, cui iudex mandauerit.

a Silueſt. verb. ſimonia num. 10.

26 Sunt docti aſſerentes ante iudicis condemnationem Eccleſiæ reſtitutionem eſſe faciendam. *a*

AN ELECTIONES, & collationes beneficiorum facta per ſimoniam ignorante beneficiario ſint nulla, & teneatur reſtituere.

b Couar. regula peccatum 2. p. patag. 8.

27 Negatiua ſententia *b* videtur probabilior, & qui illam defendunt tenentur conſequenter dicere non obligari ad reſtituendos fructus bona fide perceptos.

c Comm. DD.

AN DISPENSARE Papa poſſit in pœnis à iure ſtatutis contra ſimoniacos.

28 Affirmatiua ſententia *c* eſt ſine vlla controuerſia.

VARIÆ CIRCA ſimoniam reſolutiones.

d Molina apud Dia. p. 5. tr. 5. reſ. 2.

29 Materiæ paruitatem dari in ſimonia *d* probabile eſt, & hæc erit, quæ in materia furti excuſat à mortali.

e Suar. apud Dia. p. 5. tr. 14. reſ. 75.

30 Si Petrus promittat Ioanni, ſi eius opera conſequatur beneficium ſe elemoſinam loco pio daturum, non eſt ſimoniacus. *e*

f Dian. p. 4. tr. 4. reſ. 151.

31 Si Petrus det pecuniam Paulo vt Paulus intercedat apud Ioannem amicum collatoris beneficij, & iſte precibus Ioannis conferat Petro beneficium non eſſe ſimoniam probabiliter defendunt Vaſquez & Sanchez, ſed contrarium *f* eſt probabilius.

g Idem p. 4. tr. 4. reſ. 156.

32 Officia regularium Prouincialatus, & Prioratus & ſimilia emere, & vendere eſt ſimonia ſecundùm probabiliorem *g* ſententiam.

h Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.

33 Simonia *h* eſt dare pecuniam alicui, vt excubias faciat in domo defuncti.

i Comm. DD.

34 Bona propria ſuper quæ impoſitum eſt onus dicendi aliquas Miſſas non ſunt *i* ſpiritualia, nec Eccleſiaſtica.

l Nauar. c. 25. n. 113.

35 Epiſcopus, qui familiari ſuo conſtituit annuam penſionem, donec ei conferat beneficium non committit *l* ſimoniam.

m Idem c. 23. num. 106.

36 Non licet *m* Epiſcopo iubere vt pro Miſſa certa quantitas detur, ita vt nemo minorem accipiat. Similiter licet conſtitui poſſit, vt fiat in aliqua Eccleſia ſupplicatio pro eo, qui tantum dederit.

n Idem c. 25. num. 28.

37 Qui accepit Canonicatum cum pacto docendi eſt *n* ſimoniacus, non vero ſi accipiat Canonicatum cui annexum eſt onus docendi.

o Auth. in comp. hoc verb.

38 Petere *o* pretium pro excommunicanda, vel coniuranda

locuſta ſpecie non caret ſimoniæ.

39 Prælatus vel Notorius qui eo plus pretij pro titulis petunt, quo pinguius eſt beneficium labe *p* notantur ſimoniç. Idem dic de eo qui plus petit quo maior fuit *q* datus Ordo. *p* Comm. DD.

40 Si pro tua iam electi confirmatione alter pecuniam dederit ſe ignorante, non teneris cum ſcias renunciare beneficio. *q* Nauar. vbi ſup.

41 Reliquias vendere ſimonia eſt.

42 Si ius decimarum tibi à Papa conceſſum vendas ſimonia non eſt.

43 Si electores inter ſe conueniant de non eligendo ad beneficium niſi aliquem ex ipſis.

44 Non reuelantes ſimoniacos iam non incidunt in pœnam vllam.

45 Bullæ imponentes pœnam contra confidentiam ſimoniacam intelligendæ ſunt quando interuenit pactum ſaltem tacitum.

46 Pœnæ contra ſimoniacos non comprehendunt eos qui per ſimoniam recipiunt vicariam temporalem, aut penſionem, aut iuſpatronatus.

47 Renuncians ſimoniaci beneficio poteſt puniri, & priuari, illo, ſed non amittit illud ipſo iure, quia Pij V. conſtitutio intelligitur non de renunciantibus, ſed de ſimoniace acquirentibus beneficium.

48 Bulla Pij V. quæ acquirentes beneficia ſimoniace inhabiles facit, ad alia intelligenda eſt in foro exteriori.

49 Simoniacus occultus tenetur ante iudicis ſententiam renunciare beneficio, & alias pœnas ſubire, ſed hoc ſub honeſto titulo ne ſuum delictum prodat.

DISPVTATIO IV.

SECTIO VNICA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE SOCIETATIS DEFINITIONE, & an hic contractus ſit licitus.

SOCIETAS.

1 SOcietas *a* eſt duorum pluriumvè conuentio contracta ob commodiorem vſum, vberiorémque quæſtum. Contra- *a* Syl. verb. peculium, 2. num. 1.

 ctus

ctus hic aliquando eſt generalis, aliquando particularis. In generali omnium bonorum omnes ſocij dominium capitalis acquirunt, quod non contingit, cum vnus ponit pecuniam, & alius induſtriam.

b Comm. DD.

2 Omnes ſocij habent *b* dominium, & poſſeſſionem omnis lucri acquiſiti in hoc contractu.

c Comm. DD.

3 Contractus iſte ex natura ſua licitus *c* eſt ſi æqualitas ſeruetur inter datam pecuniam, & adhibitam induſtriam, & lucrum acquiſitum quod boni viri arbitrio remittendum eſt

d Vill. to. 2. tr. 26. dif. 2.

4 Si induſtria æquè *d* æſtimabilis eſt ac pecunia, non eſt reddenda tota pecunia ei, qui illam poſuit, ſed diuidenda. Sed hoc raro cõtingit, quia ferè ſemper induſtria multo minor eſt, quam pecunia.

AN SOCIETATIS contractus cum aſſecuratione capitalis, & certa lucri quantitate per annũ aſſignata ſit licitus.

e Comm. DD.

5 Licitus *e* eſt ſi lucrum minuatur ratione aſſecurationis etiam ſi ſimul fiant contractus ſocietatis, & aſſecurationis, ſed conſultius erit ſi ſeparatim fiant vt vſuræ ſuſpicio tollatur.

f Comm. DD.

6 Idem *f* poteſt fieri in locatione, & conductione cuiuſcumque rei pretium minuendo pro aſſecuratione.

OB QVAM CVLPAM ſocius reſtituere teneatur?

g l. cum duobus l. non ob eam eod. tit.

7 Tenetur *g* de lata, & leui, non verò de leuiſſima.

h Vill. vbi ſup. dif. 4. num. 2.

8 Si vnus ex ſociis in tenuiorem fortunam deuenerit non eſt cogendus *h* vltra vires ſoluere.

i Idem vbi ſup. nu. 3.

9 Si plures erant in ſocietate, & qui bona habebat vni partem reſtituit, & poſtea in paupertatem deueniens aliis non eſt ſoluendo, qui partem acceperat debet *i* reddere vt diuidatur inter omnes.

AN SOCIVS qui poſuit induſtriam in vno contractu, poſſit cum aliis alium inire?

l Mol. de iuſt. diſp. 419.

10 Si ſecundus contractus poteſt fieri ſine detrimento primi licitus *l* eſt, niſi contrarium iuraſſet aut promiſiſſet, in quo caſu peccaret, ſed non teneretur ad reſtitutionem.

AN EXPENSÆ factæ ab eo, qui ponit induſtriam ad omnes ſocios ſpectent.

m Comm. DD.

11 Expenſæ factæ in mercibus portandis, & ſimiles ad omnes ſocios ſpectant, *m* non verò factæ in ſe, & ſuis alendis.

n Vill. vbi ſup. dif. 6. num. 3.

12 Quæ fiunt in itineribus *n* agendis in vtilitatem ſocietatis ad omnes ſocios ſpectant, & probabilius eſt non eſſe excipiendas expenſas, quas domi facturus eſſet.

o l. verum in principio ff pro ſocio.

13 Cum vnus ex Sociis iter ad negotiandum agit, & in ægritudinem incidit ſumptus in *o* . a facti ad omnes ſocios pertinent.

14 Idem

4 Idem *p* dic,ſi furto aliquid ſine culpa amittat, vel damnum patiatur negotiationis cauſa,ſecus ſi aliunde. *p* Comm. DD.

5 Si poteſt damnum impedire mutuo aliquid petendo, vel pecuniam expendendo ad id tenetur, *q* & poſita exiget à ſocietate. *q* Vill. vbi ſupra n.8.

AN DAMNA ſocietatis communicanda ſint?

16 Si capitale ſine culpa pereat,ei perit, qui illud poſuit. Si autem perit culpa lata vel leui ſocij illud reſtituere *r* tenetur. *r* Comm. DD.

17 Capitali pereunte diſſoluitur *ſ* ſocietas,& non tenetur,qui poſuit illud aliud ponere. *ſ* Comm. DD.

18 Damna orta ex ſocietate ad vtrumque ſocium pertinent.

AN QVI INDVSTRIAM ponit in ſocietate teneatur promiſſum diuidere cum aliis.

19 Cum annui cenſus venduntur primo pretium ponenti ſolet vt præmium certa quantitas promitti, & hæc diuidenda *t* eſt inter ſocios etiam, ſi annui cenſus non vendantur. *t* Vill. vbi ſup. diſ. 8.

QVOMODO diſſoluatur ſocietas?

20 Diſſoluitur vno ex ſocijs *u* mortuo,niſi alia ponatur contraria conditio. *u* l. 4. l. nemo l. act. ff. pro ſocio.

21 Si cum ſocius è vita diſceſſit erant pendentia negotia,hæres defuncti tenetur *x* illa perficere. *x* l. nam & ſeruitus parag. viuo ff. de neg. geſt.

22 Si teſtator iuſſit hæredi vt in ſocietate maneret ad id tenetur, *y* niſi hoc eſſet in fauorem tantum ipſius hæredis. *y* Vill. vbi ſup. diſ. 10. num. 3.

23 Si à proprio pactum fuit, quod tranſeat ad hæredes, niſi iuramento firmatum ſit *z* poteſt ſocietas diſſolui. *z* Idem vbi ſup. num. 4.

24 Diſſoluitur *a* etiam ſocietas per mortem ciuilem, & cum bona confiſcantur, vel alius bonorum ſuorum facit ceſſionem, vel tempus,vel negotium ad quod inſtituta fuit expletum eſt. *a* Comm. DD.

25 Cum certum tempus determinatum non eſt poteſt *b* pro libito diſſolui à quolibet ſocio,niſi aliis ex intempeſtiua diſſolutione aliquod damnum proueniat. *b* l. ſed & ſocius ff. pro ſocio.

26 Socius, qui non eſt participe pecuniæ collatæ non debet eſſe particeps eius perditæ, & pactum ad hoc illum obligans illicitum *c* eſt. *c* Comm. DD.

27 Licitè poteſt *d* fieri quod Eccleſia, vidua, vel pupillus conferant pecuniam apud mercatorem aſſerendo principale, & lucrum v.g.quatuor ſcuta pro centũ,& eſt cõtractus ſocietatis. *d* Comm. DD.

28 Licitum *e* eſt pactum vt totum lucrum detur pecuniæ domino & ponenti induſtriam detur pro ea certum ſtipendium liberum ab omni periculo. *e* Vill. vbi ſup. nu. 4.

29 Cum quis pecuniam dat ei, *f* quem ſcit non eſſe negotiaturũ v.g.militi,aut clerico pauperi nullum licet minimum lucrum poteſt recipere etiam ſi præcedant prædicti contractus. *f* Comm. DD.

39 Qui negotiatori dat pecuniam in lucrum, & damnum ſed facit publicum inſtrumentum,ac ſi mutuo dediſſet *g* peccat, quia pereunte pecunia poteſt illam exigere in foro exteriori,& & ita habet illam ſecuram.

g Nau. c. 17. n. 259.

40 Si ſocius rebus,loco tempore & perſonis in pacto excluſis fuerit negotiatus ipſius *h* erit iactura.

h Comm. DD.

41 Peccat *i* qui dat pecuniam piſcatoribus iter agentibus piſcatum in mare longinquum eo pacto vt nauigationis periculum ad illos ſolum ſpectet,& lucrum ſit commune,& quamprimum ſoluatur ei pecunia etiam ſi lucrum non fuerit.

i Nauar. vbi ſup. num. 282.

42 Licita *l* eſt hæc conditio, quod ſi tota pecunia, vel pars amittatur,nautæ ſoluant eam partem expenſam, quam, ſi domi eſſent,facerent.

l Idem vbi ſupr. num. 283.

43 Petrus dedit Ioanni decem gallinas,& gallum eo pacto vt ſingulis diebus vnum ſolueret *m* ouum, & integrum numerum gallinarum haberet.Hic contractus videtur illicitas quia Petrus lucrum certum habet,& totum periculum & laborem Ioannes.

m Placitũ authoris.

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

SOLVTIO.

1 SOlutio facienda *a* eſt in loco expreſſe,vel tacitè ad illam deſtinato, vel vbi petitur,quando nec creditori,nec debitori damnum ſequitur.

a Comm. DD.

2 Peccat, *b* qui pretium recipere non vult vſque ad tempus, quo res ſoluenda carius valeat, cum debitor non teneatur tempus illud expectare.

b Nauar. c. 17. num. 225.

3 Qui debitum non petit vſque ad tempus, quo pretium illius ſit maius non peccat, *c* dummodo nec directè, nec indirectè ſolutionem impediat.

c Comm. DD.

4 Debitor poteſt *d* in principio anni minoris emere debita ſoluenda in fine.

d Nauar. vbi ſup. num. 231.

5 Inuitus dicitur ſoluere, qui *e* rogatus ſoluit quaſi debitum quod non erat debitum.

e Idem c. 27. n. 61.

SORS,

SORS, ET SORTILEGIVM. Vide verbum. *Superſtitio.*

SPECTACVLVM.

1 Spectaculis, & comædiis intereſſe, etiam ſi ſint de rebus inhoneſtis ob ſolam curioſitatem ſine probabili periculo lapſus non eſt *a* mortale vt ſentiunt viri docti. Tu vero fuge hoc magnum periculum, quia qui amat periculum peribit in illo. *a Dian. in comp. verb. luxur. n. 6.*

2 Cum res turpis turpi modo exhibentur in ſpectaculis ſaltem qui primo, cōfluunt peccāt *b* mortaliter, quia ſunt cauſa vt repræſententur, & Magiſtratus, qui approbant, à mortali non excuſantur, ſecus verò ſi ſolum permittant. *b Idem vbi ſup.*

3 Cum res etiam inhoneſtæ honeſto modo exhibentur, vt confabulationes amatoriæ, qui interſunt, & audiunt illas recreationis cauſa ſine probabili lapſus periculo non peccat mortaliter, etiam ſi primi ad theatrum confluant, & pretium ſoluant.

SODOMIA.

1 Qui ſodomiam commiſit *a* cum conſanguineo non tenetur explicare in Confeſſione an gradus fuerit primus vel ſecundus. Sufficit ſi dicat ſe commiſiſſe Sodomiam cum conſanguineo, vel affine. *a Dian. p. 5. tr. 14. reſ. 56.*

2 Similiter non eſt neceſſarium *b* explicare an fuerit agens, vel patiens. *b Idem vbi ſup.*

3 An verò omnia peccata contra naturam ſint eiuſdem ſpeciei infimæ alij aiunt, alij negant probabilius.

4 Pueri ſuccubi, & muliebria patientes ante 14. annum non ſubiiciuntur *c* reſeruationibus Epiſcopi. Sicut enim ætas minor excuſat in foro exteriori à pœna ordinaria, ita etiam in interiori. *c Comm. DD.*

5 Bulla lata à Pio V. contra clericos Sodomitas non eſt in vſu, nec obligat in foro interiori. Et licet eſſet recepta non obligaret *d* clericum fæminam præpoſtere cognoſcentem, quia non committit propriè Sodomiam; ſeruat enim ſexum debitum quamuis in vaſe indebito. *d D. Tho. apud Dia. 2. tr. 15. reſ. 62.*

6 Si clericus rem habeat cum maſculo, ſed non emittat ſemen intra vas non incurrit *e* pœnas Pij V. quia non eſt propriè Sodomia. *e Suar. apud Dia. p. 2. tr. 15. reſ. 63.*

7 Incurrunt *f* has pœnas clerici tam agentes, quam patientes niſi patiantur inuiti. *f Comm. DD.*

8 Clerici

8 Clerici, qui ſolum bis aut ter in hoc crimen lapſi ſunt has pœnas non incurrunt, *g* quia ſolum ſunt contra exercentes ſodomiam.

9 Nec incidunt *h* exercentes beſtialitatem, quia hæc non eſt ſodomia, & pœna non debet extendi ad delictum non expreſſum etiam ſi grauius ſit.

10 Clerici ſodomitæ non ſunt *i* obligati ante ſententiam iudicis ad has pœnas ſubeundas in foro interiori. Nemo enim tenetur ſe prodere, nec in ſe ante ſententiam grauem pœnam exercere.

g Suar. apud Dian. vbi ſup. reſ. 65.
h Barb. apud Dian. vbi ſupra, reſ. 66.
i Comm. DD.

Vnde ſequitur, quod ſi pœniteat retento officio, & beneficio poſsit abſolui, & ſi ſit occultus, ſuſpenſionem non incurrat, nec irregularitatem ſi celebret.

S P E S.

1 Actus huius virtutis *a* obligat. 1. Cum adultus ſuſcipit Baptiſmum. 2. In articulo mortis. Sed huic prræcepto ſatisfit per pœnitentiam, & propoſitum non peccandi, & nobilius per actum charitatis, quo cum Deo coniungimur.

a Comm DD.

D I S P V T. V. S E C T. I I.

Resolvtiones Variæ.

DE SPONSALIVM DEFINITIONE, & obligatione.

S P O N S A L I A.

1 Sponſalia ſunt *a* futurarum nuptiarum promiſſio.

2 Hæc ſi ſolum ſit mentalis non obligat, & quamuis Deo fiat non eſt votum, nec obligat.

3 Vt ſponſalia valida ſint opus non eſt, vt fiant coram *b* teſtibus, eſt tamen neceſſarium, vt mutuò acceptentur.

4 Qui promiſſionem ab alio factam acceptat non manet obligatus, nec ſunt ſponſalia ſecundum probabiliorem; *c* manet autem obligatus qui promiſit.

5 Qui abſenti ſpopondit poteſt *d* ſponſionem re[uo]care antequam acceptetur ab illo, niſi illius nomine alius illam *e* acceptauerit ſpeciali mandato.

a [illegible]oſt. 3. q. 5. l. 1. ff. de ſponſ.
b Sanchez de matr. lib. 1.
c vide Vill. to. 1. tract. 12. diſ. 1.
d Mol. de iuſt. to. 2. tract. 2. diſ. 26.
e Sanchez vbi ſupra.

6 Qui

6 Qui nuptias infanti nondum attingenti ſeptennium promiſit tenetur *f* expectare donec illud attingat, quod ſi acceptet promiſſioni tenetur ſtare. *f* Sanchez vbi ſupra.

7 Quoties promiſſio poteſt reuocari, reuocatur licitè, licet *g* ſit iurata, niſi iuramentum voti rationem habeat, vt ſi Deo promittat ſe pauperem ducturum. *g* Idem vbi ſupra.

8 Ad ſponſalia deliberatio neceſſaria *h* eſt ſicut ad peccatum mortale. *h* Comm. DD.

AN PROMISSIO ficta ſine animo promittendi, vel ſe obligandi ſufficiat ad ſponſalia?

9 Qui promittit ſine animo ſe obligandi non manet *i* obligatus; ſecus verò ſi promittat animo ſe obligandi, ſed non adimplendi. *i* Sanchez tom.2. lib.1. diſp.9.

10 Qui dubitat an promiſerit non manet obligatus. Qui verò certus eſt quod promiſerit, dubius autem an animum habuerit ſe obligandi manet *l* obligatus. *l* l. Labeo ff. eodem Tubero, & c. per tuas, de prob.

AN FICTA promiſſio obliget ratione iniuriæ licet non ratione promiſſionis?

11 Promiſſio ficta facta gratis non *m* obligat. Si autem promiſſio fuit mutua, qui fictè promiſit licet peccauerit non tamen manet obligatus, niſi damnum ſit. *m* Sanch. vbi ſupra. num.1. dub.10.

12 Qui fictè promiſit puellæ ſe illam ducturum ſi ſtupro conſentiat & ideo illa conſenſit, tenetur *n* ſub mortali illam ducere, niſi ſit valdè inæqualis, vel inuenta corrupta, vel de facili illa potuit fraudem agnoſcere. *n* Idem vbi ſupra.

13 In caſu prædicto, ſi illam non corrupit *o* ſufficit quod illa amiſit, reſtituere. *o* Nauar. conſ.12. de ſponſ. lib.4.

14 An verò, qui mulierem corruptam ſub prædicta conditione cognouit teneatur ſub mortali illam ducere ſi inæqualis non ſit alij aiunt, alij probabilius negant *p* dummodo damnum reſtituat. *p* Sanchez lib.5. de matr. dub. 9. n.23.

15 Licet maxima ſit inæqualitas, ſi ille verè promiſit valida ſunt *q* ſponſalia. *q* Idem vbi ſupra, dub.14.

QVÆ PERSONÆ habiles ſunt ad contrahēda ſponſalia?

16 Surdus, & mutus ſi ſint ingenij viuacis poſſunt *r* contrahere ſponſalia, & matrimonium. *r* Comm. DD.

17 Furioſi & mente capti durāte infirmitate ſunt *ſ* inhabiles. *ſ* c. dilectus, de ſponſal. & l. ſi verò. parag. qui pro reo qua, ff. qui ſatisdare cogantur.

18 Qui habet impedimentum ad matrimonium etiam non dirimens non poteſt *t* contrahere ſponſalia.

19 Qui promittit ſe aliquam eſſe ducturum, ſi Papa diſpenſet non contrahit ſponſalia, ſed tenetur *u* adimplere promiſſionem. *u* Comm. DD.

20 Ad ſponſalia neceſſarium *x* eſt habere ſeptennium, & vſum rationis, ſi autem ante ſeptennium qui vſus ratio- *x* c. licet, c. ant. de ſponſ. imp.

nem

nem habuerit poterit *y* illa contrahere.

21 Qui ante ſeptennium contrahit ſponſalia non *z* peccat.

PER QVÆ verba contrahantur ſponſalia, & matrimonium?

22 Non ſufficit *a* actus interior, neceſſarius eſt aliquis actus exterior.

23 Cum verba dubia ſunt ſtandum *b* eſt intentioni contrahentium.

24 Si omnibus circumſpectis adhuc dubium eſt ſtandum *c* pro matrimonio.

25 Cum varia DD. ſunt placita circa matrimonij valorem, ſententia, quæ matrimonium defendit, amplectenda eſt etiam ſi ſit vnius tantum Doctoris dummodo firmum habeat *d* fundamentum.

26 Verba futuri temporis niſi ad præſens reſtringantur per additum non faciunt *e* matrimonium, ſed ſponſalia.

27 Per verba mere negatiua non fiunt *f* ſponſalia nec matrimonium, v.g. ſi quis dicat non aliam niſi te ducam, quæ verba ſolum faciunt promiſſionem conditionalem.

28 Dare annulum, vel arrhas eſt ſignum æquiuocum quare terræ conſuetudo conſulenda *g* eſt, vel alia indicia.

AN SIGNVM matrimonij ſit, aut ſponſalium, ſi illis præſentibus, & tacentibus alij illorum nomine contrahunt.

29 Si pater nomine filij ipſo præſente, & tacente contrahat *h* valet matrimonium. Secus verò ſi alius extraneus *i* ſecundum probabiliorem, niſi terræ conſuetudo aliud ſuadeat.

30 Si pater contrahat ſponſalia pro filia abſente, vt valeant opus *l* eſt, vt ratificentur ab illa.

31 An verò ſufficiat, quod cum primum audiat eſſe facta taceat, & non contradicat alij negant, alij affirmant *m* probabilius.

32 Qui promittit matrimonium pro abſente, & illud iurat, ſatisfacit *n* obligationi, ſi procuret contrahendum.

33 Cum pater promittit vnam *o* ex duabus filiabus nullam in particulari determinando etiam ſi poſtea vna ex illis conſentiat, non ſunt ſponſalia.

y D. Tho. in 4. diſt. 27. art. 2. ad 7.
z Sanch. vbi ſup.
a Comm. DD.
b c. intelligi, de verb. ſign.
c c. ex litteris, de probat. c. licet ex quadam, de teſt.
d Vill. tr. 12.
e Sanchez diſp. 18. n. 18.
f Idem vbi ſupra, diſp. 19. n. 5.
g Vide Henr. lib. 11. de matr. c. 13. n. 6.
h c. vnic. parag. fin. de diſp. imp.
i Sanchez lib. 1. diſp. 23. n. 7.
l c. vnic. parag. fin. de diſpẽſ. imp. in 6.
m Henr. vbi ſupra, c. 13. n. 5.
n Sanchez vbi ſupra, diſp. 24. n. 1.
o Idem diſp. 26.

SECT.

SECTIO II.

AN MATRIMONIVM CLANDESTINVM vim habeat ſponſalium?

1 NEgatiua ſententia videtur probabilior propter verba Tridentini, *a* quæ ſic ſe habent. Ad ſic contrahendum ſancta Synodus omnino reddit inhabiles,& huiuſmodi contractus irritos, & nullos eſſe decernit. *a* Trid. ſeſſ.24.c.1. de reform.

AN MATRIMONIVM puberis cum impubere, quando huius ætatem malitia non ſupplet habeat ſaltem vim ſponſalium.

2 Maſculus 14. annorum, & fœmina 12. habent *b* legitimam ætatem ad matrimonium, & poteſt ætas malitia ſuppleri, vt alibi diximus. *b* Vide verb. matr.

3 Cùm pubes contrahit cum impubere, & ætas malitia non ſuppletur, vel duo impuberes contrahunt etiam clandeſtinè, manent *c* ſponſalia. *c* c. fin. de deſp.imp.

4 Hæc ſponſalia fiunt per iuris interpretationem, & dummodo non habeant contrariam voluntatem obligant *d* in conſcientia. *d* Sanchez de matr. lib.1. diſp.21. n.3.

QVANDO SIT ad contrahendum matrimonium obligatus, & ad id poſſit compelli, qui contraxit ſponſalia.

5 Sponſalia contrahens tenetur *e* promiſſionem adimplere ſub peccato mortali. *e* Comm. DD.

6 Qui tempus non determinauit, tenetur *f* quam primum poteſt, vel cum pars petit, vel per metum non petere intelligitur. *f* l. debitum præſens, C.de pign.

7 Cum vna ex partibus non vult promiſſionem adimplere, poteſt à iudice etiam per cenſuras *g* compelli, ſed curet potius eam blandis exhortationibus, quam pœnis ad matrimonium contrahendum perſuadere. *g* c. ex litt. de deſp. imp.

8 Hoc frequenter fit à iudice Eccleſiaſtico, & ad ſæcularem etiam ſpectat.

AN POENA ſtatui poſſit à contractu reſilienti?

9 Pœna,quæ imponitur ſponſalibus eſt ipſo iure *h* nulla,& nec in foro interiori, nec in exteriori obligat etiam confirmata iuramento. *h* c. gemma, de ſponſ. l. Titia,ff.de verb.obl.

10 Idem

i Comm. DD. eod. c.gemina.

10 Idem dicendum *i* de pœnis à parentibus, vel conſanguineis impoſitis.

11 Nec valet pœna impoſita de non diſſoluendo matrimonio etiam in caſu licito, valet *l* tamen ſi ſit in fauorem matrimonij.

l Comm. DD.

12 Pœna autem, v.g. vt qui reſilierit à contractu ſoluat ſumptus in ſponſalibus factos valet. *m*

m Sanch. vbi ſupra, n.25.

13 Cum quis facit legatum fœminæ ſi cum Petro nubat, ſi non nubat illud amittit. Secus verò ſi legetur ei, vt nubat, & ipſa religionem ingrediatur. *n*

n Moli. de iuſt. to. 1. tract. 2. diſp. 227.

14 Licitum *o* eſt pœnam ſtatuere in ſponſalibus, vt qui reſilierit arrhas amittat acceptas. Sed vt arrhæ dicantur opus eſt, vt dentur in ſignum matrimonij.

o d.l.fin.

15 Qui arrhas recepit, & matrimonium contrahere non vult non ſolum *p* illas amittit, ſed duplum poſt ſententiam iudicis debet reſtituere,

p l.fin. C. de ſponſ.

AN PACTVM poſitum degendi in tali loco, ſit validum.

q Comm. DD.

16 Tenetur *q* maritus hoc pactum ſeruare, niſi interueniat noua cauſa. Quod ſi pactum appoſitum non fuerit tenetur vxor maritum ſequi.

QVAS OB cauſas poſſint ſponſalia diſſolui?

r Comm. DD.

17 Sponſalia etiam iurata ex vtriuſque partis conſenſu *r* poſſunt diſſolui.

ſ D.Tho. 2. 2. q.89. art.9.

18 Quando vnus à contractu recedit alius manet *ſ* liber.

19 Cum tempus determinatum ſine culpa vnius tranſiit, ille manet *t* liber,

t Comm. DD.

20 Cum vnus religionem ingreditur alius liber manet, *u* nec tenetur profeſſionem expectare.

u Vill. to. 1. tr. 12. dif. 12. n.4.

21 An vero, qui religionem ingreſſus, & ad profeſsionem non admiſſus rediit in ſæculum liber ſit ab obligatione ſponſalium, alij negant, alij probabilius *x* affirmant.

x Vide eundem vbi ſupra, n. 5.

22 Etiam ſi ſponſalia iurata ſint poſſunt *y* ad vitam religioſam tranſire, niſi ſub matrimonij ſpe puella fuerit à viro cognita, vel infamata ſit.

y Sanchez de matr. lib. 1. diſp. 42.

23 An vero votum ſimplex poſt ſponſalia factum illa diſſoluat alij aiunt, alij probabilius *z* negant.

z Idem vbi ſupra, diſp. 46.

24 Cum ſponſus ſacris ordinibus *a* initiatur, non verò cum illos recipiendi votum facit, ſponſalia diſſoluuntur.

a Vill. vbi ſupr. n. 10.

25 Cum alter matrimonium contrahit de præſenti cum alia, ſponſalia diſſoluuntur: Quod ſi hoc matrimonium fortè diſſoluatur ſponſalia non reuiuiſcunt ſecundùm *b* probabiliorem.

b Idem vbi ſupra.

26 Sponſalia

26 Sponſalia prima non diſſoluuntur *c* per ſecunda, niſi ſecunda fuerint ſimul cum copula, vel prima occulta, & ſecunda publica, & graue damnum timeatur.

27 Cum ſponſus abiit in regionem *d* longinquam,& non comparet tempore debito diſſoluuntur ſponſalia. Si autem prope eſt debet expectari, & admoneri.

28 Cum noua cauſa contingit, ita vt res notabiliter mutentur, vel timeatur aliquod inconueniés, quo à principio exiſtente ſponſalia non fierent, licitè *e* diſſoluuntur.

29 Idem *f* dic ſi de nouo nimia ſæuitia alterius cognoſceretur, vel quod fornicata fuiſſet, quæ putabatur virgo, vel honeſta.

30 Diſſoluuntur *g* etiam quamuis iuramento confirmata, ſi notabilis accidat deformitas, vel infirmitas, vel ſi ignorata præceſſit. Vel poſt dotem promiſſam in pauperiem deuenit, ita vt illam non poſſit ſoluere.

31 In his omnibus caſibus damnificatus poteſt vti iure ſuo ſi velit.

32 Diſſoluuntur *h* etiam cum timetur ſcandalum, & infœlix exitus, vel alter in hæreſim labitur, vel fornicationem, quamuis ſponſa vi oppreſſa fuerit, nec datur locus compenſationi quia fornicatio in fœmina grauior eſt.

33 Cum ſponſæ fornicatio occulta fuit eam admoneat ſponſus, vt religionem ingrediatur. Quod ſi nolit poteſt *i* vti iure ſuo eam detegendo.

34 Diſſoluuntur *l* etiam cum ſuperuenit impedimentum dirimens, ſecus verò ſi ſit ſolum impediens.

35 Item, *m* cum is, qui ætatem non habet ad nuptias contrahit ſponſalia, & cum ad ætatem peruenit, reclamat. Si verò tunc non reclamat, diſſolui non poſſunt. Si verò iuramento fuerint confirmata in prædicto caſu ſecundum probabiliorem ſententiam indiſſolubilia manent.

36 Quamuis magna fuerit inter contrahentes diſparitas, ſi fuit notus exceſſus diſſolui non poſſunt, *n* niſi magnum timeatur ſcandalum ſecundum probabiliorem.

AN IN PRÆDICTIS caſibus, vt ſponſalia diſſoluantur, neceſſaria ſit authoritas iudicis?

37 Quando cauſa diſſolutionis *o* tam de iure, quam de facto certa eſt, & publica, & non timetur ſcandalum, neceſſaria non eſt authoritas iudicis.

38 Cum cauſa dubia eſt diſſolui non poſſunt *p* ſine authoritate iudicis. Sed vt cauſa dicatur certa neceſſaria eſt moralis certitudo, nec ſufficit rumor.

c Comm. DD.

d Comm. DD.

e Nauar. conſ. 9. de ſponſ.

f Comm. DD.

g Comm. DD.

h c. cum intra, de ſponſal.

i Vill. vbi ſupr. n. 15.

l Idem vbi ſupra. n. 25.

m Vide eumdem vbi ſupra, n. 26. & 27.

n Moli. de iuſt. tr. 2. diſp. 271.

o Vill. vbi ſupr. diſ. 13. n. 1.

p Comm. DD.

39 Cum

q Vill. vbi ſup. n. 4.

39 Cum vterque cauſam fatentur, *q* cauſa ſufficiens eſt ad ſponſalium diſſolutionem.

AN QVI OCCVLTVM defectum habet poſſit alium ad contrahendum matrimonium obligare?

r Comm. DD.

40 Si defectus eſt alicuius contagioſæ infirmitatis occultæ non poteſt *r* alium ad contrahendum obligare.

ſ Vill. vbi ſup. diſ. 14. n. 3.

41 Si defectus eſt fornicatio occulta, in quam incidit poſt ſponſalia probabilius *ſ* eſt non poſſe innocentem ad matrimonium obligare.

AN SPONSALIA facta ſub conditione obligent? Vide verb. *Matrimonium.*

AN INTER ſponſos liceant tactus, & oſcula? Vide verbum *Luxuria.*

DISPVTATIVNCVLÆ interiacentes.

RESOLVTIONES VARIÆ.

STATVS.

a Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.

b Idem vbi ſupra.

1 DIcere quod alicui propter ſpeciales circumſtantias conuenientior ſit ſtatus coniugalis, quam celebs, vel ſæcularis quam clericalis Catholicum *a* eſt, ſecus ſi abſolutè affirmetur.

2 Non eſt peccatum *b* mortale, licet radix peccatorum ſit, coaceruare pecuniam ad aſcendendum ad altiorem ſtatum.

STIPVLATIO.

a Nauar. c. 21. n. 20.

1 Stipulatio *a* fit per interrogationem, & reſponſionem, eius materia eſt conſenſus, forma ſunt verba, quæ neceſſario requiruntur, nec ſufficiunt nutus, vel ſigna, vel ſcriptura.

STVPRVM. Vide *Luxuria.*

SVBDELEGATVS. Vide *Delegatus.*

SVBDITVS.

1 Subditus peccat *a* mortaliter contemnens notabiliter ſuperiores,vel eis debitum honorem denegans,vel eorum leges violans. Vide verba *Obedientia,& lex.* *a* Comm. DD.

SVBREPTIO, Vide *voluntatium.*

SVBORNATIO.

1 Peccat *a* mortaliter,qui ſubornatione facit,vt indignus eligatur ad cathedram,vel ad beneficium. *a* Comm. DD.

SVFFRAGIVM.

1 Suffragium negans ob audita in Confeſſione an peccet;Vide *Sigillum Confeſſionis.*

2 De colloquente cum candidato & in iuramento id negante; Vide verbum *Iuramentum.*

3 Qui dat ſuffragium non candidato,& ob id candidatus cathedram perdit reſtituere tenetur. Secus vero ſi dederit candidato licet minus digno. *a* Nauar. c.17.n.74.

4 Qui in ſtatu peccati mortalis teſtatur,& ſuffragia pro mortuis relinquit nihil promeretur. *b* Si autem in gratia decedit proderunt ei ad ſatisfactionem. *b* Idem c.26.n.36.

SVPERBIA.

1 Superbia *a* eſt vitium inclinans ad appetitum inordinatum propriæ excellentiæ quatenus eſt talis. *a* Comm. DD.

2 Superbia actualis *b* eſt præponere bona propria naturalia minora bonis alienis naturalibus maioribus, vel bona propria naturalia gratiæ, bonis alienis etiam ſine contemptu Dei, vel legis. *b* Nauar. apud Auilam in comp. hoc verb.

3 Superbiæ ſpecies quatuor *c* ſunt.1. Putare habere à ſemet ipſo bona fortunæ,vel gratiæ accepta à Deo.2.Agnoſcere accepta à Deo,ſed nonniſi ex propria iuſtitia,& merito.3. Arrogare ſibi quæcumque bona,quæ non habet.4. Contemnere alios inordinatè,& velle illos ſubmittere etiam meliores. *c* Idem c.27.n.7.

4 Peccat *d* mortaliter,qui quærit propriam excellentiam cum notabili irreuerentia Dei,vel damno proximi. *d* Comm. DD.

DISPVTATIO VI.

SECTIO PRIMA

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE SVPERSTITIONE, EIVSque ſpeciebus.

SVPERSTITIO.

1 SVperſtitio eſt vitium religioni oppoſitum ſecundum exceſſum,& hic exceſſus eſt indebitis circumſtantiis.*a*

2 Habet duas *b* ſpecies. Vna eſt ratione modi,quo cultus exhibetur. Alia quia ei datur,cui non debetur,& hæc ſub ſe continet idololatriam,ad diuinationem,& ſuperſtitioſam obſeruantiã.

3 Idololatria *c* eſt cultus exhibitus idolis,id eſt falſorum Deorum imaginibus.

4 Diuinatio *d* eſt actus, quo quis curat arte Dæmonum futura,& occulta cognoſcere. Quod contingit pacto explicito,vel implicito cum ipſo Dæmone. Dignoſcitur pactum tacitum,cum effectus non habent proportionem cum cauſa, cum res occultas,vel futuras per media vana ſeriò cognoſcere quis procurat.

5 Diuinare per pactum expreſſum cum Dæmone eſt *e* crimen grauiſſimum,niſi ignorantia excuſetur.

6 Prognoſticum per cauſas naturales licitum *f* eſt. Item per phyſionomiam,per ſigna manuum,& ſimilia, dummodo ad ea quæ ex libero arbitrio dependent,non extendatur.

7 Zahorici non poſſunt *g* ſine arte Dæmonum terræ viſcera ſu penetrare.

DE ASTROLOGIA iudiciaria Vide verb. *Aſtrologia.*

AN LICEAT per ſomnia futura prædicere?

8 Licitè poteſt *h* coniici effectus naturalis ex inſomniis.

9 Somnia aliquando ſunt *i* à Deo, aliquando à Dæmone,aliquando à prædominantibus humoribus.

10 An ſint à Deo ex fine ad quem ordinantur,& effectibus in anima relictis, ex concinnè ordinatis cogitationibus perpendendum *l* eſt.

11 Somnia,vt plurimum vana ſunt,& ex eis futura prædicere peccatum *m* mortale eſt.

a Vill. to. 2. tr. 38. diſ. 1. n. 1. Vide D. Tho 1. 2. q q. 8. art. 1.
b Comm. DD.
c Comm. DD.
d Vill. vbi ſup. to. 2.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Vide Vill. to. 2. tr. 38. diſ. 5.
h Vide Suar. 1. de relig. tr. 3. lib. 2. c. 13.
i Comm. DD.
l P. Greg. lib. 44. dialog. c. 48.
m Leſ. lib. 2. c. 45. num. 52.

12 Sortes diuiſoriæ licitæ *n* ſunt, quando ex conuentione partium, & cui ſors contingit res ſuper quam lis eſt, applicatur. *n l. ſi duobus C. comm. de leg. l. ſi quæ cautiones, ff. fam. excif.*

13 Electio Eccleſiaſtica facta per ſortes eſt irrita, quia eſt iure prohibita. Aliæ autem electiones, quæ non ſunt Eccleſiaſticæ licitè fiunt per *o* ſortes. *o c. Eccleſiam de ſortileg.*

14 Occulta per ſortes velle cognoſcere, vel diuinare *p* mortale eſt. *p Comm. DD.*

DE POENIS vaticinantium, & an illorum libri ſint interdicti, & pretium pro vaticinatione acceptum reſtituere teneantur.

15 An vero clerici his phylateriis vtentes ipſo facto ſint excommunicati, alij aiunt, alij probabilius negant. *q* *q Sanch. in Decal. lib. 2. c. 38.*

16 De nouo iure quicumque vaticinandi ſuperſtitioſam artem diſcere, vel docere auſus fuerit poterit *r* ab Ordinario, vel ab Inquiſitoribus puniri. Si autem de hæreſi aliqua ſuſpicio fuerit ad ſolos Inquiſitores ſpectat. *r Suar. de relig. lib. 2. c. 19. n. 5.*

17 Cum aſtrologus legitimè facit ex aſtrorum inſpectione iudicium pretium ob id acceptum reſtituere non tenetur, *ſ* ſecus verò ſi cum fraude faciat. Si autem ope Dæmonum occulta reuelet peccabit mortaliter, ſed ad reſtitutionem tenebitur. *ſ Vide vill. vbi ſup. diſ. 6.*

SECTIO II.

DE SVPERSTITIONE VANÆ OBSERuantiæ quot ſpecies, & quam malitiam habeat?

1 SVperſtitio vanæ obſeruantiæ eſt *a* quando per media vana & inutilia effectus procuratur, & relictis mediis à Deo ordinatis homo ſpem ſuam in his rebus futilibus collocat. *a D. Tho. 2. 2. q. 96. art. 1. & 2.*

2 Ars notoria per quam quibuſdam ieiuniis & orationibus ſcientiam acquirere quis procurat *b* illicita eſt. *b Vide Mar. Delrio. lib. 2. diſquiſ. mag. q. 8.*

3 Obſeruantia ſanitatum eſt, *c* cum quis per media inutilia ſanitatem intendit. *c Comm. DD.*

4 Quoties in obſeruantia eſt pactum cum Dæmone ſiue expreſſum, ſiue tacitum eſt mortale, *d* niſi ignorantia excuſetur. *d Comm. DD.*

5 Licitè poteſt *e* quis experiri an in aliqua obſeruantia ſit pactum cum Dæmone proteſtando ſe nolle ſi à Dæmone eſt; talem effectum. *e Caiet. apud vill. vbi ſupra.*

6 Schedulæ ad collum appenſæ, & ſimilia cum verba vana, aut futiles circumſtantias prærequirunt, ſuperſtitioſa ſunt. *f*

f Comm. DD.

7 Sigilla aſtronomica ad ſanitatem ſub tali ſigno confecta ſuperſtitione non carent. *g*

g D. Tho. 2.2.q.96. art.2.

8 Anus ſignis quibuſdam vanis ad ſanitatem vtentes cum pſalmis ſine medicamento naturalem virtutem ad ſanitatem habente, *h* permittendæ non ſunt.

h Sanchez in Decal. lib.2.c.40

9 Annuli effecti ex primis argenteis in elêmoſinam oblatis in die Cœnę Domini Crucifixi imagine à Caietano probantur, ſed haud faciliter à ſuperſtitione excuſantur. *i*

i Caiet. 2.2.q 96, art.4.

10 Idem dicendum de his, qui herbas colligunt in *l* nocte S. Ioannis, vel S. Petri, vel alicuius ſancti effigiem in flumine demergunt, vt cælum pluat.

l Nauar. c.11.n.36.

11 Miſſæ ſub determinato numero, candelis, & cæremoniis, ſi aliter credunt non profuturas ſuperſtitioſæ ſunt. *m*

m Sanc. in Decalog. lib. 2. c. 40.n.44.

12 Obſeruare, quæ caſu accidunt, & ex illis futura contingentia cum certitudine coniicere, vt ſi ſal ſpargitur, vel vinum diffunditur peccatum *n* mortale eſt, niſi ignorantia excuſetur.

n Idem vbi ſupra.

DE SALVTATORIBVS Vide Sà hoc verb.

13 Hi homines nec damnandi, nec approbandi omnes, ſed cautè examinandi, & ex fructibus cognoſcendi.

14 Si effectus faciunt ſupra virtutem naturæ ſine neceſſitate per laminam candentem incedentes, vel in ardentem caminum ignis ſine læſione ingredientes vt magos damnandos eſſe graues DD. affirmant.

DE ENPSALMIS.

15 Nec omnes Enpſalmi approbandi ſunt, *o* nec omnes damnandi, examinandi tamen ad Epiſcopo. Et pia cautio eſt illis vti fidem proteſtando, & pactum cum Dæmone abiurando.

o Sanch. de matr. lib.7.diſp. 95.num.4.

16 Si verba ignota vana ſuperſtitioſa, vel errorem ſapientia contineant, permittendi non ſunt *p*

p Comm. DD.

DE SVPERSTITIOSA magia, & quale peccatum ſit.

17 Superſtitioſa magia *q* eſt facultas quædam mira patrandi ope Dæmonum ad decipiendos homines

q Vill.tr. 38. diſ.10. num.1.

18 Ars hæc pernicioſa eſt valde, illáque vti grauiſſimum *r* ſcelus, & cum hæreſi aliquando coniuncta.

r Comm. DD.

19 Cum effectus eſt ſupra virtutem cauſæ naturalis, nec eſt à Deo, nec à bono Angelo, *ſ* quia operans illum vitiis dedita perſona eſt, reſtat quod à Dæmone ſit.

ſ Comm. DD.

20 An

20 An ſagæ corporaliter vel ſolum imaginariè in diſtantia loca à Dæmonibus portentur dubium eſt inter DD. Quod autem modo corporaliter, modo ſolum imaginariè portentur probabilius *t* eſt.

21 Ad diſcernendos ſpiritus *u* vtrùm boni vtrum mali ſint ex fructibus illorum cognoſcendi ſunt, Malus ad vitia, bonus ad virtutes inclinat præcipuè ad amorem Dei, quem excellentiſſimum actum qui cum nec ſemel exercuit, docere non poſſe perſpicuum eſt.

QVIBVS REMEDIIS liceat vti contra maleficia?

22 Maleficium vnum alio diſſoluere illicitum *x* eſt, licet tamen petere à mago, quod mediis licitis illud diſſoluat.

23 Aliquando proſunt *y* remedia naturalia, ſed frequentius & efficacius ſupernaturalia vt orationes, & ieiunia.

VARIÆ circa ſuperſtitionem reſolutiones.

24 Qui ponit certam ſpem in deferendis nominibus *z* peccat mortaliter.

25 Hæc nomina, vt licitè deferantur habere debent *a* quatuor 1. Quod ſint nota, & ſancta. 2. Quod habeant characteres notos, & ſanctos. 3. Quod contineant vera religioſa ac pia, & nihil ad Dæmonis ſpectans. 4. Quod nulla ponatur ſpes in modo, loco, tempore, numero ſcribendi, deferendi, & allegandi ea.

26 Qui eligunt diem hunc ad iter agendum, potius quam alium, & ſimilia faciunt, quia à maioribus ſic acceperunt non *b* peccant mortaliter, ſi vero in honorem fiat alicuius ſancti vt Sabbati in honorem Deiparæ non eſt culpa, ſed meritum.

A QVO POSSINT abſolui ſagæ, veneficæ, & Magi?

27 Horum peccata ſunt *c* reſeruata dominis Inquiſitoribus, & veneficæ, quæ veneficia docent, vel ſimilia non ſunt abſoluendæ ſine illorum facultate.

28 Cum is, qui incidet in caſum reſeruatum Inquiſitoribus non vult ſe illis prodere, *d* poteſt peti facultas declarato peccato & tacita perſona.

t Vide Mart. Delrio de mag. diſquiſit. vbi ſup.
u Comm. DD.
x Villal. vbi ſup. diſ. 11. n. 1.
y Mart. Delrio vbi ſup.
z Nauar. apud Auil. in comp. hoc verb.
a Idem vbi ſup.
b Comm. DD.
c Ex edict. Inquiſit.
d Comm. DD.

DISPVTATIO VII.

SECTIO PRIMA.

QVID SIT SVSPENSIO, ET quot ſpecies.

SVSPENSIO.

a Nauar. c.27.num. 151.

1 SVſpenſio *a* eſt Eccleſiaſtica cenſura priuans vſu Eccleſiaſtici officij, vel beneficij, in totum, vel in partem.

b c. cum litteris de teſtib.

2 Aliquando imponitur non per modum cenſuræ, ſed per modum pœnæ, & tunc non eſt cenſura. *b*

c c. fanè de off. deleg.

3 Aliquando in iure verbum hoc interdicimus, idem *c* eſt quod ſuſpendimus.

d c. nihil c. cum in cunctis.

4 Differt *d* ab excommunicatione, quia licet hæc priuet ab vſu Eccleſiaſtici officij, & beneficij non quatenus vſus, ſed quatenus communicatio eſt.

e Comm. DD.

5 Differt *e* ab interdicto, quia hoc potius priuat ab exercitio paſſiuo, quam actiuo.

QVOT SVNT ſuſpenſionis ſpecies?

f Villal. to.1. tr. 18. dif.2.

6 Suſpenſio alia ab homine, alia à iure, alia ab officio tantum, alia à beneficio tantum, *f* alia ab officio, & beneficio ſimul.

g Comm. DD.

7 Cum in iure inuenitur ſuſpenſio, & qualis ſit non explicatur, iudicis arbitrio relinquitur. *g*

h Villal. vbi ſup. num.5.

8 Diuiditur tandem *h* in totalem, & partialem, in perpetuum, & temporalem.

DE EFFECTV ſuſpenſionis ab officio.

i Vide Suar de cenſ. diſ. 26. ſec.1. num.2.

9 Suſpenſio ab officio ſine alio addito ſolum *i* priuat ab illius executione etiam ſi non habeat, niſi ſolam delegatam iuriſdictionem. Sed non priuat à recitando officio diuino.

l c. ſi gratioſa de reſcrip. in 6.

10 Priuat ab vſu Ordinum & iuriſdictione officij Eccleſiaſtici, in quocumque loco ſit ſuſpenſus omni tempore, niſi fuerit limitatum. Si autem poſita fuerit vſque ad Apoſtolicæ ſedis beneplacitum non ceſſat *l* etiam mortuo Pontifice.

m c. vlt. de cler. excom. miniſt.

n Suar. vbi ſup. ſec.3. n.8.

11 Qui ſuſpenſus eſt ab officio manet *m* impeditus, ne illud nouo accipiat, ſed in eum facta electio non *n* eſt irrita, priuatur autem ab Ordinum receptione.

12 Qui

12 Qui ſuſpenſus eſt ab officio, non ideo *o* eſt ſuſpenſus à beneficio, nec à recipiendis fructibus illius exceptis quotidianis diſtributionibus. [*o* Idem ſec.4. n.1.]

13 Qui ſuſpenſus eſt ab aliquibus actibus, *p* non ideo eſt ab omnibus. [*p* Comm. DD.]

14 Qui ſuſpenſus eſt ab officio Eccleſiaſtico, & illius actus exercet peccat *q* mortaliter, etſi Ordines confert irregularitatem incurrit, quamuis ſuſpenſio non fuerit poſita per modum cenſuræ ſecundum probabiliorem. [*q* Suar. vbi ſup. nu. 8]

15 Suſpenſus ab officio validè, ſed illicitè Ordines *r* confert, ſi autem eſt denunciatus inualidè adminiſtrat ſacramentalem abſolutionem. [*r* Comm. DD.]

16 Suſpenſus toleratus validè agit, *ſ* quia ſpectant ad iuriſdictionem. [*ſ* Suar. vbi ſup. ſec.5. n.5. contra Nauar.]

17 Qui communicat cum ſuſpenſo illius Miſſam audiendo, ſi eum ad ſacrum faciendum non inducit, nec datur ſcandalum non peccat. *t* [*t* Villal. vbi ſup. diſ.3.n.10.]

DE EFFECTV ſuſpenſionis à beneficio.

18 Suſpenſus à beneficio ſolum priuatur receptione fructuum quos ſi recipiat peccat, *u* & ad reſtitutionem tenetur. [*u* Idem vbi ſup. diſ. 4.]

19 Qui cenſuram hanc violat nullam pœnam incurrit, niſi in duobus caſibus, in quibus à iure poſita eſt perpetua ſuſpenſio à beneficio. [*x* Idem vbi ſup. num.2.]

20 Si ponitur abſolute ſuſpenſio à beneficio de omnibus debet *y* intelligi. Et cum non determinatur locus, nec tempus, intelligitur pro omni loco, & pro omni tempore. [*y* Comm. DD.]

21 Cum imponitur generaliter *z* impedit, ne poſſit de nouo beneficium acquiri, quod ſi eligatur electio eſt nulla. Si autem ſpecialiter ſuſpendatur quis à beneficiis, quæ habet non impeditur alia recipere. [*z* c. vlt. de cler. excom. miniſt.]

22 Partialis ſuſpenſio priuat à partiali fructuum receptione ſecundum verborum tenorem. [*a* Comm. DD.]

AN POSSIT ſuſpenſus fructibus ſuſtentari, & cui ſit facienda reſtitutio. Vide verb. *Excommunicatio.*

SECTIO II.
DE CAVSA EFFICIENTE ſuſpenſionis.

1 SVſpenſio poſita contra clericos *a* comprehendit etiam religioſos clericos, niſi aliud conſtet ex tenore verborum. [*a* Suar. de cenſ. diſp. 18. ſec.3. num.2.]

b Idem vbi ſup. non poteſt propiè imponi communitati, *b* poteſt tamen Capitulo ſede vacante ne det facultatem alieno Epiſcopo ordines faciendi.

c Vill. vbi ſup. dif. 5. num. 5. 3 Suſpenſio latè ſumpta quatenus comprehendit omnem prohibitionem imponitur *c* licitè abſque culpa.

DE EO QVI ABSOLVERE poteſt à ſuſpenſione.

d Innoc. c. 1. de celebr. Miſſ. 4 Qui violat ſuſpenſionem per aliquos dies non tenetur *d* eos ſupplere poſt adeptam abſolutionem.

e Comm. DD. 5 Non eſt aliqua determinata forma *e* abſoluendi à ſuſpenſione. Communis eſt: Abſoluo te à vinculo ſuſpenſionis quam incurriſti, & reſtituo te ad executionem tui muneris, vel Ordinis.

f c. venerabili de ſent. excom. 6 Si abſolutio eſt in præiudicium *f* tertij abſoluendus non eſt, niſi præſtito iuramento de danda ſatisfactione, & obedientia.

g Vide verb. Bullam. Cruc. 7 Suſpenſio poſita in iure in pœnam delicti non poteſt tolli niſi à Papa, ſed iam hodie poteſt *g* tolli per Bullam Cruciatæ, vel per religionis priuilegia. Idem dic cum ius iudicibus præcipit, vt ſuſpenſionem imponant.

DE SVSPENSIONIBVS à iure poſitis in particulari.

h Villal. vbi ſupr. dif. 7. n. 1. 8 Notarius fornicator, ſi ſacris ſit initiatus ipſo iure *h* eſt ſuſpenſus, ſed per pœnitentiam tollitur hæc ſuſpenſio ipſo facto.

i Idem vbi ſup. 9 Qui ſacris initiatur *i* extra tempora, vel ante legitimam ætatem, vel ſine facultate manet ſuſpenſus, quod ſi actum Ordinis exercet incurrit irregularitatem. Hæc ſuſpenſio incurritur ipſo facto, dolum tamen requirit.

10 Qui ordinatur cum facultate ſui Epiſcopi impetrata ad titulum patrimonij donati, & ante ſuſpectum Ordinem renunciari ſuſpenditur *l* officio tantum.

l Comm. DD.

11 Clericus prouocans alium ad duellum, vel illud acceptans deponendus *m* eſt, & non ſuſpendendus.

m c. 1. de cler.

n c. eum medicinalis de ſent. excom. 12 Ferens cenſuras quaſuis ſolo verbo ſine ſcripto, vel ſine expreſſione cauſæ, vel non dans copiam requiſitus ſuſpenditur *n* ab ingreſſu Eccleſiæ, & à diuinis.

o Vide Villalob. vbi ſup. 13 Excommunicans ſine præuia monitione ſuſpenditur *o* ab ingreſſu Eccleſiæ per vnum menſem.

p Clem. ſtatutum. 14 Vſurpans fructus Eccleſiæ vacantis. Item vſurpans redditus dignitatum vacantium *p*, ſi fuerit Epiſcopus ſuſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ, & quiuis alienus ab officio & beneficio.

15 Iudex cõſeruator cognoſcens cauſas, quæ non ſunt notoriæ

iniuriæ.

iniuriæ. Hæc eſt ab officio *q* per vnum annum. q c. fin. de off. iud. deleg.

16 Iudex Eccleſiaſticus aggrauans partem ex odio contra ius,& contra propriam conſcientiam,vel propter pretium acceptum,ſed non comprehendit Epiſcopum,nec mere executorem, nec arbitrum,ſuſpenditur *r* ab officio per annum. r Villal. vbi ſup. diſ.7.n. 15.

17 Admittentes *ſ* ad diuina officia excommunicatos publicos,vel interdictos.Hæc eſt ab ingreſſu Eccleſiæ. ſ Idem vbi ſup.

18 Admittentes *t* aliquem ad profeſſionem mendicantium ante finitum annum. t Idem vbi ſup.

19 Clerici etiam minoribus in conſtituti portantes veſtes partitas, vel coloribus diſtinctas,inhabiles *u* fiunt ad beneficia per ſex menſes. u Clem. quoniam de vit. & honeſt. cler.

20 Religioſi, qui habentes bonorum religionis adminiſtrationem aliquod ex illis alienant *x* ſine licentia capituli, vel Prælati. x Villal. vbi ſup.

21 Clerici *y* qui ordinantur ſine patrimonio cum pacto non petendi victum ab Epiſcopo. Nec non qui ordinantur per præſentationem beneficiarij cum pacto nihil petendi ab eo. Hæc eſt Papalis, & comprehendit eum, qui ordinatur cum patrimonio promiſſo, vel donato cum pacto nilhil petendi poſt ordinationem.Ille tamen,qui poſt ordinationem nullo præcedente pacto retrodonat patrimonium acceptum, non comprehenditur. y Idem vbi ſup.

22 Suſpenditur *z* tandem Epiſcopus, qui ſine titulo ordinat clericum religioſum, qui ſolum emiſit temporale religionis votum. z Idem vbi ſup.

VARIÆ de ſuſpenſione reſolutiones.

23 Suſpenſus ab vno poteſt exercere aliud non *a* connexum & Epiſcopus ſuſpenſus à Pontificali poteſt Miſſam celebrare. a Vide P. Sà hoc verb.

24 Suſpenſus ab Ordine Epiſcopali non ideo eſt ſuſpenſus à iuriſdictione.

25 Suſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ ſolum prohibetur in ea celebrare,& intereſſe diuinis officiis.Itaque poteſt in ea orare, & recipere ſacramenta,& exercere iuriſdictionem,& ſepeliri ſi decedat cum pænitentiæ ſignis, & extra celebrare in loco non deſignato ab Epiſcopo ad perpetuo celebrandum.

DE ſuſpenſionibus impoſitis à concilio Tridentino.

26 I. Contra Epiſcopum, qui in alieno Epiſcopatu *b* exercet Pontificale ſine licentia proprij Epiſcopi.II.Contra Capitulum ſede vacante qui intra annum à morte Epiſcopi litteras dimiſſorias dederit alicui ad Ordines ſuſcipiendos. III. Contra Epiſcopum alienum ſubditum ordinantem ſine licentia proprij. IV. Contra Abbates qui clericis ſæcularibus dant litteras dimiſſorias ad Ordines ſuſcipiendos. b Vide Trid. ſeſ. 6.c.5.

V. Ad

V.Aduerſus Parochos,vel quoſcumque alios ſacerdotes qui ſine licentia, proprij Parochi matrimonio ſibi non ſubditorum aſſiſtunt. VI.Contra Epiſcopum ſi quod auertat Deus eſſet concubinarius,& à Synodo admonitus non pænituerit.

DE ABSOLVTIONE à ſuſpenſione.

27 Habens authoritatem Epiſcopalem *c* poteſt abſoluere à ſuſpenſione non reſeruata.

28 Religioſi poſſunt abſoluere in foro conſcientiæ à ſuſpenſione.Ad quod conſulant ſua priuilegia.Et regulariter loquendo Epiſcopi poſſunt abſoluere ab omni ſuſpenſione.

29 Suſpenſus, quia ante legitimam ætatem Ordines ſacros ſuſcepit, ſi poſt diſpenſationem celebret ante ætatem impletam non incurret nouam ſuſpenſionem, nec irregularitatem.

SVSVRRATIO.

a Nauar. apud Aui. in comp. hoc verb. *b* Idem vbi ſup. *c* Comm. DD.

1 Suſurratio *a* eſt inordinata culpæ alienæ, vel pænæ, vel defectus naturæ ſignificatio alteri facta ob ſeparandam amicitiam.

2 Si fiat cum notabili damno proximi eſt *b* mortalis, & ſuſurro non eſt abſoluendus niſi promittat eos iterum ſe eſſe reconciliaturum,& damnis ſatisfacturum.

3 Minuere amicitiam cum vno, vt cum *c* alio maior fiat non eſt peccatum, niſi aliunde damnum proximo ſequatur.

DISPVT.

DISPVTATIVNCVLÆ Variæ.

RESOLVTIONES DIVERSÆ.

T

TABELLIO.

TABELLIO habens conſtitutum publicum ſtipendium recipiendo pretium maius debito, peccat *a* mortaliter. Item accipiens aliquid pro litteris Ordinatorum, ſi alias habet ſtipendium publicum.

Tenetur *b* reſtituere quidquid accepit vltra ſtipendium taxatum, ſi ſaltem extra iudicium repetatur.

Peccat *c* mortaliter faciens ſcripturam ſimulatam, quæ in ſuperficie apparet iuſta. Sed non tenetur reſtituere pro ſcriptura vſuraria.

Inſtrumentum à Tabellione metu mortis factum *d* reſcindendum eſt.

Peccat, *e* ſi ſcienter conficiat inſtrumentum vſurarium, vel falſum, vel occultans neceſſarium parti. Item conficiens in die feſto inſtrumentum, quod in alium communem diem poterat.

Non tenetur reſtituere, quod vltra taxam legis gratuitò datur; peccat tamen mortaliter illud accipiendo, quia facit contra legem, & iuramentum.

a Nauar. c.25.n.54.
b Idem c.171.n.31.
c Comm. DD.
d Nauar. apud Aui. hoc verb.
e Comm. DD.

TACTVS impudici. Vide verbum. *Luxuria.*

TAVRORVM AGITATIO.

Taurorum agitatio *a* prohibita fuit per Pium V. variis pœnis,

a Pius V. in cõſtitutione quæ incipit de ſalute gregis Dominici.

pœnis, quæ poſtea per alios Pontifices moderatæ ſunt.

b Greg. XIII. an. 1575.

2 Gregorius XIII. ad inſtantiam Philippi II. Regis excom-municationis,& aliarum cenſurarum pœnas abſtulit *b* ſæculari-bus,non religioſis,nec clericis ſacris initiatis.

c Clem. VIII. an. 1596.

3 Tandem Clemens VIII. litteras Pij V. ad terminos iuris communis reduxit *c* Monachis, & fratribus mendican-tibus, cæteríſque cuiuſcumque ordinis & inſtituti regularibus exceptis.

d Comm. DD.

4 Modo in Hiſpania tauros agitare non eſt peccatum *d* mor-tale ſi fiat debita cautione.

e Comm. DD.

5 Qui á tauris occiduntur non ſunt priuandi *e* Eccleſiaſtica ſepultura.

f Comm. DD.

6 Taurorum agitatores ſi temerariè magno vitæ periculo ſe exponant peccant *f* mortaliter, ſecus verò ſi ſint in hac arte periti.

g Comm. DD.

7 Qui ſpectant tauros ob recreationem,non peccant *g* dum-modo de cædibus non delectentur.

h Vill. to. 2. tr. 12. diff. 20.

8 An ſit peccatum mortale tauros in diebus feſtis agitare, & eos ſpectare, alij negant, affirmat *h* verò doctiſſimus Villalo-bos,& aſſerit agitari mandantes,& qui agitant & qui vident in-currere excommunicationem latæ ſententiæ. Idem dic de feſtis voto ſeruatis exceptis his quæ ſolum vſque ad meridiem ſeruantur.

i Vaſq. t. 2. diſp. 158. n. 44.

9 Clerici ſæculares,non peccant mortaliter tauros ſpectantes regulares verò mortaliter peccant, *i* etiamſi illos ſine ſcandalo ſpectent,ſed excommunicationem non incurrunt. Quod intelli-gi debet cum tauri per illorum domos tranſeunt.

l Vide Vill. vbi ſupra.

10 Comprehenduntur *l* clerici religioſi, quamuis ſolum ha-beant Ordines minores.

m Idem vbi ſupra.

11 Fratres laici, & iuuenes nondum Ordinati ſi tauros ſin ſcandalo ſpectent,non peccant ſecundum *m* probabiliorem.

n Comm. DD.

12 Non extenditur hæc *n* prohibitio ad fœminas religioſas.

o Vill. vbi ſupra.

13 Canonici regulares peccant *o* mortaliter tauros ſpectād

p Comm. DD.

14 Milites profeſſi Ordinum militarium poſſunt *p* illos ſpe-ctare, non vero fratres.

q Vide Mach. tom. 2. fol. 418.

15 His tamen non obſtantibus non deſunt, *q* qui etiam re-ligioſos clericos à mortali excuſent ſi ſine ſcandalo tauro ſpectent.

TENTARE.

a Nauar. c. 11. n. 40.

1 Peccat, *a* qui tentat Deum ſumens aquam feruentem, v ferrum candens,vt ſe purget à ſuſpicione falſi criminis.

2 Pecc

. Peccat, *b* qui temerariè ſe morti exponit, vel martyrio, & ion vult vti medicamentis. *b* Comm. DD.

Peccat *c* mortaliter qui aliquid facit eo animo, vt experia-ur diuinam potentiam, ſeu pietatem, &c. v. g. qui vult concionari itra neceſſitatem nulla præuia meditatione. *c* Nauar. apud Auil. in comp hoc verb.

THESAVRVS.

AD QVEM PERTINEAT THESAVRI inuenti dominium. Vide verb. *Dominium.*

Theſaurus eſt vetus quædam *a* depoſitio pecuniæ, cuius on extat memoria vt iam dominum non habeat. *a* Vill. to. 2. tract. 10. dif. 20.

Qui theſaurum in fundo proprio inuenit illius fit domi-us, ſi in loco ſacro dimidium debet Prælato loci.

Si fortè in alieno ſolo inuentus eſt, dimidium habebit in-entor. Si ex induſtria quæſitus eſt dimidium habebit fundi ominus, ſi autem ex eius voluntate conuentioni ſtandum.

Qui fundum emit in quo theſaurum eſſe ſciebat ſuum fa-t theſaurum.

Cum inuentus eſt in loco publico ad inuentorem ſpectat midium. Si per Magiam inuentus pertinet ad Fiſcum poſt dicis ſententiam non ante.

Prædicta ſunt de iure communi. Hiſpaniæ vero lex quæ t Regij Ordinamenti iubet vt vbicumque theſaurus inuenia-r Regis ſit, & ſolum pars quinta inuentoris. Quod quamuis iquibus contra naturalem æquitatem videatur, pro Rege ſtan-um. In foro autem interiori ſi inuentus ſit in fundo Regio te ſententiam iudicis dimidium debet Regi, ſi in fundo pro-io totum ſibi retinere poteſt niſi à Regis miniſtris petatur uod ad Regem pertinet. *b* l. 1. cum ſequen. tit. 3. lib. 6. recop. & l. 9. eod. tit.

Circa metallorum fodinas *b* Hiſpaniæ leges obſeruandæ nt & ſuis locis videndæ.

DISPVT.

DISPVTAT. I. SECT. I.
RESOLVTIONES VARIÆ.

QVID SIT TESTAMENTVM, & quomodo differat ab aliis vltimis voluntatibus.

TESTAMENTVM.

1 TEſtamentum *a* eſt voluntatis noſtræ iuſta ſententia, de eo quo quis poſt mortem ſuam fieri vult cum hæredis inſtitutione directa.

2 De iure *b* communi ita eſſentialis erat hæredis inſtitutio, vt ſine illa nullum eſſet teſtamentum. In regno tamen Caſtellæ ſine illa eſt validum. *c*

3 Nemo poteſt *d* duo teſtamenta habere, poſteriore enim primum reuocatur, militis teſtamento excepto.

DE SOLEMNITATE teſtamenti in ſcriptis, & quomodo aperiendum ſit?

4 Si teſtamentum in ſcriptis fiat coram tabellione debet habere *e* diem, menſem, & annum, vt publica ſcriptura. Si verò fiat ſine tabellione non eſt neceſſarium, tutius autem eſt quod habeat.

5 Si teſtamentum fiat in ſcriptis & is qui illud ſcribit inſtituatur hæres, vel legatarius non *f* valet. Secus autem ſi ſolum illud dictet, vel ſi ſit neceſſarius hæres, vel aliunde conſtet de voluntate teſtatoris. Quod ad nuncupatiuum non extenditur.

6 Teſtes in teſtamento in ſcriptis debent eſſe *g* ſeptem viri, liberi, puberes, id eſt qui habeant 14. annos, & rogati, & omnes ſimul debent audire, & intelligere teſtatoris voluntatem. Hæres, & qui in eius ſunt poteſtate non poſſunt teſtes eſſe, nec fratres ipſius. Legatarius autem, & fideicommiſſarius poſſunt.

7 In regno Caſtellæ eadem ſolemnitas requiritur in teſtamento inter filios, & inter extraneos.

8 Cæcus non poteſt teſtari in ſcriptis, ad eiuſque teſtamentum

a L. 1. ff. de teſtamentis.
b Parag. ante hæred. inſt. de leg.
c L. 1. tit. 4. lib. 5. recop.
d Parag. poſteriori inſt. quib. mod. teſtam.
e Comm. DD.
f L. 1. & ſeq. c. de his quæ ſibi.
g L. 3. Tauri homic. l. 2. tit. 4. lib. 3. recop.

tum requiruntur 5.teſtes.In militis autem teſtamento duo ſuf-
ficiunt etiam ſi fæmina ſint.

DE TESTAMENTO ad pias cauſas.

9 Teſtamentum ad pias cauſas *h* eſt cum ſubſtituitur hære- *h* Vill.to. 2.tr.30.
di ſæculari aliqua religio vel Eccleſia,non verò eſt ad pias cau- dif.4.n,2.
ſas ſi in eo aliqua pia legata relinquantur.

10 Ad huius teſtamenti valorem ſufficit, ſi in eo ſeruetur id,
quod eſt de iure gentium. Vnde valet *i* cum duobus teſtibus *i* Idem
ſiue ſint viri,ſiue fæminæ. vbi ſup.

11 Idem *l* dicendum de legatis ad pias cauſas etiam ſi teſti- n.3. *l* Mol. diſ.
mentum ſit nullum, vel ſolis ſignis teſtator voluntatem ex- 134.
preſſerit.

12 In foro autem conſcientiæ etiam ſi teſtibus nequeat pro-
ari tenebitur *m* hæres legata pia exequi, ſi ei conſtet de vo- *m* Comm.
untate teſtatoris. DD.

13 Si teſtamentum ad pias cauſas valet, valent,*n* etiam legata *n* Villal.
n eo relicta etiam ſi pia non ſint. Si verò cauſa pia, & hæres vbi ſup.
xtraneus inſtituantur valebit quoad primum, non quo ad ſe- n.7.
undum, dummodo ſolemnitatem habeat teſtamenti ad pias
auſas.

AN TESTAMENTVM imperfectum ſecundum aliquid valeat?

4 Si quis imperfectum reliquit teſtamentum *o* non valet *o* L.ſi quis
tiam inter filios,valent autem legata pia *p*. cum te-

5 Cum quis in ſuo teſtamento dicit ſe ſchedulam relin- ſtamento,
uere ſuo Confeſſario,vel alteri perſonæ ſuo nomine ſignatam ff. de te-
ſe velle vt valeat,ac ſi de verbo ad verbum eſſet in ipſo te- ſtamentis.
tamento valet,& eſt *q* communiter in vſu. *p* Mol,diſ. 134. *q* Comm.

DE CODICILLI ſolemnitate. DD.

6 In codicillo nuncupatiuo *r* requiritur eadem ſolemnitas, *r* L.3.
uæ in teſtamento nuncupatiuo. Et eadem in codicillo in ſcri- Tauri,ho-
tis,quæ in teſtamento in ſcriptis ſiue clauſo,atque in vtroque die l. 2.
æminæ teſtes eſſe poſſunt. tit.4.lib. 5.recop.

7 Cum additur in teſtamento quod ſi non valeat vt teſta-
nentum, valeat vt codicillus, ſi forte deeſt ſolemnitas teſta-
nento,valet *ſ* ſi habeat ſolemnitatem codicilli. *ſ* L.codi-

8 Qui ſcit voluntatem teſtatoris fuiſſe ſe ipſum hæredem cil.parag.
elinquere,etiam ſi ob ſolemnitatis defectum nullum fuerit te- ſi.2.ff.de
tamentum,poteſt tuta conſcientia retinere hæreditatem. Idem leg.
icendum de aliis contractibus licet viri docti contrarium te-
eant,vtraque opinio *t* eſt probabilis. *t* Vide

*DE LIBERTATE neceſſaria, vt valeat teſtamentum Villal.
n foro conſcientia.* vbi ſup. diſ.8.n. 2.

Qui

19 Qui ſine dolo, & fraude perſuadet teſtatori, vt vni, & non alteri relinquat hæreditatem, nec *u* peccat, nec reſtituere tenetur. Si autem ex odio fecerit peccat ſed ad reſtitutionem non tenetur.

20 Qui importunis precibus hoc facit ad reſtitutionem *x* tenetur. Idem dicendum de metu reuerentiali filij erga parentes, & vxoris erga virum.

21 Qui impedit aliquem ne teſtetur, vel mutet teſtamentum *y* tenetur reſtituere, & in foro exteriori priuatur portione ei contingente.

QVÆ PERSONÆ teſtari nequeant?

22 Viri ante 14. annum & fæminæ ante 12. teſtari *z* nequeunt.

23 Furioſi, frænetici, & mente capti *a* prohibentur teſtari. Qui verò habet lucida interualla poteſt, cum eſt compos mentis.

24 Filius familias *b* poteſt de bonis caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus, & de aduentitiis, quæ habuit clericatum ad pias cauſas teſtari.

25 In regno Caſtellæ *c* poteſt pubertatem teſtari de tertio bonorum aduentitiorum.

26 Clericus etiam primæ tonſuræ *d* poteſt teſtari de his, quæ cantu acquiſiuit, & ſimilibus.

27 Serui, captiui, muti, & ſurdi à natiuitate prohibentur *e* teſtari. Idem dic de religioſis profeſſis, ac de equitibus, D. Ioannis, quia non habent rerum dominium.

28 Nouitij poſſunt *f* etiam ſine licentia Prælati, vel Epiſcopi

29 Clerici ex conſuetudine de omnibus ſuis bonis *g* teſtantur, & ex teſtamento, & ab inteſtato eis ſuccedunt hæredes ſiue neceſſarij, ſiue extranei. Peccabunt tamen ſi de bonis, quæ ex Eccleſiaſtico beneficio acquiſierunt ad res profanas teſtentur.

30 In regno Caſtellæ damnati ad mortem vel ad triremes teſtari *h* poſſunt.

31 Epiſcopi teſtari non *i* poſſunt ſine Papæ licentia, niſi in aliquo regno contraria ſit conſuetudo legitimè præſcripta.

DE EO qui poteſt hæres, vel legatarius inſtitui.

32 Omnis qui poteſt teſtari *l* poteſt hæres inſtitui. Mult ſunt incapaces hæreditatis, & alij amittunt illam propter deli cta, qui videri poſſunt apud Villalobos 2.*to.tr.*33. & apud Mo linam *to.*1.*diſp.*178.

33 Pater *m* poteſt filium naturalem hæredem inſtituere ab

u Comm. DD.
x Moli. vbi ſupra. n.4.
y L.1.& 2. ff. ſi quis aliq l.2. c.eod. tit.
z L. qua ætate, ff. qui teſtamentum, parag. præterea inſt quibus non eſt permiſſum.
a Comm. DD.
b L. nemo c.de teſtamentis.
c L.5.Tauri hodie l.3.tit.4. lib.5.recopil.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Comm. DD. Auch. nunc autem c.de Epiſ. & cler.
g Molin. diſ.147.l. 43. tit.8. lib.5.recop.
h Comm. DD.
i Comm. DD
l Vide Villal. vbi ſup.
m Villal. vbi ſup. diſ.13. n.4.

abſint legitimi,& valet teſtamentum licet imperfectum, & minus ſolemne;ſecus verò ſi habeat legitimos. Tunc enim poteſt illi *n* relinquere vnam vnciam, quæ eſt 12.pars. Poteſt vero ei ſi ſit ſpurius quintam partem relinquere, *o* quam poterat extraneo.

n Auth. licet. v.ab inteſt.C. eodem.

33 Etiam ſi filio naturali nihil à patre relinquatur in teſtamento non habet actionem contra illud. *p*

o l.9.Tauri hodie l.7.lib.5. recop.

34 Si pater inſtituat extraneum expectans, quod hæreditatem dabit ſpurio, non peccat *q* etiam ſi indicet intentionem, dummodo non obliget eum, nec accipiat promiſſionem. Hæres tamen poteſt ſi velit dare hæreditatem ſpurio, vel ſi mauit ſibi retinere.

p Vill.vbi ſup. n.11.

q Idem vbi ſup. nu.25.

35 Pater poteſt *r* filium, vel nepotem quem voluerit meliorare in 3. & 5. prius debet extrahi 5. poſtea 3. Fiant ex omni hæreditate quindecim partes 3. erit quintum. Ex duodecim remanentibus tertia pars ſunt. 4. Vnde melioratus in 3. & 5. ex quindecim millibus habet 7. millia.

r Comm. DD.

36 Nepotes non ſuccedunt *ſ* in capita, ſed in ſtirpem loco parentum.

ſ Comm. DD.

37 Vt filius hæres ſit debet *t* poſt natiuitatem viuere 24.horas & eſſe baptizatus.

t Vill. vbi ſupr.

38 Filij debent dotem, & donationes in vita parentum acceptas in collationem afferre. *u*

u Comm. DD.

39 In defectu deſcendentium ſuccedunt *x* aſcendentes, qui fratribus præferuntur, & in regno Caſtellæ in duabus partibus ſuccedunt, & hoc tam ab inteſtato, quam ex teſtamento.

Vide Anton.Gomez in leg. Taur.

x Comm. DD.

40 In defectu aſcendentium ſuccedunt *y* fratres ex patre & matre,& his mortuis filij eorum in ſtirpem. His deficientibus fratres ex patre tantum in iis bonis, quæ habuerunt ex parte illius, & fratres ex parte matris in bonis, quæ habebat mater. Tandem omnibus his deficientibus conſanguinei vſque ad 4. gradum & poſt hos Fiſcus.

y Vide Vill. vbi ſup.diſ.15.

41 Iudex ſolum debet concedere 9.menſes hæredi ad deliberandum,& poteſt *z* reſtringere vſque ad 100 dies.

z Vide eumdem vbi ſupra.

42 In regno Caſtellæ etiam ſi hæres repudiet hæreditatem, valent legata. *a*

a Comm. DD.

AN CVM DVO ſimul condunt teſtamentum mortuo vno poſſit alius illud reuocare?

43 Si duo ſimul conficiant teſtamentum poſt mortem vnius alter poterit *b* quoad ſuam partem reuocare.Si autem cum fraude hoc fecit tenetur reſtituere.

b Molin. lib.4.de primog. c.1 nu.84.

44 Qui teſtatur de bonis alienis cum domini facultate mor-

z Villal. vbi ſup. n.5.) tuo teſtatore non poteſt dominus reuocare teſtamentum; nequit tamen dominus omnia bona ſua donare ad teſtandum.

45 Fiet irreuocabile teſtamentum, ſi in eo hæc clauſula ponatur. Volo hoc eſſe meum & irreuocabile teſtamentum etiam ſi poſtea aliud faciam, niſi in hoc verbo ad verbum ſcriptum inueniatur totum Dauidis pſalterium, vel aliud ſimile.

46 Nihilominus poterit hoc reuocari per 2. ſi in eo addatur hæc clauſula. Et hoc vltimum volo valere non obſtante quacumque clauſula reuocatoria poſita in 1. etiam ſi hic in ſpeciali non afferatur. Quod etiam contingit ſi hoc vltimum iuramento firmetur, etiam ſi nulla alia clauſula apponatur, ſed reuocare teſtamentum iuratum eſt periurium, & in 2. teſtamento, ſi non fiat mentio iuramenti facti non reuocatur 1. Vide Villal. vbi ſupra n.7.& 8.

SECTIO II.

QVANDO INVENTARIVM faciendum, & quomodo?

a l.5.tit. 6.pag.6.

1 INuentarium debet ab hærede fieri intra 30. dies, qui computandi *a* ſunt à die, quo ſciuit ſe hæredem inſtitutum fuiſſe. Et quamuis extra hoc tempus fiat dummodo finiatur intra terminum à lege præfixum, ideſt intra ſexaginta dies gaudet nihilominus ſuis priuilegiis.

b Comm. DD.

2 Si non faciat inuentarium *b* tenebitur vltra vires hæreditarias ſoluere debita, & legata in foro exteriori ſecus verò in interiori.

DE TESTAMENTARIIS.

c c. tua. nobis de teſtamentis l.2. tit. 10.p.6. d l. nulli C. de Epiſc. & cler. l.6. tit. 10. p.6.

1 Teſtamentarius *c* poteſt eſſe religioſus, ſed cum licentia petita, & obtenta. Poſſunt etiam mulieres, & iuuenes ſi habuerint decimum ſeptimum annum.

2 Teſtamentum cum teſtator non aſſignauit tempus quam primum *d* debet adimplere in conſcientia. Iudex autem intra annum poteſt ad id cogere teſtamentarios. Debita autem ſoluant

uant quam primum poſſint.

3 Si teſtator facultatem dedit teſtamentario, vt inter pauperes aliqua diſtribuat; ipſe autem nominatum alicui pauperi legatum reliquit, non *e* poteſt teſtamẽtarius ei amplius aliquid dare.

4 Nec teſtamentarij, nec taxatores *f* poſſunt aliquid emere de bonis defuncti. Taxatores autem vltra pretium à ſe taxatum poſſunt emere.

5 Teſtamentum debet facere *g* prudens dum valet, vel ſaltem in infirmitatis initio, & multum intereſt, quod ſit in Dei gratia cum facit

6 Qui dolo, vel fraude impedit teſtamentum, *h* tenetur damnum reſtituere ei cui fecit.

7 Qui alicui facultatem dedit ad teſtandum, & poſtea facit teſtamentum, quamuis hoc teſtamentum reſcindat, facultas data reuocata manet *i* ſecũdùm probabiliorem opinionem. Et ideo tutius eſt nouam facultatẽ dare, vel aliud teſtamentum condere.

e l. 3. tit. 10. p. 6.
f l ſi in em ptio parag. ſi. ff. de contrah. emp. l. 13. tit. 11. lib. 5. recop.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Placit. authoris.

DE TESTAMENTI SOLEMNITATE, ET FORMA.

DEL TESTAMENTO ABIERTO QVE EN LAtin ſellama nuncupatiuo ex lib. 5. tit. 4. recopil.

1 Si alguno ordinare ſu teſtamento, ò otra poſtrimera voluntad con eſcriuano publico, deben ſer preſentes al verle otorgar tres teſtigos alo menos veſinos del lugar donde el teſtamento ſe hiciere. Y ſi lo hiciere ſin eſcriuano publico, que ſean ay por lo menos ſinco teſtigos veſinos ſegun dicho es, ſi fuere lugar donde los pudiere auer, y ſino pudieren ſer auidos ſinco teſtigos, ni eſcriuano en el dicho lugar alos menos ſean preſentes tres teſtigos veſinos del tal lugar. Pero ſi el teſtamento fuere hecho ante ſiete teſtigos aunque no ſean veſinos, ni paſſe ante eſcriuano teniendo las otras calidades que el derecho requiere valga el tal teſtamento aunque los teſtigos no ſean veſinos del lugar a donde ſe hiciere el teſtamento, y mandamos que el teſtamento que en la dicha forma fuere ordenado valga en quanto a las mandas, y otras coſas que en el ſe contienen aunque el teſtador no aya hecho heredero alguno, y entonceis herede a quel que ſegun derecho, ò coſtumbre de la tierra auia de heredar en caſo que el teſtador no hicieſſe teſtamẽto, y cumplaſſe el teſtamento. Y ſi el teſtador inſtituyere heredero en el teſtamento, y el heredero no quiſiere heredar valga el teſtamento en las mandas, y en las otras coſas, que en el ſe contienen, y ſi alguno dexare a otro en ſu poſtrimera voluntad por heredero, ò le legare, ò mandare

alguna coſa para que la dè à otro alguno aquien ſoſtituyere en la herencia, o manda, ſi tal heredero, o legatario no queſiere acetar, o renunciare la herencia, o el legado, el ſuſtituto o ſuſtitutos lo pueda auer todo.

DE SOLEMNITATE TESTAMENTI in ſcriptis que en romance ſellama cerrado.

1 Pero en el teſtamento cerrado, que en Latin ſellama in ſcriptis mandamos que interuengan por lo menos iure teſtigos con vn eſcriuano, los quales ayan de firmar enſima de la eſcritura del dicho teſtamento ellos y el teſtador, ſi ſupieren, y pudieren firmar, y ſino ſupieren, y el teſtador no pudiere firmar, que los vnos firmen por los otros, de manera, que ſean ocho firmas, y mas el ſigno del eſcriuano. Y mandamos, que en el teſtamento deleiego interuengan cinco teſtigos ortom. Y en los codicillos interuenga la miſma ſolemnidad, que ſe requiere en el teſtamento nuncupatiuo, o abierto conforme a la dicha ley del ordenamiento. Los quales dichos teſtamentos, y codicillos ſino tuuieren la dicha ſolemnidad de teſtigos mandamos, que no façan fe, ni prueba en juycio ni fuera del.

SECTIO III.

DE VARIIS CIRCA TESTAMENTVM reſolutionibus.

1 HÆres in teſtamento minus ſolemni licitè poſſidet hæreditatem, *a* ſi ei conſtat de voluntate teſtatoris. Hæres tamen ab inteſtato licet ei conſtet de voluntate teſtatoris, non tenetur reſtituere ſecundum probabiliorem.

2 Per ſecundum minus ſolemne ad pias cauſas reuocatur *b* primum ſolemne ad alias cauſas.

3 Sufficit *c* teſtari coram Principe, vel iudice cum duobus teſtibus.

4 Teſtamentum coram Prælato, & duobus teſtibus *d* valere vbique quidam aiunt, alij ſolum in terris Eccleſiæ ſubiectis, & rebus fori Eccleſiaſtici, & ad pias cauſas. Sufficiunt verò teſtes

a Sà hoc verb. n. 3.

b Sylu. hoc verb. n. 7.

c Sà vbi ſupra.

d Vide Sà vbi ſupra num. 15.

teſtes etiam fœminæ, modo puberes & pro Curato duo teſtes. Idémque quidam cenſent de clerici, & nouitij teſtamento, & ſi alij negent.

5 Teſtamentum non poteſt *e* fieri ſolo nutu niſi ſit militis, aut ad pias cauſas. At donatio cauſa mortis,& legatum,& fidei-commiſſum poteſt. In foro tamen conſcientiæ valet ſolo nutu, dummodo conſtet de voluntate teſtatoris, *e* Comm. DD.

6 Clericus poteſt *f* teſtari ſecundum quoſdam, vt miſer in bello cum duobus ſcilicet teſtibus rogatis etiam fœminis, quidam tamen id negant. *f* Sà vbi ſupra, n.20.

7 Ingreſſus religionem non tenetur *g* ſeruare in teſtamento iuris ſolemnitatem ſecundum probabilem opinionem, contraria videtur probabilior. *g* Sà vbi ſupra, num.21.

8 Filius poteſt *h* exhæredari ob ingratitudinem, niſi in patris gratiam rediret, vel pœnituiſſet, vel ingreſſus religionem fuiſſet. *h* Comm. DD.

9 In teſtamento *i* ponenda eſt cauſa exhæredationis & cum filius petit teſtamentum reſcindi, probanda. Poteſt ſimiliter filius exhæredare patrem. *i* Comm. DD. vide Vill. tom. 2, tract. 30, dif. 18.

10 Si teſtator in teſtamento dixit, quod fiat, quod ſuus Confeſſor dixerit tantum huic credendum, *l* quantum veroſimile eſt teſtatorem mandaſſe. *l* Sà vbi ſupra, n. 31.

11 In dubio credendum *m* eſt teſtatorem id voluiſſe, quod ſi adeſſet interrogatus dixiſſet. *m* Idem vbi ſupra.

12 Teſtamento derogare ob publicam vtilitatem licitum *n* eſt Papæ, vel ſupremo Principi: Et de conſenſu executorum poteſt Epiſcopus conuertere in maiorem publicam vtilitatem, & neceſſitatem, quod in minorem erat relictum, & quod commodè fieri non poteſt conuertere in aliud. *n* Comm. DD.

13 An poſſit reuocari teſtamentum quod iuramento firmatum eſt, alij aiunt, alij *o* negant. Certum autem eſt valere reuocationem, ſed ſi non adſit cauſa iuſta, & teſtamentum iuſtè, & iuridicè factum, & non reuocare ſine periurio. *o* Vide Vill. vbi ſupra.

14 Non dicitur *p* diſpoſuiſſe qui voluit diſponere, ſed non diſpoſuit, quia impeditus fuit. *p* Comm. DD.

15 Profeſsio religionis non rumpit *q* teſtamentum prius factum. *q* Comm. DD.

16 Teſtamentum factum à laico niſi ſit ad pias cauſas debet *r* publicari coram iudice ſæculari etiamſi clericus hæres inſtituatur. *r* Sà vbi ſupra, n.39.

17 Ille cuius arbitrio bona diſtribuenda *ſ* ſunt debet dare piis operibus. *ſ* Comm. DD.

18 Teſtatoris prohibitio ne Epiſcopus teſtamentarios com-

 pellat,

t Comm. DD. pellat, vel ne iura in ſuo teſtaméto locum habeant, nihil *t* valet.

u Comm. DD. 19 Fœmina poteſt *u* eſſe teſtamenti executrix.

x §6à vbi ſupra, n. 43. 20 Notabilis mora in executione teſtamenti eſt *x* mortalis.

y Sylu. hoc verb. n. 6. 21 Hæres non ſuccedit *y* in executoris officium, niſi res non ſit integra, ſuccedit tamen Prælati ſucceſſor, quando hæc cura commiſſa fuit ratione dignitatis, & non perſonæ.

z Comm. DD. 22 Iuſta voluntas teſtatoris in re notabili *z* obligat ſub mortali & non ſeruans teſtatoris præceptum poteſt excommunicari.

a Comm. DD. 23 Teſtamentario non debetur *a* propter laborem ſtipendium niſi ob damnum in teſtamenti executione ſecutum.

b Comm. DD. 24 Si tertium non ſufficiat ad funeris ſumptus, minuenda *b* ſunt legata pro rata cum ſunt hæredes legitimi.

c Comm. DD. 25 Teſtator niſi moralem certitudinem habeat aliquem filium ſuum eſſe, non tenetur *c* in foro interiori cum filium ſuum eſſe in teſtamento declarare, etiam ſi vt talis vulgò habeatur.

DISPVT. II. SECT. I.

Resolvtiones Variæ.

TESTIS.

a D. Tho. 2.2. q. 70. art. 1. 1 Cvm iudex iuridicè interrogat tenetur *a* teſtis veritatem fateri.

b Comm. DD. 2 Cùm iudex procedit per inquiſitionem generalem nemo tenetur *b* ſecretum crimen detegere niſi aliter graue damnum reipublicæ impediri non poſſit.

c D. Tho. vbi ſupra, art. 1. 3 Cum quis infamatus eſt de delicto, vel delictum eſt manifeſtum, etiam ſi iudex generaliter inquirat teſtis obedire tenetur. *c*

d Comm. DD. 4 Cum iudex ſpecialiter, & iuridicè inquirit, tenetur *d* teſtis verum fateri, niſi in Confeſſione, vel ſub naturali ſecreto illud ſciuerit.

e Vill. to. 2. tr. 7. diſ. 1. n. 7. 5 Si crimen eſt in damnum reipublicæ, vel tertij, & aliàs vitari non poſſit, etiam ſi ſub ſecreto ſciatur, tenetur *e* teſtis reuelare.

6 Quando inquiſitio eſt mixta, v. g. quia delictum eſt publicum,

cum, delinquens verò ignoratur non poteſt *f* teſtis illum reuelare niſi ex continuatione delicti timeatur damnum tertij, vel delinquens ſit infamatus.

f Idem vbi ſupra n.9.

7 Cum proceditur per accuſationem iuſtam, etiam ſi malo animo fiat, teneturg *g* teſtis veritatem fateri.

g Comm. DD.

8 Cum iudex interrogat contra iuris ordinem non tenetur *h* teſtis reſpondere.

h Comm. DD.

9 Teſtificari nemo tenetur *i* cum notabili damno, vel periculo vitæ, honoris, vel bonorum, niſi eſſet neceſſarium ad bonum publicum.

i Vill. vbi ſup. n.14.

10 Cum delictum audiuit à perſonis fide indignis idem *l* eſt ac ſi nil audiuiſſet.

l Leſ. lib. 2. c.30. dif.6.

11 Cum quis non eſt obligatus ad teſtificandum etiam ſi cum iuramento obligetur, non *m* tenetur, & poteſt ſub abſtractione reſpondere.

m Idem vbi ſupra, n.51.

12 Cum à teſte dictum non petitur, non eſt obligatus ex iuſtitia ad teſtificandum, tenetur *n* autem aliquando ex charitate.

n D. Tho. 2.2. q. 70. art. 1.

13 Cum teſtis ſe abſcondit ne teſtificari cogatur contra amicum, ſi hoc cedit in graue damnum alterius peccat *o* mortaliter, ſed non tenetur reſtituere.

o Vill. vbi ſup. n.18.

14 Cum teſtis poſt notificationem non vult teſtificari, ſi damnum inde parti ſequatur teneri ad reſtitutionem aſſerunt viri docti, contraria tamen ſententia videtur *p* probabilior.

p Leſſ. lib. 2. c.30. dub.8. n.59.

QVOT TESTES requirantur in cauſis criminalibus, & ciuilibus?

15 In cauſis criminalibus luce clariores oportet eſſe *q* probationes.

q l. ſciant cunctis, C. de teſtib.

16 Non ſufficit *r* vnus teſtis ad condemnandum reum, niſi in cauſis leuibus ob bonum commune.

r Matt. 18.

17 In cauſis criminalibus neceſſarij ſunt, & ſufficiunt *ſ* duo teſtes omni exceptione maiores.

ſ l. vbi, ff. de teſtib. c. licet vniuerſis, eod. tit. c. cum eſſet, de teſtam.

18 In aliquibus caſibus ſunt neceſſarij *t* plures teſtes.

t Vide Villal. vbi ſup. n.4.

19 Hi teſtes debent *u* eſſe præter accuſatorem verum, vel fictum ex iure gentium.

u Comm. DD.

20 Vinearum cuſtodibus ſolet *x* fides dari ad condemnandos reos leuibus pænis.

x Leſſ. lib. 2. c.30. dub.4.

21 In denunciatione Euangelij *y* denuntiator obit etiam teſtis officium.

y c. in omni negotio, de teſtib.

22 In cauſis ciuilibus duæ ſemiplenæ probationes vel multa indicia vel præſumptiones faciunt *z* plenam probationem.

z Comm. DD.

DE MODO TESTIFICANDI vt fiat probatio plena.

23 Neceſſarium *a* eſt, vt teſtibus iuramentum accipiatur, & inter religioſos quamuis nonnulli Prælati ſub obedientiæ

a c. nuper, de teſtib.

præcepto obligant teſtes ad teſtificandum, conſultius eſt accipere ab eis iuramentum.

b Comm. DD.

24 Teſtes debent *b* eſſe conteſtes, id eſt, de eodem facto, tempore, & loco teſtificantes. Si tamen in ſubſtantia facti conueniant, & aliorum accidentium non recordentur, non tollitur conteſtatio.

25 An verò duo teſtes ſingulares de duobus diuerſis actibus teſtificantes faciant plenam probationem alij aiunt, alij probabilius *c* negant.

c Vide Vil. vbi ſup. n. 7.

d Idem vbi ſupra.

26 Excipiunt *d* viri docti duos caſus, v.g. Cum fur bona furata oſtendit pluribus ſingularibus diuerſis temporibus. 2. Cum hæreticus plures ſingulares homines diuerſis etiam temporibus errorem docuit.

27 Inter religioſos cum pœna ad correctionem ordinatur ſufficiunt *e* teſtes ſingulares, ſed non ad extraordinariam pœnā.

e Comm. DD.

f Comm. DD.

28 Vt probatio ſit plena neceſſarium *f* eſt vt teſtes ſenſu, & non ſolo auditu delictum perceperint, reddereque debent dicti rationem.

g l. de minori, parag. 2. ff. de minorib.

29 Non valet *g* teſtificatio per litteras, ſed iudex tenetur teſtem præſentem examinare, & audire, & qui ſe aufert ad teſtificandum ſuſpicione notatur.

h c. relatum 5. q. 2.

30 In teſtibus autem fides, dignitas, mores, grauitas examinanda *h* ſunt, & ideo teſtes qui aduerſus fidem teſtationis ſuæ vacillant audiendi non ſunt.

QVÆ FIDES adhibenda ſit teſti varianti?

31 Hoc iudicium iudicis prudentiæ remittendum eſt, nam teſtis per linguæ lapſum, in verbis errans, & ſe corrigens non minuit fidem. Si verò vacillans modo vnum, modo contrarium teſtificatur, non eſt ei danda fides niſi dictum in tortura ratificet, poteſt enim torqueri.

AN PRIVATA ſcriptura faciat plenam fidem?

32 Cum reus in charta crimen fatetur & poſtea coram iudice à ſe ſcriptam fuiſſe confitetur *i* non eſt neceſſaria maior probatio ad condemnationem.

i Comm. DD.

33 Si verò neget à ſe ſcriptam, & comparando illam cum aliis ab ipſius rei manuſcriptis plures in ſcribendi arte periti ab eodem ſcriptas affirmauerint, faciunt *l* probationem ſemiplenam.

l Comm. DD.

m Vill. vbi vbi ſupra, diſ. 5. n. 1.

n c. fines, ver. fi. de ver. ſig.

o Vill. vbi ſupra, diſ. 6. n. 3.

QVIS VOCETVR teſtis omni exceptione maior?

34 Eſt ille cui macula non *m* poteſt obiici.

35 Mulier in aliquibus caſibus poteſt teſtificari, in omnibus aliis repellitur. *n*

36 In criminalibus, qui non habet 20. annos teſtificari non poteſt, *o* & in ciuilibus non admittitur niſi qui habeat 14. annum.

annum. Sufficient tamen horum teſtimonia ad præſumptionem.

37 Inimicus capitalis non admittitur, *p* ſecus verò, ſi inimicitiæ ſint leues.

38 Nec aſcendentes, *q* neque deſcendentes, neque accuſatoris conſanguinei, neque vxor in cauſa mariti.

39 Nec famuli *r* domeſtici illos præſentantis, niſi iam domo exiuerint.

40 Nec infamis, nec periurus, nec litteras, vel ſigillum Regis falſificans, aut monetam.

41 Nec ſocius in delicto niſi in aliquibus caſibus, nec mente captus.

42 Nec pauper vilis, qui facilè corrumpetur, nec qui aliam ſectam profitetur.

43 Qui teſtificari non poſſunt, *ſ* excepto mente capto admitti poſſunt ad defenſionem.

44 Cum vno teſte fide digniſſimo facit *t* plenam probationem alius inhabilis.

45 Cum delictum commiſſum fuit vbi non poſſunt eſſe teſtes habiles admittuntur *u* etiam inhabiles.

46 Cum de facto præſentantur teſtes inhabiles poteſt, *x* iudex illos repellere, quos ſi admittat faciunt ſemiplenam probationem.

AN REO liceat teſtes repellere, vide verb. *Reus*.

p l. ſi quis, C. de teſtib.
q l. teſtis idoneus, ff. de teſtib.
r Comm. DD.
ſ Ant. Gom. de c. 12. n. 23.
t Bald. in l. ſi quis ex argentariis 1. parag. 1. ff. de edendo.
u c. fin. de teſti. cog.
x Vill. vbi ſup. n. 16.

SECTIO II.

QVOMODO EXAMINANDI SVNT teſtes?

1 TEſtes interrogandi *a* ſunt ſub iuramento de facto, & illius circumſtantiis.

2 Ipſe iudex debet *b* hoc examen facere, vel Notario committere, qui dictum teſtis debet ſcribere, & Notarij præſentia neceſſaria eſt.

3 In aliquibus religionibus Prælati ſine Notario teſtes examinant, quod in rebus grauibus fieri non *c* debet.

4 Facta ſummaria, quæ ſufficit ad capiendum reum illius confeſſio accipienda *d* eſt, & poſt illam iterum ſunt teſtes examinandi, qui poſſunt ſe ad factam teſtificationem remittere, vel

a Comm. DD.
b Comm. DD.
c Vill. vbi ſup. diſ. 7. n. 3.
d Idem vbi ſupra.

vel quod legatur petere, & illam ratificare.

e Idem vbi ſupra.

5 Inter religioſos ſufficit *e* primum dictum, nec eſt neceſſaria hæc ratificatio, quia eſt de apicibus iuris.

f Comm. DD.

6 Proceſſus factus per inquiſitionem generalem valet *f* ſine citatione, ſecus verò ſi fiat per ſpecialem.

g l.26. to. 16.p.3.

7 Videatur in *l.26.tit.16.p.3.* inſtructio quædam *g* ad teſtem examinandum.

AN FIERI debeat teſtium publicatio?

8 In cauſis ciuilibus non eſſe neceſſariam valde probabile eſt, in criminalibus autem ſi pars petat, neceſſaria *h* eſt.

h Vill. vbi ſupr. diſ. 8. n. 1.

9 Interueniente iuſta cauſa etiam in criminalibus teſtium publicatio facienda *i* non eſt.

i Comm. DD.

AN TESTES poſſint torqueri, vide verbum *Inquiſitor.*

AN TESTIS poſſit pretium recipere pro teſtificatione?

l Comm. DD.

10 Non poteſt *l* niſi propter laborem, vel expenſas.

m Mol. de iuſt. diſp. 83. vide teſt.

11 Si recipit pretium pro veritate dicenda tenetur *m* reſtituere; ſecus verò, pro falſo teſtificando niſi poſt ſententiam udicis.

VARIÆ circa teſtes reſolutiones.

12 Quando alij teſtes non ſunt an teneantur propinqui priuilegiati teſtificari, ſi ſub excommunicatione omnibus præcipiatur, alij aiunt, alij negant *n* etiam ſi ſint propinqui in 4. gradu.

n Dian. p. 5. tr. 13. reſ. 67.

o Idem p. 4. tr... reſ. 99.

13 Qui falſum teſtimonium dixit *o* ratione cuius alteri imminet mors, vel mutilatio membrorum, tenetur ſuum dictum retractare, ſi ſperat eſſe profuturum, etiam ſi ei ſimile damnum immineat. Sed aliud eſſet ſi tale teſtimonium ex ignorantia non mortaliter culpabili dixiſſet.

14 Qui falſum dixit teſtimonium contrarium iam de eodem delicto plenè conuicto per alios teſtes non tenetur *p* ad reſtitutionem quia damnum iam illatum inuenit.

p Comm. DD.

TESTIS APVD INQVISITORES.

q Dian. p. 4. tr. 8. reſ. 16.

15 Capitalis inimicus non eſt *q* admittendus in teſtem etiam in articulo mortis etiam reconciliatus, nec in tortura maximè ſi reconciliatio eſt recens.

r Idem vbi ſupra.

16 Conſanguinei, & ſubditi inimici capitalis arcendi *r* ſunt à teſtimonio, niſi adiuncto aliquo adminiculo videantur odium depoſuiſſe.

17 Cæteri

17 Cæteri omnes admittantur *ſ* in teſtes. Excommunicati, infames, ſocij criminis, periuri, hæretici, domeſtici familiares, conſanguinei, mulieres, & minores 14. annis, & quidem omnes ſine tortura. *ſ* Comm. DD.

18 Et ſi reus nihil opponat non ideo ſunt *t* omni exceptione maiores, debent enim Inquiſitores de illorum conditione, & moribus inquirere. *t* Comm. DD.

19 Cum duo teſtes concurrunt vnus valde dignus, & alius inhabilis huius defectus non ſuppletur *u* per dignitatem alterius ad faciendam plenam probationem, niſi cum vtriuſque atteſtatione alia adminicula concurrant. *u* Dian. vbi ſup. reſ. 129.

20 Similiter duo teſtes ſingulares licet ſint eximiæ authoritatis perſonæ non plenè *x* probauit. *x* Idem vbi ſup.

21 Propter multitudinem teſtium non idoneorum poterit reus damnari *y* etiam ad pænam ordinariam. Sed ad hoc 4. non ſufficiunt. *y* Idem vbi ſup. reſ. 123.

22 Cum teſtes examinantur debent *z* adeſſe duæ perſonæ religioſæ non tam profeſſione quam animi candore, & zelo religionis. Nec debent Inquiſitores examen faciendum alteri committere niſi teſtis ſit talis conditionis, vt non poſſit ad eos accedere, nec ipſi ad eum peruenire. *z* Ex inſtr. Inq.

23 Licet in aliis cauſis oporteat teſtem colloqui cum reo in cauſa hæreſis non oportet. *a* *a* ex cad.

24 Teſtes, qui in ſummaria teſtificati ſunt non faciunt *b* plenam probationem in iudicio niſi reproducantur, & ratificentur poſt acceptam confeſſionem rei. Nec eis legenda eſt ſummaria, vt appareat an idem, quod prius teſtentur. *b* Dian. reſ. 27.

25 Plures teſtes ſingulares de eadem *c* hæreſi audita diuerſis temporibus non poſſunt vniri, vt faciant plenam probationem ſecundum probabiliorem *c* ſententiam. *c* Idem vbi ſup. tr. 7. reſ. 31.

26 Si reus ſit malæ famæ, & vitæ poteſt *d* damnari ad pænam ordinariam, ſi ſint duo conteſtes idonei. Secundum tamen Hiſpaniæ morem nemo damnatur ad pænam ordinariam niſi per tres conteſtes idoneos. *d* Comm. DD.

27 Cum teſtes prius teſtimonium reuocant contrario dicto licet in aliis cauſis ſtandum ſit priori, non *e* verò in cauſis fidei. *e* Dian. vbi ſup.

28 In rebus, quæ non ſunt in damnum tertij vni teſti fide digno credendum *f* eſt. *f* Comm. DD.

29 Teſtis vnus idoneus, vel ſola fama ſufficit *g* ad impediendum nondum contractum matrimonium. *g* Comm. DD.

30 Duo teſtes per foramen eũdem numero actum continuatum diuerſis tēporibus proſpicientes faciunt *h* plenam probationem. *h* Comm. DD.

31 In cauſa fidei non excuſat reſipiſcentia delinquentis, nec eſt ſeruandus ordo correctionis.

DE IVRE CIVILI.

32 Teſtes & inſtrumenta eamdem vim obtinent *l. in exercendis C. de fide inſtrum.*

33 Qui poſtulat teſtes debet dare eis ſumptus competentes *l. quoniam C. de teſtib.*

34 Teſtis nemo in ſua cauſa eſſe poteſt *l. nullus idoneus ff de teſtib.*

35 Qui poteſt reum liberare, cui graue damnum imminet tenetur teſtificari.

36 Nemo tenetur niſi iuridicè conſtrictus teſtificari contra reum etiamſi accuſatori graue damnum immineat, niſi quando accuſator accuſationem facere tenebatur in conſcientia.

DISPVTATIVNCVLÆ Variæ circa eamdem litteram.

RESOLVTIONES DIVERSÆ.

TORNEAMENTVM.

a Vide Moli. d. 11. de tornea. c. 1.

1 Qvando fit ſine probabili mortis periculo non eſt *a* illicitum, & caſualiter mortuo in illo non eſt deneganda Eccleſiaſtica ſepultura.

TONSVRA.

a Nau. c. 25. n. 10.

b Idem c. 25. nu. 100.

1 Licitum *a* eſt inſigniri prima tonſura ſine animo vlterius aſcendendi.

2 Peccat *b* mortaliter ſacris initiatus qui tonſuram non defert idem de monacho, ſecus de clerico in minoribus conſtituto.

TRANS

TRANSACTIO.

Tranſactio *a* eſt de re dubia,& lite incerta pactio non gra-
uita.

a Rebel. de iuſt. 2. p. lib. 16. q. 1.

Non *b* valet in foro conſcientiæ, ſi per metum fiat licet
etus non ſit tantus, qui illam reddat inualidam in foro exte-
iori.

b Comm. DD.

Facta tranſactione tenentur *c* partes in vtroque foro illam
dimplere.

c l. quamuis C. de tranſact.

Perſonæ omnes, quæ poſſunt donare, poſſunt *d* facere tran-
actionem, procurator non poteſt niſi ad id ſpecialem faculta-
em habeat.

d Comm. DD.

Tutor, ſeu Curator non poſſunt *e* tranſactionem facere
iſi de bonis pupilli, quæ poſſunt alienare, de aliis verò non
oſſunt niſi de iudicis authoritate.

e Rebel. vbi ſup. q. 3. num. 1.

Pater qui legitimam habet adminiſtrationem bonorum filij
oteſt *f* de illis tranſactionem facere. Idem dic de iniuria irro-
ata filio.

f Comm. DD.

Prælatus non poteſt *g* tranſactionem facere de iniuria ir-
ogata Eccleſiæ, nec illam remittere niſi ex conſenſu Capi-
uli.

g Comm. DD.

3 Rectores Eccleſiarum poſſunt *h* facere tranſactionem cir-
a decimas conſentiente Epiſcopo.

h c. cætero & c. veniens de tranſact.

Cum plures ſunt hæredes non poteſt vnus ſine aliis facere
anſactionem. Si autem maior pars velit illam facere ex cau-
a iuſta tenebit, *i* ſecundum probabiliorem, & cum intereſt bo-
io publico poſſunt à iudice compelli.

i Rebel. vbi ſup. q. 3. nu. 3.

o In quacumque cauſa litigioſa ciuili poteſt *l* tranſactio fieri.

l vlt. C. de litig.

1 Circa alimenta futura, quæ debentur non poteſt *m* fieri niſi
oram iudice, ſecus verò de præteritis.

m l. de alimentis C. de tranſact.

2 In capitalibus criminibus excepto adulterio poteſt *n* fieri.
De adulterio autem non fit, quia de illo ſolus maritus poteſt
ccuſare, qui ſi tranſigeret videretur vendere proprium hono-
em, gratis autem *o* poteſt remittere.

n l. tranſigere C. de tranſ. l. 22. tit. 2. p. 7.

o Rebel. 2. p. lib. 16. q. 4. nu. 6.

3 Poteſt *p* fieri in aliis grauioribus, non verò in his, quæ ha-
ent pœnam ſanguinis excepto crimine falſarij, quod propter
nagnam infamiam licet non habeat pænam ſanguinis huic pæ-
æ comparatur.

p Comm. DD.

4 Non poteſt *q* fieri tranſactio in beneficio Eccleſiaſtico,
ec circa ius præſentandi.

q c. ſuper eodem c. præterea 2. de trãſ.

TRIBVTVM. Vide verb. *Gabella*.

Fraudantes tributa, & veſtigalia iuſta in notabili quantitate
peccant

peccant mortaliter, & tenentur reſtituere. Si tamen reſtituere nolint non ideo eſt eis deneganda *a* abſolutio, quia probabilis eſt contraria ſententia.

a Dian.p. 1.tr.10. reſ.19.

2 Cum quis habet dubium negatiuum, an ſit iuſtum tributum de nouo impoſitum non tenetur illud ſoluere & poteſt defraudare vt docet *b* Molina.

b Molina apud Dia. p.4.tr.17. reſ.59.

Tyrannvs. Vide verb. *Princeps.*

Triticvm. Vide verb. *Emptio.*

TVTOR.

1 Tutor eſt, qui præficitur pupillo *a* minori, ſi eſt fæmina 12. annorum, & 14. ſi eſt vir ad protegendam eius perſonam, & bona.

a Nauar. c.25.n.66.

2 Curator præficitur *b* minori 25. annorum furioſo, & prodigioſo in adminiſtrandis bonis illorum, & vterque Curator ſcilicet & Tutor debent præſtare iuramentum ſe rectè functuros ſuo officio.

b Idem ibidem.

3 Peccat *c* tutor non defendens, ac conſeruans bona pupillo, & agrum infructiferum non reddens fructiferum, & tenetur reſtituere, & qui negligit notabiliter bonis moribus pupillum inſtruere.

c Auilæ in comp. hoc verb.

4 Qui bona pupilli mutuo dedit cum lucro iniuſto, tenetur reſtituere ſi pupillus non reſtituerit, ſed poterit *d* ſecreto ex bonis pupilli facere compenſationem.

d Idem vbi ſup.

5 Mulier poſt ſecundas nuptias, vel poſt ſtuprum fungens tutela peccat. *e*

e Nau. vbi ſupra.

6 Curator, & Tutor obligantur *f* ad damnum ſua culpa eueniens. Si verò cum tenerentur negotiari, omiſerunt poſſunt pupilli ab eis exigere quinque pro centum.

f Comm. DD.

7 Tutor non impeditus legitimè tenetur facere *g* quam primum cum Notario inuentarium.

g Comm. DD.

DISPVTATIVNCVLÆ Variæ ad hanc litteram ſpectantes.

RESOLVTIONES DIVERSÆ.

V

VANA GLORIA.

VANA gloria *a* eſt vitium inclinans ad inordinatum appetitum gloriæ. Cuius filia ſunt iactantia, inuentio, & inobedientia. *a* Nauar. c.23,n.10.

2 Peccat *b* mortaliter qui appetit gloriam aliquo peccato mortali. Et qui laudat ſe vel alium de re ali- mortaliter mala vera, vel falſa. Idem dic de eo qui falſo datus aduertens damnum inde ſecuturum non contradicit em quantum opus eſt ad damnum impediendum. *b* Idem vbi ſupra.

Non peccat *c* qui audiens laudem falſam non contradicit, nmodo non delectetur de ea, tanquam falſa. *c* Auil.in comp.hoc verb.

Vanæ gloriæ cauſa præcipuè prædicare, vel Miſſam celee peccatum eſſe mortale alij aiunt, alij negant. *d* *d* Sà hoc verb.

Gloriam & famam optare ob finem honeſtum licitum eſt. *e* *e* Comm. DD.

VECTIGAL. Vide *Gabellam.*

VENATIO.

Iuſtè prohibentur venationes certarum ferarum certis tembus, *a* &ne talibus artibus venandi quis vtatur. Qui tamen tra facit non tenetur reſtituere, niſi poſt iudicis ſententiam. Magnates, qui prohibēt ne occidātur feræ palātes non incluquæ damnum inferunt alienis prædiis etiam ſi habeant *a* Nauar. c.17.num. 124.

animum

b Azil. in comp. hoc verb. animum reſtituendi, & de facto reſtituant, b peccant quia iniuſtè dominum inferunt.

c Idem vbi ſup. 3 Qui venatur, vel piſcatur vel ligna cædit in fluminibus, vel montibus vetitis, non peccat c nec tenetur ad pænam nec aliquid reſtituere, niſi poſt iudicis ſententiam.

d Comm. DD. 4 Venatio moderata ob recreationem ſi non fiat ſæpe nec cum ſcandalo clerici non eſt d prohibita, nec vllum peccatum.

VENDITIO. Vide verb. *Emptio.*

a Dian. in comp. hoc verb. n. 5. 1 Merces, quæ bonitate aliis longe præſtant, vendi poſſunt a vltra pretium à lege taxatum. Sed non ita ſeponendæ ſunt vt deteriores ſolum pretio currenti vendantur, & meliores maiori, qui enim hoc fecerit ad reſtitutionem tenebitur.

2 Qui generoſo vino miſcet aquam, vel aliud vinum minus generoſum, ſed ea moderatione, vt non maneat deterius, quam id quod paſſim venditur, b poteſt illud vendere pretio currenti.

b Leſ. apud Dian. vbi ſup. nu. 6. c Dian. p. 1. tr. 8. reſ. 19. 3 Non tenetur c venditor vitium rei detegere dummodo pretium minuat pro ratione defectus.

4 An liceat rem vendere pretio, quod creuit ratione monopolij dummodo venditor monopolium non exercuerit alij aiũt, alij negant d probabilius, quia pretium illud eſt iniuſtum.

d Rebel. apud. Dia. vbi ſup. reſ. 24. e Couar. apud Dia. reſ. 40. 5 Magiſtratus qui ſciunt breui minori pretio merces valituras poſſunt ſuas vendere ante manifeſtationem decreti pretio currenti, nec tenentur hoc manifeſtare, ſed non poſſunt ideo detinere manifeſtationem, tunc enim & peccabunt, e & ad reſtitutionem tenebuntur, quia iniuſtè vtuntur ſuo munere.

VICARIVS.

a Sà hoc verb. nu. 1. 1 Vicarius Epiſcopi non poteſt a eſſe laicus, nec clericus coniugatus, oportet autem habere ſaltem Ordines minores.

b Comm. DD. 2 Vicarius Generalis dicitur b Ordinarius, poteſt dare dimiſſorias, & facultatem abſoluendi à reſeruatis.

c Sanch. diſp. 30. num. 2. 3 Vicarius Epiſcopi eo mortuo ſpirat, c valent autem acta per eum ante mortis notitiam.

d Sà hoc ver. nu. 4. 4 Vicarius electus à collegio perſeuerat d mortuo Prælato.

e Idem vbi ſupra. 5 Cum quis excommunicatur ceſſat e officium eius Vicarij niſi habeat authoritatem à iure, vt Vicarius Abbatis, vel Prioris

6 A Vicar

6 A Vicario Generali Epiſcopi non appellatur *f* ad Epiſcopum. *f* Comm. DD.

7 An vero Vicarius Epiſcopi poſſit ex officio exponere Confeſſores, & quando eſt Sacerdos audire Confeſſiones omnium ſubditorum alij negant, alij probabilius affirmant *g*. *g* Sanch. diſ. 29. num 14.

VIDVA.

1 Vidua realiter fornicata non poteſt *a* retinere mariti bona ſibi relicta ſub ea conditione, ſi caſtè viuat. *a* Nauar. c. 27. n. 62.

VINDICTA.

1 Peccat, qui propria authoritate *a* vlciſcitur iniurias, etiam ſi non poſſit per miniſtros iuſtitiæ. *a* Idem c. 14. n. 114.

VIRGINITAS.

1 Virginitas amittitur *a* pollutione voluntaria etiam volita in cauſa ante ſomnium, & poſtea ſecuta, vel non ſecuta, dummodo quis ad illam habendam ſe diſponat. Alij autem probabilius dicunt *b* ſine pollutione non amitti. *a* Sà hoc verb. *b* Sylu. hoc. verb.

2 Virgo vi oppreſſa, & metu mortis non reſiſtens, ſed immota merè paſſiuè ſe habens non amitteret *c* coram Deo virginitatem. *c* Idem vbi ſupra.

VISITATORES.

1 Viſitator viſitationis comites illos ſolum habeat, qui neceſſarij ſint ad viſitationem, nec procurationem plurium dierum quam opus ſit vllo modo recipiat.

2 Inſtructionem à concilio Limenſi factam, & à Synodalibus ſub mortalis peccati reatu, & ſecum deferre, & fideliter obſeruare teneatur.

3 Viſitet ſine acceptione perſonarum, nec munera accipiat, neç delicta diſſimulet ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda.

4 Munera quæcumque aut commodi aliquid præter ea quæ ſunt à iure permiſſa, neque viſitator ipſe recipiat, neque ſuos recipere permittat, ſed neque emat, neque permutet

Vide Concil. Lim. infrà citatum ex quo hæc omnia extracta ſunt.

cum his,qui viſitantur equitatum, aut aliquid aliud ſi quid huiuſmodi acceperit,ſciat ſe ad dupli reſtitutionem intra menſem faciendam iuxta conſtitutionem Concilij Tridentini in conſcientia teneri, quod ſi non reſtituerit intra prædictum tempus ad omni & beneficio, & officio eſſe ſuſpenſum ſecundum Gregorij X. in Concilio generali editam ſanctionem.Hæc verba ſunt Concilij Limenſis *act.4.c.4.fol.73.*

Vide Synodal. Lim.c.1. tit.7.fol. 30.

5 Si durante prædicta ſuſpenſione celebrent irregularitatem incurrunt Papæ reſeruatam.

6 In viſitatione prius eſt prædicandum, & monendum,poſtea inquirendum.

7 Epiſcopus viſitat diœceſim, Archiepiſcopus totam prouinciam,hoc tamen iam non videtur eſſe in vſu.

8 Prælatorum cenſuræ latæ in viſitatione non ſunt à iure,ſed ab homine.

Conc. Lim. vbi ſup.c.2.

9 Procurationis nomine, ita vnicuique Viſitatori competens aſſignari debet ſalarium, vt neque de pœnis cameræ Epiſcopalis,neque de condemnationibus Viſitatori ipſi, aut Officialibus eius aliquid proueniat.

VITA.

a Comm. DD.
b Sà hoc verb.n.1.

1 Qui vellet ex hac vita numquam decedere peccaret *a* mortaliter.

2 Non tenetur *b*, quis ad conſeruandam hanc vitam remediis vti extraordinariis,cibis.aut medicinis valde pretioſis, nec cæli temperiem mutare, nec permittere ſibi membrum abſcindi, nec abſtinere à pænitentiis, quæ poſſint vitam breuiare.

c Comm. DD.

3 Qui autem vtitur aſperitatibus extraordinariis,quibus aduertit notabiliter ſibi vitam breuiari, non caret *c* culpa,ſaltem veniali.

d Sà hoc verb.n.2.

4 Vitam poteſt *d* quis periculo exponere pro defenſione ſuorum, vel proximi bonorum vel ſecundùm aliquos etiam pro honore,quod D. Auguſtino non placet.

e Placitū authoris.

5 Probabiliori autem ſententia videtur *e* vitam exponi non poſſe pro quacumque re niſi eſſet valde neceſſaria ad ipſam vitam vel ad eius defenſionem.

f Vide Sà vbi ſupra.

6 An tabula, vel panis in extrema neceſſitate poſſit dari proximo ab eo qui etiam extremè indiget,alij negant, alij probabilius affirmant *f*

g Comm. DD.

7 Infirmus cibum faſtidiens, etiam ſi non conetur edere non eſt ſui *g* homicida.

VNCTIO

VNCTIO-extrema. Vide *Extrema-vnctio.*

VNIVERSITAS.

1 Qui ad gradus aſcendit alicuius Vniuerſitatis non ſeruatis illius ſtatutis dummodo ſufficientiam habeat, non peccat. *a* Comm. DD.

VOLVNTARIVM.

1 Voluntarium, *a* & inuoluntarium, aliud per ſe & directè, quod in ſe, & non ratione alterius amatur, aliud per accidens, & indirectè, quod non in ſe, ſed in alio ex quo ſequitur, expetitur. *a* Nauar. præłud. 1. num. 12.

2 Quod non eſt plene, & aduertenter voluntarium in omni materia non eſt *b* peccatum mortale, vt in ſemidormiente vel ſemiebrio. *b* Co DD.

DISPVTATIO I.

SECTIO PRIMA.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE VOTI DEFINITIONE, ET DE quibus rebus poſſit emitti.

VOTVM.

1 VOtum eſt promiſſio Deo facta de meliori bono, & vt valeat debet habere quinque conditiones. 1. eſt deliberatio. 2. propoſitum. 3. promiſſio. 4. quod promiſſio ſit facta Deo. 5. quod ſit maioris boni. *a* D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 1. ad 2.

2 Non ſufficit *b* ad votum motus primo primus, nec ſecundo primus, neceſſaria eſt deliberatio plena, quæ ſufficeret ad peccatum mortale. *b* Comm. DD.

3 Qui animi facilitate, ſed deliberatione plena votum fecit, obligatur. *c* *c* c. veniés de voto c. ſicut nobis de reg. iur. in 6. c. ſunt qu. 27. q. 4.

4 Vota repentino motu facta ſecum *d* afferunt diſpenſationis cauſam. *d* Comm. DD.

5 Qui votum emiſit ſine animo ſe obligandi peccat *e* ſed non manet obligatus. Si autem habuit animum promittendi, ſed non adimplendi manet obligatus. Si autem dubitat an promiſerit non manet obligatus.

6 Nouitius qui habuit propoſitum perſeuerandi,ſed non promiſit Deo,non peccat *f* mortaliter religionem deſerendo, peccat tamen venialiter propter inconſtantiam.

7 Qui emittit votum,& ſolum vult ſe ad veniale obligare ad id ſolum tenetur, *g* & ſi nec ad veniale vult ſe obligare, ſed ſolum ad pœnam,quoad eam ſolum erit votum.

8 Cum quis facit votum alicui ſancto, vel coram Prælato, Deo factum *h* intelligitur.

9 Votum eſt actus religionis, & ſpectat etiam ad charitatis virtutem, *i* poteſtque fieri mentaliter ſola voluntate.

10 Votum debet *l* eſſe de maiore bono,hoc eſt quod melius ſit illud facere quam non facere.

11 Votum de non ludendo etiam ludo honeſtæ recreationis *m* obligat. Qui autem generaliter vouit de abſtinendo ab omni ludo, non videtur ſe voluiſſe obligare ad abſtinendum à ludis honeſtæ recreationis.

12 Non poteſt *n* voueri de re impoſſibili neceſſaria,aut mala, aut indifferenti. *o*

13 Cum res indifferens tranſit in bonam ratione alicuius circumſtantiæ poteſt *p* voueri v. g. ſi quis voueat per talem locum vbi habet peccandi occaſionem non tranſiturum.

14 Quod dicitur de voto,idem dicendum *q* de iuramento rei indifferentis.

15 Cum pars voti eſt indifferens, impoſſibilis, vel mala, & qui votum fecit,animum habuit ad vnam partem non ſe obligandi ſine alia,ad nullam obligatur. *r*

16 Qui vouit ieiunium vnius diei, & non poteſt niſi dimidium diei ieiunare, ad nil tenetur, *ſ* quia eſt per modum vnius.

17 Qui vouit ieiunare per totam Quadrageſimam & non poteſt per totam,ad eam partem tenetur *t* quam poteſt.

18 Cum ſubſtantia voti eſt bona licet circumſtantia ſit inutilis, mala, vel impoſſibilis,tenet *u* votum quoad ſubſtantiam, niſi animum habuerit ſe non obligandi, niſi cum tali circumſtantia.

19 Cum ſubſtantia voti eſt indifferens, inutilis,mala vel impoſſibilis, licet circumſtantia ſit bona, hæc non *x* obligat non obligante ſubſtantia.

20 Qui vouet id ad quod lege diuina erat obligatus *y* voto tenetur.

e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Thom. Sanch.
h Comm. DD.
i Comm. DD.
l Azor. to. 2. lib. 11. c. 13.
m Sanch. de matr. lib. 1. diſ. 4. num. 5.
n l. impoſſib. ff. de reg. iur.
o D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 3.
p Sanchez vbi ſup. lib. 6. diſp. 35. nu. 3. & 4.
q Vill. to. 2. tr. 34. diſ. 2. n. 6.
r Idem vbi ſup. num. 7.
ſ Comm. DD.
t Comm. DD.
u Villal. vbi ſup. num. 14. 5
x Comm. DD.
y Comm. DD.

21 Qui ſæpè de eadem re renouat votum & violat, vnum ſolum peccatum *z* committit. *z Villal. vbi ſupra num. 13.*

22 Qui baptiſmum *a* accipit non facit votum de lege diuina adimplenda. *a Idem vbi ſup. num. 12.*

23 Votum de numquam peccando non obligat, *b* obligat tamen de non peccando mortaliter, vel de euitando certo peccatorum venialium genere. *b Comm. DD.*

24 Cum quis facit votum de re bona ob malum finem ſi hic fuit cauſa impulſiua ſolùm votum tenet, *c* ſecus verò ſi fuiſſet principalis v. g. ſi quis faceret votum de danda elêmoſina puellæ, vt eam ad inhoneſta prouocaret. *c Vill. vbi ſupra, num. 4.*

25 Votum contra conſilia Euangelica, vel illa impediens eſt nullum. *d* *d Comm. DD.*

26 Votum, vel iuramentum de non mutuando, vel de non fideiubendo non *e* valet. Sed vt plurimum hæc facere iuramenta ſolum eſt veniale ex natura ſua. *e Villal. num. 16.*

27 Votum de nuptiis celebrandis non obligat, niſi fieret ad vitandas *f* graues tentationes. Et etiam ſi ad hoc fiat videtur probabilius non obligare, quia ad vincendas tentationes alia ſunt potiora remedia. *f Sanch. lib. 1. de matr. diſ. 4. num. 7.*

28 An vero, qui intuitu pietatis vouet ſe puellam pauperem ducturum teneatur hoc votum adimplere alij aiunt, alij probabilius negant, *g* niſi ex ſuppoſitione quod aliquam ducturus ſit tenetur pauperem. Si autem velit poſt votum religionem ingredi, vel in cælibatu manere licitè poteſt non nubere. *g Idem vbi ſup. num. 12.*

29 Matrimonium poteſt *h* eſſe aliquando voti materia, vt ſiquis aliud voueat ob bonum publicum belli vitandi, aut pacis confirmandæ. *h Azor. vbi ſupra.*

QVOTVPLEX ſit votum.

30 Votum aliud ſolemne, quod fit implicitè in receptione Ordinis ſacri, vel explicitè in profeſſione *i* approbatæ religionis ſecundùm illius conſtitutiones. Aliud ſimplex, quod fit ſine prædicta ſolemnitate. *i Vill. vbi ſup. diſ. 1. num. 1.*

31 Aliud conditionale, quod fit ſub conditione, *l* aliud abſolutum factum ſine vlla, aliud pœnale, quod fit in pœnam alicuius peccati, aliud non pænale, cui pæna non imponitur, aliud temporale, quod fit ad tempus, aliud perpetuum, quod per totam vitam obligat, aliud reale cum res verbi gratia elêmoſina promittitur, aliud perſonale cum perſona ad ad aliquid faciendum voto obligatur. *l Comm. DD.*

AN VIOLARE. Votum de re minima ſit mortale?

m c. licet vniuerſis de voto.

32 Votum ex ſua natura obligat *m* ad mortale, qui autem voluit ſe ſolum ad veniale obligare, ad id ſolum obligatur.

n Comm. DD.

33 Qui voti partem minimam non impleuit non peccat mortaliter. *n*

o Vill. vbi ſup. dif. 4. n. 3. & 4.

34 Votum de re leui quamuis ſit tota materia voti non obligat niſi ad veniale ſecundum probabiliorem. Immo in materia leui non poteſt quis etiam ſi velit, ſe ad mortale obligare. Vnde qui vouit ſingulis *o* diebus Angelicam ſalutationem recitare, etiam ſi nulla die recitet non peccat mortaliter, ſecus vero ſi voueat ſingulis diebus dare eleêmoſinam, peccat *o* mortaliter cum minimæ elêmoſinæ in materiam notabilem coaleſcunt.

p Placitũ authoris.

35 Qui coronam Virgineam vel pſalterium quotdie vouit recitare *p* videtur ſi vno die non recitet peccare mortaliter, quia notabilior materia eſt vna corona Virginea quam vna ex horis canonicis tertia, vel ſexta, cuius omiſſio eſt mortalis.

AN VOTVM cui metus cauſam dedit ſit nullum?

q c. ſicut de regul.

36 Motus leuis non tollit voti obligationem ſecundùm probabiliorem, metus verò cadens in virum conſtantem poſitus ab extrinſeco tollit illam, etiam ſi vouens habeat animum ſe obligandi. Secus *q* verò ſi ſit poſitus ad intrinſecis vt metus mortis, & gehennæ.

r Comm. DD.

37 Metus mortis ortus ex cauſis naturalibus extrinſeco non *r* tollit voti obligationem.

ſ Vill. vbi ſup. nu. 8.

t Syluest. verb. ordo 4. q. 1.

38 Iuramentum extortum per metum cadentem in virum conſtantem non eſt ipſo iure irritum, *ſ* ſed ab Epiſcopo irritandum.

39 Si quis ſacris initiaretur *t* per metum cadentem in virum conſtantem maneret ordinatus, ſed ſine voto caſtitatis. Obligaretur tamen ab Eccleſia vt illud emitteret, vel ordinem non exerceret.

AN VOTVM conditionale valeat, & quem habeat effectum.

u Comm. DD.

40 Cum votum ſit ſub conditione licita *u*, & honeſta hac poſita, valet.

x Vill. vbi ſup. dif. 6. num. 2.

y Idem vbi ſup. num. 3.

z Azor. vbi ſupra.

41 Quod ſit ſub conditione ipſius voti ſubſtantia *x* contraria non obligat, v. g. ſi quis voueret paupertatem ſub conditione, vt ſibi habere proprium, permitteretur. *y*

42 Si fiat ſub conditione turpi de præſenti, vel de præterito obligat, ſi conditio eſt vera, ſi autem ſit de futuro, votum *z* irritat.

43 Conditio impoſſibilis in foro exteriori habetur pro non appoſita.

appoſita. In interiori autem ſi verè animum non habuit ſe obligandi niſi poſita conditione voto non aſtringitur.

SECTIO II.

AN QVI DVBITAT VTRVM VOTVM fecerit, vel de intentione, quam habuit, teneatur adimplere?

1 QVi poſt factam debitam diligentiam dubitat vtrum votum fecerit, *a* voto non tenetur. *a* Comm. DD.

2 Qui certus de voto dubitat an animum habuerit ſe obligandi manet, *b* obligatus. *b* Vill. vbi ſup. nu. 3.

3 Cum quis dubitat an cum votum *c* emiſit vſum habuerit rationis, ſi ſeptem annos habebat, compos rationis præſumitur, ſecus ſi emiſit ante ſeptennium. Si autem dubitat an votum fecerit ante ſeptennium pro voto ſtandum. *c* Idem vbi ſup. num. 3.

QVAM OBLIGATIONEM habeat, qui votum religionis emiſit?

4 Qui poſt emiſſum religionis votum cognoſcit ſe habere impedimentum propter quod vel non eſt admittendus, vel admiſſus expellendus, voto non aſtringitur. *d* *d* Comm. DD.

5 Qui vouit ingreſſum in determinatam religionem, ſi in illa non admittitur, non tenetur *e* ingredi aliam. *e* Vill. vbi ſup. dif. 8. num. 2.

6 Qui vouit religionem arctiorem *f* non ſatisfacit voto, ſi in laxiorem ingrediatur. Poſt profeſſionem verò non tenetur tranſire in arctiorem. *f* Idem vbi ſup. nu. 3.

7 Qui vouit religionem cum propoſito inſeruiendi in choro, & non admittitur, *g* non tenetur grammaticæ, vt admittatur ſtudere, nec artem mechanicam addiſcere vt in laicum admittatur. *g* Idem vbi ſupra num. 4.

8 Qui votum religionis emiſit, & non admittitur, vel admiſſus expellitur non tenetur *h* voto caſtitatis, nec ad alia ſeruanda, ad quæ in religione teneretur. *h* Comm. DD.

9 Qui vouit religionem, & ante profeſſionem fornicatur, non commiſit *i* ſacrilegium, niſi votum ſimplex caſtitatis ex deuotione emiſerit. Quod ſi matrimonium contrahat licet peccet validum eſt, & illo conſummato poteſt petere, & reddere debitum, mortua tamen vxore tenetur ingredi religionem. *i* Sanchez de matr. vbi ſupra.

l Sylu. verb. votum parag. 4.

10 Mulier, quæ de non nubendo votum emiſit, non obligatur *l* voto ad caſtitatem.

m Comm. DD.

11 Qui poſt votum religionis, & in illa perſeuerandi iudicauit bona fide religionem illam non eſſe ſibi conuenientem tuta conſcientia poteſt *m* exire, & ad nil amplius tenetur.

QVO TEMPORE votum eſt adimplendum?

n Comm DD.

12 Qui votum fecit ſine conditione, & tempore, tenetur *n* adimplere quam primum commodè poteſt.

o Azor. to. 1. inſt. Moral. lib. 1. 8. c. 13.

13 Qui tempus determinauit, tenetur *o* intra illud, quo tranſacto quam primum commodè poteſt, niſi fuerit onus temporis.

p Comm. DD.

14 Qui fecit votum peregrinandi intra annum, elapſo anno non tenetur, *p* ſed in hoc attendi debet intentio vouentis.

q Comm. DD.

15 Cum votum eſt conditionale obligat *q* poſita conditione.

r Azor. vbi ſup. q. 13.

16 Cum voti cauſa ceſſat finalis, ceſſat illius obligatio, ſecus *r* verò ſi cauſa fuit ſolum impulſiua.

ſ Comm. DD.

17 Cum dubia res eſt, vtrum cauſa fuerit finalis, vel impulſiua ſtandum *ſ* pro voto.

AN VOTVM adimpleatur ſine adimplendi propoſito?

t Azor. lib. 11. to. 2. c. 15. q. 14.

18 Qui vouit ieiunium, & voto obligatus ieiunauit, votum impleuit, *t* ſi poſtea ratificauit.

AN POPVLVS teneatur ſeruare vota maiorum vide verb. *Iuramentum.*

AN VOTI obligatio maior ſit quam iuramenti. Vide verb. *Iuramentum.*

AN VOTI obligatio tranſeat ad hæredes, & an poſſit adimpleri per tertiam perſonam?

u Idem vbi ſupra, q. 15.

19 Hæres non tenetur *u* adimplere vota perſonalia defuncti, benè tamen realia, cum traditur ei hæreditas.

x Comm. DD.

20 Cum votum eſt partim reale partim perſonale *x* tenetur ad id quod reale eſt, ſi vero eſt perſonale, & virtualiter ſolum reale ad nil tenetur.

y Comm. DD.

21 Qui votum fecit non tenetur *y* adimplere per alium, niſi tale ſit vt ſoleat per alium adimpleri.

AN PER VOTVM dominium rei promiſſæ transferatur?

z Sylu. vbi ſup. q. 19.
a Concil. Tol. c. 49.

22 Per votum non *z* transfertur dominium niſi res tradatur.

23 Maioris meriti *a* eſt quod fit cum voto, quam ſine illo, ſed non eſt laudabile paſſim vota emittere.

b Vill. vbi ſup. dif. 13. num. 3.

24 Non peccat qui pœnitet de votis factis dummodo *b* animum habeat implendi.

DE

DE VOTO SOLEMNI.

AN SOLEMNITAS ſit à iure canonico?

25 Solemnitas voti non eſt de iure naturali, aut diuino, ſed canonico *c* ſecundùm probabiliorem fundatam in verbis Bonifacij VIII. dicentis: Nos igitur attendentes quod voti ſolemnitas ex ſola conſtitutione Eccleſiæ eſt inuenta. *c* Ex Bonif. VIII.

26 Votum ſimplex, & ſolemne differunt *d* ſpecie ex parte ſubiecti, non verò obiecti, quia obiectum eſt idem, ſubiectum autem per ſimplex votum non fit inhabile ad matrimonium, fit autem per ſolemne. *d* Comm. DD.

27 Votum ſolemne impedit, ac dirimit matrimonium per ſolum ius Eccleſiaſticum ſecundùm probabiliorem. *e* *e* Vill. vbi ſup. dif. 13. num. 1.

28 Religioſus per votum ſolemne paupertatis fit *f* inhabilis ad acquirendum dominium. *f* Vide Villal. vbi ſup. n. 6.

QVO IVRE per votum ſolemni religionis diſſoluatur matrimonium ratum, & non conſummatum?

29 Votum ſolemne non ex natura ſua, vt alij aſſerunt nec iure diuino vt probabiliter alij defendunt, ſed ſolo iure canonico matrimonium diſſoluit ratum ſecundum probabiliorem. *g* *g* Hoſt. dic. c. ex publico v. conſummatum.

AN SVM. PON. valide poſſit diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis ad contrahendum matrimonium?

30 Papa poteſt *h* diſpenſare in voto ſolemni caſtitatis ſacris initiati. Opus tamen eſt vt cauſa ſit publica, ſed ſine illa valebit diſpenſatio. *h* Sanch. de matr. lib. 8. diſ. 8. num. 1. tom. 3.

31 Poteſt *i* etiam in voto facto in religione ſecundùm probabiliorem. Si tamen diſpenſaret ſine cauſa peccaret grauiter, valeret tamen diſpenſatio. *i* Idem vbi ſup. diſ. 8.

32 Sacris initiatus, vel religioſus quo cum Papa, *l* diſpenſaret non maneret obligatus ad recitandum diuinum officium; quia mutaret ſtatum. *l* Comm. DD.

DE EO QVI POTEST vouere?

33 Qui caret rationis vſu non poteſt *m* vouere. *m* Comm. DD.

34 Nemo poteſt *n* vouere de eo in quo alteri ſubiicitur, niſi conſentiente illo; ſi autem votum fecerit intelligitur, ſi ratum habuerit. *n* Vill. vbi ſup. dif. 16. num. 2.

35 Religioſus non poteſt *o* votum facere de rebus à Prælato prohibitis. Si faciat tamen de non prohibitis tenetur adimplere donec irritetur. *o* Idem vbi ſup. num. 3.

36 Vxor vouere poteſt *p* dummodo non fiat marito præiudicium, in his autem quæ marito præiudicant de illius licentia. *p* Comm. DD.

37 Epiſcopi,

36 Epiſcopi,& Prælati non poſſunt *q* votum emittere in præiudicium ſuæ Eccleſiæ ſine Papæ licentia.

37 Clerici habentes Eccleſiaſticam dignitatem non indigent *r* Papæ facultate ad ingrediendum in religionem, & in illa viuendum,& donec profeſſionem emittant, non vacant illorum beneficia,& illis ſtipendia debentur exceptis his, quæ debentur illorum Vicariis.

q c.niſi cum pridem de renunc.c. licet.de reg. *r* D.Tho. 2.2.q.189. art.7.

SECTIO III.

QVOTVPLICITER VOTVM TOLLATVR, & an irritatio cauſam requirat, & quem effectum habeat?

1 TOlli poteſt *a* per ceſſationem, irritationem,diſpenſatiorum,commutationem,& interpretationem.

2 Irritatio non *b* indiget cauſa, eſſet tamen peccatum veniale votum ſine cauſa irritare & poteſt fieri etiam remittente inferiori.

3 Votum poteſt irritari abſolutè ita vt nulla maneat obligatio, *c* vel ſecundum quid,quia ſolum ſuſpenditur.

DE eo qui poteſt vota religioſorum irritare?

4 Sum. Pontifex poteſt *d* irritare omnia vota religioſorum, quæ poteſt illorum Prælatus.

5 Epiſcopus non poteſt *e* irritare vota religioſorum ſibi non ſubiectorum.

6 Prælatus non poteſt *f* irritare votum ſubditi de tranſeundo ad arctiorem religionem, poteſt tamen illud diſpenſare,& irritare alia vota,quæ fecit vt in alio Ordine adimpleret.

7 Prælatus poteſt *g* irritare vota ſubditi de non furando,quia licet hæc materia non ſit ſubiecta Prælato, noua illa obligatio fuit ex voluntate ſubditi,quæ debet ſubordinari Prælato.

8 Prælatus poteſt *h* irritare vota ſubditi, quæ fecit de eius licentia,peccabit tamen grauiter ſi faciat abſque iuſta cauſa.

9 Vicarius Prælati in illius abſentia *i* poteſt circa hæc idem quod Prælatus.

10 Prælati poſſunt diſpenſare vota nouitiorum, ſed non irritare. *l* Ipſi tamen, & magiſtri nouitiorum poſſunt illa ſuſpendere vſque dum in vota religionis commutentur.

11 Abbatiſſæ, & moniales Prælatæ poſſunt *m* illarum vota irritare

a Comm. DD. *b* Comm. DD. *c* Suar.to. 2.de rel. de voto lib 8.c.7. *d* D.Tho. 2.2.q.186. art.5. *e* Leſ.lib. 2.de iuſt. c.41.dub. 15. *f* Vill.vbi ſup dif. 18.nu.4. *g* Idem vbi ſupra. num.6. *h* Comm. DD. *i* Azor.to. 1.inſt. mor.lib. 11.c.17. q.3. *l* Henriq. lib.7.de indulg.c. 22.nu.7. *m* Sanch. in ſom.13. lib.4.c.33. num.19.

rritare. Omnia vota nouitiorum facta ante profeſſionem ex-
inguuntur per illam niſi nouitius animum habuerit illa non
xtinguendi, vel per illa alicui ius acquiſitum fuerit.

*AN PARENTES filiorum vota poſſint irritare, & qui d
le tutoribus?*

12 Pueri ante rationis vſum votis non obligantur. n

13 Parentes poſſunt o omnia vota filiorum ante pubertatem
acta irritare. Poſt pubertatem verò non poſſunt niſi ea, quæ
n ſuum fuerint præiudicium, vel ſi fuerint realia, & facta
nte 25. ætatis annum nec de bonis caſtrenſibus, vel quaſi ca
trenſibus.

14 Filij familias etiam ſi ſenes ſint, dum ſunt ſub patria
oteſtate non habent bonorum adminiſtrationem, & ideo
arentes ſecundum probabiliorem poſſunt p omnia vota eorum
ealia irritare.

15 An votum factum ante pubertatem à filio poſſint poſt
ius pubertatem parentes irritare alij negant, alij aiunt probabi-
ius, q niſi poſt pubertatem à filio fuerit confirmatum.

16 Cum filius ante pubertatem votum emiſit adimplendum
oſt pubertatem, poteſt r à parentibus irritari ſecundum proba-
iliorem.

17 Vota facta à filio pubere adimplenda, quando exierit à
atria poteſtate, non poſſunt ſ à parentibus irritari.

18 Tutores, & Curatores poſſunt t pupillorum, & minorum
uorum vota irritare.

19 Mater etiam mortuo patre non u poteſt vota irritare filio-
um, niſi ſit tutrix, aut curatrix.

AN DOMINUS ſerui vota poſſit irritare.

20 Cum vota ſunt in domini præiudicium poſſunt x ab illo
rritari: ſecus verò ſi ſint circa res illas, in quibus ſeruus eſt
ſui iuris vt in voto caſtitatis, & ſimilibus.

AN MARITUS poſſit irritare omnia vota vxoris?

21 Maritus poteſt y irritare omnia vota vxoris adimplenda,
durante matrimonio, etiam ſi adulter fuerit, niſi ſit diuor-
tium.

22 Vxor quæ fecit caſtitatis votum non z poteſt reconciliare
ſibi maritum adulterum.

23 An maritus poſſit irritare vxoris vota, quæ ſibi non præ-
iudicant. Alij aiunt, alij probabilius negant. a

24 Votum ſeruandæ caſtitatis non vero religionis factum
ab vxore ante matrimonij conſummationem b poteſt à marito
irritari.

25 Vota facta ab vxore caſtitatis, vel religionis adim-
plenda

n Comm. DD.
o c. 1. de reg. in 6. c. ad noſtram, eod. tit.
p Vill. vbi ſup. dif. 19. n. 6.
q Leſ. lib. 2. cap. 4. dub. 10.
r Azor. vbi ſupra q. 5.
ſ Idem vbi ſupra.
t Comm. DD.
u Comm. DD.
x Vide D. Thom. in 4. diſt. 38. q. 1.
y D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 8.
z Sanchez de matr. lib. 3. diſp. 6. n. 14.
a Idem vbi ſupra.
b Idem vbi ſupra, n. 20.

plenda diſſoluto matrimonio poſſunt irritari à marito ſecundùm probabiliorem. *c*

26 Vota facta ab vxore ante matrimonium poſſunt *d* à marito ſuſpendi ſi ſunt in eius præiudicium.

27 Vota caſtitatis, aut religionis facta ab vxore ante matrimonium, nec realia, quæ fecit quando erat ſui iuris, non poſſunt *e* irritari à marito.

28 Cum per votum ius alicui acquiſitum non eſt, maritus, & quilibet ſuperior poſſunt *f* ſubditorum ſuorum vota etiam cum ſua licentia facta validè irritare, ſed peccabunt ſi fiat ſine iuſta cauſa.

29 Superior, qui videt ſubditum votum emittere, & tacet, non ideo conſentire *g* videtur, quia regula, qui tacet conſentire videtur, non verificatur in rebus, quæ tacenti præiudicium afferunt.

30 Cum vxor ex conſenſu mariti facit votum caſtitatis, vel religionis non poſſunt *h* hæc vota irritari à marito ſecundum probabiliorem.

AN VXOR aliqua mariti vota poſſit irritare?

31 Poteſt irritare mariti vota ſua licentia emiſſa, quæ ſibi præiudicant, vel quoad debitum vel quoad *i* habitationem.

32 Poteſt irritare vota longorum ieiuniorum, per quæ vires amittat, vel longinquæ peregrinationis, niſi ſit *l* in terram ſanctam.

33 Non poteſt *m* maritus ſine vxoris conſenſu habitum notabiliter mutare.

34 Si maritus faciat votum erogandi prodigaliter eleemoſynas pauperibus, non poteſt *n* ab vxore irritari, ſed ille non tenetur adimplere.

35 An vxor poſſit irritare votum mariti de non petendo debitum alij negant, alij probabilius affirmant. *o*.

36 Non poteſt *p* vxor irritare vota mariti facta ante matrimonium; vel durante matrimonio, ſed poſt illud adimplenda.

37 Vota facta à marito cum licentia vxoris poſſunt *q* ab vxori irritari, ſi adſit iuſta cauſa, ſecus verò illicitè licet validè irritabuntur.

38 Si maritus cum licentia vxoris votum caſtitatis emittat, poteſt *r* illa illud irritare quoad ſolutionem, non quoad petitionem debiti.

QVANDO dicatur ſuperior votum irritare?

39 Quando ſuperior votum ignorans materiam irritat, non cenſetur *ſ* illud irritare.

40 Cum ſubditus votum emittit de re, quam ſine facultate

c Vill. vbi ſupra, ſed contraria mihi magis placet.
d Comm. DD.
e Comm. DD.
f Vill. vbi ſup. n. 17.
g Sanch. vbi ſup. n. 10.
h c. quod Deo 33. q. 5.
i Sanchez lib. 9. diſp. 42. n. 2.
l c. ex multa, parag. in tanta, de voto.
m Syl. ver. votum 5. q. 1.
n Sanchez de matr. lib. 9. diſp. 42. n. 6.
o Idem vbi ſup. n. 7.
p Comm. DD.
q Comm. DD.
r Vill. vbi ſup. n. 7.
ſ Vill. vbi ſupr. diſ. 33. n. 1.

Prælati non poteſt adimplere, tenetur *t* facultatem petere, & votum declarare. *t* Comm. DD.

41 Ex verbis, quibus ſuperior materiam prohibet colligendum *u* eſt an velit votum irritare. *u* Vill. vbi ſup. n. 3.

42 Cum dubium eſt an Prælatus votum irritum fecerit, declaratio ab ipſo petenda eſt, quæ ſi non poſſit haberi pro voto ſtandum. *x* *x* Idem vbi ſupra, n. 4.

SECTIO IV.

DE VOTORVM DISPENSATIONE, & an vota diſpenſari poſſint?

1 DE fide certum *a* eſt eſſe in Eccleſia poteſtatem diſpenſandi in votis ſimplicibus. *a* Matth. 16.

2 In diſpenſatione, & commutatione votorum ſemper *b* eſt neceſſaria Prælati authoritas. *b* D. Tho. 2. 2. q. 88 art. 12.

3 Papa habet *c* facultatem à iure diuino in votis ſimplicibus diſpenſandi. *c* Vill. vbi ſupr. diſp. 24. n. 3.

DE EO QVI in votis poteſt diſpenſare?

4 Ad diſpenſationem neceſſaria *d* eſt Prælati authoritas, & iuſta cauſa. *d* Comm. DD.

5 Papa poteſt *e* diſpenſare in quocumque voto etiam ſolemni religionis. *e* Comm. DD.

6 Epiſcopus poteſt *f* in votis ſimplicibus ſuorum ſubditorum Papæ non reſeruatis. *f* D. Tho. 2. 2. q. 88. art. 12. ad 3.

7 Idem quod Epiſcopi poſſunt *g* Abbates, & religionum Prælati circa ſuos ſubditos. Vide verb. *Diſpenſatio*, & *Priuilegium*. *g* Nauar. c. 12, n. 62.

QVÆ SINT VOTA Papæ reſeruata, & an poſſit Epiſcopus in aliquo caſu in illis diſpenſare.

8 Hodie ſunt *h* quinque vota Papæ reſeruata, quæ ſunt: Perpetuæ caſtitatis, Religionis, Peregrinationis in Hieruſalem, Inuiſendi Limina Apoſtolorum Petri, & Pauli, & Peregrinationis Compoſtellanæ. A quibuſdam DD. additur aliud peregrinationis ſcilicet in domum Virginis Lauretanæ, quod alij dicunt non eſſe in vſu. *h* Extrau. & ſi Dominici gregis, de pœnit. & remiſſ.

9 Hæc reſeruatio ſtrictè eſt interpretanda. *i* *i* Vill. vbi ſup. diſ. 22. n. 2.

10 Epiſcopi poſſunt *l* diſpenſare in votis, quæ integrè non ſunt caſtitatis, aut religionis, & in diſiunctis, & in voto virginitatis, quando vouens non habuit intentionem vouendi *l* Sanchez de matr. lib. 8. d. 9. to 3.

caſtitatem,

caſtitatem,& cum Papa votum commutauit in aliam materiam non reſeruatam.

m Idem vbi ſupra, diſp. 10, n. 8.

11 Vota pœnalia ſecundum probabiliorem *m* opinionem non ſunt reſeruata, niſi fuerint in pœnam peccati iam commiſſi.

n Idem vbi ſupra, n. 13.

12 Vota conditionalia, quæ verò talia ſunt, non ſunt Papæ reſeruata ſecundum probabliorem. *n* Hoc tamen non eſt intelligendum de conditionibus temporis præſentis, vel præteriti, nec de his, quæ tacitè inſunt omnibus contractibus.

o Comm. DD.

13 Quando non eſt facilis aditus ad Pontificem,& neceſſitas vrget, poteſt *o* Epiſcopus in reſeruatis diſpenſare.

AN AD VOTI diſpenſationem iuſta cauſa requiratur?

p Comm. DD.

14 Si fiat ſine iuſta cauſa diſpenſatio non *p* valet, & iuſta cauſa dicitur, quæ impedit voti executionem.

q Vill. vbi ſup. diſ. 27. n. 3.

15 Non eſt iuſta *q* cauſa diſpenſationis offerre pro illa magnam pecuniæ ſummam. Erit tamen ſufficiens ad commutationem ſi pecunia in pios vſus inſumenda ſit.

r Comm. DD.

16 Sufficiens cauſa *r* eſt, ſi votum emiſſum fuit ſine prudenti deliberatione, vel ob metum mortis, vel quia eius obſeruatio eſt valdè difficilis, vel prauus vouentis habitus propter quem votum ſæpè violat,& aliæ ſimiles.

ſ Henriq. c. 3. n. 9.

17 Non eſt iuſta cauſa *ſ* diſpenſandi in voto caſtitatis, vel religionis conſeruatio familiæ etiam nobiliſſimæ, niſi fiat cum aliqua commutatione.

t Sanchez vbi ſupra, diſp. 28. n. 5.

18 Qui dubitat ante matrimonium an diſpenſatio valida fuerit, non debet *t* illud contrahere. Si autem dubitat poſt matrimonium ſtet pro illo.

AN QVI POTEST diſpenſare,& commutare vota idem poſſit in iuramentis,& in votis iuramento confirmatis?

u Idem vbi ſupra.

19 Qui habet poteſtatem ordinariam, circa vota habet *u* etiam circa iuramenta Deo immediatè facta.

x Idem vbi ſupra.

20 Qui habet poteſtatem delegatam ad diſpenſandum, habet *x* etiam ad commutandum,& hæc extenditur ad iuramentum ſecundum probabiliorem.

y Vill. vbi ſupr. n. 6.

21 Facultas delegata ad diſpenſandum, vel commutandum vota non extenditur *y* ad vota iuramento confirmata.

z Sanchez vbi ſupra, diſp. 2. n. 24.

22 Cum ſit iuramentum in voti confirmationem, & petitur diſpenſatio voti tacito iuramento, vel petitur diſpenſatio iuramenti tacito voto non *z* eſt diſpenſatio ſubreptitia.

a Comm. DD.

23 Qui ſæpe de eadem re votum, vel iuramentum fecit non tenetur *a* hoc declarare in diſpenſationis ſupplicatione.

b Vill. vbi ſupr. n. 11.

24 Cum votum, vel iuramentum in alterius fauorem facta ſunt, & acceptata, non poſſunt *b* diſpenſari, nec commutari niſi

pars

pars conſentiat, vel talis caſus ſit, vt pars ob bonum publicum iuri ſuo cedere teneatur.

AN RELIGIOSI poſſint vota diſpenſare, vel commutare?

25 Religioſi noſtræ Societatis *c* à Prouinciali deputati, & qui communicant noſtra priuilegia, poſſunt diſpenſare cum coniuge, qui vouit caſtitatem ad petendum debitum poſt matrimonij conſummationem, & ante illam ad conſummandum. *c* Ex cōp. verb. diſpenſatio.

26 Poſſunt prædicti Confeſſores *d* commutare omnia vota exceptis quinque, etiam ſi ſint iuramento confirmata niſi fiat præiudicium tertio. Commutatio autem hæc poteſt fieri in quodlibet opus pium, quæ verò fit per Bullam, non niſi in ſubſidium belli. *d* Ex eol. comp.

27 Hæc commutandi facultas eſt reſpectu omnium fidelium vndequaque accedentium, & idem dicendum de diſpenſatione ſecundum probabiliorem *e* ſententiam. *e* Vil. vbi ſupra, diſ. 19. n. 6.

28 Poſſunt Confeſſores his vti priuilegiis etiam extra *f* Confeſſionem. *f* Idem vbi ſupra, n. 7.

AN QVI RENVNCIAVIT diſpenſatori ea amplius vti poſſit?

29 Qui renunciauit ſemel diſpenſationi voti ſolo etiam actu interiori non poteſt *g* ea amplius vti. Reliquis autem diſpenſationibus iam renunciatis vti licet dum ſuperior renunciationem non acceptauit. *g* Sanchez de matr. lib. 8. d. 32. n. 3.

30 Qui conſecutus eſt diſpenſationem, vt contraheret matrimonium cum conſanguinea, & cum alia contraxit, hac mortua poteſt *h* contrahere cum conſanguinea. *h* Idem vbi ſupra, n. 6.

DE COMMVTATIONE votorum.

AN AD COMMVTATIONEM votorum requiratur authoritas Prælati, & cauſa iuſta?

31 Quilibet poteſt *i* quæcumque vota à ſe facta in votum ſolemne religionis commutare, vel in id quod manifeſtè melius ſit. *i* Comm. DD.

32 Nemo poteſt *l* votum caſtitatis propria authoritate commutare, quia non poteſt tibi melius aliud eligere. Votum autem peregrinationis poteſt in melius commutare. *l* Comm. DD.

33 Ad commutandum votum in minus, vel in æquale bonum neceſſaria *m* eſt Prælati authoritas, & iuſta cauſa. Probabile autem eſt quod ad commutandum in æquale non eſt neceſſaria Prælati authoritas. *m* c. 1. de voto.

34 ad dignoſcendum, quod ſit maius bonum conſiderandum eſt, *n* quod ſit vtilius profectui ſpirituali vouentis. *n* Comm. DD.

35 Nō poteſt *o* quis authoritate propria commutare religionis *o* Vill. vbi ſup. n. 7.

votum

votum in Epiſcopatum oblatum ſibi.

36 Cum quis propria authoritate commutat votum ſuum in melius non eſt neceſſaria alia cauſa, ſi autem inæquale ſufficit, *p* quod noua materia magis placeat vouenti, quam alia dummodo interueniat ſuperioris authoritas.

p Idem vbi ſupra, n.8.

AN QVI POTEST diſpenſare in votis poſſit etiam illa commutare, vel è contra?

37 Qui habet poteſtatem ordinariam ad diſpenſandum in votis, habet *q* etiam ad commutandum.

q Comm. DD.

38 Poteſtas delegata ad diſpenſandum extenditur etiam ad commutandum ſecundùm probabiliorem. *r*

r Henriq. lib. 7. de indulg. c.30.

39 Qui poteſt diſpenſare in voto, & iuramento poteſt *ſ* illud in parte relaxare, & in parte commutare.

ſ Vill. vbi ſup. n.3.

40 Cui conceditur facultas commutandi non ideo conceditur facultas diſpenſandi.

41 Votum ex DD. conſilio non eſt diſpenſandum in totum ſed ſecundum partem commutandum. *t*

t Idem vbi ſupra, n.4.

DE QVIBVSDAM aduertendis circa votorum commutationem?

42 Docti, & prudentis arbitrio res hæc in multis relinquenda eſt; certis enim regulis non poteſt præfiniri, doctos conſulat, qui doctus non eſt.

u Comm. DD.

43 Qui facultatem habet diſpenſandi, & commutandi, vtramque exerceat. *x*

x Comm. DD.

44 Qui per Bullam commutat ſit in belli ſubſidium, ſed no poteſt *y* diſpenſare.

y Vill. vbi ſupra 33. n.4.

45 Qui habet facultatem commutandi, & non diſpenſand non poteſt *z* niſi inæquale, vel ferè æquale.

z Idem vbi ſupra, n.5.

46 In commutatione votorum attendenda ſolum eſt materi quæ promiſſa fuit, & quantum ad finem intentum conducai Si enim propter fragilitatem vouentis in maius vergebat diſ crimen animæ in parum (ſit tamen vtilius) commutatio fieri poteſt.

a Sanchez in ſumm. lib.4. c.46.

47 In peregrinationis voto ſumptus in eundo, & redeund attendendi *b* ſunt.

b Idem vbi ſupra, n.16.

48 Non eſt neceſſarium, quod votum perſonale in obligatio nem perſonalem, & reale in realem commutentur, congruen tius tamen eſt. Votum autem religionis, aut perpetuæ caſtitati in aliquod opus pium perpetuum *c* commutandum eſt, v. g. v ſingulis menſibus confiteatur, & ſingulis hebdomadibus bis ie iunet per totam vitam.

c Vill. vbi ſup. n.12.

49 Cum vnus Confeſſor votum commutauit, alius *d* pote hanc ſecundam materiam in aliam commutare.

d Comm. DD.

50 Votu

50 Votum pænale commutandum eſt pænam attendendo ſecundum *e* probabiliorem.

51 Cum votum principale non commutatur, ſed differtur *f* non opus eſt multa commutatione.

52 Non poteſt fieri commutatio in opera ad quæ quis ex præcepto *g* tenetur.

e Sanch. in ſum. lib. 4. c. 56.
f Comm. DD.
g Leſſ. lib. 2. de iuſt. c. 4. dub. 11. n. 87.

SECTIO V.

DE INTERPRETATIONE VOTORVM, & de variis circa vota reſolutionibus.

1 Interpretatio locum non habet vbi dubium *a* non eſt. Cum autem res eſt dubia latè in fauorem libertatis interpretanda eſt.

2 Qui vouit ieiunare ſingulis ſextis feriis per totum annum ſi Paſcha Natiuitatis incidat inferium ſextam non tenetur *b* ieiunare, niſi ſpecialiter in tali die animum habuerit ſe obligandi.

3 Qui votum fecit ſe abſtinendi à vino & poſtea ſacris initiatus *c* eſt, poteſt in lauatorio vinum ſumere.

4 Qui votum fecit ieiunandi non *d* tenetur abſtinere à lacticiniis, ſi habet Bullam ad comedendum illa, vel in illo regno eſt talis conſuetudo.

5 Qui vouit ieiunare per totum annum non *e* tenetur ieiunare in Dominicis. Et qui vouit ieiunare veſpere alicuius ſancti, ſi incidat in feriam ſecundam, tenetur *f* ſabbato antecedenti ieiunare.

6 Qui votum emiſit elêmoſinam elargiendi quoties in tale labatur peccatum, ſi labatur inaduertenter non tenetur ad votum, ſi autem ex aduertentia *g* tenebitur.

7 Qui facit votum, vt præſeruetur à peccato, tunc *h* tenetur illud adimplere, quando non facit id quod debet, vt præſeruetur vel peccat *i* ne teneatur voto; quidam verò hoc negant.

8 Qui vouet non nubere non vouet continentiam, ſed qui vouet continentiam *l* non poteſt matrimonium contrahere.

9 Qui poſt votum caſtitatis nupſit *m* tenetur ingredi religionem antequam conſummet.

10 Qui vouit religionem, & Prælati nolunt eum recipere niſi in religionem relaxatam, non *n* tenetur ingredi.

11 Qui vouit religionem in communi, & non admittitur in vno monaſterio, *o* tenetur quærere alium etiam remotum vel aliam religionem, & quantum in ſe eſt facere, vt votum adimpleat niſi iudicetur ineptus.

a Comm. DD.
b Azor. to. 1 lib. 13. c. 20. q. 3.
c Villal. vbi ſup. diſ. 34. n. 4
d Idem vbi ſup. n. 5.
e Comm. DD.
f Comm. DD.
g Silueſt. verb. vot. q. 2.
h Nauar. c. 12. n. 42.
i Idem vbi ſup. n. 29.
l Comm. DD.
m Auila in comp. hoc verb.
n Comm. DD.
o Comm. DD.

12 Qui facit votum recipiendi ordinem ſacrum,& fornicatur *p* non facit contra votum,nec tenetur recitare diuinum officium.

13 Vota nouitiorum facta in nouitiatu non poſſunt *q* irritari à ſuis Prælatis , contrarium videtur probabilius ſi loquatur de ſuperiore religioſo.

14 Votum de eroganda elêmoſina alicui Eccleſiæ *r* poteſt commutari ſine conſenſu illius.

15 An votum ingrediendi religionem,*ſ* vt quis viuat laſciue, cum obliget ?

16 Qui vouet ſe teſtaturum laſciue mulierem non ideo *t* cenſetur votum caſtitatis feciſſe.

17 Qui vouet ſe elêmoſinam erogaturum ſi fortè peccauerit,ſolum *u* tenetur pro prima vice.

18 Qui *x* vouit quotidie dare pauperi,ſi hodie *y* non det debet eras illud addere.

19 Papa *z* non poteſt vota ſæcularium irritare.

20 Votum Epiſcopi factum in religione,ſi iam Epiſcopus illud non conformauit *a* poteſt à Prælato religionis irritari.

21 Vota omnia quæ noſtri in ſæculo fecerunt manent ſuſpenſa vſque ad profeſſionem , in quam omnia *b* commutantur.

22 Vota non obligant *c* cum imminet magnum periculum excepto voto continentiæ,quæ melior eſt vita.

23 Epiſcopus *d* poteſt ſecundùm aliquos diſpenſare in voto peregrinationis Hieroſolymitanæ quando non eſt factum in ſubſidium,ſed tantum cauſa deuotionis.

24 Votum factum à ſubdito religioſo tranſeundi in arctiorem religionem non *e* poteſt diſpenſari à ſuo Prælato ſine Papæ indulto.

25 Per Bullam, & priuilegia poſſunt diſpenſari vota , & iuramenta etiam *f* poſt illa facta,ſunt tamen qui hoc negent.

26 Votum in dubio obligat ad id quod minus *g* eſt, quia dandum eſt in dubio pro libertate.

27 Qui vouit non accedere ad fæminam,& dubitat an intellexerit de acceſſu fornicario,tantum,an etiam de maritali *h* poteſt vxorem ducere.

28 Si quis faciat votum caſtitatis,aut religionis, vel peregrinationis Hieroſolymitanæ cum intentione ſe obligandi ſolum venialiter *i* poterit commutari per Bullam.

29 Votum emiſſum ob leuem metum etiam ſi ſit caſtitatis vel religionis *l* poteſt commutari per Bullam, quia non eſt omnino liberum atque adeo nec reſeruatum imò ſecundùm aliquos eſt irritum.

30 Votum ingrediendi in religionem S. Ioannis non *m* poteſt commutari

p Auila vbi ſupra in comp. *q* Idem vbi ſup. *r* Dian. in comp. hoc verb. *ſ* Comm. DD. *t* Comm. DD. *u* Comm. DD. *x* Comm. DD. Sequentes omnes reſolutiones excerptæ ſunt ex delectis Doctoribus de morali doctrina bene meritis. *y* Sà hoc verb. *z* Comm. DD. *a* Comm. DD. *b* Comm. DD. *c* Comm. DD. *d* Sà hoc verb. *e* Sà n. 18. *f* Idem num. 22. *g* Comm. DD. *h* Comm. DD. *i* Diana p. 1. tr. 11. reſ. 71. *l* Leſ. apud Dian. vbi ſupra reſ. 27. *m* Henriq. apud Dian. vbi ſup. reſ. 77.

commutari per Bullam, quia eſt vera religio. Secus verò de aliis equitum ordinibus, quæ veræ religiones non ſunt.

31 Confeſſarij approbati *n* poſſunt per Bullam Cruciatæ commutare omnia vota quæ Epiſcopus in quantum Epiſcopus. Item poſſunt commutare vota non fornicandi, & non habendi actum mollicíei, quia non ſunt vota perfectæ caſtitatis.

n Comm. DD.

32 Cum quis diuerſis votis ad ſingula ſe obligauit, quæ ad caſtitatem ſpectant, etiam ſi in illis tota voti collectio comprehendatur, omnia *o* poſſunt commutari, niſi intenderit omnia ſimul coniungere.

o Sanchez apud Dia. 1. p. tr. 11. reſ. 67.

33 Si coniuges mutuo conſenſu voueant caſtitatem tale votum non *p* poteſt commutari niſi à Papa. Si autem ſuo iuri renunciantes iterum ſibi inuicem ſuorum corporum conferant poteſtatem, licet peccét grauiter, poſſunt commutari per Bullã.

p Dian in comp. hoc verb. n. 21.

34 Votum vouendi caſtitatem eſt *q* commutabile per Bullam, quia non eſt abſolutè votum caſtitatis.

q Suarez apud Dia. vbi ſup. n. 15.

35 Poteſt *r* Confeſſarius relaxare obligationem voti differendo materiam commutationis per annum quamuis antea finiatur Bulla, ſufficit enim quod in genere à pænitente acceptetur.

r Dian. vbi ſup. n. 31.

36 Qui vouit ſingulis menſibus confiteri non peccat *ſ* ſi differat per duos vel tres dies. Imò ſi feſtum ſolemne infra octo veniat poteſt differre.

ſ Idem vbi ſup. num. 33.

37 Votum de non bibendo vinum quoties quis violat, toties peccat, & peccatum erit *t* mortale ſi tanta ſit quantitas quanta ſufficit vino vtentibus ad vnum prandium meridianum.

t Sanchez apud Dia. p. 5. tr. 5. reſ. 37.

38 Qui plura vota violat eodem die quorum materia eſt de rebus minimis non peccat *u* mortaliter.

u Caſtropal apud Dia. vbi ſup. reſ. 55.

39 Vota ſcholarium, & Coadiutorum in Societate IESV etiam formatorum fiunt ex conditione tacita dum Superior ex iuſta cauſa illa nõ irritauerit. Et qui iuſtam cauſam malitioſe dedit, ſi cognita malitia ſuperior vota irritauit, manet omnino liber ad alium eligendum ſtatutum licèt grauiſſimè peccauerit in cauſa data.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ DE VSVCAPIONE.

1 VSucapio *a* eſt Legis alienatio *l. alienationis, ff. de verborum ſign.*

a L. alienationes ff. de verb. ſignif.

b l.1 ff. de vſucap.

2 Vſucapio propriè fit de rebus b immobilibus *l.1.ff.de vſucap.*

c l. reſcrip.ff.de diuer.& temp. præſ.

3 In rebus mobilibus c procedit præſcriptio hoc eſt exceptio longi temporis, *l.reſcrip.ff.de diuer. & temp.præſc.*

d ſà hoc verb.

4 Vſucapio rerum mobilium etiam Eccleſiaſticarum fit d trié-nio. Res verò ſacra,& prohibita alienari non poteſt vſucapi,nec res Eccleſiæ requirens ſolemnitatem in alienatione,nec res pupilli,aut minoris quæ vſu non eſt conſumptibilis.

e Comm. DD.

5 Ad vſucapionem requiritur e bona fides, qua quis credat ſine dubio rem eſſe ſuam, & poſſeſſio non interrupta per trien-nium,& titulus præſumptione iuſtus.

f ſà hoc verb. n. 2.

6 Bonam fidem f non tollit dubitatio ſuperueniens, nocet autem hæredi mala fides defuncti,non tamen habenti ab hærede.

g Idem vbi ſup.

7 Hæres mala fide poſſidentis rem etiam furtiuam, ſi habeat bonam fidem g præſcribit 40.annis.

h Vide Mol. diſp. 71.

8 Contra laicos præſentes in eadem prouincia h præſcribitur decennio, contra abſentes 20. annis. Idem dicendum de bonis patrimonialibus clericorũ. In re verò Eccleſiaſtica vel religioſa inter præſentes 30. inter abſentes 40. Contra Eccleſiam autem Romanam requiruntur centum.

i Comm. DD.

9 Poſſeſſio bona fidei primi, & ſecundi poſſeſſoris complet i vnum tempus legitimum præſcriptionis.

l Vide Couar. q. 2. parag. 5.

10 Eccleſiæ, & minori poſt finitum tempus præſcriptionis datur l quadriennium ad reſtitutionem niſi eſſet præſcriptum ab alia Eccleſia.

11 Soluens tributum, vel penſionem per contractum promiſ-ſum,præſcribit non ſoluens ſine mala fide 30. annis. Si tamen erat pactum non ſoluendi,niſi petitum, & ob incuriam Domin non fuit petita præſcribitur m cõmuni tempore præſcriptionis

m ſà vbi ſupra, n.7.

12 Eligendi ius n præſcribitur 40.annis etiam ſi vnus actu interueniat.

n Idem vbi ſup. n.8.

o Moli. diſp.70.

13 Prohibita alienari non o præſcribuntur, niſi poſt 30. ve 40.annos.

p Comm. DD.

14 Statutum auferens præſcriptionem,non aufert eam, cuiu initium eſt immemoriale.

DISPVTATIVNCVLA interiacens.

RESOLVTIONES VARIÆ. *DE VSVFRVCTV.*

a l.1.ff. de vſuf.

1 VSusfructus a eſt ius vtẽdi fruendi alienis rebus ſalua ſubſtantia earum, *vt ff. de vſuf.l.1. & inſt.de vſufr.in pr*

2 Vſu

2 Vſuſfructuarius *b* poteſt vendere fundi ſolum quantum eſt neceſſarium ad conſeruationem illius. Poteſt incidere arbores ceduas,& vendere,non vero fructiferas. *b* Mol. d.7.8.& 9.

3 Cum legatus eſt alicui vſusfructus gregis, vel armenti pro pecoribus mortuis, alia debet *c* ſubſtituere.Secus verò ſi vſusfructus ſit aliorum animalium. Tenetur etiam pro vitibus & arboribus mortuis, alias ſubrogare; ſi verò ſubſtituta pereant non tenetur alia dare, poteſtque conſumere fructus vſu non conſumptibilium,vel eorum pretia. *c* Sà hoc verb. n. 2.

4 Non *d* tenetur facere in rei conſeruatione magnas expenſas, quod ſi faciat poteſt à proprietario repetere, niſi fuerit legatus vſusfructus omnium bonorum,vt quidam limitant. *d* Silueſt. n.9.

5 Tenetur *e* ad tributa,& alia onera rei fructiferæ, niſi tanta eſſent vt legatum redderetur inutile. Ad onera verò pro obtinendo iure fructuum tenetur proprietarius. *e* Comm. DD.

6 Vſusfructus legatus intelligitur deducto iure alieno, vnde prius ab hærede ſoluenda ſunt debita. Si autem aliunde poſſunt ſolui,quam ex fructibus,& vſusfructus legatus ſit certæ rei ex illius fructibus non ſunt *f* debita ſoluenda. *f* Sà vbi ſup. n.5.

7 Vxor relicta vſufructuaria, & gubernatrix omnium bonorum ſolum *g* habebit alimenta,mortuis verò hæredibus plenum habebit vſumfructum,vel ſecundùm quoſdam proprietatem. *g* Idem n.8.

8 Fructus maturi tempore mortis vſufructuarij ad proprietarium *h* pertinent. *h* Mol. diſp. 7. col. 1.

9 Vſusfructus *i* omnium bonorum intelligitur exceptis legitimis filiorum teſtatoris. *i* Comm. DD.

10 Vſum fructum non amittit *l* ingrediens religionem, quæ poteſt habere bona in communi. *l* Mol. d. 9. col. vlt.

11 Vſusfructus relictus vniuerſitati,vel ciuitati ceſſat *m* poſt centum annos. *m* Silueſt. vbi ſup. n. 11.

12 Vſufructuarius, ſi ciuitatem amittat, ſuccedit *n* ei hæres dum ille viuit. *n* Idem l. cit.

13 Amittitur *o* vſusfructus per non vſum decem annorum inter præſentes,& viginti annorum inter abſentes. *o* Mol d. 10. col 2.

14 Cum tibi legatur vſusfructus vſque ad pubertatem alicuius,ille verò ante pubertatem moriatur *p* habebis vſumfructum vſque ad illud tempus,quo eſſet pubes ſi viueret.Si autem legaretur vſq; dum nuberet, & moriatur,habebis per totam vitam. *p* Silueſt. vbi ſup.

15 Legata tibi re immobili fructus illius *q* partiendi ſunt inter te,& inter vſufructuarium omnium bonorum,vel ſecundùm alios ad te ſolum ſpectant. *q* Vide Mol. d. 8.

16 Vidua intra annum à morte viri nubens non ideo *r* amittit vſumfructum ſibi relictum,niſi id defunctus expreſſerit. *r* Sà vbi ſup. n. 13

17 Cum tibi res aliqua conceditur ad vitam, vſusfructus illius conceſſus tibi intelligitur, *f* & ius illius alteri poteſt concedi.

f Comm. DD.

18 Cum quis habet agri ſolum vſum poteſt *t* ipſe cum familia fructus edere, ſed non donare, nec vendere, ſecus ſi habeat vſumfructum.

t Sylu. vbi ſup. nu. 1.

19 Qui rei habet vſum tenetur *u* ad expenſas pro conſeruatione illius, niſi ex ea habeat proprietarius aliquod commodum, tunc enim ipſe ſolus tenetur.

u Sà vbi ſup. nu. 17.

DISPVTATIO. II. SECTIO I.

RESOLVTIONES VARIÆ.

DE VSVRÆ DEFINITIONE, ET quo iure ſit prohibita?

V S V R A.

1 Vſura *a* eſt pretium rei mutuatæ, vel eſt lucrum ratione mutui ex pacto, vel ex Concil. Agathenſi. Vſura eſt cum amplius recipitur quam datur ex mutuo.

a D. Tho. 2. 2. q. 78.

2 Vt ſit vſura neceſſarium *b* eſt quod ſit mutuum, & pactum ſaltem implicitum intentione recipiendi lucrum ex mutuo.

b Vill. to. 2. tr. 22. num. 4.

3 Vſura alia *c* eſt mentalis, cum quis mutuo dat, quia ſperat, licet non paſciſcatur ſe aliquid vltra ſortem recepturum. *c* Alia realis cum in re lucrũ recipit ratione mutui. Hæc autẽ vel eſt manifeſta cum lucrum recipitur ex mutuo expreſſo, vel eſt palliata cum recipitur ſub prætextu alius contractus.

c Comm. DD.

4 De fide certum eſt vſuram eſſe illicitam. *d* Et prohibita eſt de iure naturali diuino, & poſitiuo.

d Ex Concil. Vienenſi refertur in clem. vnic. parag. fin. de vſur.

5 De iure ciuili permittuntur dummodo pro centum vnum recipiatur, hoc tamen prohibitum *e* eſt iure canonico.

e Villal. vbi ſupra num. 4.

6 Qui putat bona fide contractum non eſſe vſurarium non peccat, *f* cum vero ſe vſuram commiſiſſe cognouerit, reſtituere tenetur.

f Nauar. conſ. 4. lib. 5. de vſur.

DE Quibuſdam reſolutionibus quæ ex vſurarum definitione inferuntur.

7 Mutuo dare alicui cum pacto, vt mutuo ſibi, pauper, aut amico det, vſura *g* eſt.

g c. ſuper eo de vſur.

8 Admonere autem mutuatarium de ſpe, quam habet mu-

tuans

tuans quod oblata occaſione ab eo mutuum etiam recipiat, non eſt vſura. *h*

h Comm. DD.

9 An verò poſſit mutuo dare alicui cum onere, vt emat merces ex tua domo, vel vt molat in tuo molendino, alij negant, alij probabilius *i* affirmant. Sed non erit peccatum mortale, quando onus hoc non eſt cum notabili damno mutuatarij.

i D. Tho. vbi ſupra, d. art. 2.

10 Vſura *l* eſt mutuare Aduocato cum onere, quod cauſam agat pro mutuante. Idem dic de eo, qui inimico mutuo dat, vt ſibi ignoſcat iniuriam, vel pœnam.

l Comm. DD.

11 Qui Principi, vel reipublicæ mutuum dat, vt ſibi det officium, vel beneficium, vſuram *m* committit.

m Comm. D.

12 Nec non *n* qui debitorum ſolutionem differre non vult, niſi aliquid ſibi vltra ſortem reddatur.

n Vill. vbi ſup. n. 12.

13 Item, *o* qui mutuo dat triticum cum pacto, vt ſibi reddatur eo tempore, quo certo ſcit maius pretium habiturum, niſi ad id tempus reſeruare decreuiſſet. Idem dic de eo qui dat triticum in vno loco cum pacto vt in alio reddatur, vbi charius venditur, niſi fortè hoc eſſet mutuatario commodius.

o Idem n. 13.

14 Itē *p* mutuò dare pignore fructifera ſibi fructus reſeruādo.

p Idem n. 15.

15 Item lucrum accipere pro obligatione illud non petendi intra tantum temporis.

16 Non eſt vſura *q* cum mutuum datur eo ſolum, vt mutuatarius gratus habeatur.

q Comm. DD.

17 Nec cum *r* ſolum intenditur vexationem redimere; vel debitum recipere, quod aliter non poterat recuperari.

r Comm. DD.

18 Nec cum *ſ* aliquid accipitur pro pignoris cuſtodia; quæ fieri non poteſt ſine labore, aut ſumptu.

ſ Comm. DD.

19 Mutuò acceptū *t* poteſt alteri mutuo dari ſub eiſdē oneribus, quibus fuit acceptum, ſi aliud non habet qui primo accepit.

t Vide Mol. vbi ſup. d. 314.

20 Fideiuſſores poſſunt *u* aliquid pro fideiuſſione recipere.

u Idem d. 319.

21 Non *x* eſt vſura pro mutuo aſſecurationem, vel obligationem poſtulare.

x Comm. DD.

22 Cum debitor tempore præfixo non ſoluit, poteſt *y* aliquid recipi pro damno emergente.

y Vill. vbi ſup. n. 23.

AN LICEAT pro mutuo lucrum expectare?

23 Non licet *z* ex mutuo lucrnm expectare per modum obligationis ex iuſtitia, licet tamen per modum gratitudinis.

z Comm. DD.

AN MENTALIS vſurarius reſtituere teneatur?

24 Tenetur *a* ſoluere ei, qui vſuras ſoluit, & non ſufficit dare pauperibus.

a Syld. v. vſura 6. q. 3.

25 Cum is, qui mutuum dat habet malam fidem tenetur *b* reſtituere; niſi ei certò conſtet titulo gratitudinis ſibi datum fuiſſe lucrum. Si autem habeat bonam fidem,

b Vill. vbi ſup. n. [illegible]

mutuatarius tamen aliter non daret niſi ratione mutui, tenetur reſtituere, ſi id ſibi conſtet, ſecus verò ſi non conſtet.

DE VSVRIS commiſſis à theſaurariis Regis, & ab aliis Regiis miniſtris.

26 Cum aliquid recipiunt ob dilatam debitorum exactionem vſuram *c* committunt, & Regiis creditoribus damnum inferunt.

27 Item *d* cum aliquid recipiunt à Regiis creditoribus, vt illis ſolutionem anticipent, vel vni prius ſoluant, quam alij.

28 Item cum Regis pecuniam habent occupatam, & ideo non ſoluunt, reſtituere *e* tenentur.

29 Item cum bona Regis minori pretio vendunt, vt ſolutionem anticipent, & tam emptor, quam venditor ad reſtitutionem *f* tenentur.

AN LICEAT propter damnum emergens in mutuo aliquid ſupra ſortem recipere?

30 Qui mutuo dat poteſt cum mutuatario paſciſci, quod ſoluat damnum emergens, vel lucrum ceſſans. Sed vt liceat tria *g* requiruntur. 1. Quod damnum ſit in re mutuata. 2. Quod verè ex mutuo, & non aliunde proueniat. 3. Quod mutuatarius de damno emergente admoneatur.

31 Qui mutuum recipit, ad certum tempus non tenetur *h* ad damnum emergens, niſi finito tempore, finito autem ſi non ſoluit tenetur, niſi creditor ratum habeat.

AN LICEAT aliquid vltra ſortem recipere propter lucrum ceſſans?

32 Cum quis inuitus mutuum dat *i* poterit propter lucrum ceſſans aliquid vltra ſortem recipere etiam ſi non ſit finitus terminus. Idem *l* dicēdũ, cum quis iuſtè obligat ad mutuandũ.

33 Qui ſponte mutuatur vſque ad certum diem *m* poteſt paſciſci, quod illo tranſacto ſoluatur ſibi lucrum ceſſans. Nec non paſciſci poteſt, quod lucrum ceſſās intra terminum ſibi ſoluatur ſecundum probabiliorem.

34 Vt verè lucrum ceſſans eſſe videatur *n* opus eſt vt verum ſit lucrum, & quod verè ceſſet ratione mutui, & quod non recipiatur vltra intereſſe. Numquam tamen licet totum lucrum ceſſans integre recipere.

35 Neceſſarium *o* etiam eſt quod mutuatarius admoneatur de lucro ceſſante, niſi tranſacto tempore ſeu termino culpabiliter moroſus in ſoluendo fuerit. Quod autem ſponte, vel inuitus, quis mutuum det, opus non eſt.

36 Qui habet certam nummorum quantitatem ſuis neceſſitatibus reſeruatam, & aliam ad negotiandum, ſi ceſſat lucrari, quia illam mutuò dedit, & noluit etiam per auaritiam primam

pecuniam

c Idem vbi ſup. dif. 6. n. 1.
d Comm. DD.
e Villal. vbi ſup. n. 4.
f Mol. de iuſ. to. 2. d. 313.
g Comm. DD.
h Comm. DD.
i Villal. vbi ſup. dif. 8. n. 1.
l Idem vbi ſupra n. 2.
m Leſſ. lib. 2. c. 20. dub. 11.
n Comm. DD.
o Vide Villal. vbi ſup.

pecuniam negotiationi exponere, *p* poteſt aliquid vltra ſortem recipere. *p* Vide eumdem vbi ſup.

AN SIT vſura pœnam mutuatario ponere ſi non ſoluerit intra præfixum terminum?

37 Non eſt vſura *q* poſitis aliquibus conditionibus. 1. Quod non ſtatuatur in fraudem vſurarum, id eſt quod mutuans non intendat ex pœna principaliter lucrum. 2. Quod mutuatarius culpam habeat in non ſoluendo. 3. Quod non ſoluat totam pœnam ſi partem debiti ſoluerit, ſed pro rata. *q* Mol. to. 2. diſp. 317.

38 Aduertendum quod pœna conuentionalis non *r* debetur, niſi petatur à parte. Si tamen petatur ſolui debet ante iudicis condemnationem. *r* Comm. DD.

AN QVI periculum rei mutuat & ſibi ſubit ob id poſſit aliquid recipere?

39 Si mutuans non vult aliter mutuare niſi ob periculum quod ſubit, lucrum detur, contractus eſt *ſ* vſurarius ob poſitum grauamen. *ſ* Molin. vbi ſup. diſ. 318.

40 Si autem mutuatarius rogat mutuantem, vt de hoc conueniat, & pro aſſecuratione promittat pretium, *t* licitus eſt contractus ceſſante ſcandalo. *t* Villal. vbi ſup. diſ. 10. n. 3.

SECTIO II.

AN QVI MVTVATVR OB PERICVLVM amittendi capitale, poſſit aliquid recipere?

1 CVm datur periculum amittendi capitale *a* poteſt aliquid recipi ſeruatis tribus conditionibus. 1. Quod periculum verum ſit. 2. Quod mutuatarius non obligetur eligere ipſum mutuantem in fideiuſſorem. 3. Quod mutuans plus non recipiat, quàm quiuis alius reciperet. *a* Comm. DD.

AN POSSIT gener ſine vſura recipere fructus res ſibi data in pignus, dum dos ſoluitur.

2 Reſpondetur *b* affirmatiuè. Si autem fructus excedant onera matrimonij exceſſum reſtituere tenetur. Si autem vxorem non alat fructus recipere non poterit. *b* Villal. vbi ſup. diſ. 11. & ex c. ſalubriter de vſu.

3 Poteſt *c* gener cum ſocero paſciſci, quod ſibi tot nummos det quotannis, dum dos non ſoluitur. *c* Moli. vbi ſup.

4 Cum ſocer dotem non ſoluit tempore præfixo *d* tenetur illius redditus ſoluere. *d* Comm. DD.

5 Mortua vxore non *e* poteſt maritus fructus pignoris ſibi retinere. Poteſt tamen dotem repetere ſi filios ex illa ſuſcepit. *e* V. v.

6 An

f Moli. vbi ſup.

6 An verò mortuo marito poſſit vxor repetere dotis redditus, alij aiunt, alij negant *f* niſi ſit lucrum ceſſans.

AN LICEAT ſub pignore dare mutuum ea conditione, vt pignus vendatur, ſi tempore præfixo ſolutio non fiat ?

g Comm. DD.

7 Si pactum fiat quod vilius vendatur pignus, quam valet, eſt vſura, vel ſi apponatur, vt grauamen. Secus *g* verò ſi ſit vt debitum ſecurius repetatur.

AN PIETATIS mons ſit vſurarius?

h Vide Vill. vbi ſu. diſ.14. n.1.&.2.

8 Mons *h* pietatis eſt quædam pecunia, vel tritici ſumma à republica ſeruata, vt mutuo detur pauperibus, in illorum neceſſitatibus quibuſdam ſeruatis conditionibus. 1. Eſt quod mutuum non detur, niſi ad tempus determinatum. 2. Quod mutuatarius det pignus ſub ea conditione quod ſoluto debito ei reddatur integrum, & tempore præfixo non ſoluto vendatur ad ſolutionem, & quod ſuperfuerit domino reſtituatur. 3. Quod mutuatarius ſingulis menſibus penſionem ſoluat ad ſumptus pro conſeruatione huius montis.

9 His poſitis dicendum quod hic mons eſt licitus, & pius. Vide verb. *Mons pietatis.*

AN VSVRARIVS dominium habeat rerum, quas per vſuras acquirit ?

i D.Tho. 2.2.q.78. art.3.D. Bonau.in 4.diſ.15.

10 Reſpondetur negatiuè *i* ſecundùm probabiliorem. Accidentaliter tamen poteſt contingere, quod habeat dominium v. g. ſi illi ſoluantur mille nummi inter quos centum commixti acquiſiti per vſuras.

l Comm. DD.

11 Per vſuras acquiſitum non *l* pauperibus, ſed domino reſtituendum eſt cum fructibus, & lucris.

m Comm. DD.

12 Qui vſuras ſoluit etiam ſi habeat intentionem transferendi dominium in mutuantem coactè facit. *m*

AN VSVRARIVS dominium acquirat illorum, quæ pecunia acquiſita per vſuras acquirit ?

n D.Tho. vbi ſupra.

13 Non acquirit fructuum dominium. Acquiſitorum tamen vſurariæ pecuniæ dominium habet, *n* tenetur tamen reſtituere lucrum ceſſans, & damnum emergens.

o Comm. DD.

14 Acquirit etiam *o* dominium rerum, quas vſuraria pecunia emit.

AN BONA vſurarij, & furis ipſo iure pro vſuris ſint hypothecata ?

p Moli. vbi ſup. diſ.329.

15 Vſurarij bona non habent *p* tacitam hypothecam ad ſolutionem vſurarum. Idem dic de aliis rebus emptis pecunia vſuraria, & niſi in fraudem creditorum alienentur, non eſt locus reſtitutioni ſecundùm probabiliorem.

6 Ad quid teneatur, qui contractum facit cum vſurario,
el fure.
7 Qui res per vſuras, vel per furtum habitas acquirit non
cquirit *q* illarum dominium & reſtituere tenetur. q l. roga-
8 Si res ſint ex his, quæ recipiunt functionem in eodem ge- ſti parag.
ere, id eſt ex his in quibus nihil intereſt an ſit hæc vel illa fi. & l. nam
t in pecunia, & ſimilibus. Cum illas recipiens certus eſt quod & ſi fur.
ſurarius, vel fur tantumdem reſtituit, verum dominium ac- ff. cert.
uiret. *r* pec.
9 Qui res ſupradictas acquirit, & bona fide conſumpſit ſo- r Comm.
um tenetur *ſ* ad id in quo ditior factus eſt. DD.
0 Qui contractum cum vſurario, iniit, in his in quibus do- ſ Comm.
inium habet non tenetur *t* reſtituere. DD.
1 Qui vſurariis, vel furibus vendit ad ſuſtentationem neceſ- t Vill. vbi
aria non tenetur *u* pretium reſtituere, nec colonus, qui bona ſupra.
de in illorum prædiis laborauit. u Comm. DD.
2 Qui his bona fide aliquid mutuo dedit *x* poteſt repetere x Comm.
icut cæteri creditores. DD.
3 Famuli obſequiũ præſtantes his, qui non ſunt ſoluẽdo, ſi ſuo
bſequio tantũ vtilitatis præſtãt quantũ in ſtipendio accipiunt,
on tenẽtur *y* reſtituere. Secus verò ſi ſciãt dominos ęre alieno y vill. vbi
ſſe grauatos, & ſuo obſequio ad ſolutionem impotẽtiores fieri. ſup. nu. 8.

AN MORTVO vſurario teneantur vxor, & filij illius re-
ſtituere, quæ de eius bonis conſumpſerunt? Vide verb. *Dos.*

AN TENEANTVR ad reſtitutionem, qui cooperan-
ur ad vſuras?

4 Qui cooperatur ad vſuras mutuo accipientis partes agen-
do, reſtituere non tenetur. *z* z Comm. DD.
5 Qui vſurario perſuadet vt pecuniam det ad vſuras, peccat a Vill. vbi
a mortaliter, & reſtituere tenetur. ſup. dif. 19. nu. 2.
6 Qui ſine vrgente neceſſitate deponit *b* pecuniam apud vſu- b Idem
arium, quem credit alias non exerciturum vſuras, peccat mor- ſup. nu. 2.
aliter.
7 Iudices, qui mutuatarium obligant ad ſoluendas vſuras c D. Tho.
peccant, *c* & reſtituere tenentur. vbi ſup. q. 78. art. 4
8 Notarij, & teſtes ſcripturæ vſuræ palliatæ peccant, & re-
ſtituere tenentur. Secus *d* ſi contractus ſit manifeſtè vſurarius, d Sylu. v.
& manifeſtè in ſcriptura contineatur. vſura 6. q. 2.
9 Proxenetæ, & factores vſurariorũ, nec non famuli qui dãt,
vel exigunt vſuras, tenentur *e* ad reſtitutionem in illorum de- e Comm.
fectu; ſecus verò ſi ſolum pecuniam portent, & rationem in li- DD.
bris ſcribant.

AN hæredes vſurarij reſtituere teneãtur in illius defectu?

30 Teneatur

ſ c. cum tu de vſur.

30 Tenentur ſ pro rata hæreditatis in illius reſtituere defectu.

g Comm. DD.

31 Ille cui contigit in ſpecie res per vſuram habita reſtituere g tenetur.

QVI manifeſti & notorij vſurarij dicantur?

h Comm. DD.

32 Alij dicuntur h notorij notorietate facti, quando delictum ita publicum eſt, vt nulla tergiuerſatione poſſit celari, & ad hoc ſufficit vnus actus. Alij dicuntur notorietate iuris cum plene probatum eſt delictum ſeruato iuris ordine, vel ipſi iuridice confeſſi ſunt, & per iudicis ſententiam damnati fuerunt.

DE pœnis quas vſurarij incurrunt.

i L. improbum genus, C. quib. ex cau.

33 Notorij vſurarij infamiæ pœnam i incurrunt. Quod ſi clerici ſint, deponendi ſunt ab officio, & beneficio.

l c. quia in omnibus de vſu. m Clem. 1. de ſepul.

34 Manifeſtus vſurarius à ſacræ Euchariſtiæ participatione l arcendus eſt, & Eccleſiaſtica ſepultura priuandus, & qui illum humare præſumunt, excommunicationem m incurrunt.

n Villal. vbi ſup.

35 Excommunicantur n etiam facientes, & ſcribentes ſtatuta, vt vſuræ ſoluantur.

AN liceat mutuo accipere ad vſuras.

o Comm. DD.

36 Qui mutuò ad vſuras accipit non peccat o contra iuſtitiam reſpectu vſurarij. Nec qui à parato ad exercendas vſuras mutuũ petit, & pollicetur vſuras, ſi aliqua faciat neceſſitate, eius vtilitate conſtrictus, ſi autem faciat ad varios ſumptus peccabit venialiter ſecundùm aliquos.

VARIÆ circa vſuras reſolutiones.

p Auila in comp. hoc verb.

37 Beneficiariis alicuius Eccleſiæ legari poteſt p certa pecuniæ quantitas vt ſingulis menſibus ex lucro illius, v.g. quinque pro centum tot Miſſas pro legante celebrent.

q Idem. vbi ſup.

38 Qui emit pecora ab eo quem ſcit non habere & eadem vendit cum penſione quotannis ſoluenda, q tenetur reſtituere penſionem. Secus verò ſi emat, & vendat bona fide etiam ſi poſtea veritatem cognoſcat.

r Nauar. c.17.n. 268.

39 Vxor vſurarij defuncti ſi habeat aliunde vnde viuat, r tenetur reſtituere bona ſibi, & filiis ſuis relicta, ſi à marito per vſuras fuerant acquiſita.

ſ Idem n. 271.

40 Vxor ſine marito non poteſt ſ reſtituere dotem à patre per vſuras acquiſitam, tenetur tamen maritus non repugnare.

t Comm. DD.

41 Donatarij, & legatarij qui gratis bona acceperunt ab vſurario, ſi illius bona non ſufficiunt ad vſuras ſoluendas, reſtituere t tenetur.

u Auila; vbi ſup. hoc verb.

42 Vſurarij teſtamentum ipſo iure eſt u nullum, & nemo poteſt in eo teſtis eſſe, nec poteſt abſolui etiam in mortis articulo, niſi cautionem præſtet de reſtitutione facienda.

43 Qui bona fide celebrauit contractum putans non eſſe vſurarium,

a ſurarium,quem ſi talem intelligeret non celebraret, ſed alium licitum, poteſt *x* quod in licito acquireret, retinere. *x* Comm. DD.

44 Si Petrus *y* debeat Ioanni centum poſt annum,& velit nunc ſoluere 50.cum pacto vt expectet poſt biennium alios 50. non committitur vſura. *y* Comm. DD.

45 Non *z* eſt vſura rei venditæ ſibi fructus retinere,donec ſoluatur pretium,etiam ſi non ſit lucrum ceſſans. *z* Dian. p.4.tr.4. reſ.139.

46 Vt quis cognoſcat quantum poſſit accipere pro lucro ceſſante hæc regula eſt ſeruanda. Qui 15.ex centum lucrari ſperabat,videat quos nummos libenter daret pro aſſecuratione huius lucri, daret vtique quinque,reſtabunt ergo decem,totidem *a* poterit licitè recipere. *a* Idem p.1.tr.8. reſ.64.

47 Donum,*b* vel munus accipere à mutuatario titulo gratitudinis non eſt illicitum. *b* Comm. DD.

48 Poteſt *c* quis dare mercatori pecuniæ ſummam, & accipere ab ipſo in fine anni 8.pro centum dummodo (licet tacite, & implicite) intendat celebrare tres contractus. 1. Societatis. 2. Aſſecurationis. 3. Venditionis lucri incerti pro certo. *c* Comm. DD.

V X O R.

Vide verba. ***Maritus***, ***Matrimonium***, ***Donatio***, ***Elêmoſina.***

1 Vxor *a* quæ donat adultero notabilem quantitatem peccat. Sed nec ipſa tenetur reſtituere ſi ſua donauit,nec adulter, nec hic peccat accipiendo. *a* L. ſi ergo,parag. dotis,ff.de iure dotium & eſt com. Vide ſup. verb. furtum.

FINIS.

BA 666
A441f

05-32

RMA
IV 04

JOHN CARTER BROWN
LIBRARY

Acquired with the Assistance of the
ST. MARIANA DE PAREDES
FUND